LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1932
1 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1920 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հայերն ու Թուրքերը իրարմէ բաժնուած են արիւնալի անդունդով: Իրարմէ բաժնուած են հոգեպէս եւ ֆիզիքապէս: Թուրքերը անտեսելով մարդկային ամէն իրաւունք, յենուեցան իրենց սուրին, մնացին տէրը Հայ հայրենիքին, ուրախացան իրենց բնաջնջման քաղաքականութեամբ, ու ոճրագործի անգթութեամբ, մնացած հայութիւնը չորս հովերուն ցրուեցին, երբ այլ եւս սուրը չէր հասներ անոնց վիզը թռցնելու:

Հոգեկան եւ ֆիզիքական այս անջրպետը, սակայն, բաւական չեղաւ լուծելու Հայ–Թրքական յարաբերութեան խնդիրը: Թուրքերը այդ խնդիրը լուծուած նկատեցին, ու շատ անգամ լռութեամբ անցան՝ հայուն գոյութիւնն իսկ անտեսելով: Բայց փախչած հայութիւնը ամփոփուեցաւ, դասաւորուեցաւ զանազան վայրերու մէջ, ու թէեւ պարտուած, սակայն իր ֆիզիքական գոյութեամբ իսկ՝ դարձաւ Թուրքին մտահոգութեան առարկան:

Ու, այսօր, Հայ–Թրքական կնճիռը կը մնայ ամէնէն հրատապ հարցը թէ Հայուն եւ թէ Թուրքին համար: Այդ խորունկ վէրքը սուրով չբուժուեցաւ, ոչ ալ երկու կողմերէն մէկը վերջնականապէս մեռաւ: Երկու ազգերը, արիւնլուայ, դարձեալ իրարու օձիքը կը բռնեն, երբեմն լռութեան մէջ, երբեմն ալ հրապարակով, թէեւ աշխարհագրական մեծ տարածութիւններ զանոնք կը բաժնեն իրարմէ:

Այս վերջին տարուան ընթացքին Թուրք մամուլի արտայայտութիւնները ցոյց կուտան թէ Թուրքերու մտահոգութիւններէն մէկը, (մինչ ամէնէն խորունկ ծալքերուն մէջ պահուած), հայկական դատն է, դատ մը որ ամուր չուանով Թուրքի եւ Հայուն վիզը իրարու կապած է: Անոնք կամ միասին պիտի ազատին կամ միասին պիտի խեղդուին: Տասը տարին բաւական եղաւ հասկցնելու Թուրքերուն, որ սուրի մէկ հարուածով՝ հայկական գործեան հանգոյցը կտրուած չէր:

Թուրք մամուլը, այս գիտակցութեամբ յաճախ կը մօտենայ Հայ–Թրքական յարաբերութեան: Սակայն, յաղթական Թաթարի հոգեբանութիւնը Թուրք միտքը կը մղէ կամ ոճրագործի յոխորտանքին, եւ կամ ջարդարար ամբոխավարութեան:

Պոլսոյ Թրքական «Վագըթ» թերթի խմբագրականէն քանի մը հատուածներ [illegible] *կան նշոյլ մըն է այդ հոգեբանութեան:*

Երբ Թուրքիան կը պատրաստուի մաս կազմելու Ազգերու Դաշնակցութեան, Հայ–Թրքական յարաբերութեան խնդիրը բնականօրէն օրակարգի նիւթ կը դառնայ: «Վագըթ»ի խմբագրականը՝ Ժընեւի նախօրեակին գրուած՝ կոչուած է հանրային կարծիք ստեղծելու ընդդէմ Հայերուն, որոնք կրնան իրենց պահանջները ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան, երբ Թուրքիան ուզէ ներս մտնել Ազգաժողովէն: Ու Թրքական թերթը իր պարտքը կը կատարէ Թրքավարի ձեւով:

«Օձերը դարձեալ գլուխ կը բարձրացնեն»· *ահա վերնագիրը, որմէ կրնաք դատել թէ ի՞նչ մեթոտներով Թուրք խմբագիրը կ'ուզէ լուծել Հայ–Թրքական կնճիռը: Թրքական թերթը խօսելով «Հայրենիք»ի քննադատութիւններու մասին, իր զարմանքը կը յայտնէ եւ կ'անդրադառնայ պատճառները այդ թշնամանքին: Ու կը շարունակէ.*— «Մենք կը կարծէինք թէ վերջերս Թուրքիայէն դուրս գտնուող Դաշնակցականներու մէջ արթնութեան նշաններ սկսած են երեւան գալ: Այս կուսակցութեան պատկանող կարգ մը հայ թերթերու մէջ «Թուրքերը եւ Հայերը դարձեալ պէտք է հաշտուին» ձեւով մեր տեսած գրուածքները, այս արթնութեան նշանը նկատած էինք: Հիմա ստիպուած ենք խոստովանիլ թէ խաբուած ենք մեր այս կարծիքին, այս ըմբռնումին մէջ»:

Այս տողերէն կ'երեւի թէ ո՛րքան անկրթութեամբ Թուրք թերթերը կը մօտենան հարցին, եւ ո՛րքան անգէտ են (թերեւս դիտաւորեալ) Հայ հանրային կարծիքի մասին:

Նախ բռնենք որ Դաշնակցական ոչ եւ է թերթ չէ ջատագոված Թուրքերու եւ Հայերու հաշտութիւնը այն ձեւով, ինչպէս կ'ըմբռնեն Թուրքիոյ վարիչները: Խօսքը հաւանաբար ուրիշներու մասին է, ու «Վագըթ»ի խմբագիրը, երեւցած քանի մը անպատասխանատու արտայայտութիւնները կ'ուզէ վերագրել Դաշնակցութեան, որպէս զի իր հիասթափութիւնն արձանագրէ, եւ Թուրք հանրային կարծիքը լարէ Դաշնակցութեան, հետեւաբար՝ հայութեան դէմ:

Լսենք «Վագըթ»ի ամբոխավարութիւնները.— «Այդ հրատարակութիւնները կ'ազդարարեն մեզ վերապահ գտնուիլ եւ ուշադրութեամբ ու արթնութեամբ լսել մերթ ընդ մերթ Թուրքիոյ հետ բարեկամութենէ ճառող Դաշնակներու խօսքերը: Որովհետեւ հաւանական է որ՝ անոնք որ չեն կրնար իրենց հետապնդած նպատակները բացայայտ թշնամութեամբ ձեռք բերել, փորձեն անգամ մըն ալ բարեկամի դիմակին տակ նոր մահափորձեր պատրաստել թուրք ազգին դէմ:»

Մահափորձի մղձաւանջն է որ կը սաւառնի Թուրքերու գլխուն վրայէն, երբ Դաշնակցութեան անունը կուտան: Բայց Հայ–Թրքական կնճռի լուծումը կապ չունի երեւակայական մահափորձերուն հետ: Խնդիրն աւելի բարդ է եւ կը պահանջէ քաղաքական հասունութիւն: Եթէ Թուրք խմբագիրները եւ պետական գործիչները ուզեն «ուշադրութեամբ եւ արթնութեամբ» լսել Դաշնակցական մամուլի խօսքը, պիտի տեսնեն որ Դաշնակցութեան պահանջները, հայ ժողովուրդի արդար պահանջներն են: Մենք Թուրք ազգէն կը պահանջենք մեր բռնագրաւուած հայրենիքը եւ մեր ժողովուրդի իրաւունքներու վերականգնումը: Այս է գերագոյն պահանջը, որ մենք ունինք Թուրքերէն: Եթէ անոնք այս պահանջներն ըմբռնեն եւ գոհացում տան անոնց, երկու ազգերու հիմնական շահերն ապահովելով, բարեկամութիւնն ինքնին կը հաստատուի Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ: Բարեկամութիւնը միայն այս ձեւով ըմբռնելի է մեզ եւ ամբողջ Հայ ժողովուրդին համար:

Այլապէս, եթէ մեզ լռող Թուրքերը իրենց կրունկներուն տակ պահեն մեր արիւնոտած հայրենիքը եւ սուրը չողացնեն մեր գլխուն վերեւ, թշնամութիւնը պիտի շարունակուի, ու ազատութեան համար բացուած պայքարը կեանքի ու մահուան խնդիր պիտի դառնայ սերունդէ սերունդ, որքան այս երկու ազգերը գոյութիւն ունենան:

«Վագըթ»ը եթէ ուշադիր լսող է, թող լսէ եւ արձանագրէ այս կարծիքը, որ մենք բարձրաձայն կ'ըսենք, եւ որ գրուած է անջնջելիօրէն ամբողջ Հայութեան հոգիին մէջ:

Կ. Ս.

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

Հինտէնպուրկի նոր հրամանագիրը

Գերման հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ ստորագրեց հրամանագիրը՝ քաղաքական կուսակցութեանց անդամներու յատուկ համազգեստին մասին: Այս հրամանագրին հետ, ներքին նախարարը պիտի հրատարակէ նաեւ հրամանագիրը՝ որ կը վերցնէ քաղաքական հրապարակային ցոյցերու վրայ դրուած արգելքը՝ ամբողջ երկրին մէջ:

Այս երկու հրամանագրերը զիրար կը լրացնեն եւ կը սահմանափակեն գերման պետութեանց կարգապահական իրաւասութիւնները: Յետ այսու, համազգեստ կրելու արտօնութեան հարցը պիտի կրնայ լուծել միմիայն կեդրոնի կառավարութիւնը, քանի որ Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնները՝ համաձայն նոր հրամանագրերուն՝ այն ատեն միայն պիտի կրնան արգիլել համազգեստը՝ երբ ատոր հետեւանքով երկրին անդորրութիւնը վտանգուած ըլլայ:

Միւս կողմէ, քաղաքական հրապարակային ցոյցերը կ'արտօնուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, պայմանաւ սակայն որ ցոյցերու կազմակերպիչները նախապէս իրաւասու իշխանութեանց իմաց տան:

Նոր հրամանագրերը որոշ չափով կը սահմանափակեն նաեւ մամուլի ազատութիւնը· գլխաւորաբար քաղաքական թռուցիկները՝ կ'ենթարկուին գրաքննութեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս հրամանագրերը բոլորովին ի նպաստ են հիթլերեաններուն:

[illegible] ցան Շրաօֆուրթի մէջ, ուր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր համայնավարի մը՝ որ սպաննուեր էր հիթլերեաններու հետ կռուի մը ընթացքին: Ոստիկանները վախնալով ամբոխին սպառնալիքներէն, կրակեցին անոր վրայ: Երեք հոգի սպաննուեցան, 7 հոգի վիրաւորուեցան ծանրօրէն: Բազմաթիւ անձեր ալ թեթեւ վէրքեր ստացան:

ՀՕՐ ՄԸ ՎԻՇՏԸ

Նիու–Ճըրսիի դատարանին առջեւ, Լինտպէրկ իր վկայութիւնը տըւաւ իր տղեկին առեւանգման եւ սպանութեան պարագաներու մասին:

Վերջին դէպքերը զգալի կերպով ազդած են օդի հերոսին առողջութեան վրայ: Մինչ, մինչեւ մարտ այնքան երիտասարդ եւ կորովի կերպարանք մը ունէր:

Տարիքն առած մարդու մը երեւոյթը ունի Լինտպէրկ, մռայլ աչքերով: Դժուար զսպելով ինքզինքը, եւ մերթ ընդ մերթ ակնարկ մը նետելով իր նիշերուն վրայ, Լինտպէրկ պատմեց թէ ի՞նչպէս իր բարեկամը՝ նաւատէրը փորձեր էր կասկածի ենթարկել իր ծառաները եւ համոզելէ վերջ պատուելին, յաջողեր էր զինքը նետել կեղծ հետքերու վրայ:

Լինտպէրկ ոչ մէկ անգամ, ակնարկ մը իսկ չնետեց իր նախկին բարեկամին Քըրթէսի վրայ, որ ամբաստանեալներու նստարանին առջեւ կանգնած էր անշարժ, կռթնելով իր աղջկան ուսերուն:

Դատախազին կարծիքն այն է թէ Քըրթէս դիտմամբ կեղծ հետքեր ցոյց տուեր է, ծածկելու համար փոքրիկին Լինտպէրկի բուն առեւանգիչները, որոնց ինքնութիւնը կը ճանչնար:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 29 Յունիս.— Երեք–չորս օրէ ի վեր տեւող ողողումները մեծ վնաս կը պատճառեն Ռումանիոյ մէջ, մասնաւորաբար Մոլտավիոյ շրջանին մէջ: Եաշ քաղաքը ներկայիս գրեթէ բոլորովին շրջապատուած է ջուրերով, որոնք կը քշեն կը տանին բազմաթիւ դիակներ:

Միայն Եաշի շրջանին մէջ, աղէտեալներու թիւը կը գնահատուի 15000: Ողողուած քաղերուն մէջ, 2000 տուներ փլելու վտանգին ենթարկուած են: Ջուրերը նոր սկսած են քաշուիլ: Բայց Պարլատի շրջանին մէջ, կացութիւնը ծանր է:

Ներկայիս 24 համայնքներ ջուրերու տակ ծածկուած են: 45 քիլոմեթր տարածութեան վրայ, կամուրջները փըլած եւ երկաթուղին քանդուած են:

Մարդկային զոհերու մասին՝ պաշտօնական տեղեկութիւններ չկան: Բայց Եաշի, Պարլատի, Պաքաոյի եւ Կալացի մէջ՝ բազմաթիւ զոհեր կան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՄԱՌԻՆ

Ամերիկեան վեթերաններու պատգամաւորութիւն մը Չիքակօ հասաւ դրամ եւ զգեստ հաւաքելու այն վեթերաններուն համար, որոնք թուով 2000, կը յամառին սպասել Ուաշինկթընի մէջ: Այս կարգի օժանդակութեանց շնորհիւ է որ անոնք կրնան տոկալ, սպասել եւ պահանջել որ գոհացում տրուի իրենց իրաւունքներուն: Ուաշինկթընէն տրուած լուրերու համաձայն անգործ վեթերանները՝ այլ եւս ոչ դրամ ունին, ոչ պարէն եւ թէ իրենց ղեկավարներուն միջեւ անհամաձայնութիւնը ծայր տըւած է:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Երէկ կէս օրէն վերջ, վճռաբեկ ատեանը սկսաւ քննել Կորկուլովի դիմումը:

Փաստաբանները վերաքննութիւն կը պահանջեն երկու կէտերու վրայ հիմնուած: Առաջինը՝ կապ ունի Կորկուլովի մտային վիճակին մասին կատարուած քննութեան հետ: Երկրորդ կէտին մէջ՝ Կորկուլովի փաստաբանները կը պնդեն թէ ոճրագործին առաջին հարցաքննութիւնը կատարուած է ոստիկանատան մէջ՝ առանց փաստաբաններու ներկայութեան:

Ընդհանուր դատախազը պիտի հերքէ երկու կէտերն ալ եւ պիտի պահանջէ մերժել վերաքննութեան խնդրանքը:

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՈՍԿԻՆ ԿԸ ՔԱՇԷ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Ֆրանսայի ելմտական նախարարութիւնը եւ Ֆրանսական Դրամատունը Ամերիկայի մէջ աւանդ դրուած ամբողջ ֆրանսական ոսկին կը քաշեն այս միջոցիս:

Անգլիական թերթը կը կարծէ թէ այս մասին Ֆրանսայի ուղղակի թելադրութիւն եղած է Ամերիկայի կողմէ: Այս ոսկիին պահեստը կ'արժէ 60 միլիոն տոլար:

ՌՈՒՍԵՒՌՈՒՄԷՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Վարշաւիոյ քաղաքական լաւատեղեակ շրջանակները կը հաւաստեն թէ կը սպասեն որ մէկ օրէն միւսը հասնի ռուսեւռումէն ոչ–յարձակման դաշինքի կնքման լուրը: Կը յիշուի թէ ռումէն կառավարութիւնը իր սահմաններու պահպանման մտահոգութեամբ, փափաք յայտնած էր բանակցութիւնները շարունակելու Ռուսիոյ հետ, ոչ–յարձակման դաշինքի կնքման համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, 29 Յունիս.— Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը հաւանութիւն յայտնեց Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին:

ԼՕԶԱՆԻ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ՃԻԳԵՐԸ

Խմբագրական դիւան կը կազմեն ձախողութիւնը կանխելու

Յոյսի վերջին նշոյլներ

Լօզանի ամենավերջին անցուդարձերուն մասին, հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակութեան տրուեցաւ նախագահութեան կողմէ:

Հրաւիրուած պետութիւններու պատուիրակութեանց պետերը, ընկերակցութեամբ իրենց պատուիրակութեան անդամներուն հաւաքոյթ մը ունեցան:

Խորհրդաժողովին նախագահը աշխատանքներու ներկայ վիճակին մասին տուաւ զեկոյց մը, որ պիտի հրատարակուի յետագային:

Որոշուեցաւ կազմել դիւան մը որ պիտի բաղկանայ նախագահէ մը եւ հրաւիրող պետութեանց պատուիրակութիւններու մէկական անդամներէն: Այս դիւանը պիտի քննէ հատուցումներու հարցին ներկայ վիճակը՝ նկատի առնելով նախապէս կատարուած քննութիւնները: Այս դիւանը հրաւիրուած է կարելի եղածին չափ շուտ ներկայացնելու տեղեկագիր մը՝ որ կարգ մը յանձնարարութիւններ պիտի բանաձեւէ՝ ուղղուած հրաւիրող պետութիւններու պատուիրակութեանց պետերուն:

Պատուիրակութեանց պետերը՝ նաեւ, հրաւիրեցին հրաւիրող պետութեանց առեւտրական նախարարները որ հաւաքուին, քննելու համար Լօզանի ժողովին աշխատանքներուն երկրորդ մասին վերաբերեալ հարցերը, այսինքն՝ ուսումնասիրել դարմանը տնտեսական եւ ելմտական այն հարցերուն, որոնք պատճառ դարձան [illegible] բաստելու ընդհանուր ժողով մը որ մօտ ատենէն պիտի ուսումնասիրէ այս հարցերը:

Նախագահը կատարեալ լիազօրութիւն ստացաւ Լօզան հրաւիրելու Միջազգային Կարգադրութեանց դրամատան մէկ ներկայացուցիչը, ամէն անգամ որ խորհրդաժողովին գործնական աշխատանքները անհրաժեշտ դարձնեն այս հրաւէրը:

Նախագահը, նաեւ, լիազօրութիւն ստացաւ հրաւիրելու Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները որ գործակցին աշխատանքներուն, ամէն անգամ որ դիւանը հարկ տեսնէ:

Այս զեկոյցէն յետոյ, զոր կարելի է նկատել Լօզանի բուն նպատակին դամբանականը, ահա մէկ քանի մանրամասնութիւններ ֆրանքօ-գերման բանակցութեանց ընթացքին մասին:

Անգլիոյ վարչապետը Պ. Մաքտոնալտ տեսակցելէ յետոյ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ, գերագոյն ճիգ մը կատարեց առաջքն առնելու համար Լօզանի վերջնական ձախողութեան: Այս կերպով էր որ յաջողեցաւ կազմել տալ խմբագրական դիւանը՝ որուն մասին պաշտօնական զեկոյցը կարդացինք վերը: Ասկից յետոյ, հաւաքեց նաեւ Գերմանիոյ պահանջատէր հինգ պետութիւնները:

Այս վերջին հաւաքոյթի պատճառին եւ արդիւնքին մասին մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ· սակայն հեռագրական գործակալութիւն մը կը կարծէ թէ, հիմ բռնելով Պազէլի յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ որ դէմ արտայայտուած է գերմանական պարտքերու վերջնական ջնջման, Անգլիոյ վարչապետը պահանջատէր պետութեանց ներկայացուցիչներուն հարց տուած է թէ պիտի ընդունի՞ն որ Եունկի ծրագրին համաձայն որոշուած տարեվճարներէն հրաժարին, մինչեւ որ Գերմանիա իր պարտքը վճարէ միանուագ գումարով մը որուն քանակը որոշուած ըլլայ երկուստեք համաձայնութեամբ:

Բոլոր պահանջատէր պետութեանց ներկայացուցիչները համաձայն գտնուած են:

Կը մնայ ուրեմն այս կարգադրութեան մասին ընդունիլ նաեւ Գերմանիոյ համաձայնութիւնը: Եւ որպէսզի գործը դիւրանայ, դիւանը աշխատած է որոշելու վերջնական գումարը որ պիտի պահանջուի Գերմանիայէն, ինչպէս նաեւ անոր վճարման եղանակները:

Իրր թէ Ֆրանսական շրջանակները համամիտ ըլլալով այս կարգադրութեան, պիտի ուզեն 2–3 տարի պայմանաժամ տալ Գերմանիոյ:

Այդ պայմանաժամէն յետոյ, Գերմանիոյ կատարած վճարումներու մէկ խոշոր մասը պիտի յատկացուի պարտքերուն: Իսկ մնացեալը Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան գործին:

Այսպէս ուրեմն, կ'ենթադրուի թէ Գերմանիա իր անհաշտ ընթացքով՝ իր դէմ կազմել տուած է պարտապահանջներու միացեալ ճակատ մը:

Մակեդոնական նոր մահափորձեր

Սոֆիայէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Խասքովայի մէջ, Միխայլովի մակեդոնական հատուածին պատկանող մէկը՝ տարճանակի հարուածներով սպաննեց Փէթրոկէրովի հակառակորդ խմբակէն մէկը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ԵԹԷ ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ՁԱԽՈՂԻ

Լօզանի ժողովին պէտք է նայիլ տնտեսական համատարած տագնապին կապակցութեամբ: Անոր ձախողութիւնը պարզապէս պիտի նշանակէ սատկացումը միւսին: Լօզանով կը ձախողին նաեւ կեդր. Եւրոպայի տնտեսական բարւոքման ու եւրոպական օժանդակութեան ծրագիրը խոշոր չափով, ինչպէս նաեւ համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովը, որ ծրագրուած էր անգլիական կառավարութեան կողմէ:

Արդ՝ փրանքեւգերման բանակցութեանց անելէն յետոյ, Լօզանի յաջողութիւնը՝ հրաշքի մը կը կարօտի: Այդ հրաշքը կրնան կատարել Գերմանիա եւ Ֆրանսա՝ մէկիր ենթարկուելով միւսին պահանջին: Ինչ որ ներկայ պայմաններուն մէջ անհնար կը թուի ըլլալ:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն՝ եթէ Լօզանի ժողովը ձախողի:

Հարցին լաւագոյն պատասխանը կուտայ Ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբին նախագահը Պէրանժէ:

Ամփոփենք իր տեսութիւնները:

Լօզանի ձախողութեամբ, կը ստեղծուի հետեւեալ կացութիւնը:

Հուվըրի պայմանաժամը կը վերջանայ՝ առանց չարունակուելու, առանց անգամ մը եւս յետաձգուելու կամ փոխարինուելու որ եւ է կերպով: Ու Հինդերու յայտարարութիւնը որ կատարուեցաւ ժողովին սկիզբը՝ յետաձգելով գերման վճարումները ժողովի տեւողութեան, կը դառնայ ատենագրութեան պարզ ու անարժէք կէտ մը:

Եօնկի ծրագիրը եւ Լահէյի համաձայնութիւնները կը վերադառնան իրենց ուժը: Անոնց հետ նաեւ հինգի չափ մասնակի համաձայնութիւններ: Գերմանիա ուրեմն, պարտաւոր կ'ըլլայ Միջազգային Կարգադրութեանց դրամատան վճարելու գումար մը, որ պէտք է բաշխուի պահանջատէր պետութեանց, որոնց մէջ՝ նաեւ Ամերիկան:

Ըստ Պէրանժէի այս բոլորը սակայն որ տեսականօրէն ճիշդ են, տեղի չպիտի ունենան: Իրողութեանց ուժը պիտի դժէ պայմանագրութիւններն ու յանձնառութիւնները:

...օրէն կը պնդէ թէ այլ եւս ի վիճակի չէ որ եւ է վճարում կատարելու, բնականաբար ոչ մէկ գումար պիտի յանձնէ Միջազգային դրամատան: 114 միլիոն ոսկի մարքի առաջին ամսավճարը որ պէտք է յանձնէր օգոստոս 15ին, պիտի մնայ անվճար: Նոյնը պիտի չարունակուի յաջորդ ամիսներու ընթացքին:

Ի՞նչ պիտի ընեն այդ պարագային պահանջատէր պետութիւնները:

Կրնան դիմել Լահէյի համաձայնագրին 15րդ յօդուածին տրամադրութեան. — Որ եւ է վէճ որ կը ծագի ներկայ համաձայնագիրը ստորագրող պետութիւններուն, մէկուն կամ շատերուն, եւ Միջազգային Դրամատան միջեւ՝ Նոր Ծրագրին կիրարկման կամ մեկնաբանման առթիւ, պիտի ենթարկուի հինգ տարուան համար նշանակուած իրաւարար ատեանի մը: Այս ատեանին մէկ անդամը որ պիտի կատարէ նախագահի պաշտօնը պէտք է ըլլայ ամերիկեան քաղաքացի, երկուքը՝ պատերազմի պահուն չէզոք մնացած պետութեան մը հպատակ. մնացեալ երկուքը պիտի ըլլան մէկը՝ Գերմանիոյ, միւսը Գերմանիոյ վրայ պահանջ ունեցող պետութեան մը հպատակ: Նոր ծրագրին գործադրութեան թուականէն սկսեալ, առաջին հինգ տարիներու շրջանին համար, այս ատեանը բաղկացած պիտի ըլլայ այն հինգ անդամներէն, որոնք ներկայիս կը կազմեն Լոնտոնի 1934 օգոստոս 30ի համաձայնութեամբ հիմնուած իրաւարար ատեանը»:

Իւրաքանչիւր պահանջատէր պետութիւն ուրեմն իրաւունք ունի Գերմանիոյ դէմ դատ բանալու այս իրաւարար ատեանին առջեւ:

Առկից զատ, յատուկ համաձայնագրով մը՝ պահանջատէր պետութեանց իրաւունք տրուած է յանձնառութեանց խզման պարագային, Գերմանիոյ ուղղուած յայտարարութեամբ մը յայտնելու թէ «կը վերադառնեն իրենց գործելու ազատութիւնը»:

Մութ ու բազմիմաստ այս խօսքը ի՞նչ կը նշանակէ:

Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Թարտիէօ՝ Երեսփ. ժողովին կը բացատրէր հետեւեալ կերպով 1930ի մարտին: «Ֆրանսա սովորութիւն չունի ստորագրելու միջազգային դաշնագրեր՝ առանց կշռելու անոնց հետեւանքները եւ եթէ կը կշռէ հետեւանքները, որովհետեւ սովորութիւն չունի մտածելու թէ միջազգային դաշնագրերը թուղթի կտորներ են: Բնագիրը զոր կը ներկայացնենք համաձայն է նախ Ազգերու Դաշինքին եւ յետոյ Պրիան – Քելլոկ դաշինքին»:

Եւ համաձայն այն ատենի երեսփոխանական յանձնախումբի տեղեկարարին Լուսիա Սուլիէյի բացատրութեան «գործելու ազատութիւնը պէտք է հասկցուի Ազգերու Դաշինքին եւ Պրիան – Քելլոկ դաշինքին սահմաններուն մէջ:

Ուրեմն, բանի ճնշումի կամ պատերազմական միջոցներու հարց չէ որ կը ծագի: Այլ պարզապէս Ազգերու Դաշինքին յատուկ տրամադրութեանց դիմելու հարց մը:

Բայց հարցը կը լուծուի՞ սով եւ Գերմանիա որ կը մերժէ վճարել ա-...րոշման ուժով պիտի ստիպուի տանել գումար մը որ չունի, կամ եթէ ունի՝ չուզեր տրամադրել իր պարտքերու վճարման:

Այդ պարագային, կ'երեւի, բեռան ծանրութիւնը Ամերիկայի ուսերուն վրայ է որ պիտի չոքի: Որովհետեւ, Գերմանիոյ բոլոր պահանջատէրները պարտական են Հուվըրի երկրին եւ ճարպիկութիւնը ունեցած են կնքելու համաձայնութիւններ՝ որոնք իրենց պարտքերու վճարումը կը կապեն՝ առնելիքներու գանձման:

Այսպէս Ֆրանսա, որ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ կնքած իր համաձայնութիւնները ամրացուցած է վերապահումներով: Այդ վերապահումներէն կը բխի հետեւեալ պարագան. — Ֆրանսա յանձն առած է Ամերիկայի իր պարտքերը կարգադրել՝ այն չափով որ իր վճարման կարողութիւնը չի խանգարուի Գերմանիոյ կողմէ յանձնառութեան դրժումով կամ Ֆրանսայի պարտական եղող եւրոպական միւս պետութեանց նոյն ընթացքով՝ համաձայն 1924ի Տօսի ծրագրին:

Լօզանի ձախողութենէն յետոյ, հաւանական է որ այս անգամ եթէ ոչ Գերմանիայէն առնելիքաւոր եւրոպական պետութիւնները՝ գոնէ՝ Ֆրանսա բռնուի Ամերիկայի հետ:

Մ. Ե.

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՓՈՒԼԵՐԸ

— :-: —

1931—32 շրջանի փակման նիստն էր որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ գիշեր, 25 Յունիս:

Նախագահը ծանոյց Միրանուշի մահը եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել մեծ արուեստագիտուհիին յիշատակը:

Որոշուեցաւ յաջորդ շրջանի սկիզբը, Գրական Ակումբի նիստերէն մէկը նուիրել Միրանուշի կեանքին եւ գործին:

Օրուան զեկուցանողն էր Պ. Խոնդկարեան, նիւթը՝ Խորհրդային Հայաստանի գրականութեան նոր փուլերը:

Անդրադառնալով այդ գրականութեան զարգացման փուլերուն, դասախօսը ըսաւ.

— Խ. Հայաստանի գրականութեան զարգացումը չընթանար այն ձեւով, ինչպէս եւրոպական երկիրներու գրականութիւնները: Խ. Հայաստանի գրականութիւնը «կառուցւում է», ինչպէս կը կառուցուի սոցիալիզմը: Երկրի իշխանութիւնը իր ձեռքի տակ եղած բոլոր միջոցներով ուղղութիւն կուտայ գրականութեան: Նախընտրուած գրական ուղղութիւնն է պրոլետգրականութիւնը:

Ի՞նչ է պրոլետարական գրականութիւնը:

Բոլշեւիկեան շատ պատասխանատու անձնաւորութիւններ կասկածի տակ ձգած են անոր գոյութեան հնարաւորութիւնը: Տրոցկին այն կարծիքին է, որ պրոլետարական գրականութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ քանի որ պրոլետարիատի դիկտատուրան պիտի ըլլայ կարճատեւ: Խորհրդային իշխանութեան ենթակայ երկիրներու գրականութիւնը պիտի ըլլայ ոչ թէ պրոլետարական, այլ յեղափոխական:

Նոյն տեսակէտը ունի նաեւ գրական քննադատ Վորոնսկին, որ հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն յետոյ ղեկավար դեր ունէր ռուսական գրականութեան մէջ: Նոյն իսկ Լէնինը դէմ էր, որ գրականութիւնը վերջնականապէս անցնի «պրոլետկուլտերի» ձեռքը, վախնալով որ կը հրաժարին ժառանգութիւնը օգտագործելէ եւ միեւնոյն ժամանակ անընդունակ կ'ըլլան որ եւ է արժէքաւոր նոր բան ստեղծելու: Հակառակ տեսակէտներ պաշտպանեցին Բուխարինը եւ Լունաչարսկին:

1925 յուլիս 1ին, կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ընդունեց սա բանաձեւը որ շատ կարեւոր սկզբունք մը կը հաստատէր. կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը յայտարարէր, որ ինքն է միակ գերագոյն մարմինը, իրաւասութիւն ունի վերջնականապէս լուծելու ոչ միայն տնտեսական ու քաղաքական այլ նաեւ գրական բոլոր խնդիրները:

Այդ որոշումը շատ բախտորոշ նշանակութիւն ունեցաւ խորհրդային գրականութեան համար, որ այնուհետեւ ոչ թէ գնաց իր բնական զարգացման ուղիով, այլ սկսեց «կառուցուիլ» կուսակցութեան ձեռքով, որպէս պրոլետարիատի դասակարգային գրականութիւն, եւ ծառայեց որպէս միջոց անոր գործի յաղթանակին:

Հայաստանի խորհրդայնացումը կը զուգադիպի այն շրջանին, երբ Ռուսաստան դեռ վերջնականօրէն չէր լուծած այս հարցը թէ ի՞նչ ուղիով պէտք է ընթանայ պրոլետարիատի գրականութիւնը: Եւ այդ պատճառով ալ այդ հարցին նկատմամբ մտքերու մէջ մեծ անորոշութիւն կար Հայաստանի մէջ 1921—25:

Հին գրագէտներէն որո՞ւն գոյութեան իրաւունքը պիտի ընդունէին: Գրականութիւնը «ինքնահոսի» էր մատնուած: Այդ «չփոթ» շրջանի համար բնորոշ է այսպէս կոչուած «երեքի» (Ե. Զարենց, Գ. Աբով, Ա. Վշտունի) ելոյթը: Նորերն էին, որ հանդէս կուգային հայ նախախորհրդային «Թոքախտաւոր» գրականութեան տեղ ստեղծելու՝ նոր, առողջ գրականութիւն (բանաստեղծութիւն), որուն մէջ պիտի գովերգուէր ոչ թէ «անբիծ սէրը», այլ «սեռական առողջ բնազդը», ոչ թէ «անապատները», այլ «քաղաքի ժխորը»:

Գրական ոչ մէկ արդիւնք չտուաւ «երեքի» ելոյթը, մանաւանդ որ անոնք շուտով կռուեցան իրարու հետ ու բաժնուեցան: Յաջորդ տարիներուն, Հայաստանի գրականութիւնը սկսաւ զարգանալ «Մուրճ» ամսագրով: Ապա սկսան առաջ գալ ուրիշ միութիւններ («Աստղիկացիա», «Նոյեմբեր», եւայլն), որոնք շարունակեցին գրական – թայֆայական գզւըռտուքը:

Հայաստանի գրականութիւնը քայլ առ քայլ հետեւեցաւ ռուսականին:

Ռուս խորհրդային գրականութիւնը իր զարգացման առաջին շրջանին մէջ ներշնչուեցաւ քաղաքացիական կռիւներէն: Պատմականօրէն հեշտ էր թէ քաղաքացիական պատերազմի փաստը եւ թէ կարմիրներու տարած յաղթանակը: Եւ այդ պատճառով ալ այդ շրջանի «հերոսական» գրականութիւնը, որպէս արդիւնք անկեղծ ներշնչման, գեղարուեստական էր մեծ մասամբ: Այլ է բախտը այդ շրջանի խորհրդա-... խորհրդայնացումը տեղի ունեցաւ ոչ թէ քաղաքացիական կռիւներով («մեծ հոկտեմբերի») հետեւանքով, այլ իշխանութեան խաղաղ փոխանցման միջոցով: Հերոսական հոկտեմբերի փոխարէն Հայաստանը ունեցաւ իր «Նոյեմբեր»ը, զոր ամենաշատը, կարելի է «քաջ Նազարային» անուանել:

Խորհրդահայ գրողները մէկ կողմէն կապկելով Ռուսերը եւ միւս կողմէն ենթարկուած հայ կոմկուսի կողմէ պաշտօնապէս ընդունուած պատմական այն փիկցիային, թէ Հայաստանի խորհրդայնացումը տեղի է ունեցեր բոլշեւիկներու ապստամբութեան հետեւանքով, ստիպուած էին երգելու «մեծ նոյեմբեր»ի «հերոսական դրուագները»: Եւ ահա «գրականութիւն» մը, որ հիմնուած է ոչ թէ իրական կեանքի վրայ, այլ փիկցիայի եւ կեղծիքի: Այդ «գրականութիւնը» որ աւելի ճիշդ կ'ըլլար անուանել ոչ թէ պրոլետարական, այլ պալատական, որ եւ է գեղարուեստական արժէք չէր կարող ներկայացնել:

Անցնելով խորհրդահայ գրականութեան յետագայ փուլերուն, դասախօսը մատնանշեց այն պայմանները, որոնց մէջ իր գոյութիւնն է քաշ տուեր այդ գրականութիւնը: Այդ պայմաններու ամենագլխաւորն է իշխանութեան (կուսակցութեան) ցոյց տուած վերաբերմունքը: 1925էն յետոյ, կուսակցութեան կենտկոմը աւելի ներգործօն դարձուց իր միջամտութիւնը գրական խնդիրներու մէջ: Ամենազարհուրելին այն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը գրականութեան նկատմամբ կը կիրարկէ ոչ միայն ցենզուրա (արգելք), այլ եւ ներշնչման դրութիւն: Կ'որոշէ թէ ինչի մասին եւ ի՛նչպէս պէտք է գրել:

Կայ նաեւ ուրիշ հանգամանք: Խորհրդային իշխանութիւնը ճշմարտութեան նկատմամբ տեսակէտներ ունի ոչ միայն անցեալի, պատմութեան, այլ նաեւ այսօրուան իրականութեան նկատմամբ: Գրողը պիտի մեկնի այդ ոչ – իրական «իրականութիւն»ներէն: Օրուան կեանքը վերարտադրող խորհրդահայ գրողը երբեք չպիտի մոռնայ, որ, օրինակ, խորհրդային բանուորի ամենամեծ ապրումը ոչ թէ «օրապահիկի» հարցն է, այլ «հարուածայնութիւն»ը, թէ հայ գիւղացին ոչ միայն 1920ին «տապալել է դաշնակների լուծը» եւ «հաստատել խորհրդային իշխանութիւն», այլ անիկա այսօր ալ չափազանց գոհ է այդ իշխանութենէն, մեծ ոգեւորութեամբ որդեգրած է «կոլլեկտիվացման», «մթերումներին» եւ «բովանդակ սոցիալիստական կառուցման» գաղափարները: Այդ բոլորին հակառակ են միայն սակաւաթիւ կուլակները, որոնց դէմ պայքար կը մղէ գիւղացին:

Այս գոյութիւն չունեցող իրականութիւնը պէտք է վերարտադրեն խորհրդահայ գրողները: Կարելի՞ է նման մը ստեղծագործութիւն գեղարուեստական համարուիլ, գրականութիւն դառնալ: Ի հարկէ ոչ: Եւ ահա խորհրդային գրականութիւնը պրոլետ գրականութիւնը դադրեր է գեղեցիկ գրականութիւն ըլլալէ: Իր միակ նպատակը համարելով «սոցիալիզմի կառուցման» սատարումը, խորհրդային գրականութիւնը եղեր է զուտ քարոզչական զէնք մը: Կամաց կամաց հրաժեշտ է տուեր գրական այն սեռերուն, որոնք քարոզչական նպատակներու յարմար չեն: Այսօր Խ. Հայաստանի մէջ գրագէտները գրեթէ այլ ... եւ պատմուածք: Ամենատարածուած գրական սեռը ակնարկութիւնն է (օչերկ, էսքիզ): Գրագէտները «բրիգադներով» կը շրջին կոլխոզներու դաշտերը, «գործուղղւում են» Ալլահվերդիի պղնձահանքերը, «կցւում են» կարբիդի գործարանին, նկարագրելու եւ գովաբանելու խորհրդային իշխանութեան «չինարարութիւնը»: Սա արդէն գրականութիւն չէ, այլ ճառ ու քարոզ:

Բայց կարծէք թէ, վերջապէս, կոմունիստ ղեկավարներու մէջ ալ սկսեր են հասկնալ, թէ այսպէս չարունակել կարելի չէ: Մոսկուայի կեդրոնը իր վերջին կարգադրութեամբ ցրուեց պրոլետ գրողներու կազմակերպութիւնները եւ որոշեց խորհրդային բոլոր գրողները միացնել ընդհ. միութեան մը մէջ: Այս նոր վարչական կարգադրութիւնը ունի իր ներքին պատճառները: Մէկն է ան նահանջի օղակներէն որոնց ձեռնարկեց Մոսկուա վերջերս ուրիշ (տնտեսական, քաղաքական) մարզերու մէջ: Գրականութեան ճակատի վրայ կատարուող այս նահանջը Խ. Հայաստանի գրականութիւնը պիտի հանէ այն անելէն որուն մէջ ինկեր էր վերջին շրջանին կը յաջողի՞:

Առայժմ կախուած է պայքարող կողմերու՝ իշխանութեան եւ ժողովուրդի ուժերու փոխ – յարաբերութենէն:

Վ.Խ. – Հ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷ[Ջ]

— :-: —

4000Ի ՄՕՏ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻ[ՒՆ] ՄԱՅՐԵՆԻՆԵՐՈՒ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷ[Ջ]

Սեփ. Թղթակցութիւն (յապաղա[ծ])

Պէյրութի մէկ կողմը շրջապատուած է մայրենիներու հոյակապ անտառներով: Հինգ վեց տարիներ Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձի տօնը կը կատարուի այդ անտառներուն մէջ՝ տեղական կառավարութեան թոյլտուութեամբ: Ամէն տարի ժողովուրդը կը սպասէ այդ օրուան սովորութեան համաձայն:

Մայիս 29ի օրը, Կիրակի, հոծ բազմութիւն մը՝ չորս հազարի մօտ յեցուցած էր անտառը՝ առաւօտ[ուա]նէ սկսած: Հոն էր նաեւ Պէյրութի երիտասարդութիւնը՝ որ ամբողջ օրը ուրախացաւ, երգեց, պարեց, զանգուածներ կազմակերպեց հայկական, ֆրանսական եւ արաբական դրօշակները պարզած: Յուշախաղեր կազմակերպեց Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը:

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն էր Անկախութեան տօնակատարութիւն այս տարի մասնակցեցան մեր զօրքի գրեթէ բոլոր խաւերը: Կային նաեւ հայ կաթողիկ մայրերի հոգեւոր, պետերը խօսք, որ մեր հոգեւորականութիւն կը բացակայէր, ինչպէս որ բա[ցակ]այած էր Ապրիլ 24ի համազգային պատարագին:

Պէյրութի մը ունինք զոյգ ... միութիւններ, որոնք դաստիարակուին իրենց յատուկ ծրագիր-կանոնագրով մը՝ հաստատուած մեր կուսակցութեան բ[արձր] մարմիններու կողմէ: Սովորութիւն է դարձած, որ ամէն տարի կազ[մա]կերպական շարքերը փոխադրուին պատանիներէն աւելի հասուննե[րը] իրենց վարիչի եւ Պատանեկան [Միութեան] համար միութեան հաւանութեա[մբ]: Այս տարի, Մայիս 28ի տօնակատարութեան, շարքերուն անցան 29 [ե]րիտասարդներ՝ աշխոյժ ու խան[դա]վառ:

Կէսօրէ յետոյ, ժամը 4ին, անտառին մէջ բացուեցաւ հանդէսի պաշտօնական մասը՝ նախագահութեամբ ընկ. Գրիգոր Դուտուլեանի, որ բոլոր միութիւններու անունով՝ շնորհակալութիւն յայտնեց ֆրանսական պատար եւ արաբ կառավարութեան ու ժողովուրդին, իրենց բարեացակամ վերաբերումին համար՝ հա[մակրանք] հայութեան: Այնուհետեւ ան բացատրեց Մայիս 28ի պատմա[կան]...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (21)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ներկայացումից յետոյ, ընկերներս բացատրեցին, որ գիւղացիների ձեռքից ցորենը խլւում է բռնութեամբ, բայց նկարը քաշւած է յատուկ ցոյց տալու համար: Եւ որպէս զի ժողովուրդը կեղծիքը չըմնայ, Հայաստանի նկարը ցուցադրում են, օրինակ, Վրաստանում, Վրաստանինը՝ Հայաստանում են.: Վրաստանում կը մտածեն, թէ իրօք, Հայաստանում գիւղացիները ազատ կամքով են տալիս, Հայաստանում էլ կը մտածեն հակառակը: Ճիշդ էր ասում Լէնինը, որ սինեման քարոզչութեան լաւագոյն միջոցն է:

Թիֆլիսն էլ իմ վրայ սաստիկ ճնշող տպաւորութիւն գործեց: Քաղաքը անճանաչելի էր դարձել: Ես որ Թիֆլիսի ամէն անկիւնը շատ լաւ գիտէի, տեսնում էի թէ որքա՜ն ետ է գնացել համեմատած հինգ տարի առաջուան հետ: Առաջ խանութները լիքն էին ապրանքներով, քարւանսարաններում՝ եռուզեռ կար, փողոցները ողողում էին ելեքտրական պայծառ լոյսով: Այժմ ամէն կողմ պարապ եւ ամայի էր: Հարիւրաւոր չքեղ խանութների փոխարէն իւրաքանչիւր փողոցի վրայ, յօրանջում էին կէնտ ու զոյգ կոոպերատիւներ՝ մերկ լուսամուտներով ու դատարկ դարակներով: Մի խանութի պատուհանում, սակայն, զարմանքով տեսայ բազմաթիւ ծխախոտի տուփեր ու սեւ խաւեար: Չէի հաւատում աչքերիս: Ներս մտայ ու մի տուփ ծխախոտ խնդրեցի:

— Չկայ, եղաւ կարճ պատասխանը:

— Ո՞նց թէ չկայ, զարմացայ ես, հապա այն ի՞նչ է:

Խանութի կառավարիչը քահ – քահ ծիծաղեց ու աչքերը չռած ինձ նայեց. ի՞նչ է, լուսնի՞ց է իջել այս մարդը: Ապա, պատուհանից վերցրեց ծխախոտի ու խաւեարի մի քանի տուփ եւ բաց արաւ առջեւս, բոլորն էլ պարապ էին: Դուրս եկաւ որ հէնց այնպէս, քէֆի համար կամ ինձ պէս միամիտներին փորձութեան մէջ ձգելու համար էին շարել պատուհանում:

Քաղաքի կեանքի բնոյթն էլ բոլորովին տարբեր էր: Թիֆլիսում երբեմն գրում էին խոշոր տառերով. «Ուշադրութի՛ւն, այսինչ կոոպերատիւում վաղը 200 գրամ մակարոնի կամ պանիր են տալու»: Եւ մարդիկ, որոնք վաղուց մակարոնի կամ պանիրի երես չէին տեսել, վաղ առաւօտից խումբերով խուժում էին յիշուած խանութը եւ ժամերով սպասում մինչեւ որ դռները բացուէին եւ 200 գրամ պանիր ստանային...

Անվերջ քաղաքական լուրերից, բոլշեւիկեան պարծենկոտութիւնից չոր ու ցամաք աղիւսակներից կամ զատ, Թիֆլիսում ամէն օր կարդում էինք, մանր, հազիւ նկատելի տառերով.

— Գիշերը այսինչ կոոպերատիւին են թալանել:

— Այսինչ տան պատն են քանդել ու տան մէջինը տարել:

— Այսինչ տեղ 8 տարեկան աղջիկ է բռնաբարուած:

— Այսինչ գործարանի կառավարիչը ձերբակալուած է վնասարարութեան համար:

— Այսինչ պաշտօնեան բանտարկուած է որպէս զեղծարար:

— Այսինչ տեղ անապաստան երեխաները սրիկայութիւն են արել:

— Այսինչ տեղ կուլակներ են գնդակահարուած կոլխոզի խոտի դէզը այրելու համար:

— Բանդիտները սպաննել են այսինչ կոմսոմոլին, կամ գիւղխորհուրդի նախագահին, կամ բանթղթակցին...

Եւ այսպէս անվերջ: Գրուածն էլ դեռ մի չնչին մասն էր պատահածի: Աւելի աչքի ընկնող դէպքերը չէին արձանագրւում թերթերում: Ժողովուրդը եւ իշխանութիւնը երկու տարբեր, իրար թշնամի բանակների էին միմեանց դէմ: Ո՞վ էր յաղթելու:

Ես արդէն սառում էի կուսակցութիւնը: Կոմունիստական գաղափարը ինձ երեւում էր այլեւս հակաբնական, անիրագործելի, կեանքի ու մարդկային բնութեան հակառակ: Աչքերս բացուել էին, եւ տեսնում էի ամբողջ փտածութիւնը այն կարգերի, որոնցմով այնպէս կուրօրէն հիացած էի մի ժամանակ: Այդ կարգերը խոստանում էին ազատութիւն, եղբայրութիւն ու հաւասարութիւն աշխատաւոր մարդկութեան, բայց ահա այստեղ ոչ ազատութիւն կայ, ոչ եղբայրութիւն, ոչ հաւասարութիւն:

Ցարիզմը իր Օխրանայով տապալուել է, այո՛, բայց տեղը նստել է ստալինիզմը իր Չեկայով: Ազնուականութիւնը ջնջուել է, բայց տեղը բռնել է կոմունիստական կուսակցութիւնը: Գիւղում՝ քաղաքացիական կռիւ, թշնամանք, միմեանց դէմ դաւ, յափշտակութիւն, կասկած, ատելութիւն եւ ընդհանուր աւեր ու յուսալքում: Քաղաքում՝ հացի եւ աթոռի կռիւ, ճիզուիտութիւն, հաւատաքննութիւն, սուտ ու խաբէութիւն. ոչ մէկը միւսին չի հաւատում, մարդը մարդուն գայլ է: Լաւագոյն, գաղափարական կոմունիստները բոլորը կամ բանտերում են, կամ Սիբիրի արգելարաններում, կամ պաշտօնից հեռացուած, հոգեպէս ընկճուած: Իշխանութիւնը պահւում է զէնքի բռնի ուժով, որ գտնւում է մի խումբ աննկարագիր եւ անսկզբունք բախտախնդիրների ձեռքին:

Ես տեսայ ժողովրդական ապստամբութիւններ Հայաստանում, տեսայ Վրաստանում եւ Ադրբէջանում. կառավարութիւնը զօրքի ու գրահապատների ուժով, ու արիւնով ու երկաթով ճնշում էր ամէն տեղ: Ժողովուրդը կառավարութիւնը, այո, երկու թշնամի բանակներ, եւ հաշտութիւն չէ[՛] չի կարող լինել նրանց միջեւ: Անհ[աշտ] կռիւը պիտի շարունակուի, քանի ժողովրդի հոգին սպաննուած չէ բոլ[որո]վին...

Ես ուղղակի խելքս կորցրածի [պէս] էի, դառն հիասթափութեան ցա[ւով]: Շրջում էի քաղաքում առանց [նպատակի], իսկ անտանելի վիճակը ճմլում էր [սիրտս]: Քուն ու հանգիստ չունէի: [Ինչ] էինք մտածում մենք արտասահ[մա]նում եւ ինչ դուրս եկաւ իրակա[նում]: Արտասահմանում քարոզում էին [որ] Խորհրդային երկրում ամէն ինչ [նոր ու] չելի է: Ահա, օրինակ, պոռնկութ[իւ]նը. հիմքից վերացուած է բուրժ[ուա]կան կարգերի այդ ահաւոր ախտը:

Մ. Ա. Վ.

(Տար.)

նշանակութիւնը: Խօսեցան ընկերներ Աւետիք Սահակեան (Հայր Աբրահամ), Նիկոլ Աղբալեան, Խորէն Թիւթիւնճեան եւ պատանիներու վարիչ Արամ Սահակեան, որ շնորհաւորեց երիտասարդներու մուտքը Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը:

Բոլոր խօսողները առանձնապէս ընդգծեցին, որ Մայիս 28ը ամբողջ հայ ժողովուրդի տօնն է եւ ան կը մարմնացնէ հայութեան անկախութեան ձգտումը: Անոնք ներշնչեցին բազմութիւններուն այն խոր հաւատքը, որ մեր արի անձնուէր ժողովուրդը նորէն պիտի տիրանայ իր քաղաքական ազատութեան, պիտի ամբողջացնէ մեր հողերը եւ ի մի ամփոփէ հայ տարագիր բազմութիւնները՝ ցրուած օտար երկիրներու վրայ:

Տօնակատարութիւնը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ երգեց ժողովուրդը խորին պատկառանքով:

Նշանակալից երեւոյթ մըն էր նաեւ այն, որ արաբատառ տեղական թերթերը՝ «Էլ Րասըտ», «Էլ Թէեար» եւ «Սաուտ էլ Սահիլ» միաձայնութեամբ լուրջ եւ յարգալից վերաբերում ցոյց տուին մեր ժողովուրդի տենչանքներուն հանդէպ եւ մաղթեցին որ մեր ժողովուրդը ազատագրուի բռնաւորներու իշխանութենէն: «Էլ Րասըտ» եւ «Էլ Թէեար» նաեւ պատմական համիրճ ակնարկ էին նետած մեր անկախութեան տօնի ծագման վրայ, շեշտելով միաժամանակ մեր ժողովուրդի կարգապահութիւնը: Իսկ «Սաուտ էլ Սահիլ», տրուգներու օրաթերթը գրեց՝ «Մեր Հայ եղբայրներուն ամէնէնանկեղծ մաղթանքներ եւ զգացումներ կը յայտնենք ու կը սիրենք հաւատալ, որ անոնք նորէն իրենց անկախութեան պիտի տիրանան:»

***

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Երուսաղէմ սուրբ է, բայց միթէ՞ հոն շուն չկայ»: Այո՛, անպիտան տարրեր ամէն տեղ կան՝ միշտ խառնակելու պատրաստ: Մայիս 28ի անկախութեան տօնին տարեդարձին առիթով տեղի մէկ քանի կարմրակտուց աքլորները եւ մողէսները՝ խըժորատիպ թռուցիկ մըն էին հրապարակած՝ տգիտութեամբ եւ զռեհկութեամբ լեցուն, ուղղուած «հաժաշխարհային իմպերիալիզմի» եւ Դաշնակցութեան դէմ:

Ինչ ըսենք, այս թափթփուք խլէզներն ալ մեր շրջանի «բարի պտուղներն» են: Խոստովանինք սակայն, որ թռուցիկը, ըստ ձեւի, թէեւ ուղղուած էր Դաշնակցութեան դէմ, սակայն փաստօրէն ան հասցէագրուած էր Մոսկուայի.— «Մի քիչ փող ուղղարկեցէք», այս էր անոր բուն իմաստը:

ՀԱՅԶԱՒԱԿ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԵՐԱՅԻ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Բերայի Ազգային Մատենադարանը շուրջ տասը տարիէ ի վեր իր բախտին ձգուած է ու անգործածելի կը մնայ: Արդէն հինէն ի վեր կանոնաւոր դասաւորում եւ ամբողջական ցուցակագրութիւն չէ եղած, որով անկարելի դարձած է անկէ օգտուիլ:

Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ յատուկ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի եւ պարտականութիւն պիտի դրուի անոր՝ ներկայանալի վիճակի մը մէջ դնելու Մատենադարանը: Յանձնախումբը նոյն ատեն հետամուտ պիտի ըլլայ ստուգելու թէ ի՛նչ գրադարաններ կան թաղերու մէջ, լքուած կամ փճացումի դատապարտուած: Թէ այդ գիրքերը եւ թէ հին ձեռագիրները պիտի հաւաքուին ու խնամքի առարկայ պիտի ըլլան: Յետոյ Ազգ. Մատենադարանը ամբողջանալու պէտք ունի, մանաւորաբար նոր հրատարակութիւններով:

Դիմում պիտի կատարուի բոլոր հեղինակներուն եւ հրատարակիչներուն, որպէսզի իրենց երկերէն ու հրատարակութիւններէն մէկ-մէկ օրինակ ղրկեն Մատենադարանի հասցէին:

ՀԱԶԱՐ ՈՍԿԻ ՆՈՒԷՐ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ

Լոնտոնաբնակ Պ. Ներսէս Պ. Կիւլպէնկեան իր հանգուցեալ հօր յիշատակին հազար ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրած է ձեռամբ Պ. Զ. Րէխեանի, յատկացնելու համար Հիւանդանոցի կարօտութեանց:

ԱՆՄԱՀ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ ԿԱՆԳՆԵԼՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿ

Ֆիլիպէաբնակ Էտիրնէցիներ որոշած են, իբր հայրենակցի պարտականութիւն (Յ. Պարոնեան Էտիրնէ ծնած է) անմիջապէս շիրմի մը կառուցման նախաձեռնարկ ըլլալ եւ մոռացումէ փրկել «անմահ զրագէտին հողակոյտը»:

Վերջին սատիճան յուզիչ է ու գնահատելի Էտիրնէցի ազգայիններու այս նախանձախնդրութիւնը հանդէպ իրենց մեծ հայրենակցին, որ մեր գրականութեան մէջ պանծալի անուն մը ունի, իր անզերազանցելի տաղանդով:

× Յ. Պարոնեան թաղուած է Օրթագիւղի Ազգ. գերեզմանատան մէջ: Անշուշտ իրեն ժամանակակիցներ եւ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուողներ յիշողութեամբ կրնան ճշդել թաղուած վայրը, եթէ որոշ արձանագրութիւն մը չունի տեղին թաղ. Խորհուրդը:

Շիրմին կառուցման սկսելու առեն մասնախումբ մը պիտի կազմուի Պոլսոյ մէջ, մօտէն հսկելու շինութեան գործին եւ զբաղելու բացման հանդիսութիւններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր Խարբերդի Մարզահանդէսը

Համա-Խարբերդցիական Միութեան Կեդր. Գործադիր Մարմինը ստացած է Նոր Խարբերդի բնակիչներու անուանացանկը իր բոլոր մանրամասնութիւններովը:

Այդ ցանկին վրայ նշանակուած են իւրաքանչիւր անձի անունը, ծննդավայրը, տարիքը, եւ ո՞ւրկէ եւ ե՞րբ գաղթելը:

Նորակառոյց աւանին մէջ կը գտնուին (Մայիս 1, 1932) 98 անձինք, 50 արու եւ 48 իգական սեռէն, հետեւեալ բաժանումներով.— 41 Խարբերդցիներ՝ 7 գիւղերէ, 24 Մեծկերտցիներ, 16 Զարսանճագցիներ, 12 Սեբաստացիներ, 3 Տրապիզոնցիներ, մէկ Ատանացի եւ մէկ Ակնցի ընտանիք: Ընդամէնը քսան ընտանիք եւ մի քանի ամուրիներ:

Ամէնէն ուշագրաւ կէտը սա է որ 12 տարեկանէն վար եղողները կը կազմեն գրեթէ ամբողջ բնակչութեան կէսէն քիչ պակաս, 41 երախաներ:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Նորակազմ Հայ Բժշկական Միութեան առաջին ճաշկերոյթ-հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 5ին Հօթէլ Լմփայրի գեղեցիկ սրահներուն մէջ: Ներկայ էին մօտ երեսուն հայ բժիշկներ:

Օրուան նախագահը եւ սեղանապետ Տոքթ. Նազաշեան ջերմ խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնեց Տոքթ. Պալաքեանին, որ նախաձեռնողը եղած է այսպիսի անհրաժեշտ Միութեան մը կազմութեանը, յետոյ հրաւիրեց զայն խօսելու:

Տոքթ. Պալաքեան կարճ ցեկոյց մը ըրաւ հայ բժիշկներու մասին, ուրկէ յայտնի եղաւ որ Նիւ Եորք քաղաքի եւ շրջականերու մէջ կը գտնուին մօտ 45 հայ բժիշկներ, որոնք գրեթէ բոլորն ալ խանդավառութեամբ պատասխանած են իր հրաւէրին՝ անդամակցելու Միութեան, որուն նպատակը պիտի ըլլայ, ընկերական սերտ կապեր հաստատել հայ բժիշկներու մէջ, որոնցմէ շատերը երկար տարիներ այս հսկայ քաղաքին մէջ ցրուած ապրելով, երբեք առիթ չեն ունեցած իրար ճանչնալու: Միութեան երկրորդ նպատակը պիտի ըլլայ դասախօսութիւններու միջոցով նպաստել բժշկական գիտութեան մշակումին եւ ծանօթ պահել իր անդամները բժշկական աշխարհի նորութիւններուն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունահայ երրորդ ողիմպիականը

Յունիս 12ին, Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած է Յունահայ Գ. Ողիմպիականը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սելանիկի եւ Աթէնքի մարզիկները: Ներկայ եղած է հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն:

Աթենացիներու 50ի դէմ 57 կէտերով առաջին հանդիսացած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սելանիկի մասնաճիւղը: Աթէնքը առաջին եկած է դրօշարշաւի մէջ, իսկ վօլի պօլի առաջնութիւնը շահած է Սելանիկը: Վազքի բոլոր մրցումներուն մէջ յաղթական եկած է Աթէնքը:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀՐԱՆԴ ԹՐԱՎԷԶԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երրորդ զաւկին ՄԿՐՏԻՉԻ:

Փարիզ, 27 Յունիս 1932

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ ՈՒԺԻ ԿԱՅԱՆ ՄԸ ՄԵՌԵԱԼ ԾՈՎԻՆ ՋՈՒՐԸ

Ո՛ր չափով որ մեքենագիտութիւնը կը յառաջդիմէ ճարտարարուեստի զանազան մարզերուն մէջ, նոյն համեմատութեամբ ջանք կը թափուի կարելի եղածին չափ խնայողաբար առաջ բերել շարժիչ ուժը իր բոլոր ձեւերով:

Ըստ այնմ, մեքենաներուն շարժում հայթայթելու համար, մարդիկ նախ օգտագործեցին հովերուն ուժը, յետոյ ջուրերուն ուժը, ինչպէս նաեւ դարերու ընթացքին երկրիս կեղեւին մէջ ամբարուած կարծր ու հեղուկ վառելանիւթերուն ջերմական զօրութիւնը:

Ռուսերը օգտագործելու համար արեգակնային ուժը, որ ջերմութեան անսպառ աղբիւր մըն է, ծրագրած են Կեդրոնական Ասիոյ մէջ շինել մեծ գործարան մը, որ խիտ աժան գինով իրենց պիտի հայթայթէ ջուրի շոգի, շարժման մէջ դնելու համար շոգեշարժ ջրանիւներն ու ելեկտրաշարժ մեքենաները: Այդ նպատակին համար իբր յարմարագոյն տեղ ընտրած են ռուսական Թուրքեստանի Սամարղանտ քաղաքը, որ համբաւաւոր է իր տաք կլիմայով եւ օդին մաքրութեամբ: Տարուան գրեթէ ամբողջ տեւողութեան, արեւը իր կիզիչ ջերմութիւնը կը տարածէ Ռուսիոյ այդ հողամասին վրայ ամենաաստիկ ուժգնութեամբ:

Փրոֆ. Քամմինս Բուքէնքոս այդ ապագայ կայանին համար շինած է մեքենայ մը, որուն միջոցաւ կարելի պիտի ըլլայ ցերեկ ատեն ամբարել արեգակնային ջերմութիւնը, շոգիի ու տաք ջուրի կուտակիչներու մէջ, եւ շարժման մէջ դնել գործարանին մեքենաները:

Անուրանալի է թէ այս ծրագրին յաջողութիւնը կոչուած է մեծ ու անբաղդատելի ծառայութիւններ մատուցանել արեւադարձային երկիրներու բնակիչներուն, հոն ուր արեգակնային ջերմութիւնը իբր անսպառ աղբիւր կը յայտնուի իր ամբողջ սաստկութեամբ:

Ինչպէս գիտենք, Մեռեալ ծովը կը գտնուի Պաղեստինի մէջ, Սուրիոյ հարաւային ծայրը, որուն երկայնութիւնը 76 քիլոմեդր է, իսկ լայնութիւնը՝ 17 քիլոմեդր: Անոր մակերեսը 1300 ոտք աւելի ցած է Միջերկրական ծովի մակերեսէն: Իր մէջ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ասֆալթ եւ զանազան տեսակ աղեր, մանաւանդ քլօրիւր տը փօթասիոմ, որ անհրաժեշտ տարր մըն է բուսականութեան համար:

Անգլիական ընկերութիւն մը այդ լիճին եզերքին վրայ հաստատած է գործարան մը, որուն միջոցաւ կարելի է լիճին ջուրը ջրհաններով առաջնորդել բաց աւազաններու մէջ, ուր արեւին ջերմութեան տակ ջուրը կը շոգիանայ եւ աղերը կը մնան հողին երեսը:

Նկատի առնելով աղերու առատ արդիւնաբերութիւնը, վերոյիշեալ ընկերութիւնը մտադիր է մեծ մըսում տալ այդ շահաւէտ ձեռնարկին:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԱՄՈՒԼ

Խորին ցաւով

— :-: —

«Ասպարէզ» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (Յունիս 10).

— «Ասպարէզի անցեալ թիւին մէջ զրուած էր Հայաստանէն փախուստ տուած որբերու ողբերգական ոդիսականը:

Անշուշտ խոր ցաւ պատճառեց այս լուրը, մանաւանդ որ որբերէն մէկ քանին զոհ գացած են Արաքսի ալիքներուն եւ սահմանապահ կարմիր զինուորներու գնդակներուն:

Այս դէպքին առթիւ երբ խոր վրդովում կը յայտնենք, արդար չէ վերագրել զայն ներգաղթի հակառակութեան, ինչպէս փորձած են ընել «Պայքար» եւ այլ Խորհրդային Հայաստանի»ի կեղծ բարեկամ թերթեր. կը վրդովուինք, որովհետեւ արտասահմանի հայութիւնը եւ անոր հաստատութիւնները գուրգուրանքով խնամած եւ պահած են զանոնք մինչեւ չափահասութիւն. ու այս անտեղի տառապանքն ու կորուստը կարելի էր խնայել անոնց՝ քիչ մը աւելի մարդավայել վարուեցողութեամբ:

Ըսել թէ առանց հարկեցուցիչ պատճառներու տեղի ունեցած է փախուստը, որ, ինչպէս կը տեղեկանանք տրուած նկարագրութիւններէն, եղած է չափազանց դաժան պայմաններու մէջ — պիտի ըլլար բացարձակօրէն անարդար: Այդ տըղաքը, որ վերջին ատենները արտասահմանի մէջ կ'ապրէին դառն պայմաններու տակ, պատճառ չպիտի ունենային Հայաստանէն փախուստ տալու մահուան գնով, եթէ հոն ենթարկուած չըլլային բացառիկ դժուարութիւններու եւ թշուառութեան:

Այս բոլոր դժբախտութիւններուն առջեւ կողմնակից ենք ներգաղթի շարունակութեան. ասոր տարակոյս չկայ, հոգ չէ թէ ի՛նչ կ'ըսեն վայ բերանները: Բայց ասիկա պատճառ մը չէ որ մենք չքննադատենք Հայաստանի այսօրուան իշխանաւորներու անսիրտ եւ դաժան վերաբերումը՝ մասնաւորապէս դէպի հայ չափահաս որբերը, ու այն կեղծաւոր ու խարդախ միջոցները, որով արտասահմանի կարգ մը կեղծաւոր փարիսեցիներ կը գործածեն, իբր թէ օժանդակելու ներգաղթի ձեռնարկին:

Արտասահմանի բոլոր հայ հաստատութիւնները պէտք է արգիլեն ներգաղթի գործակալներուն սուտ եւ խաբեբայ տեղեկութիւնները, որոնք թէեւ կրնան ներգաղթողներու իբրեւ խայծ ծառայել, բայց յետագային պատճառ կ'ըլլան նորանոր ողբերգութիւններու:

Խոր ցաւ պատճառող այս դէպքերը, յոյս ունենանք որ զգաստութեան հրաւիրեն արտասահմանի բոլոր շրջանակները ըլլալու աւելի շրջահայեաց եւ սրտցաւ ներգաղթի գործերուն մէջ:

Գերմանիոյ մէջ Պարսկական չամիչները ԿԸ ՄՐՑԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

— :-: —

Պերլինի թուրք առեւտրական ներկայացուցիչը Գերմանիոյ մէջ չամիչի սպառման մասին տնտեսական գործավարութեան ընդարձակ տեղեկագիր մը ղրկած է:

Այս տեղեկագրին համաձայն, 1929ին Թուրքիայէն 17,800,000 քիլօ եւ 1930ին 18,800,000 քիլօ չամիչ ներածուած էր: Այս քանակութիւնը 1931ին 13,600,000 քիլոյի իջած է:

Թուրք չամիչներուն դէմ գլխաւոր մրցողը պարսկական չամիչներն են. երեք տարի առաջ հազիւ 59,000 քիլոյի կը հասնէին, մինչդեռ 1931ին Գերմանիա 4,000,000 քիլօ պարսկական չամիչ ներածեց:

Այս զգալի յաւելումին պատճառը սա է որ պարսկական չամիչները արդէն լաւ պատրաստուած ըլլալով հանդերձ, Համպուրկի ազատ նաւահանգիստին մթերանոցները կը փոխանցուին, հոն ամենավերջին դրութեամբ մեքենաներով կը մաքրուին եւ կանոնաւոր կերպով անպալար կ'ըլլան:

Պարսիկ չամիչներուն Գերմանիոյ մէջ վաճառումը Հայերու կողմէ կը կատարուի: Հայերը մանաւանդ բէքլամի կարեւորութիւն կուտան եւ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ծախուիլը կ'ապահովեն:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պապէսեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր: Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է: Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստան»ի հեղինակ ցովի. գ. Պապէսեան՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, կիլիկիան, նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ:

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Ու խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ երկարօրէն: Կէս օր էր: Բէպապճեան էֆէնտի մեկնեցաւ տունէն: Տիկինը սենեակը նստեր էր: Ճաշէն: Կրկին անցան սենեակ, մինչ Աստղիկ Նորաւանցքի «քանափէ»ին վրայ նստաւ՝ գիրք մը ձեռքին: Քիչ ետքը, բաներ մը հասան ականջին: [illegible] գրաւ: Հայրը կը խօսէր Դաւիթ էֆէնտիի հետ ունեցած իր խօսակցութեանը մասին: Սպասուհին կը [illegible] սեղանը:

— Մայր մը, — կ'ըսէր Բէպապճեան, — քթին տակէն հեռացնելու է իր աղջիկը: Վրան տաք ջուր իջաւ երբ Դաւիթ էֆէնտին հասկըցուց... Կտեր ենք՝ կը խաղանք: Մինչեւ ե՞րբ պատասխանի սպասէ [illegible]... օրօրեցինք կեցանք... տանկ տուն, տեղ, դրամ... հօրը ամբողջ հարստութիւնը տղուն...

— Աղէկ, բայց, երբ չուզեր, ի՞նչ կրնանք ընել:

— Ի՞նչ ըսել է՝ չուզեր...

— Անշո՛ւշտ, քանի որ խելքը անգամ մը պառկեր է անոր...

— Անոր ինչի՞ն, ճանը՛մ...

Ու ոտքի ելաւ Բէպապճեան: Սիկառ մը վառեց: Ձեռքը տարատին գրպանը, քանի մը անգամ չափչփեց սենեակը ու,

— Անունս խայտառակ ընողը ան չէ՞ր, — շարունակեց, — թերթին մէջ հղրածը չմնաց... ինք եթէ չըլլար, ես ընտրուած պիտի ըլլայի... Կ'արտաքսեմ Աստղիկը տունէս, — բարկացաւ յանկարծ, — եթէ վերջ չտայ այս բանին...: Ես խոստացած եմ Դաւիթ էֆէնտիին...

Տիկին Բէպապճեան չպատասխանեց: Ժխտել չէր կրնար: Թէեւ ինք ալ չէր արտայայտուած աղջկան: Այսուհանդերձ, նախատեսեր էր որ օր մը պիտի ունենային բախում մը՝ հայր ու աղջիկ...

Աստղիկ ոտքի ելաւ ու անլսելի քայլերով անցաւ միւս սենեակը: «Տուն, տեղ, դրամ... ատ միւսին ինչի՞ն, ճանը՛մ»:

Այո՛, բայց, Աստղիկի համար գոյութիւն չունէին այդ բոլորը: Ընդհակառա՛կն: Ան կը տագնապէր այլապէս մտահոգիչ մտածումներէ: Սա գիրքին մէջի քրօքին, օրինակ: Ու կասկածը աւելի կը շեշտուէր իր մէջ քանի կ'անդրադառնար Սուրէնի վերապահութեան: Թէեւ, կը զգար, պատահական հանդիպումներուն, գեղո՛ւն բոցը անոր աչքերուն մէջ: Սուրէնի գաղափարական տղու յատկանիշը, հասարակական դիրքը, գրական տաղանդն ու մշակուած միտքը իր մէջ ստեղծեր էին արժառական նուիրում մը: Պաշտամունք մը՝ աւելի ճիշդը: Եւ սակայն, ակամայ եւ յաճախակի բաղդատութիւնը իր մաքին մէջ՝ իր ու անոր, զինքը իր աչքին առջեւ կը դնէին նսեմ ու անարժան դիրքի մը վրայ: Աստղիկ կ'երկչոտէր, նոյն իսկ, սենեակին մենութեանը մէջ, երբ գլուխը կախ ու Սուրէնին ուրուագծուող պատկերովը տարուած, կը նայէր գրքին տողերուն կամ «ասնթէլ»ի հիւսքին, ուր երկու սեւ ու մութ աչքեր, եւ մեծ ճակատ մը կուգային, կորնթարդ մազերու խուրձով մը...

Աստղիկի այս տեսական խռովքը չէր վրիպած, անշուշտ, ուրիշներու աչքէն: Ոմանք նպաստաւոր ակնարկութիւններ իսկ ըրած էին:

Այսուհանդերձ, տունէն ներս փոթորիկը ծայր էր տուեր, ու, հակառակ իր հօրը տուած խոստմանը, ինք կը մերժէր վերջնական համաձայնութիւն մը...

Ու հիմա պիտի մեկնէր ժողովի մը՝ հանդէսի մը նախապատրաստութիւնները կատարելու համար: Ժողովին ներկայ պիտի ըլլար եւ՛ Սուրէն: Բայց, հօրը սպառնալիքը կար: Յետոյ սա առաջարկը...: Մտաբերեց Յակոբը իր թուշերով, ցուրտ ու անարտայայտ աչքերով, եւ վանող ու խորշեցնող բան մը եկաւ ներսէն: Հօրը խոստացած ըլլալը աւե՛լի տագնապեցուց զինքը: Գնաց պատուհանին: Նայեցաւ պարտէզ: Անոնց դրան...: Չկա՛ր...: Ինչո՞ւ չկար: Գէշ նախազգացում մը՝ տրոփում տուաւ սրտին: Ձեռքը տարաւ ճակտին, մազերը տուաւ ետեւ, իր սլացիկ ու ճապուկ մարմինը, որ կը պարզէր նուրբ շրջազգեստին ներքեւ, կոթնցուց պատին, եւ անդիմադրելի, կոհակուող խեղդո՛ղ ու յորդող յուզումով մը լացաւ...

Քիչ վերջ, ժամը 3 հնչեց: Պէտք էր մեկնիլ: Ինչպէ՞ս, սակայն: Հա՞յրը: Սա այտերը ուռած ու կարմրած տղա՞ն...: Բայց, յանկարծ, այդ անախորժ մտապատկերէն թելադրուած, մեկնելու աւելի՛ մեծ պահանջ մը զգաց...: Վար իջաւ: Մայրը դուրս ելեր էր: Գլխարկը դրաւ ու փողոցը գտաւ ինքզինք...

Երբ եկեղեցւոյ փողոցը մտաւ, հեռուէննշմարեց սլացիկու շքեղատեսիլ աղջիկ մը, որ դէպի վար կուգար: Օտար մըն էր, անշո՛ւշտ: Ոչ ոք կար փողոցին մէջ՝ իրմէ ու այդ օտարուհիէն զատ, որուն կը հետեւէր բեռնակիր մը՝ valise մը բռնած: Աստղիկ կը քալէր՝ ակնարկը անոր, մինչ օտարուհին արագ ու ճկուն, կը մօտենար իրեն: Աւելի՛ յառաջացաւ: Աստղիկ ուշադրօրէն նայեցաւ: Կարծես պիտի ճանչնար...: Կեցաւ աղջիկը: Աստղիկ ճանչցաւ. քրօքին էր...: Սարսուռ մը զգաց... Աչքերը մթագնեցան. կարծես պիտի իյնար...

— Կը ներէք, օրիո՛րդ...

— Հրամմեցէ՛ք...

— Գիտէ՞ք թէ ո՛ւր կը բնակի Պ. Սուրէն Դարբինեանը...

— Ինչպէ՞ս... Պ. Սուրէն... Բնակարա՞նը... Պ. Սուրէնը... տեսնել կ'ուզէք... Դո՛ւք... ո՛չ, չեմ գիտեր...

Եւ Աստղիկ վերսկսաւ քալել. բայց, յանկարծ խելքի պառյտ մը ունեցաւ: Տուները սկսան փուլ գալ աչքին: Հեւք մը լեցուց իր կուրծքը...

Աղջիկը կը նայէր իրեն՝ տարօրէն եւ միանգամայն ուշադիր նայուածքով մը: Անոր այնպէս թուեցաւ թէ անծանօթ չէր այս դէմքը...: Ինք ալ վերսկսաւ քալել: Բայց Աստղիկի պատկերը մնաց տեսողութեանը առջեւ:

Կ. ՄԽՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Սպանիչը ձերբակալուած է եւ խոստովանեցաւ թէ գործած է մակեդոնական ներքին յեղափոխական կազմակերպութեան հրամանով։

Անգլիոյ փոխվրէժը Իռլանտայի դէմ

Երէկ, անգլիական կառավարութիւնը գրաղեցաւ Իռլանտայի կալուածական տարեվճարներու հարցով։

Իռլանտա պարտաւոր էր Անգլիոյ վճարել այսօր 15 միլիոն ստերլինի գումար մը՝ այդ գլուխէն։ Բայց Իռլանտայի վարչապետը որոշած ըլլալով պահել այդ գումարը, կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը որոշած է յառաջիկայ չարթու խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը, որ մաքսատուրքի կ'ենթարկէ իռլանտական ներածումները։

Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնը

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ԸՄՊԵԼԻԻ ԱՐԳԵԼՔԻՆ

Ամերիկայի ռամկավարներու ընդհ. ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Հաւանական կը նկատուի որ նախագահական ընտրութեան իբր թեկնածու ներկայացող 8 անձերէն՝ Ռուզվէլդ պիտի յաջողի ապահովել երկու երրորդի անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը։

Ընդհ. ժողովին յանձնախումբը որ կը մշակէ կուսակցութեան ծրագիրը, 18ի դէմ 35 ձայնով պահանջ դրած է ջնջել ոգելից ըմպելիի դէմ արգելքի օրէնքը։ Սակայն դէմ արտայայտուած է պատերազմական պարտքերու ջնջման։

Փոքրիկ Լինտպէրկի առեւանգումը

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԱՆՁԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

Ամերիկեան Երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին փոխ-նախարարը կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգման եւ սպանութեան հետեւանքով անձնապաշտան եղած աղախինին մասին։ Ցայտնեց թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը տուած է այդ մասին Նիւ-Եորքի անգլիական ընդհ. հիւպատոսին տեղեկագիրը։ Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը հարցաքննած է Լինտպէրկի ընտանիքին բոլոր անդամները եւ սպասաւորները եւ այն համոզումը գոյացուցած է թէ աղախինին անձնասպանութեան մէջ ամերիկեան ոստիկանութիւնը որեւէ պատասխանատուութիւն չունի։

⁂ Նիւ-Եորքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մէկը որուն վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ մասնակցած է առեւանգման գործին։

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«ՖԱՆԹՈՄԱ» ԵՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

"ՖԱՆԹՈՄԱ" ՀԱՅ Է ԵՂԵՐ

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց օտարական մը՝ որուն համար փարիզեան թերթ մը կը գրէ թէ իբր հայ կը ներկայանար։ Սակայն ծագումով լեհ է եւ կը ճանչցուէր «Ֆանթօմա» կեղծանունով։

Այս անձը որ ուսանող էր իբր թէ եւ կը հետեւէր համալսարանի գիտութեանց ճիւղին, ատենէ մը ի վեր գաղտնի հսկողութեան տակ առնուած էր։ Ձերբակալման պահուն՝ իր վրայէն գտնուեցան Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ կարեւոր փաստաթուղթեր։

Իր բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը երեւան հանեց նաեւ պայուսակի մը մէջ պահուած ուրիշ կարեւոր փաստաթուղթեր։

Գաղտնի ոստիկանները հսկողութիւն կը կատարեն նաեւ Սէն-Տրնի բնակող ուրիշ անձերու վրայ, որոնց հետ յարաբերութիւն կը մշակէր «Ֆանթօմա» եւ ատոնց միջոցաւ կը հայթայթէր մետաղագործարաններու մէջ պատրաստուած պատերազմական նիւթերու վերաբերեալ տեղեկութիւններ։

Լրտեսութեան այս գործը՝ շնորհիւ կատարուած քննութիւններուն ու խուզարկութիւններուն, յայտնուած է թէ կարծուածէն աւելի կարեւորութիւն կը ներկայացնէ։

Ձերբակալուեցան նաեւ ութ ուրիշներ՝ որոնք կը պատկանին համայնավար կուսակցութեան։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէնվաղըշաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Ագբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Զաւարեան, Վրէժ եւ Աւտօենթակոմիտէներն ուխումբերը։Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը, 242 րիւ Տիւքէքլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Դրադարանի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատ. Միութեան բոլոր անդամները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼՈՒԱՐԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէՍ.Թ'էթիէնի Ս. Շամոնի եւ Տիկուանի պատգամաւորները այս Կիրակի ժամը 3.30ին, ընկ. Մ. Թորոսեանի բնակարանը։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի ընկերները խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Դրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյանքուռ
Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր ճազ։
կը ներկայացուի՝ «ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»
Մուտքը 5 ֆրանք

Տէր եւ տիկին Լեւոն Գ. Ջօհրապ, (Պուքրէշ), Օրիորդներ Տօլորէզ եւ Հերմին Գ. Ջօհրապ, Արամ Գ. Ջօհրապ, Արաքսի եւ փիէռ Քրմըզ (Գահիրէ), կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՔԼԱՐԱ Գ. ՋՕՀՐԱՊԻ

(Կինը ողբացեալ Գրիգոր Ջօհրապի) կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի առտու (30 Յունիս) Նէօյեիի (Փարիզ) իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ, 2 Յուլիս առաւօտեան ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեանը որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Երզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով։ Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսինի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Միութեան հաւաքավայրին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ երիտասարդները։ Կարեւոր օրակարգ, (ողիմպիական մարզահանդէսի պատրաստութիւն։)

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Templeի սրճարանը, մէթրօ Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Երիտ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ ու անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Բիւրակն երգչախումբի անդամ ու անդամուհիները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ։ Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պուլվար Օտտօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլվար Օտտօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ, Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ։
Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ
70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ
Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը
Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը։ Փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները։
Գինե՛րը՝ ժողովրդական։

Ժողովրդային հանդէս Լիոնի մէջ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ
ԱԻ. Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
եւ մասնակցութեամբ Տէսինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկսեռ երգչախումբի։
Տիկ. ՆՈՒԱՐԴ ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Օր. A. RODANI (դաշնակի ընկերակց.)
եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԽՊԻԽԵԱՆ (սօփրանօ) Փարիզէն
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Լմիլ Զօլա սրահին մէջ
127—129, rue Boileau, ԼԻՈՆ
Յայտագիր՝ Կ. Վարդապետ, Գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, Գ. Ղազարեան եւ Ա. Գ. Մելքոնեան։
Տոմսերու գիներ՝ 6 եւ 4 ֆրանք
Երեխայ եւ զանազան ուտելիքներ բերել բացարձակապէս արգիլուած է։ Սրահին դուռը կը բացուի ժամը 8ին, Համերգը կը սկսի 8.45ին, սրահին դուռը կը փակուի 9էն մինչեւ առաջին բաժնի վերջանալը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. Վ.ՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Պապական նահանգում բոլորին ատելի Լամբրուչինի փոխարէն Գիցցի կարդինալի քարտուղար նշանակելը հանրային ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին էր հասցրել, եւ Մօնտանէլլին ճիշդ այն մարդն էր, որ կարող էր լարուած պահել այդ յափշտակուած տրամադրութիւնը։ Նրա վարած անապատ խիստ կեանքը մի անսովոր հազուագիւտ երեւոյթ էր համէական եկեղեցու պաշտօնեաների մէջ եւ արդէն ինքնին գրաւում էր ժողովրդի ուշադրութիւնը, որ վարժուած էր դաւի, կաշառքի ու սիրային էնդրիկների եկեղեցականի ասպարէզում։ Բաց ի դրանից՝ նա տէր էր մեծ հռետորական տաղանդի, եւ կարող էր ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ աչքի ընկնող դեր խաղալ շնորհիւ իր գեղեցիկ ձայնին եւ արտաքին մեծաշուք տեսքին։

Գրասինի, ինչպէս միշտ, լարել էր իր բոլոր ուժերը, որ նոր «նշանաւոր մարդուն» իր տունը ձգի, բայց Մօնտանէլլին չէր բռնւում. բոլոր հրաւէրներին պատասխանում էր նոյն քաղաքավարի ու կտրուկ մերժումով. պատրուակելով միշտ իր տկար առողջութիւնը եւ շատ զբաղուած լինելը։ Ոչ ուժ ունիմ, ասում էր նա, ոչ ժամանակ հիւր գնալու։

— Ի՞նչ տեսակ ամենակեր արարածներ են այդ Գրասինիները, ասում էր արհամարհանքով Մարտինին Ջեմմային, երբ միասին անց էին կենում եկեղեցապատրանի հրապարակովը մի ցուրտ ու պայծառ կիրակի առաւօտ։ — Նկատե՞լ էք, ի՞նչպէս խոր գլուխ է տալիս Գրասինին կարդինալի կառքը անցնելիս։ Նրա համար բոլորովին նոյն է թէ ինչ մարդ է, բաւական է որ դարձել է խօսակցութեան առարկայ։ Ես երբեք չէի տեսել այդ առարկի ճանի նշանաւոր մարդոց սիրահար։ Անցած օգոստոսին Բոռի տեւեց էին ընկել, այժմ էլ Մօնտանէլլի։ Յոյս ունիմ, որ նորին սրբազնութիւնը իրեն շողոքորթուած է զգալու այդ ուշադրութիւնից, որը նա կիսում է բաղդախնդիրների մի բաւական մեծ խմբի հետ։

Երկուսով եղել էին մայր եկեղեցում եւ լսել էին Մօնտանէլլի քարոզը։ Ահագին չնչքը բերնէ բերան լիքն էր ունկնդիր ծարաւի ամբոխով եւ Մարտինի վախենալով, որ Ջեմմայի գլխի ցաւը չբռնի նորից, համոզել էր դուրս գան դեռ պատարագը չաւարտած։ Մի ամբողջ շաբաթուան անձրեւներին յաջորդող այդ արեւոտ առաւօտը պատրուակ դարձաւ նրան, որ մի պտոյտ առաջարկի Սան Նիկոլայի այգեպատ բլուրների վրայով։

— Ոչ՝ — պատասխանեց Ջեմման։ — Պտոյտը ամենայն սիրով, եթէ ժամանակ ունիք։ Բայց ոչ բլուրների վրայ։ Գնանք Լունկարնոյի ափով։ Մօնտանէլլին այդ տեղով է անց կենալու եկեղեցուց վերադարձին. եւ ես, Գրասինիի նման շատ եմ ուզում տեսնել նշանաւոր քարոզչին։

— Բայց մի քիչ առաջ էր որ տեսանք։

— Հեռուից։ Եկեղեցում բազմութիւնը խիստ էր շատ, իսկ երբ կառքով եկաւ, մէջքը դէպ ի մեզ էր նստած։ Եթէ չհեռանանք, կամուրջից անպատճառ կը տեսնենք նրան հիանալի կերպով։ Ձէ՞ որ կենում է Լունկարնոյի ափին։

— Բայց ի՞նչ փչեց ձեր գլխին, որ յանկարծ Մօնտանէլլին տեսնել ցանկացաք։ Դուք առաջ երբ եւ իցէ չէք հետաքրքրուած նշանաւոր քարոզիչներով։

— Խնդիրը նշանաւոր քարոզիչը չէ, այլ մարդը։ Ուզում եմ տեսնել շատ է փոխուել իմ վերջին անգամ տեսնելուց ի վեր։

— Ե՞րբ էր դա։

— Արթուրի մահից երկու օր յետոյ։

Մարտինին նրան նայեց վրդովմունքով։ Նրանք հէնց նոր էին դուրս եկել Լունկարնոյի վրայ, եւ Ջեմման կանգնել էր հայեացքը ջրին, դէմքի մի անփեփական արտայայտութեամբ։

— Ջեմմա՛, սիրելիս — ասաց Մարտինի մի վայրկեան յետոյ — մի՞թէ ձեր ամբողջ կեանքը չարչարուէք պիտի այդ դժբախտ պատմութեան պատճառով։ Մենք ամէնքս էլ մոլորութիւններ ունեցել ենք տասնըեօթ տարեկան հասակում։

— Բայց մենք ամէնքս չենք սպանել մեր ամենալաւ բարեկամին տասնըեօթ տարեկան հասակում։ — Պատասխանեց Ջեմմա յոգնած կերպով եւ թեւը յենելով քարէ՝ վանդակին։ Նա լուռ նայում էր ջրին, Մարտինի նոյնպէս. վերջինս միշտ վախենում էր խօսելու, երբ Ջեմմայի վրայ այս տեսակ տրամադրութիւն էր գալիս։

— Ես երբեք չեմ կարող նայել ջրին առանց անցեալը յիշելու. — ասաց նա դանդաղ, հայեացքը խօսակցի վրայ բարձրացնելով, եւ իսկոյն աւելացրեց ձայնի մի թեթեւ ջղային դողով. — գնանք, Չեզարէ, ման գանք, խիստ է ցուրտ միեւնոյն տեղը կանգնած։

Լուռ անց կացան կամուրջը ու իջան գետի ափով։ Մի վայրկեան յետոյ խօսակցութիւնը նորից կապուեց։

— Ի՞նչ հրաշալի ձայն ունի։ Մի բան կայ նրա ձայնի մէջ, որ ջոկւում է բոլոր միւս մարդկային ձայներից։ Եւ ինձ թւում է, որ այդտեղ է նրա յաջողութեան գաղտնիքը։

— Իսկ որ զարմանալի ձայն ունի, — համաձայնեց Մարտինի։ Նա ուրախ էր խօսակցութեան այս նոր նիւթից, որից եւ պինդ բռնեց հեռացնելու համար Ջեմմայի ուշադրութիւնն այն սարսափելի յուշերից, որոնք գալ թել էին գետի տեսքից։

— Բաց ի ձայնից՝ ամէնից նշանաւոր քարոզիչն է նա որ ես երբ եւ իցէ լսել եմ։ Միայն ինձ թւում է, որ նրա հրապոյրի գաղտնիքը աւելի խորն է։ Նա խիստ է ջոկւում իր ապրելու դանակովը միւս բարձր պաշտօնեաներից։ Իտալիայի բարձր հոգեւորականութեան մէջ, բաց ի միայն պապից, հազիւ թէ մէկը գտնուի այդպէս անբասիր անունով։ Անցած տարի գնում էի Ռումանիա, անցայ նրա թեմով, աչքովս տեսայ թէ ինչպէս խստակեցներն սպասում էին անձրեւի տակ որ տեսնեն նրան կամ դպչեն նրա հագուստի ծայրին։ Այնտեղ պատւում են նրան սուրբի պէս, իսկ դա մի բան արժէ Ռումանիայի պէս տեղում. ուր նրանք մեծ մասամբ ատում են բոլոր փիլոնաւորներին։ «Երեւի ժողովուրդը շատ է սիրում իր եպիսկոպոսին» ասացի ես մի ծերունի գիւղացու, տիպիկ կոնդրապանդիստի։

(Շար.)

::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ
2
ՅՈՒԼԻՍ
1932
2 JUILLET
1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1921 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Այս վերջերս Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւնը անտէր ջրաղացի մը կերպարանքն առած է:

Պ. Նախագահը հրաժարեցաւ. Պ. Նախագահին խնդրանքներ կը հասնին ամէն կողմէ, որ իր հրաժարականը ետ առնէ. Պ. Նախագահը գնաց, Պ. Նախագահը եկաւ, կամ պիտի գայ... Ու անտէր ջրաղացը կը դառնայ, այս օդային խօսքերն աղալով:

Բայց, վերջ ի վերջոյ, մեր հանրային կեանքով զբաղողներու համբերութիւնն ալ սահման մը ունի: Ու, պէտք է ըսել՝ որ այդ համբերութիւնը խիստ երկար տեւեց:

Խօսինք պարզ եւ նոյնքան սրտցաւութեամբ, որքան սրտցաւութիւն ունենալ կը յաւակնին անոնք, որ Բարեգործականը վարելու կոչուած են:

Ահա, երկու տարին կը բոլորի այն օրէն, երբ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան բարեհաճեցաւ ստանձնել Բարեգործականի նախագահութիւնը: Այդ դէպքը շատերուն կողմէ արձանագրուեցաւ մեծ ուրախութեամբ: Դաշնակցական մամուլը սահմանափակեց իր քննադատութիւնները եւ բաւականացաւ, երբեմն երբեմն, ցուցմունքներ ընելու, ընդհանուր գործին զարկ մը տալու բարեացակամութեամբ: Դաշնակցական մամուլն իր այդ ընթացքով կ'ուզէր հնարաւորութիւն տալ Բարեգործականի կեդրոնական վարչութեան եւ իր նոր նախագահին վերակազմելու Բարեգործականի կազմակերպութիւնը, բարեկարգելու անբարեկարգ Բարեգործականը, որ այնքան դժգոհութիւններու տեղի տուած էր, եւ ստեղծելու լաւ մթնոլորտ մը այս հաստատութեան շուրջ, որ համազգային դեր մը ունենալու կոչուած է մեր իրականութեան մէջ:

Հայ ժողովուրդը եւ հայ մամուլն ի՞նչ ակնկալութիւններ ունէին նոր նախագահէն: Պարզ ու մեկին ըսենք: Կը սպասէին մեծ ու արտակարգ բարեգործութիւն մը, խոշոր դրամագլուխ մը իր ծով հարստութենէն, Հայոց ծով կարիքներուն ընդառաջելու համար: Անկէ զատ, կը յուսային տեսնել յանձին նոր նախագահին, խելացի եւ կորովի վարիչ մը, որ իր ըրածն ու թողածը գիտնար եւ Բարեգործականի գործերը ղեկավարէր այնքան սրտցաւութեամբ, որքան հոգատարութիւն ունէր իր սեփական գործերուն մասին:

Այս երկու հիմնական ակնկալութիւններն ալ չիրականացան: Սպասողական վիճակը տեւեց մինչեւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը: Բարեացակամ մթնոլորտը չպակսեցաւ Բարեգործականին եւ իր նոր նախագահին: Եւ սակայն գործերն ընթացան հին ճանապարհով, իսկ մեր ժողովուրդի կարիքները իրարու վրայ դիզուեցան, եւ մնացին զուրկ անմիջական օգնութիւններէն:

Լիազօր պատուիրակ մը, հակառակ անոր մասին եղած բազմաթիւ վերապահումներուն, շարունակեց ներկայացնել Բարեգործականը հայ ժողովուրդին առջեւ, ու ժողովուրդն անգիտացաւ թէ կեդրոնական վարչութեան եւ թէ նախագահին գոյութիւնը: Ծրագիրներն ու խոստումները իրարու յաջորդեցին, առանց շօշափելի օգուտներ տալու: «Մեր խօսքը հայ ժողովուրդին» լրագրական յայտարարութիւնն ալ եկաւ զարդը կազմելու Բարեգործականի «բարոյական» գործունէութեան:

Այսու հանդերձ, այս համբերատար ժողովուրդը սպասեց որ «ազգին մեծերը» բան մը ընեն, պիտի ընեն, կամ կրնայ ըլլալ որ պիտի ընեն:

Ու ահա հրաժարականը:

Հիմա նոր սպասում, հրաժարեցաւ, չպիտի հրաժարի: Ու «ազնուաշուք» բանակցութիւններ, որոնք ամիսներ կը տեւեն եւ կը սպառնան տարի մը եւս բոլորել, որ պիտի արձանագրուի Բարեգործականի հաշուին, որպէս... գործունէութիւն:

Վերջ տուէ՛ք այս կամկար եւ անշուք ընթացքին: Ազնուաշուք բառը որ սեփականութիւնը կը թուի ըլլալ Բարեգործականի շրջանակներուն, չի զօրեր ծածկելու այն անշքութիւնը, որու մէջ հետզհետէ կը խրուի Բարեգործականը:

Մեր ժողովուրդի մշակութային եւ տնտեսական ներկայ բացառիկ վիճակը անշուքէն բան մըն ալ վար է, ու դարմանի կը սպասէ: Բարեգործականը իր բոլոր հնարաւորութիւններով կոչուած է օրը օրին հասնելու ամէն տեղ, ձեռք կարկառելու մեր ցրուած ժողովուրդին, դիմագրաւելու բազմաթիւ դժուարութիւնները, որ մեզ կը շրջապատեն:

Ժամանակը հասած է, որ Բարեգործականի ղեկավար շրջանակները վերջ տան այս սպասողական երկար շրջանին, եւ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները կեանքի մէջ իրականացնեն: Ժամանակն ամէն օր մեզ կը մաշեցնէ: Բազմաթիւ վայրերէն աչքերը յառած կը մնան դէպ ի Բարեգործականի կեդրոնը, մինչդեռ այստեղ, դիւանագիտական տեսարաններն իրարու կը յաջորդեն, անորոշ ժամանակով:

Բայց ըսենք, ու սրտի ցաւով կրկնենք, որ Բարեգործականի դրամը կը հոսի, առանց իր իսկական նպատակին երթալու, եւ կը հոսի առանց սպասելու նախագահներու երթալուն կամ գալուն:

Օրինակ մը միայն, բազմաթիւ օրինակներէն, անտէր ջրաղացի պատկերը պարզելու համար: Բարեգործականի Ամերիկայի մասնաճիւղի անցած տարուան հաշուական տեղեկագիրը մէջտեղն է: Անդամատուրքերէն, դանձանակներէն, հանդէսներէն եւ զանազան ձեռնարկներէն տարեկան մուտքը եղած է 12,018 տոլար: Նոյն շրջանի վարչութեան դրասենեակի, պաշտօնեաներու, «Յուշատետր»ի եւ հաւաքոյթներու տարեկան ելքը եղած է 12,918 տոլար...

Պէտք կա՞յ երկարապատում բացատրութիւններու: Պէտք կա՞յ սպասելու նախագահներու բարեհաճութեան՝ այս անհաշիւ ծախքերը յառաջցնելու հայ մշակութային ձեռնարկներուն, որոնց համար կեանքի կոչուած է Բարեգործականը:

Մենք նախագահներէն հրաշք չենք սպասեր: Բարեգործականի վարիչ մարմինը կրնայ եւ պարտաւոր է ունենալ նախագահ մը որ իր սիրտը եւ խելքը տրամադրէ հանրային գործին, եւ բոլորը միասին, հաւաքական կամքով, իսկական ղեկավարը հանդիսանան Բարեգործականին, անկողմնակալ ու համազգային ոգի մը բերեն այդ հաստատութենէն ներս, եւ մանաւանդ՝ հաստատութեան գործերը դրասենեակներէն հանեն եւ ուղղեն դէպ ի ժողովուրդը որ ծով կարիքներ ունի:

Վերջապէս մենք կ'ուզենք որ Բարեգործականը հասկնայ այս բոլորը եւ գիտակցի թէ՝ միայն Ամերիկայի իր մասնաճիւղի պաշտօնէութեան եւ դրասենեակի ծախքը, 12,918 տոլարը, հրաշքներ կրնայ գործել Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ, ուր հայ դպրոցները 12,000 սէնթի կարօտ են:

Եթէ շատ անգամ կը լռենք, այդ չի նշանակեր թէ ըսելիքներ չունինք: Մենք կը փափաքինք որ Բարեգործականի պատասխանատու շրջանակները գործի ձեռնարկեն եւ հաճոյքը պատճառեն մեզ՝ իրենց գործերը գնահատելու համար:

Կ. Ս.

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական ոստիկանութեան կատարած քննութիւնները երեւան հանած են լրտես «Ֆանթոմա»ի եւ իր ընկերներուն վերաբերեալ բոլոր գաղտնիքները: Յայտնուած է թէ այս կազմակերպութեան պարագլուխն էր Ֆանթոմա եւ իր ֆրանսացի ընկերները միմիայն երկրորդական դեր մը կատարած են:

Ռուսական լրտեսներու հետ ուղղակի կապ կը պահէր Ֆանթոմա, որ ինքն իսկ անձամբ անոնց կը յանձնէր գողցուած փաստաթուղթերը եւ կը յայտնէր Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ քաղուած տեղեկութիւններն եւ գաղտնիքները:

Այս կազմակերպութեան պատկանող երկու լրտեսներ միայն յաջողած են փախուստ տալ:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԸ

Կը յիշուի թէ յունիս 13ի որոշումով Ամբաստանիչ Ատեանը Սէնի Եղեռնադատ ատեանին կը յղէր Կորկուլովի դատը:

Հանրապետութեան նախագահին սպանիչը այս որոշման դէմ վերաքննութեան դիմած էր:

Վերաքննիչ ատեանը նախորդ օր լսելէ յետոյ ընդհ. դատախազը եւ սպանիչին փաստաբանները, մերժեց Կորկուլովի դիմումը:

Կորկուլովի դատը ուրեմն, մօտ ատենէն պիտի տեսնուի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ:

Դատավարութեան հաւանական թըւականը կը նկատուի յուլիս 25ը:

ՅՈՅՆ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Փանկալօսեաններու օրկանը «Աշլաղի» կը գրէ թէ, զինուորական շրջանակներու մօտ տիրող մտահոգութենէն եւ շրջան բնող զանազան զըրոյցներու հետեւանքով, բոլորովին արտակարգ զինուորական միջոցներ ձեռք առնուած են մայրաքաղաքին մէջ: Ի միջի այլոց հրամայուած է, որպէս զի, մինչեւ ակռաները զինուած հետեւակազօրքի երկու գումարտակներ դիրք բռնեն Լիքավէթի շրջակաները եւ Ամպէլօքիփոսի ծայրամասը:

Այս երկու գումարտակները երկու օրէ ի վեր կը գտնուին արդէն իրենց պարտականութեան գլուխը:

X Զինուորական ընկերակցութեան կազմութեան վերաբերող փրօթօքօլին բովանդակութիւնը հրատարակուած ըլլալով թերթերուն կողմէ, պատերազմական նախարարութիւնն ու զինուորական այլ իրաւասու շրջանակներ յայտարարեցին թէ, հրատարակուած պատճէնը բնագրին յար եւ նման է:

Փոխ – վարչապետ Պ. Կոնտաս եւս խօսելով այս փրօթօքօլին մասին հետեւեալը յայտարարեց.

— Չեմ կրնար հաստատել, թէ փրօթօքօլի հրատարակուած պատճէնը կը համապատասխանէ բնագրին: Արդէն իսկ հրամայուած է հարկ եղած քննութիւնը կատարել: Եթէ ստուգուի թէ ճիշդ է այս պատճէնը, այն ատեն ապահովաբար ատիկա կը հակասէ սպաներու պարտաւորութեանց, տրուած ըլլալով, որ այդ փրօթօքօլին մէջ կան կարգ մը յանձնառութիւններ, որոնք օրէնքով արտօնուած չեն:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, վարժարանի շէնքին մէջ նախագահութեամբ ժորժ Կոյեոյի՝ անդամ ֆրանսական Ակադեմիոյ:

ՇԷՅԽ ՊԱՐԶԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

«Յուսաբեր»ի թղթակիցը ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանայ, որ Շէյխ Պարզանի իր գրաւած հողերու դաշտային մասերը ձգած եւ ամրացած է լեռնային մասերու մէջ:

Այս նահանջը տեղի ունեցած է ոչ թէ կամովին, այլ զինական հարկադրանքի տակ:

Շէյխի ռազմական ուժերը մնացած են անվթար եւ կը պահեն իրենց ամբողջ ռազմունակութիւնը:

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի Հնդիկներուն եւ մահմեդականներուն միջեւ նոր կռիւներ ծագեցան: Ոստիկանութիւնը յաջողած չըլլալով կռուարարները հանդարտեցնել, կրակ բացաւ անոնց վրայ: Չորս հոգի սպաննուեցան: Մէկը վիրաւորուեցաւ:

Այս կերպով նոյն օրուան մէջ սպաննուածներու թիւը կը բարձրանայ 13ի:

Պ. ԷՏՈՒԱՐ ԷՐԻՕ ՓԱՐԻԶ ԴԱՐՁԱՒ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էտուար Էրիօ Լօզանէն դարձաւ Փարիզ, ուր նախարարաց խորհուրդին պիտի տեղեկացնէ Լօզանի մէջ կատարուած աշխատանքները եւ ստացուած արդիւնքը:

ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԱՌԵՒԱՆԴՈՒՄԸ

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգման գործին մէջ տգեղ դեր կատարող նաւատէրին՝ Քըրթիսի դատավարութիւնը շարունակուեցաւ:

Իբր վկայ կանչուած ոստիկանները բոլորն ալ վկայեցին ընդդէմ Լինտպէրկի կեղծ բարեկամին:

Ամէնէն կարեւոր վկան էր Ուիլըրն գաղտնի ոստիկանը, որ ըսաւ թէ Քըրթիսի մեղսակցութիւնը բուն առեւանգիչներուն հետ՝ կասկածէ դուրս է: Յայտնեց նաեւ թէ Նիւ – Ճըրսիի ոստիկանութիւնը պիտի կրնար անմիջապէս ձերբակալել առեւանգիչները, եթէ երբեք Քըրթիս զայն դրած չըլլար կեղծ հետքերու վրայ: Հաւատալով նաւատիրոջ անկեղծութեան ու պարկեշտութեան, ոստիկանութիւնը լքեր էր բուն առեւանգիչներուն հետքը:

Մանր լուրեր

ԱԹԷՆՔԻ թերթերը կը գրեն թէ օրէնսդրական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտեմբեր 25ին:

Պ. ՓՈՆՍՕ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանը Պէյրութէն մեկնեցաւ Ֆրանսա գալու համար:

ԿԻՆԵՐՈՒ քուէարկութեան իրաւունքին մասին ֆրանսական Ծերակոյտին մէջ՝ վիճաբանութիւնները առաջ կը տարուին դանդաղօրէն: Յայտնի չէ թէ օրինագիծը ե՞րբ քուէարկութեան պիտի դրուի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ

Գերման պատուիրակութիւնը սկզբունքով ընդունած է վճարումը գումարի մը որուն քանակը եւ վճարման եղանակը կը մնայ որոշել: Եւ եթէ կազմուած խմբագրական դիւանը յաջողի նման կարգադրութիւն մը ի գլուխ հանել, համաձայնութիւնը երբ թէ վերջնապէս պիտի կնքուի եւ խորհրդաժողովին պիտի մնայ արձանագրել իրողութիւնը:

Սակայն Գերմանները կը մնան հաւատարիմ իրենց ըմբռնումին թէ հատուցումներու փոխարէն որոշուելիք գումարը պէտք է ծառայէ ընդհանուր հաշուեյարդարի եւ վստահութեան վերահաստատման. մէկ խօսքով կարգադրութիւնը բոլոր այն հարցերուն, որոնք պատերազմէն ի վեր կը զբաղեցնեն պետութիւնները: Մասնաւորաբար կը պնդեն որ վերնան «Վերսայլի դաշնագրին անհաւասարութիւնները» որոնց կարգին եւ ամէնէն առաջ՝ «զինուորական անհաւասարութիւնները»:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ տեսակցութիւններ ունեցաւ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետներուն հետ: Տեսակցութեան ընթացքին վարչապետները քննած են հարցին կարգադրութեան քաղաքական կողմերը:

Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները քննեցին նաեւ հաւանական որ եւ է կարգադրութեան մասին՝ Ամերիկայի հաւանութեան եւ համաձայնութեան հարցը: Ֆրանսա եւ Անգլիա չեն կրնար որ եւ է կարգադրութենէ յետոյ՝ Գերմանիան բոլորովին ազատ յայտարարել՝ առանց Ամերիկայի հաւանութեան, այնպէս որ կարելի ըլլայ պատերազմական պարտքերու հարցը վերջնապէս կարգադրուած նկատել:

Իսկ գերման պատուիրակութիւնը իր եւրոպական պահանջատէրերուն հետ գործը կարգադրելէ յետոյ, չուզեր կարգադրութիւնը ենթարկել Ամերիկայի հաւանութեան:

Լօզանի մէջ կազմուած խմբագրական դիւանը որոշած է Գերմանիոյ առաջարկել 7 միլիառ ոսկի մարքի վճարումը, այսինքն 42 միլիառ ֆրանք: Դիւանը քննեց նաեւ վճարման եղանակները:

Յայտնի ելմտագէտ Շարլ Ռիսթի կողմէ մշակուած ծրագիր մը՝ վճարումներու եղանակին յատուկ՝ ընդունուած է: Կէտ մը միայն կը մնայ վիճելի, Գերմանները սակայն, տակաւին չեն ընդունած դիւանին կողմէ առաջարկուած գումարը, եւ ոչ ալ այդ մասին՝ իրենց կողմէ գումար առաջարկած են: Առ այժմ կը խուսափին յստակ պատասխան տալէ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Ժամանակ չկորսնցնելու համար եւ հատուցումներու հարցը՝ սկզբունքով կարգադրուած նկատելով, Լօզանի մէջ սկսան նախապատրաստել տնտեսական առաջին մեծ խորհրդաժողովը: Կազմուած է տնտեսական եւ ելմտական յանձնախումբ մը, որ արդէն աշխատանքի ձեռնարկելով հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց.

1) Կազմել ելմտական եւ տնտեսական յանձնախումբ մը՝ որ պէտք է բաղկացած ըլլայ երկու մասնախումբերէ:

2) Անմիջապէս Լօզանի մէջ իսկ ուսումնասիրել կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ցորենի հարցը:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ներկայացուց ծրագիր մը որ կը նախատեսէ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի ցորենի մասին նախընտրական մաքսատուրք մը՝ ցորենի այն քանակին վրայ, զոր մեծ պետութիւնները յանձն կ'առնեն գնել: Փոխարէն այդ երկիրները պիտի ստանան մաքսատուրքի նուազում մը իրենց նախընտրած նիւթերուն վրայ:

Գերմանները համամիտ են այս ծրագրին: Իտալացիները կարգ մը թեթեւ վերապահումներ ունին: Ամէնէն աւելի կը հակառակին Անգլիացիները, որոնց համար հարցը դժուար է լուծել առանց նկատի առնելու անգլիական գաղթապետութեանց պարագան:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մասնագէտները նոր հաւաքոյթ մը ունեցան խորհրդակցելու Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան գործին վրայ: Գործողութեան մանրամասնութիւնները արդէն մշակուած են: Կը մնայ միայն գիտնալ թէ Ֆրանսա պիտի մասնակցի՞:

Ֆրանսայի վարչապետը յայտնեց թէ իր երկիրը պիտի մասնակցի Աւստրիոյ ելմտական օժանդակութեան գործին պայմանաւ որ նախապէս կնքուի քաղաքական համաձայնութիւն մը: Այդ համաձայնութեամբ Աւստրիա եւ Գերմանիա պէտք է յստակօրէն յանձն առնեն լքելու Անշլուսի վերակազմութեան ամէն փորձ:

Ռուսռումէն սահմանագլուխի միջադէպ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 30 Յունիս.— Սորոքայի մօտերը (Քիշինոյի շրջան) սահմանապահները նշմարեցին բոլշեւիկեան չորս սուրհանդակներ, որոնք կը փորձէին Տնիեստրը անցնիլ՝ անցեալ գիշեր:

Տեսնելով որ երեւան ելած են, չորս բոլշեւիկները կրակեցին ռումէն սահմանապահներուն վրայ, ռումանական հողը մտնելու համար ամէն կերպով: Երկու կողմէն կրակեցին իրարու վրայ՝ երկար ատեն:

Ամէնէն վերջը՝ բոլշեւիկներէն երեքը փախան դէպի ռուսական հող, չորրորդը կարելի եղաւ ձերբակալել: Իր վրայէն գտնուեցաւ մեծ քանակութեամբ թուղթ՝ ռումաներէն լեզուով, ինչպէս նաեւ ուրիշ փաստաթուղթեր՝ որոնք պիտի քննուին:

Նոյն գիշերը դասալիք երկու ռուս սպաներ Տնիեստրը կտրեցին լողալով եւ յանձնուեցան ռումանական իշխանութեանց:

Քիշինոյի մէջ երեւան հանուած է խորհրդային զինուորական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ԶՔՕՍՆՈՒ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Արդի հայ գրականութիւնը որոշ ճգնաժամ մը ցոյց կու տայ մօտենալու պատմութեան: Նպատակ չունիմ ներկայացնելու թերութիւններն ու առաւելութիւնները այդ ճգնաժամին: Սակայն կ'ուզէի աւելցնել թէ արտասահմանի արդի հայ գրականութիւնը կը փորձէ մտնել հին օրերու պատմութեան մէջ, մինչ Հայաստանի գրականութիւնը կ'աշխատի ներկայացնել օրուան կեանքը քրոնիկի ձեւով:

Հայաստանի այդ քրոնիկագիրներէն, երիտասարդ մը, Մկրտիչ Արմէն, մեզի կը բերէ բազմաթիւ պատմուածքներ «Նոր օրերու կեանքէն»: Իր վերջին գործը, Քաղաքը բլուրի վրայ, նիւթ ունի Ցունաստանի թրքահայ գաղթականներուն տեղաւորումը Հայաստանի մէջ: Ճիշդ է թէ Մկրտիչ Արմէն կը սիրէ խմիւրը բայց չի գիտեր արուեստ դնել այդ խմիւրին մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ իր վերջին վէպին մէջ զզուանք կը պատճառէ ծիծաղը, որ կը նետէ թրքահայ գաղթականներուն վրայ, չարչի դարձնելով բոլորը (եւ յետոյ ի՛նչքան ազէտ է թրքահայ լեզուին քերականութեան մասին): Իր Պատմուածքներու բոլորուար հատորին մէջ, սակայն, քրոնիկագիրը կը յայտնուի աւելի յաջող, աւելի իրական, աւելի մօտ իր պատկերներուն: Այդ պատմուածքները կը կազմեն տեսակ մը նկարագրութիւն Հայաստանի ինչպէս որ է:

Այսպէս, հետեւելով Մկրտիչ Արմէնի մէկ պատմուածքին, կ'ուզէի ձեզի տալ սինէմա մը Հայաստանի կեանքէն, «յեղափոխական» այն պայքարէն, նորակոչ համայնավար պատանիներու գործէն, — պատերազմ Աստուծոյ եւ եկեղեցիներու դէմ: Անհրաժեշտ է, մեծ յեղափոխութիւններու ժամանակ, կազմակերպել բարեկենդանային ներկայացումներ, որպէս զի գրօսնու թշուառ ժողովուրդը. Եւ համայնավարները լաւագոյն բարեկենդանը կու տան ժողովուրդին՝ կոմունիստ պատանիները հագուեցնելով եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ քահանաներու պէս, բուրվառ ու չուրջառ տալով անոնց, փողոցէ փողոց պտտցնելով զանոնք, սպառնական ճառեր ու անհամ երգեր կրկնելու համար եկեղեցիներու առջեւ:

Նման «Բարեկենդան» մըն է, որ կը նկարագրէ Մկրտիչ Արմէն:

X

Տաղաւար է:

Կը ղօղանջեն Երեւանի եկեղեցիները: Փողոցներուն մէջ եռուզեռ: Եկեղեցի կը փութայ բազմութիւնը, — կիներ, ծերեր ու չափահասներ:

Եկեղեցիէն քիչ մը հեռու, ակումբին մէջ են հաւաքուած «կոմերիտ»-ները՝ զաւադրութեան մը համար: Նոյն եռուզեռը ակումբին առջեւ: Ոչ ընթերցում, ոչ ալ ներկայացում, հաւաքուած են «իրօք որ մի արտակարգ բանի համար»: Ակումբէն ներս փութ-կոտ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, այնքան որ հետաքրքրութիւնը կը շարժէ դուրսիններուն: Կը ծածկեն դուռները, որպէս զի «օյինը» չյայտնուի, այլ անակնկալի մը պէս պայթի քիչ յետոյ:

— Շարքի՛:

Հրամանը տրուած է: Եւ «կոմերիտ»ները դուրս կը թափին ակումբէն:

— Տղերք ջան, ուլիցէն գնալիս, խօսել – խնդալ չեղնի: Ման ոլում, ի՛նչ կ'ընէք էրէք, նամուսով գնացէք, կոմսոմոլիստի նման: Եւել – պակաս լոզունգ բաց թողնել չեղնի, խուժանի պէս չերգէք, իրար հետ մէկ ձէնով…

Բոլորը դոց գիտեն խօսքերը, զորս քիչ յետոյ դուրս պիտի թափեն իրենց բերնէն հաւատացեալ կիներու դէմքին: Անհամբեր են տղաքը եւ կ'աղմկեն:

— Ծօ՛, էդտեղ սուս, ուխտաւորի էշը խօ չի զոռ…

Նոր ուխտաւորներ են: Եկեղեցի պիտի երթան, բայց տարբեր նպատակով:

— Տղէք ջան, երգը մաէհան չէնէք: Ով որ խօսքերը հըլը լաւ չէ սորվէ, թող Մկոյից առնէ: Քովը տպած պատրաստ կայ:

Եւ ահա ակումբէն դուրս կ'ելլեն ծպտեալ կոմունիստ պատանիները, — Բարեկենդանի իսկական դիմակաւորներ, ոմանք տէրտէրի պէս հագուած, ուրիշներ պատարագաւոր, մէկը տիրացու կամ սարկաւագ, բուրվառը ձեռքին, խաչեր, մոմեր եւ

— Ալէլուիա…

— Օրհնեա ի տէր…

Կղերականներու թափօրին հետ խումբը պարժուաններու, չարչիներու…

Ծիծաղ մը կը փրթի ամէն կողմէ: Շատեր կ'աշխատին դուշակել դիմակաւորներուն ինքնութիւնը:

— Կուզիկ տէրտէրն ո՞վ է:

— Մկոն է:

— Կա՞րճը…

— Չի ճանաչւում:

— Տիրացո՞ւն…

— Սէրգօն է:

— Չէ, Սէրգօն չէ:

Եւ դեռ ուրիշներ, որ Յիսուս եղած են, Մայր Աստուածածին, Հայր Աստուած:

— Բան – ման պակաս չկա՞յ: Բան մաէհան չէրի՞ք…

— Պլակատնե՛րը…

Եւ ահա խումբ մը «կոմերիտ»ներ ներս կը վազեն ակումբէն, բերելու ցուցատախտակները, որոնց վրայ մեծատառ գրուած են հակակրօնական խօսքեր եւ նկարուած են կղերականներու խաղքութիւններ:

Եւ հիմա, յառա՛ջ:

Խումբը կ'անցնի փողոցէ փողոց: Ցանկարծ հրամանատարը կը պոռայ.

— Մկո՛, զլէ…

Եւ Մկոն կը սկսի աղխողորմ, խնձալէն ճաթեցնելու աստիճան ողբալի ձայնով, երգել.

Երկինք, երկիր արքայութիւն,
Էլ չեն տալիս մեզ զօրութիւն,
Էլ չեն խուզում մարդիկ հազար,
Մօրուքներս տանենք բազար:

Ցետոյ, այս դիմակաւոր տէրտէրը կ'երկարէ վիզը եւ կը կոկոզէ.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ,
Վայ մեր օրին, էս ի՞նչ եղաւ:

Եւ ահա «կոմսոմոլ»ներն են, որ կը յանկերգեն.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ,
Վայ ձեր օրին, էս ի՞նչ եղաւ:

Իսկ խումբը բարձրաձայն կ'արտասանէ հակակրօնական խօսքեր: Մայթերուն վրայ, պառաւ կիները կը խաչակնքեն՝ դարձնելով իրենց երեսները, իսկ համայնավարները կը ծափահարեն «հուռա՛» պոռալով:

— Դէպ ի Փրկչի ժամը, կը տրուի հրամանը:

Եկեղեցիին մօտենալով, խումբը կը թնդացնէ օդը հակակրօնական երգերով: Արարողութիւնը կը դադրի պահ մը եւ հաւատացեալները դուրս կը խուժեն եկեղեցիէն:

— Մեղա՛յ քեզ, Աստուած, մեղա՛յ, մեղա՛յ…

— Աստծու կրա՛կը թափի ձեր վրայ, կոմսոմոլներ…

Պառաւներու այս անէծքին կը պատասխանեն կոմսոմոլները՝ իրենց դոց սորված խօսքերով.

— Կրօնը ափիոն է, որ թունաւորում է մասսաների ուղեղները:

— Կորչի կրօնը…

— Կեցցէ՛ կոմունիզմը…

Այսպէս, խումբը կը շրջի փողոցէ փողոց եւ եկեղեցիէ եկեղեցի: Այս անգամ հրաման կը տրուի երթալ Աստուածածնայ եկեղեցին.

— Դէպ ի սուրբ կոյս մայրիկ Մարիամ մայր Աստուածածինը:

Ամէնէն բազմամարդ եկեղեցին է այդ: Մկոն կը մաքրէ կոկորդը: Ցուցանակները վեր կը բարձրանան, չարքերը կ'աշխուժանան:

— Մարիամ Աստուածածին, առաջ արի՛…

Եւ խումբին առջեւը կուգայ աղջիկ մը, որ հագուած է Աստուածածնայ պէս: Ու կ'երգէ.

Հայր Յովսէփը ամուսինս էր,
Հայր Աստուածը՝ սիրականս,
Հազար ջահել հրեշտակներ
Գիշեր ցերեկ լիքն էր տանս,
Ո՞րն է հայրդ, Յիսո՛ւս, ասա՛,
Հայր Յովսէ՞փը թէ հայր Աստուած:

Աղջիկը ողբագին կ'երգէ եւ խումբը կը կրկնէ իր յանկերգը: Սուտ լացեր ու ողբեր, քրքիջներ ու ծիծաղներ: Եւ ահա Մկոն իր երգով: Եկեղեցիէն դուրս կը թափին քահանաները եւ տիրացուները, խաչ ու բուրվառ ձգած: Կիները «մեղա՛յ» կը կարդան: Սեղան մը կը դրուի եկեղեցիին առջեւ: Կոմերիտ մը կը ցատկէ վրան եւ ճառ մը կ'արտասանէ: Միթի՛նկ է յայտարարուած: Մինչ տիրացու մը, զարմանքի մէջ թաղուած, բնազդաբար բուրվառ կը շարժէ միթինկին մէջ: Քիչ յետոյ կը խօսի Մարիամ Աստուածածինը: Սակայն կրօնասէր մարդիկ այլ եւս չեն հանդուրժեր եւ կը յարձակին «կոմսոմոլ»ներուն վրայ: Կռիւ մը, — իրար կը խառնուին չարքերը, բուրվառ ու սեղան, կին ու երախայ: Կը հասնի ոստիկանութիւնը եւ կը ձերբակալէ կրօնքին պաշտպանները: Եւ խումբը, յաղթական, կը վերադառնայ ակումբ, երգելով.

Կոմսոմոլի Զատիկն եկաւ
Վա՛յ ձեր օրին, վա՛յ ձեր օրին…

Գրականութի՞ւն է այս: Ո՛չ երբեք: Քրոնիկ մը, որ կու տայ կեանքն ինչպէս որ է Հայաստանի մէջ:

ՇԱՀԷՆ

ՍԹԱՆՊՈՒԼԸ ՊՈԼԻՍ ՉԷ

«Մաթէն»ի թղթակիցը, Փիէր Լոմպուրկ, որ պտոյտ մը կը կատարէ Մարսէյլ-Աթէնք-Պոլիս-Դամասկոս-Երուսաղէմ ագեղին վրայ, պահ մը կը կենայ եւ կը նկարագրէ Պոլիսը, վերի խորագրին տակ.—

Երբ թուրք բժիշկները նաւ կը բարձրանային, քննելու համար, որ չըլլայ թէ ժանտախտ տանինք Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, մեր նայուածքը տակաւին կը տնտնար Տարտանէլի նեղուցին վրայ: Հելլենագէտ մը գիտակը քթին ազաղակեց.

— Ահա Տրովադան:

— Ահա Կելլիպոլուն, ըսի ես ալ՝ ցոյց տալով աւերեալ ծովեզերեայ բլուր մը, ուր կը հանգչին մեր մեռելները: Աստղատը կը հասնի Քիլիտ-իւլ-Պահրի ամրոցը, որուն պատերը սիրտի ձեւն ունին:

Տխրայուշ ճամբով մըն է, որ հիմա կը մտնենք Սթանպուլ, քաղաքը, որուն անուններն եղան փոխն ի փոխ Բիւզանդիոն ու Կոստանդնուպոլիս:

Թերեւս մեծ քաղաք մըն է Սթանպուլը, սակայն գիտելով զայն Մարմարայէն, արեւով ողողուած, պէտք է ըսել թէ գեղեցիկ քաղաք մըն է Սթանպուլ: Բայց եւ այնպէս Սթանպուլը երբեք կարելի չէ ըսել թէ այն խորհրդանուշ եւ հաճոյատեսիլ քաղաքն է, որ կը գինովցնէր Լոթին:

Երկար ատեն օրօրուեր ենք Պոլսոյ հմայքով: Հիմա եւս, երբ կը մըտածենք Պոլսոյ մասին, մեր երեւակայութեան առջեւ կուգան Ոսկեղջիւրի հեզասահ նաւակները, հարէմներու ոգօղեալ կիները պատուհաններու արծաթազօծ վանդակին ետեւ, — աշխարհ մ'ամբողջ գունագեղ, նկարչական, բոլորովին համապատասխան այն գաղափարին, զոր ունէինք ատզօրին Արեւելքի մասին: Ափսո՛ս, բիւզանդական քաղաքը հիմա քանի՜ներու հիասթափութիւն կը պատճառէ: Ինքնաշարժը կը թագաւորէ ամէն տեղ: Կիները, որ նեղացին քօղը, չեն կրցած տակաւին վայլեցնել արեւմտեան մեր նորաձեւութիւնը: Եւ այրեր կան, որ դժուարութեամբ կը հանդուրժեն մըլոն գլխարկ կրելու սովորութեան, որ չընդհանրանար հրովարտակի պարզ ընթերցումով:

Բացի մինարէներու նետերէն, զմբէթներու խորափիքէն, ոչ մէկ բան, Սթանպուլի մէջ, կը յիշեցնէ արեւելքը, ուրկէ մեզի կը հասնէին վարդի անուշները եւ լոյսը:

Շուկային մէջ բազմաթիւ կրպակներ: Ամէն բան կը ծախուի այնտեղ: Շաքարեղէն, ծաղկեպսակ, հարսնցուի քօղ, կօշիկ, օծիք...: Վաճառորդները, որ առտնօք յամպար, լոխում ու պատկերազարդ կաշի կը ծախէին, հիմա մրցումի ելեր են՝ կապկելու համար Եւրոպան:

Ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել Պոլիսը, որ կը կախարդէր Փիէր Լոթին: Ոսկեղջիւրի երկայնքը, փողոցներ վիրաւոր սալայատակով, ցեխով, որ էյուպ կ'ուղղուին: Մայթերու եզերքը գերեզմանաքարեր, որ կը մաշին: Ճերմակեղէն են փոքր, չորնալու համար, քարերուն վրայ, ուր կը բնակին մեռելները:

Աղաւնիներու վուվուն կը լսուի Էյուպի մզկիթի բակին մէջ, ազնիւ ու գիրուկ աղաւնիներու, որոնց թռիչքովը կարծես տասնեակ հազար տերեւներ կը յարէին հինգ հարիւր տարու սօսիներու վեհափառ բարձրութեան: Որմածակէ մը կը դիտեմ, թանկագին զարգերու ետեւը, շիրիմը Էյուպի, որ աշակերտն է Մուհամմէտի: Շուրջը երկար տարածութիւնը գերեզմանոցին: Գերեզմանաքարեր, որ լաւ տնկուած չեն հողին մէջ, այրերունը քարէ սիւն մըն է փէս մը գագաթին, կիներունը՝ ծաղիկներով զարդարուած: Եւ գերեզմանաքարերու այս անտառը կը յիշեցնէ վայրի թզենիները: Ցարդ լռութեան մէջ, դաշտին վրայ, ուր հազարաւոր մեռելներ խուճապահար բազմութեան մը նման կը կենան՝ սպասելով որ Էյուպ իր հօտը առաջնորդէ Ալլահին դրախտը, ես զայս յիշողութեանս մէջ հին տարբեր:

Ցետոյ բռնեցի այն սխուր ճամբան, որ կ'առաջնորդէ Բիւզանդիոնի պարիսպները, որոնց երկայնքին կը հանգչին օրթոտոքս մեռելները: Աջին կը բարձրանան Էյուպի գերեզմանաքարերը, այգիներով եւ խըճիթներով եզերուած:

Մեծ ճամբան, որ ծով կ'երկարի, կը քերէ եզերքն այն փայտաշէն քաղաքին, որ, 1910ին, զոհ գնաց աղետալի հրդեհի մը: Այնուհետեւ ոչ ոք քաջութիւն ունեցաւ վերաշինելու կամ աւերակները մաքրելու:

Բոլոր այս երեւոյթները պատրանքը կու տան զա՛հընկէցութեանմը: Ոչ եւս է Թուրք ամենամեծ քաղաքը իր անցեալով, իր փառքով, ատգիէն անգիէն առնուած եւ իրարու միացուած քաղաքակրթութեամբ: Բազմաթիւ յանկարծական փոփոխութիւններ հիւանդացուցին զայն: Ամայի են մզկիթները:

Կ'անցնիմ Փիէր Լոթիի տան առջեւէն, գետեղուած է մարմարեայ տախտակ մը իբրեւ նշան հաւատարմութեան, զոր ան ցոյց տուաւ Թուրքերուն, թէ դժբախտութեան եւ թէ բախտաւորութեան օրերուն: Լուսանկարչի մը ցուցատախտակը մասամբ կը ծածկէ մարմարը: Քաղաքին թագաւորն է լուսանկարիչը: Գուրանի օրէնքները այլ եւս արգելք չեն այրերու եւ կիներու լուսանկարումին: Կարելի է գիտել գեղուհիներուն դէմքը, առանց վախնալու ներքինիի մը թուրէն: Կարծես այն տպաւորութիւնը կայ թէ մարդիկ չեն սիրեր այլ եւս ինչ որ այնքան մարդիկ սիրեր են ժամանակին: Սակայն ի՞նչպէս վայելել Այա-Սոֆիայի Խորհուրդը առանց Գուրանի մրմունջներուն: Առանց սահմռկելու, կարելի՞ է մտածել թէ ի՛նչպէս շարժանկարի լուսատախտակ մը դրուեցաւ սիւնին վրայ, որ կը կրէ Մահմուտ Բ.ի ձեռքին կնիքը: Քանի մը շաբթուան մէջ, սինէմայի վերածուած է մզկիթը: Եւ հնչեղ կամարներուն տակ Թուրք եւ բիւտասարդները կուգան կարդալ Թուրք Մարզիկը:

Կազիին լուսանկարը կը տեսնուի ամէն պատի վրայ: Իր անունը՝ ամէնուն շրթներուն մէջ:

1932ի Պոլիսը ծառայ է բարեփոխութեանց: Անցեալը տակաւին ողջ է, եւ Թուրքերը կ'աշխատին արհամարհել զայն հոն ուր գերի են անցեալին: Մուէզզինները, — քիչ է անոնց թիւը, եւ ոստիկանները յաճախ անոնցմէ քարթ կը պահանջեն իրաւունք ունենալու համար կրել փաթթոցը, — քանի մը օրէ ի վեր Աստուծոյ կը կանչեն Թուրքերէն լեզուով, — Ալլահ արաբերէ՛ն կը հասկնայ միայն: Թուրքերէնը արգէն սկսած են գրել լատինական տառերով, ձայնագիրը գրել կը սորվեցնէ ութ դասով: Արագ կը թարգմանեն Ս. Տիմա Որդին ու կը խաղան զայն Անկախութեան Փողոցին մէջ, Բերա:

Թաքսիմի հրապարակը, — այսօր կը կոչուի Անկախութեան Հրապարակ, — կը բարձրանայ իսլամին առաջին արձանը:

Յիշատակարանին հիւսիսային երեսին վրայ կը տեսնուին Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշա բանակին գլուխը, — 1922ին է, — մեծ հրամանատարը փէս կը կրէ: Անոնց ոտքերուն տակ կը հեծէ թշուառ կին մը չարշաֆի մէջ: Հարաւային կողմը Կազին հագուած է եւրոպական ձեւով, ուրկէ կոթ հագած են նաեւ հանրապետութեան նախարարները: Թրքուհին եւրոպական զգեստ կը կրէ:

Դեռ երէկ էր, երբ ինքնաշարժ չկար Սթանպուլի մէջ, եւ Սուլթանը կը սարսափէր հեռախօսէ: Մինչ ահա անգին Էնկիւրի ուժ կը սպառէ նորոգուելու համար: Էնկիւրի Հանրապետութեան տարիքն ունի: Հանրապետութիւնը չի ճանչնար գերեզ-

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ 2 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

11.— Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԵՒ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Այսպէս ուրեմն, չափահաս եւ նախապէս առողջ 1000 անդամ ունեցող Փոխադարձ Օգնութեան ընկերակցութիւն մը ամէն տարի առ առաւելն երեք թոքախտաւոր պիտի ունենայ, որոնց կանխահաս պայմանաժամին համար պէտք է նախատեսել 30,000 փրանքի գումար մը:

Այս գումարը պիտի վճարեն անդամները, իւրաքանչիւրը 30 փրանք: Վճարումի երկու ձեւեր կան:

Կամ նախապէս կ'որոշուի տարեկան անդամավճար մը, վերոյիշեալ հաշուով 30 փրանք: Հիւանդութեան, ծերութեան եւ նման պարագաներու դէմ Փ. Օ. ընկերակցութիւնները ընդհանրապէս այս ձեւը ընդունած են:

Կամ իւրաքանչիւր անդամ կը վճարէ փոքրիկ գումար մը՝ օրական 10 փրանք, ամէն անգամ որ թոքախտի պարագայ մը երեւան կուգայ ընկերակցութեան անդամներուն մէջ: Այս ձեւը կը կիրարկուի մահուան պարագային Փ. Օ. ընկերակցութեանց կողմէ: Ամէն անգամ որ անդամ մը կը մեռնի, մնացեալ անդամները կու տան նախապէս որոշուած անդամավճար մը (10—20 փրանք), որուն գումարը անմիջապէս կը յանձնուի այրիին: Զանց կ'ընեմ կարգ մը կանոնագրային մանրամասնութիւններ որոնք թոյլ կու տան վարիչ մարմնին անմիջապէս ընել այդ վճարումը, եւ յետոյ գանձել անդամավճարները: Թոքախտի պարագային եւս նոյն դրութիւնն ընդունիլ:

Այսպէս կամ այնպէս էականը այն է որ տարեկան համեստ վճարումի մը փոխարէն, զոր ամէն ոք ի վիճակի է ընելու, անդամները ոչ միայն առողջապահական–կանխազգուշական խորհուրդ եւ աջակցութիւն պիտի գտնեն ընկերակցութեան քով, այլ թոքախտի պարագային իւրաքանչիւր իրաւունք պիտի ունենայ 10,000 փրանք գումարի մը, որ պիտի գործածուի լաւագոյն միջոցներով անոր արագ դարմանումին համար, Վարիչ Մարմնին հսկողութեան եւ հակակշռին տակ: Ինչ որ բժշկական, նիւթական եւ բարոյական կարեւոր օգնութիւն մըն է ունեւորին համար, իսկ անգին բարիք մը, փրկութիւն մը՝ չունեւորին համար, որ ներկայ պայմաններուն մէջ, թոքախտի պարագային, ստիպուած է, հիւանդութիւնը իր հետ քաշքշելով, բարեկամներու կամ միութիւններու դուռը բախել՝ քանի մը հարիւր փրանք մուրալու, եւ ի վերջոյ, հիւանդանոցի մը անկիւնը մեռնելու համար, յաճախ պատճառ ըլլալով իր ընտանիքին նիւթական եւ ֆիզիքական քայքայման:

Փ. Օ. այս ձեւ ընկերակցութեան անդամակցութիւնը սահմանափակելի 15—50 կամ 18—45 տարեկան այր եւ կին չափահասներուն: Բայց կարելի է եւ պէտք է որ ամուսնացած անդամներու զաւակներն ալ օգտուին ընկերակցութեան ընծայած առաւելութիւններէն, փոխարէն փոքրիկ գումարի մը — իւրաքանչիւր զաւկի համար տարեկան 5—10 փրանք — զոր կը վճարեն ծնողները: Այս ձեւով իրական հսկողութեան եւ կանխազգուշական միջոցներու կարելի է ենթարկել մանուկներն ու պատանիները եւս, որոնք վարակումի լաւագոյն գետինը կը ներկայացնեն:

Յնդիր է այժմ որ այդքան համեստ անդամավճարներէ գոյացած պիտաճէով, Փ. Օ. ընկերակցութիւն մը պիտի կրնա՞յ իրագործել իր ծրագիրը, այսինքն ոչ միայն դարմանել տալ իր անդամներէն թոքախտաւորները, այլ եւ հոգալ առողջապահական փրոփականտի եւ կանխազգուշական այլազան միջոցներու գործադրութեան առթիւ ըլլալիք ծախքերը: Այո՛, եթէ ընկերակցութիւնը ունենայ 1000 անդամ. այդքան անդամ ունեցող ընկերակցութիւն մը կրնայ բոլորովին ինքնաբաւ դառնալ տարեկան 30 փրանք անդամավճարով: Հակառակ պարագային, պիտի դիմէ ուրիշ աղբիւրներու (նուիրատուութիւն, եւն.), աւելցնելու համար իր նիւթական միջոցները:

Ամէն պարագայի, թոքախտին դէմ պայքարն ու պաշտպանութիւնը ազգային հանգամանք մը ունենալով, անհրաժեշտ է կազմել Կեդրոնական Մարմին մը որ պիտի աջակցի Փ. Օ. ընկերակցութիւններու կազմութեան եւ միեւնոյն ատեն պիտի ստանձնէ առողջապահական փրոփականտի եւ կանխազգուշական միջոցներու գործադրութեան հոգը եւ ծախքերը, որպէս զի ընկերակցութիւնները միայն թոքախտաւորներուն եւ թոքախտի տրամադիրներու դարմանումին յատկացնեն անդամավճարներէն գոյացած գումարները:

Երկու տարի առաջ, Փարիզի մէջ, այս ծրագրով Կեդր. Մարմնի մը կազմութեան ձեռնարկուեցաւ եւ այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը խոր արձագանգ գտաւ ունեւոր շրջանակներու մէջ, որոնք ինքնաբերաբար խոստացան նիւթական կարեւոր գումարներով օժանդակել յաջողութեան պարագային: Դժբախտաբար բոլորովին ճղճիմ պատճառներ ձախողութեան դատապարտեցին ձեռնարկը: Պատճառ չկայ սակայն որ փորձը չկրկնուի կազմելու համար թոքախտի դէմ պայքարի եւ պաշտպանութեան Կեդր. Մարմին մը:

Այսու հանդերձ անհրաժեշտ չէ սպասել անոր կազմութեան, հիմը դնելու համար Փ. Օ. ընկերակցութեան մը: Սակայն ո՞վ պիտի ստանձնէ առաջնորդութիւնը:

Այդ ուղղութեամբ լաւագոյն աշխատանքը պիտի կրնային կատարել Հայրենակցական Միութիւնները: Եւ ի՛նչ մեծ բարիք պիտի ըլլար անոնցմէ կազմուած Mutualité մը՝ ոչ միայն թոքախտի, այլ ընդհանրապէս հիւանդութեան, անգործութեան եւ մահուան դէմ: Դժբախտաբար անոնցմէ շատերը անունով միայն գոյութիւն ունին: Փ. Օ. սկզբունքի հիման վրայ գործունէութիւնը կրնայ ոգեւորել ու նոր կեանք տալ անոնց եւ դարձնել զանոնք ազգօգուտ կարեւոր ուժ մը:

Հ. Բ. Ը. Մ. եւս, իր կատակատար աշխատանքը շարունակելով հանդերձ, կրնայ նախաձեռնարկ ըլլալ զանազան նպատակներով Փ. Օ. ընկերակցութեանց կազմութեան եւ վարել զանոնք: Եւ կը խորհիմ որ այս ուղիով կրնայ թափանցել ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ, դառնալ միութեան զօրաւոր եւ օգտակար կապ մը եւ իսկապէս Բարեգործական Միութիւն մը, փոխանակ մնալու կատակատար Մարմին մը:

Կայ Միութիւն մը եւս, Զ. Ո. Մ.ը, որ ներկայիս ամէնէն յարմար պայմաններուն մէջ կը գտնուի, կ'ենթադրեմ, իր անդամակցութիւնով, իր թերթով եւ եռանդով, անմիջապէս գործադրութեան դնելու համար թոքախտի եւ միեւնոյն ատեն մահուան պարագային Փ. Օ. ընկերակցութիւն մը կազմելու գաղափարը: Վստահ եմ որ այդ ուղղութեամբ իր կատարելիք աշխատանքը իր շուրջ պիտի հաւաքէ նոր սերունդին կարեւոր մասը, ինչպէս նաեւ շատերու նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը:

Քանի մը յօդուածով փորձեցի ընդհանուր գծերը տալ այն ծրագրին, որուն գործադրութեամբ կարելի է իրապէս պայքարիլ թոքախտին դէմ եւ պաշտպանել գաղութահայ սերունդը: Եւ համոզուած եմ, հակառակ կարգ մը առարկութիւններու զորս կը նախատեսեմ եւ դժուարութիւններու, թէ կարելի է եւ պէտք է գէթ Ֆրանսայի եւ թերեւս ուրիշ գաղութներու մէջ, իրագործել այդ ծրագիրը, այսինքն Փ. Օ. ընկերակցութիւններ կազմել ոչ միայն թոքախտի, այլ եւ անգործութեան, հիւանդութեան եւ մահուան պարագային: Ու գաղութահայութիւնը նիւթապէս, ֆիզիքականապէս եւ բարոյապէս պահպանելու համար լաւագոյն աշխատանքը կատարած պիտի ըլլան բոլոր անոնք — անհատ, միութիւն, մամուլ — որոնք պիտի աշխատին այդ ուղղութեամբ: Միայն թէ եռանդով պէտք է լծուիլ այդ գործին եւ կորովի աշխատանք կատարել յաջողելու համար:

Անհատական կեանքի մէջ ամէն ճիգ կը թափենք նուաղագոյն միջոցներով առաւելագոյն արդիւնքը ստանալու «քարէն՝ հաց հանելու» համար: Իսկ հաւաքական կեանքի մէջ ճիգ չընելու համար դժուարութիւնները կը բոլորենք, անոնց քովէն կ'անցնինք, եւ դուր կը վանենք տրամադրելի միջոցները, եղած հացն իսկ քարի կը փոխենք:

Արդ, եթէ կ'ուզենք պահպանել մեր հաւաքական գոյութիւնը, պէտք է ընտրենք եւ գործադրենք ամէնէն արդիւնաւոր եւ արմատական միջոցները եւ այդ առթիւ պէտք է գիտնանք ճակատիլ ամէն կարգի դժուարութիւններու դէմ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

մանրացները, որ կը տեսնուէին ճամբաներուն վրայ, ոչ ալ 1200 մզկիթները, որ մոռցուցան Սթամպուլի մէջ։

— Քսան տարիէն, կ'ըսէր Թուրք մը, Էնկիւրի պիտի դառնայ ամերիկեան մեծ քաղաք մը։

Եթէ կարելի չէ նմանցնել Չիքակոյի, պէտք է ըսել որ քսան տարիէն Պոլիսը պիտի դառնայ նկարչագեղ անուն մը, որ տեսնուած է աշխարհի հին քարտէսին վրայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼՎՈՒՎԻ ՄԷՋ

— :-: —

ԼՎՈՎ, 22 Յունիս.— Յունիս 19ին, Լվովի մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը հայկական ցուցահանդէսին, որ կը ներկայացնէ Հայերուն պատմական դերը Լեհաստանի մէջ, 12րդ դարէն մինչեւ 19րդ դար։ Այս ցուցահանդէսը՝ որուն հովանաւորութիւնը ընդուներ էին Հ. Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Թէոտորովիչ եւ Պ. Վարդան Բէշէշենովիչ՝ կազմակերպուեցաւ նախաձեռնութեամբ «Լվովի Անցեալի Բարեկամներուն Ընկերութեան», եւ տեղւոյս բոլոր թանգարաններուն, եւ դիւանատուններուն, ինչպէս նաեւ հայկական Արքեպիսկոպոսութեան եւ Լվովի Հայերուն միութեան աջակցութեամբ, նոյն ընկերութեան սրահներուն մէջ։ Ցուցադրուած են կարեւոր յիշատակարաններ Լեհաստանի Հայերուն անցեալէն։ Այս ցուցահանդէսը 5 մասի բաժնուած է։ 1. Կրօնական (եկեղեցական զարդարանքներ եւ հիւսքեր), 2. Կրօնական նկարներ եւ պատմական պատկերներ, 3. Ձեռագիրներ, 4. Հայերը լեհական գրականութեան եւ երաժշտութեան մէջ, 5. Նկարներ, յծագրութիւններ եւ լուսանկարներ։

Լվովի հայկական ցուցահանդէսին ամէնէն արժէքաւոր առարկան է 1197 տարուան ձեռագիր Աւետարանը, որ Գրիգոր անուն մէկը գրած է Լեւոն Ա. Կիլիկեոյ թագաւորին ժամանակ։ Նոյն Աւետարանին մանրանկարները Հայոց միջին դարու նկարչական արուեստի մասին հարազատ գաղափար մը կուտան։ Նոյնպէս ուրիշ աւետարաններ, սաղմոսարաններ, ժամագիրքեր, շարականներ, երգագիրքեր, սուրբերու կենդանագրեր եւայլն այս ցուցահանդէսին մէջ կը տեսնենք։ Բոլոր ձեռագիրները հայկական մանրանկարներով եւ սքանչելի սկզբնատառերով զարդարուած են, որոնցմէ երկու հատը 17րդ դարուն գրուած են Լվովի մէջ։

Պատմական պատկերները կը ներկայացնեն տեղւոյս Հայ արքեպիսկոպոսները, անոնց հռոմէական եկեղեցւոյն միանալէն ասդին (1630), ինչպէս նաեւ ծանօթ լեհական Հայերը, մեծ մասամբ 17 եւ 18 դարուն։

Եկեղեցական զարդարանքները, ձեռագործուած, եւ անօթները, մասնատուփները, խաչերը, ամէնքը արծաթեայ կամ ոսկեայ, սքանչելի հայկական գեղեցիկ արձանագրութիւններով զարդարուած, եւ վերջապէս զէնքերը՝ ոսկիով ու հայերէն տառերով դրուագուած — կ'ապացուցանեն Լեհաստանի Հայոց գեղեցիկ արուեստը եւ հարստութիւնն անցեալին մէջ։ Անոնց ընկերական եւ քաղաքական դիրքը նախ Լեհաստանի մէջ, առանձնաշնորհուած լեհական թագաւորներու կողմէ, կը կենդանանայ մեր աչքերուն առջեւ, շնորհիւ բազմաթիւ վկայագիրներու, որոնցմէ ամենահինը 1367 թուականէն է։

Այս առթիւ յիշեցնել պէտք է, որ Եւրոպայի միակ հայկական ճարտարապետական յիշատակարանը Լվովի Հայոց Մայր եկեղեցին է, որուն ամենահին մասը 14 դարէն է։

Ցուցահանդէսին մանրամասնովը տպագրած է լեհական լեզուով ցուցակ մը, խմբագրութեամբ իր ատենապետին՝ Պ. Զօլովքի, Լվովի դիւանատունի վարիչին։

Հայկական ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ 30 սեպտեմբեր 1932։

Պ. Ք.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Արտաքին գործավարութեան ելեւմուտքի վիճաբանութեան ընթացքին, Թէվֆիք Րիւշտի հետեւեալ ճառը խօսեցաւ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ։

— Մեր արտաքին քաղաքականութեան մասին նոր յայտարարութիւններ չպիտի ընեմ։ Պատճառը աշխարհի եւ ձեր արտաքին գործավարութեան մէջ գործունէութեանց նուազումը չէ։ Ընդհակառակն ամէն կողմ ամէն ժամանակէ աւելի գործունէութիւն կայ։ Եւ ձեր արտաքին գործավարութիւնը ամէն տարի անցնող տարիէն աւելի կ'աշխատի եւ աւելի լաւ պիտի աշխատի։ Հանրապետական Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ իր որոշ եւ ճակատագրուած կատարելութեան ուղեգիծը։ Որոշ ըսի, որովհետեւ ան ի վաղուց անտի մեր յայտարարած խաղաղութեան ճամբէն կը քալէ անվարան։ Ճակատագրուած ըսի, որովհետեւ ան գծուած է անցեալին դասերէն ծնած օրէնքներով, մեր մեծ յեղաշրջման ներշնչումներով, մեր մեծ պետին ու ազգին մեծ ուժով եւ ընդունակութիւնով, Ազգ. Մեծ Ժողովին բարձր վարչութեամբ եւ առաջնորդութեամբ ու դէպքերուն եւ մեր աշխարհագրութեան հարկադրութեամբ, մեր Ըմէթ փաշայի կառավարութեան հասկացողութեամբ, մէկ խօսքով նիւթական եւ բարոյական ուժերուն մատակարարութեամբ։ Ահա այս քաղաքականութեան բնոյթը մէկ բառով բացատրելու համար կրնամ ըսել թէ ան Պրիան-Քելլոկ դաշինքին ոգիով կը շարժի։

Եթէ այս ուխտը օրինակ կ'ընտրեմ պատճառը այն է որ, ընդհանուր պատերազմի ցաւալի անցքերու եւ ոճիրներու յիշատակը մտքերու մէջ թարմացնող վաւերագիրը այն է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՀՌՈՄԻ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալով արտաքին գործավարութեան այս տարուան, այսինքն 1931—1932 տարեշրջանի գործունէութեան, այս առթիւ մեր չէֆին Ըմէթ փաշայի ընկերակցութեամբ մեր կատարած ուղեւորութեան մասին պէտք է խօսիմ նախ եւ առաջ։ Նախ Մոսկուայի եւ ապա Հռոմի համբորդութիւնները՝ ուր երթուդարձի միջոցին Աթէնք ալ հանդիպեցանք, յետոյ իմ Թեհրան եւ Սօֆիա այցելութիւններս, այս տարուան մեր գործունէութեան գոյն եւ ձեւ տուող դէպքեր են։ Այս այցելութեանց բնոյթը եւ արդիւնքը նոյնութեամբ յայտնուած է, օրը օրին հրատարակուող զեկոյցներով եւ փոխադարձ ճառերով։ Այս բոլոր այցելութեանց մէջ գոհունակութեամբ արձանագրուելիք պարագայ մը կայ մասնաւորապէս. — Մեր գացած այս բոլոր բարեկամ երկիրներուն մէջ, թէ կառավարութիւնները եւ թէ ժողովուրդները մեզի հանդէպ խիստ լաւ ընդունելութիւն եւ հիւրասիրութիւն ցոյց տուին։

Մեր այս այցելութիւնները հնարաւորութիւն ընծայեցին այդ կառավարութեանց եւ մեր միջեւ գոյութիւն ունեցող զօրաւոր վստահութեան արտայայտութեան եւ հակառակ աշխարհի վրայ տիրող վարկի անդամալուծման, առիթ եղան շահագրգռուողներու կարողութիւնը եւ վարկը ցոյց տուող վարկային գործողութեանց։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջազգային գործունէութեան մասին խօսելու համար, պէտք է յիշեմ տագնապէ ազատելու համար աշխարհի ի գործ դրած ջանքերը, Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը՝ որուն գոհունակութեամբ կը մասնակցինք, եւ Լօզանի խորհրդաժողովը՝ որուն սահմանափակ դրութեամբ ուղղակի չենք շահագրգռուիր։ Այս երկու խորհրդաժողովները, որոնց ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթենք եւ որոնցմէ մին ընդհանուր, իսկ միւսը մասնաւոր բնոյթ կը կրէ, իրենց դրական կամ ժխտական արդիւնքով, մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենան աշխարհի ընթացքին վրայ։ Այս խորհրդաժողովները ինչ արդիւնք ալ որ տան, կարելի է կարծել թէ օրըստօրէ աւելցող ու սաստկացող տնտեսական ու վստահութեան տագնապին կատարեալ դարման մը գտնելու պէտքը ամէնքը պիտի մղէ վերջապէս համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովի մը գումարման։

Միջազգային գործերու մասին խօսած միջոցիս, կ'ուզեմ մէկ երկու խօսք ալ Ազգաժողովի մասին ընել։ Սպառազինման սահմանափակման ընդհ. յանձնաժողովի նիստերէ մէկուն մէջ աշխատեցայ բացորոշ կերպով յայտնել Թուրքիոյ այս հաստատութեան հանդէպ ունեցած դիրքը ի վաղուց անտի մեր հետապնդած քաղաքականութիւնը, անխախտ բարեկամութիւնները եւ մեր յարաբերութիւնները, ինչպէս արդէն սոյն հիմնական կէտերը թերթերու մէջ ալ երեւցան։

Ինչպէս կը տեսնէք, Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիային արտաքին քաղաքականութիւնը կը կայանայ իր հաստատուն ճամբէն այսինքն խաղաղութեան ու համերաշխութեան մէջ, զարգացման գիծի վրայէն քալելու եւ իրեն վիճակուած կատարելութիւնը հետապնդելու մէջ։ Սըրրի պէյի յայտարարութեանց առթիւ, կ'ուզեմ փոքր կէտ մը լուսաբանել։ Իր յայտարարութիւնը ցոյց կուտայ թէ Խալք կուսակցութեան կառավարութեան քաղաքականութիւնը, կուսակցութենէն դուրս գտնուող մեր ընկերներուն համանութեան ալ արժանացած է եւ թէ որչափ ազգային է անիկա։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿԸ ՉՈՐՍ ԵՂԱՒ

Վիէն, 26 Յունիս.— Ինչպէս քանիցս գրուած է «Յառաջ»ի մէջ, տեղւոյս գաղութը հաստատուած է 1923էն ի վեր։ Ներկայիս հազարէն աւելի թիւ մը ունի, տեղաւորուած երկու թաղամասերու մէջ։ Բոլորն ալ միջին օրականով աշխատաւորներ են։ Բացի մէկ քանի արհեստաւորներէ եւ սեփական գործ ունեցողներէ, կան ամէն տեսակ կազմակերպութիւններ եւ Միութիւններ։ Երկար ատեն գաղութը ոչ մէկ կրթական լուրջ ձեռնարկ կատարած էր մեր մատաղ սերունդը փրկելու, թէեւ քանի մը անգամ փորձեր եղան, բայց ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ զանազան պատրուակներով ձախողեցան։

Անկէ երկու տարի առաջ էր որ Պ. Յ. Մկրեանը հրապարակ իջաւ Ազգ. Միութեան անունին տակ գործելու, իր հետ օգնական ունենալով Պ. Հ. Յակոբեանը։

Ձեռնարկեցին դասախօսութեանց կազմակերպութեան։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այս գեղեցիկ գործին համար իր ակումբը տրամադրեց սիրայօժար։ Դասաւանդութիւնները տեղի ունեցան շաբաթը երկու օր, երեկոյեան ժամը 7էն 9։

Դժբախտաբար բոլոր մանուկները չէին կրնար օգտուիլ այս առիթէն, ինչպէս ըսի Հայերը տեղաւորուած են, երկու թաղամասերու մէջ, որոնք իրարմէ երեք քիլոմեթր հեռու են։ Այս պարագան նկատի ունենալով Կէմէրէկի Հայր. միութիւնն ալ ձեռնարկեց նման դասախօսութեանց շարքի մը, միւս թաղամասին մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղւոյս կոմիտէն իր բոլոր ուժերը լարեց սկսուած դասաւանդութիւնները տեւականացնելու համար, հնչակեանները ետ չմնալու համար իրենք ալ ձեռնարկներ կատարեցին։ Այս երեք ձեռնարկները սկսան շարունակուիլ կանոնաւոր։ Գալով մեր ազգայնական ռամկավարներուն՝ ի՞նչ ըրին կամ ինչ կ'ընեն մեր մատաղ սերունդը փրկելու համար։

Որեւէ ձեռնարկի մէջ Դաշնակցական մատ տեսնելով ջանք չեն խնայեր քայքայելու, զանազան պատրուակներով ու Ազգ. միութիւնը ապօրինի է, դասատուները կեղեքիչներ են, եւայլն, եւ իրենց բերնին վայել այլ լրբութիւններ։ Հակառակ ասոր, կրթական այս համեստ ձեռնարկները երթալով կը զօրանան եւ կ'ամրանան։ Այս տարուան սկիզբէն, Լիոնէն իբրեւ ուսուցիչ հրաւիրուեցաւ Պ. Ա. Գառօնէն եւ դասաւանդութեան օրերը եւ ժամերը աւելցան։

Գոհունակութեամբ պէտք է յիշել տեղւոյս Հայ Կարմիր Խաչի նոր վերակազմուած մասնաճիւղը որ գուրգուրալով մեր մատաղ սերունդի վրայ, անմիջապէս իր մասնակցութիւնը բերաւ կոկիկ ամսավճարով մը։ Ասոր վրայ ռամկավարները ազգասիրական պարտականութիւն սեպեցին տասնեակ մը մանուկներ փողոց թափել, զրկելով դասաւանդութիւններէն եւ այս օրերս իրենք ալ ձեռնարկած են դասախօսութիւններ կազմակերպելու դասատու ընտրելով իրենցմէ մէկը։ Բարեյաջող ձեռնարկները քանդելու լաւագոյն ձեւն է կ'երեւի իրենց համար, երբ մէկը չկարենալով ձախողեցնել՝ չորրորդ մը կը փորձեն հաստատել։

Պ. Մանուկեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

—)(o)(—

Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական վերին մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ օգոստոս ամսուան ընթացքին՝ Նիսի շրջանին մէջ։

Հոս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողքներուն եւ հայրենակիցներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ'ունենան ամենայն յաջողութեամբ խմբապետներու առջեւ լուրջ հսկողութեան տակ, առանց որ եւ է վտանգի, եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծապէս օգտուած են թէ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքապէս։

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են։ Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով։

Պուա – Գոլոմպ – Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզախեանի, **7, Rue Hoche, Bois Colombes**։

Իսի–լէ–Մուլինօ, Պէլվիլ եւ Փրէ – Սէն – Ժէրվէի շրջան, Ս. Սահակեանի, **55, Ave. Président Wilson, Pré-St.-Gervais**։

Փարիզ, 18–19րդ թաղամասի գայլիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, **22, Rue des Bois, Paris 19e**։

Porte d'Italie, Gentilly եւ **Bicêtre** Սերոբ Պալպալեանի, **32, Rue Berth**։

Սէվրանի մասնաճիւղ, հաւաքատեղին խմբապետ Վահան Քէրէսթէճեանի։

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ե. Անտիլեանի, **7, Rue de la Chapelle, Sarcelles**։

Ալֆորվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմբապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթեան, ամէն կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցի։

Անկիէնի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, **6, Rue Gérard Toutin, Deuil**։

Վիլիէ–լը–Պէլի մասնաճիւղ, տեղւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, **4, Rue Turin, Arnouville les Gonesses**։

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնսիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, **55, Rue de Meaux, Paris 19e**։

Բաց աստի ամէն օր առաւօտները ժամը 9.30էն 12, Հ. Արէլեանի, **226, Rue Lafayette, Paris**։

Բանակումի մասնակցութեան պայմաններն են, 15 օրուան համար 225 փրանք։ Իսկ մէկ ամսուան համար 400 փրանք։ Արձանագրութիւնները կը դադրին Յուլիս 17ի կիրակի, անկէ վերջ կատարուած դիմումները նկատի չեն առնուիր։

Բանակումի կրնան մասնակցիլ բաց ի սկաուտներէ ոչ – սկաուտ պատանիներ 7 տարեկանէն մինչեւ 13 տարեկանները միայն։

Իւրաքանչիւր մասնակցող սկաուտ կամ ոչ – սկաուտ, պարտի ի ձեռին ունենալ բժշկական վկայագիր մը՝ զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դիմելով Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, ամէն Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները։

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Գործադիր Խորհուրդ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ (ԵՐՐՈՐԴ) ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Զ. Ո. Միութեան պատգմ. գ. ժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Զատիկին, յետաձգուած էր կարգ մը պատճառներով։ Այժմ որոշուած է այդ ժողովը գումարել Օգոստոս *13. 15*ին, Աստուածածնայ տօնին, գործերու նուազման ժամանակ։ Ժողովը կը բացուի *13* Օգոստոս շաբաթ կէս օրէն յետոյ։ Ամէնէն հեռու շրջանի մեր պատգամաւորները ընկերները պարտաւոր են հասնիլ ամէնէն ուշը շաբաթ կէսօրին։ Պատգամաւորներու հաւաքման ի դիւրութիւն, կուտանք ընկեր Պետիկեանի հասցէն, *13, Rue des Dominicaines, Marseille*։ Պատգամաւորները, ժողովի օրակարգի նիւթերուն մասին իրենց մասնաճիւղերու բանաձեւերէն ու զեկոյցէն անկախ, կը հրաւիրուին ուսումնասիրել Յունաստանի եւ մասնաւորաբար Սուրիոյ որբային կազմակերպութեանց հարցը, ինչպէս նաեւ որբերու ագարակին ծրագիրը, որոնք այնքան պիտի զբաղեցնեն Պատգմ. ժողովը։

Նկատի ունենալով, որ չյաջողեցան կեդրոնին փորձերը իր լիազօր ներկայացուցիչով անձամբ հաղորդակցութեան մտնելու Սուրիոյ մասնաճիւղերուն հետ, նոյն ատեն հետզհետէ աւելի զգալով որ անհրաժեշտ է Միութեան գործունէութեան ծանրութեան կեդրոնը աւելի երկար ատեն հեռու չպահել հայ որբերու բուն գործունէութեան դաշտէն, մասնաճիւղերուն կը մնայ քննել այս հարցը եւ ղրկել Պատգմ. ժողովին։

Զ. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶ

Երիտասարդ դաշնակահարուհի Օր. Ճամպազ, *26* յունիսին, *Association Léopold-Rellan*ի կողմէ ստացաւ ուսուցչի վկայագիր, ի վարձատրութիւն իր կարողութեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Ետեւ նայեցաւ. փորձեց յիշել թէ ո՞ւր էր տեսած զայն... Չկրցա՛ւ։ Կրկին ետեւ դարձաւ։ Գլուխը դարձուցեր էր եւ՛ Աստղիկ... Ու Ֆրանսուհին ճանչցաւ զայն... Ժամացոյցի կափարիչին ետեւի աղջիկն էր... այդ...

Աստղիկ երբ դպրոցի սրահէն ներս մտաւ, Սուրէն առանձին էր։ Յառաջացաւ վարանքով ու երկչոտ։ Յուզումը դեռ կ'ալեկոծէր իր հոգին, ու սիրտը չէր դադրեր ուժգնօրէն տրոփելէ։ Սրսփուք մը զգաց։ Ճնշիչ լռութիւն մը կը տիրեր սրահին մէջ։ Ճի՛շդ այն հեռաւոր օրուան նման, երբ Սուրէն օրապահ էր ու Աստղիկ բարձրացեր էր վեր՝ Նազարէն գանգատելու...

Աւելի յառաջացաւ։ Սուրէն սեղանին վրայ ծռած՝ տոմսերը կարգի կը դնէր։ Ոտնաձայնը լսեց ու գլուխը բարձրացուց, տեսնելով Աստղիկը, ընդոստ ոտքի ելաւ։ Յառաջանալ ուզեց, կեցաւ։ Անոր սլացիկ հասակը, թեթեւ ու սահադնաց քայլերը, նուրբ ու թափանցիկ զգեստին շրշիւնը, եւ մթագնող, յուզական փայլը սնդուսեայ սեւ բիբերուն, կրկին խռովեցին զինքը։ Հաճելի ու հոգեպարար ջերմութեամբ մը լեցուեցաւ մարմինը։ Մանաւանդ որ, այս հանդիպումը, իր վերադարձէն ի վեր, առաջին ազատ հանդիպումն էր՝ առանձայններէ ու ակնարկներէ հեռու։

Աստղիկ մօտեցաւ ու ձեռք տուաւ։ Կը դողար։ Կը դողային։ Ու երկուքն ալ զիրար բարեւեցին գրեթէ շշնչուն եւ փորձանաւոր յուզումով մը, որ անդրադառնալ չի տար՝ ձեռքի հպումի փնտռուա՛ծ հաճոյքին՝ հպած վայրկեանին...։ Սուրէն չէր սպասեր անոր։ Կը փափաքէր որ գար, անշուշտ։ Բայց, գիշերը, Տէր Մեսրոպի տունը, լսեր էր թէ տէր Գէորգը խօսած է մօտակայ նշանտուքի մը մասին...

— Կ'երեւի դեռ կանուխ է — շշնչաց Աստղիկ։

— Այո՛, թերեւս կ'ուզէիք աւելի ուշ եկած ըլլալ։

— Ո՛չ..

Եւ, իրարու նայեցան։

Տեսա՞ն զիրար...

Ու Սուրէն զգա՞ց, որ Աստղիկ ջերմ ու բաբախուն բան մը դրաւ այդ «ոչ»ին մէջ։ Պահը հրապուրիչ էր եւ քաղցր՝ երկուքին ալ համար։ Ո՛րքան հզօրապէս ցանկացեր էր, Աստղիկ, ըլլալ առանձին ինչպէս այժմ էր արդէն, գոնէ քանի մը րոպէով, այս անուանական, գրաւիչ ու զգայուն տղուն հետ։

Ու հիմա եկեր էր դողդղանքով։ Յուզումով մը, որ կը մղէ ու կը վանէ, միանգամայն։ Մեղուի մը նման, որ ծաղիկին կը յառի ու կը թռի՛ սաւերէ մը սարսափած...

Յանկարծ, ետեւ նայեցաւ։ Սարսափ մը կար աչքերուն մէջ։ Նայեցաւ եւ՛ Սուրէնին։ Ի՞նչ, ի՞նչ կար աչքերուն մէջ...։ Խօսիլ ուզեց։ Ուզեց ըսել թէ քիչ առաջ... Ու չկրցա՛ւ։ Սուրէն կը մնար ոտքի՝ տարտամ ու խռով, նման այն հեռաւոր օրուան, երբ...

Եւ ահա նոյն սրահին մէջ էին երկուքը, տարիներու երկարատե՛ւ, հեռագնաց ու քաղցր յիշատակներէ վերջ, խորունկ ու լուռ տագնապներէ յետոյ, երբ պատանեկութենէն եկող յուզում մը արշալոյսէ արշալոյս կը կաթկթի տրամութեան ամպէն ու կ'աճեցնէ սիրոյ առաջին սերմը...։ Ու ծիլը կը սկսի։ Ցօղունը ծայր կուտայ։ Հասա՛կ կը նետէ օդոտող զգայնութենէ մը ռոգուած, եւ կը բողբոջի, կը լեցուի, կը ծաղկի...

Յետոյ, հովեր կուգան։ Ցօղունը կը ճկի։ Կը հակէ գլուխը վար՝ մեծ ու անդիմադրելի թախիծով մը ծանրաբեռնուած, բայց սպասո՛ւն արեւծագին, որ պիտի գայ, պիտի գա՛յ, անպայման...

Փողոցը հանդիպած «հով»էն եկած ցօղունն էր հիմա՝ սրահին մէջ։

Ռոգուած էր ու կը դողար դեռ։ Դեռ կը վարանէր։ Աստղիկ աւելի ամփոփուեցաւ, երբ նկատեց որ Սուրէն տետրակները կը մէկտեղէր, ու ենթադրեց թէ դուրս ելլել կ'ուզէ...։ Ուշադրօրէն նայեցաւ անոր։ Վերապահ ու անըմբռնելի բան մը կար Սուրէնի աչքերուն մէջ։ Յիշեց փողոցը... Աղջիկը որ կուգար հովի նման... «Հով» մըն ալ ան՝ որ ճկեր էր իր սիրոյ ցօղունը... Ու կասկածը շեշտուեցաւ։ «Կ'երեւի գիտէ թէ եկած է» մտածեց...

«Անշուշտ, Աստղիկ գիտէ թէ Յակոբը...», կը մտածէր Սուրէն, նո՛յն պահուն։ Բայց, որոշեց ոչինչ զգացնել իր ներքին գժգոհութենէն։ Ուզեց հպա՛րտ ըլլալ։ Անտեղիտալի։ Չիմացնել, նոյն իսկ, թէ տագնապած էր այդ լուրէն։ Ընդհակառակն, րոպէական խռովքէն վերջ, փորձեց ինքնամփոփուիլ։ Ըլլալ սա՛ռն ու այնպէս մը ձեւացնել թէ կը խօսէր Աստղիկի հետ պարզ ծանօթի մը նման...։ Բայց, ձայնը չդադրեցաւ դողդղալէ։ Խռո՞վք մըն էր։ Տրտմութի՞ւն։ Խորտակուիլ սկսող երազի մը ճարճատի՞ւնը...։ Ո՛վ գիտէ։ Ճարճատող հպարտութիւն մը, թերեւս...

Եւ, արագօրէն ժողվեց տետրակները եւս։ Դրա՛ւ սեղանին անկիւնը։ Յետոյ, դառնալով Աստղիկին,

— Կը ներէք, — ըսաւ — կուգամ քիչ յետոյ...

Քարացաւ Աստղիկ։ Կ'երթա՞ր...։ Կ'երթար՝ զինքը ձգելով հոն, երբ ինք թողած էր իր տունը իր ետին՝ այս հանդիպումին սպասելով զայն...։ Մինչ Սուրէն կ'ուզէր մեկնիլ։ Ո՞ւր։ Տո՞ւն։ Միասի՞ն...

— Կը մեկնի՞ք, — շշնչաց։

— Կը տեսնէք, չէ՞։

Եւ սակայն, Սուրէն, անդրադառնալով իր ձայնին սառն շեշտին, անմիջապէս աւելցուց.

— Եկողներ կ'ըլլան. թերեւս անպատեհ է ձեզի համար...

— Ձեզի՞ համար, թէ ինծի...

— Ո՛չ, ձեզի համար...

— Ինծի՞... Երբե՛ք...

— Ինչպէ՞ս թէ...

— Երբեք, ի հարկէ... Ես ու դուք՝ ի՞նչ կայ անըմբռնելի ու անպատեհ... այս սրահին մէջ... ուրիշ առթիւ չէ՞նք եղեր միթէ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

լրտեսութեան մեծ կազմակերպութիւն մը։ 10ի չափ անձեր ձերբակալուեցան եւ անոնց բնակարաններուն մէջ գտնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր՝ որոնք Ռուսիա պիտի ղրկուէին։

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքը

Ժընեւէն առնուած լուրերու համաձայն, ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման մասին Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները չեն կրցած գտնել բանաձեւ մը՝ որ թոյլ տայ շարունակել բանակցութիւնները։ Այս ձգձգումները նկատի ունենալով, լեհական կառավարութիւնը որոշեր է առանց սպասելու ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման, Ռուսիոյ հետ կնքել նման դաշնագիր մը։

Այս առթիւ ռումէն թերթերը խիստ դիտողութիւններ կ'ուղղեն Լեհաստանի հասցէին։

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Փրուսիական կառավարութիւնը ճնշել յետոյ ընկերվարական *Ֆորվէրց* թերթը դադրեցնելու մասին կեդրոնի կառավարութեան կողմէ փոխանցուած թղթածրարը, որոշեց ընթացք չտալ պահանջին։

Փրուսիոյ ներքին նախարարը Սէվրրինկ, երկար նամակի մը մէջ կը բացատրէ այս որոշման դրդապատճառները․

— Ընդունելով մէկտեղ որ կ'ըսէ այդ թերթին կողմէ վարչապետին եւ կառավարութեան դէմ ուղղուած յարձակումները խիստ են, պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ անոնք ներշնչուած են առարկայական եւ ազգային նկատումներէ, եւ կը ձգտին մանաւանդ պաշտպանել Գերման ժողովուրդին ներքին միութիւնը, երբ այս պահուս ան կը պայքարի իր արտաքին ազատութեան համար։

Անգլօ-իռլանտական վէճը

Անգլիոյ գաղթային նախարարը խորհրդարանին մէջ յայտնեց թէ Իռլանտա չէ կատարած կալուածական տարեվճարը եւ հաստատեց թէ, երկուշաբթի օր, խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ իռլանտական ներածումները կ'ենթարկէ մասնաւոր մաքսատուրքի։ Առով Անգլիոյ պետական գանձը պիտի կրնայ գոցել բացը՝ որ առաջ կուգայ այդ պատճառով։

Իռլանտա, յայտարարեց գաղթային նախարարը, ոչ միայն Անգլիոյ կը պարտի հողերու գնման փոխարժէքը, այլեւ ուրիշ պարտքեր եւ եթէ ատոնք չվճարուին, Անգլիա պիտի ունենայ 5 միլիոն սթերլինի բաց մը՝ ամբողջ տարուան համար։

Այն յայտարարութիւնը թէ կառավարութիւնը մտադրած է տնտեսական փոխ վրէժի դիմել հանդէպ Իռլանտայի, ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ երեսփոխանական ժողովին կողմէ։

Իռլանտայի ներածումները դէպի Անգլիա, կը հասնին տարեկան մօտ 30,000,000 սթերլինի։ Անգլիոյ այս որոշման մասին, Իռլանտայի կառավարութիւնը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Տէ Վալերայի նախագահութեամբ։

Խորհրդային բանակին ուժը

Խորհրդային պատերազմական գործավարը Վորոշիլով՝ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ՝ չի թերանար փառաբանելէ կարմիր բանակի դասակարգային հանգամանքը եւ անոր ամբողջ ջանքը կը ձգտի զարգացնել անոր յեղափոխական նկարագիրը։

Այս մասին, Մոսկուայի պատերազմական գերագոյն խորհուրդին պաշտօնաթերթը «Կրասնայա Զվեզտա», գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ պրոլետարական ծագում ունեցող ուսանող – սպաներու քաղաքական որակը։

Ըստ բոլշեւիկեան թերթին, զինուորական վարժարաններն ընդունուած երկրագործական եւ ճարտարագործական բանուորներու թիւը բարձրացած է 56էն 67 առ 100ի․ մինչ գիւղացիներունը իջած է 34էն 24,2 առ 100ի․ ինչ որ կը նշանակէ թէ գիւղական տարրը զգալի կերպով կը նուազի բանակին մէջ։

Գալով կրթութեան, միջնակարգ կրթութիւն ստացած երիտասարդներու թիւը կը ներկայացնէ 20,1 առ 100ի համեմատութիւն մը։ Բայց միայն նախնական կրթութիւն ստացած երիտասարդներու թիւը իջած է 85էն 70,7 առ 100ի։

Այս քաղաքական արդիւնքները գոհունակութեամբ արձանագրելով մէկտեղ՝ բոլշեւիկեան թերթը պարտք կը զգայ դիտել տալու թէ «տկար կողմը կը մնայ միշտ կրթութեան միջին աստիճանը, զոր յոյս չկայ մօտ ատենէն բարձրացած տեսնելու»։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

Ց. Հ. Դ. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէնայսօր Շաբաթ իրիկուն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ արուարձանի եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Աղբիւր Սերոբ, Վռամեան, Ակնունի, Համազասպ, ընկ. կարօ, Ջաւարեան, Վրէժ եւ Աւետեանթ ակոմիտէներն ու խումբերը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, խիստ կարեւոր օրակարգ, Հաւաքատեղին նամակով կը տեղեկացուի վարչութիւններուն։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի բոլոր խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Անդրանիկ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. նախկին Դրադարանի սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պոլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի Պատ. Միութեան բոլոր անդամները, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼՈՒԱՐԻ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Թ'էթիէնի Ս. Շամոնի եւ Տիկուանի պատգամաւորները վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին, ընկ. Մ. Թորոսեանի բնակարանը։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ենթակոմիտէի ընկերները խիստ կարեւոր խնդրի մը համար ժողովի կը հրաւիրուին այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Դրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Կը խնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՏԱՐՕՆ-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 131 rue Fbg. du Temple*ի սրահարանը, մէթրօ Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակիցներէ կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։*

ԱՆՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Երիտ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր զոյգ անդամ ու անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Բիւրակն երգչախումբին անդամ ու անդամուհիները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբի մէջ։ Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով։ Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Արխուդամ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

Ներկայացում-պարահանդէս

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ ԻՍԻԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂ[մէ]

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Սալ Լիւսիէնի մէջ, 13 Rue d'Issy, Պիյանքուռ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

գեղարուեստական նոխ բաժին, երգ, նուագ, արտասանութիւն, ընտիր [...]

կը ներկայացուի՝ *«ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»*

Մուտքը 5 ֆրանք

Պուլվար Օssoի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլվար Օտօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍԻՆ Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 բիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ։

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտայ[ին] տեսարան մը։ Փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուներ[ը]

Գ ի ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն։

Ժողովրդային հանդէս Լիոնի մէջ

Կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

ԱՒ. Գ. Մ Ե Լ Ք Ո Ն Ե Ա Ն Ի

եւ մասնակցութեամբ Տէսինի «ԿՈՄԻՏԱՍ» երկսեռ երգչախումբի։ Տիկ. ՆՈՒԱՐԴ ՊԱԼԵԱՆ (դաշնակ), Օր. A. RODANI *(դաշնակի ընկերակ[ցութիւն]) եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ (սօփրանօ) Փարիզէն*

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, էմիլ Զօլա սրահին մէջ

127—129, rue Boileau, *ԼԻՈՆ*

Յայտագիր՝ կ. Վարդապետ, գ. Սիւնի, Ա. Պարթեւեան, գ. Ղազարե[ան] եւ Ա. գ. Մելքոնեան։

Տոմսերու գիներ՝ 6 եւ 4 ֆրանք

Երեխայ եւ զանազան ուտելիքներ բերել բացարձակապէս արգիլուա[ծ] է։ Սրահին դուռը կը բացուի ժամը 8ին, հանդէսը կը սկսի 8.45ին, ա[յն]հին դուռը կը փակուի 9էն մինչեւ առաջին բաժնի վերջանալը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Եւ նա ինձ պատասխանեց. «Մենք ասում ենք եպիսկոպոսներին, նրանք բոլորն էլ ստախօս են, բայց սիրում ենք սրբազան Մօնտանէլլիին. նա երբեք սուտ չէ խօսած ու չէ գործած անիրաւութիւն»։

—Զարմա՞նք. — բացագանչեց Ջեմմա գրեթէ ինքնիրեն. — իսկ ինքը գիտէ՞ թէ ժողովուրդը ի՞նչ է մտածում իր մասին։

— Ինչո՞ւ պիտի չգիտենայ։ Միթէ ժողովրդի ասածը ճիշդ չէ՞։

— Ճիշդ չէ։

— Ինչի՞ց գիտէք։

— Իրենից։

— Ի՞նչն է ասել ձեզ. Մօնտանէլլի՞ն։ Ձեզ հասկանում։

Կինը թափ ուեց ճակատին ընկած մազերը ու դարձաւ խօսակցին։ Ու նորից կանգ առան։ Ջեմմա նորից յենւեց վանդակին ու ինչ որ գծում էր գետնին հովանոցի ծայրով։

— Ջեզարէ, մենք այսպէս մօտիկ բարեկամներ ենք, իսկ ես մինչեւ այժմ դեռ չեմ պատմել ձեզ համառօտ Արթուրի պատմութիւնը։

— Եւ պէտք էլ չէ, սիրելիս — արագ ընդհատեց տղան։ — Ես գիտեմ բոլորը։

— Ձեզ պատմել է Ճիովաննի՞ն։

— Այո, մեռնելիս. մի գիշեր երբ մօտը հսկում էի։ Ջեմմա, սիրելիս, լաւ է ճշմարիտը գիտենաս, քանի որ մի անգամ խօսք է բացւել արդէն։ Նա ասում էր, որ այդ ծանր պատմութիւնը ձեզ տանջում է ընդմիշտ, եւ խնդրում էր, որ մի բարի ընկեր լինեմ լինեմ ձեզ համար ու հեռացնեմ ձեր հոգին անցեալի մտածմունքից։ Ես արի, սիրելիս, ինչ կարող էի, բայց երեւի ապարդիւն։

— Գիտեմ որ դուք միշտ մի ճշմարիտ ընկեր էք եղել. — պատասխանեց Ջեմմա մեղմօրէն, մի վայրկեան աչքերը բարձրացնելով. — եւ առանց ձեր բարեկամութեան իմ վիճակս շատ վատ կը լինէր։ Իսկ սրբազան Մօնտանէլլի մասին ուրեմն ոչինչ չէ՞ ասել։

— Ես չգիտէի, որ նա էլ այս գործում խառն է։ Ճիովաննին ինձ պատմել է միայն մատնիչի պատմութիւնը, այլ եւ թէ . . .

— Այլ եւ թէ ինչպէս ես խփեցի Արթուրին ու նա գնաց խեղդւեց։ Այն ժամանակ ես կը պատմեմ ձեզ հիմա Մօնտանէլլի մասին։

Նրանք վերադարձան դէպի կամուրջը, որի վրայով պէտք է անց կենար կարդինալի կառքը։ Ջեմմա խօսելիս յամառ նայում էր ջրին։

— Այն ժամանակ Մօնտանէլլին կանոնիկ էր ու Պիզայի հոգեւոր ճեմարանի տեսուչը։ Նա փիլիսոփայութեան դասեր էր տալիս Արթուրին ու պատրաստում էր նրան որ համալսարան մտնի։ Նրանք ջերմ կապւած էին իրար, ու աւելի սիրող ընկերների էին նման քան ուսուցչի ու աշակերտի։ Արթուր յարգանքով էր նայում Մօնտանէլլի կոխած հողին անգամ։ Յիշում եմ ինչպէս մի անգամ նա ինձ ասաց, թէ կը գնայ ջուրը կ'ընկնէր, եթէ յանկարծ իր պատրէին կորցնելու լինէր. նա այդպէս էր անւանում Մօնտանէլլին։ Յետոյ մէջ ընկաւ այդ լրտեսի պատմութիւնը, որը արդէն գիտէք։ Յաջորդ օրը հայրս ու Բերտէնները, այսինքն հօր կողմից Արթուրի եղբայրները որ զզւելի մարդիկ էին, ամբողջ օրը ման էին գալիս նրա դիակը Դարսէնում, իսկ ես նստած սենեակումս մտածում էի եղածի վրայ։

Մի վայրկեան չունչ առաւ ու շարունակեց.

— Ուշ գիշերին հայրս սենեակս մըտաւ ու ասաց. «Ջեմմա, զաւակս, ցած իջիր, մի մարդ է եկել, քեզ տեսնել է ուզում»։ Ցածը ընդունարանում բազմացը մի ուսանող էր, մեր խմբի անդամներից մէկը։ Սաստիկ գունատ էր ու դողում էր ամբողջ մարմնով։ Նա յայտնեց ինձ, որ Ճիովաննին նորից գրել էր բանտից թէ տեղեկացել է բանտապանից ճշմարտութիւնը թէ ինչպէս Կարդին խաբել էր Արթուրին խոստովանութեան ժամանակ։ Ուսանողը աւելացրեց. «Լաւ է որ գոնէ իմացանք նրա անմեղ լինելը»։ Հայրս բռնեց ձեռքիցս եւ աշխատում էր մըխիթարելու. նա այն ժամանակ դեռ չէր իմանում, որ ես խփել էի Արթուրին։ Վերադարձայ սենեակս ու նստեցի միայնակ ամբողջ գիշերը։ Առաւօտեան հայրս Բերտէնների հետ գընաց նաւահանգստի աւազանում մի հետք որոնելու։ Ամէնքն էլ յոյս ունէին, որ դիակը կը գտնեն։

— Բայց չգտա՞ն, չէ՞։

— Ո՛չ. երեւի հոսանքը ծովն էր քըշել։ Սենեակումս նստած էի միայնակ, երբ սպասուհին յայտնեց թէ մի «դերապատուելի հայր» եկաւ հիմա, ինքը ասաց որ հայրս նաւարաններումն է ու նա էլ գնաց։ Ես հասկացայ, որ դա Մօնտանէլլին էր լինելու, վազեցի ետեւից ու հասայ մօտ վրայ հասայ։ «Հայր Մօնտանէլլի, ձեզ հետ խօսել եմ ուզում»։ Նա կանգ առաւ ու լուռ սպասեց գլխաւ։ Ա՛խ, Ջեզարէ, եթէ դուք նրա դէմքը տեսնէիք. ամբողջ ամիսներով հալածում էր ինձ վերջը։ «Ես դոկտոր Վարրէնի աղջիկն եմ, ասացի, եւ եկել եմ ձեզ յայտնելու, որ Արթուրին ես սպանեցի»։ Ու պատմեցի նրան բոլորը, իսկ նա կանգնած քարի պէս անշարժ լսում էր ինձ, մինչեւ որ վերջացրի. յետոյ ասաց. «Հանգստացէք, զաւակս. Արթուրին սպանողը դուք չէք, ես եմ։ Ես խաբեցի նրան ու նա բացաւ խաբէութիւնը»։

Այդ խօսքերով շուռ եկաւ ու գնաց եկաւ գնաց՝ էլ առանց ոչինչ աւելացնելու։

— Է՛, իսկ յետո՞յ։

— Չգիտեմ, թէ ինչ եղաւ վերջը։ Նոյն երեկոյեան ինձ պատմեցին, որ նա փողոցում կաթւած էր ստացել, տարել էին նաւարանների մօտ մի տուն։ Ահա բոլորը ինչ որ գիտեմ։ Հայրս այնչափ զօրով ունէր դէպի ինձ եւ արաւ ամէն բան, ինչ որ կարող էր։ Երբ պատմեցի նրան եղելութիւնը, նա իսկոյն թողեց իր գործը ու անմիջապէս փոխադրեց ինձ Անգլիա, որպէս զի ոչինչ այլ եւս ինձ անցեալը չյիշեցնէ։ Վախենում էր, որ ես էլ ջուրը կ'ընկնեմ։ Եւ իսկապէս մի ժամանակ շատ էի մօտիկ այդ մտքին։ Բայց քիչ յետոյ հայրս հիւանդացաւ, դուրս եկաւ որ քաղցկեղ ունի, ու ես ստիպւած էի խնամք գլուխս հաւաքելու, ինձնից զատ ուրիշ խնամող չունէր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.386

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐՔԵՒԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ 1932

3 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1922

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Յունիս 29ին քաշուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը հաւանութիւն յայտնած է Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելուն:

Ուրեմն, Թուրքիան Ժընեւ կուգայ, ու անոր հետ՝ Հայկական Հարցն ալ Ժընեւ կ'երթայ: Այսպիսով, դիւանագիտական պայքարի նոր հորիզոն մը կը բացուի, ուր Հայերը եւ Թուրքերը դէմ դէմի պիտի գան երրորդ ուժի մը ներկայութեան, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնն է:

Ամէնէն առաջ ըսենք թէ մենք հաւատք չունինք դիւանագիտական աշխարհին վրայ, ուր սեփական շահերը կը գերադասուին բոլոր տեսակի արդարութիւններէն, ու տկարը կը մատնուի անուշադրութեան: Այդ գիտակցութիւնն ունի հայ ժողովուրդը, ու լաւ է, որ այս պարագային ալ նոյն գիտակցութեամբ ներկայանայ Ժընեւ:

Ազգային ազատագրութեան խնդիրը կը լուծուի պայքարի բազմաթիւ ճակատներուն վրայ: Մենք գիտենք, ու հայ ժողովուրդը գիտէ որ կազմակերպուած բազուկն է գերագոյն միջոցն ազգային ազատագրութեան, սակայն դիւանագիտական ճակատն ալ կայ ու միշտ կը մնայ միջոցներէն մէկը՝ պայքարը շարունակելու համար:

Թուրքերը Ժընեւ եկած միջոցին՝ իրենց դէմ պիտի գտնեն Հայկական պահանջները, ու այս անգամ պայքարը պիտի մղուի դիւանագիտական գետնին վրայ: Հայկական պատասխանատու շրջանակները, առանց ընկրկելու, պէտք է լծուին այդ պայքարին: Այս ալ խոշոր թիւերէն մէկն է այն ընդհանուր ճակատին, որ կ'երկարաձգուի հայութեան եւ թրքութեան միջեւ, եւ պէտք չէ թողնել, որ Թուրքերն այդ ճակատէն սրարշաւ անցնին, առանց դիմադրութեան:

Հայերը ի՞նչ կը պահանջեն, եւ խնդիրն ի՞նչպէս կը ներկայանայ դիւանագիտական սեղանին:

Հայոց պահանջները կը հիմնաւորուին միջազգային բոլոր այն փաստաթուղթերով, որոնք կը ճանչնան հայկական իրաւունքները Թրքական տիրապետութեան տակ գտնուած Հայաստանի վրայ: Այդ փաստաթուղթերը բազմաթիւ են: Բայց ամէնէն կարեւորը Սեւրի դաշնագիրն է,ստորագրուած տասնեակ մը պետութիւններու, Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Թրքական կառավարութեան կողմէ:

Հայերն, ուրեմն, հրապարակ կուգան իրենց ամբողջական իրաւունքը պահանջելու Թուրքիայէն: Ազգերու Դաշնակցութիւնը վերին հսկողն է կնքուած դաշնագրերու պահպանման, բայց կարող է առարկել թէ Ազգաժողովը յատուկ պարտաւորութիւններ չունի Սեւրի դաշնագրին վերաբերմամբ, իսկ Թուրքերը կարող են 1922ի Լօզանի դաշնագիրն առաջ քշել, Սեւրի պարտաւորութիւնները ջնջուած նկատելով: Այս պարագային, հայկական հարցը իր ամբողջական վիճակէն դուրս կուգայ եւ կը մտնէ այն սահմանին մէջ, որ սահմանով Ազգերու Դաշնակցութեան ստանձնած յանձնառութիւնները կը պարտաւորեցնեն:

Արդ, հայութիւնը, այս սահմանափակ ձեւին մէջ իսկ — Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտօնական այնպիսի խոստումներ ունի, որ կարող է լաւագոյն կերպով պաշտպանել իր իրաւունքները եւ պահանջել, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որպէս իրաւարար Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, իր նախորդ որոշումները յարգէ եւ յարգել տայ Թուրքիոյ:

Քանի մը խօսք Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնառութիւններու մասին:

1.— 1921ին Ազգերու Դաշնակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կ'ընդունէր Հայկական Օջախի մը հիմնումը Թրքական Հայաստանի մէջ, ամբողջովին անկախ՝ Թրքական հովանաւորութենէն:

2.— 1922ին, նոյն հարցը քննուեցաւ եւ բանաձեւն իր ամբողջութեան մէջ վաւերացուեցաւ:

3.— Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, 1923ին եւ 1924ին, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրկին անդրադառնալով Հայկական Հարցին եւ նկատի առնելով 700,000էն աւելի ցրուած հայութեան տեղաւորումը, միշտ հաստատականօրէն կանգնեցաւ իր 1921ի եւ 1922ի որոշումներուն վրայ:

Ինչպէս կը տեսնէք, Ազգերու Դաշնակցութիւնը որոշ յանձնառութիւններ ստանձնած է հանդէպ Հայերու: Եթէ ժամանակին զինուորական ուժով չկրցաւ արժեցնել իր որոշումները, միջազգային զօրաբանակ մը չունենալուն պատճառով, եւ եթէ Թուրքին խօսք չկրցաւ հասկցնել դիւանագիտական ճանապարհով, որովհետեւ ան անդամ չէր Ազգերու Դաշնակցութեան, այսօր, երբ Թուրքիան կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, երբ Ազգաժողովը պարտաւորութիւններ պիտի ստանձնէ իր նորեկ անդամին հանդէպ, կրնայ եւ պարտաւոր է լուծում մը տալ այն պարտաւորութիւններուն որ ստանձնած է նաեւ հանդէպ հայ ժողովուրդի, որ թէեւ տեղ չունի Ազգաժողովին մէջ, բայց կանգնած է անոր դռներուն առջեւ:

Հայկական Հարցը իր ամբողջական ծաւալով, Հայկական Հարցը Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումներու սահմանին մէջ, ու հայ ժողովուրդը, որպէս փոքրամասնութիւն մը, իր լքեալ դոյքերու խնդրով, իր մարդկային տարրական իրաւունքներով ջրաղացի ծանր քար մըն է կախուած Ազգերու Դաշնակցութեան վզէն, եւ Թուրք ազգի վզէն: Անկէ ազատում չկայ, մինչեւ որ անոր տարրական իրաւունքները չյարգուին:

Դիւանագիտական այս պայքարը վերջինը չէ, այլ ըստ մեզ նոր կը սկսի, բոլորովին նոր թափով, գործունէութեան նոր եղանակով: Մենք, Հայերս այս անգամ Ժընեւ կ'երթանք շատ տկար՝ մեր բազուկով, բայց կ'երթանք ոչ թէ որպէս խնդրարկու, այլ նոր կ'երթանք, որպէս մշտատեւ փորձանք մը, որ արդարութեան ձայնը կը ներկայացնէ Ազգերու Իրաւարար Ատեանին առջեւ:

Ու այս պայքարը, եթէ այս տարի արդիւնք մը չտայ, պիտի կրկնուի ամէն տարի, ու ամէն անգամ, երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր նիստերը գումարէ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներու ներկայութեան:

Հայկական Հարցը Ժընեւի մէջ, յետ այսու, պիտի դառնայ Նոր Տանցիկ մը, ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱՆՑԻԿԸ, աշխարհի խիղճը խռովելու:

Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմող 54 պետութիւններու սահմանին մէջ, այսօր 700,000 հայութիւն մը կայ, որ ամենօրեայ խռովք բռնուած է, ու եթէ այդ խռովքը կազմակերպուած ձեւով ներկայանայ Ժընեւ, իր ամենօրեայ ծանրութեամբ պիտի ճնշէ քաղաքական մթնոլորտին վրայ, գոնէ հասկցնելու բոլորը, մանաւանդ Թուրքերը, թէ առանց Հայ ժողովուրդի խաղաղութեան՝ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնն անկարելի է:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՀՆ ՈՒ ՎՆԱՍԸ

Խորհրդային Միութեան տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, սկիզբէն ի վեր որդեգրուած է «գեղեցիկ» ձեւ մը հաշուեկշիռները ներկայացնելու: Ինչ որ կայ ու կը մնայ՝ շահ կը նկատուի, հարիւրին հարիւր: Վնասները հաշուի մէջ չեն մտներ: Այդ վնասները կը նկատուին անհրաժեշտ կորուստ, — բարոյական օգուտ՝ յեղափոխական ալիքներուն համար: Վերջին հաշուով, պահեստի կորուստները կ'անցնին բոլշեւիկեան յաղթանակի ցուցակին մէջ:

Հայաստանն ալ կ'ընթանայ նոյն ճանապարհով, որպէս անբաժան մասնիկը Խորհրդային Միութեան:

Ու ինչ որ կը մնայ հողին երեսը, մեր խեղճուկ հայրենիքին մէջ, գերագոյն շահ մը կը նկատուի: Ու հայ ժողովուրդը, ստիպուած՝ փառք կուտայ Աստուծոյ, որ այսքանն ալ մնացած է. — տակաւին կը շնչէ, հետեւաբար՝ «շինարարութիւնն իր գագաթնակէտին հասած է»:

— «Կեցցէ՜... կեցցէ՜...»

Լաւ. բայց անողոք թիւերն աւելի նշանակութիւն ունին առնելիք – տալիքի խնդիրներուն մէջ, քան հազարաւոր ճառերը:

Քիչ մըն ալ ելքի թիւերուն ուշադրութիւն դարձնենք:

1930ին եւ 1931ին, միայն երկու տարուան ընթացքին, երբ գիւղական տնտեսութիւններու համայնացումով աշխարհը զարմացուցին, Ռուսաստանը կորսնցուց 2 միլիառ փութ ցորեն, 4 միլիոն ձի, 16 միլիոն եղջիւրաւոր անասուն, 30 միլիոն ոչխար, 12 միլիոն խոզ. այսինքն Ռուսաստանի ամբողջ անասուններու 25 առ 100ը: (Այս թիւերը կ'առնենք Ս. Դեմոկրատ կուսակցութեան յայտնի պարագլուխ Ա. Աբրամովիչի կարդացած բանախօսութենէն, որ զետեղուած է «Պասլէտնի Նովոստի» թերթին մէջ, թիւ 4085):

— «Կեցցէ՜... կեցցէ՜...»:

Իսկ Հայաստանի կորուստները աւելի բարձր համեմատութիւններ ունին, — անասուններու 30 առ հարիւրը կորսուած է: Ու գիւղատնտեսական բոլոր ճիւղերը 40 առ հարիւր կորուստներ ունեցած են համայնացման խելագար քաղաքականութեամբ:

Բայց... տակաւին գիւղեր կան Հայաստանի մէջ, որ կը ծխան, եզներ ու կովեր կան հայ հողին վրայ, որ կ'արածեն, փոշոտ փողոցներ կան, որ կը վերանորոգուին: Այո՛, այո՛, դրամ կը ստացուի Մոսկուայէն՝ Հայաստանը վերաշինելու համար: Ալ ի՞նչ կ'ուզենք, փող կուտան Հայաստանին: Ո՞վ պիտի տար այդքան գումար...

Ու ոչ ոք հաշիւ չըներ, տեսնելու որ Հայաստանը այս չորս տարիներու խելագար քաղաքականութեամբ՝ իր կանխիկ ունեցածէն ա՛յնքան վնասած է, ո՛րքան տասը տարիներու ընթացքին չէ ստացած պետական պիտնէէն:

«Շինարարութիւն»ը կը շարունակուի:

Բոլշեւիկեան հաշուեկշիռ: Արտասահմանեան ջրոտ ուղեղներ:

Միշտ «փառք Աստուծոյ» մնացորդին համար...

ԲԻՎԱՐԷՑ

Ներգաղթի

Դ. կարաւանին մեկնումը

— :-: —

«Հորիզոն» կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ Ներգաղթի 4րդ կարաւանի մասին, որ արդէն մեկնած պէտք է ըլլայ:

Ներգաղթի 4րդ կարաւանի փոխադրութեան համար տրամադրուած է *Իսպէլա* նաւը:

Դ. րդ կարաւանի մաս կը կազմեն Արէնքէն, Կորինթոսէն, Փարթառէն, Սելանիկէն, Սէրէզէն եւ Տրամայէն գաղթականներ:

ա) Ներգաղթողները իրենց մօտ պէտք է ունենան միայն այն իրերը որոնք անհրաժեշտ են նաւուն մէջ Փիրէայէն մինչեւ Պաթում: Ինչպէս օրինակ՝ ուտելիք, անկողին, իսկ այն ամէն իրերը որոնք ճանապարհին չպիտի գործածուին, պիտի իջեցուին նաւուն ամբարը եւ առանց բացառութեան: Ուստի այդ կարգի իրերը լաւ կերպով ծրարուին եւ մեկնողին անունը, մականունը եւ իր կարգաթիւը յստակ կերպով պէտք է գրուին ծրարներուն վրայ:

բ) Կարգապահութեան եւ մաքրութեան հսկելու համար ընտրուած է 6 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը. որուն տրուած հրահանգներուն պէտք է անսալ. գործադրել ընդդիմացողները Պաթումի մէջ կ'ենթարկուին պատասխանատուութեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅՈՑ ՀԵՏ

Դամասկոսի «Էլիֆ Պա» թերթը Լիբանանի սահմանադրութեան բարեփոխութեան մասին խօսելով կը յայտարարէ որ արդէն կատարուած են հետեւեալ բարեփոխութիւնները.

1.— Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի չորս տարուան համար եւ նախագահը վերընտրելի չի կրնար ըլլալ:

2.— Երեք նախարարութիւններ միայն գոյութիւն ունենան:

3.— Դահլիճը պատասխանատու պիտի ըլլայ հանրապետութեան նախագահին, միայն պիտանէի խնդիրը պիտի ենթարկուի երեսփոխանական ժողովի վաւերացումին, եթէ ժողովը չվաւերացնէ դահլիճը կ'իյնայ:

4.— Հանր. նախագահը իրաւունք ունի լուծելու ժողովը:

5.— Երեսփոխաններու ընդհ. թիւը 80 պիտի ըլլայ, որոնց մէջ պիտի գտնուին բոլոր համայնքներու ներկայացուցիչները: Կառավարութեան կողմէ նշանակելի երեսփոխաններ չպիտի գտնուին ժողովին մէջ:

6.— Ընտրութիւնները պիտի ըլլան ուղղակի, մէկ աստիճանի վրայ:

7.— Առժամեայ կառավարութեանց պետերու կողմէ ցարդ տրուած որոշմնագրերը միմիայն մարզպանը կրնայ փոխել:

Այս կէտերը գրելէ վերջ «Էլիֆ Պա» կ'աւելցնէ որ մարզպանութիւնը եւ տեղական կառավարութիւնը արդէն հայ պետերու հետ սկսած են բանակցութեան, Հայերէ առնուելիք երեսփոխաններու շուրջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ բացառիկ եւ լիակատար նիստի մը մէջ, ղրկեց Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրով՝ գործակցելու համար «ազնիւ գատ»ին: Այս մասին, «Մաթէն»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

— Սովորութիւնը այդ չէ: Դաշինքը կը նախատեսէ որոշ խնդրանք մը այն պետութեան կողմէ, որ կը փափաքի մտնել մեծ շրջանակին մէջ: Զանց առնուեցաւ եւ պարզ է թէ, գործը կը պատրաստուէր արդէն՝ քանի մը շաբաթներէ ի վեր, քանի որ Էնկիւրիի Ժողովը կրցաւ, առաջուց իր պատասխանը տալ հրաւէրի մը, որ դեռ ճամբայ չէր հանուած: Յուզիչ կողմն այն է որ, Յունաստան, ամէն գնով ուզեց՝ հինգ դարու թշնամիի մը այս միջազգային մկրտութեան մէջ՝ կնքամօր դեր կատարել: Առաջին ակնարկով՝ կարելի չէր, որովհետեւ կանոնադրական ձեւականութիւնը որ եւ է ճար չի նախատեսեր ուժ տալու համար յանձնուած բանաձեւին: Ձեւականութիւնը խախտեցին եւ Պ. Հիմանս որ կը նախագահէր, բացառաբար շնորհ մը ըրաւ Յունաստանի արտաքին նախարարին Պ. Միխալաքոփուլոսի, այս կանոնազանցութիւնը արդարացնելով նախարարին դէպ ի Աթէնք մօտալուտ մեկնումով:

«Շնորհիւ այս ճարտարութեան, առիթն ունեցանք լսելու հակիրճ, բայց բացառիկ արժէքով ճառ մը. որովհետեւ, իրօք, վերջ դնելով կէս հազարամեակի պատմութեան, նոյն իսկ այս հանդիսաւոր վայրին մէջ, ուր վարժուած են սին ճոռոմաբանութեան, խօսքերը կ'ազդէին տակաւին, երբ իրականութիւն մը կ'արտայայտէին:

«Հելլէն պատուիրակը ոչինչ չափազանցեց յայտարարելով.

— Եթէ, հազիւ քանի մը տարի առաջ, մէկը գար այս բեմէն յայտարարէր թէ Յունաստան եւ Թուրքիա օր մը ձեռք ձեռքի պիտի տան՝ սերտօրէն միացած քալելու համար դէպ ի հասարակաց իտէալ մը, թերեւս պիտի ընդունուէր սկեպտիկ ժպիտներով, ինչպէս՝ իր գուշակութիւններուն մէջ՝ շատ հեռու գացող տեսանող մը: Երանի՜ թէ շատ չանցած կարենայինք ողջունել նման իրողութիւններ, որոնք, ատենին, ցնորք կը թուէին եւ դեռ այսօր, կը կարծուի թէ դժուար է անոնց հասնիլ. բայց ամուր եւ վճռական կամք մը կրնայ վերջնապէս գայն ստանալ:

«Մորհրդածութեան արժանի եւ սկեպտիկներուն յոյս տալու չափ բան մը կար: Փոքր գործ մը չէ ապահովաբար, հաշուեյարդարի ենթարկել վէճ մը որ կը սկսի Այա – Սոֆիայի՝ Օսմանցիներուն կողմէ գրաւման թուականէն, խուժում զոր պատմութիւնն ուզեց ընդունիլ իբր Միջին դարու վերջը եւ սկզբնաւորութիւնը արդի ժամանակներու»:

Լօզան կ'աշխատի դանդաղօրէն

Լօզանի մէջ կ'աշխատին դանդաղօրէն, խօսակցութեան վերջնական ելքը ապահովելու յոյսով: Գերմանիա չուզելով մէկտեղ խմման մը պատասխանատուութիւնն ստանձնել, չուզեր նաեւ ընդունիլ Ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ մշակուած վճարման եղանակի ծրագիրը:

Տակաւին կարելի չէ եղած վերջնական համաձայնութեան մը գալ, Գերմանիներու պարտադրուելիք գումարի քանակին մասին: Ֆրանսա առաջարկած է չորս միլիառ ոսկի մառք, վրան բարդելով Եընկի եւ Տօըսի փոխառութիւնները եւ Հուվըրի առաջարկով յետաձգուած գումարը:

Իսկ Անգլիացիները կը մերժեն ընդունիլ չորս միլիառէն աւելի գումար:

Կարեւորագոյն կէտն ալ դեռ վերջնապէս չէ ճշդուած, այն որ համաձայնութիւնը այն ատեն միայն իրական պիտի ըլլայ, եթէ ընդունուի Ամերիկայի կողմէ:

X Գերման վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին հետ, վճարելի գումարին մասին: Գերմանական շրջանակները կ'ըսեն թէ Ֆոն Փափէն վճռապէս յայտնած է՝ Մաքտոնալտի թէ Գերմանիա չի կրնար ընդունիլ ծրագրուած կարգադրութիւնը: Իսկ համաձայն ֆրանսական շրջանակներէ բխած տեղեկութիւններու, Ֆոն Փափէն յայտնած է թէ գերման պատուիրակութիւնը ոչինչ կրնայ ըսել՝ եթէ իրեն չներկայացնեն յստակ, վերջնական առաջարկներ: Աւելցուցած է նաեւ թէ Գերմանիա փոքր գումար մը միայն պիտի կրնայ տալ:

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովին մասնակցող փոքր պետութիւնները հաւաքաբար դիմում մը պիտի կատարեն ժողովի նախագահին Հէնտըրսընի:

Այս պետութիւնները տեսնելով որ իրենց շրջանակէն դուրս, բանակցութիւններ կը կատարուին մէկ քանի շաբաթէ ի վեր՝ մասնաւորաբար Ֆրանսայի, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ միջեւ, իրենք եւս որոշեր էին իրենք իրենց մէջ խորհրդակցիլ Զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն մասին:

Այս աշխատանքներուն արդիւնքն է որ փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները պիտի յայտնեն Զինաթափութեան ժողովի նախագահին: Անոնք եկած են այն եզրակացութեան թէ, արձակուրդի առթիւ, ժողովը իր աշխատանքներուն դադար տալէ առաջ, փոխանակ ի նպաստ զինաթափութեան սին արտայայտութիւններ ընելու, պէտք է անյապաղ եւ յստակօրէն արտայայտուի այն կէտերուն մասին, որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է, կամ կրնայ գոյանալ:

Այս կէտերը որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է, ուսումնասիրուած են փոքր պետութեանց պատուիրակներուն կողմէ: Անոնք կ'առաջարկեն որ Զինաթափութեան ժողովը ոչ թէ որոշէ սահմանափակել, այլ կրճատել սպառազինումները: Այս կրճատումները այժմէն իսկ անոնք կը նկատեն կարելի օդանաւային սպասարկութեանց, պատերազմական ելեւմուտքներու մէջ եւն.:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

I. ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԵԼԼԱԴԱՅԻ

…Ի՞նչ կայ, լեցուեր էք քաղքըներ գրոց մարդիկդ. քաղքներէն խեր չկայ. կուգա՞ս հետս տանեմ մեր երկիրը. տես իմա՛լ անուշ երկիր է, իմա՛լ ժողովուրդ ունենք… Արժէ որ մեռնենք անոր համար.

Գէորգ Զաւուշ

Քաղաքէ քաղաք եւ փողոցէ փողոց, վրիպեցայ կատարելու պարտականութիւնս Գէորգ Զաւուշի հանդէպ։

Այդ վրիպումը ծանր կուգայ ինծի. որովհետեւ, Գէորգ Զաւուշն էր որ, իր հերոսական մահովը, Դաշնակցութեան միւտոնը կաթեցուց սրտիս մէջ։ Մտքին տատանումները նահանջեցին անդարձ երբ, 1907-ին, ձեռքէ ձեռք անցած «Դրօշակ» մը կը պատմէր Գէորգի վերջին կռիւն ու չիջումը՝ աչքերը բաց։ Թեւերը գետին փռուած՝ անզօր կատաղութեամբ, եւ…

…առօրեան։ Այնպէս ինչպէս որ կայ։ Սեւովն ու ճերմակովը։

Գաւառն է աչքիդ առջեւ, Յունաստանէն մինչեւ Միջագետք։ Հայ ժողովուրդը՝ ի սփիւռս աշխարհի։ Եւ այս ծովափին վրայ։

Հայ գաղութը՝ 1000—1200 հոգի,— 15,000ի մէջ։ Համեստ խանութպաններ, արհեստաւորներ եւ բանուորներ։ Մեծ մասով՝ Թրակիայէն եւ Փոքր Ասիայէն։ Աւելի հին են բուն Հայաստանցիները, որոնք եկած են 1922էն շատ առաջ։

…

…թիւն են՝ Կիւմիւլճինա (Քոմոթինի) եւ Քսանթի (Իսքէչէ), ուր փաթթոցն ու շալվարը, ֆէսն ու կարմիր գօտին իրենց քաշմնելի առուերը կը պարպցնեն փողոցներու մէջ, մինարէներու շուքին տակ։

Յունաստանը փրկուա՞ծ է դարաւոր մղձաւանջէն։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

…

գամ կարելի չէր զանազանել։

Բայց, լպրծուն է այս ճամբան։ Թո՛ղ ընք աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը, եւ քրքրենք Մնացորդաց…

…բանով։

Բանուոր տղաք են, կրակոտ աչքերով, եւ հազիւ ապատած օրուան տաժանքէն — գիշերուան ժամը 10ին —…

ԲԱՑԱՏՐԵՆՔ „ՊԸՃԻՆԿՕ„Ն

Երեք տարի է որ՝ ժողովուրդի սիրած զուարթ երգերէն մէկն է դարձեր իմ հեղինակած «Պըճինկօ» երգը։

Կ'երգուի հանդէսներու մէջ։ Արժանացած է երկու տարբեր եղանակներու, մէկը անպաշտօն՝ Պ. Վ. Սրուանձտեանէ, միւսը՝ պաշտօնական մրցումը շահած Պ. Արայ Պարթեւեանէ յօրինուած։

Ցարդ լոյս չտեսաւ մրցումին…

…

իր սիրածին, էգն ալ։

Առաջին տունը՝ Սիրոյ Ծնունդն է։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՈՒՆԸ

— Ես արեգակ՝ դու ես ծովը ծիրանի.
Հալինք լեցուինք՝ իրար ծո՛ցը ծիլանի։
Հո՛վը երգէ, ա՛յ սիրական,
Հազա՛ր լարով, հազար անգամ երանի։
Ցո՛ւ պըճինկո՛, պըճինկո՛, պըճինկո՛։

Այս երկրորդ տունով, սէրը երգողն իր սեռը կրնայ արու ցուցնել, իրաւամբ։ Արեգակը է՛ եւ կը մնայ մեր Վահագն խարտիշագեղ պատանեակին խորհրդանշանը։ Տիեզերքի բեղմնիչ արու ոյժը յաւէտ։ «Ծիրանի ծովը» դիցանուշ Աստղիկն ու երկունքի բոյն է հոլանի։

Բայց կրնայ նաեւ պարզ փոխաբերութեամբ (ժողովրդական ըմբռնումի մը համաձայն)՝ արեգակն ընդունիլ իբր բոցագէս դեղձան…

…

ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԲԱՆ

Դաշտերը կը թաւալին իր քայլերուն առջեւ,
Սարերը եւ տուները կուգան, կը սեղմուին իրեն,
Բայց ճամբան, որպէս հպարտ եւ սիգապանծ մարդ մը
Զանոնք հետ կը մղէ իր խրոխտ քայլերով։

Անտարբեր, ան կը մխրճի աշխարհին մէջ
Կը հիւսէ ան անտառներու եւ քաղաքներու երեսին,
Կ'ըմպէ արեւուն փայլը եւ աստղերու լոյսը
Արբեցուցիչ գինիի մը նման։

Թնաթաթախ եւ կայծկլտուն պանդոկներուն
Ան կը բանայ յանկարծ դուռը եւ զանոնք կը լեցնէ մարդոցմով,
Ան, «դու»ով եւ «քեզ»ով է մուրացիկներու եւ իշխաններու հետ
Եւ անոնց կ'իշխէ ինչպէս հզօր Ոգի մը։

Դուն կը կարծես որ ան կ'առաջնորդէ երկինք
Ուր հովերը իրենց շուրջպարը բռնած են
Ու իրենց ակնարկը կը յառեն դէպ ի սա խեղճ աշխարհը
Ուր տենչանքներու բոցը կ'առկայծի…

Դուն ձեռք կ'առնես ցուպդ, դողդոջուն ձեռքով մը,
Եւ — հոն կը գտնես միայն փոշի, կայծքար եւ աւազ։

Թարգմ. Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ա. ՓԵՋՈԼՏ

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Salle Gaveauի մէջ…

…Weberի «Ouverture d'Oberon»ը, կամ Schubertի «Symphonie Inachevée»ն…

…

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (22)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսկ իրականութեան մէ՞ջ… Օրէնքով հանրատներ չկան, բայց միայն Թիֆլիսում կառավարութեան կողմից արձանագրուած 4000 պոռնիկ գոյութիւն ունի եւ այդ միայն արձանագրուածների թիւն է, իսկ չարձանագրուածների հաշիւը չկայ։ Պոռնկութիւն Երեւանում։

Իսկ Ռուսաստանի մասին խօսելն իսկ աւելորդ է։ Տնտեսական կարիքը…

…լիտական» Ռուսաստանը մէկ ծայրից միւսը մէկ համատարած օգետուն է. խմում են ամէնքը եւ անհաշիւ։ Օղին միակ ապրանքն է որ կարելի է գնել առանց հերթի, առանց անդամատեարի, անսահմանափակ քանակով։ Պետական գինետները միակ խանութներն են, ուր ապրանքը երբեք չի պակասում։ Մէկ միլիարդ րուբլի հասոյթ ունի կոմունիստական կառավարութիւնը օղեյից ըմպելիների վաճառ…

…

ՓԱԽՈՒՍՏ

…

Մ. Ա. Վ.
(Շար.)

ուող ներկայացումներուն — եկած էր իր համակրանքը տալու երիտասարդ երաժիշտին, եւ գեղարուեստական բաւարարութիւն ստանալու անկէ:

Ձեմ ցաւիր՝ որ Պարթեւեանի օտար մեծ վարպետներու գործերը միախառնած էր բոլորովին հայկական կտորներու հետ: Այդ առիթը եղաւ մեզի անոր մէջ գտնելու, ճանչնալու՝ բայց ի հեղինակի ինքնուրոյն խմորէն՝ զգայուն, թրթռացող եւ տիրական բացայայտ կարողութիւններով օժտուած ղեկավարը:

Արդարեւ Weberի եւ Beethovenի Ouvertureները վարելու համար ա՛յն ոճով եւ զգայնութեամբ՝ ինչպէս իրենք եղաւ, պէտք էր ունենալ լիակատար վստահութիւն իր կարողութիւններուն վրայ, պրուեստի այդ հսկաներուն սաւառնած բարձրութիւնները թափանցելու կարող թռիչք, եւ անոնց հմայքին տակ չկքելու չափ տոկուն գիտական կառուցուածք:

Այդ բոլորը գտանք Պարթեւեանի մէջ, մանաւանդ Շուպէռի Symphonieին մերթ զգուող ու մերթ փոթորկոտ դաշնաւորումներուն թարգմանութեան մէջ, երանգաւոր, զգացումի եւ ըմբռնումի ճշգրիտ վերարտադրութեամբ, ու ղեկավարուած գարմանալի ինքնավստահութեամբ մը:

Bachի Adagioն կրկնապէս գրաւիչ եղաւ մեզի՝ Օր. Երամեանի ջութակով solo ընկերակցութեան պատճառով, ուր շնորհալի արուեստագիտուհին — մարզուած Ecole Normale de Musiqueի մէջ — յայտ բերաւ ուշագրաւ խաղ մը, ըմբռնումի եւ վերարտադրութեան գնահատելի նրբութիւններով:

Հայկական կտորներուն մէջ բացառապէս գրաւիչ եղան «Մայր Արաքսի» ընթերցին նոր, ընդլայնուած, եւ գեղարուեստական ճոխ նկարագիր մը հագած ձեւաւորումը, ուր քնարի հոգեխոով բաժին մը — Mlle Goudaisի մատերուն տակ կը պատկերացնէր Արաքսի ափերուն դէմ պար բռնող ալիքներուն ջինջ ընդհարումները:

Անվերապահ ընդունելութիւն գտաւ նաեւ «Մանուղի Երգ»ը, ապրող ու կենդանի շեշտերով, հաճելի յղացումով մը, որուն առթած հաճոյքը ըստիպուեցաւ կրկնել Պարթեւեան, հասարակութեան անվերջ ծափերուն տեղի տալով:

«Շողեր ջան»ի ծանօթ կտորը առաջին անգամ ըլլալով՝ իր միօրինակ ու պզտիկ ձեւը թօթափած — առանց սակայն կորսնցնելու իր հայկական նկարագիրը — հասաւ բարձր երաժշտութեան մը մանկայատկութիւններուն, հորիզոններու ընդլայնումով, նոր դաշնաւորումներու բերած նոր հրապոյրներով, ստեղծելով նոր հայ երգը՝ որ վերջապէս պէտք չէ մնայ գեղջուկ — ճիշդ է հայրենի՝ բայց աղքատ — կառուցուածքի մը չորս պատերուն մէջ:

Պարթեւեան անոր սիրուած՝ բայց փոխ՝ մարմինը կը պարուրէ իր երեւակայութեան չորս ծագերէն բերուած չղարշներով եւ գունագեղ բեհեզներով, եւ լաւ է այսպէս:

Մեր սիրուն եւ տաղանդաւոր փոքրիկ երգչուհին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան լայն բաժին մը առաւ հասարակութեան համակրանքէն, երգելով Զօպանեանի «Երազ»ը, Որբերեանի «Գիւղիս ճամբան», Մեծարենցի «Գիշեր»ը, Խասհակեանի «Գարուն եկաւ»ը, եւ այն կայծկլտուն գոհարը՝ Ջիթունիի «Օ Պիճինկօ»ն, որուն մէջ Պարթեւեան վարպետի մը քմայքին ներշնչուած պահուն՝ մատերու քանի մը շարժումով ապրեցուցած է Հայ երգը, եւ որուն այնքան գրաւիչ եւ հարազատ թարգմանն է Օր. Պիւլպիւլեան:

Նուագախումբը — որ կիրթ ղեկավարութեան մը տակ մարզուած է — մէկ անձի պէս ակնածիչ Պարթեւեանի ցուպին, ցոյց տուաւ համադրութեան մը՝ գրեթէ մեքենական, ու հայ-ուած է:

Այնքան հաճելի էր ունկնդրել հայ երիտասարդ երաժշտագէտին հեղինակութիւններուն ներդաշնակութիւնները՝ որքան դիտել իր ապրող, թրթռացող, երգը կերպաւորող սիլուէթը՝ ուր երկու նուրբ ձեռքեր մեղմ, փոքր շարժումներով երաժշտութեան սահանքները կը բանային կամ կը գոցէին:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԸ

■■■

(ՅՈՒՇԵՐ)

Մշոյ արեւմտեան կողմը կը բարձրանայ Իննակեան լեռնաշղթան, որուն վրայ կառուցուած է Մշոյ Ս. Կարապետը, շրջապատուած բարձրաբերձ պարիսպներով: Ունի զուլալ ու պաղ աղբիւրներ, խրաքանչիւրին քովէն կախուած մէկ-մէկ պղինձէ թասեր: Սրբավայր մը, որ օժտուած է բնութեան բարիքներով: Հոս է որ ուխտի կուգան Վարդավառի տօնին օրը: Ահա կը տեսնեմ շարան-շարան ուխտաւորներ, որոնք կուգան հեռաւոր կամ մօտակայ տեղերէ, հայ վաճառականը ձգած առեւտուրը, գոցած խանութը, ու հայ շինականը ձգած մանգաղը եւ թողած կալն ու կութը, բոլորը կուգան իրենց հաւատաքին տուրքը մատուցանելու այդ հնամեայ տաճարին:

Արեւածագին կը բացուին պարիսպներու դռները ու մենք Ալլանի ու Գափլանի դուռնէն ներս կը մտնենք: Երուզեա, իրար անցում, երգ ու նուագ: Ուրախ են բոլորին սրտերը, կը ծիծաղին դէմքերը: Մենք ալ կը խառնուինք այդ բազմութեան, կը յառաջանանք մէյատանի կողմը: Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ ուրախութիւն, մէկ կողմը ձիարշաւ կ'ըլլայ, միւս կողմը ըմբշամարտութիւն: Անդին գեղջկական պարեր կը դառնան, քովն ալ «տավուլ»ն ու «զուռնա»ն օդը կը թնդացնեն: Լարախաղացը չուանին վրայէն «Եա՜ մուրատտատու Ս. Կարապետ» կը կանչէ եւ «չաթմա» կը զարնէ: Քիչ անդին յեղափոխականը իր ճառը կը խօսի եւ ծափերու տեղատարափ: Այդ բոլորին պակասը կարծես լրացնելու կուգայ զանգակատան ղօղանջը:

Կը դիմենք եկեղեցի, որ լեցուած է հաւատացեալ բազմութեամբ: Պատարագուողը քարոզ կուտայ ժողովուրդին, կը յորդորէ, որպէսզի իրենց անասունները ծախեն եւ զէնք գնեն, միակ ատով կարելի է պահել մեր պատիւն ու կեանքը:

Այսպէ՛ս կը տօնէին Տարօնցիները Վարդավառի օրը: Իսկ այսօր, Վարդավառի տօն է նորէն, բայց չկա՛յ Մշոյ Ս. Կարապետը: Չկա՛յ եւ անոր հաւատացեալ ժողովուրդը: Մնացած ենք քանի մը բեկորներ, ինկած օտար հորիզոններու տակ, հեռու մեր սիրելի հողէն: Այս երկտողս կը գրեմ, որպէս զի իմ տարագիր հայրենակիցներս գոնէ վայրկեան մը ինծի հետ ապրին անցեալի անուշ յուշերը:

Հայրենիքիս կարօտն է, Վարդավառի օրով, որ ինձ թելադրեց պահ մը ապրիլ հին յուշերով, միտքով մեր ծննդավայրը երթալ:

Տարօ՛ն իմ սիրական, կարօտ մը ունիմ քեզ, կարօտս սրտիս, գիշերներն անքուն կը տանջուի հոգիս...

Սորտարցի

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ժիփ

Երեքշաբթի, Փարիզի մօտիկ Նէօյիի մէջ մեռաւ ֆրանսացի ծանօթ գրագիտուհի Ժիփ, բուն անունով Սիպիլ - Կապրիէլ - Մարի - Անթուանէթ տը Ռիքէթթի տը Միրապօ, կոմսուհի տը Մարթէլ տը Ժանվիլ:

Այս երկար անունին փոխարէն կարճ կեղծանուն մը, Ժիփ: 83 տարեկան: Միրապոյի շառաւիղներէն:

Երեսուն տարեկան էր, երբ սկսաւ գրել Petit Bobը: Այնուհետեւ յաջողութիւնը դարձաւ իր չուքը եւ իրարու ետեւէ տուաւ 40ի մօտ վէպեր: Ֆրանսական թերթերը, տալով իր մահուան լուրը, լեցուն են յարգանքի, գովեստի խօսքերով: Ժիփ չափազանց ժողովրդական էր, իր վէպերը պիտի մնան թանգարան մը, ուր կը պատկերանան վերջացող դարուն բարքերը:

Ժիփ սիրելի վիպագիրն էր մանկամարդ աղջիկներուն: Վերջերս սկսած էր գրել իր յիշատակները, այնքան բարբառուն: Ինչպէս Քոլէթը, ամուսնութենէն եաքն է, որ կը նուիրուի գրականութեան: Եւ այնուհետեւ երբեք չի ձգեր գրիչը: Ամուսնութենէ առաջ իր միակ հաճոյքը կը կայմէր ձի նստիլ ու շրջիլ անտառներուն մէջ: Աղնուական իր գերդաստանը մանչ ժառանգորդ մը կ'ուզէր, բայց Ժիփ ծընաւ՝ յուսախաբութիւն պատճառելով իր ծնողքին: Ասկից՝ մանչոյ զատախաբակութիւնը որ տրուեցաւ իրեն:

Կը սիրէր Ջարլզ Տիքընսի վէպերը, այդ վէպերէն առաւ նաեւ կեղծանունը, որ շան մը անունն է: Կը սիրէր նաեւ երգիծել, բայց շատ անուշ: Ասով՝ իր խօսքին մէջ կը մտնէ փիլիսոփայելու ձգտում մը: Ահա թէ ինչո՞ւ Անաթօլ Ֆրանս փիլիսոփայ կ'անուանէր զայն: Իր գործերէն յիշենք Coup du Lapin, Elle et Lui, Mariage de Chiffon, Friquet, Petit Bleu: Հայերէն թարգմանուած է այս վերջինը, Կապուտիկը, Ժագ. Սայապալեանի կողմէ: Կը սիրէր յստակ ու մաքուր գրականութիւնը, չէր ախորժեր ռամկաբանութենէ: Կ'ատէր նաեւ այն գրականութիւնը, որ հոգեբանական բարդ վերլուծումներու մէջ կ'իյնայ: Այսու հանդերձ փորձեր էր դժուար գրականութիւնն ալ (Journal d'un Philosophe): Մտած էր քաղաքական պայքարի մէջ, խառնուած էր Տրէյֆիւսի դատին, մասնակցած էր Հայրենասէրներու Ընկերութեան: Ժամանակ մը առեւանգեցին զինք իր քաղաքական հակառակորդները, բայց պատուհանէն ցատկելով փախաւ իր արգելարանէն: Հակառակ էր համայնավարներուն եւ թագաւորականներուն, բայց չէր ներեր երիտասարդի մը, որ չի միանար համայնավարական կամ թագաւորական խմբակի մը: «Ձեր տարիքը այդ կը թելադրէ» կ'ըսէր երիտասարդի մը: Մեծ հաւատք ունէր նոր սերունդին վրայ, — «ուժեղ սերունդ է, խենթ բայց յանդուգն» կ'ըսէր յաճախ:

ԱԶԳ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անոնք, որ տեսակէտ ունին «գրականութեան քաղաքականութեան» մասին, դժուար չպիտի կարծեն մօտեցնել այս երկու բառերը, — ազգ եւ գրականութիւն: Վասն զի գրականութիւնն է մէկը այն կարեւոր ազդակներէն, որ ազգ կը շինեն: Ահա թէ ինչո՞ւ Գերմանացիները, ընդհ. պատերազմին սկիզբը կը գրէին թէ անմշակ է ֆրանսական ազգը, փաստ՝ իր վէպերը: Երբ Գերմանացիները սխալեցան, սխալը կը ծագէր անտաճանաչումէն: Հիմա գերմանացի մըն է դարձեալ, Քուրցիուս, որ կը փորձէ ճանչնալ ֆրանսական միտքը: Ու կը գրէ.

— Գրականութիւնը կարեւոր դեր մը կը կատարէ այն հաւաքականութեան մէջ, որ Ֆրանսա ունի իր մասին եւ իր քաղաքակրթութեան մասին: Չկայ ուրիշ ազգ մը, որ նման հաւաքականութիւն ունենայ: Միայն Ֆրանսան է, ուր ազգը իր ճակատագրին իրական արտայայտիչը կը կարծէ գրականութիւնը: Թերեւս քիչ մը կարելի ըլլար բաղդատութեան բերել Անգլիան՝ նըկատի առնելով բարոյական եւ քաղաքական կարգ մը տուեալները, — ընկերային կազմութիւն, կայսրութիւն, եկեղեցի, մարզախաղ, եւն.: Սակայն անգլիական քաղաքակրթութեան գլխաւոր գաղափարները չէք կրնար գտնել ոչ Շէյքսփիրի, ոչ ալ Քիցի մէջ: Հետեւաբար, անկարելի է հասկնալ Ֆրանսայի ընկերային ու քաղաքական կեանքը՝ եթէ տեղեակ չէք իր գրականութեան: Ֆրանսայի մէջ, ազգային բոլոր տեսարանները եկած են գրականութենէն: Ով որ կ'ուզէ քաղաքական դեր մը խաղալ, պէտք է որ նախ գրական փորձեր կատարէ: Ցաւակնիլ թէ ազդեցութիւն կը չահի որ եւ է մէկը հանրային կեանքի վրայ, սխալ պիտի ըլլար՝ եթէ երբեք տիրապետած չէ խօսուած եւ գրուած բառին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի մարզասէր հայ հասարակութիւնը, Սեպուհ Մանտրայեանի, Պաղտասարեանի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարած շատ մը յաղթութիւններէն յետոյ, յունիս 26ին ալ ուրախութիւնը ունեցաւ ծափահարելու, հեծելանիւի ախոյեան, Տիգրան Աբրահամեանը, 18ամեայ պատանին:

Մրցումը տեղի ունեցաւ 100 քիլոմեթր տարածութեան վրայ, եւ 200է աւելի մարզիկներու մասնակցութեամբ: Մրցման տեւողութեան, մեր պատանի ազգակիցը շատ արկածներ անցուց: Սակայն բնաւ չընկճուեցաւ, ու մրցման վերջաւորութեան դժուարին զառիվերը մեծ յաջողութեամբ մագլցելով, առաջին հանդիսացաւ, հայ եւ օտար հոծ բազմութեան ծափահարութեան արժանանալով: Եւ մասնաւորապէս շնորհաւորուեցաւ Մարսէյլի երեսփոխան եւ մրցման նախագահ Պ. Coussaint Ambrosiniէն, այն մրցման յաջողութեամբ մասնակցեցան նաեւ Արագեան եւ Հօթիթկեան հայ պատանիները:

վարդան քիւբէլեան

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 25 յունիս թիւ 1915 «Օրը Օրին»ի բաժնին մէջ «Եթէ պիտի ծախէին՝ ինչո՞ւ շինել տուին» խորագրով տրուած լուրը Մարսէյլի շրջանի մատուռներուն աճուրդով ծախուելուն մասին՝ դժբախտաբար իրականութիւն է: Պատասխանատուութիւն ցոյց կը տրուէր Պալաքեան սրբազանը: Ճշմարտութիւնը բոլորովին տարբեր է:

Երեք մատուռներու աճուրդով ծախուելուն բուն պատասխանատուները իրենք շրջանները եղած են: Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը այդ խիօթէքի դրուած եկեղեցիներու խնդիրը 6—7 ամիսէ ի վեր իր ժողովներու խորհրդակցութեան հարց բրած է եւ այդ ուղղութեամբ շարունակ խառն ժողովներ ունեցաւ թաղականներու հետ, չարիքին առջեւը առնելու համար դիմում բրաւ փոխատուին, եւ բանի վաճառման արգելքը մէջտեղէն վերցնելու համար, համաձայնութեան եկաւ իրեն հետ՝ այն է վճարելով յետնեալ տոկոսներու գումարը, որ կը հասնէր 7200 ֆրանքի ինչպէս նաեւ դատական ծախքերը՝ մօտ 500 ֆր. որով մատուռները պիտի փրկուէին երկու տարուան անպատեհութիւններէ:

Վարչութիւնը ժողովի հրաւիրեց խնդրոյ առարկայ շրջաններու հոգաբարձութիւնները եւ փորձեց գոնէ որ անոնք վճարեն յետնեալ տոկոսները 7200 ֆրանքը: Շրջաններէն Սէն Լուն որ համեմատաբար քիչ տոկոս պարտք ունէր, մօտիկ 500 ֆր. յանձն առաւ վճարելու 2000 ֆր., պարզապէս օգնելու համար միւսներուն, իսկ Սէնթ Մարկրիթի, որ երբեք տոկոսի հաշւոյն ոեւէ դրամ չէր վճարած եւ մօտաւորապէս 5400 ֆր. կը պարտէր, առաջարկուեցաւ որ գոնէ 3000 ֆր. բերեն, ինչ որ մերժեցին, «մենք ի վիճակի չենք ըսելով»: Ահա թէ ինչո՞ւ ձախողեցաւ վարչութեան անխոնջ երկար ժամանակուան կատարած աշխատանքը այս ուղղութեամբ:

Մինչդեռ վարչութիւնը յաջորդամար շրջանները ժողովի հրաւիրելով ամէն ճիգ կը թափէր ոեւէ կարգադրութիւն մը ընել այս ազգային արժանապատուութեան առատ բերող խնդիրը լուծելու համար, անոնք շրջանները առանձին գաղտնի աշխատանք կը տանէին եւ կը ձգէին որ իրենց մատուռները աճուրդով ծախուին որպէսզի իրենք յետոյ գնեն: Այդ ձեւը յաջողեցաւ երկուքին միայն՝ Սէնթ Մարկրիթը եւ Սէնթ Անթուանը: Իսկ երրորդը Սէն Լուն ամէնէն քիչ պարտք ունենցողը մնաց մէջտեղ՝ ազգայինի մը շլացուցիչ խոստումներուն հետեւանքով: Իրենց պարտքը որ 5000ը չէր անցներ՝ այժմ իրենցմէ կը պահանջուի գրեթէ 7 անգամը: Այս ալ տարբեր խնդիր է, այսինքն Սէն Լուի հարցին կարելի է անդրադառնալ, եթէ այն անձնաւորութիւնը որ խոստացած էր աճուրդէն առաջ իրենց թէ «դուք հանգիստ եղէք, ես ձեր շէնքը պիտի գնեմ աճուրդի օրը եւ ձեզի կը յանձնեմ», չկատարէ իր խոստումը: Յիշեալ ազգայինը արդէն քանի մը ամիս առաջ երեսփոխանական ժողովին մէջ հրապարակաւ խոստացաւ այդ բարիքը ընել Սէն Լուին: Ուստի խղճի պարտք ունիմ կատարելու այս երկտողս անարդարութեան մը դէմ հանդէպ սրբազան Պալաքեանին այս ճշդումը հրապարակաւ ընելով:

Գ. Շահիլմեան

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պապեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը:

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր: Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է: Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը:

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիքին ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստան»ի հեղինակ Յովհ. Գ. Պապեանը՝ պատրաստեց Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ թերթօնի ձեւով թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի:

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ:

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի:

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

— Կը յիշէ՞ք զեռ...
— Կը տարակուսի՞ք...
— Ի՛նչ գիտնամ...
— Պէտք էիք գիտնալ ու գիտցնէիք եւ՛ ինծի...
— Որպէսզի՞...
— Որպէսզի...
— ... Մոռնայի՛ք կրկին...
— Ընդհակառա՛կն. որպէսզի երբ հարկ ըլլար յիշեցնէի ձեզի... Ես ալ ճեցնէի իմ մէջս ալ. պահէի զայն հոգիիս խորը... առնէի անով... Մինչ դուք կը մեկնիք... Կ'աճապարէ՛ք, նոյն իսկ...

Եւ, նետուեցաւ առաջ, ուղիղ կանգնելով Սուրէնի դէմ: Աչքերուն մէջ բոց կար ու թախիծ. արիւնո՛ղ բան մը ու կասկած: Ամէն, «ամէն բան կար» աչքերուն մէջ...

Շնչակտուր, հեւքոտ ու սրտփուն շարունակեց.

— Դուք ինծի խօսած էիք, կը յիշէ՞ք, այն լուսալուսնին, ծովեզրը, խոճալէն. ըսած էք թէ մարդ պէտք է հետապնդէ զայն... («հետապնդել ու գտնել» — Սուրէն յիշեց Դիմաքսեանի ճառը, երբ այս սրահին մէջ ինք ու Աստղիկը կը պատրաստուէին դպրոցական ներկայացման — «... Նպատակ մը դարձնել զայն՝ օր մը անպայման տիրանալու համար անոր»)... այո՛, հետապնդել զայն, յարատեւ եւ աննկուն կերպով. ծովերու վրայ, թէ ծովերուն դէմ...

— Ի հարկին կեանքի գնով, — ընդմիջեց Սուրէն:

— Անշո՛ւշտ... անտեսելով ու լքելով ամէն բան... Ես ալ այդ խոճալն է զոր կը հետապնդեմ... Մինչ դուք կը մեկնիք... Գործ մը կը պատրուակէք: Ինչո՞ւ այս վերապահութիւնը. մինչեւ ե՞րբ, վերջապէս...

— Ինչի՞ մասին կը խօսիք...

— Ձեր եւ իմ մասին. մեզ կապող ու կաշկանդող զգացումի մասին...

— Դո՞ւք...

— Այո՛, ինչո՞ւ կը տարակուսիք...

— Որովհետեւ...

Ու կիսատ թողուց: Չթոյլատրեց ինքզինքին զգացնել Աստղիկին այն զառնութիւնը, զոր ունէր ինք: Եւ սակայն անոր անակնկալ ու բոլշեւական պոռթկումը յաղթեց զինքը: Նայեցաւ Աստղիկին աչքերուն: Լճացեր էին: Սեւ ու խոր աչքերը լեցուն էին: Ու յուզումը շառդաւ, լայնակոհակ եւ տոռդուն ջուրի մը նման, որ յանկարծ կը յորդի երաշտ հողին վրայ: Մինչ Աստղիկ կը փորձէր մեծ ու ծանրագիր քար մը վերցնել իր կուրծքին վրայէն...: Անոր թուխ ու թարմագեղ մարմինը կը դողդղար նրբաձիգ բարտիի մը նման ու շունչը, լայն, հեւքոտ, տա՛ք շունչը կը լեցնէր մթնոլորտը: Տարօրինակ է մենութիւնը. սանձ կը դնէ ու կը թեւարձակէ, միանգամայն: Կը խեղդէ, երբեմն, կը ծրարէ հոգիդ ու կլանել կուտայ: Կամ խիզախութեան կը տանի մեզ: Կը բանայ ծորակը սրտին ու կը յորդեցնէ...

Ա՛յդ յորդումն էր Աստղիկը: Զեղո՛ւն, լայնավէժ, անդիմադրելի հոսումը իր զգացումին...:

Զգացում մը, որ աւելի աճեր էր վերջին օրերը: Լեցուցեր էր իր կուրծքը եւ պատռե՛լ կ'ուզէր զայն: Երիտասարդ ու երազահմայ աղջկան իր սիրտը սկսեր էր աւելի ուժգնօրէն բաբախել, երբ կրկին լսեր էր Յակոբի մասին: Որքա՛ն հեռու էր ան Սուրէնէն եւ իրմէ... Բթամիտ, անարտայայտիչ, բարձր ու անխօս, ցո՛ւրտ նայուածքով:

Իսկ այս տղա՞ն: Օ՛հ, այս հասակը, ահա, իր դէմ. անոր աղուոր ու խոհուն գլուխը՝ սեւ, անզուսպ ու կոընթարդ մազերով, որոնք կը պարուրուին լայն ճակտին ու աչքերուն վրայ ինչպէս սաղարթախիտ ճիւղ մը՝ որ հովանի կը ձգէ մութ ու բարակ ջուրի մը վրայ...

Իր այդ բոլշեւական պոռթկումը, իրեն համար անբացատրելի համարձակութեամբ մը, տարօրինակ չթուեցաւ իրեն: Թէեւ գիտեր որ ինք վարաներ էր յաճախ: Փոքրացեր ու նսեմացեր էր, հեռղհետէ, ներքնապէս, քանի ան բարձրացեր էր իր աչքին: Գիշերներ, յաճախ երբ մութը իջեր էր, ինք ելեր էր սենեակ, անոր մենութեանն ու լռութեանը յանձնուած, աչքերը փակ ու շրթները սեղմ, մտապատկերելու համար հմայիչ ու գեղեցիկ կերպարանքը Սուրէնին, կանգնեցուցեր էր զայն իր դէմ, իր մօտը, շատ մօտը, ճակատը դրեր էր անոր կրծքին, ու յանկարծ, հօրը ձայնը եկեր խանգարեր էր իր անփոխարինելի անուրջը...

Հիմա, այս սրահին մէջ, չկար այդ ձայնը: Ու մինակ էին: Կենդանի ու խօսուն՝ ինք ու ան: Հօրը, բաց պատուհանէն կը սահէր ներս ու կը զգուէր անոնց հասակը: Խոր ու վերացնող լռութիւն մը կը տիրէր: Բայց, ուրիշ ձայն մը կար, հիմա, Աստղիկին ականջին: Ուրի՛շ սարսափ մը: Ուրի՛շ վտանգ մը — «Գիտէ՞ք թէ ո՛ւր կը բնակի Պ. Սուրէն Ռուբէնեանը»:

Կրկին խօսեցաւ Աստղիկ: Կարծեց թէ ահա ներս կուգայ հիմա... Եւ նաեւ նայեցաւ... Նայեցաւ եւ Սուրէնի աչքերուն... սարսռաց... Նախանձ մը չէր իր զգացածը: Ոչ ալ՝ վախ մը: Այսինքն այդ անծանօթ ու գրաւիչ աղջկան չէր որ կը նախանձէր. այլ՝ անոր յաւակնութիւններուն...

Խժլտուք մը լսուեցաւ, յանկարծ: Սրահին բարձրադիր ու մեծ ժամացոյցն էր: Իրարու նայեցան: Սուրէն մատները տարաւ բաճկոնակին գրպանին: Ուզեց հանել ժամացոյցը: Բայց, մատները մնացին հոն. հոն էր եւ ուղղակի Աստղիկին ուղղաձիգ նայուածքը...

Ու հարուածներն սկսան: Ժամանակն էր: Կրնային գալ ժողովականները:

— Լաւ է որ — վերսկսաւ Սուրէն:

Ու նորէն կիսատ թողուց խօսքը: Դրան նայեցաւ: Աստղիկ ալ հոն կը նայէր...: Ժամն էր. այո՛. ճակատագրական ժամը: Իր երազը դէմն էր հիմա, երբ իրենց ու անոր դուռը կը բախէին. ինք չէր կրնար վարանիլ...

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ.

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մուլթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւզոյն, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Պուլըվար Օսսօի մանկապարտէզի հանդէսը

Փութացէ՛ք ներկայ գտնուիլ Տիկին Մարի Սվաճեանի Պուլըվար Օտտօի (Մարսէյլ) «Հայ փեթակ» մանկապարտէզի ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ: Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ:

Կը նախագահէ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

70—80 կայտառ Հայորդիներ բեմի վրայ

Ձեր ներկայութեամբ քաջալերեցէք վաղուան սերունդը

Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը ձեզի պիտի տայ դրախտային տեսարան մը: փութացէ՛ք ծափահարելու «Հայ փեթակ»ի սիրուն մեղուները:

Գ ի ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն:

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

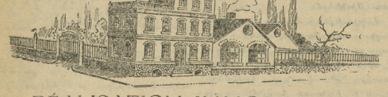
Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի ամենէն թագաւորը, խմողին մարտողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ: Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

Ծանօթ.— կեդրոնատեղիէն չորս անգամէն կամ միանուագ 1 քիլօ գնողներու կը տրուի նուէր:

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ անձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado, (մէթրօ Սէն-Տընի)

ՀԱՆՐԱՆԱՆՈԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Լաւ պատեհութիւն

ԾԱԽՈՒ է մեկնումի պատճառաւ Վիլիէ-լէ-Պէլի մէջ, կայարանէն 3 վայրկեան հեռու, փավիյոն մը. 5 սենեակ, խոհանոց եւ 258 մէթր հող: Գին՝ 50,000 ֆր., 20,000 ֆր. կանխիկ, մնացեալին համար դիւրութիւն կը տրուի: Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 rue Lafayette, Paris, Métro Jaurès կամ Louis-Blanc. Tel. Nord 89-06, 95-79.

ՎԱՐՁՈՒ Է նպարավաճառի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով (կշիռ, դարակներ, սեղան եւայլն) Bld. de la Villetteի մօտ: Տարեկան վարձք 3000 ֆր.: Պայլ՝ 9 տարի, բըփրիզ՝ 10000 ֆր.: Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ, մէթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:

Բացուած է

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր կը գտնէք ամէն տեսակի ընտիր եւ մաքուր ապրանքներ, ՄԵԾԱԲԱՆԱԿԻ ԳՆՈՎ ՓՈՔՐԱԲԱՆԱԿ:

Ապրանքներ կ'ընդունինք ամէն տեղէ: Կանոնաւոր յանձնում:

63bis Ave. Carnot CACHAN (Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, Թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց, մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

Լիոնի մէջ Հայերը կը գտնեն լաւագոյն ընդունելութիւնը

CHEZ JOSEPH

91 Rue Moncey

պանդոկ ամէն յարմարութիւններով

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոդ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ մեններ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ ՎՍԵՄ. ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

10 Յուլիս Կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Կը նուագէ «Sandrossian Orchestra»ն ճազը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ.— Բարձրախօս գործիքներով, գետեղուած պարտէզին զանազան մասերուն մէջ, Բաթէօյի գործարանէր Պ. Մարտիկ Պասմաճեանի կողմէ, 66 rue Mouffetard, Paris.

ՊԻՏԻ ՆՈՒԱԳԷ ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ ՌԱՖՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ.— Հայ արուեստագէտներու խումբի մը եւ ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտներու կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՊԱԼԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՉՈՒԱՐՃԱԼԻ ԽԱՂԵՐ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ (Phébus). 22 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Ձրի պիւֆէ մասնակի գիներով — Մուտք 10 ֆրանք, տղոց համար 5 ֆրանք

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ վարժարանի Թատերասրահին մէջ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նուպուրճեան եղբայրները կը ծանուցանեն իրենց պարագաներուն եւ բարեկամներուն որ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց հօր եւ մօր ՏԻԳՐԱՆ եւ ԼՈՒՍԻՆ ՆՈՒՊՈՒՐՃԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ, Սէն Ժէրոմի (Մարսէյլ) Հայոց մատրան մէջ:

Մասնաւոր հրաւէր ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni

Գործակալութիւն «Opéra»

18 Chaussée d'Antin, Փարիզ (9)

Հեռ. Provence 82—48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ չափահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

1930

"ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

9 ՅՈՒԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ Salle Gaveauի մէջ, 45 Rue la Boëtie

Կ Ը Մ Ա Ս Ն Ա Կ Ց Ի Ն

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ՝ 90 ՀՈԳԻ ղեկավարութեամբ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

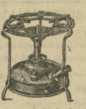
Տիկին Ռօզ Պասմաճեան (Soliste des Concerts Poulet)

Տիկին Զապէլ Ըմիտպալեան (ԴԱՇՆԱԿ)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7 Ֆրանք

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԱՅ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ, ԾԱՆՕԹ ՎԱՅՐԵՐԸ ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան: Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղաք չբերել:

ՊԱՅՔԱՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԿԱԶԻ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԹԵՐԱՆՈՑ եւ ՆՈՐՈԳԱՏԵՂԻ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

71, Rue Longue des Capucins

71, րիւ Լօնկ տէ Քաբիւսէն, ՄԱՐՍԷՅԼ

Կը ծախենք, կը նորոգենք եւ կը փոխանակենք ամէն տեսակ կազի օճախներ

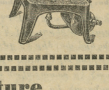
ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ԶԵՂՉ

Նոր կազի օճախներ Բատիուս մարքա	հին գին	65	Նոր գին	45
Զայնով գլուխներ		15		10
Անձայն գլուխներ		17		13

Ուրիշ ամէն տեսակ պիտոյքներու վրայ 30% զեղչ

Շուտով պիտի ծախուին 100 օճախներ եւ 1000 գլուխներ

Եկէք. տեսէք եւ փորձեցէք համոզուելու համար

Plomberie Couverture

Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout

Անմրցելի գինով: Յանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը: Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն:

Դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

Etude de Me ***BERNARD WAHÉ*** (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ

Լուսանկարչական նոր մեթոտի համաձայն գեղեցիկ սնտուկներ, ամբողջ կազմուածքով, խիստ դիւրամատչելի պայմաններ, Դիմել՝ Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ 24 rue de Beguin, Lyon: Մանրամասնութեանց մասին տեղեկանալ Պ. Ա. Կիւլպէնկեանէ, 35 rue Dunoir, Lyon.

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

Ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Հայերու ժամադրավայրը

Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. — մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle — Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ԾԱՆՕԹ ԴԵՐՁԱԿ

Նուպար Ամիրխանեան

Րիւ Սօլնիէէն փոխադրուած է 171 Ave. de Clichy, Paris (17), Métro Brochant: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ: Աժան եւ ընտիր կերպասներ: Ա. փասոն ալ կը կարէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15 - 70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ 1932

5 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1923

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՐՔԵՐԷՆ

Հայ ժողովուրդը, իր ներքին կազմակերպութեամբ՝ խիստ տկար է: Ու այդ ներքին տկարութիւնը զգետնող է, ամէն վայրկեան մեզ կը ջլատէ, կը քամէ մեր կենսական ուժերը եւ պարտութեան ճամբուն վրայ կը պահէ մեր ժողովուրդը:

Մինչդեռ մենք հաւաքական կամքի պէտք ունինք, ուժերու խնայողութեան պէտք ունինք, բոլոր ազգերէն եւ ժողովուրդներէն աւելի՝ մենք պէտք ունինք հաշուի առնելու մեր ժողովուրդի տնտեսական եւ բարոյական միջոցները, եւ այդ աղբիւրներէն հասող կենսանիւթը գործածել՝ ամէնէն անհրաժեշտ պահանջներուն հասնելու համար:

Ինքնապաշտպանութեան տարրական բնազդն իսկ պիտի մղէր մեր ժողովուրդը աւելի զօրանալ ներքնապէս, շղթայուիլ իրարու, հաւաքական ճիգով դիմագրաւելու վտանգները, որ մեզ կը շրջապատեն, որ կուգան ամէն կողմէ խոցելու մեր տկար մարմինը. բնութեան օրէնքն է, որ տկարակազմները ենթակայ են մանրէներու յարձակումին: Այս պարագային, եթէ արտաքին վտանգին դէմ կռուիլը սրբազան պարտականութիւն մըն է, առաւել առաջին քայլը պիտի ըլլայ ներքին ուժերու վերականգնումը, համախմբումը եւ անոնց կենսունակութիւնը՝ վտանգներուն դիմադրելու:

Ամէն տեղ ու ամէն ճակատի վրայ մեր ժողովուրդը վտանգի ենթակայ է: Եթէ շատ բաներուն իր ձեռքը չի հասնիր, անկասկած է որ այդ ձեռքը իր ներքին կեանքին կրնայ հասնիլ: Ինչ որ դառն է խոստովանիլ, այն է որ՝ ներքին կեանքի մէջ անկազմութիւն մը կը տիրէ, ու այդ անկազմութենէն կամ չարակամութենէն ուժերը կը ցրուին, մինչ ապակեդրոն ուղղութեամբ, անհաշիւ եւ անհամապատասխան մեր ներկայ նիւթական եւ բարոյական կացութեան:

Այս ընդհանուր ակնարկը կ'ընդգրկէ, գրեթէ, մեր բոլոր գաղութները: Ամէն ոք իր միջավայրին մէջ կարող է փոքրիկ հաշուեկշիռ մը պատրաստել եւ տխրիլ բացասական երեւոյթներէն, անհաշիւ սպառումներէն:

Հեռաւոր վայրերու օրինակները այս անգամ պահեստի պահենք: Ամփոփենք մեր ակնարկը մեր անմիջական շրջապատին վրայ, Փարիզն առնենք որպէս օրինակ: Փարիզն իր շրջապատով կը հաշուէ մօտ 18,000 հայութիւն մը: [illegible] հոս կը գտնէք: Մեծագիր անուններն ալ որպէս յաւելեալ չլացում: Ու այդ պատճառով, որքա՜ն աչքեր կան յառած դէպ ի Փարիզ:

Բայց կայ ողբերգական երեսն ալ այս արտաքին կեանքին: Դուք կարդացիք ու կը շարունակէք կարդալ օգնութեան ճիչերն անգործներու, անօթներու, ծիւրած հիւանդներու: Դուք կարդացիք մեր աշխատակցին տեղեկութիւնները Փարիզի մէկ թաղին մասին, ուր բազմանդամ ընտանիքները հիւանդութիւններէն կը հալին: Դուք կարդացիք բժիշկին թերթօնը, ուր կը պատկերացնէ հիւանդութիւններու վտանգը, որուն ենթակայ են հայ բեկորները, շատ անգամ անգիտակից ու անպաշտպան: Ալ չխօսինք կրթական խեղճութիւններու մասին:

Հեռուէն դատողները պիտի կարծեն թէ Փարիզի մարմինները, փոքրիկ շարժումով մը, կրնան այս բոլոր վէրքերը դարմանել, կամ արդէն դարմանած են: Փարիզը եւ Ֆրանսայի շրջանները երջանիկ են ու կարող են ձեռք կարկառել ապերջանիկ շրջաններուն:

Անշուշտ կարող են, եթէ կազմակերպութիւն ունենային. եթէ բազմաթիւ կազմակերպութիւններով իրար չջլատէին, որուն արդիւնքը հաւասար է կազմակերպութիւն չունենալուն:

Փարիզը կեդրոնատեղին է այնքան մարմիններու, որ ուրիշ գաղութները չունին: Փարիզը շլացուցիչ արտայայտութիւններ ունի իր հասարակական, գրական, մշակութային եւ գեղարուեստական հաւաքոյթներով, որ նախանձը կը շարժէ հեռաւոր գաղութներուն: Բայց իրականին մէջ՝ անկեդրոն, անդեկ ու կ'ուզէք՝ անօրմալ գաղութ մըն է:

Ազգային եւ քաղաքական երեւոյթները, այս անգամ քննութեան առարկայ չընենք: Ընթերցողի ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք միայն անցած վեց ամիսներու հանրային շարժման վրայ:

Ցանուցրէն ազդին, եթէ ի մի հաւաքենք բոլոր միութիւններու հանրային օժանդակութիւնները՝ պիտի տեսնենք թէ քանի մը տասնեակ հազարներու սահմանին մէջ կը մնան: «Եղբայրական անմիջական օգնութեան» մարմին մը կազմուեցաւ, օրը օրին անճող անգործներուն անմիջապէս օգնութիւն հասցնելու: Ու դուք տեսաք որ ընդամէնը 40,000 ֆրանք միայն կարելի եղաւ հաւաքել, հինգ ամսուան ընթացքին: Կարմիր Խաչ, Տիկնանց Միութիւն, Աղքատախնամ եւ ուրիշ միութիւններ, տասնց անուան խարութեան, ինչ որ կրցան ճարել՝ հիւանդի մը, դպրոցի մը, կամ այլ անհրաժեշտ կարիքի մը հասնելու համար, բոլորը միասին 30—40,000 ֆրանքը չանցնիր:

Այս անզօրութեան պատկերին միւս երեսը գիտենք: Նոյն հայութիւնը, նոյն միութիւններու կամ անհատներու ու խմբակներու նախաձեռնութեամբ անցած վեց ամիսներու ընթացքին ունեցաւ թատերական, երաժշտական, մէկ խօսքով գեղարուեստական հասարակական հանդէսներ եւ հաւաքոյթներ, որոնց համար Փարիզի 18000 հայութիւնը ծախսեց մօտ չորս հարիւր հազար ֆրանք:

Երբ տասնեակ երիտասարդներ կը մեռնին Թոքախտէն, երբ երեք մատուններ կը ծախուին պարտքի դիմաց, երբ մանկապարտէզ մը կը գոցուի քանի մը հազար ֆրանքի պակասէն, Փարիզի հայութիւնը կրնայ մօտ կէս միլիոն ֆրանք ծախսել թատրոնի եւ հանդէս — խնջոյքներու:

Այս հակասութիւնները ցոյց կուտան որ մենք ներքնապէս կազմակերպուած չենք, մեր գործերը հասարակչռուած չեն, ու մեր ժողովուրդի նիւթական եւ բարոյական ուժը կը սպառի անհաշիւ, ու շատ անգամ անօգուտ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ գաղթական թերթերը կը գրեն թէ որոշուած է, յառաջիկայ աշնան, Էջմիածնի մէջ, ընտրել նոր կաթողիկոսը, ինչպէս հաներ է արտօնել «ողորմած» Մոսկուան:

Ու ծափ ու ծնծղայ կը զարնեն անոր ախրացուները: Պոլսոյ հայ թերթերը կը գրեն թէ ցնծութեան մէջ է ինկեր հայ ժողովուրդը, յուսալով որ նոր կաթողիկոս մը պիտի ընտրուի: Կը հաւատա՞ք, մեր ժողովուրդն ալ Պոլսոյ պաշտօնաթերթերուն չափ յիմա՞ր կը կարծէք դուք: Մեր ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ թէ կաթողիկոս մը ընտրելէ առաջ դեռ ի՛նչ գործեր կան ընելիք:

Այսու հանդերձ քող ուրախանա՛ն ախրացուները եւ պատրաստուին պատգամաւոր երթալու դէպ ի Էջմիածին:

Շաբաթ օրուան ՅԱՌԱՋի մէջ, մեր ընթերցողները կարդացին թէ ի՛նչպէս Երեւանի կոմսոմոլները, դիմակաւորուելով ոմանք Աստուծոյ կերպարանքով, ոմանք Յիսուսի պէս, ուրիշներ Տիրամօր նման, կոխ կը յարուցանէին եկեղեցիներուն առջեւ: Աստուած, Յիսուս, Տիրամայր, Յովսէփ, Հոգին Սուրբ եւ ժողովուրդը իրարու կը փաթթուէին եւ իրար կը ծեծէին, վրայ կը հասնէր ոստիկանութիւնը, կը ձերբակալէր կրօնաւորները եւ կ'առաջնորդէր բանտ:

Ստոյգ գիտեմ, որ կաթողիկոսական ընտրութիւններուն առթիւ, արտասահմանի պատգամաւորները դիմաւորելու համար, հիմակուընէ պատրաստութիւն կը տեսնեն Երեւանի կոմսոմոլները:

Նոյն իսկ երգեր են հիւսած.

> Ոնոփրոս ու Մարտիրոս,
> Փօղոս, Պետրոս ու Կիրակոս,
> Բարթոս ու Ղազարոս,
> Փիտոս, Մարկոս, Գրաբրոս,
> Վաղերշանոս եւ Անտոնիոս,
> Ամբրոսիոս, Քթիփիոս,
> Ընտրել Հայոց կաթողիկոս:

Այս երգով, մոմով ու խաչվառով, կոմսոմոլները Երեւանէն Էջմիածին պիտի առաջնորդեն մեր Թադոս — Մարոսները: Տաճարին դուռները պիտի բացուին եւ կոմսոմոլ մը, Աստուծոյ պէս ծպտուած, Լէնինի ցասումը պիտի պոռթկայ եկեղեցիներուն երեսին, մինչ պատգամաւորները, Յոբի կերպարանափոխեալ, պիտի հարցնեն իրենց իրենց թէ ինչո՛ւ հաւատացին, ինչո՛ւ եկան եւ ի՛նչ եղան:

ՀԱՐԹՈՑ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱ (Սիսիան). — Յունիս 16ին, երեկոյեան ժամը 4,48ին, զգալի եղան ստորերկրեայ ցնցումներ: Առաջին հասած տեղեկութիւններու համաձայն երկրաշարժէն փլած են 2 տուն, մէկը Ղարաքիլիսայի, միւսը՝ Ալսլաթխանի մէջ: Մարդկային զոհեր չկան (*Խորհ. Հայաստան*, 18 յունիս):

ԽՄԲ.— Դարձեալ նոյն շրջանն է, Զանգեզուր, ուր պատահեցաւ վերջին ազետալի երկրաշարժը:

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՎԷՃ ՄԸ

Ատենէ մը ի վեր վէճ մը գոյութիւն ունի Պաղեստինի եւ Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց միջեւ: Պաղեստինի անգլիական մարզպանութիւնը կ'ուզէ որ սուրիական սահմանէն մաս մը հողեր կցուին Պաղեստինի, դիւրացնելու համար քարիւղի ճամբու շինութիւնը, որ պիտի հանդիպի այդ հողերուն. սակայն ֆրանս. մարզպանութիւնը չէր ուզեր կցել այդ տարածութիւնները:

Այժմ աւելի սաստկացած է այդ վէճը, որովհետեւ քարիւղի ճամբու շինութիւնները սկսած են: Երկու իշխանութեանց համաձայնութեամբ կազմուած է յանձնախումբ մը, վէճի քննութեան համար: Յանձնախումբի անդամներն են Ամմանի միութէսարըֆը, Պէհին պէյ Խաթիպ եւ Պաղեստինի մարզպանի օգնականը:

Յանձնախումբը իր քննութիւնները աւարտելէ վերջ պիտի պատրաստէ տեղեկագիրը, անկէ վերջ երկու մարզպանները պիտի զբաղին լուծումով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը

Գերմանիա կ'ընդունի, բայց կը առարկէ

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, Գերմանիոյ առաջարկուելիք գումարին վրայ: Պիտի պահանջուի 4 միլիառ 200 միլիոն մարք:

Գերման պատուիրակութիւնը ընդունելով մէկտեղ միանալ այս գումարի սկզբունքը, սկսած է առարկել եւ ներկայացուց հետեւեալ հակառաջարկները: Գերմանիա կ'ընդունի հատուցումներու գլուխէն վճարումներու վերսկսելու սկզբունքը, երեք տարի տեւող պայմանաժամէ մը յետոյ, պայմանաւ սակայն որ Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը թոյլ տայ:

Գերմանիա կ'ընդունի ընդամէնը վճարել երկու միլիառ ոսկի մարք, բայց որոշ տարեվճարներով, հաւանաբար 10 տարուան ընթացքին:

Ամերիկա եւ պարտքերու հարցը

Ուաշինկթընէն տրուած լուր մը համաձայն, Միացեալ — Նահանգներու կառավարութիւնը տրամադիր է վճռելու պատերազմական պարտքերու կրճատման մասին:

Պաշտօնական շրջանակներէ բխած է այս լուրը: Այս մասին վճռումները պէտք է կատարուին ամէն մէկ պարտական պետութեան հետ առանձին եւ պատճառ չպիտի տան հատուցումներու ջնջման:

Հատուցումները նուազեցնելու որ եւ է փորձ որ կը կատարուի եւրոպական պետութեան մը կողմէ, պայման դնելով որ Ամերիկա կրճատէ պատերազմական պարտքերը, կ'ըսուի թէ պիտի հանդիպի Ամերիկայի ընդդիմութեան եւ գէշ տպաւորութիւն պիտի գործէ Ամերիկայի հանրային կարծիքին վրայ: Որովհետեւ, Ամերիկա կը շարունակէ անջատ հարցեր նկատել հատուցումներն ու պատերազմական պարտքերը:

Կը յիշուի թէ երբ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը Պ. Լավալ Ամերիկա այցելեց անցեալ աշնան, նախագահ Հուվըր յատուկ դիրք մը բռներ էր. ամերիկեան կառավարութիւնը տրամադիր էր այն ատեն պատերազմական պարտքերը նկատի առնելու, իւրաքանչիւր պետութեան վճարման կարողութիւնը հիմ բռնելով: Ինչ որ կը նշանակէ պարտքերու վերաքննութիւն: Հուվըրի ընթացքը այս հարցին մէջ՝ չէ փոխուած:

Հանրապետական կուսակցութիւնը կը զգուշանայ այս հարցը արծարծել ընտրական պայքարի ընթացքին. բայց ռամկավարներու կողմէ կատարուած յայտարարութիւնը ընդդէմ պարտքերու ջնջման, չի կարծուիր թէ ամէն դուռ կը փակէ փոխադարձ համաձայնութեանց առջեւ:

Ամերիկա կը յետաձգէ յունական վճարումները

ԱԹԷՆՔ, 3 Յուլիս. — Կը հաղորդուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունած է յունական կառավարութեան առաջարկը երկու եւ կէս տարի եւս երկարաձգելու յունական պարտքերու վճարման պայմանաժամը:

Այս դիւրութիւնը Յունաստանի տրուած է անկախ միջազ. որ եւ է համաձայնութենէ որ կրնայ գոյանալ մօտ ատենէն՝ պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին մէջ:

Ամերիկայի եւ Յունաստանի միջեւ գոյացած առաջին համաձայնութեան հետեւանքով, յունական կառավարութիւնն իրաւունք ունէր Ամերիկայէն ուզելու վճարումներու յետաձգում մը, այն պարագային որ Յունաստան իր տնտեսական կացութեան պատճառով՝ ի վիճակի չըլլար կատարելու իր յանձնառութիւնները:

Պուլկարիոյ մէջ սով

ՍՕՖԻԱ, 3 Յուլիս. — Պուլկարական թերթ մը շարք մը յօդուածներ կը հրատարակէ հարաւային Պուլկարիոյ մէջ տիրող սովին վրայ: Սովը այնքան մեծ աւեր կը գործէ, կը գրէ թերթը, որ հազարաւոր մանուկներ անսնունդ կը մնան եւ այնքան նիհարցած են, որ մեռնելու վտանգին ենթարկուած են:

Քուշուքովաք գիւղին մէջ, բազմաթիւ անձեր մեռած են երկարատեւ անօթութենէ:

Թերթը կը պահանջէ որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին, այս դժբախտներուն օգնելու համար:

Անգլօ-իռլանտական յարաբերութիւններ

Իռլանտա պիտի մերժէ վճարել

Պատասխանելով Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխաններու նախագահին հրաւէրին, իռլանտական աշխատաւորականներու պետը Ուիլիըմ Նորթըն Լոնտոն հասաւ, տեսակցելու համար քաղաքական զանազան անձնաւորութեանց հետ: Տեսակցութեանց ընթացքին պիտի քննուին անգլիական կառավարութեան տալիք որոշումները՝ երբ փոխվրէժ ընդդէմ Իռլանտայի կալուածական պարտքերու դրժումին առթիւ:

Լոնտոնի մէջ՝ Իռլանտայի աշխատաւորականներու պետը մամուլին յայտարարեց թէ Իռլանտայի կառավարութիւնը չի կրնար ետ առնել իր որոշումը եւ թէ աշխատաւորականները այս հարցին մէջ ուժ պիտի տան Տէ Վալերայի կառավարութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

— :-: —

ՀԻԹԼԵՐ ԿԸ ՃԱՌԷ

Հիթլերեան կուսակցութիւնը եւ «Արոյրէ ճակատ»ը Միւնիխի մէջ կազմակերպած էին երկու ցոյցեր: Երկու հակառակորդ կազմակերպութիւնները իրենց համազգեստներով անցք կատարեցին քաղաքին փողոցներուն մէջ: Տեղատարափ անձրեւը կոտրած էր ցուցարարներուն խանդավառութիւնը: Միջադէպեր չպատահեցան: Սակայն հարիւրի չափ համայնավարներ՝ պոռչտուքներով փորձեցին խանգարել հիթլերեանները ու զրգռել: Սակայն, ոստիկանութիւնը զրուեց զանոնք:

Հիթլերեանները հաւաքուած էին քաղաքին արուարձան մասը, մինչ համայնավարները զրաւեր էին հանրաշ:

Հիթլեր այս ցոյցերու ընթացքին ճառ մը խօսեցաւ Գերմանիոյ քաղաքական կացութեան մասին:

— Մեր հակառակորդներն, բսաւ, մեր շարժման մէջ տեսնել կ'ուզեն ներկայ թշուառ կացութեան մէկ արտայայտութիւնը. բայց այս շարժումը նախ ժայթքեցաւ գերման ժողովուրդի հոգիի թշուառութենէն եւ արտայայտութիւնն է այն խուճապին զոր այս ժողովուրդը կ'առաջադրէ: Կ'ուզենք ամբողջ ազգը փրկել եւ ոչ թէ դասակարգ մը: Կաթոլիկ կուսակցութեան քաղաքագէտները չեն որ պիտի սահմանեն հիթլերեաններու իրաւունքը իշխանութեան գլուխ ուգելու: Վճռած ենք Գերմանիան վերակազմել նոյն իսկ անոնց ապէս եւ առոր համար, տրամադրուի ժողովուրդին: Պէտք է որ աշխատաւորութիւնը քաշենք նոր Գերմանիոյ դատին կողմը եւ գիւղացիութիւնը հիմ ընենք մեր վերաշինութեան:

«Ինձ համար կարեւորութիւն չունի թէ մեր հակառակորդները կ'ըսեն թէ պէտք է վերջ տալ ֆոն Փափէնի կառավարութեան. որովհետեւ ես միայն կը զբաղիմ անոնցմով որ Գերմանիան կառավարեցին 1918 նոյեմբեր 7էն, մինչեւ մեր օրերը:»

ՆԱԻԹԱՀԱՆՔԵՐ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կը հաւաստուի թէ մեծ յաջողութեամբ պսակուած են այն խուզարկութիւնները, որոնք կատարուեցան գտնելու համար նաւթային երակներ Զաքինթոսի եւ Քաքէրինիի շրջաններուն մէջ: Զաքինթոսի նաւթահանքերու շահագործման արտօնութիւնը տրուած էր անգլեւիւլլէնեան ընկերութեան մը, որ հիմակուընէ իսկ կը յաջողի օրական 50 թօնօ նաւթ արտադրել: Կ'ենթադրուի թէ, կարճ ժամանակէն, օրական արդիւնաբերութիւնը պիտի հասնի 1500 թօնոյի:

Քաքէրինիի նաւթահանքերուն շահագործումը ստանձնած են Շանկհայէն եանուլարոս եղբայրները: Եթէ խուզարկութիւնները յաջողութեամբ պսակուին, հելլէնական նաւտարարութեան համար ձեռք պիտի ձգուի անհրաժեշտ նախանիւթը: Հելլէնական նաւտարարութեան երկու երրորդը կը գործէ նաւթով:

ՊՐԻՆՍ ԱՃԻԼԻ ՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

Պրիանի աճիւնը ցարդ կը հանգչէր Փասիի գերեզմանատան մէջ: Կիրակի օր, աճիւնը փոխադրուեցաւ Քոշրէլ ուր զետեղուեցաւ յատուկ դամբանին մէջ:

Մասնաւոր կառախումբեր յատկացուած էին Փարիզէն Քոշրէլ տանելու համար անոնք որ կ'ուզէին ներկայ ըլլալ արարողութեան: Հազարաւոր բազմութիւն մը այս կերպով, կրցած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանել խաղաղութեան այս անխոնջ ախոյեանին: Ներկայ էին կառավարութեան անդամները, օտար դիւանագիտական մարմինը, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ Քելլոկ:

Պ. Էրիօ, Ֆրանսայի վարչապետը, որ Լօզանէն ուղղակի Քոշրէլ անցեր էր, արտասանեց ճառ մը, որով շեշտեց անոր քաղաքական դէմքը եւ մանաւանդ կատարած դերը Ժընեւի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Պարսկաստանի տնտեսական նախարարութիւնը (Վզարաթը Իխտիզատ) իր սաղմնաւորման շրջանում, գործնէութեան լայն ասպարէզներ չունէր, բայց, նախատեսւում էր: Պարսիկ հեռատես դիւանագէտները ականատես համաշխարհային տնտեսական քաոսին, երկրի տնտեսական դիմադրական կարողութիւնը բարձրացնելու համար, ծնունդ տւին այդ նախարարութեան, մէկ կողմից, զարկ տալու ներքին արդիւնաբերական ձեռնարկներին, միւս կողմից, այդ նախարարութեան միջոցով հաւասարակշռելու Պարսկաստանի ներածման եւ արտածման ցաւոտ խնդիրը:

Դեռ Ղաջարների թագաւորութեան օրով, ներածումը աւելի շատ էր, քան արտածումը. իսկ արտածման նիւթերը անմշակ եւ աններկայանալի վիճակում, այսպէս, չոր մրգեղէնը. ձեռագործ աշխատանքները: Գորգի մասին չեմ յիշում, որովհետեւ վերջինիս որակը այժմ աւելի ցածր է, քան առաջ: Այդ էլ ունի իր պատճառները, որի համար կ'անդրադառնանք մի առանձին յօդուածով:

Երկրից դէպի արտասահման հոսող դրամը ոչ չափ, ոչ կշիռ ունէր: Ամէն ինչ թողնուած էր պատահականութեան: Սպառողական եւ անհրաժեշտ նիւթերը՝ շաքար, հիւսուածեղէն, դեղօրայք, մի խօսքով, ոչ գիւղատնտեսական նիւթեր քամում էին Պարսկաստանի նիւթական աղբիւրները, եւ յաճախ, պետական եւեւմուտքի բացերը ծածկւում էին արտաքին փոխառութիւններով — Անգլիայից, Ռուսիայից — մեծ մասամբ, ի վնաս երկրի շահերի:

Առանց երկրում անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու հնարաւորութիւնների, երկրի ներածումն ու արտածումը հաւասարակշռելու բոլոր տեսակի ծրագրները պիտի դատապարտւէին ամլութեան. միւս կողմից, Պարսկաստանը ճիշտ է, հարուստ է անմշակ մնացած հանքային նիւթերով, բայց գերազանցա- [illegible]

Իսկ վերջինս, իր զարգացման մէջ որ եւ է առաջադիմութիւն ցոյց չի տալիս, որովհետեւ խթանող չկայ: Արդեօ՞ք անհրաժեշտութիւն չի նկատւում այս ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարելու, թէ՞ պետական շրջանակները որոշ նպատակներ ունին:

Այդ մեզ անծանօթ է:

Ծակընդեղի արդիւնաբերութեան աշխատանքներին ամէն տեսակի դիւրութիւններ տրւում են, որովհետեւ Թէհրանի կից՝ Քահրիզակի եւ Քարանի նոր բացուելիք շաքարի գործարանների համար անհրաժեշտ նիւթն է կազմւում:

Զոյգ շաքարի գործարանները դանդաղ, բայց հաստատուն հիմքերով, կառուցւում են: Անշուշտ, բոլոր մասնագէտները եւ անհրաժեշտ նիւթերը արտասահմանից են բերւում: Միայն, ինչպէս երեւում է, վարչական մասը կաղում է, որովհետեւ յաճախ Վարչութիւնները փոխւում են. վերջերս Քահրիզակի գործարանի ղեկավարութիւնը յանձնւած է Բանկը Միլլուն, այսպէս կոչւած, կիսապաշտօնական պետական բանկին, որի դրամագլուխը 800 հազար թուման է միայն: Մասնագէտը Գերմանացի. Դոկտ. Ժիլտէրրան:

Ժողովուրդը անհամբեր է վայելելու երկրի շաքարը, որովհետեւ, դրսից եկածը, մեծ մասամբ Ռուսիայից, շատ սուղ է վաճառւում, քիլօն 7 ղռան:

Իսկ վերջին ռուսեւպարսկական դաշնագրի համաձայն, շաքարը, լուցկին եւ նաւթը միայն Ռուսիայից կը գնւի: Այս մենաշնորհը, շահամոլների աչքերը բացել, եւ այդ նիւթերի արժէքները բարձրացել են: Միւս կողմից, Խ. Ռուսաստանը ժամանակին շաքարը, լուցկին եւ նաւթը հասցնել չի կարողանում: Իսկ Թաւրիզում գործող լուցկու գործարանները, ոչ մի յառաջդիմութիւն ցոյց չեն տալիս, թէեւ պետութիւնից դրամական աջակցութիւն ստացել են:

Հիւսուածեղէնի արդիւնագործութիւնը Պարսկաստանում լայն չափեր է ստացել: Մէկ կողմից, պետական բանակի հագուստեղէնը մատակարարւում է միայն այդ միջոցով. իսկ միւս կողմից, արտասահմանից ներածւող հիւսուածեղէնի քանակը հարիւրին 80 կրճատւած է: Այս երկու հանգամանքները, պարսիկ դրամատէրերի մէջ շահ ապահովելու նախաձեռնութիւն են ստեղծել, եւ Պարսկաստանի համար եւ բոլոր քաղաքներում, առանց նկատի ունենալու տեղական պայմանները, իրար ետեւից նորանոր գործարաններ են բացւում:

Այսպէս, Թաւրիզում թէլի եւ բրդի գործարանները սունկի նման [illegible] հսկայածախս գործարանը հազիւ իր ծախսերն է ծածկում: Իսպահան վաղուց գոյութիւն ունէր կտորեղէնի գործարանը, բայց որակով թոյլ:

Կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացրել է Նաղթի մետաքսի արդիւնագործութեան վրայ: Միայն ներկատան եւ լարակից մասերը բացելու համար յատկացրել է 200 հազար թուման: Եւ Եազդը, որ համարւում է կրակապաշտ Պարսիկների (Զարդուշտիներ) կեդրոն, հսկայական չափով առաջադիմում է: Նրա արդիւնագործած մետաքսեղէնը, կտաւը, բրդեղէն կտորները Պարսկաստանի շուկայում իրենց լայն տեղն ունին գրաւած:

Եւ որքան այդ ասպարէզում երկիրը առաջադիմում է, այնքան այդ տեսակի նիւթերի ներածումը պակսած է: Այս տարի խոշոր տոկոսով այդ ապրանքների ներածումը կրճատւել է:

Նոյնը նաեւ օճառի արդիւնագործութեան մէջ: Նախկին տարիներում, մաքսային հաշւեցուցակների համաձայն, երկիր էր մտնում 1 միլիոն թումանի օճառ եւ անուշահոտեղէն: Պետական շրջանակները յոյս ունին, որ կարճ ժամանակում այդ տեսակի նիւթերի ներածման չափը զերոյի պիտի հասնի:

Թաւրիզի, Թէհրանի եւ ուրիշ քաղաքների նման գործարանները, օրէ օր լաւ որակի ապրանք են հանում շուկայ, եւ յետ մղում ներածւած եւրոպական նիւթերը:

Միայն, ինչպէս նկատեցի, հաշւի եւ տեղական պայմանները նկատի ունենալու մտահոգութիւն չկայ: Մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն չի արւում որեւէ ձեռնարկ կատարելիս, ամէնքը իրենց գործարանները ուզում են հաստատել կամ մայրաքաղաքում, կամ էլ մեծ քաղաքներում, գաւառական քաղաքները թողնւած են անուշադրութեան, մինչդեռ, օրինակ, Թէհրանի օճառի գործարանների համար ճարպը, բուսական իւղերը գաւառներից են բերւում, Ղազւինի բրդի գործարանը իր հումքը Քիրմանշահից, Մէշհէդից է բերում եւ այսպէս բոլորը: Սա երկու անպատեհութիւն ունի, մէկ օր արդիւնագործած ապրանքը թանկ է նստում (կտորեղէնը քիչ է տարբերւում արտասահմանի արժէքներից), երկրորդ, գաւառական քաղաքները դատապարտւում են անգործութեան, գործազուրկների թիւը օրէց օր գաւառներում աւելանում է:

Կաշւի գործարանները՝ Թաւրիզում եւ Համադանում, իրենց զարգացման փուլի մէջ են: Միայն, այն բոլորը, որոնք մասնաւոր ձեռնարկներ են, մրցումի շնորհիւ, հազիւ կարողանում են իրենց բացը ծածկել: Միասին ընկերութիւններ կազմելու խիստ օգտակար մտայնութիւնը, մեր երկրից բացակայում է: Այդ է պատճառը, որ շատերը վախենում են, եթէ մի օր աշխարհը իր տնտեսական բնականոն պայմանները ստանայ, [illegible] ի՞նչ պիտի լինի, մանաւանդ, արդիւնագործւած նիւթերը սպառւել չեն վերջանում:

Զոր մրգեղէնի գործը մնում է նախկին պայմաններում: Այն զորքով զբաղւողները, մեծ մասամբ Թաւրիզում՝ Ատրպատականում, խիստ պահպանողական են: Եթէ այս ուղղութեամբ էլ առաջադիմութիւն լինի, հեշտութեամբ կարող է թիւրքական չոր մրգեղէնը Եւրոպայի շուկայից յետ մղել, ինչպէս անցեալ եւ այս տարի՝ Համբուրգի շուկայում:

Մի խօսքով, երկրում եռ ու զեռ է տիրում, անընդհատ գործարանների պատւէրներ տրւում են Եւրոպա:

Պարսիկ դրամատէրները իրենց դրամագլուխը որեւէ ձեւով օգտագործել են ուզում:

Իսկ ի՞նչ ենք անում մենք, պարսկահայերս:

Ալքօլ պատրաստել, գինի ծախել, հիւրանոց, ճաշարան բաց անել, գորգի, չոր մրգեղէնի, մորթեղէնի միջնորդ վաճառականներ դառնալ — ահա մեր առաջադիմութիւնը:

Ձեռքները ծալել, նստել ենք, թէ ե՞րբ պիտի գայ Մեսիան, որ Ռուսաստանում կարգ ու կանոն մտցնի, որպէսզի մենք էլ սկսենք մեր հին ճանապարհը մանել, եւ հին օրերի շահերը վայելել: Հետաքրքիր մտայնութիւն, որ հէնց այժմւանից անյաջողութեան է դատապարտւած:

Մեր հայրենակիցները, Պարսիկները ամէն մարզում առաջադիմում էին, մեզ էլ ամէն միջոց եւ հնարաւորութիւն տալիս են իրենց հետ այդ աշխատանքներին լծւելու, բայց ո՞ւմ կ'ասէք:

Որ եւ է Պարսկահայ, որ եւ է ձեռնարկ չի կատարել: Չենք հաշւում արտասահմանից եկող Հայերին, որոնք այս թոհ ու բոհի մէջ, իրենք թաւալւում են, եւ շատից քիչ, որոշ ձեռնարկների ձեռնամուխ լինում:

Հաւաքական աշխատանք, բաժնետիրական ընկերութիւններ կազմելու մտահոգութիւն, մտածումն անգամ գոյութիւն չունի մեր մէջ: Եւ... Պարսկահայութիւնը, օրից օր առաջադիմելու, հարստանալու փոխարէն, աղքատանում, յետադիմում է:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԳԼԸՃ ԱԼԻ ՊԷՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

Բ.— ՄԱՐԱՇԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գըլըճ Ալի պէյ հետեւեալ կերպով կը շարունակէ իր յիշատակները.

— Ամերիկացի միսիոնար Լէյմէն զիս ճանչցաւ: Արդէն անճանաչելի վիճակ մը ունէի: Մազերս ու մօրուքս իրարու խառնուած էին, հագուստներս պատառ պատառ եղած էին. գոյնն ու ձեւը անյայտ գլխանոց մը դրած էի եւ զէնքերով ու շարք շարք փամփշտակալներով ծածկուած էր մարմինս: Ինքզինքս ճանչցուցի Լէյմէնի:

Այդ վայրկեանին ամօթի զգացում մը ունէր այս միսիոնարը, որ Հայերէն աւելի հայ երեւնալով Էլպիսթանի մէջ բնած էր.

«Ինքզինքնիդ կրնաք փրկել միմիայն Հայկական բազմանքներուն ծառայելով»:

Անմիջապէս ձեռքերուս փարեցաւ եւ ներողութիւն խնդրեց: Էլպիսթանի մէջ գարեի վաճառականի հանգամանքով բնած խօսքերս կրկնեցի.

— Պ. Լէյմէն, մեր նպատակը Հայը, Ֆրանսացին կամ Ամերիկացին չէ: Մեր նպատակն է ընդդիմանալ այս գեղեցիկ երկիրը գրաւողին դէմ, ով որ ալ ըլլայ ան: Ֆրանսացիները քաշուեցան: Հետեւաբար, անոնք որ մեր վրայ զէնք չեն պարպեր, բարեկամ [illegible] կլլեներն են: Այս պատճառով ձեր միջամտութեան հարկ չկայ: Հայերը տարիներէ ի վեր մեզի հետ ապրած են եւ ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ չտեսնուած ձեւով խաղաղութեան ու բարօրութեան մէջ աշխատած են, նոյն վերաբերումը պիտի տեսնեն թէ այսօր եւ թէ վաղը:

Այն պահուն երբ Պ. Լէյմէն նկուն բայց գոհ երեւոյթով կը մեկնէր, բոլոր եկեղեցիներէն կրակող Հայերուն յանձնարարէ կրակը դադրեցնել: Միեւնոյն ատեն յանձնարարեցի այլ եւս չգործածել իր հետը բերած խոշոր ճերմակ դրօշը:

— Պ. Լէյմէն, բոլ, այլ եւս պէտք չկայ այս դրօշակին, մենք Ամերիկացիները կը նկատենք բարեկամ, եւ ոչ թէ թշնամի:

Պ. Լէյմէն շնորհակալութիւն յայտնեց եւ մեկնեցաւ:

Անոր մեկնումէն յետոյ մեր ուժերուն հրամայեցի կրակը դադրեցնել: Քսաներեք օրուան դժնդակ ու արիւնալի պայքարը վերջ գտած էր:

Մարաշը ազատուած էր...

Հրամայեցի վերագրաւել Այնթապի արտաքին բոլոր անցքերը: Քիչ շատ կացութեան տէր կը դառնայինք եւ մեր կազմակերպութիւնը ներքին ըմբոստութեան կը պատրաստուէր, երբ Ֆրանսացիները օգնական ուժեր բերին, ինչ որ կոտրեց ժողովուրդին բարոյական ուժը:

Կարգ մը երեւելիներ եւ ուստապետներ եւս վախնալով ժխտական քարոզութիւն կը կատարէին, վարանումի մատնելով երիտասարդութիւնը: Մինչդեռ Ֆրանսացիները խիստ նեղ կացութեան մատնուած էին եւ բացայայտ էր թէ յաջողութեամբ պիտի վերջանար Մարաշի մէջ եղածին նման ներքին ու արտաքին յարձակում մը: Ֆրանսացիները ինքզինքնին ազատելու համար հաւանաբար քանի մը տասներ թնդանօթի պիտի բանէին, բայց ի վերջոյ ամբողջ այդ շրջանը ազատած պիտի ըլլար:

[illegible] ատեն սահմանին մօտ Ֆրանսացիներուն տրուած այս հարուածները հիմը դրին Ֆրանքեւթուրք բարեկամութեան:

Այնթապի Թուրք երիտասարդութիւնը լուսաբանելու համար հետեւեալ յայտարարութիւնս ցրուել տուի քաղաքին մէջ:

Այնթապի Թուրք եղբայրներուս.

Լսեցի թէ քաղաքին մէջ նոր ուժ մը մտցուած են Ֆրանսացիները, որոնց կատարած բռնութիւններն մէջտեղն են: Անոնք կ'ուզեն տեղաւորուիլ թրքական հողերուն վրայ եւ Հայերը պաշտպանելով փճացնել Թուրքին գոյութիւնը: Երբեք մի մտահոգուիք սակայն եղբայրներ, թշնամիները պիտի չհասնին իրենց նպատակին: Մեզի հետ է Աստուած, որ պաշտպանն է բոլոր ճնշուածներուն եւ տառապեալներուն:

Այս տեսակի գրաւումի մը չի կրնար համբերել Թուրքը: Երբեք մի յուսահատիք, եթէ պաշարման վիճակ հռչակեն Ֆրանսացիք: Ազգային հպարտութիւնը ձեր միակ ուժն է: Համոզուեցէք թէ զաւակներն էք Թուրք ազգին: Մի խորշիք զոհաբերութիւններէն: Անփձեցէք վատերը եւ պատսպարեցէք ձեր իրաւունքներն ու պատիւը փրկելու համար: Մեր մեծ դատին յաջողութեան համար բոլորէդ օժանդակութիւն կը սպասեմ:

Հալէպեան Շրջանի Միլլի ուժերու
Ընդհ. հրամանատար Գըլըճ Ալի

Նոյն օրը Այնթապի ֆրանսացի հրամանատարն ալ յայտարարութիւն մը հրապարակած էր, բայց երիտասարդները իմ յայտարարութիւնս Ֆրանսականին վրան փակցուած եւ Ֆրանսական յայտարարութիւններուն վրայ արիւն քսած են՝ իբրեւ սպառնալիք:

Այս դէպքը մեծ ազդեցութիւն գործեց Այնթապի մէջ: Ֆրանսացիները անյոյս վիճակի մատնուած էին քաղաքին մէջ:

×

... կէս գիշերին մօտ երկաթուղիին հասանք: Այլ եւս թշնամի սահմաններուն դէմը կը գտնուէինք եւ հրացանաձգութիւնը սկսելու վրայ էր:

Այդ միջոցին ձիաւոր սուրհանդակ մը ինծի յանձնեց «գաղտնի» մակագրութեամբ նամակ մը, որ ղրկուած էր Մարաշի կեդրոնական մարմնին կողմէ: Ահա նամակին բովանդակութիւնը:

«Գըլըճ Ալի պէյ,

Քիլիսէն ճամբայ ելած զօրաւոր թշնամի ջոկատ մը Այնթապ մտնելու նպատակով Գաղբըզը հասած է, ուր ընդհարումի սկսած է Շամսան պէյի ուժերուն հետ:

Թշնամին զինակցիս եւ ընդհարումը խիստ արիւնալի է: Ձեր հայրենասիրութենէն կը սպասենք որ [illegible], Քիլիս — Այնթապ ճամբուն մէջ մտնէք եւ այդ կերպով անոր դառնաք կացութեան»:

Կացութիւնը խիստ փափուկ էր: Այնթապի մէջ ֆրանսական գրաւման բանակը կը բաղկանար 400 ֆրանսացի զինուորներէ, որոնց վրայ նոր ուժերու յաւելումը ամէն բանէ առաջ պիտի կոտրէր բնակչութեան բարոյական կորովը: Այս պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ կը դառնար խոկոյն տեղ դառնալ Այնթապի:

Գիշերային արագ շարժումով մը եւ 14 ժամ յետոյ երբ արշալոյսը կը ծագէր, Քաթրանճը հասած էինք արդէն:

Գիշերը տխրեցինք Եամագօպա գիւղին մէջ, ուրկէ կանուխ ճամբայ ելլելով երեկոյեան մօտ հասանք Պուլ գիւղը:

Անմիջապէս քննութիւն մը կատարեցի կացութեան մասին: Դժբախտաբար ստացած տեղեկութիւններս լաւ չէին:

Թշնամին, որ Քաթմալըն ճամբան ելած էր Այնթապ երթալու համար Գաղբըզը գիւղին մօտակայ Քումբու

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (23)

ՆԱԽԿԻՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կարմիր բանակայինների նամակները ենթարկւում են ամենախիստ գրաքննութեան: Աշխատում են որ դրսից աննպաստ լուրեր չհասնեն զինւորների ականջին: Ես տեսնւեցի հարիւրաւոր կարմիր բանակայինների հետ, ծանօթ թէ անծանօթ, թէ մեր գիւղում ու շրջանում, թէ Թիֆլիսում եւ թէ Ռուսաստանում. իրենց բախտաւոր էին զգում միայն նրանք ովքեր կրթութիւն չունէին եւ չէին հասկանում շուրջը կատարուածներից շատ բան, կամ իրենց ետեւը ընտանիք չունեցողները: Միւսները բոլորն էլ դժգոհ էին եւ ցասումով էին խօսում կառավարութեան գործած անարդարութիւնների մասին:

Լաւ թէ վատ, երկու տարի բանակում ծառայելուց յետոյ, զինւորը վերադառնում է գիւղ եւ առաջին օրից հէնց ընկնում է հակասութիւնների մէջ: Բանակում եղած ժամանակը նրան ներշնչել էին, որ աշխարհիս միակ ազատ եւ արդար իշխանութիւնը խորհրդային իշխանութիւնն է, գիւղում տեսնում է՝ բռնութիւն, կամայականութիւն, թայֆայական հաշիւներ, կիրք, զրկանք: Հասկանալի է, որ բանակում ստացած «քաղգրագիտութիւնը» շատ շուտով գոլորշիանում է նրա գլխից, եւ նաեւ մնում է գիւղի դժգոհների բանակին:

Դասակարգութիւնը զօրամասերից ամփոփական երեւոյթ է, բայց այդ մասին ոչ մի տեղ չի յայտնւում: Զօրքի վիճակով հետաքրքրւելը խիստ արգիլւած է:

Ժողովրդի մտաւոր մակարդակը, մանաւանդ քաղաքական — հասարակական տեսակէտից, բաւական բարձր է, թէեւ միակողմանի: Նոյն իսկ խորհրդային թերթերի Եզովպոսեան լեզուն հասկացւում է առանց դժւարութեան: Գրուածները ընդունւում են ի հակառակէն, գրողը մի բան է ասում, ընթերցողը հակառակն է հասկանում: Կամ տողերի մէջ իմաստ փնտռում:

Յիշում եմ, Խորհրդային Միութիւնն այցելել էր յայտնի գրող Պանայիթ Իստրատին: Եօթը օր յետոյ, թերթերում վրդովւումով գրւեց, որ արտասահմանի մամուլում Իստրատին գրպարտութիւններ է արել Խորհրդային իշխանութեան հասցէին. մենք նրան այնպէս լաւ ընդունեցինք, իսկ նա, թշւառականը, գրում է թէ Խորհրդային Միութեան մէջ հաց ստանալու համար մարդիկ հերթի են կանգնում: Ընթերցողները դրանից իրենց եզրակացութիւններն էին անում:

Կամ, օրինակ, Խորհրդային մամուլը ամէն օր խօսում է իմպերիալիստներից սպառնացող պատերազմական վտանգի մասին, ժողովուրդը կարդում ու երազում է. Աստուա՛ծ, երբ պիտի գայ փրկարար պատերազմը:

Բայց մամուլը, ի հարկէ, ունենում է ազդեցութիւն մտքերի վրայ եւ մարդկանց սխալ դատողութիւն է տալիս: Օրինակ, Խորհրդային Միութեան սահմաններում տարածւած է այն համոզումը, որ արտասահմանի տասնեակ միլիոնաւոր բանւորութիւնը կոտորւում է սովից եւ ուղղակի ստրուկ է դրամատէրերի ձեռքում: Այնտեղ չգիտեն, որ արտասահմանի գործազուրկ բանւորը տարիներով դրամ է ստանում պետութիւնից կամ ապահովագրական հաստատութիւններից եւ, յաճախ, նոյն դէպս, աւելի լաւ է ապրում քան խորհրդային բանւորը: Այնտեղ համոզւած են, որ Մուսոլինիի Փաշիստ. ռէժիմի տակ բանւորները հազարներով բանտ են նետւում, տասնեակներով գնդակահարւում ու բնաջնջւում են:

Պարսկաստանից անցնելիս ես իմ աչքերովս տեսայ, որ բոլոր քաղաքներում աժան գներով խորհրդային ապրանքներ էին ծախւում—ծխախոտ, սապոն, կերպասեղէն, քարիւղ, թէյ, շաքար,— մինչդեռ Ռուսաստանում մարդիկ թէյի կարօտ են քաշում եւ բանւորական ճաշարաններում շաքարի փոխարէն գործ են ածում սախարին, թէեւ շաքարի գինը գանձւում են բանւորների ռոճիկներից: Ախալքալաքում 50 գրամ հասարակ ծխախոտը (մախորկա) ծախւում էին 4 րուբլով, իսկ քիչ անդին, Պարսկաստանում, ռուսական ընտիր ծխախոտը վաճառւում էր քանիպատիկ աւելի աժան գնով:

Տոլարի գինը կառավարական օրէնքով, 1 րուբլի 96 կոպէկ էր, իսկ դուրս «սեւ շուկայում», ծածուկ ծախւում էր 25–30 րուբլով: Ցարական 10 ոսկի րուբլիանոցը 1924–ին խորհրդային դրամով արժէր 11 րուբլի եւ նոյնիսկ 9 ուկէս րուբլի, իսկ իմ հեռանալու ժամանակ՝ 30 րուբլի:

Մասնաւոր մարդկանց ոսկի ծախելը արգիլւած է, պէտք է ծախել միայն պետութեան, իսկ կառավարութիւնը ոսկին գնում է նախապատերազմական գներով, այսինքն՝ ոսկի 10 րուբլիանոցի փոխարէն տալիս է նոյնքան չէրվոնեց թուղթ, որը արժէքազուրկ է եղած: Մասնաւոր մարդկանց վաճառողներին խիստ պատիժ է տրւում: Այսպէս ծխախոտի յայտնի վաճառական Սէյլանեանը, որ արդէն ուժից ընկած ծերունի էր, Սիբիր աքսորուեց միայն իր ոսկի մատանին ծախած լինելու համար, ի հարկէ, ծայրայեղ կարիքից ստիպւած: Ես տեսայ որդուն, Կոլեային, կայարանում, որ արցունքը աչքերին ճանապարհ էր դնում աքսոր ուղարկւող հօրը:

Հացի փութը կոոպերատիւներում 7 կոպէկ էր, իսկ մասնաւոր մարդկանց մօտ, եթէ գտնւէր, 80 կոպէք: Կոոպերատիւներից բանւորներին օրական տրւում էր 800 գրամ, ոչ–բանւորին՝ 400 գր., երեխաներին՝ 200 գր.: Սապոն, եղած ժամանակը, տրւում էր ընտանիք–գլուխ ամսական 400 գր.: Կարագ, պանիր՝ չէր գտնւում, եղած դէպքում ընտանիք–գլուխ տրւում էր 50–100 գրամ: Կօշիկ՝ զոյգը 100–150 րուբլի, այն էլ մեծ դժւարութեամբ էր ճարւում, նոյնպէս եւ մանուֆակտուրան ու հագուստը: Սպիտակ հաց չկար, երբեմն տալիս էին հիւանդներին, բայց ստանալու համար պէտք էր ներկայացնել բժշկական վկայական:

Եկեղեցիների մեծ մասը գրաււած էր. զանգերը հանւած էին: Եկեղեցի գնալը օրէնքով արգիլւած չէր, բայց գնացողները կասկածի եւ հսկողութեան տակ էին ընկնում, մանաւանդ երիտասարդութիւնը: Այսպէս կոչւած «հանգստեան տներից», Սեւ Ծովի եզերքին, օգտւում էին, կարելի ասել, բացառապէս արտօնեալները, առաջին հերթին կոմունիստները, խորհրդային բարձր պաշտօնեաները, «հարուածայինները» եւայլն: Ժողովուրդը թշնամանքով էր վերաբերւում «հանգստեան տներից» օգտւողներին. կոչում էր «հացկատակներ»: Թատրոններից էլ օգտւում էին արտօնեալ դասերը: Բանտում ես աշխատում էի իբրեւ կօշկակար, մեր կարած կօշիկների 90 առ հարիւրը գնում էր չեկիստներին եւ կոմունիստներին, մնացածը՝ կոոպերատիւներին, որտեղից նոյնպէս, առաջին հերթին, [illegible]ւում էր բոլշեւիկներին:

×

Անկարելի է թւել ու նկարագրել բոլոր այն անարդարութիւնները, որոնց ականատես եղայ ես: Եւ ահա այժմ, երբ բախտը ինձ, վերջապէս ժպտաց, եւ ես դուրս պրծայ խորհրդային դժոխքից, սարսուռով ու [illegible]կումով եմ վերյիշում այդ ամէնը: Ամերիկայից ես մեկնեցի վառ յոյսերով, կենսուրախ, խանդավառ, հայրենիքս ծառայելու անզուսպ տենչով: Հայրենիքից հեռացայ յուսահատ, հոգով ու մարմնով հիւանդ, սրտաբեկ ու կոտրուած թեւերով:

Գրում եմ այս տողերը սրտի կսկիծով: Գրում եմ որպէսզի ուրիշներն էլ իմանան: Գրում եմ քաւելու համար անցեալի մեղքս: Ինչքա՜ն մարդկանց ինքս էլ մոլորուած, խաբել եմ ասելով, — թէ խորհրդային Միութիւնը բանւորի եւ գիւղացու ազատ հայրենիքն է, ուր աշխատաւորների միահամուռ ջանքերով ընկերվարութիւն է կառուցւում: Ո՛չ, լսեցէք, [illegible] սուտ է, անամօթ կեղծիք ու խաբէութիւն է: Ընկերվարութիւն չկայ, Խորհրդային Միութիւնը մի ահարկու բանտ ու տանջարան է բանւորների եւ գիւղացիների համար:

Մ. Ա. Վ.

(ՎԵՐՋ)

լու լերան վրայ ընդհարումի բռնուած էր Շահին պէյի ուժերուն հետ: Ցաւելուածական տեղեկութեանց համաձայն, Թշնամին պարտութեան մատնած էր Շահին պէյի ուժերը եւ իր դէմը ուրիշ դիմադրութիւն չտեսնելով ազատօրէն չարունակած էր իր ճամբան եւ յաջողած էր Անթիապ մտնել:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

— :-: —

Փոմօն Սէն – Ժիւլիէն Լա Ռօզիէր եւ շրջակայքի հայութիւնը որ կարելի է հաշուել 500էն 600 ընտանիք, այս վերջերս գերագոյն ճիգեր կ'ընէ ունենալու համար իր սեփական Մատուռ Մանկապարտէզը:

Այս նպատակին համար ընտրել յետոյ յանձնախումբ մը, գլխած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան առ ի վաւերացում, իսկ վարչութիւնը գնահատելով եւ վաւերացնելով խնդրեց Առաջնորդ Սրբազանէն ժապաւէնեալ տոմար մը: Սրբազանը եւս անմիջապէս պատրաստել տալով ժապաւէնեալ տոմարը եւ գլուխը արձանագրելով Ֆրանսական կառավարութեան հայ գաղթականներու տուած 70 հազարի մնացածէն 5000 ֆրանք յանձնեց յանձնախումբին: Այդ 70.000 ֆրանքի գումարը պէտք է ըսել որ չատ պատշաճ կերպով գործածուեցաւ շրջանի մատուռներու չինութեան՝ հողի գնման կանխավճարի ձեւով: Յանձնախումբը եռանդով ձեռնարկած է հանգանակութեան եւ քանի մը օրուան մէջ արդէն իր մէջէն 15,000 ֆրանքի հասցուցած է գումարը՝ հինգ հազարով կ'ընէ ընդհանուր գումար 20,000 եւ կը չարունակեն առանց վհատելու իրենց թանկագին ժամանակը տրամադրել այս նուիրական գործին յաջողութեան, որ պատճառ պիտի ըլլայ նուազագոյն 300 երկսեռ երախաներու հայեցի կրթութեան: Գովելի է անոնց ճիգերը եւ քաջալերանքի արժանի:

Հանգանակիչ յանձնախումբը նամակներ գրած է Բարեգործականին եւ հայազգի մեծահարուստ անձնաւորութեանց մեծ յոյսերով եւ ակնկալութիւններով, բայց դժբախտաբար որքան որ կը լսենք այդ ակնկալութիւնները ամբողջովին ապարդիւն եղած են, ոմանց չոր ու ցամաք մերժումով եւ ոմանց ալ քար անտարբերութեամբ:

Ցաւալի է Բարեգործականին ժխտական պատասխանը որ երբեք չէր սպասուեր, քանի որ ան այս վերջին տարիներս իր գոյութեան իրաւունքը կ'արդարացնէր միմիայն կրթական գործին սատարելով, ինչ որ ազգը իրաւունք ունէր իրմէն սպասելու: Գիտեմ թէ ասկից քանի մը տարի առաջ Բարեգործականը որոշ գումարով մը օգնութեան հասաւ Փոմօնի Մանկապարտէզին որ դատապարտուած էր գոցուելու: Նկատումները մէկ կողմ դնելով իսկ՝ գնահատական էր այս ժեստը, իսկ այժմ տարօրինակ կը թուի այս մերժումը իրեն ուղղուած այն սրտառուչ կոչին ի պատասխան: Արդեօ՞ք խորթութիւն կայ Փարիզի արուարձաններու մանկապարտէզներու եւ Փոմօնի չինուելիք դպրոցին մէջ: Կը հարցնեմ ի՞նչպէս պիտի հանդուրժեն Մարսէյլի Բարեգործականի անդամները այս անարդարութեան հանդէպ, չարունակելով յումպէտս իրենց տարեվճարները: Բարեգործականէն երբեք չէինք սպասեր այս վերաբերմունքը:

Շէնքին համար նախատեսուած է 50 հազար ֆրանք որուն 20 հազարը պատրաստ կարելի է ըսել: Հանգանակութիւնը կը չարունակուի, գովելի է հայ աշխատաւորներու, արհեստաւորներու եւ գործաւորներու գեղեցիկ վերաբերմունքը դէպ ի այս հաւաքական գործը, անոնցմէ ոմանք արձանագրուեցան իբրեւ դրամ չարաթներով ձրի աշխատիլ: Իսկ արհեստաւորները ձրի պատուհաններ ու դռներ չինել փայտով միասին, ուրիշ մը անձրեւի եւ ջուրի խողովակները տրամադրել: Ահա թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը կը չինէ իր դպրոցն ու եկեղեցին, աւելի արժէքաւոր քանի որ անոր սեփական տէրը ինքն է ոչ թէ անհատ մը որ օր մը կարող է իր մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով փակել այդ դուռները հասարակութեան առջեւ: Մենք տեսած ենք Հայրենիքի մէջ եկեղեցիին դէմ յանդիման կանգնած դպրոցը: Օտարութեան մէջ չինուած հոյակապ եկեղեցիները ժամանակի ընթացքին մոռացութեան դատապարտուած են, դպրոցն է որ միմիայն կապը կը պահէ այս ժողովուրդին դէպ ի իր մայրենի լեզուն եւ հայրենիքը, այլապէս ամէն մէկ քայլափոխին այլասերման վտանգն է որ կը սպառնայ հիմէն անոր գոյութեան:

Գ. Շահլամեան

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

— :-: —

Ազգային ազատագրութեան համար ինկող Տարօն – Տուրուբերանի անմահներու յիշատակի օրն է Վարդավառը. օր մը որ ոչ միայն Տարօնցիներուս այլ ամբողջ հայութեան պարտականութիւն կ'ըլլայ յարգանքով տօնելու:

Եթէ բաղդատութեան դնենք անոնց կեանքն ու գործը՝ մեզ նման ստրկութեան լուծի տակ տրորուած ազգերու հերոսներու կեանքին ու գործին հետ, ինչպիսին են Սերպիա, Յունաստան, Պուլկարիա եւն. կընանք ճակատաբաց ըսել որ մերինները ալ աւելի յանդուգն, ալ աւելի անձնազոհ, ալ աւելի զոհաբերուող եղան, քանի որ հակառակ մեր աշխարհագրական դիրքին ու քաղաքական չնչահեղձ մթնոլորտին, առանց կատարելագործուած հրացանի, առանց մարտական միջոցներու, լեռներու անմատչելի բարձունքներէն գերմարդկային ուժով մը հրաշքներ գործեցին. 40 տարի անդադար Տարօն անիպալեան վրէժխնդրութեան ուխտով պայքարեցաւ ընդդէմ թրքական գարշելի բռնութեան:

Այս անսահման զոհողութենէ վերջ որքան ցանկալի է մեզ ըլլալ հայրենի ազատ հողի վրայ, ունենալ մեր Պանթէոնը, ուր աճիւններու վրայ կանգնած կոթողներու առջեւ հայ եռագոյնով ու սուրով, հայ ազատորդիներերով, փառապանծ ողջունէինք:

Աւա՜ղ, հեռո՜ւ ենք... կրակէ, սուրէ, աքսորէ, բազմապիսի չարչարանքներէ ազատողներս ալ՝ անգաւոր ճակատագիրը շղթայ դրաւ մեր ձեռքերուն, այս օտար ապառաժներու վրայ, ուր ոչ հայրենասիրական սերմ կը բուսնի ոչ ալ հայրենի զգացումներով գոյնզգոյն անուշաբոյր ծաղիկ:

Սակայն այս դժբախտ անչարժութեան հայրենի մոգական ուժը տակաւին չէ ցնդած մեր միս ու ոսկորէն, մեզ մերթ ընդ մերթ կը հրահրէ պարտադրելու չմոռնալ հայրենիքը չմոռնալ անոր սիրոյ համար մեռնող մեր սիրելի հերոսները:

Այսպէս համախմբուած հայրենի անցնող տրտմօրօր երազներու երանութեան մէջ, կը խոնարհինք անհուն երախտագիտական զգացումներով մեր հերոսներու անմահ յիշատակի առջեւ երբ Վարդավառը գայ:

Միայն չատերը տակաւին չեն կրցած ըմբռնել Տարօնոյ յեղափոխութեան գաղափարի վեհութիւնը, Տարօնոյ հերոսներու կեանքն ու գործը, որոնք կեանքի ամէն դառնութիւնները կրելով, հայրենի դաշտ, անտառ, լեռ, ձոր, կարելով ուղեցին արթնցնելու Հայը իր դարաւոր ստրկութեան քունէն:

Մեր մէջ կեանքի բազմակողմանի ըմբռնում չկար: Հերոսներն էին որ ազատութեան գաղափարը արթնցուցին թէ ի՞նչ է կեանքը, ի՞նչ է հայրենիքը, ի՞նչ է ազատութիւնը:

Հասկցուցին թէ ապրելու համար պէտք է լաւ ապրիլ, ազատ ապրիլ, ձգտում ունենալ, յեղափոխել անարդարութեան ու բռնակալութեան դէմ, մարմնով ու հոգիով, գեղարուեստով եւ կրօնով:

Որովհետեւ ազգի մը մէջ կեանքի բոլոր երեւոյթները ներդաշնակ համաչափութեամբ պէտք է զարգանան:

Ահա թէ ինչ էր անոնց մեզի գծած ճանապարհը որու վրայ նայիլ անգամ չենք կրնար. քանի որ շղթայուած է մեզ բախտը եւ այս պատճառով մեր մէջ առաջացած է տեսակ մը ընկերային հիւանդագին վիճակ եւ եթէ այս հիւանդագին վիճակը չբուժուի հետեւանքը կ'ըլլայ քայքայում, մեղկացում:

Մեր այս հիւանդագին վիճակը բուժել կարելի է միայն հերոսներու պաշտամունքով:

Մարսէյլ — Գ. Շէխիկեան

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԷՆ

բարեգործականի 30 յունիսի զեկոյցէն քաղելով, պ. գ. կիւլպէնկեանի հրաժարագրէն կուտանք այն հատուածը՝ որ կը բացատրէ հրաժարման դրդապատճառը.

Ամէն դժուարութեանց հետ նոր անակնկալ դէպք մը կուգայ սակայն Միութեան խաղաղութիւնն վրդովել, այն է Երեւանի կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ Պ. Խանճեանի անհեթեթ առարկութիւնով իմ անձիս դէմ նախատինքներ ըրած է. ի զուր սպասեցինք որ Հայաստանի կառավարութիւնը հերքէր այդ բացարձակ անտեղի յարձակումը. ուստի ես իբրեւ նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան պարտաւորուած եմ հրաժարիլ, ի նկատի ունենալով որ Բարեգործականը Երեւանի կառավարութեան հետ զանազան բարեգործական ձեռնարկներու համար անհրաժեշտ կապ ունի, եւ ես իմ անուամբ եւ ստորագրութեամբ չեմ կարող յարաբերութիւն ունենալ անոնց հետ՝ իբրեւ նախագահ՝ ներկայ պարագաներու ներքեւ:

Պ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման յաջորդող պարագաներուն մասին, Բարեգործականը կուտայ հետեւեալ զեկոյցը.

— Երբ Տ. Կիւլպէնկեան վերադարձաւ ճամբորդութենէ, որուն ընթացքին հեռագրով մը պատասխանած էր իրեն ուղղուած նամակին, կրկնելով իր հրաժարականը, Կեդր. Ժողովէ կողմէ պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար Վսեմ. Տ. Գ. Նորատունկեանէ, Տիգրան Խան Քէլէկեանէ, Առաքել եւ Զարեհ Պէյ Նուպարէ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ հրաժարեալ նախագահին հետ, որ, թէեւ յոյժ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ յարգոյ պատուիրակները, անոնց իր հոգածութեան եւ անպաշտօն աշխատակցութեան մասին հաւաստիքներ տալով, բայց եւ այնպէս անխախտ մնաց իր որոշումին վրայ, անգամ մը եւս թուելով պատճառները՝ քաղ. Խանճեանի ճառը, հայ թերթերու խծբծանքները եւ իր համոզումը թէ իր ներկայութիւնը Միութեան համար աւելի վնասակար էր քան օգտակար:

«Այս տեսակէտին համաձայն չգտնելով, Միութեան պատուիրակները պարտք սեպած են հերքել մեր նախագահին առարկութիւնները: Արդարեւ, եթէ բացարձակօրէն անարդար են քաղ. Խանճեանի վերադրումները, որոնց դէմ Կեդր. Ժողովը բողոքեց Հայաստանի կառավարութեան ուղղուած իր 7 Մայիս ամսաթիւ պաշտօնագրով, եւ որոնցմէ վերջ Երեւանի պաշտօնաթերթին մէջ (24 Մայիսին) աւելի եւս բուռն յօդուած մը հրատարակուեցաւ, եթէ մամուլին քննադատութիւններն ալ անխուսափելի են որ եւ է ձեռնարկի հանդէպ որ կը շարժի եւ կը ստեղծագործէ, սակայն եւ այնպէս Տ. Կիւլպէնկեանի անձնաւորութիւնը մեր ազգին ղեկավար շրջանակներուն եւ մեր Միութեան բոլոր բարեկամներուն յարգանքով շրջապատուած է միշտ: Այն խանդավառութիւնը որով ընդունուեցաւ շուրջ երկու տարի առաջ իր ընտրութիւնը եւ այն անկեղծ ցաւը զոր իր հրաժարականը պատճառեց, ցայտուն փաստ է որ ազգը համօրէն գիտցաւ գնահատել, ինչպէս կ'արժէր, Տ. Կիւլպէնկեանի մտքի յատկութիւնները, անձնական հմայքը եւ անձնուէր ղեկավարութիւնը:

«Այս բացատրութիւնները սակայն չեն կրցած տարհամոզել յարգոյ նախագահը, որ չնորհակալութիւն յայտնելով հանդէպ արտայայտուած զգացումներուն համար, կրկնած է թէ իր որոշումը անդառնալի ըլլալով հարկադրուած էր պնդել իր հրաժարականին վրայ, նոյն իսկ Միութեան շահուն համար, մանաւանդ որ իր յարաբերութիւնը Հայաստանի կառավարութեան հետ այլ եւս անկարելի դարձուած էր:

«Այս պայմաններուն մէջ, Կեդր. Վարչ. Ժողովը, իր 15 Յունիսի նիստին մէջ, ինքզինքը գտաւ Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հրաժարականը ընդունելու տխուր հարկադրանքին առջեւ, եւ հրաժարեալ նախագահին ուղղեց իր երախտագիտական զգացումները՝ այն աշխատակցութեան համար զոր իր կարճատեւ նախագահութեան շրջանին ընծայեց, դէպ ի Միութիւնը իր ցոյց տուած վեհանձնութեան համար, ինչպէս նաեւ իր խոստումին համար՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս զօրավիգ կանգնելու Հ. Բ. Ը. Միութեան, որուն կը միացնեն ինքը թանկագին կապեր եւ յիշատակներ:

«Կեդր. Ժողովը, աւելի նպաստաւոր հանգամանքներու սպասելով, որոշեց յետաձգել նոր նախագահի մը ընտրութիւնը, խնդրելով իր անձնուէր փոխ-նախագահներէն՝ Տեարք Տ. Քէլէկեան, Զարեհ պէյ Նուպար եւ Պ. Խամէրեան, որ հերթով ստանձնեն թափուր մնացած նախագահական բարձր պաշտօնը» եւայլն:

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ՏՈՒՐՔ

«Հայրենիք» վերի խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 14).

— «Իր Հնգամեայ Ծրագիրը կատարելու ձախողանքէ փրկելու, ինչպէս նաեւ վերահաս պատերազմի մը հանդէպ աւելի պատրաստ ըլլալու համար, Խորհրդային կառավարութիւնը վերջերս կարգ մը արտակարգ զիջումներ ըրաւ ժողովուրդին: Օրինակ՝ որոշ արտօնութիւններ տուաւ գիւղացիներուն իրենց արտադրութիւններու յաւելեալ մասը ազատօրէն շուկայ հանելու եւ ուզած գնով ծախելու, թեթեւցուց տուրքերն եւ կենսամթերքներու բաշխման դժուարութիւնները եւ անգամ իրաւազուրկ «բուրժուաներուն» ու «կուլակներուն» աննախընթաց դիւրութիւններ տուաւ:

Սակայն, որովհետեւ Մոսկուա ի վիճակի չեղաւ արտասահմանէն խոշոր փոխառութիւն մը կնքելու իր Հնգամեայ Ծրագիրը եւ զինուորական պատրաստութիւնները աւարտելու համար, Խորհրդային կառավարութիւնը ուրիշ ելք չէ գտած, բայց եթէ կրկին դիմելու ներքին փոխառութեան միջոցին, որով կ'ուզէ 3200 միլիոն ռուբլի կամ 1600 միլիոն տոլար կորզել ժողովուրդէն:

Որոշ է, թէ Խորհրդային Միութեան բազմիցս թալանուած ժողովուրդը չպիտի կարենայ եւ ոչ ալ ուզէ իր ազատ կամքով այդքան խոշոր դրամական զոհողութիւններ ընել: Ուստի Մոսկուայի իշխանաւորները բռնի միջոցով պիտի փորձեն զանձել իրենց յայտարարած «փոխառութիւն»ը, որ իրականին մէջ պիտի դառնայ հազիւ քօղարկուած հսկայավիթխար տուրք մը:

Արդարեւ Մոսկուայէն եկած տեղեկութիւններու համաձայն, Խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէ, որ ամէն աշխատաւոր իր «յօժար կամքով» տայ առնուազն իր երեք չաբաթականները: Եւ որովհետեւ Խորհրդային Միութեան գրեթէ բոլոր արդիւնաբերութիւնը կառավարութեան հսկողին տակ է, այդ զոհողութիւնն ընելէ խուսափող աշխատաւոր մը փողոց պիտի նետուի, եթէ չկատարէ կառավարութեան պահանջը:

Սակայն ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց եթէ այն. որ Ստալինի վերջերս ըրած զիջումները ժողովուրդին ոչ միայն յետ կ'առնուին անկէ, այլ եւ աւելի ծանր բեռներ կը դրուին անոր ուսերուն վրայ»:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.

«Ոստիկանութիւնը կասկածի մը վրայ պէտք տեսած է կարգ մը անձեր հսկողութեան տակ առնելու եւ քննութիւն կատարելու: Խնդրին բնոյթը պիտի հասկցուի կատարուած քննութեանց վերջանալէն յետոյ: Ոստիկանական շրջանակներուն մէջ այս մասին խիստ լռութիւն կը պահուի»:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հայ Երաժշտութիւնը

Յունիս 23ին Տոքթ. Պ. Քէօփրիւլեան Լվովի (Լեհաստան) Ռատիոյէն դասախօսութիւն մը կարդաց հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան մասին: Եւ յետոյ ձայնագիրով մը նմոյշներ տուաւ հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութենէն:

× Կվարտալնիկ Մուզիկզնի, Վարշաւայի երաժշտական ամենամեծ հանդէսը 14—15 թիւով (յունուար – ապրիլ 1932) կը հրատարակէ տիկին Տոքթ. Քէօփրիւլեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը հայ երաժշտութեան մասին, ժողովրդական ու եկեղեցական, ինչպէս նաեւ Կոմիտաս վարդապետի մասին: Լեհական գիտական գրականութեան մէջ առաջին փորձն է այս:

Տիկին Քէօփրիւլեան, լեհ երաժշտարան, որ ծանօթ է իր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններով ֆրանսերէն, լեհերէն եւ գերմաներէն, վերջերս Անահիտի մէջ կ'երեւար նաեւ հայերէն ուսումնասիրութեամբ մը լեհ մեծ երաժիշտին, Շոփէնի մասին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

1.— Թշնամութիւն եւ Հաշտութիւն, կատակերգութիւն երեք արարուածով. Հ. Գէորգ Վ. Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ 46: Գին՝ 6 ֆրանք:

2.— Պանդոկի գողը, զաւեշտ մէկ արարուածով, Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ: Գին՝ 3 ֆրանք:

3.— Սպիտակ տաբատը կամ Ակամայ մարգիկը, կատակերգութիւն մէկ արարուածով. Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Վիեննա, 1932, էջ 34: Գին՝ 5 ֆրանք:

Այս պրակները կը կազմեն թատերական չարք մը, դպրոցներու համար: Հրատարակութիւն Վիեն. Մխիթարեան տպարանի: Դիմել՝ Librairie des P. P. Méchitharistes. Méchitharistengasse 4. Viinne (Autriche):

4.— Ազգային դէմքեր, Հ. Սիմոն Երեմեան, Թ. չարք, տպգր. Վենետիկ, 1931: Գին՝ 3 ֆրանք:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Մինչ Սուրէն դեռ կը մտածէր: Անոր այնպէս կը թուէր թէ խիզախութիւն մը կրնայ ծանր արժել Աստղիկին: Ինք յանձն առած էր երազի մը ճամբուն դառնութիւնը: Բայց Աստղիկը, — կը խորհէր — կրնար աւելի բախտաւոր ըլլալ: Կ'ուզէր տիրանալ անոր. անշո՛ւշտ: Բի՞չ երազեր էր, իր կարգին, այս միութիւնը: Եւ որքա՛ն տագնապեր էր տարակոյսէն, որ չկար հիմա, ո՛չ, չկար հիմա...: Եւ ահա իր դէմն էր ան՝ իր զգացումին ամբողջ թափովը, եւ նուիրումի պատրաստ: Սպասուն՝ բառի մը եւ հաւանութեան մը: Բայց, տարօրինակ մտահոգութիւն մը դեռ կը կաշկանդէր Սուրէնը: Ու կը մտածէր թէ Աստղիկ, այդ անպատրաստ ու դիւրաթեք աղջիկը, կրնա՞ր տոկալ այն անխուսափելի տագնապին, որ, իրենց եւ իր տանը մէջ երեւան պիտի գար տարբեր ձեւերով: Կը վարանէր, նաեւ ապագայ պատասխանատուութեան մը առջեւ: Մտքին ու սրտին պայքարն էր: Երազին ու իրականութեան պայքարը: Դժուն, ճնշող, ծանր բարդութիւններով:

— Ինչո՞ւ կը լռէք, — խօսեցաւ կրկին Աստղիկ — դուք առաջ աւելի յանդուգն էիք... Կը յիշէ՞ք այն օրը, ձեր տունը, երբ խիզախ քայլ մը առիք... հիմա, երբ աւելի ազատ կրնանք շարժիլ, կը վարանիք ու կը լռէք...

Այո: Ինչո՞ւ կը լռէր: Ի՞նչ ալ չէր գիտեր: Ի՞նչ ըսէր:

Այո՞, թէ ոչ: Խոստովանի՞լ ու հրահրե՞լ, թէ... թէ ի՞նչ, սակայն: Կրնա՞ր թիավարել իր զգացումին դէմ: Երբ մանաւանդ խումբեր էր ալիքը ու կը ծեծէր իր կուրծքը:

Այն պահուն, ոտնաձայներ լսուեցան բակէն: Խօսուտուք կիներու միջեւ: Կուգային: Աճապարել պէտք էր: Աստղիկի սիրտը սկսաւ աւելի ուժգնօրէն տրոփել: Աւելի մօտեցաւ Սուրէնին: Ուզեց փարի՛լ անոր: Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ահա կը քանդուի երազը... թէ կրնան գալ, թէ կրնայ մեկնիլ Սուրէն ու զատել... Սարսափած էր ու տժգունած: Պոռալ կ'ուզէր ու չէր կրնար: Փաթթուիլ կ'ուզէր ու կծկուիլ անոր կրծքին վրայ, բայց դեռ կը յամենային փնտռուած բազուկները: Կը շնչէր արագ ու հեւուն: Տա՛ք, քաղցրօրէն տաք մը անցաւ մարմնէն: Նայուածքը տուաւ Սուրէնի նայուածքին: Եղնիկի մը նման որ երկար փնտռտուքներէ վերջ մայրը կը տեսնէ՝ ստուերոտ ձորի մը մէջ, ջուրէն անդին, ու հրճուանքը կը ճառագայթէ իր մութ աչքերուն մէջ... Ու նետուիլ կ'ուզէ: Կը նետուի: Նետուեցա՞ւ, Աստղիկ, թէ՞ գրկուեցաւ...: Ոտնաձայները մօտեցան, սակայն վտանգի պահն էր: Փոթորկումի պահը: Այն պահը, որ սարսափին հետ խիզախութիւնը կը ծնցնէ: Ու այդ խենթ ու զօրեղ գրկախառնումը, որ ըղձանք էր, յորդում էր ու սեղմումէ գերիվե՛ր բան մը, հոգեպնդեց Սուրէնը: Հոգեփոխեց զայն: Քիչ առաջ վարանող այդ երիտասարդը դարձաւ ինքնավստահ ու վճռական, նաւապետին նման, որ կ'օրօրուէ գինիի շիշին առջեւ ու անոր հետ, եւ, վտանգի ազդանշանին վրայ, զարմանալի ու գերմարդկային ինքնամփոփումով մը կը կառչի ղեկին...

Սուրէն ծռեցաւ սեղանին ու արագօրէն մրոտեց թուղթ մը: Վազեց դուռ: Գնդասեղով մը դրաւ զայն դրան դուրսի կողմը, ներսէն կղպեց ու վերադարձաւ:

Ապահով էին: Մինակ: Զիրար սեղմած՝ երկու թռչուններու նման հովէն օրօրուող ճիւղի մը վրայ...: Աստղիկ խելացնոր յուզման մը մատնուած էր: Թեւերը դրեր էր անոր ուսին, մարմինը ամբողջովին կոթնցուցած՝ անոր յաղթ իրանին, կծկուած, ծուարած նոյն իսկ, ու երեսը դրած Սուրէնի կուրծքին, աչքերը փակ, կը շնչէր արտակարգ խռովքով մը...: Պահ մը տարակուսեցաւ այդ երջանկութեան, գլուխը վերցուց, նայեցաւ Սուրէնին, եւ ուզեց համոզուիլ թէ իրա՛ւ անոր գրկին մէջ էր, անոր թեւերովը պաշարուած...: Մինչ Սուրէն, կ'ըմբոշխնէր պահը, գերագանցօրէն երջանիկ այն մտածումէն թէ իրն էր, վերջապէս ի՛րը...: Ու մեծ, բուռն, տարօրէն հրճուանքէ մը մղուած շոյեց անոր մազերը եւ դարձնելով Աստղիկի դէմքը իր դէմքին, համբուրեց զայն շրթներէն ջերմ, գեղուն, անդիմադրելի տենչանքով մը...

Աստղիկը մնար սեղմուած Սուրէնի: Չէր կրնար խօսիլ: Ու հազիւ կը լսէր շշնչուն բառերը Սուրէնին, զոր կ'արտաբերէր ան՝ զգուելով զինքը ու համբուրելով խելայեղ յուզումով մը: Ու անոր բառերը կը թրթռային իր մէջ, կը վերստեղծէին տեսիլ մը, որ պահ մը պատրանք էր թուած, եւ որուն, անձայն, սեւեռած մնացեր էր իր գիտակցական ու զգացողական կեանքի ամբողջ ընթացքին, ինչպէս փոթորիկէ բռնուած նաւ մը հեռակայ բայց միշտ մօտ թուող փարոսի մը...

Արտասովոր խռովքը Աստղիկին, եւ պսպղուն ու գեղաբոյր մարմինը անոր, անօրինակ յուզման մը մատներ էին Սուրէնը: Ու երկուքը, պահ մը, ընդելուզուեր էին, կարծես: Այդ պահը երեւակայուած, բայց դեռ անծանօթ աշխարհ մը բացեր էր Սուրէնի համար: Վճի՛տ: Լոյսի, անըրջանքի, հոգեպարար յոյզերու աշխարհ մը...:

* *

Ժամեր վերջ, երբ Սուրէն տուն վերադարձաւ, չափազանց խռովուած գտաւ մայրը: Ըսաւ թէ «փէք ալաֆրանկա աղջիկ մը» եկեր էր, ձգեր էր valise մը, ու, սպասելէ վերջ բաւական ատեն, մեկներ էր, թողլով նամակ մը:

Սուրէն առաւ նամակը ու բացաւ. Իր աչքերը բացեր էր եւ՝ մայրիկը...

Ֆրանսուհիէն էր: Քանի մը տողեր միայն:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Իրլանտական կառավարութիւնը կ'ուզէ որ այս մասին կազմուելիք խրատարար ատեանին անդամները ազատօրէն նշանակուին:

Եթէ փոխանակ այս առաջարկը ընդունելու, անգլիական կառավարութիւնը պարզապէս դիմէ փոխվրէժի միջոցներու, Անգլիա ինքն իսկ այնքան պիտի նեղուի որքան Իրլանտա, որ պիտի ջանայ իր հառայթի աղբիւրները կազմակերպել՝ բոլոր հաւանականութեանց դիմագրաւելու մտադրութեամբ:

Ուիլեըմ Նորթըն հաւաստեց թէ ներկայիս՝ իրլանտական նոր ընտրութեանց հարց չի կրնայ ծագիլ, եւ թէ, եթէ Ծերակոյտը պնդէ հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագծին մէջ մտցուելիք փոփոխութեանց վրայ, օրինագիծը պիտի քուէարկուի 18 ամիս յետոյ, երբ Ծերակոյտը փոխուի:

Զինաթափութեան ժողովը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սըր Ճօն Սայմըն փափաք յայտնած էր այսօր հրաւիրելու ծովային հինգ պետութիւնները, անոնց յայտնելու համար անգլիական հակառաջարկները՝ ընդդէմ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին՝ նաւային զինաթափութեան մասին: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մերժած է այս հրաւէրը յայտնելով թէ նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը պէտք է քննուին ցամաքային եւ օդային զինաթափութեան հարցերուն նման, Զինաթափութեան ժողովին մասնակցող պետութեանց կողմէ, առանց խտրութեան: Այսպէս ուրեմն, Միացեալ – Նահանգները կը լքեն այն եղանակը որուն հիման վրայ կնքուած էր 1921ի Ուաշինկթընի եւ 1930ի Լոնտոնի դաշնագրերը: Գործնականապէս ուրեմն կը դրժեն 1929ի Հուվըր – Մաքտօնալտ համաձայնութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց զինուորական ծառայութեան շրջանը 14 ամիսէն իջեցնել 12 ամսուան:

ՖԱՇԱԿԱՆ ԼԵԳէՈՆՆԵՐԸ.— Մէկ տարուան ընթացքին իտալիոյ փաշական լեգէոնները ունեցած են 181,933 հոգիի յաւելում:

Ներկայիս՝ փաշական լեգէոնները կը բաղկանան 1,329,693 հոգիէ:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾ.— Բուռն փոթորիկի մը ընթացքին, երկու ճեպընթացներ բախում ունեցան Փրակայի մօտերը: Կառքերէն շատերը ճանգուեցան եւ 15 մեդր բարձրութենէ վար գլորեցան: Բեկորներուն տակէն կարելի եղաւ դուրս քաշել 9 դիակ եւ 20ի չափ վիրաւորներ:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջականներ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլօմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փաթարիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այսօր ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէսխումբերը, այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի

Ղեկավարութեամբ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ կաթօլիկ սրահին մէջ:

Յայտագիր.— կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Գ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Ամասիոյ Հաճի գիւղէն հայրս՝ Նշան Տէյիրմէնճեան՝ որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս, նոյնպէս կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սիմոն Տէյիրմէնճեան, որ 1915ին կը ծառայէր Էրզրում, թրքական բանակին մէջ սպայի պաշտօնով: Իրենց, ամէն լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօրը, Աբիսողոմ Տէյիրմէնճեանի, 14 rue de la Soul, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Հօրս մահից յետոյ մնացի մենակ փոքրիկ եղբայրներս գրկիս, մինչեւ որ անդրանիկ եղբայրս կարողացաւ նրանց իր մօտը առնէ: Դրանից յետոյ էր, որ սիրեցի Ճիովաննիին: Երբ նա Անգլիա եկաւ, մենք վախենում էինք առաջին հանդիպումից. մեր մէջ մի այդ տեսակ սարսափելի յիշատակ կար ընկած: Նա այնպէս դառն զգջում էր իր սխալը, իր այն դժբախտ նամակը, որ գրել էր բանտից: Բայց կարծեմ թէ, ընդհակառակը, ընդհանուր վիշտը մեզ աւելի մօտեցրեց միմեանց:

Մարտինին ժպտաց ու շարժեց գլուխը:

— Դուք ինչպէս էիք, չգիտեմ, — ասաց նա, — բայց Ճիովաննին ձեզ սիրահարել էր հէնց առաջին հանդիպումից: Յիշում եմ, երբ առաջին անգամ Լիվորնօ գնալուց յետոյ Միլան վերադարձաւ, այնպէս յափշտակուած էր ձեզմով, որ հոգիներս հանեց իր անվերջ Ջեմմայով: Ես ուզղակի ատում էի ձեզ այն ժամանակ: Ա՛յ, կարդինալը:

Կառքը անցաւ կամուրջը ու մօտենում էր Լունգարնոյի ափին մի մեծ տան: Մօնտանէլլին էտ էր ընկել բարձին սաստիկ յոգնած եւ անկարող ուշ դարձնելու ոգեւորուած ամբոխին, որ հաւաքուել էր մուտքի մօտ նրան տեսնելու: Տաճարում նրա դէմքին ճաճանչ տուող ոգեւորութիւնը կորել էր բոլորովին, եւ արեւի ճառագայթներ մերկացնում էին նրա կնճիռները, հոգսերի ու յոգնածութեան թողած այդ հետքերը: Երբ կառքից իջաւ ու տուն մտաւ ծանր ու կքած ծերունու քայլերով, Ջեմման շուռ եկաւ ու դանդաղ դիմեց դէպ ի կամուրջը: Նրա դէմքը մի վայրկեան կարդինալի յուսահատ ու խոժոռ հայեացքն էր արտացոլում: Մարտինի լուռ գնում էր կողքից:

— Ես յաճախ եմ հարց տուել ինձ, — սկսեց Ջեմմա մի կարճ լռութիւնից յետոյ — թէ նա ինչ խորհուրդ մասին էր ասում: Այնպէս երբեմն անցել է մտքովս... գիտէ՞ք, ինչքան էլ որ տարօրինակ լինի, զարմանալի նմանութիւն կայ երկուսի մէջ:

— Ի՞նչ երկուսի:

— Արթուրի ու Մօնտանէլլիի մէջ: Եւ այդ նկատողը միայն ես չեմ: Բաց ի դրանից, զգացւում էր, որ այդ ընտանիքի յարաբերութեան մէջ ինչ որ մի ծածուկ բան կար: Տիկին Բերտէնը, Արթուրի մայրը, զարմանալի աղնիւ կին էր: Նա էլ նոյն ոգեշունչ դէմքը ունէր, ինչ որ Արթուրը: Միայն նա կարծես միշտ վախ ունէր մի բանից, յանցանքի վրայ բռնուած մարդու նման. նրա խորթ որդու կինը վրդովիչ կերպով կոպիտ էր վարւում: Իսկ ինքը Արթուրը այնպէս անհնարին նման չէր այդ բոլոր տափակ Բերտէններին: Ի հարկէ, մանկութեանս մարդ ամէն բանի հաւատում է, բայց այժմ երբ անցեալն եմ վերյիշում, ինձ թւում է, որ Արթուրը Բերտէններից չէր

— Գուցէ մի բան է իմացել իր մօր մասին եւ այդ էլ եղել է նրա մահուան պատճառը եւ ոչ թէ Կարտիի դէպքը. — ասաց Մարտինի: Այդ միխիթարանքը միայն գտաւ:

Ջեմմա ցնցեց գլուխը:

— Եթէ տեսնէիք նրա դէմքի արտայայտութիւնը, երբ ես խփեցի, այդպէս չէիք խօսի, Ջեսարէ: Մօնտանէլլիի մասին կարելի է բոլորը ճիշդ է, նոյն իսկ շատ է հաւանական, բայց ինչ ես եմ արել, դրանից ոչինչ չի փոխւում:

Ու մի քանի քայլ առաջ գնացին առանց խօսելու:

— Սիրելի բարեկամս, — ասաց վերջապէս Մարտինի, — եթէ մի աշխարհիկ հնարաւորութիւն լինէր անցեալը փոփոխելու, արժէր որ մարդ մտածէր հին սխալների մասին. բայց քանի որ միեւնոյն է մտածելուց ոչինչ դուրս չի գայ, լաւ է՝ թողէք մեռելները թաղեն իրենց մեռելները: Այն ինչ որ այն ժամանակ պատահել է, սարսափելի է ի հարկէ, բայց այժմ դժբախտ պատանին գուցէ աւելի երջանիկ է քան իր գեռ ապրող շատ ընկերները, որոնք կամ աքսորուած են կամ բանտում: Մենք այժմ պարտական ենք մտածելու այդ թշուառների մասին եւ իրաւունք չունինք մեռելների համար ցաւելու: Յիշեցէք Շէլլիի խօսքը. «Անցածը մահուան է պատկանում, իսկ ապագան քո ձեռքին է»: Օգտուեցէք այդ ապագայից, քանի դեռ ձերն է եւ խորհեցէք, ոչ թէ ինչ վատ բան որ արել էք մի ժամանակ, այլ թէ ինչո՞վ կարող էք օգտակար լինել այժմ:

Ու յուզուած բռնեց նրա ձեռքից, բայց յանկարծ թողեց ու դէպ ի կողք մի շարժում արաւ, երբ իր ետեւից մի մեղմ ու ձիգ տաղ ձայնի հնչիւնը լսեց.

— Սրբազան Մօնտանէլլին անշուշտ այնպէս է, ինչպէս որ դուք ասում էք, յարգելի բժիշկ: Թէ խելը կ'ուզէք՝ նա չափազանց է լաւ այս աշխարհի համար, եւ վատ չէր լինի եթէ նրան միւս աշխարհը ուղարկէին: Ես վստահ եմ, որ նա այնտեղ էլ նոյն իրարանցումը առաջ կը բերէ, ինչպէս եւ այստեղ: Հաւանօրէն շատ կան այնտեղ ոգիներ, որոնք երբեք չեն տեսել այնպիսի մի հրաշալիք, ինչպիսին է աղնիւ կարդինալը, իսկ ոգիները ամէն բանից աւելի նորութիւնն են սիրում:

— Այդ դուք որտեղի՞ց գիտէք. — հարցրեց Րիքարդօ հազիւ զսպած տհաճութեամբ:

— Սուրբ գրքից, սիրելի բժիշկ: Եթէ հաւատանք Աւետարանին, ամենապատկառելի ոգիներն անգամ զուր գալիս անսպասելի զուգորդութիւնները, իսկ աղնուութիւնն ու կարդինալ ամէնից տարօրինակ խառնուրդն է թւում ինձ, նոյնչափ դժւարամարս որչափ խեչափառն ու մասուրի սերմաւոր: Վա՛յ, պարոն Մարտինի ու տիկին Բօլլան: Ի՞նչ հրաշալի եղանակ է անձրեւներից յետոյ, չէ՞: Դո՞ւք էլ էիք գնացել լսելու Նոր Սաւանարօլային:

Մարտինի շուռ եկաւ: Բոռ նրան էր մեկնել զեղեցիկ ձեռնոցով իր նուրբ ձեռքը, սիկար բերնին ու ծաղիկ մի ծաղիկ: Պայծառ արեւը ցոլում էր նրա հայելու նման փայլուն կօշիկների վրայ եւ լուսաւորում էր նրա ժպտուն դէմքը զետից անդրադարձող մի լոյսով: Մարտինիին նա այդ հաշմ երեւաց ու աւելի թեթեւսոլիկ, քան սովորաբար: Բոռ սիրով սեղմեց Մարտինիի ձեռքը, որ եւ գժգոհ տեսքով առաւ նրա բարեւը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ 1932

6 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1924

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՃՈՒՄԸ

Թրքական պետական քննութեան ընթացքին Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը, արտաքին աշխարհին բան մը հասկցնելու համար, զարմանահրաշ յայտարարութիւններ արձանագրած է Թուրքերու արտակարգ աճումին մասին:

Ազգային պաշտպանութեան գործավարը կը յայտարարէ թէ Թրքական զինուորներու թիւն աւելցած է, հակառակ պետական կրճատման, որովհետեւ, Թուրքիոյ բնակչութիւնն այժմ արդէն 17 միլիոնի հասած է...

Ներքին գործերու գործավարը, Շիւքրի պէյ, խաղալով Թուրքիոյ բնակչութեան թիւերուն հետ, ու առանձնապէս հիմնուելով գիւղացիութեան վրայ, Ազգ. Ժողովը կը խանդավառէ այն յոյսով թէ 1945ին Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը պիտի հասնի 25 միլիոնի:

Բացայայտ է Թուրքիոյ խրախանքումը, անմարդաբնակ տարածութիւնները լեցուն ներկայացնելու: Անցած երկու – երեք ամիսներուն, Թուրքիան շատ բան լսեց իր երկրի տարածութեան մասին: Իտալիոյ նկատումները կչռեց, ու վախը սրտին մէջ՝ դիւանագիտական ժպիտներով փակեց խնդիրը: Բայց Թրքական մամուլը շատ զրաղեցաւ ֆրանսական կարգ մը թերթերու այն արտայայտութիւններով՝ որ Իտալիոյ ցոյց կուտային Թրքական անբնակ վայրերը:

Կան նաեւ Հայերը, ինչո՞ւ չէ, որոնք մշտապէս պահանջատէրը կը մնան իրենց դատարկ հայրենիքին:

Կան շատ ուրիշ աչքեր, մեզմէ անյայտ, որ իրենց նայուածքը սեւեռած կը պահեն Թուրքիոյ վրայ: Ու Թուրքիան, բնազդօրէն կ՚անհանգստանայ այդ սեւեռումներէն:

Նոր Թուրքիա, Միրձաւոր Արեւելքի հզօր ուժը, փէսերը կո- [illegible] *կողմէ աշխարհը զարմացուց, ... Խորհրդային Միութեան ... Ֆաշիստական մրցանակի ... Ազգերու Դաշնակցութեան, բայց... երկրի տարածութիւնը կայ ու կը մնայ, եւ սեւեռուն աչքերը մօտ ու հեռու հորիզոններէն կը փայլատակեն:*

Թուրքիա, որ յեղափոխական անօրինակ քայլերով երկիրը կերպարանափոխեց, դարաւոր խալիֆայութիւնը ջնջեց, ճնշուած ազգերու գլուխը կորելով՝ անոնց հարցը փակեց, կամ կարծեց փակել, գետնատարած պարտութենէն վեր կեցաւ՝ ազգային պետութիւն մը կազմակերպեց, Եւրոպան իր առջեւ խոնարհեցուց դիւանագիտական ճակատին վրայ, այդ Թուրքիան, դիտակցելով այն մեծ ու ահաւոր վէրքը, որ բնակչութեան նուազումով յայտնի էր, բնականօրէն պիտի դիմէր «յեղափոխական» միջոցներու, ազգաբնակչութեան աճման խնդիրն ալ լուծելու ու լեցնելու տարածութիւնները, որպէս զի դատարկութիւններու վրայ ախորժակ ունեցողները իրենց ախորժակը զսպէին:

Ու Թուրքիա, անվարան, կը դիմէր «յեղափոխական» եղյթի մը, երկրի նօսրութիւնը խառցնելու համար: 1927ի մարդահամարը, որ Թուրքիոյ թիւը կը հասցնէր 14 միլիոնի, այս մտահոգութեան պարզ պատասխան մըն էր: Մենք վեց տարի առաջ անդրադարձած ենք այդ մարդահամարին: Բոլոր տուեալները (Թրքական եւ եւրոպական) մէկտեղելով՝ Թուրքիոյ մէջ կ՚ունենայինք առաւելագոյն 10 միլիոն բնակիչ: Ուրիշ ազգերը եւ ոչ Թուրք տարրերը դուրս հանելով այս առաւելագոյն թիւէն, կը մնար 7 միլիոն Թուրք բնակչութիւն մը:

Հինգ – վեց տարի Թուրքերը մխիթարուեցան 14 միլիոն բնակչութիւն ունենալու հաւատով եւ կարծեցին թէ այդքանը բաւական է լայն բացուած աչքերը կուրացնելու համար: Սակայն պատմութիւնը քալեց իր ճանապարհով, իրականութեան ճանապարհով: Թուրքիոյ ամէնէն տկար կողմը մնաց երկրի դատարկութիւնը: Ու հիմա, համաձայն պարագային եւ քաղաքական մթնոլորտին, Թուղթի վրայ, Թուրքերու թիւը կը բարձրանայ 17 միլիոնի: Այսինքն, 14 միլիոնն ապահովելէն յետոյ, անցած վեց տարիներուն, տարին կէս միլիոն *մարդ աճած է Թուրքիոյ մէջ: Մարդահամարի լեզուով՝ այդ կը նշանակէ հարիւրին չորս աճում: Բարձրագոյն թիւը, որ մէկ անգամ միայն արձանագրուեցաւ Հայերու հաշուին, որպէս համաշխարհային մրցանիշ:*

Այդ ալ բաւական չէ: Ըստ երեւոյթին Թուրքիան պատճառներ ունի վախնալու սրուած ախորժակներէն: Ու ներքին գործավարը պէտք տեսած է աշխարհին հասկցնելու թէ 1945ին Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը պիտի հասնի 25 միլիոնի, այս անգամ տարին մօտ 700,000 մարդու աճում նախատեսելով:

Թրքական դիւանագիտութիւն: Մէկ քարով երկու թռչուն զարնել, կամ կառքով նապաստակ բռնել, ի հարկէ, կարելի է Թրքական ճակատին վրայ: Բայց Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Թուղթի վրայ, վեց տարուան ընթացքին, 9 միլիոն բնակչութիւնը 17 միլիոնի բարձրացնել եւ տասը տարի յետոյ ալ 25 միլիոն խիտ բնակչութեամբ դատարկ տարածութիւններ ծածկելը կը մնան Թուղթին վրայ, առանց որ եւ է մէկը խաբելու: Խաբուողը կը մնայ Թուրքը, որովհետեւ իրականութիւնը, մանաւանդ Թուական իրողութիւնները Թրքական նանպազութեան *ենթակայ չեն:*

Կ. Ս.

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

— :-: —

Քանի մը օր առաջ Սօֆիայի մէջ զինուորական նախարարութեան շէնքին դիմաց, քաղաքային պարտէզի մայթին վրայ նկարիչ – ուսուցիչ Իվ. Թոտորով կը կարդար մահազդ մը, խաւքովը սպաննուած մակեդոնացի Պետր Անգելովի մասին: Անոր մօտեցաւ անծանօթ երիտասարդ մը եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կը կարդաս, չէ՞ որ դուք սպաննեցիք:

Նկարիչը պատասխանեց.

— Գնա՛ գործիդ:

Անծանօթը յանկարծ ատրճանակը հանեց եւ երեք հարուած արձակեց Թոտորովի գլխուն եւ կողը տուաւ, իսկ Թոտորով անշունչ վար ինկաւ:

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ բռնել մարդասպանը, որ առաջին հարցաքննութեան իսկ խոստովանեցաւ թէ կը կոչուի Բոժկօ Զանով, ինքն է սպանիչը, թէ հրաման ստացած էր դեռ քանի մը ամիս առաջ, սպաննելու մակեդոնական գործիչ եւ երեսփոխան Պետր Մրմէվը: Երբ իրեն յայտնեցին թէ սպաննուողը ուրիշ անձ է, չուզեց հաւատալ, վստահօրէն պնդելով որ իր սպաննածը Մրմէվն է:

Ոստիկանութիւնը 10 հոգի մը, որոնց մէջ էր Մրմէվ, ցոյց տուաւ անոր, բայց մարդասպանը չկրցաւ ճանչնալ զայն: Մրմէվ յայտնեց ինքզինքը, դարձեալ անօգուտ, այն ատեն ցոյց տուաւ իր անձնագիրը:

Զանով տեսնելով իր սխալած ... [illegible]

Զանով, 29տարեկան, քանի մը տարիէ ի վեր եկած է Մակեդոնիայէն Անտոն Շտէրէվի հետ, որ քանի մը ամիս առաջ սպաննուեցաւ Ստանիմաքայի մէջ: Մրմէվի սպանութեան հրամանը, իրեն տուած է երկայնահասակ մէկը, զոր իրեն ծանօթացուցած է ասկէ առաջ Շտէրէվ, յայտնելով որ իրենցմէ է (փրոթոկերովեան):

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՍԵՐԲ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ

Պելկրատի դատարանը վերջացուց դատավարութիւնը 30 համայնավարներու, որոնք կը մեղադրուէին համայնավարական քարոզչութեամբ: 18 հոգի դատապարտուեցան 1էն 4 տարի բանտարկութեան: Միւսները անպարտ արձակուեցան:

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՏՆԻԵՍՏՐԻ ՎՐԱՅ

Տնիեստրի վրայ նոր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Ալպայի մօտերը: Բոլշեւիկներու պատկանող նաւակ մը, որուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ անձեր, փորձեց ռումանական եզերքը հասնիլ: Սակայն ռումանական եզերապահ մը զայն նշմարած ըլլալով, կրակ բացաւ նաւակին վրայ: Նաւակին մէջ գտնուողները ստիպուեցան անձնատուր ըլլալ եւ յանձնուեցան ռումէն սահմանապահներուն: Իրենցմէ մէկը որ բոլշեւիկեան գործակալ մըն էր, սպաննուեցաւ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՑՈՅՑ ՄԸ ՁԱԽՈՂԱԾ

Փարիզի համայնավար սէնտիքաներու կեդրոնը՝ կոչ ուղղած էր իր անդամներուն նախորդ օր հաւաքուելու Քոնքորտի հրապարակը եւ յետոյ, երթալ ցոյց կատարելու Երեսփ. ժողովին առջեւ, ընդդէմ օրավարձքերու եւ թոշակներու նուազման ծրագրին:

Ոստիկանութիւնը՝ նախապէս արդէն միջոցներու դիմած էր: Համայնավարները որ խումբ խումբ կը հասնէին, կը պաշարուէին ոստիկաններու կողմէ եւ կը տարուէին դէպ ի Թիւիլըրիի մուտքը եւ անկից դէպ ի ոստիկանատուն:

Այսպէս, 500 ցուցարարներ ձերբակալուեցան եւ մէկ քանի ժամ յետոյ ազատ արձակուեցան, երբ արդէն ցոյցը ձախողած էր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Թան»՝ Էնկիւրիէն տրուած հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ.

— Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ Խալք կուսակցութիւնը իր երեքշաբթի նիստին մէջ, որոշեց Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, այն պարագային որ հրաւիրուի: Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան հրաւէրը անմիջապէս որ ընդունուի, կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին պիտի ենթարկէ, խնդրելով որ որոշում մը տայ:

Էնկիւրիի մէջ շրջող զրոյցներու համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները՝ գրեթէ բոլորը առաջարկած են Թուրքիան ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Պաշտօնական շրջանակներ մը կը հերքէ արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն տեղեկութիւնը թէ Խորհրդային կառավարութեան թելադրութեամբ, Թուրքիա՝ երբ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքի պայման պիտի դնէ Տարտանէլի վրայէն միջազգային հսկողութեան վերացումը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական պատասխանը գերման առաջարկին

Իտալիոյ վերջին ռազմախաղը

Լօզանի ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը սպասէ վարչապետ Պ. Էրիոյի վերադարձին, բանաձեւելու համար իր պատասխանը գերմանական առաջարկներուն: Ֆրանսական շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ գերմանական առաջարկները կը ձգտին խանգարել բանակցութեանց ընթացքը. բայց տակաւին չպիտի կրնան յաջողութիւն գտնել: [illegible] *չկամութիւն ցոյց կուտան իրենց համար չափազանց նպաստաւոր պայմաններու առջեւ: Որովհետեւ, փաստ է թէ Գերմանները ընդունելով 2 միլիառի վճարումը, կը նշանակէ թէ կրնան վճարել, երբ կը յայտարարէին թէ սնանկացած են:*

Ֆրանսական պատուիրակները նոր տեսակցութիւն մը ունեցան անգլիական պատուիրակներուն հետ, խորհրդակցելու համար գերմանական առաջարկներուն մասին:

Ֆրանսական պատուիրակները յայտնեցին թէ առանց ֆրանսական վարչապետին ներկայութեան, չպիտի կրնան հիմնապէս քննել գերմանական առաջարկները:

Անգլիոյ վարչապետը նիստի հրաւիրեց Հինգերու դիւանը, որուն պարզեց բանակցութեան ընթացքը եւ ստեղծուած կացութիւնը:

Մաքտոնալտ կը յուսար նոյն օրն իսկ տեսակցութիւն մը ունենալ գերման վարչապետին հետ: Այս տեսակցութիւնը տեղի չունեցաւ:

Եւ ինչպէս Ժընեւի մէջ, Լօզանի մէջ ալ, փոքր պետութիւններու ներկայացուցիչները սկսած են տրտնջալ թէ իրենք ալ հարցին մէջ կողմ ըլլալով մէկդի հեռու կը մնան կատարուած աշխատանքներէն եւ բանակցութիւններէն: Անգլիոյ վարչապետը՝ Լօզանի ժողովին նախագահի իր հանգամանքովը՝ հարկ դատեց ուրեմն հաւաքել հրաւիրուած պետութեանց ներկայացուցիչները եւ անոնց պարզել օրուան կացութիւնը:

Այս հաւաքոյթին մէջ, Մաքտոնալտ յայտնեց թէ մեծ յոյս ունի որ Լօզանի ժողովը պիտի կրնայ իր աշխատանքները վերջացնել հինգշաբթի իրիկուն ամէնէն ուշը, եւ հետեւաբար, պատուիրակութիւնները պիտի կրնան հրաւիրուիլ լիակատար նիստի մը: Յայտնեց նաեւ թէ եթէ հատուցումներու հարցը վերջնական կարգադրութեամբ մը, մեծ յոյս ունի թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը գալ Ամերիկայի հետ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵԼՈՅԹ ՄԸ

Մինչ գերման պատուիրակութիւնը կ՚ընդունի գոնէ 2 միլիառի վճարում մը, իտալական պատուիրակութիւնը կը չարունակէ պնդել հատուցումներու եւ պարտքերու ջնջմանատակէտին վրայ:

Իտալական պատուիրակութիւնը Լօզանի մէջ ցրուել տուաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Պ. Կրանտիի մէկ յայտարարութիւնը.

— Երեք շաբաթ տեւող աշխատանքներէ յետոյ, կ՚ըսէ Պ. Կրանտի, աւելի եւս համոզուած եմ որ, բոլորին շահը նկատի ունենալով, Լօզանի կացութեան մէջ՝ միակ ելքը կը կայանայ «ընպունզ»ի հարուածին մէջ:

Լօզանի ժողովը չէ հրաւիրուած մեզ ապահովելու համար ապագայ կամ կասկածելի վճարումներ, որոնք պիտի նպաստէին պահպանելու եւ ծանրացնելու այսօրուան կեղծ եւ անբնական կացութիւնը:

Խորհրդաժողովը հրաւիրուեցաւ կատարելու համար փոխանակութեան վերսկսման եւ վստահութեան վերահաստատման անհրաժեշտ գործը:

Պէտք է զգուշանալ որ նախընթաց ծրագրերուն տուն տուող ոգին չսպրդի մեր ներկայ աշխատանքներուն մէջ:

Լօզանի մէջ ստացուելիք կարգադրութիւնը պէտք է վերջնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՏԱԼԻՆ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՀԻՒԱՆԴ

Վարշաւիոյ ճամբով՝ Մոսկուայէն տրուած լուրեր կը հաստատեն Ստալինի հիւանդութիւնը: Կարմիր բռնապետը ծանրօրէն հիւանդ է եւ կ՚ըսուի թէ, երկու շաբաթէ ի վեր ո՛չ ոք կրցած է յարաբերութեան մտնել անոր հետ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վիեննայի աւստրիական մամուլը գոհունակութեամբ կ՚արձանագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին որոշումը՝ Աւստրիոյ ըլլալիք 300,000,000 շիլինի փոխատուութեան մասին: Աւստրիական մամուլը կը յուսայ թէ այս շաբթու, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս որոշման վաւերացումէն յետոյ, ամբան ընթացքին իսկ նոյն որոշումը պիտի վաւերացնեն այն խորհրդարանները՝ որոնց երկիրները կը մասնակցին փոխատուութեան եւ այս կերպով, Աւստրիա պիտի կրնայ սեպտեմբերին իսկ՝ իր տրամադրութեան տակ ունենալ կարեւոր գումար մը:

ՍՈՔՈԼՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փրակայի մէջ սկսան Սոքոլներու կազմակերպած հանդէսները: Կիրակի կէսօրէն վերջ, 180,000 հոգիի ներկայութեան, 17,000 այրեր եւ 16,000 կիներ՝ անցք կատարեցին:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽՄԵԼ Կ՚ՈՒԶԷ

Ամերիկայի ռամկավարներուն կողմէ նախագահութեան [illegible] ռամկավարներու ընդհ. ժողովին բանաձեւը եւ թէ ոգելից ըմպելիի արգելքը արդէն կարելի է թաղուած նկատել:

ԼԵՀԵՒՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻ ԿՆՔՈՒՄԸ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 3 Յուլիս.—Վարշաւայէն հաւաստի աղբիւրէ քխած լուրերու համաձայն, լեհական կառավարութիւնը մտադրած է այս շաբթու ընթացքին, ստորագրել լեհեւխորհրդային ոչ – յարձակման դաշինքը, առանց սպասելու որ նման դաշինք մը կնքուի Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ:

Միւս կողմէ, կ՚ըսուի նաեւ թէ ռուսեւռումէն դաշինքի կնքման մասին՝ բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Ռումանական թերթ մը կը յայտնէ թէ Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութիւնները կը կատարուին ո՛չ թէ երկու կողմերու սահմանային վիճակը ճշդելու, այլ 1929ին իրենց միջեւ ստորագրուած փրոթոքոլը ընդլայնելու համար:

Պաշտօնական շրջանակներ տակաւին չեն հաստատած այս տեղեկութիւնը:

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ անկախութեան տօնի հանդէսներուն առթիւ, զանազան արկածներով սպաննուած են 200 հոգի, մէկ օրուան մէջ:

Իսկ Թեքսասի մէջ, 135 հոգի խեղդուած են Անտոնիոյի ողողումներուն հետեւանքով:

ՊՈԼԻՍԸ ՍԹԱՆՊՈՒԼ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը նոր հրամանագրով մը կրկին յիշեցուցած է թէ Պոլիսը կը կոչուի Սթանպուլ **(Istamboul)**:

Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ՝ Կ. Պոլիս անունը գործածել արգիլուած է: Եւ այն նամակները որոնց վրայ գրուած է Կ. Պոլիս փոխանակ Սթանպուլի, իրենց հասցէներուն չպիտի յանձնուին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ.— ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ.— ՉՈՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ.— ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Հիմա որ վարժարաններու տարեկան քննութիւնները տեղ տեղ վերջացան, եւ այլ տեղեր ալ վերջանալու վրայ են, կ'արժէ ամփոփ գծերով, վիճակագրական տախտակ մը հանել անցնող տարուան մէջ, վարժարան յաճախող մանուկներուն, վարժարաններու ելեւմուտքին եւ զանազան կրթական գործերուն մասին:

Այսպէս՝ սկսելով Քոքինիոյ արուարձանէն — Աթէնքի հայաշատ կեդրոններէն մին — արձանագրենք որ ունի չորս կրթական յարկեր: Հ. Կ. Խաչի Ջաւարեան վարժարանը, Ազգ. վարժարանը, Հայ Կաթոլիկներու եւ Հայ Բողոքականաց վարժարանները: Չորսն ալ երկսեռ: Չորս յարկերուն մէջ ուսանեցան մօտաւորապէս 800 երկսեռ երախաներ: Ջաւարեան՝ 250-280: Ազգ. վարժարանը՝ 250: Կաթոլիկներունը՝ 150—170: Բողոքականացը՝ 125—150: Վերջին երկուքին ելեւմուտքը կը մատակարարուի օտար հաստատութիւններու կողմէ: Ջաւարեանը կը պատկանի Հ. Կ. Խաչին: Ամերիկայի կեդրոնը տարեկան ընդհանուր պիւտճէին, որ 120,000 տրախմիի կը հասնի, կը հոգայ 30,000ը միայն: Մնացեալը կը հայթայթուի տեղական միջոցներով, հանդէս, երեկոյթ եւ այլ ձեռնարկներով: Վարժարանը՝ շնորհիւ տնօրէն ընկ. Մկրտիչ Փափազեանի եւ ուսուցիչ ընկերներու գերագոյն անձնուիրութեան, բոլորեց փայլուն շրջան մը՝ կրթական հունձքի տեսակէտէն: Կը մտածուի յառաջիկայ շրջանին աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել գործը:

Ինչ կը վերաբերի Քոքինիոյ Ազգ. վարժարանին, անիկա բոլորեց ամուլ տարի մը: Որովհետեւ եղաւ կուսակցական կռիւներու բեմ: Հնչակեան — ռամկավար կռիւ մը, որ երթալով մեծ համեմատութիւններ առած է հիմա: Հաւանաբար մօտ ատենէն կատարուի ընտրութիւն նոր Թաղականութեան: Ռամկավարները կ'աշխատին — յաջողելու յոյսեր ալ ունին — բոլորովին ձեռք առնել Թաղին իշխանութիւնը: տովի ցուցմունքներով: Այս վարժարանը ունեցաւ 12,000 տրախմի ամսական պիւտճէ մը: Բաց ունի մօտաւորապէս 18,000 տրախմի: Պիւտճէն կը հայթայթուի աշակերտներու Թոշակներով, որոնցմէ կը գոյանայ ամսական 3500 տրախմի, հանդէսներով ամսական 7—800 տրախմի, եւ Բարեգործականի 550 անգլիականով: Պէտք է ըսել, որ Կեդր. Վարչութիւնը այս տարի քանի մը առիթներով օգնեց այս վարժարանին, գրկելով միւսները: Ատեղծուած մը այս պարագան: «Քոքինեան հարազատ զաւակ է» ըսած էր նեղլիկ ճակատով կարմրուկ մը, որ ինքզինքը մեծ կարծելու չշորդութիւնը ունի:

Ըստ կարգի, անցնելով Լիփասմայի արուարձանին, արձանագրենք, որ ունի Ազգ. եւ Հայ-Բողոքականաց վարժարաններ: Այս վերջինը փակուած է արդէն, եւ նոր շրջանին եթէ ազգային մարմիններն արթուն ըլլան եւ աշխատին, պիտի ունենան աւելի բազմաթիւ աշակերտներով ազգային վարժարան մը: Ազգ. վարժարանը ունեցաւ 8500 տրախմիի ամսական պիւտճէ մը: Ինչպէս այս, նմանապէս եւ բոլոր ազգային վարժարանները կը մատակարարուին աշակերտներու Թոշակներով, տեղական միջոցներով (հանդէս եւն.) եւ Բարեգործականի 5 կամ 5,50 անգլիական ամսականով: Այս վարժարանը ունեցաւ 150—200 երկսեռ աշակերտներ: Բողոքականաց վարժարանը՝ 200: Գումար՝ 400 Լիփասմայի մէջ: Լիփասմայի ազգայինը ունի աւելի քան 10,000 տրախմիի բաց մը այժմ: Պէտք է արձանագրել որ այս վարժարանը աւելի արդիւնաւէտ տարի մը կը բոլորէր, եթէ իր կրթական գործին ղեկավարները քիչ մը աւելի շատ զբաղէին դպրոցով: Կը տեղեկանամ թէ՝ տնօրէն Պ. Թօսունեան գոհ չէ կրցած ձգել մարմինները: Կ'ըսուի թէ պիտի մեկնի Ֆրանսա: Այս Թաղին մէջ Հայ-կաթոլիկները վարժարան չունին:

Սիճիլու.— Ունեցաւ բոլորովին ապարդիւն տարեշրջան մը: Հազիւ 80 երկսեռ աշակերտներու համար, այս Թաղը պահեց 5 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ: Տնօրէնը՝ ապարէզով երբեք ուսուցիչ, զբաղեցաւ առոր ու անոր խունկ ծխելով: Իսկական մակաբոյծ մը, որ իրեն յարմար վայրը գտած ըլլալ կը Թուի: Պիւտճէ՝ 6,500 տրախմի ամսական: Բաց՝ աւելի քան 5,000 տրախմի: Հոս պէտք է ըսել, որ բոլոր վարժարաններն ալ հեւ ի հեւ կը սպասեն Բարեգործականի վերջին եռամսեայ նպաստին առաքման: Սինկրու ունեցաւ նաեւ Հայ-բողոքականաց վարժարան մը 100—120 աշակերտներով: Գումարը՝ այս Թաղին մէջ վարժարան յաճախող երախաներուն՝ 200:

Ֆիխ.— Ունեցաւ երեք վարժարաններ: Ազգ. վարժարանը աւելի քան 500 երկսեռ աշակերտներով եւ 15,000 տրախմի ամսական պիւտճէով: Բոլորած է արդիւնաւէտ տարի մը կրթական համայնքի տեսակէտէն: Բաց՝ տարեկան 6,000 տրախմի դուրս հանելով Բարեգործականէն գալիք նպաստը: Ուրեմն զուտ բաց՝ 6,000: Պէտք է ըսել, որ այս Թաղին ազգային մարմիններն ալ որ եւ է բացառիկ ճիգ կամ աշխատանք չեն Թափած: Ձեռք բերուած արդիւնքը կը պատկանի ուսուցչութեան գոհողութեան եւ գերագոյն ճիգերուն: Վարժարանին տնօրէնն է՝ ընկ. Զաքարեան: Վերատեսուչ՝ Պ. Մ. Ադամեան:

Ֆիքսը ունեցաւ նաեւ Հայ-կաթոլիկ վարժարանը, մօտաւորապէս 300 երկսեռ աշակերտներով: Իմ առած բոլոր տեղեկութեանցս համաձայն, այս վարժարանն ալ բոլորած է արդիւնաւէտ տարի մը: Վարժարանը կը կառավարեն Հայր Կիւրեղ, Հայր Կամսարական եւ ընկ. Գ. Կառավարենց:

Այս Թաղը ունեցաւ նաեւ Հայ-բողոքականաց վարժարան մը՝ 200 աշակերտներով: Կը տեղեկանամ որ բոլորած է ապարդիւն տարի մը: Այս վարժարանին տեսչուհին՝ Տիկ. Խաչատուրեան իր ամավերջին հանդէսին «հարուածային» կարգով «կարմիր Հայաստանը» փառաբանել տուած է աշակերտներու արտասանութիւններով: Չմոռնալով — իր տիրոջմէն առած Թելադրանքին վրայ անշուշտ — շրջանաւարտ աշակերտի մը լամբակին վրայէն վար առնել եռագոյն — [illegible] կը ներշնչուի Ֆալերոյի սեւ ագռաւէն՝ Մալըմեանէն:

Վարժարաններու մասին ամփոփ կերպով տեղեկութիւններ տալէ վերջ, պէտք է նշել քանի մը կէտեր:

1) Ազգ. մարմինները իրենց բոլոր կարելիութիւններով պէտք է մտածեն կրթական գործը աւելի հիմնաւոր եւ շօշափելի դարձնելու համար:

2) Վարձատրել ամէն գնով եւ ամէն բանէ առաջ կրթական մշակները, փոխանակ ամէն տարի նորանոր մկրտումներու:

3) Վարժարանական գործը — Թաղերու մէջ կամ կեդրոնին — յանձնել գործէն հասկցող անձնաւորութեանց, փոխանակ կարգ մը ազէտ ու քսու տիպարներու, որոնք կուսակցական նկատումներով կը մօտենան գործին:

4) Մտածել եւ դիմումներ կատարել կրկին ամերիկեան Ռըլիֆին, կամ զայն փոխանորդող կազմակերպութեան վարժարանաց նպաստներ ապահովելու համար:

5) Դիմել Բարեգործականին, որպէս զի իր նպաստները աւելցնէ զգալի չափով:

6) Վերցնել միանգամ ընդմիշտ ուսուցիչներուն 10 ամիս վճարելու անիմաստ դրութիւնը:

Կարելի է երկարել այս շարքը: Բայց եթէ այսքանն ալ գործադրուի, արդէն կարելի է մեծ յոյսեր կապել գաղութահայ կրթական գործին:

***

Խօսելով ազգ. կեդրոնական կեանքին մասին, անմիջապէս ըսենք որ տակաւին Աթէնքը չկրցաւ ունենալ իր կեդրոնական վարչութիւնը շնորհիւ առաջնորդին, որ կը հետեւի Շահվերտովի ցուցմունքներուն եւ կը ձգտի պարտադրել անպայման Կարապետ Աղասեանը, որուն դէմ ճակատ բռնած են երեք կուսակցութիւններ ու կարեւոր ազգայիններ: Ինչպէս կ'երեւի, եթէ Մալըմեան չհրաժարի իր մտադրութենէն, Աթէնքը կրկին պիտի փոթորկի, եւ պայքարներու դուռ պիտի բացուի: Այժմէն պէտք է արձանագրել որ գալիք բոլոր անախորժութեանց գլխաւոր եւ միակ պատասխանատուն է եւ պիտի մնայ կրկին առաջնորդը:

***

Չորրորդ եւ վերջին կարաւանն Աթէնքէն մաս կազմող ընտանիքները այսօր նաեւ նստան (932 Յունիս 28 Գչ.):

Հոս՝ իր կարգին արձանագրենք որ կառավարութիւնը փոքրիկ չափով մը գոհացում տուաւ ներգաղթողներուն, անոնց տուներուն իրական արժէքին մէկ քառորդը վճարելով: Բոլոր ներգաղթողներէն 150ական եւ 200ական տրախմի գումարներ գանձուեցան «Նոր Շարժում» քուրջին համար, որ հոգեվարքի իր շրջանը կը բոլորէ: Կ'ըսուի թէ [illegible] նոր կարաւաններ ալ պիտի մեկնին — 4000 հոգի — [illegible] Պուլկարիայէն եւ Յունաստանէն: Խօսքը կայ նաեւ Սուրիոյ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԲՈՂՈՔ

— :-: —

Իրիկուն է: Տաճարին կամուրջէն, ժամացոյցին քաղցրանուագ ութ հարուածներէն յետոյ, զանգակները կը հնչեն երկա՛ր, տխո՛ւր: Ու անոնց զանգիւնը խորհրդապաշտ՝ անակնկալ կոչն է որ կ'ընէ համաշխարհային քաղաքին լռող ականջներուն:

Եւ ահաւասիկ, բլուրն ի վեր, կին թէ այր, հովանոցներու ներքեւ պըստիկցած, կը վազեն դէպի թէ: Ինչո՞ւ համար այս հեւքը: Որպէս զի չըլլա՛յ թէ այն մէկը անցնի առաջ եւ լաւագոյն տեղը գրաւէ: Ո՞վ կ'ուզէ դրան ետին մնալը: Մարդկային «ես»ին վաղջական եւ յաւիտենական եղերերգը չէ՞ միթէ այդ:

Ու վերջապէս, անձրեւի կաթիլներուն տաղտկալի շառաչին մէջէն, կը լսուի ճռնչիւնը երկաթ դուռներուն: Անհամբեր ամբոխը ներս կը խուժէ: Մուտքէն ներս եւ գաւիթին մէջ, լուսաւոր քաղաքին բնակիչները վիրալ կը հրմշտկեն եւ իրարու կը զարնըւին: Կ'ընդվզի՞ք որ Արեւելքը հեղձող Արեւմուտքին մէջ, պատատին վրայ կը նետուի նման պատկեր մը:

Վերնատան մէջ, երգեհոնը, երաժշտական այդ սնոտը հոգեշարժ, կը բանայ բերանը: Եւ անուշ սարսուռ մը՝ մորթ զգայարանքէն ներս՝ սիրտերուն կ'իջնէ: Բովանդակ տաճարը պահիկ մը այսպէս, աչքերը փակ կ'ունկնդրէ եւ տէրունական մեղեդիով հոգիները կը ցօղէ:

Երգեհոնին երկարող վերջին Թրթռումը հազիւ մարած՝ ամբիոնէն կը Թափի ամա՛ն հեղեղը բառերուն: Հոգիներու սեւազգեստ սպասաւորները յաջորդաբար կը պոռթկան: Կը լսէք Զուիցերիացին, Ֆրանսացին, Անգլիացին, Գերմանացին, Հոլանտացին եւ Ռուսը: Ի՞նչ փոյթ եթէ չէք հասկնար ամէնքը կամ մինչեւ իսկ ոչ մէկը: Լեզուներու այս քաոսին մէջ, հասարակաց բառ մը կայ, դիւրամատոյց ամէնուն, — բողոք:

Բողո՞ք: Այո՛: Հո՛ն, Եւրոպայի ծայրագոյն արեւելքին մէջ, դժգոհները նոր աւետարան կը քարոզեն: Պէտք է նորոգել մարդկութիւնը, որ դեռ երբեք բարօրութիւնը չճանչցաւ, բարձրաբարբառ կ'արձագանգեն երկրագունտին չորս ծագերուն:

...Ու կը ժխտեն [illegible] աչքերը: Կը ձգտին խեղդել, անէացնել անհատներուն բնազդական զգացումը: Ու կը հալածեն, կը քարկոծեն հաւատքը: Ինչո՞ւ, մի՞տքը պէտք է որ միայն միջամտէ մարդ էակին կեանքին մէջ, կ'ըսեն անոնք:

Ահա թէ ինչու, մեր դարուն բացած վիհին միւս ափին, սա անձրեւոտ իրիկունով, պահապանները զգացումին՝ միաբերան կը բողոքեն եւ կոչ կ'ընեն ազգերուն որ միասին ու քաջաբար դիմադրեն սպառնացող մեծ վըտանգին: Բոլոր ուժերը մէկ ճակատ: Պէտք է որ յաղթենք: Ակնուական է մեր դատը:

Նիւթապաշտ ոգին կը ձգտի որ մեռնի հոգին: Բայց ո՞վ է ըսեր թէ այն ատեն պիտի մարմինը փրկուի: Անհատներուն հարազատ կեանքը, ներքնաշխարհը կը պատանքեն, կը Թաղեն: Սիրտերէն ներս արշաւելու իրաւունքը ո՞վ է տուեր այդ մարդոց:

Զգացումը կ'առնեն մեզմէ: Բայց ի՞նչ բանով պիտի լեցնեն Թափուր հոգին: Թուանշաններո՞վ թէ ծանր «նիւթ»ով: Կ'ուզեն որ լռեն զանգակները: Մեքենաներուն անիծեա՛լ ճռի՞նչն է որ կուտան մեզի: Սառնօրէն պարտի երգի՞ն պիտի տրամադրենք ականջները:

Լռութի՛ւն: Ռուս քահանան կ'աղօթէ: Կ'աղօթէ բազկատարած եւ գլուխը երկինքին: Աչքերուն մէջ, հայրենիքին կարօտակէզ կրակը տարտամօրէն կը փախին: Կը զոչայ ձայնը: Կուլայ, կը սգայ, կը հառաչէ, կը բողոքէ եւ կ'աղերսէ տարագիրին մրմունջը: Ու կը մխա՛յ սիրտը աքսորեալին: Օ՜, որքան նման է անոր աղօթքը մեր «Հայր մեր»ին:

ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Ժընեւ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏՆՏԵՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Տնտեսական տագնապին առաջ բերած երեւոյթները ծանօթ են ամէնուն, այսինքն՝ գնումի եւ սպառումի կարողութեան սահմանափակում, նախնական նիւթերու մթերմանց կուտակում, մեծաքանակ ապրանքներու գիներուն անկում, դրամական եւ սակարանական գործառնութեանց տկարացում, ազգային ու միջազգային փոխանակութեանց նուազում, պետական հաշիւներու անհաւասարակշռութիւն, գործազրկութեան արտասովոր ծաւալում, եւ ի վերջոյ փոխադարձ վստահութեան վերացում անհատներու եւ ազգերու միջեւ:

Հակառակ Լօզանի մէջ գումարուած միջազգային պարբերական ժողովներուն, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած լուծում մը տալ տագնապին: Կացութիւնը հետզհետէ ծանրակշիռ բնոյթ մը պիտի առնէ, եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին ամբողջական վերականգնումի ձեւին եւ պայմաններուն մասին:

Ներկայիս չորս գլխաւոր հարցեր կը զբաղեցնեն տնտեսական աշխարհը եւ կը պահանջեն միաժամանակ լուծումի եղանակներ, որոնք են՝ գործազրկութեան սարսափանական ջնջումը, ճարտարարուեստի գործունէութեան վերսկսումը, սպառող տարրերու գնումի կարողութեան վերականգնումը, եւ վստահութեան վերահաստատումը մանաւանդ՝ արտադրողներու եւ դրամատէրերու կողմէ:

Փափաքուած լուծումը ձեռք բերելու համար, Ժընեւի համալսարանին պրոֆէսորներէն՝ Մ. Խակար Միլհօ, որ տնտեսական հարցերու մասին մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ, գործունէութեան հետեւեալ անմիջական ծրագիրը կ'առաջարկէ:

Աշխարհիս 20-25 միլիոն անգործ գործաւորներուն մէկ մասին կարելի է աշխատանք ապահովել, եթէ յարմար միջոցներով հնարաւոր ըլլայ զանոնք գործարանատէրերու կողմէ ընդունիլ տալ, ինչ որ առաջ պիտի բերէ արտադրութեան աճում, միեւնոյն ատեն աւելցնելով զանգուածներու գնման կարողութիւնը: Այս եղանակով, քանի մեծ ճարտարարուեստական երկիրներու մէջ գնման կարողութիւնը տարին մօտաւորապէս 250 միլիոնաւոր անգործներուն տրուած նպաստի հսկայ գումարները պիտի նուազին: Այդ ծրագրին կազմակերպութեան եւ գործադրութեան համար, անհրաժեշտ է հաստատել սահմանափակ արժէքի տեւողութեամբ եւ միայն ապրանքներու փոխանակելի տոմսեր (Bons) որոնց ամբողջութիւնը պիտի Թոյլատրէ կազմակերպութիւնը յաւելուածական արտադրութեան ամբողջական շրջաբերութեան մը՝ նախնական նիւթերու գնում, վճարում՝ ձեռքի աշխատութեան, միջնորդներու, վարկերու բացման եւայլն:

Այս դրութիւնը բնականաբար պէտք է առժամեայ հանգամանք ունենայ, դարմանելու համար տնտեսական տագնապն ու գործազրկութիւնը, եւ գործադրուի աստիճանաբար, նախ ազգային շրջանակի մէջ, ու յետոյ միջազգային հողի վրայ, բոլորովին ազատ ու կամաւոր համաձայնութեան մը հիման վրայ:

Ազգային հաշուական դրամատուն մը իր վրայ պիտի կեդրոնացնէ գործառնութիւնները եւ պիտի հսկէ տոմսերուն շրջաբերութեան ու հաշիւներուն վերաբերեալ գործողութեանց վրայ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ կատարել տուրքերու վճարումները, ժողովրդական հաւաքականութեան վերաբերեալ դրամական գործողութիւնները, ճարտարարուեստի խնայողութիւնը, եւ մինչեւ իսկ օտար նախնական նիւթերուն գնումները:

Ամփոփելով մեր խօսքը, կրնանք ըսել թէ հեղինակին կողմէ ծրագրուած դրութիւնը իբր արդիւնք պիտի աւելցնէ միեւնոյն ատեն արտադրութիւնն ու սպառումը, եւ տնտեսական վերականգնումի համար նոր ուժեր շարժման մէջ պիտի դնէ:

Մանրամասնութիւններուն կը մնայ խորապէս ուսումնասիրել Փրոֆ. Միլհոյի առաջարկած դրութիւնը եւ գտնել գործադրութեան դնելու համար հարկ եղած գործնական միջոցները:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամերիկեան դրամատան մը տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալը.—

— Տարուան առաջին չորս ամիսներուն, ճարտարարուեստական գործառնութիւնները ամբողջ երկրին մէջ սարսափանական ու յարատեւ նուազում մը ցոյց տուին: Գործարաններու արտադրութիւնը բնականոնէն 40 առ հարիւր պակաս է, կէտ մը ուր բանաւոր է խորհիլ, թէ անկումը կանգ պիտի առնէ, քանի որ վերջին սահմանին հասած է:

Փոքրաքանակ առեւտուրը անցեալ տարուան նոյն շրջանին հետ բաղդատմամբ 20 առ հարիւր պակաս է, իսկ արտածումները Նախապատերազմեան շրջանէն աւելի ամէնէն ցած սահմանին իջած են: Սպառողներ կը գնեն փոքր քանակութեամբ, անմիջական սպառման համար, եւ որեւէ նշան չկայ թէ այս ընթացքը պիտի փոխուի:

Ապրանքներու գիները կը շարունակեն իջնալ, բայց ոչ առաջուան չափերով: Կարգ մը ապրանքներ, մանաւանդ ցորենը, դէպի վեր քաշուելու հակում ցոյց տուին, նպաստաւոր վիճակագրութեանց հետեւանքով:

Ելեւմտական կացութիւնը զգալի չափով բարւօքեցաւ տարուոյն սկիզբէն ի վեր: Դրամատուններու փակումը կարուկ կերպով դադրեցաւ եւ հնչուն դրամ պահելու տենդը առաջուան չափ զօրաւոր չէ: «Ֆէտըրըլ Րիզըրվ» Դրամատուններու բաց-շուկայի քաղաքականութիւնը մեծ դիւրութիւններ տուաւ դրամատուններու եւ նպաստաւոր կացութեան մէջ դրաւ անոնք, որ ելեւմտական կարեւոր կեդրոններու մէջ կը գտնուին, բայց թէ՝ բաժնեթուղթերու վրայ եւ թէ առեւտրական փոխատուութիւնները սարսափանաբար նուազեցան:

Յայտնապէս առեւտրական հրապարակի վրայ տրամադրութիւն չկայ յանձնառութիւնները աւելցնելու, ապագայի անստուգութեան պատճառաւ:

Դէպի տնտեսական վերականգնումութեան ամէնէն կարճ ճամբան վս[illegible] համար անհրաժեշտ է պետական ելեւմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը՝ կառավարական ծախքերու մէջ խնայողութեամբ եւ տուրքերու յաւելումով:

Ամերիկեան ժողովուրդը առհասարակ հաշտուած է այն իրողութեան հետ թէ դիւրաւ կարելի պիտի չըլլայ դուրս ելլել ներկայ տնտեսական տագնապին մէջէն: Երկրին ամէն կողմէն առաջացած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ գործի մարդիկ այլեւս բարգաւաճ օրերու վերադարձին սպասելով միայն չեն գոհանար, այլ կարգադրութիւններ կ'ընեն, միջոցներ կը յղանան ու կը գործադրեն, իրենց գործը տիրող պայմաններուն պատշաճեցնելու համար: Հետզհետէ կ'աճի ու կը զօրանայ այն զգացումը թէ տնտեսական վերականգնումը մեծ մասամբ կախում ունի անհատական նախաձեռնութենէ ու յանդգնութենէ:

Նիւ Ինկլէնտի մէջ շատ առեւտրական տուներ, հակառակ տիրող Թուլութեան ու գործառնութեանց նուազութեան, անյուսալի կերպով լաւ արդիւնքներ ձեռք բերած են: Այս շրջանակին առեւտրական հաստատութիւններէն քառասուն առ հարիւր յաջողած են 1931ի չափ շահ ունենալ:

Կացութեան մէջ յուսալից երեւոյթ մը սա է թէ տնտեսական դրութիւնը կարող եղաւ դիմագրաւել շարք մը տագնապներու եւ գիներու գահավէժ անկումին, առանց անոնց ծանրութեան տակ ճեղքեր ունենալու կամ խորտակուելու:

Միացեալ Նահանգաց պատմութեան մէջ ուրիշ ատեններ ալ այսպէս եղած է. եւ տագնապներու ատեն տնտեսական դրութիւնը ինքն իր մէջ դիմադրական ոյժ ստեղծած է, պատճառ մը չկայ որ այս անգամ ալ այդպէս չըլլայ: Հիմնական շինարար ոյժեր կը գործեն երկրին ամէն կողմը եւ շատ տեղ կարեւոր վերանորոգումներ ի գլուխ ելած են արդէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

— :-: —

Էնկիւրիի Ազգային ժողովին մէ ելմտական գործավարութեան պիւ ճէին վիճաբանութեան առթիւ, ել մտական գործավար Մուսթաֆա Ա տիւլհալիք պէյ բացատրութիւններ տուաւ կարգ մը երեսփոխաններու տեսակէտներուն ու քննադատու թեանց: Գործավարը բացատրու թիւններ տուաւ նաեւ պաշտօնեաներու թիւին մասին, որուն համաձա 1926ին գործավարութիւնը ունէ 10845 պաշտօնեայ, իսկ պետակա պաշտօնեաներու ընդհանուր թի էր 54,401: Այս թիւը հետզհետ ղեղչուած է, եւ 1932ին ելմտակա գործավարութեան պաշտօնեաներո թիւը իջած է 8.992ի, իսկ պետակա պաշտօնէութեան ընդհ. թիւը՝ 4190 1927ին պետական պաշտօնեաներ տրուած Թոշակներու ընդհ. գումա կը հասնէր 35 միլիոն ոսկիի, այս տարի իջած է 31 միլիոն հազար ոսկիի:

Ապտիւլհալիք պէյ յայտնեց պաշտօնեայ հասցնելու նպատա դպրոց մը բացուած է արդէն Էնկի րիի մէջ եւ թէ գործավարութիւ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծա այդ խնդիրին:

1945ԻՆ 25 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔ

Ժողովը յետոյ սկսաւ վիճաբ նիլ ներքին գործավարութեան պիւ ճէին մասին: Ներքին գործավ Շիւքրիւ պէյ ընդարձակ ու մանր մասն բացատրութիւններ տուաւ:

Գործավարը թուանշաններով օրինակներով հաստատեց թէ ռավարութիւնը մեծ կարեւորութի տուած է գիւղերու յառաջդիմ թեան, նկատելով որ 14 միլի բաղկացեալ Թուրք բնակչութե 11 միլիոնը գիւղերուն մէջ կը բն կի: Գործավարը այս առթիւ ըս — Մեր առաջին նպատակը գի է, գործավարութեանս գործունէ թիւնը նախ գիւղէն կը սկսի: Գի րուն ընդհանուր թիւն է 40,253, րոնց շուրջը 2 միլիոն ծառեր կուած են: Վերջին տարիներու թացքին գիւղերուն մէջ կառուց ցան 974 դպրոցներ եւ 2300 աղբ ներ, 1178 գերեզմաններ նորոգո եւ չորացուած են 500ի մօտ գիւ ղական ճահիճներ:

[illegible] կը յայտ բարեմ թէ բնակչութիւնը կ'ա Այս ընթացքով հաւանաբար 194 Թուրքերուն թիւը պիտի հասնի միլիոնի:

Աւելի առաջ նահանգներ կայի որոնց բնակչութիւնը գաղափար չունէր ապակիի մասին: Մինչ այսօր, ամէն կողմ դպրոցներ հիւանդանոցներ բացուած ու ճա բաներ շինուած են: Հեաքքեա կուսակալութեան մէջ օրինակ, ղովուրդը ապակիի մասին երբ գաղափար չունէր: Առաջին անգա ապակի տեսնելով, տղաքը սառ կա ծած ու իրենց բերանը տարած գային: Այս տեսակ երկիրը ժառա գեցինք եւ այսօրուան վիճակի հասուցինք: Վերանորոգուած մեր շատ մը նահանգները: Մար թիան օրինակ, տիպար նահանգ եղած է այսօր: Արեւելեան Նահան ներու Ընդհ. Քննիչութիւնը անհր ժեշտ է, շնորհակալութեամբ կը յ շատակեմ Իպրահիմ Թալի պէյ ծառայութիւնները:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

— Տակաւին կան 1-2 հրոս խումբեր, շարունակեց գործավա որոնց բնաջնջումէն յետոյ, բնակա վիճակը պիտի վերահաստատուի Ա ւելեան Նահանգներուն մէջ: Միա Մարտինի մէջ մէկ տարուան ըն թացքին վեց հազար մավզէր հա ւաքուած է: Աւելիա ընդհ. քննչու թեան հիմնական գործունէութիւ ներէն մէկն է:

Կողմնակից եմ որ ընդարձակու ընդհ. քննչութեան կազմակերպու թիւնը: Նոր մարդահամար պիտի կատարուի 1935ին: Այսօր կ'ուզենք բարենորոգումները ենթարկել Արե ւելեան Նահանգները: Պատասխա նատուներ չենք փնտռեր: Ձեւեր հարցնեք թէ որո՞նք այս վիճակի մէջ ձգեցին Արեւելեան Նահանգնե րը եւ որոնք արդի վիճակին մէջ ժառանգ թողուցին մեզի այդ նա հանգները: Այդ խնդիրները այլ եւս պատմութեան անցած են: Մաքսա նենգութիւնը գրեթէ վերջ գտած է երկրին մէջ շնորհիւ բացուած բան պայքարին:

Կառավարութիւնը մեծ կարեւո րութիւն կուտայ քաղաքաշինու թեանց: Էնկիւրին ամենափայլուն օրինակն է ասոր, որովհետեւ Էնկիւ րիի վերաշինութիւնները հրաշք մը կը նկատուի բովանդակ աշխարհի կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԳԱՐԱԿԻ ՊՂՆՁԱՀԱՆՔԵՐԸ

Զանգազուրի մէկ յօդուածէն քաղուածաբար։—

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ագարակի արճճախառն (molybdin) պղինձի հանքերը, Մեղրիի շրջանին մէջ։

Այդ պղնձահանքերը շահագործուած են 19րդ դարուն, 70—80 թուականներուն։ Շահագործումը մեծ ծաւալ չէ ստացած, որովհետեւ հանքերը հեռու էին երկաթուղիէն, չկային ճամբաներ։

Հանքային այդ գօտին կը գտնուի Ջուլֆա – Ալիաթ երկաթուղիին մօտ, 4—5 քիլոմեդր հեռու։ Հանքախուզութեան առաջին փորձերը այստեղ կատարուած են 1930ին։ Այժմ հաստատուած է, որ հանք պարունակող շերտն ունի երեք քիլոմեդր երկարութիւն եւ 200 մեդր լայնք։ Հանքը միջին հաշուով կը պարունակէ 0,6—0,7 առ հարիւր պղինձ։ Լէնինգրադի փորձերը ցոյց տուին, որ այդ հանքերէն կարելի է պղինձ ստանալ 12 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Մինչեւ ներկայ տարուան սկիզբը, այդ հանքերուն մէջ պղինձի պաշարը կը հաշուըուի 631,440 տակառաչափ։

Այս պղնձահանքին արժէքը մեծ է անոր համար, որ արճիճ կը պարունակէ։ Տակաւին կը շարունակուին վիճաբանութիւնները թէ կարելի՞ է արճիճ հանել այդ հանքերէն։ «Զաինդուստրալիզացիա» թերթը 26 յունիս 1931ին կը հրատարակէր ճարտարագէտ Եմիլեանովի մէկ յօդուածը, ուր կ՚ըսուէր թէ, Միացեալ Նահանգներու կատարած փորձերուն նման, կարելի է եւ անհրաժեշտ «օգտագործել Ագարակի (Հայաստան) պղինձով ու արճիճով խառն հանքերը, արճիճային պղպջակ պատրաստելու համար։ Այդ պարագային, հարկ չի մնար բարդ միջոցներով արճիճը զատել պղինձէն ու վերամշակել կրկնակի ու եռակի ձուլելով»։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՁԵՌՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱԿՍԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» (16 յունիս) կը գրէ թէ Ալլահվերդիի հանքերը մեծ պահանջ ունին բանուորի։ Մայիսի վերջին տասնօրեակին (20—31) կարելի եղած էր հաւաքել 79 բանուոր, 31ը հեռաւոր շրջաններէ, 48ը ինքնաբերաբար մօտիկ շրջաններէ։ Եւ սակայն հասած բանուորներուն փոխարէն նոյնքան, նոյն իսկ աւելի հեռացած են հանքերէն։ Այսպէս վերջերս 24 բանուոր եկած էին, բայց նոյն ժամանակ հանքերէն հեռացած էին 69 բանուոր։ Շամլուղի հանքերը եկեր էին 2 բանուոր, հեռացեր էին 58 բանուոր։ Այսպէս ուրեմն մայիսի վերջին տասնօրեակին ընթացքին Ալլահվերդիի հանքերէն հեռացած են 211 բանուոր։ Մայիս ամսուան ամբողջ ընթացքին ինքնաբերաբար հանքերը ներկայացած են 266 բանուոր, հանքերէն հեռացած են 544 բանուոր։ Այսպէս օր ըստ օրէ փոխանակ փարատելու Ալլահվերդիի բանուորական տագնապը, ալ աւելի կը ծանրանայ՝ քանի կը շատնան բանթողները։ Անհրաժեշտ է առաջին առթիւ 200 բանուոր։

⁂ Ատաղձագործարանին մէջ եւս բանուորի մեծ պահանջ կայ։ Գործարանը բանեցնելու համար անհրաժեշտ է 210 հոգի, մինչ իրականին մէջ գործարանը ունի 180 բանուոր։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ

Յունիս 20ին Լէնինականի մէջ բացուեցաւ երկամսեայ դասընթացք մը մամուլի աշխատակիցներ պատրաստելու համար։

Այս դասընթացքը ունի հայերէն, թուրքերէն եւ քիւրտերէն բաժիններ, եւ պիտի պատրաստէ 50 հոգի երկու ամսուան ընթացքին։ Թեկնածուները ընտրուած են կուսակցականներէ եւ կօմերիտական երիտասարդներէ. Այս ժողովրդային ... հետ ... աշխատակիցներ ... Ճռճեա-նուաւորներէ եւ կոլխոզնիկներէ ...

ՄԵԾ ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴԻ ՄԱՍԻՆ

Մեծ Սարդարաբադի ոռոգման ցանցը, ըստ շինարարական մարմնի ծրագրին, կը բաղկանայ երկու ջրանցքէ, — 75 եւ 180 քիլոմեդր երկարութեամբ, — եւ երկու ջրամբարներէ (Բուղդաշէն ու Բողութլու)։

Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը ներկայ տարուան իր ծրագրին մէջ մտցուցած է ջրանցքներու գծին ու ջրամբարներու վայրին երկրաբանական քննութիւնը եւ այդ նպատակով Լէնինգրադի հանքաբանական վարժարանէն ընթացաւարտ դասարանի երեք ուսանող է հրաւիրած։ Այդ ուսանողները ներկայիս կը բողոքեն, որ Հայաստանի ջրային տնտեսութիւնը ոչ մէկ նախապատրաստական աշխատանք կատարած է, շատ անփոյթ կը շարժի գործին մասին։

Բողութլուի աշխատանքները հսկայական ծաւալ ունին։ Ամբարտակի երկու նախագիծեր կան, երկու նախագիծերով ալ ամբարտակին բարձրութիւնը պէտք է հասնի 32 մեդրի, իսկ երկարութիւնը կամ 2400, կամ 3654 մեդրի։

Թէքնիք թերութիւններէն զատ, ջրային տնտեսութիւնը չէ իսկ խորհած աշխատաւորներու սնունդի մատակարարման հարցին մասին։

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Թիֆլիզի հայ թատերախումբը, որ տասը տարիէ ի վեր դուրս չէր եկած Թիֆլիզէն, ահա կը մեկնի գաւառ՝ ներկայացում տալու հեռաւոր հայաշատ անկիւններու մէջ։

Խումբը ճամբայ ելաւ մխասին առնելով իր թատերագրքերը։ Իր խաղացանկին մէջ կան Արիւնոտ ամայատ, Հռոմի պապը, Վերածնունդ, Բոռը (*ՅԱՌԱՋի թերթօնը*), Բուլղարիան կրակէ օղակում, Սառցահալ, Թոմաս եղբօր տնակը, Աուլ Հիջէ։

Թատերախումբը ներկայացումներ պիտի տայ Ախալցխա, Պաթում, Սուխում, Շահումեան։

⁂ Երեւանի պետական առաջին թատերախումբը հասած է Թիֆլիզ եւ սկսած է իր ներկայացումներուն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՆԱՏԱ

Քանատայի հայերը 300,000 տոլար հատուցում կը ստանան

Անկէ առաջ գրած էինք, որ Քանատայի Հայերը քանատական կառավարութեան միջոցով որոշ հատուցումներ ստացած են՝ պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ մէջ իրենց կրած կորուստներուն փոխարէն։

Թորանթոյի թերթերուն համաձայն 254 Հայերու պահանջներու ընդհանուր գումարը եղած է 8,917,119 տոլար։ Քանատական կառավարութիւնը իր կողմէ տուած է 300,000 տոլար, իր հայ քաղաքացիներու որոշ պահանջներուն գոհացում տուած ըլլալու համար։

Այս պարագան մեծ աղմուկ առաջ բերած է քանատական մամուլին մէջ, որ անոր հետ կապած է քանատական գինուորներու պահանջներուն գոհացում չտրուելու պարագան։ Ինչպէս կ՚ըլլայ, կ՚ըսեն թերթերը, որ կառավարութիւնը իր վեթերաններուն համար դրամ չունի, բայց Հայերուն 300 հազար տոլար դրամ կուտայ։

Ջրելու համար մամուլի մէջ երեւցած դիտողութիւնները, Քանատայի արտաքին նախարարը ստիպուած է բացատրութիւն մը տալ մամուլի միջոցով։

1915ին, կ՚ըսէ այս բացատրականը, Թուրքերը կոտորեցին Հայերը։ Լօզանի դաշնագրով, Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն կարգադրեցին, որ Թուրքիոյ հաշւոյն Գերմանիոյ մէջ գտնուած 5,000,000 թրքական ոսկիի գումարը յատկացուի հատուցում տալու այն Հայերուն, որոնք կորուստներ ունեցան կոտորածներու ընթացքին։ Փարիզի մէջ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ զբաղեցաւ այս խնդրով։

Քանատայի մէջ բրիտանական հպատակութիւն ընդունած Հայերը, որոնք Թուրքիոյ մէջ տուներ, կալուածներ, ծնողք, եղբայրներ, քոյրեր եւ այլ պարագաներ կորսնցուցած էին, 9,000,000 տոլարի մօտ պահանջ մը ներկայացուցած էին։

Փարիզի յանձնախումբը նկատի առած է միայն այն պահանջները, որոնք կը բխէին կիներու կամ զաւակներու կորուստներէն։

Նիւթական կորուստներու համար կատարուած պահանջները ետ վերադարձուած են Փարիզի յանձնախումբին կողմէ։ Քանատայի կառավարութիւնը երկար ժամանակ զբաղած է աննկատ ձգուած այս պահանջներով, դժնդակ կերպով մը գոհացնելու համար եւ վերջապէս որոշած է 300,000 տոլար վճարել 3,200,000 գումարէն, որ յատկացուած է նման նպատակներու համար, եւ որմէ 500,000 տոլար պիտի յատկացուի վեթերաններուն։

«Թորանթօ Տէյլի Սթար»ի համաձայն, Փարիզի յանձնախումբը որոշ գումարներ նշանակած է մարդկային կորուստներու համար. — Օրինակ՝ այր մը իր կորսնցուցած կնոջ համար կը ստանայ 100 թրք. ոսկի (241 քանատական տոլար) եւ երախայի մը համար՝ 20 թրք. ոսկի (48 տոլար)։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պուքրէշի Միսաքեան վարժարանի ամավերջ հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 19ին Ներկայ էին վարժարանի Հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ ժողովրդեան խուռն բազմութիւն մը։ Տեղի ունեցան արտասանութիւններ, երգեր, մանկապարտէզի սանուհիներու պարեր եւ մարմնամարզի խաղեր։

Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Պօղոս Տէյիրմէնճեան կարդաց Հոգաբարձութեան տարեկան տեղեկագիրը, որու համաձայն այս տարի ժիշեալ մարմինը շատ կարեւոր կարգադրութիւններ ըրած է, վարժարանի յառաջդիմութեան համար՝ հաստատելով երեք զուգընթաց դասարաններ եւ պաշտօնի կոչած՝ երկու ուսմէն եւ մէկ հայ ուսուցիչներ, ինչպէս եւ մարմնամարզի ուսուցիչ մը։

Շրջանաւարտներու ցանկը կարդաց եւ խօսեցաւ տնօրէն Պ. Գէորգ Ղազարեան։

Այս տարուան շրջանաւարտները 9 հոգի են։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պոլսահայոց Պատրիարքը, Կեդր. Սանասարեան վարժարանի տնօրէնութիւնն ու խնամակալութիւնը եւ ազգային հասարակական այլ մարմիններ ցաւակցական նամակներ ուղղած են Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Հայր Արսէն Ղազիկեանի մահուան առթիւ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ Հ. Մ. ՃԵՄԱՐԱՆԻ 111ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վերջերս տեղի ունեցաւ Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանի հիմնադրութեան 111րդ տարեդարձի հանդէսը։ Ճեմարանի ընդարձակ բակը լեցուած էր երկսեռ հասարակութեամբ։ Դպրոցի սկաուտները իրենց համազգեստը հագած կը հսկէին իրենց կարգապահութեան։

Հանդէսը բացուեցաւ «Տէր կեցո՛ գ՚հայս» երգով, որ ընդունուեցաւ ոտնընդոստ ծափերով։ Ապա մէջ ընդ մէջ եղան հայերէն եւ անգլիերէն արտասանութիւններ եւ ազգային երգեր, որոնցմէ յետոյ կարդացուեցաւ փոխ տեսուչ Պ. Սիմոն Մխիկեանի տեղեկագիրը։

Ընդհանուր աշակերտութեան ֆիզիքական առողջութիւնը գոհացուցիչ է։ Վերջին 1931-32 ուսումնական շրջանին ճեմարանին աշակերտութիւնը ունեցեր է մեծ յաջողութիւններ բոլոր խաղերու եւ մարզական մրցումներու մէջ, որոնցմէ նշանաւորն է Լըմսայի մէջ տեղի ունեցած ըմբշամարտը, ուր աշակերտները շահեցան հինգ մեծ արծաթեայ բաժակներ։ Աշակերտներու առողջութեան ձեծապէս կը նպաստէ Կրէտեան լողարանը, որ գրեթէ ամէն օր բաց է ոչ միայն աշակերտութեան, այլ եւ բոլոր անոնց համար, որոնք անդամ են այդ լողարանին։ Այս լողարան-աւազանը կառուցուած է 1930ին Պետրոս Հ. Կրէտեանի կողմէ մօտ 40 հազար ռուփի ծախքով եւ նուիրուած ճեմարանին։

Ներկայիս աշակերտութեան թիւն է 138 ուսուցիչներունը 12, 1931ին ճեմարանը ունեցեր է ընթացաւարտներ, իսկ այս տարի՝ 5։ Հանդէսին նախագահը խօսեցաւ, բացատրելով ժողովուրդին ճեմարանի մատուցած ծառայութիւնը եւ փառաւոր արդիւնքը իր 111 տարուան գոյութեան ընթացքին, որուն կենդանի ապացոյցներն են Հնդկաստանի, Ճավայի, Պարսկաստանի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուող ճեմարանի աշակերտները, իրենց յաջողութիւններով։

Յետոյ յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Վաղը կը սկսինք հրատարակել մեր նոր Թերթօնը.

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Պատկերազարդ։ Հաճելի, օգտակար եւ շահեկան ընթերցում մը, բոլոր Հայերուն համար։

Մօտ օրէն կը հրատարակուի Յ. Պալեանի պատրաստած Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը։

Յաճախ ըսուած է թէ Հայը իր ազգային պատմութիւնը չի գիտեր։ Ասիկա ճշմարտութիւն մըն է։ Չի գիտեր նաեւ իր հայրենիքին աշխարհագրութիւնը։

Սոյն երկու ցաւալի ճշմարտութիւնները, հրապարակի վրայ Հայաստանի Աշխարհագրութեան մը չգոյութիւնը եւ հայ ժողովուրդին իր հայրենիք ճանչնալու անսահման տենչը եւ մանաւանդ վերջերս ամէն կողմէ Հայաստանի աշխարհագրութեան համար եղած բազմաթիւ խնդրանքները մղած են աշխարհագրութեանց շարքի մը եւ վերջերս հրատարակուած «Համայնագիտական քարտէս Հայաստան»ի հեղինակ Յովհ. Գ. Պալեան՝ պատրաստած է Հայաստանի Աշխարհագրութիւնը, որ նախ Թերթօնի ձեւով Թերթիս մէջ մաս առ մաս պիտի հրատարակուի։

Սոյն աշխարհագրութիւնը պիտի պարունակէ հին Հայաստանը, Կիլիկիան, Նոր Հայաստանը, բազմաթիւ աշխարհացոյցներ եւ 100է աւելի հայրենի հետաքրքրական տեսարաններ։

Ամէն Հայու սրտին խօսող այս գործը վերջը պիտի հրատարակուի գիրքի ձեւով եւ կարելի եղածին չափ աժան, որպէսզի ամէն Հայու բաղձանքին գոհացում տրուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

— :-: —

Ս. ՓԻԼԻՓ-Սու ՋՕՊՆԱ, 30 Յունիս. — Անցած տարուան վերջերը գործադրկութեան տագնապի առթիւ «Յառաջ»ի մէջ քանի մը անգամ գրուեցաւ Վիրիէ սիւր Պուսպրի (Իզէր) մասին։

Այդ գիւղաքաղաքը որ ունի երկու մետաքսի գործարան, կը համրէր 70—80ի չափ հայութիւն, որոնց 30ը միայն կանոնաւոր ինքնութեան թուղթեր ունէին, իսկ միւսները կը մնային թրանզիթ անցագիրներով։

Անկէ 2 տարի առաջ գործարանին տէրը Պ. Ֆավօն գործաւոր-գործաւորուհիներու ստիպողական պէտք ունեցաւ։ Հինէն հոն գտնուող Հայերուն առաջարկեց որ ինքը փոխ դրամ տայ ու Հայերը իրենց ազգականները Պոլսէն բերել տան։ Այնպէս ալ եղաւ։ Հոն գտնուող Հայերը իրարու հետ մրցումի ելան Պոլսէն ազգական բերելու համար ու բերել տուին 40—45ի չափ Հայեր, որոնք հազիւ թէ տարի մը կամ տարիուկէս աշխատեր էին երբ անցած տարի նոյեմբերէն սկսեալ գործարանը գոց կը մնար, կանոնաւոր թուղթեր ունեցողները գրեթէ բոլորն ալ մէկ ամիս առաջ շրջակայ գիւղերը կամ աւելի հեռուները գործ գտան ու գացին, որոնց մէկն ալ ստորագրեալս։ Իսկ ո՞ւր կրնային երթալ անոնք, որ թրանզիթ անցագրերէ զատ որեւէ ինքնութեան թուղթ չունին։ Մէկ քանիներ յաջողեցան ասդին-անդին ազգականներու միջոցաւ ինքնութեան թուղթեր հանել տալ, տեղաւորուեցան՝ հեն.։ Մնացածները մօտ 25—30 հոգի ոչ ազգական ունին, ոչ դրամ, ոչ ալ նայող հոգացող։ Այս ցաւալի պայմաններուն մէջ այլեւս կրնա՞ք երեւակայել անոնց թշուառութիւնը։ Երկար բարակ գրելու պէտք չկայ։ Յուսահատութիւնը ծայր աստիճանին հասած է։ Որո՞ւ երթան, ո՞ւր դիմեն, լեզուն չեն գիտեր, տեղ չեն գիտեր, ցաւ հասկցնելիք մէկը չունին։ Անշուշտ պիտի ըսէք թէ «Թող անկանոն թուղթով բերել չտային կամ չգային», բերել տուողները գործատէրին խոստումներուն վստահելով բերել տուին։

Իսկ եկողները Պոլիս եղած ժամանակ ի՞նչ գիտնան Ֆրանսայի կանոնները, օրէնքները։ Յանցանքը գործատիրոջն է։ Քանի որ բերել տուաւ, պէտք էր որ թուղթերը կանոնաւորել տար, կամ անգործութեան միջոցին, աղէկ-գէշ գործ տար։ Բողոքել կ՚ուզեն, չեն կրնար, ֆրանսերէն գիտցող չկայ։

Այժմ գործարանը 15—20 օրէ ի վեր վերաբացուած է, սակայն 200—200 հոգի աշխատցնողը այսօր միայն առած է 20—25 հոգի, ան ալ անշուշտ բոլորը ազգակիցներէն։ Իրեն դիմող Հայերուն գործատէրը ըսեր է որ անկարելի է ասկէ վերջ օտար Հայ գործի ընդունիլ։ Գացէք ուրիշ տեղ գործ գտէք, սակայն ո՞ւր...

Համապատասխան մարմիններու նկատողութեան յանձնելով այս տարաբախտ հայրենակիցներու պարագան, կը խնդրենք որ ճար մը մտածեն անոնց համար, գիմելով ուր որ պէտք է։

ԿԷՕՏԷՃԵԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Գ. ՄԱՍ

«... Միջերկրական, Մարմարա, Սեւ ծով՝ հօրս հետ Թունէզի ... մը եկանք՝ իտալական շոգենաւով։ Հանդիպեցանք եւ հօս։ Մեծագոյն բաղձանքս էր քեզ տեսնել։ Ի զո՜ւր փնտռեցի եւ սպասեցի։ Ձերբակալուեցայ։ Շոգենաւը շուտով կը մեկնի։ Ժամացոյցը... յայտնեց թէ չէի կրնար աւելի մնալ...։

Ժանէթ

Յ. Գ.— «Valise»ը, ուր գրքերդ կան, ինծ յանձնեց Պ. Վանցեանը»։

Նոյն

XI

— Հա՛յ կ՚իտի հա՛յ... թօհա՛փ բան պէ... Էս ա ասանկ "կ՚ըլլա՞մ էղեր... հիչ հաւտալս չի գար կոր, խաչո՛ր... ծնկընէրս գիտես քի իմս չեն քա, Մարիամ... Մարդ ծերացա՛ւ մի կը փոխուի կոր, վէսէլա՛մ...

= Ծե՞րս ո՞րն է, Գաբռէ՛լ, — գժգոհեցաւ Մարիամ հօրքուրը — մենք ծե՞ր ենք, ի՞նչ է...

— Աս գործը ո՛ւժ կուտայ մարդուն, քեռի՛, — մէջ ինկաւ Աւագ, ոտքի ելլելով եւ տաբատին մետաքսեայ փոշիները թօթվելով — սանկ հոգի կուգայ մարդուն վրայ...

= Կենդանութիւնը պաշխա՛ բան է, Աւա՛գ... Վրանիդ կը նայիմ նէ... հէ՛յ կ՚իտի օրեր...

— Հը՛, — ձայնը բարձրացուց կրկին հօրքուրը, — քալած առենը կը թնդա՜ր, կը թնդա՛ր մահալլէն...

Կառքը պատրաստ էր։ Քեռին եզները լծեց եւ «մութը չինջած քաշուեցաւ»։

Աւագ ամբողջ օրը զբաղած էր զէնքերու նորոգութեամբ, զատարումով ու առաքման գործով, գոմին յետընկաց անկիւնը, ուր ճրագ մը կը պլպլար։ Ու մինչ հօրքուրը, դրանը սեմին եւ հաւերը շուրջը, նստեր բուրդ կը մանէր, ներսէն ձայնը կուգար խարտոցին կամ մուրճին։

Ու, կանոնաւորաբար, քեռին կը փոխադրէր զէնքերը, կառքը տանելով մինչեւ մօտակայ ու հեռաւոր վայրեր, ուր, գիշերը յարդերուն հետ վար կուտային զանոնք։

Քեռին ու հօրքուրը տարօրինակ համակերպութեամբ մը կը տանէին այդ աշխատանքը եւ մեծ յանդգնութիւն ցոյց կուտային։ Նոյն իսկ անգամ մը, ճամբան, քեռին, խուզարկումի վտանգին առջեւ, անցած էր կառքին անիւներուն ետին, ու յարդերուն մէջէն զէնքը քաշելով, կատաղի կռիւ մը մղած էր՝ սպաննելով երկու ոստիկաններ, ու տեղն ու տեղը թաղելով զանոնք, լուռնկայ լուսով...

«Սուրբ գործը» կ՚ըսէին արտակարգ երկիւղածութեամբ մը, ու ատիկա իրենց պաշտամունքին առարկան էր։ Հարցնել չէին գիտեր։ Կը կատարէին ինչ որ հրահանգուէր՝ լուռ համակերպութեամբ մը, մի՛շտ ընազդական մղումով մը, եւ, շատ անգամ, իրենց տարիքին եւ ուժին անհամապատասխան ճիգով մը։

Այսուհանդերձ, Աւագն ու Սուրէնը շատ մտահոգ էին։ Ծրագրի ամբողջական իրականացման համար, զգացուած պահանջին հազիւ մէկ չորրորդը կրցած էին հայթայթել ընկերներու կատարած զոհողութիւններով եւ Կեդրոնի օժանդակութեամբ։ Իսկ զինուորական մարզանք տեսնող տղոցը կէսին չէին բաւեր զէնքերը։ Մնաց որ ընդդիմադիրները բուռն ու բացայայտ պայքար կը մղէին այդ ձեռնարկին դէմ ու ամէն օր խոչընդոտ մը կը հանէին։ Դեռ շաբաթ մը առաջ, եկեղեցւոյ կամարի պահարանին ներքեւ պահ դրուած զէնքերը տեսեր էր տէր Գէորգը եւ լուր տուեր՝ Դաւիթ էֆէնտիին։ Անհագին աղմուկ էր բարձրացած եւ սպառնացած էին լուր տալ կառավարութեան, բայց, արդէն յաջողեր էին մէկ գիշերուան մէջ փոխադրել։

Այդ օրը, քեռին ճամբայ ինկած վերջ, Տեղական ու Կեդր. Մարմիններու խառն նիստ մը տեղի պիտի ունենար Աշոտենց տունը։ Սուրէնը եւ Արամը հոն էին։

Իսկ տէր հայրը կը կատակէր Սիրանին հետ, որ ամուսնացեր էր, արդէն, Աշոտին հետ, ու կը բնակէր հոն։ Աւագն ու տէր հայրը քիչ յետոյ բարձրացան վերի սենեակը։ Դեռ կը բացակայէին քանի մը ընկերներ։ Սուրէն մտախոհ երեւոյթ մը ունէր։

— Ասոնք ո՞վքեր են, — հարցուց Արամ, պատը կախուած շրջանակաւոր լուսանկար մը վար առնելով, որ Աշոտին, Սուրէնին եւ ուրիշներու դպրոցական մէկ խմբանկարն էր։

= Ճանչցա՞ր, — վրայ բերաւ Սուրէն՝ ոտքի ելլելով եւ ժպտերես մօտենալով անոր։

— Ո՛չ։

— Լա՛ւ նայէ, տեսնեմ...

= Սա Աշոտը չէ՞, քիթը բերանը ծռած. կարծես պիտի լայ, յանկարծ...։ Դո՞ւն... հա՛, գո՞ւն ալ կաս...

— Ահա՛, տե՛ս, Յակոբին քովը նստած եմ...

= Սա ծալլուա՞ծը...

— Այո՛, մառնէլովը...

= Իսկ աս՞... Աստղիկն է, կարծեմ...

— Այո՛...

= Հը՛... իմացա՞ր, — ձայնը լըջացուց Արամ, պատկերը տեղը կախելով։

— Ի՞նչ բան։

= Անհագին աղմուկ ելեր է տունը։ Տանտիրուհիս կը պատմէր, ջանալով ինձմէ սորվել թէ ճի՞շդ է որ քեզի հետ կապ մը ունի...

— Ի՞նչ պատասխանեցիր։

= Ժխտեցի, անշո՛ւշտ։ Թէեւ ան չհաւատաց։ Համաձայն իր պատմածին, Աստղիկը շա՜տ ընդդիմացեր է հօրը. ժխտեր է թէ ինք խոստում մը ունի, եւ յայտներ է թէ անձնապէս կ՚ըլլայ, եթէ հայրը ընթացք տայ Դաւիթ էֆէնտիի առաջարկին...

Յետոյ, սիկառին տուփը հանելով,

— Միւսը գրե՞ց, — հարցուց։

Բայց, դեռ պատասխան չստացած, լսուեցաւ Խորէնին ձայնը.

— Ընկեր Սուրէն, ներկայ են բոլորը։

Բարձրացան սենեակ։

Կ. ՄԽՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

կան կարգադրութիւն մը ըլլայ եւ ջնջումը պէտք է կիրարկուի համնէպ եւրոպական բոլոր պետութեանց, ըլլան անոնք պարտական թէ պարտապահանջ՝ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու մէջ: 1

Այսպէս միայն կարելի է պատրաստել տիեզերական կարգադրութիւն մը.

Պէտք է որ այստեղ հաւաքուած ամէն մէկ պետութիւն, ոչ թէ խօսքով, այլ գործով քաջութիւնն ունենայ պատասխանատուութեան, զոհողութեան եւ վտանգի իր բաժինն ստանձնելու, ինչպէս կը պահանջէ ներկայ պահու ծանրութիւնը»:

*** Լօզանի մէջ զրոյց կը շրջի թէ գերման պատուիրակութիւնը համաձայն չէ ֆոն Փափէնի հետ, զոր կը մեղադրեն թէ գերման համառաջարկներու մշակման մէջ, պէտք եղած չափով նկատի չէ առած պատուիրակութեան բաղձանքները եւ ուելլի, զանոնք մշակած է ըստ իր անձնական տեսակէտին:

Կ'ըսուի թէ գերման պատուիրակութիւնը ձեռնարկած է մշակելու նոր համառաջարկներ, զոր այսօր իսկ պիտի ներկայացնէ ժողովի նախագահին՝ Մաքտոնալտի:

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Կը յիշուի թէ իրլանտական կառավարութիւնը մերժած ըլլալով հատուցանել կալուածական պարտքի տարեվճարը մէկուկէս միլիոն ոսկերլին, անգլիական կառավարութիւնը առաջարկած էր հարցին քննութիւնը յանձնել իրաւարար ատեանի մը: Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա այս առաջարկն ալ մերժած էր, առարկելով թէ իրաւարար ատեանը բաղկացած պիտի ըլլայ միմիայն Անգլիացիներէ եւ իր կողմէ առաջարկեր էր իրաւարար ատեանի կազմին մէջ դնել օտար պետութեանց հպատակ անձնաւորութիւններ:

Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարեց թէ, տեղեկանալէ յետոյ Իրլանտայի մերժողական պատասխանին, անգլիական կառավարութեան կը մնայ յատուկ մաքսատուրքերու ենթարկել իրլանտական ներածումները: Գաղթային նախարարը՝ անգլիական խորհրդարանին մէջ յայտնեց նաեւ թէ, կառավարութիւնը միշտ փափաքելով վէճը կարգադրել խաղաղօրէն ու բարեկամաբար, կը խնդրէ որ խորհրդարանը յատուկ մաքսատուրք դնելու իրաւունքը կառավարութեան տայ այն պարագային համար, երբ այլ եւս ուրիշ որ եւ է միջոց չմնայ, թէ այս մաքսատուրքերը պիտի նշանակուին այն չափով որ՝ կարելի ըլլայ տարեվճարին փոխարէնը ստանալ:

Կառավարութեան բանաձեւն ուրեմն, իրաւունք կուտայ 100 առ 100 աւելցնելու իրլանտական ներածումներու վրայ մաքսատուրքը:

Զինաթափութեան ժողովը

Օդանաւորդութեան միջազգայնացման հարցը կը շարունակէ զբաղեցնել Զինաթափութեան ժողովի յանձնախումբը: Երկու գլխաւոր տեսակէտներ կան դէմ առ դէմ: Մէկը՝ Ֆրանսական տեսակէտը՝ որ կը պահանջէ միջազգայնացնել օդանաւորդութիւնը: Միւսը՝ կը թելադրէ պահել քաղաքային օդանաւորդութեան ազգային հանգամանքը՝ ենթարկելով հսկողութեան: Այս տեսակէտին վրայ կեցած է գլխաւորաբար իտալական պատուիրակութիւնը՝ որ միւս պատուիրակութեանց ուղղուած յուշագրով մը կը քննադատէ Ֆրանսական տեսակէտը:

Ըստ իտալական տեսակէտին, քաղաքային օդանաւերու մասին՝ ժողովին կողմէ տրուելիք որոշումը պէտք է ծառայէ արգիլելու որ ան չգործածուի զինուորական նպատակներու. բայց պէտք է նաեւ զգուշանալ որ այդ նպատակին հետ կապ չունեցող որ եւ է ուրիշ նպատակ չվնասուի տրուած որոշման հետեւանքով:

Ֆրանսական պատուիրակութեան առաջարկը միջազգայնացնելու օդանաւորդութիւնը, չերաշխաւորեր թէ պետութիւնները չպիտի կրնան քաղաքային օդանաւերը գործածել զինուորական նպատակներու: Իսկ հսկողութեան եւ տեղեկատուութեան վրայ հիմնուած եղանակ մը, ըստ իտալական պատուիրակութեան, լաւագոյնն է:

Հնդկական խռովութիւնները կը սաստկանան

Պոմպէյի վերջին խռովութիւններու ընթացքին, սպաննուած են 10 եւ վիրաւորուած 200 հոգի:

Քանի մը հազար հոգիէ բաղկացած յուղարկաւոր մահմետականներու բազմութիւն մը, փորձեց գերեզման մը մտնել՝ արգիլուած ճամբով մը: Ոստիկանութիւնը յարձակած ըլլալով բազմութեան վրայ, շատերը փախան փողոցին մէջտեղը ձգելով դագաղը: Բայց շատ չանցած վերադարձան աւելի մեծ բազմութեամբ եւ հետեւելով ընդդիմութեան կանտիական եղանակին, երկար ժամեր գետինը պառկած մնացին դագաղին շուրջը:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները սփիւռքաբար ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրագարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի

Ղեկավարութեամբ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքլը կաթոլիկ սրահին մէջ:

Յայտագիր.— կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13) — Le Gérant H. STEPHAN

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԱՌԱՔԱՂ ԿԸ ԿԼԼԷ

Լիլի բնակիչներէն մէկը, 60 տարու, քանի մը օրէ ի վեր կոկորդի ցաւէ կը տառապէր: Ուզեց հասկնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ կոկորդին խորը: Անցաւ հայելիին առջեւ, վերէն ու վարէն ձեռքով բռնեց շրթները ու իրարմէ անջատեց, բացաւ բերանը որքան որ կրնար: Այս գործողութենէն յետոյ, երբ տեսաւ թէ անառակ լեզուն անընդհատ կը շարժի եւ կ'արգիլէ դիտելէ կոկորդին յատակը, առաւ պատառաքաղ մը եւ ուժգին կոխեց լեզուին վրայ զայն զսպելու համար: Բայց կ'երեւի մարդուն լեզուն՝ խօսք հասկցող տեսակէն չէր: Ըմբոստական շարժում մը բրաւ — որմէ կ'երեւի, մեր ծերուկը սարսափած՝ դողով քաշեց ձեռքը եւ միշտ նոյնքան սարսափով նշմարեց թէ պատառաքաղը որ մնացեր էր բերնին մէջ՝ կը սահէր ու կ'երթա՛ր, կ'երթա՛ր դէպ ի ներս, դէպ ի վար, ըսպառնալով զինքը խեղդել…: Երբ մարդուկին խելքը գլուխն եկաւ, ըզգաց որ լեզուն գէշ խաղ մը խաղացեր էր իր գլխուն եւ պատառաքաղը հանդարտ կը հանգչէր ստամոքսին խորը:

Հիմա ինքն ալ հանդարտած կը մըտածէ՞ պատառաքաղը դուրս հանելու դժուար գործողութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ցանկարծ Րիքարդօ բացագանչեց.

— Կարծես, ախկինը տկար է:

Այնպէս զունատ էր նա, որ դէմքը գլխարկի եզերքի տակից դեռ թէ մեռելի էր նմանում, իսկ վզին կապած ժապաւէնները բարձրանում էին ու իջնում սրտի ուժգին զարկից:

— Ես տուն եմ գնում. — ասաց նա թոյլ ձայնով:

Կառք կանչեցին ու Մարտինին նստեց նրա կողքին որ տուն տանի: Բոռ ծռւեց քիչ ուղղելու համար Ջեմմայի փէշը, որ կախուել էր կառքից ու աչքերը յառեց նրան. Մարտինին տեսաւ, թէ ինչպէս Ջեմման ետ նետեց խիկոյն սարսափը դէմքին:

— Ի՞նչ եղաւ ձեզ, Ջեմմա. — Հարցրեց նա անգլիերէն, երբ կառքը շարժեց: — Ի՞նչ ասաց ձեզ այդ սրիկան:

— Ոչինչ, Չեզարէ: Ես… ես վախեցայ: Ինձ թուեց որ…

Մի ձեռքով ծածկեց աչքերը. իսկ Մարտինին լուռ սպասում էր, մինչեւ կինը ինքն իրեն գտնի: Քիչ — քիչ Ջեմմայի դէմքին երեւաց սովորական գոյնը:

— Իրաւունք ունիք, — ասաց վերջապէս ուղեկցին դառնալով ու իր սովորական ձայնով: — Աւելի քան անօգուտ է որ մարդ դարձեցնի սարսափելի անցեալը: Քայքայւում է մարդու ջիղերը եւ աններելակալելի մտքեր են ծնում: Էլ երբեք չխօսենք այդ բանի մասին, Չեզարէ, թէ չէ ամէն հանդիպող մարդու դէմքին մի խորհրդաւոր նմանութիւն եմ գտնելու Արթուրի հետ: Զգայարանքի մի տարօրինակ պատրանք է սա, մի քօշմար օրը ցերեկով: Ա՛յ հիմա, երբ այդ զզուելի թեթեւսոլիկը մօտեցաւ, ինձ թըւաց, կարծես Արթուրը լինէր:

V

Անտարակոյս Բոռը շնորհք ունէր իրեն թշնամիներ ստեղծելու: Օգոստոսին էր եկել Ֆլօրենցա, իսկ հոկտեմբերի վերջին կոմիտէի երեք քառորդը արդէն Մարտինիի կողմն էր: Մօնտանէլլիին ուղղած նրա վայրի յարձակումները դուր չէին գալիս Բոռի երկրպագուներին անգամ: Գալլին սկզբում հակուած էր հաւանութիւն տալու սրամիտ երգիծաբանի ամէն մի արածին ու ասածին, բայց նա էլ շատ չանցած տխուր սրտով սկսեց համաձայնելու, որ լաւ կը լինէր եթէ Բոռը Մօնտանէլլիի օձիքը բաց թողնէր: Չէ՞ որ մարդավարի կարդինալները առանց այն էլ շատ չեն, հանդիպածի հետ պէտք է քիչ քաղաքավարի լինել:

Ծաղրանկարների ու կատակների այդ անձրեւին բոլորովին անտարբեր էր միայն ինքը Մօնտանէլլին: «Ամենեւին չի արժէր այդքան եռանդ սպառել, ասում էր Մարտինին, ծաղրելու համար մի մարդ, որ այդ աստիճան բարեսրտօրէն է վերաբերւում քո ծաղրին»: Քաղաքում պատմում էին, թէ ինչպէս մի անգամ Մօնտանէլլին Ֆլօրենցայի արքեպիսկոպոսի հետ ճաշելիս, յանկարծ իր գրպանից գտնում է Բոռի կծու պամֆլէտներից մէկը, կարդում է ու տալիս արքեպիսկոպոսին՝ ասելով.

— Ցիմար բան չէ, այնպէս չէ՞:

Մի անգամ քաղաքում լոյս ընկաւ մի թերթիկ «Աւետման գաղտնիքը» վերնագրով: Եթէ նոյն իսկ հեղինակը բաց թողած լինէր այս անգամ իր սովորական ստորագրութիւնը, — թեւերը բաց մի Բոռ — թերթիկի չար ու կծու ոճը կասկած թողնել չէր կարող ընթերցողին, թէ ով էր գրուածքի հեղինակը: Երգիծաբանութիւնը գրուած էր խօսակցութեան ձեւով Մօնտանէլլիի ու Թոսկանայի մէջ. վերջինս սուրբ կոյս Մարիամի արտաքինով, իսկ Մօնտանէլլին աւետող հրեշտակի կերպարանքով, շուշանների մի փունջ ձեռքին, իբրեւ խորհրդանշան մաքրութեան, եւ պսակած խաղաղութեան ձիթենիով՝ աւետում էր ճիզուիտների գալուստը: Ամբողջ պամֆլէտը լիքն էր անձնական վիրաւորիչ ակնարկներով ու կեղտոտ ենթադրումներով: Ֆլօրենցայում ամէնքը երգիծաբանութիւնը ազեղ գտան ու անարժան, բայց եւ այնպէս ամբողջ Ֆլօրենցան ծիծաղեց: Բոռի չափազանց լրջութեամբ ասած անհեթեթութիւններին մէջ մի այնպիսի տիրող ուժ կար, որ նոյն իսկ նրա հակառակորդները ծիծաղում էին կարդալիս, ճիշդ ինչպէս եւ ջերմ կողմնակիցները: Ու պասկւիլը իր ետ մղող թօնին հակառակ, մեծ տպաւորութիւն արաւ տեղացիների վրայ: Մօնտանէլլիի անձնական բարի անունը այնքան ամուր էր, որ նոյն իսկ ամենասուր պասկւիլն անգամ լրջօրէն վնաս տալ չէր կարող, բայց եւ այնպէս մի վայրկեան բոլորն էլ լարուած էին նրա դէմ: Բոռը գիտէր, թէ ուր պէտք է խայթել, եւ թէեւ յափշտակուած ամբոխը դեռ միշտ հաւաքւում էր կարդինալի տան շուրջը, երբ վերջինս դուրս էր գալիս կամ վերադառնում, սակայն «ճիզուիտ» ու «Սանֆէտիստների լրտես» նշանաւոր բացագանչութիւնները յաճախ խառնւում էին արդէն բարեւի ու օրհնութեան կոչերին:

Մօնտանէլլիին պաշտպանողներն էլ քիչ չէին: Պասկւիլի երեւալուց երկու օր յետոյ տեղական կղերական լրագիրը մի աքանչելի յօդուած տպեց «Աւետման գաղտնիքի հեղինակին» խորագրով, որի տակը ստորագրուած էր «Եկեղեցու որդի»: Մի տաք պաշտպանողական էր դա Մօնտանէլլին Բոռի վիրաւորանքների դէմ: Անանուն հեղինակը մի անսովոր պերճախօսութեամբ ու եռանդով բացատրում էր նախ խաղաղութեան բարեացակամութեան հաստատութիւնը երկրում, անւանում էր նոր պապին իբրեւ այդ վարդապետութեան մարգարէն եւ վերջում պահանջում Բոռին որ նա ապացուցանէ իր ենթադրութիւնների գոնէ մէկը. հանդիմանում էր հանրային կարծիքը, որ հաւատ չընծայի անբանսարկուի խօսքերին: Եւ պաշտպանողականի ուժը եւ յօդուածի գրական արժէքը այնքան բարձր էր ընթացիկ լրագրական գրութիւնների մակերեւոյթից, որ քաղաքում ընդհանուր ուշադրութիւն գրաւեց: Հետաքրքրութիւնը նրանով աւելի էր գրգռւում, որ նոյն իսկ լրագրի խմբագրութիւնը գուշակել չէր կարողանում թէ ով է հեղինակը: Յօդուածը շուտով առանձին էլ տպագրեց պամֆլէտի ձեւով եւ անանուն պաշտպանի մասին խօսում էին արդէն Ֆլօրենցայի բոլոր սրճարաններում:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1932

7 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1925 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՖԷՅՍԱԼԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շէյխ Պարզանի ապստամբութիւնը, որ առենէ մը ի վեր ծաւալած էր Մուսուլի շրջանին մէջ, կարծես իր վախճանին կը հասնի: Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Շէյխ Ահմէտ Պարզան անգլեւիրաքեան ուժերէն ճնշուած՝ անցած է Թուրքիա եւ յանձնուած թրքական հրամանատարութեան: Այժմ ան կը գտնուի Էնկիւրի: Թրքական իշխանութիւնները Շէյխին իբրեւ բնակավայր նկատի ունին Ադրիանուպոլիսը:

Քրտական շարժման մէկ խոշոր արարն ալ կը փակուի վարագոյրով: Բայց պատմութիւնը յուսարանութեան կը կարօտի: Իսկ պատմական անցքը Մերձաւոր Արեւելքի կարեւորագոյն դէպքերէն մէկն է եւ մեզ կը շահագրգռէ մեծապէս:

1930ի քրտական ընդարձակ ապստամբութիւնը, որ պայթեցաւ Արարատի շրջանին մէջ եւ արձագանգներ գտաւ քրտական զանազան լեռնամասերուն վրայ, ազգային ազատագրական շարժում մըն էր ուղղուած Թուրքիոյ դէմ: Այդ շարժման համակիր էին քրտական զանազան հատուածները, Թուրքիոյ ներսը եւ Թուրքիայէն դուրս, այն գիտակցութեամբ, որ քրտական հարցի լուծումը գերազանցապէս թրքական լուծէն ազատագրուիլ կը նշանակէ: Անկէ յետոյ միայն Քիւրտերը կրնան մտածել քրտական հատուածներու միութեան մասին:

Այս հիմնական ուղեգիծը դժուար իրագործելի էր. նախ այն պատճառով որ բոլոր Քիւրտերը տակաւին լիովին իւրացուցած չէին այդ քաղաքականութիւնը, եւ երկրորդ՝ Թուրքիայէն դուրս գտնուած հատուածներն ունէին տեղական այնպիսի կարեւոր քաղաքական խնդիրներ լուծելու, որոնք Քիւրտերը կը մղէին անջատ գործունէութեան:

Ահա, այդպիսի կարեւոր խնդիր մը հրապարակ կը դրուէր Իրաքի մէջ, երբ տակաւին Արարատի ապստամբութեան վերջին գործողութիւնները կը շարունակուէին Մուսուլի սահմաններուն վրայ: Այդ թուականին, Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ, Իրաքը կը պատրաստուէր մէկ-երկու տարիէն անդամ դառնալ Ազգերու Դաշնակցութեան, որմէ յետոյ անգլիական հովանաւորութիւնը պիտի վերնար: Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ այդ մասին կնքուած դաշնագրութիւնը քրտական ինքնավարութեան իրաւունքներն անտեսած էր: Իսկ Մուսուլի եւ Սիւլէյմանիէի քրտութիւնը, որ 7 — 800,000 բնակչութիւն կը հաշուէ, Իրաքին միացուած էր միջազգային որոշ յանձնառութիւններով: Անգլիան առանձնած էր այդ յանձնառութիւնները: Մինչդեռ, հիմա, Անգլիան կարգադրելով իր գործերը Իրաքի թագաւորութեան հետ, առաւճանական կերպով կը կրճատէր կէս-ինքնավար իրաքեան Քիւրտիստանի իրաւունքները եւ զայն կը յանձնէր Ֆէյսալի բարեհաճութեան:

Իրաքեան Քիւրտիստանը առաջին տարիներուն քաջալերութիւններ ստացաւ Անգլիայէն, որ օգտագործեց Քիւրտերը որպէս հաւասարակշռող ուժ՝ Արաբներուն դէմ: Մուսուլի շրջանի Քիւրտերը յուսացին որ իրենց ինքնավարութիւնը պիտի ընդարձակուի, ու իրենք, Իրաքի թագաւորութեան սահմանին մէջ՝ կէս-անկախ պետութիւն մը դառնան: Բայց անգլիական շահերը թեքուեցան Արաբներուն կողմը: Ու երբ որոշուեցաւ ջնջել հովանաւորութիւնը եւ Իրաքն անդամ դարձնել Ազգերու Դաշնակցութեան, Քիւրտերու առջեւ դրուեցաւ հրատապ հարց մը: — Պաշտպանել քրտական իրաւունքները Իրաքի մէջ, եւ աշխատիլ միջազգային իրաւական դրութիւն մը ստեղծել իրաքեան Քիւրտիստանին, երբ Իրաքը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Տեղական ուրիշ հանգամանքներն ալ եկան՝ միացան այս հիմնական պատճառին, ու մենք ականատես եղանք Շէյխ Մահմուտի ապստամբութեան, (Սիւլէյմանիէի շրջանին մէջ), որ վերջացաւ Շէյխին անձնատուութեամբ ու աքսորով: Տարի մը չանցած Շէյխ Պարզան պարզեց ապստամբութեան դրօշը, որ ահա, այսօր կը ծալուի, շնորհիւ Անգլիացիներու զօրեղ աջակցութեան, որ բերին իրաքեան զօրքերուն:

Անցած երկու տարիներուն տեղի ունեցած քրտական երկու ապստամբութիւններն ալ ճնշուեցան գերազանցապէս անգլիական ուժերու միջամտութեամբ: Այնպէս թէ Սիւլէյմանիէի Շէյխ Մահմուտը եւ թէ մանաւանդ Շէյխ Ահմէտ Պարզանը ոչ միայն դիւրին ընկճուելիք ուժեր չէին, այլ կրնային պարտութեան մատնել արաբական զօրքերը եւ վտանգել Պաղտատը:

Ֆէյսալ թագաւորը, որ այժմ յաջողած է իրաքեան Քիւրտիստանի երկու մեծագոյն ուժերը ընկճել, մէկը աքսորի մէջ կը պահէ՝ իր թեւարկութեան տակ, իսկ միւսը՝ բախտի տնօրէն խաղով մը կ'երթայ Էնկիւրի, (Քիւրտիստանի իսկական թշնամին) աքսորի մէջ նոր ու վտանգաւոր գործիք մը դառնալու Մուսթաֆա Քէմալին ձեռքը՝ քրտական շարժումը թեքելու Իրաքի եւ Պարսկաստանի դէմ, ի հարկէ ի վնաս այս պետութիւններուն եւ քրտական ընդհանուր շարժման:

Բայց այս Շէյխերը մէջտեղէն վերցնելով՝ քրտական հարցը չի վերնար Իրաքի հորիզոնէն: Քիւրտերը Իրաքի ազգաբնակչութեան մէկ երրորդը կը կազմեն եւ բացարձակ մեծամասնութիւն են իրենց հայրենի հողերուն վրայ: Շէյխ Մահմուտէն եւ Ահմէտ Պարզանէն յետոյ՝ նոր Շէյխեր պիտի կանգնին այս ժողովուրդին գլուխը եւ պայքարը պիտի շարունակեն:

Մեր խօսքը, անշուշտ, չի հասնիր Ֆէյսալ թագաւորի վարչութեան: Սակայն, կ'ենթադրենք որ այդ նոր թագաւորութեան պետական մարդիկը պիտի մտածեն սիրաշահիլ Քիւրտերը, յանձնել անոնց ինքնավարութիւնը եւ դաշնակցային կապերով Քիւրտիստան մը ունենալ զինակից, քան թշնամի կորսուան:

Պաղտատ նստողները պատմութիւնը մեզմէ աւելի լաւ գիտնալու պարտաւորուած են: Ու անոնք եթէ պատմութեան նային, պիտի տեսնեն թէ վեցերորդ դարէն մինչեւ 13րդ դարը, Մուսուլի եւ շրջականերու Քիւրտերը առ նուազն քսան անգամ ապստամբած են արաբական կայսրութեան դէմ, քսան անգամ Մուսուլը գրաւած են, իշխանապետութիւններ հիմնած, խալիֆաներ վար առած, Պաղտատը գրաւած, եւ կայսրութեան թիկունքը հարուածելով, ստիպած են ամենակարող խալիֆայութիւնը նահանջելու իր հեռաւոր տիրապետութիւններէն: Այժմ, երբ Ֆէյսալը Հարուն Ռաշիտը չէ, թէեւ Պաղտատի մէջ կը նստի, պէտք է նկատի առնէ տասը դարու փոթորկալի պատմութիւնը եւ նախընտրէ քրտական բարեկամութիւնը:

Ու այս, պիտի ըլլայ այն առողջ քաղաքականութիւնը, որ զօրավիգ պիտի դառնայ Իրաքի վերածնունդին, քրտական պատուար մը պիտի ստեղծէ թրքական սահմանին վրայ, եւ քրտութիւնը, շղկապուած իր միւս հատուածներուն՝ պիտի նետուի քրտական շարժման իսկական բեմը, Թուրքիոյ դէմ:

Քրտական ազատագրութեան հիմնական ու ամբողջական գործը Թուրքիոյ մէջն է, Թուրքիոյ դէմ: Հնարաւորութիւն պէտք է տալ Քիւրտերուն, որպէս զի այս հիմնական գծէն չշեղին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՄԱՐԶԱՑԻՆ ԱԼ... ԿԱՐՄԻՐ Է

Կ'ըսեն թէ Թոմարզացին էշը գողցեր, ներկեր ու նորէն ծախեր է տիրոջը:

Ապահովաբար լաւ չէր ներկեր: Այլապէս կարելի՞ էր իմանալ խաբէութիւնը: Երբեմն ներկեր կան, որ չեն կրնար ծածկել ներքեւի ներկը:

Նոյն պատմութիւնն է, որ կուտայ մեզի Բէյխին (Միացեալ Նահանգներ) «Նոր Թոմարզա» ամսաթերթը, օրկան Թոմարզայի Հայրենակցական Միութեան:

Այս թերթին յօդուածագիրները խաչած *ատաղձ*ի նման կարմրեր են, եւ կը փառաբանեն խորհրդային իշխանութեան քարքերը, — «սոցիալիստական իրաւակարգը, նոր կարգերու, նոր իտէալներու աշխարհը»:

«Նոր Թոմարզա» չի գոհանար կարմիր ներկելով իր գաղափարները, եւ ներկ մըն ալ կը զարնէ իր լեզուին: Երեւանցի գրողները կը պնդեն թէ արեւմտահայերէնը ներմակ է եւ ռուսահայերէնը՝ կարմիր: «Նոր Թոմարզա»ն ալ ահա կարմիր լեզու կը գործածէ, *ում*ով եւ *ից*ով կը գրէ եւ *հէնց հէնց* բաներ ալ կ'ըսէ:

Դժբախտաբար, իշուն պատմութեան նման, «Նոր Թոմարզա»ն լաւ չէ ներկեր իր գաղափարները, ոչ ալ իր լեզուն:

Օրինակ, վերջին թիւին մէջ, յօդուածագիր Տիրան, որ *Մուրճ ու Մանգաղ* խորագրով պատմուածք մը ունի, (առոր գրական արժէքը ապուխտի հոտին չափ ամէն կողմ կը թափանցէ), տեղ տեղ երեւան կը հանէ իր լեզուին հին ներկը: Իսկ Միհրան Պ...ցեան, որ կը փառաբանէ «խորհրդային» Հայաստանը, թոյլ կուտայ որ յօդուածին տակ գրուի *ազատ Միացեալ Անկախ Հայաստան*»ի:

Միջազգայնական ներկուած նոյն Թոմարզացին է, որ ահա կ'երգէ.

Թոմարզայի հայրենակցական դրօշին տակ,
Պիտի կերտենք մեր հին փառքն ու յիշատակ:

(Այնտեղ խորհրդային Հայաստանի մէջ):

Նոր Թոմարզացին չի՞ գիտեր, որ «մեր հին փառքն ու յիշատակը» կը կազմեն, ըստ Ա. Խանջեանի, (կարդալ *Պրոլետարի* մէջ, 21 մայիս), «հայ փէոտալական հարստահարիչ պնակալեզ-գովերգուներու յուսաուր. չական աշխատանքը», զոր հայ կարմիրները վճռեր են քանդել, մինչեւ այն աստիճան որ «քարը քարի վրայ չմնայ նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական» այդ «փառքն ու յիշատակ»ը:

Է՛հ, «նոր» Թոմարզացին ինքզինք կը ներկէ, բայց այսքան միայն կը ներկէ: Տակի ներկը չի կրնար ծածկել: Ո՞վ կրնայ հաւատալ, որ Թոմարզացին, որքան ալ նոր կոչէ ինքզինք, կոմունիստ կը դառնայ մորթով, միսով եւ ոսկորով:

ՀԱՐԹՈՅ

ՇԷՅԽ ՊԱՐԶԱՆԻ ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

— :-: —

Լոնտոնի Գաղթային Պաշտօնատունը կը հաստատէ այն լուրը թէ բրիտանական օդանաւորդութեան միջամտութեան եւ իրաքեան զօրքերուն յառաջացման հետեւանքով, Պարզանի շէյխը հարկադրուեցաւ անձնատուր ըլլալ Զայթայի հիւսիսային սահմանին վրայ գործող թրքական ուժերու հրամանատարին:

Շէյխը հպատակութեան նամակ մը գրեց Իրաքի կառավարութեան:

Գաղթային պաշտօնատունը կը հաստատէ թէ այս յաջողութեանց արագութիւնը հետեւանք է այն քաջութեան եւ անվեհերութեան, զորս ցոյց տուին բրիտանական օդանաւորդները, որոնք բազմաթիւ դժուարին եւ վտանգաւոր քաջագործութիւններ կատարեցին:

Յաջողութեան մէկ մեծ մասը կը պատկանի նմանապէս իրաքեան բանակին եւ ոստիկանութեան, որոնք գրաւած են լեռնային շրջաններու մէջ հողամասեր եւ որոնք կրցած են դիմագրաւել շէյխին մոլեռանդ կուսակիցներուն վայրագ ընդդիմութեան, առանց թշնամական շարժում մը առաջ բերելու քիւրտ ազգաբնակչութեան խոշոր զանգուածին կողմէ:

Պաղտատէն կ'իմացուի թէ Շէյխ Ահմէտ Պարզան ներկայիս Էնկիւրի կը գտնուի եւ թէ թուրք իշխանութիւնները Ադրիանուպոլիսը իբրեւ բնակավայր նշանակած են անոր:

Թրքական թերթերը կը գրեն այս մասին.

— Պարզանի Շէյխը Ահմէտ՝ Միջագետքի զօրքերուն հետապնդումէն փրկուելու համար սահմանը անցնելով Թուրքիա եկած է: Թուրքերը կը սպասէին արդէն իրեն: Հետեւաբար սահմանագլուխը անցնելուն պէս, Թուրքերը առին իրեն եւ իրեն ընկերացող 100ի չափ կուսակիցներուն զէնքերը:

Պարզանի Շէյխին Թուրքիա անցնելովը վերջ կը գտնէ քառամսեայ հետապնդում մը: Այս հետապնդման մէջ անգլիական օդանաւային ուժերը կարեւոր դեր մը կատարած են: Վերջին քանի մը օրուան մէջ անգլ. օդանաւերը Եգիպտոսէն այդ շրջանակը բերած էին Նօրթ-Էմբէթ-ընշայրի զօրագունդին պատկանող ջոկատները:

X Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ նիշդ է անգլ. թերթերու այն լուրը թէ Պարզանի Շէյխը ապաստանած է Թուրքիա: Շէյխը եւ իր հետեւորդները ի մօտոյ յարմար տեղ մը պիտի բնակեցուցուին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ մէջ ընտրութիւնները պիտի կատարուին յուլիս 31ին: Ու քանի կը մօտենայ այս թուականը, այնքան կռիւները կը շատնան հակառակորդ տարրերու միջեւ:

Այսպէս, նախորդ օր, բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են ամբողջ Գերմանիոյ մէջ՝ աջերու եւ ձախերու միջեւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆԵՐԳԱՂԹԻ 4ՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ

Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ ներգաղթի 4րդ կարաւանը մեկնած է «Ինտրէոս» նաւով: Կարաւանին մաս կը կազմեն 1750 հոգի, որոնց 350ը Հին Յունաստանի շրջանէն:

Առ այժմ, մինչեւ սեպտեմբեր, ոչ մէկ աշխատանք չպիտի տարուի նոր կարաւան պատրաստելու համար: Մեր տեղեկութեանց համաձայն, առաջին առթիւ պիտի փոխադրուին Պուլկարիոյ մէջ արձանագրուած գաղթականները:

(«Նոր Օր», 2 Յուլիս)

Իսկ Աթէնքէն, Յունիս 28ի թղթակցութիւն մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

— Այսօր մեկնեցաւ դէպ ի Սելանիկ Դ. կարաւանի շոգենաւը: 315 հոգի առնուած են հին Յունաստանէն: Մնացեալը նորէն է, Սելանիկ, Տրամա, Սէրէզ, Գավալա եւն.: Փաթրասէն եւ Կորնթոսէն զալիքներուն տրամադրուած են փոխադրական միջոցներ ձրիօրէն Փիրէա փոխադրուելու, նոյնպէս Սէրէզէն, Տրամայէն եւ այլ վայրերու մեկնելիքներուն՝ դէպ ի Սելանիկ փոխադրութեան համար:

Շոգենաւը վաղը Սելանիկ պիտի հասնի եւ 30ին կը մեկնի Պաթում: Ուտեստեղէնը հոգացած են Նանսէնեան օֆիսը եւ Բարեգործականը: Միջազգային Կարմիր Խաչը եւ Հելլէն Խաչը հագուստեղէն եւ խտացած կաթ նուիրած են փոքրերուն:

Ցարդ մեկնողներուն թիւը կ'ըլլայ աւելի քան 6500: Պ. Շահվերտեան դեռ կը մնայ: Ե. կարաւանի մըն ալ խօսքը կայ: Ամէն պարագայի անկէ առաջ պիտի մեկնին հաւանաբար Պուլկարիայէն արձանագրուած 1000ի մօտ անձեր եւ մաս մըն ալ Պոլսէն:

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

■■■■■■■■■

Թրքական պատուիրակութիւն

ԺԸՆԵՒ, 5 Յուլիս.— Վաղը ժամը 10ին, Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Փոլ Հիմանսի:

Ժողովին օրակարգի միակ նիւթն է Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին հարցը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ անոր ընդունելութեան մասին:

⁂ ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 Յուլիս.— Կը հաստատուի թէ Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը իր կողմէ ներկայացուցիչ նշանակած է Լոնտոնի նոր դեսպանը Միւնիր պէյ: Սեպտեմբերին երբ վերաբացուի Ազգերու Դաշնակցութեան նստաշրջանը, Թուրքիա պիտի ղրկէ բազմանդամ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիի:

Լօզանի ճգնաժամի մէջ

■■■■■■■■■

Սակարկութիւններ եւ նոր պայմաններ

Լօզանի ժողովը այս անգամ անյոյս ճգնաժամ մը կ'անցընէ, շնորհիւ գերմանական նոր պայմաններուն:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ հազիւ Փարիզէն Լօզան հասած, հաւաքեց ֆրանսական պատուիրակութեան անդամները, տեղեկանալու համար ստեղծուած կացութեան, որմէ յետոյ գնաց տեսակցելու ժողովի նախագահին Պ. Մաքտօնալտի հետ, յայտնելու համար թէ Ֆրանսա բացարձակապէս կը մերժէ գերմանական հակառաջարկները եւ իբր ամենավերջին նուազագոյն պահանջ, կանգ կ'առնէ 4 միլիառ ոսկի մառքի միանուագ գումարին վրայ, որ որոշուած էր գլխաւոր հինգ պահանջատէր պետութեանց կողմէ:

Պ. Էրիօ հազիւ մեկնած էր Պ. Մաքտօնալտի քովէն, երբ գերմանական նոր պայմանները հաղորդելու եկաւ Ֆոն Փափէն ընկերակցութեամբ Գերմանիոյ ելմտական նախարարին:

Այս տեսակցութեան ընթացքին՝ գերման վարչապետը յայտնեց Պ. Մաքտօնալտի թէ, անկարելի է որ երկու միլիառ 600 միլիոն ոսկի մառքէն աւելի գումարի մը վճարումը ընդունի Գերմանիա. — Այս 600 միլիոնը, ըստ գերման վարչապետը, ոչ միայն կը կազմէ առաւելագոյնը որմէ վեր չեմ կրնար երթալ, այլ նաեւ, այդ գումարն ալ չպիտի կրնամ ընդունիլ՝ եթէ մերժուին կարգ մը քաղաքական պայմաններ՝ զոր մենք անհրաժեշտ կը նկատենք:

Ահա այդ պայմանները.

1) Սպառազինութեանց մէջ՝ իրաւունքներու հաւասարութիւն, զոր գերման պատուիրակութիւնը անընդհատ կը պահանջէ Ժընեւի մէջ՝ փետրուար 2էն ի վեր:

2) Ջնջում Վերսայլի դաշնագրին 8րդ հատուածին, որ կապ ունի հատուցումներուն հետ. ջնջում մասնաւորաբար 231րդ յօդուածին, որ Գերմանիոյ կը վերագրէ պատերազմի պատասխանատուութիւնը:

3) Ամբողջական վաւերացում Լօզանի կարգադրութեան, որ այդ կերպով պիտի դառնայ Գերմանիոյ ուզած վերջնական կարգադրութիւնը:

4) Վերահաստատում գերման երկաթուղիներու եւ Ռայխսպանքի ինքնավարութեան, այսինքն՝ վերացում միջազգային հսկողութեան՝ որ ծանր կը կշռէ գերման երկաթուղիի ընկերութեան եւ դրամատան վրայ:

Պ. Մաքտօնալտ ի զուր պնդեց թէ գերմանական այս պահանջները անընդունելի են եւ կրնան ձախողեցնել խորհրդաժողովը:

Անգլիոյ վարչապետը գերմանական այս պայմանները հաղորդեց Պ. Էրիոյի, որ բացարձակապէս մերժեց նոյն իսկ նկատի առնել զանոնք, յայտարարելով. — Ո՛չ մէկ պատրուակով, չենք ուզեր քաղաքական որ եւ է, ուղղակի թէ անուղղակի յանձնառութիւններու տակ մտնել: Որքան ցարդ բարեհան գտնուեցանք ու հաշտարար ոգի ցոյց տուինք, այնքան անհաշտ պիտի մնանք այս կէտին վրայ: Ատոնք այն տեսակ եղանակներ են որոնք չեն գար Ֆրանսացիներուն:

Իսկ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը որ կ'ընկերակցէր Պ. Էրիոյի, Պ. Մաքտօնալտի յիշեցուց դրամական դժուարութիւնները՝ որոնց կ'ենթարկուի Ֆրանսա, ընդունելով չորս միլիառի միանուագ գումարը: Երկու տարեվճարներով Գերմանիա պէտք է հատուցանէ 34 միլիառ մառք: Ուրեմն, երբ վերջնական գումար ընդունելով չորս միլիառը, 30 միլիառի նուազում մըն է որ կը ստանայ արդէն Գերմանիա (180 *միլիառ ֆրանք*):

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

2. ՏԵՂԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱԿԸՆԹԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կոմոտինի: — Թուրքերը կը յամառին կոչել Կիւմիւլճինա: Մօտ երկու ժամ՝ Տէտէ Աղաճէն: Իսկ վեց ժամ հեռու՝ պուլկարական սահմանագլուխն:

Կատարեալ արեւելք: Կը խորդայ, կը խռկայ, կը յօրանջէ:

Աչքի առջեւ բերէք Անատոլուի քաղաքներէն որ եւ է մէկը, — սրածայր մինարէներով, ապարօշներով, սեւ ու ճերմակ «չարշաֆ»ներով եւ կտաւէ քօղերով: Արեւելք՝ նա՛եւ իր բարքերով եւ խառնիճաղանճ Թուրքերէնով:

Ի հարկէ քաղաքը ունի նոր մաս մըն ալ: Եւ նոր տարր: Ամէն կողմանքէ [illegible] Յոյներ ու Հայեր, ինչպէս եւ Թուրքեր:

Երկու տարի առաջ, Հակաքէմալական բերդ մը կը համարուէր Կիւմիւլճինան, իր Հօճա Սապրիներով, Զօփուր Իսմայիլներով եւ մնացորդով: 1930 Հոկտեմբեր 30ի համաձայնութեամբ, քշուած են բոլորն ալ: Եւ քէմալականութիւնը կ'ընդարձակէ իր նուաճումները: Թուրքերէնը կ'ուսուցանեն թէ' արաբական եւ թէ' լատինական տառերով: Հիները չեն ուզեր բաժնուիլ սրբազան տառերէն: Նորերը, ընդհակառակն, նախանձախնդրութեամբ կը գործադրեն քէմալական բարեփոխումները, եւ կը հաւատան իրենց գաւթին: Հիներու գլխուն կ'որոտան «Ազատաբար»ին փառքը:

Եւ տակաւին մեր մէջ պնդողներ կան թէ ինչ որ կը հրամանագրուի քէմալապետութեան մէջ՝ խարուսիկ է եւ արուեստական:

Եթէ կախաղանի սարսափը գլխարկ դնել կուտայ Անատոլուի մէջ, այստեղ ի՞նչ բան է որ նոյն իսկ «Իւմանիթէ» կարդալ կուտայ Թուրք երիտասարդին, խորհրդային բոլոր հրատարակութիւններով:

×

Բնակչութեամբ՝ Թուրքն ու Յոյնը կը հաւասարակշռեն իրար: Երրորդ տարրը՝ Հայն է: Հին ու նոր գաղութ: Երկու հարիւր տուն, որոնց 140ը գաղթական: Բոլորը մէկ՝ ամփոփուած միեւնոյն թաղին մէջ: Շրջապատած՝ եկեղեցին, դպրոցն ու Հայ Ակումբը: Այս վերջինը՝ ժողովուրդի Տուն մը, երկու յարկ, երեք ընդարձակ սրահներով, որոնց մէկը վարձու տրուած է իբրեւ սրճարան: Վերնայարկը՝ «Յառաջդիմասէր» Միութեան սրահն է, բաւական լաւ կահաւորուած:

Այստեղ ալ՝ երկու Միութիւն, երկուքն ալ երիտասարդական: Երկուքն ալ երկսեռ եւ ճոխ գրադարանով:

Մէկը՝ «Սեւումեան», աւելի համեստ սրահի մը մէջ, բայց աւելի ազգային, բուն իսկ երիտասարդական բովանդակութեամբ: Այս մէկը՝ «պրոլետար», միւսը՝ քիչ մը պինուական: Սեւումեանը՝ ոգի ունի. միւսը՝ շուք: Սեւումեանը «գաղթական» է: «Յառաջդիմասէր»ը՝ մեծ մասով տեղացի, թէ' անդամներով եւ թէ' շրջապատով: Մէկուն մէջ Հայերէնը զօրաւոր է, միւսին մէջ՝ ստացական արուեստը: Սեւումեանը իր թատերախումբով եւ ժողովրդական, հայրենաշունչ հանդէսներով, երգերով ու արտասանութիւններով կը պարծի. միւսը՝ երաժշտութեամբ: Արդարեւ ունին գեղեցիկ նուագախումբ մը:

Մեր ամէնէն կուսացած գաղութներէն մէկն է եղած՝ Կոմոտինին: Երկու տարի առաջ, մահու չափ կ'ատէին իրար տեղացին ու եկուորը: Կարելի էր հաշտեցնել Թուրքին հետ, բայց ոչ իրարու հետ: Գէթ այդպէս կը պատմէին բանդէտները:

Երկու տարի յետոյ, ո՜րքան փոխուած է պատկերը:

Հաստատուած է համերաշխութիւն մը — թերեւս թշուառութեան համերաշխութիւնը, — քանի որ նիւթապէս հաւասարած են բոլորն ալ, շնորհիւ տիրող տագնապին:

Եւ ինծի համար մխիթարութիւն մը եղաւ միեւնոյն երդիքին տակ, միեւնոյն սրահին մէջ համախմբուած տեսնել ոչ միայն երկու հատուածները, այլ եւ երկու Միութեանց անդամները, բանախօսութեան մը առթիւ:

Երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ Կոմոտինիի եւ Ալեքսանդրուպոլսոյ, գոնէ դուք թոյլ մի տաք որ ձեր այնքան սիրուն ծաղկեփունջերը փուշեր դառնան անցորդներուն, ձեր հեռաւոր եղբայրներուն համար: Թոյլ մի տաք որ մեր խանդաղատանքը յանգի դառն յուսախաբութեան մը, — այս անգամ անդարմանելի:

Թողէ՛ք հիները միայն իրենց վէրքերով: Ասպարէզ կայ բոլորիդ համար ալ: Եւ եթէ դժուար է մէկ անգամէն հոգեբանութիւն փոխել եւ միեւնոյն ճամբով ընթանալ, գոնէ մի առնէք այնպիսի քայլեր որ քէն կ'արծարծեն: Թող մէկը միւսին պակասը լրացնէ, երկու թեւերով:

Երկու թեւեր՝ թեւ տալու համար այս խաւարակուռ շրջանին:

×

Խաւարակո՞ւռ: Ներողութիւն: Ակնարկս վայրին ու շրջապատին համար է:

Ընդհակառակն, Կոմոտինին, ինչպէս Ալեքսանդրուպոլիսը, ունին արդէն հասակ նետած սերունդ մը, տղաքներ եւ աղջիկներ, որ կրնան բաց ճակատով պատիւ ըլլալ ո՛ր եւ է քաղաքի մէջ: Եթէ հին գաղութին զաւակները զրկուած են հայկական միջավայրէ, յաճախ [illegible] Հայերէնէ, նորերը իրենց հետ բերած եւ պահած, զարգացուցած են գնահատելի ժառանգութիւն մը: Թրակիան, Բիւթանիան, Փոքր Ասիան, նոյն իսկ անապատը այստեղ ալ նետած են կայծեր, հունտեր ու ծիլեր, որոնք արդէն աճած, գոյն կուտան հանրային կեանքին:

Եւ ի՛նչ համարձակ են ու տաքսիրտ, տղայ թէ աղջիկ:

Դաշտն ենք: Մէկ ժամ հեռու՝ քաղաքէն: Բոլոր – երեսուն երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Ծառերը [illegible]: Կ'երգեն, կը պարեն: Խինդ ու ծիծաղ եւ սեղան՝ հայկական ճոխութեամբ:

Քիչ անդին, ծառերու տակ, խոտերուն վրայ կծկուած Թուրքեր, — այր, կին, մանուկ: Ապուշ – ապուշ կը նային, հազիւ համարձակելով աչքերը բարձրացնել: Ոչ երգ, ոչ ժպիտ, ոչ խաղ:

Որովհետեւ, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ոչ երգ ունին, ոչ ժպիտ, ոչ ալ խաղ:

— Ձեր մայրերը ի՞նչպէս թոյլ կուտան որ այսպէս լեռ ու ձոր կը պարտիք:

Քօղը բերնին բռնած Թրքուհի մըն է որ կը հարցնէ, մեր աղջիկներուն:

— Իսկ ձեր հայրերն ու մայրերը ի՞նչպէս թոյլ կուտան, ի՞նչպէս թոյլ տուին որ լեռ ու ձոր նետուին մեզի պէս հարիւր հազարներ, ոչ թէ երգելու կամ խաղալու, այլ բիրով, բրիչով, կացինով, հրացանով, դանակով եւ դաշոյնով մորթուելու համար...

Երգեցէ՛ք, տղաք, ոլացիկ հասակով: Եւ դուք աղջիկներ՝ հայկական խոշոր, խելացի աչքերով: Աղջիկներ տանտիկին, եւ աղջիկներ Թրակոյն:

Եւ փա՛ռք ձեզ, մայրեր, որ անապատներէն, արեան բաղնիքներէն, մոխիրներէն եւ ճախճախուտքէն փրկեցիք այս բոլորը:

... Երգ մը թրթռուն, երգ մը շնչառ կը տարուէր գրչէս տակ: Երգ մը՝ ի պատիւ այս արի աղջիկներուն եւ միւս բոլորին.

Կրակը ձեր սեւ աչքերում,
Ժպիտը ձեր այնքան սիրուն,
Լուսապայծառ ճակատը ձեր...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՄԵՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Գրական թերթի մէջ (Երեւան) 10 յունիսի թիւով գ. Սեւակ վերստին կը քննէ Աբեղեանի ուղղագրութիւնը, որ կը գործածուի Հայաստանի մէջ, ներկայիս: Վերջերս, Աբեղեանի ուղղագրութիւնը բարեփոխելու մասին որոշ ձգտում մը տեսնուած ըլլալով, կ'արտատպենք այս յօդուածը իբրեւ նիւթ մեր լեզուին պատմութեան:

1922 թուին Խ. Հայաստանի Ժող. Կոմ. Խորհուրդի որոշումով պաշտօնապէս կեանք մտած Աբեղեանական ուղղագրութիւնը յեղափոխական մի խոշոր քայլ էր մեր աւանդական ուղղագրութեան քարացած անկանոնութիւնների վերացման եւ լայնագոյն զանգուածներին գրագէտ դարձնելու գործի հեշտացման ուղղութեամբ:

Այսօր Խորհրդային հասարակութիւնը նորից զբաղուած է ուղղագրութեան վերափոխման հարցով եւ Լուսժողկոմատը նոյն իսկ ներկայացրել է կիսապաշտօն մի նախագիծ, որն արդէն քննարկուել է ուսուցիչների, գրականագէտների եւ լեզուաբանների կողմից: Անհրաժեշտ է առողջ քննադատութեան ենթարկել Աբեղեանական ուղղագրութիւնը՝ ելնելով նրա տասնամեակեայ գործնականից եւ հարցի ծանրութիւնը փոխադրել նրա բացասական կողմերի վրայ:

Արդ, ինչպիսի բարեփոխում էր Մ. Աբեղեանի առաջարկած եւ Ժող. Կոմ. Խորհուրդի ընդունած բարեփոխումը եւ արդարացրե՞ց արդեօք նա իրեն եւ մեր ակնկալութիւնները:

Այս տեսակէտից մօտենալով խնդրին, պէտք է արձանագրել, որ այդ բարեփոխումը ոչ միայն ուղղագրական, այլ եւ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ բարեփոխում էր եւ որքան առողջ ու նպատակայարմար էր առաջինը, նոյնքան առողջ եւ աննպատակայարմար էր երկրորդը:

Այդ նոր ուղղագրութեամբ կատարուեցին հետեւեալ գիտական եւ գործնական տեսակէտից ընդունելի փոփոխութիւնները:

Ա.— Սահմանուեց միօրինակ գրութիւն նոյնահունչ, բայց տարբեր բառերի համար (հին ուղղագրութեամբ մենք ունէինք սեր-սէր, հոտ-հօտ, հարկ-յարկ, հետ-յետ հնչական տեսակէտից չարդարացող ու խոշոր դժուարութիւններ յարուցող գրութիւնները, որոնք վերացուեցին):

Բ.— Վերացուեցին եա, եօ, իւ երկբարբառ գրութիւնները, որոնք ակնյայտարար հակասում էին հնչական սկզբունքին:

Գ.— Վերացուեց բառի վերջում համր յի գրութիւնը ձայնաւորից յետոյ (ծառայ, երախայ, տղայ եւլն):

Դ.— Կայունացուեց յ եւ վ հնչիւնների ուղղագրութիւնը (թուել, գրուած, հաւ եւլն. դարձան թվել, գրված, հավ. Յակոբ, յետոյ եւայլն դարձան Հակոբ, հետո եւայլն):

Այսքանն իրօք ուղղագրութեան բարեփոխում էր եւ ընդունելի: Սակայն Աբեղեան բարեփոխումը չսահմանափակուեց դրանով եւ փոփոխեց նաեւ մեր ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ՝ վերացնելով է եւ օ տառերը, որը կարող է արդարանալ միայն «մի հնչիւնին մի գիր» ձեւական-տրամաբանական տեսակէտից: Հնչական ուղղագրութիւնը միանգամայն ընդունելի է գրութեան նոր անցած ժողովուրդների համար, բայց ոչ դարաւոր գրականութիւն ունեցող ազգերի, որոնց այբուբենն անխուսափելիօրէն օրգանապէս կապուած է լեզուի հետ եւ ենթակայ չէ մեքենայական ու վարչական փոփոխութիւնների: Գրի ու լեզուի կապի մեխանիքական ըմբռնմամբ միայն կարելի է բացատրել զուտ հնչական սկզբունքի պահանջը աւանդական գրաձեւ ունեցող լեզուների նկատմամբ:

Կարելի՞ է արդեօք պահանջել որ նոյն սկզբունքով փոփոխուի օրինակ ռուսական ուղղագրութիւնը. բնաւ ոչ: Այլապէս կը առեղծուի ժառանգորդութեան խոշոր խզում եւ բառերի ստուգաբանական աղճատում, որը կը վերացնի լեզուի ներքին, օրգանական տրամաբանութիւնը յօգուտ արտաքին, հնչական տրամաբանութեան. բառերը կը դառնան անճանաչելի եւ հարկ կը լինի գործածել աւելորդ տառեր:

Մեր նոր ուղղագրութիւնը անտեսել է այս հանգամանքը՝ ելնելով հնչական սկզբունքից եւ նպատակ ունենալով հեշտացնել ուղղագրութիւնն այնչափ, որ «համարեա առանց սովորելու կարելի լինի անսխալ գրել»: Բայց աւա՜ղ, Աբեղեանի տրամաբանութիւնը բաղխուեց կեանքի գործնական տրամաբանութեանը եւ փշրուեց, մանաւանդ այն պատճառով, որ մենք չունենք միօրինակ արտասանութիւն եւ ուղղախօսութիւն: Եւ ահա ծայր առաւ Աբեղեանական ուղղագրութեամբ մի պայմանաւորուած նոր տեսակի սխալագրութիւնների շարանը՝ յեՅեմ, անՎորակ, առՎողջ, անՎողոք, ոՅակցՅա, թէՅօրէՅա, թէՅօրիՅա, ընՎորոշ, մՅան, միՅՈւս, գալուՅեՅի, ՎերՅէլք եւլն. եւլն.: Այս սխալների զգալի մասը բխում է ստուգաբանական տրամաբանութիւնից, որը միանգամայն անտես է արել Աբեղեանը (ՎՈՐՈՇ-ընՎՈՐՈՇ, անՎՈՐՈՇ, ՎՈՂՋ-առՎՈՂՋ, ՅԵԼՔ-վերՅԵԼՔ):

Մեր այբուբենը եւ մեր լեզուն փոխադարձ ներթափանցմամբ կապուել են մի օրգանական միասնութիւն, որի պատճառով անկարելի է փոփոխել այբուբենն, առանց ազդելու լեզուի վրայ:

Այստեղից եզրակացնում ենք, որ անհրաժեշտ է հիմնովին վերանայել մեր նոր ուղղագրութիւնը եւ նրա միջից դուրս հանել ուլտրայեղափոխական կէտերը՝ թողնելով միայն առողջը եւ գործնականը:

Մի երկու խօսք էլ Լուս. Ժող. Կոմ-ի առաջարկած նախագծի մասին եւ ապա անցնենք մեր առաջարկութիւններին:

Լուսժողկոմատն առաջարկում է վերականգնել Է եւ Օ տառերն իրենց հին հնչումով, ոչնչացնել Ո տառը մեր այբուբենից, բառամիջում գրել Է եւ Օ (բէրէլ, բօլօր եւն.), ՅԵ բառասկզբում գրել Ե (երէկ, եթէ), ՎՈ բառասկզբում գրել ՎՕ (վօսկի, վօրդի) եւ վերականգնել ԵԱ, ԵՕ երկբարբառները (եար, եօթ, Աբեղեան), սկզբունքային ոչ մի հող չունեցող «էկլեկտիկ» այս առաջարկը գերազանցապէս յենւում է ճաշակի եւ մասամբ հնչական տեսակէտի վրայ:

Սակայն, եթէ Աբեղեանը մեր Ե եւ Ո տառերի հնչումը փոխելով կարողացաւ նուազագոյնին հասցնել աւանդական ուղղագրութեամբ եղած բառապատկերներից կտրուելու անհրաժեշտութիւնը, այս առաջարկը ձգտում է ոչնչացնել ժառանգորդութեան նոյնիսկ այս փոքր մոմենտը:

Գ. ՍԵՒԱԿ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ
ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Սուրիոյ խորհրդարանի օրակարգի երրորդ հարցն էր կառավարութեան ընտրութիւնը: Ինչպէս ըսինք նախապէս, երեք գլխաւոր հոսանքներ գոյութիւն ունին ժողովին մէջ, որոնք են Հիւսիսային Սուրիոյ Չափաւորական կուսակցութիւնը 28 քուէով, Դամասկոսի չափաւորականներ, Հաքքը պէյ Ազըմի նախագահութեամբ. 23 քուէ, իսկ ազգայնականները 15 քուէ: Այս երեք կուսակցութիւններու մէջ է որ պայքար տեղի պիտի ունենար կառավարութեան ընտրութեան շուրջ: Ըստ խորհրդարանական սովորութեան հանրապետութեան նախագահը կառավարութիւնը կազմելու գործը պիտի յանձնէր մեծամասնութիւն ունեցող կուսակցութեան՝ հետեւաբար եւ Հիւսիսային Սուրիոյ պլօքին, որուն նախագահն է Սուպհի պէյ Պէրէքէթ: Բայց հանրապետութեան նախագահը ինչպէս եւ ֆրանսական շրջանակները տեղեակ ազգայնականներուն Սուպհի պէյ Պէրէքէթի ընտրութեան դէմ բանելիք անհաշտ վերաբերումին, կառավարութեան կազմութիւնը յանձնեցին Հաքքը պէյ Ազըմին, որ ազգայնականներու եւ չափաւորականներու մէջտեղ գտնուող պլօք մը կը ներկայացնէ: Երեք օր շարունակ կառավարութեան կազմութիւնը առկախ մնաց, Հիւսիսային Սուրիոյ պլօքին ընդդիմութեան վրայ: Անոնք իրենց թուի գերազանցութիւնը զգալի ընել տալ յետոյ, միայն համաձայնեցան Հաքքը պէյ Ազըմի կառավարութեան, կառավարական ու ֆրանսական շրջանակներէ զատ նաեւ ժողովրդեան լայն խաւերուն տեսանելի ու զգալի դարձաւ այն պարագան, որ չափաւորականները երկրի խաղաղութեան եւ հանգիստին համար գիտեն զիջիլ եւ չտարուիլ անձնական ու խմբակցական նեղ հաշիւներէ: Այս պարագան շատ ուժեղ եւ բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ մանաւորաբար Դամասկոսի ժողովրդեան վրայ, որ կը սպասէր բախումներու եւ անհաշտ վերաբերումի:

Այժմ, այն արդիւնքն ստացուեցաւ որ հանրապետութեան աթոռը կը զբաւէ այդ երեք հոսանքներէն դուրս չէզոք անձնաւորութիւն մը՝ Մուհամմէտ Ալի պէյ Ապէտը, իր քաղաքական ու դիւանագիտական պատրաստութիւնով կայ... կրնայ ըլլալ այդ հոսանքներուն միջեւ, եւ պիտի կրնայ ստեղծել նաեւ խաղաղական հեղինակութիւն մը: Կառավարութիւնը յանձնուած կ'ըլլայ Հաքքը պէյ Ազըմի, որ իր բռնումները չափաւորականներուն կը մօտենայ, իսկ երեսփոխանական ժողովի նախագահութիւնը հիւսիսային Սուրիոյ պլօքին, որուն ձեռքն է նաեւ ժողովի կշիռը: Կառավարական կազմին կը մասնակցին ազգայնականները եւ Հիւսիսային Սուրիոյ պլօքէն մէկը անհատաբար, առանց կուսակցական իրաւախոհութեան: Ժողովը այս ընտրութիւններէն յետոյ որոշեց նաեւ երեսփոխաններու եւ նախարարութիւններու ամսաթոշակները խնայողութեան եւ զոհողութեան հիման վրայ, եւ ցրուեցաւ յառաջիկայ Հոկտեմբերին գումարուելու համար իր բնականոն նստաշրջանը:

Այս ձեւով, այժմ Սուրիան արդէն քաղաքական կայուն ձեւ մը ստացած է եւ խաղաղութեան եւ փոխադարձ համակերպութեան մը նոլորտի մը մէջ է: Ազգայնականներու նախկին ծայրայեղ կեցուածք եւ յոխորտանքները վերջ գտած ըլլալ կը թուին, եւ այս ի յարկէ չափաւորականներու կազմակերպուած վիճակով եւ ձեւակերպուած քաղաքականութիւնով, որուն մէջ հիմնական եւ փրկարար դեր կատարեց Հիւսիսային Սուրիոյ պլօքը իր նախագահով: Հաւանաբար պետութեան բռնած դիրքը կոհունակութեան առարկայ դարձած է բոլորին համար: Այնպէս որ նոյնիսկ ամէնէն այլամերժ ազգայնականներու կողմէ իսկ չի պատկերացուիր Սուրիան առանց Ֆրանսական հովանաւորութեան: Այժմ այդ հովանաւորութեան ժամանակամիջոցն է որ խնդրոյ նիւթ է այդ հոսանքներու կողմէ, սկսեալ մէկ քանի տարիէն մինչեւ 25 տարի:

Վերջացող նստաշրջանը, ինչպէս պէտք է համարել առաջին հանգրուանը Սուրիոյ քաղաքական կեանքին: Յառաջիկայ չորս ամիսները պէտք ըլլան քաղաքական խմորման եւ դասաւորման շրջան մը ուր իւրաքանչիւր կուսակցութիւն կամ պլօք պիտի ձեւակերպէ իր պահանջները եւ որոշէ իր դիրքը այն հիմնական խնդիրներուն շուրջ որոնք պիտի զբաղեցնեն յառաջիկայ նստաշրջանը: Այդ խնդիրներն ... հաւանաբար պետութեան ... կնքուելիք դաշնագիրը եւ սահմանադրութեան յօդուածներուն ձեւակերպումը, որոնց մէջ կը մանե...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [1]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ
ՓՈԽԱՆ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ

«Հայուն ծառայելը Քաղաքակրթութեան ծառայել է»

ԳԼԷՏՍԹԸՆ

ԳԼԷՏՍԹԸՆ

Ազնիւ հայրենակի՛ց,

Գիտեմ, որ դուն ալ ինծի պէս Հայու սիրտ կրելուդ, հայ աւանդութիւններուն մինչեւ վերջ անբաժանելիօրէն կառչած մնացած ըլլալուդ, դրախտէն եկած հայ լեզուն խօսելուդ եւ երեք հազար տարիէ ի վեր քու նախնիքներէդ քեզի ժառանգ մնացած՝ բայց աւազակներէն յափշտակուած քու սուրբ հայրենիքդ ԱՆՈՅՇ ՀԱՅԱՍՏԱՆԴ ձեռք ձգելու եւ ա՛յդ կերպով միայն քու արդար ու յաւէտ անվիճելի իրաւունքիդ տէր դառնալու սուրբ տենչով պայքարելուդ համար ջարդուած, տարագրուած, քու սրտի հատորներէդ խլաւ բաժնուած ու ամէնէն վերջ քու դարաւոր բոյնէդ դուրս նետուած ես ու այսօր, զրկուած քու հայրենիքէդ ու քեզմէ անդարձ բաժնուող նախատակ սիրելիներուդ անծանօթ շիրիմներէն, կը գտնուիս օտար հորիզոններու տակ՝ քու կամաւոր աքսորիդ մէջ, միշտ մռայլ ու մութ ճակատագրի մը հետ դէմ յանդիման:

Ապրուստի հոգէդ զատ, միտքդ եւ ուղեղդ կրծող անմիջական հարցը՝ քու զաւակիդ այլասերումով՝ ոսկեղէնիկ երազներուդ առարկան եղող քու անմահ հայրենիքիդ մոռացումի ենթարկուելու ահաւոր հեռանկարը ունիս աչքիդ առջեւ, այնպէս չէ՞: Այս դառն իրականութիւնը Դամոկլեան սուրի պէս կախուած է ուսերուդ վրայ եւ կարծես բնական օրէնքի չափ անյեղլի ու անդառնալի սկսած է ըլլալ այլ եւս:

Միայն, մի՛ մոռնար, որ Հայը իր ՀԱՅ հանգամանքովը, հայու զգացումովը եւ Հայ անկախ Հայրենիքի նուիրական գաղափարովը միայն կրցած է քալել պատմութեան բոլոր փուշերուն վրայէն՝ արիւնաթաթաւ ոտքերով եւ տառապանքի գերմարդկային ոգիով, եւ սակայն ապրիլ:

Հայուն անզուգական մարտիրոսագրութեան եւ տոկունութեան բարձրաբարբառ ու պերճախօս ապացոյցները տալու համար բաւական է յիշել թէ՝ երեք հազար տարի առաջ Ասորեստանի Սալմանասար թագաւորին՝ Հայաստանի հողին վրայ ի գործ դրած խժդժութիւններէն, արիւնռուշտ Լէնկթիմուրի արհաւիրքներէն, դարուս մեծագոյն անարդարին՝ Ապտիւլ – Համիտի անվերջ արիւնահեղութիւններէն եւ համաշխարհային տիեզերասասան Մեծ-Պատերազմի միջոցին հայկական անլուր կոտորածներէն վերջ Հայը դարձեալ ապրած է, — կ'ապրի ու պիտի ապրի, միշտ պողպատէն ու կրանիթէն աւելի իր տոկունութեան եւ ՀԱՅ ԱՊՐԵԼՈՒ անվկանդ կամքին հետեւանքովը, որովհետեւ ՀԱՅ մնացած է ան միշտ բոլոր ահաւոր փորձանքներուն դէմ:

Արդ, որպէս զի ան միշտ Հայ մնայ, փութա՛ նախ դուն կարդալ եւ անմիջապէս ու անյապաղ տալ՝ իբրեւ օրուան անյետաձգելի եւ ամենահրամայական պէտքը՝ անոր զաւակներուն ձեռքը՝ զանոնք Հայ պահելու սահմանուած «Հայաստանի աշխարհագրութիւն»ը, որ միտքը դրած է ձուլուելու տխուր վտանգին դէմ պաշտպանել քու սրտահատոր զաւակդ կամ ընկերոջդ զաւակը, որ Հայ է տակաւին, բայց հեռո՛ւ հայ Հայրենիքէն, հայ աւանդութիւններէն ու սրբութիւններէն, կրնայ օր մը դիւթիչ միջավայրէն շատ շուտ յափշտակուիլ ու կլանուիլ: Այն ատեն աւա՛ղ, շատ ուշ է այլ եւս: Եւ շատ ուշ պիտի ըլլայ՝ երբ Հայրենիքի վսեմ գաղափարը խորհրդանշող հոյակապ շէնքին ... աղիւսները այսպէս մէկիկ մէկիկ իյնան հզօր բրիչներու անողոք հարուածներուն տակ ու յանձնուին պատմութեան:

Եթէ դուն կ'ուզես զօրաւոր ըլլալ, զօրացո՛ւր քու ազգդ՝ զօրացնելով ... հայրենագիտութեան մէջ քու զաւակդ, որ վաղուան հայ ազգին ուժեղ մասնիկն ըլլալ սահմանուած է եւ որ իրեն նման ուժեղ մասնիկներուն հետ պազայ ուժեղագոյն հսկայ եւ անխորտակելի զանգուածը պիտի կերտէ: Մտածէ՛ եւ լրջօրէն մտածէ: Երբ մասնիկը փրկես, ամբողջութիւնը փրկած կ'ըլլաս, որովհետեւ մասնիկը մասն է ամբողջութեան. որով երբ մասնիկը ապրի ամբողջութիւնն ալ կ'ապրի. երբ ամբողջութիւնը ապրի, մասնիկն ալ կ'ապրի անոր հետ՝ իբրեւ անբաժան մասը անոր, այլ խօսքով, ապրող Հայ ամբողջութեան հետ դուն ալ կ'ապրիս՝ որպէս մասնիկը այդ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՆ:

Մտածէ՛ եւ լրջօրէն մտածէ՛:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

փոքրամասնութիւններու իրաւունքները։

Ինչպէս ըսինք վերը ամեղծուած մթնոլորտը եւ չափազանցականներու գերակշիռ թիւը երաշխիքներ են, որ այս երկու կարեւոր խնդիրներն ալ այս երկրի համար պիտի ստանան լաւագոյն լուծում մը եւ պիտի բաւականան խաղաղութեան նոր շրջան մը։ Այդ խաղաղութեան մէջ է որ կառավարութիւն թէ խորհրդարան պիտի կրնան մտածել տնտեսական վերականգնումի մասին, որ այս երկրի համար ամէն բանէ վեր է։ Այս երկիրը պէտք ունի արտադրութեան կազմակերպութեան, ըսկած գիւղատնտեսութենէն մինչեւ ճարտարարուեստ եւ արհեստներ։ Երկրի հիմնական հասոյթները եւ առեւտուրի ընթացքը փոխուած են արտաքին պայմաններու եւ սահմաններու փոփոխութիւնով։ Անհրաժեշտ է նոր հիմեր եւ ճանապարհ գծել։ Իրողութիւն է որ հովանաւոր պետութիւնը տասը տարի է կ՚աշխատի այդ ուղղութեամբ, բայց այդ չի բաւեր. անհրաժեշտ է որ տեղացի տարրն ալ ճիգ գործ դնէ արագացնելու համար այդ գործը։ Այս մասը ըմբռնած ըլլալ կը թուին արաբ ղեկավար շրջանները եւ մաս նաւորաբար վերջին տասնեակ տարիներուն հասնող երիտասարդ սերունդը։

ԶԱՐԵՀ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ազգ. Պաշտպանութիւնը

Ենիքիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան պիւտճէի քննութեան առթիւ, գործավար Զէքիայի պէյ ճառ մը խօսելով հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— 1932ին պիւտճէն կը բաղկանայ 40 միլիոն 200,000 ոսկիէ։ Առջի տարին մեր պիւտճէն կը բաղկանար 71 միլիոնէ, իսկ անցեալ տարի 59 միլիոնէ։ Այս տարի 19 միլիոնի գեղչ մը կատարեցինք։

Մեր կառավարութիւնը այս խնայողութիւնը կատարելու քաջութիւնը ունեցաւ, որովհետեւ նախ մեծ վստահութիւն ունի ազգ. պաշտպանութեան վերաբերեալ խնդիրներու մասին, երկրորդ՝ որովհետեւ մեր կառավարութիւնը գործնապէս կ՚ուզէ ուժ տալ զինաթափութեան ի նպաստ առաջ եկած միջազգային մեծ հոսանքին։

Անմիջապէս աւելցնեմ թէ, այս խնայողութիւնը ոչ մէկ ցնցում առաջ պիտի բերէ պաշտպանութեան կազմակերպութեան ընդհանուր գիծերուն մէջ։

Բանակի գլխաւոր ծախքերէն մէկն ալ պարենաւորումն է, որ մինչեւ հիմա շատ նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը գտնուի։ Այսպէս յաջողած ենք զինուորի մը պարենաւորումը ապրանք ընել 17 ղրուշի։ Անցեալ տարուան նախատեսումները իրականացան ամբողջովին, բանակը զօրացաւ զպրոցներէն ելած նոր տարրերով։

Նորակիր զինուորներն ալ կ՚աւելնան ամէն տարի։ Այս թիւը 140 հազարէն բարձրացած է 175 հազարի։ Ասկէ կը հասկցուի թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը 17 միլիոնի հասած է։

ԲԱՆԱԿՆ ՈՒ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Մեր բանակները հետեւած եւ ապահոված են արդիական բանակներու ամէն տեսակ սպառազինութիւնները։ Գալով օդային ուժերուն, պարտ կը զգանք հրապարակով շնորհակալութիւն յայտնել օդանաւային ընկերութեան որ մեծապէս կը նպաստէ անոնց զարգացումին։ Այս տարի օդային թղթատարական սպասարկութիւն պիտի հաստատուի Պոլսոյ եւ Էնքիւրիի միջեւ, իսկ յառաջիկայ տարի օդային այդ գիծը պիտի երկարի մինչեւ Տիարպէքիր։

Թրքական արդի օդանաւային գործարանները ի վիճակի են իրենց միջոցներով օդանաւեր շինելու։ Գալով բանակին ռազմամթերքին, բաւականաչափ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Արդէն իսկ գործունէութեան սկսած է նաեւ մօզբաւի նորակառոյց գործարանը, որ պիտի կարենայ տարեկան 200 քիլոմեթր երկարութեամբ շոգեկառքի գիծ պատրաստել։

Ամերիկացիներուն հետ մէկ տարուան համար փորձի պայմանագրութիւն մը կնքած ենք, բայց այդ պայմանագրութիւնը երբեք Ամերիկացիներուն չի տար Կեսարիոյ գործարանները։ Գործարանը կառավարութեան կը պատկանի։ Ամերիկացիք օգնած չինող մասնագէտներ պիտի տրամադրեն, որոնք կառավարութեան հրամանին համաձայն պիտի աշխատին եւ մեզմէ պիտի ստանան իրենց դրամը։ Ուրիշ որ եւ է յանձնառութիւն գոյութիւն չունին կողմերուն միջեւ։

Թուրքիոյ մէջ օդային սպասարկութեան մենաշնորհը միմիայն Թուրքերուն կը պատկանի եւ որ եւ է ընկերութիւն իրաւունք չէ ստացած Թուրքիոյ օդային գիծերը շահագործելու։ Լուֆթ Հանզա ընկերութեան արտօնութիւն տրուած է միայն Եւրոպայի եւ Պոլսոյ միջեւ օդային սպասարկութիւն մը հաստատելու։

Այս բացատրութիւնները գոհացուցիչ նկատուեցան եւ վաւերացուեցաւ ազգային պաշտպանութեան պիւտճէն, որ կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Ցամաքային բանակ 32 միլիոն 243 հազար 930, օդային՝ 943,000, ծովային՝ 3,605,560, զինուորական գործարաններ՝ 2,955,800 եւ քարտէսներու ընդհ. տնօրէնութիւն՝ 547,265 ոսկի։

Երեսփոխան մը կ՚առաջարկէ Հայերուն եւ Հրեաներուն ձեռքէն առնել գրավաճառութիւնը

Էնքիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ անցեալ օր կրթական գործավարութեան պիւտճէի քննութեան առթիւ, կրթական գործավարը խաստ պէյ զանազան հարցումներու պատասխանելով յայտարարեց.

— Նախակրթարանը կրթութեան հիմն է։ Ամէն օր դպրոցներ կը փակուին կուսակալութեանց մէջ։ Գոնիայի նահանգին մէջ օրինակ, կ՚ուզեն փակել 40 վարժարաններ, ինչ որ 139 ուսուցիչներու անգործութեան պատճառ պիտի ըլլայ։ Մինչեւ այսօր 30 ուսուցիչներ միայն բացը մնացած են հոն։

Ներկայիս գրել կարդալ գիտցողներուն թիւը երկու քանիէս միլիոնէն աւելի է։ Մեծ կարեւորութիւն պիտի տանք գիւղացիներու զարգացումի եւ 16 էջնոց գրքոյկներ պիտի հրատարակենք։

Նախակրթարաններու ուսուցիչներուն մաքրագործումը անհրաժեշտ է, որովհետեւ գտնուած է ուսուցիչ մը որ պատասխանելով այն հարցումին թէ ո՛վ դաշնագիրը ապահոված է Թուրքիոյ անկախութիւնը, յիշատակած է ... Սեւրի դաշնագիրը։

Նման ուսուցիչ մը ոչ թէ պաշտօնապուրկ կ՚ընեմ, այլ եւ սահմանէն դուրս կը հանեմ։

Գործավարէն յետոյ Պէսիմ Աթալայ պէյ ըսեմ բարձրացաւ եւ սխալ տեղեկութիւններ պարունակող դպրոցական դասագիրքերուն անդրադառնալով ըսաւ.—

Ձեմ ըսեր որ մենաշնորհի ենթարկենք գրավաճառութիւնը, բայց մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաք երկրին, եթէ գրավաճառութիւնը ազատէք Հայերու եւ Հրեաներու ձեռքէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. Մելքոնեանի համերգը

ԼԻՈՆ, 4 Յուլիս.— Յուլիս 2ին Էմիլ-Զոլա սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Պ. Ա. Մելքոնեանի համերգը մասնակցութեամբ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի եւ Տէսինի «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբին։

Հակառակ ներկայ տնտեսական ծանր տագնապին, Լիոնի հայութիւնը չզլացաւ իր լայն օժանդակութիւնը տալու Ա. Մելքոնեանի կազմակերպած համերգին։

Պ. Մելքոնեան երկու տարի անընդհատ աշխատած է Տէսինի մէջ երգչախումբ մը պահել «Կոմիտաս»ի անունով։ Անշուշտ քաջալերելի է այս ձեռնարկը, եւ գիտենք թէ ի՜նչ դժուարութիւններով հիմը դրաւ։ Բայց ինչ որ մենք կը սպասէինք Մելքոնեանէն, չէր իրականացած, բաղդատմամբ իր տքնաջան աշխատանքին։

Յայտագիրը բաղկացած էր Կոմիտաս վրդ.ի, Գ. Սիւնիի, Դ. Ղազարեանի, Ա. Պարթեւեանի եւ Մելքոնեանի հեղինակութիւններով։ Ինչպէս նաեւ Griegի, Chopinի Singingի եւ Rossini դասական կտորներով։

Յայտագիրը բաժնուած էր երկու մասերու։ Համերգը սկսաւ Գր. Սիւնիի «Սարերի հովին մեռնիմ» եւ «Սարէն կուգայ ձիաւոր»ով։

Դժբախտաբար երգչախումբը տկար էր այս երգերուն մէջ։ Նախ rythmeը կը պակսէր եւ երկրորդ՝ իգական սեռը չափազանց թոյլ ու մելամաղձոտ երեւոյթ մը կը ներկայացնէր։ Երկրորդ երգին «Ինճիլեկ Փինճիլիկ»ին trioletները կլանուած էին։ Պ. Մելքոնեան շատ լաւ գիտէ թէ այս երգին աղէկ արտաբերումը կը կայանայ իր trio. letներուն մէջ։ Առանց անոնց՝ երգը իր ուժգնութիւնը կը կորսնցնէ։

Ապա յաջորդեց Տիկ. Ն. Պալեան իր դաշնակով։ Տիկինը օժտուած է նուագելու բարեմասնութիւններով։

Ցաջորդաբար երգչախումբին կողմէ երգուեցան Կոմիտաս վարդապետի «Եար ջան արի» եւ «Էս օր ուրբաթ է», բաւականին յաջող։ Բայց ինչպէս ըսի, երգերու տեւողութեան ընթացքին ձայներու ուժգնութիւնը չէր նըմարուէր ընդհանրապէս։

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած, տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, որ երգեց Ա. Պարթեւեանի «Աշուղական»ը։

Օրիորդը «Օ՛ռ Պըճինկօ»ն երգեց հրաշալիօրէն։

Նմանապէս՝ Կոմիտաս վրդ.ի «Ծիրանի ծառը», «Հօ՛յ նազանիս» եւ «Կռունկ»։ Այս վերջինին մէջ Օր. Պիւլպիւլեան թերացաւ։

Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան դեռ անվարժ է Հայ Գեղջուկ երգերու արտայայտութեանց մէջ, ալյսու հանդերձ պէտք է խոստովանինք, որ ձայնի ճկունութեան, բառերու լաւ արտաբերման եւ gesteի ընականութեան մէջ արժանի է գնահատութեան։

Երգեց նաեւ Ա. Մելքոնեանի «Հով արա», «Ախ իմ բախտը» եւ «Բարձր սարեր»ը։

Մելքոնեան ջանացած է իր երգերը պահել գեղջկային երգերու ոճով, ինչպէս նշանակած էր յայտագրին տակը «Հով արա»ի եւ «Քաղհան»ի նկատմամբ։ Բայց երբ քննենք, պիտի տեսնենք որ ոչ մէկ առնչութիւն ունին գեղջկային երգերուն հետ։ Այսու ամենայնիւ օժտուած են գեղեցիկ motifներով։

«Ախ իմ բախտը» եւ «Բարձր սարեր»ը («Անուշ»էն) իր արտադրութիւններն են։ Ան կը ջանայ ներկայիս վերարտադրել «Անուշ»ը։

Երգուեցան յաջորդաբար «Կայի հոտվէր»ը՝ Գր. Սիւնիի, «Օրօր»՝ Մելքոնեանի, «Դիլմար ջան»՝ Դ. Ղազարեանի։

Այս վերջին երկուքը կրնան լաւագոյնները համարուիլ, մանաւանդ առաջինին մէջ Ա. Մելքոնեան գեղեցիկ հիւսուածք մը ի յայտ կը բերէ։

Երգահանդէսը փակուեցաւ Կոմիտաս վարդապետի «Սարերի վրով գընաց» եւ «Երի ջան»ով։

Վերջինը դիւրին երգ մը չէ։ Գրուածքով որքան պարզ, նոյնքան բարդ է իր բաղադրութիւնով։

Նախ երգուածքին չափը սովորականէն արագ էր, եւ յետոյ «Երի ջան»ը որ, աշխոյժ ու արագընթաց, պիտի յաջորդէր առաջինին, չարունակուեցաւ գրեթէ նոյն միապաղաղ թոնով։

Կը շնորհաւորենք Պ. Մելքոնեանի ջանքերը տարածելու հայ արուեստ եւ կը մաղթենք յաջողութիւն նոր համերգներու համար։

Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԿՈՉ ԻԹԱԼԻԻ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

—)(o)(—

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ազգի մը ուժը իր թիւէն կախում չունի միայն, այլ եւ այդ ազգը կազմող անհատներու արժէքէն։ Բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս զօրացած եւ կազմակերպուած մէկ հայ պատանին աւելի կ՚արժէ, քան բախտին յանձնըրուած տասը երիտասարդը։ Այս կէտը հիմ ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ը ուժ տուած է սկաուտական շարժումին նշանաբան ունենալով Բարձրացիր Բարձրացուր ոսկի խօսքը։ Մենք Հայերս բոլոր ազգերէն աւելի պէտք ունինք զօրաւոր կազմակերպութիւններու ձեռք բերելու համար մեր իրաւունքները։ Եթէ կ՚ուզէք որ ըլլան ձեր զաւակները բարոյականի տէր եւ կարգապահ ու հնազանդ, յանձնեցէք զայն սկաուտական կազմակերպութեան, պետութիւն ունեցող ազգերն իսկ ուժ կուտան նման կազմակերպութեանց, որպէսզի առողջ մտքի եւ դաստիարակութեան տէր եւ մարզուած զաւակներ ունենան։ Ուստի նկատելով թաղիս անկազմակերպ վիճակը եւ փոքրիկները որ ձգուած իրենց բախտին. զուրկ բարոյական եւ ֆիզիքական դաստիարակութենէ մոռնալով մայրական լեզուն կը քալեն դէպ ի այլասերում պարտք սեպեցինք սրտցաւ։

Պարտք սեպեցինք թաղիս սրտցաւ հայրենակիցներէն խումբ մը միանալով վերակազմել սկաուտական մարմին մը նպատակ ունենալով հաւաքել թաղիս փոքրիկները, տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, պատրաստել բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս առողջ փոքրիկներ, որպէս զի ապագային կարողանան ըլլալ օգտակար թէ իրենց եւ թէ ծնողացը։

Այս առթիւ կը հրաւիրենք ձեզ խորհրդակցական ժողովի վերոյիշեալ օգտակար ձեռնարկին համար այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Rue Blanqui, վարի անկիւնի սրճարանը 6bis Rue de Verdun, Gentilly։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի
Մասնաճիւղի Վարչութիւն

5 Յուլիս 1932

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— :-: —

«Նոր Օր» խմբագրականի մը մէջ քննելով քրտական շարժման փուլերը եւ անդրադառնալով վերջերս իրաքի շրջանի մէջ տեղի ունեցող կռիւներուն, կը գրէ (Յունիս 29).

— «Բայց վերջացա՞ւ Քիւրտերուն կռիւը։ Երբեք։ Թրքօ-իրաքօ-պարսիկ սահմանագլուխներու շրջանը դարձած է հրոսակային շարժումներու կեդրոնավայր։ Առաջուան պէս պատերազմական մէկ ճակատ չկայ այլ եւս, բայց կան դիրքեր ու բարձունքներ, որոնք վերածուած են քիւրտ յեղափոխական ռազմիկներու բոյներու։ Կը շարունակուին հայդուկային կռիւները, երբեմն բուռն, երբեմն մեղմ, շարունակաբար կամ ընդհատումներով։ Առաջուան բացերը չկան, բայց աւերակները կը մնան, մուխը կը բարձրանայ, մոխիրը կը մնայ տաք։ Թերեւս, ժամանակաւոր կերպով քիւրտ քաղաքական դատը պարտուեցաւ, բայց յեղափոխական դատը կը մնայ աւելի քան կենդանի եւ քիւրտ ժողովուրդի հոգիին մօտիկ։

Ազատագրական պայքարի երկրորդ բերդին անկումը նոր կացութիւն կը ստեղծէ քիւրտ ժողովուրդին համար։ Վերադնահատութեան փորձ մը, մինչեւ այսօր տարուած աշխատանքի մասին, կրնայ գործունէութեան նորանոր հորիզոններ բանալ։ Անկասկած է որ բազմաթիւ սխալներ գործուեցան քիւրտ ղեկավարներու կողմէ, որոնք անխուսափելի էին։ Սխալներ գործած են նաեւ ուրիշ ազգեր, որոնք նոյն պայմաններուն տակ, իրենց ազատագրութեան պայքարը մղեցին։ Կարեւորը գործուած սխալները չեն, այլ անոնցմէ հանուելիք դասը եւ փորձառութիւնը վաղուան համար։

Քիւրտ յեղափոխութիւնը այլ եւս մանուկ չէ։ Կը գտնուի երրորդ շրջանին սկիզբը։ Յետոյ, առաջուան պէս, անկախութեան դատը փոքրամասնութեան մը ձգտումը ըլլալէ դադրած եւ դարձած է համաքրտական ձգտում։ Կը մնայ համախմբել ուժերը, միացնել կատերը, մէկ գաղափարի շուրջ խմբել բոլոր աշիրէթները եւ խորացնել ազգային գիտակցութիւնը։

Այս պարագային կարելի է յուսալ որ քրտական ազատագրութիւնը կը մտնէ բնական հունին մէջ։ Ուժերու համախմբում։ Ահա նշանաբանը, որուն շուրջ պէտք է բոլորուին Քիւրտերը»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ, Բ. Տարի, Թիւ 16–17 (Ապրիլ – Մայիս), հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Հակահիւծախտային պայքարը՝ խմբագրական, Գինիին արժէքը՝ Տոքթ. Լէժէր, Կապոյտ հալ՝ Տոքթ. Քօլօլեան, Ջուր խմելու արուեստը՝ Տոքթ. Շ. Այվազեան, Տզիտութեան զոհեր՝ Տոքթ. Վ. Մարտիկեան, Մէզ եւ միզել՝ Տոքթ. Գ. Փափազեան, Հիւանդութեանց բախտորոշ դերը՝ Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, Ցօղախտաւորութիւն՝ Տոքթ. Հ. Ետմաճեան, Ալկոլաստուծ Սեպուհ, Եղակը՝ Տոքթ. Տէր-Մուշեղեան, Տղուն ֆիզիքական կրթութիւնը՝ Փ. Սանասար, Ցողոր շնաւէրներուն՝ Տոքթ. Եաղուպ, Կաթի ակառները՝ Տոքթ. Հօշեան, Ախտորոշման արտասովոր եղանակ մը՝ Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, Հարցարան։

Տարեկան բաժնեգին՝ Ֆրանսա 40 ֆրանք, արտասահման 50 ֆրանք։

Հասցէ Dr. Kéchichian, 31, Rue de la Rochefoucauld, Paris.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԻՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԻ, Հօրօվում ու խմնարհում, Լեւոն Շանթ, գին 15 ֆրանք։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կը լրանայ ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Նա՛խ կարդացին նամակ մը Կեդրոնէն ուղարկուած, որով յայտնէր յետոյ Ընդհ. Ժողովի մօտալուտ գումարումը, կը յանձնարարէին երկու պատգամաւորներ ընտրել, ամէնէն ուշը.. ին ... գտնուելու պայմանաւ։ Ժողովը որոշեց հարցը տանիլ Շրջ. Ժողովին, որ պէտք էր գումարուէր շաբաթէ մը, եւ թեկնածու ներկայացնել Դիմաքսեանն ու Ասլազը։

Ասլազ շա՛տ հակառակեցաւ. բայց, եղած պնդումներուն վրայ տեղի տուաւ, որովհետեւ Դիմաքսեան, Սուրէնին ուղղուած անձնական նամակով մը կը յանձնարարէր անպայման յաջողցնել Ասլազի ընտրութիւնը, կարգ մը կարեւոր օրակարգերու պատճառաւ։

Յետոյ, անցան Աշոտի զեկուցման ուրիշ խնդրի մը մասին։

— Օննէս աղան խանութը առանձին էր երբ ներս մտայ — սկսաւ Աշոտ։ Դուռը գոցեցի ետեւէն։ Հակառակեցաւ. աթոռ քաշեցի դրանը առջեւ, ու յայտնեցի իրեն թէ Մարմնի որոշումով տեղական ինքնապաշտպանութեան գործին համար պէտք է վճարէ քանի ոսկի։ Մէկէն բորբոքեցաւ. ոտքի ելաւ «էս չիմ ուզեր խօսի, էկեր իս խնամի խօսի» պոռաց...։ Յետոյ, անցնելով սեղանին ետեւ, «սուսնց նայեցէք, սկսաւ, ծիկին գետի՛նը փռած իս, ի՛նչ է...։ Քի՛չ փորձանք բացիք ազգին գլխուն, մէյ մըն ալ դրա՛մ...»։ Օննէս աղա, ըսի, ասիկա ամէնուս յատուկ գործ է. ամբողջ ժողովուրդին կեանքին հետ կապուած խնդիր մը...։ «Էս ժողովո՞ւրդ մի... կեթան կո՞վ կարծեցիք, ի՞նչ է, սա ազգը... տո՛ւր, վերա՛ տուր... հաշիւ փնտռող չկա՛յ հա... տա՛նք քի ծախին ձեր մենծերը... Ազգը պիտի փրկեն էղեր... փալա՛ն պիտի փրկէք... Ինքզինքին փայտ չունեցողը ազգին ի՞նչ խեր կընայ ունենար... ի՞նչ կ՚ուզիք կոր սա ազգէն պէ... Աստուծմէ պէլա՞ կը փնտռէք կոր... Հարրի՛էթ իշտէ ձեզի.. Գնա՛ գործիդ. Աստուածըդ սիրես..

— Զիջեցուցի՞ր քթին բերնին հատ մը — ընդմիջեց Խորէն չարճըկելէն։

— Ո՛չ... Արինա պլուխս խուժեց. պիտի պլլուէի ճիտին եւ շա՛ն սատակ պիտի ընէի ոտքիս տակ. բայց, Մարմնի որոշումը բանլ ու լսել էր... ի՞նչ կրնայի ընել...

— Լա՛ւ ես ըրեր, — ձայնեց Արամ։

Ասլազ, յօնքերուն տակէն Խորէնին նայեցաւ. յետոյ Արամին։

— Տեղական Մարմնի գիջող վերաբերումը — խօսք առաւ Սուրէն, — իր որոշ անդրադարձումն է ունեցած անհատներու հոգեբանութեանը վրայ։

— Պատճառը այն է, որ Հարիսէթը թուլցուցեր է մեզ — աւելցուց Ասլազը — թուլցեր ենք ներքին կեանքին մէջ, թուլցեր ենք արտաքին կեանքին մէջ...

— Բլթակը կը կոխես կը սեղմուի, — ընդմիջեց Խորէն աչքերը չեշտակի բանալէն։

Արամ, տեղական Մարմնի ներկայացուցիչը, ժխտեց Սուրէնի առարկութիւնը եւ աւելցուց.

— Կ՚առաջարկեմ թերթի մէջ բուռն յարձակման մը սկսիլ այդ եւ նման տիպարներուն դէմ ու լա՛ւ մը տրորել։ Այդպիսով խելքերնին գլուխնին կուգայ ու կը դադրին թուխս նստելէ ոսկիի դէզերուն վրայ։

— Ընկեր Արամ, ընդմիջեց ուրիշ մը, — անոնք յօդուածէ բանէ չեն ազդուիր. երեսնուն թքնես՝ անձրեւ կուգայ կոր կ՚ըսեն։

— Հետզհետէ ե՛ս ալ կը համոզուիմ որ — ձայն առաւ Սուրէն — կուսակցութիւնը, ինչպէս կը պնդէ ընկեր Ասլազը, շեղած է իր ճշգրիտ ճամբէն։ Միանգամընդմիշտ վե՛րջ պէտք է տալ այս երերուն ու կիսկատար գործելակերպին։ Այս չորչորդ անձն է որ կը մերժէ... Մէկէն միւսը շղթայուած հոգեբանութիւն մըն է... Ձե՛ն տար, կը փոխէ մէկն ու միւսը, ու մնացեալները անմիջապէս խելքի կուգան...

— Էրկուք էրկուք ալ չորս, — գոչեց Խորէն զոհունակ շեշտով մը։

— Սա՛ ա՛ս է, — հաստատեց Ասլազ, պէտք է ցոյց տալ կուսակցութեան ուժը։ Խօ՛, մեր քէյֆին չենք աշխատիր...

— Այո՛, բայց, հանրային դժգոհութիւն կը ստեղծենք — առարկեց Արամ — խիւլը դիւրին է. հատ մը պակաս, հատ մը աւելի... Բար մը հանած կ՚ըլլանք ոտքերնուս առջեւէն... Ու ամբողջ հաշիւը կը մաքրուի քանի մը փամփուշտով։

— Մէ՛կ հատով — կրկին ընդմիջեց Խորէն։

— Խորէն, — խստացուց դէմքը Ասլազ։

— Հոգ չէ, հոգ չէ, — ժպտեցաւ Սուրէն։

— ... Եւ սակայն, — շարունակեց Արամ, — մենք ստիպուած ենք շրջահայեաց ըլլալ։ Չէնք չտանք հակառակորդներուն ձեռքը...

— Այն ատեն, թո՛ղ իրական պէնքը ձեռքէդ — ընդդիմացաւ Ասլազ — սըրէ՛նք յեղափոխական անունը։ Մենք խօսքի ու վէճի համար չէ, որ հրապարակ իջանք, այլ գո՛րծի։ Իսկ գործը բացուելով կ՚ըլլայ։ Այդ բազուկը պէտք է շարժի թէ՛ ներսը, եւ թէ՛ դուրսը. այս է մեր գծրախտ ճակատագիրը...

***

Զարմանալի՛։ Կրկին մոռցեր էր սա լամբին սեւցած շիշը տանելու տուն, որ մայրիկը մաքրէ։ Սուրէն քիչ մը վար առաւ պատրոյգը։ Բարիւղը գրեթէ սպառեր էր։ Նայեցաւ թերթի փարձերուն։ Խոր լռութիւն մը կը տիրէր շուրջը։ Հանեց սիկառին տուփը։ Վառեց։ Արմուկները սեղանին, մատները իր երկար մազերուն, ու ակնարկը լամբին՝ մնաց պահ մը։ Յոգնած էր։ Քունը կը նեղէր զինքը։ Ասլազին մեկնելէն ի վեր, կարգ մը ուրիշ գործեր ալ իր վրայ մնացեր էին։ Առաւօտ կանուխ պէտք էր ելլել, երթալու համար Ջաղացք։ Խորէնը երեք օրէ ի վեր՝ չէր երեւցած։ Ելաւ ոտքի։ Ցուրտ հով մը կը փչէր դուրսը։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Պուճուկեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւասարդ, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամանակին։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Կրագարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ Վսեմ. Տիգրան Խան Քէլէկեանի

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

Այս Կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Կը նուագէ «Sandrossian Orchestra»ի ճազը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ.— Բարձրախօս գործիքներով, զետեղուած պարտէզին զանազան մասերուն մէջ, Բաթեօյի գործարանէր Պ. Մարտիկ Պասմաճեանի կողմէ, 66 rue Mouffetard, Paris.

ՊԻՏԻ ՆՈՒԱԳԷ ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ ՌԱՖՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ.— Հայ արուեստագէտներու խումբի մը եւ ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտներու կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՊԱԼԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԽԱՂԵՐ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ (Phébus). 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Ճոխ պիւֆէ՝ մասչելի գիներով **Մուտք 10 ֆրանք, տղոց համար՝ 5 ֆրանք**

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ վարժարանի Թատերասրահին մէջ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Tram. Թիւ 1, իջնել Pont de Sèvres, շոգեկառք Սէն Լազարէն, եւ իջնել Gare Sèvres։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Խաչատուրեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հ. Յ. Դ. Ռընամի Գէորգ Չաւուշ խումբին եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն ԶԱՐԶԱՆԴ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ դառնագէտ մահուան առթիւ։

Ռընամ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
"ԿՈՄԻՏԱՍ" ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

1930

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ **Salle Gaveau**ի մէջ, **45 Rue la Boëtie**

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ՝ 90 ՀՈԳԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

Տիկին Ռօզ Պասմաճեան (Soliste des Concerts Poulet)

Տիկին Զապէլ Ըմխաբարեան (ԴԱՇՆԱԿ)

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7 Ֆրանք

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԱՅ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ, ԾԱՆՕԹ ՎԱՅՐԵՐԸ, ԵՒ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդէսը կը սկսի ժամը ճիշդ 9ին, երգերու ժամանակ դռները փակ կը մնան։ Կը խնդրուի 10 տարեկանէն վար տղաք չբերել։

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքլը կաթոլիկ սրահին մէջ։

Յայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Գ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան։

Դաշտահանդէս Շավիլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Արցութեան խումբի կողմէ, Յուլիս 24ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 31 յուլիս Կիրակի օր, St. Cloud-ի անտառին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Սէն Թ'Էթիէնի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տէ Հարմօնի մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ Վ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՕՐ. ՀԷՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ (Կրընօպլէն)

եւ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (Լիոնէն)

գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պար փոքրիկներու կողմէ եւ կենդանի պատկեր։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած դերձակ եղբայրք փափազեաններու կողմէ

17 յուլիս կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Շահող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale)։

Շրջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փափազեան եղբայրք դերձակատունը՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԲՕՌ
(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բօռը պատասխանեց սուր յարձակումներով պապի ու նրա արբանեակների հասցէին, մասնաւորապէս Մօնտանէլլիի, ակնարկելով որ անշուշտ նրա համաձայնութեամբ էին գրւում այդ ներբողեանները։ Դրան անանուն պաշտպանը նորից պատասխանեց մի զայրացկոտ բողոքով։ Մօնտանէլլիի Ֆլօրենցա լինելու բոլոր ժամանակը երկու գրագէտների մէջ բնկած վէճը գրաւում էր ընդհանուրի ուշադրութիւնը, նոյն իսկ աւելի քան հէնց ինքը նշանաւոր քարոզիչը։

Ազատական կուսակցութեան մի քանի անդամները համարձակութիւն առին վերջապէս ու մատնանիշ արին Բօռի աւելորդ թշնամութիւնը Մօնտանէլլիի նկատմամբ, բայց այդ բացատրութիւնները ոչ մի ցանկալի հետեւանք չունեցան։

Նա սիրալիր ժպտում էր ու պատասխանում թեթեւակի կակազելով.

— Ճ-ճիշդն ասած, պարոններ, դուք այնքան էլ բարեխիղճ չէք։ Տիկին Բօլլայի հետ պայմանաւորուելիս, ես պահանջեցի, որ ինձ չխանգարէք մ—մի քիչ զւարճանալու։ Այդպէս էր մեր պայմանը։

Հոկտեմբերի վերջը Մօնտանէլլի վերադարձաւ Ռումանիա իր թեմը, ու մեկնելիս մի հրաժեշտի քարոզ տուաւ Ֆլօրենցայում։ Այդ քարոզի մէջ խօսեց նաեւ ծաղած վիճաբանութեան մասին, ու մեղմիւ մեղադրելով երկու գրագէտների խստութիւնը, խնդրում էր իր անյայտ պաշտպանին նրբազմաութեան օրինակ տալ ու ընդհատել այդ անօգուտ ու տգեղ բանակռիւը։ Յաջորդ օրը տեղի կղերական թերթում մի յայտարարութիւն երեւաց, թէ սրբազան Մօնտանէլլիի հրապարակով յայտնած ցանկութեան համեմատ «Եկեղեցու որդին» դադրեցնում է վէճը։

Այսպիսով վերջին խօսքը մնաց Բօռին։ Նա բաց թողեց մի թերթիկ, ուր յայտնում էր, թէ ինքն իրեն բոլորովին զինաթափ է զգում ու ընկճուած Մօնտանէլլիի քրիստոնէական հեզութեան առաջ, թէ ինքը պատրաստ է հաշտութեան արցունքներ թափելու ու գրկելու առաջին հանդիպած սանֆեդիստին։ «Ես նոյն իսկ համաձայն եմ, — ասում էր նա վերջում, — գրկելու իմ անյայտ հակառակորդիս։ Եւ եթէ ընթերցողները գիտենային, այնպէս ինչպէս ես ու նորին սրբազնութիւնը գիտենք, թէ ի՛նչ են պարունակում իմ խօսքերս եւ թէ ինչո՞ւ իմ հակառակորդս իր անունը չի տալիս, այն ժամանակ նրանք էլ կը հաւատային իմ զղջումիս անկեղծութեանը»։

Նոյեմբերի երկրորդ կէսին նա յայտնեց կոմիտէին թէ գնալու է ծովի ափը մի երկու շաբաթ հանգստանալու։ Ասում էր թէ Լիվորնո է գնալու, բայց մինչեւ Րիքարդոն, որ քիչ յետոյ այնտեղ էր եղած եւ ցանկացել էր նրան այցելել, ի զուր որոնել էր ամբողջ քաղաքում։ Դեկտեմբերի հինգին մի խոշոր քաղաքական շարժում սկսեց պապական նահանգում ու ապենինեան շղթայի ամբողջ երկայնքով։ Այն ժամանակ բոլորն էլ խելոյն հասկացան Բօռի յանկարծական քմահաճոյքի պատճառը, որ ձմեռուան կէսին իր համար արձակուրդ էր սարքել։ Նա վերադարձաւ Ֆլօրենցա, երբ ապստամբութիւնը հանդաւ, եւ փողոցում հանդիպելով Րիքարդօին՝ ասաց նրան նրբին սիրալիրութեամբ.

— Ասացին, որ որոնել էք ինձ Լիվորնոյում, մինչդեռ ես ապրում էի Պիզայում։ Ի՞նչ սիրուն հին քաղաք է։ Մի ինչ որ բան ունի, որ Արկադիան է յիշեցնում։

Ծննդեան տօներ եկաւ մի անգամ գրական կոմիտէի ցերեկայ նիստին բժիշկ Րիքարդօի տանը։ Նիստը բազմամարդ էր, եւ երբ նա ներս մտաւ մի քիչ ուշ, ժպտալին ներողութիւն խնդրելով իր անճշդապահութեան համար, սենեակում ոչ մի բաց աթոռ չկար արդէն։ Րիքարդօ ուզեց եկաւ միւս սենեակից մի բազկաթոռ բերելու, բայց Բօռը առաջը կտրեց.

— Անհանգիստ մի լինիք, ես կը տեղաւորուեմ։

Մօտեցաւ պատուհանին, որի մօտ դրել էր Ջեմման իր աթոռը, ու անփոյթ յենեց գլուխը լուսամուտի շրջանակին։ Կիսափակ աչքերով նայում էր նա տիկնոջ, մի նուրբ սֆինքսեան ժպիտ շրթունքին, որ յիշեցնում էր Լէօնարդօ դա-Վինչիի նկարներից մի պատանու նայուածքը։ Եւ նոյն վայրկեանին այն բնազդական անվստահութիւնը, որ Ջեմման միշտ զգում էր դէպ ի նա, փոխուեց յանկարծ մի անհասկանալի սարսափի։

Խորհրդակցութեան նիւթը մի բրօշիւր էր, ուր բացատրելու էին կոմիտէի հայեացքը երկրին սպառնացող սովի մասին եւ այն միջոցների, որ պէտք է ձեռք առնէր։ Դժուար էր մի եզրակացութեան յանգելը, քանի որ կոմիտէի կարծիքները այդ առթիւ շատ էր բաժան։ Աւելի արմատական կուսակցութիւնը, որոնց թւում եւ Ջեմման, Մարտինին ու Րիքարդօն, կողմնակից էին բուռն մի կոչ անելու կառավարութեանն ու հասարակութեանը, որ խելոյն եւ եթէ միջոցներ ձեռք առնեն գիւղական բնակչութեանը օգնելու համար։ Աւելի չափաւոր մի մասը, որոնց թւում ի հարկէ եւ Գրասսինին, վախենում էին, որ չափազանց խիստ լեզուն աւելի կը գրգռէ մինիստրութիւնը, փոխանակ համոզելու։

— Ի հարկէ, պարոններ, լաւ է ... միջական օգնութիւնը, — ասում էր նա իր հանգիստ ու կարեկից հայեացքը ձգած գրգռուած արմատականների։ — Մեր մեծամասնութիւնը շատ բաներ է ցանկանում որ սակայն հազիւ թէ ստանանք։ Եթէ կը սկսէք այդ թոնով խօսելու, ինչպէս առաջարկում էք, կառավարութիւնը ոչ մի միջոցի էլ չի դիմի մինչեւ որ իսկական սովը վրայ հասնի։ Եթէ դուք կարողացաք մինիստրութիւնը համոզէք որ տեղեկութիւններ հաւաքէ հունձքի դրութեան մասին զանազան կողմերում, դա արդէն կը լինէր մի քայլ դէպ ի առաջ։

Գալլի, որ կանգնած էր վառարանի մօտ անկիւնում, շտապեց առարկելու իր ախոյեանին։

— Մի քայլ առաջ։ Բայց սովը չի սպասի որ այդ տեսակ քայլերով մենք առաջ շարժուենք։ Ամբողջ ժողովուրդը կը կոտորուի մինչեւ մենք օգնութիւն հասցնելու կը լինենք։

— Հետաքրքիր էր իմանալ ... սկսեց Սակկոնի, բայց մի քանի ձայներ ընդհատեցին նրան։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : **Sch. Missakian**

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1932

8 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1926 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՋ ՄԸ ԱՅՍ ԱՆԵԼ ՎԻՃԱԿԻՆ

Այսօրուան «Յառաջ»ի Գ. էջին մէջ կը կարդանք Փարիզի Ազքատախնամի զեկոյցը, որ լուծուած կը յայտարարէ «Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան» Յանձնաժողովը:

Նման ձեռնարկներու քայքայման ազդանշանն է որ կը տրուի ինչպէս միշտ՝ դարձեալ կեդրոնէն:

Այս կազմակերպութիւնը՝ անշուշտ, իր գործունէութեամբ և առաջադրութիւններով լրիւ չէր համապատասխաներ մեր ըմբռնումներուն:

Այս տարուան սկիզբները, երկար ու ամուլ խորհրդակցութիւններէ, կարգ մը ապազգային տարրերու կողմէ՝ սայթաքեցման անխուսափելի խաղերէն յետոյ, երբ կարելի եղաւ ոտքի հանել ձեռնարկը, մենք անվարան համակրանքով ողջունեցինք զայն:

Մեզ համար, Ե. Ա. Օգնութիւնը՝ առաջին քայլն էր, որ բխած հայկական անկայուն կեանքի պարտադրութենէն իսկ, կ'արժէր ամբողջն կազմակերպել ու տեւականացնել, իբրեւ հուսկ ապաստանը այն թշուառ հայորդիներուն, որոնք վերջին պահուն միայն՝ կը յօժարին ձեռք երկարել:

Մեր թելադրութիւններն ու դիտողութիւններն այդ մասին, թերեւս արտայայտուած քիչ մը խստութեամբ, կը բխէին ձեռնարկին հանդէպ անկեղծ բարեկամութենէ: Կ'ուզէինք որ գործը ամրանար, ընդլայնէր իր սահմանները, պաշտօնական եւ անհրաժեշտ մասը կազմէր Ֆրանսայի գաղթահայ հաւաքականութեան և ընդգրկէր այս ամբողջ շրջանին օգնութեան պէտքերու յանձնառումը:

Հաւաքեր ու բաշխեր է 42,531 ֆրանք: Կաթիլ մը ջուր պէտքերու անապատին մէջ: Բայց թերեւս այն կաթիլը որ կենդանութեան պահ մը եւս կը շնորհէր ծարաւահիւծ օրհասականին:

Եւ մինչ գաւառական անկիւններէ ալ կուգան նման ձեռնարկներու կազմալուծման լուրեր, օգնութեան կանչերը կը շատնան ու կը սաստկանան:

Ու բնական էր: Անգործութիւնը ամենէն վերջն է որ ամէնէն աւելի ուժգնօրէն պիտի հարուածէ հայ աշխատաւոր զանգուածները: Անկից վերջն է որ ամէնէն աւելի անոնք պիտի ենթարկուին [illegible] տօրէն կը զոհանային կրծելով իրենց նիհար խնայողութիւնները, — արդար վաստակը տաժանակիր աշխատանքի:

Ու քանի՛ երկարի անտեսական տագնապը, այնքա՛ն աւելի պիտի հիւծէ Ֆրանսայի հայութեան մեծագոյն մասը: Բաղկացած առաւելապէս աշխատաւոր տարրերէ, շատերը ո՛չ միայն կը գալարուին անլուր ու յամառ տագնապի մը գլաններուն տակ, այլ եւ կը մնան ենթակայ իրաւական անորոշ կացութեան մը հետեւանքներուն:

Անգործութիւնը կառավարութեան աչքը բացաւ նաեւ ինքնութեան «անկանոն» թուղթերու վրայ: Ու թէեւ, Աշխատանքի նախարարին յայտարարութիւնները՝ քաղաքական ապաստանեալներու մասին, կրնան հայ իրաւասու շրջանակներու խիղճը յանձնել զուր ինքնախաբէութեան մը մխիթարանքներուն, բայց ո՛չ մէկ կերպով կրնան ապահովել անոք ու անլեզու ենթակաները՝ մանաւանդ գաւառական անկիւններու մէջ: Գաղտնիք չէ թէ ստուար փաղանգ մը կը կազմեն այն հայրենակիցները՝ որոնց ինքնութիւնը կրնայ կասկածելի թուիլ կառավարական սպասարկութեանց: Գաղտնիք չէ նաեւ թէ, յանուն այս գաղթականութեան գործող հայ հաստատութիւններէն ո՛չ մէկը յարդ՝ հետաքրքրուած է պատրաստելու վիճակագրութիւն մը — հոգ չէ թէ թերի, նկատի առնելով միջոցներու պակասն ու դժուարութիւնները —: Ու զայն դասաւորելով՝ ներկայացնելու ուր որ պէտք է, հաւաքական դարման մը փնտռելու համար կացութեան:

Աւելորդ է փաստելու եւս թէ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորումը՝ շատերը պիտի փրկէր անգործութեան ու անօթութեան տառապանքէն, մանաւանդ գաւառի մէջ: Շատերուն համար, մէկը կապուած է միւսին: Շատերուն համար՝ մէկ հարցին լուծումը կը նշանակէ լուծումը տագնապին, անգործութեան նպաստի ստացումով, կամ աշխատանքի ապահովումով:

Ու մեզ հետ, նաեւ շատ ուրիշներ ալ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կը խորհին ու մանաւանդ կը բանին հայ իրաւասու եւ պատասխանատու շրջանակներ:

Ահա ուրեմն, երկու հարցեր, անգործութիւն եւ ինքնութեան թուղթեր, մէկը՝ օգնութեան, միւսը՝ կանոնաւորման պահանջներով: Հարցե՛ր որոնք պիտի բաւէին մոռցնելու «շրջանակային» եսասիրութիւնները եւ գործակցութեան մղելու իրաւասու մարմինները, եթէ անոնց չպակսէր քան մը ընելու կամքը, յօժարութիւնն ու կորովը:

Ու քան մը ընել կարելի պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ իրաւասու իւրաքանչիւր շրջանակ կամ միութիւն, ինքն իսկ գիտնար թէ ի՞նչ կրնայ ընել իր միջոցներով, մէկը՝ անգործներու օժանդակութեան, միւսը՝ ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման մէջ:

Որովհետեւ տարիներու ագմկալից գործունէութենէ մը յետոյ, երբ դեռ ծայրն ենք ծրարոց, անտէր ու անճար ժողովուրդին հետ՝ պէտքը կը զգանք հարց տալու, Գաղթականաց զոյգ գլուխներուն, Բարեգործականին, Ազգ. եւ Հայրենակցական ու այլ միութիւններուն, եւն.

— Իւրաքանչիւրդ ի՞նչ կրնաք ընել:

Պատասխանը դիւրաւ պիտի կրնայի տալ իրարու եւ հանրութեան, եթէ, թերեւս, ո՛վ գիտէ, շողուն շպարի տակ խնամքով պարտկուած անկարողութիւնը լոյսին հանելու վախը չկապէր շատերը:

Բայց, այս վիճակը՝ իր վերջը կը պահանջէ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՌ ՄԸ ԺԸՆԵՒԷՆ ԴՈՒՐՍ

Սա քովի սիւնակին մէջ՝ անշուշտ կը կարդաք Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ արտասանուած ճառերը: Եւ երբ կրնաք, ջանացէք խնդալ:

Որովհետեւ խնդուքը՝ միշտ ուրախութիւն, անփութութիւն եւ հեգնանք չէ որ կը յայտնէ: Այլ երբեմն ալ զարշանք ու զայրոյթ:

Ժամանակին, ֆրանսացի մեծ առակախօսը Լա Ֆոնթէն՝ անասունները կը խօսեցնէր փիլիսոփայի իմաստութեամբ:

Ժընեւ հաւաքուած իմաստունները՝ Լա Ֆոնթէնի պէտք չունին խօսելու համար, երբ իրարու հետ կը մրցին վեստին լաւագոյնն ու ամէնէն առատը ուղղելու անոր որ՝ դեռ քանի մը տարի առաջ՝ նոյն սրահին մէջ՝ «աւազակ» կը յորջորջուէր:

Բայց ինչ ալ ըսեն, այս մարդիկը՝ որոնցմէ շատերը առաջին անգամ ըլլալով Թուրք մը տեսան Ժընեւի մէջ միայն, չեն կրնար աւելի անյիշաչար ըլլալ քան որ եւ է Հայ, որ դժբախտաբար, արեւելէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, կրնայ ամէն տեղ բերան բանալ, սակայն բաց ի Ժընեւէն:

Եւ երբ կարենար հոն ալ ձայն հանել, անշուշտ պիտի ըսէր.

— Պարոննե՛ր, ձեր ուշացած շողոմարանութիւնները կեղծ դրամի ձայն կը հանեն: Թուրքին հանդէպ ձեր բարեկամութիւնը հաշուական է ու բռնաբանական: Մենք Հայերս միայն էինք, ենք ու կը մնանք [illegible] վայրագ [illegible] կը հանդուրժենք սիրով, եղբայրական համբերութեամբ:

«Թուրքը կողոպտեց մեզ: Ինչ որ ձգեր էր մեզ, այն ալ տուինք:

«Թուրքը ջարդեց մեզ: Անոնք որ ողջ էին մնացեր, այսօր դարձեալ՝ յանուն համերաշխութեան ու տիեզերական խաղաղութեան եւ յանուն Թուրքիոյ ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն, պատրաստ են իրենց վիզը դնելու թրքական եաթաղաններուն տակ:

«Թուրքը հալածեց ու կը շարունակէ հալածել մեզ: Կ'օրհնենք ձեռքը որ մեզ կը զարնէ:

«Թուրքը խլեց մեր հողերը: Յանուն թուրք ցեղի քաղօրութեան ու բարգաւաճման, բոլորովին հեռացանք անկից:

«Դո՛ւք պարոննե՛ր. ենթարկուեցէք մեր վիճակին նա՛խ եւ յետոյ ճառեցէք Թուրքի հանդէպ ձեր բարեկամութենէն:»

«Եւ երբ հաւաքուեր էք այստեղ Լա Ֆոնթէնի հետեւողութեամբ՝ միջկենդանական խաղաղութիւն հաստատելու, թոյլ տուէք որ մենք ալ ներկայանանք իբր զառն Աստուծոյ:»

Այսպէս պիտի խօսէր Հայը՝ թէեւ «էֆէնտի»ի բերնով:

ԽԱՐՏՈՑ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսական թերթերը հետեւեալ լուրը կը հրատարակեն՝ ստացուած Փարիզէն.—

Արժանահաւատ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է արգիլել կարգ մը շահախնդիրներու գաղտնի եւ յայտնի դաւերով Թուրքիոյ դէմ կատարած շարժումները: Այս կարգէն ըլլալով, Մէհմէտ Ալիի Փարիզի մէջ հրատարակած «Լա Ռէփիւպլիք Անշէնէ» թերթը փակելէ զատ, շատ ստորին նպատակներով հրատարակուող եւ Նէճաթի Րիֆաթ ստորագրութեան ներքեւ կարգ մը միջնորդ Հրեաներու խմբագրած «Լա Թիւրքի Լիպրը» անուն թերթն ալ փակելու հրաման տրուած է: Այս օրերս ֆրանսական պաշտօնական եւ թէ ելմտական ու տնտեսական շրջանակներու մէջ, ի նպաստ Թուրքիոյ բարեկամական ընթացք մը զգալի կ'ըլլայ: Հայօնները, Րնէ Վալանտերը և 150նոցները հասկցած են որ այլ եւս Ֆրանսայի մէջ ալ չպիտի կրնան մնալ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրը

Քէմալական կառավարութեան

ԺԸՆԵՒ, 6 Յուլիս.— Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս առտու մասնաւոր նիստ մը յատկացուց՝ այս միջազգային կազմակերպութեան մէջ մտնելու համար, Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին:

Այս նիստին մէկ մասին ներկայ եղաւ Պ. Քելլոկ՝ շրջապատուած զինաթափութեան ժողովի ամերիկեան պատգամաւորներէն: Ժողովին նախագահը Պ. Հիմանս զայն ողջունեց իբրեւ Արիսթիտ Պրիանի հետ հեղինակը Փարիզի դաշնագրին, որ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին հետ, կը կազմէ խաղաղութեան դաշինքը:

Տասնեւվեց պետութեանց ներկայացուցիչներ խօսք առին պաշտպանելու համար՝ ի նպաստ Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին՝ Սպանիոյ եւ Յունաստանի պատուիրակութեանց կողմէ, անցեալ շաբթու ներկայացուած բանաձեւը: Այդ պետութիւններն են Աւստրալիա, Պարսկաստան, Իտալիա, Գերմանիա, Փորթուգալ: Անգլիա, Հունգարիա, Ֆրանսա, Ճափոն, Պուլկարիա, Լեհաստան, Հնդկաստան, Իրլանտա, Աւստրիա, Գանատա եւ Քոլոմպիա:

Բոլոր ճառախօսները ուրախութիւն յայտնեցին եւ շնորհաւորեցին Թուրքիան՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ իր մուտքին առթիւ:

Աւստրալիոյ պատուիրակը որ կռուած է Կէլլիպօլուի մէջ, ոգեկոչեց թրքական բանակին հերոսութիւնը եւ ուրախութիւն յայտնեց որ Մուսթաֆա Քէմալի հանրապետութիւնը, այսօր, միջազգային գործակցութեան քաղաքականութիւն մը կը կիրարկէ:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը շեշտեց Իտալացիներու մասնաւոր ուրախութիւնը՝ նկատի առնելով Թուրք հանրապետութեան հետ՝ իրենց մտերմական յարաբերութիւնները:

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը՝ յանձին Թուրքիոյ ողջունեց «հաւատարիմ, հին բարեկամ մը»: Փորթուգալի պատուիրակը իր երկրին հաւանութիւնը եւ անոր բարեկամական շնորհաւորութիւնները յայտնեց:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը Թուրքիոյ այս անդամակցութեան մէջ նշմարեց Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ նոր յառաջդիմութիւնը՝ դէպ ի տիեզերականացում եւ գովքը հիւսեց Թրքական քաղաքականութեան՝ որ չէ սահմանա- [illegible]

Թուրքիոյ անդամակցութեան մէջ նշմարեց նոր յառաջդիմութիւն մը՝ դէպ ի տիեզերականացում: — Այս ժողովին մէջ արտասանուած բառերն, ըսաւ, նշանն են այն բանին որ կը մոռցուի, նպաստելու համար խաղաղութեան կազմակերպման: Եւրոպայի մէջ աւելցուց՝ Թուրքիոյ ամէնէն հին բարեկամութիւնն եղաւ Ֆրանսայինը՝ որուն մեծ թագաւորը գայթակղութեան տեղի կուտար, ըսելով թէ ինքը հաւատացեալներու հրամանատարն է»:

Ուրախութիւն յայտնեց նաեւ Լեհաստանի ներկայացուցիչը: Իսկ Քոլոմպիոյ պատուիրակը՝ ողջունեց Թուրքիան, որ մարդկութեան ամէնէն մեծ պատմութիւններէն մէկն ունի: «Մենք, ըսաւ, Սպանիայէն սերածներս՝ ճանչցանք մեր հաւատալիքներուն եւ մեր քաղաքակրթութեան այս թշնամիին քաջութիւնն ու ուղղամտութիւնը: Ժամանակները փոխուած են: Այսօր, հաճոյքով կ'ընդունինք մեր մէջ՝ այս նոր անդամը»:

Նախագահ Պ. Փոլ Հիմանս հաստատեց ժողովին միաձայնութիւնը: Անյապաղ հրաւէրը պիտի ուղղուի Էնկիւրիի կառավարութեան, եւ որովհետեւ կասկած չկայ թէ Թուրքիա պիտի հաւանի մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, նոր նիստ մը պիտի գումարուի յուլիս 18ին, երկուշաբթի օր, յայտարարելու համար Թուրքիոյ վերջնական մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

ՆՈՐ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՕԶԱՆԻ ՄԷՋ

Գերմանական նոր առաջարկ մը

Լօզանի ժողովը օրհասական եռուզեռ մը կ'ապրի երկու օրէ ի վեր: Տեսակցութիւններ Անգլիոյ վարչապետին, Իտալիոյ արտաքին նախարարին, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետներուն միջեւ փոխադարձաբար:

Հինգերու դիւանը իր մշակած բանաձեւին մասին՝ Գերմաններուն հետ բանակցութեան մտնելէ առաջ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ անձնական պայմաններու տակ: Ֆրանսացիները որ կը կարծէին թէ բանաձեւի կէտերուն շուրջ կատարեալ համաձայնութեան մէջ էին Անգլիացիներուն հետ, պահ մը այն տպաւորութիւնը կրեցին թէ սխալած են: Վէճը գլխաւորաբար դարձաւ Վերսայլի դաշնագրին 8րդ գլուխին 231րդ յօդուածին շուրջ: Ֆրանսայի ելմտական նախարարը այդ առթիւ շեշտեց թէ այդ կէտին վրայ համաձայնութիւնը գոյացած է հատուցումներու շուրջ, թէ ելմտական յանձնառութիւնները որոնք նշանակուած են դաշնագրին 8րդ մասին մէջ կը ջնջուին. բայց ո՛չ բարոյական յանձնառութիւնները:

Դիւանին ներկայացուած բանաձեւերը՝ որոնց շուրջ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է ֆրանսական եւ անգլիական պատուիրակութեանց միջեւ հետեւեալ կէտերը կը շօշափեն.

1) *Հատուցումներու մասին ընդհանուր համաձայնութիւն մը, որ հաւանութեանը պէտք է արժանանայ Լօզանի աշխատանքներուն մասնակցող պետութեանց:*

2) *Քաղաքական խաղաղութեան յայտարարութիւն մը:*

3) *Անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հանդէպ պարտքերու մասին:*

4) *Անգլօ-իտալական համաձայնութիւն մը Անգլիոյ հանդէպ Իտալիոյ պատերազմական պարտքերուն մասին:*

5) *Յունիս 17ի վճարումներու յետաձգումը երկարող վաւերագիր մը:*

6) *Համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին վերաբերեալ յայտարարութիւն մը:*

Դիւանին ժողովէն յետոյ, Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց ֆրանսական պատուիրակութեան թէ գերմանական պատուիրակութիւնը նոր առաջարկով ներկայացուցեր է եւ տրամադիր է վճարելու 3 միլիառ ոսկի մարք եւ ամէն ջանք թափեց, որպէս զի ֆրանսական եւ գերմանական պատուիրակութեանց միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանայ:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀՈՒՎԸՐԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Զինաթափութեան ժողովի դիւանը նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ եւ այդ նիստը քաղաքական կարեւորութիւն մը ստացաւ:

Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճօն Սայմընի առաջարկով, որուն հաւանութիւն յայտնեցին Ֆրանսայի պատուիրակը պատերազմական նախարար Փոլ Պոնքուր եւ ամերիկեան պատուիրակը Կիպսըն, դիւանը որոշեց ընդհանուր յանձնախումբին 2-3 նիստերը յատկացնել՝ լսելու համար այն պատուիրակութիւնները՝ որոնք տակաւին իրենց դիրքը չեն յայտնած հանդէպ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին:

Այդ նիստերէն յետոյ է որ ընդհանուր յանձնախումբը իր աչքին առջեւ պիտի ունենայ բանաձեւի նախագիծ մը որ պիտի ներկայացնէ այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է: Կ'ենթադրուի թէ այդ կէտերը հետեւեալներն են.

1) *Այն կէտերը որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի պատուիրակութեանց միջեւ:*

2) *Այն կէտերը՝ որոնց շուրջ համաձայնութեան եկած են երկրորդական պետութիւնները:*

Գլխաւորաբար ուրեմն, քիմիական պատերազմը, օդանաւային ռմբակոծումը, զինաթափութեան մնայուն յանձնախումբը, պատերազմական ելեւմուտքի կրճատման հսկողութիւն, [illegible]

Գալով նախագահ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագրին, սկզբունքի վիճաբանութիւն մը չէ որ տեղի պիտի ունենայ, երբ պատուիրակութիւնները հրաւիրուին իրենց տեսակէտները յայտնելու: Այս վիճաբանութիւնը տեղի պիտի ունենայ յետագային, երբ պետութիւնները քննած ըլլան ծրագիրը եւ մասնագէտներու յանձնախումբերը վերջացուցած ըլլան անոր մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը:

Զինաթափութեան դիւանի նիստին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն յայտնեց թէ Անգլիա ի վիճակի է աւելի յանդուգն ծրագիր առաջարկելու զինաթափութեան ժողովին: Ֆրանսայի պատերազմական նախարարը պատասխանեց թէ ուրիշ պատուիրակութիւններ ալ կրնան նոյն բաղձանքը ունենալ, սակայն դժբախտութիւնը հոն է որ բոլոր յանդուգն առաջարկները նոյն վերջնական նպատակը չեն հետապնդեր եւ հետեւաբար, աւելի լաւ է կանգ առնել միջակ այլ ընդհանուր չափի մը վրայ:

Իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը եզնանքով դիտել տուաւ թէ տակաւին որ եւ է կէտի շուրջ որ եւ է ընդհանուր համաձայնութիւն չէ գոյացած:

Բանակներու թիւի հարցը չերեւիր այն կէտերուն մէջ, որոնց շուրջ իբր թէ սկզբունքով՝ համաձայնութիւն է գոյացած: Ճշմարտութիւնն այն է որ այս հարցը վէճերու եւ անհամաձայնութեանց դուռ բացած է եւ այդ վէճերը՝ ընդհանուր յանձնախումբին մէջ կրնան լուծուիլ՝ երկար վիճաբանութիւններէն յետոյ:

Այս հարցին մէջ՝ տարակարծութիւնը գլխաւորաբար կը կայանայ անոր մէջ որ, բազմաթիւ պետութիւններ — որոնց կարգին նաեւ Ֆրանսա, կը պնդեն թէ բանակ ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն իրական բանակը, այլ եւ մարտականօրէն կազմակերպուած միութիւնները. մինչ ուրիշ պետութիւններ — ինչպէս Իտալիա, Գերմանիա եւ Ռուսիա, կը հակառակին այս տեսակէտին:

ԹՐՔԱԿԱՆ թերթերը կը գրեն թէ ֆրանսական ելմտական մեծ խմբակ մը, կէսը ֆրանսական եւ միւս կէսը թրքական դրամատուներու կողմէ ապահովուելու պայմանով, Թուրքիոյ մէջ մեծ դրամատուն մը հաստատելու փափաք յայտնած է:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

«Հայրենիք» օրաթերթը գեղեցիկ մտածումն ունեցած է անգլիերէնով հարցարան մը կազմելու եւ ղրկելու Ամերիկահայ նորահաս սերունդին։

Հարցումը կ'ուղղուի ամերիկեան կրթութիւն ստացած երիտասարդութեան գիտնալու համար թէ՝ իրենց առօրեայ կեանքին մէջ կը գիտակցի՞ն որ իրենք հայ են եւ ի՞նչպէս կ'արտայայտուի այդ գիտակցութիւնը, թէ՝ առանց որ եւ է պարտականութիւն կը զգա՞ն դէպ ի Ամերիկահայութիւնը կամ դէպ ի ամբողջ հայ ժողովուրդը, թէ՝ անոնք հայերէն կը կարդա՞ն կամ անգլիերէն լեզուով՝ Հայոց մասին գրուած գիրքերը կը կարդա՞ն. թէ՝ կը փափաքի՞ն ունենալ անգլիերէն լեզուով շաբաթաթերթ մը կամ ամսագիր մը երիտասարդութեան համար. թէ՝ ի՞նչ է իրենց վերաբերմունքը դէպ ի հին սերունդը, եւն., եւն.։

Այս հարցարանին պատասխանները սկսան տեղալ, հարցարանի հրատարակութենէն քանի մը օր յետոյ։ Հայրենիքը սկսած է հրատարակել անգլիերէնով գրուած պատասխանները, համառօտ թարգմանութիւնը կցելով անոնց։

Ուրախալի է երիտասարդութեան այս հետաքրքրութիւնը։ Անոնց արտայայտած մտքերը խիստ շահեկան են։ Այս պատասխանները, գոնէ նուազագոյն չափով պիտի կրնան պարզել մտայնութիւնը նորահաս սերունդին եւ գործակցութեան գետին մը ստեղծել, ուր հին ու նոր սերունդը եթէ ոչ զուգահեռ քալելու հնարաւորութիւն պիտի ունենան, գոնէ իրար պիտի ճանչնան եւ գիտակցութիւն պիտի ունենան ապագայ քայլերու մասին։

Անջրպետը հին եւ նոր սերունդին մէջ շատ մեծ է, ինչ որ կը վերաբերի Ամերիկահայութեան։ Մեր միւս գաղութները, — Պարսկաստան, Սուրիա եւ Եգիպտոս ունին, որոշ չափով հայեցի դաստիարակութիւն եւ նոր սերունդը հին սերունդի ժառանգորդը կը հանդիսանայ։ Տարբերութիւնը տարիքի եւ նոր ըմբռնումներու մէջ կը կայանայ։ Յունաստան, Ռումա- [illegible] կան կրթութեամբ, հայերէն լեզուի գործածութեամբ տակաւին հեռացած չէ հին սերունդէն։

Մինչդեռ Ամերիկահայութեան պարագան բոլորովին տարբեր է։ Ամերիկահայը սակէ 20—25 տարի առաջ տուաւ այն միջին սերունդը որ հայկական կէս կրթութիւն մը ունէր, եւ իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացաւ Ամերիկայի մէջ։ Այդ սերունդը կապուած մնաց հայ շրջապատին։ Ամերիկահայ այս մասնանշուած սերունդը կը համապատասխանէ այն նորահաս սերունդին, որ այժմ կը հասուննայ Ֆրանսայի մէջ, որ բաւական հայերէն գիտէ եւ իր ամբողջական կրթութիւնը կը ստանայ ֆրանսական բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ։ Այս սերունդի մասին ուրիշ անգամ մը կ'անդրադառնամ։ Այժմ նկատի առնենք Ամերիկահայ մեծ գաղութի այն բազմահազար պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը, որ իր կրթութեան բերումով կտրուած է հայ իրականութենէն։ Խնդրոյ առարկան այս սերունդն է։

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՞նչպէս կազմուեցաւ այդ սերունդը եւ ինչո՞ւ համար անջրպետը հին եւ նոր սերունդին միջեւ այդքան ակնբախ է Ամերիկայի մէջ։

Այս վերջին 25 տարուան ընթացքին հասած նոր սերունդը Ամերիկահայութեան ստուար մէկ մասը կը կազմէ։ Եթէ հաշուենք Ամերիկայի Հայերուն թիւը 130,000, վստահօրէն կրնանք ըսել որ այդ թիւի 40 առ հարիւրը 1էն մինչեւ 30 տարեկանները կը կազմեն։ Որով մօտ 50 հազարի կը հասնի Ամերիկայի երիտասարդ հայութիւնը։ Այս թիւէն կարելի է հանել մօտ 10 հազար հոգի, որ հայկական շրջանակին հետ կապուած է կամ դուրսէն եկած է։ Անդին կը մնայ 40 հազար հոգի, որ իր կրթութիւնը ստացած է, կամ կը շարունակէ ստանալ ամերիկեան հաստատութիւններուն մէջ։

Արդ, այս նոր զանգուածը առաջ եկած է այնպիսի գաղութէ մը, որ իր կրթութեամբ շատ նախնական էր, կամ գրեթէ անգրագէտ։ Ընտանեկան նիստ ու կացով հայկական գաւառը կը ներկայացնէր։ Իսկ իր քաղաքական արտայայտութեամբ՝ կապուած էր հայկական քաղաքական կուսակցութիւններուն։ Կար խոշոր զանգուած մը, որ գրել – կարդալ չգիտէր, կուսակցութիւններու չէր պատկաներ, կ'ապրէր իր նախնական բարքով եւ շատ անգամ՝ թրքախօս էր։ Երիտասարդ սերունդը կապուելով ամերիկեան դպրոցներուն եւ երիտասարդական միութիւններուն, թէ իր կրթութեամբ եւ թէ իր նոր բարք ու վարքով, ամբողջովին կը կտրուէր իր ընտանեկան միջավայրէն։ Հայկական դպրոցներու չգոյութեան պատճառով հայերէնը կ'անգիտանար, որով չէր կարող հետեւիլ հայերէն թերթերուն։ Միւս կողմէ, հայ քաղաքական կուսակցութիւնները հիմնուելով հին սերունդին վրայ, որպէս ազատագրութեան ձգտող տարրի, նոր եւ թափանցող միջոցներ ձեռք չէին առներ իրենց կապելու նոր սերունդը։ Ընդհանուր կարծիք էր թէ՝ նոր սերունդը, որ անգլիերէն կը խօսի միայն, եւ ամերիկեան շրջանակներուն կապուած է, [illegible]

Ահա, այս պայմաններուն մէջ կը հասուննար ամերիկահայ նոր սերունդը, կ'ընդելանար իր միջավայրին, կ'ունենար իր ուրոյն կեանքը, եւ կապերը կը բարակնային հայ հին գաղութին հետ։ Փաստօրէն հոն, այժմ, ամերիկեան կրթութեամբ եւ հոգեբանութեամբ անգլիախօս գաղութ մը հասակ կը նետէ։

Ճիշդ է, կամաւորական շարժման եւ Հ. Հանրապետութեան կազմութեան օրերուն, հոգեբանական բեկումներ տեղի ունեցան, բայց սերունդէ սերունդ կապ հաստատելու եւ իրարու յաջորդող ժառանգորդներ ստեղծելու համար՝ սիստեմաթիկ աշխատանք պէտք էր, ինչ որ պակսեցաւ մինչեւ այսօր։

Հիմա, «Հայրենիք»ի նախաձեռնութիւնը, թէեւ ուշացած, կուգայ ձեռնամուխ ըլլալու մեծ գործի մը, կապելու նոր եւ հին սերունդները իրարու, անոնց հոգեկան ժառանգութիւնը փոխանակելու եւ յաջորդ սերունդներուն համար գծելու ապագայ ուղիղծ մը։ Հարցարանի ոգին այս բանին կը ձգտի։

Պատասխանները տակաւին պիտի շատնան եւ թերեւս յայտնութիւններ ըլլան մեզի համար։ Շատերու կարծածին չափ՝ անտարբեր չէ այդ սերունդը հանդէպ հայ կեանքին։ Անոնք հայերէն գիտեն խօսիլ եւ քիչ մը գրել։ Շատերը անգլիերէն լեզուով շատ բան կարդացած են Հայութեան մասին. ինչ որ կարեւոր է, այս պարագային, այն է թէ՝ ամերիկահայ ղեկավար մտաւորականութիւնը պիտի կրնա՞յ անմիջապէս ըմբռնել նոր սերունդի հոգեբանութիւնը եւ գործնական ելք տալ անոր ձգտումներուն։

Մէկ-երկու պատասխաններուն մէջ կարդացի, — «Հայ ղեկավարնե՛ր, մենք հիանդացանք անընդհատ լսելով սովեալ Հայաստանի մասին...»։ Այո, սովեալ Հայաստանի մասին այլ եւս լսել չեն ուզեր։ Կ'ուզեն քանի մը գրական երեւոյթներ տեսնել, կ'ուզեն կրուիլ նոր արտայայտութիւն մը լսել։ Դրապաշտ սերունդ է, ու պէտք ունի խանդավառուելու գրական երեւոյթներով։

«Հայրենիք»ը չպիտի բաւականանայ միայն այս պատասխանները արտելով եւ ընդհանուր հետաքրքրութիւն մը ստեղծելով, այլ պիտի դիմէ վճռական քայլի մը, հիմնելու «Հայրենիք» շաբաթաթերթը, անգլիերէն լեզուով, որ օրաթերթին եւ «Հայրենիք» ամսագրի կողքին՝ պիտի գայ մեծագոյն բացը գոցելու եւ իր շուրջը հաւաքելու ամերիկահայ երիտասարդ սերունդի մտաւորական ընտրանին։

Բաց ի շաբաթաթերթէն, «Հայրենիք»ը կրնայ նախաձեռնել անգլիերէն լեզուով շարք մը գրքոյկներու հրատարակութեան, որոնք ընթերցման նիւթ դառնան հայ պատանիներուն։

Անկէ երեք – չորս տարի առաջ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ «երիտասարդ սերունդի դաստիարակութիւնը» վերնագրով երկու յօդուածներ գրեցի։ Այդ յօդուածներով առանձնապէս քննութեան կ'առնէի ամերիկահայ նոր սերունդի խնդիրը եւ կը թելադրէի անգլիերէն հրատարակութիւններու ձեռնարկել եւ Հայոց պատմութիւնը, գրականութիւնը, ազատագրական շարժումները գրի առնել այն մեթոտներով, ինչ մեթոտներն [illegible], որ ամերիկանացած նոր Հայութիւն մըն է, ու այդ ճանապարհով զայն բերել հայեցի դաստիարակութեան։ Որովհետեւ հայերէնով սկսուած գործը անկարելիութեան պիտի բախէր, ու նոր սերունդի հսկայ զանգուածը պիտի մնար հեռու մեր բոլոր ջանքերէն։ Մինչդեռ անգլիերէնով սկսուած գործը պիտի ընթանար այդ երիտասարդութեան սիրած եւ ծանօթ հուներով, որ հետզհետէ պիտի թեքէր դէպ ի հայկական ընդհանուր մտահոգութիւնները։

«Հայրենիք»ի նախաձեռնութիւնը ստանձնելէն յետոյ, պէտք է անցնի գործի։ Որովհետեւ ես վստահ եմ թէ, եթէ այսօր «Հայրենիք» օրաթերթը 5000 բաժանորդ ունի հին սերունդէն, «Շաբաթաթերթ Հայրենիք»ը (անգլիերէն), չանցած հինգ տարի, 5000էն աւելի բաժանորդ պիտի ունենայ նոր սերունդէն։

Այս կապակցութեամբ, եթէ հին սերունդը հայեցի դաստիարակութեան պիտի նպաստէ, նոր սերունդը հայ ժողովուրդին պիտի կապէ եւ ապրեցնէ զայն մեր ազգային յոյզերով, նոր սերունդն ալ իր կարգին՝ հին ու փտած կազմին պիտի բերէ իր առողջ դաստիարակութիւնը, գրապաշտ ձգտումները, թարմ ու կորովի ուժը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Կառավարութեան դիրքը

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեսփ. ժողովը նախորդ օր զբաղեցաւ անգործութեան հարցով։ Այս առթիւ, ի պատասխան բազմաթիւ հարցապնդումներու, Աշխատանքի նախարարը Պ. Տալիմիէ, ճառի մը մէջ ամփոփեց կացութիւնը եւ պարզեց կառավարութեան կիրարկած միջոցները՝ մեղմացնելու համար անգործութեան չարաղէտ հետեւանքները։ Ահա կարեւոր հատուածները՝ նախարարին ճառին։

ՆՊԱՍՏԻ 180 ՕՐԸ

— Ամէնէն կարեւոր հարցն է նպաստի համար նշանակուած 180 օրուան սահմանը։

Այս ժամանակը անցնելուն, նախապէս ընդունուած եւ կիրարկուած դրութեան համաձայն, նպաստը կը ջնջուէր, եւ անգործը կը ստիպուէր դիմելու բարեգործական հաստատութեանց։

Նախորդ օրէնսդրական շրջանին յայտարարեր էի թէ նպաստի այդ եղանակը անընդունելի է եւ ոչ – գործնական։ Այսօր, դեռ կարծիքս չեմ փոխած։

Անընդունելի՝ որովհետեւ անգործը կը դարձնէր պատասխանատու տագնապի մը տեւողութեան համար, որուն զոհն էր միայն։ Վեց ամսուան դժուարին կեանքէ մը յետոյ, կը նուազեցնէին անոր ապրուստի միջոցները, եւ զայն կը ստիպէին որ խնդրարկու մը դառնար։

Գործնական չէր, որովհետեւ ո՛չ ոք կ'անգիտանայ թէ սովորական ժամանակի մէջ, բարեգործական հաստատութեանց աղբիւրները սահմանափակ են։ Անոնք դժուարութիւն կը կրեն կատարելու իրենց պարտականութիւնը եւ չեն կրնար աւելի ծանր բեռան տակ մտնել։

Այս կացութիւնը նուիրագործող հրամանագիրը ետ առնուեցաւ։ Աւելցնեմ թէ նպաստի 180 օրուան սահմանափակման ջնջումը չպիտի ստիպէ զիս որ յաւելուածական վարկեր պահանջեմ 1932ի տարեշրջանին համար։

[illegible]

Աշխատանքի նախարարը յայտնեց նաեւ թէ ինչ կատարած է արհեստաւորներու եւ մտքի աշխատաւորներուն համար, որոնք վարձուորներ չեն, բայց նոյնքան խոր թշուառութեան մատնուած են։

—Որովհետեւ անգործութեան հանրային նպաստի սնտուկը օժանդակութիւն չէ տրամադրած անոնց մասին, նախատեսեցինք՝ փոխադարձ օգնութեան սնտուկի կազմութիւնը, նման անոնց որ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ ստեղծած են իրենց համախոհներուն համար։

Հսկողութիւնը դիւրին չպիտի ըլլայ։ Բայց մասամբ այս անպատեհութեան առաջքը պիտի առնուի, անդամները ստիպելով որ անդամավճարով մը մասնակցին։ Սակայն տագնապէն վնասուած աշխատաւորներէն ի՞նչպէս պահանջել որ սնտուկի կազմութեան անհրաժեշտ գումարը հայթայթեն։

Մտածեցինք թէ քանի որ եկամտական վարկ չէ յատկացուած, կարելի է փոխատուութիւններ ընել անոնց՝ արհեստաւորներու զարգացման յատկացուած գումարներէն։

Այս նպատակով ալ օրինագիծ մը ներկայացուած է։

ՆՊԱՍՏ ԲՈԼՈՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ

Ցարդ, անգործութեան նպաստէն կ'օգտուէին միայն անգործները, որոնց բնակած վայրին մէջ անգործութեան սնտուկ կար։ Աշխատանքի նախարարը հրամանագրով մը հրաւիրած է նահանգապետները որ իրենց կարելին ընեն՝ որպէս զի համայնքները հաստատեն իրենց նպաստի սնտուկը։

Այն պարագային որ համայնքները մերժեն, անգործները պիտի կապուին նահանգային սնտուկին՝ որուն պիտի մասնակցին համայնքները։

Բայց զեղծումներու առաջքն առնելու համար, այս մասին պատրաստուած օրինագիծ մը կը նախատեսէ խիստ պատիժներ՝ զեղծարարներուն եւ անոնց մեղսակիցներուն։

ԿԷՍ – ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

1931 յուլիս 8ի հրամանագիր մը՝ կէս – անգործներու օժանդակութիւնը կը սահմանափակէր 18 շաբթուան։ Այս պայմանաժամն ալ վերցուած է յունիս 25ի նոր հրամանագրով։

Կէս – անգործներու օժանդակութիւնը ցարդ կը կատարուէր տեղական սնտուկներով, աշխատաւորական եւ գործատիրական ընկերութիւններով։

[illegible] եւ 1 արհեստակցական սնտուկներ կան որոնք կը նպաստեն 16,067 կէս – անգործներու։ Յուլիս 15ի համար տեղեկագիր ուզած եմ նահանգային սպասարկութիւններէն։ Անմիջապէս որ ստանամ այդ տեղեկագիրը, հրամանագրի նախագիծ մը պիտի ղրկուի Ելմտական նախարարին, որպէս զի յարգուին կառավարութեան յանձնառութիւնները։

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարը անցնելով օտար գործաւորներու հարցին, յայտնեց թէ անխնայ մերժեր է օտար գործաւորներու խնդրանքը՝ Ֆրանսա մտնելու։ Եւ արդիւնքը՝ այսօր հետեւեալն է.

— 1930 մայիսին, Ֆրանսա մտած են 16,454 օտարներ. Ֆրանսայէն մեկնած են 3433 օտարականներ։ 1931 մայիսին՝ մուտք՝ 12,400, ելք՝ 4433։ 1932 մայիսին՝ մուտք՝ 309, ելք՝ 7 հազար 356։ Յունիսին մուտք՝ 219, ելք՝ 6282։ 1931ին Ֆրանսայէն մեկնած են 168,000 օտար աշխատաւորներ. իսկ այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն ընթացքին՝ 124,000 օտարականներ։

Աշխատանքի նախարարը ծանրանալով մէկտեղ նախ Ֆրանսացի աշխատաւորներուն գործ հայթայթելու անհրաժեշտութեան մասին, յայտնեց թէ խօսք չի կրնար ըլլալ իրենց երկրի բնակիչներուն յանձնելու անոնք՝ որոնց համար Ֆրանսան ապաստան մըն է։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Խօսելով շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքին վրայ, Աշխատանքի նախարարը այն կարծիքը յայտնեց թէ այս հարցը պէտք է կարգադրուի միջազգային գետնի վրայ։ Արդէն Աշխատանքի միջազգային համագումարը հարցը ներառած է ուսումնասիրութեան։ Աշխատանքի նախարարը ամբողջովին պիտի օժանդակէ այս ուսումնասիրութեան, բայց Ֆրանսա չի կրնար կիրարկել շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքը, երբ ան չէ ընդունուած տակաւին որ եւ է երկրի օրէնսդրութեան մէջ։

Նախարարը առաջարկեց խորհրդարանին վաւերացնել երկու պայմանադրութիւններ՝ որոնք աշխատանքը կը սահմանափակեն ածխահանքերու եւ ոչ – ճարտարարուեստեան գրասենեակներու մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՓԷՅՐՈՒԹԷՆ

ՈՒ՞Ր Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԱՅՍՊԷ[ՍՍ]

— :-: —

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

Պէյրութի մէջ ազգային հիմնարկութիւնները դարձած են անտէր դաշտ մը, ուր հովատէր կտրած իրենք իրենց ազգային վարիչ մակդիր տուած մէկ քանի ոչ իրաւասու մարդիկ, որոնք համաձայն իրենց ցանկութեան կը չափեն ու կը ձեւեն ազգային գործերը ու իրենց քմահաճոյքին համաձայն կը մատակարարեն հանրային գումարները. Հաշուետու չեն զգար իրենք իրենք այս ժողովուրդին, որովհետեւ ժողովուրդէն չեն ընտրուած եւ կը յամառին իշխանութեան գլուխ մնալ։

Պատմենք ապօրինի եւ քմահա[illegible] Ազգ. որբանոց վարժարանի հոգաբարձութեան գանձապահ Պ. Վահան Տիրացուեան պարտքի նպարավաճառի խանութ էր բացած. Զգոհանալով նպարավաճառութեամբ բացած էր նաեւ պանդոկ մը։

Մենք գիտէինք որ Պ. Վ. Տիրացուեան իր խանութը պարտքով է բացած։ Աւելի քան վեց ամիսէ ի վեր լուր կը շրջէր թէ իր պարտքերը չէր կրնար վճարել, որով յայտնի եղած էր սնանկութիւնը։ Պ. Տիրացուեան ներկայիս կը գտնուի բանտը եւ հոգաբարձութեան սնտուկը գտնուած ազգ. վարժարանի երկու հարիւր [illegible] կին կը գտնուի մօտը, իբրեւ հոգաբարձութեան գանձապահ։

Նմանապէս հոգաբարձութեան տեսուչ Պ. Արմենակ Չէրքէզեան շատ յաճախ իր պէտքերուն համար կը գործածէր դպրոցին լումաները։

Ս. Նշան ազգ. երկսեռ վարժարանը այս տարի ունի 1300 ոսկի բաց։ Այս բացը գոցելու համար, հոգաբարձութիւնը ձեռնարկած է հանգ[illegible]

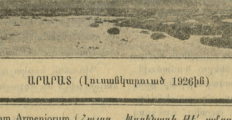
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [2]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

«Իմ կարօտած սրտի համար ոչ մի ուրիշ հէքեաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ,
Աշխարհ անցի'ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ,
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»։

ԱՐԱՐԱՏ (Լուսանկարուած 1926ին)

ԱՆՈՒԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ.— Արարատի հին անունն է Մասիս։ Պարսիկները զայն կոչած են Քօհ – ի – Նուհ *(Նոյի լեռ), իսկ իտալացի ճանապարհորդներ՝ ԺԵ. – ԺԷ. դարուն անուանած են* Monte dell' Arca di Noe = Մօնթէ տէլլ' Արգա տի Նոյէ *(Նոյի տապանին լեռը). որովհետեւ, ըստ Ս. գրոց պատմութեան, Ջրհեղեղի միջոցին Նոյի տապանը հանգչած է այս լերան վրայ։ Եւրոպական բոլոր ազգեր* Ararat *անունը կուտան անոր։*

Հայր Ալիշան կը գրէ. «Արարատ անունը առաջին անգամ յիշուած է Ս. գրոց (*) մէջ։ Եւրոպացիք կոչած են թարգմանաբար Արարատ, մենք Հայերս Արարատ կամ Այրարատ, Այրարատեան աշխարհ, Երկիր Այրարատեան (ամբողջ Հայոց երկիրը եւ երբեմն բուն երկիրը կը հասկցուի), հիները՝ Երկիր Այրարատայ, լատիներէն նախ In terram Armeniorum *(Հայոց երկրին մէջ) եւ ապա յ'Երկիր Այրարատայ* (In terram Ararat) *. իսկ վերջերը Տուն Այրարատեան։»*

«Նոր բանասէրներ կ'ըսեն թէ՝ անունը կուգայ ըստ բեւեռագիր արձանագրութեանց Հար – Արդա *(Աստուածային հուր կամ հրաբուխ). ըստ Զանդկերէնի* Աիարա – արդա *(Նիպուր գերմանացին), իսկ հին սանսկրիտ լեզուի մէջ* Արիա–Վարդա *(ըստ Ուիլսընի), որ կը նշանակէ* Արեաց Երկիր, *որ աւելի կը ճիշդ կը թուի։»*

Ե. դարու հայ մատենագիրները՝ Ագաթանգեղոս, Բիւզանդ, Ղազար Փարպեցի, Կորիւն, Եղիշէ եւ Մովսէս Խորենացի թէ' ամբողջ Հայաստանի իմաստով առած եւ թէ Հայաստանի 15 նահանգներէն (Այրարատեան Նահանգ) *մին նկատած են Արարատը։*

Իբր լեռ՝ Արարատ անունը գործածուելէ առաջ Հայերը այն լեռը կ'անուանէին Մասիս։ *Թէեւ այժմ ամենաժողովրդականը եւ գործնականը Արարատ անունն է։*

Արարատ անունը, որ հայկական չէ, նախ գործածած են Ասորեստանցիներն ու Բաբելացիները եւ ապա Հրեաներուն եւ Պարսիկներուն միջոցաւ փոխանցուած է Հայերուն։

ՄԷԿԷ ԱՒԵԼԻ ԱՐԱՐԱՏ.— Արարատ անուն փոքր լեռ մը կայ Աւստրալիա կղզիին հարաւային կողմը Մելպուրնի մօտ (*). նոյնպէս համանուն փոքր քաղաք մը կայ կղզիին մէջ։ Իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի Վիրճինիա, Ալապամա եւ Բենսիլվանիա նահանգներուն մէջ կայ մէկ մէկ Արարատ *անունով փոքր քաղաք։ Բայց այս բոլոր Արարատները իրենց անունը կ'առնեն Հայաստանի Արարատէն։*

ՏԵՂԸ ԵՒ ԴԻՐՔԸ.— Արարատ լեռը կը գտնուի հիւսիսային լայնութեան 39°, 42'ի եւ արեւելեան երկայնութեան 61°, 86'ի վրայ. գիրք մը որ բոլոր աշխարհագիրներու ուշադրութիւնը գրաւած է. ինչպէս երկու գերման գիտուններ՝ Ալեքսանտր ֆոն Հումպոլտ եւ Գարլ Ռիթթէր դիտած են որ Արարատ Հին – ցամաքին մէջ, Բարեյուսոյ Գլուխէն մինչեւ Պեհրինկայի նեղուցը տարածուող դաշտավետիններուն ամենաերկայն գիծին կեդրոնական հանգոյցը կը ձեւացնէ, նոյնպէս Սեւ եւ Կասպից ծովերուն միջեւ հաւասար հեռաւորութեան վրայ գտնուելով եւ ըլլալով Միջերկրականի մեծ դաշտավետինին հիւսիսային ծայրը, այս լեռը երկու հաւասար մասերու կը բաժնէ ծիրկաթաւ Պայքալ լիճը տարածուող անապատներուն եւ ներքին ծովերուն ցած մասին երկայն գիծը։

Արարատի հիւսիսը կը տարածուի մրրային (alluvion) *կազմութեամբ* Բասխի դաշտը *(*) 800 — 900 մեդր բարձրութեան վրայ, իսկ հարաւային արեւմուտքը կը գտնուի Պայազիտի լեռնադաշտը՝ ծովին մակերեսէն 150 մեդր բարձրութեամբ։*

Արարատ երկու գագաթ ունի, Մեծ Մասիս *եւ* Փոքր–Մասիս, *որոնք բարձէ 800 մեդր լայնութեամբ 2705 մեդր խորութեամբ կիրճով բաժնուած են։ Փոքր – Մասիս կը գտնուի Մեծ – Մասիսի հարաւային արեւելքը եւ ունի գրեթէ կանոնաւոր կոնաձեւ կամ քառանկիւն բրգաձեւ գագաթ մը, որուն ծայրը թեթեւ կլորցած է. Մեծ – Մասիս ունի կոնաձեւ գագաթ մը՝ զոյգ ծայրերով բայց բազմաթիւ անկանոնութիւններով, որոնք կը գտնուին խիստ ձիւնամածութեամբ, մասնաւորապէս անոր արեւմտեան հարաւային կողերուն վրայ։*

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԵԱՆ

(*) Արարատ անունը Ս. գրոց մէջ գործածուած է իբրեւ *երկիր* կամ *թագաւորութիւն*. «պատուէր տուէ'ք Արարատի, Միննիի եւ Ասքանազի *թագաւորութիւններուն*, որ անոր (Բաբելոնի) վրայ գան» (Երեմիա Գլ. ԾԱ – 27)։

(*) Մելպուրնէն 75 քիլոմեդր դէպի արեւելք։

(*) Հռոմայեցիներուն **Campus Araxeni** կոչածը։

(Շար.)

նակութեան, ու այս առթիւ Բագգէն կաթողիկոս ստորագրած է կոնդակ մը, որ երեւցաւ Ազդակի մէջ։ Այս կոնդակէն յայտնի եղաւ որ, Ս. Նշան ազգ. վարժարանի բացը առաջ եկած է, այս տարի նոր նստարաններու շինութեան համար եղած ծախքէն։

Սոյն հաստատութեան ուսուցիչները Մայիսէն սկսեալ, ամսական ոչ մէկ սանթիմ են ստացած։ Եւ ահա Յունիս ամիսն ալ սահելու վրայ է ու յոյս ալ չկայ որ կարենան Մայիս ամսականը ստանան։ Տակաւին մէկ կողմ ձգենք ամրան երեք ամսականները։

Հոգաբարձութիւնը հաւաքարար եւ առանձնապէս պատասխանատու է Պ. Տիրացուեանի մօտ եղող երկու հարիւր ոսկիի կորուստին համար։ Իսկ ի՞նչ պէտք կար նոր նստարաններու շինութեան, այդ ալ Պ. Չէրքէզեանի գիւտն էր, կարծէք թէ նստարանի սով կար դպրոցին մէջ։ Դպրոցի նստարանները տարիներէ ի վեր բաւած են աշակերտութեան համար, երբ ներկայ թիւին կրկինը աշակերտութիւն կար անկէ առաջ ազգ. վարժարանին մէջ։

Դպրոցական շրջանը իր վախճանին է հասեր, մէկ քանի օրէն տեղի կ՚ունենան ամավերջի հանդէսները։ Հոգաբարձու պարոնները եւ Ուսումնական Խորհուրդի անդամները բուտեղծելով անորակելի վիճակ մը, բոլորը մէկտեղ կը հրաժարին եւ ամառուան հեղձուցիչ տաքերէն շունչերնին գիւղերը կ՚առնեն, իսկ շաբաթի մատնուած ուսուցչութիւնը պիտի սպասէ ամառուան այս տաքերուն, նոր Հոգաբարձու պարոններու վեհանձն բարեացակամութեան, պաշտօն մը ստանձնելու համար։

Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ նաւային գործակալ (Պէյրութի մէջ կ՚անուանեն սմսար) Պ. Արմենակ Չէրքէզեան մեզի համար անծանօթ մը չէ երբեք։ Ան բազմաթիւ հայ ճամբորդներէ գումարներ առած է Ամերիկա եւայլուր ղրկելու սին խոստումներով ու տարիներով օրօրած է զանոնք։ Արդ, հիմա կրնանք երեւակայել թէ մեր կրթական գործը ինչ տեսակ անձերու հոգողութեան է յանձնուած։

Հաւաստի աղբիւրէ կ՚իմանանք յանձնախումբը [illegible] րօ Ալբոեան (գուլպայի գործարանատէր եւ վաճառական), գերեզմանատան անունով իր մօտ գտնուող վեց հարիւր ոսկիի գումարը իւրացուցեր է։ Գերեզմանատան յանձնախումբի ատենապետն է նաեւ մէկ ուրիշ հռչակաւոր ազգային մը՝ Նշան աղա Հազարապետեան։

Պ. Ա. Ալբոեանի գուլպայի գործարանին մէջ կ՚աշխատին բազմաթիւ հայ որբ-որբուհիներ, որոնք իր մօտ իբր աւանդ 150 ոսկ. հնչուն ոսկիի գումար մը ձգած են իրենց աշխատավարձքերէն, իբրեւ ապահով տեղ, յետոյ վերստանալու համար։ Հիմա որբերու իր մօտ ունեցած գումարն ալ գերեզմանատան վեց հարիւր ոսկիին քով գացեր է։

Որո՞ւ փոյթն է ժողովուրդը, որ կրթական վճարում կ՚ընէ, եկեղեցին կը վճարէ, կամ ազգային այլ հաստատութեանց կը մասնակցի։ Ագարակը անտէր է եւ իրենց ձեռքն է։ Ոչ ոքի հաշիւ տալու ստիպուած են, եւ ոչ ոք ալ պիտի իմանար այս մախումը, եթէ երբեք եղածը չյանձնուէր հարկատու ժողովուրդի ուշադրութեան։

Հոգաբարձու եւ ազգային զանազան այլ մարմիններու անդամ եղած են մարդիկ, պարզապէս իրենց մանածը ներկելու համար եւ փա՛ռք Աստուծոյ, ներկեցին...։ Բայց ժողովուրդը հաշիւ կը պահանջէ իրենցմէ։

Ժողովրդական առածը կ՚ըսէ. «Տաստակը ցորեն չարտադրեր» եւ անվստահելի տարրերուն տնտեսի ու լուսարարի պաշտօն իսկ կարելի չէ վստահիլ։

Այս անվստահելի տարրերը վարպետօրէն կը շահագործեն կիսակազմալոյծ այս վիճակը։

Արդեօք Կիլիկիոյ կաթողիկոսները եւ իրենց փոխանորդը չե՞ն ըմբռներ թէ վերջ ի վերջոյ ինչպիսի անանց թումբի մը առջեւ կանգ պիտի առնէ ազգային սայլը՝ իր այսօրուան քառակուսի անիւներով։ Ս. Նշան ազգ. վարժարանի եւ գերեզմանատան յանձնախումբի անդամներէն մէկ քանին կերան ազգային դրամը, ու հիմա իրենք զիրենք անանկ հռչակած են, չենք գիտեր որքան անհերքելի փաստերով։ Աստնցմէ մին բանտը կը գտնուի, ու կը յուսանք թէ բանտէն դուրս ելլելէ յետոյ, շարք մը պատուաւոր ազգայիններ կ՚այցելեն այս «բազմաշխատ» հանրային գործիչին ու ըստ մեր ժողովուրդի սովորութեան կ՚ըսեն «անցած ըլլայ»։ Ու ազգին դրամներն ալ կը կորսուին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

—)(o)(—

ԽՄԲ.— Ամէն պատասխանատուութիւն ձգելով նամակագրին, հրատարակութեան կուտանք հետեւեալ գրութիւնը, յուսալով որ փարիզի եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմինը չպիտի ուշանայ լուսաբանել հանրութիւնը՝ իր գործունէութեան շուրջ տարածուած շշուկներուն մասին։

Փարիզի «Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան» Մարմինը սահմանելով բարեկեցիկ ազգայիններէն ամսական տուրք մը գանձել եւ եկած նուէրներուն վրայ աւելցնելով՝ բաշխել կարօտ գործազուրկ հայրենակիցներուն։

Իբրեւ յանձնախումբի մէկ անդամ եւ կենդանի վկայ, պարտք կը զգամ հրապարակաւ յայտնելու թէ առաջին օրէն իսկ յանձնախումբին մէջ մտած են մէկ երկու անձեր, որոնք կը գործեն համաձայն իրենց քմայքին եւ անբարեխղճօրէն կը շահագործեն աղքատ եւ գործազուրկ հայրենակիցները իրենց սեփական շահերուն համար։

Յանձնախումբը ուզեց քննութիւն կատարել, սակայն ժողովի առաջարկներուն վարանեցան ընթացք տալ եւ հաշուեքննիչ մարմնի գործը մնաց անկախ։ Որովհետեւ թէ դրամը եւ թէ հաշուեցուցակը մէկ երկու մարդոց ձեռքն է, անոնք կը մերժեն ընթացք տալ կարգ մը արդարացի բողոքներու, այնպէս արգիլելով հաշուեքննիչ յանձնախումբին ներսը թէ դուրսը լայն քննութիւն մը բանալ եւ արդիւնքը մամուլի միջոցաւ յայտնել հասարակութեան։

Հաշուետուութեան պահանջին առջեւ սահմռկեցան առարկելով թէ հաշուեքննիչ մարմինը կարող է Խ. Բէկպապճեանի (գանձապահ) կազմած հաշուետետրը քննել եկեղեցիէն ներս, իսկ դուրսը ոչ մէկ իրաւասութիւն։

Գայթակղեցնող բազմաթիւ օրինակներէն մէկը յիշեմ։ Գործազուրկ եւ հիւծախտէ վարակուած հայրենակից մը Անտոն Անտոնեան, Պիլէճիկցի, շաբան մը պզտիկ ունի, պատառ մը հացի կարօտ։ Օգնութեան Մարմինը ամսական յիսուն ֆրանք կը կապէ եւ այդպէս հինգ ամիս կ՚անցնի. մինչ դեռ Անտոնեանը առաջին ամսականը յիսուն ֆր. միայն ստացեր էր։ Զուգադիպութեամբ երբ խնդրարկուն, նորէն նպաստ կը խնդրէ, կը տեսնուի որ 250 ֆրանք արձանագրուած է իր անուան վրայ։

Պարզ քննութենէ մը երեւան կուգայ որ խնդրարկուն 250 ֆրանքէն միայն 50 ֆրանք ստացեր էր, իսկ 200 ֆրանքին մասին անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալ կը մնայ գանձապահին...

Ահա այսպիսի «մաքուր» գործերն են որ չեն ուզեր քննութեան ենթակել։ Գործազուրկներու անունով հաւաքուած 40 հազար ֆրանքի հաշիւը եւ բաշխումը պէտք է խստօրէն քննուի եւ հրապարակուի։ Եւ քննուին անձնապէս եւ ոչ թէ տոմարով միայն։ Ի՞նչ տարօրինակ անհոգութիւն սակայն որ ոչ տուողը եւ ոչ առնողը չեն հետաքրքրուիր նման պարագաներով, ինչ որ հասարակութեան շահն իսկ կը պահանջէ։

Նման արարքներու մասին քննութիւն պահանջած եմ ժամանակին, եւ հակառակ խոստումներու եւ փաստերու՝ ընթացք չէ տրուած, որուն հետեւանքով ալ հրաժարած եմ յանձնախումբէն։

Այդ բոլորէն յետոյ հիմնուած գրաւոր փաստերու վրայ, կը ստանձնեմ գրութեանս պատասխանատուութիւնը, հրապարակաւ կը պահանջեմ լուրջ քննութիւն մը «Եղբայրական անմիջական օգնութեան»

Պ. Վարդանեան

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՁԵԿՈՅՑԸ

—)(o)(—

Տնտեսական տագնապի հետեւանքով, անգործութեան դատապարտուած եւ ո եւ է պատճառաւ պետական նպաստէ զրկուած մեր բազմաթիւ թշուառ հայրենակիցներուն օգնելու նպատակաւ, Միութեանս հովանաւորութեան տակ կազմուած Եղբ. Անմիջական Օգնութեան Յանձնաժողովը, իր 4 ամսուան գործունէութեան ընթացքին, Միութեանս քանի մը անդամներու ժրաջան աշխատանքով միայն, կրցած է հազիւ գոյացնել 42,531.95 եւ բաժնել խղճամիտ, եւ կարելի եղածին չափ հանգամանօրէն կատարուած քննութենէ վերջ, ըստ կարելւոյն սփոփելով բազմազան թշուառութեան պարագաներ։

Միութիւնս Յանձնաժողովի կազմութեան սկիզբը, մեծ յոյս դրած էր Փարիզի եւ շրջականներու հայութեան, տեղական բոլոր բարեսիրական, կրօնական, հասարակական եւ Հայրենակցական Միութեանց վրայ։ Դժբախտաբար վերոյիշեալ Միութիւնները, Յանձնաժողովի անդամներէն մեծամասնութիւնը, Փարիզի եւ շրջականներու հայութիւնը իրենց վրայ դրուած յոյսը չարդարացուցին։

Բացի Բարեգործական Ընդհ. Միութեան 5000, «Յառաջ»ի հանգանակութենէն մեզի յանձնուած 1000, Ուրֆա, Ատաբազար, Տարօն-Տուրուբերան եւ Սէօլէօզի Հայր. Միութեանց ընդամէնը 850 ֆրանքի համեստ գումարէն, նուիրատուութեանց ցանկին մէջ անունները հրատարակուած քանի մը բարեսէր ազգայիններու եւ Աղքատախնամի 4090 ֆրանքի նուէրէն, միւս կազմակերպութիւնները ոչ մէկ նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն ցուցուցին։

Մամուլի միջոցաւ քանիցս հրատարակուած սրտաշարժ կոչերը եւ մեր ունեւորներէն ոմանց մասնաւոր նամակներով եղած խնդրանքները անլսելի եւ անհետեւանք մնացին։

Մայիս 29 ին գումարուած տեղական միութեանց ներկայացուցչական ընդհ. ժողովը, որմէ ընտրուած էր Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովը, տեղեկանալով կացութեան, որոշած էր քանի մը շաբթուան համար դադրեցնել նպաստաբաշխումը, մինչեւ որ հաւանական նուիրատուութիւններով եւ հանգանակութիւններով նոր գումարներ գոյանան։ Իսկ հակառակ պարագային յանձնաժողովը լուծուած նկատել։

Վերոյիշեալ թուականէն իվեր որեւէ կարեւոր հասոյթ չէ գոյացած եւ ներկայիս Աղքատախնամի գանձն ալ դատարկ ըլլալով հարկադրուած ենք Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովը լուծուած յայտարարել։

Այսուհանդերձ միութիւնս իր միջոցներուն ներած չափով պիտի ջանայ շարունակել իր բարեսիրական եւ ազգասիրական գործը, եթէ երբեք տեղական կազմակերպութիւնները եւ բարեսէր ազգայինները մեզի օժանդակեն։

Ամէն հայ անհատ որ ինքնաբաւ է, թող մտածէ իր չքաւոր եղբայրները, անդամագրուելով Աղքատախնամին, տարեկան նուազագոյն 60 ֆրանքով։

Ունեւոր հայրենակիցներ, ձեզմէ ալ կը խնդրենք որ չզլանաք ձեր օժանդակութիւնը նուազ բախտաւորեալներուն, անօթութեան անողոք ճիրաններուն մէջ գտնուող թշուառներուն եւ անմեղ մանուկներուն որոնց առջեւ գրեթէ մեր դուռը միայն բաց է։

փարիզ, 3 յուլիս

(կնիք)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՄԱՄՈՒԼ

«Բանը խնչումն է»

—)(o)(—

«Յուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ քննելով Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականի խնդիրը, կը գրէ (Յունիս 24).

— «Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք, ինչպէս հաղորդեցինք երկու օր առաջ, որ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան վերջնապէս հրաժարած է Բարեգործականի նախագահութենէն։

Հրաժարման պատճառները անձնական չեն անշուշտ. անոնք հանրային բնոյթ կը կրեն եւ կապ ունին այն հաստատութեան հետ, ուր Գ. Կիւլպէնկեան, տակաւին երէկ, գէթ ձեւապէս եւ իր տիտղոսով, առաջին դէմքը կը հանդիսանար։ Այդ պատճառները հարկ է որոնել Բարեգործականի մէջ եւ ոչ թէ անկէ դուրս. եւ հարկ է որոնել ոչ միայն Բարեգործականի մէջ, այլ անոր խորքին խորերը, անոր անգիր օրէնքներուն, արմատացած բարքերուն եւ միս ու արիւն դարձած սովորոյթներուն մէջ։

Վեր է ամէն տարակոյսէ, որ Գ. Կիւլպէնկեան, եթէ երբեք համոզուած ըլլար, թէ Բարեգործականի մէջ մնալով, ի վիճակի պիտի ըլլայ Բարեգործականի մէջ իշխող բարքերը փոխել, անպայմանօրէն կը մնար։

Գ. Կիւլպէնկեան փառասիրութեան մը սին զգացում մը գոհացնելու համար չէր, որ Բարեգործականի մէջ մտաւ։

Ու Գ. Կիւլպէնկեան փառասիրութեան մը սին զգացում մը փրկելու համար չէ, որ Բարեգործականէն դուրս կուգայ։

Մանկական խաղերը յարմար չեն գար ո՛չ իր դիրքին եւ ոչ տարիքին։

Փաստերը չպարզելու եւ սքօղելու մէջ առաջնութեան մրցանիշը շահած Բարեգործականի պաշտօնական գիրը՝ հրաժարման իբր պատճառ կը մատնանշէր հետեւեալ դէպքերը.

ա) Հայկոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարին՝ մանուկ Ազատի կենցաղային երեւոյթի մը կերպարանք առած ճառը, ուղղուած ամէնուն դէմ, ի թիւս որոնց նաեւ Գ. Կիւլպէնկեանի։

բ) Դէպ ի Բարեգործականը տեղացող խնդրանքները, որոնք ընդհանրացած երեւոյթի մը կերպարանքն առած են։

Մարդկային բանականութիւնը խորապէս վիրաւորած պիտի ըլլայինք, եթէ երբեք գէթ վայրկեան մը լրջօրէն կանգ առնէինք այս «պատճառ»ներուն վրայ։

Ազատին իր ճառին մէջ բառ մը ըսած չունի, որ ինք եւ իր նախորդները Հայաստանի խորհրդայնացումէն ասդին բիւր անգամներ կրկնած չըլլային։

Բարեգործականի կեդրոնը Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականին առթիւ իր հրապարակած պաշտօնագրին մէջ կ՚ըսէր.

«Իր նախագահական առաջին ճառին մէջ արդէն յայտարարած էր թէ պիտի հրաժարի, եթէ համոզուի որ այլ եւս օգտակար չի կրնար ըլլալ»։

Ու մեզ կը թուի թէ հոս է բուն ու միակ պատճառը հրաժարականին, որ, ճիշդ է, կը վերջանայ Գ. Կիւլպէնկեանով, սակայն կը սկսի Բարեգործականով։

Կիւլպէնկեան ոչ թէ չէ կամեցած, այլ՝ իր ու Բարեգործականի յայտարարութեամբն իսկ՝ չէ կրցած օգտակար ըլլալ։ Եւ, ըստ երեւոյթին, ոչ միայն իր, այլ եւ Բարեգործականի՛ մեղքին շնորհիւ։»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԻԹԱԼԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

— :-: —

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փօրթ տ՚Իթալիի Մասնաճիւղը՝ որ ատենէ մը ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը ունէր, Վարչութեան անդամներուն մէկ մասին թաղէն հեռանալուն պատճառաւ վերստին վերակազմուած է եւ [illegible] Վարչութիւնը հետեւեալ կերպով.—

Պ. Պ. Տ. Գահվէճեան՝ Ատենապետ, Վարդանեան՝ փոխ-ատենապետ, Մ. Տէր Յակոբեան՝ ատենադպիր, Գ. Սահակեան՝ փոխ-ատենադպիր, Պ. Թորոսեան՝ գանձապետ, Ս. Պալպալեան՝ սկաուտ խմբապետ, Վ. Սարաճեան եւ Կ. Փափազեան՝ խորհրդականներ։

Վարչութիւնը արդէն իսկ եռանդուն գործունէութեան մը սկսած է եւ արձանագրած է 25ի մօտ սկաուտ թեկնածուներ։ Նոյնպէս վարձած է սրահ մը իբր սկաուտներու հաւաքատեղի՝ ուր ամէն Չորեքշաբթի երեկոները կանոնաւոր կերպով տեղի կ՚ունենան Հայերէնի եւ սկաուտական դասախօսութիւններ։

Բոլոր անոնք որ նախապէս հետեւած են սկաուտական շարքերու, նոյնպէս նոր արձանագրուիլ փափաքողները կարող են դիմել խմբապետին ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 8.30էն մինչեւ 11, Միութեան հաւաքատեղին, 23, Rue de Paris, Gentilly, Հայկական սրճարանին վերնայարկը։

Տեղեկատու

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Պ. Կարապետ Կարպաշեան, Քէսապցի, յաջողութեամբ աւարտեց փարիզի ելեկտրագիտութեան դպրոցի շրջանը, եւ ստացաւ ելեկտրագէտ-մեքենագէտի վկայական, ինչպէս կը տեղեկացնէ մեզի։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան։ Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը։

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ։ Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

Գարնանավերջի այդ օրերուն, սաստիկ անձրեւ մըն էր տեղացեր ու անոր առթած ցուրտը տակաւին կը շարունակուէր։ Սուրէն անշարժ կեցաւ րոպէ մը։ Կարծես ներքին ձայն մը կ՚ըսէր իրեն, — մնացի՛ր, մի՛ մեկնիր։ Բայց, խոստացեր էր։ Պէտք էր տանը պարտէզը ըլլալ կէս ժամէն։ Աստղիկ պիտի գար, ու...։ Մարեց լոյսը։ Ելաւ դուրս։ Փողոցները ամայի էին ու շուներու խուլ կաղկանձիւնը կը լսուէր։ Նաեւ ճռկանը պահապանին այդ լուռ ու մութ գիշերուան մէջ։ Առաջնորդարանի քովի փողոցէն երեք ստուերներ յառաջացան։ Մերձակայ տունէ մը դուրս ելեր էին։ Հովը միշտ կը փչէր սուր ու անախորժ սուլոցով մը, եւ անոնց ձեռքի լապտերը կը փլփլար մարմրուն լոյսով մը։ Վարի անկիւնէն ուրիշ ստուեր մը գծուեցաւ։ Սուրէն քայլերը դանդաղեցուց բնազդաբար։ Լապտերը դարձաւ անկիւնը։ Ստուերը հետեւեցաւ։ Կը քալէր ոտքի մատներուն վրայ։ Սուրէն կասկածեցաւ։ Ստուերը կը շարունակէր միւսներուն հետեւիլ։ Մօտեցան։ Դարձան փողոց մը եւս, եւ, երկրորդ փողոցի եզրին, մէկը անցաւ միւսներուն առջեւը։ Անոր երկար ու ձիգ հասակը, լապտերի լոյսին, շուք տուաւ պատին։ Մութին մէջ բան մը փայլեցաւ ու պայթիւն մը լսուեցաւ։ Նաեւ սուր ճիչ մը։ Ու դիտապաստ ինկաւ մէկը՝ ծանր հոնգիւնով մը։ Կնոջական ճիչը փոխուեցաւ աղաղակի։ Ստուերը փախաւ ու Սուրէն կանգնած մնաց պատին տակ...։ Երկրորդ եւ աւելի ուժգին պայթիւն մը լսուեցաւ։ Պատուհաններ բացուեցան։ Պահապաններու վազքը լսելի եղաւ, բայց, Խորէն անհետացած էր արդէն։ Հռնդիւն մը կեցուց զինքը։ Նայեցաւ չորս դին։ Ոչ ոք կար։ Ուրեմն, իրեն ուղղուած չէր։ Կասկած մը ծնաւ մէջը։ Մտածեց թէ Արամն ու Աշոտը խառնուրդը ուժի պատրաստութեամբ զբաղած էին։ Եւ, արագ ու մտահոգ, ներքին անդիմադրելի մղումով մը, սկսաւ դէպի այն կողմ վազել։ Աղմուկը շատցեր էր արդէն։ Շատեր փողոց իջեր էին։ Վժլտուկը շատցաւ։ Ու շան հաչոցներ չորս կողմերէն։ Այո՛, ճիշդ էր ենթադրութիւնը։ Քայլերը արագացուց։ Եւ երբ կը դառնար առաջին փողոցէն։

— Տո՛ւր, — լսելի եղաւ։

Ոստիկան մըն էր։ Խորէն կեցողներէն ու ընկրկողներէն չէր։ Ճի՛չն ու աղաղակը կը շարունակուէր։ Ձայներ — «Օննէս աղան սպաննեցին»...։ Խորէն պատին փակաւ։ Շարժեցաւ միշտ։ Քննեց շուրջ բոլորը։ Երեք հրացաններ կը փայլէին մութին մէջ։ Ամփոփեց ինքզինքը։ Քայլերը մօտեցան։ Արագօրէն, ու առանց երկընտրանքի, Խորէն սկսաւ կրակել։ Մէկ, երկու, երեք...։ Ոստիկաններէն մին ինկաւ. երկրորդը ընկրկեցաւ պատին տակ, մինչ երրորդին ուժգին ու զօրաւոր շաչիւնը եկաւ գետին գլորեց Խորէնը։ Փորձեց կանգնիլ։ Վրայ հասան զինուորներ։ Խմբուողները, սարսափած, սկսան փախչիլ։ Սուլիչ մը լսուեցաւ։ Նորէն հաչոց։ Ճիչ։ Դռներ փակուեցան արագօրէն ու լոյսեր մարեցան՝ քաշուող վարագոյրներու ետին։ Յանկարծ, վազք մը ծայր տուաւ վերի փողոցէն։ Նոր պայթիւն մը։ Հառ մըն ալ պատուհանէ մը։ «Սահա՛կ, առկէ, առկէ»։ Պայթիւնը երկրորդուեցաւ։ Տղաքն էին։ Կռահեր էին թէ Խորէնը «ձեռք ձգած են», կամ նեղը ինկած է։ «Փառ՛ծ է, փառ՛ծ» — «սը՛տտ»։ Պայթիւն մը եւս։ Նորէն սուլոց։ Ոստիկաններ։ Մէկը ինկաւ։ Փամփուշտ մը սողոսկեցաւ հայ տունէ մը ներս։ Աղաղակ։ «Կրակեցէ՛ք տղա՛ք»։ Վազք։ Փախողներ։ Սուլոց...։

Տասը րոպէ վերջ, տասնապետը հրահանգեց փախիլ։ Աղմուկը նուազեցաւ եւ տղաքը մօտեցան խանութին։ Վերէն, փողոցին անկիւնէն, Խորէնին ոտքը կը լսուէր։ Մօտեցան։ Մէկը ուսը նետեց։ Ու, գիշերով, զայն տարին տուն մը։ Անկէ, յաջորդ օրը, Բարթող էմմին տընակը։

Յետոյ պարզուեցաւ, որ Արամն ու Աշոտը, առաջին պայթիւնին, փորձեր են լոյսը մարել։ Արամին ոտքն է սահեր, լամբը դարձեր ու վառօդը պայթեր է...։ Դէմքերնին ու ձեռքերնին արիւնլուայ, անմիջապէս մարեր են բոցը։ Պայթիւնէն սարսափեր են Օսման էֆէնտին ու Մէհմէտ պէյը։ Ա՛յնքան, որ իրենց տեղն ու տեղը գամուած մնացեր էին, սպասելով ելքին։ Տասը րոպէի կռիւը աւելի՛ վախցուցեր էր զիրենք, ու չէին համարձակեր վար իջնել։

Այդ ընդհանուր թոհուբոհին մէջ, Սուրէն ուզեր էր օգնութեան երթալ, բայց, տեսեր էր որ զէնքը քովը չէ։ Յետոյ, կռահելով որ աւերակման գործ մըն է, խոհեմութիւնը սպեր էր միւս փողոցէն հասնիլ տուն։ Եւ սակայն, ճամբու կէսին ոստիկանները դիմաւորեր են, եւ, կասկածելով իրմէ, ձերբակալեր են...։ Այսուհանդերձ, քովի փողոցին մէջ, իրարանցումէն օգտուելով, Սուրէն մտեր էր տուն մը եւ ետեւէն գոցեր դուռը։

Զէնքի ձայներէն սարսափած էր եւ՝ Աստղիկ։ Գիտէր թէ Սուրէն դուրսը կ՚ըլլար այդ ժամուն։ Հեւիհեւ եկաւ պարտէզ։ Հոն գտաւ Սիրանն ու մայրը։ Կը դողար, անոնց պարտէզին դրանը առջեւ, հերարձակ, շփոթած, վախնալով որ հայրը կ՚իմանայ։ Կը դողար Սիրանը եւս։ Սուրէնը չկար դեռ։ Բայց սպանութեան լուրը առեր էին։

— Մե՛ղք, հարուստ մարդ էր, — ըսաւ վարպետ Ռուբէն։

— Հարստութիւն կայ մարդավարի, հարստութիւն կայ իշավարի, — վրայ բերաւ կինը։

— Տեղն ու տեղը մեռեր է, — աւելցուց Վավառ՝ աչքերը ճմլելէն։

— Ինք կերաւ իր պօխը — կրկին մէջ ինկաւ Թագուհի հանըմ — ճանը՛մ Վավառ. աշխարհը վերջ չունի, ամէն մարդու ի՛ր աշխարհը վերջ ունի... Ինք քի՞չ տուն մարեցուցած է... Ասանկ շա՛ն սատնկ չարական...

Կ. ՄՍՀԻՊՆ

(Շարունակելի)

Փարիզ եւ աrուarձanներ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Պուճուկեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԱՆԻԸՌԻ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօրՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆԻ Արարատ խումբի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին ընկ. Մ. Ժամկոչեանի վերնայարկը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլի Ռազմիկ խումբին կողմէ, 17 Յուլիս Կիրակի օր, Ford - Stainsի անտառին մէջ։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Սէն Թ'էթիէնի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տի Հարմօնի մէջ։ Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ Վ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՕՐ. ՀԷՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ (Կրօնօպլէն)

եւ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (Լիոնէն)

գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պար փոքրիկներու կողմէ եւ կենդանի պատկեր։

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի ....նաճիւղին անդամներէն (ով որ ազատ է) կը խնդրուի տպարան հանդիպիլ կամաւորաբար ԵՐԿՈՒՆՔ ծալլելու համար, այս Կիրակի, ժամը 3էն վերջ, 11 rue Louis Blanc.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 22 Մայիս Կիրակի օր, ուր մեծամասնութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Խաչիկ Համբարձումեան՝ ատենապետ, Յովսէփ Կոչունեան՝ փոխատենապետ, Յակոբ Գէորգեան՝ քարտուղար, Վահան Շամլեան գանձապահ, Հայկ Արզումանեան, Գարեգին Մխսրոբեան եւ Վարդգէս Բէշէճեան՝ խորհրդական։

— Կը փնտռուի Սեվրիհիսարցի Յակոբ Ուղուրեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ։ Իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի եւ իր եղբօր՝ Գրիգոր Ուղուրեանի, c)o Garage Poste, Hmayag Aghapékian, Tauris-Perse (Via U. R. S. S.).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս (Չարշամպացի) Նշան, մայրս՝ Ազապի, եղբայրս՝ Յարութիւն, Քոյրս Ալիս կամ Արաքսի։ Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Կարապետ Նշանեանի Mamultein Sanatorium, Djounié, Liban.

Կաrի յաsուկ մօթէօrներ

1/15 ձիու ուժ մօթէօր եւ րէօսթաթ 300 ֆրանք
1/8 » » » » 350 ֆրանք

Աժան եւ հաստատուն, երկու տարուան երաշխաւորութեան վկայական, պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը։

HOVHANESSIAN ingénieur

15 rue de Vienne, Paris (8)

Կ'ընդունինք Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3-5։

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի. Տիկին Ազպար Քօլօեան, Այրի Տիկին Ե. Ամիրխանեան, Պ. Միսաք Ամիրխանեան, Պ. Մարտիրոս Քօլօեան (Ամերիկա), Պ. Կիրակոս Քօլօեան (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Վ. Քօլօեան եւ զաւակունք, Պայծիկ, Կարապետ եւ Օր. Շուշան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին, քեռորդւոյն եւ հօրեղբօրորդւոյն ՏՕՆԱՊԵՏ ՔՕԼՕԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 30ին, 22 տարեկան երիտասարդ հասակին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, խոր սուգի մատնելով իր ծնողքն ու ազգականները։

Եrգաhանդէs Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ կաթոլիկ սրահին մէջ։
Յայտագիր.— կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Բարձր խօսեցէք. չենք լսում։

— Էլ ինչ կարելի է լսել, երբ փողոցում դժոխային աղմուկ են բարձրացրել, — բացագանչեց Գալլի զայրացած. — Ձեր մօտի լուսամուտը փա՞կ է, Րիքարդօ, այստեղ ոչինչ չի լսւում։ — Ջեմման եա նայեց։

— Այո — ասաց նա, — լուսամուտը փակ է. կարծեմ փողոցով անց է կենում մի շրջիկ կրկէս կամ դրա նման մի բան։

Փողոցից լսւում էր ճիչ ու ծիծաղ. ոտքերի դոփիւն եւ բոժոժների ծնկծնկոցը, այս բոլորը խառն մի սարսափելի պղնձէ գործիքի նւագին ու թմբուկի անխնայ զարկերին։

— Ի՜նչ անենք, — ասաց Րիքարդօ, —չի կարելի փողոցում լռութիւն պահանջել Ծննդեան տօներին։ Ի՞նչ էիք ասում, Սակկոնի։

— Ասում էի, հետաքրքիր է՝ ինչ կարծիքի են այդ մասին Պիզայում ու Լիվորնոյում։ Գուցէ պարոն Րիվարէզը մեզ մի բան ասի։ Նա հէնց այնտեղից է գալիս։

Բոռը չպատասխանեց։ Նայում էր լուսամուտից ու կարծես չէր լսում թէ ինչ են խօսում։

— Պարոն Րիվարէզ, — կանչեց Ջեմմա։ Նա էր նստած ամէնից մօտիկ. եւ քանի որ Րիվարէզ չարունակում էր լռել, Ջեմմա թեքւեց դէպի նա ու դպաւ նրա ձեռքին։ Րիվարէզ գլուխը շուռ տւաւ նրան, ու Ջեմման ցնցւեց տեսնելով նրա սարսափահար դէմքը։ Կարծես մեռել լինէր։ Միայն շրթունքներն էին շարժւում մի տարօրինակ անկեանք շարժումով.

— Այո՛, — շշնջաց նա — կրկէս է։

Ջեմմայի առաջին բնազդական շարժումը եղաւ, պաշտպանել նրան միւսների հետաքրքրութիւնից։ Զգելով թէ խելայէս բանը ինչումն է, հասկանում էր սակայն, որ այդ մարդու առաջ կանգնած էր այժմ մի սարսափելի տեսիլք կամ ցնորք եւ որ այժմ ամբողջովին այդ ցնորքի ազդեցութեան տակն է։ Արագ ոտքի ելաւ ու կանգնելով նրա ու միւսների միջեւ տեղում, բացաւ լուսամուտը իբր թէ դուրս նայելու համար։ Նրանից զատ ոչ ոք չտեսաւ Րիվարէզի դէմքը։

Փողոցից անց էր կենում շրջիկ կրկէսը իր էշ հեծած ծաղրածուներովն ու գոյնզգոյն չիրտաւոր զգեստներ հագած խեղկատակներովը։ Կիրակի օրւան զբօսնող բազմութիւնը ճիչ ու ծիծաղով կատակներ էր փոխանակում ու ծաղրածուների հետ թղթէ ժապաւէններ նետում իրար։ Սաշաքարով լի փոքրիկ քսակները թռչում էին դէպի ի այն սայլակը, ուր նստել էր Կոլոմբինան փետուրներով ու փայլերով զարդարուած կեղծ գանգուրները ճակատին ու շինծու ժպիտը ներկած շրթունքին։ Սայլակի ետեւից գալիս էին մի շարք խայտաբղէտ մարդիկ. փողոցային սրարներ, մուրացիկներ, գլխիկոնծի տւող ծաղրածուներ եւ իրենց ապրանքը գովող մանրավաճառներ։ Նրանք խմբւում, կոչում ու ծափահարում էին մէկին, որին Ջեմման չէր կարողանում որոշ տեսնել խիստ բազմութեան միջից։ Մի վայրկեան միայն տեսաւ պարզ, որ դա մի մոն էր, մի կուզիկ ու հրէշաւոր թզուկ, խեղկատակի հագուստներով ու գլխին բոժոժազարդ մի թղթէ գտակ։ Անտարակոյս պատկանում էր շրջիկ կրկէսի խմբին ու զւարճացնում էր ամբոխը իր ծամածռութիւններովն ու ծռմռումներովը։

— Ի՞նչ է պատահել. — ասաց Րիքարդօ մօտենալով պատուհանին։ — Ինչո՞վ էք այդպէս յափշտակւած։

Նա զարմացել էր, որ նրանք թողել էին նիստը այդ կարգի մի փողոցային տեսարանի համար։ Ջեմման շուռ եկաւ։

— Հետաքրքիր մասնաւոր ոչինչ չկայ. — ասաց նա։ — Փողոցային կրկէս։ Բայց մի այնպիսի դժոխային աղմուկ բարձրացրին, կարծեցի մի մասնաւոր բան է պատահել։

Նա կանգնել էր, մի ձեռքով պատուհանի ցածը եղբը բռնած, երբ յանկարծ զգաց, թէ ինչպէս Բոռի սառն մատները յուզմունքով սեղմեցին իր ձեռքը։

— Շնորհակալ եմ. — շշնջեց նա կամաց։ Ցետոյ փակեց լուսամուտը ու նստեց նրա մօտ պատուհանի վրայ։

— Ներեցէք, պարոններ, — ասաց իր սովորական անփոյթ շեշտովը — որ խանգարեցի ձեզ։ Նայում էի փողոցային խեղկատակներին. այնպէս հետաքրքիր տեսարան է։

— Սակկոնին ձեզ մի բան էր հարցնում. — ասաց Մարտինի արտօ. Բոռի վարմունքը նա մի անհեթեթ ցուցամոլութիւն էր համարում. եւ դժգոհ էր, որ Ջեմման այդպէս անտակտ կերպով հետեւել էր նրա օրինակին։

Բոռը վրայից նետեց Պիզայում իբրեւ զրութեան մասին եղած ամէն հարց, ասելով որ այնտեղ գնացել էր հանգստանալու։ Ցետոյ մի կենդանի վէճ մէջտեղ ձգեց հունձքի վերաբերմամբ, վերջն էլ պանֆլէտի, եւ խօսում էր արագ, անընդհատ, սաստիկ կակազելով, որով եւ չափազանց յոգնեցնում էր բոլորին։ Կարծես բաւականութիւն էր զգում իր սեփական ձայնը լսելուց։

Երբ նիստը վերջացաւ, եւ կոմիտէի անդամները ոտքի ելան ցրւելու Րիքարդօն մօտեցաւ Մարտինիին։

— Ճաշին ինձ մօտ չէ՞ք մնալ։ Ֆաբրիցին ու Սակկոնին խոսք են տւել մնալու։

— Շնորհակալ եմ. միայն խոստացել եմ ուղեկցել տիկին Բոլլային։

— Միթէ իսկապէս վախենում էք, որ ես առանձին տուն հասնել չեմ կարող, — ասաց տիկինը ոտքի ելնելով ու վերարկուն առնելով։ — Ի հարկէ որ նա ձեզ մօտ կը մնայ, լաւ է քիչ բացւի. այնպէս հազիւ է դուրս գալիս անից։

— Եթէ կը կամենաք, ես կ'ուղեկցեմ ձեզ. — մէջ մտաւ Բոռը, — միեւնոյն է, ես արդէն այն կողմով պէտք է գնալու։

— Եթէ ճշմարիտ որ մեր կողմով էք գնալու...

— Իսկ դուք երեկոյեան դէմ փի՞ն կը հանդիպէ՞ք, Րիվարէզ. — հարցրեց Րիքարդօ դուռը բանալով։

Բոռը գլուխը շուռ տւեց նրան ու ասաց ծիծաղելով.

— Ես, սիրելիս, ես գնալու եմ կրկէս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒԼԻՍ 1932
9 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1927

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Բարեգործականը զեկոյց մը հրատարակեց, լուսաբանելու Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման պատճառները: Զեկոյցէն կը տեղեկանանք, որ Բարեգործականի Կեդր. վարչութիւնը, վերջապէս յանգած է այն եզրակացութեան թէ՝ նախագահին հրաժարականը անդառնալի է եւ հետեւաբար՝ ընդունած է զայն: Սակայն նոր նախագահ մը չէ կրցած ընտրել եւ առ այժմ գործը թողած է փոխ-նախագահներուն, ցնոր անօրինութիւն:

Ըստ էութեան չարժէր քննել այն պատճառաբանութիւնները որ ուղղուած են Աղասի Խանջեանի մը յարձակումներուն դէմ, եւ ոչ ալ այն խրտնումը, որ ցոյց տուած է Բարեգործականի կեդրոնը՝ բողոքելու Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան, ի պաշտպանութիւն իր նախագահին:

Մեր կարծիքով հրաժարականի այս փաստը եւ Գ. Կիւլպէնկեանի անդառնալի որոշումը կը բխին Բարեգործականի ներքին փտութենէն, որմէ եթէ չբուժուի այս Միութիւնը, հիւանդագին երեւոյթները յաճախակի պիտի դառնան: Հրաժարականը, այս պարագային, խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ միայն այն չափով, որ չափով կ'ուզենք տեսնել Բարեգործականը վերակազմուած եւ ազատուած ներքին մեքենայութիւններէն: Այդ գործին մէջ, Բարեգործականի վարիչներուն եւ Խանջեաններու միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխ-յարաբերութիւնները երկրորդական նշանակութիւն ունին:

Բարեգործականի ղեկավար շրջանակները եւ անխուսափելի վարիչ-պատուիրակը, լաւ կ'ըլլար որ հանրութիւնը լուսաբանէին Բարեգործականին հետ կապուած հիմնական խնդիրներով: Մենք այլեւս ձանձրացած ենք այն զեկոյցներէն, որ վարիչ-պատուիրակը պարբերաբար լրագրութեան կը յանձնէ, կարծես Յ. Պարոնեանի գրածներէն արտագրելով: Ժողովուրդն անմահ Պարոնեանը կը կարդայ եւ կուշտ ու կուռ կը խնդայ: Սակայն վարիչ-պատուիրակի զեկոյցները տխրութեան կը մատնեն մեր ժողովուրդը, որովհետեւ ան Բարեգործականէն շատ բան կը սպասէ, բայց ոչ երբեք կատակերգութիւն:

Յուսանք որ, օր մը, հիմնական ու էական խնդիրներն իրենց լուծումը պիտի գտնեն, ու Բարեգործականը չինական պարիսպներով կապուած չպիտի մնայ այս ժողովուրդէն:

Այս սպասումն իր կարգին:

Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը այլ կողմով հետաքրքրական երեւոյթ մը կը պարզէ, որ էապէս կապուած չէ Բարեգործականի ներքին կեանքին հետ, սակայն շահեկան մէկ երեսը կը ներկայացնէ հրապարակ նետուած խնդրին: Այդ, այն վրդովումն է, որ յայտ կը բերեն թէ նախագահը, թէ Բարեգործականի վարիչները եւ թէ իրենց համախոհ մամուլը՝ ընդդէմ Խանջեանին եւ իր նմաններուն:

Կարդացէք Գ. Կիւլպէնկեանի պատճառաբանութիւնները, մտիկ ըրէք Բարեգործականի «բարեմիտ» դիմումը Խ. Հայաստանի կառավարութեան «հերքելու» կոմկուսի քարտուղարի զրպարտութիւնները, պիտի կարծէք որ այս մարդիկը հրաժէն նոր իջած են եւ առաջին անգամն է, որ գործ կ'ունենան բոլշեւիկներուն հետ: Այլապէս, եթէ Կիւլպէնկեանի մասնութեամբ գործող մարդիկ անտեղեակ են Խանջեաններու ամէնօրեայ «քեալլագէօզութիւն»ներէն, վարիչ-պատուիրակը, գոնէ, տասը տարուան հայ բոլշեւիկեան թերթերուն հետեւած ըլլալու էր, գիտնալու համար թէ՝ անցած տասը տարիներու ընթացքին՝ շատ աւելի վարկաբեկիչ բաներ ըսուած են իրենց հասցէին, թէ՛ որպէս անհատի եւ թէ որպէս հաւաքականութեան: Եւ ըսած են շատ կոպտութեամբ:

Հետեւաբար, տեղի ունեցած խրտնումը ստիպուած ենք ողջայական գտնել, կամ, ենթադրել որ այս մարդիկ անգիտակից միամիտներ են, անպատասխանատու՝ իրենց պատասխանատու պաշտօնին մէջ:

Անցէք այս պաշտօնատունէն ռամկավար «Ազդակ»ի խմբագրատունը, ուր տասը տարիէ ի վեր «Խորհ. Հայաստան» թերթը կը կարդան եւ երբեմն ալ «բարեկամութիւն» կը խաղան հայ բոլշեւիկներուն հետ: «Ազդակ»ի խմբագիրը նոր լուսնէն իջած անդէտ հովիւի մը պէս կը գրէ.

— «Քեալլագէօզութիւն» կը կոչեն Հայաստանի մէջ այն ծայրայեղութիւնները որ կը գործեն մեծ ու պզտիկ ղեկավար դէմքերը: Նոյն բառով կարելի է որակել Հայաստանի կ. կ. կ. կ.ի քարտուղարի անբարեխիղճ վերաբերումը դէպ ի Պ. Գ. Կիւլպէնկեան: Այս ծայրայեղութեան եւ մոլորութեան մէջ ինկաւ Ա. Խանջեան իր պաշտօնավարութեան առաջին օրերէն, երբ սկսաւ զանազան առիթներով «ելոյթ»ներ ունենալ գաղութահայութեան մասին:

Ու նոյնքան միամտութեամբ կ'եզրակացնէ. — «Ս. Տէր Գաբրիէլեան Փարիզ եկաւ, խանդավառութիւն մը ստեղծեց Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա եւ Յունաստան: Իսկ անոր վերադարձէն ետք Ա. Խանջեանի միակ ընելիքն եղաւ իր «ելոյթ»ներովը սառոյցներ ցանել ամէն տեղ»:

Վերէն վար յարձակողական խմբագրական մը խեղճ ու կրակ Խանջեանի մը վրայ, որ չնչին մասնիկն է տասը տարուան բոլշեւիկեան էլէմէնտ են, պարզ էլէմէնտ, ուրիշ ոչինչ: Ու մենք յաճախ անցած տասը տարուան մէջ խօսած ենք այդ յարափոփոխ տարրի «քեալլագէօզութիւն»ներու մասին: Ռամկավար խմբագիրը, կարծես ձայն բանելու Բարեգործականի հրատեան բնակիչներուն, նոր արթնցածի պէս, մոլորութեան մէջ կը գտնէ Խանջեանները, որոնք «սառոյցներ կը ցանեն» ամէն տեղ:

Այս գետնին վրայ, մենք կը կարծենք թէ, ե՛ւ Բարեգործականը ե՛ւ «Ազդակ»ն մոլորութեան մէջ ինկած են, նոր ճանչնալով Խանջեանները, որոնք առանց մոլորման՝ տասը տարիներէ ի վեր, իրենց հասցէին գրած ու խօսած են միեւնոյն բաները:

Կ. Ս.

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— :-: —

ՄԵԿՆՈՒՄ Դ. ԿԱՐԱԽԱՆԻՆ

«Հարիզոն» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Դ. Կարախանին մեկնումին մասին (2 յուլիս):

Մինչեւ կէսօրուան ժամը 12ը, արդէն ամէն փոխադրութիւն դէպ ի *Խուրէնա* շոգենաւը, վերջացած էր, եւ վայրկեանէ վայրկեան շոգենաւը նամբայ ելլելուն կը սպասուէր: Ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար սակայն, մեկնումը քանի մը ժամ յետաձգուեցաւ եւ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 10 մնացած, վերջապէս, *Խուրէնա*ը վերցուց խարիսխը եւ նամբայ ելաւ:

Բարափը խռնուած էին հարիւրաւոր հայրենակիցներ, որոնք եկած էին ողջերթ մաղթելու ներգաղթողներուն: Այս անգամուան մեկնումը սակայն, նախորդին պէս անաղմուկ չեղաւ: Երբ սկսան շոգենաւին մեքենաները դառնալ, կամրջակին վրայէն, Գարեգին Մխիթարեան անունով համայնավար խլէզ մը սկսաւ «ճառ» խօսիլ, ծանօթ բանաձեւերով: Եւ ահա, շոգենաւին չորս կողմերէն տասնեակ մը ձեռքերու վրայ սկսան ծածանիլ փոքրիկ կարմիր դրօշակներ, անխուսափելի մուրճն ու մանգաղը վրան: Եւ շոգենաւին յետսակողմը խռնուած խումբ մը երիտասարդներ, փողի մը ընկերակցութեամբ սկսան հնչեցնել «Էնթէրնասիոնալ»ը: Ծափեր եւ բացագանչութիւններ կը լսուէին մինչեւ շոգենաւին բացուիլը: Թէեւ փոքր՝ բայց եւ այնպէս անտեղի այս ցոյցը բոլորովին գէշ տպաւորութիւն գործեց ներկայ Յոյներուն եւ իշխանութեան վրայ:

Այս կարաւանով Երեւան մեկնեցաւ նաեւ բնիկ Կիւմիւլճինացի մանրէաբան եւ անասնաբոյժ Պ. Թագւոր Գէորգեան, որ հրաւիրուած է Խ. Հայաստանի կառավարութեան կողմէ, Երեւանի մէջ պաշտօն ստանձնելու համար:

Պարզանի Շէյխը

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.— Միջագետքի անգլ. արտակարգ քոմիսէրին գաղթային նախարարութեան եկած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ յունիս 22ին Շէյխ Ահմէտ անձնատուր եղած է Միջագետքի զինուորներուն գործակցող թրքական ուժերուն: Շէյխ Ահմէտ իր անձնատուութենէն յետոյ հնազանդութիւն յայտնած ըլլալով Միջագետքի կառավարութեան, խնդրուած է թրքական սահմանագլխի հրամանատարութենէն որ Շէյխը, երկու եղբայրները եւ հետեւորդները Միջագետքի հրամանատարին յանձնեն: Պարզանի շարժումը այլ եւս վերջ գտած կը նկատուի: Քիւրտ ժողովուրդը գոհունակութեամբ ընդունած է երկրին վարչաձեւը:

ԹՈՒՐՔԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, մօտ ատենէն Թուրքիա պիտի մեկնի բոլշեւիկ մասնագէտներու եւ արհեստագէտներու խմբակ մը, որ թուրք կառավարութեան հրաւէրով, տեղւոյն վրայ պիտի մշակէ բերբեւ ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու հաստատման ծրագրեր, ինչպէս շաքարի եւ թուղթի արտադրութեան գործարաններ: Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելութեան առթիւ, երկու երկիրներու միջեւ գոյացած համաձայնութեան գործնական առաջին քայլը կը նկատուի այս ձեռնարկը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի ճարտարարուեստեան երկու կարեւոր կեդրոններու մէջ, գործադուլ յայտարարուած է երկու օրէ ի վեր: Կը մասնակցին 37,000 գործաւորներ: Շարժումը կը սպառնայ ծաւալիլ: Բանթողները չափազրգռուած վիճակի մէջ են եւ վախկայ որ խռովութիւններ ծագին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանական նոր նահանջ մը

Ֆրանսայի վարչապետին վճռական յայտարարութեան առջեւ, թէ որ եւ է կերպով տեղի չպիտի տայ քաղաքական պահանջներուն, Գերմանները սկսան նահանջել: Ֆոն Փափէն յայտնեց Մաքտօնալտի թէ նկատի առնելով Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական դժնդակ կացութիւնը, գերման պատուիրակութիւնը ստիպուած է առ այժմ հրաժարիլ քաղաքական պայմաններու պահանջէն, եւ կը յուսայ որ յետագային՝ պահանջատէր պետութիւնները թոյլ պիտի տան որ Գերմանիա կրկին սեղանի վրայ դնէ նոյն հարցը:

Բայց մինչդեռ քաղաքական պայմաններու պահանջով, Գերմանիա յանձն կ'առնէր երեք միլիառ ոսկի մարքի վճարում, հրաժարելով անոնցմէ, կը վերադառնայ երկու միլիառ գումարին:

Ֆրանսայի վարչապետին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին է որ գերման պատուիրակութիւնը հրաժարած է պահանջելէ քաղաքական պայմանները:

Ասորիներու ըմբոստութիւնը

Կը յիշուի թէ Իրաքի անգլիական օդանաւային կայանի ասորի պահակներուն մէջ ըմբոստական շարժում մը առաջ եկեր էր եւ այս առթիւ, անգլիական ուժեր՝ Եգիպտոսէն օդանաւերով մեկներ էին Պաղտատ:

Անգլիոյ գաղթային նախարարը զեկուցագրով մը խորհրդարանին յայտնեց այն պատճառները, որոնց հետեւանքով, օդանաւային կայանի պահպանման յատկացուած 1500 ասորի զինուորներու մէջ՝ դժգոհութեան շարժում մը ծայր տուած է:

Այս դժգոհութեան գլխաւոր պատճառն է վախը, որ Իրաքի ասորի փոքրամասնութիւնը զգացած է՝ Իրաքի վրայէն անգլիական հոգատարութեան վերացման հետեւանքով:

Կը յիշուի թէ յունուարին, Ասորիները Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրեր էին թոյլ տալ իրենց որ իբր ուրոյն ազգ կազմակերպուին եւ հաստատուին Իրաքի մէջ. բայց այս խնդրանքը մերժուեր էր:

Շարժումը արդէն վերջ գտած է:

Փարիզի թրքական դեսպանը

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը պաշտօնական այցելութիւնն ընդունեց Փարիզի թրքական նոր դեսպանին Սուատ պէյի որ, նախագահին յանձնեց իր լիազօրագիրը՝ իբր արտակարգ դեսպան:

Հանրապետութեան նախագահը եւ թուրք նոր դեսպանը փոխադարձ մաղթանքներ ուղղեցին Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց ուժեղացման համար:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիա եւ Հուվըրի ծրագիրը

Անգլիոյ փոխ-վարչապետը Պոլտուին Երեւոփ. ժողովին պարզեց կառավարութեան տեսակէտը զինաթափութեան վերաբերեալ հարցերու մասին:

Նաւային զինաթափութեան մէջ յայտնեց Պոլտուին, անգլիական կառավարութիւնը համամիտ է նախագահ Հուվըրի առաջարկներուն: Բայց նկատելով որ ամերիկեան առաջարկը կը վերաբերի բոլոր տեսակի մարտանաւերուն, եւ նկատի ունենալով նաեւ անգլիական նաւատորմին բացառիկ կարեւորութիւնը՝ երկրին պաշտպանութեան համար, անգլիական կառավարութիւնը գործնական չի գտներ մարտանաւերու թիւը իջեցնել՝ որոշ սահմանէ մը անդին:

Անգլիական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ կարելի է 1/3 չափով նուազեցնել մեծ զրահաւորներու թիւը. իսկ յածանաւերու թիւին սահմանափակումը կարելի է նկատի առնել յառաջիկային:

Ըստ Պոլտուինի, պետութիւնները պէտք է պայմանագրութեան մը կապուին բոլորովին արգիլելու համար օդային ռմբակոծումը: Օդանաւերու թիւը պէտք է սահմանափակուի, ինչպէս նաեւ անոնց տարողութիւնը՝ բաց ի այն օդանաւերէն, որոնք կը ծառայեն զօրախումբերու փոխադրութեան:

Անգլիա արդէն ընդունած է քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի ջնջումը: Կ'ընդունի նաեւ Հուվըրի առաջարկը արգիլելու 20 թօննոց մեծ հրասայլերը, զորս կը նկատէ մասնաւորաբար յարձակողական: Բայց Անգլիա յարձակողական չի նկատեր փոքր հրասայլերը:

Գալով ցամաքային զինաթափութեան, Պոլտուին յայտնեց թէ 1913ին, Անգլիոյ բանակը երկրին, գաղթավայրերու եւ Հնդկաստանի մէջ, կը բաղկանար 259 հազար հոգիէ, սպայ եւ զինուոր, եւ թէ ներկայիս՝ այդ թիւն արդէն իջած է 207,000ի:

⁂ Ժընեւի անգլիական պատուիրակութիւնը զինաթափութեան ժողովի դիւանին յանձնեց յիշատակագիր մը, որով կը յայտնէ թէ, Հուվըրի զինաթափութեան առաջարկները կ'ընդունի համակրութեամբ, թէ համաձայն է Հուվըրի հետ որ ցամաքային, նաւային եւ օդանաւային զինաթափութեան հարցերը չեն կրնար իրարմէ անջատուիլ: Ցամաքային զինաթափութեան հարցին մէջ, Անգլիա մեծ չափով համամիտ է Հուվըրի: Գալով նաւային զինաթափութեան, պէտքը կը շեշտեն նկատի առնելու իւրաքանչիւր երկրին պարագաները. իսկ օդանաւային զինաթափութեան հարցին մէջ՝ համամիտ է նաեւ որ արագ եւ կտրուկ արգելքներ դրուին:

Ֆրանսական ընդծովեայ մը ընկղմած

7 հոգի կ'ազատին—63 հոգի խեղդուած

Ֆրանսական «Փրոմէթէ» ընդծովեան որ Շէրպուրկի առջեւ փորձ կը կատարէր ջուրին երեսը, յանկարծ ընկղմեցաւ 50 մեթր խորութեամբ:

Այս աղէտին պատճառը տակաւին կարելի չէ եղած ստուգել:

Շէրպուրկի ծովային հրամանատարութիւնը անմիջապէս փրկութեան միջոցներու դիմեց: Ընդծովեայէն ազատեցան ընդամէնը 7 հոգի, անոնք որ ընկղմած պահուն կամուրջը կը գտնուէին: 63 հոգի կորսուած են ընդծովեային մէջ: Կը կարծուի սակայն թէ կարելի պիտի ըլլայ փրկել անոնք որ ընդծովեային խցիկներուն մէջ փակուած էին:

Ընդծովեան որ ծով իջեցուած էր 1930 հոկտեմբերին ընկղմեցաւ մէկ վայրկեանի մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

— :-: —

«Ժուռնալ»ի քաղաքական խմբագիրը, հետեւեալ տողերով կը պարզէ թէ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ թելադրուած է ելմտական պէտքերէ եւ նոյնքան չահախնդիր քաղաքական նկատումներէ.

— Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բազուկները կը բանայ Թուրքիոյ, որ խաղաղութեան տաճարին մէջ կը մտնէ իր դարաւոր նախկին ոսոխին՝ Յունաստանի միջոցով: Ի՛նչ յուզիչ պատկեր: Միայն Ժընեւի մէջ կարելի է տեսնել նման հովուերգութիւններ: Ու տակաւին, հոն իսկ, մարդ ստիպուած է հարց տալու ինքնիրեն թէ ի՛նչ իրական բան կայ այս հրապուրիչ հեռապատկերին տակ:

Ցամենայն դէպս, այս յուզիչ արարողութիւնը կրնար աւելի կանուխ ալ տեղի ունենալ: Միջազգային ակումբին մէջ մտնելու համար, ընդունելութեան պայմանաժամ չկայ. ոչ իսկ դատաստանական տեղեկագիր կը հարցնեն, ոչ տուրք վճարած ըլլալու վաւերաթուղթ: Ջաղացքէ ներս մտնելու պէս կը մտնեն, պայմանաւ որ ներս մտցնող մը ըլլայ:

Ասիկա, ազնիւ որ շատ չի պատշաճիր կանոնադրութեան, որ ընդունելութեան խնդրագիր մը կը նախատեսէ: Բայց անառակ որդիներուն համար, Ժընեւի մէջ այնքան ներողամտութիւն կը տիրէ, որ ոչ իսկ կը հարցնեն թէ փարախ կը վերադառնայ օգնութիւն խնդրելո՞ւ թէ ուժի օժանդակութիւն մը բերելու:

Այս չէ՞ Թուրքիոյ պարագան: Ան քէն բրած էր Ազգերու Դաշնակցութեան, որովհետեւ չէր ուզեր անոր շնորհել մնայուն աթոռ մը՝ խորհուրդին մէջ: Խնդրանքը կատարելապէս արդարանալի պիտի ըլլար, եթէ նոր Թուրքիան իմաստութիւնն ունենար մնալու 300 միլիոն մահմետականներու գլուխը: Այն ատեն, իրօք, իսլամական աշխարհի մեծ ուժը պիտի ներկայացնէր: Ասոր տեղ, նոր Թուրքիան ուզեց միայն 15 միլիոն գիւղացիներու հանրապետութիւն մը ըլլալ, որ այսօր, շատ ուրախ պիտի ըլլար Ժընեւի մէջ փնտռելով ելմտական օժանդակութիւն մը: Որովհետեւ, այս նկատումն է մանաւանդ, որ տուն տըւաւ Թուրքիոյ մուտքին:

Անշուշտ, այդ չէ միակ պատճառը: Պէտք չէ մոռնալ թէ ներկայանալէ առաջ, Թուրքիա Մոսկուա գնաց արտօնութիւն խնդրելու: Ան ուրեմն իրբեւ տեսակ մը բոլշեւիկեան անուանատու կը ներկայանայ: Բոլշեւիկները որ շատ խորամանկ են, կը նախընտրեն մնալ Դաշնակցութենէն դուրս: Անոնք հասկցած են թէ Ժընեւի ընկերակցութիւնը իր լաւագոյն շնորհները կը վերապահէ անոնց, որ չեն կախուիր իր գանգակին չուանէն:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յոյն կառավարութիւնը վերջնական կերպով կը խորհի, թէ ընտրութիւնները հռչակելու համար պէտք է աւարտի խորհրդարանական քառամեայ շրջանը, որ կը լրանայ օգոստոս 18ին:

Կառավարութիւնը այս որոշման յանգած է նկատի ունենալով, որ կարելի չպիտի ըլլայ Երեսփ. ժողովը վերաբանալ յուլիս 20էն առաջ: Ելմտացոյցին եւ ընկերային ապահովագրութեանց օրինագծին քուէարկութիւնը առ նուազն կը պահանջէ երկու շաբաթ:

Այս պարագային, խորհրդարանական աշխատանքները պիտի վերջանան օգոստոս 19ին եւ նոյն օրն իսկ պիտի հռչակուին երեսփոխանական եւ ծերակուտական ընտրութիւնները: Այնպէս որ, ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան սեպտեմբեր 25ի կիրակի օրը:

ՊՈՄՊԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոմպէյի մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան նախորդ օր: Այս խռովութեանց ընթացքին մէկ հոգի սպաննուեցաւ. 60 վիրաւորներ կան: Մզկիթի մը մէջ սպաննուած խոզ մը գտնուեցաւ: Հնդիկի մը կողմէ մահմետականներուն ուղղուած այս անարգանքը՝ կը սպառնայ նոր խռովութեանց պատճառ դառնալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ներկայ դարու մէջ մարդիկ եւ իրերը կը մաշին շատ արագօրէն եւ անոնց մատուցած ծառայութիւններն ալ կը մնան անարժէք։ Ա. յընդհանուր կանոնէն չէին կրնար խուսափիլ դաշնագրերը, որոնց բովանդակութիւնը երթալով կը դառնայ անարժէք եւ ապահովութիւնն ալ ծիծաղելի։ Ըսել որ նման եզրակացութեան մը յանգելու համար միլիոնաւոր կեանքի եւ միլիառներով ոսկիներ պէտք է կորսուէին, որպէսզի օր մը արար աշխարհ լսէր թէ յանո՛ւն տառապող եւ ճնշուած ազգերու ազատագրութեան, յանո՛ւն մարդկային իրաւունքի պաշտպանութեան մեծ ապանդի գործը յաղթականօրէն վերջացնող ազգերու ներկայացուցիչները թուք ու մուրի արժանի եղած Թուրքը պատուի առնելով կը հրաւիրեն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Ճիշդ է որ Ազգերու Արիսպագոսի յարգելի եւ արժէքաւոր ներկայացուցիչները, որ տարին քանի մը անգամներ Լէմանի եզերքը, անպայման ազդուած են լճի խորքէն բխած թմրեցուցիչ եւ քնացնող յատկութիւններէն։ Աչքի զարնող քանի մը դէպքերու ներշնչումը եւ ձեռնարկներու փորձը, ազգելու համար ազգերու վրայ, պատկանած են աւելի շատ անհատականութեան քան հաւաքականութեան։ Ցարդ իրենց գործը եղած է աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովել արձանագրութիւններով, բաղդատական յարաբերութիւններով, ճիշդ այն մարդուն նման որ մեծ երկրաշարժ մը կեցնելու համար, բարձր ձայնով կը բացատրէ երկրի ծանրութեան կէտի եւ անոր հաւասարակշռութեան օրէնքները։

Ուիլսըն, Լէօն Պուրժուա եւ ուրիշներ եթէ երբեք յետ պատերազմական շրջանի մեծ գաղափարախօսները եղան, եւ ուզեցին աշխարհը օժտել միջազգային մեծ կազմակերպութիւնով մը, որու միջոցաւ պիտի լուծուէին միջազգային բոլոր կնճիռները, ժողովուրդները պիտի գտնէին իրենց խաղաղութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնն ալ իր ազատ թռիչքը, մոռցած են ամենակարեւորը, այն է չարժական դարձնել այդ հաստատութիւնը, որ փոխանակ հոգեկան գաղտնի վարկերով պետութեանց սահմաններէն ներս ժողովուրդները քամուելու, պէտք է միջազգային ծախսերով փոխադրուէր այն սահմանէ սահման, ուր որ կայծ մը կայ մոխիրի տակ վառ ու վտանգաւոր, որ ոյժ ունի աշխարհը բռնկցնելու, սկսած Սաարէն մինչեւ Տանցիկ, Պեսարապիա, Թրակիա եւ Հայաստան։ Նման միջոցով մը թերեւս հնարաւորութիւն տրուէր կայծերու թափը կոտրելու, եւ Թուրքին ալ աւերող ու վնասակար դերը ըմբռնելու։

Յիսունեւչորս ազգերէն եթէ 9 ուզէին ծածկել բորբոքող կրակը, 45ը պիտի տեսնէին, զգացուէին, ու ցնցուէին, տեղեկանալով որ իրենցմէ շատերու այսօրուան կեանքը վաղուան մեծ վտանգներու սպառնալիքին տակ կը գտնուի։

Եթէ Տանցիկ մը այսօր միջազգային հաւասարակշռութիւնը խանգարելու բնոյթը ունի, նոյնքան եւ ա՛լ աւելի վտանգաւոր է Հնդկաստան Եւրոպա ուղիղ գծով կտրող հայկական չերտամասը, որ թէպէտեւ այսօր աւերակ է, բայց երկու ցամաքամասերու չփումի եւ բաղխումի կարեւոր կէտը կը կազմէ, Եւրոպայի եւ Ռուսաստանի։

Ռուսաստանը երբեւիցէ պիտի չուզէ Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմել. ան արդէն իր լայնածաւալ երկիրով, իր անսահման բնական հարստութիւններով ո՛չ թէ ենթակայի մը դիրքով այլ հաւասար հաւասար իրաւունքով պիտի կանգնի Եւրոպայի դէմ, իր ուրոյն կազմակերպութիւնով. ինչ որ պիտի ընեն Միացեալ-Նահանգները, չնորհիւ իրենց զինուորական եւ դրամական կարողութեան, համախմբելու հիւսիսային, միջին եւ հարաւային Ամերիկաները։

Աշխարհը ունի երկու բեւեռ, մարդկութիւնը պիտի ունենայ երեք, ամերիկեան, եւրոպական եւ ռուս-ասիական։ Առաջինը իր կազմակերպութեամբ աւելի յառաջացած է, երկրորդը խմորումի մէջ է, երրորդը որքան որ սաղմնային վիճակի մէջ է տակաւին, չնորհիւ տիրող համայնավարական կարգերու, բայց անգամ մը որ դադրին կռիւի տարբեր դառնալէ, եւ երկիրը հրապարակ հանէ առեւտրականներ ու ճարտարարուեստի մարդիկներ, որոնք փոխանակ չորս հարիւր միլիոն Չինացիները որպէս ընչազուրկներ նկատելու, հաշուի առնեն զանոնք որպէս սպառողներ, այն ատեն արդէն Մեծն Պետրոսեան Ռուսաստանը պիտի վերերեւնայ աւելի հիմնաւորուած եւ աւելի լայնածաւալ։

Եւրոպան, մէկդի առնելով Գերմանիան, կը զգայ այդ, ու ջանք պիտի չխնայէ անշուշտ գերմանուսու վերջնական համագործակցութեան մը առաջքը առնելու, որպէս զի մէկ կողմէն զօրաւոր Ամերիկայի եւ միւս կողմէ ռուս – գերման – ասիականացած միութեան միջեւ ճզմուի ու պարզ սպառող շուկայի հանգամանքը չառնէ։

Վերջին չինեւճապոնական պատերազմը կարեւոր փորձ մըն էր ապահովաբար այնքան վտանգաւոր ծրագիր մը վիժեցնելու, ուրիշ կարեւոր փորձ մըն է դարձեալ, Թուրքիան Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ առնելը։

Հակառակ իր մեծ հարստութեան եւ Եւրոպայի վրայ ձեռք բերած նիւթական ու բարոյական ազդեցութեան, Ամերիկան, իր ծաւալականութեան վտանգով այնքան չի սարսափեցներ Եւրոպան, որքան Ռուսաստանը, որ հարուստ նախանիւթերով, աւելի ընդարձակ քան Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպան միացած, Եւրոպան խնամելու ամերիկեան ծրագրէն շատ հեռու պիտի մնայ, պիտի ուզէ զայն օգտագործել յօգուտ իր տնտեսական յառաջացման, քամելով նախապէս անոր նախանիւթը եւ մէկդի նետելու մնացածը, ճիշդ այնպէս ինչպէս նարինջի հիւթը կը ծծենք եւ կեղեւը կը նետենք։

Որքան որ Wall-Streetեան տիրապետութիւնը վտանգ մը կը նկատուի Եւրոպայի համար, բայց այսու հանդերձ երկու ցամաքամասերու ժողովուրդներու նոյնանման քաղաքակրթութիւնը եւ բարքերը բխած ըլլալով մէկ աղէ, կարող են մեծ վտանգի մը առջեւ միանալ. նոյն իսկ եթէ երբեք Եւրոպան ամերիկեան գաղթավայր մը դառնալու ցանկութիւնը իրականանայ, անհրաժեշտ պիտի չըլլայ տիրող կարգ ու սարքերը տակն ու վրայ բերելու։

Ռուսաստանի ծնողական կապը իր ասիականութիւնով ինչքան որ հեռու է եւրոպականէն, նոյնքան հեռու կը մնայ իր մտածելակերպով, ի մասնաւորի իր այն բացորոշ քաղաքականութիւնով, որով այնքան աշխատած է ու կ'աշխատի Գերմանիան զատել Եւրոպայէն եւ կապել իրմով Ասիային, ուր կայ տնտեսական գործունէութեան անհատնում ասպարէզ։

Ամէն անգամ որ եւրոպական դրամատէրերը քով քովի եկած են աշխարհի համար վարկեր բանալու, Ռուսիան միշտ հոն գտնուած է խոշոր բաժին մը ձեռք բերելու համար. բայց երբ նոյն տեղը կամ այլուր անկեղծ համագործակցութեան մը խօսքը եղած է, հոն ներկայացած է ան որպէս խանգարող։

Ինչո՞ւ համար Ռուսաստանը պիտի համագործակցի Եւրոպային, ցեղային նմանութեա՞ն մը, գաղափարական եւ հոգեբանական նոյնութիւնո՞վ, ո՛չ երբեք. եւրոպական ներքին վէճերու կարգադրութեա՞ն համար, ամենեւին. համա՞... պարզապէս դրամ քաշելու եւ ներքնապէս խառնակելու համար։ Դրամին կարիք ունի իր նախնական հարստութիւնները շահագործելու համար, խառնակելու՝ որպէս զի իր գործունէութեան ծրագիրը չխանգարուի։

Եւրոպայի համար Ռուսաստանի վրայով ասիական շուկաները ձեռք անցընելն ու պահելը այսօր անկարելիութիւն է. միակ ճանապարհը որ այժմ կարելիութիւն կը համարուի, այդ ալ Փոքր – Ասիան է, Պարսկաստանով Հնդկաստան – Չինաստան մինչեւ Հնդկաչին չկորսնցնելու համար։

Խոշոր հարցական մը կը բացուի այժմ, թէ Թուրքիան պիտի մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ցարդ Գերմանիոյ բրածի նման եւրոպական դրամագլուխը իր միջոցաւ Ռուսաստան փոխադրելո՞ւ, թէ իր օձիքը վերջինի ձեռքէն վերջնականապէս ազատելու համար։

Երկու պարագաներու մէջ ալ թրքական հողամասը պիտի արժէքաւորուի որպէս շահերու հակամարտութեան թատերաբեմ, հանդիպողին երեսին խնդացող, որպէս փողոցներու անկիւնը կեցող կինը, պիտի գիտնա՞յ երկու հակադիր այս հակամարտութեանց մէջ պահել իր դիրքը, թէ պիտի հակի վերջնականապէս մէկ կամ միւս կողմին։

Առ այժմ Մուսթաֆա Քեմալ Թուրք վարիչները ի պատուի պիտի մնան. բայց խնդիր է թէ Հռոմը պիտի հանդուրժէ՞ մինչեւ վերջը որ իրմէ փոխանցուած լոյսի ու քաղաքակրթութեան ջահը մարի Ռուսիոյ հրամանով, բայց Թուրքի ներկան չունչով. քանի որ Ռուսիան երբ եւ իցէ պիտի չհանդուրժէ որ Ասիոյ եւ Եւրոպայի կամուրջը հանդիսացող Փոքր – Ասիան իր ազդեցութեան սահմանէն դուրս [illegible]։

Հ. ՍԻՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒՅ ՅԵՏՈՅ

— :-: —

(Լեռնահայաստանի անցքերը)

Տասը տարի է անցել, Գենուազի, Զանգեզուրի վրայից։ Տասը ձիգ ու աւերիչ տարի, որ իր դժբախտութեան սուր ճիրանները խրած, այդ մի բուռը քաջարի ժողովրդի կրծքին, յօշոտում է մարմինը։

Խոր երախտագիտութեամբ է յիշում այդ շրջանի ժողովուրդը իր անցած դժուարին, բայց երանելի օրերը։ Ցնցւում է եւ մղկտում։

Մի յետ ակնարկ գցենք, վերադառնանք նորից 19—21 թիւը, եւ վերստին ապրենք այդ պատմական վեհ օրերը։

Կենտրոնախ, լի առնական ոգով գիւղացու հետ, որ շալակած շրջանի ինքնապաշտպանութեան ծանր եւ պատասխանատու բեռը, տարիներ, թափուած լաւիջներին, կուրծքը դէմ դրած պաշտպանեց մինչեւ վերջ։

Գենուազը, Զանգեզուրի լեռնային երկրամասի ծայր գաւառը, սեղմըւած սուր սայրի պէս գնում կպչում է Արազին։

Գենուազը շատ ու շատ փոթորկալից օրեր է ապրել։ Շատ ու շատ անգամ է թշնամին գցել ու զարնւել Գենուազի ամուր պատերին. իր սուր մագիլները խրել է նրա սիրտը, ծուատելու համար. բայց միշտ էլ ծուատուած, բռնել է փախուստի ճամբան։

1918—20 թիւին Թուրքը արբեցած, իր յաղթանակով, իր արիւնարբու հորդաներով ողողել էր Կովկասը։ Գաղտնի դաշնակցած մեր հարեւան Թուրքերի եւ Վրացիների հետ, ոտնակոխ արեցին մեր երկիրը, աւերեցին մեր շէն գիւղերը։

Հայ ժողովուրդը միայնակ օրհասական ճիգ էր թափում ազատելու գէթ հայութիւնը արիւնարբու թուրքի ճիրաններից։

Մօտ տասը ամիս դիմադրելուց յետոյ, վերջը ամբարդի կերպով լքեցին Բագուն։ Տաճիկները Նուրի փաշայի հրամանատարութեամբ մտան Բագու. եւ անխնայ կոտորեցին տասնեակ հազար խաղաղ հայ ընտանիքներ։

Տաճիկը չը յագեցաւ Բագուայ կոտորածով. Կովկասի բերդերը փլուած էին, նրանց բաց դռների իրաւունքը գրուած էր տաճիկ փաշաների տրամադրութեան տակ. մնում էր միակ ամենաուժեղ եւ անընկճելի, որ ընկած Օրդուբաթի եւ Զանգիլանի մէջ, խափանում էր նրանց ծրագրի իրականացման, Բագուն, Զանգիլանի վրայով միացնելու Օրդուբաթ, Նախիջեւան Տաճկաստանի հետ։

Սկսեցին ծրագրուած պաշարում. Զանգեզուր – Գենուազին։ Զինուած բոլոր տեսակի զէնքերով միացած ճակատով եկան չորս կողմից փորձելու անառիկ Զանգեզուր – Գենուազի հիմքերը։

Օրդուբաթի ուղղութեամբ, Խալիլ փաշան, իսկ Նաղուարդի ուղղութեամբ Բեհջիմ փաշան. ու Ջաբրուղ ուղղութեամբ Նուրի փաշան։

Զանգեզուր – Գենուազը միայնակ, բացառութեամբ Ջաբրուղի ճակատի որը ղեկավարում էր Անդրանիկը, օրհասական օրեր էր ապրում։ Զինուորական եւ տնտեսական կռիւ էր սկսուած բոլոր ճակատներում։

Առանց իրենց կորցնելու արթուն բաժանուած վաշտերը դիրքերի, խնայողաբար պաշարի, պաշտպանողական անցնելով յարձակողականի մեծ ջարդ տալով Բեհջիմ եւ Խալիլ փաշաներին փախուստի մատնեցին, գրաւեցին բաւական գնդացիր եւ ռազմամթերք։

Զախողանքի ենթարկեց նրանց ծրագիրը։

Երկար մաքառումից յետոյ երբ Խալիլ փաշան զգալով իր անզօրութիւնը, թողեց կռուելով գրաւելու միտքը, դիմեց խորամանկութեան։

Ուղարկեց Մեղրի մի պատգամաւորութիւն, եւ առաջարկեց ընդունել խաղաղ Տաճկաց հպատակութիւնը, երաշխաւորում է որ ոչ մի փնտռ չպէտք է պատահի։ Ի հարկէ իր այդ խորամանկ խաղն էլ վիժեց։ Եկած պատգամաւորութեանը երկու օր հիւրասիրելուց յետոյ, ետ դարձրին ձեռնունայն։

Կատաղեց, փրփրեց Խալիլ անուանեալ հայակեր դահիճը, բայց սովալլուկ սուսերի փուշիկ հաւաքեց իր փախստականներու եւ հեռացաւ Օրդուբաթից դէպ ի Նախիջեւան։ Թողնելով Աքուլիսում եղիքին տաճիկ ասկարներով։ Մրած բոլոր Գենուազ Դանթանի Թուրք գիւղերը, հայաջինջ թշնամական սերմեր էին ցանում մեր հարեւան Թուրք գիւղացիների անդաստանում։ Եւ որի թունալից փոխակատուայի չնորհիւ, Թուրք գիւղերը մատնուեց աւերի, իսկ ժողովուրդը բռնեց փախուստի ճամբան։

Քաջարի Զանգեզուր – Գենուազը երկար կուրծքը դէմ դրած կռուեց եւ պարտութեան մատնեց Նուրի, Բեհջիմ եւ Խալիլ փաշաների հորդաներին։ Պատուով դուրս եկաւ տաճկական, պանիսլամական մեծ ծրագրի թակարդից։

Բայց յոյսերը չկտրեցին, կեղծ եղբայրացած, Ազրբէջան բոլշեւիկնե հետ, սկսեցին վերստին սխտեմ գործ ածել իրենց սուրը՝ ընկերվար կան կեղծ պիտակի տակ։

Դրանց միացած ուժերի չնորհի բինով, պայքարի եւ զոհաբեր թեան գնով ձեռք բերած ազատութ նը կորցրինք։

Մեր հալածական մտաւոր ու զի ուորական ուժերը ծանր խոհերով թ ղին, անկախ Հայաստանը, Զանգ զուրի վրայով անվտանգ անց Պարսկաստան։

Ի՞նչ ծանր օրեր էին այդ, կիս քաղցած Զանգեզուրցու եւ գաղթ համար։

Զանգեզուրցին աշխատեց իր ան ցածից բաժին հանել, տեղ տալ ճանապարհ ձգել իր հարազատներ Ի հարկէ լրիւ չկարողացաւ կատա իր հիւրասիրական պարտականութ նը. ոչ թէ չցանկացաւ, ոչ հազար գամ ոչ, այլ չունէր ինքն էլ ստա պում էր սովի ճիրաններում։

Շատերը անցնողներից խոր գիտա ցութեամբ եւ լի գոհունակութեամ թողին ու անցան Պարսկաստան։ Բա կային շատերն էլ որ լցուած ոխակ լութեամբ սկսեցին վատաբանել խարակել Զանգեզուրցիներին։

Զանգեզուրցին արհամարհելով բոլոր վիրաւորանքները, վեհ հոգ ւութեամբ, բռնած ամուր Զանգեզ րի մացառներից, չոր հաց կրծելով կիսաքաղց, ճանապարհեց անվտան բոլոր գաղթականներին, մնաց ուեց եւս մի տարի։

Տաճիկները բոլշեւիկացած ու մի ցած, Թուրք եւ հայ տականքներ եկան ողողեցին Զանգեզուրը, սամբ նրանց յաջողուեց գրաւել Ս սիան, Գորիս եւ Ղափանը, չնոր բոլոր տխրի Բաքուեցիների եւ Սմբա բեգերի։ Այդ դաւաճանների գաղ իրերափոխանակայ չնորհիւ, կոտր կուելու թափը քաջարի մարտիկն րի, որոնք թողին անառիկ դիրքեր զէնքերը վար դրին, չկռուեցին։ Ը գունեցին այդ խաղնիճաղանճ հորդ ներին ու տուժեցին։

Գենուազը միայնակ էր, ամուր փ բած իր անառիկ լեռներին, ողակ Գենուազը, լցուած կռուել եւ մեռն լու ազատաբաղձական վեհ գաղափար լուս հնազանդ իր հրամանատար րին նուաճած դիրքերում, սպասում էր թշնամուն։

Գենուազը ինչպէս միշտ, այդ ան գամ էլ, ամուր, առնական թափահա րեց, Բերդի եւ Բարձրի գիւղեր հրեց դէպ ի կռուի, օրհասական կռ ուի։

Տկլոր, բոբիկ ամէն մէկը մի կ պոց հաց վերցրած տնից, կազմ պատրաստ, վաշտերը վաշտապետ ների առաջնորդութեամբ անցա գրաւեցին իրենց դիրքերը։

Այսպէս, մօտ երեք ամիս թշնա մին չկար գրաւած Զանգեզուրը բեն նուիրել էր զուարճութեան խ ղախաղերը։

Խօտ եւ Շնհեր գիւղացին գող կուհին մինչեւ այսօր էլ ամօթխա ծութեամբ են յիշում այդ սեւ օր

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՈՆԸ — 9 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսական Առողջապահական Նախարարութեան Ընկերային Առողջապահութեան Ազգային Պաշտօնատունը եւ խլիրդի դէմ Պաշտպանութեան Ազգային Լիկան՝ Յունիս 27 — Յուլիս 3 խլիրդի Շաբաթ յայտարարած էին։ Այդ ցոյցին նպատակն էր փոփոխանտի զանազան միջոցներով ժողովուրդին մէջ տարածել խլիրդին դէմ պայքարի էական գիտելիքները, անոր ուշադրութիւնը գրաւել կանխահաս դարմանումի կենսական կարեւորութեան վրայ եւ վերջապէս ծանօթացնել հակախլիրդային կազմակերպութիւնը Ֆրանսայի մէջ։

Այդ առթիւ Ընկերային Առողջապահութեան Պաշտօնատունը մամուլի աջակցութեան դիմած էր հրատարակելու համար խլիրդի մասին յօդուածներ, զորս պատրաստած էին Ֆրանսացի ականաւոր մասնագէտներ։

Ասկէ առաջ երկու յօդուած հրատարակած էի խլիրդի մասին («Յառաջ», 9 եւ 16 Ապրիլ)։ Բայց ընկերային հիւանդութիւններու դէմ պայքարի անհրաժեշտ ծանօթութիւնները, ինչպէս նաեւ կանխարգելչական եւ առողջապահական ընդհանուր գիտելիքները ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ տարածելու, անոր սեփականութիւնը դարձնելու համար, պէտք է կիրարկել ծանուցական արդի մեթոտները, այսինքն զանազան ձեւերով չարունակ կրկնել եւ ժողովուրդին մտքէն ու տեսողութենէն չհեռացնել այս կամ այն գաղափարը, պատկերը կամ տարրկան։

Խլիրդի մասին եւս որքան գրուի եւ խօսուի, դարձեալ անբաւական է։ Տակաւին անցեալ շաբաթ քննեցի կին մը, որ եկած էր իր ստինքի մէկ «աննշան ուռ»ին համար «մէհլէմ» մը ուզելու։ Երեւութապէս աննշան էր ուռը, ընկոյզի մը չափ, առանց վէրքի, առանց ցաւի։ Հիւանդին կարծիքով «մէհլէմ» մը բաւական պիտի ըլլար զայն անհետացնելու համար։ Եւ սակայն ստինքի խլիրդ մըն էր (cancer, ինճիթմէ պէնի), որ տարածուած էր անութի խոյլերուն եւ թերեւս աւելի հեռուն։ Գործողութեան կարելիութիւնն իսկ խնդրական էր։ Հազիւ կրցայ համոզել որ յաջորդ օրն իսկ հիւանդանոց երթայ։ Քանի մը օր վերջ լուր առի որ ոչինչ կարելի է ընել, դարմանումի ժամանակը անցած է։

Եւ այդ կինը զոհ պիտի երթայ իր տգիտութեան։

Ահա թէ ինչու «Յառաջ»ի մէջ հետզհետէ ամփոփումը պիտի տամ վերոյիշեալ յօդուածներուն, զորս Ընկերային Առողջապահութեան Պաշտօնատունը «Բուժանք»ի ղրկած էր հրատարակութեան համար։

***

Առաջին յօդուածը գրած է, խլիրդի մասին ընդհանուր գիտելիքներու շուրջ, Georges Rislet, անդամ Ֆրանս. Կաճառին, նախագահ Ընկերային Թանգարանին եւ Առողջապահական Փրոփականտի Ընդհանուր Յանձնախումբին։

Ստորեւ կուտամ այդ յօդուածին կարեւոր մասերը։

Մինչեւ վերջին տարիները, խլիրդը իրաւամբ նկատուած էր անխուսափելի եւ ճակատագրականօրէն մահացու հիւանդութիւն մը։

Այժմ կրնանք բարձրաձայն յայտարարել թէ այդ համոզումը բոլորովին ճիշդ չէ, եւ թէ ժամանակէ մը ի վեր մեծ յառաջդիմութիւններ ձեռք բերուած են այդ սարսափելի հիւանդութեան դէմ։

Տակաւին չէ գտնուած այն պատճառը, որ մարդկային էակներու արբեւակերպի ներկայ պայմաններուն մէջ յառաջ կը բերէ խլիրդը։

Ժամանակ մը կարծեցին թէ մասնաւոր տուներ կան, որոնց բնակիչները ընդունակ են խլիրդ ունենալու (maison à cancer)։ Բայց չուտով լքուեցաւ այդ վարկածը։

Ոմանք փորձեցին հաստատել խլիրդին վարակիչ ըլլալը։ Բայց այդ պարագան հաստատող ոչ եւ է վճռական փաստ չունինք տակաւին։ Առաւելն կարելի է ըսել թէ կարգ մը արհեստներ՝ աւելի ենթակայ կը դարձնեն խլիրդի, քան ուրիշներ։

Խլիրդը ամէն տարի ահագին թուով զոհ կը խլէ մարդկութենէն։ Անշուշտ անոր մահացութիւնը նուազ է մանկական հիւանդութիւններու, թոքախտի, սիֆիլիսի եւ թոքային սուր հիւանդութիւններու մահացութենէն։ Այսու հանդերձ ամէն տարի հազար հոգիի վրայ 1,2 ը խլիրդէն կը մեռնին. այդ հաշուով միայն Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի 40—50,000 հոգի զոհ կ'երթան այդ հիւանդութեան։

Երեւութապէս կը թուի թէ խլիրդի պարագաները հետզհետէ կը չատնան։ Իրականին մէջ, ներկայիս ալ աւելի լաւ կը ճանչնանք զայն, ուշադրութիւն կը դարձնենք անոր եւ երեւան կը հանենք զայն։ Բայց էական է զայն ժամանակին երեւան հանել, որովհետեւ ատկէ կախում ունի արմատական բուժումը, դարմանումին յաջողութիւնը։ Եւ այդ ուղղութեամբ է որ ճիգ կ'ընեն այն ընկերակցութիւնները, որոնք կազմուած են խլիրդին դէմ պայքարելու համար։

Կարելի՞ է խլիրդը ժառանգական նկատել։ Այս մասին ստոյգ տուեալներ չունինք։ Բայց պէտք է լրջօրէն նկատի առնել զայն։ Կը թուի թէ կան ազգակներ որոնք որոշ չափով տրամադրութիւն եւ գետին կը ստեղծեն խլիրդի կազմութեան եւ աճումին համար։

Այսպէս, համաձայն Փրոֆ. Կուժըրոյի եւ Բէդայի հետազօտութիւններուն, 100 խլիրդի վրայ 47ը կը կազմուին եւ կ'աճին սիֆիլիսի հետեւանքով մնացուած հիւսուածքներու մէջ։ Եւ այս պարագան, մասամբ մխիթարական կարելի է նկատել, որովհետեւ կը նշանակէ թէ սիֆիլիսը լաւ դարմանելով կարելի է կարեւոր չափով խուսափիլ խլիրդ ունենալու հաւանականութենէն։

Առողջապահական կանոններու կիրարկումը, մորթին մաքրութիւնը եւ մորթային կասկածելի ուռերու անմիջական դարմանումը կանխարգելչական օգտակար միջոցներ են մորթային խլիրդին դէմ։

Բերանի խլիրդները յաճախ երեւան կուգան սիֆիլիսով եւ մասամբ ծխախոտի չափազանց գործածութեամբ վնասուած բերաններու մէջ (լեզու, կոկորդ, խռչակ, եւայլն)։ Այս պարագային եւս կարելի է կանխարգելչական միջոցներու դիմել, լաւ դարմանելով սիֆիլիսը եւ չափաւորելով կամ դադրեցնելով ծխելը։

Հարիւր խլիրդի վրայ 5ը՝ բերանին, 20ը՝ արգանդին, 40ը ստամոքսին եւ աղիքներուն, 15ը՝ ոսկորին եւ մնացեալները մարմնին ուրիշ մասերուն մէջ կը կազմուին։

Խլիրդին դէմ ներկայիս մասնայատուկ դարման մը չունինք։ Խլիրդը դարմանելու համար կամ զայն կը փճացնեն տեղին վրայ, ռէնթկընեան ճառագայթներով եւ ռատիոմով, կամ գործողութեամբ կ'անդամահատեն մարմնին այն մասը ուր կը գտնուի ուռը։

Վիրահատութիւնը յաճախ արմատապէս կը բուժէ, պայմանաւ որ գործողութիւնը կատարուի հիւանդութեան սկիզբը, երբ ուռը տակաւին չէ եղած իր պատեանէն եւ չէ տարածուած։

Ռատիոմով եւ ռէնթկընեան ճառագայթներով չողադարմանումը եւս արմատապէս կրնայ բուժել, միշտ այն պայմանով որ կանուխ կիրարկուի դարմանումը։ Հակառակ պարագային բուժումի հաւանականութիւնը զգալիօրէն կը նուազի։ Այսու հանդերձ չողադարմանումը օրէ օր կը կատարելագործուի եւ յոյս կայ որ ապագային կը դառնայ դարմանումի միակ եւ արմատական միջոցը։

Բայց դարմանումի արդիւնքը կախում ունի նաեւ այն մասէն ուր կազմուած է ուռը։

Այսպէս, մորթի, չրթունքներու արգանդի եւ լեզուի կարգ մը խլիրդները շատերը կարելի է արմատապէս բուժել։

Բայց երբ խլիրդը կը գտնուի ներքին գործարաններուն — ստամոքսին, աղիքներուն, լեարդին — մէջ, այս պարագային քիչ անգամ կարելի է արմատական բուժում յուսալ։ Եւ այս գլխաւորաբար այն պատճառով որ երկար ատեն պահուած կը մնան այս գործարաններու ուռերը, եւ երբ երեւան կը հանեն, արդէն անցած կ'ըլլայ արդիւնաւորապէս դարմանելու ժամանակը։

Ահա թէ ինչու ժողովուրդը պէտք է բժշկական քննութեան դիմէ կասկածելի նշաններու եւ ուռերու առթիւ, որպէս զի կարելի ըլլայ ժամ առաջ երեւան հանել խլիրդի պարագաները եւ արմատապէս փճացնել զանոնք։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

րը, Տաճկի ներկայութիւնը, այդ մի ժամուան իր ապրած ու անպատուած օրերը, ու անխնում ազգագաւ Բակունցներին: Մի պահ դադարել էր սրտոր հրացան եւ գնդացիրների: Սեպտեմբերի 3ին 1920 թուին սկսեց յարձակում Ճանգիլանի կողմից մեծ ուժով: Վանիձորի դիրքերի վրաժի օրու տաք կռուից յետոյ թշնամուն յաջողուեց, փախուստի մատնել եւ գրաւել մեր դիրքերը: Մեծ Գուրդէն, Փոքր Գուրդէն, Հալիքար եւ ուրիշները:

Գնդացիրային կրակը անընդհատ սրտում էր ամբողջ օրը: Մերոնք բռնեցին Ալղարայի բարձունքները: Բայց նրանց յաջողութիւնը երկար չը տեւեց, անմիջապէս կռուի վայրը համախմբեցինք կարեւոր ուժեր, հակայարձակման անցնելով, վերստին գրաւեցինք առաջի օրը թողած դիրքերը: Թշնամին պարտուած, վերաւոր բռնեց նահանջի ճամբան: Դեռ այդ ճակատում չվերջացած կռիւը, սկսուեց կռիւ Օրդուբաթի կողմից:

Թշնամու կողմից գործում էր մի դաշտային, երկու հատ լեռնային թնդանօթ, եւ իրարանցում էր գցել Կաքաւաբերդի գիւղերը: Այդ ճակատում էլ երկար չկարողացան դիմանալ, երկրորդ օրը թողնելով մեծ աւար, խուճապային փախուստի դիմեցին:

Այդպէս թշնամու ուժերը բազմամարդ, լաւ մարզուած վինտօվներով եւ հրամանատարներով, գնդացիրներով ու հրետանիներով յարձակեցին վեց անգամ առանց դադարի Ջանգիլանի կողմից, հինգ անգամ Օրդուբաթի. ամէն անգամ էլ լաւ դաս տալով, փախցրինք եւ առաջ խաղալով գրաւեցինք Ղափանը, Գորիսն ու Սիսեանը: Ամրացանք մընացինք մինչեւ 21 թուին Յունիս-Յուլիս, վայր դրինք զէնքերը:

Թշնամին բաց գտնելով մեր դռները իր առաջ եկաւ անարգել առանց կռուի գրաւեց պատմական, անառիկ ու անընկճելի Զանգեզուր Գենուազը: Իսկ աչքի ընկնող կռուող ուժերը ստիպուած բռնեցին Պարսկաստանի ճամբան:

Միակ անկիւնը ամբողջ հայութեան, որտեղ չկարողացաւ ոտք դնել Թուրքի պիղծ ոտքը, այդ Գենուազն է: Անցան միջեղբայրական կռուի օրերը: Թուրքի աւերիչ ոտքը ծանրաբեռնուած թալան ու աւարով հեռացաւ մեր երկրից: Ու նրանց տեղ կարմիրներ եկան:

Այսօր, երբ տասը տարի է անցել այդ ծանր օրերից, մխիթարական ոչինչ չկայ:

Գիւղերը քարու քանդ, տները, շտեմարանները սրբուած: Գիւղացիք հիւծուած, կմախացած, թախծոտ պտտումեն ինչպէս ուրուականն:

Ահա՛ պատկերը 10 տարուց յետոյ, մեր շէն, կենսուրախ եւ բմբոստ գիւղերի:

Գ.-էՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի, վարժարանին նորակառոյց Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, հայ եւ ֆրանսացի խուռն բազմութեան մը ներկայութեան եւ արժանավայել հանդիսաւորութեամբ մը:

Ինչպէս սովորութիւն եղած է արդէն Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններու տարեգրութիւններուն մէջ, հանդէսին այս անգամ եւս կը նախագահէր ֆրանսական ակադեմիայէն անդամ մը՝ Պ. Ժորժ Կոյիոյ, ներկայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն մէջ կը նշմարուէին ծովակալ De La Thouillerie, Փարիզի իտալական դեսպանատան կոմէկոնս Della Torre եւ հիւպատոսը, Oeuvre d'Orientի նախագահը, եւ ծանօթ հայ դէմքեր:

Ժամը 4.30ին հանդէսը բացուեցաւ «Marseillaise»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով: Վարժարանին քաղաքական տեսուչ հրամանատար Զ. Խանզատեան իր ֆրանսերէն գեղեցիկ բացման խօսքէն վերջ Մխիթարեան կաճառի այս տարուան մրցանակը յանձնեց օսմանեան կայսրութեան նախկին շինութեանց նախարար Պ. Պետրոս Հալաճեանի, իր վերջերս հրատարակած «De la Crise à la Prospérité» այնքան շահեկան աշխատասիրութեան համար:

Խօսք առաւ յետոյ ծովակալ De La Thouillerie որ ներշնչուած բառերով գրուատիքն ըրաւ հայ ժողովուրդի կենսունակութեան եւ վստահեցուց ներկաները որ Ֆրանսա պիտի օժանդակէ անդաստական հայութեան հանգրուան մը գտնելու գործին եւ եղբայրական սիրով պիտի ողջունէ վաղուան Ազատ Հայաստանը:

Տեսուչ Հայր Սահակ վրդ.ի հակիրճ տեղեկատուութենէն իմացանք որ ներկայ տարեշրջանին վարժարանը ունեցած է 50 գիշերօթիկ եւ 4 ցերեկօթիկ աշակերտ՝ 18 ուսուցիչներով որոնց կէսը օտար: Հայագիտական ուսումները, պատմութիւն, մատենագրութիւն եւն., աւանդուած են Մխիթարեան հայրերու կողմէ: Գիտութիւնները եւ օտար լեզուները ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի կարող ուսուցիչներէ, իսկ երաժշտութիւն, գծագրութիւն եւ գեղագրութիւն՝ նոյնքան կարող հայ ուսուցիչներէ:

Տեսուչ Հայր Սահակ վ. աւելցուց որ վարժարանը իր դասախօսութիւններով, երաժշտական եւ թատերական հանդէսներով Փարիզահայ գաղութին ազգային, մտաւորական եւ կրթական վառարանն է հանդիսացած՝ որուն շուրջ պէտք է բոլորուին բոլոր Հայերը անխտիր: Մուրատեան վարժարանը եղած է միանգամայն հայ եւ ֆրանսական յարաբերութիւններու յօդակապը: Մխիթարեան միաբանութիւնը ըրած ըլլալով իր նիւթական եւ բարոյական ամենամեծ զոհողութիւնները, եթէ, աւելցուց Հ. Սահակ վրդ., հայութիւնը չկարենայ ըմբռնել այն նախախնամական դերը որուն կոչուած է Մուրատեան վարժարանը, ապագայ պատմաբանը պատասխանատուները մեր մէջ միայն պիտի փնտռէ:

***

Անմիջապէս վերջ դասարանի կարգով տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւնները:

Վարժարանին բարի վարքի առաջին մրցանակը շահեցաւ Մարտիկ Եղիազարեան:

Բարձրագոյն դասարանէն առաջին հանդիսացած էր Նորայր Մեսրոպեան, երկրորդ՝ Արամ Գալէնտէրեան եւ Վահան Թահմազեան, երրորդ՝ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան եւ Արշաւիր Կլորիկեան:

Չորրորդ դասարանէն առաջին՝ Լեւոն Զատիկեան, երկրորդ՝ Արամ Թընկըրեան, Երրորդ՝ Եզնիկ Մոզեան:

Հինգերորդ դասարանէն առաջին՝ Ժիրայր Տէր-Թովմասեան, երկրորդ՝ Եդուարդ Մուրատեան, երրորդ՝ Անդրանիկ Միրաքեան եւ Ենովք Լազինեան:

Վեցերորդ դասարանին առաջին՝ Յակոբ Սէֆէրեան, երկրորդ՝ Անդրէաս Կորկանոֆ, երրորդ Նուպար Զաուրճեան:

Եօթներորդ դասարանէն առաջին՝ Ներսէս Թընկըրեան, երկրորդ՝ Վահէ Շաքարեան եւ երրորդ՝ Ժիրայր Մարգարեան:

Աշակերտներու մրցանակաբաշխութենէն վերջ Պ. Ժորժ Կոյիոյ արտասանեց իր ակադեմական հոյակապ ճառը որ յետոյ առանձին կերպով պիտի հրատարակուի ֆրանսական եւ հայկական մամուլին մէջ:

***

Ճոխ եւ զանազան էր յայտագրին գեղարուեստական բաժինը:

Վարժարանին երաժշտութեան ուսուցիչ Գ. Մ. Ալէմշահի ղեկավարութեան տակ գտնուող քառասուն հոգինոց սէնֆօնիք նուագախումբը հետզհետէ նուագեց Սպենդիարեանի «Երեւանի էթիւտներ»ը, Hydenի «Kinder Symphonie»ն եւ Գ. Մ. Ալէմշահի «Հէքեաթը», որ արժանացաւ ակադեմական Ժորժ Կոյեոյի հիացման եւ մասնաւոր գնահատանքին՝ իրեն ճառախօսութեան սկիզբը:

Նմանապէս յաջող էին աշակերտներու խմբերգները:

Աշակերտները արտասանեցին զանազան լեզուներով գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ՝ Վ. Հիւկօյէն, Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանէ, Լէոբարդիէն եւլն.:

Ժամը 5ին վերջացաւ ամավերջի այս գեղեցիկ եւ ընտանեկան հանդէսը, ներկաներու անօրինակ խանդավառութեան եւ ծափերուն մէջ:

Կը գնահատենք Սեւրի Մխիթարեան Հայրերը, որոնք Սէնի գեղածիծաղ ափերուն եւ լոյս քաղաքին անմիջապէս մօտիկը, Բոմբաստուրեան պատմական դղեակին մէջ կը կրթեն եւ կը դաստիարակեն գաղթահայ նոր սերունդը, բանալով անոր առջեւ հայրենի աւանդութիւններուն եւ փառքերուն լուսաւոր ճանապարհը:

Յ. Տ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ ՏՈՒՐՔ

«Միլլիյէթ» (30 Յունիս կը գրէ.— Տնտեսական տագնապի տուրքին իբրեւ յաւելուած, կառավարութիւնը նոր օրինագիծ մը ներկայացուց Ազգային Մեծ Ժողովին: Այս օրինագիծը քննութեան պիտի առնուի Նոյեմբերին, երբ կը սկսի Ազգ. Մեծ Ժողովին նոր նստաշրջանը:

Ըստ այդ նոր օրինագծին, հարիւրին կէս համեմատութեամբ տնտեսական տագնապի տուրք պիտի գանձուի արժեթուղթերու եւ պարտամուրհակներու տոկոսէն, աւանդներէն ու փոխառութիւններէն: Դրամական այսպիսի գործերէ տուրք պիտի գանձուի նոյնպէս, եթէ անոնք օտար երկիրներու հետ ալ տեղի ունենան: Օտար երկիրներու նման դրամական գործառնութեամբ զբաղողները պարտաւոր են օրինագծին վաւերացումէն 15 օր յետոյ տեղեկացնել մասնաւոր մարմիններու:

Փոխադարձութեան պայմանով, օտար դեսպաններու, հիւպատոսներու եւ իրենց պաշտօնէութեան վճարումներէն տուրք չպիտի գանձուի:

Ազատ ասպարէզի հետեւորդներէն, բժիշկներէն, ատամնաբոյժներէն, անասնաբոյժներէն, փաստաբաններէն, երկրաչափներէն եւ ճարտարապետներէն տագնապի տուրք պիտի գանձուի հիմ բռնելով իրենց շահը:

ՇԱՔԱՐ, ՍՈՒՐՃ ՈՒ ԹԷՅ

Էնկիւրիէն հեռախօսով կը տեղեկացնեն «Միլլիյէթ»ի (29 Յունիս).— Շաքարի, սուրճի եւ թէյի ներածման մասին օրինագիծը տպագրութեան տրուեցաւ եւ բաժնուեցաւ երեսփոխաններուն: Ահա գլխաւոր կէտերը այդ օրինագծին.

Յօդուած 1.— կառավարութիւնը արտօնուած է շաքարի, սուրճի եւ թէյի ներածման գործառնութիւնները իր հսկողութեան տակ առնել: Անոնք որ կ'ուզեն շաքար, սուրճ ու թէյ ներածել, պարտաւոր են այդ ապրանքներուն արժէքով Թրքական ապրանք արտածելու խօսք տալ կառավարութեան:

Յօդ. 2.— Համաձայն 31 Մայիս 1932էն առաջ կնքուած պայմանագրութիւններու, երբ շաքար, սուրճ եւ թէյ ներածուի Թուրքիա, — կամ, այս օրինագծին հրատարակութենէն առաջ եթէ շաքարի, սուրճի ու թէյի ապսպրանքները Թրքական աքսամտուն համնին, ազատ պիտի ըլլան օրինագծին յիշեալ պայմաններէն:

Յօդ. 3.— Ներկայ օրէնքը հրատարակութեան տրուելու օրէն իսկ գործադրութեան մէջ կը մտնեն իր պայմանները:

ՈՒՐԵ՞ՐԸ Կ'ԵՐԹԱՅ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թրքական արտածման պաշտօնատունը վիճակագրութիւն մը պատրաստած է 1930 եւ 1931 տարիներու ծխախոտի արտածման մասին, ցոյց տալով երկիրները, որոնք ծխախոտ կը գնեն Թուրքիայէն: Ահա թիւերու այդ տախտակը.—

	1930	1931
Երկիր	Թրք. ոսկի	Թրք. ոսկի
Գերմանիա	8,447,071	2,058,897
Ամերիկա	10,422,881	7,609,515
Աւստրիա	1,248,222	1,028,034
Պելճիքա	1,847,720	582,205
Պուլկարիա	——	——
Չեխոսլովաքիա	1,071,682	3,011,517
Ֆրանսա	147,759	66,443
Անգլիա	825,906	45,859
Հոլանտա	1,585,695	2,464,849
Շուէտ	221,786	193,049
Զուիցերիա	62,366	33,147
Իտալիա	12,516,396	9,004,254
Հունգարիա	224,660	590,239
Եգիպտոս	2,327,596	1,193,565
Լեհաստան	417,976	41,483
Ռումանիա	6,230	81,893
Ռուսիա	——	——
Սուրիա	213,735	121,303
Եուկոսլավիա	64,087	59,649
Տանիմարքա	——	91,475
Ֆինլանտիա	——	18,645
Լեթոնիա	——	2,373
Եսթոնիա	——	34,410
Նորվեկիա	——	3,977
Ուրիշ երկիրներ	1,317,301	395,642
Գումար	42,981,058	28,811,423

Այս տախտակը ցոյց կուտայ, որ ամէնէն աւելի ծխախոտ կը գնէր Իտալիան: 1931 տարուան ընթացքին մեծ քանակութեամբ ծխախոտ գընած են կարգով Իտալիա, Ամերիկա, Չեխոսլովաքիա, Գերմանիա եւ Հոլանտա: Պէտք է աւելցնել, որ Իտալիա Թրքական ծխախոտ կը ներածէ եւ յետոյ կ'արտածէ ուրիշ երկիրներ:

1932 տարուան առաջին հինգ ամսուան ընթացքին, Թուրքիա արտածած է 10,556,721 Թրքական ոսկի արժէքով ծխախոտ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԵՐՔԸ

Իզմիրի Առեւտրական Սենեակի Տնօրէնութիւնը կը տեղեկացնէ թէ այս տարի, եղանակը նպաստաւոր գացած պարագային, խաղողի բերքը պիտի հասնի յիսուն միլիոն քիլոյի: Թուզի բերքին մասին կարելի չէ գաղափար մը կազմել, այսուհանդերձ թզենիներուն բեռնաւորումը դիտելով՝ կը կարծուի որ այս տարուան բերքը հարիւրին 15 աւելի ըլլայ անցեալ տարուան բերքէն:

Կիրասոնի կաղինի բերքը կ'ենթադրուի չորս հարիւր հազար կենդինար, առանց հաշուելու Թիրէպոլուի շրջանին բերքը:

Վերջին օրերս, անձրեւը նպաստաւոր է հունձքին: Ուշաքի, Էսկիշէհիրի, Զանկըրըի, Քալէճիկի, Տրապիզոնի մէջ մէկ միլիմէթր անձրեւ տեղաց Յունիսի վերջին օրերուն, իսկ Պաֆրայի, Փուլաթլըի, Էնկիւրիի, Քըրշէհիրի մէջ՝ երեք միլիմէթր, Իզմիթի, Մարզուանի, Եոզկատի, Սամսոնի, Քէօքինի, Սիվրիհիսարի մէջ՝ վեց միլիմէթր, Զորումի, Կիրասոնի մէջ՝ եօթ միլիմէթր:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԸ ԷՇՈՒՆ ԿՌՆԱԿԻՆ ՎՐԱՅ ԴՆԵԼ ԹԷ...

Անոնք, որ Թուրքիայէն կուգան, գիտեն թէ փոապաններր էշ մը ունին անպայման: Երկու խոշոր սակառներ կը կախեն էշուն կռնակէն, հաց կը լեցնեն սակառներուն մէջ եւ դռնէ դուռ պտըտցնելով էշը՝ հաց կը ծախեն յաճախորդներուն:

Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը հաստատած է, որ առողջապահական պայմաններու հակառակ է հացը փոխադրել այդ ձեւով: Եւ առաջարկած է սակառներուն ներսի պատը «կալվանիզէ» ընել:

Կահագործներու Ընկերութիւնը նկատել տուած է Քաղաքապետութեան թէ կարելի չէ տեղական միջոցներով շինել պահանջուած ձեւը, եւ փոխանակ օտար երկիրներուն հասոյթի նոր աղբիւր մը հայթայթելու՝ առաջարկած են բարակ տախտակով պատել սակառներուն ներսի երեսը: Մինչ այդ, արտօնուած է, որ փոապաններուն Թուրք աշկերտները կռնակով փոխադրեն հացի սակառները: Թուրք թերթերը չեն ըսեր թէ էշը նորէն պիտի ընկերանա՞յ հացաբաշխ Թուրք աշկերտին, ինչպէս առաջ Թուրք աշկերտը կ'ընկերանար հացաբաշխ հեղիշուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Ժ. տարի, թիւ 8 (Յունիս), հետեւեալ նոխ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ոսկեփայլ Բզէզը, Արմ. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Քառեակներ, Ե. Մէհտէրեան՝ Սէրը, Յ. Մնձուրի՝ Աշունը, Ա. Սրապեան՝ Թուշնիկի հանգոյն, Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը, Կ. Զարեան՝ Բանկօոպը, Ա. Անոյշ՝ Առիւծը վիրաւոր, Վ. Վալադեան՝ Գարամեան Հրանդ, Ա. Աճէմեան՝ Ափերուն վրայ, Ս. Ցարգուարթեան՝ Կարօտ, Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ, Ա. Գառօնէ՝ Երկու երգ, Վ. Սօֆեան՝ Դու, Վ. Հայրապետեան՝ Քիլի բանահիւսութենէն, Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ — Թաթարական ընդհարումները, Ս. Մասուրեան՝ Գիտական պատերազմը, Ա. Խատիսեան՝ Քաղաքապետի մը յիշատակները, Ռ. Բերբերեան՝ Գ. Քաթիպա, Վ. Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, Տարագիր՝ Ցուց մը անցեալէն, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Օ. Ամերիկահայ կեանքը, Խ. գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար:

Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Str. Boston Mass (U. S. A.):

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Գ. ՄԱՍ

Յաջորդ առաւօտ, ամբողջ քաղաքը շշմած էր: Սուրէնի ձերբակալուած ըլլալէն ոչ ոք լուր ունէր: Եկեր պաշարեր էր տունը եւ առաւօտ մեկնէր էր խմբագրատուն: Մայրը չափազանց ուրախացաւ, երբ տեսաւ որ նոյն օրն իսկ Օսման էֆէնտի, ընտանեօք, փոխադրուեցաւ ուրիշ տուն մը՝ Ամուսնոյն մօտենալով,

— Տեսա՞ր, Ռուբէն — ըսաւ — փայտը վեր առ, գող շունը կ'իմանայ...

Կուսակալը չէր կրցեր բացատրել եղելութիւնը: Սպանութիւն եւ փողոց...: Իրեն համար որոշ էր, սակայն, որ կուսակցութեան մէկ ձեռնարկն էր:

— Առոր մէջ, Դաշնակցութեան մա՛տը կայ — ըսաւ Մէհմէտ պէյ՝ կուսակալին — մերինին գիտակցութեամբը եղած բան է... արտակարգ բան էր, պէ՛յս...

= Այո՛. այս առաւօտ Դաւիթ էֆէնտին եկաւ եւ յայտնեց որ դրամ են ուզած ու մերժած ըլլալուն համար սպաննած են...: Յետոյ, շատ խնդրեց որ պաշտպանենք զինենք... Կը գանգատի. «քօմիթաճըլար» կ'ըսէ... Օննէս աղայի կնոջը վկայութեանը համաձայն, մէկը մօտեցած ու կրակած է: Անկէ վերջ է որ մեծ պայթիւնը լսուած է...:

— Այո՛. հո՛դ է որ անլուծելի կը մնայ հարցը: Ի՞նչ կ'ըսէ ոստիկանապետը:

= Վստահ է որ սպաննուած է ահաբեկիչը:

— Իրա՞ւ:

= Այո՛:

— Ո՞վ է եղեր:

= Չեն կրցած ճանչնալ: Ժամ մը վերջ աւելցած ուժերով գացած վերցուցած են մեր զոհերը: Բայց, միւսը գտած չեն: Փնտռած են, լոյսով, արեան հետքեր: «Ոչինչ կայ» կ'ըսեն...

— Ի՛նչ վարպետորդի են անոնք... Հետապնդում կը կատարուի, անշուշտ: Ամբողջ Թրքութիւնը գրգռուած է:

= Այսինքն՝ խուզարկութիւններ: Խուզարկած են, նաեւ, Սուրէնենց տունը... գտած են թուղթ մը... կարծած են որ գաղտնի գրութիւն է... տեսայ... տառ «Թափու»ի թուղթն էր...

— Թափուի՞, — ցատկեց տեղէն Մէհմէտ պէյ...

= Այո՛...

— Տուէ՛ք ինծի...

= Ի՞նչ օգուտ, երբ ինքը՝ տէր կայ ու արձանագրութիւնը՝ տետրակներուն մէջ...

— Հետապնդենք զինքը, փնտռենք ապացոյց մը զայն ձերբակալելու համար...

Զար ու խորամանկ ժպիտ մը գծուեցաւ կուսակալին դէմքին վրայ:

Աչքերը կը փայլէին զազրելի հեղնանք մը արտայայտելէն: Ծխատուփը հանեց, սիկառ մը դրաւ բերնին ու լուցկին բռնկցնելով,

= Հետապնդման հարկ չկայ, — ըսաւ — քուկինդ ձերբակալեր են ոստիկանները, բայց փախեր է... ոստիկանապետը ճանչցեր է...

— Ո՞վ...

= Սուրէ՛նը...

— Այո՞... է՛, փա՛ստ մը, ահաւասիկ...

= Անցորդ մըն էր, կ'ըսէ, կրնա՞նք ապացուցանել:

— Այո՛, բայց, տարակոյս չկայ որ Սուրէն գլխաւոր թելադրիչն է այս գործին: Դիակ մը կայ, վերջապէս լաւագոյն առիթն է ձերբակալելու զայն...

= Ո՛չ. ես կը նախընտրէի որ բանուոր անարժէք մէկը ըլլար:

— Ինչո՞ւ:

= Որովհետեւ, կարելի չէ վար դնել Սուրէնը: Կը վտանգենք ամբողջ գործը: Պէտք է շարժիլ կամաց կամաց: Հետապնդել առանց հոտը դուրս տալու...:

Յետոյ, ոստիկանութեան տնօրէնը կանչելով իր քով, հրահանգեց թէթեւ խուզարկութիւն մը կատարել եւ այնպէս տարածայնել Թուրք հանրութեան մէջ թէ ծխախոտ փախցնողները ընդհարում ունեցած են դէտերու հետ եւ Օննէս աղա եւս զոհ գացած է պատահաբար:

Խուզարկութիւններ կատարեցին: Բայց, խանութը կէս գիշերուընէ պարպուած էր: Վարպետ Ռուբէն, դժգոհ եղածէն, տունը ահագին ազմուկ էր բարձրացուցեր՝ «արիւնը արիւնով չեն լուար» ըսելէն:

Նոյն օրը Սուրէն հրաւէր ստացաւ կուսակալէն: Վարպետ Ռուբէն վախցաւ նախ: Բայց, զարմացաւ յետոյ, երբ իմացաւ որ կուսակալը եղած է շատ քաղաքավար, ներողութիւն խնդրած է եղած թիւրիմացութեանը համար ու փափաք յայտնած, որ Սուրէն իր կարելին ընէ հանդարտեցնելու համար կրքերը: Իսկ Սուրէնի մեկնած ատեն, — «յարգանքներս չէք մոռնար» — աւելցուցեր է — «գրել Դիմաքսեան էֆէնտիին»:

Սուրէնի մայրը գոհ չէր, սակայն: Ակնարկելով Սուրէնի գիշերը ձերբակալուելուն, — որուն տեղեկացեր էր ի վերջոյ, — ու յետոյ եղած սիրալիր ընդունելութեան,

— Մուրէն էլաւ, մութ ջ'ո՛ւրն ինկաւ, անանկ չէ՞, տէ՛ր աղբար, — ըսեր էր...:

— :-: —

Դ. ՄԱՍ

I

Ամիսներ վերջ: 1914ի Օգոստոս: Տաք արեւ մը: Ամպի մը շուքը Տալապետին վրայ:

Տո՛ւմ-տում, տո՛ւմ-տում, տո՛ւմ-տում...

Բարթող էմմին՝ տանը առջեւ Քովը ուրիշներ: Բոլորն ալ կկուզ ըրած:

— ...Նա՛, աս Գերմանիան է — բարակ փայտիկովը շարունակեց գծել հողին վրայ էմմին, — սանկ վերէն մինչեւ Աւստրիային կուշտը. աս՝ Աւստրիան, Ղարատաղը... Հո՛ս ա Սըրպն է...

= Բուրդ գլօ՞խը, — հարց տուաւ գետինը նայողներէն մին:

— Պուլղա՞րիան:

= Հա՛:

Կ. ՄԵՀԻԿԵԱՆ

(Շարունակելի)

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջականներ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Պուճուկեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անպատճառաբար:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գաւառ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի եւ խիստ կարեւոր հարցեր: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆԻ Արարատ խումբի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 3ին ընկ. Մ. Ժամկոչեանի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Լիոնի շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը 12 Յուլիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ առժամեայ մարմինը ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի կազմին պատկանող բոլոր ընկերները՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ց. Հ. Կ. Խաչի Սէն Թ'էթիէնի նորակազմ մասնաճիւղին կողմէ: Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տի Հարմօնի մէջ: Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ Վ. ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՕՐ. ՀԷՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ (Կրօնօպլէն)

եւ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ (Լիոնէն)

գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ, հայկական պար փոքրիկներու կողմէ եւ կենդանի պատկեր:

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին անդամներէն (ով որ ազատ է) կը խնդրուի տպարան հանդիպիլ կամաւորաբար ԵՐԿՈՒՆՔ ծալլելու համար, վաղը Կիրակի, ժամը 3էն վերջ, 11 rue Louis Blanc.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս (Չարշանպացի) Նշան, մայրս՝ Ազապի, եղբայրս՝ Յարութիւն, Քոյրս Օլիս կամ Արաքսի: Իմացնել «Յառաջ»ի կամ Կարապետ Նշանեանի Mamultein Sanatorium, Djounié, Liban.

— Կը փնտռուի Սիվրիհիսարցի Յակոբ Ուզունեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի եւ իր եղբօր՝ Գրիգոր Ուզունեանի, c)o Garage Poste, Hmayag Aghapékian, Tauris-Perse (Via U. R. S. S.).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ի՜նչ տարօրինակ արարած է դա, եւ ի՜նչ տարօրինակ սէր դէպ ի փողոցի խեղկատակները. — ասաց Րիքարդօ վերադառնալով հիւրերի մօտ:

— Զգում է երեւի որ հոգեպէս ազգակից է նրանց, — ասաց Մարտինի: — Ինքն էլ ամբոխային մի խեղկատակ է:

— Ես կը ցանկայի, որ ուրիշ բան դուրս չգար. — ասաց Ֆարրեցի լուրջ ձայնով: — Եթէ խեղկատակ էլ է, շատ վտանգաւոր տեսակից:

— Վտանգաւո՞ր. ի՞նչ տեսակից:

— Այնպէս. ինձ դուր չեն գալիս նրա այդ խորհրդաւոր բացականչութիւնները: Սա արդէն երրորդ անգամն է որ հեռանում է. ու ես ամենեւին չեմ հաւատում, որ Պիզա էր գնացել:

— Իսկ ինձ թւում է, որ նա չի էլ ծածկում, թէ գնացել էր սարերը, — ասաց Սակկոնի: — Նա մինչեւ անգամ չաշխատեց էլ հերքելու, թէ դեռ յարաբերութեան մէջ է կոնտրաբանդիստների հետ, որոնց հետ ծանօթացել էր Սավինեոյի ապստամբութեան ժամանակ. նրանցից օգտւում է իր գրածները փոխադրելու համար:

— Ես ձեզ հետ հէնց այդ հարցի մասին էի ուզում խօսել. — ասաց Րիքարդօ: — Ինձ թւում է, որ մեր կոնտրաբանդի գործը Րիվարէզին յանձնէինք ամէնից լաւը կը լինէր: Իմ կարծիքով տպարանական գործը Պեստոյում լաւ կազմակերպուած չէ. եւ հէնց փոխադրութեան եղանակը, սեկտաների մէջ փաթաթելը եւ այլն, այդ բոլորը աւելի քան նախնական է:

— Բայց մինչեւ հիմա ամէն բան հիանալի է գնում. — ասաց Մարտինի բարկացած: Նա զայրանում էր որ Գալլին ու Րիքարդօն շարունակ Բոլին իբրեւ օրինակ էին առաջ քաշում, որին պէտք էր հետեւել: Ամէն ինչ ոքանչելի կերպով սարքուած էր համարում նա մինչեւ այդ ծածուկ բանդիտի լոյս ընկնելը, որ տիպար էր դառնալ ամէնքի համար:

— Ստիպուած էինք համակերպելու նախկին կարգութեանը, երբ դեռ աւելի լաւը աչքի առաջ չունէինք: Բայց ինքներդ էլ գիտէք, չէ՞, որքան ձերբակալութիւններ են եղած ու որքան կապոցներ բռնուած են: Ես համոզուած եմ, եթէ Րիվարէզը գործը իր վրայ առնի, ամէն ինչ իւղի պէս կը գնայ:

— Ինչո՞ւ էք այդպէս կարծում:

— Նախ որ մենք կոնտրաբանդիստների համար օտար մարդիկ ենք. նրանք նայում են մեզ ոչ իբրեւ մարդու վրայ, այլ իբրեւ ոչխարների, որոնց խուզել է պէտք: Իսկ Րիվարէզը նրանց բարեկամն է, գուցէ նոյն իսկ եւ առաջնորդը, նրան հաւատում են: Ամէն մի կոնտրաբանդիստ Ապեննիններում, հաւատացնում եմ ձեզ, Սավինեոյի ապստամբակցին համար պատրաստ է անելու, ինչ որ մեզ համար երբեք չի անի: Վերջապէս մեզնից ոչ ոք Րիվարէզի պէս չի ճանաչում սարերը: Մոռացէք, չէ որ նա փախստական է եղել, ապրել է սարեցիների հետ ու բոլոր արահետները գոց գիտէ: Ոչ մի կոնտրաբանդիստ չի համարձակւի նրան խաբելու, նոյն իսկ եթէ կամենայ էլ եւ ոչ մէկին էլ չի յաջողւի, եթէ համարձակւի:

— Ուրեմն ի՞նչպէս, դուք ուզում էք նրան առաջարկէք որ իր վրայ առնի մեր արտասահմանեան հրատարակութիւնների ամբողջ ցրւումը, բաժանումը, հասցէները, մթերանոցները — մի խօսքով բոլորը, թէ՞ միայն փոխադրութիւնը:

— Ինչ հասցէներին ու մթերանոցներին է վերաբերում՝ նա հաւանօրէն գիտէ արդէն այն ամէնը, ինչ որ գիտենք մենք, նաեւ այն, որ մենք չգիտենք: Չեմ կարծում որ այդ կողմից նրան յայտնելու մի նոր բան ունենանք: Հրատարակութիւնների տարածման մասին էլ նախ պէտք է խորհուրդ անել բոլորի հետ: Ամէնից էական, իմ համոզմամբ, գաղտնի փոխադրութիւնն է: Թող մի անգամ գրքերը անվնաս մտնեն Բոլոնիա, տարածելը արդէն համեմատաբար դիւրին գործ է:

— Ես անձնապէս հակառակ եմ այդ ծրագրին. — ասաց Մարտինի:

— Նախ՝ Րիվարէզի ճարպիկութիւնը դեռ փորձուած չէ. ենթադրութիւն է միայն: Մենք դեռ չենք տեսել նրան կոնտրաբանդի գործի վրայ ու չգիտենք թէ ինչպէս կը պահէ իրեն վտանգաւոր վայրկեանին:

— Դէ՛, էլ այդ կողմից վախի բան չկայ. — ասաց Րիքարդօ: — Սավինեոյի ապստամբութիւնը ցոյց տուեց, որ նա գիտէ գործ տեսնել ինչպէս հարկ է:

— Բայց ի դրանից. — շարունակեց Մարտինի, Րիվարէզի մասին մեր ունեցած շատ քիչ տեղեկութիւնների վրայ դատելով, ճշմարիտ չգիտեմ կարելի է նրան վստահանալ կուսակցութեան բոլոր գաղտնիքները: Նա ինձ թեթեւսոլիկ ու ցոյցի խիփող մարդ է երեւում: Խիստ վտանգաւոր է բոլոր կոնտրաբանդի գործը միայն նրա ձեռքը տալը: Ի՞նչ էք կարծում, Ֆարրեցի:

— Եթէ միայն այդ առարկութիւնները ունենայի ես, ինչ որ դուք էք առաջ բերում, — պատասխանեց փրոֆէսորը, — ես անտարակոյս ուշ չէի դարձնել նրա այն առաւելութիւնների սիրուն, որ Րիքարդօն թւեց: Ես չեմ կասկածում ոչ նրա քաջութեանը ոչ էլ հոգեկան արիութեանը: Իսկ ի

նա լաւ է ճանաչում սարն ու սար

ցիները՝ շատ ապացոյցներ ունի

կայ մի այլ առարկութիւն: Ես հա

մոզուած չեմ որ նա սարերը միայն փ

րոփականտի համար է գնում:

կասկածի եմ գնում, որ ուրիշ նպա

տակ ունի. ի հարկէ մեր մէջը մն

եւ իմ ենթադրութիւնս եմ ասում.

Ինձ թւում է, որ նա մի որ եւ է սե

տի հետ կապ ունի, գուցէ եւ ամէնի

վտանգաւորի:

— Որի՞ մասին էք ասում. կար

գօտիների՞:

— Ո՛չ. դանակաւորների:

— Դանակաւորների՞: Բայց չէ

դա թափառականների մի փոքրիկ

բակ է, մեծ մասով գիւղացի, առա

ոչ մի կրթութեան ու քաղաքակ

փորձառութեան:

— Այդպէս էին եւ Սավինեոյի

պստամբները, բայց մի քանի կրթ

մարդիկ գլուխ էին կանգնած. կար

է որ սրանց փոքրիկ խումբն էլ այ

պէս է կազմուած:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ 1932
10 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1928 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Անցած կիրակի Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ, ու մենք տեսանք կայտառ հայ պատանիներ, հայեցի կրթութեամբ, զինուած նաեւ օտար լեզուներով եւ գիտութեամբ: Երրորդ տարին է որ կը բոլորէ այս վերահաստատուած վարժարանը, բայց կը խոստանայ բեղուն ապագայ մը, հաստատաքայլ ու մնայուն, դարաւոր Մխիթարեան հաստատութեան պէս:

Երկու շաբաթ առաջ ալ, Պէյրութի մէջ, իր երրորդ տարեշրջանը կը բոլորէր Հայ Ճեմարանը, ապագայ մեծ յոյսերով եւ յառաջդիմական կամքով:

Ահա, երկու յուսատու օջախներ, որ հիմնուեցան միեւնոյն տարուան ընթացքին, ելնելով միեւնոյն մտահոգութիւններէն եւ դիմելով միեւնոյն նպատակին: Այս պատճառով այդ երկու կարեւոր կրթական հաստատութիւնները մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն, ու մենք պարտական կը զգանք, ամէն տարի, տարագիր հայութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել անոնց վրայ:

Սեւրի Մուրատեան վարժարանը ունի 54 աշակերտ, 18 ուսուցիչներով: Պէյրութի Հայ Ճեմարանը այս տարի ունի 81 աշակերտ, 10 ուսուցիչներով:

Մէկը հաստատուած է Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մօտ հարիւր հազար հայութեան ծոցին մէջ. միւսը հիմք բռնած է Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Իրաքի մօտ երկու հարիւր հազարի հասնող հայ գաղութներուն մէջ: Բայց, իրաւապէս, այս երկու վարժարանները ամբողջ տարագիր հայութեան համար են, ու անոնք կոչուած են իրենց քաշելու հեռաւոր գաղութներու պատանիները, հայեցի բարձր կրթութիւն մը տալու անոնց:

Գոլէճի աստիճանով այս երկու վարժարաններու աշակերտութեան սակաւութիւնը չպէտք է չփոթեցնէ մեր ընթերցողները: Այդ հաստատութիւններու կարեւորութիւնն այն բարձր կոչումին մէջն է, որուն լծուած են անոնք: Երեք տարին կը բոլորեն 54 եւ 81 աշակերտով. բայց անոնց աշակերտներուն թիւը հետզհետէ պիտի բարձրանայ, հանրութիւնը հետզհետէ պիտի ծանօթանայ եւ գիտակցի այդ հաստատութիւններու կատարելիք մեծ դերին, ու գուրգուրանքով պիտի շրջապատէ զանոնք:

Տարագիր հայութեան կրթական ճակատը թոյլ է, նիւթական միջոցները խեղճուկ են, իսկ օտար վարժարաններու ընձեռած դիւրութիւններն աւելի քան կը պաշարեն հայ պատանի սերունդը: Հայկական դիմագծի պահպանումը, որ բոլորի մտահոգութիւնն է, անշուշտ մեծապէս կախուած է նախնական կրթութենէն: Մեր բոլոր գաղութները կլանուած են այդ մտահոգութիւններով: Հայութեան պահպանումը, ձուլումի դէմ եղած պայքարը, այս գետնին վրայ սրտառուչ տեսարան մը կը պարզէ: Բայց առօրեայ պայքարին լծուող հայ ժողովուրդը պէտք է գիտնայ վարել այս պայքարը, վարել այսօր, վաղը եւ հեռաւոր ապագային:

Ահա, այստեղն է որ գերազանց կարեւորութիւն կը ստանան յիշեալ դպրոցները եւ այն մէկ քանի հաստատութիւնները, որոնք ցրուած հայութեան կրթական գործին մէջ՝ միջնակարգ վարժարաններու դերը ստանձնած են:

Ապրիլեան եղեռնը հնձեց հայ մտաւորականութիւնը: Թուրքը լաւ գիտէր թէ գլխատելով հայ մտաւոր սերունդը, գլխատած կ՚ըլլայ ցրուած այն հայութիւնն ալ, որ իր սուրէն հեռու մնաց: Այսօր, պէտք է խոստովանինք, որ հայ մտաւորական տարրը խիստ շատ նուազած է. եղածներն ալ թերի կրթութիւն ունին. ուսուցիչներէն շատերը իրենց կոչումին անհամապատասխան են: Եւ դեռ պէտք է մխիթարուիլ այն խորհուրդով, որ այսօրուան մտաւորական եւ կրթական շարժումը մշակներ կը գտնէ հին բեկորներէն: Այս վերջին տասը տարիներուն, հայ պատանիները զրկուելով հայ միջնակարգ կրթութենէն, գալիք սերունդը, որ վաղը հայ իրականութեան մտաւորական տարրը պիտի կազմէ, հայութեան պիտի ներկայանայ նախակրթական պաշարով մը: Իսկ եթէ իր ուսումը շարունակած է օտար հաստատութիւններուն մէջ, եւ պաշար ունի, սակայն, հայեցի կրթութիւնը պիտի մնայ նախնական աստիճանի մը վրայ: Այս պակասութիւններով հասունցած հայ մտաւորականութիւնն ու կրթական մշակները չպիտի կրնան կուրծք տալ ձուլումի վտանգին, չպիտի կրնան բարձրացնել Հայոց կրթական մակարդակը, եւ սիւները դառնալ հայ մշակոյթին:

Այս պայմաններուն մէջ Սեւրի Մուրատեան վարժարանը եւ Պէյրութի Հայ Ճեմարանը մէկ մէկ հիմնական խարիսխներ են, Հայոց կրթական ամբողջ ճակատին վրայ, գիտակից ու կորովի պայքար մը մղելու: Որովհետեւ, այդ հաստատութիւններն են որ տարիներու աքնաջան եւ սիստեմաթիկ աշխատանքով հետզհետէ հայ ժողովուրդին պիտի հասցնեն դաստիարակ, ուսուցիչ, հանրային գործիչ, մէկ խօսքով՝ հայ մտաւորականը, որ իր ուսերուն վրայ պիտի առնէ հայութեան մշակութային պահպանման պատասխանատու մեծ գործը:

Արդ, Մխիթարեան հայրերն իրենց կարելին բրած են, ու հիմնած են վարժարանը, որ կրնայ 54ի փոխարէն կրթել 154 աշակերտներ: Հայ Ճեմարանը, հիմնուած է ժողովուրդի սանթիմներով եւ գերազանց զոհողութիւններով: Հոն կան 18 ուսուցիչներ, հոն տասը: Ու մտաւոր մշակներն իրենց թոքերը կը մաշեցնեն կրթութիւն տալու պատանիներուն, որոնք վաղուան մշակները պիտի դառնան: Ինչպէս կը տեսնէք ամէն բան պատրաստ է, եւ գործը կը քալէ:

Սակայն պարտական մը կայ որ պէտք է մեր խօսքը լսէ, աւելի շեշտակի՝ այս յուսատու օջախներուն ձայնը լսէ, — այդ, հայ հասարակութիւն է, ունեւոր միջին խաւը, կրթութեան նուիրուած անհատները՝ Բարեգործականը առաջին հերթին, որ այս դպրոցներուն՝ իրենց քսակները պէտք է բանան, որպէսզի հարիւրաւոր պատանիներ հնարաւորութիւն ունենան պատրաստուելու եւ պատրաստուելու վաղուան համար: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԱՊԱՏԻ ՔԱՐՈԶ

Անցեալները հարցում մը ուղղած էինք «Ապագայ»ին, գիտնալու համար թէ ինչո՞ւ երկու տող լուր մը իսկ չէր գտնուած իր սիւնակներուն մէջ՝ Գէորգ Չավուշի մահուան քառասունհինգամեակին առթիւ, երբ ամէն օր, նոյն սիւնակներուն մէջ *Թէնի*ի «հերոս»ներու ցուցադրութիւնը կը տեսնենք:

Ազգային արժէքներու «նախանձախնդիր» թերթը շուարած ու սրտնեղած իր լռութենէն, ոչ թէ անոր համար որ գեղեցիկ խօսք մը չի գտներ արձանագրելու անմահ հերոսի յիշատակին, այլ անոր համար, որ վատ բան մը չի կրնար ճարել զգացումները թունաւորելու, ահա, վերջապէս, իր «սրբազան» պարտականութիւնը կը կատարէ:

«Ապագա»ն կը հրատարակէ գրութիւնն արտասահմանի փողոցներուն մէջ մնծցած ազէտ տղայի մը, որ ո՛չ երկիրը կը ճանչնայ, ո՛չ անցեալը գիտէ եւ ոչ ալ պատմութիւնը կարդալու կարողութիւնն ունի, ցոյց տալու համար թէ Գէորգ Չավուշը սպաննուած է շէֆի մը թելադրանքով եւ Սուլուխցի հայու մը ձեռքով…

Եթէ այդ աննշան տղան իր չնչին հոգեբանութեան գոհացում տալու համար գրած է այդ տողերը, թերթի խմբագրութիւնը պիտի ունենար վայրկեան մը մտածելու՝ այդպիսի գռեհիկ սուտի մը տեղ տալու համար:

Բայց «Ապագա»ն կ՚ուզէ ապացուցանել թէ՝ եթէ ազնիւ բան մը ընելու անկարող է, վատ բաներ ընելու միշտ պատրաստ է. եթէ ազգային խնկական արժէքները փառաբանելու ատեն իր լեզուն կը կապուի, ցեխարձակումի համար՝ լեզուն ոսկոր չունի:

Բացատական այս կողմը յայտնի է մեզ, ու մենք այդ առթիւ ապացոյցներու պէտք չունինք: Կ՚ուզէինք գիտնալ թէ, «Ապագա»ն եւ իր նմանները, որ եւ է օր, որ եւ է պարագայի, ընդունա՞կ են ազնուութեան ապացոյցը տալու:

Ազնուութեան սիւնակը բաց կը մընայ իրենց առջեւ:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնէն տրուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովը պիտի գումարուի սեպտեմբերին:

Թէեւ ժողովին վայրը տակաւին չէ նշանակուած, սակայն կը կարծուի թէ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ:

Լօզանի մէջ տրուած որոշման մը համաձայն, խորհրդաժողովը պիտի բաժնուի երկու մասի. մէկը ելմտական, միւսը առեւտրական:

Ելմտական յանձնաժողովը պիտի ուսումնասիրէ ոսկիի, վարկերու, փոխանակութեանց եւ տագնապներու հարցերը: Առեւտրական յանձնաժողովը պիտի զբաղի մաքսատուրքերու, ներածումներու սահմանափակման, արտածումներու եւ արտադրութեանց մասին համաձայնութեանց հարցերով:

Անգործութիւնը

Վերջին շաբթուան ընթացքին, իբր նպաստընկալ անգործ, քաղաքետական սնտուկներու եւ բարեգործական հաստատութեանց մէջ արձանագրուած էին ընդամէնը 259,839 հոգի:

Նախանցեալ շաբթու անգործներու թիւն էր 263,162: Ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 3323 հոգիի նուազում մը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ յառաջիկայ ընտրութիւններուն առթիւ, կուսակցութիւնները լծուած են մեծ աշխատանքի: Գերման ռամկավար – ազատականները չեն ուզեր միացեալ ցանկ ներկայացնել ընկերվարականներուն հետ, հակառակ շրջող զրոյցներուն:

Պերլինի մէջ, համայնավար երիտասարդութեան կողմէ կազմակերպուած ցոյց մը տեղի տուաւ խռովութեանց: Երիտասարդները քարերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք կրակ բացին: Ի վերջոյ յաջողեցան ցուցարարները ցրուել:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 7 յուլիս.— Ազգ. Մեծ Ժողովին նստաշրջանը երկարաձգուեցաւ մինչեւ յուլիս 10, որպէս զի կարենայ քննել Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութեան հարցը:

Ազգ. Մեծ Ժողովը, անկէց վերջ, իր աշխատանքները պիտի վերսկսի նոյեմբեր 1ին:

× *ԷՆԿԻՒՐԻ, 8 յուլիս.— Պաշտօնական շրջանակները շատ զգացուած են Ազգերու Դաշնակցութեան գործակցելու համար Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրէն, եւ մանաւանդ, խորհուրդին անդամ երկիրներու պատուիրակներուն կողմէ, Թուրքիոյ մասին արտասանուած սիրալիր խօսքերէն:*

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, վաղը խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկէ այս հրաւէրին մասին հաստատական պատասխան մը և խորհրդարանին համաձայնութեամբ, այդ պատասխանը անմիջապէս պիտի հեռագրէ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարութեան:

× Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին առթիւ բողոքելու համար, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը մեկնած էր Ժընեւ ու ներկայացուցած յիշատակագիր մը:

Համաձայնութիւն Լօզանի մէջ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻԱՌ ԱՌԱՆՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ

Անգլեւֆրանսական ու գերման բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուեր էին նախորդ գիշեր, վերսկսան յաջորդ օրը: 4 ժամ տեւող վիճաբանութենէ յետոյ, կողմերուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ: Գերմանիա հատուցումներու գլուխէն կ՚ընդունի վճարել երեք միլիառ ոսկի մարք, առանց քաղաքական պայմաններու:

Համաձայնութեան մանրամասնութիւնները հետեւեալներն են.— Երեք միլիառի գումարը զոր Գերմանիա պիտի վճարէ վերջնապէս ազատելու համար հատուցումներէն, պիտի կազմուի պարտատոմսերով, որոնք պիտի յանձնուին Միջազգային դրամատան: Երկու տարի տեւող վճարումներու յետաձգումէ մը յետոյ, Միջազգային դրամատունը շրջարերութեան պիտի դնէ այդ պարտատոմսերը, անմիջապէս որ վստահ ըլլայ թէ ապահովուած է անոնց անուանական արժէքին 90 առ հարիւրը:

Այս գումարին չէջման համար պայմանաժամ նշանակուած է 37 տարի: Միջազգային դրամատունը պիտի ձեռնարկէ պարտատոմսերու յաջորդական շրջարերութեան. ինքն իսկ նշանակելով շրջարերութեան թուականները:

Երեք միլիառի պարտատոմսերու գետեղման համար, 15 տարի պայմանաժամ տրուած է Միջազգային դրամատան, որ այդ պայմանաժամէն յետոյ, պիտի ջնջէ մնացած պարտատոմսերը:

× *Լօզանի ժողովի պատուիրակութիւնները լիակատար նիստի մը մէջ ստորագրեցին հետեւեալ դիւանագիտական պաշտօնաթուղթերը:*

1) Համաձայնագիր մը Գերմանիոյ հետ:

2) Գերմանիոյ վերոյիշեալ փոխանցման միջոցներու մասին համաձայնագիր մը:

3) Ոչ – գերմանական հատուցումներու վերաբերեալ որոշմնագիր մը:

4) Կեդրոնական Եւրոպայի, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Եւրոպայի վերաբերեալ որոշմնագիր մը:

5) Համաշխարհային տնտեսական եւ ելմտական խորհրդաժողովին վերաբերեալ որոշմնագիր մը:

Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հանդէպ պարտքերու մասին:

Ռուսամերիկեան յարաբերութիւններ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԴԻՏՈՂ» ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ նշաններ կան որ Միացեալ - Նահանգներու կառավարութիւնը կը փափաքի, եթէ ո՛չ պաշտօնական, գոնէ կէս – պաշտօնական շփում մը հաստատել խորհրդային կառավարութեան հետ: Եւ ատոր համար, մտադրութիւն ունի Մոսկուա ղրկելու ամերիկեան «դիտող» մը:

Ռուսիա բնականաբար, գոհունակութեամբ պիտի ընդունի Ուաշինկթընի կառավարութեան կողմէ նման որոշում մը, իբր առաջին քայլը դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց:

Ինչ որ ալ ըլլայ, կը հաստատէ անգլիական թերթը, Ուաշինկթընի պաշտօնական կարծիքը համակրանքով կը դիտէ խորհրդային կառավարութեան հետ յարաբերութեանց մշակումը: Ուաշինկթընի կառավարութեան այս որոշման առիթ տուած են Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական յառաջխաղացումը եւ Չինաստանի կացութենէն բխած հարցերը:

Անգլեւիրլանտական վէճը

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը իր վերջին նիստին մէջ քուէարկեց իրլանտական ներածումներուն վերաբերեալ օրինագիծ մը: Օրինագծին մէջ՝ փոխոխութեան բոլոր առաջարկները մերժուեցան կառավարութեան կողմէ, ինչ որ տեղի տուաւ աշխատաւորականներու բուռն բողոքներուն:

Կալուածական տարեվճարներու հարցին մասին՝ անգլիական կառավարութեան ծանուցագիրը ղրկուեցաւ իրլանտական կառավարութեան, որ հաւանաբար, այսօր իսկ պիտի զբաղի այդ հար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵԽՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սուրիական «Էլ Նիտա» թերթը կը գրէ.

— Փորձերը ցոյց տուին որ թուրք կառավարութեան հետ կնքուած համաձայնութիւններէն եւ դաշնագիրներէն ոչ մէկ օգուտ կայ, քանի որ թուրքին մտայնութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած է:

Կ՚ըսէին որ թուրքեւսուրիական սահմանի վրայ պատահած դէպքերուն պատճառը երկու կողմերու բարի դրացնութեան քաղաքականութեան շուրջ համաձայնութիւն կնքած չըլլալն է: Բարի դրացնութիւնը, կ՚ըսէին, կրնայ վերացնել բոլոր դէպքերը եւ մարել կիրքերը: Բայց, ահա տեսանք որ, ֆրանսական հովանաւոր տէրութիւնը այդ բոլորը բրաւ: Մինչեւ հիմա կնքուեցան մէկէ աւելի համաձայնագիրներ Թուրքիոյ եւ բարձր քոմիսէրութեան միջեւ, որոնք բաւական են ապահովութեան վերահաստատման: Սակայն արդիւնքը ցոյց տուաւ որ այդ համաձայնութիւններու կնքումէն վերջ աւելի սաստկացան եւ բազմացան անապահովութեան արիւնոտ դէպքերը: Բոլոր գրգռութիւններու եւ յարձակումներու հեղինակները իրենք Թուրքերը ըլլալով հանդերձ, պատասխանատուութիւնը կ՚ուզեն մեզի վերագրել»:

«Էլ Նիտա» յիշելով Գուրու Պէյտաղայի ղեկավարութեամբ Թուրք աւազակախումբի մը սուրիական սահմանէն ներս մտնելով Սաքօղա գիւղին վրայ յարձակիլը, կ՚աւելցնէ.

— Այս բոլորով հանդերձ Թուրքերը կը գրեն որ Սուրիացիներ կը յարձակին թրքական սահմանէն ներս եւ կը խանգարեն անդորրութիւնը: Թուրք թերթեր կը զրպարտեն Սուրիացիները, իբր թէ անոնք կողոպուտներ կ՚ընեն իրենց սահմաններէն ներս եւ կը մեռցնեն իրենց գիւղացիները:

Թուրք թերթերը կը գրեն դեռ. իբր թէ քանի մը շաբաթ առաջ Սուրիացիներէ կազմուած աւազակախումբ մը մտնելով իրենց սահմանէն ներս սպաննած է երեք գիւղացիներ:

× Գուրու Պէյլայ աղայի ղեկավարութեամբ թրքական աւազակախումբ մը մտաւ սուրիական սահման եւ յարձակեցաւ Վէլտիրան գիւղին վրայ: Գիւղացիները դիմադրեցին եւ ժամ մը տեւող կռիւէ վերջ աւազակները ստիպուեցան փախչիլ թրքական սահման, կը գրեն Հալէպի թերթերը:

ԸՆԿՂՄԱԾ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ

— :-: —

ՈՉ ՄԷԿ ՅՈՅՍ ՓՐԿԵԼՈՒ

Ֆրանսական ընկղմած ընդծովեան «Փրոմեթէ»ն փրկելու համար, աշխատանքներ կը կատարուին բուռն թափով: Կարելի եղաւ ստուգել թէ ընդծովեան ընկղմած է 75 մեդր խորութեամբ:

Այս խորութեամբ, սովորաբար ոչ մէկ յոյս կայ աշխատանք կատարելու յաջողութեամբ, կամ կապ հաստատելու ընկղմած նաւուն հետ: Սակայն փորձերը կը շարունակուին եւ իտալական «Արթիյեօ» նաւը որ կրցեր էր պատերազմի պահուն ընկղմած «Էժիփթ» նաւէն հանել մեծ քանակութեամբ ոսկի, կը յուսացուի որ իր վարպետ սուզակներով պիտի կրնայ փորձ մը կատարել, հակառակ մեծ դժուարութեանց:

Սուզակները եթէ յաջողին իջնել նաւուն քով, անոր կողքին տրուած հարուածներով պիտի փորձեն հասկընալ թէ նաւուն ներսէն պատասխան տուող պիտի ըլլա՞յ իրենց հարուածներուն: Որովհետեւ, տակաւին յոյս կայ որ նաւուն ամրափակ խցիկներուն մէջ ողջ մնացած նաւազներ կան: Ծովային սպայ մը կը յայտնէ թէ նրման պարագաներու մէջ կարելի է տոկալ 36 ժամ, ամէնէն նպաստաւոր պայմաններու մէջ, որովհետեւ, որքան շատ ըլլայ խցիկներն ապաստանած անձերուն թիւը, այնքան կը նուազի շնչելի օդը: Արդ, այն պահուն, երբ կը գրենք այս տողերը, 36 ժամը արդէն շատոնց անցած է…

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

3.— ՔԱՆԻ ՄԸ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կամատինին ալ ունի իր դպրոցը։ Տարեկան եկամուտը՝ 90,000 տրամ մի, որուն 60,000ը հաստատուն եկամուտ (ազգային կալուածներ եւ թոշակ)։

Ցանկան դպրոցներու աշակերտներէն 20—30 մանչեր եւ աղջիկներ չարաթը երկու անգամ հայերէնի դաս կ'առնեն, շնորհիւ Կ. Խաչին, որ վարժուհի մը ապահոված է ամսական ... երկու հարիւր տրախմիով։ (Ոչ խիկ 40 ֆրանք)։ Հայերէնը մոռցեր էին, եւ հիմա «Լուսաբեր» եւ «Գանձարան» կը կարդան։

Եւ երբ աւելցնեմ որ այս արեւելեան գիւղաքաղաքին մէջ Կ. Խաչը տարեկան եկամուտ ունի 15—16,000 տրախմի, կը հոգայ փողոց մնացած երախաները եւ կարօտ աշակերտներու գրենական պէտքերը, կ'օգնէ մարզական խումբին եւ 6500 տրախմի ալ պահեստի դրամ ունի, անշուշտ բարի նախանձ մը պիտի վառէ Ֆրանսայի մեր մայրերն ու քոյրերը։

Ասոնք ալ գաղթականներ են, առանց մասնաւորական յատկութիւններու։ Անդամավճար՝ ամսական հինգ տրախմի։ Եկամուտին բաշխումը՝ 50 % անձեռնմխելի (աղէտներու եւն. համար), 10 % կարօտ աշակերտներու, 25 % նպաստ աղքատներու, 15 % մարզանքի եւ ընդախաղի հետեւող աղքատ պատանիներու։ (Նախընտրելի էր յատկացնել արիներու խումբի մը)։

×

Կոմատինին ունի նաեւ radio։

— Ի՞նչպէս կը ծանուցանէք ո՛ր եւ է ժողով, բանախօսութիւն։

— Տղաքը աղջիկներուն կ'ըսեն, եւ բերնէ բերան, պատուհանէ պատուհան կը տարածուի մէկ ժամուան մէջ։

— Իսկ հինե՞րը։

— Ժամկոչը կը դրկեն տունէ տուն

×

— Ներգաղթի արձանագրութիւն կատարուա՞ծ է այստեղ։

— Դեռ այս կողմերը չեն եկած։ Բայց երթալու պատրաստ են 40—50 ընտանիք։

×

Կիմիլիճինա եւ ... Դաշնակցութիւն։ Ի՛նչ հակասութիւն։

Եւ սակայն, եկէք տեսէք, ընկերներ, սա վառվռուն տղաքը որ կը հեւան ու կը յուսան։ Նոյն իսկ աղջիկներ որ կ'ուզեն խումբ կազմել։

Երկու ընկերներ կան միայն որ անցեալ ունին։ Ոչ կը սիրեն արժեցնել իրենց տարիքի բեռը։ Միւսները՝ զալարագեղ հասակներ։ Եւ ահա կը ծաղի փոխանցման շրջանի տագնապը։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Բայց, Դաշնակցութիւնը նման է Բիւրակնի վտակներուն եւ ծաղիկներուն։ Ներդաշնակութիւնը բնական օրէնք մըն է Դաշնակցութեան համար։ Իսկական բնազդ։ Եւ տասն շատ կը գտնէ իր ճամբան, ինչպէս ծաղիկը՝ իր սարսուռը։

×

Մէկ ժամ ալ՝ դէպ ի արեւմուտք Եւ ահա Քամթին։ Թուրքերուն Իսքէչէն։ Կոնակը տուած սահմանագլուխ լեռներուն, ոտքերը փռած դէպ ի դաշտերը։

Ճեպընթացը կը սուրայ, եւ ահաւասիկ նորէն բարեւի կեցած են մշակները, այր թէ կին։

Բարի սովորութիւն մը, — ձեռամբարձ բարեւ կառախումբի պատուհանէն երեւցող ճամբորդներուն։ Ինչպէս եթէ ոտքով կամ ձիով ճամբորդէիր։

Արեւ ու բարե՛ւ ձեզ, բարի եւ արի մշակներ։

Թող զալար մնան ձեր ձեռքերը։ Ո՛վ որ ալ ըլլաք, ո՛ւր որ ալ գտնուիք։

Քաղքէն կուգայ ու կ'անցնի ինչպէս ճեպընթացը։ Մշա՛կն է միայն յաւիտենական։ Ե՛ւ ծառան ե՛ւ վեհապետը հողին, Մակեդոնիոյ դաշտերուն թէ մեր աշխարհի արտերուն մէջ։

Արե՛ւ ունի մեր աշխարհն ալ, բայց չունի ցորենի խուրձերուն կրթնած հնձուորներ։ Ունէ՛ր եւ չունի այսօր։

Զունի արեւուն տակ եփած, ձերմակ լաչակով մանկամարդուհիներ, աշխատանքը բաժնած՝ երիտասարդներուն հետ։ Նոյնքան չարքաշ եւ անդադար։

Կ'ունենա՞յ նորէն։ Կ'ունենա՞նք նորէն, մեր կարօտի համբոյրը խառնելու համար Աստծու բարեւին, այսպէս քաղաքէ քաղաք անցած ատեն, լեռ ու դաշտ ձգած մեր ետին։

Հազարնոց համբանք մըն ալ այստեղ։ Քիչ մը աւելի պակաս։ Իրապէս մը կը հաշուէ 850 հոգի, որոնց կէսը արձանագրուած են Հայաստանի համար, թէեւ հարցնող – փնտռող չկայ տակաւին։ (Զորրորդ կարաւանը կազմուեցաւ գլխաւորապէս Տրամայէն եւ Սէրէզէն)։

Դպրո՞ց։ Այո՛։ 150—170 աշակերտով։

Եւ զարձեալ երկու Միութիւն։ Տիրականը՝ Հ. Ե. Ե. Մ. (Հայ Երիտասարդներու Երկսեռ Միութիւն)։ Երկու տարի առաջ՝ ունէին համեստ սենեակ մը։ Այժմ ապահոված են ընդարձակ սրահ մը, ուր հինգ հարիւր հոգի կրնան հանգիստ նստիլ, ոտքի վրայ տեղ ձգելով ուրիշ երկու հարիւրի մը։

Փարի՛զ, Լիո՛ն, Մարսէ՛յլ, ե՞րբ, ո՞ր տարին պիտի ազատիք սրճարաններու կողմնակի սենեակներէն, կամ վարձու սրահներէն...

Եւ Միութիւնը ունի գրադարան մը որ միակն է ոչ միայն ամբողջ Յունաստանի, այլ եւ շատ մը գաղութներու մէջ։ Ժառանգութիւն մը՝ Թրակիայէն, խուճապի շրջանին փոխադրուած եւ գուրգուրանքով պահուած։ Հատորներուն թիւը կ'անցնի հազարը։ Բոլորն ալ հայկական։

×

Սեւ կատու մը անցեր է այս տարի, խելօքիկ համբաւի մը տիրացած այս քաղաքին փողոցներէն։ Դրօշակի խնդիր։

Դժբա՛խտ Ալիշան։ Տարակէ՛ր տապանաքարդ եւ դիւէիր անգամ մը, — թէ ի՛նչպէս ափ մը մարդիկ պատմութիւն կը չինեն պատմութեան փոշիներէն լոյս աշխարհ հանուած խորհրդանշանի մը համար։

Դէ՞պքը։ — Ապրիլեան սպահանդէս կը սարքուի, նախաձեռնութեամբ Թաղ. խորհուրդին։ Որդ մը կ'իյնայ քանի մը մարդոց սրտին մէջ, եւ կը մղէ երթալ մինչեւ ոստիկանութեան դուռը, որպէս զի եռագոյն չպարզուի։ Հանդէսի պահուն չափահաս որբ մը եռագոյնը պարզած՝ կը սպասէր բացման, երբ ոստիկանապետը կը հրամայէ վար առնել։

— Դո՛ւք վար առէք, պ. ոստիկանապետ։

Պաշտօնատարը չի համարձակիր, և կը հրամայէ ոստիկանի մը՝ որ վար առնէ դրօշակը։ Ոստիկանը չի հնազանդիր։

Այս լարուած մթնոլորտին մէջ է որ, չափահասները փոխանակ տեղի տալու, կը նախընտրեն դրօշակը պարզած դուրս ելլել։ Եւ սպահանդէսը կը կատարուի առանց եռագոյնի... Անշուշտ ուռեցնելով «յաղթական»ները։

Երկու ամիս անցած է արդէն, բայց վէրք մը կը բանի գաղութի ծոցին մէջ։ Մոլորուք եւ քէն։

... Ձայն մը գերեզմանէն։ Ութսուն տարեկան ծերուկ մըն է, չափազանց վրդովուած՝ այս խայտառակութենէն։ Ձեռքերը կը դողան, աչքերը կը փայլատակեն։

Խօսէ, հայրիկ, խօսէ՛. Թող լսեն բոլորն ալ.

— Այն մարդը որ գէշ բան կ'ընէ, խաւարի մարդ է, այն մարդը որ լաւ բան կ'ընէ, լուսոյ զաւակ է։

×

Գիշերը, Թուղթիկ մը մութին մէջ։ Միշտ մութին մէջ։ Հատուած մը։ Կարդացէք եւ տարածեցէք.

— «Այսօր երբ դրամատիրական աշխարհը կը գալարի տնտեսական ամենասուր տագնապին մէջ, երբ համայն մարդկութիւնը կը մեռնի անօթութեան, անգործութեան եւ ասոնց հետեւանք սարսափելի հիւանդութիւններէն, անդին Եւրոպայի միջազգային արիւնարբու իմպերիալի տերը (շները?) իրենց թեւերուն տակ առած աւանակ Դաշնակցութիւնը, ոսկոր մը տուած անոնց անօթի շէփերուն բերանը, ինչպէս այսօրուայ նիւազ Շաւարշ Միսաքեանները, կը դրկէ գանոնք գաղութները մոլորեցնելու եւ թնդանօթի միս դարձնելու հայ աշխատաւորներու մարմինները, Խ. Հայաստանի եւ Խ. Միութեան դէմ պատրաստուող աւերելի պատերազմի մէջ»։

Թշուա՛ռ, երկու թշուա՛ռ թշուառականներ, որ բռնուած էք հոգեւոր օնանականութեամբ։

Երիտասարդի մը մահը, բսած է գասական հեղինակ մը, նուաբեկութեան կը նմանի։

Իսկ ինչի՞ է նման երիտասարդութեան մը հոգեկան մահը...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՎԱՍՏԱԿԵՑԱՒ ԵՒ ԱՐԴ ՀԱՆԳՉԻ

Կ'անցնին այսպէս մէկիկ մէկիկ, գիտուորներու պէս լուսեղէն հետք մը ձգելով իրենց ետին, Բազմավաստակ ու բեղմնաւոր սերունդի մը վերջին բայց բախտաւոր դէմքերն են որ կը մեկնին յանկարծ եւ անաղմուկ, երբ վստահ ըլլալ կը կարծէիր թէ ժամանակ մը եւս պիտի վարեն գործը։

Դեռ նոր էր Հայր Արսէն վարդապետ Ղազիկեանի մահուան գոյժը, երբ ուրիշ մըն ալ հասաւ։ Սիրանոյշն ալ մահացած է։

Ո՛ւր կ'երթան, որո՞ւ կը թողուն աւանդը։ Ա՜խ, եթէ քչիկ մըն ալ սպասէին, մինչեւ որ սա տղաքը կարենային այդ աւանդը պահպանելու չափ ուժ ամբարել։

Նորահաս կոկոններով սերուն վարդաստան մը ունինք որ կը բացուի կամաց կամաց։ Արդէն բոյրի շունչեր կը հասնին քեզի ու արեւով կը լեցուի սիրտդ, այս անտանելի օրերուն իսկ, գալոց բուրումնաւէտ վարգերու ակնկալութեամբ։

Ցաւագին երկունքով ծնած ու տանջանքով սնած սերունդ մըն է որ կ'ուճանայ յաժառօրէն, անվեհերաբար ձեռնողներու գիրքերը լեցնելու համար։

Ո՛վ չէ տեսեր այս տղաքը իրենց առօրեայ տաժանքին մէջ, բան չի գիտեր մեր օրերու պատմութենէն։ Ցերեկը մեքենայի մօտ, իսկ գիշերը անպաճոյճ սեղանի մը վրայ կքած մշակոյթի աշակերտներ։ Երկար ժամեր հնոցի մը առջեւ երկաթ ծեծող, իսկ անքուն գիշերներ յամառօրէն լուսցնող՝ որպէս զի չմարի սրբազան կրակն ու գործը յարատեւէ։

Ահա ասոնց է որ կը թողուն Հայր Արսէններն իրենց աւանդը։

Եւ ի՛նչ զմայլելի աւանդ է այդ որ պիտի գիտնան աչքի լոյսի պէս պահել մեր տղաքը։ Ես հաւատաւոր եմ։

Աշակերտի մը երախտիքին ու հիացման հետ, որդիական գորովմըն է որ կը յուզէ գիս վարդապետին մահուան առջեւ։ Մարդը, մանաւանդ Հայ մարդը, իր կատարելութեան կը հասնէր Հայր Արսէն վրդ. ի մէջ։

Հազուագիւտ պարագայ, մանաւանդ այս օրերուն, երբ հազարումէկ ահթի կը պղտորինանք ճղճիմ հաշիւներու փնտռտուքով։ Կ'ուզե՞ք հատ մը միայն հազարի մէջէն։ Ահա Փարիզի զոյգ նուագահանդէսներու պարագան։ Կը պատահի որ մէկը միւսը «չի քաշեր» ու երրորդ մը դուրս կուգայ երկրորդն անտեղիօրէն հարուածելու եւ առաջինը փառաւորելու համար, անտեսելով որ երկուքն ալ արուեստի սպասարկուներ են, տարիներու ոգնաջան աշխատութեան արդիւնք եւ մանաւանդ ապագայ հարստութիւններու յուսատու աղբիւրներ։ Եւ ա՛յս լանուն բարեկամութեան, թող չհաւատացնեն թէ յանուն արուեստի քննադատութեան։ Աւելորդ էին եւ անխմատ թէ այդ քաշքշուքները թէ այդ գովեստները՝ որ կ'ենթադրեմ թէ տաւեալ պայմաններուն մէջ ենթակային հաւանութեան իսկ չարժանացան։ Շա՞տ տեսաք երկուքը։ Իցի՛ւ թէ տասներկու ըլլային, այնքան պէտք ունինք անոնց։ Ի՛նչ տարօրինակ բարեկամութեան մը, նոյնքան տարօրինակ արտայայտութիւնն էր այդ։

Կամովին շեղեցայ նիւթէն։

Հայր Արսէն վրդ.էն ունեցած առաջին յիշողութիւնս կ'ազօտանայ պատերազմի նախօրեակին հետ, ծննդավայրիս Իզմիթի մէջ, հայրենի արեւոտ երդիքիս տակ։

Հասաւ ահաւոր մրրիկն ու անջրպետ մը բացաւ ինչպէս մեր վերելքին, նոյնպէս եւ մեր յիշատակներու յաջորդութեան մէջ։

Վերադտայ զինք, խաղաղութեան առաջին տարին Պոլիս, Սաքըզ Աղաճի վարժարանը ուր կ'երթայի երբեմն տղոց հետ առանց աշակերտ ըլլալու։

Այդ օրերէն դեռ վառ կը մնայ մաքիս մէջ սա պատկերն ուր խումբ պատանիներ դէպի նաւ կ'ուղղուինք Պոլսէն երթալու համար եւ Հայր Արսէն նաւ կուգայ «տղաքը ճամբելու», ժպիտը պայծառ դէմքին վրայ եւ ուրախութիւնը խմաստուն աչքերուն մէջ։

Ապա կը տեսնեմ զինք Վենետիկ, Մուրատ - Ռափայէլեանի ուսուցիչ։

Ի՛նչ զասեր էին իրենները։

Հայրենի վճիտ ակի մը պէս հոսուն, կը խօսի վարդապետը, որբաքան կրակէ մը յափշտակուած։

Կ'ոգեւորի իր նիւթով, հայրենիով, իր ոգեւորումը կը վարակէ քեզ։ Ուշադիր ու անշարժ մտիկ կ'ընես, ակնապիշ կը դիտես զինք իր յափշտակման մէջ, այնքան վեհ է ան իր այդ վիճակին մէջ։

Եւ ի՛նչ միտք է այդ. ինչ անսպառ շտեմարան։ Ամէն կանոնի օրինակ մը ունի, ամէնշարաուղութեան նմոյշ մը։ Շարականի պատառ մըն է այդ կամ ոսկեդարեան մատեանի մը ցողը։

Հայաց իր ուղղագրական դասերը, ուր իր հմայքին ու գիտութեան ազդեցութեան տակ, իր իսկ ձեւաւորած օրէնքները կը պարտադրէր։ Ո՞վ չի յիշեր այդ աոթիւ, «Բարձրավանք»ի դէմ իր յօդուածներն ուր բարձրավանդականներու (ինչպէս կ'ըսէր ինք) օձիքէն բռնած կը թօթվէր անխնայ։ Ու դեռ իր երազը, Հայաստանի «լուսաւորութեան նախարար»ին վրայ։ Ապագայ սերունդներու զարգացման աղբիւրներ պիտի ըլլան այդ բոլորը։

Գիտէ՞ք միշտ ուրախ տրամադրութեան տէր, որ վեհանձն հոգիներու յատուկ է սովորաբար, Հայր Արսէնի խօսակցութիւնը գունագեղ էր ու երբեմն տաճկերէն բացատրութիւններով շեշտուած։ Ասեն մը սովոր էր թարգմանութեան պարտականութիւններ տալ որ յաճախ իտալերէն ոտանաւոր մը կ'ըլլար հայերէն տաղաչափեալ թարգմանութեան համար։ Կը պատահէր որ աշակերտի մը թարգմանութիւնը տկար ըլլար ու անհարազատ։ Կը կոտնէր թափուած ճիգը, աչք մը կուտար ներկայացուած թուղթին ու կարեկցող շեշտով մը կը յարէր. Ջաւալլը պզտիկ, ի՛նչ ճալ եօ քաշեր, քտինք կը ճոտի ոտանաւորդ»։

(1)

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԱՐՕՏԻ ՏԵՍԻԼՔ

... Տաղեր եւ յոյզի երա՜զ մ'անմեկին
Զիս գեղի՛ս, օդի՛ս, Արարչի՛ս տարին... —
Հին երգիքներէն ծիր շողեր սիւն – սիւն
Աստուծոյ ակէն արե՛ւ կը հեղուն։
Հողի ընդերքէն սիրտն ի վեր երկնի
Շէկ ոգին թռչիս կայծ – հէքեաթ ունի...
Ու բոց բազուկներ վերէն ու վարէն
Օճախս գրկած՝ յոյզե՛ր կը ցանեն...։
Մեր տունն համօրէն խա՛ղ է տրոփուն,
Երազ է, երա՜զ, — բոսոր պար մ'անհուն...
Շշունչ ու մրմո՛ւնջ, տեսք – հեւք խօլական
Շուքիս շարժընկեր՝ գուժերգի նման...
. . . .
Մեր հաւքերն եղե՛րգ մը կ'երգեն վերէն,
Զոյլ բի՛ր են իրերն՝ արցո՛ւնք կը ցօղեն...։
Երազ իղձ մ'հանեց դամբանն ի վեր զիս,
Ուր շունչ մ'անստհման կը լեցուի հոգիս...
Ուր խոր տրտմութեան սարսուռն անեղեն
Սիրտս կը գեղու դողո՛վն հայրենի...։
Կարօտի ծո՛ւփն իմ անուշ աշխարհիս,
Եւ անգէտ՝ թէ ան ո՛ւր կը տանի զիս...։

Հալէպ

ԱՐՏԱՇԷՍ Տ. Յ. ՏՕՆՃՕՅԵԱՆ

ԳՈՅՆԻ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

—)(o)(—

Թարգմանաբար կուտանք Օր. Շա… լօթ Նոռնթէօյլի հեղինակ… արձակը՝ ուղղուած Հայաստան… Գրութիւնը հրատարակուած է Le P… Dauphinoisի 8 յունիսի թիւին մէջ։

Հայաստա՜ն գոյնի եւ բանաստ… ծութեան երկիր, ուր կը ծաղկին … խարհի ամէնէն գեղեցիկ պարտէզն… րը, ուր պտուղները աւելի առատ … աւելի համեղ, քան ուրիշ որ և … տեղ, ուր մանկութիւնը կ'օրօր… փայփայանքներով եւ կը հմայուի … բաշալի պատմուածքներով, ուր … ներու համբոյրները, ինչպէս բառ… է իրանեան Արեւելքի թարգման … թղուիի մը բանաստեղծութեան … մէջ «աւելի քաղցր են քան մեղր… վարդերու իւղը»։

Ազնուազգայն եւ առասպելական … կիր, եւ սակայն մատնուած դժբա… տութեան։ Չպիտի կրնային մոռ… ջարդերը որ Հայաստանը արիւնեց… հազար հազարաւոր զոհերը՝ որ … նուիրաբերուեցան առանց որ … ուժեղ ժողովուրդները միջամտեն… րիւնը, աղաղակները, արցունքն… այս քրիստոնէական տուներուն … ջեւ, ուր ընտանեկան կեանքը կը … իր ամբողջ սրբութեամբ եւ ազնու… թեամբ։

Որքա՜ն արցունք թափեցին, … Հայուհիները որ ծնած էին աղբ… քաղցրութեան եւ ուրախութեան … մար, մեր այս խառնակ ժամանակ… շրջանին՝ այնքա՜ն կապուած երբե… աւանդութիւններուն, — որոնց … իր թովչութիւն մըն է եւ հյու եւ … մեստ խանդաղատանքը կազդոյր … էր ամուսնին եւ զաւակներուն … մար։ «Ականջներուս մէջ, բսած է … մէն Օհանեան որ զանոնք երգեց, … կը հնչէ զարդարանքներուն մետաղ… յին ձայնը կարմիր քօղով ծածկու… մեր հայ կիներուն, որոնք հողէ… մաններ կը կրէին իրենց ուսերուն … բայ՝ երբ արագ քայլերով կ'երթա… դէպ ի հեռաւոր աղբիւրը, առտ… ժպիտին հետ՝ իրենց ամուսիններ… ընծայելու համար պաղուկ ջուրը՝ … բոլորէ բաժակի մը մէջ»։

Ո՛չ մէկ տեղ թերեւս, կինը այ… հաւատարիմ չէ մնացած առտու… շնչական կնոջ իտէալին, նուազ … տամբրիկ նորոյթի եւ պատուագր… Դեռ մինչեւ նոր ատեններս, ամ…

ՌՈՒՍԱԿԱՆ "ԳԱՂՏՆԻ" ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Կորկուլոֆի ստեղծագործութենէն յետոյ, թերթերն ու պարբերականները սկսան թարգմանաբար ներկայացնել անոր ստեղծագործութիւնները, — օրագիր, վէպ ու բանաստեղծութիւն։ Բժիշկներն ալ, իրենց կարգին, հրատարակութեան տուին գրաճանաչական փորձեր Կորկուլոֆի ձեռագրին վրայ։ Շարունակելով հետաքրքրական այս որոնումները, ֆրանսերէն պարբերաթերթերը թարգմանաբար սկսան ներկայացնել նաեւ այն«գաղտնի» գրականութիւնը, զոր «ճերմակ» Ռուսերը կը մշակեն արտասահմանի մէջ։ Այդ «գաղտնի» գրականութիւնը ցոյց կուտայ, որ գաղթական Ռուսերուն մէջ քիչ չէ թիւը անոնց, որ վէպ ու բանաստեղծութիւն կը գրեն, այնքան անյօդ ու անկապակից, խենթ ու խելառ, որքան Կորկուլոֆի գրածները։ ՅԱՌԱՋ, ոճրին չարթուն, թարգմանաբար հատուած մը տուաւ Կորկուլոֆի բանաստեղծութենէն։

Այսօր լայն համայնապատկեր մը ռուսական «գաղտնի» գրականութեան վրայ։ Հեղինակները առարկելով գրողներ չեն անշուշտ, այլ հասարակ տարագիրներ, որոնք երկրէ երկիր նետուած, պահանջ կը զգան արտայայտելու իրենց հայրենազրկութեան զառնութիւնը՝ թեթեւնալու համար քիչ մը։ Այդ զառնութիւնը այնքան խոր է, որ հոգեբանախօսական եղանակով մը իրենց «գրական ստեղծագործութիւնները» կը լեցնէ վայրագութեամբ, մոլեռանդութեամբ, հայհոյութեամբ, մտային անհաւասարակշռութեամբ։ Այդ պատճառով ալ դժուար կը դառնայ անոնց հրատարակութիւնը կամ տպագրութիւնը։ Եւ հեղինակները կը ստիպուին փնտռել գաղտնի միջոցներ՝ տպել տալու համար իրենց գործը։ Ահա թէ ինչո՛ւ «գաղտնի» կամ «ստորերկրեայ» կը կոչուին գրական այս արտադրութիւնները։

Այդ գրականութեան համայնապատկերէն յետոյ, պիտի տանք Կորկուլոֆի ձեռագրին գրաճանաչական մէկ փորձը, ինչպէս նաեւ Կորկուլոֆի մէկ ուրիշ բանաստեղծութիւնը։

×

Նախքան համայնապատկերը, քանի մը խօսք հին գրքի մը մասին, իբրեւ յառաջաբան ռուսական «ստորերկրեայ» գրականութեան մասին։

Հրեաներուն մոլեռանդ թշնամի, Ս. Նիլուս, 1895ին հրատարակութեան տուաւ «փաւերաթուղթ մը, Սիոնի իմաստուններուն կանոնագիծը»։ Ռուս աջակողմեան հոսանքները կը պնդեն թէ այդ փաւերաթուղթը ստենագրութիւնն է այն ժողովին, ուր Հրեաները որոշեր ու ծրագրեր են իրենց տիրապետութեան տակ առնել ամբողջ աշխարհը։ Նիլուս կ'աւելցնէ, թէ կին մըն է, որ գողցած ու ձեռք անցուցած է այդ «փաւերաթուղթը», երբ Հրեաները ժողով կը գումարէին Ֆրանսայի մէջ։ 1920ին ռուս գաղթականները վերհրատարակեցին այդ գիրքը Պերլինի մէջ։Այդ առթիւ յառաջաբան մըն ալ աւելցուցին, յայտարարելու համար թէ Հոհէնցոլէրներու անկումը, Գերմանիոյ անդամատութեան ծրագիրը, ռուսական յեղափոխութիւնը փորձեր են իրականացնելու Սիոնի իմաստուններուն կանոնագիծը։

Եօթը տարի վերջ, նոյն գիրքը երրորդ անգամ ըլլալով տպագրութեան յանձնուեցաւ Փարիզի մէջ։ Բէր գայն՝ յառաջաբանի մը մէջ հաստատելով «փաւերաթուղթ»ին արժէքը, անգամ մը եւս ինք հաստատելով թէ բոլշեւիզմը իրագործումն է ազատ որմնադիրներու եւ հրեաներու մէկ ծրագրին։ Այդ «փաւերաթուղթին» յօղուածները տարբեր չեն ռուսական «ստորերկրեայ» գրականութեան մտաքերէն եւ Կորկուլոֆի գաղափարներէն։ Մասնաւորաբար այն հատուածը, որ կը խօսի «Հանրապետութեան նախագահին մասին»։ Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսեն «Սիոնի իմաստունները» —

ՆԱԽԱԳԱՀԸ, ՈՐՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐԵԱԼԸ.— Հանրապետութեան նախագահին տեղը դրինք ծաղրանկար մը, կառավարութեան գլուխը՝ նախագահ մը, ընտրելով ամբոխէն, մեր ստրուկներուն եւ մարդոց մէջէն։ Այսպէս ռումբ մը դրինք «կոյ» (ոչ – հրեայ) ժողովուրդներու տակը։

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ահա երկու գրքոյկներ, մէկը սեւ կողքով, միւսը՝ ճերմակ։ Կողքերուն վրայ ոչ մէկ բառ։ Ներսը, առաջին էջին վրայ գրքին խորագիրը, Մեքենաներուն երգը։ Միւս գիրքը՝ Եւպրուս։ Հեղինակի անուն չկայ խորագրին քով։ Գիրքին ետեւը՝ հեղինակին հասցէն, — Պոսայնոյ, նամակատուն թիւ 1, Փարիզ։ Գրքոյկներէն մէկուն վրայ հեղինակին լուսանկարը, անգլիական բանակի համազգեստով։ Ոտանաւորներուն ընթերցումէն կը հասկցուի, որ հեղինակը ժամանակին եղած է Ռուս կայսերական բանակին հեծելազօրաց գունդէն, յետոյ «իր սուրը ծախեր է Անգլիացիներուն» եւ հաստատուեր Փարիզ մէջ։ Այստեղ իբրեւ հասարակ բանուոր աշխատեր է Ռընոյի գործարաններուն մէջ։ Այս առթիւ «գործակեր» կ'անուանէ Ռընօն կամ «ղօչաքաղ»։ Տպարանի անուն չկայ։ Հեղինակը անպարկեշտ բառերու տեղ կը դնէ երեք կէտ, եւ «ֆրանսացի» գրելու տեղ, առ ի խոհեմութիւն, նորէն կը դնէ երեք կէտ։ Եւ սակայն սուր ընթերցողը կրնայ գուշակել բառը համաձայն ոտանաւորին իմաստին, կշռոյթին եւ յանգին։ Նմոյշներ այդ ոտանաւորներէն.—

ՄՈՒԼԷՆ – ՌՈՒԺ (*)

Հազիւ քսան տարի առաջ, այ… բաղին մէջ կը շրջէր, առանց … մտածելու կարմիրներուն մասին, … ծելազօրաց գունդէն երիտասարդ … պայ մը։ Բուռ բուռ ոսկի կը … առանց երբեք ցաւելու, եւ Ֆրան… ցիները, որ ոսկիները կը ժողվ… իր հրաւիրեալներն էին։

ՆԵՐԿԱՆ

Թո՛ղ գնաց ինչ որ գեղեցիկ … Շառո՛ն տապալեցան մեծ բան… Համբերութեան բաժակը լեցուե… Ռընոյի մեքենաներուն առջեւ։

Զօն առ իս.— «Դուն որ ծնար … ներուն, անտառներուն, տափ… ներուն, փառայեղ պալատ… շքանցքին համար, կրէ՛, այժմ … գործարաններուն շղթաները եւ … դուէ՛ կկղանքի փոսին մէջ։ Դ… օրերդ կ'անցընէիր խնջոյքի, …

(*) ԽՄԲ.— Փարիզի մէջ … ւոր պարասրահի մը անունն է … տանիքին վրայ հողմաղաց մը … դառնայ։ Այստեղ կը ներկա… նաեւ բաց պատկերախաղեր

մեծ տիկինները, իսկակիան խաթունները ոչ կարդալ գիտէին, ոչ ալ գրել: Եւ ծերուկ աղախինները ցած ձայնով կը տրտնջային Տան տիրոջ դէմ, որ միտքը դրած էր տղաքը ծնել տալ գիրքերու վրայ՝ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Զարգացած ըլլայ կամ ոչ, հայ Տիկինը նրբամիտ եւ ազնուական է, պատկառազդու բանով մը՝ որ կը նուաճէ ամբողջ տունը: Եւ ի՛նչ հիանալի մայր նաեւ, որ ամէնէն հարուստ տուներուն մէջ իսկ, ուրիշ որ եւ է մէկուն չի ձգեր հիւանդ տղան խնամել, իր ամբողջ ժամերը կ'անցընէ անոր քովը անոր խօսելով գորովագին եւ ձայն փայփայելով — ի՛նչ տխրութիւն հաստատել որ հեռաւոր եւ նուազ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ՝ կիներու մայրական սէրը աւելի զօրեղ է քան մեր արդիական կիներուն մէջ:

Այնտեղ, ամուսինը, ընտանիքի հայրը կը տիրապետէ իբր անվիճելի տէր, ինչպէս նահապետական շրջաններուն: Ճաշին, հօր հանդիսաւոր երեւումը կ'ընդունուի յարգալից լռութեամբ: Ամէնքը ոտքի կ'ելլեն, մայր, զաւակներ, աղախինները խոնարհելով իրենց քօղերը վար առած, մէկ կողմ կը քաշուին յարգանքով: Աւելցնենք որ ուրախութիւնը քիչ մը կը խեղդուի տիրոջ ներկայութեամբ, բայց աւելի ուժգնօրէն կը վերսկսի, երբ կ'ելլէ եւ կը քաշուի նոյն հանդիսաւորութեամբ:

Ամէնէն փոքրերն իսկ, քրիստոնէական ջերմ երկիւղածութիւն ունին: Մահը չեն ծածկեր անոնմէ որ բռնուած են ծանր հիւանդութենէ մը եւ մայրն է որ, ջախջախուած սրտով, բայց սիրով եւ հաւատքով, ինքն իսկ կ'ըսէ սիրական զաւկին. — Շատ չանցած, հրեշտակ մը պիտի ըլլաս երկինքին մէջ, մեզմէ շատ աւելի երջանիկ:

Հայուհիին այս բոլորովին քաշուած, ընտանեկան կեանքը երբեք արգելք չըլլար որ իգական տաղանդներ ծաղկին: Հրաշալի ասեղնագործութիւն եւ գորգագործութիւն:

Ամէն մէկ Հայուհի քիչ մըն ալ բանաստեղծ է:

Charlotte Nanteuil

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Յունիս 27ին տեղի ունեցաւ Հայ Ճեմարանի ամավերջի հանդէսը, իր պարտէզին մէջ: Հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր ամբողջ պարտէզը:

«Համազգային»ի Սուրիոյ Կեդր. Մարմնի նախագահ Պ. Իփէքեան, որպէս պատուիրակ Եգիպտոսի մէջ վերջերս գումարուած «Համազգային»ի համագումարին, տուաւ իր զեկոյցը: Ուրախութեամբ հաղորդեց թէ հակառակ համաշխարհային ներկայ տագնապին, համագումարը մեծ խանդավառութեամբ եւ ոգեւորութեամբ որոշեց թափ տալ իր գործունէութեան եւ տարածուիլ գաղութներու մէջ: Պ. Իփէքեան համագումարի համակրանքն ու շնորհակալութիւնը հաղորդեց Սուրիահայ ժողովուրդին, որոնք այնքան խանդավառ եւ տաք վերաբերմունք մը ցոյց տուած են «Համազգային»ի հանդէպ:

Ճեմարանի վարիչ Պ. Լեւոն Շանթ կարդաց խնամքով պատրաստուած ընդարձակ տեղեկագիրը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ:

Աշակերտական եւ ուսուցչական մարմիններու կազմը.

«Հայ Ճեմարանի գոյութեան երրորդ շրջանի հաշուետուութիւնն է որ կ'ընեմ: Նախորդ շրջանին 64 աշակերտ ունէինք, որոնցմէ այս տարուան սկիզբը վերադարձան 53ը, պակսեցաւ 11 հոգի: Պակսած 11 հոգիին դէմ եկան նորեկներ 28 հոգի, որով այս տարի մեր աշակերտութեան ընդհանուր թիւն էր 81. ասոր ճիշտ 1)3ը աղջիկ եւ 2)3 տղայ: Մեր աշակերտութեան միջին տարիքն է այս տարի 15 տարեկանը:

Այս 81 հոգին իրենց տեղացիական ծագումով հետեւեալ խոշոր բաժանումները ունին. 46 հոգի Փոքր Ասիայի զանազան վայրերէն են, 16 հոգի Կիլիկիայէն, 13 Միջագետքէն եւ հիւսիսային Սուրիայէն եւ 6 հոգի ալ արեւելեան սահմաններու հայութենէն: Ըստ քաղաքացիութեան ստուար մեծամասնութիւնը, այսինքն 50 հոգին Լիբանանի հանրապետութեան քաղաքացի՝ այսինքն Սուրիայէն եւ Այէութիններու աշխարհէն. մնացած 9 հոգին կուգան մեզի օտար սահմաններէ, մէկ հոգի Իրաքէն, երեք հոգի Եգիպտոսէն եւ հինգ հոգի Պարսկաստանէն:

Ըստ դաւանական բաժանումներու՝ 79 հոգին կը պատկանին հայ ազգային եկեղեցիին եւ 2 հոգի հայ բողոքական համայնքին,

Այս աշակերտութիւնը այս տարի բաժնուած էր հինգ կարգի:

Մեր ուսուցչական մարմինը այս տարի 11 հոգի էր: Օտար էր միայն արաբերէնի ուսուցիչը՝ Էմիր Նասիպ Շէհապ, որ ծանօթ դէմք մըն է կրթական շրջանակներուն մէջ եւ տեղական արաբ մամուլին մէջ:

Մնացած տասը ուսուցիչները հետեւեալներն են.

Աթիկեան Յակոբ, Աղբալեան Նիկոլ, Բաբախեան Սուրէն, Խաչատրեան Օրիորդ Արմինէ, Յովհաննէսեան Տիկին Գոհար, Լեւոն Շանթ, Պէրպէրեան Համբարձում, Վալադեան Վալադ, Տարօնեան Եդուարդ, Փափազեան Մաթէոս: Բոլորն ալ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ուսուցիչներ:

Այս տարուան ընթացքին մեր ուսուցչական մարմինը ունեցած է 9 մանկավարժական ժողովներ, որոնց մէկ մասին մէջ քննուած են աշակերտներէն ամէն մէկուն վարքն ու նկարագիրը, թերին ու առաւելութիւնները, բնաւորութեան գլխաւոր գծերը եւ աշխատանքին չափն ու ձեւը. մնացած ժողովներն ալ գլխաւորապէս յատկացուած են եղեր աշակերտութեան ուսումնական կարողութիւններու ճշգումին:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տարօնի Հայրենակցական Միութեան 8րդ Պատգ. Ժողովը գումարուած է Ինտիանա Հարպըրի մէջ (Ամերիկա): Ժողովը քննած է Միութեան վերաբերեալ խնդիրները, ըրած է իր կարգադրութիւնները եւ ընտրած է Կեդրոնական Վարչութիւն մը հետեւեալ անձերէն.— Մեսրոպ Միրոյեան, Միքայէլ Մալոյեան, Դաւիթ Սարգիսեան (Ինտիանա Հարպըրէն), Հրանտ Նալպանդեան (Շիկաքոյէն), եւ Արտաշէս Գալուստեան (Տիտրոյիտէն):

Ժողովը որոշած է երկու Տարօնցի աշակերտներ ունենալ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին մէջ եւ այդ աթիւ յատկացուած է հինգ հարիւր տոլարի գումար մը, իւրաքանչիւր աշակերտին 250 տոլար: Աշակերտներն արդէն որոշուած են. Սարգիս Բէքիարեան (Ցլուորիկցի) եւ Յարութիւն Մխիթարեան (Մշոյ Խորհնոց գիւղացի):

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Ձեկուցում
ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

1931—1932 ուսումնական տարեշրջանին, տնօրէնութիւնը վարեց վարժարանի կեդրոնական եւ Գոլինթինա փողոցի վրայ գտնուող բաժանմունքները, կեդրոնական բաժինը բաղկացած էր 7 դասարաններէ որոնցմէ Բ.ը եւ Գ.ը իրենց զուգընթաց դասարաններով, որով ընդամէնը եղած էին 9 դասարաններ, իսկ Գոլինթինայի բաժինը ունէր Ա.ը զուգ. դասարանը եւ մանկապարտէզ:

Վարժարանի նախորդ ուսումնական տարեշրջանի ուսուցչական կազմը փոքր փոփոխութիւններով վերահաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ Պ. Գէորգ Ղազարեանի տնօրէնութեան ներքեւ: Տարեշրջանի բակիզբին իրենց կամքով հեռացան Պ. Պ. Ե. Հայրապետեան, Վ. Կէմիճեան եւ Տիկ. Կեզիրճեան, իսկ տարուան մէջ Պ. Հ. Գասպարեան: Հրաւիրուեցան հետեւեալ նոր ուսուցիչները.— Պ. Պ. Յ. Գարիպեան, Ա. Տիրացեան, Շ. Զունդու, Վ. Պզրքարու եւ մարզանքի մասնագէտ ուսուցիչ մը Պ. Մ. Իօնէսքու: Ուսուցչական կազմը այսպէսով, կը բաղկանար 18 անձերէ, որոնցմէ 8ը այցելու, 9ը մնայուն եւ 1ը մանկապարտիզպանուհի: Տարեշրջանը սկսաւ սեպտեմբեր 3ին, 370 աշակերտ-աշակերտուհիներով թիւ մը, որ աննախընթաց է մեր վարժարանին համար:

1931—32 տարեշրջանին եւս շարունակուեցաւ ամբողջօրեայ դրութիւնը, երբ աշակերտները դպրոց կուգային առաւօտեան ժամը 8ին եւ տուն կը մեկնէին երեկոյեան ժամը 4ուկէսին: Կէսօրուան ճաշը կ'ըլլար դպրոցի ճաշարանը ուր ամէն աշակերտ կրնար ճաշ ստանալ 70 կամ 50 լէյ վճարելով շաբաթական: Վարժարանէս 114 ձրի ճաշ ալ կը ստանային շնորհիւ այդ նպատակին համար եղած նուիրատուութեանց.

Բոլոր աշակերտները բժշկական քննութենէ անցնելով հաստատուեցաւ որ միայն 140—150ը կատարեալ առողջ կարելի է համարել, իսկ մնացած աշակերտները, տկարակազմ են, սակաւարիւն (anémic), խոշափողային բորբոքման ենթարկուած հիւանդութեանց հակամէտ եւն.: Ուրեմն կը պարզուի որ աշակերտութեան կէսէն աւելին վատառողջ են, պարագայ մը որ մտահոգութիւն միայն կրնայ պատճառել: Տնօրէնութիւնը բժշկի խորհուրդով որոշած է յառաջիկայ տարեշրջանին կարելի եղած միջոցները ձեռք առնել՝ երախաներու առողջական վիճակը բարւոքելու համար:

Այս անցնող տարեշրջանի ընթացքին տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է բազմաթիւ նուէրներ չքաւոր աշակերտներու համար զանազան ազգայիններէն եւ մանաւանդ Ռ. Հ. Գ. Խաչի Պուքրէշի մասնաճիւղէն: Այդ նուիրատուութիւններու շնորհիւ յիշուէ աւելի աշակերտ-աշակերտուհիներ ստացան սպիտակեղէն, տաք զգեստ, վերարկու, կօշիկ գլխարկ եւն.:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թրք. գրականութիւն

—)(o)(—

Պոլսոյ «Էտէպիյաթ Կազէթէսի»էն կը թարգմանենք հետեւեալ բանաստեղծութիւնը իբրեւ նմոյշ թրքական ստեղծագործութեան: Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքերը սկսած են գրել նոյն իսկ արդիական բանաստեղծութիւններ: Բերթօղը կը նկարագրէ սենեակի մը ներսը:

գիմացը,
կապոյտ լոյսով սենեակ մը:
Սենեակին մէջ հայելի մը:
Հայելիին մէջ՝ անկողին մը:
Լուսնկայ մըն է, որ կը բարձրանայ
հայելիին մէջ:

Մաղմաղ վարագոյրը յօրանջեց:
Լուսինն ինկաւ փշրուեցաւ:
Ստուեր մը, երկուք...
իրար եկան ստուերները,
Եւ գալարեցան թեւ ու սրունք:
Իրիկունները կամ առաւօտները,
կին մըն է ան սպիտակ,
կամ կին մը թխորակ,
կին մը շէկ,
կին մը խարտեաշ:
Իրիկունները կամ առաւօտները,
երբ մութ կ'ըլլայ պատուհանին ետեւ,
կապոյտ լոյս մը կը ծագի,
Եւ սենեակը կը լեցուի...:

Այս անհաս ստեղծագործութենէն յետոյ, տանք նմոյշ մը թուրք ժողովրդական բանաստեղծութենէն, քաղելով թրքական ֆոլքլորին ուսումնասիրութեան նուիրուած գիրքէ մը:

Ասմա կէլիր ասմատան,
Ցիսթան կիյմէ պասմատան,
Վ.էրին պէնիմ եարիմի,
Ճանտարմալար պասմատան:

Պանչէլէրտէ պալ քապաք,
Աչըլըր թապաք թապաք,
Սէն օլ չէքէր պէն քայմաք
Իյէլիմ փարմաք փարմաք:

Պէյազ թապաքթա քայմաք,
Իյէլիմ փարմաք փարմաք,
Պու սէնէնին մօտասը,
Օրթաք իւսթիւնէ վարմաք:

Թուրք գրողները ժամանակ մը կը պնդէին թէ հայ աշուղական գրականութիւնը կը գտնուի թրքականին ազդեցութեան տակ, նոյն իսկ կ'ըսէին թէ Թուրքերն են հեղինակը հայ ժողովրդական երգերու: Բազմաթիւ անգամ մը, էֆէնտիներ, ահա ձեր մը: Իսկ մե՞րը, աշխա՛րհ գիտէ մեր երգերուն համը:

Թարգմանութիւնները

— :-: —

Ֆորթիւնա Սթրովսկի կը գանգատի, որ ֆրանսական արդի գրականութիւնը ողողուած է թարգմանական գործերով:

Եւ այս առթիւ կը հարցնէ թէ ֆրանսական գրականութեան նկարագիրը վտանգի չի՞ մատնուիր օտար գործերու արշաւանքին տակ: Մանաւանդ որ ներխուժումը տեղի կ'ունենայ մեծ ու փոքր ամէն երկրէ: Մէկ հոսանք չէ, այլ կայ անգլիական հոսանքը, իտալական հոսանքը, լեհական հոսանքը, ռուսական հոսանքը, ամերիկեան հոսանքը: Այնպէս որ ֆրանսական աւազանին մէջ հոսանքներու այս շատութենէն թերեւս կազմուի ջրապտոյտ մը եւ կորսուի ֆրանսական անկախ գրականութեան մը պատկերը:

Օտար գործերու թարգմանութիւնը, կ'ըսէ յիշեալ Սորպոնականը, դժբախտաբար չի կատարուիր ընտրովի եւ ճաշակով: Այլ կը թարգմանուին պարզապէս անոր համար, որ այդ գործերը յաջողութիւն գտած են իրենց ազգային հողին վրայ կամ Նոպէլեան մրցանակ ստացած են:

Բայց Սթրովսկի կը հաւատայ, որ օտար թարգմանութիւնները չեն կրնար ընտելանալ եթէ չունին ֆրանսական զգայնութիւն կամ ճաշակի նոյն ներքերանգը: Թարգմանուած գործերէն «հպատակութիւն» պիտի ստանան այն վէպերը միայն, որոնք կը պարզեն Ֆրանսացիին հոգւոյն խռովքը, հոգեկան թաքուն անկիւններու կեանքը:

Այսուհանդերձ, թարգմանելու համար որ եւ է գործ, անհրաժեշտ է պահանջն զգալ անոր ընթերցման, բայց նախ թօթափել անոր լեզուին ազգային կախարդանքը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌ ՈՐ[illegible]ԱՆԿ Է

Մարիկն անիծեց զորդին,—
իմ որդի, դուն դարիբանաս:
Ն. ՔՈՒՉԱԿ

ՎԻԷՆ, 5 Յուլիս.—

Եթէ կը խորհինք թէ պատերազմի ընթացքին գաղութեան մրուրը քամեցինք եւ այլեւս կը հանգստանանք, չարաչար կը սխալինք:

Երկուշաբթի առաւօտ է, տժգոյն, յուսալքուած ազգակից մը կը ներկայանայ.— «Զաւակներովս անօթի եմ երկու օր է, 6 ամիս է գործ կը փնտռեմ, կ'աղաչեմ պատառ մը հաց կամ գործ մը տուր, քաղաքին ծանօթն ես»: Կը զոհացնեմ բարոյապէս, նիւթապէս, կը մեկնի: Կէս ժամ վերջը երկրորդ մը.— «Կ'աղաչեմ. անօթի ենք, քիչ մը հաց»:

Ան ալ կը մեկնի մասամբ գոհացում ստանալով:

Կէս ժամ վերջը երրորդ մը.— «Ինքնութեան թուղթս առած են, կը ստիպեն որ մեկնիմ, զաւակներու տէր եմ, կ'աղաչեմ միջոց մը, 6 ամիս է կը թափառիմ, գրեցի Գաղթականաց օֆիսներուն, պատասխան իսկ չստացայ, գրեցի Նանսէնեան գրասենեակին, սպասէ՛, դիմեցինք ներքին գործոց նախարարութեան, արդիւնքի կը սպասեմ: Ոստիկանը առտու իրիկուն կուգայ. «Տակաւին չմեկնեցա՞ր»: Կ'աղաչեմ ճար մը, միջոց մը, ցոյց տուէք տեղ մը ցոյց տուէք, հոգ չէ թէ դժոխք ըլլայ»:

Կուլայ, եւ ալ կուլամ անիծելով սեւ ճակատագիրը:

Վսեմաշուք տեարք, ճար մը ցոյց տուէք, եւ եթէ չէք կրնար նաւակ մը գոնէ վարձեցէք, տարէք ծովը թափեցէք, քանի որ ազգին անունով կը խօսիք, «գիշեր ցերեկ հաւաքականութեան բարօրութեան կ'աշխատինք» կ'ըսէք:

Ի՞նչ արժէք ունի հաւաքականութեան բարօրութեան մասին մտածելը, երբ անոր բաղկացուցիչ տարրերը կը ծիւրին, օրն ի բուն ծծելով կեանքի դառնութեան հիւթը:

Յակոբ Մկրեան

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՎԻԷՆ, 6 Յուլիս.— Աւելի քան վեց տարի է գոյութիւն ունի Հ.Մ.Ը.Մ.ը Վիէնի մէջ, եւ որ արդէն ծանօթ է իր խաղերու փառաւոր յաղթանակներով եւ կրնանք ըսել, որ ֆրանսահայ գաղութներու մէջ բացի Փարիզէն— առաջին տեղը գրաւած է իր գնդակի խաղերով:

Մանաւանդ իր մրցումներով հայ անունը ծանօթացուցած է շատ մը անծանօթ անկիւններու, որոնք հայ անունը անգամ լսած չէին:

Բայց դժբախտաբար չկայ մարմին մը որ նիւթապէս օժանդակէ ինչպէս կ'ընեն ֆրանսացի մարզական խումբերը:

Մեր մարզիկները, իրենց գրպանին եւ մարզասէր գիտակից, հայ հասարակութեան ցոյց տուած օժանդակութեան ապաւինած են: Անկից զատ ալ, դարձեալ մեր մարզիկները, իրենց խաղերէն, ճամբորդութիւններէն, եւ յաղթութիւնէն վերջ, պէտք է կազմակերպեն ներկայացումներ եւն., որ մասամբ թեթեւցնեն իրենց գրպանին վրայ ծանրացած բեռը:

Ամէն տարի քանի մը հազարներու հասնող, գումարներ պէտք է իրենց ճամբորդութիւններու համար, գուլպայ, կօշիկ եւայլն համար: Եւ ահա յառաջիկայ եղանակին կրկին պէտք է որոշ գումար մը: Բայց սա տնտեսական ծանր տագնապը, որ չոքած է նաեւ հայ ժողովուրդի վրին, մեր մարզիկները կը յուսահատեցնէ իրենց ձեռնարկներուն մէջ, եւ ուրեմն, կը թուլցնէ անոնց կորովը:

Եւ ահա ազգասիրական ձեռնարկ մը, մեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին քանի մը հարիւր ֆր. ապահովելու համար:

Վիէնի Հայ դերձակներէն, Փափազեան եղբայրները, գնելով ամենագեղեցիկ բաժակ մը (coupe internationale) կազմակերպած են ֆութպոլի մեծ թունուա մը, հետաւոր թէ մօտիկ շրջանի բոլոր հայ խումբերու միջեւ, որ տեղի պիտի ունենայ յուլիս 17ին Կիրակի օր Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ. Անշուշտ գովելի է Փափազեան եղբայրներու ազգասիրական ձեռնարկը, քանի որ նկատի ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ նիւթական անցուկ վիճակը կը կազմակերպեն սոյն ձեռնարկը: Բայց մենք ունինք Վիէնի մէջ նաեւ կարգ մը առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ, որոնք եւս, յոյս ունինք թէ Փափազեան եղբայրներու օրինակին հետեւելով, եւ ուրիշ տեսակէտով, ցոյց պիտի տան իրենց նիւթական պարտականութիւնը: Իսկ Վիէնի հայ հասարակութեան կը մնայ այդ օրը ամբողջութեամբ դաշտ մեկնիլ թէ մարզիկները քաջալերելու եւ թէ մաքուր օդին մէջ օր մը ապրելով վերյիշելու հայրենի դաշտերու անուշ յիշատակները:

Ն. Գալէ

Ֆրանսուհիներու ընտրական իրաւունքները

Հինգ նիստի ընթացքին, երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, Ծերակոյտը չկրցաւ համաձայնիլ թէ պէ՞տք է իրաւունք տալ կիներուն ընտրելու թէ ոչ: Եւ անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ կիներու ընտրութեան իրաւունքի մասին բերուած առաջարկը:

Ծերակուտական մը դարմանք կը յայտնէր, որ ողբերգական եւ անստոյգ այս կացութեան մէջ, ուր կը գտնուի երկիրը, ի՞նչ հարկ կայ երկրին ընտրողներու թիւը կրկնապատկելու, երբ ատիկա պատճառ պիտի դառնայ նոր բարդութիւններու:

Պիթլիսի մէջ թաղոններ

Պիթլիսէն կը գրեն Պոլսոյ «Սօն փօսթա» թերթին.—

Քաղաքին մէջ ընդհանուր պատերազմի ցաւալի յիշատակներէն կը մնան շատ մը քարաշէն տուներ, որոնց տանտէրներն ու փեղկերը փլած եւ պատերը մերկ ու աւերակ վիճակ ընդունած են: Վերաշինութեան համար ոչ մէկ ձեռնարկ ու դիմում կը տեսնուի: Կ'ըսուի թէ այդ աւերակ տուներէն շատերուն տակը երբ փորուի, ոսկիի գանձեր երեւան պիտի ելլեն: Որովհետեւ հայոց գաղթին ժամանակ այդ շէնքերուն մէջ ոսկի, արծաթ եւ գոհարեղէնի նման գոյքեր թաղուած են եւ տեղացիք կը պնդեն թէ այդ գոյքերուն մեծ մասը տակաւին հողերուն տակ կը մնան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, օրկան Զ. Ո. Միութեան, Գ. տարի, Թիւ 29, ամսաթերթ գրական, ուսումնասիրական, պատմական եւ որբային շարժման նուիրեալ: Խմբագիր Շ. Նարդունի:

Բովանդակութիւն.— Մեր մանուճիւղերուն (Կեդր. Վարչ.), Պատմ. Հայաստանի աշխարհագրութիւնը (Հ. Եփրեմ Զագրճեան), Դրօշները (Զօր. Ռուպէ), Ծիծեռնակները (Ն. Մարգարեան), Թագուհի Հայաստանի օրը (Սեպուհ Սահփանեան), Վերջին Հանգրուանը (Ս. Գ. Մելքոնեան), Ոդջոյն «Երկունք»ին (Վ. Իսկէնտէրեան), Թղթակցութիւններ եւ Խմբանկարներ:

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման մէկ տոլար: Դիմել **Kapikian, 17, Ave. Philippe Auguste, Paris.**

դութեան, զինուորական երջանիկ գործերու մէջ, փնացի՛ր քաղքենի հոգերու մէջ եւ կորսնցո՛ւր ամէն յոյս ապրելու:

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

24 Դեկտեմբեր 1902: Ես, հեծելազօրաց սպայ, արհամարհելով թոչնիկները, մանիշակի հրաշալի փունջ մը բռներ էի ձեռքիս մէջ: Հիմա, թշուառ, *մըլըն* գլխարկ մը գլխուս, ոչ իսկ սեւ մը գրպանիս մէջ, ձեռքս եմ բռներ ոչ թէ մանիշակի փունջ մը, այլ գլուխ մը կաղամբ՝ ուտելու համար: 24 Դեկտեմբեր 1926, Վիրոֆլէ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅՈՒՇԵՐ

«Պեգաս»ը (*) ճաշասրահ մտաւ: Կախեթի գինի խմեց: Կերաւ ու որոնաց սպիտակ վարդեր, յետոյ հրաշալի՛ ձեւով մը աղբեց սկուտեղին վրայ: Սինլքորներուն շրջանին չէր այդ: Ժողովուրդը պոռաց. — Հուռա՛: Նուագածուները կը նուագէին վերացած: Լռեցէ՛ք, յուշեր:

(*) *Հեղինակին ձիուն անունը:*

ԻՆՉ ՈՐ ԿՈՐՍՈՒԱԾ Է

Մնաք բարո՛վ, հանգստաւէտ անկողիններ եւ մինչեւ կէսօր խաղաղ քնանալներ, մնաք բարով, օփերա՛. պարահանդէս, մնաք բարո՛վ, անուշակ գինի, մնաք բարո՛վ, գնդապետս, մնաք բարո՛վ, սպաներ, եւ բարե՛ւ ձեզ, Ռընոյի բանուորներ: Մնաք բարո՛վ, զարդանիշեր եւ ուսանիշեր, մնաք բարո՛վ, մոյկերուս կայթերը եւ տառատոկիս գեղազարդ թեզանիքը: Կարմիր արիկաները մարեցին թագերու եւ պերճութեանց փայլը: Ինչ որ գեղեցիկ էր՝ ինկաւ, կործանեցաւ, կոխկրտուեցաւ շատո՛նց, եւ ամէն կողմէ կուգայ զարշահոտութիւնը Լէնինի արիւնազանգ կարմիր ք···ին:

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ԼԱՀԷՅԻՆՆ Է, ԹՈԼՍԹՈՅԻՆ ՈՒ ՑԱՐԻՆ

Ի՞նչպէս: Կայսր էր, եւ կ'ուզէր պատերազմնե՞րը արգիլել: Այդ էր գաղափարը Թոլսթոյի եւ սա էշերուն: Զեմ կրնար մտածել, առանց զզուանք յայտնելու, թէ ինչպէս մարդիկ, փոխանակ արծարծելու թշնամութիւնը, կ'աշխատին զութ քարոզել ախոյեաններու մասին:

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ՌՈՒՍԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՆ Է

Թող Ֆրանսացիներն ալ փնանան, ինչպէս փնացաւ Ռուսիան Հոկտեմբերին: Այն ատեն միայն Ռուսերը պիտի կարենան տեսնել իրենց ցարերու դրօշը: Այո՛, ալ բաւ են այս բարեկամութիւնները: Ծերուկ խոհարար մը ըսաւ, ժամանակ մը առաջ, նստած իր գաւաթ մը վոտկային առջեւ.

— Ուշադրութիւն, պարոն, մեր արծիւը էգ նանեի մըն է փակեր, բայց չի՞ տեսներ որ Ֆրանսան աղուոր պոռնիկ մըն է:

Ցարը մոռցաւ Սեվաստոփոլի օրերուն բարկութիւնը: Դժբախտաբար կացինով կտոր կտոր բրաւ կավի կոնիկ մը միայն:

ՅԱՆՑԱՆՔԸ ՅԻՍՈՒՍԻՆ Է

Ով որ իրապէս կը սիրէ Ռուսիան եւ անոր յաղթանակ կը մաղթէ, թող թքնէ հրեայ մեսիային վրայ, պոռալով. — «Կեցցէ՛ Մուհամմէտ»: Եւրոպան, որ խորթ մայրն է Ռուսիոյ, հրոյ ճարակ պիտի ըլլայ եւ իր ո···ը պիտի արիւնի: Հո՞գս:

(Շար.)

ցով: Բայց չի սպասուիր որ Իրլանտա անգլիական ծանուցագրին պատասխանէ մօտատենէն:

Անգլիոյ գաղթային նախարարը իր վերջին ճառին մէջ՝ հաշտարար լեզու մը գործածեր էր, ինչ որ լաւ տպաւորութիւն գործած է Իրլանտայի պաշտօնական շրջանակներուն վրայ եւ կը կարծուի թէ իրլանտական կառավարութեան պատասխանը պիտի խմբագրուի համապատասխան ոճով մը:

Պուլկար նախարարներ Փարիզ կուգան

Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը Պ. Սթեֆանով՝ ընկերակցութեամբ Ազգային դրամատան տնօրէնին, Փարիզ կուգայ երկուշաբթի օր, բանակցելու համար Պուլկարիոյ նախապատերազմեան պարտքերու հարցին մասին: Նոյն նպատակով Լօզանէն Փարիզ պիտի գայ Պուլկարիոյ վարչապետը Պ. Մուշանով:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւզոր Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը 12 Յուլիս ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Յակոբեան եւ տէր եւ տիկին Մինաս Յակոբեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ որդւոյն եւ եղբօր *ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ* դառնաղէտ մահուան առթիւ:

7 Յուլիս 1932, Տէսին

ԴԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ

31 Յուլիս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ:

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժորէսէն 21A եւ կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյօն: Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն:*

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Պ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., *ՍԻՄՈՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 հատոր 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռոստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

Արեւելեան նուագախումբ Լիոնի մէջ

14 Juillet*ի ԱՌԹԻՒ* **59 Rue Dunoir**

ՌՈՒԲԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՍՐՃԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՕՂԻՆ՝ յարակից ազանդերով, Պոլսոյ հրապարակի վրայ ճանչցուած նշանաւոր ՌՈՏԻ ՓԱՐԹԻ ՕՂԼՈՒՆ, որուն պիտի ընկերակցի Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած (խանէնտէ) Պ. ԺԱՔ եւ Լիոնի յայտնի նուագողներ:

Այս բացառիկ պատեհութենէն օգտուեցէք՝ վերապրելու հայրենիքի կարօտով:

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ ՎՍԵՄ. ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ԲԷԼԷԿԵԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ

Այսօր Կիրակի ժամը 2-8, Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին պարտէզին մէջ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Կը նուագէ «Sandrossian Orchestra*ի ճազը:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ.— Բարձրախօս՝ գործիքներով, զետեղուած պարտէզին զանազան մասերուն մէջ, Բաւելի գործատէր Պ. Մարտիկ Պասմաճեանի կողմէ, 66 rue Mouffetard, Paris.

ՊԻՏԻ ՆՈՒԱԳԷ ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ **ՌԱՖՖԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ**

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ.— Հայ արուեստագէտներու խումբի մը եւ ֆրանսացի առաջնակարգ արուեստագէտներու կողմէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՊԱԼԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԽԱՂԵՐ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒՄ (Phèbus). 23 Bld. Bonne Nouvelle, Paris

Ճոխ պիւֆէ՝ մատչելի գիներով **Մուտք 10 ֆրանք, տղոց համար՝ 5 ֆրանք**

Ոչ ոքի տոմսակ չպիտի ղրկուի: Տոմսակները պիտի ծախուին դաշտահանդէսի մուտքին առջեւ:

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ վարժարանի Թատերասրահին մէջ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Tram. *Թիւ 1, իջնել* Pont de Sèvres, *շոգեկառք Սէն Լազարէն եւ իջնել* Gare Sèvres.

Կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1932

12 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1929

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Գաղութներու կազմակերպութեան հարցը ճիշդ տասը տարուան պատմութիւն ունի: Այդ խնդիրը տասը տարի անընդհատ մնաց օրակարգի առաջին հարցը, ու փոթորկեց տարագիր ամբողջ հայութիւնը:

Տասը տարի անընդհատ ծեծուած խնդիր մը, այսօր կը մնայ օրակարգին վրայ, նո՛յնքան հրատապ, ո՛րքան էր առաջին օրերուն:

Երբ խնդիր մը իր լուծումը չի ստանար, այնքան վիճաբանութիւններէն յետոյ, տրամաբանական պիտի ըլլար զայն հանել օրակարգէն: Իսկ եթէ, նոյն խնդիրը՝ հակառակ իր անլուծելի բնոյթին՝ կը մնայ առօրեայ մտահոգութեան առարկայ եւ կը գրաւեցնէ հայ հանրային կարծիքը, մենք ստիպուած ենք ընդունիլ խնդրին կարեւորութիւնը:

Խնդիրն, ուրեմն, մեր ներքին կեանքի հրամայական պահանջներէն կը բխի, ու ատոր համար, տասը տարի յամառօրէն կուգայ հայ ժողովուրդի սեղանին վրայ, իր լուծումը գտնելու: Հարցը իր սուր բնոյթով, ամէն տեղ, մեր ժողովուրդի առջեւ կը ցցուի, որովհետեւ, ամէն օր, ու ամէն տեղ, հայ ժողովուրդի քայլերը կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը կը շեշտեն: Այդ անհրաժեշտութիւնը կ'անտեսէ անցեալ տարիներու բոլոր պատճառաբանութիւնները, կ'անգիտանայ ամէն տեսակի հակամարտութիւնները, խմբական ու անհատական շահերը, ու դարձեալ կուգայ հարկադրել բոլորը՝ կրկին մտածելու գաղութահայութեան նպատակայարմար կազմակերպութեան մը մասին:

Եւ սակայն խնդիրն իր լուծումը չի ստանար:

Ու այս երեւոյթը հիւանդագին կողմը կը բնորոշէ մեր ժողովուրդին, հաւաքական նկարագրի հիւանդութիւն մը, որ տարագիր հայութեան պատմութեան ամէնէն տխուր էջը պիտի կազմէ:

Տխուր՝ այն պատճառով, որ մեր ժողովուրդը բնազդօրէն *կը ձգտի կազմակերպուելու, իր գոյութիւնը պահպանելու համար. բնազդօրէն բոլոր թերթերը կը տեսնէ ու կը սոսկայ: Սակայն գի*տակցօրէն *անկարողութեան կը մատնուի, կը ջլատուի, կը նահանջէ: Կամքը կը պակսի՝ քայլ մը աւելի առաջ նետելու: Հաստատութիւնը կը պակսի՝ գործի անցնելու եւ ստեղծանարար վերելք մը կատարելու:*

Ու խնդիրը կը մնայ սեղանի վրայ, ժողովուրդը բնազդօրէն կը փոթորկի: Բայց ժողովուրդի կամակատարները կը փայլին անկամութեամբ:

Ժողովուրդի կամակատարները... Որո՞նք են ժողովուրդի կամակատարները, կամ աւելի շիտակ, առ այժմ, կամքն արտայայտողները: Բարի ըլլանք այդ իրաւունքը բաշխելու այն բոլորին, որ այդ յաւակնութիւնն ունին: — Կուսակցութիւնները, իրենց կեդրոններով եւ մասնաճիւղերով, հայ թերթերը, իրենց մեծ ու պզտիկ խմբագիրներով եւ յօդուածագիրներով, հայկական միութիւնները, բազմաթիւ եւ բազմագոյն, Ազգային մարմինները՝ իրենց վարչութիւններով եւ առաջնորդներով. հայ մտաւորականութիւնը, ցրուած ու սպասողական, (կրնանք ըսել՝ կրաւորական). չէզոք ու աղա մարդիկ, ազգին մասին մտածող: Եթէ դուրս մնացողներ եղան, թող իրենց անունները աւելցնեն այս ցանկին վրայ:

Արդ, խօսեցէք այս բոլորին հետ, անոնք ձեզ պիտի համոզեն թէ գաղութահայ կեանքը պէտք է կազմակերպել, եւ թէ՝ շատ ուշացած ենք այդ գործին մէջ: Մտի՛կ ըրէք բերանացի եւ գրաւոր խօսքերը այդ խնդրի մասին, ու դուք պիտի տեսնէք թէ՝ տասը տարուան մէջ՝ հարիւր անգամ խօսուած ու չեշտուած են կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը: Քով քովի բերէ՛ք հայ լրագրութեան թեր ու դէմ կարծիքները, ու դուք պիտի հաստատէք թէ՝ դէմ արտայայտուողներէն շատերը, շատ մը պարագաներուն մէջ, աղաղակ բարձրացուցած են զօրաւոր կազմակերպութիւն մը ունենալու:

Ու դուք, բնականօրէն հարց կուտաք ձեզ, — եթէ բոլորը կը չեշտեն կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան մասին, ինչո՞ւ համար խնդիրը չեն լուծեր, եւ անցնիլ գործնական քայլերուն: Ո՞վ է, որ իրենց ձեռքէն կը բռնէ...

Հարցը կը մնայ օդէն կախուած. պատասխան տուող չկայ: Օրակարգը կը յետաձգուի վաղուան, եկող տարուան, ու այսպէս՝ շարունակաբար:

Որով, հայ ժողովուրդի կամքն արտայայտողները կը մնան բնազդական այն աստիճանին, ինչ որ ժողովուրդն ունէր: Գիտակցութիւնը, որ կամքին հետ շաղկապուած է, կը բացակայէ: Եւ հրապարակին վրայ տիրական կը մնայ կազմալուծող տրամադրութիւնը, ու իր աւերը կը գործէ, ազատօրէն սողոսկելով ամէն տեղ:

Մենք, ասկէ առաջ, առիթն ունեցանք քննութեան առնելու միութիւններու գործունէութիւնը, ու մատնանշեցինք այն բացասական երեւոյթները, որոնք գերազանցապէս կը բխէին կազմակերպական թերութիւններէն: Մասնակի այդ երեւոյթներէն անցնելով ընդհանուրին, կը տեսնենք կեդրոնական կազմակերպութեան մը բացը, որ ահա տասը տարիէ ի վեր անհրաժեշտութիւն դարձած է:

Տարագիր հայութիւնը վերը բնորոշուած հոգեկան հիւանդութեան մատնուած է, հաւաքական կամքի եւ գիտակցութեան հիւանդութիւնն ունի, որմէ պէտք է բուժուի վերջապէս:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆԿԵ՞Ր ԹԷ... ՀԱՃԻ ԽՄԲԱԳԻՐ

— :-: —

Հաճըն մը կայ Մարսիլիոյ մէջ:

Աւելի ճիշդ կ'ըլլար, թերեւս, ըսել թէ մէկը կայ, ի Մարսէյլ, որ ինքզինքը կը շփոթէ *Հաճընի* հետ: Որովհետեւ գրպաններն լեցուն են *Հաճընով*, իր գրասեղանները կը տքան *Հաճընի* բեռով, ճաշասեղանն իսկ զարդարած է *Հաճընով*, ոմանք կ'ըսեն թէ մահիճն ալ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ չծախուած *Հաճըններու* դէզ մը: Պառկած այդ անկողնին վրայ, մեծ երազներ կը տեսնէ ան: Ահա թէ ինչո՛ւ ինքզինք խելացի կը կարծէ եւ մեծ:

Այդ խելացութեամբ եւ մեծիկութեամբ, վերջին թիւով կը պատասխանէ հայրենակիցի մը, որ կը հարցնէ թէ *Հաճընի* խմբագիրը որո՞վ իրաւունքով «ընկեր» բառը կը դնէ Տաշնակցականներու եւ խորհրդային Հայաստանի պետական պաշտօնեաներու անունին առջեւ, եւ ոչ թէ պարոն կամ նման բառ մը: Միթէ «ընկեր»ը գաղափարակիցներու յատուկ չէ՞, կը հարցնէ վրդովեալ հայրենակիցը, որ ապահովաբար չէզոք է, կարմիրներուն ալ հանդէպ:

Հաճընի խմբագիրը կը պատասխանէ թէ «ինչպէս կարելի չէ *պարոն* Մուսթաֆա Քէմալ կամ *ընկեր* Հուվըր կոչել Թուրքիոյ կամ Միացեալ Նահանգներու նախագահները, ճիշդ այնպէս ալ պատշաճ չէ ըսել Տիար Սահակ Տէր Գաբրիէլեան կամ պարոն Տաշնակցական»: Եւ կ'իմացնէ՛ որ, «եւրոպական մեծ թերթերն իսկ երբ Ստալինի կամ Լիտվինովի մասին գրեն, «ընկեր» բառով կ'որակեն, մինչդեռ ամէն ոք գիտէ թէ գաղափարական ի՛նչ սոսկալի վիհ մը գոյութիւն ունի իրենց միջեւ»:

Յետոյ չնաշխարհիկ յաւելուած մը: — «Կան ոմանք ալ, որ անհասկնալի մտավախութեամբ մը ֆրանսական **citoyen** բառին թարգմանութիւնը եղող «քաղաքացի» մակդիրը կը գործածեն»: Ու կ'ըսէ թէ այդ բառը «ֆրանսերէնին իմաստը չի պարփակեր եւ կարծէք թշնամական կեցուածք մը ունի «գիւղացիին» դէմ»: (ի՞նչ կ'ըսես):

Եւ կը յայտարարէ. — «Մենք կը նախընտրենք ընկերին ընկեր ըսել, պէյին պէյ, մըսթըրին մըսթըր, առանց որ եւ է յետին մտքի»:

Ըսենք մեր ալ կարծիքը. — *Հաճը*նի (ընկե՞ր, պէ՞յ, մըսթը՞ր) խմբագիրը ե՞րբ է տեսեր, որ ֆրանսական քաղքենի թերթերը «ընկեր» ըսեն համայնավարներուն (հեգնական բացառութիւններէն դուրս): Նոյն... խմբագիրը ի՞նչպէս հասկցեր է, որ «քաղաքացի»ն համազօր չէ **citoyen**ին եւ թշնամական կեցուածք ունի «գիւղացի»ին դէմ (արդեօք կը շփոթէ՞ քաղքցիին հետ):

Կարեւորն այդ չէ սակայն: Անգամ մըն ալ Յիսուսի են բրեր նման հարցում մը: Հարցուցեր են թէ բարբի՛ անուանեն զինք, վարդապե՞տ, տէ՞ր: Անուանեցէք ինչպէս կ'ուզէք, ըսեր է ան: *Հաճընի* խմբագիրը մեզի չըսեր սակայն թէ ի՞նչպէս անուանենք զինք:

— Հաճի՞ խմբագիր (պարզապէս անոր համար որ *Հաճնոյ* խմբագիրն է եւ մենք սովոր ենք պէյին պէյ ըսել, «առանց որ եւ է յետին մտքի»):

ՀԱՐԹՈՅ

ՄԱՀ Պ. ԺԻԼԷԹԻ

Լոս Անճէլոսի մէջ 77 տարեկանին մեռաւ Ժիլէթ որուն անունը եւ նկարը տարածուած են ամբողջ աշխարհի մէջ, շնորհիւ իր հնարած մեքենական ածելիին:

1903ին էր որ հրապարակ հանեց իր հնարած ածելին: Այդ տարին ան ընդամէնը ծախել յաջողեր էր 53 գործիք եւ 14 երկվեցեակ շեղբ: 1926ին կը ծախէր 15 միլիոն գործիք 50 միլիոն երկվեցեակ շեղբ, ընկերութեան ապահովելով 200,000,000 շահ:

Այս մարդը որ ամբողջ աշխարհին ածելի կը հայթայթէր, թոյլ չէր տար ձեռք դպցնել իր մօրուքին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

Պատերազմական պարտքերու հարցը

Լօզանի փակման ժողովին, համաձայնագրի ստորագրումէն առաջ, քաղաքական մեծ կարեւորութիւն ունեցող յայտարարութիւններ ըրին Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները՝ պատերազմական պարտքերու ասկախման մասին:

Մասնաւորաբար նշանակելի են Ֆրանսայի ներկայացուցչին, Ելմտական նախարար Պ. Ժէրմէն-Մարթէնի խօսքերը.

— Պէտք է, ըսաւ, յանուն ֆրանսական կառավարութեան յայտարարութիւն մը ընեմ, ճշդելու համար հրաւիրուած երկիրներու Ֆրանսայի հանդէպ ունեցած պատերազմական պարտքերու կացութիւնը: 1932 յունիս 16ին ստորագրուած յայտարարութեան հետեւանքները կարգադրուած են այնպէս որ պատերազմական պարտքերու գլուխէն կատարուելիք վճարումները պիտի դադրին մինչեւ այն պահը ուր Լօզանի պայմանագրութիւնը զոր կը կնքենք այսօր, կիրարկութեան դրուի կամ մինչեւ որ արձանագրուի թէ այս համաձայնութիւնը անկարելի է վաւերացնել»:

Նոյն ժողովին մէջ, Պ. Մաքտօնալտ յայտնեց երկու յանձնախումբերու կազմութիւնը, մէկը՝ պիտի զբաղի Գերմանիայէն զատ մնացեալ երկիրներու հատուցումներու հարցով: Միւսը՝ պիտի ուսումնասիրէ կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի տնտեսական բարգաւաճման հարցը:

Առաջին յանձնախումբին նախագահ նշանակուած է Պելճիքայի նախկին վարչապետը Պ. Թէօնիս. իսկ երկրորդ յանձնախումբին նախագահ Ֆրանսայի պատուիրակներէն Պ. Ժորժ Պըրինէ: Իսկ համաշխարհային տնտեսական եւ ելմտական համաժողովը նախապատրաստող յանձնախումբը պիտի կազմուի յետագային:

Լօզանի ժողովը իր արդիւնքով՝ զանազան մեկնաբանութիւններու տեղի կուտայ տարբեր երկիրներու մէջ: Գերմանիոյ մէջ, մօտաւոր ընտրութիւններուն առթիւ, մամուլի մեծ մէկ մասը կը քննադատէ գերման վարչապետը: Իր բարեկամներն ամբողջ կը քննադատեն զինքը, իսկ իր հակառակորդներէն մէկ քանին են միայն որ կը գովեն անոր կատարած աշխատանքը:

Հուկէնպէրկի եւ Հիթլերի թերթերը կը մեղադրեն Ֆոն Փափէնը թէ չկրցաւ հատուցումներն ու պարտքերը բոլորովին ջնջել տալ կամ ընդունիլ տալ քաղաքական պայմանները:

Երկու աջակողմեանները կը ջանան իրենց քննադատութիւններով այն տպաւորութիւնը ձգել թէ համամիտ չէին Ֆոն Փափէնի հաշտարար քաղաքականութեան: Իր ճառերուն եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն բրած յայտարարութիւններով՝ Հուկէնպէրկ կը յայտնէ թէ Լօզանի համաձայնութիւնը կը գտնէ «չարաղէտ» եւ թէ Գերմանիա երբեք չպիտի կրնայ վճարել երեք միլիառը՝ զոր ընդունեց իբր պարտք:

Գալով հիթլերեան մամուլին, կը գոհանայ հաստատելով թէ Ֆոն Փափէն «երբեք արտօնուած չէր խօսելու յանուն գերման ժողովուրդին»:

Ներկայիս, գերման կառավարութիւնը խորհրդարանական մեծամասնութիւն չունի վաւերացնել տալու համար Լօզանի համաձայնութիւնը: Կաթոլիկները որ հաւատարիմ կը մնան Պրիւնինկի եւ կը շարունակեն ուխտադրուժ նկատել Ֆոն Փափէնը կը յայտնեն թէ ձեռնպահ պիտի մնան: Միացեալ ընկերվարականները՝ կ'երեւի պիտի հետեւին կաթոլիկներու օրինակին: Գալով հիթլերեաններուն, հուկէնպէրկեաններուն եւ համայնավարներուն, բացէ ի բաց դէմ են:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լօզանի նպաստաւոր ելքը, անգլիական մամուլին կողմէ նախապէս ընդունուեցաւ խանդավառութեամբ: Բայց այս խանդավառութենէն յետոյ, մամուլը այժմ կը հարցնէ թէ Անգլիա գիտէ՞ իրօք թէ գործը ո՞ւր տեղուանքն է:

Իրօք, դժուար թէ աչունէն առաջ, Անգլիոյ համար կացութիւնը պարզուի: Ամէն ինչ կախում ունի Ամերիկայի ընթացքէն, որուն յառաջիկայ տարի, Անգլիա պէտք է վճարէ 37ուկէս միլիոն ոսկի ստերլին, այսինքն ստերլինի ներկայ արժէքով 50 միլիոն: Իսկ Լօզանի համաձայնութիւնը Անգլիան կը զրկէ մօտ 33,5միլիոն ստերլինէ. 15,800,000 ոսկի Գերմանիայէն առնելիք, 17,750,000 դաշնակիցներէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի շրջանակները կը շարունակեն գոհունակութիւն ցոյց տալ Լօզանի համաձայնութեան մասին: Սակայն պատերազմական պարտքերու վերաբերեալ հարցը սկսած է մտահոգութիւն պատճառել:

Ռամկավար եւ հանրապետական մէկ քանի ծերակուտականներ յստակօրէն կը յայտնեն թէ դէմ են պարտքերու վերաքննութեան հարցին եւ կը յայտարարեն թէ Ծերակոյտը չպիտի ընդունի որ Եւրոպա առաւելութիւններ ստանայ Լօզանի մէջ՝ ի վնաս Ամերիկայի:

Արտաքին նախարարութեան մէջ՝ Լօզանի համաձայնութիւնը կը նկատեն իբր կարեւոր քայլ մը դէպ ի առաջ, սակայն կը յայտնեն նաեւ թէ Հուվըրի 1931ի յետաձգումը կը մնայ կիրարկելի, այն իմաստով որ պարտական իւրաքանչիւր ազգի վճարման կարողութիւնը նկատի պիտի առնուի: Միւս կողմէ, Ծերակոյտի մէջ ընդունուած բանաձեւով մը՝ հարց կ'ուղղուի նախագահ Հուվըրի թէ ի՞նչ հիման վրայ Միացեալ-Նահանգները յայտարարած են որ պարտքերը պիտի զեղչուին, եթէ պահանջ ներկայացուի: Գի–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՍՊԵՏԻ

Ժընեւէն հասած մասնաւոր հեռագիր մը ցաւով կը ծանուցանէ մահը յայտնի գրագէտ Պ. Յովհաննէս Ասպետի (Օննիկ Չիֆթէ-Սարաֆ), կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ:

Հանգուցեալը ծնած էր Պոլիս, Սկիւտար, եւ մօտաւորապէս 55 տարեկան էր: Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, ստացած էր խնամեալ դաստիարակութիւն մը եւ երիտասարդ տարիքին այցելելով Եւրոպա, իր տպաւորութիւնները՝ Պոլիս դարձին հրատարակեց *Միամիտի մը Արկածները* հատորին մէջ, որ ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց: Իբր հատոր հրատարակած է նաեւ պուրժէի *Փիլիսոփայի մը Աշակերտը*ին թարգմանութիւնը:

Պահ մը առեւտրական ասպարէզը մնալէ յետոյ ինքզինքը նուիրած է օրագրութեան, շատ մը վէպեր թարգմանած է *Բիւզանդիոնի* մէջ, որուն մնայուն գրական աշխատակիցը եղած է պզտիկ պատմուածքներով եւ հրապարակագրական յօդուածներով:

Զինադադարէն յետոյ եղած է անդամ *Վերջին Լուրի* խմբագրական կազմին եւ հրատարակած է գրական շաբաթաթերթ մը՝ «Հայ Միտք»:

Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովին մէջ Գատը գիւղի երեսփոխան էր եւ վարեց ատենադպրութիւնը նոյն ժողովին:

Գրական գողտրիկ էջեր ստորագրած է *Կոչնակ*ի եւ Պոլսոյ եւ արտասահմանի շատ մը հայ հանդէսներու մէջ:

Պոլսոյ քէմալական գրաւումին վրայ ինք ալ իբր կամաւոր տարագիր գացած է նախ Քորֆու, ապա Մարսէյլ ուր ամուսնացաւ եւ ունի երկու փոքրիկ, իսկ չորս տարիէ իվեր արժանապէս կը վարէր Ժընէվ, Պ. Քրաֆթ-Պօնարի հաստատած «Ֆուայէ Հայաստան» որբանոցին տնօրէնութիւնը:

—)(o)(—

ՌՈՒՄԷՆԻՈ-ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Սիլիսթրէյէն Պուքրէշ հասած լուրերու համաձայն, պուլկար ահաբեկիչներու խումբ մը նախորդ գիշեր, փորձած են անցնիլ ռումանական սահմանը: Սակայն, ռումէն սահմանապահ զօրքերը նշմարելով, կրակ բացած են անոնց վրայ: Պուլկարները ստիպուած են վերադառնալ: Ռումէն զինուորներու կրակէն 5 Պուլկարներ վիրաւորուած են:

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՎԻՃԱԿ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհրդային «Ֆրանց Մէրինկ» շոգենաւով Օտեսայէն Փիրէա հասած են ռուսական իշխանութեանց կողմէ աքսորուած վեց Յոյներ, որոնք Օտեսայի մէջ, նախապէս, մանր առեւտուրով կը զբաղէին:

Յիշեալները ներկայանալով Փիրէայի ոստիկանութեան, յայտարարած են թէ, տնտեսական եւ վարչական տեսակէտով զարհուրելի վիճակ կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ եւ հողագործական բնակչութիւնները սաստիկ ահաբեկման ենթարկուած են:

Նոր հասած այս նամրորդներէն մին՝ Անտոնիոս Տամլիտիս «Մակեդոնիա» թերթին տուած է՝ խորհրդային «դրախտ»ի մէջ տիրող պայմաններու մասին շատ վատ տեղեկութիւններ:

ՀԻԹԼԵՐԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

Պերլինի դատարանին առջեւ, գերմանական թերթ մը դատ բացած է Հիթլերի դէմ: Թերթին տնօրէնը՝ դատավարութեան ընթացքին՝ փաստեր տուաւ թէ Հիթլեր որ իր հետեւորդներուն կը յորդորէ զրկանք եւ զոհաբերութիւն արքայավայել կեանք մը կ'անցընէ:

Հիթլեր եւ իր մէկ քանի օգնականները՝ մարտի ընթացքին երբ Պերլին անցուցած են մէկ քանի օր, բնակելով ամէնէն նոխ պանդոկը, իրենց անձնական պէտքերուն համար միայն՝ ծախսած են 25,000 փրանք:

Այդ պանդոկին մէջ՝ թունաւորուելու վախով, Հիթլեր իրեն համար առանձին ճաշ կերակուր պատրաստել կուտար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գաւառականի ընտրութիւնները

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 24 յունիս.— Պէյրութ միջազգային փոքրիկ նուաճանդիստ մըն է, երաժշտութիւնը հոկայաքայլ կը յառաջդիմէ: Ապացոյց գոյգ երաժշտանոցները, որ բացուեցան վերջին քանի մը տարուան ընթացքին եւ ուր տեղացի ու օտար աշակերտներ կը յաճախեն: Առաջինն կը ղեկավարուի Փարիզի երաժշտանոցէն վկայուած տեղացի տաղանդաւոր արուեստագէտի մը կողմէ՝ Պ. Վատիս Սապրա, որ պետական երաժշտանոցի տնօրէնն է ու միաժամանակ հեղինակը Լիբանանի ազգային քայլերգին:

Երկրորդը Ամերիկեան համալսարանի երաժշտանոցն է, որ կը ղեկավարուի հրեայ տաղանդաւոր դաշնակահար եւ երգահան Պ. Արքատի Բուկէյի կողմէ:

Պ. Բուկէյ տասը տարեկանին մըտած է Վիեննայի երաժշտանոցը ու մեծ արուեստագէտներու դասաւանդութիւններուն հետեւած: Վերադառնալով Ռուսիա՝ արձանագրուած է Փեթրոկրատի երաժշտանոցի դաշնակի եւ երգահանութեան դասընթացքներուն:

1915—1917 Թուին, ամբողջ կեդրոնական Ռուսիան պտտած է եւ 1918ին՝ Ղրիմի երաժշտանոցի տնօրէն կարգուած է:

1921ին եկած է Պոլիս: Այս թուականին կը սկսի իր արեւելքի մէջ ընդնակութեան առաջին շրջանը: Պոլսոյ մէջ կազմած եւ ղեկավարած է երկու պալէգներ: Եւ ապա անցած է Սուրիա՝ արեւելեան երաժշտութեան տիպն ու նկարագիրը ուսումնասիրելու համար: Սուրիոյ մէջ ան կը քաղէ տարրերը իր շատ մը համերգներուն՝ որոնք իր համբաւը կը հաստատեն այս երկրի մէջ ու ինք տարածիչը կը դառնայ ֆրանսական՝ դասական եւ արդիական երաժշտութեան:

Ամերիկեան համալսարանի երաժշտանոցը այս տարի ունի երկու շրջանաւարտ՝ մին Օրիորդ Շաքէ Գարագաշեանն է, իսկ երկրորդը հրեայ օրիորդ մը: Այս երկու շրջանաւարտներն ալ անցեալ շաբաթ օր, ամերիկեան համալսարանի «Ուէսթ Հօլ» սրահին մէջ նուագեցին երկուքական կտորներ: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր լսողներով եւ երկայնքին երաժշտասէր միջազգային ընտիր հասարակութեան մը ներկայութեամբ:

Օր. Շաքէ Գարագաշեան չափաբերութեան ու կշռոյթի անհրաժեշտ ըմբռնողութեամբ դաշնակի վրայ նուագեց Beethovenի «Sonate Op. 102»ը ընկերակցութեամբ Պ. Բուկէյի Թաւջութակին:

Ապա բուռն եւ երկարատեւ ծափերու տակ, կատարեալ վարպետութեամբ եւ զգացումով նուագեց Chopinի «Concerts Op. 11»ը, ուր Օր. Գարագաշեան իր նուագածութիւնը հասցուց մինչեւ գերագոյն բարձրութեան: Անոր յատկութիւններն են թրթռուն զգայնութիւն, հրաշալի ու հուժկու նուագածութիւն, մատներու ճարտարութիւն եւ աքանչելի յիշողութիւն: Ան հակառակ իր երիտասարդ տարիքին արդէն իսկ վարպետ մըն է:

Հայուազէպ երեւոյթներու մէջ արդէն լսած էինք գինք հաճոյքով եւ նոր նուաճումներու սպասումով: Մեծ հպարտութեամբ կ'ողջունենք հայ երաժշտական հորիզոնի վրայ փայլող այս աստղին երեւումը: Մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները:

***

Նաեւ անցեալ չորեքշաբթի՝ երեկոյեան ժամը 9ին, «Սէն Ժօզէֆ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երաժշտութեան ուսուցիչներ Տէր եւ Տիկին Սամուէլեանի աշակերտներու ունկնդրութիւնը՝ միջազգային խումբ եւ երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Յայտագիրը ճոխ էր եւ ճաշակով ընտրուած: Կը բաղկանար կեանքի ժպտող տաղերէ, ժպտուն եւ անհոգ սիրային երգերէ, նաեւ տրտմութեամբ համակուած վշտերգներէ:

Այս նուագահանդէսին կը մասնակցէին Հայերէ զատ նաեւ բազմաթիւ օտար աշակերտներ: Մենք հոս կ'ուզենք անդրադառնալ միայն մեր հայրենակիցներու երգած եւ նուագած կտորներուն ու անոնց յաջողութեան մասին:

Օր. Շալվարճեան դաշնակի վրայ նուագեց Goriaի «Etude de Concert»ը: Օր. Շալվարճեան թեթեւ ունի մատներու ճարտարութիւն, սակայն իրեն կը պակսի կտորը ուսումնասիրելով նուագելու կարեւոր պահանջը:

Օր. Եղիայեան նուագեց Schumannի «Essor de l'Ame»ը մեծ յաջողութեամբ: Պէտք է ըսել որ ան շատ լաւ ուսումնասիրած էր իր կտորը: Դաշնամուրը հրաշալի եւ հեռաւոր տաւիղի մը պէս կը լսուէր սրահին մէջ:

Օր. Մէրուէտէս Ջէվէճեան նուագեց Chopinի «Scherzo» (b moll)ը: Բաւական լաւ թեքնիք ունի, սակայն զուսպ կը նուագէ եւ այս պատճառաւ իսկ մի քանի տեղեր փոքրիկ շուարում մը ունեցաւ, սակայն առանց կանգ առնելու շարունակեց իր կտորը:

Օր. Սիմոնեան շատ զգայուն կերպով մեներգեց Rossiniի «Séparation»ը եւ Սպենդիարեանի «Շէկ Տղան», որոնք ներկաներու կողմէ արժանացան որոտընդոստ ծափերու:

Ու ահա սրահին մէջ կը լսուի հայ երգը: «Շէկ Տղան» ցնցեց ներկայ հայ հասարակութիւնը, ու կարօտավառ բուռ մը հոգիներ զգացին իրենց էութենէն ներս մարմնչումը հայրենական մաքրափայլ զգայնութիւններուն: Օր. Սիմոնեան իր կիրթ ձայնով յայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար: Ան գեղեցկօրէն արտայայտեց մեր հայրենի երգերուն անուշ հմայքը, պատկերաւոր նկարագիրը, դնելով իւրաքանչիւր վանկի վրայ անձնական ըմբռնումի չեշտը, հարազատ ու ճշգրիտ:

Օր. Բէհեանեան Rachmaninoffի հռչակաւոր մէկ կտորը մասնայատուկ կարողութիւն մը ցուցադրելով նուագեց եւ իր կտորով եկաւ անգամ մը եւս ապացուցանելու՝ թէ ի զուր չէ որ առաջնութիւն շահած է Լիբանանի Պետական Երաժշտանոցի մէջ յունիս 1ին տեղի ունեցող դաշնակի նուագածութեան մրցման մէջ:

Օր. Մ. Ջէվէճեան մեղանոյշ ձայնով մեներգեց Mascheroniի «Ave Maria»ն ջութակի ընկերակցութեամբ Պ. Ն. Կիւրիւնեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Ա. Սամուէլի: Օր. Ջէվէճեան կարգ մը տեղեր իր ձայնը կը բարձրացնէր, որով կտորը իր արժէքը կը կորսնցնէր:

Ապա գեղեցկօրէն մեներգեցին Օր. Օր. Ալիս Սիմոնեան եւ Մ. Ջէվէճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Սամուէլի՝ Tchaïkowskyի «La Bergère Sincère» զուգերգը:

Մենք դմեզ հպարտ կը զգանք տեսնելով այն պարագան՝ որ Տէր եւ Տիկին Սամուէլի ձեռքին տակ կ'ուսանին քանի մը տասնեակ հայ օրիորդներ, որոնք մօտալուտ ապագային լաւ արուեստագէտներ ըլլալու հաւատք կը ներշնչեն մեզի:

***

Անցեալ կիրակի համաձայն Ազգային Առաջնորդարանի եւ Ընտրողական Կեդրոնական Յանձնախումբի կարգադրութեան եւ յայտարարութեան տեղի ունեցան Լիբանանի Ազգային Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները: Քաղաքը բաժնուած էր չորս ընտրական շրջաններու՝ Անդր - Նէհր, Էշրէֆիէ, Ս. Խաչ եւ Ս. Նշան, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունէր առանձին ընտրական յանձնախումբ մը եւ քուէատուփ մը: Քուէարկողները ազգային տուրքը վճարած ըլլալու փաստաթուղթը ներկայացնելէ վերջ կը ձգէին իրենց քուէները քուէատուփին մէջ:

Քուէհամարը կատարուելով յայտնի եղաւ որ քուէներու անհամեմատ առաւելութեամբ ընտրուած են.— Անդր Նահրէն՝ Տոքթ. Ենիգոմշեան, Տոքթ. Պէզիրեան եւ Վարդեվառ Տէմիրճեան. իսկ Ս. Խաչ թաղէն Զավուշեան, Ղազար Զարրզ եւ Նշան Տէմիրճեան. Ս. Խաչ թաղէն՝ Տեարք Տոքթ. Հայրապետեան, Խոսրով Սեդրակեան եւ Արամ Սէֆէրեան. Քաղաքէն՝ Տոքթ. Վ. Փօթուքեան, Մարտիրոս Ալթունեան (երկրաչափ) եւ Զաքարիա Պզտիկեան:

Իւրաքանչիւր ընտրական շրջանի քուէատուփերուն մօտ կը հսկէին ոստիկաններ: Ամբողջ ընտրութեան տեւողութեան ոչ մէկ տեղ միջադէպ եւ վէճ պատահած է: Միայն թէ, Ս. Խաչ թաղի մէջ, կարգ մը կարմրակըտուցներ նախապէս պատրաստուած հայհոյալից թռուցիկներ ցրուած են եւ առանձին քուէատուփ մը դնելով ժողովուրդը հրաւիրած են որ առանց ազգային տուրք վճարելու գան եւ քուէարկեն: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս գրաւած է քուէատուփը եւ փոխադրած պահականոց: Այս կերպով կարմիր աղբարիկները չեն յաջողած իրենց խանգարելու փորձերուն մէջ: Կարմիրները նոյն իսկ փորձած են յարձակում գործել ոստիկաններու վրայ, սակայն այս վերջինները զէնքի դիմած են եւ վեց համայնավարներ ձերբակալած, որոնք մինչեւ այժմ կը մնան բանտը:

***

Կիրակի օրուան Ազգային Գաւառական Ժողովի ընտրութեան առթիւ տեղական թերթեր առանց բացառութեան ընդարձակ տեղեկութիւններ հրատարակած են: «Լիսան Իւլ Հալ» մօտաւորապէս մէկ սիւնակի մէջ ամփոփած է ընտրութեան ամբողջ իրադարձութիւնները, Համայնավարներու խանդավառ փորձերը եւ ընտրութեան արդիւնքը: «Էլ Ահրար» նմանապէս յիշելէ վերջ ընտրութեան կանոնաւորութիւնն ու ընտրուողներու անունները, երկարօրէն կը նկարագրէ Ս. Խաչ վրանաքաղաքին մէջ համայնավարներու կատարած փորձերը: «Էլ Նիտա», «Էլ Պայրագ», «Էլ Բաշիր» եւ «Էլ Թէեար» նմանապէս մանրամասնութեամբ կը նկարագրեն եւ բոլոր թերթերն ալ կը հրատարակեն ընտրուողներու անունները:

ՎԱՍՏԱԿԵՑԱՒ եւ ԱՐԴ ՀԱՆԳՉԻ

Բազմակողմանի են Հայր Արսէնի ծառայութիւնները հայ մշակոյթին.— Նախ իբր հայկաբան ու աշխարհաբարի կողմնակից որ յամառօրէն տքնեցաւ նոր լեզուն ձեւաւորելու եւ հիմնաւորելու համար.

Ապա իբր ուսուցիչ: Ով գիտէ իր աշակերտներուն թիւը, ըլլայ վանքին թէ Վենետիկի, ըլլայ Պոլսոյ կեդրոնականին, Մխիթարեանին կամ մեւս վարժարաններուն մէջ. Բացի այդ, Հայր Արսէն երկու աշակերտ ունեցած է, որոնք լիովին պիտի բաւէին իր հայրենի ուսուցչի համբաւը արդարացնելու: Վարուժանն ու Ահարոնը, մէկը միւսէն աղուոր հայերէնով: Ցայտնութիւն մը ըլլայ թերեւս, եթէ ըսեմ որ Հ. Արսէն կը սիրէր Վարուժանը բայց կը հիանար Ահարոնի վրայ: Ցաւալի է իրապէս՝ որ վերջինս կը յամառի զաղտուկ ապրիլ ու իր գործերէն զէթ մի քանին ի մի չեն ամփոփուած դեռ:

Երրորդ՝ իբր թարգմանիչ: Ի՜նչ անխոնջ աշխատող եղած է Հ. Արսէն: Աչքի առջեւ բերէք պահ մը իր թարգմանութեանց ծաւալը: Համերոսէն ու Վիրգիլիոսէն մինչեւ Դանտէ ու Պետրարկա, Տասսոյէն ու Օսիանէն մինչեւ Ալֆիերի ու Գամբիին: Ո՞վ կրնայ ժխտել այդ գործերուն բերած նպաստը թէ աշխարհաբար լեզուին եւ թէ մեր արդի գրականութեան: Ուրիշ հարց թէ դասականներու թարգմանութեան մէջ վարդապետը օգտուած է միւս մեծ Արսէնէն, Բագրատունիի գրաբար թարգմանութիւններէն: Խոշոր արժէքը կայ ու կը մնայ:

Ահա չորրորդը, իբր Հանրագիտարանը: Բառին բովանդակ տարողութեամբ հսկայ աշխատանք որ մինակը պիտի բաւէր Հ. Արսէն Ղազիկեանը գալոց սերունդներու երախտագիտութեան արժանի ընելու:

Մէկ մասն արդէն տպուած, իսկ մնացեալին ձեռագիրն իր հետ Պարտիզակ էր Սարաֆի սկզբնաւորութեան: Վարդապետը յուսաց կորուստէ փրկել այդ հոյակապ գործը, իր բացատրութեամբ «կաղի թէնէքէի մը մէջ» դրած թաղելով: Բայց արեւելքի հրէշը որ դարերու ընթացքին աւերել միայն սորվեր է, չխնայեց եւ այդ թաղուած գանձին: Վարդապետը վերադարձին ի զուր պեղեց իր «թենեքեն» գտնելու համար: Զգտաւ:

Ցուսահատութիւնն անծանօթ էր վարդապետին: Վերսկսաւ ժամանելի աշխատանքը: Բայց չկրցաւ աւարտել:

Քանի մը շարաթ առաջ, երբ ընկ. Շ. Միսաքեան Մարսէյլէն կ'անցնէր, տեսակցութեան մը ընթացքին, խօսակցութեան թելն ինկաւ վարդապետին քրոջ աղջկան Օր. Մարի Պասաւեանի նուագահանդէսին՝ Հայր Արսէնի այդ աշխատութեան վրայ: Իմ հետաքրքրութիւնը դոհացնելով ընկ. Շ. կը յայտնէր թէ Հ. Արսէն կը դանդատէր որ հայ գրողները չեն հաճիր պատասխանել իր տեղեկութիւններու կրկնակի խնդրանքներուն: Կատարի տառն է: Այդպէս ժլատ եղած ենք միշտ, ամէնէն էական պարագաներուն մէջ իսկ:

Տարօրինակ է, բայց Հ. Արսէն շատ կը սիրէր Բիւթանիան ու մանաւանդ Պարտիզակը եւ առիթ չէր փախցներ զայն տեղ մը տեղաւորելու:

Երբ Վենետիկէն Պոլսոյ թերթերուն անստորագիր թղթակցութիւններ կը ղրկէր երբեմն վարժարանի մասին, չէր մոռնար մեր գիւղախաղի մրցումներն անգամ խօսակցան վարժարաններու աշակերտներուն հետ եւ յաճախ կը պատահէր որ, վարպետ խաղացող իր քրոջ որդին ըլլար կէտը նշանակողը: Ահա Հ. Արսէն իր թղթակցութեան մէջ կը դնէր «Պարտիզակցի Յովհաննէսը նշանակեց կէտը»: Իր բնագաւառի սէրը շատ զարգացած էր իր մէջ:

Մեր ընթացաւարտ դասարանի վրկայականներու բաշխման հանդէսին պահուն էր, լաւ կը յիշեմ: ..Ուսումնապետը վարդապետը մի առ մի կը կանչէր ընթացաւարտները անունով ու ծննդավայրով:

Կարգը ինծ եկաւ եւ ուսումնապետը սխալմամբ Իզմիրցի յիշատակեց զիս: «Իզմիրցի՛ բսէ, Իզմիրցի՛»բացականչեց Հ. Արսէն: Չէր կրնար հանդուրժել որ Իզմիթցին Իզմիրցիի փոխուի:

Վերջին անգամ այդ օրը տեսայ զինք: Ինը տարի է անցեր:

Երկար ատեն լուռ կը պահես մէջդ եւ երախտիք եւ յիշատակ: Կուգայ պահը որ անդուսպօրէն կը մղուիս արտայայտելու. պարտականութեան մը պահանջին պէս:

Ահա այդ պարտքն է որ ջանացի կատարել մեծանուն ուսուցչիս հանդէպ:

Ս. Ղազարի խաղաղ մէկ անկիւնը, փոքրիկ գերեզմանատան մէջ պառկած է վեր մարմարեայ դամբան մը կայ բազմաթիւ խաչերով, ուր կը հանգչին վարդապետներն իրենց յաւիտենական քունով:

Հոն է եւ Ալիշանը, դարանի մը մէջ որուն կափարիչին վրայ քանդակուած է իր կիսադէմը, ու տակը սա արձանագրութիւնը.—

«Վաստակեցաւ եւ աստ հանգչի»:

Անշուշտ հոն է որ կը հանգչի նաեւ ան՝ որուն ամբողջ կեանքը մանուկ Ղազարոս Ղազիկեանէն մինչեւ մեծանուն Հայր Արսէն Ղազիկեանը լուսեղէն աղեղ մը եղաւ:

Ի՜նչ արդար պիտի ըլլար կրկնել իրեն համար եւ նոյն տապանագիրը.—

«Վաստակեցաւ եւ արդ հանգչի»,

որովհետեւ վաստակն անխարդախ եղաւ ու հանգիստն ալ պէտք է անխռով ըլլայ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՏՈՒՉԷՆ ԿԸ ԳՈՒՑԱԿ[Է]

ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ

— :-: —

«Տէյլի Էքսփրէս»ը կը հրատարակ[է] ձէյմս Տուկլասի տեսակցութ[իւնը] Մուսոլինիի հետ, որ կարգ մը յ[ատուկ] տպաւորութիւններ բրած է միջազ[գային] յին կացութեան մասին: Ձ. Տուկ[լաս] հետեւեալ կերպով կը ներկայաց[նէ] իր տեսակցութիւնը:

... Տուչէն, Եւրոպայի պետու[թեանց] մարդոց ամէնէն մենակեացը, ան[կարելի] զար կ'աշխատի ամբողջ օրը ու [...] չերուան մէկ մասը:

... Բազմաթիւ չքեղ յարկաբաժ[իններ] ներէ առաջնորդուեցայ մինչեւ դ[ահլիճ] մը մօտ որ անմիջապէս բացուեցա[ւ]. Այն ատեն տեսայ ահագին սրահ[...] սենեակ մը, գետինը սալարկու[ած] գորգ ու ծերկ մարմարով: Ոչ ա[թոռ] կարասի, ոչ մէկ արձան, ոչ իսկ ն[կար] մը պատերուն վրայ: Միայն հսկ[այ] տաշակ գրասեղան մը, որ կը գր[աւէր] սենեակին ծայր անկիւնը ու գրասեղ[անին] նին ետեւը Տուչէն, անշարժ կեցա[ծ] իր փայլուն աչքերով զիս կը դիտէ[ր]:

— Երկու պատնէշներ կան, երկ[...] արգելքներ ներկայ Եւրոպայի բա[...] ւիկ զաւանայուն դէմ, Անգլիան եւ [Գեր]մանիան: Իտալիա ուժեղ է, միացա[ծ] եւ կարգապահ: Նմանապէս Անգ[լիա] ուժեղ է, միացած եւ կարգապահ:

Տուչէին խօսքերը կարծես թէ [...] մարակէն ողը: Ամբողջ կեանք[ը] մէջ, պատասխանատուութեան հաւաս[...] հաւասարիմ մնացած էր, ինչպէս հ[...] սարակապետական սկզբունքներ[ու] հաւատք ունէր փոքր քաղքենին[երու] պարզմտութեան, պարկեշտութեան [...] բարութեան վրայ: Բայց մէկ հարց[...] ծով, Մուսոլինի աւելի սրրեց [...] անիերս փուշի մը պէս: Անոր համ[...] այդ խոհականները անդարմանելի[օր]էն մեռած անցեալի մը բեկորները [...] Ոսկի կանգնած մարմարին վրայ [...] կարծես աշխարհով կոփկռուելով [...] սիլէքներս եւ յօյսերս, ան իր գրա[սեղանին] դանին ետեւ կեցած էր փայլուն [...] քերով ու ծխամայլուրթ, կեա[նքի] ժայռի մը նման կանգնած կեա[նքի] կանութեան մէջ:

Ի զուր անոր նշանեցի «երեք աշ[...] տարբեր դօտիները» որոնց կը կ[...] չին ներկայիս եւրոպական քաղաք[...] կանութեան խուժանները:

Լօզան, Ժընեւ եւ Ուաշինկթըն: [...] ինծ վերադարձուց գաղափար վեհ [...] համարհանքով մը ու պաշտօնակ[...] քամահրանքով մը:

— Ամերիկան:

Տուչէն բացուեները երկինք բար[...] րացուց ու դառնօրէն զոչեց.

— Ամերիկա՞ն, բայց ան ոչ [...] քաղաքականութիւն չունի:

Ու այդ երկիրը ընտրոչեց երկ[...] րառով. զինեհաշտութիւն եւ Լի[...] պէրի:

— Ամերիկան ի վերջոյ ինքզի[նք] պիտի վերադառնայ բսի:

— Հակալզօրական Ամերիկան [...] րեք ինքզինքը չպիտի վերադառնայ [...] տասխանեց Մուսոլինի: Եւ ան պա[...] տի հրաժարի զինեհաշտութենէն եւ [...] կ'ուզէ վերադառնել ինքզինքը: Մի[...] այդ, Եւրոպա դէպ ի անդունդ կը [...] տարի:

— Այդպէս, հասարակապետ[...] թեան վրայ ոչ մէկ հաւատք չունի[՞ք] հարցուցի:

— Հասարակապետութի՞ւն, (Տ[...] չէի չրթներուն վրայ քմծիծաղ մը [...] րեւայ): Հանրապետութիւնը ո[...]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Եթէ լեռներու բարձրութիւնը չհաշուենք ծովի մակերեսէն, այլ իրենց գտնուած դաշտավայրերէն, Արարատ աշխարհի ամէնէն բարձր լեռն է: Ո՛չ Կովկասի եւ ոչ Անտեան լեռներու հսկաները եւ ոչ իսկ Հիմալայա իրենց խարիսխներէն հաշուելով՝ Արարատէն կ'անցնին: Էվէրէստ, Զիմպորաձօ, Էլպրուզ եւ Մօն - Պլան իրենց շուրջի դաշտերէն 3000 — 4000 մեդր միայն բարձր են, մինչ Արարատ 4355 մեդր՝ Էջմիածնի դաշտէն: Հակառակ ասոր՝ Արարատի գագաթը ո՛րքան մօտ կ'երեւի, որ կարծես քանի մը ժամէն կարելի է հասնիլ հոն, մինչդեռ երկու օր պէտք է. իսկ Փոքր - Մասիսի գագաթը հասնելու համար անհրաժեշտ է մօտաւորապէս հինգ ժամ, բայց ո՛րքան շահեկան չէ ան, որքան Մեծ - Մասիս:

Արարատ աշխարհի վրայ միակ լեռն է, որ առանձին է դաշտի մը մէջ՝ կարծես տափարակ պնակի մը մէջ դրուած մէկ աւարկայի նման եւ ամէն կողմէն կ'երեւի միակտուր հսկայ քարի մը նման, որ ոչ մէկ ուրիշ լեռ զայն կը ծածկէ դիտողին աչքէն. ինչպէս կը պատահի Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի լեռնաշղթաներուն մէջ բարձրացած բարձրաբերձ լեռները ո՛ւ եւ է կողմէ դիտուած ատեն:

Մեծ - Մասիսի քով կը բարձրանայ բրգաձեւ Փոքր - Մասիս, 3396 մեդր, աւելի խոնարհ եւ աւելի շնորհալի: Երկու երկուորեակներ, որոնք անջատուած են միւս լեռներէն:

Փոքր - Մասիս, որ Եգիպտոսի ամենաբարձր բուրգէն երեսուն անգամ բարձր է, գաճաճ մը կ'երեւի Մեծ - Մասիսի՝ Հայաստանի հսկային քով, որուն բարձրութիւնն է 5156 մեդր:

Պայծառ օդով մը Արարատի գագաթէն կ'երեւին Սեւ ու Կասպից ծովերը եւ կովկասեան լեռնաշղթային բարձրագոյն գագաթը Էլպրուզ (5642 մեդր):

ՏԵՍՔԸ. — Օրուան ամէն ժամուն Արարատ իր երեւոյթը կը փոխէ, առաւօտուն կ'երեւի նոր եւ յստակ գիծերով՝ հայկական խիստ ջինջ մթնոլորտին մէջ, բայց անդդալաբար աբեւը ո՛րքան զէնիթէն վեր բարձրանայ, դաշտավայրէն տաքցած օդը հետզհետէ դէպ ի լեռ կը բարձրանայ եւ հասնելով ձիւնի մարզին, իր պարունակած խոնաւութիւնը կը փոխուի շոգիի, որ իր կարգին ամպ կը ձեւացնէ Արարատի գագաթը: Այս ամպերը, հակառակ երկինքի պայծառութեան, օրուան տաք պահերուն կը դեգերին անոր գագաթին շուրջ, եւ շարունակ իրենց տեղը կը փոխեն: Բայց կը ցրուին արեւմուտի պահուն, երբ այլ եւս դաշտի տաք օդի հոսանքը դադրի դէպ ի լեռ բարձրանալէ եւ ամպ ձեւացնելէ: Այն ատեն Արարատ կը վերերեւի առանց ամպի: Իր գագաթը կը լուսաւորուի շքեղ գոյներով ու կը փայլի փարոսի նման՝ արեւի վերջին ճառագայթներուն տակ:

Ամէն օր կը կրկնուի այս երեւոյթը եւ Արարատ արեւածագէն քանի մը ժամ յետոյ կը ծածկուի ամպերով, մինչ Արագած եւ անոր դրացի կատարները կը մնան բաց՝ առանց ամպի, քանի որ դաշտավայրին տաք օդին պարունակած խոնաւութիւնը խտացնելու եւ շոգիի վերածելու չափ ձիւն չունին:

Ամառը Մեծ - Մասիսի ձիւնի սահմանն է ծովի մակերեւոյթէն 4000 մեդր, իսկ Հիմալայայի սահմանն է 5300 մեդր(*): Մինչ Փոքր - Մասիսի վրայ ձիւնը ամբողջութեամբ կ'անհետի ամառը:

Թէեւ Մեծ - Մասիս, Փոքր - Մասիսի կանոնաւոր եւ շնորհալի ձեւը չունի, բայց հեռուէն ու բարձր տեղէ մը դիտուելով՝ կ'երեւի իր ամբողջ մեծութեամբն ու փառքովը:

Եւ թէեւ իր կողերը անբեր, միօրինակ ու միագոյն են, բայց Ասիոյ կենդանի արեւէն ծնող լոյսէն շքեղօրէն լուսաւորուած իր սպիտակ վեհափառ գագաթն ու հեռուէն առած իր փառաւոր տեսքը օտարները հիացուցած են եւ որուն համար ալ արդար իրաւունքով Սազմոսերգուն կոչած է զայն Հին Աշխարհի Հրաշալիքը:

Արարատի գեղեցկութիւնը սակայն, պէտք է դիտել հեռուէն, առանց մօտէն անոր մանրամասնութիւնը քննելու. որովհետեւ հեռուէն երեւցող իր այնքան գեղեցիկ ու Արեւելքի արեւէն գունաւորուած կողերը մօտէն դիտուելով՝ կ'երեւի իրենց ահաւոր լերկութեան եւ յուսահատեցնող միօրինակութեանը մէջ:

ԱՐԱՐԱՏԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ. — Մեծ Մասիս գրեթէ ամբողջութեամբ կազմուած է ծիրանաքարի միակտուր վիթխարի զանգուածէ մը:

Երկու Մասիսներն ալ ամբողջութեամբ կազմուած են հրային ժայռերէ, այսինքն, խառաքարերէ (trachyte) եւ խառաքարային հողաքարէ (Tuf trachytique):

Մեծ - Մասիսի լաւային ձեւն ու թարմութիւնը կը յիշեցնէ Վեսուվի լաւան:

Արարատի հրաբխային ամենահին ճեղքերէն դուրս եկած են խառաք[ա]րեր, պազալթի լաւաներ (Lava de salte) եւ dolérite անուն քարը:

Արարատի կողերուն վրայ է որ [...] ւացած են խառնարաններ եւ բոլո[...] ման կոներ, մասնաւորապէս Մեծ Մասիսի հարաւային արեւելեան զ[...] ռիթափին վրայ եւ Քիփ - Կէօլ [...] մէջ:

Երկու Մասիսներու կազմութիւն իրենց դուրս տուած հրային ժայ[ռերը] եւ իրենց վրայ ձեւացած խառն[արանները] րը եւ բորբոքման կոները կ'[...] պացուցանեն թէ՝ անոնք հրաբուխ եղած են ժամանակին: Թէեւ գիտ[ուն]ներ կ'ըսեն թէ՝ Արարատ ո՛չ մէկ բ[որ]բոքում ունեցած է պատմական ժամա[...]նակներու մէջ: Միայն իր ծախ[...] բորբոքումը տեղի ունեցած է 1840[ին]:

Մեծ - Մասիսի հիւսիսային ար[եւ]ելեան կողմը կը գտնուի 3000 մե[դր] խորութեամբ վիհ մը, որուն պա[տե]րը կազմուած են լաւայէ եւ որուն մէ[ջ] կ'իջնէ Ս. Յակոբի Սառնարանը: [Ա]րարատեան դաշտին 800 մեդր բար[ձր]ութեամբ այս վիհին մօտ կը գ[տն]ուէր կործանած Ակոռի գիւղը:

(*) Հիմալայա գտնուելով աւելի տաք երկրի մէջ քան Արարատ, ամառը անոր վրայ ձիւնը կը հալի 5300 մեդր բարձրութեան վրայ, իսկ անկէ մինչեւ գագաթն է որ ձիւնով ծածկուած կ'ըլլայ:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԵՍԵԱՆ
(Շար.)

է: Ժողովուրդը ոչինչ է: Ի՞նչ կրնայ ընել ժողովրդապետութիւնը: Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ: Ամէն տեղ, աշխարհիս ամէն մասերուն մէջ, ժողովուրդները յոգնած են բառեր լսելով. բառեր ու վերստին բառեր: Ժողովուրդները գործի պէտք ունին. գործունեայ մարդերու: Անոնք անկարող են ինքզինքնին ազատելու: Անոնց ազատարարներ պէտք է:

— Ո՞ւր են այդ ազատարարները:

Մուսոլինիի խոշոր, կրակոտ ու բիւրեղի նման աչքերը, իր առջեւ փռուած Եւրոպայի քարտէսին վրայ կը սեւեռին: Բերանը կը կծկուի հեգնական քմծիծաղով մը: Ձեռքերը տափատին գրպաններուն մէջ խոթեց ու վայրի ակնարկ մը նետեց առաստաղին, ան կը թուէր կտրել իր արհամարհանքը սենեակին մարմարներուն վրայ:

— Ազատարարներ չկան, գոչեց:

Թոյլ տուէք որ մի քանի վայրկեաններ անցնին:

— Ի՞նչ ապագայ կը սպասէ մեզի, հարցուցի:

— Ես կը գուշակեմ քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական պատերազմներու երկար շարք մը: Ներկայիս միթէ պատերազմական վիճակի մէջ չե՞նք գտնուիր:

—՞Եւ խաղաղութիւնը, ե՞րբ պիտի ունենանք:

— Ա՛, բացագանչեց Տուչէն, ձեռքերը վեր բարձրացնելով: Խաղաղութի՞ւնը: Բայց միթէ խաղաղութիւն պիտի ըլլա՞յ որ եւ իցէ ժամանակ:

Անոր դէմքը յոռետեսութեան մոխիրներով ծածկուեցաւ, իր դիմագիծերուն վրայ սկեպտիկութիւնը, արհամարհանքը ու մխիթարական պատրանքներու դէմ ցասումը դրոշմուեցան: Ան ինծ բսաւ որ հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու դարագլուխը վերջացած է ու հաշուեյարդարի ենթարկուած:

— Այդ դարագլուխը այլ եւս մեռած անցեալի մը կը պատկանի:

Ու կարճ եւ կտրուկ նախադասութեամբ մը եզրակացուց.

— Եթէ Գերմանիա բսէ՝ «ո՛չ», նոյնմանապէս Իտալիա պիտի բսէ «ոչ»:

Մուսոլինիի «ոչ»ը ընդարձակ սենեակին չուրջ բազմաթիւ արձագանգներով հնչեց: Ու ինծ այնպէս թուեցաւ թէ Վերսայլի մահազանգն էր ու այդ անունին հետ կապուած ամբողջ խօլ ձեռնարկը որ կը փլէր:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

105 ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

— :-: —

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք.—

Աննկարագրելի խանդավառութեան մէջ, Ճ. Մուսայի հայութիւնը տօնեց Հ. Հանրապետութեան 14րդ տարեդարձը, հազարէ աւելի երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեամբ, Խտր-Պէյի Լուսաւորչական եկեղեցիին մէջ ունեցանք հրապարակային ժողով մը:

Ժողովի ատենապետ ընկեր Սեդրոփ Շէրպէթճեան (շրջանիս Միւտիր) մեր բարբառով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ Հրանտ Տէվէճեան, Տոքթ. Թ. Պասմաճեան եւ Յակոբ վրդ. Թաշճեան (Ս. Յակոբայ միաբան) որ հիւրաբար շրջանս կը գտնուի: Բոլոր խօսողներն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան: Ժողովը «Մեր Հայրենիք»ով բացուեցաւ եւ ժամը 5.30ին ջերմ ոգեւորութեան մէջ «Բամ Փորոտան» երգով փակուեցաւ:

Յատուկ կարգադրութեամբ որպէս Մայիս 28ի ուխտեալներ Պատ. Միութեանց շարքերէն հասուն տարրերը մտան կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Կարճ ժամանակի ընթացքին մեր շարքերուն միացան պատանի եւ համակիր երիտասարդներ, 105 հոգի, որոնց ի պատիւ սարքուեցաւ խնճոյք մը: Խնճոյքը տեղի ունեցաւ նոյն իրիկունը Խ. Պէյի պատմական սօսիին տակ:

Խնճոյքի նախագահ ընկ. Գէորգ Գազանճեան ոգեւորութեան մէջ «Մեր Հայրենիք»ով բացաւ խնճոյքը: Յաջորդաբար խօսեցան ընկերներ Հրանտ Տէվէճեան, Վարդան Շահպազ, Հրանտ Զագրեան, Սարգիս Թօսունեան, Սարգիս Գալուստեան, Սեդրոփ Շէրպէթճեան, Տոքթ. Թ. Հալլէչեան եւ Յակոբ վրդ.: Ընկերներու կողմէ եղան երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ այլ անակնկալներ:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

— :-: —

ԿՐԸՆՈՊԼ, 6 Յուլիս.— Տնտեսական տագնապը ծանրացած է Կրընոպլի ու շրջանի արուարձաններու մէջ: Մարտ 15էն մինչեւ Յունիս 30 անգործներուն թիւը բաւական նուազած էր: Սակայն Յուլիս մէկէն սկսեալ ստուարացած կ'երեւի փողոցներու մէջ անգործներու թափօրը: Ռօնտօէի մետաքսի մանածիւղը երէկ դուրս թափեց երեսունի չափ աշխատաւորներ, հակառակ որ տագնապի ամէնէն խիստ օրերուն այսքան ազդուած չէր: Փօն տը Քլէի պէս ածխահանքի խոշոր գործարանէն ճամբու դրուեցան 42 հոգի: Բարեբախտաբար Հայեր չունինք այդ գրկուածներուն մէջ: Սայեանի երկու խոշոր գործարանները կանգ առած են բոլորովին, ու այդ պատճառաւ բազմաթիւ գործաւոր-գործաւորուհի դուրս թափած են: Այստեղ ունինք 14 տուն ազգակիցներ, որոնք մատնուած են նոյն գրկանքին: Լանսէյի մէջ ունինք մօտ 15 տուն Հայեր որոնք կ'աշխատին թուղթի խոշոր հաստատութեան մէջ շաբաթը հինգ օր. այստեղի հայութիւնը բաւական ի վիճակի է. տագնապի հետքերէն չազդուեցաւ: Քրուարումի մէջ ունինք մօտ չորս հարիւրի չափ հայ ընտանիքներ: Մեծ մասը կ'աշխատի պիսքիւիթըրիին մէջ, շաբաթը լման: Բայց տագնապի սկիզբները մեծ թիւով գործաւոր-գործաւորուհիներ դուրս հանեց: Ուրախ ենք որ այդ գործարանին մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը: Կրընոպլի ձուլարանէն ու երկաթի գործարաններէն 18 գործաւորներ դուրս նետած են, այստեղ չունինք Հայեր: Ֆօնթէնի մէջ երեք Հայեր հանած են գործէ, զանոնք մատնելով անտանելի դրութեան:

Ահա այսպէս: Ամէն կողմ թշուառութիւն ու թշուառութիւն: Անկից մի քանի ամիս առաջ գոնէ նպաստ կը տրուէր շատ թէ քիչ. գոհ էին իրենց վիճակէն: Սակայն հիմա դադրեցուցած են բոլորովին: Շարք մը անգործներ միացած ու դիմում կատարած են Կրընոպլի Քաղաքապետութեան նպաստ համար: Քաղաքապետը պատասխանած է անգործներուն թէ մէկ քանի շաբաթ յետոյ յայտնի պիտի ըլլայ:

× Կրընոպլի Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Մանկապարտէզի մասին յաճախ գրուած է: Ահա քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ: Մանկապարտէզը ունի երեք դասարան 10ական աշակերտներով: Չափահաս աղջիկներ սկսած են դասաւանդութեանց հետեւիլ: Մանկապարտէզը ունի երկու վարժուհիներ: Օր. Հերմինէ Միքճեան, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը կը կատարէ մանկապարտէզի դասաւանդութիւնները: Տիկին Մարի Զարացեան, կիրակի օրուան դասաւանդութիւնները ստանձնած է եւ կուտայ հետեւեալ դասերը մանկապարտէզի աշակերտներուն, հայերէն, թուաբանութիւն, Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւայլն:

Ժ. Մարգարեան

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Յուլիս.— Անցեալ կիրակի օրուան Տիկ. Մառի Սվաճեանի «Հայ Փեթակ» մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, ճշմարիտ վայելք մը եղաւ ներկայ բոլոր ծնողքներուն եւ ունկնդիրներուն:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Տիկ. Սվաճեան ի յայտ բերաւ իր մանկապարտիզպանուհիի ճշմարիտ կոչումը՝ արժանանալով ընդհանուրի գնահատանքին:

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ յանկարծ, յաջորդաբար երգուելով «Մարսէյյէզ»ը եւ «Հայ եղբայրներ»ը: Կ'երգէին պզտիկները՝ ոգեւորուած ու եռանդուն, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկ. Սվաճեանի: Բացումի ստեղծած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, բոլորն ալ յաջող: Յետոյ, յայտագրի կարգով եղան երգեր, արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, եւ տրամախօսութիւններ որոնք, անխտիր, խլեցին ծափեր: Պէտք է յիշել «Ձիթապտուղին կռիւը» որ աննըղհատ խնդացուց ներկաները եւ «ծաղիկներու մարզանք»ը, որ զարմանալիօրէն համաչափ էր եւ շլացուցիչ: Ֆրանսերէն երգերն ու արտասանութիւնները՝ բաւականին հասկնալի, շատ լաւ տպաւորութիւն մը թողուցին ներկայ ֆրանսացի ունկնդիրներուն վրայ:

Յայտագրի երկրորդ մասի կէսին, Տիկ. Սվաճեան քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ իր մանկապարտէզի մասին:

—«Հայ փեթակ»ը արդիւնքն է իր անձնական ջանքերուն եւ նիւթական զոհողութիւններուն: Իր միակ ճիգը այդ պզտիկները հայ մեծցնել եղած է:

Աշակերտութեան թիւը, ժամանակի ընթացքին 30էն բարձրացած է 86ի: Յետոյ, շնորհակալութիւն յայտնելով ծնողքներուն որոնք ո՛չ մէկ նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն էին զլացած իր գործի յաջողութեան, խօսքը տուաւ Պ. Սէրէնկիւլեանին, որ քանի մը բառերով բացատրեց ներկայ պայմաններու մէջ, նորահաս սերունդի հայ մեծնալու անհրաժեշտութիւնը, եւ ջերմապէս շնորհաւորեց յարգելի մանկապարտիզպանուհին՝ մասնաւորապէս չեշտելով անոր մանկապարտիզպանուհիի իսկական կոչումը:

Յայտագրի մնացած մասը նոյն հաճոյքով ունկնդրուեցաւ եւ «Թիթեռնիկներու եւ շուշաններու պարը» յայտագրի ամէնէն յաջող մասը կազմեց՝ գունաւոր լոյսերու խաղերու մէջ տալով իրականութեան պատրանքը:

Հանդէսը վերջացաւ ժապաւէնի խաղով ամբողջ ունկնդիրները ձգելով հաճելի տպաւորութեան մը մէջ:

Տիկ. Մ. Սվաճեան իրապէս արժանի է ամէն տեսակ գնահատանքի, ստանձնած ըլլալով ազգային տեսակէտով այնքան անհրաժեշտ ու փափուկ գործ մը, զոր ինք անձուկ պայմաններու մէջ, յառաջ կը տանի պէտք եղած կերպով:

Հանդէսը հասոյթ ունեցած է 4017 ֆր. որմէ զուտ շահ մնացած է 3005 ֆր.:

Ներկայ մը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր,

Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ և ներկայ տարուան Յունուար 17ին ընդհ. ժողովի որոշմամբ կազմուեցաւ Անգործ. Անմիջ. Օգնութ. Յանձնախումբս. Նկատելով անգործ հայրենակիցներու օժանդակութեան հարցը, անմիջապէս ձեռնարկեց հանգանակութեան, եւ զանազան դիմումներով իր կարելին ըրաւ դժբախտ հայրենակիցներու՝ կարիքները սփոփելու:

Արդ, ներկայիս կուզանք յայտնել թէ նիւթական որ եւ է միջոց չունենալով, գործունէութիւնը դադրած կը համարուինք: Ուստի այս առթիւ պարտք կը սեպենք մեր հաշուետուութիւնը ընել հրապարակաւ. նոյնպէս մեր շնորհակալութիւնները յայտնել «Յառաջ» թերթի եւ այն հայրենակիցներուն, որոնք իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին այս գործին, եւ կը խնդրենք Անգործներու Օգնութեան Յանձնախումբս հովանաւորող Մարմինէն, որ ներկայիս ընդունի մեր հրաժարականը:

Ի դիմաց Անգ. Անմիջ. Օգնութ. Յանձնախումբի Ատենադպիր՝ Խ. Արախչինեան, Ատենապետ՝ Գէորգ Գարիպեան:

Փօն տը Շերիւի,
4 Յուլիս 932

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ՄՈՒՏՔ.— 1932 Յունուար 23-24ի հանգանակութենէ 637 ֆր. 50 սանդ. մարտ 4, նախապէս հաւաքուած գումար մը, որ իր նպատակին չգործածուելով պահ դրուած է 242, մարտ 5ին Մ. Խուբէլեանէ 5, մարտ 17ին «Յառաջ» օրաթերթէն 1000, մայիս 1ին Տիկ. Շ. Փանոսեանէ 10, մայիս 2ին Պ. Ս. Փափազեանէ 5, մայիս 15ին սգահանդէսի զարդանիշէն 77, ընդհ. գումար 1976 ֆր. 50:

ԵԼՔ.— 1932 փետր. 10ին ստացական տետրակ թուղթ 4 ֆրանք, 13ին 4 նպաստընկալ ամուրի եւ տընւորի 125, 20ին 5՝ 175, 27ին 4՝ 125, մարտ 5ին 7՝ 225, 12ին 5՝ 140, 19ին 6՝ 155, 26ին 5՝ 125, ապրիլ 2ին 5՝ 160, 9ին 3՝ 85, 16ին 3՝ 85, 2ին 4՝ 110, 30ին 4՝ 145, մայիս 7ին 3. 95, 13ին 2՝ 60, 21ին 2՝ 60, 28ին 2՝ 52 ֆր. 50, յունիս 30ին յ՝ 50, ընդհ. գումար 1976.50:

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽԼՈՒՐԴՆԵՐԸ

■■■

«Ալիք» (Թէհրան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յունիս 26).

— «Անվիճելի է, որ հասարակական կեանքի ու գործունէութեան մէջ պայքարը ե՛ւ անխուսափելի է, որպէս տարբեր հայեացքների, սկզբունքների, ըմբռնումների հետեւանք, ե՛ւ միանգամայն անհրաժեշտ մի գործօն հասարակական կեանքի զարգացման ու յառաջխաղացման մէջ:

Սակայն, դժբախտաբար, մեզ մօտ, Պարսկահայերիս մէջ, հասարակական պայքարները տարուել են տարիներ շարունակ այնքա՜ն այլանդակ ձեւերով, այնպիսի մի կրքոտութեամբ ու քինախնդրութեամբ, որ առաջ են բերել մեր հասարակութեան բոլոր խաւերում ե՛ւ զզուանք, ե՛ւ յոգնածութիւն...

Հասարակութիւնը այսօր լսել անգամ չի ուզում նոյն իսկ որ եւ է ամենամաքուր ու գաղափարական ոչ թէ պայքարի, այլ անգամ մի պարզ բանավէճի մասին...

Անշուշտ, դեռ շատ ջրեր պիտի հոսեն մեր հասարակական կամուրջի տակով, դեռ շատ աշխատանք ու ջանքեր պիտի թափուեն, որպէս զի կարելի լինի կուլտուրապէս բարձրացնել մեր միջավայրը, բերումն առաջ բերել մեր հասարակութեան այդ պայքարատեաց հոգեբանութեան մէջ եւ այդպիսով հնարաւոր դարձնել մաքուր, չիստակ ու գաղափարական պայքարները:

Այս իշխող տխուր տրամադրութեան հետեւանքով մեր հասարակական կեանքը շատ քիչ մխիթարական բան ունի. ընդհանուր առմամբ մեր հասարակական մթնոլորտը նեխուած է ու լճացած, մեր կեանքը տարտամ խարխափումների մէջ խորասուզուած:

Սակայն բռնաբարել խաղաղ մարդկային բնաւորութիւնը անհնարին է:

Եթէ չկան նախկին բուռն ու յախուռն պայքարները մեր հասարակութեան վերին եւ խոնարհ խաւերում, նա կայ մեր հասարակութեան միջին տարրերի մէջ...

Ճիշդ է, այդ պայքարը ոչ կազմակերպուած է, ոչ գաղափարական բովանդակութիւն ունի, ոչ էլ տարւում է բացայայտ, պարզ ճակատով, այլ կրում է միանգամայն խլուրդային աշխատանքների բնոյթ, — բայց հէնց այդ հանգամանքները դարձնում են նրան աւելի վտանգաւոր, աւելի արդահատելի...

Ոչ ոք եւ ոչինչ չի սպրդում նրա սուր տեսողութիւնից եւ ամէն ինչ ենթարկւում է նրա սուբեկտիւ ու բծախնդիր քննադատութեան եւ անզուսպ յարձակումներին...

Կոյր կիրքը նրա միակ առաջնորդն է ու միակ օրէնսդիրը... Միշտ դժգոհ, միշտ զանգատաւոր ամէնքից եւ ամէն ինչից. նա նայում է ամէն մի հասարակական գործի ու գործիչի վրայ իր անձնական շահերի, ձգտումների ու հեռաւոր յետին մտքերի ակնոցներով...

Մի տեղ առանց խղճի խայթի հազար ու մի բամբասանքներով զրպարտում, մի այլ տեղ զանազան յերիւրանքներով պղտորում մտքերը,— եւ այսպէս խեղաթիւրում հասարակական կարծիքը այնպէս, որ նոյն իսկ ամենափորձուած հասարակական գործիչն անգամ մոլորւում է եւ ընկնում ճարպիկօրէն լարուած թակարդի մէջ:

Ճանաչել այս հասարակական խլուրդներին, ու կասեցնել ամէն կերպ նրանց գծուծ աշխատանքները, նշանակում է մեծագոյն չարիքներից մէկը վերացնել մեր ազգային — հասարակական կեանքից:»

ԱՐԵԳՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿԱԾ ՄԸ

Մ. Նահանգներու ծովային որոնման Երկանոցի անդամ Տոքթ. Ռոսկրն կը հաստատյ թէ մեր արեգակնային դրութիւնը կազմուեցաւ, երբ աւելի մեծ աստղ մը երկուքի բաժնուեցաւ: Ասոնցմէ մէկը եղաւ մեր արեւը, իսկ միւսը կորսուեցաւ միջոցին մէջ:

Տոքթ. Կրնի կարծիքով այս բանը միշտ կը պատահի աստղերուն մէջ:

Այն տեսութեան համաձայն, մեր արեւը օր մը հեղուկ աստղ մըն էր՝ եւ մէկուկէս անգամ աւելի մեծ քան հիմա: Ելեքտրօ-մագնիսական ուժեր զայն շարժման մէջ դրին, եւ այս արագութիւնը աստիճանաբար աւելցաւ ու աւելցաւ, մինչեւ ան այլեւս չկրցաւ ամփոփ մնալ, ուվերջապէս բաժնուեցաւ երկուքի: Այս երկու մասերը իրարմէ հեռու թռչեցան. մէկը դարձաւ մեր արեւը, իսկ միւս մասը այնքան հեռուն թռած է, որ տակաւին լուր առնուած չէ իրմէ:

Այս բաժանման ժամանակ՝ արեւ ու իննեւ միւս մասին միջեւ կազմուեցաւ սիկարաձեւ զանգուած մը, որմէ կազմուեցան մոլորակները:

Տոքթ. Տ. Լինդգէ անդրադառնալով այս տեսութեան՝ կը գրէ.—

«Ընդունուած վարկածին համաձայն մեր երկիրը կազմուեցաւ երկնային մեծ արկածի մը հետեւանքով: Ենթադրաբար՝ այլ մեծ աստղ մը ընդհարած է մեր արեւին: Եթէ ճշմարիտ է այս տեսութիւնը, այն ատեն շատ փոքր կը դառնայ այն հաւանականութիւնը թէ՝ այլ բնակելի աշխարհներ կան:

ՉԱՐԼԻ ՉԱՓԼԻՆԻ ԳԻՒՏԸ

Ամերիկեան թերթերը կը հաղորդեն, թէ Չարլի Չափլին գտած է համաշխարհային տագնապը լուծելու միջոցը ու շուտով պիտի հրատարակէ զայն յօդուածով մը, որ 1000 բառէ աւելի պիտի չպարունակէ: Թերթերը Չափլինը կատակով «Չարլի-տնտեսագէտ» կ'անուանեն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

— Պուլղարիա՛ն... իջտէ սա Պուլղարիա՛ն պ'ուտտէ եա ապուրը... ան ՀԸԼԼայ նէ ափկա զօ՛ր կ'առըկէր նետուելու...

= Դեղագործը կ'ըսէ կոր քի...

— Ծանը՛մ, ըսելու պէտք չկայ... աս ա՛ս է... մարդիկը որոշած են... Նայէ՛ — կրկին գետին իջան նայուածքները — ձուկ ուտողը սանկ երկու թեւով էկածին պէս չորս օրէն Վան-էրզրում է...

= Հայդա հօ՞ս...

— Ամի՛ս, ամի՛ս չի տեւեր...

= Ինշալլահ, ինշալլահ...

— Նալպանտ Հասանը կ'ըսէ կոր քի — ուրիշ ունկնդիր մըն էր այս անգամ — «Տասը օրէն Թիֆլիզ ենք»...

= Ան թող ա՛ս նսեյքավը ապրի

— ձայնը բարձրացուց Էմմին, — զօրս Արամազդ կամի կորուսանել նախ յիմարացնէ...: Ես ձեզի ի՞նչ ըսի, էրկո՛ւ ամիս չի տեւեր... մէյ մը մինչեւ Պօղազը էկա՞ն, Սթամպօլ են ըսել է...: Ինկլիզը «կուզամ կոր» ըսէ նէ՝ ասոնք բուրդ ու բապուճ կը փախի՛ն, խաչոր...

Խնդուք: Նրբերանգաբաններ: Դժգոհութիւն: Էմմին էր կրկին.

— Հը՛... անոր հետ չախա՞ կ'ըլլայ... երե՛ք ժամը Պօղազէն ներս պըտ՛ մտնէ... Առտու մը ինշալլահ, նա, կը տեսնէ՞ք կոր ծովը — բոլոր գլուխները դարձան հոն, — շարուած պըտ՛ տեսնենք զըրթլըները...: Հօրերնուդ, մօրերնո՛ւդ զանկը — կրքոտեցաւ յանկարծ, — Գերմանիա, հէ՞... առէ՛ք հիմա ձեզի Գերմանիա... Ծիհա՛տ... նայինք ո՞ր ծակը պըտ՛ փախիք...

= Ռուսիկանը կուզայ կոր Էմմի, էրկու փատերով...

— Էլէք, ցրուեցէք... աւրէ, ծէ, գետնի քաղթան... հը՛, ի՞նչ կ'ըսէի կոր — ձայնը բարձրացուց, իբրեւ թէ ուրիշ նիւթի մը մասին խօսած ըլլային, — սա պալըխճի Գօչօն կայ...

= Հա՛...

— Անոր կնիկը խուլցեր է մէկէն... խապար չունի... աղբուրը կ'էթայ, կը տեսնէ կնիկները կը կուլին, կը խօսին, կը նային, կը նային, ձան չաններ... կը զարմանայ. կ'էթայ ժամ, կը տեսնէ, կը կարդան, կ'երգեն, կ'երերայ բերաննին, բայց ձան ծպտուն չկայ... էկած կը պատմէր կոր... Ջուրի պէս ա հայերէն գիտէ շան կնիկը... «Բարթող Էմմի, կ'ըսէր, աղբուր գացի ձան ցիկայ, ժամ գացի ձան ցիկար... մէյ՛էր անկածս ծանրցեր է տէ, հից մաքէս ցանցնիր...

Խնդուք: Ռուսիկանին նայուածքներ: Մէկը սիկառ հանեց, երկարեց՝

—Պույրըն, էֆէնտիմ:

= Սքէմրի մը վէրմիշ արէ էֆէնտիին, ծէ...

— Ո՛չ. չ'ուզեր. ես չեմ նստիր. մի ժողվուիք սանկ հայտէ:

Ու կը մեկնի:

Էմմիին գլխուն նորէն կը ժողվուին:

= Բացի՞ն:

— Հա՛... մեռնելնին մօտ է տէ, ազմիշ էղած ին...

×

Փողոցի մը անկիւնը խմբուած մարդիկ, դէմքերնին պատին: Գունանկար «Բաբակալ» մը:

Թուրք մը մատը նկարին, կ'ըսէ քովինին.

— Պու Ինկիլիզ տիր, վաբօլան, պա՛ք... տօմուզ կիպի... ի՛հ... փէյլիվան կիպի...

= Կէօրէճէկ օ հինտէն չըքան պուրկուի (Հինտէնպուրկի յարձակման կ'ակնարկէ):

Բովերնին Յոյն մը, կարճահասակ, ոտքի մատներուն վրայ կանգնած, փէսերուն արանքէն, աչքը Բաբակալին.

— Աֆթօս,—կ'ըսէ քովինին,—Բրիթօս Վէնիզէլօս...

— Թափաֆթօ՞...

Դառնալով Հայու մը.

— Թուքաէ՞րս ռումէքա...

= Եօ՛ք...

— Թափաֆթօ, քիրիոս Վէնիզէլօս...

Հայ մը ուրիշ Հայու մը.

= Ձուկ ուտողը չկայ...

— Նա, վերի անկիւնն է (շուրջը կը նայի) ա՛րջի ձեւով...

= Հա՛... ինչո՞ւ սատանկ ինկած ցուցուցեր է...

— Ասոնց գործին անանկ կուզայ:

= Տեսա՞ր փաթթոցը...

— Հա՛... տակէն Պուլղարին ձեռքը բռնած է:

= Սըրպ'ն ա կօնկէն կը զարնէ կոր ամա...

×

Գրասենեակը:

— Ցորենը պիտի սղէ կ'ըսեն, Դաւիթ էֆէնտի:

= Կայ սատանկ խօսքեր մը, ամմա, նայինք, Բէկպապաճեան:

Շատ կա՞յ ձեռքդ...

— Է՛հ... կա՛յ եա... աս տարի Յակոբին բախտին գացի... էսէջ Առուած պէրէքէթլի կ'ըլլայ...

— Զինուորութեա՞ն խնդիրը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

= Սո՛ւս էղիր... պէլա մի քի... Պէտէլ պըտ՛ տամ... Կը տեսնէ՞ս ի՛նչ փորձանք բացին գլխունուս: «Զինուոր տանք. զինուոր տանք»... Հիմա ալ ամէնէն էռէջ իրենք են փախողը... Նայէ քու Դիմաքսեանդ. իզը թօզը կա՞յ ամիսներէ ի վեր:

— Եկեր է նորէն:

= Ե՞րբ:

— Առջի օր:

= Իրա՞ւ, — տեղէն ցատկեց Դաւիթ էֆէնտի:

— Այո՛:

= Առ քեզի փորձանք մը տահա... «լաքին», խնտոր էղած է տէ քաղաք մտած է:

— Ես ալ զարմացայ:

= Գիտէ՞ կուսակալը:

— Այո՛. ինծի ըսաւ...: Զէ որ անոնց ալ գլուխը կախ է... ականին պիտի թափի ալ այս անգամ...:

= Ինշալլահ — շշնչաց Դաւիթ էֆէնտի, շուրջը զննելէն — Յակոբ, գոցէ տղաս դուռը... սա «պոտա»ն մէյ մը անցընենք... Քու խելքդ ի՞շ կը կըրէ...

Կ. ՄԽՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

տել կուտան կարգ մը շրջանակներ թէ, եթէ Գերմանիա չի կրնար վճարել, այդ չի նշանակեր որ Եւրոպայի մնացեալ երկիրներն ալ նոյն վիճակին մէջ են:

Հիթլերի մարտական ուժերը

Հիթլերի կողմէ ընկերվարական թերթի մը դէմ բացուած դատի մը ընթացքին, հիթլերեան սպայակոյտէն մէկը խոստովանած է թէ մարտական խումբերը կրթուած են զինուորական ոգիով եւ թէ բնական է որ ուժ մը որ կազմուած է 400,000 անձերէ, ունենայ իր գաղտնի լրտեսական կազմակերպութիւնը:

Համայնավարները Ռումանիոյ մէջ

Քիշնեւի մէջ 200 համայնավարներորոնց խառնուած էին բազմաթիւ կիներ ցոյց մը կազմակերպած էին, բողոքելու համար ընդդէմ իրենց ընկերներու ձերբակալման, այն մեղադրանքով թէ կը դաւեն պետութեան դէմ:

Ոստիկանութիւնը փորձեց զանոնք ցրուել երբ կը գտնուէին քաղաքին կեդրոնը: Ցուցարարները սկսան ատրճանակ պարպել ոստիկաններուն վրայ եւ վիրաւորեցին անոնցմէ շատերը:

Հեծեալ ոստիկանները որոնք օգնութեան կանչուած էին, յարձակում գործեցին ցուցարարներուն վրայ: Փիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ. սպաննուեցաւ համայնավար մը եւ վիրաւորուեցան ուրիշ շատեր: Քսան հոգի ձերբակալուեցան:

Աղաբեկովի առեւանգման դատը

Պուքրէշի դատարանը չարունակեց Կոստանցայի մէջ՝ Աղաբեկովի առեւանգման փորձին հետեւանքով բացուած դատը՝ ընդդէմ ահաբեկիչներուն: Կարճ դատավարութենէ մը յետոյ, դատարանը որոշեց գործը յղել եղեռնադատ ատեանին, սպանութեան փորձի մեղադրանքով:

Նոր միջադէպ Տնիեսդերի վրայ

Քիշնեւէն տրուած լուրերու համաձայն, բոլշեւիկեան սահմանապահ զինուորներ որոնք հսկողութիւն կը կատարէին Տնիեսդերի եզերքներուն վրայ, անցնելով ջուրի սահմանը՝ սպաննեցին երկու ռումէն զինուորներ:

Ֆրանսական ընկղմած ընդծովեան

Ոչ մէկ յոյս փրկելու

Իտալական «Արթիկօ» նաւուն սուզակները իջան ընկղմած ընդծովեային քովը: Սուզակներէն մէկը երեք ժամ մնաց ընդծովեային քով եւ անոր կողքին տրուած հարուածներով փորձեց հասկնալ թէ ողջ մարդ մնացա՞ծ է ներսը: Ոչ մէկ պատասխան տրուեցաւ: Ինչպէս յայտնի է, ընդծովեան ընկղմած է 75 մեդր խորութեամբ փոսի մը մէջ, եւ ո՛չ մէկ յոյս կայ նաւը փրկելու:

Շէրպուրկի ծովային հրամանատարը՝ իբր սուգի նշան, հրահանգեց կէս պարզել դրօշները՝ իր իրաւասութեան տակ գտնուող նաւերուն վրայ:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Արիւնահեղ նոր կռիւներ տեղի ունեցան Պոմպէյի Հնդիկներուն եւ մահմետականներուն միջեւ, երբ անոնք կը մասնակցէին «Հնդկաստանի ճնշուած դասակարգերու» համագումարին: Երեք հարիւր չափ Հնդիկներ, բիրերով եւ դաշոյններով զինուած մտան համագումարի սրահը եւ խուժեցին մահմետական պատգամաւորներուն վրայ, վիրաւորելով աւելի քան 50 հոգի:

Պելճիքայի հանքագործներուն քանթողը

Պելճիքայի հանքագործներուն քանթողը կը շարունակուի հետզհետէ տարածուելով եւ արիւնահեղ միջադէպերու տեղի տալով:

Լուվիէռ քաղաքը պաշարման վիճակի ենթարկուած է: Փէրոնի մէջ՝ ոստիկանութիւնը յարձակում գործեց քանթողներուն վրայ եւ վիրաւորեց 15 հոգի: Շարլըրուայի մէջ՝ բախում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններու եւ գործաւորներու միջեւ: Վիրաւորուեցան հինգ հոգի: Իսկ Մարշիէնի մէջ՝ գործաւորները քարկոծելով վիրաւորեցին վեց ոստիկաններ:

Կառավարութիւնը խորհրդակցութիւն կատարեց ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին, եւ նշանակեց զօրավար մը, որ տեղւոյն վրայ կարգադրութիւններ պիտի ընէ կարգապահական միջոցներու մասին:

Համաշխարհային տնտեսական համագումար

Ժընեւի մէջ հետեւեալ կերպով կը նախատեսեն Լօզանի մէջ տրուած որոշումներու գործադրութիւնը՝ ինչ չափով որ կը վերաբերի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Անմիջապէս որ Լօզանի ժողովին նախագահը պաշտօնապէս Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդէ տրուած որոշումները, փութով նիստի պիտի հրաւիրուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը: Այս նիստը հաւանաբար տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի կամ չորեքշաբթի: Այն ատեն խորհուրդը պիտի նշանակէ յանձնախումբը որ պիտի զբաղի համաշխարհային տնտեսական համագումարը պատրաստելու գործով: Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդն է որ պիտի նշանակէ համագումարին վայրը, թուականը եւ նախագահը:

Անգլիացիները կը փափաքին որ համագումարին թուականը նշանակուի նոյեմբերին կամ դեկտեմբերին:

Գալով վայրին, հաւանական կը նկատուի որ նշանակուի Լոնտոնը, մանաւանդ եթէ նախագահը նշանակուի Անգլիոյ վարչապետը, ինչպէս հաւանական կը նկատուի:

Երկաթուղային արկած Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրի — Պոլիս երկաթուղիին վրայ, Փոլաթի եւ Պէյլիք կայարաններուն միջեւ, կառախումբի ծանր արկած մը պատահեցաւ:

Վայրաշարժ մը եւ անոր կապուած կառքերը ջախջախուեցան. 19 մեռեալ եւ 11 վիրաւորներ կարելի եղած է քաշել բեկորներուն տակէն, ուրիշ դիակներ ալ կան ծածկուած բեկորներուն տակ: Էնկիւրիէն օգնութիւն ղրկուեցաւ:

Երրորդ անգամն է որ, գրեթէ նոյն վայրը, արկած կը պատահի:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոնպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւասարդ Փաթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերըվաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի արտակարգ ժողովի շարունակութիւնը այսօր ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Ժ. տարի, թիւ 8 (Յունիս), հետեւեալ նոխ բովանդակութեամբ.—

Ա. Ահարոնեան՝ Ոսկեփայլ Բզէզը, Արմ. Տիգրանեան-Ահարոնեան՝ Քառեակներ, Է. Մէհտէրեան՝ Սէրը, Յ. Մնձուրի՝ Աչունը, Ա. Սրապեան՝ Թռչնիկի հանգոյն, Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը, Կ. Զարեան՝ Բանկօօպը, Ա. Անոյշ՝ Առիւծը վիրաւոր, Վ. Վալադեան՝ Գարամանեան Հրանդ, Ա. Անէմեան՝ Ափերուն վրայ, Ս. Ցարզուարթեան՝ Կարօտ, Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ, Ա. Գառօնէ՝ Երկու երգ, Վ. Սօֆեան՝ Դու, Վ. Հայրապետեան՝ Քղիի բանահիւսութենէն, Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ - Թաթարական ընդհարումները, Ս. Մասուրեան՝ Գիտական պատերազմ, Ա. Խատիսեան՝ Քաղաքապետի մը յիշատակները, Ռ. Բերբերեան՝ Գ. Քաթիպա, Վ. Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, Տարագիր՝ Ցուց մը անցեալէն, Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը, Մ. Օ. Ամերիկահայ կեանքը, Խ. գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար:

Հասցէ՝ **13—15 Shawmut Str. Boston Mass (U. S. A.):**

ՓԱՐԻԶԻ ամենասիրուն գլխարկները F. SORBIER*ի մօտ, 11 Rue Lafayette. Փարիզ: Անմրցելի գին:*

Գտնուած

Սէն Շամօնէն Պ. Յակոբ Յովակիմեան «Յառաջ»ի 1545 եւ 1546 թիւերով կը փնտռէր իր ազգականներէն Պ. Գրիգոր Գարաօղլանեանը: Վերոյիշեալին հասցէն է՝ Hovaguimian Agop 3 bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

Ուշադրութիւն

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.—

Արձակ էջեր եւ ճեպեաթներ՝ Զարդարեան, Պանդուխտի կեանքէն՝ *Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի* Տարօնի Աշխարհը, *Գեղամ Բարսեղեանի* Ամբողջական գործը, *Ա. Արփիարեանի* Ամբողջական գործը, *Գրիգոր Զոհրապի* Ծանօթ դէպքեր եւ պատմուածքները, *Մ. Վարանդեանի* Մուրատը, *Ֆերեճոհիին* փոթորիկէն վերջը, *Ռէնի* Գնդակահարուածները, *Վազգէն Շուշանեանի* Ամրան գիշերները, *Հ. Ջուլհաքեանի* Լուած ջրաղացը, Պէնիօւրը:

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրորդիս՝ Յովհաննէս Հարմանեան (Ակնայ Բենկեան գիւղէն), որ 1923 թուին Պուլկարիայէն Փարիզ եկած է եւ Սիթրօէնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել Տրդատ Հարմանեանի, Ttavers de Liban No. 2, Marseille.

— Կը փնտռուի Կարապետ [illegible] մասեան, որ գտնուէր san Vicente Pueblo de Quintas Skino, F. C. 5 Buenos Aires (Rép. Argentine)*: Իմացնել եղբօր՝ Լեւոն Սաստուրեանի,* 11 DescarteS, Asnières, Seine, France.

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant ***H. STEPHAN***

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

Բ Ո Ւ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Եւ նկատեցէք որ Ռոմանիայի ապստամբներից մեծ մասը Սավինեոյի նախկին գործիչներն են, որոնք իրենց խիստ թոյլ զգալով եկեղեցու դէմ բացարձակ կռւի մտնելու՝ դարձել են մարդասպան: Ձեռքերը չի հասնում թնդանօթի՝ վերցրել են դանակ:

— Բայց ինչն է ձեզ ենթադրել տալիս, որ Րիվարէցը նրանց հետ կապ ունի:

— Ես իսկապէս չեմ էլ ենթադրում, կասկածում եմ միայն: Կարծում եմ որ նախ ստուգել պէտք է ամենայն դէպս, կոնդրաբանդի գործը նրան յանձնելուց առաջ: Եթէ նա երկու գործին միանգամից ձեռնարկէ, ամենամեծ վնասը կը հասցնէ մեր կուսակցութեան: Ընդ միշտ կը փճացնէ մեր լաւ անունը, առանց ոչ մի օգուտ տալով գործին: Այսպէս թէ այնպէս այդ մասին նորից մի անգամ պէտք է խօսել, իսկ հիմա անց կենանք Հռոմից եկած նորութիւններին: Ասում են՝ այնտեղ դիտաւորութիւն կայ մի կոմիսարիա նշանակելու, որ քաղաքային վարչութեան համար մի ծրագիր մշակեն:

VI

Ջեմման ու Բոռը գնում էին լուռ Լունկարնոյի ափով: Բոռի տենդոտ շատախօսութիւնը կորել էր բոլորովին. նա մի բառ անգամ չէր արտասանել Րիքարդօի տնից դուրս գալուց ի վեր, եւ Ջեմման ուրախ էր իրա լուռ մնալուն: Նա միշտ իրեն անյարմար էր զգում Բոռի ներկայութեանը, իսկ այսօր աւելի եւս նիստի ժամանակ Բոռի տարօրինակ վարմունքը չափազանց զարմացրել էր նրան:

Ուֆֆիցիի ապարանքի առաջ Բոռը յանկարծ կանգ առաւ ու դարձաւ ուղեկցին.

— Ձյոգնեցա՞ք:

— Ո՛չ. ինչո՞ւ էք հարցնում:

— Մի մասնաւոր զբաղում չունի՞ք այս երեկոյ:

— Ո՛չ:

— Ձեզ մի խնդիրք ունիմ. կը ցանկայի որ ինձ հետ ման գալու գայիք:

— Ո՞ւր:

— Ուր ուզում էք:

— Բայց ինչո՞ւ:

Բոռը դժւարացաւ:

— Ձեմ կարող ասել. այսինքն՝ շատ է դժւար: Բայց, խնդրեմ, եկէք, եթէ կարող էք:

Եւ յանկարծ բարձրացրեց աչքերը Ջեմմայի դէմքին. մի զարմանալի արտայայտութիւն կար այդ աչքերի մէջ:

— Այսօր ձեր մէջ մի անսովոր բան է դառնում. — ասաց Ջեմման մեղմ:

Բոռը մի թերթիկ փրցրեց իր օղակի ծաղկից ու ճմլել սկսեց: Նա ո՞ւմն էր այդպէս զարմանալի կերպով նմանում: Նմանում էր ինչ որ մի մարդու որ նոյն մատերի շարժումն ունէր ու նոյն ջղային արագ ձեւերը:

— Տրամադրութիւնս վատ է այսօր. — ասաց նա աչքերը ցած ձգելով ու հազիւ լսելի մի ձայնով: — Ձէի ուզել առանձին մնալ: Կամենո՞ւմ էք մի պտոյտ:

— Լաւ: Բայց կարելի է դուք կը գերադասէիք որ ինձ մօտ գնանք:

— Ո՛չ. գնանք ընթրենք ճաշարանը: Ա՛յ, այստեղ եպիսկոպոսարանի հրապարակում մէկը կայ: Խնդրեմ, մի մերժէք. խոստացաք:

Մտան ճաշարան, բերել տուաւ ճաշը, բայց ձեռք չի դպցրեց եւ ոչ մի բանի, չարունակ յամառ լռում էր, հացն էր փշրում ու անհամբեր խաղում ախոցի ծայրերի հետ: Ջեմման անյարմար դրութեան մէջ էր ու զղջում էր որ չմերժեց միասին գալը: Լռութիւնը ճնշիչ էր դառնում: Բայց եւ այնպէս Ջեմման չէր ուզում մի դատարկ խօսակցութիւն բանալ այդ մարդու հետ, որ կարծես մոռացել էր նրա գոյութիւնն անգամ: Վերջապէս Բոռը բարձրացրեց հայեացքը ու ասաց կտրուկ.

— Ցանկանո՞ւմ էք գնանք կրկէս ներկայացմանը:

Ջեմման ապշած նայեց նրան: Ի՞նչ մտածել էր կրկէսը այդ մարդու գլխում:

— Երբ եւ իցէ տեսե՞լ էք այդ կարգի մի ներկայացում. — հարցրեց տղան կրկին՝ իր պատասխանը դեռ չառած:

— Ո՛չ. կարծեմ, երբեք: Եւ չեմ էլ կարծում, որ հետաքրքիր լինի:

— Սաստիկ է հետաքրքիր: Ժողովուրդի կեանքը չի կարելի ուսումնասիրել առանց նրան տեսնելու: Գընանք:

Երբ տեղ հասան, շրջիկ խումբը արդէն իր բեմը սարքել էր քաղաքային դռներին մօտիկ. ջութակի սարսափելի ճզճզոցն ու թմբուկների զարկը յայտարարում էին, որ ներկայացումը սկսուած էր:

Խաղը չափազանց նախնական տեսակից էր. մի քանի խեղկատակ, արլըքէն ու ակրոբատ, օղակի միջից թռչող մի երկու ձիաւոր, քսմսուած Գոլումբինան ու մի կուզիկ, որ ձանձրալի ու տխմար կատակներ էր անում, ահա ովքեր էին կազմում խմբի ամբողջութիւնը: Կատակները ընդհանրապէս ասած կոպիտ ու անպատշաճ չէին, բայց տափակ. ու ամբողջ ներկայացումը յուսահատիչ ըթամտութեան կնիքն էր կրում: Ունկնդիրները ծիծաղում էին ու ծափահարում, այնպէս, թոսկանական բնածին քաղաքավարութիւնից. խակական զւարճութիւն պատճառում էր բա[...] մութեանը միայն կուզիկի խաղը, որոնց մէջ սակայն Ջեմման ոչինչ չգտնում զւարճալի կամ սրամիտ: Ծամածռումների զզւելի մի շարք, որ նմանել էին փորձում հանդիսականները հէնց այնտեղ իսկ, ու բարձրացնում էին երեխաներին ուսերի վրայ, որ մի լաւ տեսնեն այդ խեղկատակին:

— Պարոն Րիվարէց, մի՞թէ դուք է գալիս այս տեսարանը. — ասաց Ջեմման դառնալով Բոռին, կանգնած էր մօտը մի ձեռքով յենած վրանը պահող սիւներից մէկին: Ինձ թւում է որ...

Նախադասութիւնը չվերջացրեց, լուռ նայեց նրան: Այն օրից ի վեր, երբ կանգնած էր ինքը Մոնտանելլի հետ միասին իրենց դռանը, այդ օրից ի վեր էլ երբեք չէր տեսած մի պխսի անյատակ յուսահատութիւն մարդկային դէմքի վրայ: Նրա երեսին նայելով՝ ակամայ մտաբերում Դանտէի դժոխքը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) :·: R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ 1932
13 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1930 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Տարագիր հայութիւնը բաժնուելով բազմաթիւ գաղութներու, ամէնէն շատ տառապեցաւ կեդրոն մը չունենալուն երեւէն: Իւրաքանչիւր գաղութ, թողուած իր բախտին, տապլտկեցաւ ինքն իր մէջ, երբեմն յաջողեցաւ տեղական կազմակերպութիւն մը ստեղծել, երբեմն ալ անկարելիութեան բախեցաւ: Տասնամեայ պատմութիւնը հարուստ է փաստերով, որոնք կ'ապացուցանեն թէ ազգովին անընդունակ ենք առողջ կազմակերպութիւններ ունենալու, երբ անդին, այդ ուղղութեամբ, աշխարհին խրատ տալու յաւակնութիւններ ունինք:

Այսու հանդերձ չրջաններու մեծ մասը գտաւ իր բնական նոր ճամբան: Միւսներն ալ երկար տարիներու պառակտումներէն յետոյ, հետզհետէ կը մօտենան բնականոն կեանքին:

Սակայն կեդրոնական մարմնի մը բացը զգալի է ոչ միայն ժողովուրդէն, այլ նոյն իսկ տեղական ազգային մարմիններէն: Հակառակ այն իրողութեան որ համազգային կեդրոնական մարմին մը գոյութիւն չունի, տասը տարիներուն ընթացքին, դուք յաճախ կը հանդիպիք անհատական թէ հաւաքական կոչերու, ուղղուած այդ անգոյ մարմնին:

Կիրակի օրուան «Յառաջ»ին մէջ հրատարակեցինք Վիէնէն թղթակցութիւն մը: Կարդանք միասին.

«Վսեմաշուք տեարք, ճար մը ցոյց տուէք, եւ եթէ չէք կրնար, գոնէ նաւակ մը վարձեցէք, տարէք ծովը թափեցէք, քանի որ ազգին անունով կը խօսիք, «գիշեր ցերեկ հաւաքականութիւն բարօրութեան կ'աշխատինք» կ'ըսէք»:

Ու այս ճիչը ուղղուած՝ «ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է»...

Ողբերգութիւնն այս «առ որ անկ է»ին մէջն է: Հայ ժողովուրդն իր մտքին մէջ կ'երեւակայէ կեդրոնի մը գոյութիւնը, կը փնտռէ ազգի պատասխանատուութիւնը ստանձնող վարիչ մարմին մը, ու ամէն անկիւնէ, բոլոր նեղ պարագաներուն, իր աղաղակը կը բարձրացնէ, յոյս ունենալով որ իր ձայնը լսող մը կ'ըլլայ: Բայց մեր ազգային ներկայ կեանքին մէջ, «առ որ անկ է»ն դատարկութիւնն է, թափուր աթոռ:

Հաւաքական կամքը կը բացակայի: Ու անոր տեղ տասնեակ մը հաստատութիւններ կը գործեն, երբեմն իրենց միութեան անունով, երբեմն «ազգին» անունով, ըստ պարագային: Երբ պատասխանատուութեան խնդիր կ'ըլլայ, անոնք կը քաշուին անյայտութեան մէջ. — «Ազգը թող խորհի այդ մասին, մենք ի՞նչ կրնանք ընել»: Իսկ երբ պէտք կայ ազդեցութիւնը տարածելու ժողովուրդին վրայ, անոնք, ամէնքն ալ հրապարակ կուգան ազգը վարելու յաւակնութեամբ:

Արդ, տասը տարի կորսնցուցինք սին վէճերով, ու չկրցանք ազգային կեդրոնական մարմին մը ունենալ: Տասը տարուան ընթացքին հրապարակ դրուած հակառակ պատճառաբանութիւնները ջրուեցան ժամանակի շնորհիւ: Իսկ տուժողը եղաւ տարագիր հայութիւնը: Այժմ, որ եւ է խելահաս մարդ չի կրնար ըսել թէ այս գաղութները մէկ քանի ամսուան կամ մէկ տարուան կեանք ունին միայն: Ոչ ոք կարող է ըսել թէ՝ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնն իր ներկայացուցիչներով պիտի կառավարէ արտասահմանի հայութիւնը: Ոչ ոք կարող է ըսել թէ մեր ներքին կեանքը կազմակերպուած է եւ հայ ժողովուրդի վարիչ մարմինները գործերը կը տանին գոհացուցիչ կերպով: Ընդհակառակն, այսօր, ամէն անգամէն աւելի՝ հայ ժողովուրդը ինքզինքն անօգնական կը զգայ, անօգնական տնտեսական գետնի վրայ, անօգնական մշակութային ճակատին վրայ, անօգնական յարաբերական գործերուն մէջ: Անկազմակերպ մեր ներքին կեանքին մէջ, ու անզօր՝ օտարներուն առջեւ:

Մինչդեռ, հայ ժողովուրդը ցրուած երկրէ երկիր, ենթակայ բազմաթիւ կառավարութիւններու, պատասխանատու կեդրոնի մը եւ անոր կապուած ազգային մարմիններուն պէտք ունի, որ յանուն հայ ժողովուրդին, անօրինէ այս թափառական բազմութիւններու բախտը, պատասխան մը տայ հազարաւոր դիմումներուն, որոնք կ'ուղղուին «առ որ անկ է»ին, ու ոչ ոք կ'ընդունի այդ դիմումները, և մտածէ բազմաթիւ կնճռոտ խնդիրներուն վրայ, որոնք մեր գտնուած միջավայրէն կը բխին եւ անյետաձգելի լուծման կը կարօտին:

Վաթսունական թուականներուն այս ժողովուրդը ճիգ մը թափեց իր ազգային կեանքը կազմակերպելու: Հայերս, պարծանքով յիշատակեցինք, որ Արեւելքի Եւրոպացիներն ենք: Ու ահա, եօթանասուն տարի անցնելէն յետոյ, ցրուած քաղաքակիրթ ու կազմակերպուած Եւրոպայի մէջ, մեր կազմակերպական անանկութեամբ կը փայլինք:

Փակենք տասը տարուան տխուր պատմութիւնը, եւ գիտակցական ճիգ մը թափենք տխուր նոր տասնամեակ մը չբոլորելու համար:

Համազգային կեդրոն մը ստեղծելու խնդիրը հասունցած է: Այդ ուղղութեամբ հանրային կարծիքը պատրաստ է եւ անհամբեր սպասող: Հարկաւոր է կոլեկտիւ նախաձեռնութիւն մը: Այդ նախաձեռնութիւնը կրնայ գալ կուսակցութիւններէն, մնացած բոլոր ուժերը համախմբելով, կամ նոյն իսկ չէզոք անհատներէն կամ խմբակներէն, որոնք պիտի կրնան համագործակցութեան լծել կուսակցութիւնները:

Ինչպէս ըսինք, հարկաւոր է նախաձեռնող մը, որ հաւատք ունենայ այս գործին վրայ, եւ յամառօրէն քալէ դէպ ի այդ նպատակի իրագործումը:

Մենք վստահ ենք որ գործը, այդ պարագային, կը պսակուի յաջողութեամբ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՏՈՐԻՆ ԼԱՔԷՅ ՄԸ

— :·: —

Բոշայ մը, աւելի ստորին իր նկարագրով եւ ամբողջ գոյութեամբ, քան որ եւ է սովորական բոշայ: Անսկզբունք, թափառական՝ մէկ թերթէն միւսը, իր անձնական շահի համար սողոսկող, եւ գործի պէս գլուխը դուրս հանող հոն՝ ուր պղտոր ճահիճ մը կայ, կրկոալու համար բարձրաձայն, — չնչին արարած մը՝ *Տիգրան Զաւէն*:

Որքան լաւ հոտը առած է բոլշեւիկեան զարշահոտութեան, եւ ո'րքան շուտ իւրացուցած է անոնց սկզբունքները, անոնց ջուրերուն երեսն ելնելու համար:

Զէ՞ որ պէտք է արդարացնէ այն նպաստը, որ կը ստանայ՝ արտասահմանի սրճարաններու թափառելով:

Նշանախօսքը շատոնց տրուած է բոլշեւիկեան կեդրոններէն: — Իմպերիալիստական ճակատ՝ ընդդէմ Խորհրդային Միութեան: Քննել բոլոր խնդիրներն այս մտահոգութեամբ: Հոգ չէ թէ խնդիրը կը դառնայ քաղաքական խորհուրդի մը կամ գրական դասախօսութեան մը շուրջ: Եթէ Լաքէն կրցաւ այդ հարցը կապել միջազգային իմպերիալիզմի պատրաստութեան՝ ընդդէմ բոլշեւիզմի, հարցը լուծուած է: Մարդուկն իր ճամբան շտկած է:

Բոշան, որուն հասարակ անունը պէտք չենք տեսներ կրկնելու, Փարիզէն ընդարձակ յօդուածներ կը գրէ «Պրոլետար»ին, յայտնելու համար թէ «հայ բուրժուազին թիւ առած՝ յայտարարում է միացեալ ճակատ Սովետական Միութեան դէմ», թէ «սովետական գրոհի վերահաս վտանգը» կը պատրաստուի:

Ու փաստերը շարան շարան կուգան իրարու ետեւէ:

Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը, որ «իր բաժինն է բերում հակախորհրդային պատերազմի գաղափարական պատրաստութեան»:

— «Այդ ամբարիշտ աշխատանքին հանոյքով լծուեց *Ապագա*ն»:

— «Այդ գարշելի աշխատանքին լծուած են ք տեսնում նաեւ Խ. Հայաստանի «բարեկամ» Բարեգործականի կեդր. վարչութեան ժողովը»:

— «Ապացո՞յց: *Յառաջ*ն աւետում է, «Ապրիլեան սգատօնը այս տարի բոլոր գաղութների մէջ տօնուեցաւ համազգային բնոյթով, համերաշխութեան եւ իրար հասկացողութեան մթնոլորտ ստեղծելով»:

— «Ապացո՞յց: Այս՛, Պ. Ա. Չօպանեանի գրկախառնումը վաւաշոտ կարօլի՝ մինչեւ ուղն ու ծուծն ապականած կառավարութեան հետ»:

Ահա, կարկառուն ապացոյցներ, ըստ որոնց արտասահմանի հայութիւնը ձեռք ձեռքի տուած միջազգային իմպերիալիզմին՝ պատերազմի կը պատրաստուի ընդդէմ խորհրդային Հայաստանի...

Գարշելի՛, երի՛ցս գարշելի Լաքէյ:

ՐԻՎԱՐԷՑ

«ԼԱ ԹԻԽՐՔԻ ԼԻՊՐԸ»

ԹԵՐԹԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ

Թրքական թերթ մը գրած էր թէ Փարիզի մէջ, հրատարակուած թուրք ընդդիմադիրներու թերթը «Լա Թիւրքի Լիպրը» դադրած է ֆրանսական կառավարութեան հրամանով:

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ այս լուրը բոլորովին անհիմն է, եւ թէ թերթին յառաջիկայ թիւը լոյս կը տեսնէ մօտ ատենէն:

ԴԷՊԻ ՁԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ.՛

ՆՈՐ ԵՒ ՎԻԹԽԱՐԻ ՋԷՆՔԵՐՈՎ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Անգլիոյ մէջ փորձը կը կատարուի նոր եւ վիթխարի ջրասուզանակի մը, որ պիտի գործածուի պատերազմական հետախուզութեան եւ ռմբակոծութեան համար:

Այս նոր ջրասուզանակը 5580 ձիու ուժ ունի եւ կրնայ բովանդակել 10 հոգի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան

■■■■■■■■

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՋԱՆԱՅ ՍԻՐՏՆ ԱՌՆԵԼ ԻՐ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ, արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ պարտք սեպած է հետեւեալ հեռագիրը ուղղելու Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարին:

— Պատիւն ունիմ ձեզ ղրկելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին մասին՝ անոր կողմէ եղած հրաւէրին պատճէնը, ինչպէս նաեւ պատճէնը՝ այդ հրաւէրին՝ իմ կառավարութեանս տուած պատասխանին: Այս առթիւ, յանուն թրքական կառավարութեան, պատիւ ունիմ ձեզ յայտնելու թէ բոլորովին բնական է որ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ հաւանական մուտքէն յետոյ, Թուրքիա շարունակէ հաւատարմօրէն պահել միջազգային յանձնառութիւնները զոր ստանձնած է ցարդ եւ որոնք արդէն, երբեք անհաշտելի չեն այդ կազմակերպութեան անդամի մը պարտաւորութիւններուն, քանի որ անոր ոչ միայն գլխաւոր ջանքը, այլ հիմնական նպատակն է պահպանել եւ տեւականացնել խաղաղութիւնը՝ ամբողջ աշխարհի մէջ: Թուրք հանրապետութիւնը իրօք, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իր մուտքով ուրիշ բան չպիտի ընէ՝ եթէ ոչ շարունակել ներկայացուած ամբողջ միջոցներով, ծառայելու հաստատ խաղաղութեան մը իտէալին, որուն իրականացման երբեք չէ դադրած ջերմօրէն ընծայելէ իր համեստ օժանդակութիւնը:

«Այս առթիւ, գիտնալով թէ Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը ի՛նչ աստիճան տոգորուած է բարձր զգացումներով հանդէպ խաղաղութեան իտէալին, ուրախ եմ ձեզ հաւաստելու թէ ջանքը զոր իմ կառավարութիւնս թափած է Թուրքիոյ եւ Խորհր. Միութեան միջեւ միշտ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները զարգացնելու համար, որեւէ կերպով կանգ չպիտի առնէ եւ ընդհակառակն, ան պիտի ձգտի ամրացնելու մեր երկու պետութեանց գործակցութիւնը՝ իրենց խաղաղութեան իտէալին ամենամեծ բարիքին համար:

«Այս նկատումներով եւ փափաքելով ճշգրոշել մեր երկու երկիրները միացնող բարեկամական յարաբերութեանց ապագայ զարգացումը, առաջադրած եմ քիչ առենէն ձեզ ղրկելու աւելի մանրամասն նամակ մը, այն ոգիով որ 1926 ապրիլ 24ին, Գերմանիոյ արտաքին նախարարին կողմէ ուղղուած էր Պերլինի Խորհրդ. դեսպանին, Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքէն քիչ առաջ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար, Թուրքիոյ ուղղուած հրաւէրին՝ Թուրք արտաքին գործավարը պատասխանած է հետեւեալ հեռագրով.

— Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին անունով՝ ձեր հրաւէրին ի պատասխան, պատիւ ունիմ ձեզ հաղորդելու թէ Թուրքիա պատրաստ է դառնալու անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ թէ ցարդ կնքուած դաշնագրերու հետեւանքով՝ Թուրքիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները՝ նոյնիսկ այն դաշնագրերը որոնք կնքուած են Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չեղող պետութեանց հետ, բնաւ անհաշտելի չեն ժընեւի հաստատութեան անդամի պարտականութիւններուն հետ: Այս առթիւ, գիտել պիտի տամ թէ Թուրքիոյ անդամակցութենէն առաջ ստորագրուած բոլոր դաշնագրերը կնքուած են համաձայն Փարիզի դաշինքին ոգիէն, զոր ստորագրած են Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներէն շատերը: Այսպիսի տարբերութիւնն ընելով, պարտք կը զգամ աւելցնելու թէ Թուրքիա կը գտնուի մասնաւոր կացութեան մը մէջ՝ 1923 յուլիս 24ին, Լօզանի մէջ ստորագրուած պայմանագրութիւններէն բխող զինուորական պարտաւորութեանց հետեւանքով:

**** Թէվֆիք Րիւշտի Թուրք արտաքին գործավարը՝ շնորհակալութեան հեռագիր մըն ալ ուղղած է Ֆրանսայի պատուիրակ եւ պատերազմական նախարար Պ. Փօլ Պոնքուրի, Թուրքիոյ ուղղուելիք հրաւէրին առթիւ անոր արտասանած համակրական ճառին համար:*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս խորագրին տակ, «Տէյպա» կը գրէ. 1

— Հայկական հանրապետութեան պատուիրակութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովի ամէն մէկ անդամին ղրկած է նամակ մը, ուր չեշտելով Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի քայքայումը եւ 1920ի Սեւրի դաշնագրով Հայաստանի գոյութեան ճանաչումը, Ազգերու Դաշնակցութենէն կը խնդրէ զարձեալ միջամտել որպէս զի վերակազմուի հայկական հայրենիքը»:

ԽՄԲ.— Հ. Հ. Պատուիրակութեան նամակին թարգմանութիւնը՝ կարդալ այսօր Բ. էջ:

Գաղտնի դաշնագրեր կնքուա՞ծ են Լօզանի ժողովի ընթացքին

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները շահագրգռուած են հրատարակուած լուրով մը, որ կը յայտնէ թէ Լօզանի մէջ ստորագրուած են չորս գաղտնի դաշնագրեր.

1) Համաձայնութիւն մը Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ, Լօզանի դաշնագիրը վաւերացնելու այն ատեն միայն, երբ գոհացում ստանան իրենց պահանջատէրերէն:

2) Նոյն պետութիւնները յանձն առած են ոչ մէկ պայմանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—)(o)(—

Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ՝ խռովութիւնները կը շարունակուին հիթլերեաններու, հանրապետականներու եւ համայնավարներու միջեւ:

Սիլեզիոյ մէջ, հիթլերեանները յարձակում գործեցին ընկերվարական սէնտիքաներու գրասենեակին վրայ և փորձեցին ներս խուժել: Կռուի ընթացքին, սպաննուեցան 2 հիթլերեաններ եւ 30 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

Ուշ ատեն միայն, ոստիկանութիւնը՝ զինուորներու աջակցութեամբ յաջողեցաւ կարգը վերահաստատել:

Պրեսլաուի մօտերը, կռիւ մը տեղի ունեցաւ հիթլերեաններու եւ հանրապետականներու միջեւ: Հիթլերեանները ատրճանակ պարպեցին եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին երեք հոգի:

Պրէմի մէջ, ոստիկանները անակնկալի բերին 7 հոգինոց համայնավարներու խումբ մը որ կը ջանար պահուրտիլ կամուրջին տակ: Անոնց վրայէն գտնուեցան ատրճանակներ եւ ռումբեր:

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԲԱՆԹՈՂԸ

—)(o)(—

Ինչպէս գրեր էինք, գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի երկրին ճարտարագործական կեդրոններուն մէջ: Ֆլանտրը որ ցարդ հանդարտ մնացեր էր, սկսած է շարժիլ:

Շարլըռուայի մէջ, ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան: Կիրակի օր հանդարտութիւն տիրեր էր քաղաքին մէջ: Բայց, երկուշաբթի օր եռուզեռը սկսաւ: Յաջորդ օրը, կանուխէն բանւորները խումբ խումբ սկսան ցոյցեր կատարել փողոցներուն մէջ:

Ոստիկանութիւնն արդէն՝ զինուած երկու զնդացիրներով՝ գրաւած էր քաղաքին մեծ հրապարակներէն մէկը՝ ուր պիտի հաւաքուէին համայնավարները, միթինկ մը գումարելու համար թատրոնին մէջ՝ որ փակուած էր կառավարութեան հրամանով: Քանի կը հասնէին համայնավարները՝ ոստիկանները կը ջանային զանոնք ցրուել:

Համայնավար 2000 բանւորներ՝ շրջակայ գիւղերէն յաջողեր էին քաղաք մտնել եւ հաւաքուիլ ժողովրդական Տան առջեւ, ուր ընկերվարական ծանօթ պետը Վանտերվելտ ժողովի կը նստէր: Ամբոխը որ հետզհետէ կը ստուարանար, կը պահանջէր որ Վանտերվելտ ճառ մը խօսի: Վանտերվելտ խօսեցաւ հանդարտութիւն յորդորելով: Բայց ամբոխը պահանջեց որ ընկերվարական պետերը անցնին իրենց գլուխը, սպառնալիքներ ուղղեց, աղմկեց, փորձեց խուժել ժողովրդական Տունը, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը հասաւ եւ պարպեց հրապարակը մեծ դժուարութեամբ:

Ոստիկաններն ստիպուեցան զէնքի դիմել ամբոխը վախցնելով հանդարտեցնելու համար: Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան:

Շարլըռուայի մէջ՝ պահակազօրքը օգնական ուժ ստացած է ամէն հաւանականութեան հանդէպ:

Կը կարծուի թէ համայնավար դաւ մըն է որ սարքուած է:

ՏԱՆՑԻԿԻ ՀԱՐՑԸ

Վարշաւիոյ մէջ հսկայ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ 50,000 հոգիի, բողոքելու համար Տանցիկի հարցին մէջ՝ Գերմանիոյ բռնած ընթացքին դէմ: Հայրենասիրական ճառեր յետոյ, բանաձեւ մը ընդունուեցաւ հետեւեալ իմաստով.

— Բոլոր այն ձեռքերը որ կը ձգտին մատնաչափ մը խլել մեր նուիրական հողէն, կը ջախջախենք:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կանտիի քարտուղարուհին որ մէկ ամիս բանտ մնացեր էր, հրաման բռնացած ըլլալով 24 ժամուան ընթացքին հեռանալ Պոմպէյէն, ձերբակալուեցաւ Պէնարէս, ուր հնդիկ Ազգ. խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ շաբթու:

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր ինը տարի անցած է, բայց պայքարը թագաւորականներու եւ հանրապետականներու միջեւ ոչ միայն դադրած չէ, այլ աւելի սրուած եւ սպառնական դարձած է: 1915էն ի վեր Յունաստանի ներքին խաղաղութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը խանգարուած է: Կուսակցական պայքարները ազգամիտս չափերու հասած են: Ուժերու այս բաժանումէն տուժած են երկիրն ու ժողովուրդը: Կը տուժեն մինչեւ այսօր ալ. եկող գացող կառավարութիւններուն մեծագոյն մտահոգութիւնը կը կազմէ ներքին ճակատը: Այս պատճառաւ, արտաքին եւ ելեւմտական խնդիրները արժանի ուշադրութեամբ չեն քննուիր եւ շատ անգամ կը ձգուին ինքնահոսի:

Կացութիւնը հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն յետոյ, աւելի բարդացաւ: Ժողովուրդին մէկ մասը որ զգացական կապերով կապուած է արքունիքին, պօյքօթի ենթարկեց հանրապետութիւնը եւ միջոցներու մէջ խտրութիւն չը դնելու պայմանաւ, սկսաւ վտարանել նոր րէժիմը, դուրսէն եւ ներսէն: Թագաւորականներու մեծամասնութիւնը կը գտնուի Պէլոպոնէսի եւ Ատտիկէի մէջ: Կարեւոր ուժ ունին նաեւ Մակեդոնիոյ մէջ:

Ինչպէս Ռուսիոյ, այնպէս ալ Յունաստանի կեանքէ կտրուած բազմաթիւ գիւղերու մէջ տակաւին չեն հաւատար թէ Կոստանդին թագաւոր մեռած է: Կրօնական պաշտամունքներ կը կատարեն անոր առողջութեան համար եւ հաւատքով կը սպասեն այն օրուան՝ որ իրենց պիտի վերադարձնէ հանդուցեալ թագաւորը:

Թագաւորականներուն հակումն ու ձգտումը դէպի նախկին վարչաձեւը գաղափարական հիմքեր չունի: Տեսակ մը հին ցեղային ձգտում է, վերջին 100 տարիներու սովորութիւն: Յոյն ժողովուրդին մեծ մասը յունական արքունիքին կապող բուն պատճառը ուրիշ է: Պտոյտ մը Պէլոպոնէսի մէջ, բաւական պիտի ըլլայ համոզուելու թէ ինչո՞ւ: Ջերմ զուրգուրանք կայ մասնաւորապէս Կոստանդինի եւ ընդհանրապէս արքունիքի բոլոր անդամներուն հանդէպ: Միայն Քալամաթայի մէջ, արքունիքի անդամները, իշխան կամ իշխանուհի, աւելի քան 500 հոգի մկրտած են. կնքահայր ու կնքամայր եղած են: Թիւը աւելի մեծ է Բաթրասի, Կորնթոսի եւ Էկիոնի մէջ, նոյնը նաեւ Ատտիկէի մէջ: Արքունական այս սովորութեան հետեւելով, թագաւորական կուսակցութեան գրեթէ բոլոր ականաւոր դէմքերը հարիւրաւոր մանուկներ կնքած են իրենց բարոյական պաշտպանութեան տակ առնելով զանոնք:

Այս սովորութիւնը փոքր սահմանի մէջ, տակաւին պահուած է: Ծանօթ թագաւորական Րալլիսի համար կ՚ըսուի թէ միայն Աթէնքի մէջ երկու հարիւր նորածինի կնքահայր եղած է: Իբրեւ թարմագոյն փաստ, յիշենք Փիրէայի վերջին թաղապետական ընտրութիւններուն, ժողովր. կուսակցութեան թեկնածու Գ. Սթրաթիկիի մէկ օրուան մէջ քառասուն գաղթական մանուկի կնքահայր ըլլալը: Ժողովուրդը սիրաշահելու եւ գրաւելու ինքնատիպ քաղաքականութիւն է ասիկա՛, որ լայն ծաւալի վրայ գործադրուեցաւ Կոստանդին թագաւորին օրով: Բոլորովին անտեղիօրէն չէ որ այսօր ալ գիւղացիները Գօշօ անունը կուտան Կոստանդինի, ինչ որ ցոյց կուտայ մտերմական ու հեռաւոր ազգանական կապ:

Հանրապետական վարչաձեւի հաստատումէն յետոյ, անկումի շրջան մը սկսաւ թագաւորականներուն համար: Զգացումները մասամբ տեղի տուին իրապաշտ ըմբռնումներուն: Մասնաւորապէս մայրաքաղաքին մէջ հանրային կարծիքը զգալի շրջադարձ ունեցաւ: Մեծագոյն պատճառը, ժողովուրդի համոզուած հանրապետական ըլլալը չէ, այլ իրականութեան յարմարուելու ընազդը ու նաեւ այն հաստատ համոզումը թէ միապետութեան վերահաստատումը անխուսափելի վտանգներու առջեւ կը դնէ երկիրը, ոչ միայն արտաքնապէս. այլ նաեւ ներքին ճակատին վրայ:

Թագաւորականները քաղաքական դաւանանքէ զուրկ ըլլալնուն, շուտով հաշտուեցան իրականութեան եւ անոր պայմաններուն հետ: Նախ իրենց քաղաքական արժէքը նուազեցաւ գաղթականութեան ժամանումով: Երկրորդ՝ բանակը դարձաւ իրենց դէմ: Երրորդ՝ կորսնցուցին իրենց հեղինակաւոր ներկայացուցիչները — Կունարիս, Սթրաթոս եւյլն — որոնք իրենց մտաւոր պատրաստութեամբ եւ բարոյական հեղինակութեամբ, հովիւի պէս իրենց ետեւէն կը քաշէին բազմութիւնները:

Հրապարակի վրայ մնացին երկրորդական դէմքեր, միջակութիւններ ինչպէս՝ Ցալտարիս, Վօզիքիս, Բրանիօթաքիս, որոնք թէ փորձառութիւն չունին եւ թէ անպատրաստ են երկրի ճակատագիրը վարելու: Ժողովրդական կուսակցութեան զարգացած մասսան այս բոլորը նկատի ունենալով, կամաց կամաց շրջադարձ կատարեց եւ դարձաւ ուղեկից հանրապետականներուն:

1922-23, կազմալուծման շրջան մը եղաւ թագաւորականներուն համար: 1921էն յետոյ, դարձեալ կը սկսի վերելքը: Երկրին ընդհանուր շահերու նկատումով կը կազմուի քօալիսիօն դահլիճը, որուն մէջ կարեւոր տեղ կը տրուի թագաւորականներուն:

Երկու կարեւոր դէմքեր Ցալտարիս եւ Մեթաքսաս, կը գրաւեն ներքին եւ հաղորդակցութեան նախարարութիւններուն աթոռները: Այս ժամանակամիջոցին, կիրքերը քիչ մը կը մեղմանան, կուսակցական պայքարներու վերջ կը տրուի եւ աշխատանք կը տարուի ժողովուրդին երկու մասերը հաշտեցնելու: Թագաւորականներու պնդումով, բանակէն հեռացուած թագաւորական սպաները պաշտօնի կը կոչուին, եւ ասոնց փոխարէն, չորս հարիւր հանրապետական սպաներ պահեստի կ՚անցնին:

Միաժամանակ, բրոբականտ կը կատարուի ժողովուրդին մէջ, ի նըպաստ արքունիքին: Աւելի քան տարի մը կը տեւէ այս վիճակը 1928ին Վենիզելոս արտասահմանէն կուգայ քաղաքական բեմ ելլելու համար: Տեսակ մը պետական հարուածով կը տապալէ քօալիսիօն դահլիճը, կը լուծէ խորհրդարանը եւ կը կատարէ նոր ընտրութիւն: Բարգաւաճութեան եւ բարօրութեան նշանաբաններով կը ներկայանայ ժողովուրդին:

Չորս տարուան մէջ երկիրը անճանաչելի ընելու խոստումներ կուտայ: Ժողովուրդը, հանրապետական թէ թագաւորական, զանգուածովին կը քուէարկեն Վենիզելոսին:

Աննախընթաց պարտութիւն կը կրեն թագաւորականները, որոնց ղեկավարներէն շատեր, ինչպէս Վօզիքիս եւ Մեթաքսաս, երեսփոխան չեն ընտրուիր: Թագաւորականներու միջնաբերդը նկատուող Բէֆալոնիան ու Կորնթոսն անգամ իրենց քուէները կուտան Կրէտացի դիւանագէտին: Ժողովուրդի մտայնութեան մէջ զգալի շրջադարձ կատարուած էր: Զզուած զինուորական շարժումներէն, տնտեսական անկայուն վիճակէն եւ արտասահմանեան վարկի պակասէն, ժողովուրդը կը փնտռէր հուժկու եւ զօրաւոր բազուկ մը, որ իշխանութիւնը կեդրոնացուցած թաթին մէջ, երկիրը կառավարէր:

Այդ բազուկը եղաւ Պ. Վենիզելոսի անձը: Անկեղծ ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ որ առաջին երկու տարիներուն, Վենիզելոս մեծ բարիքներ ըրաւ երկրին: Հաւասարակշռեց պիւտճէն, բանակը դրաւ փորանոցին մէջ, արտասահմանէն վարկ գտաւ, ժողովուրդին վստահութիւն ներշնչեց իր ապագային համար եւ տակաւին ուրիշ բարիքներ:

Իր ժողովրդականութիւնը առաջին հարուածը կը ստանայ 1930ին, հելլէնեւթուրք համաձայնութենէն: Իր վստահելի յենարանը, գաղթականութիւնը, չկրցաւ տոկալ բարոյական այդ ապտակին: Ծովու պէս ալեկոծուեցաւ գաղթականական աշխարհը, եւ Վենիզելոս, ստուար բազմութիւններու աչքին դարձաւ ազգային դաւաճան:

Թագաւորականները օգտուեցան հոգեբանական պահէն: Մօտեցան գաղթականութեան ու եթէ չկրցան սիրաշահիլ, գոնէ յաջողեցան անջրպետը խորացնել գաղթականութեան եւ Վենիզելոսի միջեւ: Այդ օրերուն զուգադիպեցաւ Աթէնքի քաղաքապետի ընտրութիւնը: Գաղթականութիւնը իր դժգոհութիւնը յայտնելու համար ձեռնպահ մնաց եւ ընտրուեցաւ ծանօթ թագաւորական Մերքուրիս:

Այդ օրէն նոր վերելքի շրջան մը կը սկսի թագաւորականներուն համար: Վրայ հասաւ 1931ի տնտեսական ու ելմտական տագնապը: Կացութիւնը դիմագրաւելու անզօրութիւնը հրաշալիօրէն օգտագործուեցաւ հակակառավարականներու կողմէ: Կրետացին չկրցաւ իրագործել խոստումները: Երկիրը մատնուեցաւ տնտեսական ու ելեւմտական աննախընթաց տագնապի: Պիւտճէին բացը հասաւ մեծ չափերու, տրախմին կորսնցուց ոսկեչափը: Մնացեալը ծանօթ է արդէն:

Ժողովուրդը, որ արդիւնքէն կը դատէ միշտ, Վենիզելոսի հանդէպ փոխեց վերաբերումը: Երկու վարչաձեւերուն միջեւ տատանուողները դիրք ճշդելով, յարեցան թագաւորականներու եւ հանրապետութիւնը իր հմայքը կորսնցուց հանրապետականներու աչքին:

Այս շրջադարձին առաջին արտայայտութիւնը եղաւ Փիրէայի քաղաքապետական ընտրութիւնը, որ անսպասելի յաջողութիւն մը եղաւ թագաւորականներուն համար:

Ամփոփելով՝ թագաւորական կուսակցութիւնը վերստացած է իր նախկին ուժն ու հմայքը. հանրապետութիւնը չարդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը: Եւ այսօր, նոր րէժիմի հաստատումէն ինը տարի յետոյ, առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել որ ուժերը հաւասար են, առանց հաշուելու բանակը:

Յաջորդով կը խօսինք հանրապետականներու մասին:

Ա. Կ.

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Գրեր էինք թէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը բողոքի դիմում մը կատարած է Ազգերու Դաշնակցութեան, Թուրքիոյ մուտքին առթիւ: Ստորեւ թարգմանութիւնը այդ բողոքին:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
Պ. ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Պարոն Նախագահ եւ Պարոններ,

Այն ժամուն ուր Արդարութեան միջոցաւ ժողովուրդներուն խաղաղութիւնը ապահովելու կոչուած պետութիւնները կը պատրաստուին հրաւիրել Թուրքիան մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, որ ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը եւ բազմիցս պաշտպանած է Հայ ժողովուրդի դատը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ՝ պատիւ ունի ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրելու հետեւեալ պարագաներու վրայ:

Պատերազմէն առաջ հայ ազգը չորս միլիոնի բնակչութիւն մը կը հաշուէր, որուն երկու միլիոնէն աւելին Թուրքիոյ մէջ՝ մեծաւ մասամբ հաստատուած իրենց նախահայրերուն պատմական հողերուն վրայ՝ հայկական վիլայէթներուն մէջ:

Թուրքերը, օգտուելով մեծ պատերազմէն՝ ի կատար ածելու համար մեր ժողովուրդը բնաջնջելու իրենց ծրագիրը, զոր մասամբ միայն կրցած էին գործադրել մինչեւ այն ատեն՝ կոտորածներու եւ տարագրութեանց շարանով մը այդ թիւը իր կէսին վերածեցին: Ու մնացորդներն ալ, թիւով մօտ մէկ միլիոն մարդկային էակներ, իրենց օջախներէն դուրս քշելով ու վտարելով՝ տարտղնեցին օտար աշխարհներու մէջ: Ու թուրք կառավարութիւնը ձեռք դրաւ ամբողջ հայ ժողովուրդի ինչքին վրայ, մասնաւոր թէ ազգային ստացուածք, դպրոցներ, եկեղեցիներ, հաստատութիւններ: Ամէն ինչ բռնագրաւուեցաւ կեղեքումներու ամէնէն կամայական եղանակով:

Այսօրուան Հանրապետական Թուրքիան ալ, հակառակ իր ըրած կարգ մը յառաջդիմութիւններուն՝ նախորդ կառավարութեանց քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակէ:

Պատերազմէն յետոյ՝ 1920 թուի օգոստոսի 10ին, ստորագրուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը, որուն 88րդ յօդուածով «Թուրքիան կը յայտարարէ ընդունիլ Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն մը, ինչպէս ընդունած են զայն Դաշնակից պետութիւնները»: Այս յօդուածը որոշ կերպով կը ցուցնէ արդէն որ Դաշնակից պետութիւնները Սեւրի դաշնագրէն առաջ իսկ ճանչցած էին արդէն Հայաստանի անկախութիւնը:

Բայց 1922 թուի դէպքերուն հետեւանքով Սեւրի դաշնագիրը փոխարինուեցաւ Լօզանի դաշնագրով, որուն մէջ Հայաստանի, կամ Հայու անուան յիշատակութիւնն իսկ չկայ:

Սակայն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէր կրնար չհետաքրքրուիլ հայ ժողովուրդին բախտովը եւ իր առաջին ընդհանուր ժողովին մէջ իսկ, 1920 թուի նոյեմբերին, անիկա կը խորհէր Հայաստանը ընդունիլ իր ծոցին մէջ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտաւորուեցաւ այդ խորհուրդը մէկ կողմ ձգել՝ մանաւանդ քէմալական բանակին յարձակման պատճառով, բայց յաջորդ տարին իսկ, 1921ին, անիկա միաձայնութեամբ կը քուէարկէր բանաձեւ մը, Հայկական Ազգային Օջախի մը ստեղծումին համար Թուրքիոյ մէջ, անկախ թրքական ամէն տիրապետութենէ:

Այդ որոշմնագիրը կրկին ձեռք առնուեցաւ եւ հաստատուեցաւ ամէն տարի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովներուն կողմէ, մինչեւ 1924 թուականը, այսինքն Լօզանի դաշնագրին ստորագրութենէն վերջն իսկ:

Բայց Ազգերու Դաշնակցութիւնը Թուրքիոյ վրայ ազդելու ոչ մէկ միջոց ունենալով իր ձեռքին՝ պարտաւորուեցաւ տարուէ տարի յետաձգել իր արդարութեան եւ հատուցման ջանքերը:

Սակայն, այսօր, երբ անիկա ձեռք կ՚երկնցնէ Թուրքիոյ՝ զայն հրաւիրելու համար մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, արդեօք ինքն իր հանդէպ իսկ պարտաւոր չէ՞ օգտուիլ այդ նպաստաւոր ու բացառիկ առիթէն՝ արժեցնելու համար հայկական պահանջները:

Հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներ, խռնուած լայն շրջանակի մը վրայ իրենց հայրենիքին շուրջը, Պարսկաստանէն մինչեւ Պալքանները, անցնելով Իրաքէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն եւ Յունաստանէն, դեռ եւս առանց հաշուելու անոնք, զորս բախտը նետած է աւելի հեռաւոր ափունքներ՝ իրենց աչքերը յառած կը մնան այն երկրին վրայ, որ իրենցն էր եւ իրենց նախահայրերունը, եւ որ կը մնայ հիմա թափուր ու ամայի: Այդ հարիւր հազարաւոր գաղթականները, ի՞նչպէս կրնան ընդունիլ, որ մէկ կողմէն նկատի չառնուին պետութիւններու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ իրենց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները, մինչդեռ միւս կողմէ Թուրքիան, իրենց բոլոր դժբախտութեանց պատասխանատուն՝ մուտք գործէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ առանց արդարութեան հատուցման:

Վերջապէս, այս տողերը ստորագրող Պատուիրակութիւնը պարտականութիւն ունի իր ամենավճռական վերապահումներն ընելու Թուրքիոյ ներկայ սահմաններուն վերջնական ճանաչման մասին, քանի որ Հայ ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ որ սեփականագրկուի իր դարաւոր իրաւունքներէն եւ պատմական ժառանգութենէն:

Հակառակ իր կրած ծանր յուսախաբութիւններուն՝ Հայ ժողովուրդը հաւատք կը տածէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի զգուշանայ նոր անարդարութիւն մը գործելէ եւ անիկա կը մաղթէ որ Թուրքիոյ մուտքն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, սկիզբն ըլլայ Արդարութեան եւ Հատուցման նոր դարաշրջանի մը:

Ընդունեցէք, պարոն նախագահ եւ պարոններ, մեր ամենախորին յարգանաց հաւաստիքը:

Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ եւ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող՝

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ժընեւ, 28 Յունիս 1932

ԼՕԶԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

«Թայմզ» խմբագրական մը նուիրած է Լօզանի մէջ գոյացած համաձայնութեան, ուր ի մէջ այլոց հետեւեալ յատկանշական խորհրդածութիւնները կ՚ընէ:

Յետ այսու հատուցումներու դրութիւնը, որ Եւրոպայի եւ աշխարհի տնտեսական խառնակութեան շատ նպաստած էր, կը դադրի գոյութիւն ունենալէ: Պատերազմական պարտքերու խնդրի առաջին մասը լուծուած է: Եւրոպայի տնտեսական դրութենէն թոյն մը քամուած է: Հիւանդը տկար կը մնայ, թէեւ կազդուրիչ ուրիշ դեղեր անտարակոյս պէտք է գործածուին, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ըսել թէ ան իր առողջութիւնը գտած է, սակայն տնտեսական փոխանակութեան տարածումը կեցած է, եւ շատ տեղին է յուսալ որ այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ աւելի շատ կեդրոնացնել վերակազմութեան ուժերը, քան անցեալէն ժառանգութիւն մնացած թերութիւնները մաքրելը: Լօզանի մէջ գոյացած եկած մեծ համաձայնութեամբ ջնջուած է այն դրութիւնը, որով միակողմանի վճարումներ կ՚ըլլային մէկ երկրէն միւս խումբ մը երկիրներու (իրարու դաշնակցած պատերազմի միջոցին), եւ խնդրոյ առարկայ բոլոր երկիրները կը համաձայնին միասին վերականգնել խախտուած տնտեսական կարգը:

Հոգեբանական ազդեցութիւնը պիտի ըլլայ, առ նուազն նոյնքան կարեւոր որքան գործնականը:

Յետագայ վերակազմութեան աշխատանքին մէջ, կը սպասուի որ Գերմանիա լիովին եւ հաւասար չափով դեր մը ստանձնէ միւս երկիրներու հետ միասին: Կը յուսացուի որ պիտի օգտուի այս առիթէն, որովհետեւ, այսօր, ոչ մէկ երկիր կրնայ վերականգնուիլ առանձին: Լօզանի մէջ Եւրոպան հաւաքաբար կատարեց իր բաժին պարտականութիւնը պատերազմական պարտքերու կարգադրման վերաբերմամբ: Այս գեղեցիկ ձեռնարկը մնացած ամբողջ աշխարհի վրայ տարածելու համար չի կրնար իրականանալ միայն Եւրոպայով:

Բոլոր պետական մարդիկ, որոնք

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Երբ Արարատը դիտենք անոր ստորոտը եղող դաշտավայրէն, կը տեսնենք զանազան գօտիներ: Խարխոխը կ՚երեւի աւազներու եւ հրաբխային մոխիրներու մթերքին սպիտակագոյն գօտին. աւելի վեր՝ մինչեւ լերան կէս բարձրութեան հասնող կանաչութեան գօտին: Յետոյ կուգայ անապատային գօտին, հրաբխային սեւ ժայռեր, որ ձիւնի երակներով ընդմիջուած է: Եւ վերջապէս կը ցցուի սառոյցի պսպղուն պատատով ծածկուած շքեղ կոնը:

Արարատի զառիթափները Վեզուվի կամ Հեքլայի նման յատուկ չորութեան ենթակայ են: Բուսականութիւնը հոն շատ աւելի աղքատ է քան Հայաստանի միւս լեռներուն վրայ:

Իրարու խիստ մօտ եղող երկու լեռներ՝ Արագած եւ Արարատ, հակապատկեր կը ներկայացնեն այս տեսակէտով. բարեբերութիւն, ծաղկաւէտ շքեղութիւն եւ առատութիւն՝ Արագածի վրայ, անբերութիւն ու անկենդանութիւն Արարատի վրայ:

Արագածի կողերէն վար հոսող անթիւ առուակները զարնան պատճառ կը դառնան անոր երփներանգ ծաղիկներով եւ զալարագեղ կանաչութեամբ ծածկուելուն: Ամառը, մինչ Երեւանի դաշտին մէջ այրող տաք մը կը տիրէ, այս բարձր լեռնադաշտին վրայ կը տիրէ զգլխիչ զովութիւն մը, Հայաստանի դրախտը, ուր կը սնանի բազմաթիւ բնակչութիւն մը:

Արագածը հակառակ իր քիչ ձիւն ունենալուն, կ՚ոռոգուի բազմաթիւ յորդառատ ջուրերով եւ հեղեղաններով, որոնք կը կազմուին իր վրայ գոյացած 10է աւելի լիճերէն: Նոյնպէս քանի մը փարսախ հեռու Ահմանկան հրաբուխը (Սեւան լիճին արեւմուտքը) կը հոսեցնէ բաւական թիւով առուակներ, որոնք Սեւանայ լիճին ընդարձակ աւազանին ջուր կը հայթայթեն:

Մինչ Արարատ ըլլալով Հայաստանի միակ լեռը, որ ամառ եղանակին ալ կը պահէ իր ձմռան ճերմակ վերարկուն՝ ձիւնի ահագին ծածկոցը, զինքը հետազօտող բոլոր ճանապարհորդներ զարմացմամբ տեսած են որ շուրջ 4000 մեդր բարձրութեան վրայ ձիւնհալէն ձեւացած բազմաթիւ ջուրի փոքրիկ վտակներ կը հոսին իր զառիթափերէն վար եւ սակայն ժայռերուն ծակոտիքներէն կը ծծուին և ստորերկրեայ խոռոչներուն մէջ լեցուած տեսնելին անոնց կարկաչիւնը կը լսուի ամէն կողմ եւ ահա այս պատճառաւ Արարատ չոր է եւ հետեւաբար անբեր:

ԱՐԱՐԱՏ

Երկու ակեր միայն կը գտնուին Մեծ – Մասիսի ամբողջ շրջապատին վրայ, Գինոյ գետը եւ Ս. Յակոբայ աղբիւրը. ունի նաեւ Քիփ – Կէօլ լիճը՝ 3300 մեդր բարձրութեան վրայ ձագարաձեւ եւ բոլորշի փոսի մը մէջ գոյացած: Այս փոսը ունի 200 մեդր տրամագիծ: Իսկ Փոքր – Մասիս ունի միայն մէկ ակ:

Ուրեմն, ո՞ւր կ՚երթան Արարատի ձիւներէն կազմուած ջուրերը:

Գերման բնապատում Մօրից Վակնէրի տեսութիւնը շատ աւելի հաւանական կարելի է նկատել:

Ըստ այդ գիտունին, Արարատի ստորերկրեայ անհուն ընդունարաններուն մէջ կը հաւաքուին բազմաթիւ երակներէ ներանցնող անձրեւներէ եւ ձիւնհալէ գոյացած ջուրերը:

Եթէ այս ընդունարաններուն եւ իրենց տակի հրաբխային վառարանին միջեւ եղած պատուարը ծակելով ջուրերը թափեցան կրակին վրայ, 1840ի աղէտին պատճառը դիւրին կ՚ըլլայ բացատրել:

Այս պայմաններուն տակ ի՞նչ բուսականութիւն առաջ կրնայ բերել Արարատ:

Միայն ձիւնի մարզին եւ ստորին տաք մարզին մէջ եւ 5000—10500 ոտք բարձրութեան վրայ եղող միջին մարզը որ չունի դաշտավայրերին կիզիչ տաքը, ոչ ալ գագաթին բեւեռային ցուրտը, այլ գտնուելով ձիւնի սահմանին մօտ, կը զովանայ անկէ եւ Արարատի կողերը շրջապատող ամպերէն խոնաւութիւն քաղելով առաջ կը բերէ արօտավայրեր, ուր ամառը իրենց հօտերով կուգան կը հաստատուին Քիւրտեր, մասնաւորապէս երկու Մասիսներու մէջտեղը եղող Սարտար Պուլաղի (*) խոտաւէտ լեռնադաշտին վրայ, որուն բարձրութիւնը կը հասնի 2000—2400 մեդրի:

(*) Առողջ ու թարմ օդով վայր մը, ուր Երեւանի սարտարները ժամանակին իրենց վրանները կը հաստատէին ամառ եղանակին: Անկէ կը բխի առողջարար ջուրի աղբիւր (Սարտար Պուլաղ = Սարտարի աղբիւր):

Անկէ կ՚երեւի Երասխի դաշտը, ուրկէ անդին Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի լեռները սահման կը դնեն տեսութեան:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԵԱՆ
(Շար.)

...այս չափ գոհացուցիչ համաձայնութիւնը առաջ բերին, արժանի են երախտագիտութեան, իսկ բրիտանական հանրութիւնը, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ կը գովէ իր վարչապետը: Պ. Մաքտօնալտ երեւան եկաւ իր ձեռնարկներուն մէջ ուժեղ, գործելու մէջ համառատակամ եւ համբերատար, եւ արդար համեմատութիւններ պահելով:»

Խմբագրականը անդրադառնալով Ֆրանսայի եւ գերման ներկայացուցիչներու ընթացքին, կը գտնէ որ Էրիօ ժողովին բերած է բարեկամութեան եւ համերաշխութեան նոր ոգի մը: Ու կը գնահատէ պետական մարդոց այն ջանքերը, որով կրցան հեռու մնալ ենթիկունքային դաւադրութիւններէն, որ կը գործէին դուրսը: Երկու կողմերն ալ զոհողութիւններ յանձն առին իրենց հիմնական շահերուն համար: Եւրոպական համաձայնութեան արդիւնքներէն մէկը այն զինակից խնդիրն է, որ գերման փոխանորդ կուսակցութիւն մը ամէն օր կը գործադրէ հանրային կարծիքը շեղելու համար: Այդ կուսակցութիւնը, որ ... կազմակերպուած է, բայց անփորձ եւ վատ դաստիարակուած:

«Թայմզ» Լօզանի համաձայնութեան մասին հետեւեալ եզրակացութիւնները կ'ընէ.— «Ամէն պարագային, Գերմանիան այս համաձայնութենէն ամէնէն մեծ շահողն է, որովհետեւ ան ձեւականօրէն եւ օրինականօրէն ազատուած է պարտքերու այն հանրութենէն, որ յիսուն տարուան ընթացքին վճարելի էին: Ֆրանսան (թուղթին վրայ) ամէնէն մեծ կորսնցնողն է: Բայց իրեն համար, ինչպէս նաեւ Իտալիոյ եւ այս երկրին համար՝ կատարուելիք աշխատանքը պիտի ըլլայ շահիլ անտեսական եկամուտներէն աւելի, քան այն գումարները, որ ստացած էին ոչ տնտեսական ճանապարհով:

Շատ մը արգելքներ կան, որ պէտք է պակսին կամ վերցուին երկրէ երկիր շահելու յարմարութիւններ ստեղծելու: Բայց սկզբնաւորութիւն մը արդէն գրուած է: Յուսալի է որ ...երապային, երբ տնտեսական վատթարացումի ընթացքը վերջ գտնէ եւ վերականգնումը սկսի, պատերազմական պարտքերու ամբողջական ջնջումն ալ կարելի պէտք է դառնայ:

Տնտեսական եւ ելմտական կարգ մը խնդիրներ կան լուծելիք, բայց եւրոպական ազգերը հիմա աւելի ... տրամադրութեամբ պիտի կրնան ... գտնուին: Այսօր անոնք ... անմիջական ապացոյցը ջերմեռանդ ցանկութեան մը, «հաստատելու նոր կարգ մը», ինչպէս կ'ըսէր Պ. Չէմպըրլէյն, կամ «վերահաստատելու աշխարհի վստահութիւնը» համաձայն Պ. Մաքտօնալտի խօսքին»:

Մաքտոնալդ գոհ է

Լօզանէն վերադարձին, Մաքտոնալտ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ Լոնտոնի մէջ: Ճամբու հանգրուաններուն մէջ, բազմութիւն մը գոհունակութեան ցոյցեր ըրաւ իրեն:

Լոնտոնի մէջ յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ թէ հիմա արտօնուած է մտածելու յոյսի եւ վստահութեան վերածնունդի մը մասին:

Թագաւորին ներկայանալէ յետոյ, յոգած ըլլալով, Մակտոնալտ քաշուեցաւ իր գիւղը հանգստանալու քանի մը օր:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

— :-: —

Կէօթէի հարիւրամեակին առթիւ Գերմանիոյ մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ, թէ մեծանուն գրագէտին գրքերը ինչ եկամուտ ապահոված են իրեն: Կը պարզուի, որ Կէօթէի ընդհանուր եկամուտը այնքան քիչ է՝ համեմատած այսօրուան գրագէտներու առածին, որ մարդ հեգնական ժպիտ մը կ'ունենայ:

1805ին, Շթութկարտէն հրատարակիչ մը Կէօթէին կ'առաջարկէ 10,000 տոլար հրատարակելու համար անոր բոլոր գործերը, վերապահելով նաեւ 6 տարուան ընթացքին գրուելիք գործերու իրաւունքը: 1815ին, նոյն հրատարակիչը Կէօթէի հետ կը ստորագրէ նոր համաձայնագիր մը՝ 16,000 տոլարի: Ի վերջոյ, երբ Կէօթէի գործերը կը հասնին 40 հատորի, համաձայնագիր կը կնքուի նորէն 10,000 տոլարի, այն ալ՝ երկար բանակցութիւններէ վերջ:

Այսօր կացութիւնը բոլորովին ուրիշ է: Կան գրագէտներ, որոնց եկամուտը կը գլէ կ'անցնի մեծ տնտեսական ձեռնարկներու եկամուտները:

Ամերիկացի գրագէտներու եկամուտներու գումարը աշխարհի մրցանիշը կը տանի:

Ցեռոյ կուգայ Անգլիան, Էտկար Ուոլլէս ոստիկանական վէպերու ծանօթ հեղինակը, իր գրքերէն շահած է մէկ միլիոն անգլ. ոսկի:

Պէրնար Շօն, իր հեգնանքը եւ արտմութիւնը կը վաճառէ տարեկան շուրջ 50,000 ոսկիի:

Բախտաւոր հեղինակներէն յիշենք նաեւ Հօլ Քոյնը, որուն փոքրիկ օփերան միայն Անգլիոյ մէջ եղած ներկայացումներով բերած է 40,000 ոսկի: Քոյնը, իբրեւ հեղինակի իրաւունք, Ամերիկայի մէջ շահած է նոյն օփէրայէն 300,000 տոլար: Ռէմարք, իր «Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն» գրքէն 100,000 ոսկի, իսկ Բանէօլ՝ իր «Թօփազ» թատերգութենէն ստացած է 120,000 ոսկի:

Ահա թիւեր, որոնք ստուերի մէջ կը թողուն Կէօթէի ստացածները:

Անշուշտ, ամենատաղանդաւոր գրողները կամ ամէնէն արժէքաւոր գրքերը չեն որ մեծագոյն գինը կը ստանան: Կան հեղինակներ, որոնք, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, «յաջողութիւն ունեցող գրագէտներ» են:

Աւելորդ է ըսել, որ գրագէտին նիւթական վիճակը մեծապէս կ'ազդէ անոր գրական արտադրութիւններուն վրայ:

Տէքօպրան չէր ըլլար այն, ինչ որ է, եթէ չունենար հնարաւորութիւնը իր երկարատեւ պտոյտներուն, որոնք ծանօթութեանց մեծ պաշար պարգեւած են իրեն:

Ծօ, որ իր դէպ ի Ռուսիա եւ Հասարակածային Ափրիկէ կատարած պտոյտներէն ատդին սկսած է հեգնել իր հայրենակիցները, եւ արհամարհել ազգային զգացումը, այսօրուան ատանձանին հասած չէր ըլլար, եթէ նոյն հայրենակիցները իրեն ապահոված չըլլային այն հսկայական գումարները, որոնց շնորհիւ ինք՝ մտահոգութենէ ազատ, հոգեպէս առողջ, միջոցներով օժտուած, իր վերելքը յաջողեցուց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

21 Յունիսին Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին.—

Յունիս 22ին տեղի կ'ունենայ Ղաբրու նոր բացուած ջրանցքին առաջին փորձը: Յունիս 25ին՝ հանդիսաւոր բացումը, սկսելու համար շահագործումը: Ղաբրու այս ջրանցքը, որ 33 քիլոմեթր երկարութիւն ունի, պիտի ոռոգէ 51 հազար հեկտար տարածութենէն երեք հազար հեկտար բամպակ:

Հայաստանի ջրային տնտեսութեան պետ Այվազեան հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ այս առթիւ.—

Այսօր, Զանգուին ջուրը, անցնելով պարսիկ հին աւատապետներու ամրոցին պատէն, կործանելով աշխատաւոր գիւղացիներու դարաւոր ճնշման եւ հարստահարութեան խորհրդանշանը՝ այդ պատը, սեւակճեայ յատակին վրայէն թաւալելով կը հոսի կ'երթայ կոլխոզներու դաշտերը: «Ոռոգումը անհրաժեշտ է գիւղատնտեսութեան, կ'ըսէր Լէնին, որովհետեւ ամէնէն աւելի եւ ամէնէն առաջ ոռոգումն է, որ կը վերաշինէ երկիրը, կենդանութիւն կուտայ հողին, կը թաղէ անցեալը»:

Ղաբրու ջրանցքը մէկն է ամենազօր ջրանցքներէն, ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

Արդէն իսկ պատրաստ է այդ ջրանցքին առաջին մասը: Ամբողջական ջրանցքը պիտի կարենայ ոռոգել բամպակի, խաղողի եւ ծխախոտի 51 հազար հեկտար տարածութիւն, որուն 45 հազար հեկտարը Հայաստանի մէջ, վեց հազար հեկտարը Նախիջեւանի մէջ:

× 23 Յունիսին Երեւանէն կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին թէ տեղի ունեցաւ Ղաբրու ջրանցքին բացումը, ջուրին կապոյտ իրանը սողաց բացուած ջրանցքէն: Ջուրը կը հասնի մինչեւ Աղբաշ գիւղը, ուր կը վերջանայ ջրանցքը ներկայիս: Երեք օր ետքը պիտի ոռոգուի երեք հազար հեկտար բամպակ:

× Նոյն թերթին կը հեռագրեն Երեւանէն թէ Ղաբրու ջրանցքը կնքուած է Ստալինի անունով:

Այս առթիւ Երեւանէն ողջոյնի հեռագիրներ ղրկուած են Մոսկուա, չմոռնալով քարկծել ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Այդ ողջոյնէն կ'իմանանք, որ ջրանցքին բացման համար բանուորները փորած են 940 հազար խոր. մեթր հող եւ կատարած են 90 հազար խոր. մեթր քարային աշխատանք: Շինած են ագուգայ մը, 650 մեթր երկար, ամենամեծը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

× Մեր աշխատակիցը մօտ օրէն ընդհանուր պատկեր մը պիտի տայ Հայաստանի ջրային տնտեսութեան մասին, ներկայացնելով կատարուած աշխատանքը եւ ջուրի պահանջը հինէն ի վեր:

ԲՈՒՍԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա. Շելկովնիկեանի մէկ ուսումնասիրութենէն քաղուածաբար.—

Հետզհետէ մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ մշակութիւնը խցանածառին (auercus suber), որ խցան կուտայ, բուժարոյսերուն, որոնք կը գործածուին բժշկութեան մէջ, աղաղատու բոյսերուն, որոնք կը ծառայեն խաղախորդութեան, եթերատու բոյսերուն, որոնք կը գործածուին անուշահոտութեանց եւ հրուշակագործութեան մէջ, ձէթատու բոյսերուն, որոնք կուտան տեսակ տեսակ ձէթեր, ինչպէս նաեւ պտղատու եւ խմորատու բոյսերուն:

Դժբախտաբար նման բոյսերու մշակութիւնը շատ ետ կը մնայ «յեղափոխական» Հայաստանի մէջ: Ու թէ անոր համար, որ Հայաստանի հողն ու կլիման աննպաստ են նման մշակութիւններու համար: Ընդհակառակն:

Հայաստան, շնորհիւ իր երկրաբանական կազմութեան, կը ներկայացնէ այնպիսի բազմազանութիւն մը կլիմայի, հողի եւ ոռոգման պայմաններու, որ յիշեալ բոյսերու մշակութեան իսկ յարմարութիւն ցոյց կուտայ:

Ընդհանուր առմամբ ծովի մակերեւոյթէն բարձր Հայաստան ունի կլիմայական բոլոր գօտիները, սկսած Արաքսի տաք հովիտէն մինչեւ Արագածի յաւիտենական ձիւնը: Ելեւէջներ կը ներկայացնէ նաեւ տիծրեւին քանակը Արաքսի հովտին հարաւ արեւելեան մասէն (200 միլիմեդր) մինչեւ Լոռի – Փամփակի շրջանը (700—800 միլիմեդր): Հայաստանի մէջ կարելի է հանդիպիլ ամէն տեսակ հողերու, մէկը միւսէն տարբեր, պարարտ սեւահող կամ ամուլ, աղային, կաւահող: Այդ պատճառով ալ բազմազան է իր բուսականութիւնը:

Հայաստան ունի ալպեան արօտավայրեր, ապարթախիտ անտառներ, ժայռերու ժլատ բուսականութիւն, անապատ եւ քարքրոտ կիսանապատներ:

Տալու համար Հայաստանի բուսական նկարագիրը, պէտք է ըսել թէ ցամաքային է: Մասնաւորաբար դաշտային մասին մէջ (Արաքսի հովիտը): Այստեղ բուսական ջերմութիւնը, բաղդատմամբ Անդրկովկասի գանազան շրջաններուն հետ, ամենաբարձրն է (մինչեւ 4500 աստիճան) մինչդեռ ձմեռը ջերմութիւնը կ'իջնէ մինչեւ 20—25 աստիճան զերոյէն վար, իսկ հողի մակերեսին՝ աւելի վար:

Այս տուեալներով, Հայաստանի դաշտային գօտին կը հանդիսանայ արեւադարձային միամեայ մշակութիւններու տիպար գօտի: Այդ մշակութիւններու կարգէն են բրինձը, ծխախոտը, բամբակը, կուշը (luffa, գօլ գապաղը), գենագերչակը, պամեան:

Այդ շրջանին մէջ ձմեռը պաշտպանութեան կը կարօտին բազմամեայ մշակութիւնները, օրինակ խաղողի այգիները: Թէեւ Հայաստանի այգիները կուտան մեծ քանակութեամբ շաքար պարունակող խաղող եւ բարկ գինի (բնական խմորումով 19 առ հարիւր համեմատութեամբ ալքոլ), սակայն ցուրտէն պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է ձմեռը թաղել որթատունկերու վազերը: Հետեւաբար պարզ է, որ Արաքսի հովտին մէջ, Երեւանին ամէնէն մօտիկ մասը, Մարգարա գիւղէն մինչեւ Արազդայան, կարելի է յիշեալ բոյսերէն մշակել միայն միամեայ բոյսերը, կամ բազմամեայ այնպիսի բոյսեր, որոնք կը դիմանան ձմեռուան զերոյէն վար 25 աստիճան ցուրտին:

Յաջորդով կը խօսինք յիշեալ բոյսերու մշակութեան կարելիութեան մասին առանձին առանձին:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

«Նոր Օր» այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 9).

— «Գաղութներու մէջ համայնավար կուսակցութեան տարած աշխատանքը համայնավար բջիջներ կազմելու եւ գաղութներու ազգային մարմինները կազմալուծելու համար՝ մեծապէս կը վրդեցնէ Ռամկավար Ազատական մամուլը վերջին ամիսներուն մէջ:

«Պայքար»ի պէս կեդրոնական օրկան մը՝ որ տարիներով կամովին չուզեց տեսնել համայնավարներու քայքայիչ գործունէութիւնն ու դերը՝ մասնաւորապէս գաղթականական շրջաններու մէջ, այժմ սկսած է ահազանգ հնչեցնել վտանգը մատնանշել եւ պատուելիական քարոզներ կարդալ:

Յառորներ կազմելու չափ խմբագրական ու յօդուած հրատարակեց Ռամկավար մամուլը, արեան ու քրտինք մասւ. ժողովուրդը համոզելու համար թէ գաղութներու մէջ համայնավարներ չկան, թէ դաշնակցական մամուլը իր հակառակորդները իբր համայնավար կը մատնանշէ, թէ գաղութներու հանդիսատը խռովողը Դաշնակցականներն են եւայլն:

Ամբողջ ութ տարի գրեցին, բեմերէ խօսեցան, ականջներէ վար փփըռացին, ըսելու համար թէ համայնավարներ չկան գաղութներու մէջ:

Այդ օրերէն ասդին կամուրջին տակէն շատ ջուր անցած է: Ռամկավարներու պատրանքը օդը ցնդած եւ մեր նախատեսութիւնները, թուաբանական ճշդութեամբ, իրականացած են:

Ռամկավար կուսակցութեան բարոյական մեղսակցութեամբ, գաղութներու մէջ բոյն դրած համայնավար կուսակցութիւնը սկսաւ կամաց կամաց արմատ բռնել, անուղղ դառնալ գաղթակայաններու մէջ, միանգամայն օգտագործելով ամէն գոյնի եւ տեսակի տականքները, որոնք մեր մէջ յայտնի են դաւաճանութիւն անունով:

Աչքերը խոշոր բացուած են այսօր եւ մեզի հետ ռամկավարներն ալ կը տեսնեն գաղութներու սպառնացող վտանգը եւ կը զգան անհրաժեշտութիւնը պաշտպանուելու այդ վտանգին դէմ, որ թէեւ անհշան այսօր, մեծ չափերու կրնայ հասնիլ վաղը, եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնուին:

Ինչ որ պէտք էր ընել ութ տարի առաջ, ռամկավարները կը խորհին ընել այսօր: Որքան մեծ չարիքներ կանխուած պիտի ըլլային եւ որքան մեծ բարիքներ պիտի վայելէր ժողովուրդը, եթէ ժամանակին ռամկավարները ազգային արժէքներու մասին ունենային այն գուրգուրանքը, որ ունեցաւ եւ ունի այսօր ալ Դաշնակցութիւնը:

Ռամկավար կուսակցութեան պատրանքները եթէ չըլլային, համայնավարութիւնը չուտով պիտի նահանջէր գաղութներէն եւ Ծահվերդեաններ քաջութիւն չպիտի ունենային մեր երեսին նետելու իրենց նախատինքն ու ժահրը:

Մեր նախատեսութիւններուն իրականացումը աւելի եւս պատճառ մըն է որ ռամկավար կուսակցութիւնը աւելի իրապաշտ ոգիով մօտենայ իրականութեան:»

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ

Բագուի «Կոմունիստ»ին մէջ (30 յունիս) կը կարդանք հետեւեալ հեռագիրը Ստեփանակերտէն.—

Ադրբէջանի գերագոյն դատարանը Ստեփանակերտի մէջ ցուցադրական նիստի մը ընթացքին քննութեան առաւ խումբ մը գիւղացիներու դատը: Այդ գիւղացիները ամբաստանուած էին թէ սպաննած են էգիլշուի կոլխոզի նախագահը: Երեք օրուան դատավարութենէ մը յետոյ, ամբաստանեալներէն Ավակիմ Ավակիմեան եւ Արտեմ Նահապետեան դատապարտուեցան գնդակահարութեան, իսկ սպանութեան մեղսակիցներէն Թարխան Աւետիսեան դատապարտուեցաւ 10 տարի բանտարկութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ՌԸՆԱԺ, 6 յուլիս.— Այս տարի եւս Ռիւի մարզիկները հանդէս մը կազմակերպած էին քաղաքի հրապարակին վրայ: Հանդէսին կը մասնակցէին երեք գաւառներու ժողովուրդները, իրենց նուագախումբերով: Երեկոյեան դէմ սակայն, ցաւալի դէպք մը սուգի մատնեց Հայերը: Ինքնաշարժի արկածի զոհ գնաց ընկ. Արմենակ Թովմասեանի զաւակը: Արկածը պատահեցաւ հետեւեալ պարագաներու տակ: Տղան քալած պահուն ոտքը կը սահի վար կ'իյնայ, անմիջապէս ոտքի կ'ելնէ, նորէն վար կ'իյնայ, ճիշդ այդ պահուն ինքնաշարժ մը վրայէն կ'անցնի: Զախ թեւը կոտրած էր եւ կուրծքէն ալ վէրքեր ստացած: Անմիջապէս կը փոխադրուի Ռիւի հիւանդանոցը: Հակառակ բժիշկներու խնամքին դժբախտաբար տասը վայրկեան վերջ աչքերը կը փակէ առ յաւէտ: Երեքշաբթի երեկոյեան հիւանդանոցէն փոխադրուեցաւ Ռընաժ, ուր յաջորդ օր կատարուեցաւ թաղումը դագաղին առջեւէն կը քալէին իր պլրոցական ընկերները իրենց տնօրէնին ղեկավարութեամբ, իսկ ետեւէն մեր փոքրաթիւ գաղութը եւ բազմաթիւ տեղացիներ: Քանի մը ծաղկեպսակներ դրուած էին դագաղին վրայ:

Մխիթարութիւն իր վշտահար ծնողքին եւ ազգականներուն:

Վ. Խաչատուրեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

Ե Ր Դ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

(Վ Է Պ)

Դ. ՄԱՍ

— Առանց նայիս նէ, հարսնիք երթալու պէս են. բայց, շատ մամտուքը առած են... միշտ քիթ քիթի կը խփուան:

= Հա, մեր Օսմանն ա քանի օր շիտակ կ'անցնի: Բերանին ի՞շ կայ, բաներ մը կ'ըսէ՞ն կոր...

— Ոչինչ:

= Դուն ծունկ ծունկի էս թահսին գէյին հետ:

— Բերներնուն բան չառնուիր: ...ուփուս Մէմուրին ալ անանկ. «Դուն Մէրաք մի ըներ, ես քանի հոս եմ» ըսաւ երէկ:

= Օսմանն ա ինծի ատանկ ըսաւ...: Է, հարկաւ, ճանըմ, անոնք ...իյտի՞ն ցորենը վիկէն զատել... ...իմա թող հաւկնա՞ն ճաոթ ճառը...: Առանք ի՛շ խելքով մտան պատերազմի... Ինկլիզին հետ կ'իյնուի՞...

— Խելքս չի հասնիր, շիտակը:

= Ձուկ ուտողը ոտքը բանայ նէ Էրզնկայ է, աղբար...

Բայց, բոպէական անդրադարձումով մը գլուխը վերցուց ու նայեցաւ գրասենեակէն դուրս:

— Յակոբ, վո՞վ է պատին տակ նստողը:

= Համալ Հասանն է:

— Հը՛, «բէք» անկած տնկածի պէս է... մազը ծակ է... — պոռալով — Հասա՛ն:

= Պոլոր, չօրպաճի...

— Էկուր, նայինք, ճանըմ, դուն աս օր գործ չարիր. աս ամ մէթալիկը տէ ճաշէ:

= Ողջ էղիր, չօրպաճի:

— Տղաք գնա՞ց զինուոր:

= Այո՛ — խո՛ր կը հառաչէ:

— Ո՞ր կողմ:

= Աստուա՛ծ գիտէ... Աղէկ չէ, չօրպաճի, աղէկ չէ:

Եւ, աւելի մօտենալով,

— Մեզ ալ պիտի առնեն, կ'ըսեն կոր: Մենք Մոսկաֆին, Ինկիլիզին հետ կրնա՞նք չափուիլ: Վերջերնիս բարին...:

×

Փողոցը քանի մը կիներ:

— Սա էփնես անիծ տէ քէօշէս բան մը գտնուի ձմեռը. ամէն բան պըտ՛ աղէ, կ'ըսեն կոր:

= Հապա՛, պէյլիկը ջկը ժողվէ էղեր:

— Աղէկ միտքս ձգեցիր. Սերոբդ գնա՞ց ք'աղջի:

= Վա՞ւր պէտ՛թայ, քուզամ Մաքրիկ... քա աս խօփին, թիւֆէնկին դէմ կ'երթայի՞... Մեծցուր, մեծցուրտէ, հիմալանաճկին համարհանէ կրակին դէմ ղրկէ:

— Փահուըտա՞ծ է:

= Հա՛: Սա պահուըտիլն ա նոր էլաւ: Տուները, քէօշէները էրիկ մարդ լեցած է...

— Էրէկ գիշեր կոխեր են վերի թաղը:

= Բանե՞ր են:

— Վո՛ւր բապուճա: Անանկ ծակեր շինած են քի... Լաքին, տօլապ, եխք ձգած չունին. ձեռքերնուն էկածը կ'առնեն էղեր... Աղջիկ կնկայ ալ շատ կը դպին էղեր... Շատ տուներ չհանուած կը պառկին կոր. մէկէն ի մէկ կը մտնեն կոր քա քուրուկս:

= Մ՛ահալլէին չուները: Սօներնին էկած է տէ... Զիյտե՞ս, շանը սատկիլը գայ նէ ճամին առջեւը կ'աղտոտէ...

×

Կուսակալին սենեակը:

Թուղթ մը ստորագրեց: Յետոյ, կրկին դառնալով Սուրէնին, — ...բայց, գիտէ՞ք, — վերսկսաւ — Սուրէն էֆէնտի, թուրքիան ստիպուած էր իր դիրքը ճշդել այս համաշխարհային բռնկումի օրերուն: Կրակը այնքան ալեծուփ էր, ու մեր սահմանները այնքան մօտ էին հրդեհին, որ առնուազն պաշտպանութեան դիմելու ստիպուած էինք:

= Ինչպէս ըսի մեր առջի տեսակցութեան, ես համոզուած եմ որ մեր երկիրը որ եւ է շահ մը չունէր իր միջամտութենէն:

— Բայց, շահը չէր որ մեզ մղեց. այլ վտանգը:

= Իսկ այդ վտանգը չկար:

— Կա՛ր, ինչպէս չէ:

= Ուրկէ՞:

— Նախ ռուսական սահմանէն:

Անշուշտ, Սուրէնի համար պարզ էր այդ: Բայց, անհրաժեշտ նկատեց անգիտանալ: Մէհմէտ պէյ, որ գրեթէ ընկղմանած էր անկիւնի բազկաթոռին մէջ, մտիկ կ'ընէր, ակնարկը ուղղած Սուրէնին:

— Մեզի համար էականը ձեր դիրքն է, — վերսկսաւ Սուրէն — Տեսէ՛ք, բաց ծովի առջեւ ենք եւ կ'ուզենք գիտնալ թէ յարձակման մը պարագային ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը:

= Բայց, ատիկա շա՛տ որոշ է: Այս երկրի քաղաքացիներն էնք. ու պէտք է ծառայենք ա՛յս երկրին շահերուն:

— Եւ սակայն, կը դժուարացնէք զինուորահաւաքման գործը: Մենք չենք ուզեր նեղել ձեզ. դուք ալ նոյն վերաբերումը պէտք է ցոյց տաք...

= Անշո՛ւշտ, միեւնոյն տրամադրութեամբ պէտք է շարժինք...

— Նկատի ունեցէք, սակայն, որ մինչեւ ցարդ շատ չնչին թիւով Հայեր ներկայացած են...

= Գիտէ՞ք ինչ. մեր ժողովուրդը վարժուած չէ զինուորական կեանքի. կը զգուշանայ, ձեզի ծանօթ է է թէ ո՛րքան բուռն պայքար մղած ենք այդ մասին:

— Ամէն պարագայի, ես ձեր լայն աջակցութիւնը կը սպասեմ, սիրելի Սուրէն էֆէնտիս... մեր ու ձեր գործակցութիւնը հիմա է որ երեւան պիտի գայ...

= Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ...

Ու ոտքի ելաւ Սուրէն, խոստանալով «իր կարելին ընել»: Մեկնումի պահուն, կուսակալը, ժպտադէմ.

— Ո՞ւր է, — ձայնեց — Դիմաքսեան էֆէնտիս իր դէմքը ցոյց չտուաւ դեռ...

Սուրէն վարանում մը ունեցաւ: Զարմացաւ տեսնելով թէ կուսակալը տեղեկացած էր անոր ժամանումէն. բայց, ինքնամփոփուեցաւ:

Կ. ՄՍՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

գրութիւն կնքել Միացեալ – Նահանգներու հետ որով վճառուին իրենց մէկուն շահերը:

3) Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են դադրեցնել Քալեօ – Չըրչիլ պայմանագրութենէն բխող վճարումները, մինչեւ վաւերացում:

4) Նման պայմանագրութիւն մը կնքուած է նաեւ անգլիական եւ իտալական կառավարութեանց միջեւ:

Կէս – պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յայտնեն այս առթիւ թէ Լօզանի յաջողութեամբ փաստուած գործակցութեան ոգին, համաձայնագիրն ստորագրողներուն կողմէ բնական է որ պէտք է նկատուի լաւագոյն միջոցը՝ յաղթելու համար մնացեալ դժուարութեանց: Բայց կը շեշտեն թէ առիկա չի կրնար ժխտել գաղտնի համաձայնութեանց գոյութիւնը, կազմելու համար եւրոպական տալիքուորներու միացեալ ճակատ մը՝ ընդդէմ իրենց ամերիկեան պահանջատիրոջ:

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքը

Ռումանական թերթերը կը շարունակեն հակասական լուրեր հրատարակել ռուսեւռումէն ոչ – յարձակման դաշինքին բանակցութեանց մասին:

Կարգ մը թերթեր գրեցին թէ բարեխառնում մը կը նշմարուի Ռուսիոյ, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ՝ կատարուած բանակցութեանց մէջ եւ թէ Ռումանիա պիտի կրնայ միեւնոյն ատեն ոչ-յարձակման դաշինքը կնքել Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի հետ:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ այս լուրերը անհիմն են եւ թէ ժընեւի մէջ կատարուած բանակցութիւնները որ եւ է նպաստաւոր արդիւնք չեն տուած եւ հետեւաբար որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ:

Կ'ենթադրուի ուրեմն թէ դաշինքը պիտի կնքուի Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, առանց Ռումանիոյ մասնակցութեան:

Փախուստ կարմիր դրախտէն

ՊՈՒՔՐԷՇ, 11 յուլիս.— Ռումանական «Ունիվերսուլ» թերթը կ'իմանայ թէ 28 ռուս գիւղացիներ, գիշերանց յաջողած են անցնիլ Տնիեստեր գետը եւ ապաստանիլ ռումանական հողը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պուա-Քոլոմպի Պատանեկան միութեան կողմէ

Այս Կիրակի, Արժանթէօյլի անտառին մէջ

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կարմիր Խաչի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԻՓԱՆ Նրկսեռ երգչախումբի վարչական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Café Depart. Métre St. Michel.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

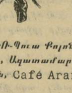
— Կը փնտռեմ հօրեղբօրորդիս՝ Յովհաննէս Հարմանեան (Ակնայ Բենկեան գիւղէն), որ 1923 Թուին Պոլիսէն Փարիզ եկած է եւ Սիթրօէնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել Տրդատ Հարմանեանի, Ttavers de Liban No. 2, Marseille.

— Կը փնտռուի Կարապետ Թումասեան, որ գտնուէր san Vincente Pueblo de Quintas Sukino, F. C. 5 Buenos Airès (Rép. Argentine)*: Իմացնել իր եղբօր՝ Լեւոն Սասաուրեանի,* 11rue DescarteS, Asnières, Seine, France.

ՇԱՀԱԽՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինոյի կայարանին մօտ պօնթժըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նամասակ Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Ընտանեկան մեծ Դաշտապարահանդէս Տէսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Տէսինի կոմիտէին:

Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէսինի Հայոց ծանօթ «Պաղ աղբիւրին» մօտ: *Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, եւն.:*

Կը մասնակցի Տէսինի Վասպ. «Արծիւ» փանֆառի խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ժիրայր Խտիկեանի:

Պարերու համար ընտիր ճազ (Լիոնէն): Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով: Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՋԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ, Ford-Stains

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.: ճոխ պիւֆէ:

Ծանօթ.— Կար տը Նօրէն (Gare du Nord) *առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել* Gare Villiers le Belle Gonesse.

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած դերձակ եղբայրք փափազեաններու կողմէ

Այս կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ: Շահող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale):

Շրջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փափազեան եղբայրք դերձակատուն՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

Imp. A. DER (Agopian) **17, Rue Damesme, Paris**

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԲՈՈ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Այդ վայրկեանին կուզիկը մի շրջոց ստանալով կլօունից գլխկոնծի տալ ու գլորւեց կրկէսից դուրս մի անճոռնի կծիկ դարձած: Ու մի փոխադարձ հայհոյանք սկսւեց երկու կլօուններէ մէջ: Բոոը, կարծես զարթնեց քնից:

— Գնո՞ւմ ենք, թէ դեռ ուզո՞ւմ էք մնալ. — ասաց նա:

— Ո՛չ, կը ցանկայի որ գնանք:

Դուրս եկան վրանից ու մութ մարգագետնի միջով դիմեցին դէպի գետը:

Մի քանի վայրկեան չէին խօսում երկուսն էլ:

— Ի՞նչպէս էր ներկայացումը. — հարցրեց յանկարծ Բոոը:

— Շատ տղրմելի, իսկ տեղ – տեղ ուղղակի զզւելի:

— Ի՞նչն է զզւելի ձեր կարծիքով:

— Ա՛յ, այդ ծամոտումներն ու ծամածութիւնները, հրէշային բան է ու բոլորովին զուրկ սրամտութիւնից:

— Ասո՞ւմ էք կուզիկի մասին:

Յիշելով նրա մասնաւոր զգուշութիւնը դէպի ի ֆիզիքական թերութիւնների մասին եղած ամէն մի ակնարկութիւն, նա խուսափում էր ներկայացման այդ կողմը շօշափելուց, բայց երբ Բոո ինքը խօսք բաց արաւ Ջեմման պատասխանեց:

— Այո՛ նա ինձ դուր չեկաւ:

— Իսկ հասարակութեանը ամէնից աւելի նա դուր եկաւ. ցաւալին էլ այդ է:

— Այսինքն իբրեւ ապացոյց հասարակութեան վատ ճաշակի՞:

— Ո՛չ. վատ ճաշակը երեւում էր ամէն բանի մէջ, բայց այդտեղ կար եւ մի այլ չարաչար բան:

Եւ ժպտեց:

— Զարմի՞րա. կուզիկի վերաբերմամ՞բ:

— Ի հարկէ նրա համար դա բոլորովին միեւնոյն է: Նրա համար կուզը այնպիսի մի ապրուստի աղբիւր է, ինչպէս կլօունի համար իր ոտիկները, կամ ինչպէս Կոլոմբինայի դերը այն դերասանուհու համար: Միայն այդ տեսարանը ինքնին այն ստոխճան խեղճուկ բան է ու այնպէս նւաստացնում է մարդկային էակը:

— Է՛, հազիւ թէ նա իրեն աւելի նւաստացած զգայ, քան ինչ որ էր բեմ ընկնելուց առաջ. մենք բոլորս էլ նըւաստանում ենք այս կամ այն եղանակով:

— Այո, բայց... կարելի է դուք իմ խօսքերս նախապաշարում համարէք, միայն իմ կարծիքովս մարդկային մարմինը սուրբ է: Անախորժ է երբ տեսնում եմ որ անարգ են վերաբերւում դէպ ի նա ու հրէշաւոր են դարձնում:

— Հապա մարդկային հոգի՞ն:

Կանգ առաւ ու մի ձեռքը յենելով գետափի որմին, նայեց Ջեմմայի դէմքին:

— Հոգի՞. — կրկնեց վերջինս, ինքն էլ կանգնելով ու նայելով զարմացած:

Բոոը յանկարծ լայն բաց արաւ թեւերը մի կրքոտ շարժումով.

— Մի՞թէ երբեք ձեր մտքովը չանցաւ, որ դժբախտ կլօունն էլ մի հոգի ունի. մի ապրող, պայքարող մարդկային հոգի, որ շղթայւած այդ անճոռնի մարմնին ստիպւած է նրա համար աշխատելու: Դուք, որ այդպէս կարեկից էք դէպ ի ամէն բան, այդպէս մեղքացող խեղկատակի շորեր հագած այդ մարմինը, մի՞թէ երբեք չէ՞ք խորհած այն դժբախտ հոգու մասին, որ նոյն իսկ այդ խաբուսիկ գնցոտիներն էլ չունի իր սոսկալի մերկութիւնը ծածկելու համար: Երեւակայեցէք, ինչպէս նա դողում է ցրտից, կարկամում է ամօթից ու ամօթից այս բոլոր բազմութեան առաջ, ընդունելով կառակները իբրեւ խարազանի հարւածներ ու լսելով այն քրքիջը, որ այրում է շիկացած երկաթի պէս: Երեւակայեցէք, ինչպէս նա անօգնական նայում է շուրջը այդ բազմութեան: Եւ ինչպէս կը ցանկար որ սարերը ընկնէին իր վրայ, որ անդունդ ժայռերը ծածկէին իրեն. նա նախանձում է մկներին, որոնք կարող են գետնի տակ մի ծակում թաք կենալ: Եւ մի մոռանաք, որ հոգին համր է, ձայն չունի որ գոռայ. պէտք է համբերի, համբերի, համբերի... Ա՛, անմտաբար բաներ եմ խօսում. ինչո՞ւ չէք ծիծաղում: Մի՞թէ չէ՞ք զգում՝ ինչ ստոխճան ծիծաղելի է:

Դանդաղ ու մահու լռութեամբ շուռ եկաւ Ջեմման ու առաջ շարժւեց գետի ափով: Ամբողջ երեկոյեան ամենեւին գլուխը չէր եկել որ նրա այդ յուզումը կրկէսի ներկայացման հետ կապ կարող է ունենալ: Այժմ, երբ նրա յանկարծակի բռնկումը բաց արաւ նրա ներքինի մի աղօտ պատկերը, Ջեմման խորին խղճահարութիւնից բռնւած, մխիթարանքի մի բառ անգամ գտնել չկարաց:

Բոոը գնում էր նրա կողքից՝ գլուխը դէպ ի ջուրը դարձրած ու նայում էր Ջրին:

— Ես կը ցանկայի, որ դուք ըմբռնէիք, — ասաց նա յանկարծ ու դարձաւ նրան մի անվստահ դէմքով. — թէ այս բոլորը ինչ որ ասացի մի ֆանթէզի է միայն: Ես սիրում եմ այնպէս միտք անել, բայց տանել չեմ կարող, երբ մարդիկս լուրջ են ընդունում:

Ջեմմա ոչինչ չպատասխանեց եւ գնում էին լուռ:

Ուֆիցցիի դռան մօտովն անցնելիս Բոոը ճամբից դուրս եկաւ ու մի սեւ կոյտի վրայ, որ ընկած էր թրամուէյի գծին:

— Ի՞նչ է պատահել, փոքրի՛կ, — հարցրեց նա եւ Ջեմման զարմացաւ նրա ձայնի անսպասելի փափկութիւնը նկատելով. — ինչո՞ւ տուն չես գնում:

Կոյտը շարժւեց ու ինչ որ պատասխանեց ցած ու հեծեծանքով: Ջեմման էլ մօտ գնաց ու տեսաւ մի հինգ-վեց տարեկան կեղտոտ ու կզկզւած տղայ, որ ընկած էր սալայատակի վրայ, խրտնած գազանիկի նման: Բոոը կռացաւ ու շոյեց նրա խճճւած գլուխը:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ — կրկնեց նորից աւելի ցած ծռելով որ լսի նրա թոյլ պատասխանը: — Ժամանակ է տուն գնալու ու անկողին: Փոքրիկ տղաքը փողոցում գործ չունին գիշերները: Դու բոլորովին սառել ես: Տուր ձեռքդ ու քաջ եղիր: Որտե՞ղ ես ապրում:

Բռնեց երեխայի ձեռքից, որ կանգնեցնի, բայց նա նորից ետ ընկաւ գետին ուժեղ լացով:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ :: :: :: :: :: :: ::	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա :: :: :: ::	250 »	130 »	—
Ամերիկա :: :: :: :: :: :: :: ::	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ :: :: :: :: :: :: :: ::	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1932

14 JUILLET 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1931

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒԼԻՍ 14Ը

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան Տօնը, իր փառաւոր եւ փոթորկալի անցեալէն մերկացած, քաղքենի հաճոյքներու եւ համատարած պարահանդէսի մը կերպարանքը կը զգենու այսօր:

Միլիոնաւոր բազմութիւններ պահ մը կը մոռնան ծանր մըտահոգութիւններն այսօրուան ու վաղուան, ժպիտը դէմքերուն վրայ, ծիծաղ կը սփռեն յեղափոխութեան մաշած ու գունատ ճանապարհին վրայ: Սակայն հոգեկան տագնապն իր ալիքներն ունի, ու այսօր, այդ առերեւոյթ ուրախ բազմութիւնները ներքին ալիքներէն քշուած, կը հեռանան Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան եզերքներէն, ուր հին յեղափոխութեան ալիքները շատոնց փշրուած են, ու կը նետուին նոր փոթորիկի մը մէջ, նոր արշալոյսներու ի խնդիր:

Քաղքենի հանդարտութիւնը երբեք այնքան խաբուսիկ եղած չէ, որքան մեր ապրած օրերուն:

Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն, Արդարութիւն...

Ո՜րքան քմծիծաղ կայ այսօր մարդկութեան դէմքին, երբ ամէն օր կը լսէ շատոնց անրովանդակ դարձած այս բառերը: Եւ ո՜րքան անհաւատութիւն կայ նաեւ այն մարդոց քով, որոնք ամէն օր, անհատական եւ հաւաքական կեանքը կը վարեն՝ հնչեցնելով հաւասարութեան, եղբայրութեան եւ արդարութեան չեփորը:

Սակայն մարդկութիւնը կ'ապրի իր անցեալովը: Եթէ Մեծ Յեղափոխութեան համամարդկային Թռիչքներն այսօր քաղքենի արձաններուն մէջ կը խեղդուին, անոր ձայնը իր հնութեան մէջ կը հնչէ հզօր ու մարդկային, եւ կը կազմէ փառքերէն մէկը մարդկութեան, որ դարերով կեանքի եռեւէն քաշուեցաւ, բայց պահ մը կեանքն իր եռեւէն քաշեց, կերտեց զայն իր հոգւոյն նման, անհատօրէն ու հաւաքարար ապաուածացաւ:

Ի՞նչ էր Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը: Ընկերաբանական ու պատմական ծեծուած երեւոյթներու պարզաբանումը չէ որ հոս կ'ուզենք ցուցադրել, այլ ոգին, որ դարերէն կուգար, եւ դար մը ամբողջ աշխարհը փոթորկեց: Անցաւ Ֆրանսայի սահմաններէն, դարձաւ ուրիշ ազգերու սեփականութիւնը եւ եղաւ համամարդկային հրդեհ մը, որ բերդեր խորտակեց, շղթաները կտրատեց, երբեմն աւերներ գործեց,՝ բայց ազատութեան ու վերածընունդի առաջնորդեց ազգերն ու ժողովուրդները:

Անհատական ու հաւաքական պոռթկում մըն էր յանուն մարդկութեան երջանկութեան: *Բազմաթիւ գեղեցիկ նշանաբանութերուն մէջ, Թերեւս ամէնէն քիչ խօսուած է* մարդկութեան երջանկութեան *մասին: Սակայն էութիւնն այդ Մեծ Յեղափոխութեան ձգտումն էր երջանիկ մարդկութիւն մը ստեղծելու: Բռնութեան վերացումը, Պասթիյլներու խորտակումը, անհատի անձեռնմխելիութիւնը, ու ապա եղբայրութիւն, հաւասարութիւն եւ արդարութիւն, իրար գրկած, խաչալ ընկերային կարգ մը պիտի տային մարդկութեան. կարգ մը, ուր երջանկութիւնը պիտի Թագաւորէր:*

1789էն ասդին Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ալիքները, ճնշուած ու շղթայուած մարդկութեան մը անսահման առեւլութիւնը կը բերէին տիրողներուն դէմ, բերդերը կը խորտակէին, Թագակիրները կը գլխատէին, միջնադարեան կամայականութեան եւ դասական աւատապետութեան շէնքերը հիմնայատակ կ'ընէին, երկրէ երկիր, մօտ մէկուկէս դարու ընթացքին, մինչեւ մեր օրերը, մարդկութեան նոր կեանք մը շնորհելու համար: Ու այս հեղեղային ընթացքով, եթէ յեղափոխութեան մեծ սկզբունքները մաշեցան, ձեւափոխուեցան և բաժին դարձան զանազան դասակարգերուն, տարբեր գունաւորումներով եւ տարբեր արժէքներով, մինչեւ այսօրուան անբովանդակութիւնը, երկու հիմնական սկզբունքներ մնացին համայն մարդկութեան սեփականութիւնը:

ա) *Մարդկութեան երջանկութեան խաչալը:*

բ) *Այդ երջանկութեան հասնելու միջոցը, — յեղափոխական պոռթկումը, արի ու հզօր, բոլոր պատուարները խորտակող, բռնութիւնները գետնատարած:*

Մեծ Յեղափոխութեան բազմաթիւ սկզբունքներն ու նշանաբանները դարձան սեփականութիւնը տիրող դասերուն եւ դասակարգերուն: Այդ սկզբունքներու սուր անկիւնները բթացան ու յարմարեցան տիրողներուն: Իսկ տիրողներն ալ՝ իրենց կարգին՝ հրաժարեցան աւատապետական յատկութիւններէն, մերժեցին բացարձակապետութիւնը, յեղափոխութեան տուիքներով զօրացան՝ կազմելու ժամանակակից քաղքենի հասարակութիւնը, որ բառերը կը հանդիսանար եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան, եւ սակայն, հետզհետէ կը բանէր աւատապետութեան եւ միապետական բռնակալութեան տեղը, բարեփոխուած եւ ազատական:

Դար ու կէսի ալեկոծութիւններէն յետոյ, այսօր մարդկութիւնը աւելի մեծ հոգեկան եւ տնտեսական տագնապի մը ենթակայ է: Կիրքն ու ատելութիւնը կուտակուած են մարդկային անարդարութեան դէմ, դասակարգային կեղեքումներուն դէմ, դըրամատիրական եւ քաղքենի նոր Պասթիյլներուն դէմ, նոյնքան հզօր, բայց աւելի գիտակից, քան 1789ի մարդկութիւնը:

Ահա երեք քառորդ դարէ ի վեր՝ աշխատաւոր միլիոնաւոր զանգուածները, ժառանգելով Մեծ Յեղափոխութեան անաղարտ ոգին, ծառանալով տիրող դասակարգերուն դէմ, (որոնք յեղափոխութիւնը նոր դասակարգի տիրապետութեան կռուան դարձուցին՝ ճկելով ու ծալլելով զայն իրենց ուզածին պէս), նոր ու մեծ յեղափոխութիւն մը կը հրահրեն աշխարհին մէջ, միշտ ի խնդիր մարդկութեան լիակատար երջանկութեան:

Այսօր, աշխարհը համատարած Պասթիյլ մը դարձած է, իսկ գիտակից ու ազատամիտ մարդկութիւնն այլ եւս չի կրնար հանդուրժել անոր:

Մարդկութիւնը պէտք ունի նոր Յուլիս 14ի մը: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՇԱՏ ՈԺԻՐ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— :-: —

«Միլլիյէթ» կը գրէ (6 յուլիս) թէ ամրան այս եղանակին չափազանց շատցած է թիւը ոճրագործութիւններուն, որոնք կը կատարուին Պոլսոյ մէջ: Անձնասպանութիւններուն թիւը եւս նոյնքան մտահոգիչ: Թերթերն սկսած են զբաղիլ այս հարցով, եւ կ'աշխատին գտնել պատճառը: Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ ամրան տաքերն են գլխաւոր պատճառը: Թուրք խմբագիրները կ'ուզեն, որ գիտական շրջանակներն ալ հաստատեն այդ կարծիքը: Բայց երբ կը դիմեն Պոլսոյ Բժշկ. Համալսարանի մտային հիւանդութեանց դասախօսներէն Տոքթ. Ֆախրէտտին Քէրիմի պէյի, պատասխան կը ստանան, որ տաքը չէ պատճառը Պոլսոյ ոճիրներուն: Թէեւ կան բժիշկներ, ինչպէս Կարնիէ եւ Ճէք, որոնք, հիմնուելով կարգ մը վիճակագրութիւններու վրայ, կը պնդեն թէ ոճիրները կը շատնան յունիս – յուլիս – օգոստոս ամիսներուն եւ կը նուազին դեկտեմբեր – յունուար – փետրուար ամիսներուն, սակայն պէտք է դիտել, որ Պոլսոյ մէջ շատ տաք չըրաւ վերջերս, ինչպէս կը հաստատէ թուրք բժիշկն ալ: Մտային հաւասարակշռութեան դիւրաբեկութիւնն է պատճառը, կ'ըսէ թուրք բժիշկը, եթէ մէկը զանազան պարագաներու տակ (ալքոլ, սիֆիլիզ) յանկարծ ոճրագործ կը դառնայ: Ատիկա կը հաստատուի նաեւ Պոլսոյ անձնասպանութեան համեմատականին ուսումնասիրութեամբ: 1928ին անձնասպան եղած էին 231 Թուրքեր, 1929ին 172 հոգի, 1930ին 135 հոգի: Այստեղ եւս տաքը չէր պատճառը:

Առանց փորձելու բժշկագիտական քննութիւն մը ոճրագործութեան եւ անձնասպանութեան պատճառներուն մասին, առանց մի առ մի թուելու անձնասպանութեան եւ ոճրագործութեան մղող ազդակները, անմիջապէս ըսենք թէ ազգէ ազգ կը տարբերին անոնք: Օրինակ, Ռուսը աւելի դիւրին անձնասպան կ'ըլլայ, Թուրքը՝ ոճրագործ:

Ու մերժելով կարծիքը, որ կ'ըսէ թէ տաքն է պատճառը Պոլսոյ մէջ վերջերս տեղի ունեցած ոճիրներուն, — խլլտոն ալ հարբուխը պատճառ ցոյց կուտայ, կ'ըսէ մեր ժողովուրդը — մենք կը յայտարարենք թէ Պոլսոյ ոճրագործութիւններուն միակ պատճառն այն է, որ Թուրքերը օժտուած են ի բնէ այդ... արուեստով: Այլապէս կարելի՞ էր երեւակայել ոճրագործութեան արհիզարհուր ձեւեր, զորս անոնք փորձեցին Հայոց վրայ:

ՀԱՐԹՈՅ

ԿՕՇԻԿԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱՐԿԱԾՈՎ

—)(o)(—

«Կօշիկի Նաբոլէոնը» ինչպէս կը կոչէին զինքը, Թոմաս Պաթու սպաննուեցաւ օդանաւի արկածի մը հետեւանքով: Իր անձնական օդանաւը, որով կը ճամբորդէր, յանկարծ վար ինկաւ Զլինի մօտերը:

Արկածին պատճառները տակաւին չեն ճշդուած: Կազմուած է յանձնախումբ մը, քննելու համար արկածին պատճառները:

Թոմաս Պաթու, լեհ, արտակարգ դէմք մըն էր: Ծնած էր 1876ին եւ 30 տարի առաջ, դեռ պարզ կօշկակար մըն էր: Իր եղբօր հետ լաթէ կօշիկ կարելով՝ ապրուստը կ'ապահովէր, եւ անկից մեկնելով ստեղծեց «կօշիկի թագաւորութիւնը» որ զինքը վերածեց վիպական անձնաւորութեան մը՝ իր շուրջն ստեղծելով առասպելներ:

Զլին կոչուած վայրը ուր ծնած էր փոքր գիւղ մըն էր: Ինքը զայն վերածեր էր 30,000 հոգինոց գործաւորական քաղաքի մը: Գործարանները այնպէս մը կազմակերպած էր որ իր գործին վերաբերեալ ամէն ինչ ինքն իսկ կ'արտադրէր: Օրական մինչեւ 150,000 զոյգ կօշիկ կ'արտադրէր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

Մաքտոնալտի յայտարարութիւնները Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին առջեւ

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնալտ՝ որ նախագահեր էր Լօզանի ժողովին, Երեսփ. ժողովին առջեւ պարզեց կատարուած աշխատանքները հատուցումներու եւ պարտքերու հարցին շուրջ:

Մաքտօնալտ նախ Թուեց այն պատճառները, որոնք տուն կուտային հատուցումներու հարցին կարգադրման, եւ յայտնեց թէ իր կարծիքով, յետպատերազմեան տնտեսական դժուարութիւններուն հիմը կը կազմէին անոնք եւ թէ անոնց վերացումը էական պայման մըն էր գործերու բացուելուն:

Անգլիոյ վարչապետը հետեւեալ կերպով պարզեց կացութիւնը.

1) Գերմանիա վճարեց միմիայն հատուցումներ:

2) Ֆրանսա, Անգլիա եւ միւս երկիրները նոյն կացութեան մէջ գտնուելով, վճարեցին եւ գանձեցին պատերազմական պարտքեր:

3) Ամերիկա ստացաւ պատերազմական պարտքերու կարգադրութիւնը:

Արդ, այս երեք դասակարգի բաժնուող պետութիւնները մերժեցին վիճիլ փոխադարձ պայմանագրութիւններէ բխող իրենց յանձնառութիւններուն շուրջ, չխանգարելու համար իրենց շահերը:

Միւս կողմէ, Գերմանիոյ վարչապետը Ֆոն Փափէն, վճռապէս մերժած է ընդունիլ թէ պատերազմական պարտքերու հարցը կը վերաբերի Գերմանիոյ: Իսկ ամերիկեան կառավարութիւնը պէտք տեսեր էր զգացնելու եւրոպական պետութեանց թէ չի կրնար իր պարտականութիւններուն վրայ նայիլ իրր հատուցմանց մէջ՝ պահանջատէրի աչքով:

Ըստ Մաքտօնալտի, Լօզանի խորհրդաժողովին առաջին գործն եղած է հաշտեցնել այս երեք տեսակէտները:

Ամերիկայի ընթացքին մասին, Անգլիոյ վարչապետը ըսաւ.

— Նման հարցերը քննելով, կը դպինք ամերիկեան հանրային կարծիքի ամէնէն զգայուն կէտերէն մէկուն: Ոչ ոք պիտի կրնայ մեղադրել Միացեալ – Նահանգները իր որդեգրած ուղղութեան համար: Թէեւ Ամերիկա որ եւ է յանձնառութեան տակ չէ մտած եւ որ եւ է կերպով չէ յայտնած թէ պատրաստ է խօսակցելու, վստահ եմ թէ, աշխարհի մէջ ոչ մէկ ազգ այնքան տրամադիր է որքան Ամերիկան՝ նպաստելու ներկայ դժուարութիւնը հարթելու նիգին:

Ակնարկելով այն թելադրութեանց որոնց հետեւանքով՝ Լօզանի բանակցութիւնները պէտք է վերջնագրի մը հանգամանքն ստանային՝ հանդէպ Ամերիկայի, Մաքտօնալտ պարտք սեպեց յստակօրէն ճշդելու թէ Լօզանի գործն եղաւ Եւրոպան զուրս հանել իր ներքին դժուարութիւններէն եւ համաձայնութիւն գոյացնել այն առաջադրութիւններուն վրայ, զոր Լօզան հրաւիրուած պետութիւնները էական եւ իրագործելի նկատեցին:

Մաքտօնալտ մանրամասնօրէն բացատրեց Գերմանիոյ կացութիւնը եւ շեշտեց թէ պէտք չէ վնասել Գերմանիոյ վարկին, ո՛չ ալ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ՝ անոր առեւտրական դիրքին:

Անգլիոյ վարչապետը գոհունակութեամբ հաստատեց թէ Լօզանի խորհրդակցութիւնները նպաստեր էին մերձեցում յառաջ բերել մէկ կողմէն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, միւս կողմէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, ինչպէս նաեւ այս երկու պետութիւնները մօտեցնելու Անգլիոյ:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

■■■■■■■■

Թուրքիոյ ընդունելութիւնը

Հաւանական կը նկատուի որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նիստ մը գումարէ ուրբաթ օր, երկու հարցերով, — Աւստրիոյ հարցը եւ համաշխարհային տնտեսական ապագայ խորհրդաժողովը:

Աւստրիոյ մասին խորհուրդը պիտի տայ կարգ մը որոշումներ՝ գործադրութիւնը ապահովելու համար Աւստրիոյ տրուելիք միջազգային փոխառութեան:

Գալով համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին, Խորհուրդը պիտի որոշէ թէ կրնա՞յ սահմանել զայն հրաւիրելու եւ կազմակերպելու հոգը:

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը պիտի հաւաքուի երկուշաբթի օր, պաշտօնապէս ընդունելու համար իր նոր անդամը Թուրքիան: Ժողովին դիւանը առջի իրիկուն նիստ գումարելով մշակեց ընդունելութեան բանաձեւը: Ատկից զատ որոշեց նաեւ առաջարկել երկուշաբթի օրուան արտակարգ ժողովին, որ սովորական նստաշրջանը բացուի սեպտեմբեր 19ին, փոխանակ 5ին:

Գերմանիոյ ծպտուն բանակը

Գերման կառավարութիւնը երկարօրէն զբաղեցաւ պարտադիր աշխատանքի հարցով, որով պիտի կարենայ երկրին մէջ կատարել տալ հանրօգուտ մեծ աշխատանքներ եւ միեւնոյն ատեն,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, ՅԱՌԱՋի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ, Յուլիս 16ին, շաբաթ օր:

ՊՈՒԼԿԱՐ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—)(o)(—

Սոֆիա հրատարակուող Թրակիացիներու օրկան «Թրակիա» թերթը թուրքեւպուլկար յարաբերութեան վրայ խօսելու առթիւ բսած է. «Պուլկարները Թրակիոյ նուիրական եւ դարաւոր իրաւունքներէն չեն կրնար հրաժարիլ եւ մինչեւ իրենց հայրենիք վերադարձը պիտի շարունակեն իրենց պայքարը: Մինչեւ որ Թրակիոյ տէր չըլլան՝ Պուլկարներու եւ Թուրքերու միջեւ անկեղծ եւ իրական բարեկամութիւն չպիտի կրնայ հաստատուիլ»: Նոյն թերթը հետեւեալ տողերով կը շարունակէ իր յօդուածը:

«Թուրքերը 1913ին 200,000 Պուլկարները կողոպտելով վտարելու իրենց բարբարոսական արարքը երթէ պատմութեան գործը կը նկատեն, շատ կը խաբուին: Անիկա Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ անդունդ մը բացած է:

«Եւ երթէ պետական մարդոց հեռատեսութեամբ չլեցուի այդ անդունդը, 1912ի դէպքերը պիտի կրկնուին: Պուլկարիոյ մէջ ամէն տեսակ կեանք եւ ազատութիւն վայելող կէս միլիոնէ աւելի հայրենակից ունեցող Թուրքեր պարտաւոր են հասկնալ այս կէտը»:

«Վազրը» այս մասին կը գրէ. — Թրակիոյ թերթին այս տողերը զարմանքով եւ ցաւով կարդացինք: Եւ կը յուսանք որ պուլկար կառավարութիւնը պիտի արգիլէ այս կարգի հրատարակութիւններ, որոնք երկու ազգերու յարաբերութիւնները խանգարելու բնոյթ ունին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Լօզանի աշխատանքներուն լրացումը՝ ազդանշան եղաւ Գերմանիոյ ընտրական խռկական պայքարին:

Հիթլէրեաններն ամէնէն աւելի կը յարձակին իրենց գլխաւոր հակառակորդին ընկերվարականներուն վրայ: Իսկ այս վերջիններուն ընտրական կացութիւնը աննպաստ չէ իրենց: Այն օրէն ի վեր որ անցան ընդդիմութեան մէջ, անոնց հեղինակութիւնը ժողովուրդին աչքին՝ աւելի բարձրացած է, եւ Արոյրէ ճակատը որ կազմեցին մէկ քանի շաբթուան ընթացքին, կը գործէ բուռն թափով:

Իսկ կաթոլիկներու ընտրական պայքարի նշանաբանն է *«Վերադարձ դէպ ի Պրիւնինկ»*:

Ընտրական այս պայքարը կը շարունակէ բազմաթիւ զոհեր խլել հակառակորդ բանակներէն:

Ցարդ արձանագրուած են 44 միլիոն ընտրողներ:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Յեղափոխական շարժումը որ կը տարածուի հարաւային ամերիկեան մէկ պետութենէն միւսը՝ բխած է գլխաւորաբար տնտեսական վիճակէն: Չիլիէն յետոյ, Բերուն եւ հիմակ ալ կարգը եկած է Պրազիլիոյ, ուր շարժումը կը տարածուի արագօրէն:

Սան – Փոլոյի զինուորները միացած են ըմբոստներուն, իրենց թնդանօթներով եւ 50 օդանաւերով:

Ըմբոստները տապալեցին կառավարութիւնը:

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Պելճիքայի գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի: Կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցները կոտրեցին համայնավարական զրգռութեանց թափը: Կառավարութիւնը նոր նիստի մը մէջ կրկին քննեց երկրին ընդհանուր կացութիւնը եւ հաւանութիւն յայտնեց ձեռք առնուած միջոցներուն:

ԱԶԳԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹԻՒՐՔԻԱՆ

Թիւրքիայի մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ, այսօր, կարելի է ասել, կատարուած փաստ է: Մի փաստ, որ ո՛չ անսպասելի էր եւ ոչ զարմանալի: Զարմանալին, դուցէ, այն ձեւն է, որով Թիւրքիան առնւում է Ժընեւի հաստատութեան մէջ. նոյն իսկ յետպատերազմեան ամէն տեսակ խայտառակութիւնների վարժուած քարքերի համար էլ եղկելի է Եւրոպայի ցուցահանած բարոյական թշուառութիւնը Անգորայի հանդէպ:

Նկատեցէ՛ք, որ Թիւրքիան ինքը չէ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնել ձգտողը. Ազգերի Դաշնակցութիւնն է խնդրում Թիւրքերին՝ բարեհաճել իր անդամը դառնալու: 28 պետութիւններ՝ Ցանասստանի գլխաւորութեամբ՝ նախաձեռնութիւն են առանձնել «հրաւիրելու» Թիւրքիային: Ոտքի տակ են դրւել սահմանւած կանոններն ու ժամանակի ընթացքում նուիրագործուած կարգերը: Ընդունելութեան առանձին ճեպընթաց եղանակ է ստեղծւում, որով անտեսւում է կանոնադրի պահանջը՝ թեկնածուի յատկութիւնները նախօրօք յանձնաժողովի քննութեան բովից անցկացնելու եւ ձեւափոխւում են ընդունելութեան արարողութիւնները: Թիւրքիայի հացէին ուղղւում են քծնանքի ու սիրաշահութեան զարշելի խօսքեր: «Քաղաքակիրթ մարդկութիւնը» այս անգամ էլ հոգեկան անօրակելի աղտոտութիւն երեւան բերեց առանց զէթ անուշ խօսքերով երեւոյթները վարագուրել ջանալու: Ի՞նչ հարկ. Ցինիզմ ե՛ւ քաղաքականութեան մէջ. մերկութիւնը այլ եւս ամօթ չէ:

Բայց ինչի՞ են ձգտում Ժընեւի դիպլոմատները, ի՞նչ յոյսեր են կապում Թիւրքերի Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնելու հետ: Ի հարկէ, անմտութիւն է հաւատալ նրանց բարոյական կամ գաղափարախօսական պատճառաբանութիւններին. Թիւրքերը Ժընեւ են բերում աւելի քան գործնական հաշիւներով: Դրամը, ինչպէս յայտնի է, արիւն չի ծծում եւ հոտ չունի: Առեւտուր կարելի է անել եւ վայրենիների հետ: Եթէ նման սկզբունքներն անվիճելի են «քաղաքակիրթ մարդկութեան» համար, ինչո՞ւ Թիւրքերին էլ չմտցնել «պարկեշտ հասարակութեան» համակեցութեան մէջ եւ առեւտրական ու դրամական օրինաւոր փոխ-յարաբերութիւններ սկսել նրանց հետ: Թիւրքերը, այո՛, դեռ բարբարոս են, բայց «աւելի լաւ է գազանին պահել վանդակի մէջ, քան ազատ թողնել դուրսը»:

Եւ Թիւրքերին «վանդակի մէջ» առնելով՝ ամէն պետութիւն իր ակնկալութիւններն ունի: Եւ որքա՜ն բազմազան, խաչաձեւող, բարդ ու խճճուած ակնկալութիւններ ու հաշիւներ. մէկը իր «հանրային պարտքն» է ձգտում փրկել կործանումից կամ Մերձաւոր Արեւելքում ունեցած նախկին հմայքը երազում վերականգնել. միւսը «արեւի տակ հող» է որոնում իր աճող եւ հողազուրկ զաւակների համար. երրորդը շանթարգելներ է փնտռում հանդարտեցնելու համար իր հպատակ խոլամ աշխարհի խռովայոյզ մտքերը. չորրորդը Փոքր-Ասիայում կրած պարտութեան վէրքերն է տենչում դարմանել. ուրիշներ առեւտրի նոր շահաստանների յետեւից են ընկած եւ տնտեսական աննախընթաց տագնապի այս օրերին պատրաստ են ամէն զիջումի, միայն թէ իրենց գործազուրկ բանուորներին աշխատանք հայթայթեն եւ վաճառականներին՝ շուկաներ: Մի խօսքով, բոլորը հաշիւ ու շահ են հետապնդում Թիւրքիայում եւ դրա համար կանգ չեն առնում ոչ մի խտրութեան առջեւ: Անկարեւոր տեղ չի բռնում, բնականաբար, եւ Թիւրքերին բոլշեւիկեան ազդեցութեան շրջանից դուրս բերելու ձգտումը. Ենթադրում են, որ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ առնելուց յետոյ Թիւրքերը հետզհետէ կը հեռանան Մոսկուայից ու կը մօտենան Եւրոպայի դրամատիրական ուժերին:

Մերկ հաշիւն է, անշուշտ, եւ Թիւրքիային դէպ ի Ազգերի Դաշնակցութիւն մղողը: Եւ նրանց համար էլ, անկասկած, առաջին տեղը տնտեսական նկատումներն են բռնում: Թիւրքիայի ներքին կեանքին մօտից հետեւողները գիտեն թէ ինչ քայքայւում ու քաոս է տիրում այնտեղ եւ որքա՜ն ծանր է երկրի ելեւմտական վիճակը: Արտաքին փոխառութեան բոլոր ճիգերը ի դերեւ ելան. Ամերիկան բացէ ի բաց մերժեց դրամ տալ, Մոսկուան ու Հռոմը միայն փշրանքներ կարողացան բաց թողնել, իսկ դրամատէր Եւրոպան փոխառութեան մասին որ եւ է խօսք ասելուց առաջ պահանջում է մտնել Ազգերի Դաշնակցութեան «պատուաւոր հասարակութեան» մէջ: Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ դառնալուց յետոյ միայն Թիւրքիան կարող է յուսալ փոխառութիւն կնքելու:

Փոխառութեան խնդրից զատ, Թիւրքիայի համար չափից աւելի կենսական է եւ իր երկրի արտադրութիւնների համար սպառման վայրեր գտնելը: Այսօր արտաքին շուկաները գրեթէ անմատչելի են երկրագործական Թիւրքիայի համար. թիւրք, առանց այն էլ, ցածր աստիճանի վրայ գտնուող գիւղատնտեսութիւնը հիմքից կործանւում է շուկայի եւ դրամագլխի բացակայութեան պատճառով: Այս ցաւի դարմանն էլ Անգորան մտածում է գտնել Ազգերի Դաշնակցութեան միջոցով:

Բնականաբար, հաշւի մէջ են եւ քաղաքական նկատումները, որոնց կարգին, գլխաւոր տեղը բռնում է Լօզանի դաշնագրի դրած կաշկանդումը Նեղուցների վրայ: Ապագայ ապահովութեան համար հրամայական անհրաժեշտութիւն է այդ կապանքների վերացումը:

Այս տեսակէտից, հակառակ արտաքին շողշողուն ձեւերի, որպէս յաղթական չէ, որ Թիւրքիան դիմում է Ժընեւ: Ընդհակառակը, իրերի ստիպողական ընթացքը իր կամքին հակառակ մղում է նրան դէպ ի արեւմուտք, դէպ ի դրամատիրական աշխարհը: Ներքին հակասութիւններից ու փլուզման վտանգից ազատելու համար է փոխում մինչեւ այժմ հետեւած քաղաքականութիւնը եւ անցնում երդւեալ թշնամիների բանակը: Թիւրքերը չեն կարող անգիտանալ, հարկաւ, Եւրոպայի մտայնութիւնը իրենց մասին եւ եթէ այնուամենայնիւ յօժարում են մտնել «վանդակը», նշանակում է, իրօք, որ ծանր դրութեան մէջ են:

Բոլորովին ստորկայական լինելու համար ասենք նաեւ, որ անվիճելիօրէն Թիւրքերը լաւագոյն վայրկեանն են ընտրել Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար: Այն ընդհանուր դժգոհութիւնն ու անհանդստութիւնը, որով բռնուած է մարդկութիւնը, միջպետական կատաղի մրցութիւններն ու պայքարները եւ յուսախաբութիւնները խորապէս անդրադարձել են եւ Ժընեւի հաստատութեան վրայ: Տասը տարի առաջ Ազգերի Դաշնակցութիւնը կամակատար գործիք էր յաղթող պետութեանց ձեռքին. այսօր, մանաւանդ, Գերմանիայի մուտքից յետոյ, տրամագծօրէն տարբեր փոխ-յարաբերութիւններ են ըստեղծւում: Մինչեւ այժմ Անգլիային ու Ֆրանսային հաւատարմօրէն հետեւող փոքր պետութիւններից շատերը հիասթափուած, աւելի եւ աւելի յառում են ընդդիմադիր կողմին: Նախկին միասնութեան հետքն իսկ չկայ. Ազգերի Դաշնակցութիւնը խարխափում է հիւանդագին տագնապի մէջ՝ անընդունակ լուծելու ներքին հակասութիւնները: Այդ անկարողութիւնը աչքի ընկաւ, մանաւանդ, զինաթափութեան եւ չին-ճապոնական բախումի խնդիրներում. երբ մի զօրաւոր անդամ զէնքի ուժով յարձակւում է թոյլ անդամի վրայ, սպանում, աւերում, թալանում է նրան, խլում նրա հողերը եւ Ազգերի Դաշնակցութիւնը մատը մատին չի խփում վերջ տալու համար այդ խայտառակութեան, ի՞նչ հմայք ու արժէք կարող է ունենալ նման հիմնարկութիւն:

Ազգերի Դաշնակցութեան ծոցում տեղի ունեցող խմորումները եւ ուժերի վերադասաւորումներն, անկասկած, չէին կարող մնալ աննկատելի. եւ նրանցից ճարպիկ կերպով օգտւեց Գերմանիան: Նրանց վրայ ուշադրութիւն է դարձրել եւ Մոսկւան: Լիտվինովի որդեգրած քաղաքականութիւնը բնորոշւում է նրանով, որ, հակառակ Զինչերինին, նա չի խուսափում բուրժուական աշխարհի հետ գործակցելուց՝ «բերդը ներսից գրաւելու» դիտաւորութեամբ: Ազգերի Դաշնակցութեան վերաբերմամբ էլ Մոսկւան աւելի եւ աւելի դառնում «համակիր»՝ անուղղակի եւ նոյն իսկ ուղղակի ձեւով մասնակցելով նրա յանձնախմբերի եւ կազմակերպած խորհրդաժողովների աշխատանքներին: Այս քաղաքականութեան հետեւողական զարգացումը, անխուսափելիօրէն, բոլշեւիկներին էլ կը բերէ Ժընեւ: Զգետք է զարմանալ, եթէ որոշ ժամանակ յետոյ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ խորհրդային իշխանութեան հրաւէր ուղղելու հարց էլ յարուցի: Իսկ մինչ այդ, Մոսկւան աշխատում է աւելացնել իր կուսակիցների թիւը Ազգերի Դաշնակցութեան ներսը. դաշնակից ու բարեկամ Թիւրքիայի ներկայութիւնը Ժընեւում այդ տեսակէտից դրական եւ քաջալերիչ երեւոյթ է:

Հիմք կա՞յ ենթադրելու, որ Թիւրքերի ակնկալութիւնները կ'արդարանան Ժընեւում: Այսինքն՝ խոշոր փոխառութիւն ու տնտեսական աջակցութիւն կը ստանա՞ն Եւրոպայից: Միայն Ազգերի Դաշնակցութեան անդամ դառնալու փաստը, ի հարկէ, բաւական չէ նման աջակցութիւն ստանալու համար: Երկրորդ պայմանը երաշխիքն է: Կարո՞ղ է Թիւրքիան տալ վստահելի երաշխիքներ: Ուրիշ խօսքով՝ կարո՞ղ է ընդառաջ գնալ Մուսոլինիի «խաղաղ թափանցման» ծրագրին, կամ գոհացնել Ֆրանսացի պարտատէրերին, կամ վերջ տալ արեւելքում հրձիգի դեր կատարելուն եւ իրապէս մտնել արեւմտեան քաղաքական համակեցութեան մէջ: Եթէ կարող է, ամենայն հաւանականութեամբ, չօչափելի աջակցութիւն կը ստանայ. հակառակ դէպքում, այսօրուայ դրութիւնը ոչնչով չի փոխւի:

Եթէ, սակայն Անգորան ընդունի Եւրոպայի թելադրած պայմանները, այդ կը նշանակէ վերադարձ դէպ ի Օսմանեան կայսրութեան ժամանակները: Ճիշտ է, քեմալական Թիւրքիան թոյլ չի տայ վերականգնել կապիտուլասիոնները, բայց, ըստ էութեան, Եւրոպայի պահանջած երաշխիքը ոչ այն ինչ է, եթէ ոչ առանց այդ անելի բառը գործածելու՝ հաստատել արտաքին հսկողական դրութիւն: Թիւրքերին դրամ տալ առանց երաշխիքի, նոյն իսկ խելագարութեան անդունդի եզրին կեցած այսօրուայ Եւրոպան կը դժուարանայ:

Այսպէս թէ այնպէս, մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ Թիւրքիայի համար արտաքին յաջողութիւն երեւալով հանդերձ՝ յաղթական ոյժի նշան չէ բնաւ: Աւելի շուտ մի նահանջ է, ներքին թուլութեան մի նոր ապացոյց:

Իսկ ի՞նչ է բերում Թիւրքիայի մուտքը Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ հայ ժողովրդի համար: Ձեւականօրէն, անշուշտ, որոշ հիասթափութիւն: Ըստ հիմնական կանոնագրի՝ Ազգերի Դաշնակցութիւնը երաշխաւորում է իր անդամ պետութիւնների սահմանների անձեռնմխելիութիւնը, հետեւաբար, եւ պիտի պաշտպանէ Թիւրքիան Հայերի հողային պահանջների դէմ: Բայց, ըստ էութեան, մենք դեռ նոր տեսանք, թէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը ինչպէ՛ս պաշտպանեց իր անդամ Չինաստանի սահմանների անձեռնմխելիութիւնը, եւ պատճառ չունինք մտածելու, թէ Թիւրքիայի վերաբերմամբ դրութիւնը կը լինի ուրիշ կերպ: Ամէն բան, վերջին հաշւով, կախուած է իրական ուժերի փոխ-յարաբերութիւնից եւ քաղաքական պայմանների դասաւորութիւնից: Եւ հայ ազգային ուժերը պարտաւոր են, միահամուռ ճիգերով եւ յամառ ու հետեւողական աշխատանքով շարունակել պայքարը յանուն հայկական հարցի վերջնական լուծման թէ՛ դուրսը եւ թէ՛ Ազգերի Դաշնակցութեան մէջ:

Եթէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը, առ հասարակ, որ եւ է արժէք պիտի ներկայացնէ, Թիւրքերի մուտքից յետոյ Հայերին տրուած հանդիսաւոր խոստումներն ու յանձնառութիւնները չեն կարող անտեսւել: Եթէ Ազգերի Դաշնակցութիւնը պիտի լինի անզօր եւ անարժէք մի մարմին, Թիւրքերի մուտքով էլ ոչինչ չի փոխւի այսօրուայ կացութեան մէջ:

«Դրօշակ»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Թուրք կառավարութիւնը նոր տուրք մը եւս տնօրինեց: Այդ տուրքը պիտի վճարեն այն հաստատութիւնները, որ նոր կը բացուին: Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը պատրաստած է ցուցակ մը հինգ դասի բաժնելով բոլոր այն հաստատութիւնները, որոնց բացման առթիւ տուրք պիտի գանձուի, հետեւեալ ձեւով.—

Առաջին կարգի պանդոկներու բացումէն 100 ոսկի, սրճարաններէն 12,5 ոսկի, ճաշարաններէն 10 ոսկի, անուշավաճառներէն 15 ոսկի, սինէմաներէ եւ թատրոններէ 80 ոսկի, սափրիչի խանութներէն 20 ոսկի, բաղնիքներէն 15 ոսկի, գինետուններէն 50ոսկի:

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ատրպատականի կենտրոնական քաղաք Թաւրիզում, ուր 8 հազար շունչ հայութիւն ունինք ներկայումս, կան երեք ազգային դպրոցներ Հայկազեան-Թամարեան, Արամեան-Աննայեան եւ Կենտրոնական-Թեմական. վերջինս միջնակարգ է, իսկ առաջին երկուսը ծխական-վեցամեայ:

Յունիս 3ին տեղի ունեցաւ Հայկազեան-Թամարեան դպրոցի ամավերջի հանդէսը. եղան յատուկ պատշաճի արտասանութիւններ՝ հայերէն, պարսկերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, երգեր եւ մարզանքներ. տեսուչը եւ Հոգաբարձութեան ատենապետը կարդացին իրենց զեկուցումները. այդ տեղեկագրերից պարզուեց, որ 1931 - 1932 թուին խաղաղ եւ բնականոն պայմաններում է սկսուել դպրոցական տարին եւ այդպէս էլ վերջացել է:

Ուսման տարին սկսուել է սեպտեմբեր 15ին: Տարուայ սկիզբին ունեցել են 333 սան-սանուհիներ՝ 166 աղջիկ, 167 տղայ, իսկ տարեվերջին՝ 328 հոգի՝ 165 տղայ, 163 աղջիկ. վեց հիմնական եւ չորս զուգընթաց դասարաններ են ունեցել: Այդ 328 աշակերտ-ուհիները առանց բացառութեան ապրում են Լիլաւա թաղում. դրանցից 207 հոգի թաւրիզեցիներ են, 52ը Ատրպատականի զանազան գաւառներից, իսկ 69 կովկասահայ եւ տաճկահայ ծնողների զաւակներ. 28 երախայ բարեկեցիկ ընտանիքներից են, 243ը միջնակարգ ապրողներ, իսկ 77 հոգին միջնակարգ կրթութիւն ունեցող ընտանիքներից են գալիս: 233 հ. տարրական, իսկ 13ը կատարելապէս «անգրագէտ» ծնողների զաւակներ են (հարիւրին 4). Թոշակաւորները 251 հոգի են. դրանք իրենց վճարումներով հազիւ են լրացնում իւրաքանչիւր աշակերտի համար եղած ծախսերի հարիւրի 50ը, իսկ կատարելապէս լրացնողները հազիւ կազմում են թոշակաւորների հարիւրին 10ը:

Աշակերտների մի խոշոր մասը, 77 հոգի — 23, հարիւրին 5ը, թոշակ չի վճարում. շատերը նոյնիսկ գրենական պիտոյքների օժանդակութեան կարօտ են. միայն Ատրպատականի Հայ Կանանց Միութիւնն էր, այդ նպատակով լիսուն զոյգ տրամադրեց (նոյնքան եւ Արամեան դպրոցին): Ուսման տարուան ընթացքում 180 զբաղմունքի օր են ունեցել, 8650 դասով: Դ. բաժանմունքից սկսած, 133 սան-սանուհիներ կարդացել են միասին 2835 գիրք. աղջիկները միջին թուով 22, իսկ տղաները քսան գիրք. օգտուել են նմանապէս եւ դրսի գրադարաններից: Ուսուցչական գրադարանից օգտուել են 33 հոգի, որոնք վերցրել են 167 գիրք:

Դպրոցը ստանում է «Արփի» (նուէր Հայ Կարմիր Խաչից) եւ «Հայրենիք» ամսագիր: Տեսուչ Պ. Արմենակ Աֆթանդիլեանը սրտի գոհունակութեամբ յիշատակեց, որ իրեն վիճակուած է եղել եւ հարկահաւաքի տխուր պարտականութիւնը: Թոշակները վճարում են վերին աստիճանի անբարեխղճօրէն, չնայած ծնողներին տրւում են ամէն տեսակի դիւրութիւններ: Թոշակների անկանոն վճարումներն են պատճառ եղել աշակերտութեան բացակայութիւններին, անշուշտ, տնտեսական տագնապը եւս մեծ դեր է կատարել վճարումների անկանոնութեան գործում...

Իրենց դասարանական կարգերը փոխում են 231 հոգի — հարիւրին 70 —, մնում են 88 հոգի — հարիւրին 26,8, վերաքննելի են՝ 9 հոգի — հարիւրին 2,8: Տղաներից փոխադրւում են 108 հոգի (հարիւրին 65,4), աղջիկներից 123 հ. (հարիւրին 75,4), այսպիսով տղաների փոխադրութեան տոկոսը 10ով պակաս է աղջիկներից:

Աւարտական դասարանում 25 հոգի են՝ 10 տղայ, 15 աղջիկ, դրանցից աւարտում են 14 հոգի — 3 տղայ եւ 11 աղջիկ, մնում են 10 հոգի, վերաքննելի է 1 հոգի: Զ. լրացուցիչ դասարանի վերաբացումից յետոյ, որ տեղի ունեցաւ 1925—26 ուս. տարում, ընթացաւարտ են եղել 174 հոգի: Տարէց տարի աւելի զգալի է այն ջերմ վերաբերմունքը, որ տածում են ծնողները ու որոշ անհատները դէպի իրենց ազգային հաստատութիւնները:

×Յունիս 5ին երեկոյեան, Արամեան թատերասրահում տեղի ունեցաւ Արամեան — Ս. Աննայեան երկսեռ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը.

Տեսչական եւ հոգաբարձական տեղեկագրերից իմացանք, որ ժամանակակից տնտեսական աննպաստ պայմանները խիստ բացասաբար են անդրադարձել դպրոցի կրթական ու դաստիարակչական յառաջադիմութեան ընթացքի վրայ:

Այս տեսակէտից մեր միջավայրը չափազանց անմխիթար է, աշակերտութեան հարիւրին 41ը բացարձակապէս չունեւոր ընտանիքների զաւակներ են, զուրկ ամէն տեսակի յարմարութիւններից:

Արամեան դպրոցում զբաղմունքները սկսուել են սեպտեմբեր 15ին եւ տեւել են մինչեւ մայիս 28ը, ունեցել են 180 դպրոցական զբաղմունքի օրեր, 5508 դասով վեց հիմնական դասարաններում: Այս տարի 10 օրով աւելի են պարապել ազգային դպրոցներում, որովհետեւ տօնաջնջուել են պարսկահայ ուսուցչական համագումարի մշակած ծրագրով եւ որոշումներով: Պէտք է ասել, որ այդ համագումարի աշխատանքների շնորհիւ է, որ այսօր պարսկահայ դպրոցներում գոյութիւն ունի ծրագրային որոշ միօրինակութիւն, մի բան, որ չափազանց կարեւոր հանգամանք է մեր դպրոցների համար:

Ուսուցչական խումբը նախկինն է, կազմուած 10 հոգուց, որոնցից երկուսը պարսկերէնի դասատուներ են: Դասերից բացի, ազգային երեկոյթներում(?) եւ դպրոցներում էլ, դասատուները կատարել են եւ այլ դպրոցական ան[illegible]վարձ պարտականութիւններ, նմանապէս ջերմ մասնակցութիւն են ունեցել նաեւ դպրոցի տնտեսական ձեռնարկների կազմակերպման գործում: Ուսուցիչ-ուսուցչուհիները իրենց ստանձնած աշխատանքներն ու պարտականութիւնները կատարել են ամենայն բարեխղճութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [5]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Նոյնպէս ամառը կ'անցընեն իրենց հօտերով Քիփ-Կէօլի բարձր լեռնադաշտին վրայ, որ ունի 3300 մեթր բարձրութիւն: Ոմանք կը մշակեն ցորեն կամ գարի, բայց մեծ մասը կը սնանի իր հօտին արտադրութեամբը: Ձմեռը մօտենալուն ոմանք կ'իջնեն հովիտներու մէջ:

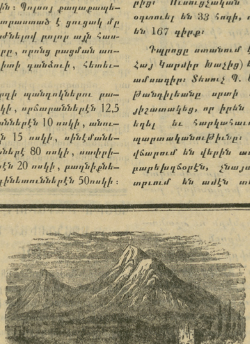
Արարատի 3475 մեթր բարձրութեան վրայ տակաւին կ'աճի բուսականութիւն. 3750 մեթրի վրայ կը դադրին ցորենազգիները, որոնց տեղ կը բռնեն մարմանդներ: Իսկ 4338 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուած են Թուրքկոտեմի (Draba) սեռէն ծաղկաբեր փոքրիկ բոյսեր:

Հոն կ'աճին Ալպեան լեռներու բուսական տեսակները, բայց նուազ բազմաթիւ: Հոն անտառներ չկան. միայն Փոքր-Մասիսի 2600 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուի փոքրահասակ ցարասիներու (Betula alba, bouleau) պուրակ մը, ինչպէս նաեւ անոր ստորոտը՝ կիրճին մէջ կը ծաղկին զանազան տեսակ բոյսեր, որոնց մէջ յիշուելու արժանի են Իշառուոյտ կամ Հասարակ Իշխար (Onobrychis sativa), Ալպեան Եղնուռկ (Cerastium Alpinum), Իլլիրիական Հրանունկ (Ranunculus Illyricus), Ամենազեղ տփխա (Erigeron pulchellus), Ընտանի սազախոտ կամ Ը. ոդկուզուկ (Chenopodium urbicum), Քարբիկ զանգակածաղիկ (Campanula saxifraga), Քօշխոտատերեւ վարդ (Rosa Pimpinellifolia) եւայլն:

Մասիսի բուսաստ մարգին մէջ կ'աճին տերեփուկ կամ կապուտիկ (Centaurea Cyanus), Կանթեղնին, Քարհերձուկ (Saxifrage), Ցակոբուկ (Physalis alkekengi), Ակնալուս (Euphrasia), Թանթռնիկ կամ սագալեզու (Sedum Telephium), Համասպրամ արեւելեան (Lychnis orientalis), Կոտեմ եւ գիհի:

Իսկ Ակոռիէն վեր՝ Ս. Յակոբայ վանքին եւ աղբիւրին մօտ կ'աճին Կապուտակ յուռդեղ (Conyza acris cærulea), Վաշիշիժակ (Veronica), Արարատեան Ճարտարուկ (Petrocalis Araratica), Իբերական Հիրիկ (Iris Iberica), Հրանունկներ (Renoncule), Ալպեան աստղածաղիկ (Aster Alpinus), Քարբիկ զանգակածաղիկ, Կովկասեան յուսախոտ (Pyrethrum Caucasicum), շահոքրամ առապարի (Dyanthus petræus), Քաղցր Կորնգան (Hedysarum Caucasicum), Կապտածաղիկ առուոյտ, վայրի կակաչ (Tulipa Sylvestris), Միածաղիկ սերկեւլին (Cotonaster uniflora) եւ սերկեւլին (Cotonaster):

Արարատի ստորին կողերը ծածկող առապարներուն եւ հրաբխային մոխիրներուն մէջ կ'աճի անապատային տեսք բուսականութիւն մը: Զոր հողը, որ արեւէն խանձած է, կ'աճեցնէ մեծ մասամբ փուշերով զինուած սակաւատերեւ դաճաճ թուփեր, որոնք հազիւ կրնան հասնիլ 1666—1866 մեթր բարձրութեան մարգը, ուրկէ վերջ կը դադրին:

ԱՐԱՐԱՏ ԼԵՌ

Գաճաճ թուփերու այս մարգը անյարմար է մշակութեան եւ անբնակ: Միեւնոյն միութիւնը կը տիրէ ձիւնամերձ գօտիին մէջ, ուր սեւ լերկ ժայռերը ծածկուած են միայն քանի մը հազուագիւտ կարմիր ու դեղին մամուռներով, որոնցմէ 8 տեսակ ճանչցած է Ժընեւցի բուսաբան Միւլէր եւ անոնցմէ երկուքը նոր տեսակներ: Զանոնք կոչած է Araratica եւ Chantricum:

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ.— Անտառի եւ բուսուերի պակասին հետեւանքով Արարատի վրայ կենդանիներ շատ քիչ կը գտնուին, հակառակ ըստ հայկական աւանդութեան թէ՝ ջրհեղեղէն վերջ կենդանիներու բոլոր տեսակները Արարատի գագաթէն վար իջած եւ տարածուած են երկրագունդի ամէն կողմը:

Արարատի գաւիթափին վրայ տեսնուած են այծքաղ (*), ոռն (**) կամ վայրի ոչխար, տեսակ մը փոքրահասակ պղուէս, կուզ, Հասարակ նապաստակ, վայրի այծեամ (*), արջ, լուսան կամ Քաւթարինէ (**), վայրի կատու: Մինչեւ մերձակայ դաշտերուն եւ Երասխի թաւուտներուն մէջ կարելի է գտնել մանաւանդ գայլ, բորենի եւ շնագայլ:

Արարատի ստորին գաւիթափերուն առապարներուն եւ հրաբխային մոխիրներուն մէջ կը վխտան կրիաներ, մողէսներ, կարիճներ եւ դաշտերու յատուկ տեսակ տեսակ կենդանիներ. Թռչունները բաւական բազմաթիւ են. Հազուագիւտ տեսակներ են, մանաւանդ [illegible] արծիւ, անգղ եւ բազէ, ինչպէս նաեւ ագռաւ: Իսկ ջրային թռչուններէն, Գէօնոյ գետին ստորին մասին մէջ կը գտնուին արագիլ, ճայ, հողամաղ, վայրի կարապ (փար), բադ, քաջահաւ եւն.:

Լերան ստորոտը կան զանազան միջատներ եւ երփներանգ թիթեռնիկներ, որոնց մէջ կը յիշուին ծիծեռնակի (Papilio machaon) եւ Papilio card[illegible] բուռած տեսակները:

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(Շար.)

(*) Capra ibex, ֆրանս. Bouquetin:
(**) Ovis musimon, ֆրանս. mouflon:

(*) Capra ægagra:
(**) Felis lynx:

...նոյնը շեշտեցին եւ միւս տեսուչները Հայկազեանի եւ Թեմականի նկատմամբ: Հայկազեան եւ Արամեան դպրոցներում կատարուել են կանոնաւոր մարզանքներ՝ հայ ուսուցիչների կազմակերպութեան մարզիչների ղեկավարութեամբ:

Արամեան դպրոցում սան-սանուհիների թիւը տարուան ընթացքում եղել է 130 հոգի, 10ով աւելի անցեալ տարուանից, դրանցից 76 հոգի Թաւրիզեցիներ են, 21 հոգի դաւառներից եւ 33 հոգի ոչ Պարսկաստանից: Հարիւրին 71ը ծնողների խնամքի տակ են, հարիւրին 29ը հօրից որբ են, գտնւում են մօր կամ խնամակալի հսկողութեան տակ, լաւ պայմաններում են 10, հարիւրին 2ը, տանելի պայմաններում են 49, հարիւրին 6, իսկ 40, հարիւրին 2 զուրկ են ամէն տեսակի յարմարութիւններից:

Թոշակատու են հարիւրին 66ը, հարիւրին 34ը ձրիավարժ են, որոնք սակայն որդեգրուած էին զանազան բարերար անձանց կողմից, վճարելով դպրոցին նուազագոյն թոշակադրամը՝ յիսուն ղան:

Դ. Ե. եւ Զ. բաժանմունքների 82 սան-սանուհիները տարւայ ընթացքում կարդացել են դպրոցական գրադարանից 1360 կտոր գիրք, իւրաքանչիւրը միջին թուով 16,5 կտոր. Ե. եւ Զ. բաժանմունքների սաներն օգտուել են նաեւ դրսի գրադարաններից:

Տարւայ վերջում եղած 127 սան-սանուհիներից փոխադրւում են 87 հոգի, — հարիւրին 68,4, մնում են 31 հոգի, — հարիւրին 24,5, վերաքննելի են 9 հոգի, — հարիւրին 7,1: Նման յառաջդիմութիւնը պէտք է գոհացուցիչ նկատել. վեցամսեայ դասընթացն աւարտում են այս տարի 12 հոգի:

Թէ՛ Արամեան դպրոցը եւ թէ Հայկազեանը բաց ունեն, իւրաքանչիւրը հազարական թուման:

(1) Յ. Ս.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԱՅԷՆ

Գործադուլը Պելճիոյ մէջ

—)(o)(—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Յուլիս.— Երեք-չորս օրէ ի վեր Պելճիոյ ճարտարարուեստական կարեւոր կեդրոններուն մէջ գործադուլ յայտարարուած է:

Գործադուլը ծագում առած է Պելճիոյ եւ Ֆրանսայի հարաւային սահմանագլուխին մօտերը գտնուած Բօրինաժի ածխահանքերէն, ուր 18,000 գործաւորներ անցեալ չորեքշաբթի գործադուլ յայտարարեցին: Գործադուլը հետզհետէ տարածուելով Մոնսի, Շարլըռուայի եւ Լիէժի շրջաններուն մէջ, բանուորներուն թիւը շաբաթ մը օրուան մէջ 37,000ի բարձրացաւ:

Շարժումը կը սպառնայ ծաւալիլ Պելճիոյ ամբողջ հարաւային մասին վրայ, հակառակ տեղական իշխանութիւններու կողմէ ձեռք առնուած ահեղախիստ միջոցներուն: Անկարգութիւնը զսպելու համար ձիաւոր ոստիկաններուն բռնած կոշտ ու կոպիտ ընթացքը գայրացուցած եւ չափազանց գրգռած են բանուորները, որոնք յայտարարութիւններու դիմած են:

Ամենուրեք խռովութիւններէ կը վախցուի:

Ամէն օր ու ամէն ժամ կը կազմակերպուին յուզումնալից միթինկներ եւ աղմկարար ցոյցեր, որոնց կը մասնակցին հազարաւոր բանուորներ ու անգործներ, ամէն սեռէ եւ ամէն տարիքէ. մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ կիներու եւ աղջկանց մասնակցութիւնը: Հետեւակ ու ձիաւոր ոստիկանները անկարող են զսպել ամբոխին կատաղութիւնը եւ առաջքն առնել անկարգութիւններու եւ խռովութիւններու:

Մարշիէնի մէջ (Շարլըռուայի մօտ) բանուորները յարձակած են Providence անունով ծանօթ երկաթի մեծ գործարաններուն վրայ, եւ ստիպած աշխատող բանուորները մասնակցիլ գործադուլին: Չորս հազար բանուորներ շարունակելով իրենց յարձակումը Շարլըռուայի գործարաններուն վրայ բախած են՝ ոստիկաններու ընդդիմութեան: Այն ատեն բանուորները քարկոծելով զանոնք, այս վերջինները ստիպուած են կրակել, որուն հետեւանքով բազմաթիւ բանուորներ վիրաւորուած են:

Մօնթինեի-սիւր-Սամպրի մէջ, ձիաւոր ոստիկանները ամբոխը ցրուելու համար գրոհ տուած են եւ վիրաւորած այրեր ու կիներ:

Շարլըռուայի մէջ բանուորները յարձակած են սրճարաններու եւ ուտեստեղէնի խանութներու վրայ, եւ աւարի տուած զանոնք: Ոստիկանութիւնը ամենամեծ դժուարութեամբ յաջողած է առաջքն առնել ընդհանուր կողոպուտի:

Ներկայիս Շարլըռուայի ամբողջ արեւմտեան մասը կը գտնուի բանուորներու տիրապետութեան տակ: Հեռաձայնական ու հեռագրական թելերը խզուած են:

Ածխահանքերու հարիւրաւոր հորեր եւ հազարի մօտ մետաղագործական գործարաններ անգործութեան դատապարտուած են:

Մարշիէն – օ – Բօնի մէջ բանուորները կրակի տուած են գործարանատիրոջ մը դղեակը եւ արգիլած հրշէջ խումբերը օգնութեան հասնելու: Գումարտակ մը ոստիկաններ սուրերով յարձակած են ապստամբներուն վրայ եւ անոնցմէ շատեր անխնայ վիրաւորած:

Այս ատեն Շարլըռուայի մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է: Զինուորական ջոկատներ սուինները հրացաններուն անցուցած կը հսկեն կարգապահութեան եւ հասարակաց շէնքերուն վրայ:

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ երկաթուղիի գործաւորներու սէնտիքան որոշած է ընդհանուր գործադուլ հռչակել եւ միանալ բանուորներուն:

Կացութիւնը օրէ օր սկսած է վատթարանալ եւ ծանրակշիռ հանգամանք մը առնել: Ընդհանուր խռովութենէ կը վախցուի: Կ'ըսուի թէ բանուորները մտադիր են Պրիւսէլի վրայ քալել:

Ամէն պատահական խռովութիւններու առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է քանի մը զօրաբանակ զինուոր:

Բանուորներուն նպատակն ու պահանջները հետեւեալներն են՝

1) Հռչակել ընդհանուր գործադուլ:

2) Ամէն միջոցներով ընդդիմանալ օրավարձքերու նուազումին դէմ:

3) 1932 Յունիս 19էն ի վեր հանքագործներու թոշակներէն վար դրուած գումարները վերադարձնել իրենց:

4) 50 առ հարիւր զեղչ պահանջել տան վարձքերու վրայ:

5) Արգիլել հանդիսանալ հացի գինին վրայ քիլօ գլուխ 15 սանթիմ յաւելումին:

6) Պահանջել շարունակութիւնը շաբաթական 50 քիլօ ածուխ ձրի բաշխման:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 30 Յունիս.— Կիրակի օր տեղւոյս ֆրանսական քօլէճի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Վիեննական Մխիթարեան վարժարանի ամավերջին հանդէսը:

Սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր: Ներկայ էին ֆրանսական հիւպատոսը, ֆրանսական վարժարանի հայրերը, կրթական տեսուչներ եւլն.:

Յայտագրին մաս կը կազմէին արտասանութիւններ, խմբերգ՝ ղեկավարութեամբ Հ. Ռ. Քօսեանի, ջութակ՝ աշակերտներու կողմէ: Հ. Ռ. Քօսեան, այս անգամ, մեր հայրենի «ոսկեման» դաշտերը՝ Կոմիտաս վարդապետի «Կալին» երգը»ով:

Յետոյ, տեղի ունեցաւ վկայականներու բաշխում: Կարդացուած տեղեկագրէն կը պարզուի, որ վարժարանը անցնող տարին ունեցած է 165 աշակերտ: Ասոնցմէ 8 պակսած են, արդ 157: Քննութիւնները տեղի ունեցած են պետական քննիչներու ներկայութեամբ:

Վարժարանին Ծրագիր-Կանոնագրին համաձայն, վկայական կը ստանան, սակայն, այն աշակերտները, որոնք ոչ միայն պետական քննիչներու ներկայութեան կատարուած քննութիւններուն, այլ եւ եթէ հայերէն լեզուի եւ ազգ. պատմութեան մէջ եւս կարենան յաջող քննութիւն մը տալ:

Այս տարի վարժարանին նախակրթարանի բաժինը կ'աւարտեն 43 աշակերտներ (ամէնքը), իսկ 3 դասարանը 22 աշակերտներ: Վկայականներու բաշխումէն երեւան եկաւ, որ տոկոս յաջողութեանց միջինը լաւէն բարձր է, ինչ որ նկատելի յաջողութիւն մըն է վարժարանին համար:

Վարժարանին տնօրէնը Հ. Հ. Ոսկեան խօսեցաւ արձակուրդի մասին: Զայն նկատեց ուժերու թարմացման անհրաժեշտ շրջան մը, եւ ոչ թէ անսանձ զբօսնումի եւ ստացուածը վատնելու սահմանուած շրջան մը: Այդ ամիսներուն, երբ տղաքը հեռու են ուսուցիչներու հսկողութենէն, բացառապէս ծնողներու կը մնայ, ըսաւ, հսկողութեան հոգը, որպէս զի վերաբացման օրը վերագտնենք տղաքը այնպէս, ինչպէս արձակած ենք զանոնք: Անհրաժեշտ գտաւ, նաեւ յիշեցնել թէ իրենց հաստատութիւնը կուսակցական գոյն չունի եւ չի կրնար ունենալ, թէ իրենք կ'երգեն թէ «Մեր Հայրենիք»ը եւ թէ «Բամ Փորոտան»ը՝ իբրեւ ազգային երգեր, եւ թէ իրենք հայ են եւ Մխիթարեան, ուրիշ ոչինչ:

Տեղի ունեցաւ խաղերգ մը՝ նուագի ընկերակցութեամբ: Դասի վերջին պահ մը՝ գունագեղ թղթազգեստներով մանչերով եւ «աղջիկ»ներով: Յայտագրին վերջին թիւերը կազմեցին երկու կատակերգութիւններ՝ «Փոքրիկ Սրախօսը» եւ «Երկու Անտարատները»:

Ծանօթ է, որ տեղւոյս Մխիթարեան Վարժարանը իր չորրորդ տարին է որ կը բոլորէ: Հաւանաբար այս տարի ունենայ իր սեփական շէնքը եւս: Մանաւանդ որ, ինչպէս կ'երեւի, յառաջիկայ տարի առնուազն պիտի կրկնապատկուի աշակերտութեան թիւը:

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ ՄԵՂՔԸ

«Արազ» (Պուքրէշ) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

Երեք դէպք մէկ շաբթուան մէջ:

Երեք դէպք՝ երեքն ալ Հայ անունը վարկաբեկող:

Նախ՝ իբր խարդախ սնանկ մէկ տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի հայ կօշկակար մը:

Ուրիշ մը, միշտ իբր խարդախ սնանկ, կը յանձնուի դատական իշխանութեանց:

Ու երրորդ մը, ա՛ն ալ հայ, կը ձերբակալուի՝ օտար դրամներու շահագիտութիւն ըրած ըլլալուն համար:

Ճիշդ է՝ սովորական դէպքեր բոլորն ալ, ոճիր-արկածներու այն զարհուրելի թոհուբոհին մէջ՝ զոր օրը օրին կ'արձանագրէ մամուլը. դէպքեր՝ զոր ոչ իսկ խօսքի նիւթ պիտի ընէինք, եթէ Հայու հետ կապ չունենային:

Ինչ խօսք որ պարագան կը ծանրանայ երբ հայու անունը կը խառնուի, որովհետեւ բացառիկ է մեր դիրքը քիչ մը ամէն տեղ:

Հայը ուր ալ ըլլայ օտար է, օտար մը՝ որուն մուտքն անգամ հազար աղերսով թոյլ կուտան, եւ զոր կը թողուն որ ազատ ապրի՝ անոր համար որ կը մեղքնան:

Այնպիսի շրջանի մը երբ օտարը ամէն տեղ աչքի փուշ է, ու անոր ամէն մէկ քայլը խէթով կը դիտուի, ո՛րքան ծանր կը կշռէ անոր մէկ սխալը:

Հայու մը յանցանքը երկիցս կ'անդրադառնայ: Միայն անհատը ինքը չէ որ կը տուժէ, այլ եւ հայ անունը, հետեւաբար հայ տարրն ալ մէկտեղ: Հայու մը սխալը կը քաշեն միւս բոլոր Հայերն ալ մէկտեղ:

Չմոռնանք որ հիւր ենք. չմոռնանք մանաւանդ որ հիւրը զգուշ ըլլալ ստիպուած է ու խոհեմ:

Չմոռնանք որ եթէ որ եւ է երկրի մէջ ապրելու իրաւունք կ'ուզենք՝ այն յաւակնութեամբ է որ Հայը շինարար, պարկեշտ, օրինապահ տարր մը կը դառնայ իր ոտք կոխած տեղը:

Որ եթէ պետութիւններն ու ժողովուրդները կը հանդուրժեն մեր բեռը՝ անոր համար է որ հոգ մը չենք դառնար պետութեան ուսին, շատ չենք զբաղեցներ դատարանն ու ոստիկանութիւնը, ու մեր հացը կը շահինք առանց կոխկրտելու երկրին օրէնքները:

Այս պարագան լա՛ւ կ'ըլլայ որ օղ մնայ միշտ մեր ականջներուն:

ՀԵՐՔՈՒՄ
Ե. Ա. Օ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Ցաւով եւ զարմանքով կարդացինք «Յառաջ»ի 8 յուլիսի թիւին մէջ յանձնաժողովիս նախկին անդամ Պ. Պ. Վարդանեանի ստորագրութեամբ հրատարակուած բաց նամակ մը, որ քննադատութեան կ'ենթարկէ յանձնաժողովիս գործունէութիւնը եւ կ'ամբաստանէ զայն իբրեւ մարմին մը որուն մէջ քանի մը անհատներ կը շահագործեն աղքատ եւ գործազուրկ հայրենակիցներ իրենց սեփական շահերուն համար:

Զզուելով այսքանով, կ'ամբաստանէ նաեւ յանձնաժողովս որ իբրեւ թէ մերժած է քննիչ յանձնախումբի մը կազմութեան առաջարկը:

Եւ իբրեւ «բազմաթիւ օրինակներէն» մէկը իր կատարած ամբաստանութեան, կը յիշէ Պ. Ա. Անտոնեանի պարագան որ, ըստ իրեն, ստացած է միայն 50 ֆր. մեր յանձնաժողովէն, եւ որուն հաշւոյն յանձնաժողովին տոմարին մէջ արձանագրուած է 250 ֆր.:

Հոս կը բաւականանք միայն տալով գրաւոր ապացոյցները այս երկու ամբաստանութեանց անհեթեթ եւ ծիծաղելի զրպարտութիւններ ըլլալուն, ձգելով հանրային կարծիքին՝ յանձնաժողովիս ընդհանուր գործունէութեան գնահատութիւնը:

Յանձնաժողովս ոչ միայն չէ մերժած քննիչ յանձնախումբին կազմութիւնը, այլ գանձապահին իսկ առաջարկով, Պ. Պ. Վարդանեանի ժողովի միջոցին եւ ժողովէ դուրս կատարած անվայել եւ վիրաւորիչ յարձակումներուն վրայ, անուանած է, 5 մայիս 1932ին, իր անդամներէն բաղկացած քննիչ յանձնախումբ մը որ հաշիւներու մանրամասն քննութենէն յետոյ, հետեւեալ տեղեկագիրը խմբագրած եւ ստորագրած է 12 մայիս 1932 թուականով:

«Քննիչ մարմինս, քննելով Եղբ. Ա. Օգ. կոմիտէի հաշիւները, սկսած 1 փետր. մինչեւ մայիս 12, գտաւ շատ կանոնաւոր, ամէն մէկ ծախս ունի իր համապատասխան ընկալագիրները: Նոյնպէս մանրամասն կերպով արձանագրուած են բոլոր մուտքի գումարները իրենց համապատասխան ստացագրով»:

Քննիչ մարմնոյ անդամներ
Մ. Բամպուքճեան Ե. Յարութիւնեան

Չբաւականանալով այսքանով, յանձնաժողովս, 29 մայիսի ընդհ. ժողովին առաջարկեց անուանել երկրորդ քննիչ յանձնախումբ մը, կազմուած ընդհանուր ժողովին անդամներէն, որոնք կը ներկայացնեն Փարիզի ազգ. զանազան հասարակական եւ բարեսիրական կազմակերպութիւնները: Ստորեւ կը հրատարակենք նաեւ այս երկրորդ քննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը:

«Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի զեկոյցը.— Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմնի ընտրող Փարիզի հասարակական եւ բարեսիրական հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու Մայիս 29ին գումարուած ժողովէն ընտրուած հաշուեքննիչ Յանձնաժողովս, քննելով Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմնի հաշիւները, կը գտնէ որ.

1.— 1932 Յունուար 23էն մինչեւ 1932 Մայիս 30 գոյացած է 40,841 ֆրանք 95 սնդ. մուտք:

2.— Նպաստ բաշխուած է եւ զանազան ծախք եղած է 41,417 ֆր. 75 սնդ.:

3.— Նպաստաբաշխումը կատարուած է Ե. Ա. Օ. Մարմնի խղճամիտ եւ կարելի եղածին չափ հանգամանօրէն կատարուած քննութենէն վերջ:

4.— Բոլոր ծախքերուն եւ նպաստաբաշխումներուն համար կան համապատասխան ստացագրեր եւ փաստաթուղթեր:

Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովս հիմնուելով այս չորս եզրակացութեանց վրայ կը վաւերացնէ Ե. Ա. Օ. Մարմնի հաշիւները, սկսեալ 1932 Յունուար 23էն մինչեւ 1932 Մայիս 30»:

Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի անդամներ՝ Հր. Կիւլիստան, Մ. Հապէշեան, Վ. Կաֆաւեան, Վ. Քաբաեան:

Յանձնաժողովս, ի տես երկու քննիչ յանձնախումբերու տեղեկագրերու առաջարկեց Պ. Պ. Վարդանեանի հրաժարիլ Յանձնաժողովէն, քանի որ իր ներկայութիւնը իր անհիմն ամբաստանութիւններէն յետոյ, վիրաւորիչ կը դառնար Յանձնաժողովիս համար: Այս պայմաններուն մէջ է որ Պ. Պ. Վարդանեան հարկադրուեցաւ տալ իր հրաժարականը, որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ:

Գալով իր «բազմաթիւ գայթակղեցուցիչ օրինակներէն» Պ. Անտոն Անտոնեանի պարագային, ուրիշ բան չունինք պատասխանելու եթէ ոչ յայտարարել թէ ամէնուն տրամադրութեան տակ է Պ. Անտոնեանի կողմէ ստորագրուած 24 Մարտ 1932 թուականի 250 Ֆր.ի ընկալագիր մը 5 շաբթուան (եւ ոչ թէ հինգ ամսուան, ինչպէս կը Պ. Պ. Վարդանեան) նպաստի մը համար, ընկալագիր՝ զոր ստորագրած է Պ. Անտոնեան Յանձնաժողովիս Բ. Ատենապետին ներկայութեամբ, եւ կը կրէ այս վերջինոյն ալ ստորագրութիւնը:

Աւելցնենք նաեւ թէ Պ. Անտոնեան, չհանդուրժելով այս աստիճանի խեղաթիւրանքներուն, խղճմտութիւնը ունեցած է մեզ յանձնելու պատճէնը այն հերքումնագրին զոր ղրկած է «Յառաջ»ի խմբագրութեան, հրատարակութեան համար:

Յանձնաժողովս իրեն կը վերապահէ Պ. Պ. Վարդանեանի մասին օրինական հետապնդում, եթէ այս վերջինը բարեխղճութիւնը չունենայ հրապարակաւ ճանչնալու իր սխալը:

Յանձնաժողովս հանրութեան տրամադրութեանը տակ կը դնէ իր գործունէութեան վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը եւ հաշիւները:

Ի դիմաց Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովին
Ատենադպիր Առաքել Զաքրեան
(Կնիք)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋԻ առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

= Այո՛, — վրա՛յ բերաւ — քիչ մը անհանգիստ է քանի մը օրէ ի վեր...

— Ես ալ անանկ ենթադրեցի...

Սուրէն դուրս ելաւ մտահոգ վիճակի մէջ:

Սե՛ղմ, շատ սեղմ մթնոլորտ մը կար: Ճնշիչ բան մը ամէն կողմ, ամիսներ շարունակ: Դուրսէն ո՛չ մէկ լուր: Շշուկներ միայն: Չար ու բարի: Մունետիկ մը Աստուծուն օրը «յաղթանակ» կը հաղորդէ: Զինուորներ. ամէն կողմ զինուորներ: Ռուսական նահանջի լուրեր: Զեկոյցներ: Ճիշդ ա՛: Կանանչ դրօշակ ու աղաղակող ամբոխ: Կարպաթեան ճակատի լուրեր: Հինտէնպուրկ... ուռա՛»: Տենդոտ շարժում: Ոչ մէկ հայերէն թերթ: Դադրած է եւ տեղականը: Տենդոտ շարժում, նաեւ, հայ համայնքին մէջ: Օրըստօրէ մթագնող տրամադրութիւն: Գիշերները, մութ պատուհաններու ետին՝ յուսալի ու յոռետես սպասումներ: «Նայէ՛, նայէ՛, ծովուն վրայ լոյս մը կայ...»: «Ա՛խ, անոնք ըլլային...»: «Գիշեր մը պիտ՛ գան, էջէ Աստուած»:

Սարսափ ուրիշ պատուհանէ մը ներս: Կամ նոյն պատուհանէն ներս քիչ յետոյ.— «Զինուորներ են» — «Այո՛, մօտեցա՞ն» — «ո՛չ, կ'անցնին կոր» — «ո՛ւր, վա՛ր առ լոյսը ք'աղջի»: Ու սարսափին անստուգութեան ձմեռ մը ամբողջ: Նաեւ գարուն: Յարաբերումի անկարելիութիւն շրջաններու հետ: Գաղտնի սուրհանդակներ: Առտու մը, անակնկալօրէն, Պոլսէն նամակ մը ստացաւ Սուրէն: Եկած էր հինէն տրուած հասցէի մը, — այրի կնոջ մը անունով: Վանցեանին գիրն էր. «... Հրահանգի մի սպասէք: Շարժեցէք տեղւոյն պայմաններուն համաձայն: Անհովիւ հօտ դարձեր ենք: Ո՛չ մէկ լուր մեկնողներէն»:

Սուրէն աւելի մտահոգուեցաւ: Առջի օրերու իր լաւատեսութիւնը այլ եւս տեղի տուած էր յոռետեսութեան մը առջեւ: Նոյնը Դիմաքսեանը: Եկած էր ժողովէն՝ վտանգաւոր ճամբորդութիւն մը կատարելով: Աւագ անցած էր Կովկաս: Հեռուէ հեռու շշուկներ կային կամաւորական շարժման մասին:

Նոյն օրերուն էր որ զինուորահաւաքման ճիւղի հրամանատարին մէկ հրահանգը հաղորդուեցաւ, ուղղուած զինուորական տարիք ունեցող, բայց չներկայացող Հայերուն: Սուրէն եւս, երկու օր առաջ կանչուած դասակարգին կը պատկանէր: Այս պարագան Աստղիկը մատներ էր արտակարգ յուզման մը: Մանաւանդ որ, գիշերը, պարտէզը, իր ու Սուրէնի հանդիպման պահուն, վերջինս յայտարարեր էր թէ ինք չէր այն անձը, որ կարող է պահուըտիլ: Յաջորդ օրը ուրիշ պարագայ մը եկեր այլապէս խռովեր էր Աստղիկը: Դաւիթ էֆէնտի վճարած ըլլալով Յակոբին զինուորական փրկագինը.

— Քէպապճեանն, — ըսեր էր — ա՛լ կարգի դրի ամէն բան, տղաս քովս է. դրամը, գիտե՞ս ա, ամէն բան է աշխարհի մէջ... հիմա կը մնայ սա մէկալ գործը գլուխ հանել... այս շաբթու անինք լմնցնենք, կապինք սա տղուս ոտքը:

Ու Քէպապճեան տուն եկեր էր վճռական որոշման մը համար: Կանչեր էր Աստղիկը: Խօսեր: Եւ սակայն, կրկին բախումը սկսեր էր առաջին բառէն:

Նոյն պահուն, Սուրէնենց պարտէզը կանգնած կը խօսէին Թագուհի հանըմ եւ Սիրան:

— Սիրան, աղջիկս, ինտո՞ր ես — ու կը ժպտէր Թագուհի հանըմ:

= Դեռ բան չկայ, մայրիկ, — կը խնդար իր կարգին, Սիրան:

— Ուղուրըզնէ՛ր, չունենա՞ք, քա, պզտիկ մը..

— Չեմ ուզեր, Աշոտն ալ չուզեր կոր...

— Ամօթ է քա, աղջիկս, հալխը ի՞նչ կ'ըսէ...

= Է՛, սա հալխը... մի՛շտ հալխին ըսելիքը կ'ըսես դուն ալ... հալխին գերի՛ն ես, մայրի՛կ...

— Աղէ՛կ, ամա, զաւակ չունիմ ըսելով պըտը լաս օր մը...

=Հա՛, գունունիս ալ չէ՛ս լարկոր, կարծես...

Ու, նոյն պահուն, լալու ձայն մը առեր էին: Լաեր էին, երկուքն ալ: Աստղիկին ձայնն էր: Կը հեկեկար մանկան մը պէս, ու կը լսէին, որոշապէս իր բառերը:

— Կ'երթա՛մ, քանի որ այդպէս է... Ի՞նչ ընեմ այս ճոխութիւնը երբ իմ հոգիս մութ ու աղքատ պիտի մնայ...

= Աստղի՛կ, աղջիկս, մի այդպէս պատասխաներ հօրդ...

— Եթէ հայր է, թող մտիկ ընէ, ուրեմն, զաւկին ձայնը..

Թագուհի հանըմ ու Սիրան իրարու նայեցան: Ու յիշեցին, րոպէապէս, շատ առաջ իրենց վէճը... Միշտ նոյն պատկերն էր... Միշտ նոյն բախումը հիներուն ու նորերուն...

Սուրէնի ու Աստղիկի խռովքը աւելի շատցաւ, երբ տէր Մեսրոպ հայրը յայտնեց թէ Դաւիթ էֆէնտին կանչած է զինքը ու յայտնած թէ յաջորդ շաբաթ իրիկուն նշանախօսութիւնը պէտք է կատարուի:

— Մե՛նք ալ քու ծուխդ ենք, Քէպապճեաննենք ալ, տէր հայրս, — ըսեր էր — սանկ սօնթօրլու նշան մը կ'ուզեմ... Յակոբս, գիտես ա, մէկ հատիկ մանչս ըլլալէն զատ, մէկ հատիկ ալ տղայ է...

Եւ սակայն դէպքերը այլ ձեւով կը հասունային:

Օր մը վերջ, կուսակալը կանչելով իր մօտ Կիւրեղեան սրբազանը, յանձնարարեց «յորդորել ժողովուրդը, կատարելու իր պարտականութիւնը բարեխնամ կառավարութեան նկատմամբ եւ չանսալ դէշ խորհրդատուներու խօսքերուն»...

Սրբազանը ի զուր ճգնեցաւ՝ բացատրել թէ խորհրդատուներ չկային եւ թէ հայ ժողովուրդը, ինչպէս մի՛շտ, այս անգամ եւս սիրայօժար պիտի ուզէր աջակցիլ:

Ու բաժնուեցաւ կուսակալէն, ազդուած անոր չափազանց սառն վերաբերումէն:

Կ. ՄՍՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

հարիւր հազարաւոր անգործներ հեռացնել կեդրոններէն, ուր քաղաքական կռիւները կը շատնան։

Կառավարութեան անդամներուն մէջ, կարեւոր մաս մը կը ջանայ պարտադրել իր տեսակէտը ստեղծելու համար աշխատանքի բանակը» որ բաղկացած պիտի ըլլայ քանի մը հարիւր հազար երիտասարդներէ, 17էն 30 տարու։

Ասոնք պիտի անցնին բժշկական քննութենէ եւ աշխատանքէ զերծ չպիտի ըլլան, եթէ բժշկական քննութիւնը չհաստատէ անոնց տկարութիւնը։

Այս աշխատաւորները պիտի կազմակերպուին զինուորական կարգապահութեամբ, նախկին սպաներու հրամանատարութեան տակ։

Կառավարութիւնը ստացած է նաեւ աշխատանքի բանակի ծրագիր մը, որ կը նախատեսէ 200,000 հոգիի կազմակերպումը, մինչեւ 500,000ի բարձրացնելու համար ի հարկին։

Այս բանակին կազմակերպումն ու պահպանումը պիտի արժէ տարեկան 200 միլիոն մառք (1 միլիառ 200 միլիոն ֆրանք)։

Սոքթ. Հ. Եազմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Նէվշէհիրլեան եւ զաւակները (Լոնտոն), Այրի Տիկ. Հ. Բ. Շահպազ եւ զաւակը, Պ. Օ. Լուսինեան, Այրի Տիկին Ա. Վարդանեան եւ զաւակները (Սոֆիա), կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ զարմուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՒՓԻՄԷ ԵԱԶՄԱՃԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 11ին, իր բնակարանին մէջ 2 rue Béringier, Արժանթէօյլ, ուր պիտի կատարուի կրօնական արարողութիւնը, այսօր Հինգշաբթի, 14 Յուլիս, ժամը 14.45ին։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Արժանթէօյի գերեզմանատան մէջ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շոգեկառքը կառ Սէն Լազարէն կը մեկնի ժամը 13.46ին եւ 14ին։ Թրամ ուէյ թիւ 40 փլաս Քլիշի-Արժանթէօյ կայարան, օթօպիւս 39)40 Մատլէն Արժանթէօյ կայարան։

Մարսէյլ, Տիկ. Ս.— 200։
Լա Շաս, Ս. Գ.— 142.40։
Լիվըրփուլ, Գ. Գ.— 180։
Մարսէյլ, Գործ.— 936։
Ռուէսէ Վասէ Պիլ.— 35։
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։
Պուա Քոլոմպ, Ճէֆ.— 140։
Լիոն, Տիկ. Ս. Ս.— 140։
Լիոն, Ղ.— 30։
Քոլոմպ, Փաթ.— 35։
Արժանթէօյլ, Թ. Ա.— 35։
Քրիւազ, Խուրշ.— 30։
Պերլին, Ե. Տ. Մ.— 250։
Ֆրանքֆորթ, Խ. Վ.— 100։
Վիլֆրանշ, Խիկ.— 110։
Սարսէլ, Խ. Վ.— 70։
Սէն Թ'Օպան, Ա. Զ.— 70։
Նիս, Մ. Տ.— 35։
Փրակա, Ն. Պ.— 100։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քան լա Պօքքա, Մ. Տ.— 70։
Առնուվիլ-լէ-Կոնէս, Ռ. Մ.— 30։
Պերլին, Ռ. Վ.— 100։
Թուլոն, Կրէ.— 70։
Սէն Թ'Օպան, Խաչ.— 35։
Շաս, Ապր.— 25։
Թունուզ, Է. Վ.— 100։
Պոլէն, Թ. Մ.— 35։
Տէսին, Պատ. Մ.— 5։
Ալֆորվիլ, Ռ. Յ.— 100։
Ժուայնէօզ, Ա. Մ.— 70։
Ռըթէլ, Աք.— 70։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Շավիլ, Մ. Մ.— 100։
Միլան, Գործ.— 103 լիրէթ 25։
Մարսէյլ, Ն. Ի.— 70։ Շրկեցինք։
Լիոն, Մել.— 15։
Շաթու, Զէն.— 70։
Քոկըլէն, Պ. Ֆ.— 35։
Պէր լա Պուաք, Վարդ.— 70։
Սէն Թրոփէզ, Հ. Զ.— 35։
Լիոն-Վէզ, Ա. Տ.— 35։
Մորիաթէլ, Պ. Ռ.— 15։
Ռոմէնվիլ, Ա. Էրմ.— 100։
Պերլին. Բ. Ռ.— 200։
Տիկուան, Համ.— 35։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կարմիր Խաչի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՀՐԱՒԷՐ

Վէնսէնի եւ շրջակայից երկսեռ
հայրենակիցներուն

Դպրոցասէրի կեդրոնական վարչութիւնը՝ յառաջիկայ վերամուտին 1 Հոկտ. 1932ին Վէնսէնի մէջ մանկապարտէզ մը բանալու հաւանութիւնը պաշտօնապէս տեղեկագրած ըլլալով. Վէնսէնի եւ շրջանի երկսեռ ազգայինները ընդհ. խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 8 Ave. de Paris, Vincennes.

Ծանօթ.— Կը խնդրուի Փարիզահայ թերթերէ արտատպել ներկայ կոչը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարապետ Թումասեան, որ կը գտնուէր San Vincente Pueblo de Quintas Sukino, F. C. 5 Buenos Airès (Rép. Argentine)։ Իմացնել իր եղբօր՝ Լեւոն Սաստուրեանի, 11 rue Descartes, Asnières, Seine, France.

Յ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ Քոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Խաժակ ակումբին մէջ։ Օրակարգ՝ Անցեալ երկու ժողովներու շարունակութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ, մեր կուսակցական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՏՈՒԿ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արուարձաններու եւ քաղաքի բոլոր ընկերները, Քրիստափոր, Ռոստոմ, Իշխան, Ակնունի, Վռամեան, Զաւարեան, Համազասպ, ընկ. Կարօ, Ատօ, Վրէժ խումբերն ու ենթակոմիտէները, նախորդ ժողովի վայրը, այսօր Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Ստիպողական եւ կարեւոր օրակարգ։

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Վա՜յ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս։ — Հարցրեց Բոռը ծունկի գալով նրա կողքին։ — Աստուած իմ, մի տեսէք, տիկին։

Երեխայի ուսն ու բաճկոնիկը ծածկուած էր արիւնով։

— Ասա՛ տեսնեմ ի՞նչ է պատահել.

— շարունակեց Բոռը քաղցր ձայնով։

— Ընկա՞ր. ո՞չ. ծեծեցի՞ն. այդպէս էլ կարծո՞ւմ էի. ո՞վ։

— Քեռիս։

— Հա՞. դէ, ի հարկէ։ Ե՞րբ։

— Այս առաւօտ։ Հարբած էր, ես էլ... ես էլ...

— Դու էլ ընկար ձեռքի տակ. չէ՞։ Երբ մարդ հարբած է լինում, նրա ձեռքի տակ չպէտք է ընկնել, տղաս։ Հարբածները այդ մէկը չեն սիրում։ Հիմի ի՞նչ անենք այս փոքրիկին, տիկին։ Եկ լոյսին, մի ուզդ տեսնեմ։ Դիկիր վիզս, քեզ ոչինչ չեմ անի ես։

Ա՛յ, այդպէս։

Գրկեց երեխային, անց կացրեց փողոցի միւս կողմը ու գրաւ քարէ լայն ցանկորմին։ Հանեց գրպանից դանակը ու երեխայի գլուխը իր կրծքին թեքելով ճարպիկութեամբ կտրեց հագուստի պատռած թեւը, մինչ Ջեմման բռնել էր վիրաւոր ձեռքը։ Ուսը սաստիկ ջարդուած էր եւ ուռած, մի խոր պատռուածք էլ ձեռքի երեսին։

— Ինչպէ՛ս է կարողացել ծեծել այսպէս մի պստիկ երեխային. — ասաց Բոռը թաշկինակը փաթաթելով նրա ձեռքին, որպէս զի հագուստին չքսուի։ — Ինչո՞վ է խփել քեզ։

— Կրակի խառնիչով։ Ես փող էի խնդրում, իսկ նա վեր կալաւ խառնիչը ու խփեց։

Բոռը ցնցուեց։

— Շատ ցա՞ւ.— ասաց նա մեղմ։

— Նա խփեց խառնիչով, ես էլ փախայ։ Փախայ, որովհետեւ խփում էր։

— Ու ամբողջ օրը թափառում էիր առանց բան ուտելու։

Պատասխանի փոխարէն երեխան վերսկսեց լացը։ Իսկ Բոռը վերցրեց նրան ցանկորմից։

— Բան չկայ, բան չկայ. մենք քեզ կը բժշկենք։ Միայն ինչպէս անենք որ մի կառք ճարէինք։ Վախում եմ նրանք բոլորն էլ թատրոնի առաջ դրնուած լինեն, ներկայացում կայ այսօր։ Շատ ցաւում եմ, տիկին, որ ձեզ այսպէս ման եմ ածում քաղաքում, բայց...

— Ես կը գամ ձեզ հետ։ Կարելի է օգնութեանս պէտք լինի։ Բայց կարո՞ղ էք այդպէս տանէք այդքան հեռուն. ծանր չէ՞։

— Ա՛, տանելը ոչինչ, հանգիստ եղէք։

Թատրոնի առաջ մի քանի կառք կար միայն ու բոլորն էլ վարձուած։ Ներկայացումը վերջանում էր ու հանդիսականներից շատերը արդէն գնացել էին։ Ջիտայի անունը մեծ տառերով տպուած էր պատի յայտարարութիւններին. մասնակցում էր բալէտին։ Խնդրելով Ջեմմային, որ մի վայրկեան սպասի՝ Բոռը մօտեցաւ դերասանների մուտքին ու դիմեց ծառաներից մէկին։

— Տիկին Ռէննին արդէն գնա՞ց։

— Ո՛չ, պարոն. — պատասխանեց ծառան, զարմացած նայելով այդ լաւ հագնուած պարոնին որ մի փողոցի երեխայ էր գրկել։ — Տիկին Ռէննին կարծեմ մեկնելու վրայ է։ Ահա նրա կառքը։ Ա՛յ, եւ ինքը։

Ջիտան իջնում էր սանդուղներից՝ մի հեծալայի թեւից կախուած։ Նա թովիչ կերպով գեղեցիկ էր իր բաց կարմիր թաւիշ վերարկուին մէջ, որ ձգել էր պարահանդէսի հագուստի վրայից. ջայլամի փետուրներից մի ահագին հովահար կախուած էր կողքին։ Մուտքի վրայ կանգ առաւ, քաշեց ձեռքը սպայի թեւից ու ապշած մօտեցաւ Բոռին։

— Ֆելիչէ, — բացագանչեց շունչը կտրած. — աս ի՞նչ բան է։

— Փողոցում գտայ, բոլորովին ջարդուած ու անօթի։ Պէտք է կարելիին չափ շուտ տուն հասցնել, եւ քանի որ ոչ մի տեղ կառք չի ճարւում, կը խնդրէի ձերը։

— Ֆելիչէ, այդ սարսափելի մանուկին հօր տունը տանելու չէ՞ք։ Կանչեցէք մի ոստիկան, կը տանի ապաստանարան կամ մի այլ տեղ։ Քաղաքի բոլոր թափառականներին հօ՛ չի կարելի տուն հաւաքել։

— Երեխան հիւանդ է. — շարունակեց Բոռ, — վաղը կարելի է ապաստանարան ուղարկենք, բայց նախ եւ առաջ պէտք է տանել ու կերակրել։

Ջիտան զզուանքի մի ծամածռութիւն արաւ։

— Տեսէք, ինչպէս թեքել է գլուխը ձեզ։ Ի՛նչ կեղտոտ է, ինչպէս կարելի է։

Ռիվարէզը նայեց նրան կատաղած։

— Անօթի՛ է, — ասաց խիստ — դուք անշուշտ չէք հասկանում, թէ դա ինչ ասել է։

— Պարոն Ռիվարէզ, — միջամտեց Ջեմման, — իմ բնակարանս այստեղից հեռու չէ, տանենք երեխային այնտեղ, եւ եթէ կառք գտնել չկարողանանք թող մնայ գիշերը ինձ մօտ։

Բոռը արագ դարձաւ նրան։

— Համաձա՞յն էք. — հարցրեց Ջեմման։

— Ի հարկէ։ Գիշեր բարի, տիկին Ռէննի։

Գնչուհին մի սառն գլխի բարեւով թափ տուաւ ուսերը, զայրացկոտ տուաւ նորից սպայի թեւը, հաւաքեց փէշը ու սահեց նրանց կողքով դէպի կառքը, որն իր ձեռքից խլել էին ուզում։

— Ես վերջը կ'ուղարկեմ կառքը ձեր եւեւից, պարոն Ռիվարէզ։ — ասաց Ջիտան, կանգ առնելով դրան առաջ։

— Լա՛ւ։

Իջաւ փողոց, հասցէն տուեց կառապանին ու վերադարձաւ Ջեմմային իր բեռան հետ։

Կէտային քնած չէր, սպասում էր տիրուհուն. եւ լսելով պատահածը վազ տուեց շուտով տաք ջուր ճարելու եւ ուրիշ ինչ որ պէտք էր վիրակապելու համար։

Երեխային աթոռին դնելով, Բոռը ծունկի եկաւ նրա մօտ, եւ զգուշութեամբ հանելով նրանից քրքրուած հագուստը լուանում ու կապում էր վէրքերը թեթեւ ու վարպետ։ Երբ աւարտեց լուացումը ու փաթաթեց նրան մի տաք ծածկոցի մէջ՝ ներս մտաւ Ջեմման մատուցարանը ձեռքին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒԼԻՍ 1932
16 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1932 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ»Ը

Եթէ դաշնագրերը չզօրեցին կազմակերպելու, հաստատելու և ամրապնդելու խաղաղութիւնը, դժուար թէ որ եւ է համաձայնագրով՝ կարելի ըլլայ երկիրները եւ անոնց ղեկավար մտքերը իրար կապել վստահութեան կամուրջներով:

Միջազգային խառնակոյտ այս կացութեան մէջ, զուարճալի դիւտ մըն է որ հրապարակ կը նետեն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները՝ իրենց «վստահութեան համաձայնագիր»ով:

Լօզանի ժողովէն յետոյ, որ կրնայ վերարքացուիլ... նախկին դժուարութիւնները աւելի եւս սաստկացումով, ի՞նչ է որ կ'ուզեն իրենց այս նորութիւնով:

Հրաւիրել պետութիւնները որ իրենց միջեւ կարգ մը հարցերը քննելու եւ լուծելու՝ անկեղծ մտադրութեամբ:

Այդ իսկ է խնդիրը:

Որովհետեւ, միջազգային փոխադարձ վստահութիւնը եթէ պէտք է բխէր ու տարածուէր մանաւանդ Լօզանէն, գիտենք սակայն թէ կնքուած համաձայնութիւնը դժուարութեամբ կը պարտկէ խոր դժգոհութիւններ:

Ֆրանսա միլիառներու կորուստով փրկեց իր մեկուսացումը: Իսկ նիւթական հսկայ շահը զոր Գերմանիա ապահովեց Լօզանի մէջ՝ չի զուգակշռեր իր քաղաքական պահանջներու ձախողութիւնը: Պայքարն ուրեմն Գերմանիոյ կողմէ՝ Ֆրանսայի զօրեղ ընդդիմութեամբ՝ կը մնայ առ այժմ առկախ եւ կը շարունակէ ըլլալ նոր վէճերու, անհամաձայնութեանց եւ անվստահութեան արտայայտութեանց հնոց մը:

Իսկ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովը որ սայթաքումէ սայթաքում կ'երթայ իր խախուտ հանգրուանին, կենդանի պատկերը կը կազմէ անվստահութեան մթնոլորտին:

Պարզ է թէ երբ իւրաքանչիւր պետութիւն միմիայն իր կողմը կը քաշէ, իրեն համար անառարկելի փաստերու շարանով մը, երբեմն ամէն ճամբայ կը կորսուի խաչաձեւումներու գրոհին տակ: Եւ այս միջավայրին մէջ է որ Հուվըրի զինաթափութեան ծրագիրը՝ եկաւ դուռ բանալու խաղաղասիրական նոր ճամբու:

Անցեալ շաբթու գումարուած զինաթափութեան ընդհանուր յանձնաժողովին մէջ՝ բոլոր պատուիրակութիւնները մրցման ելեր էին առաւելագոյն գովեստ շռայլելու ամերիկեան ծրագրին, բայց եզրափակելու համար վերապահումներով...

Իսկ Անգլիա չգոհանալով առաջարկներու անսպառ մթերքէն, իր կողմէ կը ներկայացնէր հակառաջարկներ: Համակրանք՝ Հուվըրի ցամաքային զինաթափութեան ծրագրին: Բայց մերժում նաւային զինաթափութեան առաջարկներուն, զոր կը նկատէ միմիայն նպաստաւոր Միացեալ-Նահանգներու համար: Ֆրանսա ինքզինքը նկատելով ամէնէն աւելի վտանգուածը ցամաքի վրայ, կասկածով կը նայի ամէն առաջարկի որ կրնայ նպաստել Գերմանիոյ զինական զօրացման:

Ու դերերու այլանդակ շրջումով մը՝ Ժընեւի քաոսին մէջ՝ խաղաղութեան ու զինաթափութեան ճրագը կը բռնէ խորհրդային պատուիրակութիւնը...

Հուվըրի ծրագիրը ներկայացնելով մէկտեղ իւրաքանչիւրին կողմէ ընդունելի տրամադրութիւններ՝ անպատեհութիւնն ունի կրկին արծարծելու սկզբունքի վէճեր, որոնք կը միտին խաղաղութեան քաղցր խօսքերու տարափին տակ խեղդելու իւրաքանչիւրին զինապաշտ հակումներն ու առով՝ անգամ մը եւս ձգձգելու ժողովին աշխատանքները:

Հուվըրի առաջարկները՝ առանց իրարմէ անջատելու ծովային, ցամաքային ու օդային զինաթափութեան հարցերը, կը ձգտին օրինականացնել եւ ամրացնել իւրաքանչիւր երկրի պաշտպանութեան միջոցները՝ տկարացնելով յարձակողական զէնքերը:

Ընդունուած սկզբունք բոլորին կողմէ: Բայց միայն սկզբունք որ իր գործադրութիւնը կը փնտռէ ու չի գտներ:

Ու Միացեալ-Նահանգներու նախագահը մեկնելով այս սկզբունքէն, կ'առաջարկէ մէկ երրորդ չափով նուազեցնել բոլոր սպառազինումները, նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի ներքին կարգապահական, եւ արտաքին յարձակման դէմ՝ պաշտպանութեան ուժերու պէտքերը:

Եթէ արտասանուած ճառերն իմաստ մը ունին եւ կը ներկայացնեն գործնական արժէք մը, Հուվըրի առաջարկներուն պէտք չէր մնար արդէն եւ անոնցմէ շատ առաջ, պետութիւնները կրնային համաձայնած ըլլալ գոնէ զինաթափութեան համեստ, այլ ընդհանուր ծրագրի մը շուրջ:

Հուվըրի առաջարկներուն առթիւ արտասանուած ճառերը սակայն, անգամ մը եւս ցայտուն կերպով կը շեշտեն սադրանքի, կեղծիքի եւ անվստահութեան ոգին որ կը տիրապետէ միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

Ու այդ ոգին չէզոքացնելու ջանքերը՝ որոնց մէկ նոր փորձն է անգլօ-ֆրանսական «վստահութեան համաձայնագիր»ը, տպաւորութիւնը կը ձգեն պողպատին զարնուած կայծին հարուածներու:

Համաձայնագրին լուրը հազիւ հաղորդուած, արդէն դժգոհութեան ու կասկածի ձայներ կը բարձրանան Ամերիկայէն, որ իր դէմ ուղղուած խաղ մը կը նկատէ:

Ու «վստահութեան» համաձայնութիւնը խախտելու լաւագոյն եղանակը կը կարծէ գտած ըլլալ՝ Ժընեւի իր պատուիրակութեան միջոցով՝ նոր եւ ուժգին յարձակում մը գործելու Զինաթափութեան ժողովին վրայ:

Ամէն մարդ վրէժ լուծելու իր եղանակն ունի աշխարհի մը մէջ, ուր ամէն բանէ վեր՝ կը տիրէ կասկածը:

Ու վստահութիւն մը որ պէտքը կը տեսնէ պայմանագրութեան մը կապուելու, պարզ է թէ նախ ինքզինքէն իսկ կը կասկածի:

Մ. Ե.

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—)(o)(—

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնախումբի նիստը որ քանի մը յետաձգումներէ յետոյ, նշանակուած էր երեքշաբթի օրուան համար, բոլորովին յետաձգուեցաւ ցնոր տնօրինութիւն:

Այս յետաձգումներուն պատճառ ցոյց կը տրուի կարգ մը պատուիրակութեանց փափաքը փոփոխուած տեսնելու Պ. Պընէշի կողմէ մշակուած բանաձեւին մէկ քանի կէտերը: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մասնաւորաբար կը պնդէ որ բանաձեւին վերջին մասը աւելի յստակօրէն ի նպաստ արտայայտուի Հուվըրի ծրագրին հանդէպ:

Միւս կողմէ, երկրորդական ուժ պետութիւններ կը պահանջեն որ Պ. Պընէշի բանաձեւը աւելի լայն տեղ տայ իրենց թելադրութիւններուն, ինչպէս օդային ռմբակոծման պարագան, զոր բացարձակապէս կ'ուզեն արգիլուած տեսնել:

× Զինաթափութեան ժողովին խորհրդային պատուիրակութիւնը հրատարակութեան տուաւ հետեւեալ գեկոյցը.

— Խորհրդային պատուիրակութիւնը ստացած ըլլալով յուլիս 11ին հրապարակուած բանաձեւը, Սըր Ճօն Սայմընի եւ Պ. Պընէշի յանձնեց խորհրդային պատուիրակութեան նուազագոյն պահանջները, որոնք եթէ չընդունուին, այս պատուիրակութիւնը չպիտի կրնայ ընդունելի նկատել որ եւ է որոշում:

«Այս պահանջներուն էական սկզբունքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով:

1.— Որակական կրճատում՝ գոյութիւն ունեցող բոլոր սպառազինութեանց: Զինաթափութեան առաջին հանգրուան 33 1/3 % առ նուազն, բացառութիւն նկատելով փոքր պետութիւնները եւ միջազգային դաշնագրերով զինաթափուած պետութիւնները:

2.— Ամբողջական ջնջում ռմբաձիգ օդանաւերու:

2.— Ամէն տեսակ յարձակողական հրասայլերու ջնջում:

4.— Սահմանափակում ցամաքային շարժուն հրետանիի, վերածելով առաւելագոյն 100 միլիմեդր փողային տրամագծի: Նոյնպէս ծովային հրետանիի համար:

5.— Խորհրդաժողովի երկու նստաշրջաններու միջեւ գոյութիւն ունեցող ժամանակի ընթացքին, դիւանը պէտք է մշակէ 33 1/3 %ի կրճատման սկզբունքին գործադրութեան վերաբերեալ գործնական ծրագիր մը՝ պատերազմական նաւերու բոլոր տեսակներու զինաթափութեան համար:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ

Ամերիկեան վեթերանները կը շարունակեն խումբ խումբ հսկել ամերիկեան Ծերակոյտին պալատին առջեւ եւ վերջին նիզեր կը թափեն՝ իրենց թշուառութեան վրայ՝ ուշադրութիւնը հրաւիրելու ծերակուտականներուն եւ երեսփոխաններուն, նախ քան նստաշրջանի փակումը:

Լեհ գիւղացիները կ'ըմբոստանան

Տանենհինգ օրուան մէջ, երկրորդ անգամ ըլլալով Լեհաստանի կարգ մը շրջանակներուն մէջ, գիւղացիները ըմբոստացած են ընդդէմ նոր տուրքերու:

Երկու շաբաթ առաջ, Լիսքօ գիւղին մէջ բնակիչները յարձակում գործեր էին ոստիկաններուն վրայ, որոնք եկեր էին նոր տուրքերը պարտադրելու:

Եասովի մէջ, նախորդ օր, գիւղացիները մերժեցին տուրքերը վճարել եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին ոստիկանապայ մը: Օգնական ուժեր հասան, որոնք սակայն ստիպուեցան նահանջել՝ գիւղացիներու սպառնական կեցուածքին հանդէպ: Դէմ դէմի կռիւ բացուեցաւ: Երեք գիւղացիներ սպաննուեցան եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Վստահութեան համաձայնութիւն» մը

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՋԵՒ

Երեսփ. ժողովի արտաքին եւ նիւթական յանձնախումբերուն առջեւ զեկոյց մը տալէ յետոյ, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած է «վստահութեան համաձայնութիւն» մը, յատուկ ծրագրի մը վրայ, որ պիտի նպաստէ աշխարհի խաղաղութեան:

Ստորեւ «վստահութեան համաձայնագիրը»:

«Լօզանի խորհրդաժողովէն ելող վերջնական համաձայնագրին յայտարարութեան մէջ, ստորագիր պետութիւնները այն յոյսը յայտնած էին թէ համաձայնութիւնը որ գոյացաւ, տեղի պիտի տայ ուրիշ նոր համաձայնութեանց, թէ այդ համաձայնութիւնները այնքան աւելի դիւրութեամբ պիտի կնքուին, որքան ժողովուրդները ուժ տան Լօզանի համաձայնութեան՝ ի նպաստ խաղաղութեան, տնտեսական եւ քաղաքական տեսակէտով:

Նոյն յայտարարութեան մէջ, ստորագիր պետութիւնները իրենց մտադրութիւնը յայտնած են ներկայ եւ ապագայ հարցերը լուծելու այն ոգիով՝ որ տուն տուաւ Լօզանի համաձայնութեան:

Այս գաղափարներէն ներշնչուելով, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները որոշած են իրենք իսկ անմիջական եւ փոխադարձ ճիգ մը կատարել, ինչպէս պարզուած է ստորեւ.

1) Համաձայն Ազգերու Դաշինքին ոգիին, մտադրութիւնն ունին անկեղծութեամբ ձեռնարկելու կարծիքի փոխանակութեան մը՝ իրենց ծանօթ բոլոր այն հարցերուն մասին, որոնք նոյն ծագումն ունին՝ ինչ որ Լօզանի մէջ կարգադրուած հարցը եւ կը վերաբերին եւրոպական պետութեանց: Կը յուսան թէ ուրիշ կառավարութիւններ ալ, պիտի ուզեն միանալ իրենց՝ որդեգրելու համար նոյն գործելակերպը:

2) Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները մտադրութիւնն ունին միասին եւ Ժընեւի միւս պատուիրակութեանց հետ աշխատելու, զինաթափութեան հարցին մէջ փնտռելու համար լուծում մը որ շահագրգռուած բոլոր պետութեանց համար նպաստաւոր եւ արդար ըլլայ:

3) Իրարու եւ միւս շահագրգռուած պետութեանց հետ պիտի խորհրդակցին, հաստատելու համար համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին գործնական եւ խնամուած պատրաստութիւնը:

4) Սպասելով երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական նոր դաշնագրի մը կնքման՝ յետագային, երկու կառավարութիւնները պիտի զգուշանան որ եւ է արարք որ միւս երկրի շահերուն վնասելու հանգամանքը կրէ:

Իսկ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ՝ այս համաձայնութեան մասին խօսեցաւ արտաքին նախարարը Ճօն Սայմըն: Այս համաձայնութիւնն, ըսաւ, մաս չի կազմեր Լօզանի համաձայնութեան: Նաեւ անոր յարակից կամ յաւելուածական համաձայնութիւն մըն ալ չէ որ հատուցումներու հարցին մէջ կնքուած համաձայնութեան շուրջ շփոթութիւն առնէ: Այլ աւելի, եւրոպական պետութեանց ուղղուած հրաւէր մըն է կատարելու անկեղծութեամբ իրարու հետ յարաբերութիւն մշակելու եւ զանազան հարցերը լուծելու: Ըստ Անգլիոյ արտաքին նախարարին, այս համաձայնութիւնը յոյս կայ որ միւս պետութեանց կողմէ ընդունուի նպաստաւոր տրամադրութիւններով եւ առոր հետեւանքով, կարճ ժամանակի մէջ լուծուին ներկայի դժուարութիւնները:

— «Այս համաձայնութիւնը, ըսաւ, փոխադարձ օժանդակութիւն մըն է նպաստելու որ անմիջապէս իրագործուի Լօզանի մէջ յայտնուած փափաքը՝ լուծուած տեսնելու մնացեալ հարցերն ալ: Օրինակ, ինչ կը վերաբերի զինաթափութեան հարցին, կը կրկնեմ ինչ որ ըսի թէ մտադրութիւն ունիմ Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ գործակցելու Միացեալ-Նահանգներու պատուիրակութեան»:

Հետապնդուած նպատակին իրականացման գալով, Ճօն Սայմըն յայտնեց թէ նոյն օրն իսկ հանդիպում մը ունեցած է Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Պելճիքայի ներկայացուցիչներուն հետ, անոնց ամէն մէկուն յանձնած է համաձայնագրին պատճէնները եւ խնդրած է անոնցմէ որ իրենց կառավարութիւնները հրաւիրեն գործակցութեան:

— «Պէտք կը տեսնեմ շեշտելու թէ համաձայնագրին երեք կէտերը՝ առաջարկներ են ուղղուած գլխաւոր պետութեանց, Եւրոպայի մէջ մտցնելու համար քաղաքական հանդարտութիւն մը, բոլոր վիճելի խնդիրները ենթարկելով բարեկամական եւ անկեղծ վիճաբանութեան, զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ փնտռելով բոլորին համար արդար լուծում մը, նպաստելով համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովին պատրաստութեան, որ պիտի գումարուի աշնան եւ որուն կը յուսանք թէ պիտի մասնակցի Ամերիկան ալ:»

Օթթաւայի խորհրդաժողովը

Քանի մը օրէն կը բացուի Օթթաւայի կայսերական խորհրդաժողովը, որուն ժամանակաւոր պաշտօնական օրակարգը հրատարակութեան տրուեցաւ: Վիճարանութեան դրուելիք հարցերը բաժնուած են երեք մասի.

Ա.— Քննութիւն անգլիական կայսրութեան մաքսային եւ առեւտրական ընդհանուր քաղաքականութեան եւ կայսրութեան առեւտուրը վարող վարչական եղանակին:

Բ.— Նիւթական եւ դրամական հարցեր:

Գ.— Առեւտրական համաձայնութեանց մասին բանակցութիւններ:

ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Գերման ընկերվարականներու կեդրոնը հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի ուղղեց հեռագիր մը, որով ուժգնօրէն կը բողոքէ գերման կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ, որ կ'ըսէ, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ստեղծած է քաղաքացիական պատերազմի նմանող վիճակ մը, եւ կը պահանջէ որ մարտական կազմակերպութիւնները եւ համազգեստները արգիլուին:

Քրիստոնէական սէնտիքաներու կեդրոնը նոյնպէս Հինտէնպուրկի ուղղուած հեռագրով մը կ'անդրադառնայ քաղաքական սիարեկութեան սաստկացման եւ արիւնահեղ դէպքերու յաճախակի կրկնումին եւ կը հրաւիրէ հանրապետութեան նախագահը որ քաղաքական կուսակցութեանց արգիլէ համազգեստ կրել:

× Պարտադիր աշխատանքի կազմակերպումը կանոնադրող հրամանագիրը պիտի հրատարակուի այսօր: Կառավարական շրջանակները կը կարծեն թէ, տրամադրելի միջոցներով, այս տարուան ընթացքին, կարելի պիտի ըլլայ աշխատանքի բանակին մէջ մտցնել 120 — 130,000 անգործ երիտասարդներ:

ԿՐԻԼԷՆԿՕՅԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը յուլիս 11 թուականով կը գրէ.

— Խորհրդային Միութեան արդարադատութեան գործակատարը, Կրիլէնկօն որ յայտնի լենինական մըն է, խօսեցաւ դատաւորներու եւ Չեկայի ներկայացուցիչներու առջեւ եւ թելադրեց որ շարունակեն անխնայ պատերազմը դասակարգային թշնամիներու դէմ որ զանազան պետական հաստատութիւններու մէջ կը վխտան, մասնաւորաբար պարենաւորման հաստատութեան: Անոնք իրենց գերագոյն պարտականութիւնը պիտի համարեն բռնելու եւ պատժելու միջին խաւը եւ շահադէտները, որ զանազան ձեւերով սննդեղէնի գիները կը բարձրացնեն եւ կը ծանրացնեն ներկայ պարենաւորման դժուարութիւնները:

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պէյրութի վերջին Գաւառական ընտրութեանց միջոցին խառնակութեան փորձեր ընող վեց համայնավարներ դատի քաշուած էին:

Դատարանը հաղորդեց սահմանուած պատիժը: Երեքական շաբաթ բանտարկութեան կը դատապարտուին Զատիկ Տատուրեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ Գրիգոր Տանեան: Միւս երեքը երկուքական շաբաթ բանտարկութեան:

ԱՆԳԼԵԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Անգլեւիրլանտական վէճը որ ամիսներէ ի վեր կը տեւէ, նախորդ կէս գիշերին հասաւ իր սաստկութեան գագաթնակէտին, անգլիական մաքսային յատուկ օրէնքին կիրարկումով՝ ընդդէմ իրլանտական ներածումներուն:

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի վերջին նիստին մէջ՝ աշխատաւորական երեսփոխան մը ուշադրութիւնը հրաւիրեց երեսփոխաններուն՝ մաքսային բացառիկ օրէնքին կիրարկման վրայ, եւ յայտարարեց թէ կառավարութեան ընթացքը ներշնչուած չի տեսներ այն բարեկամեցողութեան ոգիէն, որոնք տուն տուեր էին Լօզանի խորհրդակցութիւններուն:

Իրլանտայէն տրուած լուրերու համաձայն, երկրագործական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ, եթէ իրլանտական կառավարութիւնը չդիմէ ազդու միջոցներու՝ օժանդակելու համար երկրագործներուն եւ արտածողներուն, այս վերջինները մէկ քանի շաբթուան ընթացքին՝ սնանկութեան դուռը պիտի հասնին:

Դարձեալ, Իրլանտայէն տրուած լուրերու համաձայն, իրլանտական կառավարութիւնը կը պատրաստուի խորհրդարանին ներկայացնելու օրինագիծ մը, որով մաքսային արտակարգ տուրքերու կ'ենթարկէ անգլիական ներածումները:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱԹԷՆՔԷՆ, ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԵՒ ՀՌՈՄԷՆ ՎԵՐՋ՝ ԺԸՆԵՒ

Մեծ գործի վրայ են Թուրքիոյ վարիչները։ Մէկ քանի ամսուան ընթացքին այս ո՛րքան տենդոտ գործունէութիւն։ Մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք այս որքան փութաջուք այցելութիւն։

Առաջին կարեւոր այցելութիւնը կատարուեցաւ Աթէնք, անցեալ հոկտեմբերի սկիզբը։ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացուեցաւ այդ թուականին։ Ցեղապատերազմեան բարդ հարցերը կարեւոր հաշուեյարդարի մը ենթարկուեցան Աթէնքի մէջ։ Մեծ պատերազմի ընթացքին Թուրքիա եւ Յունաստան ուղղակի չճակատեցան եւրոպական հողամասին վրայ։ Թուրքեւհելլէն թշնամութիւնը իր բոլոր ուժգնութեամբ պայթեցաւ Զինադադարի շրջանին, 1919–1922, արեանմէջ ողողելով Անատոլուի կարեւոր մէկ մասը։ Հելլէններու առժամեայ յաղթանակէն վերջ — որ այնքան դիւրին եղած էր — անյուսալիօրէն աղէտալի եղաւ արդիւնքը։ Ո՛չ միայն հին Յունաստանէն եկած յաղթական բանակը ամօթալի պարտութեամբ մը ծով թափուեցաւ, այլեւ Անատոլուի ամբողջ հին բնակչութիւնը, որ երկար դարերէ ի վեր, նոյնիսկ Օսմանեան տիրապետութենէն առաջ հոն հաստատուած էր, պարտաւորուեցաւ լքել իր հայրենի հողը եւ վերադառնալ հին նախահայրերու հայրենիքը։

Հայկական Հարցէն վերջ, Թուրքիա լուծած էր նաեւ յունական հարցը, որ ծանօթ էր Μεγάλο Ιδέα (Մեծ Գաղափար) անունով, այսինքն Միացեալ Յունաստանի ստեղծումը, Հին Ելլադայի եւ Անատոլուի միացումը, մայրաքաղաք ունենալով Պոլիսը, — Բիւզանդական կայսրութեան վերակենդանացումը։ Այս գաղափարին գլխաւոր առաքեալն էր Կրետացի Վենիզէլոսը, որ տարիներէ ի վեր կը վարէ իր երկրին ճակատագիրը։

Տարակոյս չկայ թէ 1922ի Թրքական յաղթանակը հելլէն բանակին վրայ — չմոռնանք չէզոք աջակցութեամբ եւ մեղսակցութեամբ դաշնակիցներուն — պատմական եւ յիշատակելի պիտի մնայ մանաւանդ անոր համար, որ ատոր շնորհիւ կազմուեցաւ այսօրուան միաձոյլ եւ միատարր Թուրքիան (խօսքը չենք ըներ Քիւրտերուն եւ միւս փոքրամասնութեանց)։ Լօզանի մէջ այս կատարուած իրողութիւնը ընդունելէ վերջ, Վենիզէլոս, Յունաստանի ազգային իտէալներուն մարմնացումը, իր վերջին տարիներու քաղաքական գործունէութիւնը նուիրեց Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան ամրապնդման։ Ամբողջ տասը տարի, 1912ի Պալքանեան պատերազմէն մինչեւ 1922ի հելլէնական գրաւումը իր դիւանագիտական անժխտելի տաղանդը Թուրքան կործանելու եւ զայն բաժան բաժան ընելու յատկացնելէ վերջ, տեղի տուաւ, ընդունեց Յունաստանի պարտութիւնը եւ իրատես քաղաքականութեամբ մը այսօր մեծագոյն բարեկամն ու դաշնակիցը դարձած է երէկի մահացու թշնամիին։

Այս բարեկամութենէն կ'օգտուի Թուրքիան, որ այլեւս «զանցառելի քանակութիւն» մը չի նկատուիր դիւանագիտական աշխարհի աչքին։ Ընդհակառակն Մոտաւոր Արեւելքի մէջ կարեւոր ազդակ մը դարձած է, ոչ անշուշտ անոր համար որ ինքզինք ուժ մը կամ արժէք մը կը ներկայացնէ, այլ պարզապէս իր աշխարհագրական բացառիկ դիրքին համար։ Այս հանգամանքը Սուլթաններու օրով երկար ատեն ծառայեց պետութեանց հաւասարակշռութիւնը պահպանելու եւ Օսմանեան կայսրութիւնը կանգուն մնաց ո՛չ թէ ներքինապէս ապրելու ընդունակ ըլլալուն համար, այլ որովհետեւ Մեծ պետութեանց շահը այդպէս կը պահանջէր։ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ, Աւստրեւհունգարիոյ կամ Գերմանիոյ քաղաքական նկատումները թոյլ չէին տար մէկ անգամէն անդամահատման ենթարկելու զայն՝ ի նպաստ մէկ կամ միւս կողմին։ Մինչեւ որ բացառիկ դէպքեր պատահեցան եւ մեծերը կրցան համաձայնիլ՝ աւարի բաժանման բարդ թնճուկին շուրջ։

Այսօր ալ կացութիւնը նոյնն է։ Մեծ Պատերազմի եւ Զինադադարի վերիվայրումներէն վերջ, գրեթէ բնականոն վիճակ մը ստեղծուած է Մոտաւոր Արեւելքի մէջ։ Գերմանական կնճիռի լուծումէն վերջ, նոյն կացութիւնը պիտի ստեղծուի նաեւ Արեւմուտքի մէջ։

Այն պատճառները, որ երկար ատեն Օսմանեան կայսրութիւնը կանգուն պահեցին, շարժման մէջ դրուած են կրկին։ Այս անգամ գործօնները տարբեր են։

Ռուսիան, հետեւելով ցարերու հին քաղաքականութեան եւ տարուած աշխարհագրական վիճակի պարտադրած պահանջներէն, կը շարունակէ իր անմիջական հակակշիռին ու հսկողութեան տակ պահել Թուրքիան։ Միայն թէ Ռոմանոֆներու մեթոտին բոլորովին հակառակ դրութիւն մը որդեգրելով, այդ հսկողութիւնը կը կատարէ ոչ թէ թշնամական, այլ բարեկամական կերպարանքի տակ։ Միջազգային որ եւ է խնդրի մէջ իրենց դիրքը ճշդելէ առաջ, Էնկիւրիի վարիչները ստիպուած են Մոսկուայի հաւանութիւնն ու հրահանգը ստանալու։ Թուրքերը շատ լաւ կը գիտակցին թէ՝ առանց հիւսիսի զօրաւոր դրացիին բարեհաճութեան, վերջին ծայր վտանգուած է իրենց դիրքը։ Այս ճշմարտութիւնը ամէն առթիւ կը հաստատուի, միւս աշխարհակալ պետութեանց մէջ նախանձ գրգռելու աստիճան։

Հակամարտութեան առաջնորդող այս նախանձէն կ'օգտուի Թուրքիա, իր հողային ամբողջութիւնը պահպանելու եւ միջազգային շուկային մէջ սակարկութեան առարկայ դառնալու համար։

Խորհրդային Միութենէն անմիջապէս վերջ, Թուրքիոյ վրայ հսկողութիւն կատարելու եւ զայն իր օղակին մէջ առնելու յաջողած պետութիւնն է Իտալիան։ Այս հողին վրայ, Մոսկուա եւ Հռոմ համաձայնութեան եզր մը գտած են։ Թուրքիան բաժնուած են ազդեցութեան շրջանակներու։ Կ'աշխատին թոյլ չտալ որ ուրիշներ իրենց քիթը մխրճեն Թուրքիոյ գործերուն մէջ։

Յունաստան եւ Պուլկարիա մաս կը կազմեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ստեղծուած նոր խմբակցութեան, որուն ղեկը կը գտնուի պաշտօնապէս Իտալիոյ ձեռքը։ Հունգարիան մէկ օղակը կը կազմէ նոյն քաղաքական շղթային։

Արեւելեան Եւրոպայի մէջ կազմուած այս նոր ուժը սկսած է կամաց կամաց ուշադրութիւնը գրաւել Արեւմտեան Եւրոպայի աշխարհակալ պետութեանց, մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, որոնք գերմանական ճակատին վրայ աւելի ստրատեգիկ եւ կարեւոր գրաւումներ ունենալով, ցարդ չէին կրցած անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնել այդ կէտին վրայ։

Հիմա որ արեւելեան ճակատին վրայ դէպքերը սկսած են զարգանալ ընթացք առնել, հիմա որ Մոսկուայէն վերջ Հռոմ ալ զօրաւոր դիրք ապահոված է իրեն Թուրքիոյ մէջ, Ֆրանսա եւ Անգլիա մրցումի եկած են Իտալիոյ հետ, Թուրքիան սիրաշահելու եւ զանազան ձեւերով անոր բարեկամութիւնը ապահովելու համար։

Բաց ի դիւանագիտական գաղտնի բանակցութիւններէ, որոնց մասին դժուար է ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ, կարգ մը արտաքին փաստեր թոյլ կուտան հաստատելու Անգլիոյ պետական մարդոց բարեկամական նոր տրամադրութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ։

Նոյնը՝ Ֆրանսայի կողմէ։ Մանաւորապէս վերջին օրերս ստացուած կարգ մը տեղեկութիւններ որ եւ է կասկած չեն ձգեր ֆրանսական նոր քաղաքականութեան նպատակներուն մասին։

Բոլոր այս խաղերուն հետեւանքն այն եղաւ, որ Թուրքիան ընդունուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Երկար ատենէ ի վեր սակարկութիւններ կ'ըլլային այս ուղղութեամբ, առանց որոշ արդիւնքի մը յանգելու։ Խնդիրը հասունցած էր այլ եւս։ Մոսկուա եւ Հռոմ իրենց հաւանութիւնը տուած էին։ Ու Թուրքիան այլ եւս որ եւ է պատճառ չունէր չմասնակցելու Ժընեւի արիսպագոսին։

Յուլիս 6ին Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը արտակարգ նիստ մը գումարելով, որոշեց հրաւիրել Թուրքիան պաշտօնապէս անդամակցելու միջազգային այդ մարմնին։ Այնուհետ է որ բացորոշ կերպով ի յայտ եկաւ պետութեանց նոր դիրքը Թուրքիոյ հանդէպ։ Բոլոր ճառախօսները իրարու հետ կը մրցէին՝ փաղաքշական բառ մը աւելի ըսելու համար Թուրքիոյ հասցէին։ Երէկի ջարդարարն ու վայրենին կը դառնար «հերոսական», «ասպետական»։ Անգլիոյ, Աւստրալիոյ, Ֆրանսայի, Յունաստանի, Իտալիոյ, Պարսկաստանի, Գերմանիոյ, Ճափոնի, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Իրլանտայի, Հնդկաստանի, Աւստրիոյ, նոյնիսկ Քանատայի եւ Քոլոմպիոյ ներկայացուցիչները ջերմ ներբողեաններ հիւսեցին, անգամ մըն ալ ապացուցանելով բարձր սկզբունքներու, արդարութեան եւ ճշմարտութեան բացարձակ ունայնութիւնն ու սնանկութիւնը։

Մանաւորապէս յատկանշական էր Ֆրանսայի պատերազմական նախարար Փոլ Պոնքուրի (նախկին ընկերվարական պետ) ճառը։ Նախարարը ոգեկոչեց Ֆրանսուա Ա.ի եւ Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի միջեւ կնքուած դաշինքը 16րդ դարուն, ցոյց տալու համար թէ Եւրոպայի մէջ Ֆրանսան եղաւ առաջին դաշնակիցն ու բարեկամը Թուրքիոյ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ քրիստոնէութիւնը տակաւին բուռն կռիւ կը մղէր իսլամութեան դէմ։ Կարծես ըսել կ'ուզէր թէ Ֆրանսա հիմա ալ չուզեր առաջնութիւնը ուրիշին տալ, — մանաւանդ Իտալիոյ, որ Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ բուռն հակառակորդ մը դարձած է ֆրանսական ազդեցութեան։

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Էնկիւրիի մնայուն արտաքին գործավարը, շնորհակալութեան հեռագիր մը քաշեց անմիջապէս Փոլ Պոնքուրի։ Հեռագիրը կը վերջանայ սա բառերով.

«Ձեր յայտարարութիւնները կը նըկատեմ բարի նշան մը թէ՝ յառաջիկային պիտի զարգանան ձեր եւ իմ երկրիս միջեւ տիրող բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնց ամրապնդումը փափաքելի է մեր կողմէ եւս նոյնքան անկեղծօրէն, որքան Ձեր վըսեմութեան կողմէ»։

Երբ ասոր վրայ աւելցնենք Էնկիւրիի պաշտօնական շրջանակներէն բըխած կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնց համաձայն ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները նոր դարձակէտի մը վրայ կը գտնուին եւ թէ Ֆրանսա կարգ մը ձեռնարկներ բրած է Թուրքիոյ հաճելի ըլլալու համար, այն ատեն դժուար չըլլար գուշակել թէ՝ Էնկիւրի ո՛րքան պիտի օգտուի դարձեալ աշխարհակալ պետութեանց հակամարտութենէն, ճիշդ այնպէս ինչպէս օգտուած էր օսմանեան կայսրութիւնը, մանաւանդ Սուլթան Համիտի օրով։

Տարակոյս չկայ թէ Ժընեւ երթալով, Թուրքիա մեծապէս պիտի օգտուի, Օսմանեան Հանրային Պարտքը թեթեւցնելու կամ ջնջելու, նաեւ կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովելու ձեւով։ Ու եթէ այդ երաշխաւորութիւնները չունենար, դժուար թէ Մոսկուան արտօնէր իրեն այս քայլը։

Ամէն պարագայի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, Թուրքիա ժամանակաւոր կերպով կ'ապահովէ իր սահմաններուն հետ նաեւ իր քաղաքական անկախութիւնը. նոյնպէս մեծ յոյսեր ունի վերականգնելու իր տնտեսական քայքայուած վիճակը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԷՆ ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրֆայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ աւազակութեան եւ մաքսանենգութեան դէպքերը գրեթէ դադրած են։ Հիւսիսէն հարաւ իջեցուած կենդանիները յանձնուած են իրենց տէրերուն։

Սահմանին վրայ բոլոր այն գիւղերը, որոնք վնասուած էին աւազակներէն, իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն նոր կարգադրութիւններուն մասին։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թուրքերէն լեզուով եւ արաբական տառերով գիրք մը տպուած է վերջերս Պոլսոյ մէջ։ Այս գիրքը կը խօսի նոր օրէնքներուն մասին։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է տպուած բոլոր գիրքերը եւ քննութիւն կը կատարէ՝ հասկնալու համար թէ ո՛ր տպարանէն լոյս տեսած է այդ գիրքը։

ԹԱՒՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յունիս 10ին, դպրոցի փոքր բակում, տեղի ունեցաւ տարեվերջի հանդէսը, ի հարկէ աւելի շուքով, քան վերոյիշեալները։

Տեսչի պաշտօնակատար Պ. Հ. Պանիրեանի զեկուցումից իմացանք, որ ունեցել են 183 ուսման օր։ Տարուայ սկզբում արձանագրուեցին 141 աշակերտ-ուհիներ, 57 տղայ, 84 աղջիկ, տարուայ ընթացքում պակասել են 10 հոգի, տարուայ վերջը ունեցել են 131 հոգի, որոնցից տղայ 52 հոգի, իսկ աղջիկ 79 հոգի։ Ուսուցչական կազմից մահացել է վաստակաւոր դասատու եւ դպրանոցի տեսուչ Գասպար Յակոբեանը՝ փետրուար 27ին, սրտի հիւանդութիւնից։ Բացակայութիւնների միջին թիւը 54,09 է, մինչեւ անցեալ տարի 60 էր։ Աշակերտական գրադարանից օգտուել են 74 հոգի միայն, 34 տղաներ եւ 40 աղջիկներ։ 57 հոգի, դպրոցական գրադարանից չեն օգտուել, որովհետեւ աղքատիկ է գրադարանը, միջին թուով կարդացել են իւրաքանչիւրը 17 կտոր, դուրս գրադարաններից եւս օգտուել են։ Ցանկալի է համարւում, որ կազմուի դպրոցի նախկին ընթացաւարտներից դպրոցի չքաւոր սաներին օժանդակութիւն հասցնող մի միութիւն։

Քննութիւնները դպրոցում տեղի են ունեցել ապրիլ 16ից մինչեւ մայիս 31ը։

131 հոգուց (52 տղայ եւ 79 աղջիկ) փոխադրուել են ընդամէնը 80 հոգի, որոնցից 27 տղայ եւ 53 աղջիկ, մնում են 11 հոգի երկու սեռից որոնցից 8 տղայ եւ 3 աղջիկ, վերաքննելի են 39 հոգի, 16 տղայ եւ 23 աղջիկ, աղջիկների առաջադիմութիւնը շատ աւելի բարձր է, քան տղաներինը։

Աւարտական դասարանը բաղկացած էր 21 հոգուց, որոնցից 11 աղջիկ եւ 10 տղայ։ Այս դասարանի սան-սանուհիները ներկայացրել են աւարտական շարադրութիւններ, որոնք պէտք է համարուեն նրանց ընդհանուր զարգացման մի տեսակ չափանիշը։ Այն շարադրութիւնները որոնց նիւթն ընտրել են իրենք սան-սանուհիները, շօշափում են բազմազան հարցեր՝ գրական, հասարակական, ընկերային, առողջապահական, մանկավարժական եւ տնտեսական։

Ներկայիս 21 շրջանաւարտներով հանդերձ՝ Ատրպատականի Հայոց Թեմական Դպրոցը տալիս է մեր հասարակութեանը 357 միջնակարգ կրթութեամբ անհատներ, որոնք մեծացնում են մեր հասարակութեան գիտակից շարքերը, մեր բնակիչների բարոյական մակարդակը բարձրացնում են եւ ազնուացնում։

Պատկան մարմիններին է մնում այս օգտակար կրթական հիմնարկութիւնը դնել այնպիսի պայմաններում, որ նա լինի պատկառելի եւ աւելի մեծ չափով օգտակար, քան ներկայումս է. դրա համար հարկաւոր է դրամական ապահովութիւն, որից կատարելապէս զուրկ է Թեմական դպրոցը եւ նրա այժմեան պիւտճէն հաւասար է տարրական դպրոցի պիւտճէին։

Դոկտոր Ասլանեանի կտակի համաձայն մրցանակի արժանացան այս տարի եօթ ընթացաւարտներ, մաթեմատիկական եւ հայագիտական առարկաների մէջ ցոյց տուած իրենց յառաջադիմութեան համար։

Տարեվերջի հանդէսը ունէր գեղարուեստական բաժին։ Երգեր, արտասանութիւններ եւ երգեր, ջութակի մէջ շատ յաջող էին լազգիները եւ «Լոռիկը» (հարսնիք), իսկ մեներգներ երգող աշակերտուհի Մարօ Բաբխուդարեանը աչքի զարկեց իր անուշ ձայնով։ Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ վկայականների բաշխումը, ապա աւարտող աշակերտուհի Լէֆթոյեան Թանգիկեանը խօսեց «Հաւկ Բանջ», որուն իբր պատասխան «Ողջերթ խօսք»ն ասաց Ալիս Գրիգորեանը։

Այդ օրը Հոգաբարձութեան խօսնակ նախագահը՝ սրբազան Մելիք-Թանգեանը, հակիրճ կերպով նկարագրեց մեր ազգային երեք դպրոցների տնտեսական նեղ կացութիւնը եւ հրաւիրեց ունեւորներին գոցել այդ դպրոցների բացը, որ չորս բիւր թումանից անցնում է։ Այս չին արձագանգ տուին մեր բարերար ունեւորներն ու բժիշկները, ստորագրեցին իրենց կամաւոր նուիրատուութիւնը յօգուտ ազգային դպրոցների։ Նրանք Պ. Ջիբրայիլ Բուդաղեանի գլխաւորութեամբ, տարեկան կամաւոր տուրքի բաժին եւ յանձն առան ծածկել ազգային դպրոցների բացերը եւ տարուայ ընթացքում. անշուշտ շնորհակալութեան արժանի են գիտակից եւ զոհաբերող նուիրատուները։ Իսկ օղեվաճառները եւ նեվաճառները եթէ ցանկանան իւրաքանչիւր շիշից 2-4 շահի յատկանել յօգուտ ազգային դպրոցների, այն ժամանակ մեր ազգային գիտակցութեան կանթեղները աւելի վառ կը փայլին օտար հորիզոնների տակ, հետեւապէս եւ աւելի ժեղ նեցուկը կը հանդիսանան ազգապահպանութեան գործում։

Եւ ուշագրաւ էր Հոգաբարձութեան գործունեայ ընկեր Սամսոն Թաղէոսեանի տեղեկագիրը, որ կարդաց հանդէսին։ Այդ տեղեկագիրն ամփոփ կերպով պատկերում է Թեմական դպրոցի տնտեսական վիճակը, շեշտելով առհասարակ հասարակական հաշուետուութեան անհրաժեշտութիւնը, ընկեր մատնանշեց մեր իրականութեան [illegible] կողմերը։ 1.— Սկսում է դպրոցական տարին, հերթապահ Հոգաբարձուն սպասում է գրասենեակում սակայն արձանագրուող չկայ, անփութութեան հետեւանքով [illegible]ների արձանագրութիւնը շարունակւում է մինչեւ իսկ հոկտեմբեր ամիս, մի վերաբերմունք, որի հետեւանքը մնում է անլուծելի, դառնում է ոչ ցանկալի սովորոյթ, որին կարծում ենք պէտք է վերջ տալ։

2.— Սկսում է աշակերտների արձանագրութիւնը, եկող ծնողների նախընթացպարտականութիւնն է մարում մի համառօտ ճառով [illegible] տայ յայտնելու իրենց բարի տրամադրութիւնը հանդէպ կրթական գործի։ Սակայն անմիջապէս այդ գաղափ-

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Վարդագոյն տարմահաւը (Etourneau) մարախներու այս ջարդարարը առատ է դաշտերուն մէջ։

Արարատի թռչուններէն ԱՐԾԻՒ

ՀԱՆՔԵՐ.— Արարատի կազմութեան մասին խօսած ատեննիս յիշեցինք կարգ մը հրաբխային ժայռեր, որոնցմով կազմուած են զոյգ Մասիսները կամ անոնցմէ ոմանք հրաբխա-

Արարատի թռչուններէն ԲԱԶԷ

յին ամենահին ճեղքերէն դուրս հոսած են։ Ուրեմն, Արարատի հանքերն են, ծիրանաքար, խառաքար, խառաքարային հողաքար, լաւա, պազալթ եւ dolérite։

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Այրարատեան դաշտէն վեր, 800 մեդր բարձրութեամբ Մեծ-Մասիսի հիւսիս արեւել-

Արարատի մսակերներէն ԲՈՐԵՆԻ

եան կողին վրայ եղող վիհին (*) մօտ կը գտնուէր հին ու գեղեցկագիր Ակոռի մեծ աւանը, որ կը պատկանէր Այրարատի Մասեացոտն գաւառին։

Ակոռի կ'ոռոգուէր բազմաթիւ առուակներով, որոնց մէջ կը յիշուի Գինոյ գետը կամ Գինեգոյն գետ, որուն կը համապատասխանէ այժմեան Գառասուն։

Ակոռի 1600 հայ բնակչութիւն ունէր, առանց հաշուելու Քիւրտերը, որոնք աշխատանքի համար կուգային հոն։

Հայաստանի ամենագեղեցիկ եւ ամենամեծ գիւղերէն մէկն էր Ակոռի։ Իր բնակիչները կը մշակէին ցորեն, գարի, առւոյտ եւ սքանչելի հունձք կ'առնէին։ Ունէին պարտէզներ, որոնց մէջ կ'աճէին պտղատու ծառեր։ Արարատի կողերուն վրայ տարածուող հարուստ արօտավայրերուն վրայ կը բուծանէին բազմաթիւ հօտեր։ Ջուրի ակ մը գիւղին կը հայթայթէր սքանչելի ըմպելի ջուր եւ կը ծառայէր պարտէզները ոռոգելու։ Իսկ ձիւնհալը կը պարենաւորէր առուակ մը, որ հովիտէն անցնելով կ'ուռճացնէր վերին կամ Մեծ Գառասու գետը։ Այս գետակը կ'անցնի Մասեացոտէն եւ ծանօթ է Ակոռի գետակ կամ ըստ հիներուն՝ Գինեգոյն գետ անունով։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱԿՈՌԻԻ ՎԻՀԸ ԿԸ ԳԱՀԱՎԷԺԻ

Մէկ քիլոմեդր վերը կը գտնուէր Ս. Յակոբի վանքը, ուր անցուցած է Բարրոդ, Արարատի առաջին վերելքը կատարած միջոցին։

Վանքը կառուցուած էր յորդառատ բուսականութեան մէջտեղը եւ շնորհիւ ջուրերուն, այս վայրը դարձած էր Արարատի բուրաստանը։

Այս փոքրիկ հին վանքը, որ 800 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունէր, կը գտնուէր այն տեղն իսկ, ուր հրեշտակ երեւցաւ Ս. Յակոբի, ըստ հայկական աւանդութեան։

Ակոռի միակ գիւղն էր որ կը գտնուէր Արարատի կողին վրայ բացուած հսկայ ճեղքի մը մօտ։ Այս ճեղքը բացուած էր Արարատի հրաբխային պոռթկումներու ընթացքին։

ԱՐԱՐԱՏԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ ԵՒ ԱԿՈՌԻԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ.— 1840 Յուլիս 2, հինգշաբթի, արեւը մարը մտնելէն կէս ժամ առաջ, հանդարտ օդով պայծառ երկինքով օր մը որոտման նման ստորերկրեայ սաստիկ աղմուկ մը սարսափեցուց Ակոռիի բնակիչները։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ըստ աւանդութեան Գինոյ գետին մօտ եղող այս վիհին մէջ գահավիժած է Արտաւազդ, այս կերպով կատարուելով՝ իր հօրը Արտաշէսի անէծքը՝

«Եթէ դու յորս հեծցիս յԱզատ ի վեր ի Մասիս, զքեզ կալցին քաջք, տարցին յԱզատ ի վեր ի Մասիս. անդ կացցես եւ զլոյս մի տեսցես։»

«Ազատ» մակդիրով կոչուած է Մասիս՝ Գողթան երգերու մէջ, ինչպէս Մովսէս Խորենացին կը յիշէ Արտաւազդին յիշեալ վիհին մէջ գահավիժիլը պատմելով։

րական ճառին հետեւում է դժգոհութիւն նշանակւած թոշակի նկատմամբ:

Գրասենեակը աստիճանաբար նմանւում է մի առեւտրական շուկայի եւ սկսւում է սակարկութիւնը: Անյաջող սակարկութեան դէպքում արդէն պատրաստ է մեր յարգելի ծնողների սպառնալիքը. «չէ՞ք գիջում, կը տանեմ օտար դպրոց, այդպէս էք անում, որ աշակերտներին ուրիշ դպրոց են տանում. մեղքը ձերն է, որ երեխաս անուսում մնայ» եւ այլ նման սպառնալիքներ եւ յանդիմանութիւն. նման վերաբերմունք ծնողների կողմից դէպի դպրոցը իսկապէս որ պախարակելի է:

Մէկ քանի թերթներ ալ մատնանշելով գործավարը առաջ է բերում դպրոցի ել ու մուտքի մանրամասն հաշիւը, որից պարզւում է որ Ատրպատականի կենտրոնական դպրանոցը բաց ունի 2400 թուման:

Օղեվաճառները դադրեցին տալու օղուց սահմանւած տուրքը, միայն վերջերս կատարւած աշխատանքների հետեւանքով օղեվաճառները (Հայեր) որոշել են օգնել դպրոցներին՝ շշին մէկ շահի տուրքով, փոխանակ նախկին չորս շահու: Ֆրանսական կառավարութեան 1500 ֆր. օժանդակութիւնը տակաւին չի ստացուել, որ անշուշտ կը ստացուի ամէն տարուայ պէս:

Ազգային դպրոցների հոգաբարձութիւնները եւ թեմի առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը ո՛չ մի միջոց չեն խնայել հայթայթելու դրամական նուէրներ դպրոցների համար, քանի որ լուսաւորութեան այդ փարոսներն են մեր ազգային գոյութեան նեցուկները:

Յ. Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԲՈԼՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՀԻՄՆԱԾ ԵՆ»

—)(o)(—

Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցած է Թուրք պատմութեան համաժողովը, որուն նպատակն է եղած, ինչպէս կ՚երեւի արտասանուած ճառերէն, փաստել թէ «բոլոր քաղաքակրթութիւնները Թուրքերը հիմնած են»:

Ստորեւ քաղուածներ Թրքական թերթերէն՝ այդ համաժողովի աշխատանքներուն մասին:

Թուրք պատմութեան համաժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի Խալք Էվիի մէջ: Երկրին զանազան կողմերէն հարիւրաւոր ուսուցիչներ եկած էին այս համաժողովին մասնակցելու համար:

Կրթական գործավար Էսատ պէյ ճառով մը բացումը կատարեց համաժողովին եւ նախագահութիւնը յանձնեց Եուսուֆ Աքչորա պէյի:

Առաջին անգամ խօսք առաւ Պոլսոյ ուսուցչանոցի պատմութեան ուսուցիչ Իհսան Շէրիֆ պէյ, որ շնորհակալութիւն յայտնելով ըսաւ. «45 տարիներէ ի վեր պատմութիւն կ՚աւանդեմ այս երկրին զաւակներուն եւ խիստ կը յուզուիմ՝ ամէն անգամ որ կարգը կուգայ համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ Թուրքերուն կատարած դերին: Այս յուզումիս պատճառը այն է, որ զրկուած էինք գիրքէ մը, որ ցոյց տար աշխարհի քաղաքակրթութեան մէջ Թուրքին բռնած դիրքը: Մինչեւ Մեծ Կազին այսօր վերցուց պատմութեան քօղը եւ երեւան հանեց Թուրքին իրական դէմքը»:

Երրորդ ճառախօսն էր Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն ուսուցչուհի Աֆէթ հանըմ, որ թուրք պատմութիւնը լուսաբանեց նախապատմական շրջանի Թուրքերուն մասին իր կատարած ուսումնասիրութիւնները բացատրելով:

Ցեղային կազմաւորումներն ու խմբաւորումները բացատրելէ յետոյ, Աֆէթ հանըմ փաստացի կերպով հաստատած է որ համաշխարհային քաղաքակրթութեան տեսակէտով թուրք ցեղը հսկայական դեր մը կատարած է Ասիոյ մէջ: Աֆէթ հանըմ յայտնած է նաեւ որ միջին Ասիոյ բնակիչները թուրք էին եւ անոնց խօսած լեզուն հարազատ թուրքերէն էր:

Նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ Քէօփրիւլի զատէ Ֆուատ պէյ, նախ շեշտելէ յետոյ թէ իր ճիւղէն դուրս գտնուող խնդիրներու մասին կարծիք չի կրնար յայտնել, աւելցուց թէ յայտնուած նոր տեսակէտներն ու որոշումները արժանի են մասնաւոր ուսումնասիրութեան:

Անդրադառնալով Աֆէթ հանըմի յայտնած կարծիքներուն, Ֆուատ պէյ ըսաւ թէ անոնց մեծ մասը հակառակ են մինչեւ այսօր ընդունուած գաղափարներուն, բայց նկատելով որ գիտական ճշմարտութիւնը կրնայ փոփոխութիւններ կրել, կ՚արժէ ուսումնասիրութիւնները շարունակել, որովհետեւ շատ մը օրինակներ հաստաղովուրդը Թուրքերէ բաղկացած է, ըսած է.

Ֆուատ պէյ յետոյ քննադատեց այն հեղինակները, որոնք Սելճուքներու երեւումը աղէտ մը կը նկատեն իսլամական աշխարհին համար, միեւնոյն ատեն Թուրքերուն վրայ նետելով խաչակրաց արշաւանքին պատասխանատուութիւնը:

Ամէնէն վերջը խօսած է կրթական գործավար Էսատ պէյը, որ բացատրելէ յետոյ թէ Միջին Ասիոյ բնիկ ժողովուրդը Թուրքերէ բաղկացած է: գործավարը ըսած է.

«Պատմութեան գիրքերը անտեսած են այն հսկայական դերը զոր ունեցած են Թուրք ցեղերը համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ: Մեր կողմէ կատարուած քննութիւնները հաստատած են օրինակ թէ, Քրիստոսէ 12 դար առաջ Թուրքերը քարի դարը ապրած են Միջին Ասիոյ մէջ, մինչդեռ Եւրոպացիները Թուրքերէն 5000 տարի յետոյ միայն կրցած են ապրիլ»:

Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն Տոքթ. Րէշիտ Կալիպ պէյ հինգ ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ «ընդհանուր ակնարկ մը թրքութեան եւ քաղաքակրթութեան պատմութեան վրայ» նիւթին շուրջ:

«Պատմութեան համաժողովը պիտի լուսաւորէ Թուրք յեղաշրջութեան մութ մնացած հորիզոնները, որովհետեւ մինչեւ այսօր դժբախտաբար միշտ անտեսած ենք մեր ազգային պատմութիւնը, եւ աշխարհ անիրաւած է Թուրք ցեղը անճիշդ զրպարտութիւններ ընելով անոր հասցէին:

«Պատմութիւնը բոլոր ժողովուրդներուն կը պատկանի եւ մարդկային ընտանիքը կազմուած է ցեղերով»:

Այս ընդհանուր տեսութենէն յետոյ ճառախօսը բացատրեց ցեղերու կազմութիւնը եւ մասնաւոր կերպով շեշտեց Թուրք ցեղին գրաւած դիրքը պատմութեան մէջ:

Րէշիտ Կալիպ պէյ այս առթիւ հետեւեալ գաղափարները յայտնեց.

«Ցեղ» բառը գիտական ամէն տեսակ բացատրութիւններու մէջ ամէնէն աւելի դէշ վերաբերում գտած է «Թուրանեան» բացատրութեան մէջ: Այսինքն, «Թուրանեան» բացատրութիւնները շատ սխալ ձեւով բացատրուած են մինչեւ հիմա: Գիտութեան համար ամօթ մը կը կազմէ Թուրք ցեղը ներկայացնել իբրեւ մոնկոլեան ցեղէն սերած, հետեւաբար դեղին ցեղին պատկանող ազգ մը»:

Րէշիտ Կալիպ պէյ այս առթիւ յիշեց ութ տեսակ ցեղերու տիպարները, վերլուծեց անոնց իւրաքանչիւրին մասնայատկութիւնները եւ ըսելէ յետոյ թէ իւրաքանչիւր ցեղ իր մասնայատկութիւնները ունի, ծանրացաւ Ալպեան տիպարին վրայ եւ ըսաւ.

«Ալպեան տիպարին մասնայատկութիւնները ուրիշ որ եւ է ցեղէ աւելի կը պատշաճին Թուրք ցեղին: Արդէն շատ մը գիտուններ ուժ կուտան այս ենթադրութեան:»

Ճառախօսը այս առթիւ երկարօրէն բացատրեց փրոֆ. Իօլան Տիքսընի յայտնած կարծիքները եւ շարունակեց.

«Գիտական բոլոր տուեալները, ինչպէս նաեւ մարդաբանական նորագոյն ուսումնասիրութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը հաստատեն թէ Թուրքերը կը պատկանին կարճագլուխ ընտանիքին Ալպեան ցեղին:

Այս առթիւ կ՚ուզեմ շեշտել մասնաւոր պարագայ մը: Արդի Ալպեան ցեղին պատկանող Թուրքերը իրենց հաստատուած բոլոր վայրերուն մէջ յաջողած են ուշ կամ կանուխ տիրապետել եւ ստեղծած են արդի հոյակապ քաղաքակրթութիւնը, որուն կը հիմնայ մարդկութիւնն ու գիտութիւնը: Այլ եւս հաստատուած է թէ արդիական քաղաքակրթութեան հիմնադիրները եղած են ուժ եւ կարողութիւն ներկայացնող այդ տաղանդաւոր ցեղին զաւակները, որոնք Թուրք կը կոչուին:

Երկրաբանութիւնն ու մարդաբանութիւնը շատ դժուարաւ կրնան փաստել թէ միւս տիպարներն ալ յաջողած են իրենց ուժերով քաղաքակրթութիւն մը կերտել աշխարհի որ եւ է մասին մէջ: Կը նշանակէ թէ միայն եւ միմիայն Թուրք ցեղը յաջողած է քաղաքակրթութիւն հիմնել:

Րէշիտ Կալիպ պէյէն յետոյ խօսք առաւ Տոքթ. Շէվքէթ Ազիզ պէյ, որ հաստատեց նախորդ ճառախօսին տեսակէտները՝ յանգելով հետեւեալ եզրակացութիւններուն.

1) Կազմախօսական տեսակէտով ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Անատոլուի Թուրքերուն եւ Յունաստանի մէջ բնակող մարդոց միջեւ:

2) Թուրֆանի մէջ գտնուած թրքական գանկերը կարճագլուխ ընտանիքին կը պատկանին:

Առնըմէ զատ Շէվքէթ Ազիզ պէյ յայտնեց թէ Ալիշարի շրջանին մէջ իր կատարած պեղումներուն ընթացքին հաստատած է թէ Հիթիթեան քաղաքակրթութիւնը Թուրք ցեղին կը պատկանի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօղուածագիրներէ եւ շարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաթղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Տոքթ. Կ. Խանճեան խօսեցաւ գործնական մանկաբարձութեան եւ կնախտաբանութեան մասին: Տոքթ. Զիլինկիրեան ներկայացուց ողնաշարի քննութեան արժէքը զանազան ախտաճանաչութեանց մէջ: Տոքթ. Վ. Թորգոմեան արագ ակնարկով մը ներկայացուց Պոլսոյ Բժշկ. Համալսարանին 21 հայ դասախօսները, որոնք նպաստած են բժշկագիտական Թուրք գրականութեան: Հետաքրքրական ըլլալով, կուտանք անունները հայ դասախօսներուն, որոնք հեղինակած են նաեւ մասնագիտական գիրքեր.—

1. Գասպար պէյ Սինապեան, դասախօս ընդհ. ախտաբանութեան եւ բնախօսութեան, 1845-1870:
2. Սերվիչէն էֆէնտի, իրաւագիտական բժշկութեան եւ ներքին ախտաբանութեան, 1846-1876:
3. Պօղոս պէյ Զօհրապեան, մանկաբարձութեան, 1849-1854:
4. Յակոբ պէյ Տավուտեան, կազմախօսութեան, 1854-1870:
5. Յակոբ պէյ Յովհաննէսեան, ոսկրաբանութեան, 1849-1850:
6. Ստեփան փաշա Ասլանեան, վիրաբուժութեան եւ արտաքին ախտաբանութեան, 1849-1870:
7. Աբրահամ պէյ Սողայեան, ոսկրաբանութեան, 1865-1876:
8. Նահապետ Ռուսինեան, բժշկական փիլիսոփայութեան եւ բժշկական պարտաբանութեան, 1874-1876:
9. Յովսէփ Նուրիճան, բժշկական պարտաբանութեան եւ բժշկութեան պատմութեան, 1877-1890:
10. Յակոբ պէյ Խանտանեան, բժշկական իրաւագիտութեան 1878-1894:
11. Միքայէլ Խորասանճեան, դարմանաբանութեան, 1878-1900:
12. Անդրանիկ փաշա Կրճիկեան, բժշկական բնագիտութեան, 1874-1894:
13. Նշան էֆէնտի Ղուկասեան, բժշկական տարրաբանութեան եւ դեղագործութեան, 1877-1918:
14. Յովհաննէս պէյ Թապիպեան, ախտաբանական կազմախօսութիւն, 1855-1894:
15. Վահան փաշա Մանուէլեան, դարմանաբանութեան, 1880-1902:
16. Անտոն փաշա Նաֆիլեան, միզային հիւանդութեանց դարմանաբանութեան, 1891-1898:
17. Տիգրան պէյ Աճէմեան, ակնաբուժութեան, 1877-1909:
18. Ճիվան պէյ Անանեան, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութեանց դարմանաբանութեան, 1876-1908:
19. Յովսէփ Ճէլալեան, բժշկական տարրաբանութեան, 1908-1932 (տակաւին կը դասախօսէ):
20. Մինաս պէյ Ասատուրեան (անուանաբոյժ), ներքին ախտաբանութեան եւ ծննդաբերութեան, 1875-1906:
21. Արմենակ Պէրպէրեան (անուանաբոյժ) ախտաբանական կազմախօսութեան, 1906-1920:

× Հայ Բժշկ. Միութիւնը 12 յուլիսին Լիլայի ճաշարանին մէջ հացկերոյթ մը հրաւիրած էր իր անդամները: Սեղանին շուրջ բոլորուած էին մօտ 40 բժիշկներ, ատամնաբոյժներ ու դեղագործներ: Բժիշկներն ալ, ժամանակին, կղերականներուն նման, կուսակրօն էին եւ ոքէմ կը հագնէին: զաժան, լուրջ եւ պատկառելի մարդիկ, որ տեսակ մը երկիւղ կը պատճառէին հիւանդին: Բայց որքա՜ն տարբեր են հիմա բժիշկները,— Ճաշասեղանին վրայ ցոյց տրուած զուարթութիւնը, սրամիտ խօսքերը, երգիծական ընձիւղները նախանձը կրնային շարժել ճշմարիտ երգիծաբաններուն: Սեղանը կը վարէր Փրոֆ. Աղաջանեանց: Տոքթ. Թորգոմեան ոգեկոչելով Պոլսոյ Բժշկ. Միութեան աշխատանքները, յայտնեց թէ նոյն ծրագրին շուրջ համախմբուած են վերջերս Ամերիկայի հայ բժիշկները: Տոքթ. Քօլօլեան, Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց ու փակուեցաւ հաւաքոյթը:

× Guérir բժշկական պատկերազարդ ամսաթերթը վերջերս Սորպոնի մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր ընկերային աղէտներու շուրջ խօսելու հրաւիրելով ծանօթ դէմքեր: Խօսեցան Փրոֆ. Աչար, որ նախագահն է Ալքոլի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Ժ.-Լ. Ֆօր, որ անդամ է Խլիրդի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Պէրնար, որ փոխ-նախագահն է Հիւծախտի դէմ Պայքարի Ընկերութեան, փրոֆ. Կուժրօ, որ նախագահն է Բարոյական Առողջապահութեան Ընկերութեան, փրոֆ. Թոնոն, որ նախագահն է Փարիզ քաղաքի համաճարակներու դէմ պայքարի յանձնախումբին, Տոքթ. Թուլուզ, որ նախագահն է Մտային առողջապահութեան Ընկերութեան, ինչպէս նաեւ Լուի Ֆորէ:

× Guérir բժշկական ամսաթերթը սկսած է հրատարակել բժշկական, մասնաւորաբար հոգեբուժական նիւթերու շուրջ, յօդուածաշարք մը, զոր կը ստորագրէ Տոքթ. Քօլօլեան, նախագահը Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

Մամուլ

«Յուսաբեր» մամուլի մասին խմբագրական մը գրելով հետեւեալ դիտողութիւններն ու խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (Յուլիս 2).

— «1526 օգոստ. 27ին, երբ Պուտափէշթի մէջ լոյս տեսաւ անդրանիկ լրագիրը (որով Հունգարացիները Եւրոպայի օգնութեան կը դիմէին Թուրքերու դէմ), այդ լրագիրը ամբողջութեամբ կարդացին անշուշտ բոլոր անոնք, որոնք բախտը ունեցան զայն իրենց ձեռքը ունենալու:

Ու անկէ ետքը, դարեր շարունակ, ընթերցողները դարձեալ ամբողջութեամբ կարդացին այն թերթերը, որոնց կապուած էին իբրեւ ընթերցող:

Մինչ այսօր, երբ թերթը իր բազմաթիւ էջերով ու բազմատեսակ բաժիններով բովանդակ աշխարհը կը ներկայացնէ, ընթերցողը թերթի մէջ այն տեղին կը կապուի, ինչ տեղի որ ինք կապուած է կեանքի մէջ: Եթէ մարզիկ է՝ առաւելաբար թերթի մարզական մասը կը կարդայ. եթէ առեւտրական է՝ գլխաւորաբար առեւտրական բաժնին կը հետեւի. եթէ սէր ունի դէպ ի գրականութիւնը՝ ապա կ՚առնէ թերթը, գերադանցաբար անոր գրական բովանդակութիւնը նկատի առնելով:

Այս հարցերը վերջնապէս լուծուած են եւրոպական ընթերցողներու համար: Այդպէս չէ հայ կեանքի մէջ, ուր թերթը աւելի բան մըն է, քան լրագիրը սովորական առումով: Սակայն նաեւ մեր կեանքի մէջ տակաւ առ տակաւ թերթը (մեր հասկացողութեամբ) կը մօտենայ լրագրին (եւրոպական առումով): Որովհետեւ նաեւ մեր կեանքի մէջ հայ ընթերցողը քայլ առ քայլ կը նոյնանայ եւրոպական ընթերցողին: «Յուսաբեր»ի ծաւալով եւ անոր բովանդակութեամբ թերթերը այլ եւս անբաւական են հայ ընթերցողի պահանջները գոհացնելու որ թերթ կ՚առնէ ոչ թէ զայն ամբողջութեամբ — իբրեւ լուր ու գաղափար — սպառելու, այլ անոր միայն որոշ բաժիններուն հետեւելու համար:

Անցեալին մէջ ընթերցողը կուգար թերթին եւ ընթերցողը կը համակերպէր անոր «քմահաճոյք»ին. այսօր թե՛րթ կ՚երթայ ընթերցողին եւ թե՛րթը կը համակերպի անոր քմայքին:

Այս պայմաններու տակ զարհուրանք է խորհիլ, որ միայն գաղթաշխարհի մէջ արդէն հարիւրի կը մօտենայ թիւը հայ թերթերու եւ պարբերականներու: Ծաւալով յաճախ թզուկնակի մեծութեամբ, բովանդակութեամբ՝ անփայլ, լուրերով՝ չքաւոր, գրիչներով՝ աղքատ, տեսքով՝ այլանդակ, եւ միջոցներով՝ թշուառ:

Ու կարծես հրամայական պահանջ կը դառնայ սեղմել քանակը՝ հայ մամուլի որակը բարձրացնելու եւ ընթերցողներու աւելի ստուար բազմութիւններ հայ խօսքին կապած պահելու համար:

Սեղմումով բան մը պիտի զոհուի անշուշտ, սակայն նաեւ բան մը պիտի շահուի անկասկած: Ու մեր համոզումով շահածը շատ աւելի պիտի ըլլայ զոհածէն:

Յեղաշրջում մը անհրաժեշտ է հայ մամուլի կեանքին մէջ՝ դանդաղ, բայց անխուսափելի մահուընէ զայն փրկելու համար:

Եթէ օտարութեան մէջ կարելի է մրցիլ օտար ու փարթամ մամուլին հետ, ապա կարելի է առաւելաբար որակով, բայց երբեք քանակով:

Այս կարեւորագոյն գործը գլուխ հանելու համար մեզի կը պակսի ոչ թէ կարողութիւնը, այլ միայն կամքը:»

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Վերադառնալով առաջնորդարան, անմիջապէս նիստի հրաւիրեց Գաւառական ժողովը, ինչպէս նաեւ կարեւոր ազգայինները:

Երեկոյեան զօղանջը հնչած էր: Դուրսը բարա՛կ անձրեւ մը կը հեղէր: Աղաւնիները կը մնչէին ու սաղարթախիտ շագանակին տերեւները տրտում երաժշտութիւն մը կը ստեղծէին, անձրեւին նուրբ հպանցումին տակ: Ժամկոչ աղբարը նստած, սիկառ մը կը փաթթէր, հազալէն րոպէն անգամ մը ու քթին տակէն տէր Գէորգի հասցէին մրմռալէն:

— Ինչի՞ս տէրտէրն է, աղբա՛ր, նշխարք չինած տեղը պիլէ կը ճնկէ կոր... Պախալ էղած ատենն ալ ատանկ էր...

Հետզհետէ հասան հրաւիրուած ազգայինները: Բոլորին դէմքը թախծոտ էր: Ամէնէն վերջ բակ մտան Դաւիթ էֆէնտին ու Քէպապճեանը:

— Քանի մը քաղաքներ պարպեր են արդէն, — շշնջած Քէպապճեան, — լաւ չեմ տեսներ վիճակը:

= Աղէկ ամմա, մեզի վտանգ մը չեմ տեսներ կոր... Երդում պատառ էղաւ Օսմանը...

— Ինծի ալ ատանկ կ՚ըսեն:

= Ատանկ բաները ձեզի համար չէն — ըսաւ — դուն քու քէյֆդ նայէ՛... լսեր էր նշանտուքին մասին... «սանկ շէն-շէնլիք հարսնիք մը անինք» ըսաւ Մէհմէտ պէյն ալ շատ ուրախ է. «Ինշալլա՛հ, — ըսաւ ձեռքերը շփելէն, — Աստուած թամամին կը հասցնէ»: Լաքին, մերանց ընթացքին ալ բնաւ չեմ հաւնիր կոր... բան մը պըտ պըճոթկեն դալիպա...

Հասեր էին, արդէն, առաջնորդարանի դրանը առջեւ: Բարձրացան: Եկած էին Դիմաքսեանը, Սուրէնը եւ ուրիշներ: Նաեւ տէր Մեսրոպ հայրը: Կիւրեղեան սրբազան մանրամասնօրէն բացատրեց, խոր ու սրտառուչ լռութեան մը մէջ, կուսակալին հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը: Եւ կարծիքներ ուզեց, ակնարկը մէկ Սուրէնին, մէկ Դիմաքսեանին եւ մէկ Դաւիթ էֆէնտիին տալով:

Բայց, ոչ ոք նախայարձակ եղաւ: Տարտամ ու վարանոտ բան մը կար շատերուն դէմքին վրայ: Սուրէն կը ծխէր տենդոտ ու անհանգիստ շարժումներով: Իսկ ինքնաթելադրուած հանդարտութիւն մը կար Դաւիթ էֆէնտիի եւ Քէպապճեանի դէմքին վրայ: Քօղարկուած ինքնապաշտպանում մը: Ու, երկո՛ւքն ալ չէին իսկ նայեր Սուրէնին եւ Դիմաքսեանին:

Սրբազանը, ի վերջոյ, դառնալով Դաւիթ էֆէնտիին.

— Դուք աւելի՛ որոշ տեղեկութիւններ կրնաք ունենալ — ըսաւ — վերջապէս, դո՛ւք...

= Այո՛, այո՛, — մէջ ինկան ժողովականներ: Ամէն ժամանակ ի՛ր մարդը... Դաւիթ էֆէնտին պէտք է ի սպաս դնէ իր ազդեցութիւնը... անոր մէկ խօսքը երկու չէն ըներ... յետոյ, վերջապէս...

— Հը՛, — ձայնեց Դաւիթ էֆէնտի — մեր խօ՛սքը. մենք վո՞վ ենք քի... հիմա ուրիշներ աւելի բարեկամ են, աւելի՛ խօսքանց... Անա՛նկէ եա, էկա՞ւ վտանգը, ամա՛ն Ս. Թորոս, անցա՞ւ վտանգը, մոցա՛նք Ս. Թորոս..

— Ատանկը չէ, Դաւիթ էֆէնտի — ելաւ անկիւնէն մանիֆաթուրա վաճառող տարիքոտ մարդու մը ձայնը — ազգը գիտէ ձեզ... ծեր եզն է որ շիտակ ակօս կը փորէ...

— Իմ կարծիքով, — ընդմիջեց տէր Մեսրոպ — ներկայ պայմաններուն մէջ անձնական կապերը կարող են ծառայել մի միայն անձնական գործերու կարգադրմանը: Մէջտեղը լուրջ խնդիր մը ունինք: Կը պահանջուի յանձնել, եօթը օրուան ընթացքին, զինուորական տարիք ունեցող երիտասարդութիւնը... Եւ սակայն ճի՛շդ այն ատեն, երբ մենք աւելի քան երբեք պէտք ունինք այդ երիտասարդութեան...

= Ի՞նչ... ի՞նչ... պէտք ունինք մի — ցատկեց տեղէն Դաւիթ էֆէնտի — ի՞նչ կը խորհիս ընել, Քրիստոսի ծառայ:

— Կ՚ուզենք զանոնք ծառայեցնել քրիստոնեաներու պաշտպանութեան...

= Այսի՞նքն, — հարց տուաւ Քէպապճեան:

— Բայց... հարցը այդ չէ... այդ չէ էականը — ձայնեց սրբազանը...

= Ինտո՞ր չէ, սրբազան — պոռաց Դաւիթ էֆէնտի — ինտո՞ր չէ... կոկորդնիս պատռեցինք քի զինուոր տանք տէյի... Զօհրապն ու Վարդգէսը Մէպուսանէն, աս էֆէնտիները — ձեռով ցոյց տուաւ Սուրէնն ու Դիմաքսեանը...

— Էֆէնտին դո՛ւն ես, — կշտամբեց Սուրէն:

= Աղէ՛կ, աղէ՛կ, սամիւսինները...

— Միւսին տղա՛ղ է...

= Բայց, Պ. Սուրէն, վէճի ատեն չէ — միջամտեց Կիւրեղեան սրբազան, — վտանգը մեր դրանը առջեւն է ու մենք դեռ կը վիճինք...

— Չենք վիճիր, սրբազան, այլ այդ վտանգին դէմ ամէն մէկերնուս դիրքերը կ՚որոշենք... գոնէ հիմա ճշդենք դիրքերը...

= Լա՛ւ, լա՛ւ, — ձեռքով ըրաւ Դաւիթ էֆէնտի, — պարոններ ըսենք... աս պարոնները եկեղեցիին խորանէն պառ պառ պոռացին՝ զինուոր կ՚ուզենք տալ ըսելէն... Ու հիմա կ՚աշխատին ծակէ ծակ մտցնել ամէնքը... Քանի քի ուզեցին, պըտ՛ տա՛նք հիմա... տէր հօրը ըսած գործը, ծառայութիւնը ո՞րն է... Մօրուք ձգելը դիւրին է, տէր հա՛յր, զգելն է դժուար...

— Այդ գործը ա՛յն գործն է, — ընդմիջեց Դիմաքսեան, — որուն մասին տարիներով խօսեցանք, շունչ ու հոգի հատուցինք, բայց դուք չըմբռնեցիք ու դէմ գացիք...: Երէկ դեռ շփոթութեան մէջ էիք, դէմ ըլլալով զինուոր տալու մեր պահանջին. այսօր շփոթութեան մէջ էք, կրկին դէմ ըլլալով եկած հրամանին չենթարկուելու մեր որոշմանը: Եւ, եթէ ճիշդը կ՚ուզէք, երէկ ուզեցինք զինուոր տալ մի միայն այսօրուան մեծ վտանգին համար, որ եկեր մեր դուռը կը բախէ, ինչպէս ըսաւ սրբազանը: Ինքզինքնիս չխաբենք. ու ժա՛մ առաջ խորհինք կանխել քանի մը օր վերջ գալիքը...

Կ. ՄՍՃԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Օրակարգի շարունակութիւն։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմ խումբերու բոլոր ընկերները, այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Խաժակ ակումբին մէջ։ Օրակարգ՝ Անցեալ երկու ժողովներու շարունակութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներըվաղը Կիրակի առաւօտ, մեր կուսակցական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ Թ'ԱՆԺՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին Օժէլ Թէրմինիւսի սրահին մէջ, 27 Րիւ Հանրապետութեան դիմացը։

Ընտանեկան երեկոյթ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Զաւեշտ «Կարմիր Խաչի բախտը», երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ, Ford-Stains

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.։ Ճոխ պիւֆէ։

Ծանօթ.— Կար տը Նորէն (Gare du Nord) առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել Gare Villiers le Belle Gonesse.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պուա-Քոլոնպի Պատանեկան միութեան կողմէ
Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն
Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Հ. ՄԱՃԱՌԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ եւ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Արտասանութիւններ, երգ եւ նուագ, հաճելի անակնկալներ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փորթ տը Քլիշիէն առնել 40 թիւ հանրակառքը, Սէն Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել կառ Արժանթէօյ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կ.Խաչի ժողովը այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին։ 241 rue J. J. Rousseaux։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ ընկերուհիներ, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՀՐԱՒԷՐ

Վէնսէնի եւ շրջակայից երկսեռ հայրենակիցներուն

Դպրոցասէրի կեդրոնական վարչութիւնը՝ յառաջիկայ վերամուտին 1 Հոկտ. 1932ին Վէնսէնի մէջ մանկապարտէզ մը բանալու հաւանութիւնը պաշտօնապէս տեղեկագրած ըլլալով. Վէնսէնի եւ շրջանի երկսեռ ազգայինները ընդհ. խորհրդակցութեան կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 8 Ave. de Paris, Vincennes.

Ծանօթ.— Կը խնդրուի Փարիզահայ թերթերէ արտատպել ներկայ կոչը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Առնուվիլ, Մաղ.— 30։
Բլէրմոն Ֆէրան, Լ. Թ.— 140։
Լէ Վան, Մ. Տ.— 35։
Ֆէնեփ, Կ. Ա.— 70։
Թուլուզ, Թէրգ.— 100։
Կարտան, Լ. Գ.— 70։
Քլիշի, Տիկ. Զ. Խ.— 35։
Փարիզ (2), Մ. Ո.— 35։
Քուրպըվուա, Օ. Պ.— 70։
Նէօյեի, Գալ.— 35։
Անվէրս, Տ. Ս.— 82։
Լիոն, Փ. Ս.— 7.50։
Ժալիեէօ, Մ. Ն.— 140։
Մարսէյլ, Ժամ.— 70։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինոյի կայարանին մօտ պօնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի։ Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Համգստաւէտ թուլման օթօքառներ պիտի մեկնին 23 Յուլիս Շաբաթ առտու ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateaudunի անկիւնը։ Վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 Յուլիս կիրակի իրիկուն ժամը 10ին։

ՈՒՂԵՑՈՅՑ.—

Ա. օր.— Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims.— déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր.— Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Ghâlons sur Marne, Epernay, château Thserry, Meaux et Paris.

Գին.— 150 ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը։ Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ ամէն մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ Յ. ՏԱՐԱԵԱՆԻ, 44 rue Lafayette.

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԹՈՒՌՆՈՒԱ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած դերձակ եղբայրք փափազեաններու կողմէ

Վաղը կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Շահող խումբը պիտի ստանայ խիստ արժէքաւոր բաժակ մը (Coupe internationale)։

Շրջաններէն մասնակցիլ փափաքող բոլոր հայ խումբերը մանրամասնութեանց համար պէտք է դիմեն փափազեան եղբայրք դերձակատուն՝ 3 rue Juiverie, Vienne (Isère).

Ընտանեկան մեծ Դաշտապարահանդէս Տեսինի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. պատանեկան միութեան կողմէ իր կազմութեան տարեդարձին առթիւ, հովանաւորութեամբ Տեսինի կոմիտէին։

Վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տեսինի Հայոց ծանօթ «Պաղ աղբիւրին» մօտ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, եւն.։

Կը մասնակցի Տեսինի Վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ժիրայր խոիկեանի։

Պարերու համար ընտիր ճազ (Լիոնէն)։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։ Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին։

Ընտանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Սալոնի Զորի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, վաղը Կիրակի ժամը 2ին 14 Ավընիւ Իթալիի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ անակնկալներ։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ իրենց ընտանիքով եւ համակիրները։

Մուտքը ազատ է

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Կարելի՞ է այժմ ձեր հիւանդը կերակրել. — հարցրեց նա ժպտելով՝ հայեացքը սեւեռած այն փոքրիկ տաբօրինակ Հակին։ — Ինչս եմ եփել նրա ընթրիքը։

Բոռը ելաւ ոտքի ու երեխից հանած ցնցոտիները մի կծիկ շինելով ասաց.

— Կարծեմ սատուիկ տակն ու վրայ արինք ձեր սենեակը։ — Այս բոլորը պէտք է այրել՝ ես վաղը նրան նոր հագուստ կը գնեմ։ Մի քիչ կոնեակ կը գտնուի ձեզ մօտ, տիկին։ Մի երկու ումպ պէտք է տալ որ խմի. իսկ ես գնամ լուամ ձեռքերս եթէ կը թոյլատրէք։

Երեխան կերաւ թէ չէ՝ իսկոյն քնեց Բոռի թեւերի մէջ գլուխը նրա կրծքին։ Ջեմման օգնեց Կէտտիին սենեակը կարգի բերելու ու նորից եկաւ նստեց սեղանին։

— Պարոն Րիվարէզ, մի պատառ բան կերէք գնալուց առաջ։ Գրեթէ չընթրեցիք, իսկ այժմ խիստ ուշ է արդէն։

— Ես մեծ հաճոյքով մի բաժակ թէյ կը խմէի անգլիավարի։ Բայց խիղճ եմ անում, որ ձեզ այսպէս անհանգստացնում եմ։

— Ոչինչ։ Դրէք երեխային դիւանի վրայ, ձեզ յոգնեցնում է։ Միայն սպասեցէք, մի սաւան փռեմ բարձին։ Հիմա ի՞նչ էք մտադիր անելու։

— Վա՞ղը։ Մտն գամ, տեսնեմ արդեօք ազգական չունի այդ հարբած քեռուց զատ։ Եթէ ոչ՝ պէտք է հետեւել տիկին Րէնիի խորհրդին եւ աղքատանոցն ուղարկել։ Գուցէ աւելի լաւ կը լինէր մի քար կապէինք վիզը ու նետէինք գետը, եթէ խնդրէս կարեկցում ենք նրան, միայն շատ անախորժութիւնների պատճառ կը դառնար դա մեզ համար։ Քնեց, թշուառականը։ Ա՛, քեզ անբախտ էակ, շատ աւելի անպաշտպան քան փողոցում ընկած կատուն։

Երբ Կէտտին մատուցարանը բերաւ՝ բացաւ աչքերը ու զարմացած դէմքով սկսեց նայել չուրջը. ճանաչելով Բոռին, իսկոյն դարձաւ նրան իբրեւ իր բնական պաշտպանին, իջաւ դիւանից եւ աւագին ծածկոցի ծալքերի մէջ խճճուած գնաց նրա մօտ կծկելու։ Արդէն այնչափ խելքի էր եկել, որ կարողանում էր հարցեր տալ։ Ցոյց տալով նրա հաշմ ձեռքը, որով Բոռ մի կտոր կարկանդակ էր բռնել, հարցրեց.

— Ի՞նչ է դա։

— Սա՞։ Կարկանդակ։ Դո՞ւ էլ ես ուզում։ Չէ, այս չափն էլ հերիք է։ Սպասիր վաղը, բարեկամս։

— Ո՛չ, սա՛։ — Նա մեկնեց ձեռքը ու դպաւ Բոռի ձեռքի կտրած մատներին ու մեծ սպիին։ Բոռ իսկոյն ձեռքը իջեցրեց։

— Ա՛խ, դա. դա հէնց նոյնն է, ինչ որ քու ուսը։ Խփել է մի մարդ, որ ուժեղ էր ինձնից։

— Երեւի շատ ցաւեց։

— Ա՛, չեմ յիշում. ամենայն դէպս ոչ աւելի քան միւս անգամները։ Դէ, հիմա գնա պառկիր, այսպէս ուշ գիշերով երկար չեն խօսիր։

Երբ կառքը եկաւ, երեխան նորից խոր քնել էր, եւ Բոռ, առանց նրան զարթեցնելու առաւ թեւերին եւ դիմեց դէպ ի սանդուղները։

— Դուք այսօր ինձ համար մի փրկարար հրեշտակ եղաք. — ասաց Ջեմմային կանգ առնելով սեմի վրայ, — բայց ի հարկէ դա մեզ չի խանգարի որ ապագայում կռուենք, որքան սիրտներս ուզում է։

— Ես երբեք չեմ ցանկանում կռւել մտնեմ ում հետ էլ որ լինի։

— Հա՞. բայց ես ցանկանում եմ։ Կեանքը անտանելի կը դառնար առանց կռւի։ Կռիւն է երկրի աղը։ Դա նոյն իսկ կրկէսի ներկայացումներից էլ լաւ է։

Ու իջաւ սանդուղներից տանելով թեւերի մէջ քնած երեխային։

VII

Յունուարի սկիզբները, Մարտինին հրաւիրագիր ուղարկելով բոլորին որ գան գրական կոմիտէի տեղական ժողովին, Բոռից մի կարճ ու մատիտով գրած պատասխան ստացաւ. «Շատ եմ ցաւում, բայց գալ չեմ կարող»։ Մարտինին շատ անախորժ եկաւ այդ մերժումը մանաւանդ որ հրաւիրագրի մէջ ասուած էր՝ թէ ժողովը խիստ կարեւոր է։ Բոռի այդ տեսակ անփոյթ վերաբերումը դէպ ի գործը գրեթէ յանդգնութիւն էր թւում Մարտինիի աչքին։ Բաց ի դրանից՝ այդ օրը մի քանի նամակ էր եկել վատ լուրերով, քամին էլ փչում էր արեւմուտքից, այնպէս որ Մարտինին ամենավատ տրամադրութեան մէջ էր։ Երբ ժողովին բժիշկ Րիքարդօն հարցրեց, թէ ուր է Րիվարէզը՝ նա պատասխանեց տրտնջալով. — Նա դրաղուած է հաւանօրէն մի որ եւ է աւելի կարեւոր գործով ու գալ չի կարող, կամ չի ուզում։

— Ճշմարիտ, Մարտինի. — ասաց Գալլի գրգռուած, — դուք ամենաանարդար մարդն էք Ֆլօրենցայում։ Երբ ձեզ մէկը դուր չի գալիս՝ էլ ամէն բանում սկսում էք նրան մեղադրել։ Րիվարէզը ինչպէս կարող է գալ, քանի որ հիւանդ է։

— Ձեզ ով ասաց, որ հիւանդ է։

— Միթէ չգիտէիք։ Այս չորս օր է անկողնից վեր կացած չունի։

— Ի՞նչ ունի որ։

— Չգիտեմ։ Չորեքշաբթի ինձ հետ տեսակցելու էր, յետաձգեց հիւանդութեան պատճառաւ, իսկ երէկ մտայ իր մօտ ասացին որ ծանր ... ւանդ է եւ ոչ ոքի ընդունել ... րող, կարծեմ Րիքարդօն է խնամ... նրան։

— Ես ոչինչ չգիտէի։ Կը հա... պեմ այս երեկոյ, տեսնեմ բանի ... չունի, — ասաց Րիքարդօ։

Յաջորդ առաւօտը Ջեմմայի ... րեկ աշխատասենեակը մտաւ Րի... դօն գունաթափ ու յոգնած։ Ջե... նստել էր սեղանի առաջ ու թիւ... ների միապաղաղ մի չարք էր ... դում Մարտինիին, որ խոշոր... մէկ ձեռքին, միւս ձեռքի սուր ... տովը թեթեւ նշաններ էր դնում ... ջը գրած գրքի երեսին։ Ջեմման ... քով մի նշան արաւ, որ չխանգ... Րիքարդօն գիտէր որ չի կարելի ... գրերի գրութիւնը ընդհատել, ... նրա եւեր դիւանին ու յօրա... պարզ էր, որ հազիւ էր ոտքի ... յոգնածութիւնից։

— 2, 4, 3, 7, 6, 1, 3, 5, 4, 1, — ... մայի ձայնը հնչում էր մեքենայ... քենայի նման. — 8, 4, 7, 2, 5, 1. ... ուածը վերջացաւ, Չեզարէ։

(Շար...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1932

17 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1933

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԷՆ

Հրաշքը Թրքական ճակատին վրայ կը շարունակուի:

Աշխարհին զարմացնելու իրենց ճիգերուն մէջ՝ Թուրքերը ծիծաղելի դառնալէն չեն զգուշանար: Ընդհակառակն, իրար գերազանցելու ակներեւ անձկութիւն մը ունին, որ կը մօտենայ անձպարութեան:

Մեթոտը որդեգրուած պոլշեւիկներէն, բայց նկարագիրը թրքական է եւ թրքավայել:

Անցած շաբթուան Ազգ. Մեծ Ժողովի բեմէն Թուրքիոյ բնակիչներուն թիւը, մէկ հարուածով բարձրացուցին 17 միլիոնի: Այս մեթոտը գտնելէն յետոյ ինչո՞ւ կէս ճամբան մնալ, մանաւանդ որ նման յայտարարութիւնները արտակարգ ծախսի չեն կարօտիր: Ու ահա «պատմութեան համաժողով»ը, որ կոչուած բոլոր ճակատներուն վրայ վեր հանելու թրքութեան պատմական եւ մշակութային արժէքը, նորէն մէկ հարուածով՝ զայն բարձրացնելու քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր գագաթը, որմէ յետոյ սաւինճան պիտի բռնեն աշխարհի մնացեալ ազգերը:

Թուրք մտաւորականները հաւաքուած «պատմութեան համաժողով»ին մէջ կը մտածեն պատմական փաստերով: Անոնք կը մտածեն եւ կը գտնեն այսպէս.

— Որոշեցինք եւ կոտորեցինք Հայերը: Իրականացա՞ւ: Այո՛, իրականացաւ կը պատասխանեն ձայն բռնողները:

— Որոշեցինք եւ Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը բարձրացուցինք 17 միլիոնի: Եղա՞ւ: Այո՛, եղաւ կը ձայնեն բոլորը:

Ուրեմն, Թրքական ճակատին վրայ ամէն բան կարելի, գլուխ կը չարժեն Թրքական «գիտուններ»ը ու կ'անցնին գործի:

Բոլշեւիկներն ամէն քայլափոխին վկայութեան կը կանչեն Լէնինը: — «Իլիչն այսպէս բաւ է»: Հիմա Թուրքերն ալ իրենց Իլիչն ունին: — «Մուսթաֆա Քէմալն այսպէս բաւ է»: Այո՛, Քէմալն բաւ է թէ բոլոր հին քաղաքակրթութիւններու մայրը թրքական հին քաղաքակրթութիւնն է: Ու «պատմաբաններ»ը մէկը միւսին ետեւէն բեմ կը բարձրանան Քէմալի «լուսաւոր» խօսքը պարզաբանելու եւ մանաւանդ ընդարձակելու համար:

— Հին եգիպտական քաղաքակրթութիւնը թրքական է:

— Յունական քաղաքակրթութիւնն ու մշակոյթը թրքական է:

Տիրապետելէ յետոյ հին քաղաքակրթութիւնները, աւելի անձնավստահ, արշաւանքը կը շարունակեն իսլամական քաղաքակրթութեան ամբողջ հունով:

Ու կը բացագանչեն. — Ի՜նչ անարդարութիւն. համաշխարհային պատմութիւնը մինչեւ այժմ, 7րդ դարէն մինչեւ 13րդ դարուն իսլամական քաղաքակրթութիւնը վերագրած է Պարսիկներուն եւ Արաբներուն:

Ու Պատմութեան համաժողովը իր սրբազան պարտականութիւնը կը կատարէ, սրբագրելով պատմութեան սխալը:—Այդ քաղաքակրթութիւնները զուտ թրքական էին: Թուրք ճառախօսներն այնքան վստահ են այդ որոշման ճշդութեան, որքան կը հաւատան թէ այսօր 17 միլիոն Թուրքեր կը բնակին Թուրքիոյ մէջ:

Եւ ինչո՞ւ մնալ միայն 17 միլիոն, երբ կարելի է դառնալ 150 միլիոն: Ու ահա կը գտնեն Պուտափէշթի համալսարանի մատենադարանի տնօրէնը, փրօֆ. Զայթի Ֆէրէնս, որ կը պարծենայ իր թուրանական ծագումով, կը յայտարարէ թէ այժմ Հնդկաստանի մէջ կան 150 միլիոն Թուրքեր: (Տափեր, որքան կ'ուզէք):

Այս բոլոր ծանրագլուխ մարդոց թեթեւութիւնները մեղմացնելու համար, գոնէ մէկ հատիկ պարկեշտ Թուրք, — Պոլսոյ Համալսարանի դասախօսներէն Զէքի Վէլիտ պէյը բեմ կուգայ՝ ըսելու թէ «Ճինկիզ խանի զաւակներուն երրորդ սերունդը ընդամէնը 25 հազար հոգիէ կը բաղկանար»: Եւ թէ՝ «կեդրոնական Ասիոյ մէջ չկան թրքական հին քաղաքներ, որոնց տեղը անյայտ ըլլայ»:

Մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութենէն, միայն այս քանի մը տողերը լոյս տեսան թերթերուն մէջ:Բայց այդ համարձակ արտայայտութեան դէմ բեմին վրայ կը գտնենք համաժողովի բազմաթիւ անդամները, որոնք իրենց հարուածը կ'ուղղեն Զէքի Վէլիտին դէմ, ու կը հասկցնեն թէ իր տեղն այլեւս համալսարանի բեմը չէ: Այս տեսարաններն անշուշտ իրաւունք ունին. ի՞նչպէս կարելի է հրաժարիլ 150 միլիոն Թուրքերէն, որ այսօր կը բնակին Հնդկաստանի մէջ եւ վաղը կրնան անցնիլ թրքական ռամարը..

Ահա թէ ինչպէս կը կազմակերպուի թրքական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան պատմութիւնը, նոր ազգն արժանի դարձնելու հին բացարձակ մեծութեան:

Մենք որքան գիտենք, Թուրքերը միայն ջարդարարութեամբ կրցած են նմանիլ իրենց նախնիքներուն: Այդ ուղղութեամբ պատմութիւնը երբեք չէ թերացած իրենց պատուին արձանագրելու իրողութիւնները: Իսկ ինչ որ կը մնայ այն մեթոտին, որ պետական տէկրէտով հարիւրաւոր միլիոնի կը բարձրացնէ թրքութեան թիւը, հին բոլոր քաղաքակրթութիւնները Ճինկիզ խանի պապերուն կը վերագրէ եւ վաւերական մշակոյթները թրքական ազդեցութեան կ'ենթարկէ, կոչուած է ծիծաղելի էջ մը աւելցնել նոր Թուրքիոյ պատմութեան վրայ:

Մենք կը զարմանանք որ պատմութեան համաժողովը չի պարծենար թրքական վաւերական մէկ հանճարով, որ Նասրէտտին Հօճանն է իր թողած գրականութեամբ: Գոնէ մինչեւ այժմ, ոչ Յոյները եւ ոչ ալ Հայերը կրցան այս հանճարեղ ատակախօսը խլել Թուրքերէն:

Արդ, իրաւացի կերպով Թուրքերը կրնան պարծենալ Նասրէտտին Հօճայով, որու գրականութիւնը եւ անխնայ ծաղրանքն ինքնին բաւական պիտի ըլլային, որ Թուրք գիտնականները զգուշանային այսքան ծաղրելի ըլլալէն:

Կ. Ս.

Միացեալ Նահանգներու վերերաններու օգնութեան ծախսը

—)(o)(—

Նիւ - Եորք Թրըստ Ընկերութիւնը որ այս միջոցիս Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան ծախսը կը հաշուէ, կուտայ թիւեր որոնք ցոյց կուտան թէ հիմա Միացեալ Նահանգները մէկ տարուան մէջ վեթերաններու (նախկին պաշտօնեաներու) օգնութեան համար երկու անգամ աւելի կը ծախսէ քան այն ինչ որ բրիտանական կառավարութիւնը ծախսեց 11 տարուան մէջ իր անգործներու ապահովագրութեան համար: Վեթերաններու օգնութեան համար այս տարուան մէջ ծախսուած թիւերու գումարը կը հասնի 928,387,795 տոլարի: Մինչդեռ 1920էն մինչեւ 1931 Մեծն Բրիտանիոյ անգործներու վրայ ծախսուած է 525,000,000 տոլար:

Ընկերութիւնը կ'ըսէ թէ 1918էն 1931 պետական եւ դաշնակցային կառավարութիւններու զանազան ձեւի օգնութիւններուն որ տրուած է նախկին պաշտօնեաներուն անոնց ստորադասներուն եւ նպաստառուներուն ընդհանուր գումարը 6,580,000,000 տոլարէն աւելի էր: Վեթերաններու գործին վարիչ տնօրէնին յայտարարութեան համաձայն 1945 թիւին դաշնակցային կառավարութիւնը ծախսած պիտի ըլլայ 21,500,000,000 տոլար, գումար մը որ Միացեալ Նահանգներու պատերազմի մասնակցութեան ծախսին հաւասար:

Կորկուլովի մտային վիճակը

Ինչպէս գրեր էինք, վերաքննիչ ատեանի նախագահը մերժեց ընթացք տալ Կորկուլովի փաստաբաններուն դիմումին, որով կը պահանջէին հակափորձի ենթարկել ոճրագործը, բուռուցելու համար անոր մտային վիճակը:

Այս մասին, Կորկուլովի փաստաբանը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ մամուլին:

Վերաքննութեան իրենց խնդրագրին մէջ Կորկուլովի պաշտպանը ներկայացուցած էր ոճրագործին կրնոջ կողմէ նշանակուած երեք ծանօթ մասնագէտներու տեղեկագիրը՝ իր ամուսնին մտային վիճակին մասին: Այդ տեղեկագիրը բոլորովին կը հերքէր դատական մասնագէտ բժիշկներու եզրակացութիւնը՝ թէ Կորկուլով ամբողջովին պատասխանատու է իր արարքներուն:

Բժիշկ Էվով պատուակալ բժշկապետ Սէնի յիմարանոցներու, կը յայտնէր թէ քննելով իրեն ներկայացուած փաստաթուղթերը, կ'եզրակացնէ թէ ամբաստանեալին մտային կարողութիւնները կասկածի տակ կրնան իյնալ եւ թէ նոր եւ երկարատեւ քննութիւն մը անհրաժեշտ է:

Ուրիշ բժիշկ մը, նոյնպէս համբաւաւոր մասնագէտ, յայտնած է. — — «Եթէ իր ոճիրէն առաջ իսկ, Կորկուլովը ինծի ներկայացուած ըլլային, առանց վարանումի պիտի պահանջէի որ առ ի նախազգուշութիւն, զայն հսկողութեան տակ առնեն:

Իսկ Կորկուլով, ինչպէս բոլոր խենթերը, ինքզինքը կը յայտարարէ կատարեալ խելօք մը:

Անգործութեան հարցը Ամերիկայի մէջ

Անգործութիւնը երթալով աւելի կը սաստկանայ ամբողջ Ամերիկայի մէջ: Կացութիւնը կը բարդանայ անով որ Ծերակոյտ եւ Երեսփ. ժողով անելի մատնուած են 4 միլիառ փրանքի նպաստ տրամադրող օրինագծին հետեւանքով:

Ամերիկայի ամբողջ անգործներու թիւը կը գնահատուի 10-15 միլիոն: Ոչ ոք սակայն, ո'չ իսկ նախարարը յստակօրէն չի գիտեր իրական ու վերջնական թիւը անգործներուն: 10-15 միլիոնը ուրեմն, ենթադրական թիւ մըն է, հիմնուած թերի վիճակագրութիւններու վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան արտակարգ ժողովը

Անգլիոյ վարչապետին խնդրանքին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարեց նախորդ օր, համաշխարհային տնտեսական խորհրդաժողովի մը գումարման մասին՝ Լօզանի մէջ առնուած որոշման գործադրութեան շուրջ խորհրդակցելու համար:

Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճոն Սայմընի կողմէ ներկայացուած բանաձեւի հիման վրայ, որոշուեցաւ տնտեսական համագումարին կազմակերպումը յանձնել յատուկ յանձնախումբի մը՝ որուն պիտի նախագահէ Ճոն Սայմըն ինքը:

Յանձնախումբին պիտի անդամակցին Լօզանի հրաւէրին ուղղող Խորհուրդի անդամները:

Ժողովը յետոյ անցաւ Աւստրիոյ տրուելիք փոխառութեան հարցին: Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը չպիտի մասնակցի փոխառութեան:

Ասկից վերջ, լսեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին Ճոն Սայմընի մէկ յայտարարութիւնը՝ «վստահութեան համաձայնութեան» մասին:

ԱՆԳԼԵԻԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Մաքտոնալտ-Տէ Վալերա տեսակցութիւնը

Իրլանտայի աշխատաւորական կուսակցութեան երեսփոխաններու նախագահը, որ արդէն երկու երկիրներուն միջեւ իրր միջնորդ ծառայեր էր, անակնկալ կերպով հասաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին Պ. Մաքտօնալտի հետ: Այդ տեսակցութեան ընթացքին, որոշուեցաւ Լոնտոն հրաւիրել Իրլանտայի վարչապետը: Տէ Վալերա անմիջապէս մեկնեցաւ Լոնտոն, ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մաքտօնալտի հետ:

Նոյն օրը արդէն կառավարական յանձնախումբը նիստ մը գումարեր էր, քննելու համար Իրլանտայի աշխատաւորական պետին կողմէ ներկայացուած առաջարկները: Վէճին պատճառը ծանօթ է: Իրլանտա կը մերժէ Անգլիոյ վճարել կալուածական եւ այլ պարտքեր՝ որոնց գումարը կը հասնի տարեկան հինգ միլիոն ոսկերլինի: Տէ Վալերա ընդունելով մէկտեղ իր առաջարկուած իրաւարարութիւնը, կը մերժէ վէճը ենթարկել կայսերական իրաւարար ատեանի մը, յայտնելով թէ Իրլանտա իրաւունք ունի կասկածելու անգլիական իրաւարարներու արդարադատութեան վրայ:

Սակայն, կ'երեւի թէ գտնուած էր միջոց մը, որ երկու կողմերուն հաւանութեան կրնար արժանանալ: Անգլիա եւ Իրլանտա պիտի նշանակէին երկուքական հոգի: Իսկ այս չորսը պիտի նշանակէին հինգերորդ մը անգլիական գաղթապետութիւններէն:

Մաքտօնալտ — Տէ Վալերա տեսակցութիւնը բաւական երկար տեւեց: Ըսուեցաւ թէ Վալերա ընդունած է ուրիշ եղանակ մը, որով՝ փոխանակ հինգ հոգինոց իրաւարար ատեանի մը, կ'առաջարկուի կազմել չորս հոգինոց յանձնախումբ մը՝ քննելու համար վէճը: Երկուքը Իրլանտացի, երկուքը Անգլիացի: Սակայն գիշերը ուշ ատեն, հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէր թէ Տէ Վալերայի եւ Մաքտօնալտի միջեւ համաձայնութիւն չէ գոյացած:

Գիւղացիներ եւ զինուորներ կը փախին կարմիր դրախտի սահմաններէն

ՎԱՐՇԱՒԱ, 15 յուլիս.— Վիլնայէն ստացուած լուրերու համաձայն, ռուս գիւղացիներու եւ զինուորներու խումբ մը յաջողած է գաղտնօրէն անցնիլ խորհրդային սահմանագլուխը եւ ապաստանիլ լեհական հողը:

Զինուորները խնդրած են որ զիրենք առնեն լեհական բանակին մէջ, իսկ գիւղացիները դիմում կատարած են, երթալու համար այն լեհական գիւղերը, ուր իրենց ազգականները կը բնակին:

Բոլոր գաղթականները յայտնած են թէ՝ Ռուսիայէն փախած են այն պատճառով որ այլ եւս չէին կրնար տոկալ ժողովուրդին պարտադրուած զրկանքներուն, հողերու համայնացումէն ի վեր:

Ռումանական ընտրութիւնները

Այսօր, Ռումանիոյ մէջ տեղի կ'ունենան երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իսկ յուլիս 20ին, 24ին եւ 26ին տեղի պիտի ունենան ծերակուտական ընտրութիւնները:

Քաղաքական կուսակցութեանց բազմութիւնը որ վերջին երկու խորհրդարանական շրջաններու յատկանշական կողմն եղած էր, այս անգամ ի յայտ կուգայ ընտրական ցանկերու նշանակելի յաւելումով մը:

Ներկայ պայքարին մէջ, ամէնէն աւելի ազգ. – գիւղացիականներն են որ կը կարծուի թէ պիտի յաջողին:

Զինաթափութեան ժողովը

Պ. Պէնէշի կողմէ մշակուած որոշումներու վերջնական բանաձեւը, որ պիտի փակէր զինաթափութեան ժողովի առաջին հանգրուանը, Ժընեւի մէջ տեղի կուտայ զանազան բանակցութեանց: Գլխաւորաբար մեծ պետութեանց պատուիրակութիւններն են որ կը ջանան փոփոխութեան ենթարկել անոր կարգ մը կէտերը: Յարդ ընդամէնը 14 պետութիւններ հաւանութիւն յայտնած են Պէնէշի բանաձեւին: Եւ այդ պատճառով ալ կը ջանան մշակել բանաձեւ մը, որ աւելի բազմաթիւ համախոհներ գտնէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Պէյրութի մէջ համայնավարական նոր թռուցիկներ ցրուած են, որոնք Պէյրութի քաղաքապետութեան դէմ ուղղուած են եւ զայն կը նկատեն «պուրժուազիական» կառավարութիւններու խաղալիքը: Համայնավարները, վերջը, բուռն յարձակում մը կը գործեն քաղաքապետին վրայ եւ անվայել բառեր կը գործածեն:

Այս յարձակման պատճառը եղած է, ըստ իրենց, քաղաքապետութեան կողմէ իր աշխատաւորներուն անբաւական օրավարձ տրուիլը:

Ոստիկանութիւնը իսկոյն խուզարկութիւններ կատարելով գրաւած է բաւական մեծ թիւով թռուցիկներ, սակայն կարելի չէ եղած ցարդ երեւան հանել հեղինակները:

✕ «Էլ Ահրար» կը գրէ.—

Նէհրի ոստիկանները ձերբակալած են երկու բոլշեւիկ Հայեր՝ Սողոմոն Տարսայեան եւ Կարապետ Ստեփանեան, որոնք զգրաւած եւ քաջալերած էին Սթանտարտ Օյլ եւ Շէլ ընկերութիւններու մթերանոցներուն վրայ ռումբեր նետողները: Անոնք այժմ յանձնուած են հարցաքննիչ դատաւորին:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԿԻՊՐՈՍԻ «ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ»ԻՆ ՄԷՋ

Ստոյգ աղբիւրէ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէնը Պ. Գ. Կիրակոսեան ստիպուած է իր հրաժարականը տալ՝ աշակերտներու ճնշումին տակ:

Պ. Կիրակոսեանի կամայական ու քմահաճ ընթացքը, ուսուցիչներ եւ աշակերտներ իրարու դէմ լարելու եւ գրգռելու իր քաղաքականութիւնը ի վերջոյ գտած են իրենց պատիժը:

Տնօրէնին սադրանքներէն զզուած աշակերտները յարձակած են իր վրայ եւ ստիպած են զինք որ հրաժարականը տայ գրաւոր. ինչ որ կատարած է: Սակայն կառավարութիւնը միջամտած է եւ հիմա, գործը ինկած է դատարան:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պուլկարիոյ ելմտական վիճակը գէշ է: Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը՝ իր ելմտական յանձնաժողովին յանձնարարութեան վրայ, որոշած էր որ Պուլկարիա 100ին 50 համեմատութեամբ վճարէ իր պարտքերը: Պարտքերուն մնացեալ 100ին 50ը, պուլկար պետական դրամատան մէջ պիտի դրուէր Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչի անուան եւ ի հարկին պիտի ծախսուէր պիւտճէին բացը գոցելու: Այս կացութիւնը վեց ամիս պիտի տեւէր եւ այս միջոցին Պուլկարիա պիտի համաձայնէր պարտապահանջներուն հետ: Բայց համաձայնութիւն չգոյացաւ, որովհետեւ պարտապահանջները 100ին 100 պահանջեցին: Այժմ փոխատուներու ներկայացուցիչը Մարսէլ Շարլօ Սօֆիա եկած է եւ կ'ուզէ որ իր անունով դրամատունը դրուի դրամը: Պուլկար դահլիճը չէ հաւանած: Պ. Շարլօ ձեռնունայն վերադարձած է: Թերթերը կը գրեն թէ նոր բանակցութիւնները պիտի սկսին Ժընեւի մէջ:

Երկրին ելմտական կացութեան վատթարացման պատճառը այն է, որ գիւղացին իր արտադրութիւնը չի կրնար ծախել, եւ շատ մը հաստատութիւններ փակուած են անգործութեան պատճառով: Այսօր, Պուլկարիոյ մէջ 200,000 անգործ կայ: Ժողովուրդը տուրքերը չի կրնար վճարել: Երեք միլիառ լէվա տուրքէ պահանջ կայ: Պետութեան հասոյթները կը նուազին եւ երեք ամիս է որ թոշակ չէ տրուած պաշտօնեաներուն:

ՅՈՅՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ՝ ՍԽԱԼԻ ՄԸ ԶՈՀ

Նանեայէն տրուած լուրի մը համաձայն, յոյն ոստիկաններ որոնք գիւղացիի պէս ծպտուած էին՝ հետապնդելու համար աւազակներու խումբ մը, ինկան հետեւակազօրաց կողմէ լարուած ծուղակի մը մէջ:

Զինուորները ոստիկանները աւազակ կարծելով, կրակ բացին անոնց վրայ եւ ծանրօրէն վիրաւորեցին զանոնք:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

4.— ՓԼՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ՀԻՒԾՈՒՄ

Խորշակ մը համատարած՝ կ'ուտէ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ գլուխը։ Կ'անդամալուծէ։ Կը քամէ։ Կը մաշեցնէ։

Մուխը մարած է հինգ – վեց քաղաքներու մուխը։

Երէկ՝ բուխերիկներ կը կազմուէին մուխով։ Այսօր՝ հազարաւոր տուներ մոխիրի վրայ նստած են նոյն այդ մուխին թանձրացումէն։ Լեռնակուտակ ծխախոտ՝ կը փտի մթերանոցներուն մէջ։

Շահու տենչը սեւ խոտ ցանել տուեր է եղած – չեղած հողերուն վրայ։ Իսկ այսօր հացը ամէնէն սուղ բանն է Յունաստանի մէջ։ Մարդիկ օրհնութիւն կը համարեն եգիպտացորենի ալիւրը։

Կէս օրուան դադար, ժամը 1—4։ (Տեղ – տեղ մինչեւ 5)։ Ցնցոտին բուն բառը չէ, պատկերացնելու համար հագուստ – կապուստը սա թշուառներուն, որ փռուած՝ փողոցներու մէջ, պատերուն տակ, սուտ քունով մը կը խաբեն իրենց անօթութիւնը։ Կամ սեւի – սեւ հաց մը ճարած, կը լափեն երկու լոլիկի եւ երեք պղպեղի հետ։

Եւ այս՝ ամէն քաղաքի մէջ։ Փողոցէ փողոց, պատկերը կը փոխուի աւելի սեւնալով։

Ու կ'երեւակայեմ պատկերը գիւղերուն, ուր ցրուած են մեր որբերը։ Պատկերը գիւղական փողոցներուն եւ արճարաններուն, ուր հանդիպեցայ երկու տարի առաջ, եւ ուր հետքերը փոխուած են այսօր, եթէ ոչ կորսուած։

Բայց նախ քաղաքը եւ քաղաքացին։

Ահաւասիկ չորրորդը, Տրամա, եւ հինգերորդը՝ Գավալա, ուր հայկական հազարեակներ կը հեւան։

Ուրկէ՛ որ անցնիս, իւրաքանչիւր քաղաք ամէնէն դժբախտը կը համարէ ինքզինքը։ Փախելու տենչ մը՝ բոլորին մէջ։

Քար մը իջած է բոլորի գլխուն եւ երկանաքար մը կը քաշէ բոլորին ոտքերէն։

Ու բնականաբար, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի զգետնուած է ան որ ոչ հող ունի, ոչ բուխերիկ։

Տրաման տեսեր էի երկու տարի առաջ։ Նորութիւն չէր տագնապը, այն ատեն ալ։

Բայց, հրամեցէք տեսէք այսօր, եւ բաղդատեցէք երէկուան հետ։ Գլուխները կ'երերան եւ բերանները հազիւ կը բացուին։

Գրեթէ ամբողջովին անգործ են ծխախոտի բանուորները, — չորս հազար այր ու կին։

Տարիներով ծխախոտը բանած է արտերը, եւ այս տարի միայն գիւղացին խելք բրած է ցորեն ցանել։

Ամէն ինչ դուրսէն կուգայ։ Ձմեռ՝ կառավարութիւնը ստիպուած էր եգիպտացորենի ալիւր բաժնել։ Այն ատեն տրամին ողջ էր։ Իսկ յառաջիկայ ձմե՞ռ, երբ տրամին հազիւ կէսը կ'արժէ։

Կառավարութիւնը, անդեկ ու անճար, փորձեց ուրիշ միջոց մը, — գնելով անցեալ տարուան ծխախոտը, քանի մը գործարաններ բացաւ, գործ ճարելու համար բանուորներուն։

Առաջ՝ բանուորը քիթ – պոչով կ'ընդունէր օրական 100—120 տրամին։

Կը յիշեմ որ, երկու տարի առաջ, Մակեդոնիոյ գիւղերու մեր որբերը կը նախընտրէին օրը իրիկուն ընել ազատ արճարաններու մէջ, քան աշխատիլ օրական 60 տրամով։ (Այն ատեն 20 ֆրանք, իսկ այսօր՝ կէսէն ալ պակաս)։

Հիմա բանուորն ու բանուորուհին կարգի կը սպասեն օրական 25—50 տրամի համար։ Եւ բանուորներ կան որոնց վաստակը մէկ տուփ սիկառի ալ չի բաւեր (ամէնէն աժանը 11 տրամի)։ Շէնքի բանուորները նախապէս կը ստանային 100—150։ Այսօր կը փնտռեն 30 տրամին (5 ֆրանք)։

Համրանք չունին թշուառները ոչ միայն մեր, այլ եւ բնիկներուն մէջ։ Եւ սովորական դէպքեր են բանուորական խլրտումները, ինչպէս քաղաքական եւ զինուորական դաւերը։

Թշուառութեան ամէնէն պերճախօս պատկերը կը ներկայացնեն ներգաղթի արձանագրութիւնները։

Տրաման կը հաշուէ 1200 Հայ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ՝ նորեկներ։ Քանի մը հարիւր ալ կը բռնեն շրջակայ գիւղերու տարագիրները։

Արդ, ներգաղթի համար արձանագրուած են 1200 (հազար երկու հարիւր հոգի), որոնցմէ 213 հոգի միայն բախտ ունեցան մտնելու Դ. (ու այժմ վերջին) կարաւանին մէջ։ (Քսանթիի մէջ՝ 850ի վրայ արձանագրուած են 500 հոգի։ Միշտ սպասելով)։

Կանգ առած է նաեւ առեւտուրը։ Երկու – երեք տարուան ապրանք մըթերուած է խանութներու մէջ, որոնց ամէնէն բանուկ յաճախորդներն են ճանճերն ու մժեղները։

X

Աւելի բախտաւոր չէ Գավալան։ Թէեւ բախտաւոր պէտք է համարել, բաղդատելով Տրամայի հետ։ Ինչպէս որ բախտաւո՛ր է Կիւմիւլճինան, որովհետեւ հող ունի եւ միայն ծխախոտ չի ցաներ, իսկ իր սեւ օրը կուլայ Քսանթին, իր ճակատագիրը ամբողջովին կապած ըլլալով ծխախոտին։

Գավալան ալ մուխ կ'արտադրէ եւ մուխով կ'ապրի։ Բայց ահաւասիկ 12 հազար բանուորներէն հինգ հազարը միայն կ'աշխատին։ Հայկական հաստատութիւնը տարրական ապրուստ մը կ'ապահովէ երկու հարիւր բանուորներու եւ բանուորուհիներու։

Օրականներու նուազուրդ՝ այստեղ ալ։ Կիները՝ 28—30, այրերը՝ 55—65 տրամի, նախկին 100—120ի փոխարէն։

Եւ ասոնք բախտաւորներն են։ Անգործութեան պարագային — ձմեռ — կառավարութիւնը ամսական 300 տրամի կը վճարէ, իբրեւ հացագին։ Որոշ սակ մը վար դնելով օրավարձերէն։

Ներգաղթի պաշտօնեան հանդիպած է նաեւ այս քաղաքը, որ կը հաշուէ 1300—1400 Հայ։ Արձանագրուած են 950 հոգի։ Շրջաններով՝ հազարէն աւելի։

Արձանագրուած են եւ կը սպասեն, առանց մեծ յոյսեր ունենալու։

X

Եւ այսպէս, խորշակ մը համատարած, կամ հիւծախտ մը յամրընթաց, տարուէ տարի կը քամէ երակները բովանդակ Յունաստանի, բայց մասնաւորապէս Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ։

Տէօք Աղաճը կը սպասէ եւ կը յուսայ, համակերպած իր ճակատագրին։ Կոմոթինին (Կիւմիւլճինա) թէեւ պրկուած, կը խնդայ հունձքէ հունձք։ Քսանթին ի՛նչ ունի որ խնդայ։ Լեռնակուտակ ծխախոտ եւ կոնակը՝ լեռներ։ Բժիշկն ու դեղագործն անգամ յուսահատած են ինչպէս միւս քաղաքներուն մէջ։ (6—7 Հայ բժիշկներ՝ բացարձակ անելի մատնուած, նոր գաղթավայր կը փնտռեն, իրենց գլուխը պահելու համար)։

Փլուզում եւ հիւծում, բառին բովանդակ նշանակութեամբ։ Իսկ վախճանը՝ անստոյգ։ Տեղացին շատ աւելի յուսահատ քան նորեկը։

— Մեզի համար հաց չկայ այս երկրին մէջ, — կը փսփսան տասը տարիէ ի վեր հաստատուած տարագիրները։

— Բժիշկի մը սակը 75—80 տրամի է. բայց եթէ 8—10 ալ տաս, ձայն չես կրնար հանել։ Թշուառութիւնը այնքան ընդարձակուած է որ, մինչեւ մեռնելու վտանգ չտեսնեն, չեն դիմեր։ Դիմեն ալ, ապառիկի տետրակը կ'անցընեն։

— Կառավարութիւնը անմատչելի գին մը նշանակած է սիկառէթի թուղթին, որպէս զի ստիպուին պատրաստ սիկառէթ ծխել։ Գիւղացին, միշտ հնարամիտ, գունաւոր բարակ թուղթեր կը գնէ, ծխախոտ պլլելու համար։ Ի հարկէ թունաւորելով ինքզինքը։

Արճարաններն իսկ մեռած են։

X

... Եւ սակայն, գլուխները ողջ են ե՛ւ Տրամայի ե՛ւ Գավալայի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ։

Կը տեւէ դիմադրական ճիգը, դպրոցներով եւ միութիւններով։ Եւ Դաշնակցութեան ցանած սերմերով։

Տրաման կարգ մը արժէքներ կորսնցուցած է անճարութեամբ։ (Հայ Տուն, Հ. Մ. Ը. Մ.), բայց Գավալան կը պահէ եղածը։ Երկուքն ալ ունին Կ. Խաչի մասնաճիւղեր, աղքատ հոգերու համար։ Կանգուն են Գավալայի Երիտ. Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Տրաման ունի դպրոց մը՝ 80—90 աշակերտով։ Տարեկան ծախքը՝ 75,000։ Բացը՝ 35,000։ Թշուառութեան վկայութիւն մը՝ այս ալ։

Գավալան կը համրէ 180 աշակերտ։ Տարեկան նախահաշիւր՝ 120,000 տրամի։ Ոչ միայն բաց չունին, այլ եւ կը յուսան գումար մը աւելցնել։ Եւ 150,000 տրամի ճարելով, կրցեր են ծախու առնել հին եկեղեցի մը, որ կը ծառայէ իբրեւ դպրոց եւ աղօթարան եւ որ հիմնապէս պիտի նորոգուի։

Այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները դեռ ամէն բան չեն բացատրեր։

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

(ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ)

Մեր ամէնուն դէմքին վրայ խորհրդաւոր ստուեր մը կը թափառի։ Անուն եւ իմաստ չունի ան։ Մեզի հետ կը կրենք մեր ծնած օրէն։ Ընտանի ու մտերիմ, մեզմէ անբաժան է, եւ որուն խորհուրդը անմեկնելի է սակայն։

Յաւիտենական նշանակութիւն ունի ճակտին գիրը չաւուփը խօսքը։ Կամայ թէ ակամայ, ճակատագրապաշտներ դառնալու ստիպուած ենք բոլորս ալ, ոչ այն մտքով անշուշտ, ինչ մտքով որ կ'ընդունի արեւելքը, կրաւորական հնազանդութեան եւ մեղկութեան իր իմաստասիրութեամբ։

Խորհրդաւոր ստուերին կամ ճակտին գիրերուն իմաստն է, որ անմեկնելի է մահկանացուներուս։

Կրնայի՞ գուշակած ըլլալ կամ կարդալ գիրերուն իմաստը, երբ երեք անգամ, տարբեր տարբեր Հայր Արսէն Ղազիկեանին հանդիպեցայ, Փարիզի մէջ։

Առաջին անգամ Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներու ընթրիքին, զոր տուեր էինք Գրիգոր Զօհրապի Ծանօթ դէմքեր եւ պատմուածքներ հատորին հրատարակութեան առթիւ, եւ որուն՝ բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը, հրաւիրուած էր նաեւ ողբացեալ Վենետիկեանը, իբրեւ մեր գործը խորապէս սիրող եւ աշխատակից։ Երկրորդ հանդիպումս Սէն – Միշէլի գետնուղիի կայարանին մէջն էր. իսկ վերջինը՝ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ, ուր՝ այդ օրը դերասան Վահրամ Փափազեան կը խաղար Գօրբատօն։

Ամէն անգամ ալ անմեկնելի թախիծ մը ծանրութիւնը զգացի իր դէմքին վրայ։ Պոլսոյ չէնչոյ վարդապետը չէր, եւ ոչ ալ, ճշմարտութեան համար իր բանակռիւներուն մէջ պայքարող գիտնականը։ Տարիները եւ անդադրում աշխատանքը չէին կրնար ազդած ըլլալ իր տրամադրութիւններուն վրայ։ Զգուշացայ իր մտերմութեան մէջ մտնել ու հասկնալ փորձել իր տխրութեան պատճառը։ Որովհետեւ, կը խորհէի, մենք իրաւունքը չունինք մտաւորական մարդուն, մանաւանդ հայ մտաւորական մարդուն, ներքին հանելուկը լուծել ջանալ, եւ ոչ ալ իր դժգոհութեան սահմանները թեւակոխել։ Զէ՞ որ, անկախ դժգոհութեան պատճառներէն, ժամանակից մտածող ու զգացող էակին համար ներքին ու արտաքին պատճառներ կան դժգոհութեան ու խորո՛ւնկ տրտմութեան, որ կ'ազնուացնէ մարդը եւ իր մտածումները։ Կը խորհէի տակաւին. ինչո՞ւ համար հետաքրքրուիլ ուրիշներուն անձնական ներքին հոգերով, երբ ուժն ու դարմանը չունիս մեղմացնելու խորունկէն բարձրացող վիշտը եւ սանձելու դժգոհութեան յորդահոսան ալիքները...։

Ամէն անգամ որ իրեն հանդիպեցայ, մեր խօսակցութեան կը յաջորդէր աւելի քան պերճախօս լռութիւն մը։ Կը զգայի, որ վարդապետը տառապանք մը կ'ապրէր, որուն չկրցայ թափանցել։ Արդեօք կանխահաս ճամբորդութեան մը նախազգացո՞ւմն էր, որ իր ծանրութեան ու մուխին մէջ կը պահէր վաստակաւոր Վենետիկեանը։ Միշտ ժպտիլ գիտցող արտաքինին հետ, հոգիին մէջ կը պահէր հի՛ն օրերու, բարեկամութիւններու եւ յիշատակներու քաղցրութիւնը, նման այն ճամբորդին, որ վերադարձի անստուգութեան մէջ, մեկնելէ առաջ, անգամ մըն ալ կ'ուզէ սեղմել ծանօթ ձեռքեր։

Գրչի եղբայրակիցներ, հեռաւոր ու մօտաւոր աշակերտներ պիտի գծեն անտարակոյս անոր բեղուն կեանքին մանրամասնութիւնները։ Մեզի կը մնայ ոգեկոչել հոս անոր նկարագրին քանի մը հիմնական գիծերը, որոնք հայ մտաւորականութեան համար դասական դառնալու սահմանուած են։

Ինքը ճշմարիտ ու անկեղծ բարեկամութիւններու մարդն էր։ Զանիկա համար մեծութիւնը այս զգայութեան, փորձեցէք մտնել մեր օրերու մտաւորականներու հոգիին մէջ, եւ զգացէք պարապութիւնը եւ հոն տիրող ցուրտը։ Ինչպէս իր կենդանութեանը, այնպէս ալ իր մահէն յետոյ, դուք չէք կրնար գտնել մէկը, որ անոր բարեկամութիւնը կասկածի տակ դնէ։

Անոր հոգիէն կը բացակայէր դարձեալ այն միւս զգայութիւնը, որ արհամարհանք կը կոչուի, որով կը տառապինք, հիւանդութենէ բռնուածի պէս, բոլորս ալ։ Տարէցին ու երիտասարդին, համբաւի տիրացած գրողին թէ սկսնակին հետ պահեց միշտ իր մտաւորական երէց եղբայրակցի յաբաբերութիւնը։ Իր փորձառութիւնն ու հմտութիւնը, խորհուրդն ու կարծիքը չի սակարկեր երբեք։ Անիկա ճշմարիտ վարդապետներուն պէս համեստ էր, ուղիղ համեմատութեամբը իր հմտութեան ու ծանօթութեան բովանդակ պաշարին։ Իր ինքնատիպ ու սանձարձակ ոճէն սխալ էր հետեւցնել թէ արհամարհանք ունէր անձերու հանդէպ։ Այս պարագան միշտ արտաքին էր եւ խաբուսիկ։

Ոճի այդ ինքնատիպութիւնը եւ յանձնապաստանութիւնը առաջ կուգար այն սէրէն՝ զոր ունէր նիւթին հանդէպ. անկեղծութենէն՝ որ իր հոգիէն կը բխէր եւ գուրգուրանքէն՝ զոր կը տածէր հանդէպ ամէն բանի, որ հայկական էր եւ մեր ազգային մշակոյթին յատուկ։ Գիտէր տարիքային մնալ վիճաբանութիւններու պահուն, գիծ մը, որ մտքի բարձրութիւն, մտաւորական մարդու կրթութիւն եւ հոգեկան ունենալ կը նշանակէր։ Անոր սանձարձակ վազքն ու թռիչքը մեր գրական պարտէզին մէջ վնաս պատճառելու բնոյթը չունէին, ո՛չ ակօսներուն, ո՛չ ծառերուն եւ ոչ ալ նոյն իսկ անշուն տունկերուն։

Որովհետեւ ինքը մեր լեզուին ու գրականութեան համար գուրգուրացող պարտիզպան էր, գիտակից տէր ու տիրական եւ խստադէմ պահակ ու ոստիկան, գիտակցութեամբ ու արժանաւոր կերպով։

Ստանձնած գործին հանդէպ ցոյց տուած բծախնդրութեանը հետեւեցայ մանաւանդ սա վերջին քանի մը տարիներուն, երբ իբրեւ աշխատակից Նախատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն, գուրգուրանքէ եւ հոգածութենէ աւելի բա՛ն մը կը դնէր իր աշխատութեան մէջ։ Ա՛ն էր, որ կը հայթայթէր մեր նիւթերը։ Ամէն անգամ որ ձեռագիր տետրակները, տառանեակներով, կը հանէին, առաջին հետաքրքրութիւնը կ'երթար գրուած էջերուն հանդիպակաց կողմը, ուր յաճախ, իր սովորական զուարթախոհութեամբը, բառ մը կամ նախադասութիւն մը կը սրբագրէր, երբեմն սուր ակնարկութիւնով կամ ծանր բառով մը։ Մեքենական ընդօրինակութիւնը չէր իրենը։ Չէր նմաներ միջնադարեան այն վանականներու, որոնք իրենց գրչագիրներուն մէջ շատ անգամ ընդօրինակուած սխալը կը շարունակէին պահել։ Հայր Արսէն Ղազիկեան ծայրայեղ բծախնդիր էր։ Հեղինակին բնագիրը կը պահէր դէմը գրելով ճիշդը, հաւանականը։ Այս աշխատանքէն աւելի, տետրակներու ընդօրինակութեան հերոսութիւնն էր, որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէր մանաւանդ։

— Ձեր գործը չէ, Վարդապետ, ըսի օր մը, որ ձեր թանկագին ժամանակը կը յատկացնէք ընդօրինակութեան։ Զէ՞ք կարծեր որ դուք ուրիշ տուրքեր ունիք տալիք մեր գրականութեան ու բանասիրութեան։ Պէտք է գլուխ հանէք Մատենագրութեան պատմութիւնը, որուն համար տարիներէ ի վեր նիւթեր կը հաւաքէք։ Նման անփոխարինելի եւ հոյակապ աշխատութեան մը համար, ձեզի պէս համբերատար գործաւոր մը անհրաժեշտ է, եւ այն ոգին՝ զոր ցոյց տուած էք դասական մեծ գործերու թարգմանութեան ատեն։

— Իրաւունք ունիք, յարեց տխրութեամբ, պէտք է կարգի դնել եւ դասաւորել ամէն բան, չէ՞ որ կը մաշինք ժամանակէն առաջ եւ ճամբորդ ենք...։ Կը կարծէ՞ք թէ ընդօրինակութեան նման ապերախտ ու կրաւորական գործ մը բնաց ուրիշ ձեռքեր կը գտնուին, տոոր կը գիջին...։

Զվերջացուց։ Բայց ինծի համար միշտ խորհուրդ մը պիտի մնայ այդ յամառ եւ անխոնջ աշխատողին եւ վաստակաւոր մատենագրին մօտ ընդօրինակողի այնքան սովորական գերը, հաւատարմութեամբ ու յամառութեամբ, որուն դժուար է ուրիշ անուն տալ, բայց եթէ՝ կամքի ուժ եւ համբերատար ոգի, որոնցմէ ա՛յնքան քիչ բաժին եկած է ժամանակակից նեղսիրտ ու տրտունջ մարդուն։

«Կեանք եւ Արուեստ» տարեգիրքին համար խոստացաւ գրի առնել իր մտերիմ ներքին կեանքը եւ աշխատութեան եղանակը։ Խոստում կատարելու ժամանակ ու պատեհութիւն չունեցաւ հեք վարդապետը։ Բայց քերթողի պատմեց իրեն վիճակուածը վանքին մէջ, երբ ստիպուած էր ընդօրինակել։ Վանքին մատենադարանէն մինչեւ աշխատութեան խցիկը երթուդարձ, ուսերուն վրայ առած մեծադիր թերթերուն հաւաքածոները, լծուած այդ նուիրական աշխատութեան, օրուան մեծագոյն մասը։

Այդ կերպով էր որ գիրերը քով քով կը շարէր մարգրիտներու պէս, տողեր կը կազմէր, էջեր ու տետրակներ կը լեցնէր ու նամականոն կը յանձնէր։ Ահա թէ ի՛նչ բանի ալ ընդունակ էր ողբացեալ վարդապետը, մէկը եւ չատուիրը Վենետիկեան Միաբանութեան մեծ դէմքերէն։

Բայց անիկա Մեծ վարդապետն էր, բազմաթիւ հատորներու հեղինակն ու անխոնջ թարգմանիչը, հայագէտ ու քերականագէտ։ Այս քանի մը կցկտուր տողերով դժուար է տալ իր դիմագիծը, ա՛յնքան բազմակողմանի ու վաւերական։ Վենետիկեան Հայրերու նուիրական աւանդութիւնները շարունակողի կոչումը զգացեր էր կանուխէն։ Շնորհիւ այդ ձայնին էր, որ մեր գրականութեան պարտէզին մէջ կը փոխադրէր միջազգային ծաղիկներուն անմահ փունջը։ Տանդէի Աստուածային Կատակերգութիւնը (Դժոխք, Քաւարան եւ Արքայութիւն), Օսիանի քերթուածները, Կոռնէյլի Ճիզոնեանը, Վ. Ալֆիերիի Յուխենական դրոյցը, Լէօբարտիի երգերը, Վիրգիլիոսի Ենէականը, Մշակականքը եւ Հովուականքը, Հոմերոսի Իլիականն ու Ոդիսականը, Թասսոյի Երուսաղէմ ազատեալը, Միլտոնի Դրախտ Կորուսեալը, Ֆրանսուա Գոբէի Դարբիններու գործադուլը, Ասսա Նեկրիի Մրրիկները, Որատիոսի Արուեստ Քերթողականը եւ ուրիշ բազմաթիւ գործեր, բոլորն ալ իրենց բնագիրէն։

*
**

Աչքիս առջեւ ունիմ Փարիզ հ ուած իր վերջին լուսանկարը։ Հալ ուակ արեւահար ճակտին չէ ակօսներուն, աչքերը կը պահեն կաւին երիտասարդական իրենց մութիւնն ու կրակը, քիչ մը պղ անթեղուած կրակ, թերեւս վ գուրուած աշխարհի հոգերէն։ խոնջ ու արթուն աչքեր, որոնք իր մէ ցոլքերն ու կենդանութիւն ցնեցին քանի մը տասնեակի հա պատկառելի հատորներու մէջ։ անմեկնելի խորհուրդը ամբողջ քին վրայ, մէկու մը պէս որ ան տար ծրագիրներու ցաւովը կը տա պի, թեթեւ ժպիտով մը ներգա կութեան հասած, ժպիտ մը, որ արհամարհանք է, ոչ միմաութի այլ այն ժպիտը, որ հոգիէն կը եւ անոր պէս արդար է ու բարի, պէս գիտուն եւ ներողամիտ։ Պ ողրդու վանականի տիպարը կը կայացնէ անոր գլուխը, որ սեւե մէջ կորսուած է, կարծես անջ ուած մարմինէն, բուելու համար մարդուն հոգին կարդալու յուս չափանիշն է ճանչնալ անհատին խը եւ այն աչքերը, որոնք հոգին ցոլացնեն։

Ու մենք, գրչի աւելի երիտա եղբայրակիցներս, իր անփոխարի լի կորուստը կ'զգանք տխրութեա գիտակցելով որ անդարձ մեկնող րուն տեղերը տակաւին երկա՛ր թափուր պիտի մնան...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ԱՐԴԱՐԱՄԻՏ ՕՏԱՐՆԵՐ

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին եւ այդ առթիւ, Հ. Պատուիրակութեան կողմէ ներկայացուած բողոքագրին անդրադառնալ Կազէթ տը Լօզանի 9 Յուլիսի թիւին մէջ՝ Մօրիս Միւրէ կը գրէ.

... «Դեռ ուրիշ բան մըն ալ կը նեղէ մեզ։ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութենէն ներս՝ միթէ՞ կը նշանակէ թէ վերջնականապէս թաղուած է հայկական կնճռոյի, ողբերգական հարցը։ Գիտենք թէ Հայաստան բառը չ'երեւար իսկ Լօզանի դաշնագրին մէջ։ Հայաստան համր մնալու դատապարտուած պիտի ըլլա՞յ, ամէն անգամ որ ուզէ խօսիլ Ժընեւի մէջ՝ «վէթօ»ով մը դարձեալ ի վեր զինքը հալածողներուն։ Պ. Ահարոնեանի ստորագրութեամբ եւ Հայ Պատուիրակութեան կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած յիշատակագրի մը մէջ, վեհութեամբ տալի, անհունապէս բանաւոր սա խօսքը կը գտնենք. «Այն պահուն երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձեռք կը կարկառէ Թուրքիոյ եւ զայն կը հրաւիրէ որ ներս մտնէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդեօք պարտք չի զգա՞ր օգտուելու նպաստաւոր եւ եզական այս առիթէն, որպէսզի արդիւնաւորուի հայկական պահանջը։

Աւելի գոհունակ սրտով պիտի ողջունէինք Թուրքիոյ մուտքը, եթէ կարենայինք վստահ ըլլալ թէ հայկական ախտը նկատի առնուած է եւ եթէ կարենայինք հաւատալ թէ այդ ախտը պիտի բուժուի։ Յուսանքոր Թուրքիա, Ժընեւ ընդունուելէ վերջ, Հայոց գոհացում տալը պատիւ պիտի սեպէ»։

Ու թերթը իր կողմէ կ'աւելցնէ.

— Միանալով Պ. Մօրիս Միւրէի փափաքին, պարտք կը համարենք յիշեցնել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մէկէն խոստումներ բրած է հայ ժողովուրդին։ 1921ին, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց յայտարարութիւն մը որ սա բառերով կը վերջանայ.

«Ժողովը թախանձանօք կը հրաւիրէ խորհուրդը որպէսզի գերագոյն խորհուրդին առջեւ պնդէ դաշնագրին մէջ ձեռք առնուելիք միջոցներուն անհրաժեշտութեան վրայ, պահպանելու համար Հայաստանի ապագան եւ, մասնաւորաբար, տալու համար Հայերուն՝ ազգային օճախ մը, ամբողջովին անկախ օսմանեան տիրապետութենէն։»

1924ին, Պ. Կիւսթավ Ատօր կը յայտարարէր Ազգերու Դաշնակցութեան 5րդ ժողովին.

«Ազգերու Դաշնակցութեան համար պարտականութիւն եւ պատիւ է միտքէ չհանել որ ճշմարտապէս խոստացած է վերջնական լուծում մը տալ՝ հայ ժողովուրդին օճախի եւ հայրենիքի այնքա՛ն անձկալից հարցին։»

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ընդ առաջ երթար Թուրքիոյ՝ առանց յիշեցնելու այս հանդիսաւոր խոստումները, խորապէս անպարոյական «Ժէսթ» մը պիտի ընէր, որ անշուշտ Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի չբերէր այն վստահութիւնը որուն աւելի քան երբեք պէտք ունի ան։

8 յուլիսի «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի կուտանք վերջին պարբերութ «հրաւէր Թուրքիոյ» խմբագրական զոր ստորագրած է Ռ. Մարբ թերթին քաղաքական բաժնին ծ խմբագիրը.—

... Շատ մը անձերու երկրորդ տահոգութիւնը Հայաստանի կը վ բերի։ Ազգերու Դաշնակցութ անդամները պիտի չկրնային մոռ րուն իսկ իրենց յայտարարութի րը, իսկ եթէ չեն կրնար գտնել ա գիւնաւորել, գոնէ Թուրքիա մնալ Հայերու վիճակով հետաքրքրուե պատասխանական իրաւունքը ան Այն պահուն ուր Թուրքիա Ազգեր Դաշնակցութեան մէջ կը մտնէ, փ րամասնութեանց վերաբերեալ ա նոր խոստումներ պիտի չունենա քանի որ այդ տեսակէտէն ար կապուած է Լօզանի դաշնագր Մինչեւ իսկ սկսելիք նոր քաղաքակ նութիւն մը պիտի չունենայ, Ազգե Դաշնակցութեան Քարտուղարութ հետ, այս գետնին վրայ, իր յարաբ րութիւնները միշտ ալ ամէնա մարդավարութեան եւ կատարե ուղղամտութեան մը դրոշմը կրած յայտնի։ Բայց կրնանք ըսել որ, Ա գերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել Թուրքիա ցոյց կուտայ կրկին՝ արդ րութեան իր կամքը հպատակներ հանդէպ։ Շատ չեն իր հպատակներ սակայն անոնց կը պարտի իրաւ քին յարգանքը։ Եւ վերջապէս, լէ պէս որ առնօք թագաւորները ցն լից գահակալութեան ընծայ մը կ տային իրենց ժողովուրդին, ինչ որ ներում մը կը զուգադիպի միշտ խանութեան փոփոխութիւններ ինչո՞ւ համար Թուրքիոյ մուտքը Ա գերու Դաշնակցութեան մէջ՝ ա չնշանակուէր ուրախ լուրով մը։

Հապա՞ Հայաստանը

Դարձեալ «Ժուռնալ տը Ժընեւ» 11 յուլիսի թիւին մէջ, այս խոր գրին տակ։

Պ. Քրաֆթ – Բոնար, որուն Հայ վերաբերեալ աղնուական գործունէ թիւնը ծանօթ է ամէնուս, կը գրէ.

— Ուրեմն Թուրքիա պիտի չ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտն Լաւ, այդպէս թող ըլլայ։ Գուցէ՞ աւելի մատչելի ըլլայ։ Յուսա՛նք

Բայց ինչո՞ւ բոլոր այս անուշ բարբառումները։ Ճիշդ է թէ նոր չէ։ Բայց մենք ուրիշ բան կը սէինք Ազգերու Դաշնակցութենէն Այս հրաւէրը շատերուն թերացում կը թուի։ Ամէն վիճաբանութիւն դարեւ անկարելի կը դառնայ։ Արդ Ազգերու Դաշնակցութեան պար կանութիւնը չէ՞ր՝ օգտուիլ Թուրք մուտքէն, բոլոր ժողովուրդներ հետ արդարութեամբ եւ խաղաղ թեամբ բռնկած, կ'ըսեն, անկէ խոստ

րելու համար յառաջընթաց խօսակցութիւն մը կախակայուած արդարութեան խնդրի մը շուրջ եւ անոր ուղղելու համար պատուոյ հարցում մը: Մենք կը հաշուէինք այդ եզական առիթին վրայ:

Կը թուի թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը մոռցած է ոչ միայն իր իսկ յայտարարութիւնները եւ խոստումները, այլ նաեւ այն որ ամբողջ հայ ազգով հետաքրքրուելու իրաւունքը եւ բարոյական պարտականութիւնն ունի:

Կը յիշեցնենք որ երկու միլիոնէ աւելի Հայեր կ'ապրէին Թուրքիոյ մէջ 1914ին, որ այս թիւը մէկուկէսին իջաւ՝ ջարդերով եւ տարագրութիւններով եւ որ վերապրողները, բաց ի Թուրքիա մնացած քանի մը հազարներէ, փախչելով իրենց օջախներէն եւ սփռուած են պանդուխտ երկիրներու մէջ: Ժողովուրդ մը՝ որ կը թափառի Թուրքիոյ շուրջ եւ ամբողջ աշխարհի վրայ, ցաւագինօրէն աքսորական, առանց հայրենիքի, առանց ազգութեան, առանց կառավարութեան, առանց ազգ. անցագրի: Աւստրալիական ընկերները անոր հետ կը սակարկեն՝ մեր բազմամարդ եւ անգործութենէ գարնուած երկիրներուն մէջ: Յաճախ կը մերժեն անոր՝ աշխատանքը եւ նոյն իսկ աշխատանքի իրաւունքը, իրաւունքը, ինչպէս նաեւ երկրէ մը ուրիշ երկիր անցնիլը: Այս է վիճակը աքսորեալ ազգի մը որ իր հայրենիքը վերագտնալու ակը կը քաշէ: Հայկական ողբերգութիւնը կը շարունակուի առ ի խայտառակութիւն մեր քաղաքակրթութեան:

Զափազանց ուշ պիտի ըլլար դարմանել այս մոռացումը: Զենք կարծեր եւ եռանդագին կը յուսանք որ արդար, պատշաճ եւ անհրաժեշտ բառը պիտի արտասանուի Թուրքիոյ ընդունելութեան հանդիսաւոր նիստին մէջ: Ամբողջ ժողովուրդ մը ա՛յդ բառին կը սպասէ. ժողովուրդ մը պոկուած, զրկուած իր բոլոր իրաւունքներէն, որուն պէտք է խնայել նոր յուսախաբութիւն մը, յուսախաբութիւն աւելի եւս անողոք, որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէն պիտի գար:

Կը ճանչնանք պատասխանատուութիւն մը որո՛ւն կ'իյնայ խօսելու պարտականութիւնը: Զենք ուզեր կասկածիլ որ անիկա պիտի կանգնի եւ բսէ այդ բառը, պարզութեամբ բայց համոզումով.— Հապա՞ Հայաստանը:

Այս բառը մեր աղաղա՛կն է:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵԼՃԻԿԱՅԷՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՄԷՋ

— :-: —

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, 15 Յուլիս.— Վերջին թղթակցութեամբ ընդհանուր ակնարկ մը նետեցինք Պելժիոյ մէջ տեղի ունեցած գործադուլին, եւ անկէ առաջ եկած ցոյցերուն ու խռովութիւններուն:

Այսօր ուրախ ենք յայտարարելու թէ գործադուլը կորսնցուցած է իր սուր ու վտանգաւոր հանգամանքը, շնորհիւ կառավարութեան ձեռք առած հաշտարար քաղաքականութեան, եւ խորհրդարանին միջամտութեան՝ ի նպաստ հանքագործներուն, որոնց պահանջներուն ամբողջութեամբ գոհացում տրուած է:

Միջանկեալ ըսենք թէ Պելժիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը, ինչպէս նաեւ գործաւորական կազմակերպութիւնները պատկառելի ուժ մը կը ներկայացնեն թէ՛ խորհրդարանին եւ թէ՛ ժողովուրդին մէջ:

Երէկ խորհրդարանին որոշումով կազմուեցաւ ազգային խառն յանձնախումբ մը, բաղկացած դահլիճի անդամներէն, եւ բանւորներու ու գործաւորներու ներկայացուցիչներէն:

Այդ առթիւ գոյացած է համաձայնութիւն մը՝ հետեւեալ խնդիրներու շուրջ.

1) Օրավարձքերու կայունացում, առանց որեւէ նոր զեղչի.

2) Բոլոր բանուորները վերստին ընդունիլ իրենց նախկին աշխատութեան մէջ, առանց զեղչելու հիւանդութեան համար տրուած յաւելուածական նպաստը եւ ձրիօրէն տրամադրուած ածուխը.

3) Առանց որեւէ զեղչի ըստ առաջնոյն շարունակել կառավարութեան կողմէ անգործներուն տրուած նպաստները.

4) Վերցնել հացի գինին վրայ դրուած սակը.

5) Արդար բաշխում աշխատանքի ժամերուն, շաբաթական առաւելն 40 ժամ աշխատանք:

Վերոյիշեալ համաձայնութիւնը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ընկերվարական ղեկավար շրջանակներուն, եւ զգալի չափով մեղմած բանուորներուն գրգռութիւնը, որ վերջին օրերս իր ծայրագոյն աստիճանին հասած էր, այնպէս որ եթէ կառավարութիւնը ժամանակին ձեռք չառնէր պէտք եղած նախազգուշութիւնները, ընդհանուր ապստամբութիւնը անխուսափելի էր:

Երէկ, չորեքշաբթի, Պրիւքսէլի մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան շէնքին յարակից փողոցին մէջ, գործաւորներու եւ ոստիկանութեան միջեւ: Այդ խռովութեան հետեւանքով, ցուցարարներէն երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ ոստիկան մը զօրաւոր կերպով խոշտանգուեցաւ: Եղան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ, որոնց մէջ նաեւ կիներ:

Այդ իրարանցումին մէջ պոլշեվիք տարրերը խռովարարական մեծ գործունէութիւն մը ցոյց տուին: Անոնց հաւաքատեղին գրաւուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, եւ պարագլուխները ձերբակալուեցան:

Լիեժի մէջ ալ պոլշեվիկները փորձեցին խռովութիւններ յարուցանել, սակայն արգիլուեցան վիրաւոր ոստիկաններէն:

Ներկայիս կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ, կրնանք ըսել թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է խռովեալ վայրերուն մէջ:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռուբէն Մամուլեան

— :-: —

Անցեալները գրեր էինք թէ ի՛նչ մեծ գնահատութեամբ կը խօսէր L'Ami du Peupleի արուեստի քննադատը Ռուբէն Մամուլեանի մասին: Այս անգամ, Les Nouvelles Littérairesի մէջ (2 յուլիս) Ա. Առնու կը ներկայացնէ Սթէվէնսընի մէկ վիպակը, Docteur Jekyll et Monsieur Hyde, զոր շարժանկարի ժապաւէնի վրայ է առած Ռուբէն Մամուլեան:

Հոգեբանական գործ մը, տռամ մը, որուն դերակատարներն են հերոսին երկու եսերը, — հերոսին անհատականութիւնը կը ճեղքուի, երկուքի կը բաժնուի (dédoublement de la personnalité): Մարդկային էութիւնը տարբաղադրելու այս փորձով, հեղինակը իր հերոսին մէջ կը մեծցնէ ու կը զարգացնէ Չարն ու Բարին, Որմիզդն ու Ահրիմանը՝ պարսկական կրօնքին մէջ:

Քննադատները կ'ընդունին, որ Սթէվէնսըն յաջողած չէր այնքան, որքան Ռուբէն Մամուլեան: Արդարեւ, ինչպէս դիտել կուտայ Առնու, հայ արուեստագէտը կրցած է խորանալ եւ լիութեան հասցնել գործը: Եւ աւելի կարկառուն, աւելի յստակ, աւելի հասկնալի:

Այս առթիւ, Առնու պահ մը կը կենայ եւ այսպէս կ'արտայայտուի Ռ. Մամուլեանի մասին.

— Այս երիտասարդ հայ բեմադրիչը, որ կազմուած է Ռուսիոյ մէջ, եւ որուն աստղը կը բարձրանայ ամէն օր, այսքան կատարեալ գործ չէր տուած տակաւին: Ճիշդ է թէ հրաշալի գործ է City Streetsը, սակայն չէր ներկայացներ իր ամբողջականութեան մէջ այսքան ներդաշնակութիւն, եւ յաճախ տեղի կուտար նկարչականին: Մինչ այս նոր գործին մէջ, ամէն բան լաւ է գետեղուած, վարպետ ձեռքով մը ամբացուած: Հազուագիւտ արժանիք ունի:

Ժորժ Շահպարոնեան

— :-: —

«Քոմետիա»ի մէջ Լիւան Պէրժէ խօսելով պարսկական երեկոյթի մը մասին, կը ներկայացնէ գեղարուեստական բաժինը, որուն կը մասնակցէր Ժորժ Շահպարոնեան: Մասնաւորաբար իր ուշադրութիւնը կը գրաւեն «Սիրահարներու Պարը» և «Բրտական պարը», ինչպէս նաեւ նուագախումբ հէքեաթ մը, որուն հեղինակն է Ժ. Շահպարոնեան: «Հեղինակը կ'ընկերանար թառով, որ երեք հազար տարիէ ի վեր չափ կուտայ պարսկական երգերուն: Այդ թառն էր դարձեալ որ Շահերու պալատէն ներս, ճանճահարներու կշռոյթով, երեք կամ եօթը աղիքով կ'արտայայտէր անհամ երգեր:

Ժ. Շահպարոնեան, արհեստով տարրաբան կոչումով երաժիշտ, յօրինած է թառ մը 13 լարով: Եւ բարեփոխեալ այս նուագարանով ան կ'արտայայտէ ոչ միայն իր երկրին ազգային երգերը, այլ եւ եւրոպական դասական կտորներ: Եօթը լարերը կ'ընկերակցին միւս վեց լարերու երգին, եւ այսպէս, այս զգայուն արուեստագէտը, պարսիկ երաժշտութեան կուտայ նոր ու անծանօթ խաղատանք մը: Ու նաեւ իր տուրքը կուտայ պարսկական «թեմա»ներուն: Եւ այս թառը մեզի կը բերէ թռչուններու շաղփաղփը, հրաշալի մրգաստաններու եւ ծաղկած պարտէզներու քաղցրութիւնը, եւ երգը շատրուաններուն, որ կը ցայտին կապոյտ երկինքին տակ»:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ յուլիսի սկիզբը յաջողութեամբ աւարտած է Նանսիի գեղագործական համալսարանը Պ. Արթին Արթինեան, իսկ ատամնաբուժականը՝ Պ. Յովսէփ Թիրեաքեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս.— Մարսէյլի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ սարքելու դաշտահանդէս մը, անցեալ կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին «Սէն թ'Անտրէի» զովասուն ու ընդարձակ ծառաստանին մէջ:

Թէեւ հանդէսը պիտի սկսէր ժամը 8ին, բայց Տարօնցի եւ ուրիշ ընտանիքներ կանուխէն լեցուած էին դաշտը:

Սեղանները ճոխ էին ու հայկական, ու մթնոլորտն ալ հետզհետէ դարձաւ զուարթ ու խանդավառ, հոս հոն սկսան գեղջկական պարեր, հայկական եւ այլ երգեր, յատկապէս հրաւիրուած էր հայկական նուագախումբ մը: Խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ ժամը 3ը, ու անցաւ հաճոյքով:

Դաշտին առաջ եւ բեմին ճակատը տարագիր եռագոյնը, Փըրանսականի կողքին կը ծածանի, իսկ առանց շուրջ, Տարօնցի նահատակ հերոսներու, Արաբոյի, Գէորգ Չաւուշի, Հրայրի, Աղբիւր Սերոբի ու Չարուկի մեծադիր նկարները:

Ժամը 3ին սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, որուն մասնակցելու եւ կարգապահութիւնը հսկելու համար հրաւիրուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, փոխ-խմբապետ Պ. Գեղամ Պօղոսեանի ղեկավարութեամբ:

Բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Պ. Խանոյեան, որմէ յետոյ եղան խմբերգներ սկաուտներուն կողմէ: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան իրենց արտասանութիւններով ու զուարճաբանութիւններով, պարոններ՝ Պ. Պօղոսեան, Չէքճեան, Բ. Պապօեան, Ն. Մանուկեան, Ուզունեան եւ ուրիշներ, եւ օրիորդ Քէշիշեան:

Օրուան բանախօսներն էին պարոններ Շէխիկեան եւ Ճնտոյեան, որոնք մանրամասնօրէն նկարագրեցին Տարօնի կռիւները ու հերոսական անկումը, ու Սասունցիներու եւ Մշեցիներու մղած պայքարը, ընդդէմ թշնամիներուն:

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ գեղարուեստական մեծադիր նկար մը, Մայր Հայաստանը խորհրդանշող: Հանդիսականները մեծ ոգեւորութեամբ մասնակցեցան աճուրդին, որ շահեցաւ Պ. Պօղոսեան: Աճուրդէն գոյացաւ 305 ֆրանք: Աճուրդը կազմակերպուած էր ի նպաստ Տարօն-Տուրուբերանցի չքաւոր հայրենակիցներու:

Աճուրդէն վերջ բեմադրուեցաւ զաւեշտ մը:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ Վարչութեան ատենապետը, Վարչութեան ատենադպիրը եւ ուսանողներ:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ Վարչութեան ատենապետը կարդաց 1931-1932ի շրջանաւարտներուն անուանացանկը, որ ահաւասիկ.—

Սալէրեան՝ Ecole des Mines.

Յ. Դաւթեան՝ Ponts et Chaussées.

Եղիայեան՝ Travaux Puplics (Ելեկտրագէտ-Երկրաչափ).

Ս. Կարապետեան՝ Ecole Supérieure d'Electricité.

Ա. Իւթիւճեան՝ Hautes Etudes Commerciales.

Թաշճեան՝ Académie Commerciale.

Թէյասեղանի ընթացքին տեղի ունեցան երգեր, հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, արտասանութիւններ հայերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, անգլերէն եւ չինարէն լեզուներով: Հայերէն արտասանողներուն մէջ մասնաւորապէս յաջող էր Օր. Ա. Տէր Թովմասեան:

Ներկայ մը

Ընդհանուր խանդավառութեան... (see above)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՃԵՐՄԱԿ ՕՁԻՔՆԵՐ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ.—

Խորհրդային Միութեան Երիտասարդ Համայնավարներու Համամիութենական Համագումարը որ Յուլիսի սկիզբը բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ, պաշտօնապէս արտօնեց երիտասարդ համայնավարներուն որ ճերմակ օձիք կրեն, այն պատճառաբանութեամբ որ զարգացման նոր շրջան մը սկսած է, եւ համայնավարները այլ եւս պէտք չունին վախնալու որ պարզապէս իրենց հագուստի պատճառաւ կրնան շփոթուիլ «մտաւորականներու» հետ:

Նոր ազատութիւնը յայտարարուեցաւ Երիտասարդ Համայնավարներու Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Կոսէրեւի կողմէ: Բոլշեւիկ մամուլը կ'ըսէ թէ, Կոսէրեւ բեմին վրայ երեւցաւ ճերմակ օսլայուած օձիքով եւ նորաձեւ փողկապով մը որ մէկ-երկու տարի առաջ թշնամական ծիծաղ պիտի պատճառէր իր ընկերներուն մէջ: Ան խօսեցաւ երկարօրէն եւ լրջօրէն նուագի եւ ծաղիկներու հանդէպ սիրոյ մասին, եւ ապահովցուց համագումարը որ այսուհետեւ անոնք կրնան նկատել իբրեւ համայնավարական ծրագրի մաս կազմող բաներ:

Այսպէս, կ'ըսէ խորհրդային մամուլը, երիտասարդ համայնավարները խզեցին այն աւանդութիւնը որ կը պահանջէր իրենցմէ կրել կամ կոճկուած ռուսական շապիկ եւ կամ նաւազի շապիկ մը: Այս կերպով թէ իրենց եւ թէ աշխարհին պարզեցին որ համայնավարները կոկիկ հագուստի եւ անձնական հանգստաւէտութեան հակառակ չեն, եւ թէ ընկերվարութիւնը չի պահանջեր իրենցմէ որ անպայման խրճիթներու մէջ ապրին եւ գործեն միշտ հրամանի տակ, թէ անոնք ժողովուրդի անգոյն հօտ մը չեն, այլ անհատներ անհատական ճաշակով եւ անհատական տաղանդով, որոնք անհատի կատարեալ զարգացման համար յատուկ պայմաններ կը պահանջեն:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութիւնը որ կը համախմբէ մօտ 70 ուսանողներ, յունիս 30ին սարքեց շքեղ թէյասեղան մը ի պատիւ 1931-1932ի շրջանաւարտ անդամներուն:

Հայ Ուսանող. Տան մէջ 50է աւելի հայ եւ ֆրանսացի ուսանողներ մեծ ոգեւորութեամբ տօնեցին այդ աւանդական դարձած տօնը, ուր կը նախագահէր Հայ Ուսանող. Տան Տեսուչը:

Խօսք առին հաւաքոյթին նա-

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական բանակումը

Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտական վերին Մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ Օգոստոս ամսուան ընթացքին՝ Նիսի շրջանին մէջ:

Հոս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողքներուն եւ հայրենակիցներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ'ունենան ամենայն յաջողութեամբ խմբապետներու առջեւ լուրջ հսկողութեան տակ, առանց որ եւ է վտանգի, եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծապէս օգտուած են բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս:

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են: Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով.—

Պուա – Գոլոմպ – Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզաեանի, 7, Rue Hoche, Bois Colombes:

Իսի-լէ-Մուլինօ, Պէլվիլ եւ Փրէ – Սէն – Ժէրվէի շրջան, Ս. Սահակեանի, 55, Ave. Président Wilson, Pré-St.-Gervais:

Փարիզ, 18-19րդ թաղամասի գայլիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, 22, Rue des Bois, Paris 19e:

Porte d'Italie, Gentilly եւ Bicêtre Սերոբ Պալպալեանի, 32, Rue Berth:

Պանեօ – Բաշան մասնաճիւղ, դիմել Հրանդ Սրապեանի, 24, Rue Roger:

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ե. Անտիլեանի, 7, Rue de la Chapelle, Sarcelles:

Ալֆօրվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմբապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթեան, ամէն կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցի:

Անկիէնի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, 6, Rue Gérard Toutin, Deuil:

Վիլիէ-լը Պէլի մասնաճիւղ, տեղւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, 4, Rue Turin, Arnouville lès Gonesses:

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնսիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, 55, Rue de Meaux, Paris 19e:

Բաց աստի ամէն օր առաւօտները ժամը 9.30էն 12, Հ. Արէլեանի, 226, Rue Lafayette, Paris:

Բանակումի մասնակցութեան պայմաններն են, 15 օրուան համար 225 ֆրանք: Իսկ մէկ ամսուան համար 400 ֆրանք: Արձանագրութիւնները կը դադրին Յուլիս 23ին: Անկէ վերջ կատարուած դիմումները նկատի չեն առնուիր:

Բանակումի կրնան մասնակցիլ բաց ի սկաուտներէ ոչ-սկաուտ պատանիներ 7 տարեկանէն մինչեւ 13 տարեկանները միայն:

Իւրաքանչիւր մասնակցող սկաուտ կամ ոչ-սկաուտ, պարտի ի ձեռին ունենալ բժշկական վկայագիր մը՝ զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դիմելով Հայ Տիկնանց Միութեան կայմիր խաչի մասնաճիւղին, ամէն Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները:

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Գործադիր Խորհուրդ

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Կը յանձնենք, ու կանխած կ'ըլլանք, էֆէ՛նտիմ:

— Ո՛չ. կը մերժենք ու արգիլած կ'ըլլանք գալիքը — վճռական ձայնով ընդդիմացաւ Սուրէն:

— Մանգաղը մշակին ձեռքէն չեն խլեր, Դաւիթ էֆէնտի, վրայ բերաւ տէր հայրը:

— Լա՛ւ, քանի որ առանկ է, արիւն ձեր ի գլուխ ձեր, բաւ կը քոռ կերպով ու ոտքի ելաւ Դաւիթ էֆէնտի:

Եւ, հակառակ սրբազանին եւ ուրիշներու պնդումներուն, մեկնեցաւ, հետը առնելով Քէպապճեանը:

Ժողովէն վերջ, Դիմաքսեանն ու Սուրէնը եկան տուն: Կրկին լուր չկար Պոլսէն: Կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը վատթարանար: Որոշեցին ամէն գնով ընթացք չտալ զինուորական հրաւէրին: Այդ ուղղութեամբ ալ որոշում անցուցեր էին եւ՛ առաջնորդարանի մէջ գումարուած ժողովին մէջ: Ինքնապաշտպանութեան աշխատանքը առաջ կը տարուէր տենդօրէն: Խորէնը ջաղացքէն քաղաք կ'երթեւեկէր մեծ զգուշութեամբ: Որոշ էր որ վտանգը պիտի գար: Բայց թէ ի՛նչ ձեւով եւ երբ, ոչ ոք գիտէր: Այս անստուգութիւնը կը տագնապեցնէր Դիմաքսեանն ու Սուրէնը: Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ յարաբերութիւնը դադրած էր, արդէն: Զգուշաւոր ու լարուած վիճակ մը կը տիրէր: Հարցումներ՝ անակնկալ ու տարակուսոտ: Խուսափում: Սուինակիր պահակներ օրերէ ի վեր հայկական թաղերու շուրջ: Քանի մը օր վերջ, զօրաբանակ մը եւս ժամանեց: Ասիկա առիթ մը եղաւ որ պահանջեն զէնքերը: Դաւիթ էֆէնտի իրար անցաւ. ուզեց որ տրամադրուի: Մարմինը բուռն կերպով ընդդիմացաւ: Զինուորցուներու համար տրուած պայմանաժամը լրանալու վրայ էր: Սուրէն վարանումի մէջ — երթա՞լ թէ ոչ: Իսկ առտու մը կուսակալէն հրաւէր մը ստացաւ Դիմաքսեան, յաջորդ օրուան համար: Կրկին նիստ գումարեցին գիշերը Սուրէնենց տունը: Դիմաքսեան յարմար կատեց երթալ: Բայց, Մարինի ու մանաւանդ նորակազմ Զինուորական Խորհուրդի անդամները բուռն կերպով ընդդիմացան:

— Աւելորդ միս չունինք գայլին բերանը նետելիք — վրդովուեցաւ Սուրէն: Ցեղյեղուած խօսքեր: Աւելի ճիշդ դա՛ւ մը: Եթէ կ'ուզէ քեզ տեսնել, թող գայ կը տեսնուիք...

Բայց, Դիմաքսեան մխտեցաւ ու տարակեց.

— Եթէ հարկ է զոհուիլ, կը զոհուիմ ե՛ս: Ջանանք տեղի չտալ: Մեզի համար մէկ Հայու կորուստը խոշ-

րապէս ցաւալի պիտի ըլլայ: Ջանանք թելը չփրցնել:

— Հերիք է որքան սօրուեցանք, Դիմաքսեանս — մէջ ինկաւ տէր հայրը, — գնա եկուր, գնա եկուր...: Կը տեսնուի կոր գալիքը... Եթէ շատ տնտնանք, վաղը ուշ պիտի ըլլայ...

— Այո՛, բայց, ես չեմ կարծեր որ ինծի վտանգ մը բերելու չափ յանդուգն ըլլան:

— Կարծէ՛, կարծէ՛. համոզուէ՛, նոյն իսկ:

— Մի՛շտ նոյն յոռետեսն ես, տէր հայր:

— Իսկ դուն դեռ նո՛յն լաւատեսը...:

— Բայց, ի՞նչ կարող են ընել օր ցերեկով: Կ'երթամ ու կուգամ շուտով: Մերժելը ձեռնոց նետել է... Մենք պէտք է շա՛տ զգոյշ ըլլանք եւ երբեք տեղի չտանք...

— Ճիշդ է, — ձայնակցեցաւ Արամ, — աւելի զատ, չեն համարձակիր Դիմաքսեանի մը փորձել այն, ինչ որ թերեւս պիտի փորձէին ուրիշի մը... Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ՛ ինչ հետեւանք կրնայ ունենալ ատիկա...

— Հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ իր ամենաճակատագրական պահուն այս ժողովուրդը կը զրկուի իր ամենակարեւոր ղեկավարէն, — առարկեց Սուրէն:

— Եւ սակայն, — ընդդիմացաւ կրկին Դիմաքսեան, — մենք պարտաւոր ենք փորձել մեր կարելին: Մեզ համար, էականը խուսափիլն է հաւանական բռնկումէն: Վտանգը մեր դուռն է ու մեր էֆէնտիները, կը նկատէ՞ք, դեռ չեն տեսներ...

— Կ'ըմբռնե՛ն, շուտով կ'ըմբռնեն, — շեշտեց Սուրէն, — այսօր չըմբռնեն, վաղը կ'ըմբռնեն...

— Երբ գործը գործէն անցած կ'ըլլայ, սիրելի Սուրէն...

Դուռը բախեցին, յանկարծ: Ու, բոլէապէս, տախտակամածի մը կափարիչին ներքեւ անհետացան բոլորը, տէր հօրմէն ու Սուրէնէն զատ: Դրան զարկը շատցաւ: Սուրէն, ամփոփեց ինքզինքը ու ինքնավստահ քայլերով մօտեցաւ դրան: Բացաւ: Աստղիկն էր, — հեւբարձակ, բոլորովին շուարուն, սարսափ մը սեւ աչքերուն մէջ: Ոտքը հազիւ ներս դրած, փղձկեցաւ թեւաբա՛ց, գլուխը դրաւ տէր հօրը ուսին ու սկսաւ լալ...: Լեցուն, կոկորդալիր, անզսպելի յուզումով մը: Կը դողդղար. փոթորիկի բռնուած սարփինայի մը նման...: Սուրէն, ցնցուած այս անակնկալ պահէն, մօտեցաւ, թեւը բռնեց, եւ ուզեց խօսիլ: Ներս վազեր էին, արդէն, վարպետ Ռուբէնն ու կինը: Յետոյ, մառանի կողմէն, Դիմաքսեան, Արամ եւ ուրիշներ: Բոլորը շուարած կը նայէին: Կապտուեր էին: Ստոյգ էր որ անսպասելի ու զարհուրելի բան մը պատահած էր:

— Հայրս, — սկսաւ հեկեկալով, — կը խելագարի՛...

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ...

— Սարսափելի՛... սարսափելի՛... տուն եկաւ յուզուած եւ սրտատրոփ... Մէհմէտ պէյը եկեր էր իր գրասենեակը ու յայտներ, որ մենք կարող ենք շատ ապահով ըլլալ, քանի ինք այստեղ է... յետոյ, առաջարկեր է...

— Այո... ի՞նչ է առաջարկեր...

— ... Առաջարկեր է մեզ իր տունը փոխադրել...

Կ. ՄՍՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

Ցամաքային զինաթափութեան ծրագրին մասին՝ բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց կուտայ ամերիկեան պատուիրակութիւնը: Նոյն ընդդիմութիւնը կը նշմարուի նաեւ անգլիական պատուիրակութեան կողմէ, բանաձեւին կարգ մը կէտերուն դէմ:

Պէնէշի բանաձեւը գլխաւորաբար իր երեք կէտերով կը շահագրգռէ Ֆրանսան: Նախ, որ նաւային զինաթափութեան վերաբերեալ հատուածին մէջ, քօղարկուած բառերով կը հրաւիրէ Ֆրանսան եւ Իտալիան համաձայնութեան գալու, ճշդելու համար իրենց նաւային սահմանափակման չափը, նկատի առնելով Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի դաշնագիրը եւ ընդհանուր յանձնաժողովին համար մշակուած բանաձեւը:

Գալով ցամաքային ուժին, որուն սահմանափակման հարցը եւ եղանակը պիտի քննուին յետագային, սկզբունք մը արդէն դրուած է հետեւեալ բառերով. — Ցամաքային ուժերու խիստ սահմանափակում եւ կրճատում պիտի կատարուի: Կրճատումը կախում պիտի ունենայ իւրաքանչիւր երկրի յատուկ պարագաներէն եւ դէպքերէն»:

Այս տեսակէտն ուրեմն հիմնապէս կը տարբերի Հուվըրի առաջարկէն, որ կը նախատեսէ անպայման կրճատում: Ատկից զատ Պէնէշ նախընտրութիւն չի տար ամերիկեան ծրագրին, այլ զանոնք կը դասէ ուրիշ առաջարկներու կարգին: Այս երկու կէտերուն շուրջ է մանաւանդ որ կը յայտնուի ամերիկեան ընդդիմութեանը:

Եղմական միջոցներով զինաթափութեան հարցը, Պէնէշ կը ձգէ յետագային:

Դժոխային մեքենայ մը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պրաթիլայի մօտերը, դժոխային մեքենայ մը յանձնուած է ազգայնական – գիւղացիական կուսակցութեան երեսփոխանական թեկնածու՝ Մարկերէսքոյի ազախինին: Մարկերէսքօ այդ պահուն իր տունը չէր գտնուեր:

Դժոխային մեքենան պահուած էր ծրարի մը մէջ: Երբ ուզեցին ծրարը բանալ, զարհուրելի պայթիւն մը լսուեցաւ: Թեկնածուին կինն ու երկու զաւակները, ինչպէս նաեւ սպասաւոր մը ծանրօրէն վիրաւորուեր էին: Անմիջապէս փոխադրուեցան հիւանդանոց, ուր շատ չանցած հոգեվարքի մէջ ինկան:

Բացուած քննութիւնը երեւան հանած է թէ ծայրայեղ աջակողմեաններու գործն է:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Ընտանեկան երեկոյթ

Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻԻԶԱՆԴ
Զաւեշտ «Կարմիր Խաչի բախտը», երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ
Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՌԱԶՄԻԿ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Այսօր Կիրակի Առնուվիլի գեղեցիկ անտառներուն մէկուն մէջ, Ford-Stains
Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ, մեներգ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, եւն.: Ճոխ պիւֆէ:

Ճանօթ.— Կար տը Նորէն (Gare du Nord) *առնել շոգեկառք ժամը 12.9, 13.27, 15.17 եւ իջնել* Gare Villiers le Belle Gonesse.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Պուա-Քոլոմպի Պատանեկան միութեան կողմէ
Այսօր Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն
Ի ՆՊԱՍՏ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
Կը նախագահէ՝ Հ. ՄԱՃԱՌԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ եւ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Արտասանութիւններ, երգ եւ նուագ, հաճելի անակնկալներ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փօրթ տը Քլիշիէն առնել 40 թիւ հանրակառքը, Սէն Լազարի կայարանէն շոգեկառք առնել եւ իջնել կառ Արժանթէօյ:

Ընտանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Սալնոյ Զորի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, այսօր Կիրակի ժամը 2ին 14 Ավընիւ Իթալիի սրահին մէջ:
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ եւ անակնկալներ:
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները՝ իրենց ընտանիքով եւ համակիրները:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ
31 *Յուլիս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը*
1 Bld. du Nord, Le Raincy
Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ
Վարժարանին սանուհիներուն կողմէ
Ճազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ:

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:
ՄՈՒՏՔ **5** *ՖՐԱՆՔ*

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժօրէսէն 21A եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյօնս Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն:*

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 *ֆրանք*, *ՃԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ,* Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ,* Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ,* Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ,* Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՉԱԼԱԼԷՏՏԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ,* Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐԶԱՆՕ,* (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ,* Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ,* Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,* Վ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ,* Ե. Օտեան 2 *հատոր* 30 *ֆր.*, *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ,* Ա. Պէրնէտ 2 *հատոր* 65 *ֆր.*, *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ,* Քասփմ 2 *հատոր* 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ,* Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ,* Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ,* Ռստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

ՎԱՐՁՈՒ Է *Ֆօպուրկ Սէն Մարթէն, Մէթրօ Լուի Պլանի ճիշդ դիմացը, լուսաւոր արհեստանոց մը՝ յարմար ամէն տեսակ գործի, կազ, ելեկտրականութիւն: Դիմել դերձակ Պ. Ստեփան Շիրինեանի.* 233 *Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc.*

ՎԱՐՁՈՒ Է *Քոլոնպ լէ Վալէ Կայարանին մօտ գեղեցիկ յարկաբաժին մը 3 սենեակ, խոհանոց, տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, տարեկան վարձք 3000 ֆրանք: Դիմել Հ. Սըքլեանի,* 226 rue Lafayette, Paris, Métro Louis Blanc *կամ* Jaurès: Tél. Nord 89-06, 95-79:

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր
փողոցի արկածներու *մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ*
հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI
Métro Nation *կամ* Reuilly-Diderot
Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114: *Օթօպիւս* BA, AZ *եւ* BT
Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ
"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"
33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն
ճաշարան ԳԱՌԼՕ
34 Rue St. Lazare, Paris (9)
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ
Գինիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն:
Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

CABINET V. YARJANIAN
JURISCONSULTE
54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագնի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
ձեր հաշուակալութեան, տուրքի գործողութեանց եւ առեւտրական ձեւակերպութեանց համար դիմեցէք
Դաւիթ Թանիրեանի
6 Passage Violet, Paris (10) *ԱՄԻՍԸ 50 ՖՐԱՆՔ*

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni
Գործակալութիւն «Opéra»
18 Chaussée d'Antin, Փարիզ (9)
Հեռ. Provence 82—48

Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ շահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿԱՐԱՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կինը պէտք է խնամէ իր դէմքը, ինչպէս կը խնամէ մարմինը:

Այդ խնամքները աւելի առողջապահութենէ կը ծնին քան պչրանքէ, եթէ կիրարկուին մեթոտով, շնորհիւ յատկապէս ուսումնասիրուած արտադրութեանց: Այդ առաւելութիւնները կ'ընծայէ Տոքթ. N. G. Payot, դէմքի բարեփոխման մասնագէտը:

Իր մեթոտը ծանօթացնելու համար, Տոքթ. N. G. Payot ձրի փորձեր կը կատարէ Բշ. եւ Շբ. օրերը, ժամը *9.30 — 12* եւ *14 — 18*, 12 Rue Richepanse, Թէլ. Central 04 — 54:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն *8*, առտուները ժամադրութեամբ,
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ
ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ
ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ
34 Boulevard de Clichy, Paris (18)
Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին
44 Rue Poissonnière. Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ

Բացուած է
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ուր կը գտնէք ամէն տեսակի ընտիր եւ մաքուր ապրանքներ,
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳՆՈՎ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ:
Ապրանքներ կ'ընդունինք ամէն տեղէ: Կանոնաւոր յանձնում:
63bis Ave. Carnot.CACHAN (Seine).

Plomberie Couverture
Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout
Անմրցելի գինով: Յանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը: Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն:
Դիմել՝ A. TATOULIAN, *1*2bis rue Eli, Gentilly, Seine

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)
Téléphone: TRINITÉ 59—54

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (**radiothéraphie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

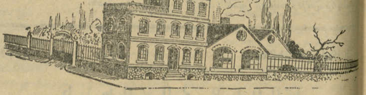
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, Թելադրական եւ Ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway *26*, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIERE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ ձեռնարկ, որ շինութիւն առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ *100*ին *70* եկամուտ կ'ապահովենք ձեզի բնական: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն *6.30*:

Նշանեան *20, Passage Prado,* (Մէթրօ Սէն-Տընի)

Etude de Me BERNARD WAHÉ **(ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)**
(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1932

19 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1934 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1921էն ի վեր, անցեալէն աւելի ջանքեր թափեց Համերաշխութեան եւ Համագործակցութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու հայ գաղութներուն մէջ, դիմագրաւելու այն արտակարգ կացութիւնը, որուն կ'ենթարկուէր տարագիր հայութիւնը:

Համերաշխութեան եւ Համագործակցութեան աշխատանքը, անցած տասը տարիներու ընթացքին, եթէ մասամբ մը արմատ կը բռնէր չէզոք տարրերուն եւ անկախ խմբակներուն քով, դժբախտաբար՝ անկարելի կը դառնար քաղաքական հոսանքներու միջեւ: Իսկ Համերաշխութեան եւ Համագործակցութեան խնդիրը գերազանցապէս կապ ունէր հայ իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող կուսակցութիւններուն հետ:

Դաշնակցութիւնն անտեսելով սեփական կուսակցութեան ազդեցութիւնը եւ ստորադասելով կուսակցական շահը ընդհանուր շահին, առանց ընկրկելու մինչեւ այժմս եղած ընդդիմութիւններէն, մնաց Համերաշխութեան եւ Համագործակցութեան կողմնակից, ուղղակի եւ անուղղակի մօտեցաւ զանազան հոսանքներուն, պարզեց գաղութներու ներկայ վիճակը, առաջադրեց ընդհանուրին ընդունելի գործունէութեան ուղեգիծեր, — որոնք կը բխէին մեր ներկայ իրականութեան անհրաժեշտութիւններէն, — եւ ջանաց համախմբել բոլորը համազգային խնդիրներուն շուրջ:

Երկար տարիներու փորձերէն յետոյ, այս տարի, հոսանքները իրականութեան հարկադրանքներէն մղուած, աւելի տրամադիր էին համերաշխութեան եւ համագործակցութեան: Ու պէտք է ըսել թէ ժողովուրդը յոգնած մեր անկազմակերպ վիճակէն եւ շատ յաճախ անտեղի հակամարտութիւններէն, ուրախութեամբ կ'ուզէ դիմաւորել համերաշխ գործունէութիւն մը, որ ոչ միայն գաղութներու խաղաղութեան պիտի նպաստէ, այլ բոլորը պիտի մղէ շինարար աշխատանքներու, որոնց այնքան կարօտ են գաղութները:

Այդ համերաշխութիւնն ու գործակցութիւնը կ'ուշանայ տակաւին, սակայն անյուսալի չէ: Այդ ուղղութեամբ ամէն ջանք չպիտի խնայուի, որովհետեւ գաղութահայութեան համար ուժերու համախմբումը եւ գործակցութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է:

Հիմնական խնդիրներու շուրջ եղած տարակարծութիւնները չեն որ արգելք կը հանդիսանան համերաշխութեան, ընդհակառակն, անցեալէն ժառանգութիւն մնացած հին ժանգ մըն է որ կը բանի, ու ճղճիմ խնդիրները կը ստանան մեծ համեմատութիւններ ոմանց քով, եւ պառակտումը կը յաւերժանայ:

Հայ ժողովուրդի անունով խօսող հոսանքներն ու թերթերը եթէ պահ մը հանրային շահը գերադասէին, պիտի տեսնէին թէ համագործակցութեան ու համերաշխութեան մէջ, ոչ միայն հանրային ընդհանուր շահերը կ'ապահովուին, այլ նաեւ գործին մասնակցող կուսակցութիւնները կը կազդուրուին եւ կը դառնան իրենց կոչումին համապատասխանող կազմակերպութիւններ: Այս պարագային, թերեւս ամէնէն շատ տուժողը կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը, սահմանափակելով իր կուսակցական ազատութիւնն ու անկախութիւնը, մինչդեռ, միւս հոսանքները, դուրս գալով իրենց նեղ շրջանակէն, կը մտնեն գործօն շրջանի մը մէջ:

Այս դրական տուեալները, դժբախտաբար յաճախ կ'անտեսուին, ու բացասական մտայնութիւնը կը շարունակուի մեր ընդդիմադիր հոսանքներուն քով:

Վերցնենք մէկ օրինակը ռամկավար մտայնութենէն, ու դուք պիտի տեսնէք թէ այս կուսակցութեան, կամ անոր զանազան մասնաճիւղերուն համար համերաշխութիւնը դատարկ խօսք մըն է. բաղձալին կը մնայ պառակտումը, կարծես թէ իրենց գոյութեան իրաւունքը միմիայն պառակտումով կարելի է արդարացնել:

«Պայքար»ը (Ամերիկայի ռամկավարներու օրկանը) կը գրէ թէ իրենք հաստատօրէն կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: *Տեսնենք թէ ի՛նչ է այդ դիրքը.*

«Գիտենք թէ ինչո՞ւ համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը բաղձայ մեզ եւս իրեն հետ ունենալ գաղութներու մէջ: Դաշնակցութիւնը, այսօր, ծովն ինկած անհատի մը կը նմանի որ իր փրկութեան համար կը կառչի յարդի շիւղերուն»:

Ընթերցողը տրամաբանականօրէն կրնայ եզրակացնել թէ ռամկավարներն են այդ «յարդի շիւղեր»ը, որոնց կ'ուզէ կառչիլ Դաշնակցութիւնը՝ փրկուելու համար: Բայց «Պայքար»ի խմբագիրն առանց անդրադառնալու վերի նախադասութեան, յարդի շիւղերը կը գտնէ «հայրենասիրական տօնակատարութիւններուն» մէջ, որոնք իբր թէ կոչուած են Դաշնակցութիւնը փրկելու:

Ու ահա եզրակացութիւնը պատրաստ է ռամկավար «Պայքար»ի համար, որ կարծես թէ ոչ եւ է պատասխանատուութեան կոչուած չէ հայ իրականութեան մէջ:

«Այս յստակ եւ տեւական իրողութեան հանդէպ, հարկէ որ մեր ընկերները, բոլոր Հայերն ըմբռնեն թէ ոչ մէկ մերձեցում, ոչ մէկ ձեռնարկ, նոյն իսկ ամէնէն անկուսակցական նպատակին շուրջ, կարելի է ընել Դաշնակցութեան հետ, մինչեւ որ այդ կուսակցութիւնը միանգամ ընդմիշտ չհրաժարի խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի կառավարութեան դէմ ուղղեգրած թշնամական քաղաքականութենէն»:

Ինչպէս կը տեսնէք, տօնակատարութիւններէն սկսած մինչեւ բոլշեւիկեան վարչաձեւը, յարդի շիւղերէն մինչեւ Խորհրդային Միութիւնը իրար խառնուած են, առանց դատողութեան, ու առանց տրամաբանութեան, յանգելու համար ռամկավարական տրամաբանութեան, — ոչ մէկ համերաշխութիւն եւ ոչ մէկ մերձեցում Դաշնակցութեան հետ:

Խօսինք այդ տարակուսութիւններու մասին:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐԲԱՌԻ՛Ն...

—)(o)(—

Ալ պէր Թիւրք,
Ալ պէր Թուրք,
Վո՛ւր Թուրքը Թիւրքէ,
Եարըքա՝
Եարը՛ք Թուրքա:

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂ. ԱՌԱԾ

Թուրքերը կը բարբառի՛ն նորէն:

Ընդհանուր պատերազմին էր, ի՛նչ-քան պարծենցան, ի՛նչ մեծխօսիկութիւններ ըրին, — այն օրերուն ալ կը պնդէին եւ ի լուր աշխարհի կը յայտարարէին թէ թրքական է Հելլէններու քաղաքակրթութիւնը, ապացոյց որ Հոմերոսն ալ Թուրք է, բուն անունով՝ Էօմէր (?): Այն ատեն ալ պնդեցին եւ յայտարարեցին թէ հայ աշուղական երգերը հետեւողութիւններ են թրքական ժողովրդական բանաստեղծութեան: Հիմա եւս կը պարծին ու մեծ մեծ կը նետեն, ըսելով թէ թրքական ծագում ունին եգիպտական քաղաքակրթութիւնը եւ եգէական արուեստը: Նոյն իսկ Աֆէթ հանըմ, պատմագիտութեան նուիրուած Թրքուհին, կը յայտարարէ թէ երկիրը դեռ նոր էր պաղած, մարդկութիւնը նոր էր ծնած, երբ երեւցան Թուրքերը, (Թրքուհին մեզի չըսեր թէ ի՛նչպէս հասկցած է, որ նախապատմական այդ մարդիկը Թուրք էին, արդեօք *«ինէ՞թ»* եղած էին, *լէպլէպի՞* կ'ուտէին, *պըրըխ*ն առած կը լուացուէի՞ն): Զըլլայ թէ Ադամն ալ Թուրք ըլլայ:

Զինուորական ամէն յաղթութենէ յետոյ, քաղաքակրթական յաղթանակներ շահելու այս դիւրին փորձը բստ ոմանց ծիծաղելի, եւ բստ բժիշկներուն՝ ախտաբանական է սակայն: Արդարեւ նման մեծամոլութիւն ապահովաբար յայտնած չեն նոյն իսկ անոնք որ վարակուած են սիֆիլիզով:

Արտօնելով, որ Թուրքերը այսպէս մեծ մեծ բրդեն սիֆիլիզաւոր հիւանդներու մեծխօսիկութեամբ, մենք իրենց ուշադրութեանը կը յանձնենք թուրք ժողովրդական առած մը. — Երբ աժանոց բողկն իսկ Թուրքին զարնես, դարձեալ Թուրքին համար չէ որ կը մեղքնաս, այլ բողկին, այնքա՛ն անարժէք է Թուրքը: Եւ հիմա գլուխ մը բողկի գինն իսկ չունեցող Թո՞ւրքն է, որ, ըստ Էնկիւրիի պատմաբաններուն, ստեղծեր է (!) արուեստները եւ քաղաքակրթութիւնները:

Ո՛չ, առած մը, — որ ծանօթ է բոլոր ժողովուրդներուն, — կ'ըսէ թէ խոտ իսկ չի բուսնիր Թուրքերուն անցած հողէն, ալ ի՛նչ քաղաքակրթութիւն, ալ ի՛նչ արուեստ:

ՀԱՐԹՈՅ

ՌՈՒՍԻԱ ՍՈՎԻ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ

Պուքրէշէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս օրերս, Ռուսիայէն Ռումանիա եկող նամբորդներ կը յայտնեն թէ մեծ թշուառութիւն կը տիրէ Ուկրայինայի եւ Թուրքեստանի մէջ: Ռուսիայէն դէպ ի Պեսարապիա գիւղացիներու խմբական գաղթը կը վերագրուի սովին, որ այս վերջերս, երթալով սաստկացած է:

Ռուսիոյ հացամթերանոցի, Ուկրայինայի մէջ, կատարեալ սով է: Միկոյեանը արտակարգ խստութեանց դիմած է՝ գիւղացիութեան մօտ գտնուած ցորենը ամբողջութեամբ բռնագրաւելու համար: Սովահարներու մահը Ուկրայինայի քաղաքներու մէջ սովորական երեւոյթ դարձած է:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Պաղտատէն կը գրեն. — Շէյխ Պարզանի անձնատուութեամբ տակաւին վերջացած սեպէտ չէ նկատել անոր սկսած շարժումը: Ըստ երեւոյթին՝ նոր խմորումներ տեղի կ'ունենան: Պէտք չէ զարմանալ, երբ վաղը այլ աշիրէթներ ու այլ տեղերէ շարժումներու սկսին: Անգլիացիները ըստ երեւոյթին, որոշած են ասորական զօրամասերը փոխարինել անգլիական գունդերով, բէեւ ոչ ամբողջութեամբ:

Իրաքի քաղաքական կեանքը դեռ չմտաւ իր բնականոն հունին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը կը գրէ Ժընեւէն, յուլիս 17 թուականով. — *Վաղը կէսօրէն վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը պիտի հաւաքուի արտակարգ նիստ գումարելու՝ արձանագրելու համար Ժընեւի կազմակերպութեան մասնակցելու առաջադրութեամբ իրեն ուղղուած հրաւէրին՝ Թուրքիոյ հաստատական պատասխանը եւ այսպէս Թուրքիան վերջնապէս ընդունելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Այս ընդունելութիւնը՝ ինչպէս նախորդները, տեղի պիտի տայ շարք մը ճառերու: Որմէ յետոյ, իր դիւանին առաջարկով եւ թոյլ տալու համար իր անդամներուն, որոնցմէ շատերը անդամ են նաեւ զինաթափութեան ժողովին — որ վայրկեան լու հանգիստ մը, ժողովը պիտի որոշէ մինչեւ սեպտեմբեր 19 յետաձգել իր 13րդ նստաշրջանը:*

Իտալիա եւ «վստահութեան համաձայնագիր»

Փոփոխութիւններ իտալական դահլիճին մէջ

«Վստահութեան համաձայնագիր»ը որ կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, նախ անվստահութիւն ներշնչեց յետոյ, հիմա համակրանքով կ'ընդունուի Իտալիոյ կողմէ: Երբ Իտալիոյ հրաւէր ուղղուեցաւ մասնակցելու, հասկցուեցաւ թէ սահմանափակ շրջանակի մէջ եւ որ եւ է մէկուն դէմ ուղղուած համաձայնութիւն մը չէ: Սակայն հիմա, իտալական շրջանակները կը վախնան որ Ամերիկա այն տպաւորութիւնն ստանայ թէ եւրոպական խմբակցութիւն մըն է որ կը կազմուի իր դէմ:

Քաղաքական շրջանակները համակիր մնալով մէկտեղ վստահութեան համաձայնագրին, կը թելադրեն զգուշաւոր վարմունք հանդէպ Ամերիկայի եւ խորհուրդ կուտան չաճապարել, այլ սպասել նախագահական ընտրութեան:

**** Լօզանի ժողովէն առաջ, զրոյց կը շրջէր թէ իտալական դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին: Այս զրոյցները տակաւին կը շարունակուին: Կ'ըսուի թէ պիտի փոխուի ելմտական նախարարը եւ ազգային պաշտպանութեան երեք նախարարութիւնները պիտի վերածուին մէկի, թէ ներկայ արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի պիտի նշանակուի Լոնտոնի դեսպան եւ հետեւաբար, պէտք պիտի ըլլայ անոր տեղ ուրիշ մը նշանակել:*

Ռումանական ընտրութիւնները

Ռումանիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր, խաղաղօրէն եւ միայն փոքր մէկ քանի միջադէպեր տեղի ունեցած են գաւառներու մէջ:

Գիւղերու մէջ, ընտրութեանց մասնակցողներու թիւը սովորականէն աւելի եղած է: 70 առ 100ը միջին՝ մասնակցած են: Իսկ քաղաքներու մէջ, բոլորովին հակառակը պատահած է:

Շաբաթ եւ կիրակի օր, ոգելից ըմպելիի վաճառման արգելքը, կը թուի թէ առաջքն առած է խռովութեանց եւ ծանր դէպքերու:

Ցարդ յայտնի է ընտրական 72 շրջանակներէն 20ին արդիւնքը: Կը թուի թէ խոշոր մեծամասնութիւն մը պիտի կրնան ապահովել գիւղացիները:

Սըտքը փաշա Իտալիա կ'երթայ

Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշա արձակուրդը անցընելու համար մեկնեցաւ դէպ ի Եւրոպա: Նափոլի հանդիպելէ յետոյ, պիտի անցնի Հռոմ, ուր պիտի ընդունուի կառավարութեան կողմէ:

Ամերիկեան վեթերանները կը յամառին

Ուաշինկթընի ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ փակել նախագահական պալատին՝ Սպիտակ Տան երկաթ ցանկապատին դռները եւ հաստատել ոստիկանական ամուր շղթայ, արգիլելու համար ամերիկեան վեթերաններու կողմէ հաւանական նոր ցոյցեր:

Վեթերանները դժգոհ են որ Ծերակոյտը իր նիստերը փակեց մինչեւ դեկտեմբեր, առանց վճռական որոշում մը տալու իրենց պահանջին մասին:

Վեթերանները կը պահանջեն 2 միլիառ տոլար: Կը յիշուի թէ այս մասին որոշում մը քուէարկուած էր Երեսփ. ժողովին կողմէ, բայց մերժուած Ծերակոյտէն:

Գերմանական ընտրութիւնները

Կը շարունակեն զինուոր կոտրել

Պերլինի մէջ շրջող զրոյցներու համաձայն, հիթլերեանները պիտի ջանան իրենց ահաբեկչական արարքներով յետաձգել տալ ընտրութիւնները, որոնց արդիւնքէն կը վախնան:

Քանի մը օր առաջ, հիթլերեան պետերէն մէկը՝ Համպուրկի մէջ արտասանուած ճառով մը հարց կուտար թէ գերման ընտրողները պիտի կրնա՞ն յուլիս 31ին մօտենալ քուէատուփերուն եւ արդեօ՞ք մինչեւ այդ օրը, վճռական դէպքեր չպիտի գային զանոնք արգիլելու:

Հիթլերեանները կը յայտնեն թէ քանի որ համազգեստ կրելու արտօնութիւն տրուեցաւ, կրնան նաեւ զէնք կրելու արտօնութիւն ալ ստանալ: Այս կերպով, կը կարծուի թէ անոնք կը ջանան իրագործել իրենց մէկ նպատակը, — եւ իրենց միջոցներով իսկ երաշխաւորել իրենց ապահովութիւնը, — ինչ որ կը նշանակէ ահաբեկել ժողովուրդը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Լ'Էօվր»ի մէջ կը կարդանք.

— Ահա ուրեմն Թուրքիան, որ պաշտօնապէս կը հրաւիրուի անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան:

Անոր կնքահայրերն եղան Յունաստանն ու Սպանիան, երկու երկիրներ, որոնք մեծ դեր մը չեն կատարեր միջազգային կեանքին մէջ, բայց յուլիս 6ի նիստին, 16 պետութեանց ներկայացուցիչներ իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին տեսնելու Թուրքիոյ հանդիսաւոր մուտքը՝ Ժընեւի մէջ: Այս 16 պետութեանց մէջ են արեւմտեան ամէնէն մեծ ազգերը, որոնք մօտաւոր անցեալի մէջ, կարծեր էին թէ վերջնապէս վտարած են «Հիւանդ մարդը» Եւրոպայէն: Պատերազմէն եւ 1920ի Սեւրի դաշնագրէն ասդին, այս որքա՜ն նամբայ: Պէտք է ուրախութիւն յայտնել:

Յուլիս 18ին երկուշաբթի, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը պիտի յայտարարէ քէմալական Թուրքիոյ վերջնական ընդունելութիւնը: Յետպատերազմեան պատմութեան մէջ՝ կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլայ այդ: Դժբախտաբար, կարելի չէ ըսել թէ այս նոր միութիւնը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ՝ ուժ պիտի տայ ժողովրդավար ազգերու խումբին: Բայց ի՞նչ: Պէտք է երկիրները առնել այնպէս՝ ինչպէս մարդերը, — ինչպէս որ են:

Ինչո՞ւ Թուրքիան այսքան ուշ կը հասնի Ժընեւ: Ահա տասը տարի է որ կը խօսին անոր հաւանական անդամակցութեան վրայ: 1922ի դեկտեմբերին, Լորտ Քըրզըն չէ՞ր որ կը յայտարարէր թէ անմիջապէս որ կանոնաւորապէս խաղաղութիւնը հաստատուի Թուրքիոյ եւ Լօզանի խորհրդաժողովին մասնակցող պետութեանց միջեւ, դաշնակից պետութիւնները *հաճոյքով* պիտի տեսնէին Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան: Այս հանոյքը երկար ատեն ուշացաւ: Թուրքիա շատ փութկոտութիւն ցոյց չտուաւ Ժընեւ գալու, որ շատ մօտ էր Լօզանի...: Չէր վստահեր: Շատ կասկածոտ՝ այն մարդոց պէս, որոնք իրենց կեանքին մէջ՝ բաւական նուաստացումներ կրած են, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնէր յաղթական ժողովուրդներու հլու գործիքը:

Ինչ որ անշուշտ կը մտահոգէր Էնկիւրիի կառավարութիւնը, երէ Թուրքիա մասնակցէր Ժընեւի աշխատանքներուն, այն էր որ պիտի ստիպուէր որոշումները կիրարկել խորհուրդի մը, ուր տեւական անդամ չպիտի ունենար: Ինչպէս հարթել դժուարութիւնը:

Այստեղ է որ արեւելեան հնարամըտութիւնը ի ցոյց եկաւ: Թուրքիա բազմապատկեց իր բարեհան ծառայութիւնները՝ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ, այս երկու երկիրները մղեց հաշտուելու իրարու հետ եւ իր ձիգերը միացուց անոնց ձիգերուն, եւ ի վերջոյ, ելք մը գտան ու Թուրքիա, Յունաստան եւ Պուլկարիա կարգաւ մնայուն աթոռ մը պիտի գրաւէին խորհուրդին մէջ: Միութիւնը ուժ է:

Այնքան վարանումներէ եւ զգուշութիւններէ յետոյ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով, Թուրքիա վստահ է այնտեղ շահեր ապահովելու: Մէկ կողմէ, կը զօրացնէ իր միջազգային դիրքը եւ կ'ամրացնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իր կացութիւնը եւ միւս կողմէ, կրնայ յուսալ թէ ի հարկին, Արեւմուտքը պիտի օժանդակէ իր անփայլ ելեւմուտքին:

Վերջին հարց մը կը ծագի. Խորհրդային Միութիւնը ի՞նչ աչքով կը դիտէ Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Ամէն ինչ թոյլ կուտայ մտածելու թէ Պ. Լիտվինով (որ անցեալ տարի Էնկիւրի գնաց եւ որ դեռ վերջերս, Մոսկուայի մէջ խանդավառութեամբ ընդունեց Ըսմէթ փաշան եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյը) իր հաւանութիւնը յայտնած է Թուրքիոյ նոր ուղղութեան: Ռուսիոյ շահն ալ չի՞ պահանջեր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ունենալ իրեն հաւատարիմ գործօն անդամ մը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ.— Խորհրդային Հայաստան ներգաղթողներու չորրորդը կարաւանը մեկնեցաւ «Րոսիա» շոգենաւով, որուն համար յունական կառավարութիւնը վճարեց 400,000 տրախմիի գումար մը։

Կարաւանը կը բաղկանար 1750 ներգաղթողներէ, որոնց 350ը՝ հին Յունաստանի, 300ը՝ Սերէզի շրջանէն, 200ը՝ Տրամայէն (բոլորին Սելանիկ փոխադրութիւնը կառավարական ծախքով) եւ 900ը՝ Սելանիկ քաղաքէն։ Վերջին պահուն 25 ընտանիքներ չուզեցին մաս կազմել կարաւանին։

Սելանիկէն եղող երրորդ կարաւանը տպաւորիչ ու վայել ձեւով ճամբայ ելած էր։ Այս անգամուան մեկնող չորրորդ կարաւանը իր լրջութիւնը կորսնցուց, շոգենաւէն պտուտակը չարժելու պէս անտեղի ու տգեղ կռիւներու ականատես եղանք։ Կարգ մը յիմարներու պարզած կարմիր քուրջերը վատ տպաւորութիւն գործեցին թէ՛ ողջերթի եկողներուն եւ թէ՛ իշխանութեանց վրայ։ Ներգաղթի լիազօրներուն դիւանագիտական հասկացողութիւնը աւելի աւելի խղճալի չափանիշով կարելի չէ երեւակայել։

Չորրորդ կարաւանով՝ Յունաստանէն Խ. Հայաստան մեկնողներուն ընդհ. թիւը 6500ի կը հասնի։ Զրոյցներ կը շրջին, թէ աշնան վերջերը հինգերորդ կարաւան մըն ալ պիտի պատրաստուի, եթէ Բարեգործականը իր օժանդակութիւնը շարունակէ։ Յայտնի չէ սակայն, թէ ամբողջովին Յունաստանէ՞ն պիտի բաղկանայ այդ կարաւանը, թէ Պուլկարիոյ եւ Սուրիոյ ներգաղթողներն ալ մաս պիտի կազմեն անոր։ Ամէն պարագայի, Յունաստանի մէջ կարաւան մը կազմելիք ներգաղթողներու թիւ մը կայ, որոնք որքան շատ երթան այնքան լաւ է իրենց համար։

ՅՈՒՆԱՀԱՅ Գ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ.— Այս տարի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սելանիկի Վարչութիւնն էր որ նախաձեռնարկ եղաւ ու կազմակերպեց յունահայ երրորդ Ողիմպիականը, որ տեղի ունեցաւ անցեալները Ե. Փ. Ընկերակցութեան չքեղ մարզադաշտին մէջ, հոծ բազմութեան մը առջեւ։

Ողիմպիականին կը մասնակցէին Աթէնքի, Փիրէայի (միացած) եւ Սելանիկի Հ. Մ. Ը. Մ.ի լաւագոյն մարզիկները։ Հին Յունաստանցիները յատկապէս Սելանիկ եկան ու երեք օր հիւր մնացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան մօտ։

Ողիմպիականը լաւ առիթ մը եղաւ, հին եւ նոր Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց միջեւ եղբայրական սիրալիր կապ հաստատելու, որու ընթացքին մէջտեղ ելան նաեւ երկու շրջաններու մարզական կարողութիւնները։

Ողիմպիականին կը մասնակցէին հին եւ նոր Յունաստանէն հաւասար թիւով մարզիկներ։ Աթենացիները վազքերու մէջ գերակշռութիւն էյայտ բերին. Սելանիկցիները՝ ցատկելու եւ նետելու մէջ ետ ձգեցին Աթենացիները։ Սելանիկ-Աթէնք վալի-պօլը առաջինին յաղթութեամբ վերջացաւ։ Կէտերու առաւելութիւնը մնաց Սելանիկի։ Մրցումներուն արդիւնքը գոհացուցիչ կարելի է նկատել։

Մարզական այս գեղեցիկ ու մխիթարական շարժումը որ կը ղեկավարուի ափ մը մարզասէր ու մարդիկ երիտասարդներու կողմէ, անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանելու որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամէն օր նոր յաջողութիւններ կ'արձանագրէ՝ հակառակ աջէն ձախէն եկած կաղկանձիւններուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ը անշեղօրէն կը հետեւի այն ուղիին որ իրն է, նախանձէն կուրացած վարժապետները չէ որ քար դընելու համարձակութիւնը պիտի ունենան անոր առջեւ։ Անոնք շատ շատ իրենց բամբասելու լեզուները կը մաշեցնեն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ.— Ազգային գործերը կը շարունակեն դեռ իրենց անկերպարան ու քաոսային վիճակը։ Թեմականը ազգային խնդիրներուն կը նայի քմահաճօրէն։ Թաղական խորհուրդ գոյութիւն չունի։ Ազգային վարժարաններու հոգաբարձութիւնը ներքին տագնապի մէջ է կարգ մը վարժապետներու հանած տգեղ աղմուկին պատճառաւ, որ կը քաջալերուի Թեմականի մէջ ծուարած ու չահնկցական կապերով իրարու կապուած ծանօթ քլիքի մը կողմէ, հոգաբարձութիւնը Թորփիլահար ընելու յայտնի դիտաւորութեամբ։ Սելանիկի մէջ մարդիկ կան, որոնք ամէն շահ ունին բոլոր ճակատներուն վրայ անիշխանութիւն ստեղծելու մէջ, որպէս զի իրենց ուզած կերպով կարգադրեն իրենց անձնական գործերը, որոնք նոյնացուցած են ազգային գործերու հետ։ Այս մարդիկը, որոնք ամէն օր երդում կ'ընեն համերաշխութեան անունով, ներքնապէս ամէն ընող կ'աշխատին, ու բան գործ ըրած են, կազմալուծելու այս վիճակը տեւականացնելու համար, ու չեն վարանիր նոյն իսկ սատանային հետ դաշնակցելու, այս կացութեան շարունակութիւնը ապահովելու համար։

Ուրախալի է ըսել սակայն, որ լուրջ ջանքեր կը թափուին այս պղտոր կացութեան վերջ մը տալու։ Այդ ուղղութեամբ կատարուած խօսակցութիւնները շուտով կը հասնին գործնական արդիւնքի մը։ Յուսալի է որ, այս խառնիճաղանճ վիճակին յաջորդէ բնականոն վիճակ, ու վերջապէս, համագործակցութեան հիման վրայ, կազմուի բոլորին վստահութիւնը վայելող ու առողջ տարրերու մասնակցութեամբ Ազգային իշխանութիւն մը իր ստորադաս մարմիններով։

Արդէն իսկ ընտրական յանձնախումբ մը կազմուած է առաջին առթիւ Թաղական խորհուրդ մը ընտրելու։ Թէեւ ընտրութեան օր որոշուած է յուլիս 17ը, սակայն հաւանաբար յետաձգուի յուլիս 24ին, կարգ մը օրինական պակասներ լրացնելու համար։

Թաղային մարմնի ընտրութիւններէն վերջ պիտի ձեռնարկուի Թեմականի մը ընտրութեան Սելանիկի եւ շրջաններու մասնակցութեամբ։

Ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ունին 21 տարին լրացնող բոլոր հայ լուսաւորչականները։

Յուսալի է որ ուժեղ ու սրտցաւ մարմիններու ծնունդ տալուն ու անբարեյոյս տարրեր՝ որոնք արհեստ դարձուցած են ազգայնճիութիւնը, առիթ չունենան այլ եւս մուտք գործելու ազգային գործերու մէջ, իրենց պառակտիչի դերը շարունակելու համար։

Կուսակցական.— Սելանիկի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմը ոգեւորու-

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

Յունաստանի հանրապետութիւնը մանուկ է տակաւին եւ ժանուկներու յատուկ բոլոր փորձութիւններու եւ դժուարութիւններուն ենթակայ է։ Հանրապետութիւնը վերջնական ձեւ ստացած չէ դեռ եւ ասիկա՝ պարզ այն պատճառաւ որ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը վարչաձեւէն աւելի կապուած է անձերու։ Կուսակցութիւնները բարոյական արժէք չեն Յունաստանի մէջ։ Ժողովուրդը այս կամ այն կուսակցութեան գաղափարին ծառայելու, այլ այս կամ այն կուսակցապետին հանդէպ ունեցած կապն ու համակրանքը յայտնելու համար։ Այս է պատճառը որ կուսակցութիւնը կը ներկայացնէ կուսակցապետը եւ վերջինս ալ կուսակցութիւնը։ Տեսակ մը խանութ։ Երբ կուսակցապետը ուզէ, ամէն օր կրնայ ուղղութիւն ու գաղափար, անուն ու սկզբունք փոխել, շապիկ փոխելու պէս։ Օրինակներ շատ կան։ Եթէ պատահի որ Պ. Վէնիզէլոս, յունական շահերը նկատի ունենալով թագաւորութեան վերահաստատումը անհրաժեշտ նըկատէ, քանըշսրս ժամ յետոյ, Ազատական կուսակցութեան բնըսուն տոկոսը կը դառնայ թագաւորական։ Ոչ մէկ կածկած եւ տարակոյս այս մասին։ Սկզբունքներ եւ գաղափարներու շուրջ չէ որ վէճ ու տարակարծութիւն գոյութիւն ունի, այլ անձերու։ Վերջին տարիներուն, Պ. Վէնիզէլոս ընդհանուր աշխատանք տարաւ կուսակցութիւնը կազմակերպելու եւ գայն դնելու իր բնական դերին մէջ։ Նախատեսեց որ իր մահէն յետոյ, Ազատական կուսակցութեան անունը միայն պիտի մնար։ Նախ ստեղծեց վարչական մարմին մը, որուն կ'անդամակցին ծանօթ կուսակցականներ, 7—9ը։ Այս մարմնոյն նախագահութիւնը թէեւ ինք ստանձնեց, բայց կատարեալ ազատութիւն տուաւ անոր կուսակցական կազմակերպական ու ներքին խընդիրներու մասին կարգադրութիւններ ընելու։

Գործնականօրէն այս մարմինը աշխատանքի լծելու համար, Պ. Վէնիզէլոս կազմեց ազատական ակումբներ, Յունաստանը բաժնեց կուսակցական շրջաններու, իւրաքանչիւր շրջանին համար նշանակել տուաւ կուսակցական գործիչներ՝ որոնք քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ պտտելով կուսակցութեան պրօպականտը կ'ընեն։ Այս բոլորէն յետոյ, կարգապահական ոգին պօղպատելու համար, կանոնագիր մշակեց։ Յետոյ բացառիկ ուշադրութիւն դարձուց երիտասարդութեան վրայ։ Կազմեց երիտասարդական միութիւններ, ղեկավարութիւնը յանձնելով փորձուած ուժերու։

Օրինակ գաղթական երիտասարդներու Աթէնքի միութեան մօտ գործիչ նշանակեց երեսփոխան Պ. Մարսէլօսը, Իզմիրցի ծանօթ բժիշկը, որ շաբթուան մէջ երեք օր, շփում ու կապ կ'ունենայ երիտասարդութեան հետ։

Պ. Վէնիզէլոս այսքանով չի բաւականացաւ։ Ազատական երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն վրայ պարտականութիւն դրաւ արձակուրդի օրերուն վերադառնալ իրենց ընտրական շրջանները եւ ակումբներուն հետ համախորհուրդ, կուսակցական փրոփականտի աշխատանք տանիլ, լուսաբանելով ժողովուրդը զանազան խնդիրներու մասին։

Այս բոլորը ըրաւ Կրէտացի Դիւանագէտը խորհելով որ իր մահէն յետոյ ոչինչ չի պիտի մնար իր մեծ գործէն։ Գործը պահելու եւ յաւերժացնելու համար անհրաժեշտ է կազմակերպուած ուժ, իսկ այդ ուժը կարելի է միայն կազմակերպուած կուսակցութեան մէջէն ծնցնել։

Այս հաւատքով ու համոզումով է որ Պ. Վէնիզէլոս վերջին 4 տարիներուն այս ուղղութեամբ աշխատեցաւ, ուզելով ժողովուրդը կապել ոչ թէ իր անձին, այլ իր անձին միջոցաւ կուսակցութեան եւ անոր գաւանանքին։ Թէեւ ուշացած, սակայն խիստ կարեւոր քայլ մըն է ասիկա, որ անդրադարձում պիտի ունենայ հետագային Յունաստանի բախտին վրայ։ Որքան շատ կազմակերպուի Ազատական կուսակցութիւնը, այնքան ապահով ու վստահելի ձեռքերու մէջ պիտի գտնուի հանրապետական վարչաձեւը։

Ըսինք արդէն թէ հանրապետութիւնը տակաւին մանուկ է եւ պէտք ունի սնուցիչներու։ Ի վիճակի չէ ծանր փոթորիկներու տոկալու, ոչ ալ դիմագրաւելու լուրջ ցնցումներ։ Որպէսզի ուժեղանայ, չափահասութեան շրջան թեւակոխէ եւ դառնայ ժողովրդական, անհրաժեշտ է որ հանրապետական հոսանքները այժմէն մտածեն այդ մասին։

Մտածեն ոչ թէ իշխանութեան գլուխ գալու, այլ ժողովուրդին մէջ հանրապետութեան գաղափարաբանութիւնը արմատացնելու մասին։ Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը առած է Ազատական կուսակցութիւնը։ Արդարեւ, չափազանց դժուար է այս երկրին մէջ կուսակցական կարգապահութեան վարժեցնել ոչ միայն զանգուածը, այլ նաեւ մտաւորականութիւնը։ Կը բաւէ որ Պ. Քաֆանտարիս տարակարծութիւն ունենայ որեւէ հարցի մասին Պ. Վէնիզէլոսի հետ, որպէսզի հեռանայ կուսակցութենէն եւ կազմէ նոր կուսակցութիւն։ Առէք Ազատական կուսակցութենէն ծնունդ առած միւս հոսանքները, որոնք ծանօթ են Քաֆանտարիսի, Գոնտիլիսի եւ Միխալաքօփուլոսի անուններով։ Սկզբունքը կամ դաւանանքը չէ որ զանոնք բաժնած է մայր կուսակցութենէն։

Բոլորը հանրապետական են, բոլոր աջակողմեան, ազգայնական։ Բոլ րին ձգտումն ու մտածելակերպը նոյն է։

Բայց եւ այնպէս ունին տարբեր անուններ եւ կը պահեն առանձին կազմակերպութիւն։ Եթէ խորան լու ըլլանք, պիտի տեսնենք որ այս հոսանքներուն ղեկավարները քա ուած են Պ. Վէնիզէլոսի հետ ունենալէ յետոյ։ Ենթարկուած կուսակցութեան, գլուխ վերցուց են անոր դէմ եւ իրենց անկախ թիւնը պահելու համար կազմած առանձին կուսակցութիւններ։

Յաջորդով կը խօսինք ան մասին ալ, տալով ամփոփ տե կութիւններ անոնց գործունէութ եւ կազմակերպական կեանքի մ սին։

Ա. Կ.

ՎԱՀԱԳՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, մակեդոնական շարժումը կը ղեկավարուի երկու գլխաւոր կազմակերպութիւններու միջոցաւ։

Այդ կազմակերպութիւններէն մին՝ կը հանդիսանայ մակեդոնական եղբայրութեանց միութիւնը, որ բոլորովին լեգալ կազմակերպութիւն մըն է եւ իրեն իբրեւ կեդրոն ունի Սոֆիան։ Պուլկարիոյ մէջ ապաստան գտած 500 հազարէ աւելի Մակեդոնացիներուն վերին մարմինն է անիկա, որ իր ճիւղերը ունի Պուլկարիոյ բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր Մակեդոնացիներ կը գտնուին։ Ամերիկա գտնուող մակեդոնական կազմակերպութիւններն ալ սերտ կապ կը պահեն այս հաստատութեան հետ, որուն կ'օգնեն նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Մակեդոնական եղբայրութիւններու կեդրոնական մարմինը ամէն տարի կ'ընտրուի, պատգամաւորական ժողովի մը մէջ, ուր կը գումարուի կանոնաւորաբար եւ որուն պատասխանատու են բոլոր տեղական մասնաճիւղերն ու կեդրոնական կոմիտէն։

Անկէ քանի մը ամիս առաջ Սոֆիայի «Ռուայեալ» թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ այդ կազմակերպութեան տարեկան համագումարը, որուն մասնակցեցան հազարաւոր հիւրեր ու պատուիրակներ։

Այս ժողովին, Դաշնակցութիւնն ալ կը մասնակցէր յատուկ պատուիրակութեամբ մը, իբրեւ հիւր։

Այդ համագումարին մէջ, այս տարի, կեդրոնական մարմինը ենթարկուեցաւ մեծ փոփոխութիւններու, ընտրուեցան մեծ մասով նոր դէմքեր, եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, կեդրոնական կոմիտէի երկարամեայ նախագահը՝ Տոքթ. Սթանիչէվ չվերընտրուեցաւ, իր նախագահած մարմնի կարգ մը ակամայ՝ բայց ծանր սխալներուն համար։ Այդ մարմինը վերջին տարուան ընթացքին ընդունած, հիւրասիրած եւ բանակցութիւններ վարած էր Խրուաթ գործիչի մը հետ, որ ի վերջոյ դուրս եկաւ իբրեւ սերպական լրտես։ Կեդր. կոմիտէին այս եւ նման անհեռատեսութիւնները անհրաժեշտ դարձուցին Տոքթ. Սթանիչէվի հրաժարականը։ Նոր կեդրոնական կոմիտէն ընտրուելով, այս անգամ իրեն նախագահ նշանակեց մակեդոն լէկալ եւ յարգուած գործիչ մը՝ Տիմիթրի Միխայլով, որ յունարէնի եւ պա մութեան ուսուցիչ էր Սոֆիայի Ս մինարիային մէջ։

ՏԻՄԻԹՐԻ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իր ընտրութենէն հազիւ քանի ամիս անցած՝ Տիմ. Միխայլով, Մ յիս 17ին սպաննուեցաւ Սոֆիայի բ նուկ փողոցներէն մէկուն մէջ, ա ճանակի քանի մը հարուածներով Մահը վայրկենական եղաւ։ Ոստիկ նութիւնը ցարդ չկրցաւ երեւան հ նել ահաբեկիչները, հակառակ ձե առնուած հնարաւոր ամէն միջոցի։

Տիմիթրի Միխայլով 60 տարեկ էր. ան կ'աշխատէր մակեդոնակ երկու հակառակորդ կողմերը հաշ ցնել, այդ նպատակաւ Պուլկար գ ցած էր եւ յաջողած տեղւոյն կա հաշտեցնել եւ վերջ տալ երկու ճակ տին։ Այս ուղղութեամբ անոր վր մեծ յոյսեր դրուած էին, որովհե ան ամէնուն կողմէ կը նկատուէր յ գելի անձ մը, եւ մակեդոնական ն քին վերջին պայքարներուն մաս կից չէր եղած. մինչդեռ իր հակառ կորդը Տոքթ. Սթանիչէվ կը նկա ուէր չէչտուած կերպով կուսակից համակրող, ներքին յեղափոխակ դաշտի կազմակերպութեան պետ Իվան Միխայլովի։ Այս սպանութի նը՝ ախակնկալ մըն էր հանրային կ ծիքին համար, որովհետեւ վերջի նորէն ձեռնարկներ կ'ըլլային եւ զ նական միջոցներու դիմուած էր Իվ Միխայլովին ու իր կուսակիցները հ տեցնելու համար փոքրամասնութի կազմող իր ընդդիմադիրներուն հե

Սպանութիւնը կը նկատուի գո Իվան Միխայլովի հակառակորդ բ բակին, որ այս ահաբեկումը կատա րած է ինչպէս կ'երեւի ոչ այնքան պաննուածի անձին դէմ ոնուցած ւ տելութենէն, այլ իբրեւ զօրաւոր մը, որ կը ձգտի այն տպաւորութի ձգել հակառակորդին եւ հանրութե վրայ թէ՝ ընդդիմադիրները բոլո վին ալ արհամարհելի ուժ մը չե թէ պէտք է հաշուի առնել զանոնք։

Կասկած չկայ թէ այս սպանութի նը շատ սուղի պիտի նստի անոր գինակ նկատուող խմբակին, ծան ըլլալով Իվան Միխայլովի եւ իր

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Արարատի մէկ հին խառնարանը(*), որ կը գտնուի անոր հիւսիսային դառիթափին վրայ, յանկարծ բացուեցաւ։

Գետինը ցնցուեցաւ եւ վեր բարձրացաւ ծովի ալիքներու նման՝ երկու երկվայրկեան միջնադադարով տեղի ունեցող երկրաշարժներէ, որոնք տեւեցին գրեթէ երկու ժամ անընդհատ եւ ուղղուեցան Մեծ-Մասիսէն դէպ ի արեւելք։

Գոյացած ճեղքերէն դուրս ժայթքեցան կաղեր եւ շոգիներ՝ անլուր սաստկութեամբ արձակելով քարերու տարափ մը, որ օդին մէջ կը սուրային ռումբերու պէս շչելով ու սուլելով եւ կ'իյնային Արարատի ստորին դաշտավայրերուն մէջ։

Արձակուած քարի կտորներէն ոմանք կը կշռէին աւելի քան 25,000 քիլօկրամ։

Շոգիին կարմիր - կապոյտ ամպերը արագօրէն կը բարձրանային Արարատի գագաթը ու իրենց գոյնը կը սեւնար բարձրերը, ուր կը տիրէր ծծումբի հոտ արձակող կարմրագոյն մուխի հսկայ սիւն մը։

Մէկ ժամ շարունակ, Արարատ որոտումով ցնցեց հողը։ Երասխի մէջ տաք ջուրի աղբիւրներ կը ցայտէին եռալով։

Բորբոքումը հազիւ մէկ ժամ տեւեց։

Ու երբ շոգիները անհետացան, երբ քարի ու ցեխի անձրեւը դադրեցաւ, գիշերային մթութիւն մը տիրեց սոսկալի աւերակներուն վրայ։

Ակոռի գեղեցիկ գիւղը եւ Ս. Յակոբայ հին վանքը անհետացած էին ու այս խաղաղ ովասիսին բնակչութիւնը թաղուած էր հրաբխային նիւթերով շինուած գերեզմանի մը տակ։

Արտեր, պարտէզներ, արօտավայրեր եւ պտղատու ծառեր թաղուած էին ցեխի ու քարերու պատանի մը տակ։

1500 Հայեր, 400 վարձուոր Քիւրտեր եւ 8 կրօնականներ կորսուեցան Ակոռիի մէջ, առանց հետք մը ձգելու եւ միակ վերապրողները՝ այս աղէտէն զերծ, բացականերն էին՝ թիւով 114 հոգի, որոնք Երասխի եզերքը անդին ասդին գաղթեցին ու թշուառ եղան։

Ուրիշ քաղաքներ եւ գիւղեր աւերակ եղան հայ սրբազան լերան յանկարծական զարթնումովը, եւ աւերումը աւելի սոսկալի եղաւ անոր արեւելեան եւ հարաւային կողմը, քան հիւսիսային կողմը։ Երեւան քիչ վընասուեցաւ, հակառակ Արարատի մօտ ըլլալուն (64 քիլոմեդր), մինչդեռ շատ վնասուեցան Նախիջեւան, Պարսկաստանի մէջ Մակու եւ Թրքահայաստանի մէջ՝ Պայազիտ։

Պաշտօնական տեղեկագիրներ ցոյց կուտան թէ՝ աւելի քան 6000 տուն կործանած է Նախիջեւանի, Շարուրի եւ Օրտուպատի նահանգներուն մէջ։ Բայց փլատակներուն մէջ մեռած մարդոց թիւը յարաբերաբար քիչ է, որովհետեւ երկրաշարժը տեղի ունեցած է այն ժամուն, ուր մարդիկ իրիկուան զովութիւնը կը վայելէին իրենց բնակարաններէն դուրս։

Յունցերը, որոնք Արարատի կեդրոնէն կ'ուղղուէին հիւսիս - արեւելք, զգացուած են Ուրմիոյ լիճին եւ Կասպից ծովուն եզերքները, մինչեւ Թիֆլիս։

Մերձակայ դաշտին մէջ գոյացած բազմաթիւ ճեղքեր, որոնցմէ դուրս կը պոռթկային շոգիներ, ցեխի զանգուածներ եւ աւազի գետեր։ Ուրիշ տեղեր կը բխէին ջուրեր։

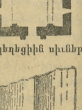
Ստորերկրեայ ուժերու ազդեցութեան տակ վեր բարձրացած է Արաքսը, որով իր ջուրը յորդած եւ ողողած է դաշտը։ Գետի հունին մէջ բացուած են բազմաթիւ լայն խոռոչներ, որոնցմէ դուրս կուգային կաղեր՝ ջուրը եռացնելով ու ձեւացնելով հետաքրքրական շատրուաններ։

Երկրաշարժէն չորս օր վերջ տեղի ունեցաւ երկրորդ աղէտ մը, որ աւելի մեծ տարածութեան վրայ գործեց քան նախկինը։ Այս երկրորդ աղէտը պատահեցաւ Արարատի ստորոտը։

Այն վիհը, որ ստորերկրեայ կըրակներուն ծնունդ տուած էր, գոցուելով փոխուած էր խոր լիճի մը, որուն մէջ թափած են անձրեւի, ձիւնհալի եւ հեղեղի մը ջուրերը։

Հաւաքուած քարերուն եւ ցեխերուն համար լիճը ծառայեց իբր թումբ, որ ի վերջոյ չդիմանալով ջուրերու ծանրութեան, քանդուեցաւ։ Եւ ահա տիղմի գետ մը ահաւոր սաստկութեամբ լերան կողէն վար խուժելով՝ Գարասուի ջուրին ընթացքը փոխեց։ Այս ցեխի հեղեղը յաջորդաբար երեք պոռթկումներ կատարելով խուժեց Ակոռիի վրայ եւ աւերակ ըրաւ անոր պարտէզներուն՝ առջի աղէտէն զերծ մնացած մասերը եւ իր անցքին վրայ քշեց տարաւ ծառեր, ժայռեր և մարդկային ու կենդանիի դիակներ։ Ակոռիի կործանած շէնքերուն մէջ կար նաեւ սեւ լաւայէ շինուած հին հայ եկեղեցին։

Փոքրաթիւ վերապրողները, որոնք մօտէն տեսած էին առաջին աղէտը,

Ակոռիի եկեղեցիին սիւներէն մէ

Ակոռիի եկեղեցիին յատակագիծ

դաշտագետին փախած էին, վախ լով նոր դժբախտութիւններէ։ Բի ւարաւուներ, որ Ակոռիի կործան մին լուրը առնելնուն շտապած խիստ թանկարժէք առարկաներ վելու յոյսով, տիղմի գետին յանկ ծական խուժումէն սպաննուած էի

ԹՈՎՀ. ՊԱՊԼՍԵԱ

(Շար

(*) Հրաբուխին գագաթը բացուած ձագարաձեւ ծակը, ուրկէ դուրս կը ժայթքին կրակ, մուխ, ջուրի շոգի, մոխիր, աւազ, հրաշէկ լաւա եւայլն։

…ւորդներուն հնարաւորութիւններն նաեւ գործելակերպը։

Դժբախտաբար, այս սպանութիւնը բերել կ'ունենայ այնպիսի ատեն մը՝ երբ Մակեդոնական Ցեղ. Ներքին ազմակերպութիւնը իր վերջին դադարի քոնկրէով ընդհ. ներսում կուտար հակառակորդներուն։ Այս ահաբեկումը այլ եւս հաշտութեան եւ խաղաղեցման ամէն դուռ կը փակէ եւ ընդհակառակը դուռ կը բանայ նորանոր արիւնալի տրամներու։

ԱՐՄԷՆ

(«Հայրենիք»)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼԻՍ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— :-: —

Պոլսոյ Արեւելքը կը գրէ (3 Յուլիս).

Պալըգլըի Ազգ. Գերեզմանատան մէջ երէկ հոգեհանգստեան սրտառուչ արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ վաղամեռիկ քերթող Մեծարենցի շիրիմին վրայ, անոր մահուան 24 ամեակին առիթով։

Գերեզմանատան Տնօրէնութիւնը նախապէս մաքրել տուած էր դամբարանին շուրջը, ուր կէս օրէ առաջ հետզհետէ հաւաքուած էին տարախոտ բանաստեղծին հայրենակիցները, ազգականներն ու համակիրները։ Գրեթէ ոչ ոք կար յանուն մտաւորականութեան գրիչ շարժող նորահաս սերունդէն եւ հիներէն ալ։ Այնպէս որ եթէ Մեծարենցի օրուան չգուգադիպէր, շատ անշուք պիտի անցնէր։

Ժամը 5ին առաւօտ, Կրօնական Ժողովի ատենապետ Սարգիս եպիսկոպոսի նախագահութեամբ եկեղեցականներու եւ երաժիշտ-դպիրներու թափօրը, ժողովրդական բազմութեան մը հետ, երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ նախ դէպի գերեզմանատան կեդրոնը, հոն կառուցուած նահատակաց կոթողին շուրջը, ուր տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան յուզիչ արարողութիւն մը։ Սարգիս եպիսկոպոս կարճ ուղերձով մը ոգեկոչեց յիշատակը հին ու նորահաստատակներուն եւ յետոյ հրաւիրեց եկեղեցական դասն ու ժողովուրդը իրենց յարգանքը բերելու քիչ հեռուն թաղուած վաղամեռիկ մեծ բանաստեղծին յիշատակին։ Թափօրը նոյնութեամբ առաջացաւ եւ շրջապատեց Մեծարենցի քնարաձեւ շիրիմը, ուրանոր յուզիչ էր տեսնել համեստ ժողովուրդին փղձկումը, իրենց սիրելիներուն վրայ քիչ առաջ սգացող տամուկ աչքերէ հոսող արցունքը, խունկի քուլաներուն մէջէն։ Հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ Սարգիս եպիսկ. ժողովրդական լեզուով մը ոգեկոչեց յիշատակը բանաստեղծին։

Յուզիչ էր նոյնպէս տեսնել որ հոն գտնուող բոլոր շրջանի ջրավաճառները իրենց ջուրի ամբողջ պաշարը թափեցին անզուգական քերթողին շիրմին վրայ։

Մեծարենց եթէ իր ընտանեկան դամբարանին մէջ թաղուած չըլլար, փափաքելի էր անշուշտ որ այդ անշուք անկիւնէն իր աճիւնները Շիշլիի Ազգ. Գերեզմանատանը փոխադրուէին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԱԶԳ. ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Զիքսի Կաթողիկէ վարժարանի տարեկան հանդէսին մէջ տեղեկագիր կարդաց վարժարանի աւագ ուսուցիչ Պ. Գ. Կաւլարենց, ամփոփ կերպով տալով վարժարանի անցնող տարեշրջանի կրթական գործունէութիւնը եւ ապագայի առաջադրութիւնները։ Այս տարուան ընթացքին վարժարանը ունեցած է 373 աշակերտ, որոնցմէ ներգաղթին պատճառաւ Հայաստան մեկնած են 40 հոգի։ Այս թիւը կ'ենտոկէս կը բաժնուի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի միջեւ։ Վարժարանը կը նայի 70 ձրի աշակերտ, իսկ մնացեալէն գոյացած տարեթոշակներու գումարը կը հասնի 35 հազարի, ինչ որ բոլորովին անբաւարար է կատարուած ծախքերու համար։ Գոյացած բացը կը գոցուի հայ եւ օտար անհատներու զանազան նուիրատուութիւններով։ Ուսուցչական եւ տնօրէնութեան յարաբերութիւնները եղած են սիրալիր եւ ներդաշնակ։ Վարժարանը ունեցած է երկու այցելու բժիշկներ, մին հայ, իսկ միւսը օտար, որոնք պարբերաբար այցելած եւ քննած են աշակերտութեան առողջական վիճակը. գալով կրթական մակարդակին, ան նախորդ բոլոր տարիներէ աւելի, եղած է գերազանցապէս բարձր. աշակերտները ազգային հայեցի դաստիարակութեան կողքին ուսած են նաեւ յունարէն, անգլիերէն եւ գաղղիերէն։

Այս տարի շրջանաւարտ եղած են 11 հոգի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԱԶԳ. ԱՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սօֆիայի Ազգ. Արամեան նախակրթարանի տարեկան տեղեկագրէն կը հասկցուի որ նախակրթարանի աշակերտութեան թիւը այս տարեշրջանին 166էն բարձրացած է 188ի, որոնցմէ 92ը մանչ եւ 94ը աղջիկ։ Վերջին 4-5 տարիներու ընթացքին աշակերտութեան թիւը կրկնապատկուած է գաւառներէ Սօֆիա հասնող եւ հոս իրենց բնակութիւնը հաստատող հայրենակիցներու շնորհիւ։

Այս տարի նախակրթարանը կ'աւարտեն 31 հոգի, որոնցմէ 17ը մանչ եւ 14ը աղջիկ։ Պետական քննիչին ներկայութեան ամավերջի հարցաքննութիւնները անցած են շատ յաջող։

ԽԱՍՔՕՎՈՅԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Խասքօվոյի Ազգ. Երկսեռ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 26ին։

Պ. Տնօրէնի տեղեկագիրէն կը պարզուի թէ, հակառակ տիրող նիւթական շատ աննպաստ պայմաններուն, վարժարանը կը բոլորէ խիստ յաջող տարի մը եւ կուտայ 22 շրջանաւարտներ։

Անկախ այս բոլորէն, այս տարի վարժարանը ունեցած է 5 դասարան 5 պաշտօնեաներով եւ 196 աշակերտներով։ Դասացուցակին մէջ առաջին անգամ ըլլալով այս տարի աւելցած են ձեռական աշխատանքի, ձեռագործի եւ գծագրութեան դասերը, որոնց արդիւնքը եղող գեղեցիկ աշխատանքները ցուցադրուած էին սրահին մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

■■■

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Թուրք պատմութեան համաժողովը շարունակած է իր աշխատութիւնները երկու յաջորդական նիստեր գումարելով։

Նախ բեմ բարձրացաւ Շէմսէտտին պէյ, որ բացատրելէ յետոյ թէ Թուրքերու ուշիմութիւնը ի'նչ աստիճան ազդած է իսլամական քաղաքակրթութեան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւններն ըրաւ.

«Ութերորդ եւ տասներորդ դարուն աշխարհի ամենաբարձր քաղաքակրթութիւնը կը ներկայացնէր իսլամական քաղաքակրթութիւնը, որ մայրը կը նկատուի արդիական քաղաքակրթութեան։ Խնդիր է թէ որո՞նք էին այդ քաղաքակրթութիւնը ստեղծողները։ Մինչեւ վերջերս արեւելքի եւ արեւմուտքի մէջ այն կարծիքը կը տիրէր թէ, այդ մեծ փառքն ու պատիւը Արաբներուն եւ Պարսիկներուն միայն կը պատկանէր։ Արդարեւ Թուրքերուն խօսքն անգամ չէին ըներ, կատարելապէս անտեսած էին զանոնք։ Նոյն իսկ բազմաթիւ պատմագէտներ եւ գիտնականներ այնքան յառաջ գացած են որ «Արաբական քաղաքակրթութիւն» անունով մկրտած են իսլամական մեծ քաղաքակրթութիւնը։ Մինչդեռ պատմութիւնը գիտականօրէն հաստատած է այսօր թէ Արաբները նախապէս որ եւ է քաղաքակրթութիւն չեն ունեցած։ Աւելի յետոյ սակայն, երբ Թաթարխանի և Խորասանի հանր. կարծիքը սկսած են ազդեցութիւն գործել իսլամական ընկերութեան վրայ, այն ատեն ծագած է արաբական մշակոյթը բոլոր մարդերուն մէջ։ Հին շրջանները մէկդի ձգելով եթէ աւելի մօտաւոր շրջանները նկատի առնենք, պիտի տեսնենք թէ նոյն իսկ Քրիստոսի առաջին թուականներուն իսկ Թուրքերը ամէն տեսակէտով խիստ յառաջադէմ ու քաղաքակիրթ ազգ մը կը ներկայացնէին։

Ամենահին շրջաններուն իսկ Թուրքերը խիստ բարձր մշակոյթ մը ունեցած են։ Գիտութիւնները, գեղարուեստը, երաժշտութիւնը, ինչպէս նաեւ փիլիսոփայութիւնը խիստ բարգաւաճ վիճակ մը ունէին հին Թուրքերուն օրով։

Այս պարագան կը հաստատեն նաեւ չին պատմագիրները, որոնք կը հաւաստեն թէ 8րդ դարուն սկիզբը (719)ին Թուրքերը խիստ յառաջացած էին փիլիսոփայութեան եւ կրօնական գիտութեանց մէջ։ Դարձեալ չինական պատմութիւնը կը վկայէ թէ 730 թուականին Թանթու անունով Թուրք գիտուն մը Չինաստան այցելելով իր հետ տարած էր բժշկական դեղեր եւ դեղագործական կազմածներ։

Հանրային կրթութիւնն ու ընդհանուր ճարտարարուեստն ալ յառաջացած ու զարգացած էին նոյն համեմատութեամբ։ Գործագործութիւնն ու մանրանկարչութիւնը արծաթի, ոսկիի եւ դոհարեղէնի քանդակագործութիւնները շատ առաջ գացած էին 713 թուականին, երբ Սմբղանի Խանը Չինաստանի կայսեր այցելեց, իր հետ տարաւ դրահապատ հագուստներ, բիւրեղ գաւաթներ, չիչեր, զանազան գեղարուեստական արձաններ, պղղատու ծառեր, ճարտար նըւագածուներ եւ աննման պարուհիներ։

Նմանապէս Թուրք մըն էր արաբական այդ յեղափոխութեան շրջանին ընդհ. սպայակոյտի պետ Պէրմէք օղլու Հալիտը, որ անձամբ գծած ու պատրաստած է Պաղտատ քաղաքին յատակագիծը։ Այդ շրջանին էր որ Թուրք մշակոյթը ծաղկեցաւ Պասրայի շրջանին մէջ, ուր հոծ թրքութիւն մը կար։ Նմանապէս Թուրքերը երեւան հանեցին «աթոմիզմ»ի տեսութիւնը եւ հիմը դրին նաեւ օրէնսդրութեան։ Թուրք գիտուն մը առաջին անգամ օդերեւութաբանական եւ աստղաբաշխական երկու դիտարաններ հիմնեց Պաղտատի մէջ։ Ասկէ զատ Թուրք գիտուններ առաջին անգամ յաջողած են հիմերը դնել չափագիտութեան, երկրաչափութեան, եռանկիւնաչափութեան։ Մեծ գիտուն Ֆարապի անդամ թրքական ծագում ունէր։

Անոնցմէ յետոյ, ուրիշ Թուրք գիտուններ բարձր գիրքեր գրած էին բժշկութեան, փիլիսոփայութեան եւ բնական գիտութեանց մէջ։

Շէմսէտտին պէյ աւելցուց թէ խաչակիրներուն դէմ պայքարողներն ալ Թուրքերը եղած են։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Քէօփրիւլիւզատէ Ֆուատ պէյ եւ ըսաւ.

«Պիտի աշխատիմ ընդհ. ակնարկ մը նետել Թուրք գրականութեան ամէնէն աչքառու կէտերուն վրայ։ Թուրք ցեղը կեդրոնական Ասիոյ բնիկ ժողովուրդը կը ներկայացնէ թէեւ, բայց նախապատմական շրջաններէն առաջ քաղաքակրթութիւններ հիմնած է զանազան երկիրներու մէջ։ Դժբախտաբար սակայն, մանաւորաբար գրական արտադրութեանց մասին մինչեւ այսօր որ եւ է վճռական տեղեկութիւն չունինք։ Հետեւաբար, արդի տուեալներու համաձայն, Թուրք գրականութեան զարգացումին կրնանք հետեւիլ միմիայն ութերորդ դարէն սկսելով։

Կաղիին ցոյց տուած լուսաւոր ճամբայէն քալող արդի Թուրք սերունդը ամէն ջանք պիտի թափէ պատմութեան մութ մնացած կէտերը լուսաբանելու համար։»

Ֆուատ պէյ յետոյ հերքեց Թուրք գրականութեան մասին Եւրոպայի մէջ գոյացած կարգ մը սխալ կարծիքները եւ ցնցեց Թուրք գրականութեան կարեւորութիւնը, աւելցնելով որ Թուրք գրականութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործած է հայկական, վրացական, հունգարական, ուքրանական, հելլէնական եւ ռումէն գրականութեանց վրայ։

Քէօփրիւլիւզատէ Ֆուատ պէյէն յետոյ խօսք առաւ համալսարանի դասախօսներէն Իսմայիլ Հագգը պէյ, որ յայտնելէ յետոյ թէ կ'ուզէ Շէմսէտտին պէյի բանախօսութիւնը ամբողջացնել, ըսաւ. «Բնական գիտութիւնն ալ մէջը ըլլալով, փիլիսոփայութիւնը, ուսողութիւնը, օրէնսդրութիւնն ու աստուածաբանութիւնը հիմնած եւ զարգացուցած են Թուրքերը։ Նմանապէս առաջին իսլամական համալսարանը պատրաստուած է Թուրք գիտուններու կողմէ։ Թուրք են այն բոլոր գիտուններն ու մտաւորականները, զորս արաբ կը ճանչնան Եւրոպացինները։ Քրիստոնեաները Արիստոտէլի փիլիսոփայութիւնը բարեխօսած են Թուրք փիլիսոփայութեան համաձայն։ Բնաշրջումի տեսութեան մասին ամէնէն առաջ Թուրքերէն լեզուով գիրք գրած է Գրնալըզատէ Ալի էֆէնտի, իսկ Երզրումցի Իպրահիմ Հագգը էֆէնտի Տարվինէն շատ առաջ մանրամասն գրութեամբ մը հաստատած է թէ մարդուն եւ կենդանիին միջեւ յարաբերութիւնը կը սկսի կապիկէն»։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԱՆՈՍ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան ԱԼԻՍ – ԱՐԱՔՍԻի։

Ալֆորվիլ, 27 Յունիս 932

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ 12ՐԴ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

— :-: —

«Հայրենիք» խմբագրական մը նուիրած է Հայ Կարմիր Խաչի 12րդ Պատգամաւորական ժողովին որ գումարուած է Վուստրի մէջ յունիս 29ին։ Անդրադառնալով ժողովի օրակարգերուն, «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (Յուլիս 30)·

— «Ցաւալիկայ տարի, եթէ նոյն իսկ տնտեսական տագնապը չմեղմանայ, կը յուսանք, թէ Կ. Խաչը ի վիճակի պիտի ըլլայ շարունակելու իր օգնութիւնները Ամերիկայէն դուրս եղող շրջաններուն, ինչպէս որ ըրած է նախորդ տարիներուն։

Սակայն, Ամերիկայէն դուրս եղող շրջանները իրենց յոյսը ամբողջովին պէտք չէ դնեն Ամերիկայի վրայ եւ յառաջիկայ տարի քիչ մը աւելի զոհողութիւններ պէտք է ընեն իրենց սեփական կարիքներուն համար։ Որքան ալ տնտեսական տագնապը ազդած է նաեւ միւս շրջաններու վրայ, այսուհանդերձ այժմ անոնք աւելի լաւ վիճակ ունին, քան սակէ քանի մը տարի առաջ։ Հայ բեկորները այժմ տեղաւորուած են մեծ մասամբ եւ կերպով մը իրենց գլուխը կը պահեն, մինչդեռ քանի մը տարի առաջ անոնցմէ շատեր ոչ հաստատուն տեղ ունէին իբր ապաստան, ոչ ալ գործ։ Եւ եթէ առաջ անոնք իրաւունք ունէին աւելի բարեկեցիկ Ամերիկայէն խոշոր օգնութիւն ակնկալելու եւ ստանալու, այժմ, երբ իրենց վիճակը քիչ մը աւելի լաւցած է, իսկ Ամերիկայինն ալ աւելի գէշցած, այլ եւս ամէն շրջան պէտք է որ հետզհետէ ջանայ իր կարիքները հոգալ իր սեփական միջոցներով եւ դուրսի ձեռնարկներուն օգնել այն չափով, որ չափով որ անոնք ընդհանուր ազգային կամ համազգայնութային նպատակներու կը ծառայեն։

Այդպիսի ձեռնարկ մըն է, օրինակ, Պէյրութի Հայկական Ճեմարանը կամ Մեսրոպեան Ճեմարանը, որոնք ոչ միայն Սուրիոյ կամ Պուլկարիոյ մեր գաղութներուն, այլ եւ ամբողջ հայութեան կը ծառայեն։ Հետեւաբար անոնք իրաւունք ունին հայկական բոլոր շրջաններէն ալ որոշ օգնութիւն ակնկալելու։

Դժբախտաբար, Հայ Կ. Խաչը ի վիճակի չէ ուղղակի օգնութիւն հասցնել Հայաստանի։ Զանգեզուրի երկրաշարժէն վնասուածներուն օգնելու համար նոյն իսկ իր ղրկած դրամը կողտօրէն ետ ուղարկուեցաւ յետոյ, Հայ Կ. Խաչը այլ եւս չի կրնար Հայաստանը որ եւ է կերպով իր օգնութեան դաշտը դարձնել, ուստի այսուհետեւ ակամայ պիտի հարկադրուի ամբողջովին կեդրոնանալ արտասահմանի հայութեան կարիքներուն վրայ, մինչեւ որ քաղաքական պայմանները աւելի նպաստաւոր դառնան Հայաստանի օգնութեան համար։

Սակայն, արտասահմանի մէջ ալ այնքա՜ն շատ գործ կայ եւ այնքան քիչ միջոցներ, որ Հայ Կ. Խաչը դիւրագոյն ճիգեր պէտք է թափէ՝ գէթ ամէնէն առեղծուածական կարիքները հոգալու համար։

Կ'ուզենք հաւատալ, որ Հայ Կ. Խաչը այս տարի եւս ոչ միայն գեղեցիկ որոշումներ պիտի տայ իր Պատգամաւորական Ժողովին մէջ, այլ եւ լաւագոյն կերպով պիտի կատարէ զանոնք։»

Տեսակցութիւն մը

Պ. ՖՐԱՆՔԼԷՆ ՊՈՒՅԵՈՆԻ ՀԵՏ

Պ. Գրիմիթէլ տեսակցութիւն մը ունեցած է Սէն-է-Ուազի երեսփոխան Պ. Ֆրանքլէն Պույեոնի հետ, որ ծանօթ էր իր թրքասիրական համոզումներով։ Բայց ներկայիս ինքզինքը կը յայտարարէ Բարեկամ Հայերուն։ Ստորեւ այդ տեսակցութեան գլխաւոր մասերը։

Առիթէն օգտուեցայ իրեն ուղղելու համար քանի մը հարցումներ։

— Ի՞նչ գաղափար ունիք Հայոց մասին։

— Ամենալաւ գաղափարն ունիմ իրենց վրայ։

— Ի՞նչ կը մտածէք Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ մտնելու մասին։

— Այդ բնական հետեւանքն է դէպքերուն։

— Կը կարծէ՞ք որ Հայերը կարենան լսելի դարձնել իրենց ձայնը։

— Ես այլ եւս Արտաքին Գործոց Յանձնաժողովին մէջ պաշտօն չունիմ։

— Գո՛հ էք Կիլիկիոյ պարպումէն։

Պ. պատգամաւորը այս հարցումիս ուղղակի պատասխան մը չտուաւ, այլ յայտարարեց.

«Այդ գործողութիւնը՝ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Պ. Միլրան արոշեց, եւ ես գործադիր պաշտօնեայի մը դերը կատարեցի սոսկ։ Ես Հայերուն խորհուրդ տուի չհեռանալ Կիլիկիայէն, սակայն Հայ ղեկավարները չուզեցին գիս լսել։ Ի՞նչ կ'ըլլար եթէ յիսուն հազար Հայեր մնային հոն, շատ ալ հանդիստ պիտի ապրէին։

— Ձեր կարծեր Պ. Պատգամաւոր, ոչ թէ միայն հանգիստ չէին մնար, այլ անոնցմէ շատերուն կը սպասէր բանտը կամ կախաղանը։

Սէն-է-Ուազի պատգամաւորը կը յայտնէ թէ ինք շատ աշխատած է Հայոց ի նպաստ, թէ այսօր ալ կը գործակցի Սուրիոյ մէջ Հայոց տեղաւորման, եւ թէ այս ամբողջին համար, Հայոց կողմէ ալ չէ տեսած որ եւ է երախտագիտութեան ցոյց։ «Ես Հայոց լաւագոյն բարեկամը եղած եմ»։

Ներկայ կացութեան մասին փոքրիկ հաճարատուութենէ մը վերջ՝ կ'աւելցնեմ թէ Հայերն ալ արեւին տակ, իրաւունք ունին հողամասի մը։

— Հիմա այլեւս չեմ խառնուիր այդ խնդիրներուն։

Կը բաժնուիմ իրմէ՝ մտածկոտ տպաւորութեան մը ներքեւ։

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

— Շունը, — վրայ տուաւ զայրացկոտ Թագուհի հանըմ։

— Հայրդ ի՞նչ է պատասխանեց։

— Շնորհակալութիւն է յայտներ, ու մերժեր է… Եւ սակայն, քիչ առաջ, տուն գալու ատեն, երկու ոստիկաններ փորձեր են նեղել զինքը… ուղեր են թուղթ… Եւ ինք հիւրհեւ անցեր է Հայոց թաղը։

Ու շարունակեց լալ։ Սիրտը կը տրոփէր ու մարմինը կը դողդղար… Թուրքէ մը պաշտպանուելու կանխատեսութիւնը անօրինակ կերպով յուզեր էր զինքը։ Նստաւ բազմոցին։ Կանչնեցաւ։ Կրկին նստաւ. մազերը տուաւ ետեւ ու թաշկինակովը սրբեց աչքերը։ Յետոյ, նորէն ելաւ, քանի մը քայլ առաւ, եւ, կուրծքը ծեծելէն,

— Սարսափելի՛… փրկութիւն չկայ… սրիկա՛ն…

— Ա՛խ, ի՞նչ ըսեմ ան հօրդ, — մօտեցաւ Թագուհի հանըմ — բերանս մա՛զ բուսաւ ըսելէն… անուշ լուզո՛ւ… օձը պըտ՝ հանեն ծակէն… պաղած օձը հանէ տաքցուր քի քե՛զ կծէ…

— Է՛, հիմա ատոր ատեն չէ, Թագուհի, — դժգոհեցաւ վարպետ Ռուբէն, — նայինք ծառը փօ՞ւր պէտ՝ թայ…

— Վօ՞ւր պիտի երթայ, Ռուբէն, — մէջ ինկաւ տէր Մեսրոպ հայրը, — օձին փուշը արագիլը կը մարսէ… ի՞նչ կ'ըսես, Սուրէն…

Ի՞նչ ըսէր։ Սուրէն դեռ ոչինչ կրնար ըսել։ Մինչ Աստղիկ եկեր էր իր դրանը առջեւ։ Անակնկալ մը չէին այս դէպքերը իրեն համար։ Եւ սակայն, այսքան անպատկառ ձեւով չէր սպասած։

— Ա՛խ, մօրուք չունիմ քի գիս մտիկ ընէք — վերսկսաւ Թագուհի հանըմ գլուխը շարժելէն, — քեզի չէ՞ ըսեր… բարեկամ, հէ՞…

Բայց, դեռ նախադասութիւնը չլրացած, դրան երկրորդ զարկ մը մը ցնցեց զիրենք։

— Ո՞վ է, — ձայն տուաւ Սուրէն։

— Ես եմ, — լսուեցաւ դուրսէն։

Եւ Խորէն շնչակտուր ներս ինկաւ։ Հագած էր մինչեւ ծունկերն եկող մոյկեր ու կը կրէր կարճ ու հաստ բաճկոն մը։ Կանգ առաւ. րոպէ մը նայեցաւ շուրջը։ Բո՛ց կար աչքերուն մէջ։ Կուզար ճաղացքէն։ Վրան կային ալիւրի հետքեր։ Կը հեւար։ Ստոյգ կ'երեւէր որ արտասովոր արագութեամբ էր քալած։

— Խե՛ր ըլլայ, — Խորէն — հարց տուաւ Դիմաքսեան։

— Դեռ խե՞ր կը սպասէք, ընկեր Դիմաքսեան… մեզմէ սկսաւ ինչ որ կը սպասէինք…

— Այսի՞նքն…

— Եկան ջաղացք։

— Որո՞նք… Քիչ առաջ հո՛ն էի — վրայ տուաւ Սուրէն։

— Քու մեկնելէդ ետքը… հեռուէն տեսայ… Փակեցի դուռը։ Բարթող Իմմին եկած էր. ալուր կ'ադցէր։ Մօտեցան։ Կը խնդային ու կը խօսէին բարձրաձայն, գիշերուան սատիկ արգելքի մասին… Յանկարծ, ձիու ձայն առի… ալ նայեցայ, երեք ձիաւորներ եւս… զարկին դուռը։

— Ջաղացքի՞ն։

— Այո՛։

— Է՞… բացի՞ր, — հարցուց վարպետ Ռուբէն։

— Սպասէ, ա՛յ մարդ, — իրար անցաւ Թագուհի հանըմ։

— Ձայն չտուի. նորէ՛ն զարկին։ Նետուեցայ վար ու առի զէնքս։

— Զփորձէ՛իր — ըսաւ Արամ։

— Նորէ՞ն զգուշութիւն, — յօնքերը պռստեց Խորէն։

— Յետո՞յ, յետո՞յ, — անհանգիստ կերպով հարցուց տէր հայրը։

— Յետոյ… փորձեցին կոնակով բանալ. անունս տուին։

— Քո՞ւ։

— Այո՛։

— Գիտե՛ն եղեր…

— Ըսին թէ քիչ մը ալուր պըտ՝ առնեն… Զրացի… սկսան հրացանի կոթով զարնել եւ սպառնալ… այն ատեն…

— Ի՞նչ…

— Կրակեցի՛… մէկը ինկաւ…

— Մեռա՞ւ, — առաջ անցաւ Սուրէն։

— Սատկա՛ծ…

— Օ՛խ, — բացականչեց Թագուհի հանըմ, — ո՛չ ալարի, ո՛չ դալարի… աֆէրիմ Խորէն։

— Ջահիլութի՛ւն, — մռմռաց վարպետ Ռուբէն։

— Մեռցնելը ճահիլութիւն է, մեռնելը խելացիութիւն է, հէ՞, — վրդովուեցաւ տէր հայրը։

— Յետո՞յ, — հարց տուաւ Դիմաքսեան։

— Իրենք ալ կրակեցին. ես ներսէն, անոնք դուրսէն…։ Դուռը մաղ դարձաւ։ Մէկ անկիւնէն միւսը կ'անցնէի։ Քաշէ, հա քաշէ՛… հատ մըն ալ ինկաւ… երրորդ մը… ձիերը վրնջեցին… մէկը խրտչեցաւ… ծայր տուաւ նահանջ մը… ու ես մութը կոխելուն, թողուցի եւ հեռացայ… Բարթող Իմմին, մաս մը ոսկեր տարաւ իր տնակը, վաղը կը բերէ քաղաք…

Շշմած էին բոլորը։

Դիմաքսեան թելադրեց ժամանակ չկորսնցնել։ Երկտող մը խմբագրեց, ուղղուած կուսակալին, տկարութիւն մը պատրուակելով, զոր բարապանը պիտի տանէր յաջորդ առտուն։ Յետոյ, Խորէնն ու Արամը իր հետը առնելով ելաւ դուրս, կարգ մը կարգադրութիւններու համար։

Մնացին Սուրէնը, Աստղիկը եւ Սուրէնի մայրը։ Վարպետ Ռուբէն, բոլորովին մտախոհ, նախասենեակ սպեր էր երթալ պառկիլ։ Սուրէն ուզեց պարտէզէն տուն տանիլ Աստղիկը։ Դուրսը մութ էր։ Մութ էր և Սուրէնի հոգին։ Թէեւ, իր Աստղը եկեր էր իր քով, ու ինք դեռ կը վարանէր… Երբ պարտէզ մտան, ծղրիթներու ձայնը կը լեցնէր իրենց ականջները ու աստղեր կը քթթէին երկնակամարին վրայ։ Սուրէն ընդարմացած էր օրուան յոգնութենէն։ Թաղէ թաղ ու տունէ տուն… խրամներու պատրաստութիւն…

Հասան ցանկապատին առջեւ Կեցան կոտրած քարին վրայ։ Աստղիկ դեռ կը դողդղար ու իր ջերմ ու պաղուն մարմինը ամբողջովին տուեր էր Սուրէնի մարմինին։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Գերմանական ձախ շրջանակները կը պնդեն թէ Հիթլերեանները կ'ուզեն ստեղծել այնպիսի վիճակ մը, որ կառավարութիւնն ստիպուի պաշարման վիճակ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ եւ այս կերպով անկարելի դարձնել ընտրութիւնները որոնց արդիւնքին վրայ կասկածով կը նային:

*** Կիրակի օր Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, բուռն կռիւներ տեղի ունեցան: Հիթլերեանները Շլէզվիկ – Հոլշթայնի իրենց մարտական խումբերը կեդրոնացուցեր էին Համպուրկի արուարձանին՝ Աթլոնայի մէջ: Ցուցարարները կռուի բռնուեցան համայնավարներուն հետ: Այս կռուին մասնակցեցան մօտ 1000 հոգի: Տուներու պատուհաններէն եւ տանիքներէն, համայնավարները կրակ բացին Հիթլերեաններուն վրայ, որոնք իրենց կարգին, յարձակում գործեցին տուներուն վրայ: Տեղ տեղ, յաջողեցան դռները կոտրել եւ դիրկ դիրկի կռուի բռնուիլ: Կէս գիշերին, կռիւը տակաւին կը շարունակուէր:

Տասնի չափ սպանեալներ կան, որոնց հինգը համայնավար, վիրաւորներու թիւը տակաւին չէ ճշդուած. բայց մեծ է: Ջոհերէն շատերը երկար ատեն մնացին փողոցները, սպասելով որ զիրենք վերցնող մը ըլլայ:

Արիւնահեղ կռիւ մըն ալ տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ: Երիտասարդ Հիթլերեան մը սպաննուեցաւ: Պերլինի մօտակայ մէկ վայրին մէջ, կացութիւնը այնքան պղտոր է որ տեղական իշխանութիւններն ստիպուեցան օգնական ուժ ուղել Փոցտամէն: Այդ վայրին մէջ 140 համայնավարներ ձերբակալուեցան:

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը հրատարակեց անգլեւիրլանտական վէճին մասին.

— Անգլիական կառավարութեան դիրքը հետեւեալն է Իրլանտայի ազատ պետութեան հանդէպ:

Կալուածական տարեվճարներու վէճը կը վերաբերի այն վճարումներուն, զոր Իրլանտայի կառավարութիւնը, քանի մը տարի առաջ, յանձն առեր էր եւ որոնք տակից ի վեր, կանոնաւորաբար կատարուած էին, իրլանտական խորհրդարանի վաւերացումով:

Իրաւարարութեան առաջարկը բխեցաւ անգլիական կառավարութենէն եւ յայտնուեցաւ Պ. Տէ Վալերայի, յունիս 10ին: Իրլանտայի կառավարութիւնն այն ատեն դժուարութիւններ ստեղծեց, հարցնելով թէ ինչպէս կրնայ կազմուիլ այդ տեսակ ատեան մը: Սակայն, այս կէտին վրայ, Իրլանտա երբեք ուղղակի բանակցութիւններու չէ մտած Լոնտոնի հետ:

Վերջին պահուն անգլիական կառավարութեան առաջարկուեցաւ որ քննութիւն մը բացուի վիճելի խնդրութեանց վրայ՝ չորս անդամէ բաղկացած կազմի մը կողմէ, երկուքը իրլանտական, երկուքը անգլիական կառավարութեանց կողմէ:

Այս առաջարկին նորութիւնը կը կայանար այն խնդրութեան մէջ որ նախատեսուած չէր թէ այս կազմին որոշումները պարտադիր պիտի ըլլային երկու կողմերուն: Երբ չորս անդամները վերջացնէին իրենց տեղեկագիրը, երկու կառավարութիւնները պիտի բանակցէին եւ մասնաւոր որ եւ է միջոց չէր նախատեսուած, ապահովելու համար համաձայնութեան մը կնքումը՝ այն պարագային որ բանակցութիւնները ձախողէին:

Անգլիական կառավարութիւնը՝ փափաքելով կարգադրութեամբ մը վերջացնել տարեվճարներու հարցը, տրամադիր էր իրաւարարութիւնն ընդունելու մարմնի մը որ մասնաւորաբար կազմուած ըլլար այս առթիւ:

Անգլիական կառավարութիւնը կ'առաջարկէր նաեւ որ իրաւարարութեան մասին համաձայնութեան մը կնքումէն եւ վիճելի գումարներու վճարումէն յետոյ, յատուկ միջոցները առկախուին, ինչպէս մաքսային բացառիկ տուրքերու գանձումը:

Անգլիական կառավարութեան դիրքը կը մնայ նոյնը: Տրամադիր է այս տեսակ համաձայնութիւն մը կնքելու, անմիջապէս որ ստանայ իրլանտական կառավարութեան հաղորդագրութիւնը եւ այն ատեն վէճը կը կարգադրուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի վերջերս Ամերիկայի մէջ մեռած Պ. Անտոն Ճանիկեանի մօրեղբօրորդին՝ Պ. Միքէ Փափազեան, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Պուլկարիա (հաւանաբար Վառնա): Կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան միջոցաւ Պ. Սահակ Տէր Թովմասեանի:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զօհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՍ ՃԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էլիս Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սանտ 20, ԹԷՐԶԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրութիւն) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Դ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԻԹ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Բասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, ՏԱԻՐԴ ԵՒՈՂԵԱՆ, Դ. Կամսարենց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռասմնկ 5, QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Գնդապետը կոխեց թղթին՝ տեղը նշանելու համար ուր կանգ էին առել եւ բարեւեց Րիքարդօին:

— Բարի լոյս բժիշկ: Ի՞նչ սոսկալի տեսք ունիք: Տկա՞ր էք:

— Ես առողջ եմ, միայն յոգնած: Բայց մի սարսափելի գիշեր եմ անց կացրել Րիվարէզի մօտ:

— Րիվարէ՞զի:

— Այո, չեմ քնել ամբողջ գիշերը, այժմ էլ ստիպուած եմ հիւանդներիս այցելելու: Ձեզ հանդիպեցի իմանալու համար թէ կարող էք արդեօք գտնել մէկը, որ մի քանի օր խնամէ նրան: Ես, ի հարկէ, պատրաստ եմ բոլոր ձեռքիցս եկածը անելու, բայց ժամանակ չունիմ, իսկ նա հիւանդապահ կնոջ անունն անգամ լսել չի ուզում:

— Ի՞նչ ունի որ:

— Խիստ բարդ պատմութիւն է. Նախ եւ առաջ...

— Լաւ. շնորհակալ կը լինեմ: Րիվարէզի բոլոր դժբախտութիւնը ջղային բարդութիւններն են, բայց գլխաւորն այն է, որ դա հին ու չախազանց անխնամ թողած մի հիւանդութեան նորոգումն է: Շատ վատ է հիմա: Հաւանօրէն հիւանդացել է հարաւային Ամերիկայի իր կռիւների ժամանակ եւ չէ բժշկել ինչպէս հարկն է. բարդ է նորից որ առողջացել է, միայն մնացել է մի քրոնիկ հակում բորբոքում ստանալու ու ամէն մի չնչին բան կարող է հիւանդութեան կրկնութիւնը առաջացնել:

— Վտանգաւո՞ր է:

— Ոչ: Միայն վատն այն է, որ հիւանդը կարող է յուսահատիլ ու մկնդեղ ընդունիլ:

— Շա՞տ է տանջւում:

— Սարսափելի: Զգիտեմ, ինչպէս է դիմանում: Ստիպուած էի գիշերը ափիում տալու, թէեւ ատելով ատում եմ ջղային հիւանդին ափիում տալը. բայց անհրաժեշտ էր որ մի կերպ նրան հանգստացնէի:

— Հաւանօրէն սաստիկ է ջղային:

— Այո, բայց զարմանալի տոկուն: Քանի դեռ ցաւից բոլորովին չէր կորսել իր ինքնիշխանութիւնը, նրա հանգստութիւնը խսկը որ ապշեցնում էր ինձ. վերջը միայն հոգիս հանեց: Եւ ի՞նչ էք կարծում, ինչքան ժամանակ է, որ տեւում է. ամբողջ հինգ գիշեր: Եւ ոչ մի մարդ մօտը, բաց ի տխմար տանտիրուհուց, որ չի էլ զարթնի քնից, եթէ ամբողջ տունը փուլ գայ. անենք՝ եթէ զարթնի էլ բոլորովին աւելորդ:

— Հապա նրա պարուհի՞ն:

— Տարօրինա՞կ չէ: Չի թողնում որ մօտը գայ: Մի հիւանդոտ սարսափ ունի նրանից: Այդ մարդը ընդհանրապէս ամենաանըմբռնելի էակներից մէկն է, որ ես երբ եւ իցէ տեսած լինեմ, հակասութիւնների մի ամբողջ քաոս:

Հանեց ժամացոյցը ու նայեց մտածկոտ:

— Ուշանալու եմ հիւանդանոցը. է՞. ի՞նչ անեմ: Օգնականս այս անգամ թող առանց ինձ սկսի հիւանդների շրջանը: Ափսոս, որ առաջուց չգիտէի Րիվարէզի հիւանդութեան մասին. կարելի չէր այդ դրութեան մէջ թողնել մարդուն մի քանի գիշեր:

— Բայց ինչո՞ւ իմաց չէ տուել, որ հիւանդ է. — ընդհատեց Մարտինի: — Հասկանալի է, որ մենք առանց խնդրանքի չէինք թողնել նրան այդ վիճակի մէջ:

— Ցաւում եմ, բժիշկ, — ասաց Ջեմման, — որ երէկ գիշեր չուղարկեցիք մեզնից մէկի ետեւից, փոխանակ ձեզ այդպէս ուժասպառ անելու:

— Ուզում էի Գալլիին իմաց տալ, բայց Րիվարէզը կատաղում էր այդ մաքիցն անգամ: Երբ հարցրի նրան թէ չի կամենում որ մէկն ու մէկը մօտը լինի, նա նայեց ինձ մի վայրկեան գժի պէս, փակեց աչքերը ձեռքով ու ասաց. «Նրանց ոչինչ մի ասէք, վրաս կը ծիծաղեն»: Մեխուած է գլխին, որ մէկը ծիծաղում է նրա վրայ: Զկարողացայ հասկանալ բանն ինչումն է: Շարունակ խօսում է սպաներէն: Բայց չէ՞ որ հիւանդները տենդի ժամանակ անհրեւակայելի բաներ են խօսում:

— Ո՞վ կայ հիմա մօտը. — հարցրեց Ջեմման:

— Ոչ ոք. բաց ի տանտիրուհուց ու նրա աղջկանից:

— Ես խկոյն կը գնամ մօտը. — ասաց Մարտինի:

— Շնորհակալ եմ, իսկ ես կը հանդիպեմ երեկոյեան: Թուղթը, թէ ինչպէս պէտք է վարուէք, կը գտնէք սեղանի վրայ մեծ պատուհանի մօտ, իսկ ափիումը կից սենեակի դարակումն է: Եթէ նորից ցաւերը սկսեն, տուէք մի անգամ էլ, բայց ոչ աւելի: Եւ կարելի եղածին չափ մի հեռու տեղում պահեցէք, թէ չէ չուտ – չուտ կ'ընդունի:

Երբ Մարտինին ներս մտաւ վարագոյրներով ծածկած սենեակը, Բոռը արագ շուռ տուաւ գլուխը դէպ ի նա եւ պարզելով այրող ձեռքը, խօսեց իր սովորական անփոյթ թօնը արտաստակել ուզելով, թէեւ անյաջող:

— Ա՛, Մարտինի, եկել էք հայհոյելու սրբագրութիւնս: Միայն մի նեղանաք որ երէկ կոմիտէի ժողովին չէի եկած. քիչ տկար եմ եւ...

— Թողէք կոմիտէն հանգիստ: Հէնց նոր տեսայ Րիքարդոյին ու եկել եմ հարցնելու՝ արդեօք չե՞մ կարող ձեզ օգտակար լինել:

Բոռը ջանաց դէմքին չոր անյայտութիւն տալու:

— Իրա՞ւ. ի՞նչ բարի էք. չարժեր որ անհանգիստ լինէք. ես չեմ զգում քիչ, ուրիշ ոչինչ:

— Րիքարդոն էլ այդպէս ասաց. կարծեմ ամբողջ գիշերը ձեզ մօտ եղել:

Բոռը չարութիւնից կծեց շրթները:

— Ես ինձ հիանալի եմ զգում. շնորհակալ եմ. ոչինչ պէտք չէ:

— Լաւ, ես կը նստեմ միւս սենեակում, եթէ գերադասում էք առանձին մնալ: Դուռը բաց կը թողնեմ, կանչել կարողանաք:

— Խնդրեմ անհանգիստ մի լինէք. ինձ ոչինչ պէտք չէ: Ի զուր ժամանակ էք կորցնելու:

— Թողէք այդ յիմարութիւնները. ընդհատեց Մարտինին հատու ձայնով. — ինչի էք ուզում ինձ խաբել: Աչք չունիմ ի՞նչ է: Պառկեցէք ու քնեցէք, եթէ կարող էք:

Անցաւ կից սենեակը, ու դուռը բաց թողնելով՝ գիրքը առաւ ու նստաւ.

(Շար.)

■■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1932

20 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1935

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

«Պայքար»ի տարրկութիւնները կարդացինք: Դժբախտաբար ռամկավար կեդրոնը եւ մասնաճիւղերը շատ յաճախ նոյն ճամբաներով չեն ընթանար: Եւ ոչ միայն կեդրոնն ու մասնաճիւղերը հակոտնեայ են, այլ մասնաճիւղերն ալ իրենք իրենց մէջ ամէնօրեայ հակասական կեանք մը կ'ապրին:

Այս պայմաններուն մէջ, համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը կը դառնան դժուարին, եթէ չըսենք անկարելի: Ռամկավար կազմակերպութեան տեսակէտները յարափոփոխ են: Առանց տեսակէտի, սակայն, գործնական կեանքի մէջ անոնք անհամերաշխութեան դրօշակիրը կը մնան:

Երբ կը խօսինք համերաշխութեան եւ համագործակցութեան մասին, ամէնուն համար ըմբռնելի է թէ՝ իւրաքանչիւր կուսակցութիւնը կը պահէ իր ինքնուրոյնութիւնը, իր նպատակները եւ իր գործելակերպը, եւ կը համերաշխի ու կը գործակցի այն խնդիրներուն շուրջ, որ համազգային նշանակութիւն ունին ու կը մտնեն բոլորի պարտաւորութեանց մէջ:

Այս տեսակէտէն դատելով, անհեթեթ տարրկութիւն մըն է ռամկավար թերթի այն պահանջը, թէ Դաշնակցութիւնը պէտք է հրաժարի պոլշեւիկեան կառավարութեան դէմ իր բացած պայքարէն, որպէս զի ռամկավարները կրնան համերաշխիլ ազգային որ եւ է խնդրի շուրջ:

Նախ, կասկածելի է ռամկավարներու բարեկամութիւնը, որ անոնք կը շռայլեն օր մը հայ ժողովուրդին, օր մը Հայաստանին, ուրիշ օր մը պոլշեւիկեան վարչութեան, երթալ հասնելու մինչեւ Խորհրդային Միութիւնը: Ասոնք բոլորը տարբեր բաներ են: Յետոյ, նկատի պէտք է առնել նաեւ այն, որ հայ պոլշեւիկները կը մերժեն ռամկավարներու բարեկամութիւնը, եւ զանոնք կը նկատեն իրենց թշնամի: Այս իրողութիւնն ինքնին բաւական է, ցոյց տալու թէ ռամկավարներու այս տարրկութիւնը չինծու է եւ անկեղծ համոզումէ չի բխիր:

Իրենց տարրկութիւնը ջրելու համար, մենք պէտք չունինք մեր կողմէ երկար դատողութիւններ ընելու: «Պայքար»ի խմբագրականները, որ ամէն օր իրար կը հակասեն, բաւական են ցոյց տալու համար թէ ինչ որ կ'ըսեն այսօր, կը հերքէին երէկ, կամ ինչ որ ըսած էին երէկ, կը հերքեն այսօր:

Տեսէք թէ ի՞նչ կը գրէ նոյն «Պայքար»ը, երբ Դաշնակցութեան պայման կը դնէ չկռուիլ պոլշեւիկեան վարչութեան եւ գաղափարներուն դէմ:

«Պիտի օգնենք, մեր կարողութեան չափով, հայրենիքի վերաշինութեան եւ հզօրացման, սակայն անյետաձգելի պարտաւորութիւններ ունինք մեր ժողովուրդին հանդէպ, — քաղաքական պարտաւորութիւններ, եւ բարոյական պարտաւորութիւններ:

«Հարիւր հազարներով սփիւռքի մէջ ցիրուցան եղաւ այս հայութիւնը, որ երէկ իր պատմական հողամասին ազատութենէն զրկուեցաւ: Ոչ կրնանք այս զրկանքն ու անարդարութիւնը տեւական նկատել, ոչ ալ իր հողն ու տունը կորսնցուցած հայութիւնը յանձնել պոլշեւիկեան գայլերու որ գառնուկի մորթով իրեն կը մօտենան, անոր սրտէն ջնջելու համար սէրն ու զգացումը այն բոլոր բաներուն՝ զորս կորսնցուց, կորսնցնելով արեւմտեան Հայաստանը»: (*Յունիս* 17):

Այո՛, մենք ալ կ'ուզենք հաւատալ որ դուք քաղաքական եւ բարոյական պարտաւորութիւններ ունիք այս ցրուած ժողովուրդին հանդէպ: Ատոր համար է որ կ'ուզենք համերաշխ քալել ձեզ եւ բոլորին հետ՝ այդ ժողովուրդի տարրական շահերն ապահովելու համար:

Դուք կ'ըսէք թէ պիտի պայքարիք «պոլշեւիկեան գայլերուն» դէմ: Շատ լաւ: Մենք աւելին չենք ըսեր: Նոյն իսկ համաձայն ենք «գայլ» բառն ալ վերացնել, «պոլշեւիկ»ը բաւական յատկանշական որակական մըն է:

«Պայքար»ի ուրիշ խմբագրականէ մը. — «Բոլշեւիզմին ապազգային ձգտումներուն դէմ պիտի կռուինք, որովհետեւ հայ ազգին վնասակար են»: (*Յունիս* 19):

Լաւ. մենք ալ նոյնը կ'ընենք, նոյն պատճառաբանութեամբ:

Որքան կ'ուզէք, այս ուղղութեամբ փաստեր կրնանք շարել, առնելով ռամկավար թերթերու խմբագրականներէն: Բայց պէտք է խոստովանիլ, ի պատիւ ռամկավարներուն, թէ նոյն մաքերը հերքող խմբագրականներն ալ նոյն սիւնակին մէջ կը գտնենք՝ առատութեամբ:

Ուրեմն պոլշեւիկեան բարեկամութեան պայմանը մէկ կողմ թողունք: Դառնանք գաղութներուն, ուր գործ կայ, ու մենք պարտաւորութիւններ ունինք այս ժողովուրդին հանդէպ:

Երէկուան մէջբերումէն ընթերցողները տեսան թէ ռամկավար թերթը կը մերժէր ամէն մէկ մերձեցում, նոյն իսկ «ամէնէն անկուսակցական նպատակին շուրջ»:

Բայց նոյն «Պայքար»ը ուրիշ խմբագրականի մը մէջ հետեւեալը կը գրէ.

«Տոհմիկ դաստիարակութեան, ազգային պահպանման գործ մը կայ մեր առջեւ, որուն նուիրուած ենք բոլորս ալ, եւ ի՞նչ ճամբաներով ալ ընթանանք, միեւնոյն նպատակն է որ մեզ գրաւած է:

«Բայց, քանի որ նոյնն է նպատակը, ինչո՞ւ մեր զօրութիւնը չկազմել այս նպատակին շուրջ յառաջ բերելով ներքին միութիւն մը սրտերու. ինչո՞ւ, աւելի խնամքով չմշակել մտերմիկ յարաբերութիւններ, որպէս զի սիրով, համակրութեամբ եւ յարգանքի զգացումներով օծուած ու բուրումնաւէտուած ըլլան մեր ազգային ծառայութեան գործերը: Այս պէտք է ըլլայ ողջմտութեան եւ հայրենասիրութեան ցոյց տուած ընթացքը, քանի որ գործունէութեան տեսակները տարբեր են. եւ մեր իրական զօրութիւնը կը բխի միմիայն ազգային նպատակի միութենէն»: (*Մայիս* 12):

Այո՛, մեր ըսածն ալ ճիշդ այդ է. «Մեր իրական զօրութիւնը կը բխի միայն ազգային նպատակի միութենէն, ինչ ճամբաներով ալ ընթանանք», նոյն իսկ եթէ «բուրումնաւէտուած» չըլլայ այդ միութիւնը: Սակայն դուք ամիս մը յետոյ ճիշդ այս մաքերուն հակառակը գրեցիք եւ հակառակը գործեցիք:

Ի՞նչպէս հասկնանք ձեզ: Ո՞րն է ձեր ուղղութիւնը եւ ո՛րն է ձեր «ամուր» դիրքը, բայց ի անհամերաշխութենէն, որմէ ձանձրացած է ժողովուրդը:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՄՈՒԼ

—)(o)(—

«Յուսաբեր» խմբագրական խորհրդածութիւն մը կ'ընէր հայ մամուլի մասին, ու կը յանգէր հետեւեալ եզրակացութեան.

«Կարծես հրամայական պահանջ կը դառնայ սեղմել քանակը՝ հայ մամուլի որակը բարձրացնելու եւ ընթերցողներու աւելի ստուար բազմութիւններ հայ խօսքին կապած պահելու համար»:

Այն ժամանակ, երբ պատասխանատու հայ մամուլը ձայն կը բարձրացնէ հայ թերթերու քանակը պակսեցնելու, որպէս զի որակը բարձրանայ, ճիշդ այդ առթիւն է, որ հայ թերթերու քանակը օրը օրին կ'աւելնայ: Ասկէ երկու երեք տարի առաջ բոլոր պարբերականներու թիւն արդէն 70ը կ'անցնէր: Հիմա այդ թիւը կը մօտենայ 100ի, ի փառս Հայոց ազգին:

Երեւոյթը հիւանդագին է, եւ շատ նման հայ կեանքի շատ մը մարզերուն, — որքան կարելի է տարածուն, բայց ծանծաղ: Ծանծաղ գրականութեան մէջ, ծանծաղ հրապարակագրութեան մէջ, ծանծաղ ազգային գործերուն մէջ:

Եւ սակայն իւրաքանչիւրն իր տեղին մէջ թագաւորութիւն մըն է. իր փոքրիկ բովանդակութեամբ, իր վերամբարձ թեթեւութեամբ, իր դիւանագիտական «թռիչքներով»:

Մեր կեանքի հորիզոններն իրարմէ կտրուած են հեռաւորութեամբ, ու այդպիսով՝ ստեղծուած է «աւատապետական» փոքրիկ դղեակներ, որոնք կաթիլ մը ջուրին մէջ կը խեղդեն հայկական կեանքը, կարծես թէ հայ կեանքը կը դառնայ իրենց փոքրիկ առանցքին շուրջը:

Եթէ մեր առաջաւոր մամուլը այսօր, որոշ բարձունքներու հասած է եւ կրցած է քայլ մը աւելի նետել քան նախկին հայ մամուլը, մնացած 80 առ 100ը մեր պարբերականներուն յետադիմութեան ապացոյցը կու տան եւ մեր մտաւոր շարժումը ետ կը տանին մինչեւ 1850 – 60ական թուականները:

Պէտք է քանդել այդ աւատապետական փոքրիկ դղեակները, հայ միտքը կեդրոնացնելու եւ զայն ծանծաղութիւններէն ազատելու համար:

ՐԻՎԱՐԷՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1950ԻՆ

—)(o)(—

«Տէր Նիըր Իսթ էնտ Ինտիա»ի մէջ կը կարդանք որ Բրիտանիոյ Արքայական Կեդրոնական Ասիական Ընկերակցութեան տարեժողովը տեղի ունեցած է յուլիս 8ին Լոնտոնի մէջ: Այս անգամուան տարեկան ճառը խօսած է Սըր Արնոլտ Ուիլսըն, նիւթ ունենալով «Յաջորդ քսան տարիները Ասիոյ մէջ. քննութիւն մը եւ գուշակութիւն մը»:

Այս քննութեան եւ գուշակութեան մէջ Սըր Արնոլտ Ուիլսըն կ'ըսէ. —

«Համաձայն վերջին վիճակագրութեան Թուրքիոյ բնակիչներու թիւն է մօտաւորապէս 13ուկէս միլիոն, բայց ոչ մէկ նշան կայ անոր յաւելման մասին: Թուրքիոյ սահմանները հաւանաբար էապէս պիտի չփոխուին 1950ին, բայց անկարելի չէ սահմանային որոշ ուղղում մը Արարատի շուրջ, անով առնել Հայաստանի վերադարձնելու հայ ցեղի հնաւուրց հայրենիքէն որոշ մասեր, — շրջաններ որոնք այժմ բոլորովին անբնակ ու անմշակ կը մնան»:

Սըր Արնոլտ Ուիլսըն շարունակելով իր գուշակութիւնները Թուրքիոյ մասին կ'ըսէ. —

«Արեւմտականացման շարժումը, որ այժմ այնքան զօրաւոր է Թուրքիոյ մէջ, պիտի տկարանայ: Որովհետեւ արեւմտականութիւնը հաշտ չէ ազգայնականութեան հետ, որ ի վերջոյ պիտի պահանջէ զգետնել եւ ազգային հաստատութեանց արտաքին արտայայտութիւնը:

«Թուրքիոյ առեւտրական զարգացումը դժուար թէ նշանակելի բան մը ըլլայ յառաջիկայ 18 տարիներու ընթացքին: Նոր Թուրքիան շատ քիչ բան ունի Նոր Ասիոյ տալու: Հաւանական չէ որ Թուրքիոյ ներերկրային հանքային հարստութիւնները արագ կերպով օգտագործուին:

«Թուրքիա գլխաւորապէս երկրագործական երկիր մըն է, սակայն, կառավարութիւնը տակաւին իր ուշադրութեան գլխաւոր առարկան ըրած չէ զայն, ինչպէս ցոյց կու տայ վերջին քանի մը պիւտճէներուն վրայ նետուած արագ ակնարկ մը: Մէկ քանի տարիներու յաջորդական վատ հունձքի պատճառով երկրագործական բերքը նուազած է տարուէ տարի, եւ իբր հետեւանք՝ աստիճանաբար նուազած են Թուրքիոյ արտածութիւնները եւ Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրի անհաւասար կշիռը ծանրացած:

«Դրամական շրջաբերութեան սեղմումները եւ բարձր մաքսերը ծանրացուցած են տնտեսական տագնապը»:

Սըր Արնոլտ Ուիլսըն, հետեւեալ գուշակութիւնները կ'ընէ Սուրիոյ մասին. —

«1950ին՝ Սուրիոյ պետութիւնը հաւանական է որ բոլորովին տարբեր ըլլայ 1932ի Սուրիայէն: Լիբանանի հանրապետութեան սահմանադրութեան կախակայումը 1932ի Մայիսին, սահմանանիշ մը պիտի դառնայ Սուրիոյ քաղաքական միացման մէջ: Օթօմօպիլային մեծ ուղեգանցը, որ պիտի շինուի 1930–1940 տարիներու ընթացքին, մղումը որ պիտի տրուի առեւտուրին՝ քարիւղի փոխադրութեան գծով, ջրելեկտրական ջրաբաշխութեան մէջ շահագրուած կապիտալը, եւ այլ ծրագրեր, մեծ ազդեցութիւն մը ունեցած պիտի ըլլան Սուրիոյ բնակչութեան վրայ՝ 1950ի ժամանակներ:

«Կրօնական տարբերութիւնները պիտի մեղմանան. Ֆրանսացիները պիտի տիրանան, թէեւ դժուարութեամբ, կառավարական արուեստի մը, որուն տիրացած են Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի մէջ, որոնք պիտի մնան 1950ին, ինչպէս 1932ին, իբրեւ կարկառուն օրինակներ այն կարելիութեանց, որոնք թագուն կը գտնուին իւրացման, ձուլման քաղաքականութեան մը մէջ, երբ սա կը կիրարկուի ցեղերու հանդէպ, որոնք բարձր են իմացականապէս եւ անջատուած չեն Եւրոպայէ որ եւ է անյուսալի անջրպետով մը: Արեւելքի ու Արեւմուտքի իսկական բաժանման գիծը Հնդկաստանի արեւմտեան սահմանն է:

«Կը վախնամ թէ՝ Ֆրանսացիները Սուրիոյ բնակիչները որ եւ է կերպով զոհ պիտի չձգեն իրենց վիճակէն, բայց անոնք կամ համախմբուած պիտի ըլլան մէկ պետութեան մէջ եւ կամ պիտի խօսին այդպիսի կարելիութեան մը մասին, եւ վերջապէս յաջող կերպով դուրս պիտի գան երկար խնամակալութենէ մը:

«1950ին քրիստոնեաներու թիւը մեծ պիտի ըլլայ մահմետականներու թիւէն, ու թէեւ պարագլուխները պիտի ըլլան գլխաւորապէս մահմետականներ, սակայն, առեւտրական ու երկրագործական խնդիրներն են որ պիտի կազմեն ընթացիկ վիճաբանութեանց նիւթերը եւ ոչ թէ կրօնական տեսակէտները: Սուրիոյ մահմետականները 1950ին շատ աւելի ազդեցիկ դեր մը պիտի խաղան դրացի պետութեանց — Պաղեստինի եւ Իրաքի — խորհրդաժողովներուն մէջ, քան որ անոնք կը խաղան 1932ին:»

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Ընդհ. ժողովը ստիպողաբար կը հրաւիրէ խորհուրդը պնդելու գերագոյն խորհուրդին մօտ՝ դաշնագրին մէջ միջոցներ նախատեսելու անհրաժեշտութեան վրայ, պահպանելու համար Հայաստանի ապագան եւ մասնաւորաբար, Հայերուն տալու համար ազգային օջախ մը՝ որ բոլորովին անկախ ըլլայ օսմանեան տիրապետութենէն»:

(*Բանաձեւ Ազգերու Դաշնակցութեան*, 1921)

×

«Ընդհ. ժողովը նկատի առնելով այն իրողութիւնը թէ թուրք կառավարութիւնը կ'ընդունի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ըլլալու համար Ընդհ. ժողովին կողմէ իրեն ուղղուած հրաւէրը,

Հաստատելով թէ թուրք հանրապետութիւնը կը լրացնէ դաշինքի առաջին յօդուածով նախատեսուած պայմանները,

Կը յայտարարէ թէ թուրք հանրապետութիւնը ընդունուած է իբր անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ կը հրաւիրէ անոր ներկայացուցիչները մասնակցելու Ընդհ. ժողովի փանափան նիստերու աշխատանքներուն»:

(*Բանաձեւ Ազգերու Դաշնակցութեան*, 18 *յուլիս* 1932)

«Ժուռնալ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը հետեւեալ թղթակցութիւնը գրած է Ժընեւէն, Թուրքիոյ մուտքին եւ ընդունելութեան առթիւ:

ԺԸՆԵՒ, 18 յուլիս.— *Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը այս կէսօրէ յետոյ արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ՝ ձեռնարկելու համար Թուրքիոյ ընդունելութեան: Թուրքերը գանգատելու պատճառ մը չունին: Երեք նիստ յատկացուցին իրենց: Առաջին նիստ մը ներկայացման, երկրորդ նիստ մը մուտքի հաւանութեան եւ այսօրուանը՝ ընդունելութեան: Ի՞նչ պիտի ըլլայ երբ հարցը դառնայ Բոլշեւիկներուն եւ Ամերիկացիներուն առջեւ դոները բանալու շուրջ:*

Ընդունելութեան արարողութիւնը կը կայանար քուէարկութիւնը մէջ բանաձեւի մը, որ ներկայացուեցաւ նախագահ Հիմանսի կողմէ:

Այդ բանաձեւը քուէարկուեցաւ 43 քուէներու վրայ՝ 43 ձայնով:

Ան ատեն ներս մտցուեցան էնկիւրիէն եկած պատուիրակները: Յաւեցան որ անոնց գլուխը չի գտնուիր Թէվֆիք Րիւշտի պէյը որ արժանի պիտի ըլլար այս պատուին, որովհետեւ ան եղաւ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին բուն թելադրիչը: Ի բացակայութեան արտաքին գործավարին, որ չէր կրցեր գալ առողջական պատճառներով, Թուրքիան կը ներկայացնէին ներքին գործավարը Ճէմալ Հիւսնի եւ Ազգ. Մեծ Ժողովէն երեսփոխան մը՝ Նէճմէտտին Սատըք, որոնց միացած էր Պէռնի Թուրք դեսպանը:

Նախագահ Հիմանս բարի գալուստ մաղթեց Թուրք պատուիրակութեան: Յիշեց թէ առաջին անգամը չէ որ Թուրքիան կը մասնակցի Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն: Ան եղանդակին գործակցած է եւրոպական միութեան նախապատրաստական յանձնախումբին եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին: Հիմա, Թուրքիա հաւասար անդամի իրաւունքով կը մտնէ մեծ ընտանիքի մը մէջ, ուր կը ջանայ մտնալ ատելութեանց եւ մրցակցութեանց յիշատակները ապահովելու համար իր բոլոր անդամներուն գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը:

Պ. Հիմանս յիշեց նաեւ Թուրքիոյ մեծ անցեալը եւ իր ներքին կեանքին, իր բարքերուն, իր քաղաքակրթութեան բարեփոխման գեղեցիկ ճիգը, զոր քէմալական վարչութիւնը կուգայ ընծայելու աշխարհին: Նկատի առաւ այն այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա յայտարարեց որ որ եւ է պետութեան հետ չունի որ եւ է յանձնառութիւն, որ հակառակ ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին: Պ. Հիմանս իր ճառը վերջացուց գովաբանելով Ժընեւի Ընկերակցութիւնը եւ ոգին, որ կազմուած է վստահութեամբ, ուղղամտութեամբ եւ բարեկամութեամբ:

Թուրքիոյ ներքին գործավարը պատասխանեց շատ սիրուն ճառով, որով մասնաւորաբար ի վեր հանեց յիշատակը խաղաղութեան մեծ ախոյեանին՝ որ Արիսթիտ Պրիանն եղաւ:

Թուրք նախարարը Պրիանի յիշատակին կցեց Պ. Քելլոկի անունը, որ պատերազմի դատապարտութեան դաշնագրին մէջ՝ անոր աշխատակիցն եղաւ: Աւելցուց թէ՝ խաղաղութիւնը Թուրքիոյ մեծ իտէալն է եւ թէ Թուրքիա սրտանց պիտի գործակցի Ազգերու Դաշնակցութեան: Թուրք նախարարը իր ճառը վերջացուց՝ յիշելով Ժընեւի մէկ համբաւաւոր քաղաքացիին խօսքը. — Չկայ աւելի ապահով միջոց ուրիշներու բարեկամութիւնը շահելու քան իր բարեկամութիւնը տալ անոնց»:

Այս տեսարանին հանդիսատեսներէն շատերը, անշուշտ հարց տուին իրենք իրենց թէ այս յուզիչ արարողութիւնը որ Թուրքիան կը նուիրագործէ իբր քաղաքակրթութեան ախոյեան, պիտի վերջանա՞յ առանց որ Պանքոյի ուրուականը յայտնուի: Եւ սակայն, եթէ կայ վայր մը ուր այս ոգին կը յաճախէ, ապահովաբար Ժընեւն է: Ուրկէ՞ էր որ ամէնէն աւելի բանադրանք ուղղեցին Թուրքիոյ՝ Կարմիր Սուլթանին եւ հայկական ջարդերուն օրով: Առանց այդքան հեռուները երթալու, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը չէ՞ր որ 1921ին, միաձայնութեամբ կը քուէարկէր յայտարարութիւն մը որ կը վերջանար այս բառերով.

— Ընդհ. ժողովը ստիպողաբար կը հրաւիրէ խորհուրդը պնդելու գերագոյն խորհուրդին մօտ՝ դաշնագրին մէջ՝ միջոցներ նախատեսելու անհրաժեշտութեան վրայ, պահպանելու համար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

5.— ԱՆՏԷՐ ԽԼԵԱԿՆԵՐ, ՑԱՄԱՔԷ ՑԱՄԱՔ…

Մակեդո՛նիա, Մակեդո՛նիա, ո՞ւր տարիր մեր որբերը:

Ի՞նչպէս հալեցուցիր զանոնք լեռնէ լեռ, քու ճահիճներուդ եւ սարերուդ մէջ:

Ի՞նչպէս մարեցիր անոնց մուխը, եւ մուխը քու զաւակներուդ, մուխ ճարելու համար աշխարհի մը որ ահա իր ոսկի ակռաներով կը խնդայ քու թշուառութեանդ վրայ…

×

Շուտով կը լրանայ տասը տարին, երբ այս տղաքը վարձու տրուեցան Մակեդոնիոյ հողագործներուն, ծխախոտ մշակելու համար:

Ամերիկացիները ցրուեցին զանոնք ծխախոտի դաշտերուն մէջ, իբրեւ մշակ: «Բանչպար»: Եւ տղաքը հողին փարեցան այնպէս ինչպէս եթէ իրենց ըլլար արտը եւ իրենց՝ երկիրը: Սորվեցան բոլոր մասնագիտութիւնները, — հերկել, ցանել, քաղել, չորցնել, զտել, կապել, մթերել, ծախել:

Լաւ տարիներուն, արդէն ամէն մէկը կը պահանջ ունէր հինգ հազարէն մինչեւ 15—20,000 տրախմի: Ապագայ դրամագլուխ: Շատեր կրցան ընկեր դառնալ հողագործին, անոր արտին վրայ սակարկելով իրենց աշխատանքը:

Ու սպասեցին որ բերքը ծախուի: Այնքան վստահ էին հողագործին կարողութեան եւ պարկեշտութեան: Սպասեցին մէկ տարի, երկու տարի: Ցուսացին տարին տասներկու ամիս, երբ, 1931ին, ծախողը ծախեց, եւ մեր որբերուն բաժինը — անոնց արիւն — քրտինքը — հալեցաւ ծախողին եւ գնողին միջեւ: Փլուզում:

1930ի ամառը, արդէն յուսահատ էին որբերը: Ցիրուցան՝ յիսուն գիւղի մէջ, խմբովին կը գաղթէին լեռնէ լեռ, ի խնդիր աշխատանքի: Վարձուած՝ օրական 18—21 ժամ աշխատանքի —ճիշդ կարդացէք, տասնութ եւ քսանմէկ— միշտ ալ կը փնտռուէին իրենց չարքաշութեան, պարկեշտութեան եւ կարողութեան համար: Բայց գիւղացին ինք արդէն անճրկած կամ անպարոյացած, շատ կը գտնէր տարեկան հինգ — վեց հազար տրախմին՝ իբրեւ աշխատանքի գին: Եւ տղաքը խոնարհեցան ամէն պայմանի առջեւ, օրական գոնէ մէկ ժամ հաց ունենալու համար:

1931ի գարնան, իրենց աղաղակը հասաւ մինչեւ Փարիզ: Եւ մեր ազնուաշո՜ւք ոստանը բարեհաճեցաւ 12 հազար ֆրանք հասցնել, իբրեւ հացագին: Մեծ մասով իրենց ընկերներն էին, որ փութացին եղբօր բաժին հանել:

Ամառը՝ նորէն տեղափոխութիւն գիւղէ գիւղ: Պատահական գործեր: Ու միայն պատառ մը հաց:

Մակեդոնիոյ դաշտերուն խոտը կը լրացնէր պակասը:

Ցեառ՝ ներգաղթ: Դէպ ի Երկի՛ր…

Թոյլ տուէք, ընկերներ, որ կարճ կապեմ այս չարաչուք, այս գռեհիկ պատմութիւնը, — ներգաղթը:

Եթէ ներգաղթ էր — կամ աշխատաւորներու ներածում — հապա ինչո՞ւ, տակաւին այսօր, Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ, քառասուն աստիճան ջերմութեան տակ, լեղի կը քամեն այս տղաքը:

Եթէ բանուորներ եւ գիւղացիներ են որ կը կառավարեն Երեւանը, հապա ինչո՞ւ այս բանուորներն ու գիւղացիները, այս «բանչպար»ները ուրուականներու պէս կը յածին օտար լեռներու վրայ: Խոտ ծամելով եւ կում – կում ջուր պարպելով:

«Ծալէտիքոն»ը շատ հեռու է Բրոսըջանէն, Նիքիչանէն կամ Բալիխոբէն: Իսկ Շահվերտեանի օթոն, այնքան սրընթաց, այլապէս ուշադրաւ դեսպաններու կը հանդիպի Աթէնքի եւ Սելանիկի փողոցներուն մէջ:

Թերեւս օթոն ցնցուեցաւ, երբ այս տղաքը քաղաք իջան, մուրքի տոմսակ մուրալու համար:

Բայց, տերեւ չշարժեցաւ Երեւանի մէջ: Ոչ ալ ջիղ մը՝ «լիտզօր»ներու դէմքին վրայ:

×

Մակեդո՛նիա, Մակեդո՛նիա, ի՞նչպէս հալեցուցիր մեր որբերը:

Երեք «մայրաքաղաք» ունի որբերու աշխարհը Մակեդոնիոյ մէջ, — Դրամա, Գավալա եւ Սէրէզ:

Այս քաղաքներու հին ու նոր գիւղերուն մէջ է որ վաճառքի հանուած են հազարի մօտ կորիճներ, — բոլորն ալ մէկ – մէկ չառուիղ՝ 1915ին քանդուած երդիքներէն:

— Ի՞նչ կ'ընէք, ո՞ւր կը բանիք հիմա, կը հարցնեմ առաջին հանդիպողին:

= Մեր շրջանին մէջ (Դրամա) կը գտնուին աւելի քան հարիւր յիսուն որբեր, ցրուած՝ հետեւեալ գիւղերուն մէջ. — Կարլիկովա՝ 17 հոգի, Ձիլախօվա՝ 15, Ալիստրաթ՝ 22, Ֆոթոլիվոս՝ 5, Անկիսթա եւ շրջականեր՝ 25, Տոքսաթ՝ 15, Խոխինէճիք՝ 15, Նուսրաթլը՝ 13, Բովիքա՝ 11, Բրոսըջան՝ 15, Դրամա (քաղաքը)՝ 20: Գումար՝ 164: Այս միջոցին բոլորն ալ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին:

— Ո՞րքան ատեն գործ կրնան ունենալ:

= Առ առաւելն երեք ամիս: Բայց ամէն օր գործ գտնել կարելի չէ, որովհետեւ գիւղացին խեղճ է եւ շատ անգամ մինակը կ'աշխատի: Մնաց որ, ծխախոտն ալ քիչ է այս տարի, այս շրջանին մէջ:

— Ի՞նչ օրական կը ստանան:

= Մինչեւ այսօր կը ստանային 30-40 դրախմի. իսկ այսուհետեւ՝ 20—25: (Բաժնել 6ով, գտնելու համար ֆրանքը):

Փակագիծ մը — 1930ին, օրական 60 տրախմին ծիծաղելի կը գտնէին, եւ 100ը՝ հազիւ տանելի:

— Իսկ ո՞րքան որբեր կան Սէրէզի եւ Գավալայի գիւղերուն մէջ:

= Սէրէզի որբերը մեծ մասով կը գտնուին Նուսքա, Սուպաշ, Տովիսթա, Սարմուսաքլը, Քիսիքէօյ, Բոբիսա: Բուն թիւը չեմ գիտեր: Գավալայի շրջանին մէջ, դարձեալ ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղին բաւական որբեր, հետեւեալ գիւղերուն մէջ. — Նիքիշան, Մեսոպի, Բալիխոր, Սարըշապան:

Երեք շրջաններու մէջ ցրուած որբերուն թիւն է՝ 450: Առ առաւելն՝ հինգ հարիւր:

… Իսկ ի՞նչ եղաւ մնացեալ երեք հարիւրը, քանի որ, տակաւին երկու տարի առաջ, ութ հարիւրէն պակաս չէր այս տղոց համրանքը:

Մի ծամծմէք եւ միասին ուղղենք նաեւ միւս հարցումը.

— Ի՞նչ պիտի ըլլան այս մնացորդ 450—500ն ալ, երբ գործերը դադրին: Քանի մը ամիս յետոյ…

Պարտք սեպեցի քիչ մըն ալ քրքրել.

— Ամէնէն յուսահատական պարագային, ի՞նչ կրնան ընել այս տղաքը, քանի որ ոչ ներգաղթէն յոյս ունին, ոչ ալ ուրիշ կարգի տեղափոխութենէ մը:

= Կարելի չէ գուշակել: Շատ – շատերը, որ մինչեւ հիմա դիմադրած են, պիտի ամուսնանան յոյն աղջիկներու հետ, եւ պիտի օտարանան:

— Բայց այդքան զօրաւո՞ր է յոյն աղջիկը, 20—25—30 տարեկան երիտասարդներ հալեցնելու համար:

= Ի՞նչ կրնան ընել: Հինգով – տասնով ինկած բացարձակապէս յոյն եւ մոլեռանդ բնակչութեան մէջ, պըսակուելու համար յաճախ իրենք իսկ ստիպուած են մկրտուիլ իբրեւ օրթոտոքս:

×

Երկու տարի առաջ —1930 սեպտեմբեր— այս տղոց հետ էի իրենց աշխատած գիւղերուն մէջ,—Սուպաշ (Նէա Սուլի), Վէզնիքօ, Սարմասաքլը (Փէնթալոլիս), Տովիսթա, Նուսգա, Թոփոլիանի:

Ու կը պատմէին.

— Էշու պէս կ'աշխատինք: Ամառը հազիւ երկու ժամ կը քնանանք:

— Գիշերուան ժամը 2ին կ'երթանք դաշտ, որ շատ հեռու է եւ կ'աշխատինք մինչեւ ժամը 11: Հազիւ երեք ժամ կը մնայ քնանալու: «Զորպաճի»ն կը պահէ մեր վաստակը: (Տեսանք որ «չորպաճի»ն յետոյ լակեց այդ վաստակը, պնակ մը ապուրի պէս): Իր հաշուին աշխատող չկայ, որովհետեւ արտ չկայ:

— Մեր գիւղին բնակիչները չափազանց մոլեռանդ են եւ այսքան տարի մեզ տեսնելով հանդերձ, չեն հաւատար թէ քրիստոնեաներ ենք: «Եթէ քրիստոնեայ էք, եթէ Աստուած կը ճանչնաք, ինչո՞ւ ժամ, տէրտէր չունիք»:

— Ֆրանսայէն կը գրեն թէ աւելի լաւ են: Մենք հոս մարդու երես չենք տեսներ, մարդկութենէ ելած ենք…

— Մենք աշխարհէն ձեռք քաշած ենք: Եթէ Ֆրանսայի մէջ թոքախտաւորներ կան, մենք ալ ազգային տեսակէտով թոքախտաւորներ ենք:

— Այս գիւղերուն մէջ օթօն մենք բերինք: Սրճարան, խանութ մենք վարժեցուցինք: Առաջ միայն ծերերը իրաւունք ունէին սրճարան նստելու: Երիտասարդները հազիւ կը համարձակէին փողոցին մէջ կենալ: Բայց, ի՞նչ օգուտ, նորէն ծուռ կը նային մեզի: Դիմացանք ամէն տեսակ նեղութեան: Տուն – տեղ ըլլալով, սա քարէ յատակը ունէինք. չորս – հինգ հոգի միասին կը պառկէինք, մաքառելով ջերմին, մժեղին, օձերին եւ աղտոտութեան դէմ: Եւ ահա կը տեսնէք մեր վիճակը, վեց տարի յետոյ:

×

… Եւ ահաւասիկ անոնց վիճակը՝ ութ տարի յետոյ, — տասն անգամ աւելի մռայլ: Աւելի անստոյգ եւ եղերական:

Ոչ «հիւրընկալ» կը հանդուրժէ, ոչ «Երկիր»ը տէր կը դառնայ, ոչ ալ «ազգ»ը:

Ահաւասիկ հազարնոց մը եւս — ամբողջովին արու — հալեցաւ, կը հալի լեռներու եւ դաշտերու մէջ, առանց հայաջինջ սարսափներու: Առանց «եաթաղան»ի եւ առանց կախաղանի: Ընդհակառակն, այդ բոլորը տեսնելէ եւ փրկուելէ յետոյ:

Ճի՞շդ է որ «ազգին սներ»ն են ասոնք, —ինչպէս տարիներով պատմեցին Պոլսոյ մէջ: Եւ ինչպէս կը պատմեն, տակաւին, Լոյս – Քաղաքի պողոտաներուն վրայ…

Լաչա՛կ մը ճաղատ գլխուդ, ա՛զգ իմ Հայոց…

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

Փախստականի պատմութիւնը

Գրեր էինք թէ Ռուսիայէն յաջողած են փախուստ տալ եւ Յունաստան ժամնիլ խումբ մը Յոյներ, որոնք խորհրդային «դրախտ»էն զարհուրելի դրուագներ պատմած են յունական «Մակեդոնիա» թերթին:

Ահա թէ ի՞նչ կը պատմէ անոնցմէ մէկը.

— Ռուսիայէն եկայ վերջերս, ուրիշ երեք գիւղակիցներուս հետ: Զորս ալ բանտարկուած էինք Օտեսայի բանտերու «պօտրում»ներուն մէջ, որովհետեւ չէինք ուզած ընդունիլ համայնավարներու սկզբունքները եւ մտնել անոնց կուսակցութեան մէջ: Կարելի չէ նկարագրել այն չարչարանքները, զորս քաշեցինք Օտեսայի բանտերուն մէջ: Երկու հարիւր հոգի նետուած սենեակի մը մէջ, որ հազիւ երեսուն քառակուսի մէթր ծաւալ մը ունի, մենք բոլորս, ոմանք զրկանքներէ, ուրիշներ անօթութենէ, իսկ մեծ մասը հեղձամահ դառնալով մեռնելու դատապարտուած էինք:

Օտեսայի բանտերուն մէջ մնացի 16 ամիս, իսկ այս 16 ամիսներու ընթացքին, թէ՛ ես եւ թէ բոլոր բանտակիցներս տեսանք այնպիսի տառապանքներ, զորս՝ իսկ անցեալ հեռաւոր ժամանակներու ստրուկները քաշած են, ինչպէս կը պատմէր մեզի գիւղի մեր ուսուցիչը: Շատ նեղ «պօտրում»ի մը մէջ թխած էին մեզմէ երկու հարիւր հոգի: Ոտքի վրայ իսկ սանկ լաւ մը չէինք կրնար կենալ: Իբրեւ սնունդ՝ մեզի ամէն օր կուտային շան, ձիու եւ նոյն իսկ շատ յաճախ մարդու միս, իսկ իբրեւ հաց՝ օրական 300 կրամ թեփով շինուած խմոր մը, որուն կէսը հող էր:

«Այն բոլոր դատապարտեալները, որոնք թոքախտով չէին վարակուած իրենց գիւղերուն մէջ կամ Սիպերիոյ տափաստաններուն վրայ, կը մեռնէին Օտեսայի բանտերուն մէջ: Օտեսայի մութ ու խոնաւ զնտաններուն մէջ, 300 կրամ թեփով եւ մարդկային միսով ապրելու անկարող եւ մահամերձ մարդոց սրտակեղեք հոնդիւններէն զատ ուրիշ բան չի լսուիր ամէն օր:

Ամէն օր երեք հարիւր հոգի կը մեռնին այն քսան հազար բանտարկեալներէն: Եւ այս բանտարկեալներու դիակներուն վրայ յաճախ պառկելու կամ նստելու առիթը կը գտնեն նստելու կարողները, որովհետեւ ոմանք չեն կրնար ծալել իրենց ծունկերը, որոնք քար կտրած են ոտքի վրայ կենալէն, իսկ ուրիշներ, անօթութենէն կմախացած, ուժը չունին իրենց միւս կողմը դառնալու եւ նստելու իրենց եղբօր, զաւկին կամ բարեկամին դիակին վրայ:

Չարչարանք էր մեր կեանքը, շարունակեց Շամլիտիս, աչքերէն արցունքներ թափելով եւ ումպ մը ջուր խմելէ յետոյ, 24 ժամուան մէջ միայն երեք ժամ ելեքտրական լոյս կուտային մեզի, բայց այդ լոյսն ալ մեր աչքերը կ'այրէր:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ամէն օր, կը հանէին մեզ սրահ մը, համրելու համար եւ մեզի դուրս կրել կուտային մեր բանտակիցներուն դիակները: Եւ երջանիկ էին անոնք, որ կը կենային առաջին գծին վրայ, որովհետեւ մեր անլոյս խուցը վերադառնալու հրամանը տրուելուն պէս, անոնք կը վազէին ներս ամէնէն առաջ եւ կը գտնէին անկիւն մը՝ հո՛ն կռթնած ոտքի կենալու համար: Միւսներուն փայտերով կը զարնէին եւ կը հրէին, որպէսզի ներս մտնեն: Իսկ մեր ետեւէն կը փակուէր երկաթեայ դուռը, բացուելու համար յաջորդ օրը, երբ մեռելները պիտի համրէին…:

×

Այսքան մը՝ բանտային զարհուրանքներու մասին: Ինչ կը վերաբերի դուրսի կեանքին, գիւղացիներու յուսահատութիւնը Ռուսիոյ մէջ հասած է իր գագաթնակէտին: Անոնցմէ շատերը, կոլխոզներուն չմասնակցելնուն պատճառով կը հետապնդուին իշխանութեանց կողմէ եւ կը ստիպուին ապաստանիլ անտառները, ուր անօթի եւ մերկ, գազաններու պէս կ'ապրին քարայրներու մէջ: Կովկասեան Քութայիսի, Քրասնա Փօլեանայի, Քրասնօտարի, Ժիպլի եւ այլ վայրերու անտառները, որոնց անունները չեմ կրնար հիմա յիշել, լեցուն են Սօչիի շրջանին գիւղացիներով:

Որքան որ կարենան, այս գիւղացիներուն ուտելիք կը հասցնեն բնականաբար իրենց միւս գիւղակիցները: Բայց շատ անգամներ կարելի չըլլար այս, որովհետեւ Կէփէուի եւ կարմիր բանակի ամբողջ ջոկատներ կը պաշարեն անտառները եւ անմիջապէս որ անոնց շուրջը նշմարեն կասկածելի թուղթ մէկը, կը ձերբակալեն եւ կը գնդակահարեն զայն տեղւոյն վրայ:

Եղաւ ատեն մը, երբ ես ալ, գիւղացիներէս Հաճիսավայի եւ Եօրկիէվիչի քահանային՝ Փափա Սթէֆանի հետ անտառը ապաստանեցայ: Չէկիստներն ու կարմիր զինուորները անմիջապէս եւ առանց վարանումի կը սպանէին իրենց նշմարած փախստականը: «Ընկերները» կարմիր բանակին մէջ վարժուած են մարդ սպանել այնքան դիւրութեամբ, որքան որսորդները նապաստակ կը սպաննեն:

Յաճախ սակայն, այս փախստականները անօթի կը մեռնին լեռներու եւ անտառներու մէջ: Ժիպլի եւ Քրասնայա Փօլեանայի ամբողջ տարածութեանց վրայ, մարդ, դիակներէ զատ ուրիշ բան մը չի տեսներ: Մեծ մասը կէս մը կերուած վայրենի գազաններէն, ուրիշներ՝ պատառ պատառ միսերով, տձեւ դիակոյտեր, անհամար ոսկորներ ու գանկեր եւ այս բոլորին մէջ, միլիոնաւոր որդեր՝ որոնք գազաններուն եւ չէկիստներուն պակաս ձգածը կ'ամբողջացնեն:

(1)

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ ՆԵՐ

— :-: —

Մինչդեռ Լօզանի մէջ պետա
մարդիկ հաւաքուած կը ջանա
հատուցումներու խնդիրը որոշ
մը մէջ մտցնել, տաղին, Գերման
մեծ թափով կը պատրաստուէ
լիս 31ի Ռայխսթակի ընդհա
ընտրութեանց:

Պայքարը կատաղի է: Ընդ
րումներ ու սպանութիւններ
կան են ամէն օր:

Նախկին վարչապետ Պրիւ
յաջորդը, Ֆօն Փափէն, համա
նութեան եզր մը գտած է դաշն
պետութեանց հետ, իր նախօրդ
առաջադրած քաղաքական պայ
ները եւ տանելով պարտա
ուածէ վճարել որոշ գումար մ
պատերազմական հատուցում:

Ազգային-Ընկերվարական մա
լը անվերապահօրէն դժգոհ է
բերուած արդիւնքէն: Ռօզէնպ
Հիթլէրի աջ բազուկը, Միւնի
րենց պաշտօնաթերթին մէջ կր
յօդուած մը գրած է «Լօզանը
ընդունինք» խորագրով, որուն
ֆօն Փափէնի հասցէին նոր
կրակոտ խօսքեր ուղղելէ վերջ
ւելցնէ.

«Արդիւնքը: Պարզ է, կը
րենք: Տնտեսական պարտք մ
որ կ'ընդունինք այն պահուն
քաղաքական դէպքերը պիտի
տէին վճարման անկարելիութ
ները: Ֆօն Փափէնի կառավա
թեան հեղինակութիւնը կորսուե
բոլորովին: Մէկ վայրկեան իսկ
փորձեր խորհիլ այն պատճա
րուն վրայ որոնցմէ ազդուելով
դի կառավարութեան վարիչ
ընդունեցին առաջարկուած
մանները: Եզրակացութի՞ւնը
ներեւ է: Պէտք չէ որ այլեւս
քենի ազնուականութիւնը իր
դահար քաղաքականութիւնը շ
նակէ: Պէտք է ընդգրկել ազգ
կերվարական քաղաքականութ
ըլլալ կորովի եւ դիմադրող: Ձ
նող Գերմանիա իր վիճակը բ
քելու համար է որ կը պատրա
յուլիս 31ի ընտրութեանց…»

Հիթլերեաններու նպատակը
րոշ է: Վէրսայլի դաշնագիրը
պատերազմական հատուցումն
ջնջել տալ: Այդ հիման վրայ
չեւ ցարդ գրգռած են ժողովո
ու պահանջած նաեւ միւս
թեանց համահաւասար զարգ
ում ունենալու իրաւունք:

Երբ Հիթլերի թերթերը կը
տապարտեն ֆօն Փափէնը թէ
իր անձնական պատասխանատ
թեամբ է շարժած եւ ոչ թէ
վուրդին համաձայնութեամբ, կը
լին անկասկած, վասնզի վարչա
տը՝ Պերլինի հետ երկար խոր
դակցութիւններէ վերջ է որ
գրած է, անշուշտ նաեւ Մարաջ
նախագահին եւ դաշնակից
րու համաձայնութեամբ: Սակայն
կողմեան կուսակցութիւնները,
տի չտանելով ֆօն Փափէնի
բերած որոշ արդիւնքները,
ընտրական պայքարին իբրեւ
կը գործածեն, իրենց կարծիքով
ուրիշ քաղաքականութիւն:

Արդ՝ իրենց բարկութեան
ճառը որոշ է, Լօզանի մէջ ձեռք
ուած արդիւնքին հետեւանքով
տի կարբողանան այսուհետեւ
շանթածի քաղաքականութիւնը

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

Ակոռի գիւղը ոչ մէկ հետք պիտի ձգէր իր երբեմնի ծաղկեալ վիճակը ցուցնող, եթէ աւարառու Քիւրտեր մինչեւ հոն ճամբայ մը բացած չըլլային: Շատ տեղեր կ'երեւէին ծակեր եւ խոռոչներ, որոնց մէջ ինքզինքնին ցոյց կուտային տանիքներուն գերանները, որոնք իբր վառելափայտ կը ծառայէին:

Իրիկուն մը ճանապարհորդի մը ընկերացող Հայերէն մին չկրցաւ իր արցունքը զսպել, երբ այդ սիւներէն մին կրակին մէջ նետեց. որովհետեւ այդ սիւնը իր տանը աւերակին մնացորդներէն մին էր: Անիկա այդ տան մէջ կորսնցուցած էր իր ընտանիքին բոլոր անդամները՝ կինը, զաւակները եւ թոռները՝ ամբողջ 24 հոգի եւ ինք մնացած էր մինակ, ծեր ու թշուառ:

Հին Ակոռիի տեղէն քիչ մը վար հիմնուած է այժմ Նոր – Ակոռին, ուր կը բնակին Թաթարներ եւ քանի մը վերապրող Հայեր: Խոտը նորէն տարածուած է հովիտին զառիվարը, ուր Թաթարներ կ'արածեն իրենց հօտերը: Բայց Նոյի որթատունկը չքուսաւ այլ եւս հոն, ո՛չ ալ վանքը վերականգնեցաւ իր աւերակներուն վրայ, եւ ըստ ուղեւորի մը բանաստեղծական մտածումին, քրիստոնեայ ոչ մէկ զանգակ այլ եւս չէ ղօղանջած Սուրբ լերան վրայ:

Նոր – Ակոռիի ըմպելի ջուրը կը գոյանայ Արարատի սառնարանէն: Մարդիկ ու կենդանիներ կը խմեն այս պղտոր ջուրը: Կան աղբիւրներ, որոնց ջուրը աղահամ է: Ինչ որ անձրեւ է Ակոռիի համար, քանի մը հազար ոտք վերը՝ Արարատի համար ձիւն է:

Նոր – Ակոռի վատառողջ է: Իբրեւ վառելանիւթ՝ բնիկները ունին կենդանիներուն թրիքը:

Արարատ, սակայն, ոչ հալած լաւա արձակած է, ոչ ալ կրակ: Ականատեսներու ըստ ծին համաձայն, կարմրագոյն սիւն մը բարձրացաւ Արարատի վրայ, բայց բոց չէ արձակած, ոչ ալ նշմարուած է հրդեհի կենդանի շողը, որ կը փայլի գիշերները՝ Վեսուվի վրայ, երբ լաւա հոսեցնէ իր խառնարանէն:

Եթէ Արարատ ժայթքեցուցած է հրաբխային ռումբեր եւ հողային զանգուածներ, բնաւ չէ ժայթքեցուցած հրաշէկ նիւթեր, այլ սորբերկրեայ ուժեր արձակած են խիտ բնութիւն ունեցող նիւթեր: Թէեւ Արարատ, Արագած եւ Սեւանայ լիճին հրաբուխները լաւայի այրող անհուն գետեր հոսեցուցած են նախապատմական շրջաններուն:

ՎԵՐԵԼՔ յԱՐԱՐԱՏ — Ֆլաման երկրախոյզ Guillaume Ruysbrœk 1254ին Քարաքօրում լեռներէն վերադարձին երբ կ'այցելէր Արարատ լերան, «աշխարհի մայր» տիտղոսը տուաւ անոր, հաւատալով որ «ոչ ոք կրնար բարձանալ անոր գագաթը» (*):

Մարգօ – Բօլօ Վենետիկցի ճանապարհորդը կը գրէ թէ՝ Արարատ հսկայ լեռ մըն է, որուն խարիսխի շրջապատը առ նուազն երկու օրէն կարելի է դառնալ եւ որուն գագաթը անհասանելի է անհալ ձիւնին պատճառաւ:

Հինէն ի վեր Հայեր համոզուած էին թէ՝ Արարատը բարձրանալը անկարելի է, որովհետեւ անոնք կը հաւատային թէ՝ հրեշտակներ կը պաշտպանէին անզքը եւ թոյլ չէին տար որ ոչ ոք բարձրանայ Նոյի լեռը: Եւ այս առասպելը գոյութիւն ունէր ԺԹ. դարէն ի վեր, ինչպէս արդէն տեսանք Կլյեօմ Րիւյսպրէօքի վկայութեամբը:

Այս նախապաշարեալ հաւատալիքը կը գտնուի հին ուղեւորներէն բոլորին նկարագրութեանը մէջ:

(*) «Super Masis nullus debet ascendere, quia est mater mundi» (Մասիսի գագաթը ոչ ոք կրնայ բարձրանալ, որովհետեւ ան աշխարհի մայրն է): Նոյնպէս Սըր Ճօն Մանտըվէլտ եւ Շարտէն ԺԷ. դարուն վերջերը Արարատի գագաթին անձեռնմխելիութեան մասին գրած են իրենց այցելութեան միջոցին:

Իրականութեան մէջ սակայն, Արարատի գագաթը անձեռնմխելի էր ոչ թէ «հրեշտակներուն արգելքին պատճառաւ, այլ անոր խարխուլէն մինչեւ գագաթը եղած միջոցը, գագաթը եղած անբաւական օդը եւ սաստիկ ցուրտը միշտ արգելք եղած են հին ատենը, որ ոչ ոք բարձրանայ հոն եւ ահա այս բանը պատճառ դարձած է հայկական յիշեալ առասպելին ստեղծուելուն:

Բայց շնորհիւ անվեհեր զինուորներու, երկրախոյզներու եւ աշխարհագէտներու ԺԹ. դարուն է որ Ս. Գրոց լեռը անձեռնմխելի ըլլալէ դադրած եւ այդ առասպելը վերջ գտած է այլ եւս, որովհետեւ շատեր Արարատի գագաթը բարձրացան ու սակէ վերջն ալ պիտի բարձրանան շատեր:

Ժամանակագրական կարգով կուտանք անյաջող կերպով փորձուած եւ կատարուած վերելքներուն թուականները:

1670 Սթրիւյս (կասկածելի յուլիս 22):

1701 Թուռնըֆօր 11—2 օգոստոս, հազիւ կէսը:

1720 Մեծն – Պետրոսի զրկած արշաւախումբը:

1829 ռուս բժիշկ եւ Տորպաթի համալսարանին ուսուցչապետը Ֆրիտրիք Բարրոդ՝ անվեհեր երկրախոյզ որուն անունը կը կրէ Մոն – (Զուիցերիա) կատարներէն մէկը առաջին անգամն է որ յաջողեցաւ ...նել Արարատի գագաթը, ուր Նոյէն վեր ոչ ոք կրցած էր բարձրանալ: ...կու անգամ իր փորձին մէջ ձախող... բայց երրորդին մէջ յաջողած էր, երկու ռուս զինուորներու եւ Հայերու ընկերակցութեամբը, որոնց մէ մէկը «Վերք Հայաստան»ի անմահ հեղինակ Խաչատուր Աբովեանն էր.

183? Պայյոլիտ Իպլրահիմ փա...

1834 օգոստոս 17 Անտոնոմօֆ Սպասքի (Antonomof Spaski) անուն ... բարձրացած է Արարատի գագաթ... ճշդելու համար թէ՝ ի՞նչ է որ ... գերը կէս օրին կ'երեւին բարձր լեռ... րու գագաթէն:

1835 Քառլ Պէրէնս (C. Behrens) յուլիս եւ 9 օգոստոս:

18.. Stoddart անգլիացին:

1843 - 4 Մորից Վակնէր գերման... ցին մինչեւ 7000 ոտք, մայիս:

ՌՈՎՀ. ՊԱՊԱԶԵԱ...

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԿԱՑԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ՝ Թուրքիոյ մուտքին առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան կատարած դիմումը կատղեցուցած է նորէն թուրք խմբագիրները:

«Վագըթ»անդրադառնալով այս դիմումին առթիւ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ երեւցած հայասիրական գրութեան՝ կը գրէ.—

Կարելի չէ այս լուրը կարդալ եւ չզարմանալ ամէն բանէ առաջ անոր ծիծաղելիութեան: Ո՞ր հայ ազգը, որ նախինեաց հողը, ո՞ր Սեւրի դաշնագիրը...:

Ահարոնեան անունը կրող այս ծիծաղելի մարդը արդեօք չի՞ գիտեր թէ Թուրքը ջարդուփշուր ըրած է Սեւրի դաշնագիրը, Երեւանի մէջ անկախ ...

կասկած չկայ որ Ազգաժողովի շրջանակներու մէջ առիկա պիտի նկատուի Հայերու կողմէ կոչտ քաղաքականութեան մը շարժումը, ինչպէս որ հոս այնպէս նկատուած է:

Դարձեալ «Վագըթ»ի մէջ Մէհմէտ Ասըմ պէյ հետեւեալ խմբագրականը գրած է, «Ժընեւէն եկող ձայն մը» խորագրով.—

«Ժուռնալ տը Ժընեւ», Թուրքիոյ Ազգաժողովին մասնակցութեան առթիւ խմբագրական մը հրատարակած է իր յուլիս 8ի թիւին մէջ: «Ժուռնալ տը Ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան գումարման վայրը եղող քաղաքի մը մէջ հրատարակուելուն տեսակէտով, ըստ ինքեան մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունենալով հանդերձ, մի-...

... կայսրութեան եւ դարձեալ միեւնոյն կացութեան մէջ գտնուող Նոր Թուրքիոյ քաղաքականութիւնները բոլորովին ներհակ են իրարու: Օսմ. կայսրութիւնը ջանացած է իր աշխարհագրական դիրքէն օգտուիլ՝ ազգերը իրարմէ բաժնելու կերպով: Իսկ Նոր Թուրքիա՝ ընդհակառակն, իր չահը կը փնտռէ Նեղուցներու միջոցաւ ազգերը իրարու մօտեցնելու եւ իրարու միացնելու մէջ:

«Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի այս յօդուածէն գրուած մըն ալ կ'իմանանք Թէվֆիք Րիւշտի պէյի քաղաքական անձնաւորութեան մասին: Գրախօրձ մը՝ առանց գիտնալու Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ո՛վ ըլլալը, անոր ձեռագիրը քննած եւ զայն տեսնելուն պէս գոչած է. «Ասիկա՝ մեծ նպատակներ հետապնդող մարդու մը գիրն է: Այս մարդը կ'ուզէ աշխարհի վրայ մեծ գործեր կատարել եւ ամբողջ աշխարհի մէջ խաղաղութիւնը իշխել տալ»: Մեր յարգելի պաշտօնակիցը այս հատուածը արձանագրելէ վերջ, ...

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՓԱՐԻԶ, 18 յուլիս.— Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ սարքելու ընտանեկան ցերեկոյթ մը 17 Յուլիսի կէսօրէն յետոյ, 14 Ավընիւ Իթալիի սրահին մէջ: Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Մ. Տէր Գրիգորեան: Խօսեցան Պ. Պ. Ա. Յակոբեան եւ Ս. Ղազարեան:

Եւ ապա սկսաւ խնջոյքը: Զըւարթ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ սեղաններու շուրջ բոլորուած խումբերէն սկսան բարձրանալ հայկական երգեր:

Փոքրիկն Օր. Տէր Գրիգորեան մեներգեց: Փոքրիկն Ս. Պօղոսեան արտասանեց «Տարօն» եւ «Աղբիւր», Ա. Յակոբեան՝ «Միութիւնը զօրութիւն է»: Ս. Ղազարեան արտասանեց իր մէկ կտորը: Ներկաներու փափաքին համաձայն աճուրդի դրուեցաւ Աղբիւր Սերոբի նկարը:

Հանդիսականներ մեծ ոգեւորութեամբ մասնակցեցան աճուրդին, որ շահեցաւ Պ. Ա. Մինասեան: Գոյացաւ 260 ֆր. Փակման խօսք ըրաւ Պ. Մ. Տէր-Գրիգորեան եւ ցաւ յայտնեց որ մեծ թիւով հայրենակիցներ անտարբեր են միացեր միութեանս ...

... ները փոփոխական են, կուգան ու կ'երթան: Իսկ հայ ժողովուրդը փարած է Անկախութեան գաղափարին, դարձեալ պիտի տիրանայ իր ազատութեան: Մենք համոզուած ենք ատոր»:

Աճուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը որմէ կոկիկ գումար մը գոյացաւ: Ներկաներուն ըմպելի մատակարարուեցաւ: Խրախճանքը տեւեց մինչեւ մութ առտու: Ժողովուրդը մեկնեցաւ ջերմ տպաւորութեամբ:

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր

Կը խնդրեմ որ յանուն արդարութեան հաճիք տպել ձեր թերթի յառաջիկայ թիւով հետեւեալ հերքումը.

«Յառաջ»ի 8 յուլիս թիւով իմ մասիս եղած գրութիւնը թէ Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովի ինձ յատկացուցած 250 ֆրանք օժանդակութենէն 200 ֆրանքը իբր թէ ինձ չէ յանձնուած ցաւով կարդացի: Յօդուածագիրը իրողութիւնը կը խեղաթիւրէ: Ե. Ա. Օ. Յանձնաժողովի գանձապահը ոչ թէ 200, այլ 250 ֆրանքի գումարը ժամանակին փոխան ստացագրի ինձ յանձնած է:

Անտոն Անտոնեան

Քուրպուա, 11 յուլիս

ԾԱՆՕԹ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.— Այս ազատ բեմին տակ տեղ տալով Ե. Ա. Օ. յանձնաժողովի հրաժարած անդամ, Պ. Վարդանեանի քննադատութեան եւ յանձնաժողովի հերքումին, մենք խնդիրը փակուած կը նկատենք: Հանրային գործերու եւ երեւոյթներու քննադատութիւնները մենք կը գըտնենք օգտակար, պայմանով որ անոնք ըլլան ճշգրիտ եւ ընդհանուրին շահը հետապնդող: Հանրային մարմիններն իրենց իրաւունքին մէջն են երբ հրապարակաւ հանրութիւնը կը լուսաբանեն եւ անճշտութիւնները կը հերքեն: Այս օլարագային, դատական սպառնալիքներն աւելորդ են եւ անտեղի:

Այս խնդրի մասին մեզի հասած թեր ու դէմ եղած գրութիւններուն այլեւս տեղ չպիտի տանք:

... գահ տպաւորութեան տակ:

Արմենակ Յակոբեանց

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՐՏՕ, 14 յուլիս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի «Մուրատ» խումբի նախաձեռնութեամբ հոս ալ տօնուեցաւ ինչպէս ամէն տարի, հայ ժողովուրդի վեց հարիւր տարուան ստրկութեան շղթաները փըշրող ու երազուած իտէալի պանծացման հանդրուանը՝ «Մայիս 28»ը:

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն սկսեալ ժողովուրդը փութացած էր դաշտ, իր յարգանքի բաժինը բերելու անոնց՝ որ «Մայիս 28»ի կոթողը կերտեցին:

Օրուան նախագահ ընկ. Հ. Աբրահամեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով: Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ՝ Կ. Տօնէրեան, Գ. Հալլաջեան: Իր մասնակցութիւնը բերած էր Պ. Հ. Եփրեմեան իր ջութակով: Մէջ ընդ մէջ նուագեց հայերէն ընտիր կտորներ: Ս. Այճեան մեներգեց «Հայաստան»ը, «Մայր Արաքսի»ն ընկերակցութեամբ ջութակի:

Ընկ. Ա. Քէնտիրեան պատմական կարեւոր դրուագներ թուեց վերջին կէս դարու ազատութեան համար հերոսաբար մարտնչող սերունդներու կեանքերէն:

— Այն անեղ ճակատամարտը զոր մղեցին մեր զմայլելի հերոսները ...

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Պ. Փափազեան Յակոբ, Կեսարացի, Ecole Violetteի շրջանը յաջողութեամբ աւարտած եւ վկայուած է իբրեւ ingénieur électricien - mécanicien, 51 շրջանաւարտներու մէջ միակ Հայը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

— Ես տուն չեմ երթար, — շշնչաց յանկարծ:

Հեկեկանք էր աւելի շատ, քան ձայն: Ու այդ քանի մը բառերը արտասանեց տարօրէն յուզուած: Դողդոջուն ու յուսահատ: Խեղդող ու գալարուող բան մը կար ձայնին մէջ եւ սարսափ մը աչքերուն առջեւ: Աղմուկ մը լսուեցաւ, յանկարծ: Կատու մը ցատկեց մէկ տանիքէն միւսը: Աչքերը կը փայլէին մութին մէջ: Զարիքին նման, որ կը հետեւի բոլոր երջանիկ ու երազուած ...

... շոյէր մազերն ու տաք, շա՜տ տաք դէմքը, երբ ծղրիթները կ'երգէին ու, վերը, երկնակամարին վրայ, աստղեր կը քթթէին...

Մե՛ծ. տագնապեցնող յուզումներու յուզումն էր: Թեթեւցնող ու ճնշող միանգամայն: Անոնցմէ, ո-րոնք կը կատակուին, թէ կը ստանան եւ կը լեցնեն ու կը ճնշեն մեր կուրծքը անդիմադրելի պահու մը, մեր վարանումի քայլերուն մէջ իսկ խիզախութեան մղելով մեզ:

Եւ, այն ատեն, բառերուն պէտք ...

... նէր Սուրէն: Մինչ Աստղիկ թեւերը կրկին տուաւ անոր ուսերուն, ու ներբուխ, հզօր, անդիմադրելի ձայնով մը,

— Սուրէն — շշնչաց — դեռ կը վարանի՞ս... մեր տանը մէջ անապահո՞վ եմ ես... Պահէ՛, պահէ՛ զիս այստեղ...

Ու իր տաք, թաւշեայ դէմքը տուաւ Սուրէնի դէմքին, մինչ ան, այլեւսանզօր, ...

... դրսեկ քիւրտեր: Մերոնք դիմադրեցին: Արշաւիրը մեր միա՛կ զոհը եղաւ»:

Երկու օր վերջ, նիստի ընթացքին, Սուրէն կարդաց ուրիշ մը.

«... Հակառակ մեր ձեռք առած բոլոր միջոցներուն, անկարելի եղաւ ...

... յաբձակման մը: Հազիւ 35-40 կազմակերպուած կռուողներ կան հոն: Դժուար թէ կարենան տոկալ մինչեւ վերջ...: Հոս շատ զգոյշ ենք: Ստոյգ ...

Սիւմա Կ. ՄԻՆՅԱՆ

(Շարունակելի)

Հայաստանի ապագան եւ մասնաւորաբար, Հայերուն տալու համար ազգային օջախ մը, որ բոլորովին անկախ ըլլայ օտմանեան տիրապետութենէն»:

1924ին, Պ. Կիւսթավ Ատոր, Ժընեւի Հինգերորդ ընդհ. ժողովին առջեւ, բսաւ.

— Ազգերու Դաշնակցութեան պատիւն ու պարտականութիւնը կը պահանջեն չմոռնալ թէ իսկապէս հիւ յանձն առած է վերջնական լուծում մը տալ հայ ժողովուրդի օջախին եւ հայրենիքին անձկալի հարցին»:

Ո՛չ մէկ ձայն բարձրացաւ ողեկոչելու համար այս յիշատակները:

Բացայայտօրէն, աւելի չահեկան էր գիտնալ թէ ընդհ. ժողովի սովորական յառաջիկայ նիստը պիտի սկսի սեպտեմբեր 5ի՞ն թէ 19ին:

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԷՆ

— Թուրքիան, Եւրոպայի ծայրը կը կազմէ քաղաքակրթութեան արտայայտութիւն մը, մտածում մը, ձեւ մը: Ծանր փորձեր անցընելէ յետոյ, ան մեծ բարեկարգումներ իրականացուց իր ներքին կեանքին, իր բարքերուն եւ իր հաստատութեանց մէջ: Նիւթական մարզին մէջ՝ նիգեր կատարեց՝ որոնք կը յայտնեն իր կորովը: Մեր մէջ անոր ներկայութիւնը պիտի զօրացնէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Թուրքիան դաշինքին մէջ պիտի գտնէ իրաւունքներ եւ երաշխիքներ, զոր կ'ընծայեն ժողովուրդներու գործակցութիւնն ու փոխադարձ օգնութիւնը: Մեր կողմէ, մեծ գոհունակութեամբ իմացանք եւ արձանագրեցինք մեր հրաւէրին ի պատասխան թուրք կառավարութեան գրաւոր հաւաստիքը, որուն համաձայն, իր կնքած դաշնագիրը չեն բովանդակեր յանձնառութիւններ՝ որոնք անհաշտ ըլլան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամի յանձնառութիւններուն հետ:

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՃԱՌԷՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան նախագահին ճառին ի պատասխան, Թուրքիոյ ներքին գործավար եւ պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյ իր ճառին մէջ ըսաւ.

— Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու խաղաղասիրական ձգտումներուն մասին խօսելով, բնականաբար կը մղուիմ հիացման եւ երախտագիտութեան հարկը հատուցանելու այն մեծ մարդուն յիշատակին, որուն, — խաղաղութեան — ամէնէն ազնիւ խտէալով բոցավառ՝ պերճ խօսքը, խոր ձայնը կը կարծեմ լսել տակաւին, խորհուրդին մեծ սրահին մէջ՝ ուր այլ եւս չպիտի տեսնենք: Այն պահուն, երբ ձեր առջեւ կ'ոգեկոչեմ Արիսթիտ Պրիանի յիշատակը հրամայական պարտականութիւնը կը զգամ անոր անունին միացնելու նաեւ անունը ամերիկացի պետական մեծ մարդուն, որ խաղաղութեան այս հաւատարիմ սպասարկուին հետ, հոգին եւ դրդիչն եղաւ այն գործին, որուն երախտագէտ ժողովուրդները կապեցին՝ իր հեղինակներուն անունները:

«Դաշինքը զոր ամէնէն ահաւոր պատերազմով զգաստացած մարդկութիւնը պարտք սեպեց կնքել, ըսել կ'ուզեմ Պրիան-Քելլոկ դաշինքը, ծնունդ տուաւ միջազգային ազնիւ եւ հզօր խորհուրդի մը, որուն վրայ բոլորս դրած ենք մեր ամէնէն սիրելի յոյսերը»:

Խորհրդաւոր տեղափոխութիւններ

Հայաստանէն «Ցուսարեր»ի տրուած տեղեկութեան մը համաձայն զօրքերու խորհրդաւոր տեղափոխութիւններ կը կատարուին Անդրկովկասի մէջ: Նախապէս, բոլորովին անակնկալ ձեւով, սկսան Անդրկովկասի զօրամասերը քաշել դէպ ի Սիպերիա տարին նաեւ Հայաստանէն: Իսկ այժմ սկսած են նոր զօրքեր բերել դէպ ի Անդրկովկաս: Եկողները կը պատմեն թէ նոյն ձեւի տեղափոխութիւններ կը կատարուին նաեւ Ռուսաստանի մէջ:

Երբեք վառօդի հոտը այնքան սուր չէ զգացուած այս երկրին մէջ, որքան հիմա:

Ռումանական ընտրութիւնները

Ընդհանուր ընտրութիւնները վերջացան գիւղացիական կուսակցութեան բացարձակ յաղթանակովը: 383 երեսփոխաններու վրայ 300ը գիւղացիական կուսակցութեան անդամ են:

Այս ընտրութեանց առթիւ, զանազան վայրերու մէջ տեղի ունեցած խռովութիւններու ընթացքին, սպաննուած են 3 հոգի, վիրաւորուած 30 հոգի եւ ձերբակալուած են 174 հոգի:

Անգլեւիրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական բացառիկ մաքսատուրքերը իրլանտական ներածումներուն վրայ, տակաւին չեն տուած իրենց վերջնական արդիւնքը: Սակայն կենդանիներու, կարագի եւ հաւկիթի իրլանտական ներածումները արդէն մեծ չափով նուազած են: Ասոր պատճառն է, իրլանտական փոխվրէժի մաքսատուրքերը գործադրութեան չդրուած, կարելի եղածին չափ ապրանք մտցնել Իրլանտա:

Ց.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգ. Ուսումն. Միութեան կողմէ, Օգոստոս 7ին. մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԷՏԷՕՆԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Իսի լէ Մուլինոյի Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ օգոստոս 7ին, կիրակի օր, Մէտէօնի անտառին մէջ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիզէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՉՈՒԼՂԸՐԵԱՆ:
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդութեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ջաւարեան կոմիտէի
Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը
Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդութեան անդամներու Շիրիմին:
Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Վասպ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Միհրան Օվիկեանի, իրենց փոքրիկ աղջկան՝ ԺԱՆՆԷԹի դառնադէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ յուլիս 11ին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Տէր Ս.— 100:
Բլաժառ, Յ. Ն.— 35:
Պոնտի, Մէգ.— 35:
Շավիլ, Մ. Ս.— 35:
Մարսէյլ, Սահ.— 50:
Մարսէյլ, Գործ.— 928:
Ռանքոս, Ա. Գ.— 250:
Լէօնինցկրունա, Տօքթ. Պ.— 225:
Կարգադրեցինք:
Բլաժառ, Ա. Ջ.— 70:
Մարսէյլ, Ռաֆ.— 35:
Փարիզ, Լ. Ե.— 35:
Փոնթէ, Թ. Մ.— 35:
Մէօտօն, Ս. Պ.— 35:
Մօպէօժ, Ե. Պ.— 140:
Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ), Կար.— 140:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի վերջերս Անվէրսի մէջ մեռած Պ. Անտօն Ճանիկեանի մօրեղբօրորդին՝ Պ. Միքէ Փափազեան, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Պուլկարիա (հաւանաբար Վառնա): Կը խնդրուի տեղեկութիւն տալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան միջոցաւ Պ. Սահակ Տէր Թովմասեանի:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Շուտով լսեց, որ Բոռը անհանգիստ սկսեց շուռ ու մուռ գալու. փակեց գիրքը ու ականջ դրաւ: Յաջորդեց մի կարճ լռութիւն, յետոյ նորից լսեցին անհանգիստ շարժումներ և ծանր ընդհատ շնչառութիւնը մի մարդու, որ սեղմել էր շրթունքները հեծեծանքը զսպելու համար: Մտաւ նորից հիւանդի սենեակը:

— Այժմ ինչով օգնեմ ձեզ, Րիվարէց:

Պատասխան չառաւ, ու մօտեցաւ անկողնին: Բոռը մի վայրկեան նայեց նրան վայրի մեռած մի հայեացքով ու լուռ ցնցեց գլուխը:

— Ցանկանո՞ւմ էք ափիոն: Րիքարդօն ասաց, որ տամ, երբ ցաւը սաստկանայ:

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ, դեռ քիչ կը դիմանամ: Յետոյ, կարելի է, աւելի խստանայ:

Մարտինին թափ տուեց ուսերը ու նստեց անկողնին կից: Մի ամբողջ անվերջ ժամ լուռ դիտում էր հիւանդին: Յետոյ վեր կացաւ ու ափիոնը բերաւ:

— Րիվարէց, էլ այսպէս շարունակել չի կարելի: Եթէ դուք տոկալ կարող էք, ես չեմ կարող: Առէք դեղը:

Բոռը ընդունեց դեղը անխօս. յետոյ շուռ եկաւ պատին ու փակեց աչքերը: Մարտինին նստեց նորից ու ականջ դրաւ նրա շնչառութեանը, որ հետզհետէ սկսեց մեղմանալ եւ հանդարտել: Բոռը այնպէս ուժասպառ էր եղած, որ իսկոյն քնեց: Մի քանի ժամ անընդհատ պառկած էր բոլորովին անշարժ: Մարտինի մի քանի անգամ մօտեցաւ նրան ցերեկը ու երեկոյեան եւ դիտում էր նրա դէմքը, որի վրայ կեանքի ոչ մի նշոյլ չկար. եւ այնպէս տժգոյն էր ու ներս ընկած, որ Մարտինին յանկարծ սարսափ զգաց: Վա՛յ, թէ յանկարծ ափիոնը չափից աւելի տուած լինի: Ծռմռուած ձախ ձեռքը ընկած էր վերմակի վրայ, Մարտինի թեթեւ բռնեց ու ցնցեց որ զարթեցնի քնածին: Չկոճկած շապկի թեւը ետ ընկաւ ու բաց արաւ մի շարք խոր ու սոսկալի սպիներ, որոնք կտրատում էին նրա դաստակը արմունկից մինչեւ ձեռքը:

— Երեւակայում եմ ինչ դրութեան մէջ էր լինելու ձեռքը, երբ այդ վէրքերը թարմ էին, — հնչեց ետեւից Րիքարդոյի ձայնը:

— Ա՛, եկաք վերջապէս: Տեսէք. Րիքարդօ, կարծեմ արդէն չափազանց երկար է քնում: Մի տասը ժամ կայ որ տուել եմ ափիոնը ու այդ վայրկեանից իր մի մկանն անգամ չի շարժել:

Րիքարդօ կռացաւ ու ականջ դրաւ:

— Ձէ՛. սքանչելի շնչում է: Քնում է ուժերի սպառումից, որ շատ էլ հասկանալի է այդ տեսակ ցաւերից յետոյ: Բայց մինչեւ լուսաբացը ցաւը կարող է կրկնուի: Յոյս ունիմ, որ մէկն ու մէկը կը մնայ մօտը:

— Այո, Գալլին: Մարդ էր ուղարկել, թէ տասին գալու է:

— Արդէն տասի մօտերն է: Ա՛յ, զարթնում է: Ասէք աղջկան, որ բուլյոնը պատրաստ է: Հանգիստ, հանգիստ, հանգիստ, Րիվարէց: Ի՞նչ էք կռւում հետս, ես եպիսկոպոս չեմ:

Բոռը վեր թռաւ սարսափահար:

— Այժմ ի՞մն է դուրս գալու կարգը: — Հարցրեց նա արագ ու սպաննէրէն: — Զբաղեցրէք հասարակութիւնը մի վայրկեան: Ես... Ա՛խ, ես ձեզ չտեսայ էլ, Րիքարդօ:

Նայեց իր չորս կողմը ու բոլորովին շւարած շփեց ճակատը:

— Մարտինի, այստեղ էք դեռ: Ես կարծում էի՝ վաղուց է գնացել էք. երեւի, քնել եմ:

— Քնել էք. հէքեաթի գեղեցկուհուն նման, ուղիղ 10 ժամ, այժմ բուլյոն կը տան ձեզ ու կը քնէք նորից:

— Տասը ժա՞մ: Մարտինի, յոյս ունեմ, որ այստեղ չէիք դուք բոլոր ժամանակը:

— Ձեմ հեռացել: Վախենում էի, որ չափից աւելի տուած լինեմ ափիոնը:

Բոռը վրան մի խորամանկ հայեացք ձգեց:

— Ա՛յ, ուրախ կը լինէիք: Ինչպէս հանգիստ կ'անցնէին կոմիտէի նիստերը: Եւ ձեր ինչի՞ն եմ պէտք ես, Րիքարդօ: Թողէք ինձ, ի սէր Աստծու. ես ատելով ատում եմ բժիշկների ճանկումը ապրելը:

— Լաւ, լաւ, խմեցէք այս դեղը ու ես այլ եւս հանգիստ կը թողնեմ ձեզ: Երկու օրից ձեզ մի լաւ կը զննեմ. իսկ այժմ կարծեմ ամէնից դժուարը արդէն անց է կացել: Փոխուեց ձեր դէմքը էլ. խնձոյքի մէջ ընկած մեռելի էինք նման:

— Շնորհակալ եմ. արդէն ամէն ինչ անց կացաւ: Այդ եկողը ո՞վ է, Գալլի՞ն: Բոլոր շնորհքները մօտս են հաւաքուել այսօր:

— Եկայ որ գիշերը ձեզ մօտ մնամ:

— Է՛, յիմարութիւն. ոչ ոքի կարիք չունիմ. գնացէք տուն. նոյն իսկ եթէ ցաւը կրկնուի էլ, միեւնոյն է օգնել չէք կարող: Հօ՞, չարունակ ափիոն չեմ խմելու: Դա լաւ է միայն մի անգամ:

— Դժբախտաբար, ճիշդ էք ասում. — պատասխանեց Րիքարդօ: — Բայց ինչպէս դժուար է այդ իմաստուն վճռին հետեւելը:

Բոռը ժպտալով բարձրացրեց աչքերը:

— Մի վախենաք: Եթէ այդ ճամբով գնալ ուզէի, արդէն վաղուց արած կը լինէի:

— Ամենայն դէպս ձեզ այժմ առանձին թողնել չի կարելի. — պատասխանեց Րիքարդօ չոր: — Գնանք մի սենեակը, Գալլի, ասելիք ունիմ: Գիշեր բարի, Րիվարէց. կը գամ վաղը:

Մարտինի կամենում էր հետեւել նրան, երբ լսեց ետեւից որ մի մեղմ ձայն կանչում էր.

— Շնորհակալ եմ:

— Յիմարութիւն: Աւելի լաւ է՝ քնեցէք:

Րիքարդոյի մեկնելուց յետոյ մի քանի վայրկեան էլ մնաց միւս սենեակում Գալլիի հետ խօսելով: Երբ վերջը դուրս էր ուզում գալ, լսեց ինչպէս մի կառք կանգ առաւ պարտէզի դրանը ու տեսաւ մի կանացի կերպարանք, որ իջաւ կառքից ու անցաւ նրան: Զիտան էր եւ անշուշտ վերադառնում էր մի որ եւ է երեկոյթից: Մարտինի բարեւեց ու մի կողմ քաշուեց, որ կինը անց կենայ: Յետոյ դուրս ելաւ ու բռնեց մութ ծառուղին, որ տանում էր դէպ ի Փօջիօ Իմպերիալէ: Յանկարծ դռները բացուեցին իր ետեւից ու արագ քայլեր լսուեցին ծառուղիով:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ 1932

21 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1956 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յուլիս 18ին Թուրքիան մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ դարձաւ անոր օրինական անդամներէն մէկը:

Թուրքիոյ ներկայութիւնը միայն բաւական է, որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դառնայ ապօրէն մարմին մը ամբողջ Հայ ժողովուրդի աչքին, մինչեւ այն օր, երբ Հայկական պահանջներն իրենց արդար լուծումը կը ստանան:

Քառասուն երեք քուէները որ միաձայնութեամբ Թուրքիոյ մուտքը վաւերացուցին, քաղաքակրթութեան արատներէն մէկը պիտի մնայ: Իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան սողոսկուն գործունէութիւնը, Թուրքիոյ ընդունելութեան առթիւ, Ազգաժողովի պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի որպէս քաղաքական ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, անպատիւ եւ նսեմացուցիչ:

Ու ըսենք անմիջապէս որ բոլորէն ոտնահարուած եւ անտեսուած Հայկական իրաւունքները կը մնան իրենց ուժին մէջ, աղաղակող ու արիւնալի, եւ թէ՝ այլափոխ թատերական աքթերը չեն որ պիտի կրնան վերջնականապէս թաղել Հայկական Դատը:

Պարտուածներու ամէնէն պարտուածը, Հայ ժողովուրդը հազար ու մէկ անիրաւութիւններ տեսած է: Տեսած է Թուրքին եւ Եւրոպայէն: Տեսած է Ջարդերն անպատմելի, եւ կիզիչ անապատներն Արաբիոյ: Տեսած է Սեւրը, ու ապա Լօզանը: Սակայն այս տաք ու պաղ օրերուն, կոտորակուած ու արիւնլուայ, աշխարհը զարմացնող հաւատք մը կռնակին, Հայ ժողովուրդը իր արդար դատին սպասած է:

Թուրքիոյ ընդունելութիւնը, մեր դատին հանդէպ գործուած անիրաւութիւններու փոքրագոյնը, — չնչին ու անբարոյական, — կոչուած չէ տապանաքարը դնելու մարդկային ամէնէն մեծ դատին վրայ: Ժընեւի արարողութիւնը խնդրի փակումը չէ, այլ, եթէ կ'ուզէք՝ նոր կը բացուի վարագոյր մը, ուր բեմին վրայ անիրաւուած Հայաստանը եւ արիւնարբու Թուրքիան կոչուած են նոր ողբերգութիւն մը խաղալու ամբողջ աշխարհին առջեւ:

Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներն առանց տարակուսանքի ընդունեցին Թուրքիան, խնդրեցին ու հրաւիրեցին նոյնիսկ: Բոլորը, եթէ իրենց հաշիւը կարգադրած էին Թուրքիոյ հետ, ու կրնային այսօր ժպտերես դիմաւորել երէկուան թշնամին, որպէս զի վաղը, երբ առիթը ներկայանայ մոռնան իրենց միաձայնութեամբ եղած քուէարկութիւնը եւ նոր հաշիւ բանան Թուրքիոյ հետ, կար մէկը Ազգաժողովէն դուրս, հին իրաւատէր մը, Հայ ժողովուրդը, որ իր պահանջները ձեւակերպեց եւ ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան:

Պետութիւնները ստացան Հայկական պահանջագիրը, կարդացին, մտածեցին եւ թեթեւ սրտով լռեցին... մեր անուժութենէն սիրտ առած: Ապարդիւն ու օդային խօսքերէն աւելի, կը նախընտրենք այս քար լռութիւնը, ծանրացած բոլորի հոգւոյն վրայ:

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը աճապարանքով, մէկ օրուան ձեւական նիստին մէջ, Թուրքիոյ հասցէին քաղցր խօսքեր շռայլեց եւ փակեց իր նիստերը՝ արձակուրդի հանգիստը վայելելու, Հայերու անհանգստութիւնը նոր կը սկսի: Եթէ Ազգաժողովի անդամները ամառանոցներէն հանգստացած ջիղերով պիտի վերադառնան Ժընեւ՝ բազմելու քաղաքակրթուած Թուրքիոյ կողքին, Հայ ժողովուրդը, ջղայնացած ու հալածական՝ սեպտեմբերին պիտի ներկայանայ «Արդարութեան» տաճարին, Ժընեւ հաւաքուած քնած խիղճերը փոթորկելու:

Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ դիւանագիտական պայքարը նոր կը սկսի: Անհաւասար կռիւ մը, որովհետեւ Թուրքը կը յոխորտայ իր սուրով, եւ իր կռնակը կեցած են շահադէտ քուէարկողները: Իսկ Հայը՝ Թուղթի կտոր մը միայն ձեռքը:

Բայց այդ Թուղթով Հայ ժողովուրդի դատն է որ կը ներկայանայ, աւելի ծանր քան Թրքական թնդանօթները:

Սակայն մենք գիտենք թէ Եւրոպան միշտ ուզած է գազանները վանդակին մէջ առնել: Տասը տարիէ ի վեր Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հաւատցնէր թէ մինչեւ Թուրքիան վանդակին մէջ չմտնէ, կարելի չպիտի ըլլայ կրթել գազանը:

Արդ, այսօր գազանը վանդակին մէջն է: Ու մենք պատրաստ ենք այդ կենդանաբանական պարտէզի բարիքները տեսնելու:

Ուրեմն, ասկէ յետոյ, Թուրքերը գոնէ Ժընեւի մէջ չպիտի ներկայանան իրենց եաթաղանով: Պայքարը դիւանագիտական է:

Եկող սեպտեմբերէն սկսած, Հայ ժողովուրդը մէկ ճակատով եւ առանց ընկրկելու պիտի ներկայանայ Ազգերու Դաշնակցութեան: Քաղաքավարական ընդունելութիւնները վերջացած են: Սեպտեմբերին, հաշուի նստելու ատենն է:

Եթէ Ժընեւի «խաղաղութեան առաքեալներ»ը անուշադրութեան մատնեն Հայկական պահանջները եւ շարունակեն շոյել գազանը, Հայ ժողովուրդը չպիտի ընկրկի, չպիտի յուսահատի, այլ ընդհակառակն կորովի ու դիմացկուն՝ պիտի շարունակէ իր յամառ պայքարը:

Դիւանագիտական այս պայքարին մէջ, ճիշդ է որ մենք տկար կողմը կը հանդիսանանք. մենք բանակներ չունինք մեր ներկայացուցիչներուն թիկունքը կեցած: Բայց թափառական ժողովուրդ մը ունինք, որ տասնեակ հազարով կը շարժի անընդհատ Սուրիայէն Հարաւային Ամերիկա, Պարսկաստանէն Հնդկաչին ու Եւրոպա: Ու օր մը այս ժողովուրդը, յուսահատած՝ կրնայ առնել Ազգերու Դաշնակցութեան անցագիրը եւ տասը հազար հոգինոց ժողովրդական բանակով մը իր վրանները զարկել Ժընեւի դռներուն առջեւ:

Այդ ժողովուրդը, որ երեք տարի Արաբիոյ անապատներուն մէջ խաչուեցաւ, չպիտի՞ կրնայ երեք շաբաթ Ժընեւի սահմաններուն վրայ կենալ՝ պահանջելու իր հայրենի իրաւունքները: Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ
ՍՏԱԼԻՆ ՊԱՊ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

—)(o)(—

ՍԻՈՆ մը կը հրատարակուի Երուսաղէմի մէջ:

Յուլիսի թիւով, «կրօնական լայնախոհութեան» մասին խօսելով, յօդուածագիր մը, սար ու ձոր երկա՛ր ատեն պտտցնելէ յետոյ ընթերցողը՝ հայկական graphomanieի բոլոր նշաններովը զարդարելով իր էջերը, ոստոստուն, անյօդ ու անկապակից, յաճախ անիմաստ նախադասութիւններու մէջ, յանկա՛րծ, երեսիդ կը նետէ հետեւեալ խօսքը.

— *«Ապշեցուցիչ մերձաւորութիւն մը կայ միջազգայնական ուղղափառ քրիստոնէութեան եւ համայնավարութեան միջեւ: Պապ մը եւ խորհրդային կառավարութիւն մը պետք աւելի նմանութիւններ ունին քան թէ տարբերութիւններ...»:*

Շնորհքով խօսելով՝ Ստալինը պապ մըն է, ուրեմն: Խանջեան ալ՝ Երեւանի եպիսկոպոսը: Կամ փոխադարձաբար՝ Վատիկանի պապը Ստալին մըն է, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքըն ալ՝ Խանջեան մը:

Սեւ պոպոզ սիրե՛մ, հայ սուրբ գրագէ՛տ եւ փիլիսոփայ:

ՀԱՐԹՈՅ

Դժգոհութիւնը խորհրդային ճարտարարուեստի մէջ

—)(o)(—

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ.—

Խորհրդային բանուորական միութեանց կազմակերպութիւնը դէպ ի հարաւային Ռուսաստան եւ Ուկրանիա ղրկած է յատուկ գունդեր ճամբան կտրելու այն դասալիք բանուորներուն, որոնք ճարտարարուեստի իրենց տեղերը լքած, հազարաւորներով կը վերադառնան դէպ ի իրենց գիւղերը:

Ծանր ճարտարարուեստի գործավարութիւնը կը յայտարարէ թէ այս տարի բանուորներու դէպ ի գիւղ վերադարձը շատ շուտ սկսած է եւ առած է անսովոր համեմատութիւն մը: Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով որ սնունդի մատակարարում խիստ անկանոն է, իսկ բնակութեան պայմանները անտանելի: Ուկրանիոյ մետաղի գործարաններն արդէն 20000էն աւելի գործաւորներ կորսնցուցին, որոնց մէջ կային մնայուն եւ ճարտար բանուորներ:

Եւրոպական Ռուսիոյ շէնքերու մէջ աշխատող եղանակի բանուորներէն 30 առ 100ը լքած են իրենց գործերը քանի մը շաբաթուան ընթացքին: Գարնան Մոսկուայի իշխանութիւնները վարձեցին 79,000 գիւղացիներ տուներ շինելու համար: Բայց յունիսի վերջերն արդէն 77,000ը հալեցաւ:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ...

Եափայէն կը տեղեկացնեն հետեւեալ լուրը.—

Ամմանի մէջ ձերբակալուեցան Իպրահիմ Ապու Խալիլ, Խալտի Շէյխ, Բըսլան Բըթուվանի եւ Մահմուտ Ատտէ անուն չորս արաբներ, որոնք ամբաստանուած են Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահ Մուհամմէտ Ալի պէյը, Հագգը պէյ Ազմը եւ երեսփոխան Ձիչէքլին մահափորձի ենթարկելու յանցանքով: Այս մահափորձի որոշման պատճառն է եղեր Ֆրանսացիներու հետ անոնց գործակցութիւնը:

Անդրյորդանանի ոստիկանութիւնը երբ ձերբակալած է զանոնք, անոնք նախ ուրացած են նոյն իսկ իրենց անունները: Բայց վերջը երեւան հանուած է ճշմարտութիւնը:

Ամմանի մէջ տիրող տարաձայնութեանց համաձայն, իբր թէ այս մահափորձը կազմակերպուած է ազգայնական լիտըրներէն Ֆախրի պէյ Պարուտիի եւ Շիւքրի Գուվաթլըի կողմէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանքեւսուրիական դաշնագրին ընդհանուր գիծերը

Մէկ քանի օրէ ի վեր Սուրիոյ Ֆրանսական Մարզպանը Պ. Փոնսօ Փարիզ կը գտնուի: Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ թէ Պ. Փոնսոյի Փարիզ ներկայութիւնն այս միջոցիս, հաւանաբար կապ ունի Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ յարաբերութեանց նոր սկզբունքներու վրայ կարգադրութեան խնդրին հետ:

Ֆրանսական թերթը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.

— Չէ մոռցուած թէ Ֆրանսա, հետեւելով Իրաքի հանդէպ Անգլիոյ օրինակին, քանի մը ամիս առաջ, Ժընեւի մէջ յայտարարեց թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի վրայ իր ստանձնած հոգատարութիւնը կրնար փոխարինուիլ Ֆրանքեւսուրիական դաշնագրով:

Այս յայտարարութիւնը յուզման մատնեց թէ Սուրիացիները եւ թէ Ֆրանսացիները: Առաջինները՝ անոր համար որ պէտք է ուսումնասիրէին այս դաշնագրին բովանդակութիւնը, կարեւոր դրուագ մը իրենց քաղաքական կեանքին մէջ: Ֆրանսացիները՝ որովհետեւ խոշոր շահեր ունին Սուրիոյ մէջ՝ բարոյական թէ նիւթական:

Քէ տ'Օրսէն — Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը — վերջ դրաւ այս յուզման ճշդելով թէ ըստ Ֆրանսայի կողմէ Սուրիան լքելու հարց չէ որ կը ծագի, այլ հարցը պարզապէս կը դառնայ Սուրիոյ բարեշրջական պէտքը գոհացնելու շուրջ, անոր տալով ուրիշ վարչաձեւ մը քան հոգատարութիւնը, նոր վարչաձեւ մը, որ ապահովէր Ֆրանսայի շահերը եւ միանգամայն համապատասխանէր հոգատարութեան ներքեւ գտնուող շրջաններու բաղձանքներուն:

Անկից ասդին, ջանք թափուեցաւ այս համաձայնութեան համար նոր հիմեր փնտռելու:

Ֆրանքեւսուրիական դաշնագիրը տակաւին չէ հրատարակուած, բայց կը կարծենք թէ կը նախատեսէ հետեւեալ տրամադրութիւնները՝

1) Ապահովել Ազգերու Դաշնակցութեան մաս կազմող պետութեանց շահերը:

2) Յարգել փոքրամասնութեանց իրաւունքները (պաշտամունք, աւանդութիւններ եւայլն):

3) Յարգել, յանուն Սուրիոյ, Ֆրանսայի կողմէ ուրիշ պետութեանց հետ նախապէս կնքուած դաշնագրերն ու պայմանագրութիւնները, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պայմանադրուած միջազգային համաձայնութիւնները:

4) Բոլոր մարզերուն մէջ՝ մասնագէտներու աշխատակցութիւնը ապահովելու համար, դիմել Ֆրանսայի:

5) Օտար պետութեանց մօտ սուրիական ներկայացուցչութեան մէկ մասը պիտի մնայ ֆրանսական հիւպատոսներու եւ դեսպաններու ձեռքը:

6) Սուրիա պէտք է Ֆրանսայի վճարէ հոգատարութեան կիրարկման ծախքերը (գրաւման բանակի եւ քաղաքային պաշտօնէութեան ծախքեր, եւայլն):

7) Սուրիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Հաւանական կը նկատուի որ դաշնագրին բնագիրը մօտ ատենէն ներկայացուի շահագրգռուած կողմերուն:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ
Համաձայնութեան փորձեր

Յայտնի է թէ զինաթափութեան ժողովը ամիսներու ապարդիւն աշխատանքներէ յետոյ՝ կը սպառնար վերջ գտնել՝ առանց շօշափելի արդիւնքի:

Յոյս կայ սակայն որ պետութիւնները համաձայնութեան մը կրնան գալ որոշ կէտերու շուրջ:

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ այս միջոցին բուռն ջանքեր կը թափէ Ժընեւի մէ՛ջ փոխադարձ զիջումներով՝ համաձայնութիւն մը գտնելու համար պետութեանց միջեւ:

Հեռագիրը կը հաղորդէ թէ, արդէն, չորս մեծ պետութեանց միջեւ, կարելի եղած է համաձայնութիւն գոյացնել հետեւեալ չորս կէտերուն վրայ.— 1. Օդանաւային ռմբակոծում, 2. Զինուորական ուժերու նուազում, 3. Կրճատում ելեւմուտքերու, 4. Նաւային սահմանափակում:

Կը մնայ հինգերորդ կէտ մը, որուն շուրջ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ համաձայնութիւն գոյացնել:

Չորս պետութեանց միջեւ, վերջնական համաձայնութեան գոյացումէն յետոյ, պիտի լրացուի Պէնէշի տեղեկագիրը, որ պիտի բաշխուի պատուիրակութեանց:

Համաձայնութեան կէտերու մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

1) Եւրոպայի եւ գաղթավայրերու ռազմաճակատներէն ասդին կամ անդին, ջնջում օդային ռմբակոծման: Միջազգային կանոնադրութիւն քաղաքային օդանաւերու մասին:

Ֆրանսա այս կէտին մէջ զիջում բրած է: Հրաժարելով ռազմաճակատները օդանաւով ռմբակոծելու իր պահանջէն, քաղաքային օդանաւերու վրայ հսկողութեան իրաւունք կ'ապահովէ այն պետութեանց կողմէ՝ որոնք նախապէս դէմ էին:

2) Պետութեանց միջեւ բանակցութիւններ պիտի կատարուին, զինաթափութեան ժողովին երկրորդ շրջանին պատրաստելու համար զինուորական ուժերու իրական նուազումը, նկատի առնելով իւրաքանչիւր երկրի աշխարհագրական դիրքը եւ մասնաւոր պայմանները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Քաղաքակիրթ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

Պոլսահայ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Գըզգուլէսիի առջեւ, երկու լպիրշ նաւավարներու յարձակումներուն դէմ իր պատիւը փրկելու համար Հայուհի մը մահը աչքը առնելով ինքզինքը ծով նետած է:

Խնդրոյ առարկայ հայուհին Օր. Աղաւնի, Էրէնգիւղ կը բնակի: Այդ օրը Պոլիս իջնելու համար Գատըգիւղի նաւամատոյցը շոգենաւի կը սպասէր, երբ քարափին մօտեցաւ շոգեմակոյկ մը, որուն վարիչը կը պոռար, 10 ղրուշով Պոլիս կը տանինք...

Օր. Աղաւնի հազիւ շոգեմակոյկին մէջ ոտք նետած էր, երբ շոգեմակոյկը ճամբայ կ'ելլէ առանց ուրիշ յաճախորդ առնելու: Խեղճ հայուհին կը սկսի վախնալ բայց չուզեր իր վախը արտայայտել ու կը բաւականանայ ըսելով.

— Ներողութիւն, ծրար մը մոռցայ, եթէ կարելի չէ ետ դառնալ, գոնէ Հայտար փաշայի մօտեցէք, ետ դառնալ կ'ուզեմ:

Այս խնդրանքին պատասխանող չըլլար սակայն: Գըզգուլէսիի առջեւ, շոգեմակոյկին երկու աշխատաւորները, Սիւլէյման եւ Պայրամ կը յարձակին աղջկան վրայ, որ յուսահատական դիմադրութիւն մը կը փորձէ: Այդ առթիւ Օր. Աղաւնիի հագուստները ու ներքնազգեստները կը պատռին: Տեսնելով որ ազատելու ուրիշ միջոց չկայ, պատուախնդիր հայուհին անակնկալ շարժումով մը ինքզինքը կ'ազատէ երկու չարագործներուն ձեռքէն եւ ծով կը նետուի: Բարեբախտաբար այդ միջոցին անկէ անցնող նաւակ մը կը տեսնէ եւ կ'ազատէ խեղճ աղջիկը, որ ուշակորոյս վիճակի մէջ Հայտար փաշայի հիւանդանոցը կը փոխադրուի:

ՄԱՐԶՊԱՆ ՓՐՈՒՍԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ալթոնայի արիւնահեղ միջադէպերը աջակողմեան կուսակցութեանց նոր պատրուակ մը տուին պահանջելու որ Փրուսիոյ վրայ մարզպան մը նշանակուի կեդրոնի կառավարութեան կողմէ:

Պերլինի կառավարական շրջանակներէն բխած տեղեկութեանց համաձայն, զերման վարչապետը ֆոն Փափէն խորհրդակցութեան հրաւիրած է փրուսիական երկու նախարարներ, ուսումնասիրելու համար մարզպանութեան հաստատման հարցը:

Փրուսիական կառավարութիւնը որ իր հետ ունի հանրապետական բոլոր կուսակցութիւնները, քանիցս յայտնած է թէ այդ միջոցը հակասահմանադրական է եւ կը թուէր թէ ցարդ կեդրոնի կառավարութիւնը ընդունած էր առարկութիւնը:

Սակայն, աջակողմեան կուսակցութեանց կողմէ կատարուած ճնշումներուն հետեւանքով, կեդրոնի կառավարութիւնը, այժմ տրամադիր ըլլալ կը թուի Փրուսիոյ վրայ իր հսկողութիւնը զօրացնելու իր կողմէ նշանակուած մարզպանի մը միջոցաւ:

Փրուսիական խորհրդարանի նախագահը Քէռլ որ հիթլերեան է, ֆոն Փափէնի ուղղուած նամակով մը կը յայտնէ թէ կառավարութիւն կազմելու իր բոլոր ջանքերը ձախողած են, շնորհիւ փրուսիական սահմանադրութեան, որ վարչապետին ընտրութիւնը կը պարտադրէ խորհրդարանական մեծամասնութեամբ:

Քէռլ յայտնելէ յետոյ թէ հիթլերեան կուսակցութիւնը միշտ պատրաստ է ստանձնելու փրուսիական կառավարութեան կազմութեան հոգը, կ'առաջարկէ որ կեդրոնի կառավարութիւնը մարզպան մը նշանակէ Փրուսիոյ վրայ:

Իսկ Փրուսիոյ պետական խորհուրդը որոշեց պահանջել կեդրոնի կառավարութենէն որ արգիլէ համազգեստ կրել՝ քաղաքական կուսակցութեանց անդամներուն եւ խիստ միջոցներու դիմէ անոնց հանդէպ որ կ'անսաստեն:

ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԽՄԲ.— Թաւրիզէն ստացած ենք հետեւեալ գրութիւնը, ստորագրուած խումբ մը հայրենակիցներու կողմէ: Հրատարակութեան կուտանք նոյնութեամբ: Մեր հայրենակիցները, տարիներ անընդհատ ենթարկուելէ յետոյ բոլշեւիկեան վայրագութեանց, հազիւ փախած կարմիր «դրախտ»էն, եւ ապաստանած հիւրընկալ երկիր մը, չեն կրնար անշուշտ խղճի հանդարտութեամբ հանդուրժել դիտումնաւոր հրատարակութեանց, որոնք կը ձգտին ճշմարտութիւնը խեղաթիւրել եւ կարմիր վարչաձեւը ներկայացնել բոլորովին տարբեր գոյնի տակ:

Ցիշեալ հայրենակիցները բողոքի նամակ մըն ալ ուղղած են ռամկավար «Պայքար»ի, անոր Յունիս 2ի խմբագրականին առթիւ:

Պարսկաստան անցնելուց յետոյ, յաճախ արտասահմանում լոյս տեսնող թերթերում հանդիպում ենք այնպիսի գրուածքների, որոնք ձգտում են պարզ ճշմարտութիւնը խեղաթիւրել: Նրանք իրենց գրուածքներով հեռու չեն գնում երկրում — Հայաստանում լոյս տեսած կարմիր թերթերի գրուածքներից:

Ակամայ, ստիպուած ենք սոյն երկտողով պատասխանել այն բոլոր թերթերի խմբագիրներին, թղթակիցներին, որոնք հեռու երկրից, արտասահմանում նստած, թերեւս բոլշեւիկների աջ ու ձախ շռայլած ոսկիներով կուրացած, իրենց խիղճը վաճառում են: Եւ մամուլի մէջ ի լուր աշխարհի ցանկանում են ճշմարտութիւնը ոտնահարել. եւ այդպիսով ընթերցող հասարակութեան մոլորեցնել ու տանել սխալ ճանապարհով: Մենք գուլումի երկիրը թողնողներիցն ենք: Թողած գուլումի երկրում անդառնալի, սովի ճիրաններում մեր ընտանիքները, երիտասարդ ու ծեր հասակում, անարգուած, մարդկութեան իրաւունքներից ոտնահարուած: Ընդհանուր թշուառութեան ծանր բեռը շալակնիս, հազիւ հազ յաջողուեց մեր ապաստան գտնել հիւրընկալող Իրանի անկիւններում:

Մի կողմից, մեր հարազատների ու ընտանիքի կարօտը սրտներումս, միւս կողմից էլ տնտեսական ծանր պայմանների մէջ լինելով, նորէն չենք յուսահատում, որովհետեւ համոզուած ենք, որ վերջը մեր հողի տէրը մենք պիտի լինենք:

Բայց երբ կարդում ենք մի շարք թերթերի գրուածքները, աւելի քան զայրանում ենք թէ ինչպէս մարդիկ իրենց նեղ կուսակցական հաշիւները մաքրելու ժամանակ ամենակեղտոտ միջոցներով ճշմարտութիւնը ոտնահարում են: Ամէն մէկս իր ժամանակին պատմած ենք Թաւրիզի թղթակիցներին այն ամէնը, ինչ որ տեսած ու ապրած ենք գուլումի երկրում, սակայն Թաւրիզի բոլոր թղթակիցները, մեր պատմածների քառորդն անգամ գրի չեն առել: Իսկ այն ինչ որ գրի է առնուած եւ ուղարկուած արտասահմանեան թերթերին, բոլորը զուտ ճշմարտութիւններ են եղած:

Ականջ ունէք, լսեցէ՛ք, ո՛վ զանազան հաշիւներով տարուածներ: Մենք հէնց սկզբից, երբ բոլշեւիկները բանի եկան ու տիրացան մեր երկրին, չը թողինք ու չհեռացանք:

Ո՛չ, այլ աչքի առաջ ունենալով հայրենի հողի քաղցրութիւնը, համաձայնուեցինք մնալու, տարանք բոլոր զրկանքներն ու վիրաւորանքները, գէթ լինենք տանը, կպած հողին:

Զրաժանուեցինք հողից, այլ ձեռքներս առած խոփն ու մանգաղը, սկըսեցինք հերկել հողը. ստացած արդիւնքի, աշխատանքի մեծ մասը – բաժինը, տարանք ու լցրինք պետական ամբարները: Իսկ թէ դրա փոխարէնը ինչ ստացանք, յայտնի է բոլորին:

Պետութեան մեր վրայ դրած բոլոր պարտականութիւններն ճշդութեամբ կատարելով նորէն հալածուեցինք: Մեր դէմ սկսեցին հալածանք: Հալածանք ու վիրաւորանք բոլոր ճակատում. լուռ ու մունջ տարանք այդ բոլորն էլ:

Դրանով էլ չբաւականացան, սկսեցին մէկիկ մէկիկ, եւ ապա մասսայական անտեղի ձերբակալութիւններ: Ամէն շրջան ունեցել է իր անցուդարձը, որ մանրամասնօրէն գրի է առնուած իր ժամանակին թերթերու մէջ:

Մնում է փաստ, որ այսօր հազարաւոր անմեղ գիւղացիներ, անտեղի, ձերբակալուել ու ապա բանտից բանտ, Չեկայի բոլոր միջոցները իրենց մարմնի վերայ կրելուց յետոյ, աքսորուած են հեռու Ռուսաստանի բոլոր ծայրամասերը: Այսքանը չէք կարող հերքել:

Բայց գիտէ՞ք արդեօք, թէ ինչ է նրանց յանցանքը: Կամ ի՞նչ տիպի ոճրագործներ են բոլորը:

Ո՛չ, չգիտէք, այդ այնքան էլ ձեզ չի հետաքրքրում, որովհետեւ շատ հեռու էք նման ճշմարտութիւններ լսելուց եւ լուսաբանելուց:

Մէկ անգամ էլ կրկնենք: Այդ բոլոր աքսորուածների յանցանքը նրանք չեն համակերպուել բոլշեւիկների մըտածելակերպին ու կոմունիստներ չեն դառել:

Ժամանակին գիւղերում, գիւղխորհուրդների անարդարացի եւ դաժան որոշումներին չեն ենթարկուել, եւ անլուր հարկերն ու տուրքերը չեն վըճարել, չեն մտել հայ ընտանիքը քայքայող եւ այլասերող կոլխոզների մէջ:

Եւ ամենագլխաւորը, համարուել են Դաշնակցութեան կողմնակիցներ չնայած մազաչափ անգամ մեղք չունէին այդ գործում, քանի որ ինչպէս կոմունիստներին իրենց էլ յայտնի է՝ Դաշնակցութիւնը երկրում որ եւ է ակտիւ աշխատանք չունի: Իսկ եթէ այս փաստերը չեն բաւարարի, հազարաւոր դէպքեր յիշենք:

Այսօր փաստ է նաեւ որ մեր չէն գիւղերը, աւեր ու աղքատ պայմաններում կը գտնուին: Չկայ այլ եւս իրմով ապրող առողջ ու չարքաշ մշակ – գիւղացին: Նրան պոկել են հողից, մի մասին դուրս թողել, աղքատ վիճակում, իսկ շատերին քշել հեռու Մուրմանի ափերը, Սալաւկի եւ Սիբիր: Ռուսաստանում մէկ անկիւն չէք գտնի ուր հայ աքսորեալի չհանդիպէք:

Շատերը, անխնամ անկարող տանելու դաժան պայմանները մեռնում են, հայրենիքի կարօտը սրտներում, «օրհնելով ձեր կեանքը» պարոնայք թերահաւատներ, նրանք մեռնում են լի հաւատով, որ մեծ զոհաբերութիւններից յետոյ, կը գայ մի օր որ մեր ցիր ու ցան դժբախտ հայ ազգը ազատագրուած կը զգայ իրեն:

Որով եւ կը դադարի բոլոր տեսակի հալածանքն ու տանջանքը. եւ մի գեղեցիկ օր տարագրուած Հայերը կը վերադառնան եւ կը փարեն իրենց հողին:

Եւ այն օրը, վե՛հ երախտագիտութեամբ, կը յիշեն ազատութեան ճանապարհին, հեռու հիւսիսի սառցի օվասիսներում նահատակուածներին:

Դուք ձեր գրչով, աւելի խոր վէրք էք հասցնում, մեր առանց այն էլ վիրաւոր սրտին, քան արիւնարբու չեկիստները:

Մենք հազարաւոր, հալածուած, աքսորուած ու անարգուածներից ենք, որ ութ տարի ապրեցինք սովետական ապականուած մթնոլորտում: Կրեցինք բոլոր վիրաւորանքն ու հալածանքն, տարանք լուռ ու անտրտունջ: Բաւ չհամարելով, վերջը մի օր ձերբակալեցին տարան ու նստեցրին Չեկայում:

Չեկան բանտից բանտ, մի տարի իր հունարը, փահլիվանութիւնը, մարզանքը մեր մարմնի ու հոգու վերայ գործադրելուց յետոյ, բոլորիս էլ աքսորեց հեռու Սիբիրի յետ ընկած գիւղերը, Խակասի, Մենխինսկի, Սվերդլովսկի, Ուփայի շրջան, որին երեք, որին հինգ տարի ժամանակիր աշխատանքով:

Երեք ու հինգ ձիգ տարիները լուռ, կարիքի սուր ճիրաններում թաւալուելով ապրեցինք: Երեք տարիները բաւ չհամարեցին, տուին նորից երեք տարի, երեք սոորնացուցիչ մեզնելու տարի:

Անկարող այլ եւս տանելու, նրանց մահացու վերջին հարուածը մեծ դժուարութիւններով թողինք աքսորավայրներս եւ անցանք Պարսկաստան:

Մի րոպէ, քաշենք վերմակը մեր աւեր ու արիւնոտ գիւղերի, եւ դնենք ի ցոյց ձեր բոլորի աչքի առաջ, իր խակական գոյնով: Տեսէք... եւ հրճուեցէք. չէ՞ որ նրա աւերման մէջ դուք էլ ձեր մասնակցութիւնն ունէք:

Անցէք Աղբրաբայի, Ղարաքիլիսայի, Շորագալի, Ղազախի, Քաւառի, Աբարանի գիւղերը ամէն տեղ կը հանդիպէք մի շարք, պատերի տակ կուչ եկած, սոված, տկլոր, ամօթխած ձեռքերը կանկառած մի կտոր հաց մուրալիս շատ ու շատ հայ մանկիկների: Գիտէ՞ք, ովքե՞ր են նրանք: Նրանք մեր աքսորուածների, երբեմնի կենսուրախ ու կուշտ երեխաներն են: Անցէք նրանց մօտով, առանց խղճի խայթ զգալու: Կը տեսնէք եւ այդ զոհաբերութիւնը, քար դրած սրտներիս վերայ, մէկիկ մէկիկ զոհ կը բերենք հայ դատի ազատագրման սեղանին մեր սիրելիներին:

Բայց թոյլ չենք տայ որ մեր կրած զառնութիւնները ծաղր ու ծանակ բանի: Մենք բոլորս այսօր մեր արդար բողոքի ձայնն ենք բարձրացնում սովետական հովերով տարուած այն թափթփուք թերթերին որոնք բաւական չէ որ մեր պատմական դրաժները անարգելով, թոյլ են տալիս իրենց գրգռիչ լուրերով զբաղեցնել ընթերցող հասարակութեան եւ մոլորեցնել նրանց մտքերը:

ՄԻ ԽՈՒՄԲ ԱԿԱՆԱՏԵՍՆԵՐ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԻՃԱԶԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՀԱՊԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ԻՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը հետեւեալ հետաքրքրական տեսութիւնը գրած է Հիճազի ներկայ շարժումին մասին.

Պիտի կարծուէր թէ Արաբիոյ անապատին վաչկատուն արաբը ամէնէն ուշ պիտի զգացուէր տնտեսական այն տագնապէն որ ներկայիս կը ցնցէ երկրագունդը: Որովհետեւ ան կը սնանի իր ոչխարներուն կաթովը եւ անապատին մէջ բուսած զարիովը: Այսուհանդերձ, իրողութիւնը այն է, որ Հիճազի մէջ Իպն Սաուտի կառավարութիւնը՝ որ արդէն երբեք ալ ելեւմտական փայլուն պայմաններու մէջ չէ գտնուած, հիմա բոլորովին սնանկ է. կառավարական պաշտօնեաններուն եւ բանակին ամիսներէ ի վեր թոշակ չէ վճարուած:

Ելեւմտական տագնապը ազդեց նաեւ ծանօթ փոքրիկ ուխտագնացութեան վրայ: Եւ որովհետեւ Մէքքէի եւ Մէտինէի շրջանի Արաբները իրենց յոյսը դրած են ուխտաւորներէ եկած հասոյթին վրայ՝ տարուան մնացեալ մասին համար, հետեւաբար Հիճազի վիճակը գրեթէ յուսահատական դարձած է: Միւս կողմէ երաշտութիւնը որ կը տիրէ երկու տարիէ ի վեր տասնորդած է անոնց կենդանիները եւ յառաջ բերած ներկայ սովը:

Արաբական պետութեան ժողովուրդի ընդհանուր դժգոհութիւնը պատճառ եղած է որ ցաւելով վերյիշեն այն երջանիկ պայմանները ուր անոնք կ'ապրէին Հիւսէին թագաւորին օրով, եւ ընդհանուր ցանկութիւն կայ կառավարութիւնը փոխելու եւ կամ Հաշիմիթի արքայական ցեղը բերելու թէեւ միւս կողմէ Վահապի թագաւորը, Ապտուլ Ազիզ Իպն Սաուտ իր եսեւ ունի Հարպ եւ Աթէյպա ցեղախումբերը, որ կրնայ 10000էն ոչ պակաս կռուող մարդ մէջտեղ հանել, եւ որովհետեւ այս ցեղերը անցեալին մէջ կուսակից եղած են Վահապի թագաւորին, ապստամբութեան յաջողութիւնը, որ Հիճազի հիւսիսային մասին մէջ սկսած է, մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ այս ցեղախումբերու բռնելիք դիրքէն:

Կ'ըսուի թէ անոնց հաւատարմութիւնը խախտուած է գինեալներու պատճառը չվճարուելուն հետեւանքով, եւ եթէ ապստամբները նիւթական թիկունք ունենան, Արաբական ազգութիւնը կրնայ իր տեղական ազգակը դառնալ: Տարաձայնութիւն կայ որ մեծ գումարներ տրամադրելի են Սինայի եւ Պաղեստինի Արաբներուն առաջարկուած է 6 անգլիական ոսկի ծառայութեան փոխարէն, բայց մինչեւ հիմա շօշափելի բան մը չկայ, բացի բրինձի շատ փոքր օրապահիկէ մը:

Ներկայ ապստամբութեան ղեկավարն է Շէյխ Իպն Ռիֆատա էլ Օար (միականին) որ համբաւաւոր Պիլլի ցեղախումբին երեւելի առաջնորդն է, եւ որ իր հետեւորդներով աքսորուած էր Հիւսիսային Հիճազէն 7 տարի առաջ Իպն Սաուտի՝ Հիւսէին թագաւորին դէմ ունեցած պայքարի միջոցին: Պիլլին եւ անոնց դրացի Հուայթաթը միշտ ալ Հաշիմիթի արքայական ցեղին հաւատարիմ եղած են. այնպէս որ երբ Իպն Սաուտը իր յաջող արշաւանքէն յետոյ, կառավարութեան սանձը իր ձեռքը առաւ, այս երկու ցեղերուն դէմ փոխվրէժի միջոցներ ձեռք առնուեցան, եւ անոնցմէ մեծ թուով քշեցին իրենց հողերէն դուրս դէպի սահմանագլուխը, անոնց ուղտերն եւ հօտերը զրաւեցին:

Այս հողազուրկ Պէտուէվինները թափուեցան դէպի արեւմուտք, Եգիպտոսի եւ Սինայի մէջ եւ դէպի հիւսիս Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանու մէջ, եւ ապրուստի միջոցներ չունենալով անհաճոյ հիւրեր դարձան, կ'ապրէին հաշիւ փախցնելով եւ աւազակութիւն ընելով:

Ինքը Իպն Րիֆատան գնաց բնակելու Գահիրէի մօտերը, բայց այս տարուան գարնան ան անհետացաւ եւ երեւցաւ Անդրյորդանանի եւ հիւսիսային Հիճազի մէջ: Ապրիլին Գահիրէ վերադարձաւ եւ Մայիսին շարժում մը կար դէպի Հիճազը: Այս շարժումները մեկնաբանութեան պէտք չունին, քանի որ Արաբիոյ, Սինայի եւ Պաղեստինի վաչկատուն ցեղերը շարունակ կը ճամբորդեն մէկ շրջանէն միւսը, եւ զարկի հունձքին ատեն, որ Ապրիլին տեղի կ'ունենայ. Սինայէն եւ Անդրյորդանանէն ամբողջ ցեղախումբեր կ'երթան դէպի հիւսիս՝ Պիր-իս-Սէպայի շրջանը հարաւային Պաղեստինի մէջ, ուր եգիպտացորենի արտերը այնքան ընդարձակ են եւ տէրերը անկարող են հնձելու առանց դուրսէն օժանդակութեան:

Ապստամբներու այս շարժումը կարգադրուած էր շատ գաղտնի եւ այնպիսի ճշտապահութեամբ որ տարօրինակ կերպով անսովոր է պէտէվիին համար: Մայիս 20ին հարիւրաւոր հուէյթաթ արաբներ, որ Պաղեստինէն եւ Սինայէն անցեր էին իբրեւ սովորական ճամբորդներ, Ագապայի ծովածոցի գլուխը հաւաքուեցան, Պաղեստինի այն հեռաւոր հարաւակողմն է, ուր տնտեսական պատճառներով ոչ ոստիկան կը պահեն եւ ոչ ալ վարչութիւն: Հոս, անոնք ազատ էին Սինայի ոստիկանութենէն եւ Անդրյորդանանի Արաբ Լէգէոնի միջամտութենէն, որոնք, եթէ ժողովը իրենց հողին վրայ տեղի ունենար, անմիջապէս պիտի կասկածէին թէ շարժում մը կը պատրաստուէր:

Եգիպտոսի եւ Սինայի խումբը կ'առաջնորդէր Շէյխ Իպն Րիֆաւայի տեղապահը, Սինայի թերակղզիէն անցաւ փոքրիկ 10-15 հոգինոց խումբերով եւ Ագապայի ծովածոցին գլուխը հանդիպեցաւ Հուէյթաթի եւ Ամրանի մեծ խումբի մը որ հաւաքուած էր Պիր-իս-Սէպայի շրջանը եգիպտացորենի արտերուն մէջ, Շէյխ Մահմուտ Ապու Թաքիքայի կողմէ եւ առաջնորդուած դէպի Պաղեստինի այն մասը ուր ոստիկանական հսկողութիւն չկայ եւ որ կը գտնուի Մեռեալ ծովուն եւ Ագապայի ծովածոցին հարաւակողմը: Մէկ գիշերուան արագ շարժումը բերաւ անոնք Անդրյորդանանի այն նեղ հողամասին մէջ, որ կը գտնուէր իրենց եւ Հիճազի սա[...] նագլուխին վրայ, եւ Հիճազ հա[...] լով հանդիպեցան իրենց ցեղի[...] զացի ցեղակիցներուն, հոն ուն[...] զէնք, օրապահիկ եւ ռազմամթ[...]

Մինչեւ հիմա այս արշաւը չգա[...] այն եռանդուն ընդունելութիւն[...] կը սպասէր Արաբ Կարեվա[...] թէեւ Հուէյթաթները եւ Պիլլի ցեղախումբերը որոնք կ'ապրին [...] մօր ծովի եզերքները, խոստ[...] էին գործնական օժանդակութ[...] Անոնք չհամախմբուեցան [...] հիմա անոր ուժը աւելցնելու.

Ապստամբները որոնք 700է[...] աւելի չեն այժմ, Հաքլի մէջ կը [...] նակին, Ագապայի հիւսիսը: Յա[...] կ'ըլլայ որ անոնք նիւթական [...] ուսարութեան մէջ են, որովհ[...] Սինայի եւ Անդրյորդանանի [...] մանները գոցուած են անոնց [...] Կը սպասուի որ անոնք դէպի [...] րաւ պիտի շարժին, դէպի Ահա[...] (որ Հիճազի հիւսիսային գա[...] կեդրոնն է): Այստեղ սեւէ յաջո[...] թիւն կրնայ ամբողջ Հիճազի [...] ազդեցութիւն ունենալ:

Յաղթութեան յաջողութ[...] կամ ձախողանքը կախում ունի [...] պէլ Շամարի ցեղախումբերու [...] նելիք դիրքէն, որովհետեւ ան[...] դժգոհութիւն ցոյց կուտան Վէհա[...] իշխանութեան դէմ — դժգոհութ[...] ուղղակի արդիւնքն ըլլալով [...] բանին որ թագաւորը չէ վճա[...] տարեկան տուրքը զինուած զօր[...] պահելու: Եթէ Իպն Սաուտը կը [...] համոզել զանոնք որպէսզի [...] դրեն ապստամբներուն եւ [...] ցեղախումբն ալ օրինապահ [...] Իպն Րիֆատան ստիպուած [...] ըլլայ այդ ձախողած շարժումէն [...] կենալ: Եւ ինչպէս արաբական [...] տածը կ'ըսէ, իրենց վրանները [...] լելով կամացուկ մը մէկ կողմ [...] քաշուին: Միւս կողմէ, եթէ [...] Շամար ցեղախումբը միանայ [...] ման, հարաւային շրջանի ցեղ[...] հաւանօրէն պիտի ապստամբին. [...] պարապային Հարպը արաբա[...] սովորութեան համաձայն պարի[...] վրայ պիտի նստի, նկատելով [...] Վահապի կառավարութիւնը կը [...] ինայ, եւ եթէ իյնայ, վիճելի [...] մըն է թէ անոր անկումը իս[...] աշխարհի մէջ ընդհանուր ցաւ [...] պատճառէ թէ ոչ:

Երուսաղէմի վանքին պարտքերը կը նուազ[...]

«Սիոն» կը գրէ թէ Երուսաղ[...] վանքին ցնօրէն ժողովը Մայիս [...] Յուլիս 2 քանիցս գումարուելով [...] նեց եկեղեցական, վարչական եւ [...] տակարարական գործերը:

Իսկ Միաբանական ժողովը Յուն[...] վերջերը գումարուելով քննեց ու [...] ւերացուց 1932 Մայիս — 1933 Ա[...] պիւտճէն, զոր պատրաստած էր [...] Ոսկան Մարտիկեան:

Այս ձեւով կը նուազի վան[...] պարտքը: Միաբանները յօժարա[...] ընելու զոհողութիւններ: Իսկ Գ[...] կան Մարտիկեան կ'աշխատի մի[...] ներ գտնել, ջնջելու համար վան[...] ծուչակաւոր պարտքը:

Գ. Ոսկան Մարտիկեան ժամա[...] մը պիտի մնայ վանքը, լծուելու [...] մար այդ աշխատանքին:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՐԱՐԱՏ

1845 *Գերմանացի նշանաւոր երկրաբան Հերման Աբիխ, որ իր կեանքին մեծ մասը Կովկասի հետազօտութեամբ անցուցած է, կատարած է նոյնպէս Արարատի վերելքը՝ անոր հարաւային արեւելեան կողմէն, այսինքն, Սարտար – Պուլաղէն եւ Արարատի կազմութեան մասին լաւագոյն ուսումնասիրութիւնը ըրած է:*

Աբիխ 1848, 28 *օգոստոսէն* 4 — 15 *սեպտեմբեր կատարին մօտեցած է, իսկ* 1845 *օգոստոս* 10*ին? հասած է մինչեւ կատար:*

1846 Damby Seymour *անգլիացին:*

1850 Tchougounoff *ոչ մինչեւ կատարը յուլիս* 12:

1850 *Խոցկով եւ Խանիքով: Ասիկա յիշատակութեան արժանի գիտական արշաւանքն է, զոր կազմակերպած է ռուս կառավարութիւնը՝ զօրավար Խոցկովի հրամանատարութեան տակ, որուն կ'ընկերանային հինգ գիտուն, որոնց մէջն էր տօտղարաշխ Ալեքսանտրօֆ, Աբիխի հայ առաջնորդը եւ բազմաթիւ ռուս սպաներ եւ 60 զինուոր: Այս արշաւախումբը վեց օր անցուցած է Արարատի գագաթը, օգոստոս* 1—9:

1850 *Զառնորդա աւստրիացի լեռնագէտը:*

1856 *Սէյմուր անգլիացին:*

1856 *Սթիւարդ եւ Ֆրէյզըր յուլիս* 11:

1861 *Երկու անգլիացիներ:*

1866 *Պէյքըր եւ Ֆրէշֆէլտ անգլիացիներ՝* 5000 *մեդր յունիս* 8:

1871 *Ռատտէ եւ Սիւէրս* (Siewerss) *մինչեւ* 14,000 *ոտք, օգոստոս* 21:

1876 *Ճէյմս Պրայս անգլիացին սեպտեմբեր* 12, *մինչեւ գագաթ:*

1882 *Սեվօլօպով ռուսը:*

1888 *Մարքով եւ երիտասարդ ռուս ուսանող Իվանոֆ օգոստոս* 25. *անկէ վերջ խիստ մառախուղի օրէնրդ Մոչոքէվիչ բարձրացած են Արարատ:*

1889 *Ռաքալովիչ եւ ընկերք:*

1892? *Թ. Ճ. Ալլէն եւ Վ. Լ. Շախթլէպէն:*

1893 *Բօսթուխով:*

1893 *Հ. Պ. Լինչ, Հ. Ֆ. Պ. Լինչ եւ Ռուտօլֆ Թօկվալտէր:*

1897 *Ա. Օսվալտ:*

ԺԸ. դարուն Թուռնըֆոր եւ աւելի վերջ Marier *չեն յաջողած վերելքի համար իրենց կատարած փորձին մէջ:*

Մորտոցեւ հայիւ ձիւնի սահմանին հասած՝ կոկորդէն արիւն հոսեցաւ ու մինչեւ մահը տառապեցաւ անկէ եւ վերջապէս թոքախտէ մեռաւ(*):

Պայազիտի Քուրդ Իպրահիմ փաշա, Պարսից Շահին խոստացած պարգեւէն հրապուրուած, փորձած է վերելք մը կատարել եւ սակայն չէ յաջողած:

Սկիզբէն մինչեւ մօտ ժամանակներս դէպ ի Արարատ 12 կարեւոր վերելք կատարուած է: Ամէնէն վերջը բարձրացողը եղած է? Նիտէրմայէր գերմացին:

Մատենագրութիւն. — *Արարատի մասին խօսող գիրքերն են. Փր. Բարրոտ.* Ուղեւորութիւն յԱրարատ = *գերմ.* Reise zum Ararat (*Պերլին* 1834, 2 *հատոր*), *Մորից Վակնէր.* Ուղեւորութիւն դէպ ի Արարատ = Reise nach dem Ararat (*Շթութկարտ* 1848), *Բարմէլիի* (Parmelee) *Ուղեւորական գործը* (*Պոսթոն* 1868), *Ճէյմս Պրայս* (*Լոնտոն* 1878), *Քովալէվսքիյ և Մարքով* (*Բեթերսպուրկ* 1889), *Լըգլէր* (Leclerc). Արարատ = l'Ararat (1892 *Փարիզ*):

— :-: —

Հայաստան Բնական եւ Քաղաքական

— :-: —

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւմտեան Ասիոյ կամ Միջձաւոյ

(*) Խիստ զօրաւոր սիրտ եւ ջիղ պէտք է ունենալ Արարատը բարձրանալու համար:

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւելքի (*) մէջ կը գտնուի Հայերուն հայրենիքը՝ *ՀԱՅԱՍՏԱՆ*, որ այսօր *ՊԱՏՄԱԿԱՆ* կամ *ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ* անունը կը կրէ եւ անկախ չէ, բաց ի Արդի Հայաստանէն, որ մինչեւ 1918 թուականը մաս կը կազմէր պատմական Հայաստանի եւ սակայն այսօր ազատագրուած է:

1045ին Անիի՝ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան ենթարկուելէն, 1064ին Մեծ – Հայքի վերջնականապէս արաբ Ալփ – Ասլանի ձեռքը իյնալէն եւ 1074ին Բագրատունեաց վերջին թագաւոր՝ Գագիկ Բ.ի սպանման վերջ, ԺԱ. դարէն սկսեալ Հայերը յամեներու հպատակ դարձած են:

Բայց այս շրջանէն դարեր առաջ ինչպէս նաեւ վերջը, Հայաստան չորրդարար ինկած է զանազան օտար ազգերու տիրապետութեան տակ միշտ տէր ու ձեւ փոխելով, մինչեւ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերուն անոր վերջնական բաժանումը կատարուեցաւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի եւ ապա ԺԹ. դարուն Ռուսիոյ միջեւ, Հայաստանի մեծ մասը բաժին իյնալով Թուրքիոյ, փոքր մասը՝ Ռուսիոյ, եւ փոքրագոյն մասը՝ Պարսկաստանի:

(Շար.)

ՑՈՎ. Հ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

(*) *Փոքր–Ասիա, Հայաստան, Սուրիա, Միջագետք, Կովկաս եւլն. Մեր. ձաւոր Արեւելք կ'ըսուին: Ճափոն, Չինաստան եւ դրացի երկիրներ Ծայրագոյն Արեւելք կ'ըսուին:*

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

Փախստականի պատմութիւնները

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց Սիպերիան է այն վայրը, ուր մեծագոյն ոճիրները կը գործուին ի վնաս այն բոլոր մարդոց, որոնք մե՛ղք գործած են չընդունելով համայնավարութիւնը եւ մանկանոցներուն չեն յանձնած իրենց զաւակները կամ չեն թոյլատրած, որ իրենց կիներուն կամ քոյրերուն վրայ անասնական կիրքեր գոհացնեն կուսակցութեան հաստատոր «ընկերները»։ Օտեսայի կամ այլ մեծ քաղաքներու բանտերուն մէջ չմեռնողները անկասկած պիտի ոչնչանան Սիպերիոյ մէջ։

եւ ոչնչացնեն զանոնք, առանց ոեւէ մէկուն հաշիւ տալու, քանի որ կրցած են նենգամիտ եղանակով մը մեղադրել զանոնք, իբրեւ «պրոլետարական սեփականատիրութեան» եւ վարչաձեւին դէմ դաւողներ։

Խորհրդային կառավարութիւնը, իր ճնշումներով, բանտարկութիւններով եւ բոլոր իրեն հակառակ եղողներու բնաջնջումով, մինչ, գիւղացիներու մեծամասնութիւնը աճարեկելու եւ զանոնք՝ կոլխոզներու կամ համայնավար կուսակցութեան մէջ գրուիլ ստիպելու առարկայական նպատակը կը հետապնդէ. եւ այս առաջադրու-

[...]

մէկ Մինչ միւսները համայնավարութեան դէմ են։ Եւ իշխանութիւնները, ամէն ձեւ ու միջոց ի գործ կը դնեն, որպէսզի այդ «հակայեղափոխականները» — ինչպէս կը կոչեն — ամբաստանեն, ձերբակալեն եւ նետեն բանտերու պօտրումները, կամ ղրկեն Սիպերիա

[...] Սօրֆիթիսը սակայն ուզեց համոզել զանոնք, որ 800 օխայէն աւելի չի կրնար ըլլալ։ Այս առարկութեան անշուշտ ընթացք չտուին չեկիստները եւ ստիպեցին երկու գիւղացիները, որպէսզի ստորագրեն յանձնառագիր մը, որուն համաձայն, երկու գիւղացիները, այսքան ժամանակի մը ընթացքին պարտաւոր են շրջանային կազմակերպութեան կեդրոնի մթերանոցներուն յանձնել հազար օխա ծխախոտ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆ-ԶԱՆԳՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԻՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանէն կը գրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին 4 Յուլիս թուականով.—

Ընդունելով բացառիկ նշանակութիւնը Սեւան-Զանգու խնդրին ինչպէս գիտական-ճարտարարուեստական, նոյնպէս տնտեսական տեսակէտէն, Սեւանի կոմիտէին կից կազմուեցաւ թանգարան մը։

Այս թանգարանը պիտի նպաստէ Սեւան-Զանգուի շինարարութեան, լուսաբանելով այդ հարցին հետ կապուած բոլոր խնդիրները։ Նոյնատեն, թանգարանը պիտի նպաստէ ժողովրդականացնելու Սեւան-Զանգուի աշխատանքները։

Թանգարանը պիտի ունենայ բաժին.

1.— Բնապատմական, 2.— Տնտեսական եւ 3.— Մատենադարան։

ԱՐՋՆԻԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Երեւանի մօտ, Քանաքեռի եւ Դիւմիւշի ջրաելեկտրակայաններուն կից, արջնիկի (alumine) գործարան մը հիմնելու համար Մոսկուայէն Հայաստան է հասած մասնաւոր յանձնախումբ մը։

Այս յանձնախումբին կարծիքն այն է թէ արջնիկի գործարանը կարելի է 1933ի վերջերը ապահովել ելեկտրական ուժով շնորհիւ Հայաստանի ջրաելեկտրակայաններուն, արտադրելու համար տարեկան 16 հազար տակառաչափ արջնիկ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Պրոլետար» (6 Յուլիս) կը գրէ.—

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «հանդիսաւոր հանդիպում» մը, Երե-

[...]

ԹՈՒՐՔ ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՓՃԱՑՈՒԱԾ

[...] որու միջոցին աւազակներու մեծ մասը սպաննուեցաւ եւ մնացածներն ալ բռնուեցան։

ԹՈՒՐՔ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

Շուտով պիտի վերակազմուի Թուրք լեզուական յանձնաժողովը։ Կրթական գործավարութեան կողմէ այս մասին կը պատրաստուի օրինագիծ մը, որ Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացուի յառաջիկայ նստաշրջանին։

[...]

ՄԱՄՈՒԼ

Հայ լեզուն

«Ցուսաբեր» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 9).

— «Հայր Արսէն Ղազիկեանի խնկելի յիշատակին։

Տասնըմէկ տարի առաջ Խ. Հայաստանը որդեգրեց Մանուկ Աբեղեանի «ուղղագրութիւն»ը։ Այս յանդուգն աքթով Երեւանը կը փոխէր ոչ միայն մեր լեզուի ուղղագրութիւնը, այլ եւ անոր այբուբենը, հանելէ խպա դուրս նետելով օ եւ է գիրերը։ Այս յեղաշրջումին հիմ կը ծառայէր ձեւական արդարացում ունեցող տրամաբանական կեղծ առաձ մը — «մի հնչիւնին մի գիր»։

Կարմիր Երեւանը տարուած էր խորհելու, թէ ինք Արարատեան Աշխարհին մէջ ոչ միայն նոր կարգեր կը հաստատէ, այլ եւ այդ հինաւուրց Աշխարհին նոր լեզու կը պարգեւէ։

Երեւանը խպա մոռցած էր, որ ինք գործ ունի ժողովուրդի մը հետ, որուն հոգեկան նրբին գանձը, անոր հէտ ու հիասքանչ բարբառը, կուզայ հնագոյն դարերէ՝ բիւր ու անտեսանելի թելերով ձուլուած ու չաղախուած ըլլալով Մեսրոպեան գիրերուն.

Կապը լեզուի ու գրի միջեւ անհաղորդ մնաց Երեւանին, որ կը խիզախէր անտեսել մեր մինչեւ իսկ ալեհեր գրականութիւնը՝ նոր «ուղղագրութեան» հաշակումով կարծելով հիմը դնել նաեւ նոր «գրականութեան»։

Տասնըմէկ տարի առաջ, Խորհուրդներու փոթորկոտ օրերուն, «լաւելք»ները խուլցած էին Երեւանի մէջ, ուլ այլ եւս ոչ ոք կ'ուզէր անձնատուր ըլլալ «դաղտնի ձայն»ին ցեղային այն պարզ ու վսեմ, բայց եւ հզօր ու հանդիսաւոր զանձին, որ Հայոց Լեզու կը կոչուի։

Աբեղեանական յանդգնութեանց լաւագոյն պատասխանը պիտի տար ինքը կեանքը, որ իր ուրոյն օրէնքներն ու տրամաբանութիւնը ունի։

Իր նոր «ուղղագրութեամբ» Երեւանը կը յուսար լեզուի ինքնատիպ կառուցուածքին մէջ խորարմատօրէն ծաւալած այս խութերը մէկէն չակել ու հարթել։

Սակայն անկասկած էր, որ նոր «ուղղագրութեամբ» ու նոր այբուբենով հին անհարթութիւնները «չակելով» հանդերձ՝ Երեւանը միաժամանակ նոր ու ինքնատիպ ցուցանքներ պիտի ստեղծէր, բացառաբար ի՛ր լեզուական նոր ու տարօրինակ «բարեփոխութեանց» շնորհիւ։

Եւ ահա, այս «նորօրակ սխալագրութիւն»ներէն խուսափելու համար, Երեւանի «Լուսժողկոմատ»ը կը խորհի... նոր յեղաշրջում մը եւս կատարել։

Դժուար չէ երեւակայել, թէ այս նոր «ուղղագրութեամբ» — եթէ երբեք գործադրութեան դրուի ան — ի՛նչ նոր ու զարհուրելի ապանդ պիտի սկսուի մեր լեզուի աւանդական հնչումներուն, բառակազմութեանց, բառապատկերներուն եւ «նորօրակ սխալագրութեանց» մէջ։

Ցեղային պերճ ու չքեղ գանձ մը՝ Հայոց Աշխարհին խորթ իշխանութիւն մը վայրագօրէն կը տրորէ, առանց անոր բուն տիրոջ՝ հայ ժողովուրդի նոյն իսկ կարծիքն առնելու։

Ու ցաւ է տեսնել, որ լուռ է ոչ միայն բանտուած Հայրենիքը, այլ լուռ է նաեւ ազատ Գաղթաշխարհը։»

ՄԵՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԸ...

Լէնինականի Բանուոր Թերթը կը գրէ (2 յուլիս).

[...] եան ընկերութեան, մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ մշակութային կապ պիտի հաստատէ արտասահմանի [...]

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԵՏ

[...]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՊՐՆ. ԿԱՐԻԿԻ ԵՂԱՆԵԱՆ ԶԱՒ ՄԱ. ԹՈՒՐ, [...] ՅԱՌԱՋ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

X

[...]

Բարձրացաւ վեր։

Զինուորցուներու համար տրուած պայմանաժամին վերջին օրն էր։ Հոն էին բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները, ծանօթ ազգայիններ, տէր Մեսրոպ հայրը, Բէջպագճեան։ Հոսանքներու խմբապետներէն կազմուած զինուորական մարմինը։ Կը խորհրդակցէին, եւ որոշումներ կ'առնէին։

[...]

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

3) Ընդունուած է պատերազմական ելեւմուտքերու կրճատումը: Այս հարցով զբաղող յանձնախումբը իր աշխատանքները պիտի շարունակէ մինչեւ օգոստոս 5, մէկ ամիս դադարէ յետոյ՝ կրկին շարունակելու համար:

4) Գալով նաւային սպառազինութեանց, ընդունուած եղանակը կը հեռացնէ հինգ պետութեանց միջեւ նաւային խորհրդաժողովի մը գումարման հաւանականութիւնը, որուն դէմ էր Ֆրանսա:

Ծովային պետութեանց կողմէ ներկայացուած առաջարկները պիտի հաւաքէ եւ անոնց միջեւ կապակցութիւն պիտի հաստատէ զինաթափութեան ժողովի դիւանը:

Գերմանիա Հիթլերեան վտանգին տակ

Անգլիական «Տէյլի Հէրալտ» թերթին Ամսթէրտամի թղթակիցը կը գրէ թէ համաձայն հիթլերեան կարեւոր անձնաւորութենէ մը իր քաղած տեղեկութեանց, Հիթլեր մտադրած է իշխանութիւնը ձեռք անցընել, ինչ ալ ըլլան յուլիս 31ի ընտրութեանց արդիւնքը:

— Եթէ, բաւց է, այս հիթլերեանը ծայրայեղ աջակողմեանները, մասնաւորաբար Հիթլերի եւ Հուկէնպէրկի կուսակցութիւնները մեծամասնութիւն ապահովեն խորհրդարանին մէջ, կառավարութիւնը պիտի կազմուի Գերմանիոյ նախկին գահաժառանգ իշխանին վարչապետութեամբ: Հիթլեր չպիտի մասնակցի դահլիճին, այլ պիտի շարունակէ մնալ կուսակցութեան գլուխը: Անմիջապէս պիտի ջնջեն հանրապետական սահմանադրութիւնը:

Միւս կողմէ, եթէ այս կուսակցութիւնները չապահովեն խորհրդարանական մեծամասնութիւն, Հիթլեր կառավարութեան յանձնուած վերջնագրով մը՝ պիտի ազդարարէ որ իշխանութիւնը յանձնէ հիթլերեաններուն եւ պատերազմական նախարարութեան: Հիթլերեանները համոզուած են թէ ֆոն Փափէն չպիտի ընդդիմանայ այս պահանջին:

Թղթակիցը կը հաստատէ նաեւ թէ հիթլերեան այս վերջնագրին բոլոր մանրամասնութիւնները ճշդուած եւ մշակուած են համաձայն գերման պատերազմական նախարարին ծրագրին:

— Հիթլեր, կ'աւելցնէ, ինքզինքը բաւական ուժեղ կը զգայ իր կամքը պարտադրելու համար կառավարութեան, այն պարագային որ փորձէ ընդդիմանալ: 380,000նոց բանակի մը գլուխն անցած, ի հարկին պիտի դիմէ **բռնութեան:**

Արդէն, Հիթլեր, իր մարդոց յանձնած է յայտարարութիւնը որ պիտի հրատարակուի յուլիս 31ի գիշերը: Տեղական կազմերու ղեկավարները հրաման ստացած են գրաւելու հանրային շէնքերը, անթելի կայանները, օդանաւային կայանները եւ կայարանները: Յատուկ խումբեր նշանակուած են ձերբակալելու համար բոլոր ընկերվարական **պետերը:**

Իսկ Պերլինի քաղաքական շրջանակները այս լուրին հաւատք չընծայել կը ձեւացնեն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Անիկօ, Օր. Թ.— 140։
Նիս, Խ. Պ.— 140։
Անիէռ, Ն. Մ.— 140։
Մոն Ֆէրան, Աշ.— 70։ Սկսանք ղրկել։
Լիոն, Ն. Մ.— 70։
Լիոն, Վ. Ե.— 50։
Փրակա, Ս. Է.— 148.15։

ՇԱՀԱՒՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինոյի կայարանին մօտ պօնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասնթիէն (Յունաստան) Մարտիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Գարակէօզեան սանճէն Ջաւէն Աւետիսեան, որ երկու տարի առաջ Պոլոնյ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Երիտ. Միութեան:

Վարձու է Noisy-le-Secի մէջ, կայարանէն եւ հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյօն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Ց․ Հ․ Դ․

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Ակումբին մէջ։
Կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դպրոցատան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արզութեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի
Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը
Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արզութեան անդամներու Շիրիմին։
Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները։

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱՆՈՅ-ՋՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան
Այս Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անտրէի պարտէզին մէջ
կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԶԳԻՆ եւ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Յ. Ուզունեան, Գ. Պօղոսեան, Ղազարեան, Ֆէսճեան, եւ ուրիշներ: Պ. Խ. Գաւիթեան (երգ):
Մուտքը ազատ է

Ընտանեկան պտոյտ կազմակերպուած Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ, իր անդամ-անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Այս Կիրակի Քլամարի անտառը, Fontaine Ste. Marie. Ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի:
Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Métro Javel, իջնել Meudon-Val-Fleurie. Fontaine Ste-Marie։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիգէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՉՈՒԼԼԻՐԵԱՆ։
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին։
Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Բրէփիօ-լա Բաբ, գեղածիծաղ կղզիին մէջ։
Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։
Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին։
Գիները խիստ ժողովրդական

ՎԱՐՁՈՒ Է Ֆօպուրկ Սէն Մարթէն, Մէթրօ Լուի Պլանի ճիշդ գիծացը, լուսաւոր արհեստանոց մը՝ յարմար ամէն տեսակ գործի, կազ, ելեկտրականութիւն։ Դիմել դերձակ Պ. Ստեփան Շիրինեանի, 233 Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Սպասեցէք մի վայրկեան. — ասաց Ջիտտա:

Մարտինի եւ դարձաւ ու դէմը դրնաց. կինը թեթեւացրեց քայլերը ու մօտ եկաւ դանդաղ, նրա մի ձեռքը քսում էր չարունակ ցանկապատին: Փողոցի անկիւնից լապտերը լուսաւորում էր եւ այդ լոյսի մէջ կանգ առաւ. կինը գլուխը կախ՝ մի բանից կարծես ամաչած ու ընկճուած:

— Ի՞նչ դրութեան մէջ է: — Հարցրեց առանց Մարտինիին նայելու:

— Առաւօտը շատ աւելի լաւ էր: Ամբողջ օրը քնեց ու հիմա այնպէս ուժասպառ չէ: Կարծես արդէն անց է կենում:

Կինը դեռ միշտ աչքերը չէր բարձրացնում:

— Իսկ շա՞տ էր վատ:

— Ինչքան որ կարող էք երեւակայել:

— Այդպէս էլ կարծում էի: Երբ չի թողնում որ մօտը գնամ, նշանակում է լաւ չէ:

— Յաճա՞խ է կրկնւում նրա այդ հիւանդութիւնը:

— Այնպէս, անկարգ է: Անցած ամառ Զւիցերիայում բոլորովին առողջ էր. բայց սարսափելի էր նախորդ ձմեռը, երբ Վիեննա էինք: Ամբողջ օրերով չէր թողնում մօտը գընամ: Իմ ներկայութիւնս տանել չէր կարող, երբ հիւանդ էր:

Մի վայրկեան բարձրացրեց աչքերը խօսակցի դէմքին, յետոյ նորից ցած ձգեց ու շարունակեց.

— Նա ինձ միշտ մի որ եւ է տեղ է ուղարկում, պարահանդէս, նուագահանդէս, կամ մի այլ պատրւակով, հէնց որ զգում է հիւանդութեան մօտենալը: Յաճախ էլ մտնում է սենեակ ու կղպում: Ես երբեմն վերադառնում էի գգուշ ու նստում դրան ետեւը. միայն կատաղում էր, եթէ իմանում էր վերջը: Նա շանը ներս կը թողնի, բայց ոչ ինձ, շանը ինձանից աւելի է սիրում:

Մի վիրաւորուած ու դժգոհ շեշտ կար նրա ձայնի մէջ:

— Յոյս ունիմ, որ այժմ կը լաւանայ. — ասաց Մարտինին քաղցր թօնով: — Բժիշկ Րիքարդօն լրջօրէն զբաղւելու է նրա հիւանդութեամբ. կարելի է որ յաջողի ու բոլորովին առաքինի: Ամենայն դէպս միշտ կարելի է մեղմել չարչարանքը, երբ ցաւը սկսում է: Ուրիշ անգամ ուղղակի նրան կանչել աւէք: Շատ աւելի քիչ կը տանջւէր, եթէ մենք առաջուց գիտենայինք: Գիշեր բարի:

Ու ձեռքը մեկնեց. բայց կինը խիստ քաշեց իրը:

— Ձեր ինչի՞ն է պէտք նրա սիրուհու ձեռքը:

— Ինչպէս որ կը կամենաք. — պատասխանեց տղան շփոթւած:

Կինը ոտը խփեց գետին.

— Ես ատո՛ւմ եմ ձեզ, — պոռաց նա, շիկացած ածուխի պէս կայծկլտող աչքերը նրան յառած: — Ես ատում եմ ձեզ բոլորիդ: Դուք գալիս էք, խօսում էք հետը քաղաքականութիւնից, եւ նա թոյլ է տալիս որ գիշերը մօտը հսկէք, դեղերը տաք, իսկ ես դռնից նայել անգամ չեմ համարձակւում: Նա ձեր ի՞նչն է: Ի՞նչ իրաւունքով էք գալիս խլում ինձնից: Ես ձեզ ատում եմ, ատում:

Բարձր հեծկլտալով, եւ վազեց պարտէզ եւ ուժով խփեց դուռը:

«Տէր Աստուած, — շշնջում էր Մարտինին ինքնիրեն՝ իջնելով ծառուղին ի վար: — Այդ կինը իսկապէս որ սիրում է նրան: Զարմանալի բան»:

VIII

Բոռի ապաքինումը շատ արագ էր գնում: Յաջորդ շաբաթ Րիքարդօն գտաւ նրան նստած դիւանին թրքական վերնազգեստով, Մարտինիի ու Գալլիի հետ խօսակցելիս, նոյն իսկ պտոյտի մասին էր խօսում արդէն: Բայց Րիքարդօ ծիծաղեց նրա այդ դիտաւորութեան վրայ ու հարցրեց կատակով, չէր ցանկար արդեօք իսկոյն առաջին քայլ գնալ Ֆիեզոլէ:

— Կամ, գուցէ, կը գնաք այցելելու Գրասսինիին. — կցեց հիւանդին հեգնելու համար: — Վստահ եմ, տիկին Գրասսինի չափազանց ուրախ կը լինի, մանաւանդ հիմա, որ այդպէս ամփոփ ու նուրբ տեսք ունիք:

Բոռ դրամէիկ կերպով ձեռքերը իրար զարկաւ:

— Աստուած իմ, դրա մասին ես չէի էլ մտածել: Տիկինը ինձ իտալացի նահատակի տեղ է դնելու եւ խօսելու է հայրենասիրութեան մասին: Ես էլ դերիս յարմարւելու համար պէտք է պատմեմ նրան, թէ ինձ բանտում կըտոր կտոր արին ու վերջն էլ նորից կպցրին իրար թէեւ բաւական վատ: Նա էլ անպատճառ մանրամասնօրէն պիտի ուզի իմանալ, թէ ես ի՞նչ էի զգում այդ միջոցին: Ի՞նչ, Րիքարդօ, կարծում չէ՞ք հաւատայ. գրազ կը գամ, նրան կարելի է ամէն բան հաւատացնել: Համաձա՞յն էք. թէ ես տարւեմ, ձեզ հնդկական մի դանակ տամ. իսկ դուք էլ ինձ ձեր աշխատանոցից սպիրտի մէջ դրած մի սոլիտէր:

— Շնորհակալ եմ, մահացու գործիքները ես չեմ սիրում:

— Սոլիտէրն էլ մահացնում է, միայն թէ այնքան գեղեցիկ չէ:

— Ամենայն դէպս, բարեկամ, ես դանակի պէտք չունիմ, բայց պէտք ունիմ սոլիտէրի: Դէ, շտապում եմ: Մարտինի, մինչեւ երբ էք մնում այս ամփոփ ու նուրբ տեսք ունիք: [...]

քմահաճ հիւանդի մօտ:

— Մինչեւ երեք. ես էլ գն[...] Սանմինիատօ, իսկ մինչեւ [...] կը գայ տիկին Բոլլան:

— Տիկին Բոլլա՞ն: — Հարցր[...] որ վրդովւած: — Ո՛չ, Մարտ[...] կարելի չէ: Ես չեմ կարող թո[...] որ կանայք զբաղւեն ինձնով [...] հիւանդութեամբս: Եւ ես նր[...] տեղ եմ ընդունելու: Հօ, չ[...] նստի այստեղ:

— Ո՞ր ժամանակից էք այդ[...] ւական դարձել. — Հարցրեց [...] դօ ժպտուն: — Տիկին Բոլլա[...] լիս, մեզ բոլորիս էլ խնամա[...] պէտք է լինում: Նա հիւանդա[...] թիւն էր անում, երբ դեռ կա[...] ջագեստով էր ման գալիս, [...] մում է գթութեան քոյրից [...] Ինչպէս կը գայ ձեր սենեակ[...] մասին այնպէս էք խօսում [...] տիկին Գրասսինին լինի: Նրա[...] հանգներ տալու էլ պէտք [...] Բայց արդէն երկուս ու կէսն [...] նում:

— Իսկ այժմ, Րիվարեց, [...] ցէք ձեր դեղը մինչեւ տիկնոջ [...] — ասաց Գալլի դիւանին մօտ[...] մի բաժակ ձեռքին:

(Շ[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ 1932

22 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1937

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՏԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ժխտել անկարելի է պատճառ դարձան որ Հայ մամուլը արտաքին քաղաքականութեան մասին, ի հարկէ այն չափով, որչափով որ ան կապ ունէր Հայկական Հարցին հետ:

Այս պարագան Թող առիթ մը դառնայ վերագնահատութեան ենթարկելու հայ ժողովուրդի արտաքին քաղաքականութիւնը, աւելի ճիշդ՝ անոր դիւանագիտական գործելակերպը:

Եթէ պետութիւն ունենայինք, մեր խօսքը պիտի ուղղէինք Հայոց արտաքին գործերու նախարարութեան: Բայց, այսօր, հայ ժողովուրդի արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարեն բոլորն անխտիր,—ժողովուրդն իր մտայնութեամբ, թերթերն իրենց քաղաքական թելադրանքներով, քաղաքական եւ հանրային մարմինները իրենց յարմար դատած միջոցներով:

Ուրեմն, մեր խօսքը կ'ուղղենք բոլորին, հանրային կարծիքին. որովհետեւ մեր դիւանագիտութիւնը տակաւին հանրային կարծիքի շրջանը չէ բոլորած եւ մտած գաղտնի դիւանատուն մը:

Արդ, ի՞նչ դիրք ունին հայ ժողովուրդը եւ անոր ղեկավար տարրերը հանդէպ արտաքին քաղաքականութեան, աւելի յստակ, ի՞նչպէս պէտք է հետապնդել Հայկական Դատը դիւանագիտական աշխարհին մէջ:

Հայ հաւաքականութեան քաղաքական հոգեբանութիւնը երկու ծայրայեղ նկարագրով կը ներկայանայ մեզ:

Երբեմն անհաշիւ ոգեւորութիւն եւ կատարեալ հաւատք՝ մեծ պետութիւններու խոստումներուն եւ օտար միջամտութիւններուն վրայ: Ու այդ ուղղութեամբ՝ բազմապիսի աշխատանքներ, ուժի սպառում, եւ յուսալքում:

Երբեմն ալ նողկանք եւրոպական քաղաքականութեան հանդէպ, հաւատաւորի յուսալքում, դիւանագիտութեան անտեսում, որպէս խարդախ ու անօգուտ միջոցի մը:

Մէկ ծայրէն՝ միւսը: Երազապաշտ քաղաքականութիւն մը ե՛ւ առաջինը ե՛ւ վերջինը:

Ծայրայեղ հաւատքի եւ ծայրայեղ անհաւատութեան շրջանին քննադատ միտքը գոյութիւն ունեցած է ժողովուրդին մէջ, բայց միշտ փոքրամասնութեան սեփականութիւն:

Առաջ կը հաւատային եւրոպական կառավարութիւններու, նոյն իսկ հասարակ անհատներու խոստումին:

Հիմա չենք հաւատար: Լաւ կ'ընենք:

Առաջ կը կարծէին թէ փոքրիկ ցոյցով մը Եւրոպան կարող ենք ցնցել: Եւ երբեմն ալ կը ցնցէին: Բայց առանց արդիւնքի:

Հիմա այդպիսի միջոցներուն չենք հաւատար. կը կարծենք թէ անոնց ժամանակն անցած է: Լաւ կ'ընենք:

Շատ բան կարող ենք գտնել որ վատ կ'ընէինք: Ու հիմա կրնանք մտածել թէ անոնցմէ զգուշանալը՝ լաւ ընելու նախապատրաստութիւնն է:

Լօզանէն ասդին, հայկական քաղաքական հոգեբանութիւնը բեկուած է: Ինչպէս առաջ կը հաւատար օտար քաղաքականութեան եւ կը սպասէր անմիջական յաջողութիւններու, նոյն թափով եւ նոյն կիրքով այս անցած տասնամեակին հայ ժողովուրդը երես դարձուցած է դիւանագիտական եւ քաղաքական ճակատներէն: Հայ ժողովուրդի տրամադրութիւնը զօրացած է բազմաթիւ կարկառուն փաստերով:

Եւրոպացին խաբեբայ է: Եւրոպական դիւանագիտութիւնը պոռնիկ է: Պետութիւններն իրենց շահերը միայն կը հետապնդեն: Դիւանագիտութիւնն առանց ուժի, նախասահմանուած ձախողանք մըն է:

Ու խօսքը երբ կ'ըլլայ Հայկական Դատին մասին, յուսալքուած մտայնութիւնը իր պատրաստի պատասխանը կուտայ, մէկ կողմ կը քաշուի, օձիքն ազատած: — Հայկական Դա՞տը: Դիւանագիտութիւնը տեսանք: Դիւանագիտութենէն յոյս չկայ: Գո՛րծ, գործ: Ո՛ւժ...

Եւ որովհետեւ գործը եւ ուժը չօշափելի կերպով գոյութիւն չունին, կամ բոլորի սեփականութիւնը չեն, քաղաքական աշխատանքներէն ալ ձեռնթափ կ'ըլլան եւ անհաւատութեամբ կը դիմաւորեն դիւանագիտական որ եւ է ձեռնարկ:

Ուժի եւ գործի խնդիրը մէկ կողմ թողունք: Ամէնուն համար ալ ըմբռնելի է թէ՝ եթէ մեծ ուժեր ունենայինք, եթէ Տիգրան Մեծի բանակները ոտքի կենային, սուրը կը լուծէր կարեւոր խնդիրները եւ դիւանագիտութիւնը կը վաւերացնէր կատարուած իրողութիւնները: Այս «եթէ»ները մէկ կողմ թողունք:

Տեսնենք այն, ինչ որ կայ: Ըմբռնենք այն, ինչ որ իրականն է հաստատենք իրողութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին մեր մէջ եւ որոնք գոյութիւն ունին օտարներուն քով: Մենք աշխարհի քաղաքական բարքերը չենք կրնար փոխել, մենք հրաշքով վիշապաղուն բանակներ պատերազմի դաշտը չենք կրնար իջեցնել:

Հետեւաբա՞ր: Պիտի գործենք մեր ունեցած ուժերով: Քաղաքականութիւնը պիտի վարենք մեր բոլոր հնարաւորութիւններով: Դիւանագիտական հետապնդումները պիտի ընենք անընդհատ, ամէն օր, ու ամէն տարի: Քաղաքականութեան մէջ բարեկամ եւ թշնամի չպիտի փնտռենք: Լաւն ու վատը չպիտի կչռենք, հաւատքն ու անհաւատութիւնը պիտի մոռնանք:

ԵՒ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆՔ ԻՐԱՏԵՍ:

Ու պիտի ըլլանք աննկուն: Յարատեւ կամք. յարատեւ պայքար, ամուր ու դիմացկուն ջիղերով:

Դիւանագիտական եւ քաղաքական ճակատին վրայ ընդարձակ աշխատանք կայ հայ ժողովուրդին համար: Ինչպէս փակած ենք անցեալի դիւանագիտական աշխատանքները, փակենք նաեւ Լօզանէն յետոյ եկած յուսալքումը:

Ոչ խանդավառութիւն եւ ոչ ալ յուսալքում: Քաղաքական պայքար, նոր գործելակերպով, մեր օրերու իրականութեան համապատասխան:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿԸ

Պաշարման վիճակ Պերլինի մէջ

Ֆոն Փափէն մարզպան Փրուսիոյ

Ամբողջ Գերմանիա խռովայոյզ պահեր կ'անցընէ այս միջոցիս, կեդրոնի կառավարութեան խիստ կարգադրութիւններուն հետեւանքով:

Պաշարման վիճակ յայտարարուած է Պերլինի մէջ, Փրուսիոյ կառավարութիւնը բռնութեան տակ հրաժարած է եւ ֆոն Փափէն գերման վարչապետը նշանակուած է Մարզպան Փրուսիոյ:

Կեդրոնի կառավարութիւնը հանրապետութեան նախագահին մարաջախտ Հինտէնպուրկի հաւանութեամբ՝ հրաժարեցուց փրուսիական կառավարութիւնը որ կը բաղկանար հանրապետականներէ եւ ընկերվարականներէ:

Այս նոր կարգադրութիւններով՝ սահմանադրութեան եօթը կարեւոր յօդուածները կ'անտեսուին: Ֆոն Փափէնի Փրուսիոյ մարզպան նշանակումէն վերջ, կառավարութիւնը իրենց պաշտօններէն հրաժարեցուց եւ ձերբակալել տուաւ Պերլինի ընդհանուր ոստիկանապետը որ ընկերվարական մըն է, փոխ-ոստիկանապետը եւ ոստիկան գնդապետ ընդհ. հրամանատարը, որոնք իրենց պաշտօնատեղիներէն հեռացան՝ գոչելով «Կեցցէ՜ հանրապետութիւնը»:

Ֆոն Փափէնի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Փրուսիոյ ներքին նախարարը Սէվըրինկ, երբ տեղեկացաւ մարզպան նշանակող եւ պաշարման վիճակ յայտարարող հրամանագրին բովանդակութեան, ըսաւ.

— Չեմ ճանչնար այս հրամանագրին օրինականութիւնը եւ զայն կը նկատեմ անհաշտելի սահմանադրութեան ոգիին ու տառին հետ: Փրուսիոյ մէջ՝ կարգապահութիւնը աւելի չէ խանգարուած քան ուրիշ որ եւ է տեղ եւ փրուսիական կառավարութիւնը իր կարելին ըրած է յարգել տալու համար կարգապահութիւնը: Կը յայտարարեմ ուրեմն թէ միայն բռնի ուժին առջեւ տեղի պիտի տամ:

Վարչապետ ֆոն Փափէն ուզեց համոզել Սէվըրինկը թէ «Հայրենիքի շահը» կը պահանջէ իրմէն որ ինքզինքը զոհէ եւ տեղի տայ առանց աղմուկի:

Իսկ Փրուսիոյ ներքին նախարարը հանդարտօրէն պատասխանեց.

— Կը կրկնեմ թէ միայն բռնութեան առջեւ տեղի պիտի տամ: Տիեզերական պատմութեան էջեր են որ կը գրուին այս պահուս եւ պիտի գիտնաք, Պ. վարչապե՛տ, թէ հանրապետական նախարար մը իր պաշտօնը չի լքեր դասալքութեամբ: Դասալիք մը չեմ եւ ցոյց պիտի տամ: Կը սխալիք, եթէ կը կարծէք թէ իմ ընթացքովս, անձնական նպատակներ կը հետապնդեմ կամ կ'ուզեմ երեւոյթը փրկել: Ինծի համար հարցը կը դառնայ հայրենասիրական պարտք մը կատարելու ե՛ւ Փրուսիոյ ե՛ւ Գերմանիոյ ծառայելուն մէջ:

Սէվըրինկի այս կտրուկ յայտարարութեան վրայ, ֆոն Փափէն չափազանց յուզուած, ուրիշ ճար չգտաւ եթէ ոչ կրկնել թէ Փրուսիոյ դահլիճը հրաժարեցուցած է եւ թէ Օթթօ Պրաուն՝ Փրուսիոյ վարչապետն ու Սէվըրինկ՝ ներքին նախարարը պէտք է անմիջապէս հեռանան իրենց նախարարութիւններէն:

Ճիշդ այդ պահուն, Փրուսիոյ վարչապետը Օթթօ Պրաուն որ չէր մասնակցեր տեսակցութեան, նամակով մը կը յայտնէր ֆոն Փափէնի թէ ինքն ալ միայն բռնութեան առջեւ տեղի պիտի տայ:

Ասոր վրայ, ֆոն Փափէն յայտնեց.

— Ինծի կը մնայ ուրեմն լրացուցիչ միջոցներու դիմել եւ պաշարման վիճակ յայտարարել:

Ինչ որ կատարուեցաւ մէկ քանի ժամ յետոյ:

Գերմանական բազմաթիւ թերթեր գրած ըլլալով թէ կառավարութեան որդեգրած միջոցները հակասահմանադրական են, գերման վարչապետը գաղտնօրէն լուր ղրկած է անոնց որ, եթէ չդադրեցնեն իրենց հակակառավարական հրատարակութիւնները, պիտի ստիպուի դադրեցնել զանոնք:

Ընկերվարական ղեկավարները փութով Պերլին կանչուեցան, ուր անընդհատ ժողով կը գումարեն:

Զրոյց կը շրջի թէ ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարուի. ինչ որ եթէ իրականանայ, կրնայ բուռն կռիւներու տեղի տալ, հրաւիրել բանակին միջամտութիւնը, ու նաեւ 400,000 հիթլերեաններու միջամտութիւնը:

Կ'երեւի, այս նախատեսութեամբ է որ ընկերվարականները՝ իրենց կուսակիցներուն ուղղուած կոչով մը՝ կը հրաւիրեն զանոնք մնալ հանդարտ եւ կարգապահ:

Մուսոլինիի նոր կարգադրութիւնները

Փոփոխութիւն կառավարութեան կազմի

Քանի մը օրէ ի վեր, զրոյց կը շրջէր թէ Մուսոլինի մտադրած է մէկ քանի փոփոխութիւններ մտցնել կառավարութեան կազմին մէջ: Բայց, Իտալիոյ տիրակալին կարգադրութիւնը, պարզապէս կը նշանակէ ամբողջ կազմին փոփոխութիւնը:

Մուսոլինի փոխած է արտաքին, ելմտական եւ դատական նախարարները, նաեւ ուրիշ երկրորդական նախարարութիւններ: Ինքն իսկ ստանձնած է արտաքին եւ տնտեսական նախարարութիւնները, ըստ առաջնոյն, պահելով մէկտեղ ներքին նախարարութիւնը:

Արտաքին նախկին նախարարը Կրանտի, պիտի կոչուի Լոնտոնի դեսպան:

Կ'ըսուի թէ Մուսոլինի, յառաջիկայ հոկտեմբերին, նոր փոփոխութեան մը պիտի ենթարկէ դահլիճին կազմը:

Պարսիկ շահը Թուրքիա պիտի այցելէ

Պոլսական թերթերը կը գրեն թէ Պարսից Շահը ի մօտոյ Թուրքիա պիտի այցելէ: Թէեւ յայտնի չէ թէ ե՞րբ պիտի գայ, բայց կ'ենթադրուի որ այս այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ մէկ քանի ամսուան մէջ: Շահը պիտի ընդունուի մեծ հանդիսութիւններով եւ ցոյցերով:

Իրաք Թուրքիայէն կը պահանջէ

Պարզանի շէյխին յանձնումը

Պաղտատէն կը գրեն թէ՝ կ'ըսէ Թրքական «Սօն Փօսթա», ընկերէն հօն հասնող վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ընկերի մէջ Իրաքի դեսպանին եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ եւ տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան, Արեւմտեան Միջագետքի մէջ ապստամբական շարժում մը կատարող եւ կառավարական ուժերուն ճնշումին ու հետապնդումին արդիւնքով Թրքական սահմանները ապաստանող Պարզանի Շէյխը եւ իր արբանեակները Իրաքի կառավարութեան յանձնելու մասին:

Սակայն, այս խնդրին մասին Թուրքիոյ տեսակէտը պարագային յարմար նկատուած է: Իրաքի կառավարութեան պիտի յանձնուին միայն Պարզանի Շէյխին հետեւորդներէն անոնք որ սովորական յանցանքներու համար դատապարտուած են: Թուրք կառավարութիւնը խորհրդէ պիտի զրկէ Պարզանի ապստամբ Շէյխ Ահմէտը որ առժամաբար հոն պիտի բնակի:

Միջագետքի կառավարութիւնը իր հրատարակած մէկ պաշտօնական զեկոյցով կ'ըսէ թէ երկրին հիւսիսային մասին մէջ ծագած ապստամբական շարժումը նուաճուած է եւ թէ այս գործողութեան հետեւանքով այդ շրջանին մէջ համախմբուած զինուորները պիտի արձակուին եւ ասկէ վերջ, հիւսիսային Միջագետքի անդորրութիւնը ոստիկաններու միջոցաւ պիտի ապահովուի: Իրաքի կառավարութիւնը կարգ մը նոր միջոցներ ձեռք առած է, որպէս զի ասկէ վերջ ցեղերու պարագլուխները չկրնան ապստամբիլ:

Ընդհարումներ Հիճազի մէջ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՔ ԳՐԱՒԱԾ ԵՆ ԱԳԱՊԱՆ

Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Իպն Սէուտի հրամանատարութեան տակ գտնուող աշիրէթները Հիճազի եւ Նէճտի կառավարութեան դէմ ըմբոստացած են: Պաղեստինէն հասած տեղեկութեանց համաձայն Շէյխ Եասրընէնապիտի հրամանատարութեան տակ 300 ձիաւորներէ բաղկացած ապստամբական ուժ մը յարձակում գործած է թէեւ Ջիտի վրայ, բայց Իպնրսուտի ուժերուն կողմէ զօրաւոր դիմադրութիւն մը գտած է: Ընդհարումը 6 ժամ տեւած է, ապստամբները 100է աւելի սպանեալ թողլով փախչելու պարտաւորուած են:

*** Եաֆայէն հասած վերջին լուրերու համաձայն անգլիական ուժերը գրաւած են Հիճազի պատկանող Էլագապա նաւահանգիստը:

Զինաթափութեան ժողովը

Համաձայնութիւն Պէնէշի ծրագրին շուրջ

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբը՝ մասնակցութեամբ 57 պետութեանց ներկայացուցիչներուն, նախորդ օր նիստ գումարեց: Կը նախագահէր Հէնտըրսըն: Ընդհանուր յանձնախումբը հաւաքուած էր լսելու Պէնէշի զինաթափութեան նախագիծը: Պէնէշ իր տեղեկագրին մէջ կ'ամփոփէ բոլոր այն կէտերը՝ որոնց շուրջ վիճաբանութիւն կատարուած է եւ մասնաւորաբար այն կէտերը՝ որոնց մասին կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել, ինչպէս ամէնէն վտանգաւոր նկատուած զէնքերու սահմանափակման առաջարկներ, օդանուերու ցամաքային եւ ծովային ծանր հրետանիի, քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի մասին:

Պէնէշի տեղեկագրին երկրորդ մասը յատկացուած է կնքուելիք զինաթափութեան դաշինքին գործադրութիւնը ապահովելու եղանակին՝ մնայուն յանձնախումբի մը միջոցաւ:

Այս գլխաւոր կէտերուն մասին է որ պատուիրակները պիտի հրաւիրուին քուէարկել այսօր:

Իր տեղեկագրին վերջին մասին մէջ, Պ. Պէնէշ կ'անդրադառնայ խորհրդաժողովին ապագայ աշխատանքներուն: Ժողովի յետաձգման ընթացքին, դիւանը պիտի աշխատի եւ կէտ առ կէտ պիտի ճշդէ բանաձեւի մէջ ընդունուած սկզբունքներու վերաբերեալ որոշումները:

Վերջաւորութեան, Պ. Պէնէշ կ'առաջարկէ չորս ամիս եւս երկարաձգել անցեալ տարի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին կողմէ քուէարկուած զինադուլը որ կը վերջանայ նոյեմբերին:

Պէնէշի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, խորհրդային պատուիրակը փորձեց ընդունիլ տալ ժողովին որ պատուիրակութիւնները իրաւունք ունենան կրկին վիճաբանելու տեղեկագրի ամէն մէկ կէտին շուրջ. ինչ որ մերժուեցաւ նախագահին կտրուկ ընդդիմութեան շնորհիւ:

Ստորեւ Պէնէշի նախագծին կարեւոր կէտերը՝ որոնց մասին համաձայնութիւն գոյացուցած են հինգ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները:

Ընդունուած առաջին սկզբունքն է որակական զինաթափու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՏԱՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Ծերակոյտին մէջ, բնիկ գործաւորներու պաշտպանութեան հարցի վիճաբանութեան ընթացքին, Ծերակոյտի յատուկ յանձնախումբին տեղեկաբերը խօսեցաւ ճառ մը, որմէ քաղուածաբար կը ներկայացնենք կարեւոր մասերը․

— Ջանացի գիտնալ թէ Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս, ի՞նչ կարեւորութեամբ կը ներկայանայ անգործութիւնը եւ յետոյ աշխատեցայ ճշդել մեր երկրին մէջ աշխատող օտար գործաւորներու թիւը: Առանց գիտելու բացարձակ գնահատումներու, կարելի է հաստատել թէ մեր աշխատաւորութեան վիճակը այնքան ծանր է որ անմիջական պաշտպանութեան միջոցներ կը պահանջէ եւ թէեւ անցեալ տարուան սկիզբէն ի վեր, 350,000 օտար գործաւորներ Ֆրանսայէն մեկնած են, սակայն պէտք է գրաւլինք նուազեցնելու այն մրցակցութիւնը, զոր կրնան ի գործ դնել մնացող կամ մտնել ուզող օտար գործաւորները՝ մեր ազգակիցներուն հանդէպ:

Գետինը որուն վրայ կը շարժինք այսօր, սահմանափակ է․ այսինքն՝ անգործութեան հարցին չենք մօտենար ամբողջովին, փնտռելով անոր պատճառները, քննելով թէ ի՞նչ չափով երեւան եկած ու աճած է ապագային հետեւանքով, ուսումնասիրելով բոլոր դարմանները որոնք պէտք են կռուելու համար չարիքին դէմ:

Պարզապէս կ'աշխատինք առաջքն առնելու որ Ֆրանսայի մէջ գտնուող օտար աշխատաւորներու թիւը անգործութեան պատճառ մը չըլլայ ֆրանսացի գործաւորներուն համար: Մեր առաջարկած օրինագծին նպատակն ուրեմն յստակօրէն սահմանուած է: Ան կը ձգտի յարմար միջոցներով ապահովել որ օտար գործաւորներու ներկայութիւնը կամ մուտքը Ֆրանսայի մէջ, չկարենայ մեր գործաւորներուն ձեռքէն առնել աշխատանքը, որուն պէտք ունին իրենց երկրին մէջ՝ բոլոր միւսներէն առաջ:

Ի՞նչ միջոցներով պիտի հասնինք այս արդիւնքին:

Նախ թիւը կը սահմանափակենք այն օտարներուն որոնք պիտի կրնան ընդունիլ կարգ մը հաստատութեանց մէջ: Ցետոյ, առանց նորութիւն մտցնելու, այլ միայն, օրէնքով մը նուիրագործելով նախընթաց հրամանագիրը, կառավարութեան միջոց կուտանք արգիլելու որ օտար գործաւորներու թիւը չափազանց համեմատութիւններ չառնէ մեր երկրին մէջ:

Գալով գործի սահմանափակման, հանրային, համայնական եւ նահանգային շուկաներուն մէջ՝ յանձնառութեանց տետրակը պարտադրաբար պիտի ճշդէ գործածուելիք օտար աշխատաւորներու թիւը:

Մենաշնորհով ձգուած հանրային սպասարկութեանց մէջ, — երկաթուղի եւ առ հասարակ փոխադրական միջոցները — աւելի խիստ ենք եւ մենք իսկ կը նշանակենք օտար գործաւորներու առաւելագոյն թիւը: Այդ հաստատութեանց մէջ՝ անոնց թիւը չպիտի անցնի 5 %ը: Ինչո՞ւ այս խիստ սահմանափակումը: Որովհետեւ մեզի կը թուի որ այս հաստատութեանց կողմէ տրուած բոլոր գործերը կրնան կատարուիլ Ֆրանսացիներու կողմէ, առանց որ պէտք ըլլայ օտար գործաւորներու դիմելու, եւ մանաւանդ որ մեր երկաթուղիները եւ փոխադրութիւնները կը շահագրգռեն նախ մեր ազգային պաշտպանութիւնը եւ յետոյ՝ հանրային կարգապահութիւնը եւ միանգամայն խոհեմութիւնն ու արդարութիւնը կը պահանջեն այդ գործերը վերապահել Ֆրանսացիներուն:

Գալով անհատական, ճարտարարուեստական թէ առեւտրական ձեռնարկներուն, — չենք խօսիր երկրագործական ձեռնարկներուն վրայ, որոնք պէտք է անջատ մնան առաջիններէն եւ պահեն իրենց յատուկ գոյավիճակը — կը դիմենք հրամանագրերու, որոնք համաձայն պարագաներուն, արհեստներուն եւ շրջաններուն, պիտի կրնան սահմանել օտարականներու վերապահուած համեմատութիւնը: Այս կերպով կը պահպանենք մեր առաջարկին անհրաժեշտ առաձգականութիւնը:

Այսպէս սահմանափակելէ յետոյ թիւը այն օտարականներուն՝ որոնք պիտի կրնան աշխատանք ստանալ, կը գրաւլինք սահմանափակելով անոնց թիւը, որոնք պիտի կրնան Ֆրանսա մտնել կամ հոս մնալ: Անկից վերջ՝ օտարականները չպիտի կրնան Ֆրանսա մտնել եւ հոս մնալ առանց նախապարական մասնաւոր արտօնութեան, որ պիտի տրուի տեղւոյն հանրային սպասարկութեանց հետ խորհրդակցութենէ յետոյ:

Եղերական դէպք մը որ Ֆրանսան սուգի մատնեց, վերջերս տուն տուաւ արդէն հրամանագրի մը, որ թոյլ կուտայ եւ առնել իրենց տրուած արտօնութիւնը՝ եթէ անարժան նկատուին եւ բաւարար երաշխիք չներկայացնեն եկուորները:

Ահա, արագօրէն ամփոփուած մեր առաջարկը: Աւելցնելիք բան մը չպիտի ունենայի, եթէ պէտք չզգայի բացատրութիւն տալու կարգ մը փոփոխութեանց վրայ, որոնք Երեսփ․ Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին՝ օրէնքին մէջ մտցուած են:

Նախ, փոխանակ յանձնառութեանց տետրակին ձգելու որ ճշդէ պետութեան, նահանգներու, համայնքներու եւ հանրային սպասարկութեանց ձեռնարկներուն մէջ աշխատող օտարականներու թիւը, Երեսփ․Ժողովը ինքն իսկ, ճշդած էր 10 %ի միօրինակ համեմատութիւն մը:

Հակիրճ կերպով ցոյց կուտամ երկու պատճառները, որոնք թոյլ չտուին որ ընդունինք այս առաջարկը:

Նախ, մեզի թուեցաւ որ կարգ մը ձեռնարկներու մէջ, այս 10 %ի համեմատութիւնը արդէն չէ գործադրուած, այնպէս որ օրէնքն այն ատեն՝ պիտի դառնար մեր ազգակիցներուն դէմ, քանի որ գործատէրերը ստիպուած պիտի ըլլային օտար գործաւորներու թիւը աւելցնելու՝ մինչեւ որ օրէնքով նշանակուած համեմատութիւնը գտնէին:

Միւս կողմէ, մտածեցինք թէ նկատի առնելով ծայրայեղ զանազանութիւնը՝ որով օտար գործաւորները տեղ կը բռնեն մեր ճարտարարուեստներուն մէջ, անոնք ենթարկել միօրինակ կանոններու, պիտի նշանակէր կարեւոր պարագներ բանալ անոնցմէ շատերուն մէջ, եւ կարգ մը ձեռնարկներ նետել ծանր դժուարութեանց մէջ:

Օտար գործաւորներու բաշխումը չափազանց կը տարբերի համաձայն գործերու տեսակին:

Օրինակ, բացայայտ է որ հանքերուն մէջ, կարգ մը աշխատանքներու համար, դժուարութիւն կը կրենք բաւարար թիւով ֆրանսացի աշխատաւորներ գտնելու․ կարգ մը գործերու համար, օտար աշխատաւորներու թիւը կը հասնի 70, 80, 90 %ի, ֆրանսացի աշխատաւորներու պակասին հետեւանքով:

Եթէ բաղդատենք օտար գործաւորներու պէտքը՝ համաձայն երկրագործական կամ ճարտարարուեստական պահանջներու, ուշագրաւ տարբերութիւններ կը հանդիպինք: Մինչեւ, օրինակի համար, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, 350,000 օտարականներ պակսած են ճարտարարուեստութեան մէջ, ընդհակառակն, կը տեսնենք որ երկրագործական աշխատաւորներուն թիւը զգալի կերպով մնացած է կայուն, հազիւ 10,000 հոգիի նուազումով մը:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, հակառակ փորձութեան ճիգերուն, գործադրուած մեկնող ֆրանսացի գործաւորներու դէպ ի հող վերադարձը չի կատարուիր բաղձալի թափով եւ սակայն ճիշդ է ըսել թէ երկրագործութիւնը բազուկի պակաս կը տառապի եւ պէտք ունի դուրս երթալ փնտռելու օգնութիւնը եւ օժանդակութիւնը զոր չի կրնար գտնել տեղին վրայ:

Ուրիշ փոփոխութիւն մը որ մտած էր օրէնքի առաջին բնագրին մէջ, մենաշնորհեալ հանրային սպասարկութեանց հաշւոյն գործող մասնաւոր ձեռնարկութիւններու մէջ աշխատող օտարականներու առաւելագոյն թիւը կը ճշդէր 5 %:

Կը մնայ երրորդ կէտ մը, որ մեզ կը բաժնէ Երեսփ․ Ժողովէն:

Երեսփ․ Ժողովը չափազանց վեհանձնութեամբ, ուզած է ստեղծել հինգ դասակարգ առանձնաշնորհեալ օտարականներ, որոնց համար նախապարական արտօնութիւնը խրատւինք մը պիտի ըլլայ: Անոնք պիտի կրնան կառավարութեան պարտադրել իրենց Ֆրանսա մուտքը կամ հոս բնակութիւնը:

Նախ, այն օտարականները՝ որոնք իրենց հպատակութիւնը պահած կամ վերստացած Ֆրանսուհիներու հետ են ամուսնացած:

Իրօք, ատոնք պիտի օգտուին այն շնորհներէն զոր կը վայելեն օրէնքով: Յանձնախումբին եւ կառավարութեան մտադրութիւնն էր փաստման տեսակէտէն՝ առանձնաշնորհեալ նկատել այս եւ միւս լայն դասակարգերը․ սակայն մենք չուզեցինք․ առով բացարձակ իրաւունք մը տուած կ'ըլլանք կարգ մը օտարականներու, որոնք, որ եւ է պարագայի մէջ՝ պիտի կրնան արգելք հանդիսանալ օրէնքին:

Կը փափաքինք որ անոնք ուրիշ օտարականներէ յետոյ փարուին երկրէն, եթէ անոնց մեկնումը անհրաժեշտ է: Բայց չենք կրնար ընդունիլ որ անոնք իրենց բնակութիւնը պարտադրեն Ֆրանսայի, եթէ առով պիտի վնասեն մեր ազգային աշխատաւորներուն:

Երկրորդ դասակարգին մէջ կը գտնենք դաշնակից բանակներու նախկին պատերազմիկները:

Անշուշտ, չենք մոռնար մատուցուած ծառայութիւնները եւ միշտ մեր մտքին մէջ պիտի ունենանք շատ սիրելի կապերուն յիշատակը, որ մեզ կը կապէ այս զէնքի եղբայրներուն:

Բայց, պէտք չէ մոռնանք եւ իրենք իսկ չեն կրնար անտեսել այն անհրաժեշտութիւնները որ մեզ կը ստիպեն ապահովելու մեր Ֆրանսացի գործաւորներուն հացը: Մեզմէ աշխատանք ուզելու համար, իրենց պատերազմի մասնակցութիւնը օգտուիլ ուզող դաշնակից մարտիկները այնքա՞ն շատ են, որ եթէ անոնց թոյլ տայինք մնալ մեր աշխատանոցներուն վրայ, մեր քուէարկելիք օրէնքը պիտի կորսնցնէր իր ազդեցութիւնը:

Ցետոյ կուգան քաղաքական աքսորեալները: Իրօք, եթէ Երեսփ․ Ժողովը պարզապէս ըսած ըլլար թէ ամէն անգամ որ քաղաքական դատապարտեալ օտարական մը մեր երկիրը դար իրողութիւնը պահելու, ի զուր չէ որ կոչ բրած պիտի ըլլար ապաստանի իրաւունքին, զոր Ֆրանսա միշտ յարգած է: Այդ պարագային, պիտի գտնըուէինք որոշման մը հանդէպ, որ պիտի կրնար գործադրուիլ, յատուկ կացութեան մը, հայթայթուած փաստէ մը առջեւ պիտի գտնուէինք: Այս տեսակ հարուածի մը ենթականերու թիւը բաւական սահմանափակ պիտի ըլլար: Բայց Երեսփ․ Ժողովին պէտ գործածել «քաղաքական տարագիր» բացատրութիւնը՝ սահմանելու համար մեր երկրին մէջ՝ առանձնաշնորհեալ օտարականներու դասակարգ մը, պիտի նշանակէր մտնել կամայականութեան մէջ եւ ստիպել ինքզինքնիս որ դժգոհութիւններն ընդունինք բոլոր անոնց, որոնք իրենց կառավարութեան հետ տարակարծութիւններ մէջ ըլլալով, պիտի գան ապաստանութիւն խնդրելու եւ առով վնասելու մեր ազգակիցներուն:

Ֆրանսա, պիտի գիտնայ մնալ ազատութեան եւ մարդասիրական ապաստանութեան երկիրը: Պիտի գիտնայ վեհանձն գտնուիլ, բայց չենք ուզեր որ մեզի պարտադրեն Ֆրանսա մուտքը կամ այնտեղ բնակութիւնը օտար աշխատաւորներու, որոնք պիտի գան աւելցնելու մեր բանուորական օջախներու թշուառութիւնը:

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մակեդոնական դատը կը ղեկավարուի երկու մեծ կազմակերպութիւններէ— մին՝ լեգալ, միւսը՝ գաղտնի։

Ապրիլի առաջին կիսուն տեղի ունեցած է Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխական կազմակերպութեան գաղտնի քոնկրէն. յայտնի չէ թէ ուրտեղ, բայց շատ հաւանական է որ գումարուած ըլլայ մակեդոնական հողամասի վրայ։

Այս ուժեղ կազմակերպութիւնը Մակեդոնիոյ բոլոր մասերուն մէջ ունի իր գաղտնի մասնաճիւղերը՝ նըւիրուած զուտ յեղափոխական գործունէութեան, մասնաւորապէս ընդդէմ Եուկօսլաւ պետութեան, որ ամէն միջոցի կը դիմէ սերպականացնելու համար իր լուծին տակ գտնուող պուլկար տարրերը։

Մակեդոնական Ներքին Յեղափոխական կազմակերպութիւնը լոյս կ'ընծայէ իր ամսօրեայ յեղափոխական օրկանը Ազատութիւն կամ մահ, որուն տարածումը արգիլուած է նաեւ Պուլկարիոյ մէջ։

Այդ թերթը իր մայիս 1ի թիւով հրատարակած է կազմակերպութեան Տրդ քոնկրէին յայտարարագիրը, ուր սեղմ կերպով կը գծուի կազմակերպութեան ներքին - կուսակցական եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Համաձայն մակեդոնական վերոյիշեալ պաշտօնաթերթին, ժողովը գումարուած է շատ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ եւ բոլորն ալ տոգորուած են եղեր ներքին վէճերը հարթելու փափաքով։ Այս տրամադրութեան իբրեւ հետեւանք եւ ապացոյց քոնկրէն որոշած է ընդհանուր ներում տալ։

Բոլորին յայտնի է, որ Թոտոր Ալէքսանտրովի սպանութենէն յետոյ, Իվան Միխայլովի վճռով (իբրեւ պետը ներքին կազմակերպութեան) Սօֆիայի մէջ քանի մը տարի առաջ սպաննուեցաւ զօրավար Փրօթօկէրով, մեղադրուելով իբրեւ հեղինակը Թոտոր Ալէքսանտրովի սպանութեան։

Այդ թուականէն ի վեր մակեդոնական կազմակերպութիւնը երկու անհաւասար մասի բաժնուած մահացու կռիւ կը մղեն իրարու դէմ, որմէ չարաչար կերպով կը վնասեն Փրօթօկէրովի կողմնակիցները, որովհետեւ ամէն տեսակէտով տկար են բաղդատմամբ հակառակորդ կողմին։

Այս պայքարի ընթացքին ինկան բազմաթիւ մտաւորականներ եւ մարտական ուժեր։ Այժմ Իվան Միխայլովի թեւը որ իր ձեռքը ունի կազմակերպութեան ղեկը, իր Տրդ համագումարին մէջ որոշած է ընդհանուր ներում տալ բոլոր այն մակեդոնացիներուն, որոնք յանցաւոր են հանդէպ կուսակցութեան։ Համագումարը այս որոշումը տուած է ցոյց տալու համար վերջին անգամ մը եւս իր համերաշխասիրութիւնը եւ հնարաւորութիւն ստեղծելու միացեալ պայքարի մը ընդդէմ արտաքին թշնամիին։

Համաձայն ընդհ. ներումի բանաձեւին, ներումէն կ'օգտուին անոնք որ, այս որոշման «Մահ կամ Ազատութիւն» թերթին մէջ հրատարակուելէն մինչեւ մէկ ամիս, կը դիմեն կազմակերպութեան, յայտնելով թէ իրենք կտրած են կապը իրենց անցեալին հետ եւ թէ որեւէ կերպով յետ այսու չպիտի արգելք հանդիսանան Մակեդոնիոյ ազատագրական շարժման։ Անոնք որ ապագային ալ կը շարունակեն իրենց հակազգային եւ հակայեղափոխական ընթացքը, քոնկրէն զանոնք կը յայտարարէ ժողովուրդի թշնամիներ եւ կը գործադրէ անոնց նկատմամբ կազմակերպութեան օրէնքները։

Ընդհ. ներումի որոշումը պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուեցաւ Մայիս 1ին, եւ այդ պայմանաժամը լրացած է արդէն Յունիս 1ին։

Երբ նկատի առնենք թէ ընդհ. ներումի որոշման հրատարակումէն յետոյ էր որ Սօֆիայի մէջ սպաննուեցաւ Մակեդ. Եղբայրակցութեանց Ազգային Կոմիտէին նախագահը՝ Տիմիթրի Միխայլով — զոր պէտք չէ շփոթել գաղտնի կազմակերպութեան երիտասարդ պետին Իվան Միխայլովի հետ — ստիպուած ենք լաւատես չըլլալ ընդհանուր ներումի արդիւնքներուն մասին. անիկա շատ շատ կրնայ մասնակի օգուտ մը ունենալ, անկէ թերեւս օգտուին որոշ անհատներ և ճակատ փոխեն, կամ չէզոքանան, բայց հաւանական չէ որ հակառակորդ խմբակը կամովին զինաթափ ըլլայ։

Աւելորդ չէ ըսել թէ ատոնք ունին իրենց գաղտնի ամսաթերթը «Ռէվօլուցիօնայիաթ» (Յեղափոխական)։

Մակեդոնական համագումարի յայտարարագիրը՝ դատապարտելով դաշնագրութիւնները, որոնք տուած են ժողովուրդներու ազատութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքը, դատապարտելով՝ մասնաւորապէս Նէօյիի հաշտութեան դաշնագիրը, որով բաժան բաժան կ'ըլլայ Մակեդոնիան, քոնկրէն կը յայտարարէ թէ, պիտի շարունակէ պայքարը Մակեդոնիոյ ազատութեան եւ քաղաքական ինքնավարութեան համար, որուն միջոցաւ միայն կրնան ծուիլ խաղաղ զարգացման պայմաններ Պալքանեան ժողովուրդներու համար։

Իր պայքարին մէջ մակեդոնական կազմակերպութիւնը իր յոյսը կը դնէ Մակեդոնիոյ բնակչութեան վրայ անխտիր, ինչպէս նաեւ Մակեդոնիոյ ազդեցութեան եւ պետութիւններուն կամ անհատներուն՝ որոնք տոգորուած են ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքով եւ Պալքանեան թերակղզիի մէջ հաստատուն խաղաղութիւն ստեղծելու անկեղծ բաղձանքով։

«Մակեդոնիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ստրկութեան դէմ քոնկրէն յայտարարէ թէ, մակեդ. ներքին յեղ. կազմակերպութիւնը պիտի շարունակէ ի գործ դնել պայքարի միջոցները, որոնք ի գործ դրած է անցեալին մէջ»։

Միւս կողմէ համագումարը կը հաստատէ, թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ կատարուած դիմումները, մակեդոնական լեգալ կազմակերպութեանց, Մակեդոնիոյ հալածուած կղերականութեան քաղաքացիներու պաշտօնական թերթիններուն կողմէ մնացեր են ապարդիւն։

Ներքին կազմակերպութիւնը առաջնոյն շարունակելով պայքարը եւ յոյս խնայողութեանց յառաջիկային ծագելիք միջազգային բարդութիւններու ամբողջ տասխանատուութիւնը կը նետէ վրայէն։

«Համագումարը կ'ողջունէ խորվաթական յեղափոխական եղբայրական կազմակերպութիւնը եւ ամբողջ խորուած ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ Պալքանեան Թերակղզիի այն ճնշուած ժողովուրդները, որոնք կազմակերպուած են վերացնելու համար դաշնագրային անարդարութիւնը եւ ձեռք բերելու ազատ եւ ինքնավար քաղաքական կեանքը»։

✕ Ինչպէս յայտնի է ատենէ ի վեր զանազան խորհրդակցութիւններու խորհրդաժողովներ կը գումարուին ի գլուխ բերելու համար Պալքանեան Դաշնակցութեան գաղափարը, որ քաղաքական ջանքերու կողմէ կը նկատուի Պալքաններու խաղաղեցման ազդու միջոցը։

Ցարդ Պալքանեան պետութիւններու միջեւ կատարուած պաշտօնական թէ անպաշտօն բանակցութիւններու ու խորհրդակցութիւններու որոշ դրական հետեւանք չեն ունեցեր։ Մակեդոնական քոնկրէն ոչ մէկ յոռետես է այդ բանակցութիւններ...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս երեք անհաւասար մասերու բաժնուած Հայաստանի մասերէն իւրաքանչիւրը կոչուած է *Թրքահայաստան*(*), *Ռուսահայաստան* եւ *Պարսկահայաստան*, տիրող պետութեան անունով:

Սակայն այս բաժանումէն առաջ, Հայեր Կիլիկիա գաղթելով՝ բնիկ յոյներու իրենց հպատակեցուցած եւ Ռուբէն Ա․ի առաջնորդութեամբ 1081ին հոն հիմնած են հայկական անկախութիւն, որ տեւած է մինչեւ 1375:

Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ անկախութիւնները վերջ գտնելէն յետոյ Հայեր անկախ Հայաստան չեն ունեցած մինչեւ 1918 թուականը: Բայց Մեծ–Պատերազմի (1914–1918) վերջաւորութեան մօտ՝ 1918 մայիս 28ին Ռուսահայաստանի մէկ մասը ազատագրուելով՝ 12,000 քառակուսի քիլոմէթր տարածութեան վրայ կազմուեցաւ արդի Հայաստանը եւ ունեցաւ իր հանրապետական հայ կառավարութիւնը, որ 1920ին փոխուեցաւ:

Սոյն փոքրիկ Հայաստանի վրայ նոր հողերու յաւելումով՝ իր տարածութիւնը հասաւ մօտաւորապէս 30,000 քառակուսի քիլոմէթրի:

Եւ թէեւ կառավարութեան փոփոխութենէն առաջ Սեւրի (Ֆրանսա) դաշնագրով Թրքահայաստանէն Կարինը, Վանը եւ Բաղէշը տրուեցան Հայերու, բայց Թուրքեր յանձնած չ'ըլլալով այդ նահանգները Հայերուն, ցարդ կը մնան իրենց գրաւման տակ:

Ներկայ գիրքով նախ պիտի ծանօթանանք *Պատմական Հայաստանին*, մէջն ըլլալով 1918էն առաջ եղող Ռուսահայաստանը, որ տակաւին չէր ազատագրուած, ապա Կիլիկիոյ եւ ամէնէն վերջ ներկայ Հայաստանին:

Ա․ ՏԵՂԸ. — *Հայաստան կը գտնուի արեւելեան երկայնութեան*(*) 36–45 եւ հիւսիսային լայնութեան 36–42աստիճաններուն միջեւ կամ ուրիշ խօսքով՝ կ'իյնայ Սեւ, Միջերկրական եւ Կասպից ծովերու միջեւ եւ կը կազմէ Ասիոյ արեւմտեան մասը:

ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆ. — *Հայաստանի երկայնութիւնն է՝ արեւելքէն արեւմուտք 1000 քիլոմէթրէն աւելի, իսկ լայնութիւնը՝ հիւսիսէն հարաւ շուրջ 500 քիլոմէթր: Տարածութիւնն է 250 հազար քառակուսի քիլոմէթր*(*):

Բ․ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ. — *Հայաստան Ասիայէն 175 անգամ փոքր է, Ամերիկայէն՝ 171 անգամ, Եւրոպայէն՝ 40, Ափրիկէէն՝ 121,8, իսկ Աւստրալիայէն 36 անգամ: Իսկ Պելճիքայէն 8 անգամ մեծ է:*

Գ․ ՍԱՀՄԱՆ. — *Հայաստանի սահմաններն են․ հիւսիսէն՝ Սեւ ծով եւ Վրաստան, հարաւէն՝ Պարսկաստան, Միջագետք, Սուրիա եւ Միջերկրական ծով, արեւելքէն՝ Պարսկաստան եւ Կասպից ծով, արեւմուտքէն՝ Փոքր Ասիա եւ Միջերկրական ծով:*

Դ․ ԴԻՐՔ. — *Հայաստան լեռնոտ երկիր մը ըլլալով եւ գտնուելով միանգամայն Սեւ, Կասպից եւ Միջերկրական ծովերուն միջեւ, կազմած է տեսակ մը լեռնակղզի (*) ծովին մակերեսէն 3–8000 ոտք բարձրութեամբ: Այս կեդրոնական բարձրութիւնը կ'իջնէ աստիճանաբար, քանի սահմանածայրերուն մօտենանք: Կը տեսնենք թէ՝ Հայաստան լեռնադաշտ մըն է, զոր Եւրոպացիներ կը կոչեն* Հայկական բարձրաւանդակ (**):

Ե․ ՀՈՂԻՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆԸ. — *Հայաստան նշանաւոր է իր հողին բարձրութեան անկանոնութեամբը: շատ փոխուած ու տակնուվրայ եղած է իր յաճախադէպ երկրաշարժերէն եւ հրաբխային պոռթկումներէն: Անոնց մէջ նշանաւոր են Արարատեան պոռթկումները, որոնց հետքերը կը վկայեն հրաբխային լճերէն Վանայ ծով եւ Գեղամայ լիճ:*

Զ․ ԼԵՌՆԵՐ. — *Հայաստանի կեդրոնական* *առաւելագոյն լեռներն են․ ձիւնապատ* Արարատ (*) *կամ* Մասիս, *որ երկու գագաթ ունի,* Մեծ–Մասիս *եւ* Փոքր Մասիս:

ՑՈՎՀ․ ՊԱՊԱԶԵԱՆ

(Շար․)

(*) *Ոմանք «Տաճկահայաստան» կ'անուանեն այս մասը, «Թուրքիա» անունին համանիշ տալով «Տաճկաստան» անունը, ինչ որ ճիշդ չէ: Ոմանք ալ «Թուրքիա» անունին տեղ կը գործածեն Թրքաստան կամ Թուրքաստան, որ բոլորովին սխալ է․ որովհետեւ* Թուրքաստան *անունով ուրիշ երկիր մը գոյութիւն ունի Ասիոյ մէջ՝ Կասպից ծովին արեւելեան կողմը եւ կը պատկանի Ռուսիոյ:*

(*) Այս հաշիւը կը պատկանի բուն Հայաստանի կամ Մեծ–Հայքի, երբ Կիլիկիա եւ Փոքր–Հայքն ալ միասին առնենք, այն ատեն պիտի ըսենք թէ՝ Հայաստան կը գտնուի արեւելեան երկայնութեան 32–45 աստիճաններուն միջեւ, անշուշտ Փարիզի միջօրէականէն հաշուելով:

(*) Հայաստան ընդարձակուած է Նախքան գրիստոս Բ․ դարուն: Իսկ մէկ դար յետոյ Մեծն Տիգրան Բ․ի օրով աւելի ընդարձակուեցաւ, բայց կարճ ժամանակի մը համար:

(*) Քառլ Ռիթթէր գերման երկրաբանը այսպէս կոչած է Հայաստանի բարձրաւանդակը: Լեռնակղզի (**Berg - insel** = Պէրկ – ինզէլ):

(**) **Plateau arménien** (ֆրանս․), **Armenian plateau** (անգլ․), **Armenische plateau** (գերմ․): Հայաստանի հողը Միջագետքէն սկսեալ մինչեւ Կուր գետ աստիճանաբար կը բարձրանայ ու Սեւ ու Կասպից ծովերուն միջեւ պարսպաձեւ բարձրանալէ յետոյ յանկարծ կանգ կ'առնէ:

(*) Հայ անունը Մասիս է, որ բարպատեան նահանգին մէջ գտնուելուն համար օտարներէն կոչուած Արարատ լեռ, որ կը նշանակէ Արարատեան նահանգի լեռը: Արարատ անունը բուն դաշտին անունն է, վերջը շրջակայ գաւառներուն միացումով կազմեց Հայաստանի տասնեւ նահանգներէն մին, որուն անունով կոչուեցաւ նաեւ այս լեռը:

մասին, այլ դէմ է նաեւ ներկայիս մէջտեղ նետուած Պալքանեան Դաշնակցութեան մը կազմութեան, որովհետեւ այդ նախաձեռնութիւնը կը նկատէ յաղթական պետութեանց մէկ գործը, վերջնականապէս ամրապնդելու եւ նուիրագործելու համար Պալքաններու գոյավիճակը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Մակեդոնիոյ բաժանման յաւիտենականացումը, ի նպաստ երկու պետութեանց:

Համագումարը Պալքանեան դաշնակցութեան առաջին եւ հիմնական պայման կը նկատէ, բաժան բաժան եղած Մակեդոնիայէն կազմուիլը ազատ եւ ինքնավար պետութեան մը:

× Մակեդոնական դաղտնի համագումարը, իր աշխատանքը խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ կատարելէ յետոյ, ընտրած է իր կեդր. կոմիտէն, որ կը բաղկանայ հետեւեալ երեք հոգիներէն՝ Իվան Միխայլով, Վլատիմիր Քուրթէվ, Կէօրկի Նասթէվ:

Նախորդ կեդրոնական կոմիտէի անդամներէն իր աթոռը կը պահէ միայն Իվան Միխայլով, որ դրտագին խօսքերով բաժնուած է կեդր. կոմիտէի իր նախկին երկու ընկերներէն— Իվան Քարաճովէ եւ Ըթրաճիլ Բազվիկօրովէ, որոնք իրենց կարգին խոստացած են նոյն եռանդով աշխատիլ կազմակերպութեան շարքերուն մէջ իբրեւ պարզ զինուոր: Կազմակերպութեան պետը Իվան Միխայլով, յետոյ իր խօսքը ուղղած է համագումարի անդամներուն, յանուն նոր կեդր. կոմիտէի, խոստանալով իրենց լաւագոյնը ընել հայրենիքի ազատութեան եւ երջանկութեան համար:

ԱՐՄԷՆ

(Հայրենիք)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԽԱՐՊԻՆ, 3 Յուլիս.— Երկու օր առաջ տեղս ժամանեց Ֆրանսայի Գաղթային Դրամատան ընդհ. տնօրէնը խումբ մը դրամատէրներու եւ Ռուս-Ասիական Դրամատան լիազօր ներկայացուցիչ Պ. Մասընէ:

Պ. Մասընէի Ծայր. Արեւելք այցելութիւնը կապուած է Մանչու-Գօի ելմտական դրութեան բարելաւման հարցին:

Մամուլին բրած իր յայտարարութիւնէն կարելի է հետեւցնել, որ տրամադրութիւն կայ կառավարութեան փոխատուութիւն ընելու ճափոնի երաշխաւորութեամբ:

Իրեն եղած հարցումին՝ թէ Ռուս եւ Ասիական Դրամատան եւ Արեւելեան Չինատանի ճանապարհի տակախ հաշիւները նոյնպէս մտադի՞ր է վերջնական լուծումի յանգեցնել:

— Ամենատուր եւ կնճռոտ հարցն է այդ, ըսած է Պ. Մասընէ, պէտք է քանի մը օր համբերել, կարեւոր յայտնութիւններ ունիմ ընելու,

Ֆրանսայի Դրամատէրներու ներկայացուցիչը մտադիր է հինգ շաբթէն մինչեւ երկու ամիս մնալ տեղս, իր ուսումնասիրութիւններուն համար:

Հակառակ ցոյց տրուած եռանդին, բարեկարգութիւնները շօշափելի արդիւնք չեն տուած մինչեւ օրս, տակաւին Վլատիվօսթօքի հետ երթեւեկը չէ վերահաստատուած:

Քաղաքին մէջ աւազակութիւնները կը շարունակուին:

Այս տարի ամառանոցի մասին ոչ ոք կը մտածէ նոյն իսկ դէպի Սանկարի գետին միւս ափը, որ արուարձանն է քաղաքին:

× Ազգային կեանքը, նոր թափով ու եռանդով առաջ կ՚երթայ:

Ընդհ. առմամբ, համայնքի ունեւոր դասը, որ եօթ տարիէ ի վեր հեռացած էր, այժմ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ դէպի հասարակական գործերի զարգացումը եւ յառաջդիմութիւնը, զանազան ճակատներու վրայ: Այդ իմաստով կազմուած են քանի մը յանձնաժողովներ, ինչպէս օրինակ՝

1.— Մշակութային որ պիտի ղեկավարէ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող Երգը. Միութիւնը, կազմակերպուած քանի մը տարիէ ի վեր, ունի երեսունէ աւելի անդամներ:

2.— Դպրոցական՝ որուն պաշտօն յանձնուած ուսումնասիրել եւ գործադրելի առաջարկ բերելու հայեցի դաստիարակութիւնը ամուր հիմքերու վրայ դնելու եւ միայուն դպրոց (զէթ տարրական) ունենալու:

3.— Շինարարական՝ որը յանձնառու է եղել, գոյութիւն ունեցող շէնքը ընդարձակել, երեկոյթներու եւ առհասարակ հաւաքոյթներու համապատասխան դահլիճ ունենալ, որովհետեւ մինչեւ այժմ, աղօթատան մէջ կը կատարուէր ամէն կարգի հաւաքոյթներ եւ ֆօքսթրօթ...:

Յետոյ բակին մէջ, մեյմէկական փոքր շէնքեր շինել չքաւոր ընտանիքներու յատկացնելու համար: Այդ պահանջը դժբաղդաբար աստիճանաբար կը շեշտուի: Այս յանձնաժողովը գործնական քայլեր սկըսած է առնել, շնորհիւ եղած նիւթական նուիրատուութեանց:

Պ. Թէոդորոս Տէր Յակոբեան առաջինը եղաւ մայրի շինութիւնը յանձն առնող նախ՝ մէկ չորրորդ մասը եւ ապա Վարդան Աւետիքեանի հետ միասին իրենց հաշուոյն շինել յանձն առած եւ արդէն սկըսուած են շինութեան, որու մասնակցած է աղիւսով Պ. Սաֆուրեան:

Նորընտիր վարչութեան փոխ-նախագահ եւ եկեղեցւոյ աթոռակալ Պ. Սարգիս Գրծիլեան ամսական տասը տոլլով ֆօնտ առաջարկեց աղօթատան վերաշինութեան եւ ընդարձակման համար: Պ. Թ. Տէր Յակոբեան նոյն նպատակին տարեկան երկու հարիւր տոլլ խոստացաւ: Ռաֆայէլ Օվանէսօֆ միանուագ հինգ հարիւր տոլլ տրամադրեց շինարարական յանձնախումբին այս ձեւով մրցումը սկսած է:

ԿԱՍՊ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՓԱԿՈՒՄ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

— :-: —

ՄԻԼԱՆՕ, 16 յուլիս.— Քաղաքիս Մխիթարեան վարժարանը փակեց իր դուռները եւ Հ. Գ. Ղազարեան եւ Հ. Յ. Մարգարեան երկու համակրելի վարդապետներ, մեկնեցան վերջնականապէս Միլանոյէն: Մխիթարեան Միաբանութեան այս ցաւալի որոշումը մինչեւ որոշ աստիճան մը կարելի է բացատրել, բայց չէ կարելի անտեսել այն տխուր հետեւանքները որ պիտի ունենայ մեր գաղութին ազգային կեանքին վրայ:

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը ազդած է նաեւ միաբանութեան հասոյթներուն վրայ, որոնք կախուած են տնտեսական զանազան ձեռնարկներէ, այս պատճառով Մխիթարեան Հայրերը ստիպուած են սահմանափակել իրենց ազգօգուտ գործունէութիւնը: Ըստ ոմանց, կան նաեւ ուրիշ շատ կարեւոր պատճառներ, որ առ այժմ գոնէ մեզի դեռ անծանօթ կը մնան: Մխիթարեան Միաբանութիւնը ազգային հաստատութիւն մըն է, եւ իբր այդ, իր ներկան ու ապագան չէ կարող անտարբեր թողուլ հայ անհատը:

Գալով մեր տեղական կեանքին, կըկին ժողովներու ու հաւաքոյթներու համար, որոնք ունէին իրենց անժխտելի օգտակարութիւնը, պէտք է սրճարաններու ճամբան բռնել: Ի՞նչ ըսել Հայոց Ուսանողական Միութեան գրադարանին մասին որ դատապարտուած է փճանալու:

×

Սիրելի Հայր Ղազիկեանը անշուք ու հապճեպով թաղուեցաւ Փատովա: Կը կարծենք որ պարզ մահազդ մը կարելի էր ղրկել իր անթիւ աշակերտներուն, որոնցմէ շատերը պիտի փափաքէին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանել սիրելի վարդապետին:

×

Միլանոյի Համալսարանի Տեսչութեան կողմէ հրատարակուած տարեկան տեղեկագրէն կ՚իմանանք որ Համալսարանը յաճախած օտար ուսանողներուն մէջ, թիւով Հայաստանը առաջին տեղը կը գրաւէ: Ապացոյց մը եւս որ Հայերը միայն վաճառականներ չեն:

Մեր առած տեղեկութիւններուն համաձայն հայ ուսանողութեան մեծամասնութիւնը, շատ փայլուն կերպով կրցած է անցընել տարեկան քննութիւնները:

×

Այս վերջին ամսուան ընթացքին երեք հանդիսութիւններ տեղի ունեցան, երեք զանազան մարմիններու կողմէ: Դպրոցասէրի յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ, Համազգային ընկերութեան համար, ինչպէս նաեւ հիւանդ երիտասարդի մը համար: Գաղութին անդամներուն մեծամասնութիւնը մասնակցած է փոքր գումարներով բոլոր հանդիսութիւններուն:

Բնական կուգայ այստեղ հարցնել թէ ի՞նչ կ՚ընէ մեր Ազգային մարմինը:

Բախտը ունինք, այնպիսի երկիր մը ապրելու, որ կարգապահութիւնն ու կազմակերպութիւնը ամէն օր հրաշքներ կը գործեն: Ինչո՞ւ միայն մենք կը շարունակենք կոյր մնալ:

Ռ. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ամավերջի հանդէս

ՎԻԷՆ, 16 յուլիս.—Վիէնի Փօն Թ՚էվէքի շրջանին մէջ, Ազգային Միութեան հովանաւորութեան տակ գտնուած դպրոցին ամավերջի մանկական հանդէսը տեղի ունեցաւ 14 յուլիս հինգշաբթի օր կէս օրէն վերջ ժամը 2,30ին, դպրոցին սրահին մէջ: (Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբ):

Հանդէսը սկսաւ ճիշդ ժամանակին, «Մեր Հայրենիք»ով, աշակերտ – աշակերտուհիներէ կազմուած երգչախումբին կողմէ, եւ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ հանդիսականներու կողմէ:

Յայտագիրը շատ ճոխ էր եւ կը բաղկանար չորս մասերէ: Առաջին մասը կը պարունակէր, միայն արտասանութիւններ եւ խմբերգներ: Երգչախումբին կողմէ երգուեցաւ հետեւեալ երգերը «Անձրեւն եկաւ», «Ջուր ու գալիս», «Ծաղկունք բերելով», «Լուսն ամպերը» եւ «Մայր Արաքսի»ն: Արտասանեցին փոքրիկներ՝ Ռ. Բլթոյեան, Մ. Ասլանեան, Ա. Նաճարեան, Լիլի Մուրատեան, Կ. Սարգիսեան, Գ. Պարոնեան, Փ. Թերզեան, Վ. Նալպանտեան, Ա. Գալայճեան: Մասնաւորապէս յաջող էին իրենց արտասանութիւններուն մէջ այս վերջին երկուքը եւ Սարգիսեան: Արտասանութիւնները ամբողջութեամբ առնըուած էին «Արփի»էն — մանկական թերթերէն — եւ «Լուսաբեր»ներէն:

Երկրորդ մասն էր, «Փոքրիկ Խանութպանը» (պատկեր մը) առնուած նոյնպէս «Լուսաբեր»էն, զոր խաղացին երկու փոքրիկներ, Ֆ. Էլպէկեան (Մամիկ), Լ. Մուրատեան (Թոռնիկ): Չնայած իրենց տարիքին երկուքն ալ 6—7 տարեկան, շատ յաջող էին:

Երրորդ մասն էր, Օր. Ս. Մնացականի «Սարեմ թագաւոր» մանկական կատակերգութիւնը չորս փոքրիկ գործողութիւններով, զոր ներկայացուցին 12—13 տարեկան հինգ փոքրիկներ: Վ. Նալպանտեան (Թագուհի), Գ. Պարոնեան (Թագաւոր), Ա. Գալայճեան (վաշէ Թագ. Թիկնապահ), Փ. Թերզեան (աղքատ կինը), Կ. Զարգարեան (աղքատ այրը). բոլորն ալ յաջող խաղացին, բայց ամէնէն համարձակն էին այս վերջին երկուքը, աղքատ «այր եւ կին»ի խաղացողները, զարմանք պատճառեցին եւ կուշտ ու կուռ խնդացուցին հանդիսականները:

Չորրորդ եւ ամենավերջին մասն էր «Դէպ ի Արքայութիւն» մանկական տրամ – օփերէթը երեք արար եւ մէկ պատկեր զոր իրենց ուսուցիչ ընկ. Արամ Գասօնէն պատրաստած էր:

Սոյն տրամ – օփերէթը, զոր խաղացին վեց փոքրիկներ՝ Մ. Պարոնեան (Հելինէ), Փ. Թերզեան (աղքատ այրի մը մէկ երեխայով), Լիլի Մուրատեան (բարի մամիկ մը), Շ. Պէյլէրեան (Հելինէի խորթ մայրը), Գ. Պարոնեան (անտառապահ), Մ. Ասլանեան (անտառապահին կինը) եւ վեց հրեշտակներ կամ հոգիներ: Հանդէսին ամենագեղեցիկ եւ տպաւորիչ մասն էր սոյն տրամ – օփերէթը: Բոլոր դերակատարներն ալ յաջող կերպով տարին իրենց բաժինը: Փ. Թերզեան եւ Մ. Պարոնեան, առաջինը իր «աղքատ այրի» դերին մէջ, կատարեալ մօր մը ապրումները ունեցաւ, ապշեցնելով ներկայ հասարակութիւնը: Իսկ վերջինը «Հելինէ» դերին մէջ այնքա՜ն բնական էր իր խաղը:

Հրեշտակներու կամ հոգիներու դերերը կատարեցին, ուրիշ վեց փոքրիկ աղջիկներ, յարմար ճերմակ հագուստներով եւ իւրաքանչիւրին ձեռքը մէկմէկ մոմերով: Այս վերջիններուն բաժինն էր միայն երգել մեղմ կերպով: Կատարելապէս ներդաշնակութեամբ երգեցին: Հանդիսականները շատ զգացուած եւ գոհ մնալով բուռն կերպով ծափահարեցին փոքրիկ դերակատարները:

Մեր մանուկները մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց կուտան, շնորհիւ իրենց ուսուցիչ ընկ. Ա. Գասօնէի անխոնջ ջանքերուն: Հանդէսի երրորդ մասը լրանալէն վերջ, դպրոցը հովանաւորող մարմնի կողմէ Պ. Յ. Մկրեան քանի մը քաջալերական խօսքեր ընելէ վերջ, կարդաց աշակերտներու ուսման աստիճանի վիճակացոյցը:

Ժամը ճիշդ 5,30ին հանդէսը վերջացաւ եւ հակառակ տիրող տաք օդին, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն, բայց մեկնեցան շատ խանդավառուած սրտով:

× Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս մանուկները օդափոխութեան պիտի երթան, կառավարութեան միջոցներով եւ ծնողքներու նիւթական փոքր մասնակցութեամբ: Բայց այս տարի այնպէս կ՚երեւի որ ամբողջութեամբ չպիտի տանին երախաները օդափոխութեան. հոս մնացածներուն դասաւանդութիւնները պիտի շարունակուին միշտ առանց արձակուրդի:

Ն. Գալի

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒԱԾ

Խորհրդ. իշխանութեանց կեդր. պաշտօնաթերթի, Պրաւդայի Յունիս 27 թուին մէջ կը կարդանք.

«Երկրորդ Հնգամեակի ծրագիրներու մշակման աշխատանքները կը յետաձգուին»:

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԽՈՒՐ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

«Ալիք» (Թէհրան) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (7 յուլիս).

— «Յաւօք սրտի հասարակական տականքներից եւ գործերից գերծ չմնաց եւ Իրանը, մասնաւորապէս պարսկահայութիւնը: Եւ այսօր մենք ունինք 27 դատապարտուածներ լրտեսութեան մէջ, որոնց թւում 10 Հայ:

Հայ ժողովուրդը, որ Իրանում դարեր շարունակ սիրով ապրել է իր եղբայրակից պարսիկ ժողովրդի կողքին, որ իր հայրենասիրութեան անկեղծ զգացումներով ու ամենայնեալ բարք ու վարքով նուաճել է նրա անվերապահ վստահութիւնը, սկսած ամենախոնարհ խաւերից մինչեւ պետական իշխանութեան բարձունքները, — չի կարող երբեք մի բուռն թոյլ ու մեղկ հայ տարրերի յանցագործութեան զոհ դառնալ:

Այն հոկայ բարոյական ժառանգութիւնը՝ հայ – պարսկական եղբայրակցութիւնը, որ ձեռք է բերուած մեր նախնիքների մեղուաջան աշխատանքներով եւ ապա փոխանցուել մեզ, — չի կարող այդքան դիւրին ձեւով կուլ գնալ մի տասնեակ հոգով աղքատ Հայերի զզուելի արարքներին:

Զափազանց դառն հեգնանք ու մեծ անհեթեթութիւն կը լինէր, եթէ մի ամբողջ ազգ, կամ նոյն իսկ մի փոքրիկ համայնք բարոյական պատասխանատուութեան կանչուէր իր հասարակական տականքներից կամ անհատ տարրերից ծնունդ առած մի տասնեակ մոլորուածների դաւաճան վարմունքի համար:

Ո՛չ. չշփոթենք մեր հոգիները երեւոյթի սխալ ու անհիմն ըմբռնողութեամբ:

Բայց եւ չժխտենք, որ հոգեբանօրէն շատ դիւրին կերպով ծնունդ են առնում հասարակական լայն խաւերում նման սխալ մտայնութիւններ, մանաւանդ երբ կան նաեւ բազմաթիւ չարամիտ հրահրողներ, — երբ ինքը նշաւակուող համայնքը լքուած է, ներքուստ քայքայուած, թոյլ ու մեղկ է:

Նման վիճակում գտնուող համայնքը, բնականաբար, ոչ կարող է ներշնչել դրսի աշխարհին յարգանք ու վստահութիւն, ոչ էլ դրսեւորել կարող ուժեր յաղթական պայքար մղելու բոլոր չար հոգերի քայքայիչ ու վարկաբեկող ազդեցութիւնների դէմ:

Մենք սխալուած չենք լինի, եթէ ասելու լինենք, որ մեր պարսկահայ համայնքը այսօր ապրում է հէնց նման մի ծանր մոմենտ, հետեւաբար շատ դիւրին կերպով կարող են ծագել մեր մասին շատ աննպաստ կարծիքներ, որոնք օրը օրին սնուելով մեզ թշնամի – չարամիտ տարրերի կողմից, կարող են դառնալ մեզ համար ամենաանախորժ անակնկալների աղբիւր...

Ահա այս հանգամանքն է, որ այսօր մեզ բոլորիս պիտի զգաստեցնի եւ զգի օր առաջ բարուոքելու մեր համայնքի հասարակական վիճակը, որ ինչպէս ասացինք, այնքա՜ն տխուր է, այնքան մտահոգիչ:»

Երեւանը դրամ կը ղրկէ Մոսկուա

Թող չըսեն թէ Մոսկուա դրամ կը հոսեցնէ Երեւան (ո՞վ է հաստատեր): Իր կարգին, Երեւան եւս, առեն առեն, փոխառութիւն անունով, իր բնակչութեան աղքատիկ գրպանէն կը փրցնէ կարեւոր գումարներ ու կը կը ղրկէ Մոսկուա եղբայրօրէն: Ահա թէ ինչ կը գրեն Երեւանէն առ Բանուոր.— «Երեւանի աշխատաւորները մեծ յաղթանակ մը տարին հնգամեակին 4րդ աւարտական տարուան փոխառութեան ճակատին վրայ: Բանուորներն ու վարձուորները կատարած են իրենց պարտքը հարիւրին 103 համեմատութեամբ: Յունիս 20ին փոխառութեան հաւաքուած գումարը կը համնէր 3 միլիոն 800 հազար րուբլիի: Տակաւին կը շարունակուին փոխառութեան արձանագրութիւնները: Աւելի եւս արագացնելու համար այդ արձանագրութիւնները, գործի լծուած են կոմունիստ երիտասարդներու ընկերակցութիւնը, կուսակցական մարմինները, ելմտական բաժնի պաշտօնէութիւնը: Լէնինականէն եւս կը հաղորդեն թէ շրջանին մէջ գիւղացիները շատ դժուարութեամբ կը համաձայնին արձանագրուիլ փոխառութեան:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ, ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Պ. Հրանդ Դերձակեան, մասնակցելով Aéronautiqueի բարձրագոյն վարժարանի մուտքի քննութեանց, առաջին հանդիսացած է բազմաթիւ օտարականներու մէջ, թէ գրաւոր եւ թէ բերանացի քննութեանց մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (144)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

— Այն ատեն, լսենք պատմութեան ձայնը եւ ոչ թէ տատամսինք, կամ ջուրի ձայներու ականջ տանք: Պատմութիւնը նախասիրութիւններ չունի. չի տար, ո՛չ ալ կը բաշխէ. Բարեգործական Միութիւն ալ չէ, պէտք է խլել գիտնալ: Յարձակիլ չկրցանք, երբ վտանգ չկար, հիմա գոնէ պաշտպանուիլ գիտնանք...

Սուրէն ուշադրօրէն կը նայէր Բարթող Էմմին. ու իր գանկին մէջ մտածումները կը խաչաձեւէին գիրար: Սրբազանը, ոտքի կեցած, ձեռքերը սեղանին, մտիկ կ՚ընէր բոլորովին գունատած: Սուրէնի այնպէս կուգար թէ Էմմի բերնով Աւագն է խօսողը: Պահ մը յիշեց եւ իր մանկութիւնը, անցեալ օրերը, թրծուող տղու իր յոյզերը ու Էմմին հէքեաթները, — «... Հայրը չկրցա՞ւ, տղա՛ն, տղան չկրցա՞ւ, թոռը...»: Եւ հոգեփոխուեցաւ յանկարծ: Նայեցաւ շուրջը: Լայն շունչ մը առաւ, քայլ մը նետեց: Բոլորին ակնարկները կեդրոնացան իր վրայ: Վարը, բակին մէջ վժլտուքը շատցեր էր՝ Փափըսուք, իրարանցում: Սուրէն մօտեցաւ պատուհանին: Սպասուն ու աղեկտուր բան մը կար վարը եղողներուն դէմքին վրայ: Յուսադրութիւն տենչացող ու ակնկալող բան մը...: Կը խօսէին, կը խմբուէին, արագ ու անհանդարտ կ՚երթային կուգային: Ակնարկը կրկին պտտցուց սրահին մէջ: Ու սրտին զարկը շատցաւ:

— Դեռ պիտի տատամսի՞նք, — լսուեցաւ Էմմին ձայնը:

— «Ինչո՞ւ կը վարանիս» — Աստղիկին ձայնը վերյիշեց Սուրէն:

Գօտեպնդուեցաւ: Նայեցաւ Դիմաքսեանին: Իրեն կը նայէր: Իրեն կը նայէին բոլորը:

— Վարանում չկա՛յ, Էմմի, — ձայնեց Դիմաքսեան — այլ խոհեմութիւն: Առաջ յանդուգն էինք, որովհետեւ միայն մեր կեանքը կը դնէինք մահուան առջեւ. իսկ այժմ ամբողջ ժողովուրդին կեանքը դրուած է վտանգին դէմ յանդիման...: Հետեւապէս, պէտք է գիտնանք թէ ի՞նչ կ՚ըսէ այդ ժողովուրդը... Ազգը թող ինք վճռէ իր առնելիք քայլը...:

— Ո՞րն է այդ ազգը, Դիմաքսեան, հերի՛ք է որքան ունկնդրեցինք այդ ազգին կարծիքներուն... միշտ «ազգը»... գոնէ այսօր հրահանգենք... հնչեցնենք փողը... Եւ առանց վարանումի... Ձեզի կը նային բոլորը... Ձեզմէ կը սպասեն բոլորը...

Սուրէնի աչքերը աւելի փայլատակեցին: Բոց մը անցաւ մարմնոյն մէջէն: Յիշեց Աւագի խօսքերը պատասխանատուութեան մասին: Գօտեպնդուեցաւ: Ու, բոպէապէս, դէմքին վրայի վարանումը փախուեցաւ արտակարգ վճռականութեան մը: Եւ, քայլ մը եւս յառաջանալով,

— Երկընտրանք չկայ, — ըսաւ վճռական, — եթէ մեռնիլ պէտք է պատուով պիտի իյնանք...:

— Չենք մեռնիր, չենք մեռնիր, եթէ պատրաստ էք բոլորդ մեզի հետ կռուելու, — ձայնը միացուց Դիմաքսեան:

Սրահը յանկարծ ելեկտրականացաւ: Բոցը անցաւ կուրծքէ կուրծք: Ոգեւորուեցաւ Բէպապճեանն իսկ: Իսկ Դաւիթ էֆէնտի, անակնկալի եկած.

— Կռնա՞նք կռուիլ, — հարց տուաւ, աւելի մօտենալով:

— Այո՛, անշուշտ, — վստահեցուց Դիմաքսեան, եւ դառնալով երիտասարդին, ըսաւ.

— Գնա. բոլորդ ձեր դիրքերը. ես հիմա պիտի գամ:

— Ո՛ւր, Պ. Դիմաքսեան, — նետուեցաւ ազգային մը:

— Գրաւելու իմ տեղս խրամին մէջ:

— Ո՛չ, չենք թողուր, — մէջ ինկաւ ուրիշ մը:

Իսկ տէր հայրը, առաջ անցնելով,

— Դիմաքսեա՛ն, — ըսաւ, — ամերիկեան հիւպատոսը այսօր կրկին լուր էր ղրկած: Երբ ինք քեզ փախցնելու պատասխանատուութիւնը յանձն կ՚առնէ, դուն պատճառ մը չունիս վարանելու կամ մերժելու. գնա՛, գոնէ քեզ փրկենք...

Դիմաքսեան նայեցաւ տէր հօրը, ժպտեցաւ, գլուխը շարժեց, ու,

— Ե՞ս — պատասխանեց — ես ի՞նչ կ՚արժեմ առանց այս ժողովուրդին... տէր հայր, դու հովիւ ես ու գիտես թէ ոչ է մարթ հովուի թողուլ գլաւղն իւր, այլ պարտէ հովուի դնել զանձն ի վերայ ոչխարին իւրոյ... Ես պիտի մնամ այստեղ, եւ առաջին կռուողներէն պիտի ըլլամ խրամներուն մէջ... 25 տարի անընդհատ կռուէ խօսեցանք այս ժողովուրդին. այժմ եկած է օրը ամէնէն առաջ անձնական օրինակով ցոյց տալու կռուին բարիքը...

Ու մինչ բոլորը ականջ կտրած կ՚ունկնդրէին, Դիմաքսեան, դառնալով միւսներուն,

— Հայրենակիցնե՛ր, — ըսաւ, — բոպէն ծանր է ու հերիք է որքան վարանեցանք. մեզի պէտք եղածը միակամ ու միահամուռ որոշումն է... մենք պէտք ունինք բոլորիդ բազուկին...

— Պատրաստ ենք, — ձայնեցին բոլոր միւս հոսանքներուն ներկայացուցիչները...

— Այն ատեն, ուրեմն. ի վիճակի ենք չափուելու մեր դարաւոր թշնամիին հետ... Թող ան այսօր իսկ լսէ մեր զէնքերուն շխահիւնը եւ մեր ռազմական երգը, փոխան մեր ողբ ու կոծին...

— Ինչո՞վ, ճանըմ, — իր անօրինակ զարմացումը յայտնեց Դաւիթ էֆէնտի:

— Զէնքո՛վ — գոչեց Սուրէն:

— Զէ՞նք... Ունի՞նք..

— Այո՛:

— Ո՞ւրկէ ճարեցիք... ինչպէ՞ս... ե՞րբ...

— Մեր աշխատաւոր ընկերներու տասնոցներով... գաղտնի ճամբաներով ու հազար տեսակի դժուարութիւններով... 25 տարի, անընդհատ, գիշեր ցերեկ աշխատելով... անօթի ու ծարաւ լեռները կտրելով... Այն ատեն, երբ ներսէն ու դուրսէն հալածանքի տակ էինք...

Կ. ՄՍՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

թիւնը, քանի որ կը նախատեսէ ծանր հրետանիի եւ յարձակողական հրասայլերու ջնջումը կամ սահմանափակումը:

Ընդունուած է նաեւ քաղաքային բնակչութեանց քաղաքներու եւայլն, յարձակման միջոցներու ջնջումը:

Պայմանագրութեան կիրարկման հսկողութիւնը պիտի կատարուի մնայուն յանձնախումբի մը կողմէ: Բոլոր տէրութիւնները որ պիտի աւելցնեն իրենց զէնքերը, պարտաւոր պիտի ըլլան իմաց տալ միւս պետութեանց:

Գալով ծանր հրետանիի հարցին, չորս պետութեանց ներկայացուցիչները (Ամերիկա, Ֆրանսա, Իտալիա, Անգլիա) վերջին հաւաքոյթի մը ընթացքին, համաձայնած են որոշ կէտերու շուրջ, որոնք պիտի մտնեն զինաթափութեան պայմանագրութեան մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐԸ.— Խորհրդային Միութեան կեդր. գործ. կոմիտէի նախագահութիւնը վաւերացուց 1932 փետրուար 5ին, Լեհոնիոյ հետ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքը, ինչպէս նաեւ յունուար 31ին, Ֆինլանտայի հետ կնքուած ոչ – յարձակման դաշինքն ու անոր կից պայմանագրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Ամերիկեան աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը Ամերիկայի անգործներու թիւը կը գնահատէ 11 միլիոն եւ կը յայտնէ թէ խորհրդարանին կողմէ՝ իբր անգործութեան նպաստ քուէարկուած գումարը անբաւարար է: Խորհրդարանը քուէարկած է 2 միլիառ 122 միլիոն տոլար:

ԻՐԱՔԻ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ.— Անգլիական զօրագունդը որ Եգիպտոսէն Իրաք ղրկուած էր, զսպելու համար անգլիական օդանաւային կայանի ասորի պահակները, կրկին պիտի վերադառնայ Եգիպտոս՝ օդանաւերով:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ.— Յունաստանի ելմտական նախարարը նախարարաց խորհուրդին հաղորդեց Ամերիկայի յոյն դեսպանին մէկ հեռագիրը, որով կը յայտնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ընդունած է յետաձգումը յունական պարտքի վճարման որ պէտք է կատարուէր յուլիս 1ին: Վճարումը յետաձգուած է երկու եւ կէս տարի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Գերման համայնավարներու օրկանը, ցանկը կը հրատարակէ անոնց որ սպաննուած կամ վիրաւորուած են 18 յունիսէն ասդին, պատահած կռիւներու ընթացքին: Կը յիշուի թէ այդ թուականին էր որ հրատարակուեցաւ քաղաքական կուսակցութեանց համազգեստ կրելու արտօնութիւն տուող հրամանագիրը: Ցարդ, այդ կռիւներուն մէջ սպաննուած են 112 հոգի. իսկ վիրաւորուած են 1170: Ալթոնայի վերջին կռուին մէջ ծանրօրէն վիրաւորուած 4 հոգի մեռան: Որով սպաննեալներու թիւը կը բարձրանայ 116ի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նահատակ Գրագէտներու Բանկաղմներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան

Այս Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անտրէի պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԶԳԻՆ եւ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Յ. Ուզունեան, Գ. Պօղոսեան, Ղազարեան, Ֆէսճեան, եւ ուրիշներ: Պ. Խ. Գալիթեան (*երգ*):

Մուտքը ազատ է

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Բրէփիօ-լա Բաբ, գեղածիծաղ կղզիին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

Գիները խիստ ժողովրդական

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ին մարզադաշտին վրայ

Կը խօսի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

գնդակի մրցում Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի եւ Լիոնի խումբերուն միջեւ

ձախ պիւֆէ դաշտին վրայ

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քօլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւասարդ, Փօթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Մութիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գաւառ

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Անտօք ենթակոմիտէի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Գրադարանի սրահը. ներկայանալ անդամատետրերով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդարութեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ջաւարեան կոմիտէի

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդարութեան անդամներու Շիրիմին:

Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

Ընտանեկան պտոյտ *կազմակերպուած Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ, իր անդամ-անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Այս Կիրակի Բլամարի անտառը,* Fontaine Ste-Marie. *Ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի:*

Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Métro Javel, *իջնել* Meudon-Val-Fleurie. Fontaine Ste-Marie.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Այս Կիրակի, հանրածանօթ Վարիզէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ԶՈՒԼԼԻԷՐԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւկին ԳՐԻԳՈՐ ԽՐԻՄԵԱՆի (2 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Սէն Թ'էթիէն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լորէթ, Բոր.— 35:

Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35:

Պոքէր, Բ. Ե.— 35:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ Ընկերութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Միլանէն՝ Պ. Թօքաթեանի միջնորդութեամբ հանգանակուած գումար 2162 ֆր., Անվերսէն՝ Տիկնանց Միութենէն եւ Տիկին Մ. Իփէքճեանէն 3000ական պելճ. ֆր., Տիկիններ Ն. Մսըրեան եւ Ա. Մսրեանէ 2000ական ֆր., Տիկին Արտէմ Թօփալեանէ 1000 ֆր., 2 անկողնոց ծածկոց եւ 40 մէթր կտաւ Պ. Պ. Գ. Տէմիրճեանէ եւ Ա. Համբարձումեանէ 1000ական ֆր., Նիսէն՝ Պ. Տ. Զամֆէրթէն 500 ֆր. ֆրանք, Սաութ Փորթէն՝ Տիկին Ս. Գույումճեան 5 անգլ., Ժընեւէն՝ Պ. Է. Զամֆէրթէնի միջոցաւ հանգանակուած 350 ֆրանք:

Ե. Ա. Օ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ նուիրատուութեանց ցանկին շարունակութիւնը:

Նախորդ գումար 27425 ֆր. 65 ս., Տիկին Ս. Գույումճեան «Southport» (Անգլիա) 5 անգլիական ոսկի, մի ոմն 100 ֆր., Տօքթ. Մ. Տիմիճեան (Նոբայր), Տօքթ. Պօղոսեան, Պ. Պ. Կիւրճեան եղբարք (կօշիկ), Տէիրմէնճեան եղբարք (կօշիկ), Տիլսիզեան, Լ. Թօփալեան 50ական, Ա. Պէզազեան, Վ. Փափազեան, Կ. Միքայէլեան, Գասպարեան եւ Բանիքեան 30ական, Մումճեան եւ Գալփաքեան 25ական, Սարաճեան, Տէրվիշեան, Մ. Պէճիտեան, Էքպէրեան եղբարք, Փ. Գարաեան, Յ. Մարգիվանեան Վ. Բարունակեան, Գ. Նալպանտեան, Է. Արթինեան, Ս. Եափուճեան, Գ. Թէրզեան, Վ. Մօզիկեան, Օ. Սարաֆեան եւ Տիկին Մախոխեան 20ական ֆր.: Ուրիշներ 10 եւ 5 ֆր.: Անցեալ տարուան Գործազուրկներու Յանձնաժողովէն մնացած գումար 4272 ֆր.: Աղքատախնամ կողմէ նուէր 4,090 ֆր.: Գումար 41 հազար 531 ֆր. 95 սանթիմ:

Ամէն նուիրատուութիւն ղրկել գանձապահին հասցէին՝ Խ. Բէլալյանեան, **14 rue Jean Bart à Courbevoie, (Seine).**

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտական բանակումը

Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտական վերին Մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ սկաուտական ընդհ. բանակում մը ամբողջ Օգոստոս ամսուան ընթացքին՝ Նիսի շրջանին մէջ:

Հոս պարտք կը համարենք յիշեցնել մեր յարգելի ծնողքներուն եւ հայրենակիցներուն՝ որ քանի տարիներէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանակումները տեղի կ'ունենան ամենայն յաջողութեամբ խմբապետներու առջեւ լուրջ հսկողութեան տակ, առանց որ եւ է վտանգի, եւ բոլոր այն սկաուտները կամ պատանիները որ մասնակցած են վերոյիշեալ բանակումներուն, մեծապէս օգտուած են բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս:

Արձանագրութիւնները արդէն իսկ սկսած են: Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն արձանագրուիլ կրնան դիմել իրենց շրջանի խմբապետներուն՝ հետեւեալ հասցէներով.—

Պուա – Գոլոմպ – Անիէրի շրջանը դիմել խմբապետ Կ. Մօզաեանի, **7, Rue Hoche, Bois Colombes:**

Իսի–լէ–Մուլինօ, Պէլվիլ եւ Փրէ – Սէն – Ժէրվէի շրջան, Ս. Սահակեան, **55, Ave.Président Wilson, Pré-St.-Gervais:**

Փարիզ, 18–19րդ թաղամասի զայլիկներ, դիմել Զարեհ Հանէսեանի, **22, Rue des Bois, Paris 19e:**

Porte d'Italie, Gentilly եւ **Bicêtre** Սերոբ Պալպալեանի, **32, Rue Berth:**

Պանեէօ – Քաշան մասնաճիւղ, դիմել Հրանդ Սրապեանի ,**24, Rue Roger: Bagneux (Seine)**

Սարսէլի մասնաճիւղ, խմբ. Ե. Անտիլեանի, **7, Rue de la Chapelle, Sarcelles:**

Ալֆօրվիլի մասնաճիւղ, դիմել խմբապետներուն, Այվազեան եւ Դաւիթեան, ամէն կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցի:

Անկիէնի մասնաճիւղ, խմբապետ Վ. Մանուկեանի, **6, Rue Gérard Toutin. Deuil:**

Վիլիէ–լը Պէլի մասնաճիւղ, տեղւոյն վարիչին Ա. Շիրինեանի, **4, Rue Turin, Arnouville les Gonesses:**

Վէնսէնի, Ռօնի Սու Պուա եւ Ռէնսիի մասնաճիւղերը դիմել խմբապետ Հայկ Մերկերեանի, **55, Rue de M... Paris 19e:**

Բաց սենի ամէն օր առաւօտեան ժամը **9.30էն 12**, Հ. Աբէլեանի, ... **Rue Lafayette, Paris:**

Բանակումի մասնակցութեան ... մաններն են, 15 օրուան համար ... ֆրանք: Իսկ մէկ ամսուան համար ... ֆրանք: Արձանագրութիւնները ... դադրին Յուլիս 23ին: Անկէ վերջ ... տարուած դիմումները նկատի չեն ... նուիր:

Բանակումի կրնան մասնակցի ... ի սկաուտներէ ոչ – սկաուտ պա... նիներ 7 տարեկանէն մինչեւ 13 ... րեկաններ միայն:

Իւրաքանչիւր մասնակցող սկ... կամ ոչ – սկաուտ, պարտի ի ... ունենալ բժշկական վկայագի... զոր կրնայ ձրիօրէն ստանալ դի... Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմի... չի մասնաճիւղին, ամէն Երկուշ... եւ Ուրբաթ առաւօտները:

Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտ...

Գործադիր Խորհուրդ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Քսանթիէն (Յունաստան) ... տիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ ... եղբայրը, Գարակէօզեան ... Ջաւէն Աւետիսեան, որ երկու ... առաջ Քօլոնյա կը գտնուէր ... կայնել՝* Union Jeunesse A... nienne, 80 rue Venize... Xantie, Grèce.

— *Աստաֆազարցի Յարութիւն ... Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյ... րաքսի Տէր Մանուէլեան որ 192... գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ ... թիւն Տէր Մանուէլեանի,* Chem... Cérisiers, Ecully, (Rhône).

Վարձու է Noisy-le-Se... *մէջ, կայարանէն ... հանրակառքի կայանէն 7 վայր... հեռու փավիյոն մը երկու սե... խոհանոց, մառան և* bain-do... *կազ, ջուր, ելեկտրական ... Մանրամասնութեանց համար ...* 163 Denfert Rochereau, ... sy-le-Sec, Seine.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant ***H. STEPHA...***

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— *Կորցրէք: — Բոռը գրգռուած տրամադրութեան մէջ էր, ինչպէս յատուկ է ապաքինող հիւանդներին, ու իր անձնէր բժիշկներին, կարգին չարչարում էր:*

— *Ինչո՞ւ էք ինձ տ-տանջում այդ յիմար բանով, երբ ցաւերը անց են կացել:*

— *Հէնց նրա համար, որ էլ չվերադառնան: Չէ որ չէիք ուզի՝ ցաւը կրկնուի տիկին Բօլլայի առաջ ու նա էլ ստիպուի ձեզ օգնում տալու:*

— *Ս-սիրելի բ-բժիշկ, եթէ ցաւը գալու է կը գայ. դա սատանի ցաւ չէ, որ վախեցնէք ձեր հեղուկներով: Դրանք այնքան կ'օգնեն, ինչքան մի խ-խաղալիք ցնցուղի ջուրը հրդեհի ժամանակ: Բայց ի հարկէ տեղի եմ տալու:*

Առաւ բաժակը ձախ ձեռքով, ու սոսկալի սպիների տեսքը յիշեցրեց Գալլին նախորդ խօսակցութիւնը:

— *Ի դէպ, — հարցրեց նա. — ինչպէս է եղել որ ձեզ այդպէս ջարդոտել էք. պատերազմում, հաւանօրէն:*

— *Չէ որ հէնց քիչ առաջ պատմում էի ձեզ գաղտնի բանտերի մասին ու...*

— *Այդ բացատրութիւնը տիկին Գրասսինիի համար: Բայց, լրջօրէն, դրանք բրազիլիական արշաւանքի հետքերն են, չէ՞:*

— *Այո, այնտեղ էլ եմ տանջուել, յետոյ էլ ձախողանք եմ ունեցել որսի գնալիս վայրի տեղերում, այլ եւ ուրիշ արկածներ:*

— *Հաւանօրէն ձեր ուսումնական արշաւանքի ժամանակ: Կարծեմ դժուար օրեր էք անցկացրել:*

— *Ի հարկէ, վայրի երկիրներում ապրել չես կարող առանց ամէն տեսակ արկածների, — ասաց Բոռը անփոյթ մի թօնով, — եւ այդ արկածները էլ ամէն անգամ հաճելի չեն լինում:*

— *Բայց եւ այնպէս չեմ հասկանում ինչ կարող էր ձեզ այդպէս ջարդոտել: Գուցէ միայն մաքառումը վայրի գազանների հետ: Ա՛յ, այդ սպիները օրինակ ձեր ձախ ձեռքին:*

— *Ա՛խ, հա. մի որսի հետեւանք են դրանք: Հասկանո՞ւմ էք, եւ արձակեցի հրացանը...*

Լսեց դռան բացուելը:

— *Սենեակը կարգի՞ է, Մարտինի, հա՞: Այն ժամանակ խնդրեմ բացէք դուռը: Ինչպէս բարի էք տիկին: Ներեցէք, որ ոտքի ելնել չեմ կարող ձեզ դիմաւորելու:*

— *Ի սէր Աստծու մի բարձրանաք, ես հիւր չեմ: Ես մի քիչ կանուխ եկայ, Ջեմարէ. գուցէ պէտք է չսպասէք:*

— *Դեռ մի քառորդ կարող եմ մնալ: Տւէք ինձ ձեր վերարկուն տանեմ միւս սենեակը: Զամբի՞ւղն էլ տանեմ:*

— *Զգոյշ, Թարմ ձուեր կան մէջը: Կէտտին էր բերել այս առաւօտ Մօնդէ – Օլիվետոյից: Մի քանի հատ էլ ծննդեան վարդեր կան այդտեղ ձեզ համար, պարոն Րիվարէզ, գիտեմ որ ծաղիկը սիրում էք:*

Նստեց սեղանի մօտ, սկսեց ցօղունները մաքրելու որ ջուրը դնէ:

— *Էհ՞, Րիվարէզ, — ասաց Գալլին, — շարունակեցէք ձեր որսի արկածը: Կանգ առիք հէնց սկզբին:*

— *Լաւ: Գալլին ինձ հարցնում էր Հարաւային Ամերիկայում իմ անց կացրած կեանքի մասին, տիկին. ես էլ պատմում էի թէ ինչպէս մնասեցի ձախ ձեռքս: Դէպքը պատահեց Պերուում, գնում էինք գետի հունով: Բիթակը քաշեցի, բայց չորսաքեց. դուրս եկաւ որ վառօդը թրջել էր: Իսկ գազանը, ի հարկէ, չէր սպասելու որ ես իմ անզգուշութիւնը ուղղէի, եւ ահա մեր ընդհարման հետեւանքը:*

— *Սարսափելի է:*

— *Է՜, ոչ այնչափ, հաւատացէք: Ի հարկէ, շատ տհաճ բաներ էլ են գալիս մարդու գլխին լաւերի հետ միասին, բայց ընդհանրապէս առած բաւականին կեանք էր: Ա՛յ, օրինակ, օձերի որսը...*

Ու շարունակում էր այդպէս, մէկ անեկդոտը միւսի ետեւից, մէկ արշաւանքների պատերազմի մասին, մէկ բրազիլեան գիշերային արշաւի, մէկ որսորդական արկածներ կամ հանդիպումներ վայրենիների հետ ու վայրի գազանների: Գալլին լսում էր մի երեխայի լարումով, որին կախարդական հէքեաթներ են պատմում եւ շարունակ ընդհատում էր նրան զանազան հարցերով: Մի զգայուն նէապոլցի էր նա ու սիրում էր ամէն տեսակ յուզիչ լուրեր: Ջեմման հանել էր զամբիւղից իր բանւածքը ու գլուխը կախ աշխատում էր լուռ: Մարտինի մռայլ էր ու անհանգիստ շարժւում էր աթոռի վրայ: Նրան դուր չէր գալիս պատմելու պարծենքոտ ու ինքնավստահ ձեւը: Թէեւ ակամայ զարմանք էր զգում այդ մարդու դիմաց, որը այդպէս արութեամբ դիմանում էր ֆիզիքական տանջանքին, բայց սրտանց չէր սիրում նրան ու նրա խօսելու ձեւը:

— *Ա՛յ, հրաշալի կեանք է լինելու. — բացագանչեց Գալլի մի միամիտ նախանձով ու հառաչեց: — Չեմ հասկանում ինչպէս կարողացաք Բրազիլիայից հեռանալ: Բոլոր երկիրները այլ եւս ձեզ այնպէս ձանձրալի են թւելու:*

— *Ամէնից հետաքրքիրը Պերուն էր եւ Էկուադորը, — ասաց Բոռ: — Ա՛յ խորհուրդ որ զարմանալի աշխարհ: Ճիշդ է, շատ է շոգ, մանաւանդ ... ափին ու դժուար է կլիմային վ... լը, բայց տեղի գեղեցկութիւնը ... գանցում է ամէն երեւակայութիւն...*

— *Իսկ ինձ թւում է. — ասաց Գալլին, — որ կեանքի կատարեալ ազատութիւնը մի վայրի երկրում աւելի հրապուրիչ է բնութեան գեղեցկութիւնից: Այնտեղ մարդ պէտք է որ զգալու իր մարդկային արժանաւորութիւնը, ինչպէս ... ուրիշ տեղ մեր այս խիտ բնակեցուած քաղաքներում:*

— *Այո, — պատասխանեց Բոռը, — այսինքն...*

Ջեմմա բարձրացրեց հայեացքը բանւածքից ու նայեց նրան ... յանկարծ թունդ կարմրեց ու ... առաւ խօսքի կէսին: Յաջորդեց լռութիւն:

— *Միթէ նորի՞ց սկսում է ... հարցրեց Գալլի վախով:*

— *Ա՞, ոչ ոչինչ: Արդէն ... Մարտինի:*

— *Այո, գնանք, Գալլի: ...*

Ջեմմա դուրս եկաւ նրանց ... ընելու, եւ իսկոյն էլ ... ձեռքին մի բաժակ կաթ ձա...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒԼԻՍ 1932
23 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1958 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Չորեքշաբթի օր, Յուլիս 20ին, Գերմանիոյ պատմութիւնը սահաւէժ արագութեամբ թաւալեցաւ, պատմական դէպքերը ողբերգական տեսարաններով ընթացան եւ ազդանշանը տուին քաղաքական մեծ տագնապի մը, որ կարող է քաղաքացիական կռուի փոխուիլ:

Ֆոն Փափէն, ըստ երեւոյթին պարզամիտ ու անվճռական, բայց էապէս՝ յանդուգն ու անհեռատես գործիքն էր որ առաջ քաշեցին աջակողմեան եւ յետադիմական տարրերը: Ինչ որ չկրցաւ ազգային ընել Հինտէնպուրկ իր բարձրութենէն եւ Հիթլէր իր բանուած բանակներով, բրաւ առաջ քշուած Ֆոն Փափէն, թիկունքէն զօրացած այն ուժերէն, որոնք պատրաստ են կռուի մտնելու, որպէս [illegible] Գերմանիոյ օրինական կառավարութիւնը պաշտպանելու համար:

Պետական հարուածը կը կատարէ օրուան վարչապետը, կը դառնայ արտակարգ քօմիսէրը Փրուսիոյ պետութեան. կառավարութեան անդամները (ընկերվարական) բանի ուժով դուրս կը քշէ իրենց պաշտօնատուներէն, զինուորական վիճակ կը հռչակէ Պերլինի շրջանին մէջ եւ գործերը կը ղեկավարէ զինուորական նախարարութեան վարիչներու միջոցաւ:

Պատմական այդ օրուան վերջին տեսարանը կը փակուի երեկոյեան ժամը 6—7ին, երբ Փրուսիոյ ներքին նախարար Սէվըրինկ (ընկերվարական) եւ իր գործակիցները սուինաւոր զինուորներու պատնէշին տակ կը թողուն իրենց գրասենեակները, «Կեցցէ Հանրապետութիւնը» գոչելով:

Այսպիսով կը պայթի գերմանական ներքին տագնապը, որ այս վերջին տարին սուր բնոյթ առած էր:

Գերմանական քաղաքական կեանքը Վէյմարի սահմանադրութեամբ կը մտնէր ընկերվարութեան եւ գերման դեմոկրատիայի ազդեցութեան տակ: Արտաքին քաղաքական պայքարներուն հետ միասին կը փոթորկէր Գերմանիոյ ներքին կեանքն ալ: Վէյմարէն մինչեւ Ֆոն Փափէն Գերմանիա տագնապներ անցուց՝ աջէն ու ձախէն: Համայնավար շարժումը քանիցս երկիրը յուզեց, քաղաքացիական կռուի տեսարաններ պարզեց, բայց չընդհանրացաւ: Յետադիմական շարժումներն ալ անպակաս եղան, բայց խեղդուեցան իրենց բոյնին մէջ:

Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ ընկերվարական ընտանիքին մէջ ամէնէն լաւ կազմակերպուած եւ ամէնէն բազմամարդ կազմակերպութիւնն է, Վէյմարէն մինչեւ Յուլիս 20ը, եղաւ գերման հանրապետութեան հիմնական սիւնը, կրեց պետական շէնքը իր ուսերուն վրայ. աջակցեցաւ եւ համագործակցեցաւ դեմոկրատիկ տարրերուն հետ, կեդրոնացնող եւ հաւասարակշռող ուժը հանդիսացաւ, եւ կրցաւ պահպանել հանրապետութիւնը աջէն ու ձախէն եկած հեղեղատներէն:

Գերման Սօսիալ – Դեմոկրատիան, ըլլալով զօրաւոր եւ կարգապահ, էր նաեւ լայն համագործակցութեան կողմնակից, ընդհանրապէս դեմոկրատիկ կուսակցութիւններուն հետ, բարեշրջութեան ճանապարհով քալելու դէպ ի պետական կատարելութիւնը ու աստիճանական կերպով իրականացնելու ընկերվարական պահանջները: Ընկերվարական կուսակցութիւնը տիքտատուրայի դէմ էր, ու այդ ուղղութեամբ՝ կուրծք կուտար թէ աջէն եւ թէ ձախէն եկած միջամտութեանց: Այս փափուկ կացութեան մէջ Սօսիալ – Դեմոկրատիան հետզհետէ բռնեց տեղատուութեան ճամբան: Համայնավարներն իրենց բաժինն առին եւ քալեցին, ու աստիճանական կերպով խլեցին այդ մեծ ընտանիքին պատկանող հինգ միլիոն քուէները: Ընկերվարական կուսակցութիւնը կամաց կամաց իր բացարձակ մեծամասնութենէն կ'իջնէր համեմատական մեծամասնութեան, ու աւելի զիջող կը դառնար կեդրոնի այն կուսակցութիւններուն, որոնք իր հետ միասին Վէյմարի սահմանադրութիւնը կը պաշտպանէին:

Այս աստիճանական վայրէջքի կողքին, եթէ համայնավար շարժումը կը մնար կայուն աստիճանի վրայ, թեւ կ'առնէր յետադիմական–ազգայնական շարժում մը Հիթլէրի ղեկավարութեամբ ու կարճ ժամանակի մէջ տասնամեայ հաւասարակշռութիւնը կը խախտէր:

Նախագահական եւ փրուսիական ընտրութիւններէն առաջ հիթլէրեան շարժումն անհամբերութիւնը ցոյցկուտար իշխանութեան գլուխը գալու՝ պետական հարուածով մը: Նախագահական ընտրութեան մէջ մօտ 14 միլիոն քուէ շահելէ եւ փրուսիական խորհրդարանի մէջ տասնեակ մը պատգամաւորները հարիւրէն աւելի բարձրացնելէն յետոյ, հիթլէրեանները պահ մը յուսացին օրինական ճանապարհով իշխանութեան գլուխը գալու եւ անկէ յետոյ կատարելու այն յեղաշրջումները, որոնք իրենց ծրագրին մէջ կը մտնէին:

Բայց Հիթլէրի յաջողութիւնները հասնելով իրենց գագաթնակէտին, ցոյց տուին մէկ ուրիշ իրողութիւն, որ թէեւ դժուարութեամբ, սակայն հանրապետականները պիտի կրնային պահպանել հաւասարակշռութիւնը:

Յուլիս 31ի ընտրութիւնները, հակառակ տեղի ունեցած բռնութիւններուն, չեն խոստանար կատարեալ յաջողութիւն մը յետադիմականներուն:

Ու ահա կը պայթի գերմանական տագնապը իր լայնութեամբ ու ծանրութեամբ: Որովհետեւ հարուածը կ'իջնէ գերման Սօսիալ-Դեմոկրատիային, որ խարիսխն էր հանրապետական Գերմանիոյ, ու պահապանը Վէյմարի սահմանադրութեան: Պետական հարուածը կ'ուզէ ապահովել յետադիմութեան տիրապետութիւնը, առանց սպասելու ընտրութիւններու արդիւնքին:

Այս քայլով, Գերմանիա կը մտնէ զինեալ բռնութեան եւ զինեալ յեղափոխութեան նոր եւ անակնկալներով լի շրջանի մը մէջ: Ընկերվարականները յետադիմականներու բռնկցուցած հրդեհին մէջ չնետուեցան: Անոնք կը սպասեն Յուլիս 31ի ընտրութեան:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՍ ՀԱՅ ՉԵՄ, ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՄ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ հայկաթոլիկ համայնքին կողմէ, վարչութիւնը թուրք թերթերուն ուղղուած նամակով մը՝ կը պախարակէ Հ. Հ. Պատրիարքութիւնը որ բողոք է ներկայացուցեր Ժընեւ, Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին առթիւ:

Նամակը կարդացինք զզուանքով: Գրութեան ոճն ու բովանդակութիւնը չեն որ զզուանք կը պատճառեն· այլ մանաւանդ հոգին որ տուն տուեր է անոր: Ո՛չ թէ անոր համար որ այդ հոգին կաթոլիկինն է: Այլ մանաւանդ որ ան կը յատկանշէ զանգուած մը Հայերու, վատ՝ Հայութեան լաւագոյն օրերուն, ու վատթար՝ անոր ամենավատ օրերուն:

Կաթոլիկի, լուսաւորչականի հարց չունինք անշուշտ այս թերթին մէջ: Ու մենք չէ որ պիտի ժխտենք կաթոլիկ Հայերու մեծ տուրքը ազատագրական պայքարին եւ հայ մշակոյթին — հիմնաքարը ամէն ազատութեան ու ազատագրութեան:

Ու չենք ալ պահանջեր որ Համիտներէն ու Թալէաթներէն յետոյ, Քէմալներու եւ Քէմալիկներու մականին տակ կծկուած Թուրքիոյ Հայերը՝ համակրանքի դոյզն արտայայտութեամբ մըն իսկ միանան անոնց, որ դեռ չեն մոռցած մեր արդար պահանջները Թուրքէն:

Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու որ յիշեն գոնէ թէ թրքական տապարը չզանազանեց Հայուն հաւատացեալը, աղանդաւորը թէ անկրօնը:

Յիշեն գոնէ թէ ախտորի եւ ջարդի ճամբաներուն վրայ՝ բոլոր կրօնքի Հայերը հաւասարապէս քաւեցին Հայ անունին մեղքը… ու Պապին հպատակները աւելի լաւ օրեր չտեսան քան Լուսաւորչի հետեւորդները…

Յիշեն գոնէ եւ լռեն:

Ո՞վ իրենցմէ կը պահանջէ հաւատարմութեան հաւաստիքներ եւ ո՞վ կը հաւատայ, ո՞ր թուրքը իրենց աւելորդ քծնանքներուն, որոնց ո՛չ մէկ թուրք պէտք ունի, քալելու համար՝ օտարին հանդէպ յաւիտենական ատելութեան աւանդական ճամբէն:

Ժամանակին, գիտենք թէ շատ կաթոլիկներ հայ չէին· պարզապէս կաթոլիկ էին…

Նոյն հոգի՞ն է որ կը տիրէ Պոլսոյ կաթոլիկ համայնքին վարչութեան մէջ արեան նոյն աւազանին մէջ մկրտութենէն յետոյ ալ:

Մ. Ե.

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Ուաշինկթընէն տրուած լուրի մը համաձայն այդտեղի չինական դեսպանը յայտնած է թէ չինական կառավարութիւնը բողոքած է Ճէհոլի վրայ կատարուած ճափոնական յարձակման դէմ:

Չինական դեսպանին զեկոյցը կը յայտնէ թէ ճափոնական զօրախումբերը գործածած են զրահապատ կառախումբեր եւ ռմբաձիգ օդանաւեր սպաննելով եւ վիրաւորելով բազմաթիւ Չինացիներ:

Դեսպանին զեկոյցը կ'աւելցնէ. — Չինեւճափոնական վէճը ներկայիս կ'ուսումնասիրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ. բայց Ճափոն, կը թուի թէ որոշած է ծանրացնել կացութիւնը եւ իրօք, նպաստել որ այդպէս ըլլայ՝ յարձակում գործելով Ճէհոլի վրայ: Նման յարձակման մը առջեւ, ստիպուած ենք դիմադրել՝ գործածելով մեր տրամադրելի բոլոր ուժերը:

*** Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Քաօ Եունկի ճափոնական ուժերու հրամանատարը համաձայնութիւն մը կնքած է չինական ուժերու հրամանատարին հետ, Ճէհոլի առջեւ նոր կռիւներու առաջքն առնելու համար:

Նանքէնի եւ Փէքինի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ: Կը կարծեն թէ Ճէհոլի կացութիւնը չափազանց վտանգուած է, նկատելով որ մաս մը ճափոնական ուժեր մեկնած են Մուքտէնէն՝ անծանօթ ուղղութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ֆոն Փափէն կը մաքրագործէ

Պաշտաման վիճակի յայտարարութենէն ի վեր, հանդարտութիւն կը տիրէ Պերլինի եւ Փրուսիոյ մէջ:

Նախորդ գիշեր բախումներ տեղի ունեցան համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, բայց առհասարակ, ժողովուրդը կը շարունակէ հանդարտ մնալ:

Համայնավար ղեկավարները հաւաքուեր էին խորհրդակցութեան համար: Նախ որոշեր էին ընդհանուր գործադուլ պատրաստել. սակայն ընկերվարականներու ընդդիմութեան առջեւ, յետոյ այս ծրագիրը եւ գոհացան փողոցները ցրուել տալով յեղափոխական թռուցիկներ:

Սակայն ոստիկանութիւնը գրաւեց թռուցիկները եւ ձերբակալեց ցրուողները:

Ոստիկանութիւնը գրաւեց նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը:

Ընկերվարականները չափազանց վերապահ կը մնան այն պահէն ի վեր որ իրենց հաղորդուեցաւ կարգախօսը. — Յարգեցէք կարգապահութիւնը. Թող մի՛ տաք որ ձեզ գրգռեն:

Իսկ Հիթլէրի մարտական խումբերը երկու օրէ ի վեր կը մնան իրենց զօրանոցներուն մէջ, կազմ ու պատրաստ, ի հարկին օգնելու համար ոստիկանութեան: Որովհետեւ, զրոյց կը շրջէր թէ համայնավարները որոշած են յարձակում գործել Պերլինի ոստիկանութեան վրայ եւ թէ պաշտաման վիճակի յայտարարութիւնն է որ ձախողեցուցած է այս որոշման գործադրութիւնը:

Հիթլէրեան պետերը մտադրած են պահանջել կառավարութենէն որ լուծէ համայնավար կուսակցութիւնը: Անոնք կը յուսան թէ այդպէս ալ չպիտի ըլլայ ընտրութիւններէն առաջ: Սակայն Ֆոն Փափէն կը վարանի. որովհետեւ կը վախնայ որ համայնավարները իրենց լուծումէն յետոյ, յուլիս 31ի ընտրութեանց, իրենց քուէները կեդրոնացնեն ընկերվարականներուն վրայ եւ այդ կերպով աւելի ուժեղացնեն զանոնք:

ՓՐՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ

Փրուսիոյ կառավարութեան բոլոր անդամները յայտնած ըլլալով թէ իրենք կը միանան հրաժարեցուած վարչապետին եւ ներքին նախարար Սէվըրինկի, Ֆոն Փափէն ստիպուեցաւ նորերը փնտռել անոնց տեղ:

Ֆոն Փափէն իր կազմած նոր դահլիճին առաջին նիստին մէջ՝ իբր մարզպան յայտնեց թէ որոշած է բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ հրաժարեցնել Փրուսիոյ 12 նահանգներու վարչութիւններէն:

Այս կերպով փրուսիական նահանգներունախագահներէն 5–6ը, որոնք ընկերվարական են, պիտի հեռացուին իրենց պաշտօններէն, ինչպէս նաեւ ոստիկանական բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներ:

ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Փրուսիոյ նախկին դահլիճին անդամները խորհրդակցութիւն մը ունեցան քննելու համար կացութիւնը եւ որոշեցին պահել բողոքը զոր ներկայացուցեր էին կայսերական ատեանին եւ Հինտէնպուրկի ուղղուած հեռագրով մը պահանջեցին որ, մինչեւ ատեանին որոշումը, մեղմացնէ պաշտաման վիճակը: Հեռագրէն զատ, վարչապետին ուղղուած նամակով մը, մեղադրեցին զայն որ չէ յարգած սահմանադրութիւնը:

Պավիէրայի կառավարութիւնն ալ իր կարգին բողոքելով Ֆոն Փափէնի առնձգութիւններուն դէմ, դիմած է կայսերական ատեանին: Պավիէրայի բողոքին միացած է նաեւ Բադէն[?]... Բարլսրուհէի կառավարութիւնը:

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Իրենց պաշտօններէն հեռացնելէ յետոյ Պերլինի ընդհանուր ոստիկանապետը, փոխանորդը եւ ոստիկան զինուորներու հրամանատարը, Ֆոն Փափէն զանոնք կը հետապնդէ իբր հրաժարեցման հրամանին դէմ անսաստող:

Փրուսիոյ իր մարզպանութեան առաջին օրն իսկ, Ֆոն Փափէն հրաժարեցուցած է 24 հանրապետական բարձր պաշտօնատարներ, որոնք հաւատարիմ Վայմարի սահմանադրութեան, կրնային խափանել Փափէնի բռնապետական գործունէութիւնը:

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովը իր նիստը շարունակեց, քննելու համար Պ. Պէնէշի տեղեկագիրը:

Այդ նիստին մէջ, Իտալիոյ պատուիրակը զօրավար Պալպօ, որ օդանաւով հասեր էր Ժընեւ, պաղ ջուր լեցուց իր ճառով: Նախորդ օր հեռագրերը հաղորդեր էին թէ գլխաւոր կէտերուն շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է մեծ պետութեանց միջեւ, որոնց կարգին Իտալիա:

Բայց Իտալիոյ պատուիրակը յայտարար բրաւ բոլորը, յայտարարելով թէ

— Իտալական պատուիրակութիւնը ստիպուած է յայտնելու որ կատարուած ջանքը ի զուր է եւ յանձնաժողովը դէպս, չարդարացնեց ամբողջ աշխարհի յոյսերն ու բաղձանքները: Ուրեմն չեմ մասնակցիր այս քուէարկութեան:

Իտալիա ուրեմն երեսի վրայ կը ձգէր մեծ պետութեանց հետ նախապէս իր գոյացուցած համաձայնութիւնը:

Իսկ խորհրդային պատուիրակը Լիտվինով ինչպէս կը սպասուէր, շարունակեց ըստ սովորութեան, ժողովին աշխատանքները խափանելու իր փորձերը, ամէն մէկ կէտի դէմ ներկայացնելով առաջարկներ ու փոփոխութիւններ:

Ֆրանսայի վարչապետը պիտի խօսի այսօր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

— :-: —

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, Իզմիրի երեսփոխան Մահմուտ Էսատ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրեր էր սուրիական հողերու մասին, մեծ մեծ ջարդելով թէ 50,000 տարի ալ անցնի չեն մոռնար իրենցմէ խլուած հողերը:

Դամասկոսի «Էլիֆ Պա» թերթը հետեւեալ արժանաւոր պատասխանը կուտայ Մահմուտ Էսատի եւ անով Թուրքերուն:

Ալեքսանտրէթ արաբական մայրաքաղաքը եղող Հալէպի նաւահանգիստն է: Ըստ իր աշխարհագրական դիրքին, Ալեքսանտրէթ կը պատկանի Սուրիոյ: Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ Թուրքերը կարօտով կը նային մեր այս հողամասին:

Է՛յ էֆէնտիներ, ձեր հայրենիքին մէջ հազարաւորներով Արաբներ կան. դուք արդէօք անոնց կրօնական եւ ազգային ազատութիւնը յարգեցի՞ք. մինչեւ անգամ դուք ստիպեցիք զանոնք որ ձեզի պէս հագուին եւ արաբերէն չխօսին, է՛յ էսատ պէյ, երբ հող կը փնտռէք, երբ ձեր հայրենիքի հին մասերը կ'ուզէք, ձեր աչքերը տնկեցէք այն հողերուն, որոնք օսմանցիի արիւնով ներկուած են, կարօտը քաշեցէք Րումէլիի, Սելանիկի, ամբողջ պալքանեան երկիրներու Միջերկրականի կղզիներուն վրայ, որոնց ժամանակին յաղթութիւնը ապահովուած էր արաբի սուրով եւ արիւնով:

Սակայն, ո՛վ Թուրքեր, ինչո՞ւ չէք փնտռեր եւ կարօտը չէք քաշեր ձեր թագաւորներու անկարողութեան երեսէն եւ ձեր ձեռքով կորսուած այդ հողամասերուն եւ զանոնք ալ Ալզաս-Լօրէն չէք կոչեր:

Ես ալ հիմա լսէ պէտք նման պիտի ըսեմ:

Հիւսիսային Սուրիան, Տիարպէքիր, Կիլիկիան, բոլորն ալ առնք արաբական երկիրներ են եւ կտրուած են Արաբներու սրտէն. կարօտով կը դիտենք զանոնք եւ որքան ալ երկար տարիներ անցնին պիտի չմոռնանք զանոնք: Ինչպէս Ֆրանսացիները 50 տարի չմոռցան Ալզաս-Լօրէնը, մենք ալ 50,000 տարի եթէ անցնի չպիտի մոռնանք մեր սրտէն կտրուած այս հողամասերը:

Է՛յ Թուրքեր, եթէ դուք այսօրուան ձեր յաջողութիւններով կը պարծենաք մե՛ղք ձեզի, որովհետեւ այդ յաղթութիւնը ուրիշին կը պարտիք: Ֆրանսան Կիլիկիան ձեզի ձգեց ամբողջ հարստութիւններով, զինամթերքներով եւ պաշարով: Հնդկաստանի իսլամները միլիոններ ղրկեցին ձեզի եւ վերջապէս օտարներ ուրիշի հաշւոյն օգնեցին ձեզի:

Մենք կը ճանչնանք Թուրքերը եւ իրենց էնվէրիկները: Այժմ երբ անոնք Ալեքսանտրէթի մասին կը խօսին, ո՛վ գիտէ ի՞նչ դաւեր կը հետապնդեն:

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՅՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Խալիլ Մենթեշէ պէյ, Աթէնքի թուրք դեսպանատան առեւտրական կցորդը, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի ազգային տնտեսութեան նախարարին հետ: Տեսակցութիւնը դարձած է կենսական առեւտրական դաշնագիրներուն եւ այն միջոցներուն շուրջ որոնք ձեռք պիտի առնուին զարգացնելու համար երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական փոխանակութիւնները:

Խալիլ պէյ առաջարկած է նախարարին գործադրել ամենալայն սահմաններու մէջ Քլիրինկի մեթոտը, խնդրոյ առարկայ փոխանակութեան մէջ, եւ կնքել նոր դաշինքներ:

Նախարարը խոստացած է ուսումնասիրել հարցը ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ:

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլիվիոյ մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ: Մայրաքաղաքին բնակչութիւնը փողոցէ փողոց կը շրջի եւ պատերազմի յայտարարութիւն կը պահանջէ ընդդէմ Փարակուայի կառավարութեան:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ ԴԷՄ

2.— ՌՈՒՍԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ (*)

Հայերին մնում է վաղօրօք օգուտ քաղել իւրեանց դրութիւնից:

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Յօդուածաշարքիս մէջ, չափազանց ընդարձակ գլուխ մըն է այս, սակայն չկրնալ անտեսել, կ'աճապարեմ՝ հասնելու համար հայկական պայքարին: Ահա թէ ինչո՞ւ զանց կ'առնեմ պատմութիւնը այն պայքարին, զոր Ռուսերը կը կատարէին, հինէ՛ն ի վեր, ընդդէմ Եւրոպայի: Կը յիշեցնեմ, սակայն, պատերազմները բիւզանդական կայսրութեան դէմ: Յետոյ հաշտարար փորձը Մեծն Պետրոսի, որ, ընդհակառակն, մօտեցաւ Եւրոպայի, մայրաքաղաքը տարաւ «քաղաքակրթութեան» աշխարհին սահմաններուն, եւ այնուհետեւ Սէն Փեթերսպուրկը դարձաւ չաղակրատ խնամիներու պատուհանը: Եկան պոլշեւիկները, մոլեգին չարժումով մը փակեցին այդ պատուհանը, եւ հայհոյելով խնամի Եւրոպային՝ դէպ ի Ասիա, Մոսկուա տարին իրենց մայրաքաղաքը:

Այդ օրերէն ի վեր, Ռուսիա երդուեալ ախոյեանն է Եւրոպայի:

×

— «Ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն պիտի ըլլար, եթէ պատճառ մը հեռացնէր Ռուսերը Եւրոպայէն, եւ անոնց յանձնէր Ասիան»:

Միշըլէի –նախատեսութիւնն է այն վտանգին մասին, որ այսօր իրողութիւն է:

Եւ Ռընան, նոյնքան մարգարէական, այսպէս կ'ամբողջացնէր պատկերն այդ «մեծ դժբախտութեան».

— «Սլաւը, նման Յայտնութեան գրքին վիշապին, որ իր պոչովը կ'աւլէր աստղերը, օր մը իր ետեւէն պիտի քաշէ Կեդր. Ասիոյ հօտը, Թիմուրլէնկներու եւ Ճենկիզ խաներու հին յաճախորդները»:

Իրողութիւն է, հիմա, ա՛յս նախատեսութիւնն ալ:

Ճիշդ է թէ 1905ի ռուս յեղափոխութիւնն ալ խօսեցաւ Արեւելքի ժողովուրդներու հոգիին, բայց մանաւանդ 1917ի յեղափոխութիւնն է, որ այդ ժողովուրդները ոտքի կը հանէ ահա, կը զինէ զանոնք որոշ թշնամութեամբ մը: 5 դեկտեմբեր 1920ին, Բագուի մէջ, արեւելեան ժողովուրդներու համագումարին բեմէն, պոլշեւիկները պատերազմ կը յայտարարէին եւրոպական աշխարհակալութեան դէմ: Նարիմանով, իր բացման խօսքով, բացէ ի բաց կ'ըսէր. — «Կրակի հրաւէր մըն է այս համագումարը, անգլիական եւ ֆրանսական աշխարհակալութեանց դէմ ուղղուած»:

Ու Զինովիեւ, նոյնքան կատաղի, կը յայտարարէր նոյն համագումարին վճռաբանութեանց ընթացքին. — «Այո, պիտի վարենք աշխարհակալ Անգլիոյ կոկորդին, մեր ծունկը պիտի դնենք իր կուրծքին»: Ու կ'աւելցնէր. — «Ճշմարիտ յեղափոխութիւնը պիտի արծարծի այն ատեն, երբ մեզի միանան հարիւրաւոր միլիոններու հասնող ժողովուրդները, որ կը բնակին Ասիոյ մէջ: Միայն ու միայն Արեւելքի ժողովուրդներն են, որ պիտի վճռեն բախտը պատերազմին՝ ընդմէջ աշխատանքին ու դրամագլուխին»:

Սակայն մեզ չա՛տ կը հետաքրքրէ այն առաքելութիւնը, որ Ռուսերը կուտան իրենք իրենց՝ փրկելու համար այդ «սուրբ պատերազմը», տապալելու համար Եւրոպան եւ ազատագրելու համար Ասիան:

Այդ առաքելութեան թելադրանքը, կը թուի թէ, կուգայ ռուսական գրականութենէն: Արդարեւ, Դոստոյեւսկի, իր Դեւերը վէպին մէջ, այսպէս կը խօսեցնէ ուսանող Շատովը.

— Գիտէ՞ք թէ ո՛վ է հիմա, աշխարհի մէջ, աստուածընտիր միակ ժողովուրդը, որ կոչուած է վերանորոգելու երկիրը, փրկելու յանուն նոր Աստուծոյ մը:

— Ռուս ժողովուրդն է այդ ժողովուրդը, կը պատասխանէ Շատով իր հարցումին:

Ռուս պոլշեւիկ բանաստեղծները կը պնդե՞ն, ահա, աւելի քան Շատովները, երբ բոցավառ ներշնչումով մը երգելու կը կանչուին Սկիւթացիները, ընտրեալ ցեղը, որ պիտի առաջնորդէ Ասիան:

Բանաստեղծ Ալէքսանդր Բլոկ, որ անձնասպան եղաւ, (կ'ըսեն թէ անօթութեան պատճառով), կը գինովնար՝ մտածելով որ Սկիւթացի մըն է ինք.

— Այո՛, Սկիւթացիներ ենք մենք, այո՛, Ասիացիներ ենք մենք, մթին եւ անյագ աչքերով:

Ու բանաստեղծ Եսէնին, ու բանաստեղծ Կլուեւ, «գիւղացիական յեղափոխութեան այս քերթողները», կ'երգէին. «Արեւաբարձներու բանակ մը կը կազմենք մենք, երկրի պորտին վրայ»: Կամ. «Ո՛վ իմ հայրենիքս, ոչինչ աւելի լաւ է, ոչինչ աւելի գեղեցիկ է, որքան կովու աչքերդ»: Իսկ ռուս գրախօս մը, Իվանով Ռազումնիկ, խօսելով սկիւթապաշտ այս քերթողներուն մասին, կը մարգարէանար այսպէս. «Յեղափոխական սկիւթապաշտութիւնը մոխիրի պիտի վերածէ ամբողջ աշխարհը»: Փառաբանելով սկիւթական ցեղը, որ պիտի վարէ կռիւը Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ, բանաստեղծ Տիուչեւ կը գրէր թէ «ոչ կարելի է բախկցութիւն, ոչ ալ զինադադար այս երկու թշնամիներուն միջեւ, մէկուն կեանքը մահն է միւսին»:

Թէ թշնամութիւնը, որ գոյութիւն ունի Ռուսիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ, որքա՛ն ռուսական է իր խորքով, թէ պոլշեւիկներու գիրքն իսկ հանդէպ Եւրոպայի, որքա՛ն թաթաւուն է սլաւականութեամբ, անվիճելի կը դառնայ՝ երբ յիշենք թէ սպիտակ ռուս գրողներն ալ նոյնքան խանդավառութիւն կ'արտայայտեն իրենց թշնամութեանը մէջ հանդէպ Եւրոպայի: Այսպէս «Սմենովեխ» անունով գրական շարժումը (ռուսական թարգմանութեամբ՝ նշանակէտներու փոփոխութիւն), ինչպէս նաեւ Նականունէ թերթը (Պերլին) իրենց ուղղութեան եւ վարդապետութեան մէջ պայքար կը թելադրեն արեւմուտքի դէմ: Յիշենք նաեւ սկիւթացի Կորկուլով, իր հիւանդագին թշնամութեամբը հանդէպ Եւրոպայի եւ մոլեռանդ սէրովը ասիական արեան, որ կը խայտայ իր երակներուն մէջ:

Գրականութեան այս թելադրանքին հետ, կենդանի էր նաեւ աւանդութիւնը ռուսական հին քաղաքականութեան, որ, Ռոստոպչինի բերնով առ կայսրն Պաւլ, կ'ըսէր. «Ռուսիա ոչ մէկ յարաբերութիւն պէտք է մշակէ ուրիշ պետութեանց հետ, առեւտրական յարաբերութիւններէ զատ»: Այսպէս ուրեմն, Լեւոնտիեւի դիտողութեամբ, կռիւը ռուսական պոլշեւիզմին ու եւրոպականութեան միջեւ ձեւափոխութիւնն է կռիւին սլաւականութեան եւ բիւզանդականութեան միջեւ: Եւ թող հայ մտաւորականներն ալ լաւ ըմբռնեն թէ պոլշեւիզմին մէջ սլաւական մորֆիններ կան, ինչպէս գիտել կուտայ Ուստրիալով: Առոր ապացոյցը՝ այն պայքարը, որ արդի Հայաստանի մէջ ծանօթ է «ռուս մեծապետական ազգայնականութեամբ», սկիւթական հրէշ մը, որ շատ կը վախցնէ կովկասեան փոքրիկ հանրապետութիւնները:

Յաջորդով պայքարի ձեւերը, զորս կը գործածէ արդի Ռուսիան հանդէպ Եւրոպայի, աւելի եւս խտացնելով նոր գոյնը որ իր վրայ առած է երբեմնի «ճերմակ արջ»ը:

ԱԶԱՏԱՆԻ

(*) Այս նիւթին շուրջ կազմուած ընդարձակ մատենադարանէ մը, կը յիշեմ հետեւեալ գիրքերը, իբրեւ գլխաւոր աղբիւրներ.—

1.— Boris Mirsky, — LES SCYTHES, quelques théories russes sur la crise européenne.

2.— Maurice Muret, — LE CRÉPUSCULE DES NATIONS BLANCHES, մանաւանդ Le défi bolchéviste et le triomphe des Scythes, ինչպէս նաեւ Le dragon dans les étoiles գլուխները:

3.— Basile Nikitine, — LA RUSSIE ET LE CONFLIT ORIENT - OCCIDENT (Les Appels d'Orient, փետր. – մարտ 1925):

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ՖԱՐԱՄՈՒՇԽԱՆԱ

Հակառակ որ ճանչցուած եմ հեգնողը անոնց որ մեր ոսկեղէն լեզուին կը խառնեն ռուսական թիթեղ եւ ժանգոտ երկաթներէ ձուլուած բառերու խժալուր աղմուկը, «Խայեամպազի»էն ետք, ահա քեզի երկրորդ օտար բառ մը, այն ալ վերնագիր:

Բայց Գրական Ակումբը արձակուրդի մէջ է: Յաճախ հաճոյքը ունեցեր եմ քաշքշելու Խոնդկարեան բարեկամս, երբ կուլտուրական կամ սոցիալական որեւէ դէկոյց օբեկտիւ կամ սուբեկտիւօրէն քննադատած ատեն ցոյց տայ օտար փրազէօլոգիայի մէջ իյնալու տենդենց, առիթ տալով իմ կրիտիկաին եւ ինտէրվէնցիային:

Բարեբախտաբար, ինչպէս ըսի, արձակուրդի մէջ ենք, իսկ վերամուտին մոռցուած կ'ըլլայ — գոնէ այդ է յոյսս— օտար բառ մը վերնագիր ընտրելու յանցանքս:

Ֆարամուշխանա՛...:

Մեղք որ կարելի չէ թարգմանել զայն, ոչ ալ հայերէն կոկիկ անուն մը կերտել, թէեւ այնքա՛ն պէտքի բառ է մեր իրականութեան համար:

Բայց կարելի է բացատրել:

Կը յիշէ՞ք Վանակը: Թեհրանի եւ Տաժաւէնտի հրաշափառ լեռան կողերուն թառած հայ գիւղը, ուր Վարդավառը տօնեցինք անգամ մը, հայ գիւղական պարերու եւ ցորենի արեւոտ դաշտերուն դեղին ծփանքին մէջ, գլուխնիս լաւ մը «տաքցըրած» Միրզա Գասպարի թունդ գինիով:

Արդ՝ հին ատեն Վանակի մօտերը, անտառոտ բարձունքի մը վրայ առանձնացած էր Զըլլը Սուլթանի ամարանոցը: Կը պատմուի որ Նասրէտտին Շահի ամէնէն իմաստուն եւ բանգէտ հպատակն էր Զըլլը Սուլթան, որ այդ իսկ պատճառով պալատական դաւերէն եւ փառքերէն ձեռք քաշած, իր ծերութիւնը կը նախընտրէր անցընել հին պարսիկ իմաստասէրներու կեանքով՝ նուիրուած գիրքերու եւ ներհայեցողութեան:

Գոնէ այդպէս կը կարծուէր:

Յետոյ տարօրինակ շշուկներ, անպատկառ բամբասանքներու նման, սկսան հիւսուիլ խորհրդաւոր ամարանոցին շուրջը: Թեհրանցիները — յաւիտենական բամբասողներ — կը պնդէին որ շատ գիշեր անծանօթ ստուերներ գաղտագողի կ'անցնէին Թաճրիշի եւ Կուլհաքի անտառներէն, կը սպրդէին Զիլլի պարտէզներէն ներս, եւ ծեր պալատականին առանձնութիւնը կը բաժնէին մինչեւ որ հնչէր արեւածագը ողջունող «Նաղարէխանէ»ներու շեփորը:

Շշուկները հասան պալատ եւ ցնցեցին Նասրէտտին Շահի միտքը. Թուն կասկածները: Ձերբակալուեցան գիշերուան ստուերներէն մէկ քանին: Արեւի լոյսին տակ, սակայն, անոնք փոխակերպուեցան քաղաքին յայտնի մտաւորականներու, ազդեցիկ կրօնապետներու կամ հին դիւանագէտներու:

Կրնաք երեւակայել կասկածոտ Շահին սարսափը: Եւ այդ սարսափին աւելի եւս սաստկանալը՝ այն մտածումին առջեւ թէ չպիտի կրնար մէկ մէկ մետաքս օղակ նուիրել այդ գլուխներուն:

— Ի՞նչ կ'ընէիք, ի՞նչ խօսեցաք, ի՞նչ դաւեցիք:

Պատասխանը նոյնն էր, յուսահատեցնող միօրինակութեամբ.

— Այդ տունէն ներս ինչ խօսք, ի՛նչ խորհուրդ որ մտնէ, կը դատապարտուի յաւիտենական մոռացութեան: Ոչինչ կը յիշենք:

Եւ ամբոխը, որ կը մերժէ պարտուած զգալ, կարծեց Տաժաւէնտի գաղտնիքը լուծած ըլլալ, Զըլլը Սուլթանի խորհրդաւոր մենաստանին տալով նոյնքան խորհրդաւոր անուն մը՝

Ֆարամուշխանա՛..., «Տուն մոռացութեան» կամ... «Անյուշ բերդ» եթէ կ'ուզէք:

Ու տարիներով — կարծեմ ութսուն տարիէն աւելի է պատահածը — Պարսիկին մշտավառ երեւակայութիւնը հիւսած Զըլլը Սուլթանի ամարանոցին կախարդական ազդեցութեան:

Հմայուած գզեակ մը ուր կը մտնես ապրելու համար ով գիտէ ի՛նչ հրաշալիք կամ ահաւոր ժամեր՝ Բայց ուրկէ անկէ դուրս գնալէ ետք մոռցած ես ամէնքն ալ...: Ի՛նչ հէքեաթ, որ արեւելքը մինակ կրնայ ծնիլ:

Գիրքը, սակայն, որուն մէջ ժամանակին կարդացեր եմ այս իրավէպը, կը յայտնէր թէ Տաժաւէնտի իմաստասէր առանձնակեացին մօտ կը գումարուէր պարսիկ Ֆրանկմասոնական առաջին Օթեակը, հիմնուած համբաւաւոր Հայուն՝ Մալքում Խանի կողմէ...:

×

Գիտենք որ, արեւելքի խորհրդաւոր աստղին տակ ծնած, ձեզի համար յաճախ իրական կեանքի առօրեայ մէկ դրուագն է ինչ որ հէքեաթ կը թուի մեզի: Բայց մի կարծէք թէ առանց բացարձակ առանձնաշնորհին ունիք:

Փաստ՝ մենք ալ ունինք Ֆարամուշխանա: Եւ մէկի տեղ շատերը, հոգ չէ որ ձերինը գեղեցիկ ըլլայ, մերինները այլանդակ եւ ողբերգական:

Գաղութներու «Ֆարամուշխանա»ները...

Սկսինք հայ մամուլէն: Խմբագիրներ ունինք որ ոտքերնին հազիւ թերթէն դուրս նետած, կը մոռնան թէ ներսը ինչ ըսեր, ինչ էին գրեր երէկ:

— Ախպեր Ջան, դուք չէի՞ք երէկուան թիւով Թուրքին հացին իւղ քսողը: Ինչո՞ւ մեծ երագի եւ վրէժի կրակը կը թափէք այսօր ձեր խեղճ բարեկամին գլխուն...

Հարցուցէ՛ք եւ մարդը ձեր երեսին պիտի նայի շուարած.

— Չեմ յիշեր: Մեր մամուլէն ներս ինչ խօսք, ինչ խորհուրդ կամ սկզբունք որ մտնէ, կը դատապարտուի յաւիտենական մոռացութեան: Ոչինչ կը յիշենք:

Ֆարամուշխանա՛...:

Սա ողբերգական է: Բարեբախտաբար կայ նաեւ զուարճալին:

Թերթ մը ունինք — անունովը չըլլայ, թէեւ չճանչցող չկայ — որուն չորս պատերէն ներս մտած քանի՛ հարիւր անմեղ զոհեր, նամակ, յօդուած, հարցում կամ գիրքի ծրար, դատապարտուած են յաւիտենական մոռացութեան:

Այդ թերթը մեզմէ ովկիանոսով մը բաժնուած —բարեբախտաբար— գործակալ մը ունի Փարիզի մէջ:

— Եղբայր, կ'ըսէր այս վերջինը անցեալ օր, երէկ նամակ մը առի: Երկինքէն ինկածի նման ստիպողական տեղեկութիւն կ'ուզեն հարցի մը մասին, որուն համար հինգ ամիս առաջ ես ինքս գրեր եմ իրենց քանի մը նամակներով, ամէնքն ալ անպատասխանի մնացած:

Կարդալէ ետք «Յառաջ»ը, իմ գործակալ բարեկամս վստահ եմ որ վերջապէս պիտի հասկնայ թէ «բանը ինչումն է»:

Ֆարամուշխանա՛...

×

Մէկ մէկ «ֆարամուշխանա» նաեւ մեր ազգային մեծ ու փոքր շատ մը հաստատութիւնները:

Զարնենք Փարիզի ժամուն դուռը:

— Ի՞նչ կը բանիք ներսը. բարեկա՛մ, ի՞նչ կը խօսիք, ի՞նչ կը մտածէ «ազգ»ը, ի՞նչ լուր սա եօթը հարիւր հազար ֆրանքէն...:

— Պատուոյ խօսք, մօնշէր, հիմա որ ոտքս դուրս դրի, ներսի դարձէն ոչինչ կը յիշեմ. դռնէն ներս ամէն խօս... խորհուրդ, նոյնիսկ հաշիւ, պարտուած է յաւիտենական ...ցութեան... Ֆարամուշխան...

Անցնինք Մարսէյլի ժամ... չենք:

Կատարեալ ընելու համ... բանքը, անոր դռները փակեց «բարբարար»ը: Բայ... չինեց եւ հիմա ինչո՞ւ փակ... ըլլի՞ չէ՞ր աւելի ժամն ձե... տառասկել ինքզինքնիս օտ... չեւ: Ինչե՛ր, ի՛նչ խորհա... գաղտնիք կը ծածկէ արդե... տօփ լռած ժամը, կամ ի՛ն... զձուծ հաշիւներ...:

Անցնի՛նք, մեղք է գլու... ըելը:

Ֆարամուշխանա՛...,

Յետոյ մեր անհամա... նակցականները: Կեցէ՛ք ... մը գաւառի մը այնինչ ... այնինչ գիւղին վարի թաղ... նակցական Ընդհանուր Մ... դրան առջեւ:

Գիտենք, նոր կնիք ... կանոնագիր մը եւ «ի նպա... ռուած հանդէսի մը տոմսեր... շիւ կայ ներսը:

— Բայց առանց զո՞ր... բաժնուեցաք, ի՞նչ կը բան... կը գործէք, որո՞ւ կուտաք ... շիւները...:

Աւելորդ հարցեր: «Անո... դ»եր, առանց ամէն մէկը... մէկ թաղինը, քիչ առնէն ... իւրաքանչիւր տունի Հայր... կան Ընդհանուր Միութիւն...

×

Կը գուշակեմ հարցումը ... ռեր է ընթերցողին լեզուի...

— Իսկ մեծազո՞յնը եւ ... խորհրդաւո՞րը մեր գաղութ... րականութեան «Ֆարամուշխա... րուն...

... Բայց հաւատացէ՛ք, ... զգամ որ ինկած եմ Տա... կախարդանքին ազդեցութե... եւ մոռցած թէ ինչ ... գրել...:

Ֆարամուշխանա՛...:

ԼԵՒՈՆ ՄԵ...

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ Ա...

(Բիւզանդ Կոճամանեա...)

Այս օրերուն Հռոմի մէջ ... նենայ ազգային երիտասարդ... ներու ցուցահանդէսը:

Այս ցուցահանդէսին կը մա... նաեւ մէկ երկու օտար տա...: Մէկը Հայ մը, Բիւզանդ Կոճա... ուսանող Հռոմի գեղարուե... դպրոցի, նկարչական ճիւղին:

Բնիկ Տրապիզոնցի, օժտ... տաղանդ մը: Սանն է եղբ... Յարութիւն Ամիրայեանի:

Հռոմի թերթերը հաճեր են ... նունը եւ մականունը օտար ... ցողներուն:

Եւ Կոճամանեանի համար՝ ... դայ կը խոստանայ»: Այսքան ... ժլատ են օտար արուեստագէ... համար:

Գեղեցիկ է յղացումը Բիւ... «Ծաղիկներու վայրը» հիւանդ... տառին մէջ: Առաջին կարգի ... ղիկներու մեծ փունջ մը, ... հպարտ ցոլացումով: Անոնց ...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 23 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

(«ԽԼԻՐԴԻ ՇԱԲԱԹ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շարունակենք «Խլիրդի Շաբաթ»ին առթիւ ծանօթ մասնագէտներու կողմէ պատրաստուած յօդուածներու ամփոփումը:

Ահաւասիկ ֆրանսական Կաճառի անդամ եւ Մօնփելիէի Հակախլիրդային Կեդրոնին Տնօրէն փրօֆ. Է. Ֆորկի յօդուածը որ ցոյց կուտայ թէ «ԻՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՅ ԱՄԷՆ ԿԻՆ ԱՐԳԱՆԴԻ ԽԼԻՐԴԻՆ ՄԱՍԻՆ»:

Դուք կինե՛ր, որ քառասուն տարեկանին կը մօտենաք, եւ անձկութեամբ կ'որոնէք առաջին խորշոմը կամ առաջին ճերմակ մազը, հսկեցէք, չա՛տ աւելի ուշադրութեամբ հսկեցէք անկանոն արիւնահոսութիւններու երեւումին վրայ, որ ձեր արգանդին մէջ զարգացող ուռի մը սկզբնաւորութիւնն ու զարգացումը կրնայ յայտնել:

Որովհետեւ, վտանգը կրնայ շատ ծանր ըլլալ: Գիտցէք — ոչ թէ վախնալու, այլ ժամանակին զգուշանալու համար — որ արգանդի խլիրդը ամէնէն յաճախադէպն է կանացի խլիրդներուն, եւ թէ ան ամէն տարի աւելի քան 25,000 կին կը մեռցնէ Գերմանիոյ մէջ, 31,000 Ամերիկայի եւ մօտ 20,000 Ֆրանսայի մէջ: Եւ այս այնպիսի տարիքի մը ուր ընտանիքի մօր անհետացումը՝ ահագին պարապ մը կը թողու տան մէջ եւ կը կազմալուծէ զայն: Որովհետեւ խլիրդի վտանգը ամէնէն աւելի կը սպառնայ 35—55 եւ մանաւանդ 35էն 45 տարեկան կիներուն:

Արթուն եւ ուշադիր եղէ՛ք, բայց մի՛ վախնաք:

Միշտ մտաբերեցէք ամերիկացի մեծ վիրաբոյժի մը, Պլըտկուտի խորհուրդը. «Եթէ հիւանդութենէն պիտի վախնաք, ջանացէք հիւանդութեան սկիզբին իսկ վախնալ, եւ այդ երկիւղը թող մղէ ձեզ բժշկական քննութեան»:

Կ'ըսեն թէ ժողովուրդին ուղղուած այս յայտարարութիւնները կրնան խլիրդի վախը, սարսափը առեղծել եւ մտահալածանք յառաջ բերել: Բայց հիւանդութեան մասին տգիտութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր է, քան վհեբոտներու անձկալից երկիւղը:

Մանաւանդ որ ահազանգին հետ կուտանք ապահովիչ նշանը: Գիտցէ՛ք եւ ձեր շուրջը կրկնեցէ՛ք որ բոլոր խլիրդներէն ամէնէն բուժելին հաւանաբար արգանդի խլիրդն է, եթէ սկիզբէն դարմանուի: Ականաւոր մասնագէտներու կողմէ տակաւին վերջերս հրատարակուած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ ներկայիս արգանդի խլիրդ ունեցող հինգ կիներէն չորսը կարելի է արմատապէս բուժել, վիրահատութեամբ կամ շողադարմանումով: Մինչդեռ տասը տարի առաջ հինգին հազիւ երկուքը կրնային բուժել:

Բայց, լաւ հասկցէք: Այս քաջալերական արդիւնքները կախում ունին բացարձակ պայմանէ մը. արգանդի խլիրդը ամէնէն բուժելի խլիրդներէն մէկն է, պայմանաւ որ դարմանումը շատ կանուխ կիրարկուի: Ամիսներու խնդիր չէ. այլ շաբաթի եւ օրի խնդիր է: Անմիջապէս որ կասկածելի նշանով մը յայտնուի, պէտք է քննել եւ դարմանել:

Հետեւաբար, պէտք է ուշադիր ըլլալ արգանդի ամէնէն աննշան՝ բայց անկանոն արիւնահոսութեան, նոյնիսկ եթէ բնաւ ցաւ չկայ (որովհետեւ ցաւ պատճառող խլիրդը արդէն անբուժելի է), կամ ձեր ընդհանուր առողջութիւնը խանգարուած չէ (որովհետեւ կարելի է յառաջացած խլիրդ ունենալ եւ երկար ատեն երեւութապէս առողջ մնալ, չնիհարիլ, չգունատիլ):

Մի՛ ուշացնէք ձեր դարմանումը կամ մի խուսափիք անկէ ժողովրդական նախապաշարումներով, որոնք ողբերգութեան պատ մը կը քաշեն հիւանդին եւ զայն բուժելու հաւանականութիւններուն միջեւ:

Քանի՛, քանի՛ պարագաներ կը ծանրանան եւ անբուժելի կը դառնան անհոգութեան, անտեղի ամօթխածութեան, ճշմարտութեան երկիւղին եւ անհրաժեշտ որոշումը ձգձգելու հետեւանքով: Զգուշացէք դրացիներու, պառաւ կիներու, սուտ կամ անոր պատմութիւններէն. «Ես ալ ձեզի պէս էի, պիտի ըսեն ձեզի, եւ ինքնիրեն անցաւ»: Երբ հիւանդներուն կը հարցնենք թէ ինչո՞ւ ուշացուցին բժշկական քննութիւնը եւ թողուցին որ անցնի կանխահաս դարմանումին ժամը, ստէ՛պ միշտ իրենց անհոգութիւնը յայտնող միեւնոյն պատասխանները կը ստանանք. «Չէր ցաւեր եւ չէի կարծեր որ ծանր բան մըն էր»: Իսկ երբ նոյն հարցումը կ'ուղղենք «շրջանը» դադրելու մօտ եղող կիներուն, կ'ըսեն. «Կը կարծէի թէ այդ արիւնահոսութիւնները «շրջանին» հետ կապ ունէին, եւ պիտի անհետանային անոր դադարումէն յետոյ»:

Քանի զոհեր բրած է շրջանի դադարման այս նախապաշարումը: Քանինե՛ր մեռած են որովհետեւ հաւատք ընծայած են չարլաթաններուն, թերթերու չորրորդ էջին վրայ ծանուցուած այլազան դեղերուն, որոնք իբրեւ թէ շրջանի դադարէն յառաջ եկած խանգարումները կը բուժեն: Քանինե՛ր անտեղի ամօթխածութեամբ մը կամ վիրաբուժութենէն վախնալով, խուսափած են բժշկական քննութենէն, որ միայն պիտի կրնար ցոյց տալ անյետաձգելի դարմանումի մը անհրաժեշտութիւնը եւ կամ հանգստացնել զանոնք իրենց վիճակին մասին:

Եթէ անհոգ գտնուիք անկանոն արիւնահոսութիւններուն հանդէպ եւ բժշկական քննութիւնը ձգձգելով ժամանակ կորսնցնէք, գիտցէք որ խլիրդը ժամանակ չի կորսնցներ: Ան արագօրէն կը դէ, կ'անցնի իր շրջանակը, իր սահմանը, այսինքն բուժելիութեան շրջանը, կը տարածուի արգանդին դրացի հիւսուածքներուն, խոյլերուն եւ գործարաններուն, եւ հետզհետէ աւելի հեռուն: Բուժ... ւանականութիւններն ալ աստ... կը նուազին, եւ ի վերջ... բարուժութիւնը, ոչ շողադ... մը կրնան փրկել հիւանդը:

Արդ, հակառակ մեր փր... ովին, բանախօսութիւններուն... ցիկներուն, մեր «զգուշացէ... գիտէ՞ք թէ ներկայիս քանի... ժամանակին կը դիմեն բժշկ... նութեան, ճիշդ այն ատեն... հիւանդութեան առաջին շրջ... կը գտնուի, այն շրջանին՝ ... ւանդներուն 100էն 70—80ը ... արմատապէս բուժել: Հայ... կայ կիներուն մէկ հինգերորդ...

Խլիրդի բուժումին ամէնէ... արգելքն է ժողովուրդին ... րութիւնը, նախապաշարում... անոնց հետեւանքով բժշկակ... թեան ու դարմանումին ուշա...

Մենք բժիշկներս՝ կատար... ծուած վիրաբուժութեամբ ... շողադարմանումով կրնանք ... ժում ապահովել, եթէ ժա... մեզի դիմէք, եթէ կանուխ գ...

Իսկ այդ, կիներ, ձեզմէ ... ունի:

Ամփոփեց՝ ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻ...

կավաճառ կին մը մարդու մը դէմ կանգնած, դարձեալ գոյնի խաղերով: Ետեւը կը տեսնուի հրապարակին խռութիւնը: Անճրեւարդեյներու տակ նստարաններ, ուր բազմած են ծերունի մարդիկ: Այս վերջինները լաւ գետեղուած են:

Թելադրիչ է անով որ կը ներկայացնէ ծերութեան եւ երիտասարդութեան հակադրութիւնը: Ահա բաղդատութեան եզրերը: Մէկ կողմէ ծառերը հպարտ, փայլուն, եփողգոյնով, մանաւանդ կոյսի թարմութեան պէս հրահրող: Մինչ անդին մարդիկ՝ թոռմած կքած ու խոնջէնքի հասած:

Այս պատկերը արժանացած է ընդհանուր համակրանքի, ցուցահանդէսին մէջ:

Բիւզանդ ունի նկար մը եւս, որ կը ներկայացնէ գլուխ մը, ջղուտ, խելացի եւ խոհուն աչքերով, բաց ու արտայայտիչ ճակատով: Վերջապէս գլուխ մը հրաշալի կերպով տաշուած, որ կը հանդչի գեղեցիկ ուսերու վրայ: Այս նկարին հետաքրքրական կողմերը վրձնին խաղերն են: Կրմատնէ տպաւորապաշտներու ներշնչումը:

Բիւզանդ այս նկարով դուրս կ'ելլէ ուսանողական սահմանափակ ուղիներէն ու կը փախչի միօրինակութենէն, որ կը ճնշէ դպրոցական սկաուտը:

Ուրիշ մըն ալ, «Գարծէն վերջը», ուր իրապէս կրցած է ներկայացնել յոգնութեան խորհուրդը, ձեռքերը գրպանը, աչքերը երկինքին: Հեռուն գիւղական տուներու շարք մը, որոնց վրայ արեւը կ'ուղէ տիրապետել մարդուն ձեռակերտներուն: Հոն կը չքի համեստութեան եւ մեծութեան հակադրութիւնը: Համեստ՝ գիւղը, մեծ արեւը: Պզտիկ փողոց մը, առջեւը տուներու հանդարտութեան դիմաց, չուքեր կը խաղան: Նկարչական իր գոյներով, բայց ճարտարապետական իր թելադրականութեամբ:

Բոլոր այս նկարները կը կրեն խտալական շունչ, հարուստ գոյն, բայց հոգեբանական արտայայտութիւնը նուազ: Վերջին սերդյատուէէֆրանսական դպրոցին, որ հոգին կը խօսեցնէ գծի մը կամ գոյնի գեղեցկութենէն աւ: Պիտի ուզէի որ Բիւզանդ աւելի խորանար իր մոտէլներուն հոգին, այնինչ անոնց ներքին ապրումներուն, ցաւին, կարօտին, սպասումին կամ մեծութեան, տարբերու ներաշխարհին մէջ:

Անիկա թերութիւն մը չէ, այլ բմբռնում մը թերեւս, զոր կ'արժէ իր ուշադրութեանը յանձնել:

Եւ սպասել, որ աճի եւ ուռճանայ այս խոստումը, որ Բիւզանդն է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԵԿՈՅՑ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

— :-: —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Երբ որ հրատարակեցինք Միութեան ներկայ եւ յառաջիկայ գործունէութեան Ուղեգծ – Ծրագիրը, որ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ, մեծ ակնկալութիւններ ունէինք, քաջ գիտնալով որ հայ ժողովուրդը իր նեղ օրերուն իսկ իր լուման չի զլանար ազգօգուտ մեծ ձեռնարկներու: Բայց համաշխարհային տնտեսական տագնապը այնպիսի ահաւոր համեմատութիւններ առաւ, որ մինչեւ իսկ բարեկեցիկ գաղութները ծանրօրէն կրեցին անոր հետեւանքները, եւ երէկուան բարեգործ համայնքները դարձան նըպաստընկալ իրենց կարգին, ինչպէս որ, մեծ պատերազմին հետեւանքով, Թուրքիոյ բարդաւաճ հայութեան պատահեցաւ, շատ աւելի սաստիկօրէն:

Որքան որ ցաւալի է որ առաջադրուած մէկէ աւելի օգտաշատ ձեռնարկներու իրագործումը այդպէսով անհնարին դարձաւ, գէթ առ այժմ, սակայն եւ այնպէս երկու ազգաշէն ձեռնարկներ կը մնան առաւելապէս առանցքը մեր Միութեան, եւ անոնք, որպէս ազգապահպանումի գերագոյն ազդակներ, չեն կրնար յետաձգուիլ որ եւ է պատճառով: Մին՝ Հայաստանի ներգաղթը եւ Նուպարաշէնը, եւ միւսը՝ գաղութահայ կրթական գործը, որոնց երկուքն ալ Միութիւնը պարտի աւելի ոտքերար հետապնդել այսուհետեւ, որովհետեւ, ինչքան ալ աննպաստ ըլլան ներկայ պայմանները, անհնա իրաւունք չունի վհատելու եւ ճարահատ կանգ առնելու սոյն գերագոյնօրէն հայկական ծրագիրներուն առջեւ:

Ամէն Հայու համար օրուան կարգախօսը պարտի ըլլալ ուրեմն Հայաստանի Ներգաղթը եւ Հայ Մշակոյթը, եւ եթէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը արտասահմանի մէջ կը ստանձնէ ազգային փրկութեան այդ երկու մեծ գործերուն նախաձեռնութիւնը, այն վստահութեամբ է որ ամէն Հայու սիրտին խօսող այդ հրաշագործ ծրագիրներուն համար Միութեան պիտի տրամադրուին նիւթական կարելիութիւններ, որովհետեւ անոնց իրագործումը կը պահանջէ համազգային լարուած ճիգ:

Թող ուրեմն ամէն Հայ չզլանայ իր լուման ազգապահպանումի եւ Հայրենաշինութեան այս կրկին ձեռնարկներուն համար, որպէս զի Միութիւնը հետզհետէ իր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ հոգածութիւնը կեդրոնացնէ այդ կենսական մարզերուն վրայ, առանց այլապէս եւ աւելի երկար ատեն իր արդէն անձուկ միջոցները սպառելու սակ սովորական բարեգործութեան ձեռնարկներու համար, որ հիմնական ու տեւական օգուտ չունին ազգային վերելքին տեսակէտով:

Այդ փրկութեան հիմնադրամին կազմութեան համար, բաց ի մասնաւոր նուիրատուութեանց եւ հանգանակութեանց շնորհիւ գոյանալիք բացառիկ հասոյթներէն, կը հաստատենք նաեւ Պաշտպանի դրութիւնը, որ Չիենաստանէն ի վեր այնքան բարերար դեր մը կատարած է Միութեան որբերու պաշտպանութեան գործին մէջ: Այս թուականէն սկսեալ Մասնաճիւղերը պիտի արձանագրեն «Պաշտպան»ներ, Ներգաղթի եւ Մշակոյթի Պաշտպաններ, կամ առանձնապէս «Ներգաղթի Պաշտպան» եւ «Մշակոյթի Պաշտպան» նուիրատուներ, որ յանձն պիտի առնեն գէթ երեք տարի կանոնաւորապէս տարեկան գումար մը վճարել: Այդ Պաշտպանները, որպէս անձնական կամաւորներ, պիտի կազմեն խիտապէս Միութեան փրկութեան բանակը: Անոնց իւրաքանչիւրը, պատուաւոր պիտի ըլլայ, որպէս խմբական մեկենաս, մէկ եւ միեւնոյն աւելի հայ մանուկի ուսման կրթութեան սատարելուն, մէկ կամ աւելի հայ գաղթականի Հայաստան փոխադրութեան, ինչ որ գոհունակութեան եւ հպարտութեան զգացումի [illegible] մը պիտի ըլլայ Մշակոյթի եւ Ներգաղթի Պաշտպաններուն համար:

Ահա աքանչելի պատեհութիւն մը ազգասէր Հայերու համար, գործնական գետնի վրայ կատարելու համար իրենց պարտականութիւնը, ոչ թէ սոսկական բարեգործութեան համար, այլ ազգաշինութեան կենսական գործի մը համար, որուն առաջ կարեւորութիւնը անխտիր կ'ըմբռնէ ամէն ողջամիտ եւ հեռատես Հայ:

×

Հայաստանի ներգաղթին առաջին մասը արդէն յաջողապէս իրագործուեցաւ: Վեց ամսուան ընթացքին, 30 Դեկտեմբերէն մինչեւ 2 Յուլիս, լիագոր – պատուիրակ քաղ. Շահվերտեանի ղեկավարութեամբ, Յունաստանէն փոխադրուեցան Հայրենաբաղձ 6242 գաղթականներ եւ անմիջապէս տեղաւորուեցան Հայաստանի աշխատաւորական ու շինարարական զանազան կեդրոններուն մէջ, մաս մըն ալ Նուպարաշէնի մէջ:

Այժմ պիտի ձեռնարկուի կանխորոշուած երկրորդ խումբին ներգաղթին, որուն այս անգամ մաս պիտի կազմեն 4000 գաղթականներ, բաց ի Յունաստանէ, Պուլկարիայէ եւ Սուրիայէ եւս: Թէեւ կառավարութիւնը որոշած է այսպէս շարունակել գանգուածային ներգաղթը, սակայն անոր յաջողութիւնը կախում ունի գաղութահայութեան տրամադրելիք նիւթական օժանդակութենէն, քանի որ բնակարանի հարցը մէկ օրէն միւսը չի կրնար լուծուիլ, քան զի ահագին ծախքի եւ ժամանակի կարօտ գործ մըն է:

Մեր Միութիւնը, որ առաջին օրէն լծուեցաւ ներգաղթին, ցարդ ջանք չխնայեց կատարելու իր պարտականութիւնը, տուեալ պայմաններու սահմանին մէջ սիրայօժար տրամադրելով իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Անիկա 6242 գաղթականներուն փոխադրութեան, պարէնաւորումին եւ այլ պէտքերուն համար ծախսեց 1500 անգլ. ոսկիի գումար մը: Այժմ որ, Անգլիական հայասէր կազմակերպութիւնները իրենց մէկ ակնկալուած օգնութիւնը տրամադրած չըլլալուն պատճառաւ՝ Նանսէնեան Միջազգ. Օֆիսը անոնց բաժինն ալ վճարած ըլլալով յաջորդ խումբին ծախքերուն պիտի չկարենայ մասնակցիլ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնն է որ միայնակը պիտի ստանձնէ 4000 գաղթականներուն փոխադրութեան կամ պարէնաւորումի եւ այլ բոլոր ծախքերը. նոյնպէս Միութիւնն է որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի որբերուն, Հալէպցի եւ այլ կարգ մը գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ Հ. Օ. Կ.ի յանձնարարած Փրանսացի գաղթականներուն մինչեւ Հայաստան փոխադրումի ծախքերն ալ պիտի հոգայ: Բաց աստի, Միութիւնը անյապաղ Հայաստան պիտի ուղարկէ, բնակարաններու չինութեանց գործին սատարելու մտահոգութեամբ, մաս մը չինուածանիւթ եւ երկու ինքնաշարժ զամիոն, մինչեւ որ կարելիութիւն ունենայ աւելի եւս ընդարձակելու այս ուղղութեամբ իր օժանդակութեան բաժինը:

Եթէ աւելի մեծ համեմատութեամբ մեր Միութիւնը չկրցաւ սատարել ներգաղթին, սակայն եւ այնպէս անիկա միակ հայ կազմակերպութիւնն է որ ցարդ դրամական գոհողութեան առջեւ չխառնեցաւ, ինչպէս որ տարիներ առաջ եւս յայնօրէն մասնակցեցաւ Ներգաղթի եռեակ ձեռնարկներուն եւ անոնց վերջնագոյնին համար 1926ին իր ուղղած կոչին միայն Ամերիկայէն պատասխանեցին 12,000 անգլիական ոսկի փութացնելով: Վստահաբար, եթէ մէկ կողմէն գերագրապէս Ներգաղթին սատարելու բնոյթը ունեցող Նուպարաշէնի շինարարական աշխատանքները պետական օգնութեամբ արագօրէն յառաջ կը տարուին մեր Միութիւնը պիտի կրնայ շատ աւելի մեծ թափով մղում տալ ներգաղթին, որ ինչքան փրկարար, նոյնքան բազմածախս ձեռնարկ մըն է, եթէ իր հրապարակած կոչը գէթ այսուհետեւ արտասահմանի մէջ գտնէ պէտք եղած արձագանգը, եւ Ամերիկայի մէջ վերջերս փորձուած ճիգին նման՝ ուրիշ գաղութներու մէջ եւս այդ մասին հայրենասիրական լուրջ ջանք մը կատարուի, հանգանակութեամբ կամ այլ միջոցներով, եւ Հայրենակցական Միութիւնները եւս մեկի չզլանան իրենց օգնութիւնը:

×

Ինչպէս յայտնի է, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնական նպատակներէն մին է, եթէ ոչ գլխաւորագոյնը, հայ ազգային մշակոյթը: Պատերազմէն առաջ, կրթական մարզին մէջ, իր ունեցած արդիւնաշատ գործունէութիւնը իր պատմութեան ամէնէն փայլուն մէկ էջը կը կազմէ, երբ Վանի Վարժապետանոցին եւ Տէօրթ – Եօլի Որբանոց – Վարժարանին հետ կը պահէր 39 նախակրթարաններ, թրքախօս, քրտախօս եւ արաբախօս գիւղերու մէջ: Պատերազմի ընթացքին, իր կարեւորագոյն կրթական ձեռնարկը եղաւ Բար – Սայիտի գաղթավայրին մէջ Միութեան վարժարանները՝ ուր մինչեւ 2400 որբ եւ տարագիր մանուկներ վայելեցին ամէն տեսակ հոգատարութիւն: Զինադադարէն ասդին, մեր Միութիւնը գերազանցապէս լծուած ըլլալով որբերու փրկութեան եւ պաշտպանութեան ծանրահոգ աշխատանքին, որուն համար միայն 1919ին յատկացուց 50,000 անգլ. ոսկիի գումար մը գոյացնել, իր այդ որբախնամ գծուարին գործին հետ զուգընթացաբար կազմակերպեց կրթական մարզը եւս, բազմաթիւ որբանոց – վարժարաններով եւ արհեստանոցներով, որոնց մէջ հազարաւոր որբեր պատսպարուեցան եւ դաստիարակուեցան, արհեստ սորվեցան եւ ամուսնացան: Բայց ցեղը յաւիտենող մշակոյթի նախաձեռնողութեամբ մը հետզհետէ գաղութներու մէջ աւելցաւ թիւը տեղական վարժարաններու, դժբախտաբար մեծագոյն մասը դըժբաղդական անյարմարութիւններով եւ նիւթական անպատասխանութիւնով, այնպէս որ, քաջալերելու համար այդ ուղղութեամբ կատարուած գովելի աշխատանքը, Միութիւնը հարկ տեսաւ կրթական վարկերով նպաստել, գլխաւորաբար Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ կարգ մը վարժարաններուն, որոնց թիւը յանգած է 90ի:

Այսուհանդերձ այդ եւս ժամանակ եկած ըլլալով հիմնական բարեփոխութեան մը ենթարկել Միութեանս ընդգրկած այս ուղղութիւնը եւ լրջօրէն կազմակերպել իր կրթական գործունէութիւնը՝ Միացեալի որդեգրած ուղղութեան համաձայն, Փարիզի մէջ նշանակուեցաւ Կրթական Յանձնախումբ մը, որուն մասնակցող ձեռնհաս անձնաւորութիւնները այս պահուս կ'ուսումնասիրեն այդ կենսական հարցը, օգտուելով այն տեղեկագիրներէն զոր Սուրիոյ պատուակալ քննիչ Լ. Զէնեան, Յունաստանի ներգաղթի առժ. գործիչ – պատուիրակ Օ. Թադէոսեան եւ մասնաւորապէս Միութեանս Ընդհ. քննիչ Միք. Ալէմշահ յաջորդաբար կեդր. Վարչութեան ուղղած են: ուշադրաւ ծանօթութիւններով եւ թելադրութիւններով:

Մշակուած ծրագրին համաձայն, հետզհետէ կրթական նպաստի վճռելի դրութիւնը սահմանափակելով, Միութիւնը պիտի հետամտի կազմել սեփական վարժարաններու ցանց մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս որ Միացեալն ու Միութիւնը այնքան արդիւնաւորապէս կ'ընէին, ուսման միօրինակ ծրագրի մը հիման վրայ ուղղակի կատարելով անոնց վարչութիւնն ու հսկողութիւնը: Առկէ զատ, ինչպէս կ'ընէ Փարիզի մէջ եւ այլուր, աւելի լայն սահմանի մէջ պիտի կազմակերպէ հայերէնի ձրի դասախօսութիւններ, մանաւանդ գաղութներուն մէջ ուր կարելի չէ հայ վարժարաններ հիմնել կամ պահել: Մէկ խօսքով, Միացեալ Ընկերութեան երբեմնի գործն է որ պիտի վերահաստատուի, անմիջապէս որ սկսուած ուսումնասիրութիւնները լրանան եւ ինչ չափով որ Միութիւնը նիւթապէս ի վիճակի ըլլայ գլուխ հանելու ազգօգուտ բազմածախս սոյն մըշակութային գործը, որ աներկբայօրէն գաղութներու մէջ ազգապահպանումի հզօրագոյն սատարն է(*):

×

Ամէն. սրտցաւ Հայու ազգասիրութեան եւ պարտաճանաչութեան կը յանձնենք ներկայ Ձեկոյցով պարզըուած կրկին ծրագիրները, Ներգաղթ եւ Մշակոյթ, յուսալով որ Հ. Բ. Ը. Միութեան այս նախաձեռնութիւնը կը գտնէ ամենալայն համակրանք եւ խրախոյս գաղութահայութեան բոլոր շրջանակներուն մէջ անխտիր:

Հայը Հայ պահել իր հայրենի հողին վրայ հաստատելով, եւ Հայը գաղութներու մէջ Հայ պահել իր մայրենի լեզուն սորվեցնելով:

(*) Յառաջիկայ Դեկտեմբերէն սկսեալ, «Որբերու կիրակի»ի տեղ պիտի կազմակերպուի «Մշակոյթի Օրը» նուիրագործող ժողովրդային տարեկան նուիրահաւաքութիւն:

Ինչ աւելի գեղեցիկ գործ այսօր եւ վաղը, գաղութահայութեան համար:

ԾԱՆ. — Ներգաղթի եւ Մշակոյթի Պաշտպան մը տեղւոյն Մասնաճիւղին կը վճարէ տարեկան առ նուազն 250 ֆրանք, 10 տոլար կամ 2ուկէս անգլ. ոսկի:

ՄԱՄՈՒԼ

Պիղատոսներ

—)(o)(—

«Արագ» (Պուքրէշ) վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (յուլիս 10).

Յուլիս 18ը սեւ տառերով պիտի արձանագրէ աշխարհի պատմութիւնը:

Այդ օրն է որ Թուրքիա իր հանդիսաւոր մուտքը կ'ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Այդ օրն է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բարոյական սնանկութիւնը կը տօնէ հանդիսաւոր աբարողութեամբ մը, եւ քաղաքակիրթ աշխարհը կը նուիրագործէ իր պոռնկութիւնը:

Հայ ժողովուրդը շատ ալ անակնկալի չեկաւ իմանալով պաշտօնական հրաւէրը զոր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը ուղղեց Էնկիւրի, նոյն իսկ առանց սպասելու որ ան պաշտօնական դիմումը ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու համար:

Անակնկալի չեկաւ հայ ժողովուրդը՝ որովհետեւ ան արդէն կը ճանչնայ նենգութիւնը որ ծածկուած աշխարհի խղճմտանքին մէջ:

Զոհերուն դիակին վրայ իրենց մազերը փետտող նոյն այդ մարդիկն են որ այժմ այլ եւս իրենց դիմակը հանած Թուրքիոյ կը բանան իրենց սիրալիր գիրկը, ու գայն Էնկիւրիէն կը կանչեն, Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնադրին իսկ չփոթեցնող տարօրինակ աճապարանքով մը, որ լեզու է հանեք «Մաթէն»ի թղթակիցն անգամ:

Ալ միամիտ չենք արդարութիւնը ուզելու համար Ժընեւի Արիսպագոսէն՝ ուր մեծերուն շահերն է որ կը վճռեն աշխարհի բախտը, եւ ուր մամոնան է որ կը սահմանէ Ազգերու Ուխտին մէջ հռչակուած նշանաբանները:

Միամիտներ չենք նաեւ հաւատալու համար որ հայ ժողովուրդը կրնայ հին մուրհակներ մէջտեղ դնելով, հին ճառերն ու բանաձեւերը յիշեցնելով կամ իր զոհերուն ոսկորները փռելով Ժընեւի փողոցներուն մէջ՝ արգիլել Թուրքիոյ մուտքը քաղաքակիրթ ազգերու ընտանիքէն ներս:

Ուզեցինք միայն անգամ մըն ալ յիշեցնել այն կեղծիքը որ ծածկուած էր երէկուան համբոյրներուն մէջ, ու նենգութիւնը որ աշխարհը կը կառավարէ այսօր, ինչպէս կառավարեր էր երէկ:

Ուզեցինք ըսել եւ մեր ժողովուրդին որ ա՛լ չհաւատայ ճառերուն եւ եւ խոստումներուն, ու աշխարհը ճանչնայ այնպէս ինչպէս որ է, իր կեղծիքովն ու տիղմովը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ը Կրընոպլի մէջ

— :-: —

Նախորդ թղթակցութեամբ գրած էինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերակազմութեան եւ անոր գտած ընդունելութեան մասին:

Ուրախ ենք որ նոյն յարատեւութեամբ զօրանալու վրայ է: Այս առթիւ յիշել կուտայ թէ ցուլիս ամսուան մէջ է որ խաղացող մը իրաւունք ունի խումբը փոխելու ֆրանսայի մէջ:

Առոր իմաստ եթէ կան կրընոպլի շուրջ, ֆրանսական խումբերու մէջ խաղացող հայ երիտասարդներ, որոնք կ'ուզեն անդամակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, պէտք է շուտով դիմեն խումբին քարտուղարին պ. Սողոմոնեանի, Chemin de la Pleine, Croix Rouge, Grenoble.

× Հ. Մ. Ը. Մ.ը պիտի ունենայ իր առաջին մրցումը յառաջիկայ Օգոստոս 14ին:

Ա.

ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մանչուրիական սահմանագլուխին վրայ, վախ կայ որ չինական եւ ճափոնական զօրախումբերու միջեւ, վերսկսին բախումները: Կ'ըսուի թէ ճափոնցիները կը սպառնան նուաճել Եահոլի շրջանը: Վեց ճափոնական օդանաւեր ռմբակոծեցին Քաօ-Եանկը: Չինական ուժեր կը համախմբուին այդ շրջանը, դիմադրելու համար ճափոնցիներու հաւանական յարձակման:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (145)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

■■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

= Քանի որ ատանկ է... էշաւ ըլլալիքը... անանկ ալ պըտ' մեռնինք, անանկ ալ... ըսել է դուք ամէնուս համար կ'աշխատիք էղեր տէ... մենք...

Ու, աւելի մօտենալով Սուրէնին ու Դիմաքսեանին,

— Բաւական զէնք կա՞յ, — հարցուց:

= Մարզուած տղոց կէսին բաւելու չափ:

— Մնացա՞ծը,

= Զունի՛ն:

— Էհ՛, չե՞նք կրնար գտնել... դրամ... ես պատրաստ եմ ունեցածս տալու...

= Բայց քու ունեցածդ հիմա այլ եւս քուկդ չէ, Դաւիթ էֆէնտի — ընդմիջեց տէր Մեսրոպ, գլուխը երերցնելէն:

— Ինչո՞ւ...

Ու պատասխանը, նոյն պահուն, բերաւ Դաւիթ էֆէնտիի տանը ծառան, խելագար ու սարսափած ներս իյնալէն ու պոռալէն.

— Էֆէնտի... էկան... քեզ ուզեցին... քացային բալլիքը միսիս Յակոբէն առին...

= Էհ...

— ... Տալ չուզեց... նետուեցան վրան...

= Ը՛... Յակոբի՞ս...

— ... Եաքն ալ առին տարին:

= Ի՞նչ... Յակ... Յակո՛բս... քացան... Յակ...

Ու սար կտրեցաւ Դաւիթ էֆէնտի, մեծաբաց աչքերով, խելակորոյս արտայայտութեամբ, շնչակտուր, շուարուն, ակնապիշ ու դողդղացող ձեռքերով, քարացած սրահին ճի՛շդ մէջտեղը, գլուխը բռնած վեր, ամէնքին ուշադրութեանը առարկայ ու կարծես խելագարելու մօտ:

— Ըսել է — կմկմալէն, — առնեք մեր փարային... մեր զաւկին... աչք տնկած են էղեր տէ... հասկցուեցաւ... ալ ի՞շ փարա կ'անէ... ըսել է... Հայ ըլլալնիս է էղեր բուն յանցանքնիս... Յակոբս... Յակ ... Յակ ... քացաս ... մեզի բան չկա՛յ, հէ՞... մեզմէ սկսան, հա՞... զէ՛նք չունեցողէն...

Եւ, աչքերը դարձան ու խոշորցան, կարմրեցաւ, ժգունեցաւ, նայեցաւ շուրջը խելացնոր ու կատաղի նայուածքով, ու վճռական թափով մը ֆէսը քաշեց գլխէն, կատաղօրէն զարկաւ գայն գետին, եւ կոխկրտելով վրան անզուսպ զայրոյթով մը.

— Ա՛ս խաֆայէն քաշեցինք — պոռաց — ա՛լ էֆէնտի չկայ... ալ Հա՛յը Հայ, Հա՛յը... հիմա էս պըտ' կռուիմ... էս ա զէնք մը կ'ուզեմ, Դիմաքսեա՛ն... Յակոբս... քացան...

Ու մինչ, ընդհանուր ու անփոփոխ այդ լռութեանը մէջ, տէր հայրը, մօտեցած Դիմաքսեանին, ընկճուած ու սրտաբեկ.

— Յետ երեսուն ամի եկ ի մկրտութիւն, — կ'ըսէր, լսուեցաւ երեկոյեան զղանջը հատու, տիրական:

Ու սրահը լեցնող այդ մետաղեայ զանգիւնէն ուժգնօրէն ազդուած, Դաւիթ էֆէնտի աւելի շփոթեցաւ, նայեցաւ հեզ մը եւս շուրջը, ու,

— Տէ՛րտէր, տէ՛րտէր, — պոռաց — կեցուր սա զամբանան... զամբանան... կեցուր սա մեզքին ձանը... չեմ ուզեր... զամբանա շինելու տեղ քէշկէ...

Ու բոլորովին խելակորոյս, ինքզինքէն ելած, մեծ ու մարգարտանման արցունքի կաթիլներ իր թարթիչներուն տակ, խառն ի խուռն իր մազերը փետտելէն սկսաւ վազել դէպի դուռ, բայց Սուրէն նետուեցաւ յանկարծ, առաւ զայն իր ուժեղ բազուկներուն մէջ, եւ ձայնին մէջ գորովագին շեշտ մը, իսկ աչքերուն բոցարձարձ ջերմութիւն մը արտայայտելէն ըսաւ,

— Եթէ զաւկիդ մէկը տարին, մօրեղբայր, այստեղ, քո՛վդ է միւսը...:

Եւ գրկեց զայն զաւկի մը պէս, հարազատ զաւկի մը պէս, ամէնքին խորո՛ւնկ յուզումին մէջ, ու մինչ երկուքը լճացած աչքերով կը սեղմէին իրար:

Քէշպապճեան, շուարա՛ծ, կանգներ էր պատին առջեւ ու կը նայէր անոնց, մտածելէն թէ արդեօք անոնցմէ «ո՞րն էր արդար, եւ ո՞րը մեղաւոր», իսկ տէր հայրը շրթնասաց քանի մը բառեր կը կրկնէր.

— Ոսկր յօսկերաց իմոց եւ մարմին ի մարմնէ իմոյ...

III

— Միւս կողմը, միւս կողմը... հոս պէտք չկայ... աշխատեցէք աջէն թօյլ չտալ...

= Փլա՛ւ, Պ. Սուրէն, թնդանօթէ՛ն փլաւ...

— Նոր մը շինեցէք... շուտ...

Թը՛շ... պո՛ւմ...

Փամփուշտը չառաւ: Սուրէն ծռեցաւ խրամին մէջ:

— Աղջի Պայծառ, անդին ա ջուր տուր... հո՛ն, հո՛ն, Սեբոբենց կողմը...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

«Հուռռա՛»...

— Զարկէ՛ք, տղա՛ք...

— Նոր լուր կա՞յ վարի թաղէն:

— Այո՛. փաքսիմաթ ուզած էին. տարին ապաքը:

Կուռ՛ռ...: Փլա՛ւ, պատ մը եւս փլաւ: Փօշի՛:

Մէկը ինկաւ:

— Հոգ չէ, հոգ չէ. թեւէն է... փոխադրեցէք:

— Դո՛ւն անցիր անոր տեղը, Յարութիւն...

Կիներ: Տղաներ: Սափորներով ջուր: Խրամ մը հոս: Անդին պատնէշ մը: Եւ երգ, ե՛րգ մը կոկորդալիր՝

Մենք պէտք է կռուինք
Եւ ոչ լաց լինինք...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

Փոս հարուած մը — պո՛ւմ...

Ազգին կորուստը

— Սա թնդանօթները չըլլա՛ն — կռուողներէն մին է պատի մը ետին, միայն գլուխը դուրս հանած...

— Քաշէ՛, անոր ալ հաշիւը պիտի տեսնենք...

... Մեզմով յետ գնենք...

— Երգեցէ՛ք, տղաք...

Այսքան դար լացինք,
Ո՞վ է լսողը...

Կ. ՄՍՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Բացում Օթթաւայի խորհրդաժողովին

Օթթաւայի կայսերական խորհրդաժողովը բացուեցաւ նախորդ օր:

Պոլտուինի առաջարկով նախագահ ընտրուեցաւ Գանատայի վարչապետը Պէննէթ որ Անգլիոյ վեհապետին ուղղուելիք ուղերձ մը քուէի դրաւ: Պատուիրակները պահ մը չփոթի ենթարկուեցան, երբ տեսան թէ Իրլանտայի պատգամաւորները ոտքի ելան, ուղերձը ստորագրելու համար:

Անկից յետոյ, նախագահը Պէննէթ, պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտը:

— Գանատա, ըսաւ, կ'առաջարկէ ընդարձակել մաքսատուրքէ զերծ կայացած արտադրութեանց ցուցակը՝ Միացեալ – թագաւորութեան համար, պահպանելով մէկտեղ նախընտրական մաքսատուրքը որ գոյութիւն ունի ի նպաստ Անգլիոյ, կարգ մը ապրանքներու համար, որոնց պէտք ունի Գանատա եւ որոնց արտադրութիւնը կը կազմէ Անգլիոյ մասնագիտութիւնը· փոխարէն, Գանատա կը պահանջէ պահել նախընտրական մաքսատուրքը կարգ մը նախանիւթերու համար, որոնք կը ներածուին մեծ քանակութեամբ:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդուեան խումբերուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Մոնփարնասի կայարանին քովի անտառը

Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը

Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդուեան ամոլներու Շիրիմին:

Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօքթ. Հ. Եազմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Նէվշէհիրլեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ այրի Տիկ. ԵԻՓԻՄԷ ԵԱԶՄԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Փարիզի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ, ժամը 4ին, 71 Ավընիւ Բլէպէս: Կարեւոր օրակարգ: Նոյն օրը ժամը 4.30ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողով որ կը համարուի օրինական, անկախ ներկաներու թիւէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Առափալարցի Յարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Արաքսի Տէր Մանուէլեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարաօղլան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Hovaguimian Agopի, 3bis Rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէթիֆ, Լ. Ի.— 140:
Նիս, Վ. Գ.— 5:

Տախու է փլաս Սէն-Միշէլի քով խանութ մը՝ մառանով եւ սենեակով մը: Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.:

Պայմաններու համար դիմել Աշոտ Տէր-Կարապետեանին, 17, Rue Damesmes Paris 13: կէս օրէ յետոյ ժամը 1-6

Վաճառ է Noisy-le-Secի մէջ, կայարանէն եւ հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյոն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

ՇԱՀԱԻՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնըլթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

ՆԷՕՅԵԻ ՍԻԻՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնիի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս): Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63: Փափաքողներու կը ղրկուի չնքին պատկերազարդ գրքոյկը:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՕՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Համգստաւէտ ինքնաշարժ օթօքառներ պիտի մեկնին այսօր շաբաթ առտու ժամը ճիշդ 7ին Carrefour Chateaudunէն (rue du Fbg. Montmartreի եւ rue du Chateaudunի անկիւնը:

Վերադարձը տեղի կ'ունենայ 24 յուլիս կիրակի իրիկուն ժամը 10ին:

ՈՒՂԵՑՈՅՑ. —

Ա. օր. — Claye, Station du Maréchal Galliéni, (arrêt), Meaux, Bois Belleau (arrêt), Chateau Thierry, Dormans, Reims. — déjeuner, visite de la ville et de la Cathédrale et d'une cave de champagne.

Fort de la Pompelle, Souain - Vienne le Château, Romagne - Verdun (dîner et logement)

Բ. օր. — Départ de Verdun à 7 heures du matin, visite des forts de Vaux, de Douaumont et de la Citadelle, retour par Ste Meune hauld et Suippes, déjeuner à Châlons sur Marne, Epernay, château Thserry, Meaux et Paris.

Գին. — 150 Ֆր. երկու օրուան բոլոր ծախքը մէջը: Ուխտագնացութեան մասնակցելու եւ աւելի մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել՝ Յ. ՏԱՐԱԵԱՆԻ, 44 rue Lafayette.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, Ակումբին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

Գաւառ

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Անտօք ենթակոմիտէի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Դուրեան Գրադարանի սրահը. ներկայանալ անդամատետրերով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Ընտանեկան պտոյտ կազմակերպուած Սիփան երկսեռ երգչախումբի կողմէ, իր անդամ-անդամուհիներու եւ համակիրներու համար: Վաղը Կիրակի Բլամարի անտառը, Fontaine Ste-Marie. ճաշը միասին բերել: Շարժանկար պիտի առնուի:

Ժամադրավայր Կիրակի առաւօտ 8.30էն 9, Gare Pont Mirabeau, Métro Javel, իջնել Meudon-Val-Fleurie. Fontaine Ste-Marie:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Խանասորայ Արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի Վարուժան ենթակոմիտէի կողմէ: Վաղը Կիրակի, հանրածանօթ Վարիզէլի դաշտին մէջ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՉՈՒԼԼԻԲԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Դաշտահանդէս

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲԻ ԵՒ ՍԱԼՆՈՅ-ՁՈՐՑԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Սալնոյ-Ձորի Հայրենակցական Միութեան

Վաղը Կիրակի ժամը 2էն մինչեւ իրիկուն, Սէնթ Անորէի պարտէզին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱՐՓԻԱՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. ԱԶԳԻՆ եւ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Յ. Ուզունեան, Գ. Պօղոսեան, Ղազարեան, Յեսճեան, եւ ուրիշներ: Պ. Խ. Դաւիթեան (երգ):

Մուտքը ազատ է

Դաշտահանդէս Խանասորի Արշաւանքի առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Մարզպետ խումբին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Լիոնի Կոմիտէին:

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30էն մինչեւ իրիկուն, Քրէփիօ-լա Բաք, գեղածիծաղ կղզիին մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Անձրեւի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ կիրակիին:

Գիները խիստ ժողովրդական

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին կողմէ

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ին մարզադաշտին վրայ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ

Գնդակի մրցում Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի եւ Լիոնի խումբերուն միջեւ

Ծոխ պիւֆէ դաշտին վրայ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Խմեցէք, խնդրեմ. — ասաց նա մեղմ, բայց վճռաբար. ու նորից նստեց իր գործին:

Բոռը հնազանդ կատարեց պատուէրը:

Մի կէս ժամւայ չափ լուռ էին երկուսն էլ: Յետոյ Բոռը դարձաւ շատ կամաց.

— Տիկին Բօլլա:

Տիկինը նայեց նրան. Բոռ ձիգ էր տալիս ծածկոցի ծոպերից ու չէր բարձրացնում աչքերը:

— Դուք չհաւատացիք, չէ՞, ինչ որ ես պատմում էի:

— Մի վայրկեան անգամ չեմ կասկածել, որ այդ բոլորը հնարած բան է. — պատասխանեց կինը հանգիստ:

— Եւ կատարեալ իրաւունք ունիք: Ամբողջ ժամանակը ստում էի:

— Այսինքն, երբ պատմում էիք պատերազմի մասին:

— Այո, նոյնպէս եւ բոլոր միւսների: Ես երբեք պատերազմի չեմ եղած, իսկ ինչ գիտական արշաւին է վերաբերում, ի հարկէ, արկածներ պատահել են, ու պատմածիս շատերը ճիշդ են, միայն այնտեղ չէ որ ձեռքս հաշմ է դարձել: Մի սուտի մէջ բռնեցիք դուք ինձ, լաւ է ես ինքս խոստովանեմ միւսները:

— Միթէ ուժերի աւելորդ կորուստ չէք համարում այդքան սուտեր հնարելը. — ասաց տիկինը: — Ինձ թւում է, աշխատելը չարժէ:

— Ի՞նչ արած: Անգլիական առածը գիտէ՞ք, չէ՞. «Մի՛ հարցնի ու չեն ստի»: Ինձ բնաւ ախորժելի չէ մարդ խաբելը, բայց պէտք է մի բան պատասխանեմ, երբ հարց են տալիս, թէ ուր եմ ձեռքս վնասել. իսկ եթէ պէտք է մի բան հնարես, պէտք է անես կարելի եղածին չափ հետաքրքիր: Տեսա՞ք՝ ինչպէս դուր եկան իմ պատմածներս Գալլիին:

— Միթէ դուք աւելի գերադասում էք դուք գաք Գալլիին, քան թէ խօսէք ճշմարիտը:

— Ճշմարի՞տը: — Ու Բոռը նայեց նրան՝ ձեռքին բռնած ծոպի փետտած մի կտորը: — Միթէ դուք կ'ուզէիք, որ ես այդ մարդոց ասէի ճշմարի՞տը: Աւելի լաւ է լեզուս պոկ տամ:

Յետոյ աւելացրեց մի զարմանալի կերպով երկչոտ ու ընդհատուող ձայնով:

— Ես մինչեւ հիմա դեռ ոչ ոքի չեմ ասել ճշմարիտը, բայց կ'ասեմ ձեզ, եթէ լսել ցանկանում էք:

Կինը լուռ դէն հրեց ձեռքի բանւածքը: Նա մի խոր տրամիկ բան էր տեսնում այդ տարօրինակ, անդրաւիչ չոր մարդու մէջ, որը այդպէս յանկարծ ուզում էր թափ տալ իր հոգին մի կնոջ առաջ, որին հազիւ էր ճանաչում եւ դէպ ի որը ունեցած զգացումը բարեկամական չէր:

Յաջորդեց մի երկար լռութիւն: Ջեմման նայեց նրան: Բոռ յենւել էր մօտի փոքրիկ սեղանին ու ծածկել էր աչքերը առողջ ձեռքովը. ու Ջեմման նկատեց, թէ ինչպէս ջղաձգօրէն լարւել էին մատները ու ինչպէս ուռել էր յուզումից դաստակի սպին եղերքը: Ջեմման մօտեցաւ ու մեղմ ձայնով տուաւ նրա անունը: Բոռ ամբողջ մարմնով ու բարձրացրեց գլուխը:

— Ես մ—մոռացայ — ասաց նա կակազելով, — պ—պատմէի պ—պիտի ձեզ...

— Այն արկածը ուր դուք այդպէս վնասուեցաք: Բայց եթէ անախորժ է ձեզ...

— Արկա՞ծը. ա՛խ, կուի համար էք ասում: Ոչ մի արկած էլ չկար. կար միայն մի կրակի խառնիչ:

Ջեմման ապշած յառեց աչքերը: Բոռ դողդոջուն ձեռքով ետ նետեց մազերը ու ժպտուն նայում էր նրան:

— Չէի՞ք նստի: Մօտեցրէք ձեր աթոռը, խնդրեմ: Այնպէս ցաւում եմ, որ չեմ կարող ձեզ ծառայեմ: Ճշմարիտ, որ մտածում եմ. այն ժամանակը ես ուղղակի մի գիւտ կը լինէի Րիքարդոյի համար, եթէ նրա ձեռքն ընկնէր իմ բժշկութիւնը: Նա իսկը որ մի սիրութիւն ունի դէպ ի ջարդուած ոսկորները, իսկ այն ժամանակ իմ վրաս ջարդուած էր այն ամէնը, ինչ որ կարող է ջարդուած լինի, բայց առած միայն վիզս:

— Եւ ձեր արութիւնը. — աւելացրեց Ջեմման: — Բայց գուցէ դուք այդ յատկութիւնը դասում էք ձեր անխորտակելի մասերի թւում:

Բոռ չարժեց գլուխը:

— Ոչ. իմ արութիւնս էլ յետոյ միայն մի կերպ կարկտեց միւսների հետ միասին: Այն ժամանակ նա էլ ջարդուած բոլորովին, ջարդ ու փշուր եղած ամանի պէս. ամէնից սարսափելին էլ դա է արդէն: Հա, ձեզ սկսեցի կրակի խառնիչի պատմութիւնը: Դա պատահել է մօտ տասներեք տարի սրանից առաջ, Լիմում: Ասում էի, որ Պերուն աքանչելի երկիր է այնտեղ ապրելը ախորժելի. միայն մի չքաւորի համար, ինչպիսին ես էի այն ժամանակ, այդ կեանքը նաւզ ախորժելի էր: Նախ Արժանտինում էի, յետոյ, անցայ Չիլի. Թափառում էի ամէն կողմ ու մեծ մասով քաղցած: Վալպարայզօից մեկնեցայ տաւար փոխադրող մի նաւով, ուր ծառայում էի օրավարձով: Լիմում աշխատանք բռնել չգտայ. դրա համար էլ գնացի Կալլօի նաւահանգիստը բախտս փորձելու: Ի հարկէ, բոլոր այդ տեսակ նաւահանգիստներում կան կեղտոտ անկիւններ, ուր հաւաքւում են ամ բի բռ- նող նաւաստիները եւ ուղեւորները: Մի քանի ժամանակ յետոյ ծառայեցի մօտայտ եղական խաղատներից մէկում: Պէտք է խոհարարութիւն անէի, բիլեարդ խաղացողների հաշիւ պահէի, ծառայէի նաւաստիներին ու նրանց կանանց. մի մասնաւոր ախորժելի զբաղում չէր, բայց ես դրանով ուրախ էի. գոնէ ուտելու բան կար եւ ես միջոց ունէի մարդու երես տեսնելու ու լսելու մարդկային ձայն, ինչ որ լինէր: Գուցէ դուք մտածէք դա մի մասնաւոր ուրախանալու բան չէ, միայն ես այն ժամանակ նոր ոտքի ելել դեղին տենդից, եւ երկար ժամանակ սարսափելի խրճիթում մենակ ընկած միայնակ պառկելուց ուղղակի սարսափում էի մենակութիւնից: Մի անգամ գիշեր ինձ հրամայեցին, որ դռնից դուրս ձգեմ մի հարբած նաւաստի, որ սկսել էր աղմուկ բարձրացնել: Հաւանօրէն նա օրը իջել էր ափ, տանուլ էր տուել բոլոր փողը ու սաստիկ կատաղած էր: Ես ի հարկէ պարտաւոր էի հրամանը կատարելու, որ տեղիցս չի զրկուեմ եւ նորից քաղցած չմնամ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1932

24 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1939

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԵԱԼԼԱԳԷՕԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեր աչքը դարձնենք դէպ ի Հայաստան, որ այնքան մօտ է մեր սրտին, բայց այնքան հեռու մեր աչքերէն:

Իրական կեանքը որ հոն կը թաւալի, կրնար մեր ամէնօրեայ զբաղումներուն նիւթ դառնալ: Հայ ժողովուրդը կրնար եւ պարտաւոր էր ամէն օր քննել իր երկրի խնդիրները, քննադատել երեւոյթները, ցուցմունքներ ընել իր սեփական ժողովուրդի կեանքի կազմակերպութեան մասին, մէկ խօսքով նոյնանալ հայութեան եւ Հայ Հայրենիքին հետ, արինոտիլ անոր ցաւերով եւ հրճուիլ անոր յաջողութիւններով: Բայց Հայաստանը Զինաստան դարձած է տարագիր հայութեան համար:

Կոլանտեսութեան համատարած «քեալլագէօզութիւն»ը յայտնի է բոլորին: Նահանջներն այդ ճակատին վրայ իրար խաչաձեւեցին: Միշտ անկանոն ու միշտ ողեւալի: Անհաշիւ համայնացումներու կործանիչ արդիւնքները, ամէնէն առաջ, իրենք բոլշեւիկները հաստատեցին: Այդ առթիւ հրատարակեցին կ. կոմիտէի Մարտ 26ի եւ Մայիս 27ի հրահանգ — որոշումները, վերջ տալու «քեալլագէօզութիւն»ներուն եւ նոր վերադարձնելու հարկադրաբար հանրայնացուած անասունները:

Բոլշեւիկեան ղեկավարութիւնը համայնացման գործը գլուխ բերելու համար հրապարակ քաշած էր իր ամբողջ կազմը եւ գայն մղած էր ծայրայեղ խելագարութեան, գլխատելու գիւղական այն տարրերը, որոնք իրենց աշխատանքով կենդանութիւն կուտային մեր գիւղատնտեսական հայրենիքին: Այդ տարրը անխնայ հալածանքի ենթարկուեցաւ, որպէս կուլակ: Գործը տարուեցաւ այնպէս, որ բոլշեւիկեան տարրերը հայ գիւղաշխարհին մէջ հիմնեցին նոր կուլակութիւն մը, բոլշեւիկեան կուլակութիւնը:

Ու այժմ այդ կուլակութեան դէմն է որ պայքարը բացուած է: Որոշումներն ու հրահանգները տրուած են ամիսներ առաջ, սակայն հայկական գիւղերը կը մնան տակաւին կոմունիստ կուլակներու ճանկերուն մէջ: Երէկ կը տրորուէին որպէս կուլակներ, այսօր կը տրորուին նորեկ կուլակներէն, որոնք անկախ աստապետներ դարձած են իրենց շրջաններուն մէջ եւ կ'անտեսեն բոլշեւիկեան ղեկավարութեան հրահանգները:

Պատկերը պարզենք «Խորհ. Հայաստան»ի փաստերով: Թերթի Յուլիս 5ի թիւը, այդ ուղղութեամբ գունագեղ ցուցահանդէս մըն է: Վերնագիրները ամբողջ թերթին լայնքը կը բռնեն: — «Վճռական պայքար իրենց սխալների վրայ յամառողների դէմ», «Յամառութիւն, որ արժանի է ջախջախման»...:

«Համ. կ. կ. կենտկոմի Մարտի 26ի նշանաւոր որոշումից յետոյ անցել է ուղիղ 3 ամիս 10 օր: Այդ ժամանակամիջոցը միանգամայն բաւական էր, որպէս զի ուղղուէին մեզ մօտ թոյլ տրուած կոպիտ սխալները եւ խիստ պատասխանատուութեան կանչուէին սխալների վրայ յամառողները: Սակայն, պէտք է ասել, որ մեր մի շարք շրջաններում դեռ բացակայում է բոլշեւիկեան պայքարը կ. կ.ի այդ մարտական որոշման կենսագործման համար:»

Ինչպէս կը տեսնէք, բոլշեւիկեան բոլոր հրահանգները մարտական են: Սակայն բոլշեւիկեան շարքերը քանդելու եւ գլխատելու համար պատրաստ են մարտականօրէն հրահանգները իրացնել եւ նոյն իսկ անդին անցնիլ, բայց աղէտը կայնեցնելու կամ չինարարութեան համար եղած հրահանգները «մարտականօրէն» թղթի վրայ կը մնան:

«Վէդիի շրջկոլտնտեսութեան նախագահը եւ շրջանի պատասխանատու ընկերները սկզբից եւեթ այն տեսակէտի վրայ են կանգնած, թէ «առ հասարակ Վէդու շրջանում չեն կատարուել այնպիսի սխալներ, որոնց մասին նշում է Մարտի 26ի որոշումը»: Եւ բնականաբար, սեփական սխալները սքողելու ցանկութեամբ թափանցուած այս յայտարարութիւնը յաջորդում է Մարտի 26ի որոշումը կոլտնտեսականներից գաղտնի պահելու, նրա մասսայականացումը բացարձակապէս ինքնահոսի մատնելու օպորտունիստական պրակտիկան»:

«Մինչդեռ՝ շրջանայինկենտրոնից հեռու ընկած լեռնային այդ գիւղերի կոլտնտեսութիւններում, կատարուած են ամենախայտառակ աղաւաղումներ»:

Այս խայտառակութիւնը արձանագրելէ յետոյ, թերթը նոր փաստեր կ'արձանագրէ.

«Իսկ Ղարախաչում մեր քեալլագէօզները շատ աւելի հեռու են գնացել, այնտեղ մինչեւ իսկ որոշում են կայացրել կոլտնտեսականների «կամաւոր համաձայնութեամբ»(??) հանրայնացնել բոլոր կովերն ու մանր անասունները»:

«Խորհ. Հայաստան»ը, ինչպէս կը տեսնէք մեզմէ առաջ կ'անդրադառնայ ցոյց տալու քեալլագէօզութիւնները եւ ծաղրելու «կամաւոր համաձայնութիւններ»ը:

«Վէդու շրջանի կոլտն. նախագահ ընկ. Խաչիկ Սարգսեանը քեալլագէօզաբար պատռում է կանոնագրութիւնը եւ շպրտում գետին, յայտարարելով, թէ «այս կանոնագրութիւնը դուք թարս էք հասկացել եւ նա ձեզ չի վերաբերում» ու փակում է ժողովը»:

Կոմունիստ կուլակներու այս ցանցը տարածուած է ամբողջ Հայաստանի մէջ: Կարգադրութիւնները հինգ առաջին օրէն թարս *են ըմբռներ, ինչ որ կը համապատասխանէր իրենց կուլակային ցանկութիւններուն: Ու հիմա երբ կ'ուզեն որ* թարս *չըմբռնէ, մարդը զինուած կոմունիստական իր իրաւունքներով գիւղական բազմութիւնները կը ճնշէ, — «Դուք թարս էք հասկանում...»:*

Հայաստանի գիւղացիութիւնը բոլշեւիկեան տաք ուպաղ ջուրերէն հարուելով, կամաց կամաց ոսկոր կը դառնայ: Օր մը վերէն իշխանութեան հրահանգներով կը հալածուի եւ կը զրկուի իր մէկ կովէն, ուրիշ օր մը նորէն կը հալածուի տեղական նախագահէն, որ չի ուզեր վերին իշխանութեան հրահանգը գործադրել:

Եւ սակայն իշխանութիւնը կը գործէ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ

Բարեգործականի զեկոյցը, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ, կրթական գործի մասին յուսադրիչ խոստումներ կը բերէ մեզ:

Ուրախ ենք որ Բարեգործականը իր զեկոյցով կը շեշտէ թէ կրթական գործը Միութեան գլխաւորագոյն նպատակն է: Ուրախ պիտի ըլլանք աւելի, եթէ գործով իսկ ապացուցանեն անոր կարեւորութիւնը:

Այժմ հարցապնդում չենք ըներ եւ ոչ ալ քննութեան կ'ուզենք ենթարկել Բարեգործականի ամբողջ կրթական ուղղութիւնը: Կը բաւականանանք պարզ հարցումով մը.

— Ո՞րքան էր Բարեգործականի պիւտճէն՝ յատկացուած այն 90 դպրոցներուն, որոնց յիշատակութիւնը կայ զեկոյցին մէջ:

— Ո՞րքան պիւտճէ կը նախատեսուէր յառաջիկայ տարին, Բարեգործականի դպրոցները հին Միացեալ Ընկերութեան ձեւով, սեփական ցանցի մը վերածելու համար:

Թիւեր պէտք են, որպէս զի կարելի ըլլայ դատողութիւն մը ընել Բարեգործականի կրթական գործին մասին, եւ թելադրանքներ ներկայացնել, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ կրթական գործով զբաղուած յանձնաժողովներուն քով:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Մոսկուայի մարդիկը ամէն աշխատանք կը թափեն տարածուելու համար հովանաւոր երկիրներու մէջ եւ հիմնելու նոր մասնաճիւղեր: Որքան աւելի սաստկանան հսկողութիւնն ու արգելքը, անոնք այնքան աւելի եռանդուն գործունէութեան կը ձեռնարկեն:

Սուրիոյ եւ Պաղեստինի բոլշեւիկները տես, աւելի ամուր ծրագրի մը հիման վրայ գործելու համար, միացած են ու կազմած մէկ ճակատ: Կը տեսնուի որ, այս վերջերս անոնք իրենց կեդրոնը փոխադրած են Պաղեստին եւ Անդրյորդանան: Մեռեալ ծովու եւ ելեքտրական ընկերութեան գործաւորները հրաւիրած են գործադուլի, սակայն ընդհանուր ապահովութեան պաշտօնատունը խիստ հետապնդումներէ վերջ արգիլեց անոնց գործունէութիւնը: Ասոր վրայ 20 համայնավար լիտրներ, միեւնոյն խառնակութիւնները փորձելու համար կ'որոշեն հովանաւորեալ երկիրներ անցնիլ եւ Նաքուրայի սահմանը կուգան: Սահմանապահ ուժեր արգիլեցին անոնց մուտքը Լիբանանեան հող: Ուրիշ սահմաններէ անոնք փորձեցին Լիբանան անցնիլ, սակայն ձերբակալուեցան պաղեստինեան սահմանապահ ուժերու կողմէ եւ փոխադրուեցան Հայֆա: Յետ խուզարկութեան անոնց քովէն գտնուեցան բազմաթիւ թռուցիկներ, որոնք կառավարութեան դէմ ըմբոստութեան կը հրաւիրեն գործաւորները: (*Ազդակ*)

Պարզանի շէյխին զինակիցները

—)(o)(—

Շէյխ Ահմէտ Պարզանի զինակիցներէն Տէրվիշ աղայի ղեկավարութեան ներքեւ 50 հոգինոց քիւրտ ապստամբ մը, Պէյթ Շէպապ գիւղի թրքական պահակախումբին յանձնուած է: Այս աւազակները, էնկիւրիի որոշումով դրկուած են Մարաշի կուսակալութեան շրջանները, ուր բնակութիւն պիտի հաստատեն:

Թուրք թերթեր կը ներքեն անգլիական աղբիւրէ բխած այն լուրը թէ՝ Շէյխ Ահմէտ պիտի յանձնուի անգլիական կամ իրաքեան իշխանութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պերլինի ոստիկանապետին ձերբակալումը

Բռնատիրութիւնը հետզհետէ կը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ եւ կը ջանայ ամրացնել իր դիրքը: Զօրավար ֆոն Ռունտշթէտ որուն պաշտօնն է գործադրել ֆոն Փափէնի դահլիճին հրահանգները, կրկին ձերբակալել տուաւ Պերլինի նախկին հանրապետական ոստիկանապետը, ոստիկան — զինուորներու հրամանատարը եւ ոստիկանական երկրորդ խումբին հրամանատարը:

Առաջին հարցաքննութեան ընթացքին, երեք ձերբակալեալները բուռն կերպով բողոքեցին այս կամայական ձերբակալման դէմ, յայտարարելով թէ որ եւ է պատճառ չկայ նման կարգադրութեան մը եւ թէ որ եւ է ընդդիմութիւն իսկ չեն բրած զօրավար Ռունտշթէտի բռնատիրական կարգադրութիւններուն դէմ:

Ընդառաջ երթալով հիթլերեաններու պահանջին, Գերմանիոյ ներքին նախարարը նոր հրամանագրով մը փոփոխութեան կ'ենթարկէ հրապարակային ցոյցերու վերաբերեալ կարգադրութիւնները:

Ֆոն Փափէն, Շթութկարտի մէջ ժողովի հրաւիրեց գերման պետութեանց վարչապետները:

Լեհաստան ոչ-յարձակման դաշինքը կնքեց

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ ստացուած հեռագրեր կը յայտնեն թէ Լեհաստան երէկ ստորագրեց Խորհրդային Միութեան հետ՝ փետրուարին կնքած իր ոչ — յարձակման դաշինքը: Այս դաշինքին ստորագրումը յետաձգուած էր, թոյլ տալու համար Ռումանիոյ որ, Խորհրդային Միութեան հետ նոյն նպատակով բանակցութեանց սկսի եւ ելքի մը յանգի:

Լեհաստանի ներկայացուցչին միջնորդութեամբ, ռուսեւռումէն բանակցութիւններն իրօք սկսեր էին Ժընեւի մէջ Լիտվինովի եւ Թիթուլեսքոյի միջեւ:

Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ նախապէս կատարուած բանակցութիւնները ձախողեր էին, այն պատճառով որ Պեսարապիոյ հարցին մէջ՝ երկու կողմերը չէին կրցեր համաձայնութեան գալ: Նոր բանակցութիւններն ալ կ'երեւի նոյն պատճառով ձախողած են: Որով, Լեհաստան ինքզինքը ազատ զգացած է առանձին կնքելու ոչ — յարձակման դաշինքը՝ Ռուսիոյ հետ:

Ֆրանկեւիտալական ծանր միջադէպ մը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին սրահին մէջ, զինաթափութեան ժողովի սրահէն երկու քայլ անդին, մէկ քանի օրէ ի վեր նիստ կը գումարէ միջխորհրդարանական Միութիւնը:

Վերջին նիստին մէջ, ծանր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ, հետեւեալ պարագաներու տակ:

Ժողովին մասնակցող իտալական պատուիրակութեան անդամներէն մէկը, ճառ մը կը խօսէր, պաշտպանելով այն տեսակէտը թէ ներքին օրէնսդրութեան վերաբերեալ հարցերը պէտք չէ խառնել ժողովուրդներու միջեւ արդարութեան հարցերուն, երբ Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովի անդամ եւ ընկերվարական յայտնի դէմքերէն Ուրիոլէլ գոչեց.

— Ֆաշիստ պատգամաւորը արդարութիւնը կ'ոգեկոչէ: Արդարութիւն չկայ հոն, ուր ոչ ազատութիւն կայ, ոչ ալ հանրային կարծիքի հսկողութիւն»:

Այս խօսքին վրայ, բոլոր իտալացի պատուիրակները ոտքի ելած, պահանջեցին որ Ուրիոլէլ ետ առնէ իր խօսքը: Սակայն ան պատասխանեց.

— Յարգանքս կը յայտնեմ իտալացի ժողովուրդին, բայց դաս չեմ ընդունիր Մաթէոդին սպանող վարչաձեւի մը ներկայացուցիչներէն»:

Ուրիոլէլի այս պատասխանին վրայ, իտալացի պատուիրակները գոչեցին.

— Անկցի՛ Ֆրանսան որ ապաստան կուտայ փաշիստներու բռպանիչներուն:

Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը ի զուր ջանաց հանդարտեցնել. մինչ արդէն, զինաթափութեան ժողովի իտալացի պատուիրակներն ալ եկեր ու միացեր էին իրենց հայրենակիցներուն: Իտալական պատուիրակութեան նախագահը պահանջեց որ Ուրիոլէլ ետ առնէ իր խօսքերը եւ ներողութիւն խնդրէ. Ուրիոլէլ մերժած ըլլալով, վէճն ու աղմուկը կրկին սկսան, մինչեւ որ նախագահը ստիպուեցաւ փակել ժողովը:

Այս միջադէպին վրայ, զինաթափութեան ժողովի իտալական պատուիրակութեան պետը զօրավար Պալպօ, հեռաձայնեց Մուսոլինիի: Որմէ յետոյ, ներկայացաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, յայտնելու համար որ Ազգերու Դաշնակցութեան հիւրի հանգամանքով, իտալական կառավարութիւնը կը պահանջէ Ուրիոլէլի վտարումը: Հակառակ պարագային, կառավարութիւնը ետ պիտի կանչէ իր պատուիրակութիւնը:

Կարմիր լրտեսութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պեսարապիոյ ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր բոլշեւիկ կառավարութեան հաշուոյն: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Ձերբակալուած անձերուն մէջ կը գտնուի բոլշեւիկեան սուրհանդակ մը, որ սերտ յարաբերութիւն ունէր Կիեւի ղեկավարին հետ ուղղակի:

Ձերբակալուած լրտեսները պիտի յանձնուին պատերազմական ատեանին:

Տիկին Կորկուլով կը սիրէր իր ամուսինը

— :-: —

Ճաշակի խնդիր է եւ հետեւաբար անվիճելի: Ոնրէն վերջն իսկ, եւ թերեւս ո՞վ գիտէ, եւ մանաւանդ անկից յետոյ, Տիկին Կորկուլով կը շարունակէ սիրել իր ամուսինը՝ եւ ողբալ անոր սպասող դառն ճակատագիրը:

Կորկուլովի դատը կը սկսի վաղը, Փարիզի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ:

Իսկ Տիկին Կորկուլով սպասելով դատավարութեան ելքին, որ առաջուց յայտնի է, արդէն կուլայ իր սիրականին դիակին վրայ...

— Եթէ ըսեր է, գիտնայի որ ամուսինս ծրագրեր էր Տումէրի սպանութիւնը, կ'արգիլէի զայն մեկնելէ, նոյն իսկ եթէ պէտք ըլլար ինքզինքս սպաննել: Իմ խեղճ Փօլս, աւելցուցեր է. այլ եւս չպիտի տեսնեմ զինք: Ի՞նչ պիտի ընեն հիմա անոր:

Տիկին Կորկուլով Մոնաքոյի իրենց տան կարասիները ծախելէ յետոյ, անցած է Լիոն ուր կ'ապրի իր եղբօրը քով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին մէջ, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Էրիօ պարզեց ֆրանսական տեսակէտը զինաթափութեան հարցին մէջ:

Պատերազմական վարկերու կրճատումը անհրաժեշտ կը թուի, կը յայտնէ Պ. Էրիօ, որպէս զի դէպ ի սպառազինում վազքը դանդաղի եւ զինաթափութիւնը կարելի ըլլայ հակշռել ելեւմտական նամբով: Արդէն Ֆրանսա 10 առ 100 կրճատում մը առաջարկած է Երեսփ. ժողովին, իր զինուորական ծախքերուն վրայ:

Հաստատելէ յետոյ թէ արդէն բոլորին համաձայնութեամբ արգիլուած է քիմիական եւ միքրոպային պատերազմը, Պ. Էրիօ, ուրախութեամբ յայտնեց նաեւ թէ կարելի եղած է համաձայնութիւն գոյացնել որ ջնջըւի օդանաւային ռմբակոծումը, պայմանաւ որ միջազգային յատուկ կազմակերպութիւն մը հսկէ, արգիլելու համար որ քաղաքային օդանաւերը ի հարկին չգործածուին պատերազմական պէտքերու:

Գալով բանակներու ուժին, Պ. Էրիօ Հուվըրի ծրագրին դէմ կը ներկայացնէ երեք դիտողութիւններ:

1) Բանակ ըսելով պէտք է հասկնալ ոչ միայն կառավարական կազմակերպուած ուժերը, այլ եւ գաղտնի ուժերը, այն ոչ-բանակային կազմակերպութիւնները, որոնք մարտական հիմերու վրայ դրուած են:

2) Մեծ ու փոքր ազգեր չկան, այլ պարզապէս ազգեր կան: Հետեւաբար, անպատեհ պիտի ըլլայ զինուորական ուժի չափանիշ բռնել ժողովուրդներու թուական չափանիշը: Այդ կերպով, մեծ ազգերը այնքան ուժի իրաւունք պիտի ունենային, որ միշտ ըսպառնալիքի տակ պիտի բռնէին փոքր ժողովուրդները:

3) Հուվըր չէ նախատեսած թէ կրնան գործակցիլ այն ժողովուրդները, որոնց բանակային ուժը պիտի նուազի՝ համաձայն իր ծրագրին: Այս վըտանգը գոյութիւն ունի արդէն:

ՌՈՒՍԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, բախում մը տեղի ունեցած է ճափոնական երկու օդանաւերու եւ բոլշեւիկեան եզերապահ նաւու մը միջեւ:

Երկու կողմերը կրակ բացած են իրարու վրայ: Երեք Ճափոնցիներ վիրաւորուած են:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի երէկուան թիւին երկրորդ էջին մէջ Լ. Մեսրոպի յօդուածին «Տուն ծառայութեան»ը կարդալ *Տուն մոռացութեան*: Անոյշ բերդ»ը՝ *Անյոյշ բերդ*:

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

6.— ԽԵ՛ԼՔԴ ՍԻՐԵՄ, ԽՆԱՄԻ . . .

Կամաց – կամաց, բայց համառաբար վարակումով կը փրթի կենսական ջիղ մը՝ մեր գաղութներուն մէջ: Եւ մասնաւորապէս այստեղ:

Հետզհետէ կ'ոլորուի, կը կծկուի, կը պրպտուի երակը՝ ինքնաախրութեան: Դուք ըսէք՝ ինքնապաշտպանութեան:

Եթէ ուրիշ ո՛ր եւ է փաստ վիճելի համարուէր, ահա՛ ներդաշթին պարզած համայնապատկերը:

Կատարեալ չարժանկար: Ե՛ւ ձայնաւոր, ե՛ւ բազմաձայն: Մինչեւ իսկ՝ երգեցիկ:

— Այսպէս չընենք, դժգոհութիւն կը պատճառենք, չեն առներ...

— Այսպէս ընենք, որպէս զի չբարկանան...

— Այս տարի չտօնենք, մարդիկը ծուռ կը նային...

— Տօնենք, բայց դրօշակ չպարզենք...

— Ապրիլեան սգահանդէ՞ս, ծաղկեպսա՞կ, — այո՛, բայց առանց եռագոյն ժապաւէնի: Միայն հելլենականը կը բաւէ:

Կամկար հոգեբանութիւն մը վարակեր է աս ու ան: Մասնաւորապէս ան՝ որ ժամ ու դպրոց կը կառավարէ, եւ ան՝ որ կը սիրէ «ազգ» հոլովել խանութէն մինչեւ սրճարան:

Եւ անպատճառ չարամիտներ չեն բոլորն ալ: Ոչ ալ «ներքին Թուրքեր», — ինչպէս կը սիրեն կոչել շարք մը ընկերներ:

Ընդհակառակն, կան չատ մըն ալ բարեմիտներ, որոնք նախապատերազմեան յիշատակներով կ'ապրին: Կը կարծեն թէ ո՛րքան ծռիս, այնքան կը շահիս, ո՛րքան տեղի տաս, այնքան դէպ ի քեզ կուգան:

Թշուա՛ռ, ցաւագար «քաղաքականութիւն» մը, որ աւելի ուժ կուտայ բուն թշուառականներուն: Երեւանէն եկած, կամ տեղէն վրայ բուսած բարակներուն:

×

Փորձէ վիճիլ — անշուշտ բարեմիտներուն հետ — եւ երեսդ կը նային սրտառուչ հեզութեամբ:

— Եթէ մէկը ձեր տունը հիւր գայ, եւ պայման դնէ որ ինք ձեր տիկնոջ հետ առանձին քալէ, իսկ դուն՝ խոհանոցը, սպասուհիին հետ, կ'ընդունի՞ս:

— Ի՞նչ կ'ըսես, բարեկամ, խե՞նդ եմ, ես արժանապատուութիւն չունի՞մ, իմ տանս տէրը, անոր կարգ ու սարքին տնօրինողը ես չե՞մ...

— Եթէ տունը սուգ ունենաս, եւ այդ մարդը — հիւրը — առաջարկէ որ ճաշի ատեն նվագարան զարնեն, ի՞նչ կ'ընես:

— Թեւէն բռնելով դուրս կը նետեմ:

— Եթէ այդ մարդը, հոգ չէ թէ իշխանաւոր, պահանջէ «սանճաքը չէրիֆ»ով գերեզմանատուն երթալ, կամ հօճա մը կանչել հարսնիքիդ...

— Գլխուն կը փաթթեմ «սանճաք»ը կամ Փրկիչին ճամբան ցոյց կուտամ:

— Իսկ երբ քեզի պայման կը դնէ որ սգատօն չկատարես, կամ կատարես առանց ծաղկեպսակի եւ նուիրական խորհրդանշանի մը, երբ կը լռճէ քու անկախութեանդ յիշատակը, երբ կ'անարգէ եւ կ'ուզէ որ դուն ալ անարգես թափուած արիւնը, չահուած յաղթանակը, տառապանքը, փառքը, բոլոր ազնիւ տենչերն ու ազգային արժէքները, երբ, կ'ըսեմ, համարակ վարձակալի տեղ անգամ չի դներ քեզ, քու տանդ մէջ, եւ քեզ կը հանէ ողջերուն եւ մեռելներուն դէմ, ափ մը չորչորթներու ձեռքով, ի՞նչ կը բանիս դուն...

— Էֆէնտիս, իրաւունք ունիս. բայց եթէ չհամակերպինք, ներդաշթը կը դադրեցնեն:

— Կը համակերպէի՞ր, երբ Թուրքը պահանջ կը դնէր ընդունիլ «հաղդը տին»ը, կամ յանձնել կինդ ու աղջիկդ:

... Ու կը յիշեմ դրուագ մը՝ մեր աննման Շահրիկեանէն:

Բաց ու գոցի կռիւ: Փոթորիկ՝ բաժակ մը ջուրի մէջ:

Վիճաբանական ժողով ունինք: Երիտասարդ մը — ռամկավար — կը մեղադրէ թէ Դաշնակցականները ազգին խաղաղութիւնը կը վրդովեն, բաց ու գոցի խնդիր յարուցանելով:

Շահրիկեան.— Պարոն, դու «լոգիկա» (տրամաբանութիւն) կարդացե՞լ ես:

Ընդդիմախօսը.— Ի՞նչ կապ ունի, կարդացեր եմ թէ ոչ:

Շ.— Ուղիղ պատասխան տուր, չի կարելի խուսափել:

Ը.— Կարդացեր եմ:

Շ.— Էս օրերից առաջ, եկեղեցիները բանախօսութիւններու համար բա՞ց էին թէ գոց:

Ը.— Բաց էին:

Շ.— Մե՞նք ասացինք որ փակեն:

Ը.— Ո՛չ:

Շ.— Ապա երբ ձեզ պէս յիմարները ասեն որ փակեն, մենք չասէ՞նք որ բանան:

Տղան փլաւ կեցած տեղը:

×

Այսպէս եւ այսօր:

Մինչեւ հիմա բնական էր ամէն ինչ, — ե՛ւ ապրիլեան սգահանդէս՝ բոլոր ստորոգելիներով: Ե՛ւ Մայիս 28ը: Ե՛ւ «Մեր Հայրենիքը»: Ե՛ւ եռագոյնը:

Իսկ այսօր՝ ամէն ինչ դարձեր է կռուախնձոր: Եւ ամէն տարի ու ամէն տեղ ունինք պատմութիւններ աղի, անլի, թթու կամ լեղի:

Պատմութիւններ՝ բոլորովին արհեստական: Եւ անարժան:

Սառուցեալ հով մը փչեց Երեւանէն: Եւ սառեցան ոչ միայն սիրտերը, այլ եւ միտքերը:

Այն աստիճան որ, տարամերժօրէն ազգային արժէքներ անգամ — սուգ թէ փառք — դարձան... դաշնակցական:

Ո՛ղջ ըլլար Շահրիկեանը, եւ հարցնէր նոյն անողոք տրամաբանութեամբ.

— Էս օրերից առաջ ազգային տօներ ու փառքե՞ր էին ապրիլեան սգահանդէսը, Մայիս 28ը, եռագոյնը, «Մեր Հայրենիք»ը:

— Այո՛, բոլորն ալ ազգային, ոչ թէ կուսակցական սեփականութիւններ:

— Մե՞նք ասեցինք որ դադարեցնեն, անարգեն, խափանեն:

— Ո՛չ:

— Ապա երբ դուք ասացիք որ դադարեցնեն, մենք չասէ՞նք որ շարունակեն...

... Եւ երբ դուք այդ բոլորը մոռնալու, ժխտելու, փողոց նետելու չափ կը դոհեհկամաք, մենք չկենայի՞նք ձեր ճամբուն վրայ, թօթուելով ձեր ուսը:

— Halte-là! Ամէն բան բայց ո՛չ այս մէկը: Եթէ դուք տէր չէք ըլլար մեր ազգային — ոչ կուսակցական — արժէքներուն, պահակները արթուն են: Պահակները չպիտի հանդուրժեն այս ինքնուրացման կամ դասալքութեան:

Մեղքը մերը չէ. անէծք՝ ուրացողին: Եւ բոչային:

×

Ծաղկեպսակ մը եռագոյն երիզով՝ կը դառնայ ազդանշան, խռովարարելու համար ապրիլեան սգահանդէսը Սելանիկի մէջ:

Ուրիշ մը, Քսանթիի մէջ, քէն ու ատելութիւն կը սերմանէ:

Ճշդում մը, — որբերը ոչ թէ եռագոյն պարզեր էին Քսանթիի սգահանդէսին, այլ ծաղկեպսակ մը տարած՝ եռագոյն ժապաւէնով: Եւ ոստիկանութիւնը չէր համարձակած քակել – հանել, ինչպէս մատնանշեր ու պահանջեր էին օրուան իմաստունները, — նոր ժամանակներու Դրան էֆէնտիներ):

Նոյն կծկուած, կռճկուած հոգեբանութիւնը՝ միւս քաղաքներուն մէջ, — Ամա՜ն, թագաւորը չբարկանայ:

Խե՛լքդ սիրեմ, խնամի...

Ծռէ՛, խոնարհէ՛, սողա՛ ուզածիդ չափ: Կը շահիս միայն մէկ բան, — անպատիւ անուն մը:

Խաղաղութիւն՝ գաղութներու մէջ, եւ կարելի եղածին չափ մերձեցում՝ Երեւանի հետ: Այո՛:

Բայց, ոչ մեր արժանապատուութեան գնով:

Ոչ թէ քծնելով, չողոմելով, սողալով, այլ փոխադարձաբար ճանչնալով ու յարգելով:

Երեւանը իրաւունք չունի սակարկելու իր տարրական պարտականութիւնը — ներդաշթ:

Եւ թող զգուշանայ արթնցնել վիրաւոր առիւծը որ կը քնանայ հալածական բազմութիւններու սրտին մէջ: Երկիրէ երկիր եւ քաղաքէ քաղաք:

Երեւանը ամէն բան չէ: Եւ ի զուր կը փորձէ տանուտէր դառնալ գաղութներու մէջ, թեւին տակ առած՝ դանդաղան միջնորդներ եւ մունետիկներ:

Հերի՛ք է որքան խոցոտեցին մեր արժանապատուութիւնը, խաղալով մեր համբերութեան հետ:

Ինքնապաշտպանութիւնը, խնամի՛, հրատապ խնդիր մըն է գաղութներուն համար: Մանաւանդ հիմա որ ներդաշթ կը ծախեն: Մանաւանդ ասկէ վերջը:

Ճզակոտոր ժողովուրդի մը վերջին մնացորդն է ձեր դիմացը: Թո՛ղ տալ որ օտարոտի տարրեր վրդովեն անոր հոգին, — կը նշանակէ մեղսակից դառնալ քամիներու դաւադրութեան մը:

Թո՛ղ դաւադրեն հոգեւորականը, աղան ու էֆէնտին:

Բայց դո՛ւն, երիտասա՛րդ, սարսափէ վաղուան դատաստանէն:

Եւ երբ կը պնդես թէ «դուրսէն մարդիկ եկան եւ մեզ այս վիճակին բերին», — մի՛ մոռնար որ, այս անգամ, խեղական դաւադիրներ, «աղէնտ»ներ եւ «աֆէրիստ»ներ եկած են դուրսէն, զարմանազան դիմակներով: Եկած նստած են մեր կուրծքին վրայ, ու կը փորեն, կը ճեղքեն մեր գոյութեան հիմերը: Քե՛զ ալ, միւսն ալ կապելով իրենց սայլին:

Մի՛ մոռնար, եւ սթափէ:

Որովհետեւ, ինքնապաշտպանութեան կռիւ է — գոյամարտ վերջին մնացորդին:

Վա՛յ անոր որ կ'իյնայ այդ պայքարի անիւներուն տակ:

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՐԻԶՈՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ՌՈՍՏԱՆԻԿ

(Տպագրութիւն Թօփալեան 1932)

— :-: —

Մեծ, ոգեկոչական անունի մը տակ նիհար, բայց կուռ, ջղուտ տետրակ մը:

Միակ «պօէմա» մը, որ կը յիշեցնէ ձեզ ճանապարհը, գետը, հէքեաթը, հոգեկան տրամը: Ճանապարհը՝ զոր իւրաքանչիւր մարդ կը կրէ իր մէջ. խուսափուկ բայց կայուն. որ կը ձգուի հորիզոնէ հորիզոն, արեւելքէ՝ արեւմուտք, եւ որ սակայն դուրս չի կրնար գալ մարդու սահմանէն. որովհետեւ աշխարհի չորս ծագերը, բոլոր կողմերը մարդուն մէջն են, ինչպէս նաեւ ամէն մեկնակէտ, ամէն հանգրուան:

Ռոստանիկի «պօէմա»ն հէքեաթունակ տրամերգութիւն մըն է. այն՝ որ մարդկային է գերազանցապէս ու մշտնջենական. տրամը մեր ներքին կրկնակ ու խոտոր ձգտումներուն. պայքարը՝ մեր երկու եսերուն, մէն՝ որ կը փախի, միւսը՝ որ կը կառչի, կը մնայ. անառակ որդին՝ հաւատարիմ զաւակին դէմ. երկուքին պայքարը ու հաշտութիւնը — արդեօ՞ք հաշտութիւնը — միեւնոյն հարկին տակ:

Կարելի է թերեւս իմացական բանաձեւի մը վերածել այդ հոգեկան հակասութիւնը. ահաւասիկ: Իւրաքանչիւրը մեզմէ, այսինքն, մարդը՝ մեզմէ իւրաքանչիւրի մէջ (անհրաժեշտ է այս ճշդումը), յանձնուած է երկու հակոտնեայ ուժերու. կեդրոնաձիգ ուժը՝ որ մեզ կը կապէ մեր բնաշխարհին, մեզ կը խտացնէ մեր ինքնութեան շուրջը, ու կեդրոնախոյս ուժը՝ որ մեզ կը դարձնէ աշխարհին, զմեզ կը ցրուէ այլուրի, հեռուի, անյայտի ուղղութեամբ:

Ափոնք, այդ սէրը եւ այդ տենչանքը, մեր հաւատարմութիւնը եւ մեր ընդվզումը, — հայրենաբաղձութիւնը եւ հեռախոյզը — այո՛, ահա ատոնք կը հրահրեն զմեզ, կը չարչրկեն մեր հոգին, ինչպէս գինին՝ կը գինովցնեն մեր մտածումը, զայն միանգամայն քամելով ու ծփեցնելով: Վերջապէս այդ երկու բեւեռներու միջեւ կը տատանի մեր ճակատագիրը:

Այդ տատանումը հոգեկան է անշուշտ. հակառակ մեր բոլոր տեղափոխութիւններուն, գերագոյն երթեւեկը մեր մէջն իսկ է. եթէ յաջողինք աշխարհն իսկ ճանչնալ մեր ափին նման, անմոռանալի ճանապարհորդութիւնը, կրկին, ա՛յն է զոր անհանդարտ ուղեւորը կ'ընէ ու պիտի ընէ մինչեւ իր ներքին բաւիղին մէջ... (բայց... թերեւս... երանի հոգւով աղքատներուն որոնք ոչ բաւիղ կը կրեն, ոչ ճանապարհ, վասն զի անոնցն է անդորրը):

Ռոստանիկ այս վերջին աղքատ երանելիներէն չէ, ան թափառական Հրեան է կարծէք որ ցուպը ձեռք առած է փնտռելու համար գանձը, իմաստը. երիտասարդ բանաստեղծը ամէն կողմ փնտռելէ վերջ, իր բնաշխարհին, իր ներաշխարհին մէջ զայն գտած ըլլալու երեւոյթը ունի...

...«Տեսել՝ որքա՜ն երկիր ու հող,
այնքա՜ն կենցաղ ու մոլութիւն
Եւ որքա՜ն մարդ՝ այնքա՜ն իշխող,
նոյնքա՜ն աղէտ ու խեղճութիւն:
Տեսել եմ ես ու զգացել, յետոյ դարձել՝ դարձել էլի
Քո դէմքումն իմ դէմքս գտել վերածնող իմ Նայիրի:»

Բայց արդեօ՞ք, Ռոստանիկ արդարեւ յանգա՞ծ է այդ ինքնաբաւականութեան...

Երիտասարդ բանաստեղծը թող թոյլ տայ ինձ ըսել թէ ես պիտի սիրէի տարբեր անունի մը տակ որակել իր քերթուածը. անմիտ, ծիծաղելի պահանջկոտութի՞ւն մը ասիկա. թերեւս. բայց «Արեւելքէն Արեւմուտք» ուղեգիծ մըն է, որ ըստ իս չի համապատասխաներ իր հոգեկան ապրումին. այդ եզրերուն մէջ չէ սահած իր զգացա-իմացական արկածախնդրութիւնը:

Անկասկած, Արեւելքի և Արեւմուտքի հակադրութեան հարցը մէկն է մեր ժամանակի մտահոգումներէն. իւրաքանչիւրը այդ զոյգ աշխարհներէն մթնոլորտ մը կը ներկայացնէ, զգալու, իմանալու, կեանքը ապրելու ու զայն բացատրելու ինքնուրոյն եղանակ մը. ո՞ւր նետել մեր խարիսխը. ո՞ր հորիզոնէն սպասել աստղերու ծագումը. խորհողներու եւ քերթողներու առջեւ ի՜նչ անվերծանելի տառապանք, այդ Արեւելքը՝ իր խորհուրդներով, այդ Արեւմուտքը՝ իր լուծումներով:

Այդ գետին վրայ չի թաւալիր սակայն Ռոստանիկի պօէմը, որքան կրցայ ըմբռնել զինքը. իր ծիրը աւելի լայն, իր ներշնչումի ակունքները շատ աւելի խոր ու թաղուն են, ինչպէս ջանացի բացատրել նախապէս:

Ռոստանիկի պօէմը չի տանիր մեզ ափէ մը դէպ ի դիմացի ափը, այլ կեդրոնէ մը դէպ ի իր շրջագիծը, որ կը փախի ու կը լայննայ... Նաիրիէն՝ Աշխարհ. սրտէն՝ դէպ ի երեւակայութիւն, երազ...

Ռոստանիկ սակայն նոյն կենդանութեամբ, նոյն ուժգնութեամբ չէ կրցած տալ խորհուրդը այդ զոյգ տեսիլքներուն. ամէն անգամ երբ ան կ'ոգեկոչէ հայրենիքը, իր պատկերները կը թեւաւորուին, իր բառերը գեղուն եւ յորդ սարսուռներով կը թրթռան ու հայրենիքի երեւոյթը կը ծաղկի, կը բոցավառի հիւսիսայգի մը նման...

«Իր զոյնզգոյն ժապաւէնով հնադարեան այս սինեմայն»,

Ռոստանիկի հայրենիքը — Նայիրին — իր Երկիրը չէ միայն, իր բնանկարներով, իր եղանակներու ճոխութեամբ, իբրեւ հող, ջուր, կանաչ, ձիւն եւ արեւ. այդ հայրենիքը չէ նաեւ ժամանակին պաստառին վրայ ինկած մեծ պատկերը՝ հայերու արիւնով ու աճիւնով նկարուն: Ռոստանիկի Նայիրին այդ ամէնը ըլլալով հանդերձ, ալ աւելին է. աւելին՝ ենթակայական, մտացածին հայրենիքին, զոր ամէն ոք կը հիւսէ ինք իր մէջ իր մանկուց իմացած հէքեաթներով, աւանդներով, երգերով... ո՞վ չունի այդ ներանձնական, երազունակ հայրենիքը ինքն իր մէջ. ատով է մանաւանդ որ կը ճոխացնենք ու կ'ընդլայնենք մեր նիւթեղէն, մեր պատմական ծննդավայրը. ահա այդպէս է որ մեր հոգին կ'ընձեռուի, մեր բնաշխարհի երեւոյթներուն հետ. ու հայրենիքը կը վերածուի վերջ ի վերջոյ որքան արտաքին, նոյնքան ալ ներքին սրբութեան մը, զանձի մը:

Ռոստանիկի պօէմն իր առաւելագոյն թափին կը հասնի երբ հայրենիքի այդ բարդ զգայնութիւնը կ'ուզէ արտայայտել. խանդավառութեամբ, յուզումով բաբախուն են իր հայրենակարօտ ոգեկոչումները.

«Օ՜, յուսաբեւ ու կապտաչուի իմ
մանկութիւն, իմ պա՛րզ աշխարհ,
Նախնական իմ մտածումի, երազներու պզտի՛կ ճնար...

. . . .

«Օ՜, գիւղն, իմ գիւղ, կարօտներիի
փերակս Ամրան, Աշնան՝ ամսի
Ձմրան՝ ծաղկած ճշենի, ճշենու տակ
տաճո՛ւկ փարախ —
Ներաշխարհիս իմ, լո՛յսն իմ մանկան, Մեթեյինկի կապոյտ բոչուն...

. . . .

Ռոստանիկ նոյնքան յորդ չէ երբ կը փորձէ տալ Տարաշխարհի զգայնութիւնը. այդ մասին իր հոգեկան փորձառութիւնը անբաւարար է. ան այնքան սրտօրէն չփուած, խմորուած չէ կարծէք օգեկան Արտասահմանի հետ, որքան իր սեփական ենթահողին հետ. որոշ չափով բնական, հասկնալի է ատիկա. այդ պատճառաւ չենք զարմանար երբ Ռոստանիկ, շփոթ ու մոլորուն, կը կանգնի երկրի տեսարանին առջեւ, որպէս մէկը, որ կորսնցուցած է դէկը եւ ճամբան, առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կը մնայ ընելիք...

«Կանգներ եմ մե՛րկ, իմ արնաներկ,
իմ չյանգած ու բորբոքող
Օրերո՛ւս հետ, յոյսերուս հետ, վէրքերուս հետ բոլոր բոլոր...

Իր շուրջը կը թեւաբախեն այն ատեն հարցեր, ուրուականներու, ցայգաթռչուններու նման. անոնց մէջտեղէն կը ծանրանայ իր ուղեղին.

«Ո՞ւր էի ես, ինչո՞ւ եկել, ինչպէ՛ս
ու ո՞ւր էի գնում...»:

Ու իր փախուստը, աշխարհը ճանչնալու իր մեծ փափաքը կը յանգի այսպէս տարակոյսի մը, իմացական կնճիռի մը. այն ատեն կը մնայ միայն մէկ ելք — նահանջ, տեղատուութիւն. ու զաղթական թռչունին նման Ռոստանիկ, իր թեւերը կը բանայ կրկին դէպ ի ետ, դէպ ի մանկութեան գարունին:

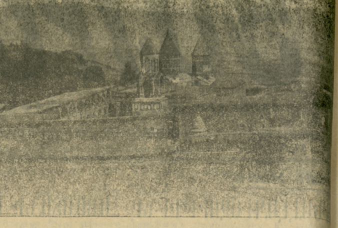
Ռոստանիկի պօէմն, իբրեւ լեզուական կշռոյթ, կը յիշեցնէ կարաւաններու գնացքը. համր, խոհուն, հանդիսաւոր: Ալեքսանդրեան չափականութիւնը, զոր ընդգրկած է լիովին կը պատշաճի արդարեւ իր հոգեկան ծփանքին. այդ դասական չափով անկարելի է արտայայտել մեր ժամանակի յոյզերը, զարմավերջիկ մարդու զգացական քմայքները, որոնք սոսուռուն են, անյարակից. Ռոստանիկ սակայն՝ իր խորքով, իր զգայնութեամբ, իր ոճով արեւելքցի մըն է գերազանցապէս. տէրվիշ մը՝ մոլորած՝ երկաթուղային գնացքին մէջ. Աբուլալա Մահարիի մէկ ուղտը՝ որ ուղտին մէջքէն փորձեր է նետուիլ «Ֆորտ»ին կոնակը... Բայց ի՛նչ փոյթ թէ տեսարանը կը սահի, կը հոսի իր շուրջ, իր ոտքերուն տակ. ան, միսթիկ ու ճակատագրապաշտ, երեւոյթներու այդ շարժումին կը հակադրէ արեւելքցիի ստոյիկ ոգի մը. որ կը դիտէ անխռով, անտարբեր գրեթէ, ու կը թողու իրեր՝ իրենց գնացքին...

«Ես չգիտեմ թէ հիմա ո՞վ ուր է
հասել, ո՛ր մէկ ծովում
Ո՞վ է խարիսխ նետել եւ ո՞վ դեռ
յուսաբեկ թխավարում.
Ո՞վ որքա՜ն ջուր հուր է վառել,
թաղել քանի՛ երազ անգին,
Եւ ի՞նչ մի նոր բան է գտել, որ չի՛
կորցրել նոյն ճամբին...»:

... Ռոստանիկ գրական խառնուածք մըն է ուրեմն, որ անկեղծ է, զգայուն ու մելամաղձօրէն խոհուն. արեւելքի իմաստուն եւ մեծավայելուչ աղբիւրներէն լեցուցած է իր կուժը. իր պօէմն եթէ չի խանդավառեր, չալեկոծեր մեզ, բայց մեզի կուտայ հանդարտ խոովք մը. կուտայ մեզի համ՝ եթէ ոչ թարմ պտուղի, գէթ արեւի տակ չորցած զաղջ ու ծանր միրգերու:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Յ. ՊԱՊԻՍԵԱՆԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ»Է՛Ն

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ
որուն լուսանկարը Մշեցի հայ մը յաջողած է փախցնել տարագրութ... ընթացքին:

ՈՍԿԻԷ ՎԱՐԴԸ

(Հայկական հէքեաթ) (1)

— :-: —

Ատենօք, գիւղի մը մէջ կ'ապրէր աղքատ ընտանիք մը: Այս ընտանիքին ունեցածը չունեցածը արտ մը ըլլալուն, ստիպուեցան ծախել զայն՝ իրենց ապրուստը կարենալ ապահովելու համար: Ու արտը ծախեցին դրացիին, որ զոյգ մը եզներ միայն ունէր:

Օր մը, արտին նոր տէրը սկսաւ հերկել ու արօրը յանկարծ դպաւ կարծր առարկայի մը: Երբ ծռեցաւ ու նայեցաւ, տեսաւ որ ոսկիով լեցուն կարաս մըն է: Շինականը պատուաւոր մարդ էր, գնաց արտին առաջին տիրոջը եւ յանձնարարեց գալ՝ վերցնել իր ինչքը: Մեծապէս զարմացաւ, սակայն, երբ վերջինը մերժեց ըսելով:

— Ես քեզի ծախեցի արտս բոլորով, ինչ որ կար անոր մէջ կը պատկանի...

— Բայց, դուն ինծի ծախեցիր միայն արտը — պատասխանեց տէրը — ոսկին քեզի կը պատկանի...

Ու երկարօրէն վիճեցան. ... վերջոյ որոշեցին ելլել թագաւորին ... լան թագաւորին ու պատմեցին ... տահածը: Թագաւորը հիացաւ ... մաքուր նկարագիրը տեսնելով ... երկար խորհեցաւ թէ ինչպէս ... րելի էր լուծում մը տալ խնդրին: Եւ ի վերջոյ վճռեց:

— Զաւակ ունի՞ք, — հարցուց ...

— Այո, — պատասխանեց ..., ես մանչ ունիմ, իսկ ան՝ աղջիկ:

— Այդ պարագային, ձեզի հրամայեմ իրար հետ ամուսնացնել ձեր զաւակները ու դրամները անոնց:

Ու հրամանը կատարուեցաւ ... հարսնիք մը ըրին: Կահաւոր տուն մը գեղատեսիլ պարտէզով ... Ու զաւակները ապրեցան երջանիկ օրեր: Բիչ ատենէն, պարտէզին ... բուսաւ վարդենի մը, որ միայն ... կէս վարդեր տուաւ:

Օր մը, թագաւորին որդին ... տի ելաւ ու անցաւ երջանիկ ... պսակներուն պարտէզին առջ... Տեսաւ ոսկիէ վարդը եւ ծռ... զայն փրցնելու համար, բայց ... եղաւ զարմանքը, երբ վարդը ... րացաւ, ու ինք չկրցաւ զայն ... ղել: Ու այդ բանը կրկնուեցաւ ... նի մը անգամներ, մինչեւ որ ... յորդին բարկացաւ եւ հրամ... իր ծառաներուն՝ փճացնել ... զը:

Յետոյ, վերադարձաւ պալա... եղելութիւնը պատմեց իր հօր... Թագաւորը կանչեց իր բոլոր ... տունները ու հարցուց անոնց ... ինչպէ՞ս տեղի ունեցած էր այ... նը: Իրեն պատասխանեցին ... րենք չեն կրնար լուծել այդ ... եւ թէ արքայազունը միայն ... որ կրնայ շրջիլ ամբողջ երկ... բոլորը հարցաքննելու եւ ... համար ամէն ինչ:

Արքայազունը ճամբայ ... հարցաքննելու համար ... Գնաց, գնաց, ու հասաւ պառաւ... քով: Ու անոր պատմեց եղելու... նը: Պառաւը պատասխանեց ... հարցման կրնայ պատասխանել միայն ալեւորուք ծերունի մը ... կ'ապրի մօտակայ քաղաքը: ... Արքայազունը գնաց մօտակայ քաղաք ու գտաւ այդ ծերունին: ... Ջինս, սակայն, զինքը ղրկեց աւելի մեծ եղբօրը մօտ, որ կ'ա... ուրիշ քաղաք մը: Թագաւորազ... երբ գնաց գտաւ երկրորդ ծեր... շա՛տ զարմացաւ. որովհետեւ ... կա աւելի երիտասարդ կ'ե... քան իր փոքր եղբայրը: Բայց ... եւս չկրցաւ պատասխանել ... քը ղրկեց երէց եղբօրը մօտ ... կ'ապրէր ծովեզրը:

Ու, այսպէս, թագաւորորդ... գնաց մեծ եղբօրը մօտ, բայց ... աւելի զարմացաւ՝ տեսնելով ... վերջինը աւելի երիտասարդ կ'ե... քան իր միւս եղբայրները:

Այն ատեն, արքայազունը ... ցուց.

— Վարդի մասին պատաս... առաջ, ես կ'ուզեմ գի... թէ քու եղբայրներուդ ամէն... երիտասարդը ինչո՞ւ ամէնէն ... կ'երեւայ:

— Քու այդ հարցմանդ ... պատասխանեմ, որդեակ, — ... ծերունին — բայց, նախ նստ... չենք, որովհետեւ դուն իմ հիւ...

Ու անոնք նստան ու ... իսկ ծերունիին կինը սկսաւ ...

(1) Այս հէքեաթը, իբրեւ հայկական հէքեաթ, հրատարակած է պուլկարերէն պատկերազարդ պարբերաթերթ մը՝ *Սէսմիկա*: Առաջին անգամն է որ կը հանդիպիմ նման հէքեաթի մը: Չգիտեմ ուրկէ՞ ու ինչպէս, նման հէքեաթ մը, թէ ուրիշներէ վերագրուած է մեզի:

Կ. Մ.

ԽՄԲ.— Հայ գաւառներուն մէջ շատ ծանօթ է այս հէքեաթը իր զանազան *վարիանթ*ներով:

սարկել: Երբ լաւ մը կշտացան, ծերունին իր կնոջ յանձնարարեց մառանէն ձմերուկ մը բերել: Կինը բերաւ ձմերուկը, բայց ծերունին զայն կրկին ղրկեց ուրիշ մը բերելու համար: Ու մէկ ձմերուկի համար զայն 12 անգամ մառան ուղարկեց:

Ու երբ կերան ձմերուկը եւս, ծերունին սկսաւ պատմել՝

— Ես գիտէի թէ իմ մառանիս մէջ միայն մէկ ձմերուկ կայ: Հակառակ ատոր, կինս 12 անգամ ղրկեցի: Եւ որովհետեւ ան չափազանց բարի է, բնաւ չառարկեց: Ահա անոր այդ բարութեանը կը պարտիմ իմ թարմ տեսքս: Իմ կրտսեր եղբօրս կինը շատ չար է. այդ պատճառով շատ ծեր կ'երեւայ եղբայրս:

Ու հիմա լսէ վարդին մասին:

Այդ երկու աղքատ մարդիկը արտակարգօրէն մաքուր ու պատուախնդիր գիւղացիներ են: Անոնք արտին մէջ գտած են ոսկի, բայց իրենցմէ ոչ ոք ուզած է առնել զայն: Այն ատեն, ամուսնացուցած են իրենց զաւակները, ու ոսկին տուած անոնց: Աստուած ուզած է վարձատրել անոնց բարութիւնը ու հրամայած որ անոնց պարտէզին մէջ բուսնի ոսկիէ վարդը: Եւ երբ դուն ծնած ես՝ քաղելու համար զայն, վարդը բարձրացած է, որովհետեւ ոչ ոք իրաւունք ունի ձեռք երկնցնելու ուրիշի մը երջանկութեանը, այլ պէտք է ձգտի ստեղծելու իր սեփական երջանկութիւնը:

Այն ատեն, Թագաւորազունը ամչցաւ իր ընթացքէն, ու, վերադառնալով պալատ առատօրէն վարձատրեց աղքատ գիւղացիները:

Թարգմ.՝ Կ. Մ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌԸՆԷ ՊԱԶԷՆ

Չորեքշաբթի օր, մեռաւ Ռընէ Պազէն, որ ծնած էր 26 Դեկտեմբեր 1853ին, Անժէի մէջ:

Անժէի կաթոլիկ համալսարանին իրաւագիտութեան այս փրոֆէսօրը, ծանօթ է իբրեւ վիպագիր: Մեծ թիւ մը կը կազմեն իր վէպերը, — յիշենք՝ Հողը որ կը մեռնի, Ցորենը որ կ'աճի, Իր ամբողջ հոգիով, Անշուք սէր, Փիրուն հօրաքոյրս, Տիկին Քորանթէն, Արկածախնդրութիւն, Օպլէրլէները: Այս վերջինը վերածուած էր նաեւ թատերգութեան, որուն ներկայացումը արգիլած էր ֆրանսական կառավարութիւնը զգուշանալով գերմանական տրտունջներէն: Թարգմանուած է հայերէնի (Ա. Կէնճեան):

Հայրենասէր գրող մըն էր Ռընէ Պազէն, աւանդապաշտ վերարկուով մը: Բայց ինչ որ գեղեցիկ կը դարձնէ զինք, սէրն էր որ ունէր հողին մասին: Գաւառացիի այդ յատկանիշը, հողապաշտութիւնը, զինք տարած է նկարագրելու գաւառիկ կեանքը, ֆրանսական վիւղերուն մէջ, ուր անցեալը կը յամենայ ծանր անուշահոտութեան մը նման: Պազէն, սակայն, մշակած է նաեւ ընկերային գրականութիւնը: Թէեւ կը մնայ կաթոլիկ, ազնէ՝ բարոյաշունչ կառուցումն իր գրականութեան:

Ունի նաեւ քննադատական փորձեր, եւ իբրեւ աշխատակից ֆրանսական թերթերու (Journal des Débats, L'Echo de Paris, Revue des Deux Mondes), բազմաթիւ յօդուածներ:

Անդամ էր Ֆրանսական Ակադեմիային:

ԴԻՄԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս մէկէ աւելի գիրքեր լոյս տեսան դիմագիտութեան մասին (*physiognomonie*), որ պահ մը մոռացութեան տրուած էր: Յիշենք, նոր լոյս տեսած ուսումնասիրութիւններէն, Տոքթ. Թրէնէլի (բժշկապետ Սէնթ Ան յիմարանոցին) մէկ յօդուածը եւ Տոքթ. Լուի Քորմանի (Ջղախտաբոյժ Սալփէթրիէր հիւանդանոցի) մէկ խոշոր գիրքը: Տոքթ. Թրէնէլ կ'ուսումնասիրէ, «Էսքիւլափ» բժշկա-գրական հանդէսին մէջ, Լուի Ֆիլիփ Թագաւորին գլուխը, որ տանձի պէս սրածայր ձեւ մը ունէր (*oxycéphalie familiale héréditaire*, հիւանդութիւն մը, որ կը քննայ Հապսպուրկներու արեան մէջ):

Իսկ Տոքթ. Լուի Քորման (Դէմքեր եւ նկարագիրներ) մէկիկ մէկիկ կ'ուսումնասիրէ դէմքին զանազան մասերը եւ նկարագիրը, որ կը տրուի դէմքի այս կամ այն ձեւին: Վիպագիրները ծանօթ են կզակի ձեւի մը, որ կ'արտայայտէ կամքի ուժ:

Ահա թէ ինչ կը նշանակէ, ըստ Տոքթ. Քորմանի, բթամատին մեծութիւնը կամ կարճութիւնը: Անոնք, որ կարճ բթամատ ունին, կը գործեն իրենց սիրտով, իսկ անոնք որ խոշոր բթամատ ունին, կը գործեն իրենց գլխով: Հետաքրքիրները թող փնտռեն ու կարդան աւելին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, Ֆիլիփ Սուփօ, որ պահ մը մասնակցած էր «տատա»ներու շարժման եւ յառաջապահներու գինովութեան, ահա կ'երեւի ... conciergeներու թերթին՝ «Լը Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ, թէեւ հետաքրքրական է իր յօդուածը:

Ֆ. Սուփօ կ'ուսումնասիրէ Մ. Նահանգներու երիտասարդութեան հոգեբանութիւնը եւ կը նկատէ որ տարօրինակ *je-m'en-foutisme* մը պաշարած է յետպատերազմեան սերունդին հոգին: Խանդավառութեան եւ հաւատքի պակաս, հմայաթափութիւն եւ նահանջականութիւն, — ահա գլխաւոր յատկանիշերը Ամերիկայի նոր երիտասարդութեան: Ոմանք կ'ենթադրեն ու կը վախնան, որ հոգեկան այս տագնապը աւելի եւս կը խորանայ եւ յուսահատութեան կը հասնի: Ուրիշներ լաւատես են, եւ կը կարծեն թէ վաղանցուկ երեւոյթ է այս: Այսուհանդերձ որոշ է, որ գէշ ազդեցութիւն մը պիտի թողու երիտասարդներու յետպատերազմեան այս ձանձրախտը:

Հոգեկան այս քայքայումը, կրօնքի նուազումը, ուժերու անարիւնութիւնը, վերջապէս իմացական այս նիհարութիւնը հետեւանք է տնտեսական տագնապին: Բայց ոմանք կը մեղադրեն նաեւ ամերիկեան համալսարանները, որոնք, ամերիկեան դեղարաններու նման, (ուր կը ծախեն ամէն բան, օճառ, ածելի, սիկառ, պտուղ, գրիչ, բայց երբեք դեղ), կը սորվեցնեն ամէն բան, առանց երբեք զարգացում շնորհելու ուսանողին: Այնպէս որ երիտասարդը, դպրոցէն դուրս, շուարած ու շփոթած, չի գիտեր թէ ինչ ընէ:

Ընդունինք, որ յետպատերազմեան երիտասարդութեան հոգեկան տագնապը տարածուն երեւոյթ մըն է, եւ մեր հայ երիտասարդութիւնն ալ վարակուած է:

Ժամանակի հիւանդութիւն:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԻԷՐ, 19 յուլիս.— Անիէր-Պուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութիւնը, անցեալ կիրակի դաշտահանդէս մը սարքած էր, ի նպաստ Ս. Մ. Գրադարանին: Հակառակ օդի աննպաստ ըլլալուն, կոկիկ բազմութիւն մը պատասխանած էր մեր պատանիներու հրաւէրին:

Առանց մանրամասնօրէն նկարագրելու դաշտահանդէսը, անդրադառնանք օրուան ալբումներուն:

Դաշտի մէկ անկիւնը համախմբուած խումբ մը պատանիներ կը զուարճանան... «Մեր հայրենի՛ք»... Խումբը հետզհետէ կը ստուարանայ կուրծքերը կ'ուռին, դէմքերը տրտմութեամբ կը համակուին, տրտմութիւն մը, որ վաղահաս պէտք է նկատուէր այդ պատանիներու համար, սակայն անոնք կը զգան, արդէն դառնութիւնը որ կը ծնի գրկուած ազգի գիտակցութենէն:

Ու յանկարծ, ձայներ ու աղաղակներ,— ուշադրութի՛ւն, պատանին է որ կը խօսի.— «Մենք պիտի քալենք, այն ճամբէն ուրկից, անցեր են մեր հայրերը»:

Այո՛, մեր պատանիները գիտեն թէ ինչ կ'ուզեն: Անոնք գիտեն թէ իրենք զոհերն են աննախընթաց եղեռնին: Ու այսօր, այս օտար ափերուն վրայ, ուր զուարճութեան համար, լուսազարդ պողոտաներ կան, անոնք կ'ուղղուին դաշտերը, որպէսզի վերապրին անցեալը, եւ ուխտեն անվարան քալել դէպի հայկական ապագան:

Այն որ յաղթել կ'ուզէ, արդէն յաղթանակին մօտեցած է...:

Ահա սերունդ մը որ յաղթել կ'ուզէ, ցեղին ձայնն է որ կը խօսի իր մէջ միշտ համարձակ ու յարատեւելու աննկուն կամքով:

Անիէրի Պատանեկան Միութիւնը արդէն առած է իր առաջին յանդուգն քայլը ու կ'ուխտէ քալել այդ ճամբէն: Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ քաջալերել այս Միութիւնը, ու մղել իրենց պատանի զաւակները այս Միութեան մէջ: Արդեօք ո՞ր հայ մայրերու կուրծքին տակ չի բաբախեր, յիշատակը անցեալին, ո՞ր հայը չուզեր որ իր զաւակը, իր հարազատ մեծ հօր պատկերը մեծնայ, ու քալէ այն ճամբէն, ուրկէ ինքն է քալեր, ուրկէ իր ցեղն է անցեր, յամառ ու անյողդողդ կամքով, ապրելու անվեհեր վճռականութեամբ:

Պատանի մը

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԷՀՐԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՀՐԱՆ, 18 յուլիս.— Կիրակի, տեղի ունեցաւ Տէհրանի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան դաշտահանդէսը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Հակառակ ամպամած երկինքին՝ մեր պատանի ընկերները որոշեր էին անպայման տօնելու իրենց միութեան հիմնադրութեան երրորդ տարեդարձը: Իւրաքանչիւրը իր պարտականութեան գլուխը՝ կարգապահ ու գիտակից, կազմակերպած էին սոյն հանդէսը:

Հանդէսին վայրը՝ քառորդ ժամ հեռու Տէհրանի մետաքսի գործարանէն՝ գեղեցիկ պուրակ մըն է հսկայ կաղամախիներու շուքին տակ: Պաղուկ ու մաքուր ջուրով մը որ մեր հայրենի լեռներն ու ջուրերը կը յիշեցնէ:

Դաշտի վայրը դրօշազարդուած էր եռագոյն դրօշներով: Իսկ մուտքի երկու խոշոր ծառերու վրայ կը ծածանէին հայկական ու ֆրանսական զոյգ եռագոյնները:

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 3ին, «Մեր Հայրենիք»ով զոր նուագեց Տէհրանի Վասպ. «Արծիւ» փանֆարի խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Խաչիկեանի:

Յետոյ օրուան նախագահ ընկ. Թադոս Հէրոյեան հակիրճ կերպով բացատրեց հանդէսին նպատակը, յիշեց Կլատսթօնի նշանաւոր խօսքը թէ «Հայուն ծառայելը քաղաքակրթութեան ծառայել է» եւ աւելցուց «երբ օտար այսպիսի բարձր անձնաւորութիւններ այսպէս կը գնահատեն մեզ, ի՛նչ պէտք է ընենք մենք որ հարազատ ժառանգորդները կը յաւակնինք ըլլալու այս ազգին: Պէտք է արժեցնենք մեր վրայ դրուած յոյսերը, մենք բացարձակ կը յայտարարենք թէ պիտի պայքարինք անխնայ բոլոր անոնց դէմ որոնք խոչընդոտ կը հանդիսանան մեր ազատութեան գաղափարին իրագործման» եւ յորդորեց ներկայ պատանիները բոլորուելու Պատ. Միութեան շուրջ, որ միակ կազմակերպութիւնն է պատանեկութիւնը ուծացումէ փրկելու, եւ հայ ոգիով դաստիարակելու եւ ներշնչելու:

Նուագախումբի մը հայկական ու ֆրանսական մէկ քանի երգերէն յետոյ արտասանեց ընկ. Անդրանիկ Մարգարեան «Հայ դրօշը»: Մեներգեց ընկ. Ն. Խաչատուրեան եւ բանախօսեց ընկ. Ա. Մելքոնեան: Ընկ. բանախօսը ծանրացաւ ընդհանրապէս հայ ծնողներու վերապահուած դերին վրայ, պարտք դրաւ իւրաքանչիւր ծնողքի իրենց փոքրիկները մեծցնելու հայ ոգիով որպէսզի այս հիւրընկալ բայց օտար հորիզոններու տակ գերծ մնան ձուլումի վտանգէն, յորդորեց վստահելու իրենց պատանիները Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան որ Դաշնակցութեան շունչին տակ ու անոր կարմիր հնոցին մէջ թրծուին ու դաստիարակուին, դառնալու համար ապագային մէկ մէկ մաքուր ու կարգապահ Դաշնակցականներ:

Բանախօսութենէն յետոյ սկսան պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ իրիկուան ուշ ատեն:

Դադարի մը պահուն ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը՝ որ բարձրացաւ մինչեւ 365 ֆրանքի: Շահեցաւ Սեբաստացի հայրենակից մը: Հանդէսը փակուեցաւ նուագախումբին «Մշակ բանուոր»ով, արեւուն վերջին ճառագայթներուն տակ, կոկիկ հասոյթ մը ապահովելով Միութեան որ պիտի ձեռնարկէ գրադարանի մը բացման: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ու ոգեւորուած: Փափաքելի է որ Պատ. Միութիւնը յաճախ կազմակերպէ նման հանդէսներ:

Գ. Պ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ «ԱՐԵՒ»ԻՆ ԵՒ ԻՐԵՆ ՊԷՍ ՄՏԱԾՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ստորագրեալներս զայրոյթով կարդացինք Եգիպտոսի ռամկավար կուսակցութեան պաշտօնական օրկան «Արեւ»ի մէջ Լիոնէն գրուած թղթակցութիւն մը: Որպէս թէ Տէսինի եւ Լիոնի Տարօնցիները (Մշեցի) չկրնալով հանդուրժել Հ. Յ. Դաշնակցութեան արարքներուն, խմբովին հրաժարած են: Մէկ մասը կազմած է Հօկի մասնաճիւղ մը, իսկ միւս մասը միացած է Ռամ. Ազատ. Ակումբին:

Նախ, «Արեւ»ն ու իր թղթակիցը թող ուտեն եւ վերջը փառք տան Աստուծոյ: Մենք ստորագրեալ Տարօն-Տուրուբերանցիներս կուզենք անգամ մը եւս «Արեւ»ի եւ իր թղթակիցներու երեսին նետելու մեր նախատինքը: Ոչ մէկ ատեն, եւ ոչ մէկ մարդ, իրաւունք ունի Տարօնցիներու անունով խօսելու: Թող լաւ գիտնան որ իրենց իրաւասութեան սահմաններէն դուրս է այդքան սանձարձակ առաջերթալը: Տարօն-Տուրուբերանցին ոչ մէկ ատեն կրնայ ուրանալ իր անցեալի յեղափոխական փառքերը եւ իր եւ իր ազգին պատիւ բերող՝ յեղափոխական կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ի հարկէ բացառութիւն կը կազմեն խաբեբաներն, շահամոլներն ու ձրիակերութեան ետեւէն վազողները: Այդ տեսակ մարդիկ ամէն շրջանի մէջ ալ կը գտնուին:

Տարօն-Տուրուբերանցին եղած է հաւատարիմ իր ազգին եւ իր հայրենիքին, հաւատարմօրէն կառչած է միացեալ եւ անկախ Հայաստանի ազատագրումին, եւ տակաւին պիտի մնայ այդ նպատակին կառչած, քանի որ ինք եւ իր հետ 700,000 հայութիւնը յօշոտուած է չորս հովերուն:

Ընդամէնը 2-3 աննշան մարդիկ, իրենց անձնական շահու բերումով ասդին ու անդին թղթակցութիւններ կը հասցնեն նախ շահագործելով Տարօնի անունը եւ յետոյ ցոյց տալու որ իրենք Դաշնակցական էին եւ հեռացան: Այդ մարդիկը Դաշնակցական ալ չէին, կամ 4-5 տարի առաջ, իրենց անպարտաճանաչութեան պատճառով դադրած էին կուսակցութեան անդամութենէ: Ահա, այդ տեսակ մարդոց խօսքին հաւատալով է որ Ռամկավարները ու Հօկերը պիտի յուսան նոր մասնաճիւղեր կամ ակումբներ կազմակերպել:

Արամ Սարգիսեան, Փիլոս, Ս. Սարգիսեան, Յ. Մալօեան, Ա. Յովհաննէսեան, Զօհրապ Պետրոսեան, Ս. Ջաֆարեան, Արշակ Յակոբեան, Պետրոս Խամսեան, Մ. Գրիգորեան, Յարութիւն Մուրատեան, Ռուբէն Գինոյեան, Գարեգին Բրուտեան:

Տէսին, 17 յուլիս

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ ՎՈՅՋԻԿ ՔԷՕՓՐԻՒԼԵԱՆ

Տիկին Վոյչիկ Քէօփրիւլեան, նշանաւոր լեհ երաժշտագիտուհին, Յունիս 23ին Լվուվի radioին մէջ կէս ժամ խօսած է հայկական երաժշտութեան վրայ, եկեղեցական եւ գեղջկական եւ ներկայացուցած է հայ երաժշտութեան disqueներ, ի միջի այլոց «Անտունին» եւ «Արեւ Թռչնով եկաւ»: Այնպիսի յաջողութիւն ունեցած է, որ radioին տնօրէնութիւնը ստացած է բազմաթիւ նամակներ ունկնդիրներու կողմէ, որոնք իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են այդ disqueներուն համար (Որ. Մ. Բաբայեանի կողմէ երգուած): Օգոստոսի 10ին ժամը 22.30 տիկինը գաղղիերէն լեզուով պիտի խօսի լեհական ժողովրդական երգին մասին: Փարիզի մէջ դիւրութեամբ պիտի լսուի ռատիոյով:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընտրողական Կեդրոնական Յանձնախումբի կողմէ վարչական ժողովի նախագահ եւ կաթողիկոսական փոխանորդ Կարօեան Սրբազանի յանձնուած տեղեկագիրէն կը հասկցուի որ բոլոր շրջանակներու մէջ ալ ընտրութիւնները եղած են կատարեալ կանոնաւորութեամբ եւ օրինաւորութեամբ եւ ընտրութեան մասնակցած են իրենց ազգային տուրքը վճարող 602 Լիբանանցի ազգայիններ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեակը: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին յառաջիկայ յուլիս 15էն վերջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (146)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

Նորէն պայթում: «Ինկա՛ւ, ինկա՛ւ շան լակոտը». «հա՛տ մըն ալ...»: Հուռռա՛»:

Մեզ ի՞նչ շահ բերեց
Արցունքի ծովը...
Մեզ ի՞նչ շահ բերեց...

— Ա՛հ...

— Ի՞նչ եղաւ, Հմայեա՛կ:

— Բան չկայ... ոտքս է... կ'անցնի...

Մեզ ի՞նչ շահ բերեց
Արցունքի ծովը...

Փամփո՛ւշտ, Մարտի՛կ, շարժէ՛ տէ...

— Էկա... հօ՛փ...

×

Առջին, եկեղեցւոյ բակը, Տալապետն է,

— Տո՛ւր ինծի, Արթին աղբար... քիչ մըն ալ ե՛ս քաշիմ... ըլլայ նէ տ'ըլլայ...

Տան-տան-տան, տան-տան-տան

— Ա՛ռ նայինք, Կարապետ...

— Հա... ըլլայ նէ տ'ըլլայ... ըլլայ նէ տ'ըլլայ...

— Քաշէ՛ Կարապետ... հա՛, առանկ...

Տան-տան-տան, տան-տան-տան...

×

— Ի՞նչ է աս զամբանան...

— Եկեղեցիէն է, Պ. Սուրէն:

— Ինչո՞ւ:

— Որպէսզի բոլորը խմբուին... հաւաքուին...

— Ինչպէ՞ս... ըսէք թո՛ղ զարնեն... զամբանան, զամբանան, միշտ զամբանան... եկեղեցի գացինք զամբանայով, դպրոց գացինք զամբանայով... կռուի՞ ալ զամբանայով... Փո՛ղ, փո՛ղ թող հնչեցնեն..

Ծռեցաւ: Կրկին լեցուց հրացանը:

×

Մութը կոխեց: Սուլումներ: Կայծեր: Քանի մը տղաք թաղամասերը բաժնող ճամբուն վրայ: Մօտեցան Թուրք դիրքերուն: Դիակներ փնտռեցին: Գտան: Զինուորներ էին: Քաշեցին: Հանեցին զգեստները ու եկան: Համազգեստաւորներու թիւը հասաւ 37ի: Պիտի օգտագործեն:

Հեռաւոր թաղերէն աղմուկ մը: Իբարանցում: Թռուցիկ խումբ մը հասաւ: Կոկորդ կոկորդի կռիւ մը: Ինկաւ տղոցմէն մին, դէմքին կէսը սուրի մը շեղբին տալով: Խորէն, գայլի կատաղութեամբ մը նետուեցաւ: Սուրը մխեց: «Ա՛խ»... Աղիք մը դուրս թափեցաւ: «Ղաչըն, ղաչըն» — «Մի՛ ձգէք օձիքնին, տղա՛ք»: Հուռռա՛...

կռուեցէ՛ք, տղերք, կռուեցէ՛ք քաջ
քաջ...

Պո՛ւմ: Բոց մը ու փոս մը: Նորէն փոշի: Տուն մը սկսաւ այրիլ: «Ասդին, ասդին... ձգեցէք թող այրի...

Ճամբան լաւ բռնեցէք...

Վը՛ժ...

Անվեհեր կանգնած՝ թշնամւոյն առաջ...

Ցանկալի է մեզ՝ միշտ ազնիւ մահը

— Մահը չէ՛, տղա՛ք... ի՛նչ սխալ նախասիրութիւն է այդ, մեր երգերուն մէջ... Կեա՛նքը, ըսէք, կեանքը: Հերիք է որքան մահ ու զոհ երգեցինք:

Ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ կեանքը...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

— Ո՛չ «ազնիւ կեանք» տղա՛ք... չարասի՛րտ կեանքը:

Ցանկալի է մեզ՝ չարասիրտ կեանքը...

Վազգէնը պատռտած շապիկով: Փոշի դէմքին ու վրան գլուխը: Հեւի հեւ: Մուրճ մը ձեռքին:

— Եղբա՛յր, հայրիկը չի գար կոր: Ըսինք աղջին չի գար կոր:

Ռումբ մը: Ցնցում: Ծո՛ւխ: Վարպետ Ռուբէն կանգնած է դեռ փլատանիքէն: «Քալէ՛ պէ մարդս... ասդին եկո՛, Ռուբէն» — «Գացէք դուք. անդին գացէք դուք. աս տունը էդունդներովս շինած է պապս... աս տունը...»:

Պո՛ւմ:

«Ան փլի, էս ա տակը. էթալ չկա՛յ. ան էրի՝ էս ա մէջը...»:

Վը՛ժ:

«Քալէ՛, ըսի, Ռուբէն»:

«Աս սիւնը տեղը դնեմ: Ը՛հ... հա՛ չեօլէ: Հա՛ նորէն փլցուցէք: Մէշքդ դա՛վի բռնէ, Ռուբէն: Հա՛ նորէն փլցուցէք: Ռուբէնը քանի՛ անգամ շինած է աս տունը...»:

Խուժում մը: Նորէն ինկաւ մէկը:

— Սուրէն, Սուրէն, — Աստղիկն է, — զգո՛յշ... գլուխդ:

— Տեղդ գնա դուն, Աստղիկ... մի զատուիր անոնցմէ: Նորէն խուժում: Լո՛յս, լուսարձակում: Ցոլքեր մութին մէջ:

— Տղաքը դարձան, տղաքը դարձան...

— Ի՞նչ ըրեր են:

— Կոնակը առեր են: Թուրքերը իրենց զինուորներէն կարծեր են:

— Է՞:

— Փառաւո՛ր ջարդ մը:

«Հուռռա՛»: Խոյանք: Փախողներ ու հալածողներ: Վա՛յ անպիտան: Նա՛, նա՛... մութին մէջ ա՛ն է: Բացին աջեւ... հա՛ տէ... օ՛խ:

— Ի՞նչ եղաւ:

— Ինկաւ ապան... հուռռա՛... երգեցէք, տղա՛ք.

Հեռաւոր երկիր, նստած դու նժդեհ

Պո՛ւմ: Կո՛ւկո՛ւկո՛ւ: Փլուզում: Վիրաւորուող եղա՞ւ:

— Կնիկ մը... ջուր տուած ատեն:

Հայրենեաց բաղդին, մօտուստ ես
տեղեակ...
Քարոզ քաջարի...

Նորէն լոյս ներերուն մէջ: Գոչում: Աղմուկ:

— Ինկա՛ւ, ինկա՛ւ... հարիւր անգամ ըսինք որ ասդին գայ...

— Ո՞վ...

— Վարպետ Ռուբէնը:

— Պ. Սուրէ՛ն... հայրդ...

— Քաշեցէք ապահով տեղ մը: Հայրը ինկաւ, որդին ողջ է...:

. . . .

Լուսցաւ: Դադար: Թաղումներ:

— Հաց ուզող կա՞յ...

Կ. ՄՍՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Յ.
Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Նաւզոյն, Փաթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. Կարեւոր օրակարգ:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

խանդավառ արշաւանքի տարեդարձին առթիւ
կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդութեան խումբերուն կողմէ
եւ հովանաւորութեամբ Զաւարեան կոմիտէի
Այսօր Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Մոնփարնասի կայարանին քովի անտառը
Կը նուագէ Շավիլի Ե. Ե. Միութեան նուագախումբը
Ժամը 4ին այցելութիւն Շավիլի գերեզմանատունը Արդութեան ամուլներու Շիրիմին:
Կը հրաւիրուին քոյր կոմիտէները եւ ընկերները:

Դաշտահանդէս Շավիլի անտառին մէջ

կազմակերպուած Շավիլի Ե. Ե. Միութեան կողմէ
7 Օգոստոս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ
31 Յուլիս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը
1 Bld. du Nord, Le Raincy
Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ
վարժարանին սանուհիներուն կողմէ
ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ՛

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ
Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժօրէսէն 21A եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյօնս Շողեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն:
ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քսանթիէն (Յունաստան) Մարտիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Գարակէօզեան սանձէն Զաւէն Աւետիսեան, որ երկու տարի առաջ Քոլոնպ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Union Jeunesse Arménienne, 80 rue Venizelos Xantie, Grèce.

— Ատափազարցի Յարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Արաքսի Տէր Մանուէլեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Յարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարաօղլան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Hovaguimian Agopի, 3bis Rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ, Գործ.— 776:
Շալէթ, Թ. Ժ.— 35:
Լա Ռօշէլ, Ա. Ա.— 70:

Վարձու են Ալֆորվիլի մէջ, շոգեկառքի կայարանէն քանի մը վայրկեան հեռու եւ հանրակառքին կայարանին դիմացը, օդասուն յարկաբաժիններ՝ մէկ սենեակ եւ մեծ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել, 10 rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

CHEZ JOSEPH

91 Rue Moncey
Պանդոկ ամէն յարմարութիւններով

Istituto Nazionale Delle Assicurazoni
Գործակալութիւն «Opéra»
18 Chaussée d'Antin, Փարիզ (9)
Հեռ. Provence 82—48
Կեանքի ապահովագրութիւն, կենսաթոշակ՝ շահաւոր սակով: Կ'ուզուին գործունեայ աշխատակիցներ:

Վարձու է Noisy-le-Secի մէջ, կայարանէն եւ հանրակառքի կայանէն 7 վայրկեան հեռու փավիյօն մը երկու սենեակ, խոհանոց, մառան և bain-douche, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 163 Denfert Rochereau, Noisy-le-Sec, Seine.

Ծախու է փլաս Սէն-Միշէլի քով խանութ մը՝ մառանով եւ սենեակով մը: Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.:
Պայմաններու համար դիմել Տէր-Կարապետեանի, 17, Rue Damesmes, Paris 13: կէս օրէ յետոյ ժամը 1-6:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

Դիմեցէ՛ք
ՎԱՐԴԱՆ Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ
76 Rue Bernard du Bois, 76 MARSEILLE
ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԵՒ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ
Կուտայ ձրի խորհրդակցութիւն:
Շնորհիւ իր տասը տարուան փորձառութեան, կը կատարէ արագ եւ խղճամիտ՝
Ամուսնական, ամուսնալուծման, դատական, անուններու սրբագրութեան, ժառանգական, հպատակութեան գործեր:
Ընկերութիւններու եւ միութիւններու վաւերացում:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 11—12, երեկոյ 5—7:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
Վիրաբոյժ - ատամնաբոյժ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒԺԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
ձեր համարակալութեան, տուրքի գործողութեանց եւ առեւտրական ձեւակերպութեանց համար դիմեցէք
Դաւիթ Թաճիրեանի
6 Passage Violet, Paris (10) ԱՄԻՍԸ 50 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ
"ՖՕԹՕ ԵՆՕ"
33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Etude de Me ***BERNARD WAHÉ*** (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)
(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97
Կըստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր
փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ
Հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI
Métro Nation կամ Reuilly-Diderot
Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 11։ Օթօպիւս BA, AZ եւ BT
Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

Plomberie Couverture
Eau, Gaz, Appareils sanitaires, installation dégout
Անմրցելի գինով: Ցանձնարարութիւնները կ'աւարտին որոշուած օրը: Գոհացում կը տրուի ամենադժուարահաճներուն:
դիմել՝ A. TATOULIAN, 12bis rue Eli, Gentilly, Seine

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Գ. Զոհրապ 20, ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ (Տ. Չէօքիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, ԱՐԵՒՈՏ ԺԱՄԲԱՆ, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, ԵՏՔԸ, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ, Քրիստ. Միքայէլեան 10, ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ Րաֆֆի 25, ՎԱԼԱՆԹԻՆ, Ժորժ Սան 20, ԹԷՐՖԱՆՕ, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, Մալխաս 50, ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ, Ռէն 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ, Հ. Մելոյեան 10, ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ, Ե. Օտեան 2 հատոր 30 ֆր., ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ, Ա. Պէրնէտ 2 հատոր 65 ֆր., ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ 25, ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ, Քասիմ 2 հատոր 25, ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, ՏԱԻՒՂ ԽԻՈԼԵԱՆ, Գ. Կաւափարեց 20, ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, Ռստամնեկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:

ՎԱՐՁՈՒ Է Քոլոմպ լէ Վալէ կայարանին մօտ գեղեցիկ յարկաբաժին մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց, տէպարա, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, տարեկան վարձք 3000 ֆրանք:
Դիմել Հ. Աբէլեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ, մէթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:

CABINET V. YARJANIAN
JURISCONSULTE
54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53
Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պարտաւդնի վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ
ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ
ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ
34 Boulevard de Clichy, Paris (18)
Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-65
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին
44 Rue Poissonnière. մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

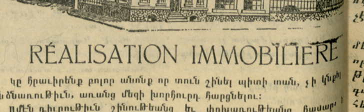
Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ճաշարան CAUCASE
23 Rue de la Huchette, Métro St. Michel
Ռուսական եւ արեւելեան համեղ կերակուրներ՝ պատրաստուած յայտնի խոհարարներու կողմէ:
Ճաշի միջոցին անընդհատ նուագ
Prix Fixe 4 պնակ կերակուր՝ 6 ֆրանք

Հաւաքը բոլոր փափկանաշակներուն
ճաշարան ԳԱՌԼՕ
34 Rue St. Lazare, Paris (9)
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ
Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն
Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Մետաքսեղէն եւ բաւիճներ
Unis et inprimés, soie naturelle et artificielle
ՄԱՐՇԷՅԻ ՅԱՏՈՒԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
26 Rue des Capucins եւ **2 Rue Romarin, LYON**
Հեռաձայն Burdeau 34-07, հեռագրական հասցէ Fermanef, Lyon

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն
Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)
Téléphone: TRINITÉ 59—54
Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:
Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կախարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տնային հիւանդներուն.
Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIÈRE
Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքած անձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:
Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար՝ պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:
Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70է եկամուտ կ'ապահովենք ըեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:
Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:
Նշանեան *20, Passage Prado,* (Մէթրօ Սէն-Տընի)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1932

26 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1940 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՄԸ

(ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Անցած շաբթու երկու խմբագրականներով անդրադարձանք Դաշնակցութեան եւ Ռամկավարներու յարաբերութեանց մասին, սահմանափակելով այդ յարաբերութիւնները մեր ազգային ներքին կեանքի մէջ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան առաջադրութեամբ:

Սակայն առկախ հաշիւ մը մնաց. խօսինք այդ մասին:

Ռամկավար օրկանները քանիցս արտայայտուած են այն մասին թէ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այժմ, կը նմանի ծովն նետուած մարդու մը, որ յարդի շիւղին կը կառչի: Ու առով ուզած են բացատրել Դաշնակցութեան մերձեցումը ռամկավար հոսանքին: Դեռ երէկ, «Պայքար»ը իր խմբագրականով նոյն միտքը կը յայտնէր, ըսելով թէ «մենք գիտենք ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ իր հետ ունենալ Ռամկավար կուսակցութիւնը»:

Անշուշտ, այս հիմնաւորումով ռամկավար օրկանները, եթէ ոչ հայ հասարակութեան, գոնէ ռամկավար մտայնութեան հետեւողներուն կ'ուզեն հասկցնել թէ իրենք կը հանդիսանան փրկարար գօտի մը (յարդի շիւղը՝ իրենց բառերով), որուն կը կառչի Դաշնակցութիւնը, խեղդուելէ փրկուելու համար:

Եթէ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան խնդիրը կը ձախողի այս մտայնութեան հետեւանքով, կ'ուզէինք որ ռամկավարները եւ մեզ կարդացող հանրութիւնը յստակ ու որոշ գիտնար նաեւ այս կարգի փոխ — յարաբերութեան մասին:

Ա.— Քաղաքական – յեղափոխական պայքարի համար ռամկավարները, որպէս ֆիզիքական ուժ մը, արժէք չեն ներկայացներ:

Բ.— Մեծ քաղաքական գործերու համար նիւթական ուժ հրապարակ չեն բերած եւ չեն կրնար բերել:

Գ.— Ազգային ազատագրութեան եւ ընկերային յեղաշրջումներու յառաջադէմ եւ յստակ սկզբունքներ չունին եւ հայ հանրային կարծիքին վրայ տիրական ազդեցութիւն մը չի նշմարուիր:

Դ.— Բոլշեւիկեան ճակատին դէմ թէ՛ սկզբունքային եւ թէ գործօն շարժումի համար, ռամկավարները ոչ միայն օգտակար չեն Դաշնակցութեան, — որ ինքզինքը տէրը կը համարէ հայ աշխատաւորութեան, այլ կը թուլցնեն թէ՛ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական պայքարը:

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, ռամկավար հոսանքը ի՞նչ օժանդակութիւն կրնայ բերել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որպէս զի այս վերջինս կուսակցականօրէն զօրանայ: Ոչինչ:

Անցեալ տասնամեայ պատմութիւնը բոլորին աչքին առջեւն է: Այդ ժամանակաշրջանին ռամկավարներն ու միւս հոսանքները Դաշնակցութեան դէմ պայքարի ճակատ մը կազմեցին: Դաշնակցութիւնն, այդպիսով, հանդիսացաւ տիրական կուսակցութիւնը, իսկ միւս հոսանքները մնացին ընդդիմադիրի վիճակին մէջ: Փաստերը ցոյց տուին, որ այդ ընթացքին, Դաշնակցութիւնը կուսակցական գաղափարաբանութեամբ եւ կազմակերպական իր ընդարձակ ցանցով զօրացաւ անհամեմատօրէն:

Գաղութներուն մէջ, նոյն իսկ Պոլսէն ու Իզմիրէն սկսած, Դաշնակցութիւնը այնքան ուժեղ, կարգապահ եւ տիրական կազմակերպութիւն ունեցած չէ անցեալին մէջ: Այս արդիւնքն ինքնին, կը նշանակէ թէ ռամկավարներու գործելակերպը, — թուլացնելու Դաշնակցութիւնը կուսակցականօրէն, — իր նպատակին չէ հասած, եւ հակառակ արդիւնքը տուած է:

Իրողութիւններու լոյսին տակ, ուրեմն, մենք կը տեսնենք թէ Դաշնակցութիւնը պէտք չունի ռամկավար հոսանքին գործակցութեան՝ կուսակցականօրէն *ուժեղնալու համար: Միւս կողմէ, բացայայտ է նաեւ այն, որ ռամկավարները համերաշխութեան եւ համագործակցութեան չընդառաջելով, չեն կրցած տկարացնել Դաշնակցութիւնը եւ չեն կրցած զայն յանձնել ջուրի ալիքներուն, որ երթայ խեղդուի:*

Ուրեմն, հետաքրքրական է գիտնալ թէ՝ «բանն ինչումն է»:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հրապարակ դնելով համերաշխութեան եւ համագործակցութեան առաջարկը, կը ձգտի գաղութներու ներքին կեանքի բնականոն կազմակերպութեան, կը բաղձայ համախմբել բոլոր կենսունակ տարրերը ազգային – մշակութային շինարար աշխատանքի մը շուրջ, կը հաւատայ թէ ներկայ ծանրակշիռ օրերուն, հայ ժողովուրդը ներքին ինքնապաշտպանութեան պէտք ունի, չկլանուելու համար: Այս բոլորը, ինչպէս կը տեսնենք, հայ ժողովուրդի հաւաքական շահը նկատի ունին: Այդտեղ, այս կամ այն կուսակցութիւնը նպաստաւորելու խնդիրը հաշուի առնուած չէ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ընդհանուր այս շահերուն ընդառաջելով, կը կրճատէ իր կուսակցական ազատութիւններէն ոմանք, զօրացնելու համար հաւաքական կազմակերպութիւնը: Որովհետեւ Դաշնակցութեան փրկութեան գօտին հայ ժողովուրդն է, ամէն բանէն վեր: Եթէ հայ ժողովուրդը կազմակերպուած ու հզօր չէ, մեր հզօրութիւնն աննպատակ է:

Ահա, այս գերագոյն նպատակին համար է որ մենք կ'ուզենք մեր հետ ունենալ թէ՛ ռամկավարները եւ թէ միւս հոսանքները, որոնք ազգապահպանման գործին համամիտ են: Համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը, այս պարագային, մեր ներկայ գաղութահայ իրականութեան մէջ, կրնան հրաշք գործել, որովհետեւ, այս ժողովուրդը հոգեկան խաղաղութեան պէտք ունի, ուժերու համախմբման պէտք ունի, հաւաքական կարգապահութեան պէտք ունի: Այս գործին մէջ, ռամկավարներն ու միւս հոսանքները, որպէս մտայնութիւն՝ ուժ մը կը ներկայացնեն: Ու մենք կ'ուզենք որ այդ ուժը հայ ժողովուրդի հաւաքական բարօրութեան համար ի սպաս դրուի:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՍՏԱԼԻՆ

Պատմութեան մէջ բազմաթիւ են դէպքերը, երբ մէկը, յանկարծ, կը բարձրանայ օտար կայսրութեան մը գահը: Այսպէս Հայեր յաջողած են բազմիցս բիւզանդական կայսրութեան գահը, դառնալով աւելի Յոյն, քան ո եւ է հարազատ Յոյն:

Հիմա Ստալին եւս, ծագումով վրացի, բազմելով ռուսական կարմիր կայսրութեան գահը, (կամ ռուսական կայսրութեան կարմիր գահը), դարձեր է արդէն աւելի Ռուս, քան ո եւ է հարազատ Ռուս:

Այդպէս կը վկայեն իր յայտարարութիւնները:

— Մեր երկրէն թիզ մը հող չենք զիջիր օտարին, եւ թիզ մը հող չենք ուզեր օտարէն, կ'ըսէր առիթով մը:

Վրան գրէ իր անկեղծութիւնը թէ թիզ մը հող չուզեր խլել օտարէն, հապա հայկական հողերը՞, որ խլեցին մեզմէ: Բայց այստեղ կարեւորն այն շեշտն է, որով, հարազատ Ռուսի մը պէս, կամ հին ցարերուն նման, կը խօսի «իր» հողերուն մասին:

Հետաքրքրական է նաեւ իր մէկ նոր յայտարարութիւնը կոմունիստ երիտասարդներու 7րդ համագումարին առթիւ.

— Եղէք մեր մօտ՝ համամիութենական կոմունիստ կուսակցութեան արժանաւոր որդիներ: Կեցցէ՛ կոմունիստ երիտասարդներու ցեղը:

Յայտարարութեան առաջին մասը կոմունիստի վայել ձեւով չէ ըսուած: Այլ պահպանողական հին մարդու մը, որ մեծ յարգանք ունի ընտանիքի, մասնաւորապէս մօր գաղափարին: Մեր գիտցածն այն է թէ համայնավար երկրին մէջ վաղուց մոռցուած է մայրութեան յիշատակը:

Իսկ գալով «կոմունիստ երիտասարդներու ցեղ» բացատրութեան, կը հաստատենք թէ այնքան ճիշդ է նման ցեղի մը գոյութիւնը, որքան Ստալինի հարազատ ռուս երեւնալը:

ՀԱՐԹՈՅ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

Թէհրանէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, դաւանանական եւ լրտեսական արարքներով դատապարտուած 32 հոգիներու դատավարութիւնը վերջացաւ: Դատապարտուածներէն տասը հոգի Հայեր են:

Մահուան դատապարտուած է Գասպար Մելիքեան:

15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է Յովհաննէս Անջելոյ:

10ական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են՝ Պօղոս Մելիքեան եւ Արամ:

Յական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են՝ Սաղաթէլ Սարվարեան, Հայկազ Ներսէսեան և Մկրտիչ Յակոբեան:

Ցական ամիս բանտարկութեան՝ Արտաշէս Մելիքեան եւ Վահան Ներսէսեան:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ ԳԱՂՏՆՕՐԷՆ

— :-: —

Անգլիական « Տէյլի Թէլէկրաֆ » թերթը կը գրէ թէ իր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, իտալական կառավարութիւնը գաղտնօրէն զինել կուտայ 14 պատերազմական նաւեր:

Անգլիական թերթը կը գրէ թէ ապրիլ 29ին, Իտալիոյ ծովային նախարարը Երեսփ. ժողովին մէջ յայտներ էր թէ կառավարութիւնը նաւային նոր շինութեանց ծրագիր չպիտի ներկայացնէ, մինչեւ որ յայտնի չըլլայ զինաթափութեան ժողովին արդիւնքը, կարծուեր էր թէ այս մարտանաւերու շինութիւնը կը կատարուի համաձայն 1930ի նաւային խորհրդաժողովի մէջ ընդունուած ծրագրին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓԱԿՈՒՄ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Զինաթափութեան ժողովը իր փակման նիստը գումարեց շաբաթ օր, լսելով Պէնէշի բանաձեւին մասին զանազան պատուիրակներու յայտարարութիւնները:

Յունաստանի պատուիրակը Պ. Փօլիթիս, հաւանութիւն յայտնելով մէկտեղ բանաձեւին, ըսաւ թէ կը փափաքէր որ անիկա աւելի յստակ տրամադրութիւններ բովանդակէր:

Իսկ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը կարգ մը վերապահումներ ընելով մէկտեղ որոշ կէտերու մասին, յայտնեց թէ պիտի քուէարկէ բանաձեւին ամբողջութիւնը:

Ճառերէն յետոյ, Պէնէշի ծրագիրը քուէարկութեան դրուելով զինաթափութեան ընդհ. յանձնաժողովին մէջ, առացաւ 41 քուէ, երկու դէմ. 8 ձեռնպահ:

Դէմ քուէարկեցին Գերմանիա եւ Ռուսիա: Ձեռնպահ մնացին Իտալիա, Թուրքիա, Աֆղանիստան, Ալպանիա, Աւստրիա, Պուլկարիա, Չինաստան, Հունգարիա:

Քուէարկութենէն առաջ, Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը ամբողջովին համամիտ է Պէնէշի բանաձեւին, բայց քանի դեռ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէ լուծած չինեւճափոնական վէճը, Չինաստան չի կրնար որ եւ է յանձնառութիւն ստանձնել:

Նիստը փակելէ առաջ, ընդհանուր յանձնաժողովը որոշեց բարապազինումներու դադարը երկարաձգել չորս ամիս եւս, մինչեւ ուրեմն փետրուարի վերջը: Այդ թուականին է որ զինաթափութեան ժողովը պիտի վերսկսի իր աշխատանքներուն:

Օթթավայի խորհրդաժողովը

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովի յարաբերութեանց յանձնախումբի նիստին մէջ, իրլանտական պատուիրակները յայտնեցին թէ չպիտի մասնակցին նիստերուն, երբ խորհրդակցութեան դրուի Անգլիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց հարցը: Սակայն անոնք պիտի մասնակցին յանձնախումբի միւս նիստերուն, երբ քննուի գաղթապետութեանց միջեւ առեւտուրի բարւոքման հարցը:

Խորհրդաժողովի ընդհ. քարտուղարութեան յայտարարութիւններու հիման վրայ, զանազան պատուիրակութեանց միջեւ կատարուած բանակցութիւնները թոյլ տուած են լուծելու բազմաթիւ հարցեր: Այնպէս որ կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ խորհրդաժողովը փակել օգոստոսի կէսերուն:

Իրլանտական պատուիրակութիւնը որոշեց չմասնակցիլ ընդհանուր վիճաբանութեանց, այլ ամէն մէկ երկրի պատուիրակութեան հետ կատարել առանձին բանակցութիւններ:

Խորհրդաժողովը առ այժմ իր ամբողջ ուժերը պիտի կեդրոնացնէ առաջին յանձնախումբին աշխատանքներուն վրայ: Այս յանձնախումբն է որ կ'ուսումնասիրէ կայսերական առեւտուրի զարգացման հարցը եւ անոր կարեւորութիւնը կը շեշտուի անով որ բոլոր նախարարները կը մասնակցին յանձնախումբին՝ իբրեւ անդամ:

Այս յանձնախումբին աշխատանքները դիւրացնելու համար, կազմուած են քանի մը մասնախումբեր:

Անգլեւիրլանտական մաքսային կռիւը

Յապաղեցաւ հրատարակութիւնը այն օրէնքին, որով, իրլանտական կառավարութիւնը բացառիկ մաքսատուրքերու կ'ենթարկէ Անգլիայէն Իրլանտա մտցուած ապրանքները:

Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա տակաւին չէ հրաւիրած նախարարաց խորհուրդը, վերջնապէս վաւերացնելու համար մաքսատուրքի ենթարկուած ապրանքներու ցանկը:

Տակաւին չի գիտցուիր թէ ի՞նչ իմաստ ունի այս յապաղումը. սակայն կ'ըսուի թէ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ, կողմնակի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան, որոնց հետեւանքով, բանակցութիւնները կրնան հաւանաբար վերսկսիլ:

Այսու հանդերձ, հաւատացողներ ալ կան թէ բացառիկ մաքսատուրքերու կիրարկումը չի կրնար շատ ուշանալ, ինչ ալ ըլլայ խօսակցութեանց կամ բանակցութեանց արդիւնքը եւ կը սպասուի որ առաջին ցանկը հրատարակուի այսօր:

Տէ Վալերա մտադիր է հականգլիական մաքսատուրքերը գործադրել աստիճանաբար եւ իր ծրագրին լրիւ գործադրութիւնը կապուած է զանազան պետութեանց հետ առեւտրական համաձայնութիւններ կնքելու համար, կատարուող բանակցութեանց ելքին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շթութկարտի մէջ, գերման վարչապետը ֆոն Փափէն, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ գերման պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ եւ ջանաց փարատել անոնց վախերը, հաւաստելով թէ Փրուսիոյ դէմ ձեռք առնուած միջոցները չպիտի գործադրուին ուրիշ պետութեանց վրայ եւ թէ կեդրոնի կառավարութիւնը պիտի յարգէ անոնց իրաւասութիւնները: Յայտնեց թէ պաշարման վիճակը քիչ ատենէն պիտի վերնայ եւ թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յուլիս 31ին, ինչպէս որոշուած էր:

Ֆոն Փափէնի զեկոյցէն յետոյ, վիճաբանութիւն մը բացուեցաւ: Մասնաւորաբար հարաւային Գերմանիոյ պետութեանց ներկայացուցիչները խստօրէն քննադատեցին կեդրոնի կառավարութեան ընթացքը:

Պավիերայի եւ գերման ուրիշ երկիրներու մէջ, անվստահու–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Կաթողիկոսական ընտրութիւնը

— :-: —

(ՍԵՓ. ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

··· Յուլիս 11

Երեւանէն նոր եկած մէկը՝ քիչ մը սէր անենալով դէպ ի եկեղեցին եւ մօտէ-կից ծանօթ լինելով էջմիածնի անցուդարձին հետեւեալը կը պատմէ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին.

— Երեւանում Սահակ Տէր Գաբրիէլեանն իր շրջապատով մտահոգուած են կաթողիկոսական ընտրութեամբ վախենալով, որ եթէ ընտրութիւնը չկատարեն, գաղութներում իրենց ազդեցութիւն չեն ունենայ եւ բաց ի դրանից արտասահմանից դրամներ ներս գալը կը դադարի: Այդ իսկ պատճառներով էլ դիմած են Մոսկուա եւ խնդրած Ստալինէն, որպէս զի թոյլ տայ չեկիստ եպիսկոպոսներից մէկուն կաթողիկոս ընտրել:

Թիւ 58 չեկիստ Ղըլտնեան եպիսկոպոսը անյարմար թեկնածու կը նկատուի, երբ Մեսրոպ եպիսկ. Տէր — Մովսէսեանը ինքն իրեն մէջտեղ կը դնէ պահանջ դնելով. — Ես ձեր զոհն եմ, զիս Սպահանէն քշեցին որպէս խորհրդային կարգերուն ջերմ կողմնակից, ես խիստ հակադաշնակցական եմ, որոնց ընտրութիւններին չենք թողնիր մասնակցեն:

«Ինչո՞ւ Ֆրանսան թոյլ տուաւ Սսոյ երկրորդ կաթողիկոս ընտրեն, Անգլիան թոյլատրեց Երուսաղէմի Միաբանութեան իրենց համար պատրիարք ընտրեն, մի՞թէ խորհրդային կառավարութիւնը իրաւունք չունի ստիպելու էջմիածնի Միաբանութիւնը, իր կաթողիկոսը ընտրելու»:

Գերագոյն խորհուրդը իր տեղակալով կը պնդեն համազգային ընտրութիւն կատարելուն վրայ. իսկ Մեսրոպ եպիսկոպոսը հակառակը կը պնդէ եւ Չեկային խորհուրդ կուտայ հակառակող հոգեւորականներին Գիւտ եպիսկոպոսի օրը ձգել, որպէս զի խելքերնին գլուխնին գայ:

Այդպէս էլ Սահակ Տէր — Գաբրիէլեանը իրեն շրջապատող մունետիկներով, Մեսրոպ եպիսկոպոսի թեկնածութիւնը առաջ կը քաշեն ընտրութիւն կատարել տալու նեղ, սեղմ շրջանակի մէջ, առանց արտասահմանի հայութեան մասնակցութեան եւ հակառակ տեղակալի ու Գերագոյն խորհուրդի անդամներու կարծիքներուն:

Իսկ թէ ինչե՛ր է խոստացել Մեսրոպ եպիսկոպոսը Չեկային, այդ ամէնքիս էլ յայտնի է, — կ'ուզէ կաթողիկոս ըլլալ եկեղեցին քանդելու համար:

X

Կաթողիկոսական ընտրութեան մասին պոլսահայ թերթերը կուտան հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Էջմիածնէն հասած հրաւէրները նոյեմբեր 10ին կատարուելիք կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար: Այս նամակները 24 օր յապաղումով հասած ըլլալէն կը հասկցուի որ հեռագրէն անմիջապէս յետոյ հրաւէրներն ալ թղթատարին յանձնըուած են:

Ազգային մարմիններու կողմէ ընտրելի պատգամաւորներու մասնակցութեան մասին որ եւ է նոր հրահանգ չէ տրուած, որովհետեւ արդէն ընտրական կանոնին մէջ տրամադրութիւնները կան եւ ասկէ առաջ այդ հրահանգը ղրկուած ըլլալով Պոլիս, անոր համաձայն պատգամաւորներ պիտի ընտրուին:

Չէ յիշատակուած թէ *վիզէ*ի գործողութիւնը ինչ պայմաններով պիտի կատարուի, կամ ընտրուած, որ եւ է պատգամաւոր իր պաշտօնին վերաբերեալ գիրը ներկայացնելով անմիջապէս պիտի կրնա՞յ *վիզէ* ստանալ թէ ոչ պատգամաւորներու անունները պիտի ներկայացուին եւ յետոյ անոնց անունով *վիզէ* պիտի առնուի:

Այս կէտին համար ալ պէտք եղած հարցումը ըլլալով, պիտի հասկցուի իրողութիւնը, որ ասկէ առաջ եղած հրաւէրին առթիւ ալ շփոթութեան տեղի տուաւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ԹՈՒՐՔ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՆԴԷՊ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.

— Քէմալական Թուրքիան ի՛նչ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ թրքական ցեղի խումբերու վրայ, որոնք՝ Ասիոյ այլազան շրջաններուն մէջ՝ ինքնավար պետութիւններ կազմած են: Ի՛նչ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ օտար տիրապետութեան տակ ապրող Թուրք փոքրամասնութեանց հանդէպ:

Այս երկու հարցերը, թէեւ ցարդ, բացէ ի բաց չեն տրուած, սակայն մեծ կարեւորութիւն ունին: Թուրք մամուլը անոնցմով զբաղած է պատահաբար: Թերթերը կը յաւակնին եւ ղեկավարները կէս — պաշտօնապէս կը ձայնակցին անոնց թէ, Թուրքերը իրենց համակրութիւնը պահելով մէկտեղ Եւրոպայի կամ Ասիոյ ուրիշ շրջաններն ապրող իրենց ցեղակից եղբայրներուն հանդէպ, բնաւ չեն շահագրգռուիր անոնց քաղաքական կամ ընկերային կացութեամբ եւ ոչինչ կ'ընեն ոչ թէ այս ցրուած խումբերը միացած խուրձի մը վերածելու, այլ անոնց միջեւ, ազգային նկատումով՝ հաստատելու համար կապակցութիւն մը, որ զօրաւոր զէնք մը պիտի կազմէր Թուրքիոյ ձեռքին մէջ:

Բայց, միւս կողմէ, անոնք որ կ'ըսեն թէ իրազեկ են Թուրքիոյ գործերուն, կը յամառին անոր վերագրել ընթացք մը, որ անտարբերութեան քօղին տակ կը հետապնդէ ոչ թէ ծաւալման փափաք մը, այլ աւելի, բարոյական տիրակալութեան խորհուրդ մը՝ Թուրքիայէն դուրս ցրուած թրքական ծագումով ժողովուրդներուն վրայ:

Այսու հանդերձ, ցարդ, որ եւ է յայտարարութիւն լոյս չէ սփռած Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի կամ Ասիոյ թրքական ցեղախումբերուն հանդէպ՝ իր դիրքին: Անոր ղեկավարները չեն անտեսեր սակայն այս հարցը, որ ազգագրական ուսումնասիրութեան ձեւին տակ, վերջերս ծեծուեցաւ Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարին մէկ բանախօսութեան մէջ՝ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած համագումարի մը առթիւ: Կ'արժէ քանի մը շահեկան մանրամասնութիւններ քաղել այս բանախօսութենէն:

Թուրք ցեղը որ մօտաւորապէս 50 միլիոն հոգի կը ներկայացնէ ցրուած է Ասիոյ, Մերձաւոր Արեւելքի, պալքանեան քանի մը շրջաններու, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ մէջ: Բայց ո՛չ մէկ տեղ այնքան խիտ է որքան Անատոլուի մէջ:

Թուրք անունին տակ ցոյց կը տրուին Ասիոյ զանազան ժողովուրդները, որոնք Թուրք լեզուէն սերած զանազան բարբառներ կը խօսին: Ասոնք բուն թրքական ծագում ունենալով մէկտեղ, կորսնցուցած են իրենց ցեղային յատկանիշներէն մաս մը՝ աւելի բազմաթիւ ուրիշ տարրերու հետ չփուելով: Ուրեմն ճիշդ չէ Թուրք անունը տալ միայն Անատոլուի բնակիչներուն, որոնք ժամանակին կը նշանակուէին Օսմանլը անունով եւ զոր, հետզհետէ սովորութիւն կը դառնայ կոչել Քէմալի դրացի շրջաններուն մէջ:

Միայն Ասիոյ բնակիչներուն վրայ խօսելով, թրքական ծագում ունեցող ժողովուրդները կամ բնակչութիւնները ցրուած են յաջորդական իրադարձութեանց հետեւանքով, որոնց ենթարկուած են, աւելի բազմաթիւ եւ հետեւաբար աւելի զօրեղ զանգուածներու մէջ ցրուած այս տարրերը: Ասոնք, «Եաքութ» կոչուած Թուրքերը կը բնակին Սառուցեալ ովկիանոսի շրջանները: Ուրիշներ աւելի բազմաթիւ «Թիւրքմէն»ները կը բնակին Պարսկաստան եւ դրացի պետութեանց հողերուն մէջ, առանց հաշուելու հարաւային Հնդկաստանի «Ճաղ»երը, Աֆղանիստանի ձէմշիտները եւայլն: Եւրոպայի մէջ են Ռուսիոյ, Թրակիոյ եւ Պալքանեան զանազան պետութեանց Թուրքերը:

Այս բոլոր Թուրքերը կրնանք դասաւորել երեք գլխաւոր խումբերու մէջ, արեւելեան, կեդրոնական եւ արեւմտեան, որոնց իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէ՝ ժամանակին եւ միջոցին մէջ՝ որոշ շարունակականութիւն մը, ինչպէս նաեւ, ցեղային եւ լեզուական բաւական զգալի նկարագրերու նմանութիւն մը:

Առաջինին մէջ կը մտնեն նախ Ասիոյ հիւսիս-արեւմ. կողմը՝ Եաքութները. յետոյ հարաւ-արեւելեան ժողովուրդները որոնք Թաթար կը կոչուին: Վերջապէս դէպ ի աւելի հարաւ, կը գտնենք արեւելեան Թուրքեստանի ցեղախումբերը (Թարանճի, Մաչին, Փալու) աւելի կամ նուազ խառնուած Արիականներուն կամ Մոնկոլներուն եւ ամէնէն վերջը, Չինաստանիները, Եէկուռները, Տալռերը: Կեդրոնական խմբակցութիւնը կազմուած է ամէնէն առաջ, հիւսիս — արեւմուտքը՝ Ռուսիոյ զանազան Թաթարներէն, Խըրխըզներէն եւ Էօզպէքներէն: Բաց ի Վոլկայի կամ Խրիմի կարգ մը Թաթարներէն որոնք Թուրք լեզուն կը խօսին, այս խմբակցութեան ցեղախումբերը, թերեւս ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչներն են Թուրք ցեղին: Անոնցմէ ոմանք լքած են իրենց մայրենի լեզուն. բայց սակաւին կը պահեն թրքական տիպարը: Վոլկայի ուրիշ Թաթարներ խառնըւած են Ռուսերու կամ Ֆիններուն: Պէտք է նոյնպէս այս խումբին վրայ Պաշքիրները աւելցնել Ռուսիոյ հարաւ — արեւելքի Չուվաշները եւ Պաշքիրները ֆիննօ — ուկրանեան ժողովուրդներ, որոնք աւելի կամ նուազ խառնուած են հարազատ Թուրքերուն:

Զգենք որ ամբողջ արեւելեան եւ հարաւային Ռուսիոյ մէջ, գլխաւորաբար Վոլկայի աւազանին մէջ, կարելի է ճանչնալ թրքական տիպարը՝ շատ մը բնակչութեանց մէջ, որոնք այսօր ռուս կը նկատուին, որովհետեւ կը խօսին ռուսերէն եւ ընդունած են ռուսական կրօնքը, բայց մնացած են Թուրք կամ ֆիննօթուրք իրենց ֆիզիքական յատկանիշներով: Այս բնակչութիւններն արդէն, շատ մը վայրերու մէջ՝ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած են ո՛չ թէ երկար ատենէ ի վեր:

Երրորդ խումբին կամ արեւմտեան խումբին մէջ կը մտնեն Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի Թիւրքմէնները, Խրիմի, Կովկասի եւ Ադրբէջանի Թուրքերը եւ վերջապէս Անատոլուի եւ Թրքական Թրակիոյ Թուրքերը՝ որոնք այլ եւս Օսմանցի չեն կոչուիր, այլ Քէմալի: Ուրիշ Թիւրքմէններ հաստատուած են Աֆղանիստան:

Գալով Պարսկաստանի Թուրքերուն, անոնք կը կազմեն այս երկրին բնակչութեան 1/5 մասը եւ կը ներկայացնեն նուաճող ցեղը, որ իրերու յեղաշրջումով՝ ենթարկուած է պարտուած ցեղին: Արդէն Պարսկաստանի տուած են բազմաթիւ շահեր: Թուրք կարեւոր մէկ ճիւղը, որ կը համրէ մէկ միլիոն հոգի, հաստատուած է Ադրբէջանի մէջ: Անդրկովկասի Թուրքերը կը զանազանուին —իրենց բարոյական յատկութիւններով և միւս Թուրք ցեղախումբերու հետ իրենց յարաբերութեանց ընթացքին՝ միայն անոնց լեզուն է որ կը գործածուի: Թրքական ուրիշ խումբեր — ոչ այնքան բազմաթիւ, ցրուած են Կասպից ծովու եզերքին վրայ, Տաղստանի մէջ, եւ Վոլկայի տափաստաններուն մէջ:

Խրիմի Թաթարները արժանի են մասնաւոր յիշատակութեան մը, այն պատճառով որ դրացի մահմետական ժողովուրդներուն մէջ յարգ կը վայելեն: Անոնք կը նկատուին ամէնէն աշխատասէր, ամէնէն սակաւապէտ եւ ուղղամիտ ժողովուրդը՝ ամբողջ թերակղզիին մէջ:

Ասիոյ Թուրք խմբակցութեանց այս արագ թուումը շահեկան չէ միայն ժողովրդագրութեան տեսակէտով: Այլնաեւ քաղաքական տեսակէտով, քանի որ այս բոլոր ցրուած զանգըւածները կրնան օր մը նոյնքան տարբերը կազմել՝ համաթուրանական նոր փրոփականտի մը:

Այսու հանդերձ, Անատոլուի իրենց եղբայրներուն կողքին ապրող բոլոր Թուրք խմբակցութիւնները ուրիշ տեսակի կարեւորութիւն մը կը ներկայացնեն, անոնց հետ իրենց ուղղակի չփումներուն եւ միջադէպերուն պատճառով, որոնց ծնունդ կուտան Թուրքիոյ եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ, ուրիշ երկիրներու Թուրքերուն եւ Անատոլուի իրենց ցեղակիցներուն երբեմն յարեւնման, յաճախ հակամարտ շահերը: Նկատի ունենալով մօտիկութիւնը, պարագան նոյնն է նաեւ Թուրք փոքրամասնութեանց համար, որոնք կը բնակին Թուրքիոյ սահմանակից երկիրները, Պուլկարիա, Յունաստան, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Ալպանիա:

Ի՞նչ է ուրեմն հետաքրքրական քաղաքական յատկանիշը զոր Թուրքիա կը կապէ նոյն լեզուի, նոյն կրօնքէ, նոյն ցեղէ այս դրացի փոքրամասնութեանց, եւ ի՞նչ զգացումներ է որ կը տածեն Թուրքիոյ ներկայ ղեկավարները հանդէպ արտասահմանի իրենց եղբայրներուն:

Պոլսոյ համալսարանին մէջ նոր բանախօսութեան մը ընթացքին, Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը Րէճէպ պէյ, դիտմամբ եւ անշուշտ խոհեմութեամբ, առանց խորացնելու ուրուագծեց կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը՝ հանդէպ Թուրքիայէն դուրս ապրող Թուրքերուն:

Ըստ հանրապետական վարչաձեւի սկզբունքներուն, յայտարարեց Րէճէպ պէյ, Թուրք ազգը կրնայ կազմուիլ միմիայն հանրապետութեան հողին վրայ ապրող քաղաքացիներէ: Ցեղագրական տեսակէտով Թուրք ժողովուրդները, որոնց քաղաքական ճակատագիրը տարբեր է, չեն կրնար իրենք զիրենք յայտարարել Թուրք ազգային, ինչպէս կ'ըմբռնէ քէմալական վարչաձեւը:

Առաջին վերլուծութեամբ, ասիկա կը նշանակէ թէ Թուրքիա կը մերժէ համաթուրանական գաղափարը, որ այնքան սիրելի էր Իթթիհատի եւ թէ երկրին սահմաններէն ներս՝ բացարձակապէս ազգայնական ըլլալով մէկտեղ, ան անտարբեր է իր սահմաններէն դուրս ապրող Թուրքերուն համար:

Հեռո՛ւ ատկից: Բայց, մասնաւորաբար փափուկ նիւթի մը մէջ մտնելէ աւելի, Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը աւելի, զգացական գոյնի մը տակ պարզեց Թուրքիոյ հետաքրքրութիւնը Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ ցրուած Թուրքերուն հանդէպ: «Ջերմ համակրութիւն» մըն է որ ըսաւ, Թուրքիա կը սնուցանէ այս բոլոր տարրերուն հանդէպ:

Այս յայտարարութիւնը իմաստուն եւ ճարտար քաղաքականութիւն մըն է: Թուրք փոքրամասնութեանց կամուրջները չի կտրեր, ընդհակառակն, անոնց մէջ այն համոզումը կը պահպանէ թէ կը հետաքրքրուին իրենցմով եւ ուրիշ պետութիւններն ալ մըտահոգուելու պէտք չեն ունենար: Զգենք որ իր ներքին հոգերով այնքան կլանուած Թուրքիան, չպիտի կրնար հետապնդել Իթթիհատի քաղաքականութիւնը:

Անշահախնդրութիւնը զոր կ'ուզէ ցուցադրել Րէճէպ պէյի յայտարարութիւնը, վերջնական չէ ուրեմն եւ Խալքի ընդհանուր քարտուղարը կը նկատէ թէ Ասիոյ եւ Եւրոպայի բոլոր Թուրքերը միացնող կապերը ցեղագրական, պատմական եւ լեզուական տեսակէտով ուսումնասիրելի հարցեր են. բայց ներկայիս՝ ոչ քաղաքական տեսակէտով:

Երկրին ճակատագիրը վարող այս Խալք կուսակցութեան ծոցին մէջ կատարուած յայտարարութիւններէն կը հասկցուի ուրեմն, Թուրքիոյ արդի քաղաքականութիւնն է ըստ երեւոյթին անգիտանալ արտասահմանի Թուրքերը, բայց միշտ մտածել անոնց վրայ, տեսաբանօրէն եւ գիտականօրէն զբաղիլ անոնցմով, սպասելով որ դէպքերու ընթացքը եւ միջազգային կացութիւնը այլապէս տնօրինեն:

Տ. ՎԱԼԵՐԻ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Երկրագործութեան ծառայել՝
Հայրենիքին ծառայել է:
ՊՂԱՏՈՆ

Կը քննադատեն Հայ գիւղատնտեսականը, որ հոյլ մը հայ երիտասարդներ նետեց երկրագործական ասպարէզին մէջ համալսարանական կրթութիւն ջամբելով անոնց:

Քալիֆորնիոյ մէջ, իր հայրենակիցները մեր շնորհալի սանին՝ Մշեցի Գեղամ Գէորգեանին (Գեղամ-Գեղակ) օձիքին փաթթուելով, իր երեսն ի վեր կը պոռան.—

— Երկրագործութիւն, ատ ալ բա՞ն էր որ գնացիր սորվեցար: «Տէնթիսթ», «դոկտոր», «ափուգաթ» չկայի՞ն, տնաշէն, գացիր եկար չէցան պոչ բռնեցիր:

Քալիֆորնիայէն մտաւորական մը անուղղակի կերպով կը հարուածէ Հայ Գիւղատնտեսականը, մեր երիտասարդներուն համար յանձնարարելով միայն գիտական կրթութիւնը:

Խրիմ Մասիս — Ա. Ահարոնեանի բերնով — կը հարուածէ խեղճ Արագածը.—

— «Ջուր մի լաց, պառաւ, աշխարհն այսպէս է, այսպէս էլ կը մնայ, քանի անպատմների չէկ զայլի հոգին կեանքին ղեկավար օրէնք կը մնայ: Փէշերդ ես փռել ու նստել անհոգ: Գիտցիր, պառաւ, որ մեղրի փեթակ. ցորենի ամբար, առապատի հարս, ծաղկափթիթ կոյս, վառման թոնիր, պութան ու ակօս, հօտաղ հօրովել քեզ պէս ցնդած պառաւների հէքիաթ են լոկ, քանի սուրը կայ, վիշապը մարտախանձ:»

Ինչպէս կը տեսնուի, պժգահութիւնը ընդհանուր է: Աշխատաւոր դասակարգէն մինչեւ մտաւորական դասակարգը քէն ըրած ըլլալ կը թուին հանդէպ գիտական երկրագործութեան:

Գեղամ Գէորգեան՝ իր Մշեցի աշխատաւոր հայրենակիցներուն կը պատասխանէ «Ծայր Արաքսի» տխուր երգը զուարթօրէն երգելով.—

Մայր Արաքսի ափերով
Ուղիղ մէջքով գնում եմ,
Հողի ծոցից ծիծաղներ
Ցեղիս համար հանում եմ...

Եւ արցունքի փոխարէն,
Ազգիս համար համօրէն,
Հայրն երգը՝ բազմալար
Երգեմ պիտի անդադար...

Ահա՛ քեզի առատ հաց,
Իմ խեղճուկ ազգ, էլ մի լաց
Հին օրերի տարտոն ու ցաւ,
Մեր աշխարհից էլ անցաւ...:

Այս «Հայկն Երգ»ով Գէորգեան Մշու Սուլթան Ս. Կարապետի քաջազն հայորդիներուն առջեւ կը հիւսէր գիտական երկրագործութեան փառքը:

Հոյլ մը երիտասարդներուն պատուական վրայ գիտական երկրագործութեան ոսկի ասպարանջրանցքնելով, նպատա՛կ ունէինք արդեօք անոնց մէջ մեռցնել մարտագոռ ոգին, ինչ որ ենթադրել կուտայ Քալիֆորնիայի մեր մտաւորական բարեկամին աչզանգը:

Մենք Հայ Գիւղատնտեսականի հըրատարակած «Խրիմեան Գիւղատնտեսական Մատենաշար»ին երկրորդ թիւին մէջ պարզած ենք մեր տեսակէտը, որ հետեւեալն է.—

«Սկիզբէն ի վեր Հայը եղած է քաջամարտիկ զինուոր, որովհետեւ եղած է քաջ մշակ: Իր ուժը առած է հողէն եւ հողին ուժը անպարտելի է:

«Հայը այն փոքր հաւատքը ունի թէ քաջերու սահմանները, ո՛չ միայն իրենց զէնքերն են, այլ նաեւ իրենց արօրները, որոնց շնորհիւ ներոյժ մշակութեան ենթակայ արտերը, անառիկ բերդերը կը կազմեն Հայրենիքին:

«Հայուն խորհրդապատկերը կրնանք գծել այսպէս: Հրացան ուսընդանութ եւ սուրն ի ձեռին, յառաջ կը մղէ իր ինքնաշարժ արօրը՝ աչքերը յառած սահմաններուն:»

Ահա մեր տեսակէտը, որուն համաձայնապատկերը կրնանք ամփոփել սա դասական պարբերութեան մէջ:

— Սուրով եւ արօրով:

Զա՛նտեսել ո՛չ մին եւ ո՛չ միւսը եւ միեւնոյն թափով ծրագրել մին կամ միւսը Հայ երիտասարդութեան շարքերուն մէջ: Այլ խօսքով չթողուլ որ կշիռը հակի մի կամ միւս կողմը, ի վնաս կամ միւսին:

Չե՛նք ուզեր պատմութիւնը լով հանդիչ օրինակներ շարել հոս. դանի օրինակ մը բաւական է: Ա... լապէս զինուորական ազգ մը եղող Թ... քիան, օրէ օր կը հալի: Եւ այդ պատճառով, իրենց ազգային տեղծը՝ Նամըք Քէմալ ըսած է: միայն զինուորութեամբ զբաղող ... կը նմանի այն մարդուն, որ իր ... կ'ուտէ:»

Զափազանցութեան սիրահար ... ենք: Լաւագոյնին ձգտումի պատ... տենչը շատ անգամ մեզ կը գլորէ ... փազանցութեան խորխորատին մէջ:

Հայ Գիւղատնտեսականը՝ արօրի ... ղաքականութիւն քարոզելով, երբեք ... պատակ ունեցած չէ մարտական ... մեռցնել հայ երիտասարդներու ... Ընդհակառակն իր նպատակը եղա... այդ մարտական ոգին վառ պահել ... բոլոր շքեղութեամբը արծարծել՝ ... քաղաքականութեան շնորհիւ անոր... պահելով Հայուն չքնաղ նկարագիրը:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆ...

Աղեքսանդրիա

ՑՐՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

— :-: —

ՄԱՐՕՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՌԱՊԱԹ, 19 Յուլիս.— Մարօքի գաղութն ալ, ինչպէս աշխարհի ... հայ գաղութները, նիւթական ... պայմաններէն հալածուելով, եկած ... հիմ դնելու այս հեռաւոր աւազա... րուն վրայ օրապահիկ մը ճարելու ... սով:

Սակայն Հայու իրենց ազգային ... բագիրը, յարատեւ աշխատանքի ... եւ վաճառականական ճարպիկութ... պատճառ դարձած են որ կանոնաւոր ... բաւական լաւ դիրքի մը տէր դա...

Մարօքի հայութեան ընդհանուր ... 100—150ի մէջն է, որոնք ցրուած ... գլխաւոր քաղաքներուն մէջ ... Քազապլանքա, Ռապաթ, Ֆէս, Մէ... Մազական, Մօկատօր, եւայլն: Մեծ ... սամբ կը զբաղին արհեստագործութեամբ ... նպարավաճառութեամբ:

Բոլորն ալ ազգային անկեղծ զգ... ցումներով տոգորուած են, բոլորին ... բաղձանքն է տեսնել Մայր Հայաստա... նը միացած ու անկախ: Երբ յարմար... ութը հնչէ, իրենք առաջին շարք... ները պիտի ըլլան երթալու համար ... սուրբ եւ բաղձալի երկիրը, որուն ... բացած հողին վրայ թրքական ... եւ խարդախ հալածանքէն ձգած ու ... խած են իրենց ընտանեկան պա... օճախը:

Այս տարի Քազապլանքայի հայ ... ճառականներէն Պ. Գրիգոր Ցարութ... եան Մարօքի հայութիւնը յուլիս ... (ֆրանսական ազատագրման տօնին) ... ի մի հաւաքելու գեղեցիկ գաղա... յղացաւ: Այս առթիւ նոյն օրը ... քաղաքներէն հաւաքուեցան Քազ... կոչուած վայրը:

Առաւօտուն կանուխ մաս մը ... նակիցներ երթալով նոյն վայրը ... սեղան մը պատրաստած էին:

Մինչեւ ցերեկ բոլոր քաղաք... հաւաքուած ընտանիքները եւ ան... ները թիւով 50 հոգի, նստած այդ ... ու ֆրանսական եւ հայկական ...

"ՅԱՌԱՋ"-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [9]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ասոնք իրարմէ 800 մէթր հեռու են ու բաժնուած՝ 2705 մէթր խորութեամբ կիրճով(*) մը: Միւս լեռներն են՝ չորս գագաթով Արագած, Սուկաւ կամ Սուկաւէտ(**), Բիւրակնեան (պինկէօլ), որուն բարձրագոյն գագաթն է Սրմանց, Ծաղկանց(***) կամ Ծաղկէոյ՝ Նպատ գագաթով, որուն ստորոտը կը գտնուի պատմական Ջիրաւ դաշտը, Սիփան կամ Մասիք, որ կը նմանի Արարատի, Վարագ, Գըրգուռ (*), Պարխար, Տաւրոս լեռներ, Արգէոս, Սիւնեաց կամ Զանգեզուրի լեռներ, Արցախի կամ Ղարաբաղի լեռներ եւայլն:

Հայաստանի ամենաբարձր լեռն է Մեծ-Մասիս, որ ունի 5120 մէթր բարձրութիւն, Փոքր-Մասիս ունի 3960, իսկ Արագած ունի 4094 մէթր բարձրութիւն:

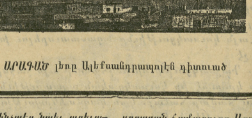
Այս լեռներուն մէջ ամենափառաւոր ու փառք ունեցողը Արարատն է, որուն համար ըսուած է Հին-Աշխարհի հրաշալիքը: Հայերուն նուիրական լեռը եւ անոնց ներշնչարանը եղած է ան:

Գեղեցիկ բլուրներ կան Թորթումի մէջ: Անոնց վրայ կ'աճին ամէն տեսակ պտղատու ծառեր:

Արագած, Արարատէն վերջ Հայաստանի բարձր լեռն է. իր գագաթը ծածկուած է մշտնջենական ձիւնով: Ունի չորս գլխաւոր կոնաձեւ գագաթներ: Իր ստորոտը տարածուող հողը շատ բարեբեր է շնորհիւ իր առատ աղբիւրներուն: Իր գագաթներուն եւ կողերուն վրայ ունի 10է աւելի լիճեր: Արագածի առատ ջուրերէն կազմուած են իր զանազան կողերուն վըրայ բազմաթիւ ջրվէժներ:

Իր վրայ եղող լիճերէն մեծագոյնը եւ բարձրագոյնը կը գտնուի արեւելեան կողմը եւ կը կոչուի Գարակէօլ. արեւմտեան կողմի լիճերէն մեծագոյնը կը կոչուի Գըգըլ Կէօլ. միւսները կ'իյնան հարաւային արեւմտեան կողմը եւ մէջտեղերը:

Արագած խիստ ուշանչելի տեսարան մը կը ստանայ մայիսէն մինչեւ սեպտեմբերի վերջը, իր ջուրերովը, մաքուր ու առողջարար օդովը, գոյնզգոյն քաղցրաբոյր ծաղիկներովը, որոնց մէջ դեղին տեսակները շատ են. բայց կան նաեւ հիրիկ, կակաչ, զանգակածաղիկ, գլխնածաղիկ, հայկական առուոյտ, ինչպէս նաեւ արեւածաղիկ, վայրի կակաչ, արեւելեան մեկոն, կովկասեան հրանունկ, վուշի եւ մոլոշի տեսակ եւլն.: Կենդանիներէն կան վայրի այծեամներ եւ վիթեր:

ԱՐԱԳԱԾ լեռը Ալեքսանդրապոլէն դիտուած

Օտարներն ալ հիացած են անոր գեղեցկութեանը վրայ: Իր ծաղիկներուն նեկտարովը պատրաստուած մեղրը շատ ընտիր է:

Հայաստանի լեռներուն ամէնէն օգտակարը կրնայ համարուիլ Արագած: Հինէն ի վեր բարիք միայն տեսած ենք անկէ, մինչ Հայերուս համար սրբազան համարուող Արարատէն ... նասներ տեսած ենք. բայց Ան... ցիին պէս կ'ըսենք. «Գէշ թող ըլ... իմ հայրենիքս ըլլայ»:

Է. ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐ.— Հայաս... լեռներէն շատերը հրաբուխ եղա... ժամանակին, բայց այսօր անոնք ... րած են եւ մաս կը կազմեն աշխ... 300 մարած հրաբուխներուն:

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ըստ գերմանացի Ապիխ երկրաբանի:

(**) Բագրեւանդ գաւառի այս լեռը Սրբոց Սուքիասեանց անունը առած է, հոն բնակելնուն պատճառաւ: Իր նոր անունն է Քէօսէ տաղ:

(***) Այրարատի Ծաղկոտն գաւառին մէջ այս ծաղկալի լեռը կը կոչուի նաեւ Ծմակային կամ Ոսկի, Ոսկեանց ճախանձներուն անունով, հոն ճգնած եւ նահատակուած ըլլալնուն պատճառաւ: Այս լեռներուն մէկ ճիւղն ալ կը կոչուի Շահապիվան, ուրկէ կը բխի Եփրատ գետի Մուրատ կոչուած ճիւղը: Ծաղկոտն կը համապատասխանէ այժմու Տիատին գաւառին:

(*) Հայ աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ՝ Ջրհեղեղէն անմիջապէս վերջ Նոյի տապանը Գրգուռ լեռան վրայ հանգչիլ ուզելով ըսած է.

«Գրգո՛ւռ, գրգո՛ւռ, ընդունէ զիս.»
—Գնա՛ ի Մասիս, զի բարձր է քան զիս:»

պատասխանած է Գրգուռ: Եւ տապանը հանգչած է, ըստ աւանդութեան, Մասիսի վրայ: Այս պատճառաւ Պարսիկներ Արարատը կոչած են Կոհ-ի-Նուհ (Նոյի լեռ), իսկ Իտալացիներ կոչած են զայն **Monte dell' arca di Noe** = Մօնթէ տէլլ' արգա տի Նոյէ = Նոյի տապանի լեռ:

...ղններով զարդարուած սեղանին շուրջ ...նուշ եւ համեղ կատակներով լի ...թնոլորտի մը տակ ճաշի սկսան։

Առաջին գաւաթները պարպուեցան ...րանսացի եւ հայ ժողովուրդներու կե... ...ացը, որմէ յետոյ ուղերձ մը կարդաց Գ. ...ւահէ Տէյիրմէնճեան որով կը փափա... ...քէր տեսնել հայ ազգը ազատ եւ ինքնա... ...լար ինչպէս աշխարհի բոլոր ազգերը։

Յետոյ խօսք առաւ յայտնի վաճա... ...ռական Գ. Քէրքքէսէլի, որ յիշեցուց ...թէ բնաւ պէտք չէ մոռնալ ֆրանսական ...կառավարութեան մեզի հանդէպ ցոյց ...տուած անկեղծ հիւրընկալութիւնը, ճիշդ ...յն ատեն երբ ուրիշ ազգեր անօր փա... ...կեր էին իրենց դռները թրքական երկ... ...որդ սարսափէն փախած հազարաւոր ...հայ ընտանիքներուն առջեւ։

Այս խօսքերէն յետոյ ներկաներու ...խափաքով, Օր. Թագուհի Պօլօյեան եր... ...եց քանի մը հայկական երգեր, ինչպէս ...«Կռունկ»ը, «Տէլէեաման»ը եւայլն.։

Օրիորդին երգերուն յուզիչ ելեւէջնե... ...ուն հետ միասին, ներկաներու զգա... ...ցումները գացին դէպի հեռաւոր անցեա... ...լ, դէպի սպիտակափառ Արարատի ստո... ...րոտները, ուր երբեմն իրենց նախահայ... ...րերը ու իրենք ազատաշունչ երգեր են ...յդ կարօտի եւ զգացումի անուշ երգե... ...ր։ Եւ պահ մը բոլորին ալ աչքերը լեց... ...ուեցան արտասուքով։

Եւ այսպէս, քանի մը ժամեր եւս սա... ...հեցան ազգայնական այս տաքուկ մթնո... ...լորտին մէջ, մինչեւ որ հանդիպակաց ...տուներու կատարներու ետեւէն մարօք... ...եան արծաթափայլ լուսինը երեւցաւ լու... ...սեղէն ափսէի մը նման։

Բոլորն ալ գոհ տրամադրութեան տակ ...հրաժեշտ առին իրարու, ուրիշ առթիւ ...կրկին ի մի հաւաքուելու խոստումով։ ...Եւ բաժանումի այս պահուն անգամ մըն ...մէջ լսուեցաւ հայ պատանիներու ա... ...ռողջ կուրծքին փրթած «Լուսին չկար»ը։

Փափաքելի է որ յաջորդ հաւաքում ...մը տեղի ունենայ Հայաստանի ազատու... ...թեան 14րդ տարեդարձին առթիւ։ Այ... ...ինքն 1933 Մայիս 28ին։

Հ. Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

«150 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐՔԵՐ ԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԻՍ»

Թուրք պատմութեան համաժողովը նորէն շարունակեց իր աշխատութիւնները։ Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամներէն Փրոֆ. Սատրի Մագսուտի պէյ «Պատմութեան ազդակները» նիւթին շուրջ բանախօսութիւն մը կատարեց։ Յետոյ, Պուտափէշթի համալսարանի մատենադարանի Արեւելեան Հրատարակութեանց բաժնի տնօրէն Փրոֆ. Զայթի Ֆարէնա «Հնդիկ Ազգական ցեղերը» նիւթին շուրջ խօսեցաւ։

Համաժողովին ներկայ էօն Հանրապետութեան Նախագահն ու վարչապետը, որոնք մինչեւ վերջը ունկնդրեցին ճառերը։

Փրոֆ. Սատրի Մագսուտի պէյ իր բանախօսութեան ընթացքին ի մէջ այլոց հետեւեալ գաղափարները յայտնեց.

«Մարդկութեան պատմութեան ուղղութիւնը ճշդելու խնդրին մէջ բոլոր ընկերաբանները համաձայն են։ Անոնց կարծիքով կարելի չէ միայն մասնակի ազդեցութիւնները նկատի առնել եւ թէ պէտք է հաւաքաբար քննել բոլոր պատմական եւ ընկերային դէպքերը։ Մասնաւոր կարեւորութիւն պէտք է տալ նաեւ բնապատմական եւ աշխարհագրական խնդիրներուն, որոնց քննութիւնը մեծապէս լուսաբանած է շատ մը պատմական կարեւոր դէպքեր։ Պատմութեան կարեւոր ազդակ մը կը հանդիսանան նաեւ տնտեսական յարաբերութիւնները։ Այլեւս հաստատուած է որ սխալ «Աստուածային կամք»ի տեսութիւնը։

Սատրի Մագսուտի պէյէն յետոյ խօսք առաւ Պուտափէշթի հանրային մատենադարանի Արեւելեան Հրատարակութեանց ճիւղի տնօրէն Փրոֆ. Զայթի Ֆարէնա, որ մոգական լապտերով հնդկական փաստաթուղթեր ներկայացուց, երկար բացատրութիւններ տուաւ անոնց մասին, յայտնելով թէ հնդիկները իրենց հին նուիրական գիրքերուն մէջ յաճախ խօսած են էֆրաշիաբ անուն թուրք թագաւորի մասին, ինչ որ կը հաստատէ թէ թուրքերը հնդիկներէն շատ առաջ բարձր քաղաքակրթութիւն մը ունեցած էին կեդր. Ասիոյ մէջ։

Փրոֆէսէօրը յետոյ ցեղային տեսակէտով վերլուծեց հնդիկները եւ ըսաւ.— Այսօր Հնդկաստանի մէջ կատարուած պեղումները անժխտելի կերպով հաստատած են թէ թուրք ցեղ մը Հնդկաստանի մէջ մինչա գեբակշիռ դիրք ունեցած է եւ թէ՝ ներկայիս թուրք ցեղին պատկանող 150 միլիոն մարդիկ կան Հնդկաստանի մէջ։

Այս առթիւ պարծանքով կը յայտնեմ թէ իմ պատկանած ցեղս Հունգարներն ալ սերած են Ալթայ ցեղէն գաղթած Վօաունի թուրքերէն։ Այս հաշուով բառին բովանդակ իմաստով բոլորս ալ թուրք ենք»։ Հունգար բանախօսը այս առթիւ զանազան երկիրներու մէջ իր կատարած ճամբորդութեանց, քննութեանց եւ պեղումներուն վերաբերեալ նկարներ եւ վաւերաթուղթեր ներկայացնելով հաստատեց իր խօսքերը։

Յաջորդ նիստի ընթացքին, Պոլսոյ համալսարանի դասախօսներէն Զէքի Վէլիտի պէյ, բեմ ելլելով յայտնեց թէ խնդրոյ առարկայ շրջաններուն երաշտութիւն գոյութիւն ունեցած չէ կեդրոնական Ասիոյ մէջ։ Բանախօսը մէկուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսելով աշխատեցաւ փաստել թէ ոչ միայն երաշտութիւն գոյութիւն ունեցած չէր, այլ եւ Ճինկիզ Խանի զաւակներուն երրորդ սերունդը, ընդամէնը 25 հազար հոգիէ կը բաղկանար։ Բանախօսը աւելցուց թէ կեդրոնական Ասիոյ մէջ չկան թրքական հին քաղաքներ, որոնց տեղը անյայտ ըլլայ։

Տօքթ. Րէշիտ Կալիպ պէյ պատասխանեց Զէքի Վէլիտի պէյի յայտնած կարծիքներուն, հերքեց զանոնք եւ հետեւեալը յայտարարեց.

«Երաշտութեան խնդրին մասին Զէքի Վէլիտի պէյի յայտնած տեսակէտները ոչ մէկ գիտական հիմ ունին։ Այն հեղինակներն ու գիտունները, որոնց վկայութեան դիմած էր բանախօսը, ընդհակառակն իրեն դէմ կը վկայեն։ Ասկէ կը հասկցուի թէ Զէքի պէյ իր յիշած գիրքին անունները միայն լսած է առանց կարդացած ըլլալու զանոնք։ Մինչդեռ կարելի չէ գիտութիւն սորվիլ «քաթալօկ»ով...։

Զէքի Վէլիտի պէյ ըսաւ թէ «պարապ, անիմաստ եւ մէթոտի հետ անհաշտ ձեռնարկ մըն է Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան կատարած գործը։ «Զէքի պէյ զուր տեղը կը ճգնի նըման բնոյթ մը տալու մեր ձեռնարկին, որ առանց որեւէ մասնաւոր նպատակ մը հետապնդելու կ'աշխատի պատմութեան ընթացքն ու կարգ մը շրջաններ լուսաբանել միջազգային գիտական աշխարհի կողմէ ճանչցուած գիտական դէմքերու վկայութեամբ։ Արդարեւ մեր ուսումնասիրութեանց ընթացքին մենք յիշած ենք ոչ միայն գիտուններու անուններ, այլ եւ ճշդած ենք անոնց գիրքերուն անունը եւ էջերուն թիւը...։ Վիճաբանութեամբ, բախ-բասով գիտութիւն չըլլար։

Չենք կրնար հանդուրժել որ ուղիղ մտածումը եւ ճիշդ դատողութիւնը սպաննող մթնոլորտներով պատրաստուին մեր արդի եւ վաղուան սերունդները, որոնց պիտի յանձնենք Թուրքիոյ ապագան ու ճակատագիրը։ Թուրք Հանրապետութեան համալսարանի ամպիոնները կրնան պրաւել միմիայն անոր պատիւին ու փառքին համապատասխան արժէքի կարողութեան տէր գիտական մարդիկ»։

ՈՒՐԻՇ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Սըվազի երեսփոխան եւ Թուրք Պատմութեան Ուսումնասիրութեան Ընկերութեան անդամ Շէմսէտտին պէյ, որ Զէքի Վէլիտի պէյի փաստերը ջրելէ յետոյ անդրադարձաւ անոր անձնական կեանքին ու անցեալին, եւ ըսաւ.

«Այն միջոցին երբ Ռուսիոյ մէջ ցարական իշխանութիւնը կը տապալէր եւ բոլոր ազգերը կը փորձէին տէր դառնալ իրենց ճակատագրին, Ռուսիոյ մեր ցեղակիցներն ալ Թրքական ժամաժողով մը գումարած էին Ռուսիոյ մէջ։ Համաժողովի ատենագրութիւններէն որոշ կերպով կը հասկցուէր թէ Զէքի Վէլիտի պէյ մեծ դեր մը կատարած էր թուրքերու ազատագրութեան եւ միութեան ձգտող այդ ձեռնարկը ձախողեցնելու գործին մէջ։ Զէքի Վէլիտի պէյ միեւնոյն բացասական դերը կ'ուզէ խաղալ նաեւ այս ժամաժողովին մէջ, որ գումարուած է ազգային բարձր նպատակով մը»։

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ Հ. Հ. ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Թրքական «Վագըթ»ի մէջ հետեւեալը կը կարդանք, վերի խորագիրներուն տակ.—

Երէկ Թուրք-Հայ Կաթոլիկ Վարչական Ժողովի նախագահութենէն նամակ մը առինք։ Այս նամակը վերջերս արտասահմանի մէջ, յանուն հայ փոքրամասնութեանց շարժելով Ազգամողով եւ կամ հոս հոն դիմողները խստիւ կը պարսաւէ եւ կ'ըսէ թէ անոնք միայն իրենց շահերուն համար կը գործեն։ Ուշագրաւ եղող այս նամակը նոյնութեամբ կը հրատարակենք.—

«Այնպիսի ատեն մը՝ երբ մարդկութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տուայտի, եւ երբ մարդկութեան ծառայող բոլոր մեծ պետութիւնները Ժընեւի մէջ իրարու հանդէպ բազմաթիւ զոհողութիւններ ընելով ամբողջ մարդկութեան բարօրութիւնը ապահովելու մարդկայնական նպատակով ժողով գումարած են, մամուլին մէջ արձագանգ գտած գրութիւններէն խորին ցաւով վերահասու եղանք թէ Փարիզ բնակող եւ իր հաճոյքովն ու զուարճութեամբն զբաղող Ա. Ահարոնեան անուն անձ մը, յիշատակագրով մը հայ ազգին մասին կարգ մը պահանջումներ ըրած է։

«Ասկէ հինգ տարի առաջ, Թրք. բարեբաստիկ յեղաշրջումէն վերջ, հայ ազգին եւ մասնաւորաբար մեր հասարակութեան անդամներուն եւ մեր Հանրապետական կառավարութեան գթոտ ու գուրգուրոտ հովանիին տակ ապրող ազգերու կեանքը, պատիւը եւ ինչքը մասնաւոր օրէնքներով ապահովուած են եւ այս պատճառներու բերմամբ ալ ամբողջ քրիստոնեայ ազգերու նըման մենք՝ Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգն ալ՝ փաստացի պատճառաբանութիւններով պարզած էինք մեր կառավարութեան թէ կը հրաժարինք մեր փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն։

«Սակայն, ինչպէս կը հասկնանք մամուլին մէջ եղած հրատարակութիւններէն, ո՛չ մէկ առեն Հայ ազգին զգացումներուն թարգման ըլլալու հանգամանքը չունեցող եւ նոյն իսկ անիծապարտ նպատակով մը տրուած այդ յիշատակագրով եղած պահանջումները կատարեալ նողկանքով կը մերժենք։ Եւ եթէ Ա. Ահարոնեան անուն անձը հիւլէի չափ կապ մը ունի իր ազգին հետ, մարդկային պարտականութիւն կը նկատենք ազդարարել իրեն որ ամէնէն պատուաւոր ընթացքն է միանալ Երեւանի մէջ կատարեալ աղատութեան մէջ ապրող իր ազգակիցներուն։

«Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգը մարդկային պարտականութիւն կը համարի իրեն՝ ազդարարել իրենց գձուձ բաղձանքները հետապնդող եւ իրենց ընթացքով անձնական շահեր ապահովելու նպատակին միայն ձգտող այս կարգի մարդոց որ գոնէ ասկէ վերջ յանուն մարդկութեան խուսափին ազգին միամիտները խաբելէ եւ կառավարութեան գթոտ ու գուրգուրոտ թեւին տակ ապաստանող եւ կատարեալ խաղաղութեան մէջ ապրող ազգը անգամ մըն ալ աղէտի անդունդը մղելէ։ Հայ Կաթոլիկ ազգը՝ որ անխախտ յարումով եւ հաւատարմութեամբ կապուած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան, կ'անիծէ ատելութեան որոմ ցանող բաղձանքներ սնուցանող այսպիսի մարդկային թշնամիները։

Հայ Կաթոլիկ Աշխարհական Վարչութիւն

Ատենապետ՝ Տօքթ. Վ. Գասապեան։ Անդամ՝ Թ. Լուսարարեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ...

ԿԱՐՏԱՆ, 17 Յուլիս.— Անգործութեան տագնապին մասին յաճախ գրած եմ «Յառաջ»ի։ Տագնապը կը շարունակուի նոյն թափով։ Իբրեւ մխիթարական երեւոյթ, արձանագրենք որ, Կարտանի Աշխատաւորական Սէնտիքան միջոցներ ձեռք առած է գործ հայթայթելու համար այն գործաւորներուն, որոնք հազիւ կ'աշխատին 3-4 օր շաբաթական։ Իսկ մնացեալ պարապ օրերուն ալ հանրային շինութեանց պիտի աշխատին, — ճամբաներու նորոգութիւն, նոր շէնքերու կառուցում եւայլն.։ Գնահատելի է այս պարագան, բայց եւ այնպէս, միեւնոյն ատեն ալ անըմբռնելի պարզ անոր համար որ, արձանագրուող գործաւորներուն, — հայ թէ տեղացի, — հազիւ թէ ամիսը մէկ հեղ աշխատելու կարգ գայ, որովհետեւ թուական կարգով է։ Նոյն իսկ ուշ կարգ գալուն համար է որ, շատերը չեն ուզեր արձանագրուիլ։ Աւելցնեմ նաեւ որ, այս պատեհութիւնը մի միայն հանքագործներուն համար է, ուրիշ անգործներ չեն կրնար օգտուիլ։ Գործաւորական տագնապի մասին խօսելու ճատեն, հարկ է նաեւ քանի մը սեղմ գծերու մէջ ներկայացնել առեւտրականը որ մխիթարական երեւոյթ մը չի պարզեր ներկայ պայմաններու մէջ։

Կարտանի գաղութի հաստատման մասին գրած եմ իր կարգին, կցելով անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ու ծանօթութիւններ՝ զանազան գործունէութեանց շուրջ, — կուսակցական եւայլն.։

Բայց մինչեւ ցարդ որեւէ թղթակցութիւն երեւցած չէ առեւտրական կացութեան շուրջ։ Մենք Հայերս սեփական գործեր ընելու մարմաջին ունինք, երբ մանաւանդ քանի մը հարիւր կամ հազար ֆր. կը խլրտայ մեր գրպանին մէջ։

Ինչպէս Ֆրանսացի զանազան շրջաններու մէջ, նոյնպէս ալ Կարտան-Պիվէժի հայ գաղութը շրջապատուած է հայ խանութպաններու խիտ ցանցով մը։ Սափրիչ, կօշկակար, դերձակ, հացագործ, սրճարան եւայլն, միշտ քով քովի, մէկը միւսին շահին հակառակ, գործին ու աշխատանքին արգելք հանդիսացող։ Այս պարագան առեւտրական կեանքի մէջ ամէնէն ցաւալի կողմն է, զոր կ'ուզենք մատնանշել հրապարակաւ։ Ազգային հաւաքական շահերու, ընդհանուր պահանջներու ու բաղձանքներու ժամանակ իրարու չենք մօտենար, միացեալ կուռ ու ուժեղ ճակատ մը կազմելու մեր թշնամիին դէմ. սպիտակ ու կարմիր ջարդերու յորձանքին առաջքը առնելու։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ազգային ընդհանուր շահերէն աւելի գերադաս են անյատակ ու սեփական շահերը։ Պարագան նոյն է նաեւ առեւտրական կեանքի մէջ։ Այդ վարակիչ գաղափարէն ազդուած է նաեւ Պիվէժ-Կարտանի գաղութը։ Ճիշդ է անշուշտ որ մեր հայրենակիցները ապրուստ հոգալու համար հազար ումէկ դժուարութիւններ կը քաշեն։ Միայն սա կէտը կ'ուզէինք իրենց ուշադրութեան յանձնել։ Արդէն Կարտանի գաղութը հազիւ 900-1100ի համրանք մը ունի։ Ունի իր նպարավաճառները։ 7 հոգի, 6 շրջուն վաճառորդ, 5 փերեզակ, սրճարաններ, կօշկակարներ, պաղպաղակ ծախողներ եւայլն։ Երեւակայեցէք անգամ մը, փոքրաթիւ գաղութի մը համար այսքան առեւտրականներ ունենալ... խսկապէս որ շատ է։ Չնայած ասոր սակայն, կան ալ որ դեռ հետզհետէ հրապարակ կ'ելլեն, միւսին չըրածը, ինքը լաւագոյնը ընելու յաւակնութեամբ։ Մինչդեռ՝ «եթէ ծնի կ'ըսես հիմա կը մեռնի»... Մէկը միւսին դէմ նիզակ ճօճել, ամա, չատ անգամ վնասով ապրանք ծախել, (խօսքս շրջուն վաճառորդներուն համար է)։ Զրի «րէքլամ»ներով չէ որ առեւտրականը պիտի կարենայ իր ապրանքն «չոկել» այլ խղճամիտ գործառնութեամբ, մաքուր ու անթերի սպասարկութեամբ, այլապէս «աժան» եւ «ձրի» ցուցագրութիւնները դէպի սնանկութիւն կ'առաջնորդեն։ Այս բոլորը մէկկողմ ձգելով՝ կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը եւս որ կ'ուզենք հոս յիշատակել, այդ այն է, տեղացիներու հետ մրցակցութիւնը։ Գէշ ու սխալ սովորութիւն մըն ալ ասիկա է։ Տարիներու փորձառութեամբ օժտուած ու խոշոր դրամագլուխի տէր եղած տեղացի խանութպաններու դէմ մրցումի ելլել, աններելի յանցանք մըն է զոր կը գործեն մերհայրենակիցները։Իրարու դէմ մղուած մրցակցութենէն է որ յաճախ մեր առեւտրականները սնանկացան։ Մենք պիտի թելադրէինք մեր հայրենակիցներուն, որ եթէ կենան նման մրցակցութենէ, եւ իրարու գործ խանգարելու չելլեն։

Լ. Գեղունի

30 թուրք ընտանիքներ կաթոլիկ պիտի ըլլան

— :-: —

Բուրգազի մէջ Պակիդէ Թէֆիքովա 20 տարեկան եւ Հասան Մէհմէտով նոյն տարիքով, Թունդ կերպով իրարու կը սիրահարին։ Բայց աղուն հայրը կը հակառակի։ Սիրահար զոյգը կը փախչի եւ գաղտնի կը դիմէ հօճային, պսակուելու համար։ Հօճան սակայն կը մերժէ։ Պակիդէի հայրը կը դիմէ դատարան, որ կը վճռէ թէ աղջիկը պէտք է վերադարձնել հօրը տունը։

Բայց սիրահարները չեն ենթարկուիր եւ յաջորդ օրն իսկ ինքնաշարժով կ'երթան մինչեւ Վայաքեօյի լճը եւ կը նետուին անոր մէջ, անձնասպան ըլլալու համար։ Ձկնորսներ կը տեսնեն զանոնք եւ շատ դժուարութեամբ կ'ազատեն զանոնք ստոյգ մահէ։ Ոստիկանատուն տարուելով, ուխտեալ սիրահարները կը յայտարարեն թէ իրարմէ չեն կրնար զատուիլ, կամ պիտի ամուսնանան կամ պիտի մեռնին։

Իշխանութիւնը չուարած է ի՛նչ ընելը չգիտնալով իսկ հայրը անողոք։ Շատ մը դաւանակիցներ կը միջամտեն, բայց անօգուտ։ Հօճան եւս չի պսակեր։ Յուսահատ սիրահարները այս անգամ կը դիմեն կաթոլիկ քահանայի մը, որ կը համաձայնի նախ մկրտել զանոնք եւ 15 օր յետոյ պսակել։

Կաթոլիկ քահանայի վարմունքը մեծ ուրախութիւն պատճառեց կողմնակից մահմետականներու, որոնցմէ 30 ընտանիքներ որոշած են եղեր կաթոլիկութիւնը ընդունիլ, եթէ քահանան իր խոստումը կատարէ։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (148)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Դ. ՄԱՍ

— Տուէք քովի խրամը... Ջո՛ւր մեզի, ջո՛ւր...

— Դեռ չեկա՞ւ Տալապետը...

— Ո՛չ։

— Աղբո՞ւրը։

— Գոցած են... կըլրեր են ջուրը... քար մը նետէ սա սալորի ծառին. թթո՞ւ է... եւ շատ մեծ...

— Հօ՜փ... ինկաւ։

— Կե՛ր, Հայու տղայ, կե՛ր...

Տալապետը, անհ. հեւիհեւ, աչքերը բացած, արիւնլուայ։ Եկաւ, կեցաւ, երերաց։ Շփոթ բան մը աչքերուն մէջ։ Արիւն՝ երեսին, ձեռքերուն, պատռտած զանկ մը ուսերէն վեր...

— Աղբուրը... Ջուրը...

Դեռ կը հեւայ. արիւնը կը հոսի. ինկաւ...

— Ջու...րը... գացի... գին...ուոր... ները... թոյն... գոցեցին... տեսայ... գլխուս փայտ... փախայ... հասան... նորէն փայտ... փախայ... ճամբան... Ջուրը... Թոյն... Ջուրը... մի՛... մի՛... Ջուրը... Թոյն...

Աննա քուրիկը վազեց, թաս մը ջուր ձեռքը։

— Կարապե՛տ։

Բայց, Կարապետ ծնօտը հագի՛ւ շարժեց, աչքը բացաւ վերջին անգամ. ուզեց ձեռքը վեր առնել. տեսաւ ջուրն ու Աննան... եւ շունչը փչեց Աննային ու թաս մը ջուրին քով, աչքը ջուրին ճամբան։

Եւ ահա նորէն խոյանք մը։ Սկսաւ Վերսկսաւ։ Աշո՜տն է։ Սահակը։ «Հառէ՜ք, տղաք, ելէք խրամներէն»։ Անդիէն երգ մը.

Դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն...

— Տղաքը հասան ետեւնուն։ Մի՛ խնայէք։

Մեզի կը սպասեն մեր հայ եղբայրներ։

— Սուրէն, Սուրէն։

— Համմէ հօրեղբայր։

— Բան մը կ'ուզէ՞ք։

— Ոչ... քաշուէ դուն ասկէ. մի կենար ոտքի, կրակին առջեւ։

— Բան մը կ'ուզէ՞ք։

Դաւիթ էֆէնտի կանգնած է դեռ։ Կուրծքը բաց, առանց ֆէսի, փաղեթաթախ. այլանդակ դէմքով ու փոսը ինկած աչքերով։

— Փամփո՛ւշտ, փամփո՛ւշտ, Դաւիթ էֆէնտի։

— Փամփո՞ւշտ։

Աւելի այլայլեցաւ։ Յուզուեցաւ։ Աչքերը աւելի խոշորցան։

Հեռուէն ուրիշ ձայներ.

Ցալորիկի զաւակ ենք քաջ...

Դո՛ւմ... վը՛ժ...

— Պառկէ՛, հօրեղբայր, գետին պառկէ։

Ձայնը բարձրացաւ։ Մօտեցաւ։ Խռովեցաւ Դաւիթ էֆէնտին։ Նայեցաւ Սուրէնին։ Ասոնք ալ միացան։

Քաղըքցու պէս չենք Թուլամորթ...

— Ոչ, այլ եւս չենք թուլամորթ։

— Լա՛ւ, երգեցէք, տղաք։ Սուրէն, պիտի յաղթե՞նք։

— Այո՛, այո՛...

— Ի՞նչ պիտի ընենք ժողովուրդը։ Մէկ մասը զոհուեցաւ։

— Այո՛... ժողովուրդը։

— Ինք ի՞նչ ըրաւ, իրեն համար այդ ժողովուրդը, Դաւիթ էֆէնտի, — ձայն մըն է խրամէն։

— Ժողովուրդը... ժողովուրդը պիտի պաշտուի, հօրեղբայր... բայց, յեղափոխութիւնը պիտի յաղթէ։

— Ճի՛շտ է... Սուրէն, գլուխդ...

— Դուն պառկէ, հօրեղբայր։

Դո՛ւմ... վը՛ժ...

— Ինկա՜ւ... Դաւիթ էֆէնտին ինկաւ։

— Տարէ՛ք, շո՛ւտ, հօրս քովը տարէք...։

×

Բոլթօղ Էմմին դեռ չյոգնեցաւ։ Ի՛նչքան արագ անցաւ այս կռիւը։

— Էմմի՛, վերիները ինչպէ՞ս են...

— Կրակի կտոր, կրակի կտոր։ Դիմաքսեանը առիւծ կտրեր է։ Ձեզ տեսնեմ։ Պիտի յաղթենք։ Ձեզի չէ՞ր ըսեր թէ կը յաղթենք, թէ որ անձնուրաց մէկ մարդ ունենանք... Հա՛յ կիտի վարպետ Ռուբէն... Տունին հետ, հէ՞...

— Հայրը գնաց, տղան ողջ է։

— Հայրը գնաց իր գլխէն, տղան մնաց իր գլխէն։ Կեցցե՛ս, Սուրէն... Անխնա՛յ, տղա՛ք... ինկաւ, նա՛... շուն մըն ալ ինկաւ... Ծօ՛, Կարապե՞տն է սա...

— Այո՛... Ջուրին ճամբան, աչքը ջուրին ճամբան մեռաւ... բայց, լա՛ւ փրկեց մեզ... տղաքը բացեր են ջուրին ճամբան։

Դո՛ւմ...

— ...Ծօ՛, Էմմի... լա՛ւ փրկեց մեզ...

— Մի՛ խօսիր, քաշէ տղայ...

Վը՛ժ... վը՛ժ...

Փոշի՛։

— ...Անխնայ ջարդ տուեր են տղաքը։

— Ջո՞ւրը...

— Դեռ պղտոր է... սալո՛ր, քար մը ծառին...

×

«Հուռռա՛»...

— Օսման էֆէնտին չէ՞ ասիկա... սա խոֆած ծերո՞ւկն ալ... վա՛յ շան լակոտ։ Հիւանդկախ մարդ, հէ՞... ո՞ւր ես, վարպետ Ռուբէն... դուն գացիր, ան դեռ կը կռուի...

= Պառկեցո՛ւր սա շունը։

Վը՛ժ...

— Հատ մըն ալ քաշէ...

— Մեզք չէ՞ փամփուշտին, սատակած ուղտին։

— Նա, նա, հասաւ Խորէնը... ո՛ւհ... լաւ իջեցուց... ինկաւ, ինկաւ... սատկեցաւ շունը։

Դո՛ւմ...

Աղմուկ նորէն։ Բոց վարի թաղէն։ Ճիչեր։

«Վուրո՛ւն, վուրո՛ւն»։ Խուլ ձայներ...

— Տղոցը փամփուշտը հատեր է, Պ. Սուրէն... փամփուշտ կ'ուզեն։

= Մեզի ալ, Պ. Սուրէն։

— Գետնուղիի ճամբով բերել տուէք եկեղեցիէն...

Նորէն աղմուկ։ Ճիչեր։

— Օգնութիւն կ'ուզեն աջ կողմէն։

= Այն կողմը տղաք, 15 հոգի այն կողմը... Արշակ, առ գնա խմբակդ...

— Փամփո՞ւշտ...

Կ. ՄՍՀԽԵԱՆ

(Շարունակելի)

թիւնը կը տեւէ տակաւին, եւ առանց կասկածի ենթարկելու գերման վարչապետին բարի տրամադրութիւնները, անոր յայտարարութիւններուն դէմ կը դնեն Հիթլերի վերջին յայտարարութիւնները, որոնք սպառնալիքով լեցուն են հանդէպ գերման երկիրներուն:

Պրունշվիքի մէջ, հիթլերեան հաւաքոյթի մը ընթացքին, երկու երեսփոխաններ յայտնեցին դեռ նոր, թէ յուլիս 31ի ընտրութիւններէն յետոյ, հիթլերեան մարտական խումբերը պիտի քալեն Պերլինի վրայ եւ թէ ինչ ալ ըլլայ ընտրութեանց արդիւնքը, Հիթլեր պիտի գրաւէ իշխանութիւնը:

Միւս կողմէ, հիթլերեանները կը շարունակեն խռովութիւն ու գրգռութիւն սերմանել:

Հիթլերեան հաւաքոյթէ մը վերադարձին 800 մարտիկներ, Սիլեզիոյ մէկ քաղաքին մէջ մտան հանրապետականներու ակումբը եւ ատրճանակներով սպաննեցին հանրապետական մը եւ վիրաւորեցին 12 ուրիշներ:

Պերլինի մէջ, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» թերթին խմբագիրներէն մէկը յարձակում կրեց հիթլերեաններու կողմէ: Ծանրօրէն վիրաւորուած գլխէն, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ. իսկ յարձակողները փախուստ տուին:

*** Փրուսիոյ կառավարութեան բացած դատը ընդդէմ կեդրոնի կառավարութեան, սկսած է Լայփցիկի դատարանին առջեւ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելով ժողովուրդին մէջ: Հարցին հիմնական քննութենէն առաջ, դատարանը պիտի տայ ժամանակաւոր որոշում մը, թէ մինչեւ վճռին արձակումը, պէ՞տք է վերցնել կեդրոնի միջամտութիւնը Փրուսիոյ վրայէն:

Այս ժամանակաւոր որոշումը դիւրացնելու համար, փրուսիական կառավարութիւնը մեղմացուցած է իր բողոքը եւ կը պահանջէ որ՝

1) *Կեդրոնի կառավարութեան մարզպանը չկրէ փրուսիական նախարարի կամ Փրուսիոյ վարչապետի տիտղոսը.*

2) *Փրուսիական նախարարներէն չխլէ անոնց նախարարի հանգամանքը.*

3) *Մարզպանը եւ իր ներկայացուցիչները տեղը չբռնեն փրուսիական նախարարներուն, Փրուսիան ներկայացնելու համար Կայսերական Խորհուրդին մէջ.*

4) *Պաշտօնեաներու վերջնական նշանակման կամ հրաժարեցման չձեռնարկէ:*

Փրուսիական կառավարութիւնն ուրեմն, առ այժմ չի պահանջեր որ մարզպանը բոլորովին հեռացուի, այլ պարզապէս կը պահանջէ անոր իրաւասութեանց սահմանափակումը:

Դատարանը երեք հարցումներ ուղղեց կեդրոնի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն:

1.— Ի՞նչ չափով կեդրոնի կառավարութիւնը կը կոթնի սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին վրայ: 2.— Յուլիս 20ի հրամանագիրը ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Կայսերական Խորհուրդին մէջ՝ փրուսիական ներկայացուցչութեան վրայ: 3.— Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ կեդրոնի կառավարութեան բազմաթիւ յայտարարութիւնները թէ Փրուսիոյ ինքնավարութիւնը չպիտի վնասուի, եւայլն:

Կեդրոնի կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ փոխանակ յստակ պատասխաններ տալու, ծածուկ սպառնալիքներ կարդաց.

—Կեդրոնի կառավարութիւնն, ըսաւ, այնքան ամբողջէն համոզուած է Փրուսիոյ կառավարութեան դէմ իր ձեռք առած միջոցին սահմանադրական նկարագրին, որ չեմ կրնար լայնօրէն անդրադառնալ այն հետեւանքներուն, որո՛նք կրնան բխիլ դատարանին աննպաստ մէկ որոշումէն:

Կը կարծուի թէ կեդրոնի ներկայացուցիչը ասով ուզած է հասկցնել որ կառավարութիւնը նկատի չպիտի առնէ դատարանին որոշումը, եթէ իրեն աննպաստ ըլլայ:

Ռումանական ընտրութիւնները

Ռումանիոյ ծերակուտական ընտրութիւններուն մասին, որո՛նք տեղի ունեցան կիրակի օր, կը տրուին հետեւեալ տեղեկութիւնները: Պիտի ընտրուէին 71 ծերակուտականներ: Ընտրութեանց արդիւնքը գիւղացիական կուսակցութեան կ'ապահովէ նշանակելի յաղթանակ մը, ինչպէս երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ: 71ի վրայ, 69ը գիւղացիականներ են: Ծերակուտական այս առաջին ընտրութենէն յետոյ, երկրորդը պիտի կատարուի այսօր:

Բոլշեւիկ գործաւորներու դժգոհութիւնը

Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ ուտելիքի պակասը հետզհետէ աւելի կը սաստկացնէ բանուորներու դժգոհութիւնը՝ Լենինկրատի մէջ, գործաւորներու եւ պարենաւորման կազմակերպութեանց միջեւ բացուած կռիւը՝ սուր կերպարանք առած է: Այս վերջին օրերս, պարենաւորման 83 խանութներ փակուած են, ապրանքի չգոյութեան պատճառաւ: Գործաւորները խստօրէն կը բողոքեն ժամանակի կորուստին դէմ, որուն ստիպուած են ենթարկուիլ, սպասելու համար որ կարգը իրենց գայ ուտելիք ստանալու:

Կառավարութիւնը նոր հրամանագրով մը փոփոխութեան պիտի ենթարկէ պարենաւորման ներկայ դրութիւնը: Ամէն մէկ գործարան ինքն իսկ պիտի հայթայթէ իր գործաւորներուն պարէնը: Պարէնի տոմսերը պիտի վերցուին: Պիտի մնայ միայն հացի տոմսը: Գործարաններուն հրահանգ տրուած է հաւաքոյթ մը կազմակերպել՝ գործաւորներու մասնակցութեամբ, այս վերջիններուն բացատրելու համար թէ իրենք իսկ պէտք է կազմակերպեն իրենց պարենաւորումը:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Օրակարգի շարունակութիւն:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Խոթորիկ, Ազատամարտ եւ Մասիս խումբերը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Café Ararat, 345 Ave. Argenteuil. *Կարեւոր օրակարգ:*

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 *ֆրանք,* *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ,* Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՏ ՃԱՄԲԱՆ,* Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ,* Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ,* Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ,* Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ,* (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ,* Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ,* Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,* Լ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ,* Ե. Օտեան 2 *հատոր* 30 *ֆր.,* *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ,* Ա. Պէրնէտ 2 *հատոր* 65 *ֆր.,* *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ,* Քասիմ 2 *հատոր* 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ,* Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ,* Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ,* Ռստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան յարգոյ անդամներէն, որ բարեհաճին ներկայ գտնուիլ Ընկերութեանս տարեկան ընդհ. ժողովի ԻԹ. նիստին, որ պիտի գումարուի 1932 Սեպտեմբեր 2, Ուրբաթ օր, ժամը 5.30ին Լօզան, Միութեանս Նոտար Մէթր Հ. Պէրժիէի գրասենեակին մէջ, 8 rue du Grand-Chêne.

Կը ծանուցուի միանգամայն թէ այն պարագային, որ առաջին անգամ օրինական մեծամասնութիւն չի գոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ նիստը օրինաւորապէս պիտի գումարուի 1932 Սեպտեմբեր 16ին, Ուրբաթ օր, նոյն ժամուն եւ նոյն վայրը:

Օրակարգ՝ Ընդհ. տեղեկագիր 26րդ տարեշրջանի (1931), *վաւերացում* 1931 *տարեշրջանի հաշուեկշիռի, անուանում հաշուեքննիչի, վաւերացում կեդր. վարչ. ժողովի նորընտիր անդամներու, բարեփոխում հիմն. կանոնագրի (յօդ. 10 եւ 27):*

կեդր. վարչ. ժողով

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Պ. Յակոբ Փափազեանի աներհայր Պ. Պաղտասար Սաքիասեանի մահուան առթիւ Պ. Գէորգ Մոսսիչեան կատարած է 50 Ֆր.ի նուիրատուութիւն մը ի նպաստ աղքատախնամին:

Աշխարհութիւն

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Գրադարանը ստացած է հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները.—

Արձակ էջեր եւ ճեպեաթներ՝ *Զարդարեան,* Պանդուխտի կեանքէն՝ *Հրանտ, Գեղամ Տ. Կարապետեանի* Տարօնի Աշխարհը, *Գեղամ Բարսեղեանի* Ամբողջական գործը, *Ա. Արփիարեանի* Ամբողջական գործը, *Գրիգոր Զօհրապի* Ծանօթ դէպքեր եւ պատմուածքները, *Մ. Վարանդեանի* Մուրատը, *Պերճ Հիւին* փոթորիկէն վերջը, *Ռէնի* Գնդակահարուածները, *Վազգէն Շուշանեանի* Ամրան գիշերները, *Հ. Ջուլհէնեանի* Լուած ջրաղացը, Պէնիթուրը:

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 7.30էն 9ը, բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քասրթիէն (Յունաստան) Մարտիրոս Աւետիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը, Գարակէօզեան ամսերէն Ջաւէն Աւետիսեան, որ երկու տարի առաջ Քոլոմպ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Union Jeunesse Arménienne, 80 rue Venizelos Xantie, Grèce.

— Ատափազարցի Ցարութիւն Տէր Մանուէլեան կը փնտռէ իր քոյրը Արաքսի Տէր Մանուէլեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ Ցարութիւն Տէր Մանուէլեանի, Chemin des Cérisiers, Ecully, (Rhône).

— Կը փնտռուի Գրիգոր Գարաօղլան որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցող կը խնդրուի իմացնել՝ Hovag Agop*ի*, 3bis Rue Ernest Renan ...ville, (S. et O.).

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

Բ Ո Ռ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց նաւաստին երկու անգամ ուժեղ էր ինձնից — հազիւ քսանըմէկ տարեկան էի այն ժամանակ, բաց ի դրանից ձեռքումս էլ մի վառարանի խառնիչ ունէր բռնած:

Բոռ կանգ առաւ մի վայրկեան, մի տարօրինակ հայեացք ձգեց կնոջ դէմքին ու շարունակեց.

— Անտարակոյս ուզում էր հէնց տեղնուտեղը ինձ սպաննի, բայց իր գինաւորութիւնը իրագործել չկարողացաւ. դարմանալի անշնորհք մարդիկ են այդ նաւաստիները: Նա ինձ ճիշդ այնքան ողջ թողեց, ինչքան անհրաժեշտ էր ապրելու համար:

— Իսկ միւսները մէջ չմտա՞ն: Միթէ բոլորը վախենում էին մէկից:

Բոռը նայեց նրան ու ծիծաղեց:

— Միւսնե՞րը: Այսինքն խաղացողնե՞րն ու տէրե՞րս: Ինչպէս ոչինչ չէք հասկանում: Չէ՞ որ դրանք նեգրեր էին, Չինացիք ու ամէն տեսակ տականք, իսկ ես նրանց ծառան էի, նրանց սեփականութիւնը: Նրանք կանգնել էին շուրջս եւ ի հարկէ զւարճանում էին: Այդ տեսակ դէպքերը այնտեղ զւարճութիւն են համարւում. եւ դա իսկապէս որ զւարճալի է, եթէ մարդ պատահմամբ ինքը չէ զւարճութեան առարկան:

Ջեմման ցնցուեց:

— Եւ ինչո՞վ վերջացաւ:

— Ճշմարիտը չեմ կարող ասել: Այդ կարգի արկածներից յետոյ սովորաբար կորցնում է մարդ յիշողութիւնը մի առժամանակ: Մօտերքում ապրելիս է լինում մի ծովային անդամահատ, որին եւ կանչում են. երեւի մէկն ու մէկի աչքովն է ընկնում, որ ես դեռ բոլորովին մեռած չեմ: Մարդը ինձ մի կերպ սոսնձում է, Ռիքարդոյի ասելով, բաւականին վատ, բայց, կարելի է, որ այդպէս է ասում բժշկական նախանձից: Այսպէս թէ այնպէս, երբ ես ուշքի եկայ, մի տեղացի պառաւ ինձ իր մօտն առաւ քրիստոնէական բարեսրտութիւնից դրդուած, տարօրինակ է, չէ՞: Պառաւը սովորաբար կծկուած էր լինում խրճիթի դռանը, ծխում էր իր սեւ ծխամորճը, թքում էր գետնին եւ ինչ որ մրթմրթում քթի տակ: Բայց եւ այնպէս մի խիստ բարի կին էր. ասում էր, որ ես կարող եմ հանգիստ մեռնեմ եւ որ ոչ ոք ինձ չանհանգստացնի: Միայն հակասութեան ոգին դեռ չատ ուժեղ էր մէջս. վճռեցի կենդանի մնամ, թէեւ բաւական դժւար խնդիր էր նորից դէպի ի դուրսի լոյս աշխարհը մագլցելը եւ երբեմն թւում էր ինձ, որ չէր էլ արժի: Պառաւի համբերութիւնը զարմանալի էր: Շատ երկար պառկած մնացի նրա խրճիթում մօտ չորս ամիս, խելառում էի ու ոռնում ականջը ցաւող արջի պէս: Լաւ էր ցաւում, իսկ մանկութիւնից փճացած բնաւորութեան տէր եմ եղած, ինձ երես են տուել տանը:

— Իսկ յե՞տոյ:

— Յետոյ մի կերպ կազդուրուեցի ու դուրս եկայ աշխարհ: Ինձ չէր վրդովում այն, որ ես այնպէս օգտւում էի խեղճ կնոջ բարեսրտութիւնից, այդ տեսակ բաների մասին ես այլ եւս չէի էլ մտածում, միայն նրա մօտը էլ համբերել չէի կարողանում: Այժմ դուք խօսում էք իմ սրտութեան մասին. ինձ այն ժամանակ էիք տեսնելու: Ցաւը ընդհանրապէս սաստկանում էր երեկոները, մթնշաղին, իսկ ամբողջ ցերեկը պառկած էի ես ու դիտում, թէ ինչպէս արեւը հետզհետէ վար ու վար էր խոնարհւում... Ա՛խ, դուք հասկանալ չէք կարող: Ես դեռ հիմա էլ առանց սարսափի արեւ մուտքը տեսնել չեմ կարող:

Բոռը լռեց:

— Եւ ահա այդպիսով, — սկսեց կրկին, — ճամբի ընկայ մի ուրիշ տեղ ինձ աշխատանք որոնելու: Ես կը դժւէի, եթէ Լիմում մնայի: Առաջ գնացի Կուզկօ, իսկ յետոյ... ճշմարիտ չգիտեմ, ինչու համար եմ պատմում ձեզ այս բոլոր հին անցած, գնացած բաները. դրանք մինչեւ անգամ հետաքրքիր էլ չեն:

Ջեմման բարձրացրեց աչքերը ու նայեց նրան մի խոր ու լուրջ նայուածքով.

— Խնդրեմ, ինձ հետ այդ թօնով մի խօսէք. — ասաց նա:

Բոռ կծեց շրթունքները ու սկսեց նորից ծոպերը փետտելու:

— Շարունակե՞մ: — Հարցրեց մի վայրկեան յետոյ:

— Այո՛, եթէ կամենում էք: Միայն վախենում եմ, որ այդ բոլորը յիշելը ծանր է լինելու ձեզ համար:

— Միթէ մոռանո՞ւմ եմ, երբ լուռ եմ: Դա աւելի է վատ: Միայն չկարծէք, թէ անցեալի յիշողութիւնները հալածում են ինձ: Ամէնից վատն այն էր, որ այլ եւս ինձ իշխել չէի կարողանում:

— Ձեզ լաւ չեմ հասկանում:

— Ամէնից վատը այն էր, որ իմ քաջութեանս վերջը հասաւ, ու դուրս եկաւ որ վախկոտին մէկն եմ:

— Բայց մի սահման կայ վերջապէս ամէն համբերութեան:

— Այո՛, եւ ով մի անգամ անց է կենում այդ սահմանից, էլ գիտենալ չի կարող, թէ երբ նորից կը դառնայ նրան:

— Կարո՞ղ էք ինձ ասէք, — ասաց Ջեմման անվճռաբար. — ինչպէս եղաւ որ դուք միայնակ Ամերիկա ընկաք քսան տարեկան հասակում:

— Շատ պարզ: Իմ հայրենիքում կեանքս սարքելու էր հիանալի պով, իսկ ես թողի բոլորը ու... խայ:

— Ինչո՞ւ:

Բոռը նորից ծիծաղեց սուր ու հատ մի ծիծաղով:

— Ինչո՞ւ: Անշուշտ նրա համար, որ ես մի անմիտ ու հպարտ ... Մեծացել էի հարուստ տան ... այնպէս շրջապատուած էի ... սակ հոգածութեամբ, որ ... ինձ համար վարդագոյն բամբակ ... չինուած թւում ու շաքարած ... տոյ մի անգամ էլ նշմարեցի ... մարդը, որին ես բացարձակապէս ... տահացել էի, ինձ խաբել էր ... պատահեց ձեզ. ինչո՞ւ այդպէս ... ցիք:

— Ոչինչ չարունակեցէք:

— Նշմարեցի, որ ինձ խաբ... եւ ուզում են հաւատացնել ինչ ... մարիտ չէր, մի չատ պարզ գի... պէս տեսնում էք: Բայց, չէ՞, ... սացի, որ ես երիտասարդ էի ... պարտ, եւ կարծում էի, որ ... ների տեղը դժոխքն է: Փախայ ... ու գնացի Հարաւային Ամերիկ... կորչեմ, կամ մի կերպ գլուխ ... հեմ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ 1932

27 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1941 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԹՈԼԻԿ ԵՒ ՀՕԿՃԻ «ԱԶԳԵՐ»Ը

Երէկուան «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեցինք Պոլսոյ Հայ Կաթոլիկ Աշխարհական վարչութեան նամակը ուղղուած Վապքթին:

Հայ ժողովուրդի մէկ մասնիկի (հաւաքականութեան խնդրեմ) ներկայացուցիչներու նողկալի դէմքը կը պատկերանայ այս նամակին մէջ: Հանրածանօթ ստորնաքարշ դէմքն է, որ հայոց պատմութիւնը յաճախ սեւերով շրջանակած է, այսօր ալ կուգայ պղտորելու մեր ազգային նկարագիրը, իր փնտռի ծանրութեան եւ իր իրաւունքի սրբութեան մէջ:

Տասնեակ տարիներ գումարեցէք իրարու վրայ: Հայ կեանքի բոլոր ապրումներն ու գործերն իրարու քով շարեցէք. ազգային վերածնունդի բոլոր մարզերը մանրակրկիտ քննութեան առէք, դուք պիտի տեսնէք կատարեալ բացակայութիւնը այս դէմքերուն, որոնք այսօր «կաթոլիկ ազգ»ի անունով կը խօսին:

Բայց մեր պատմութեան սեւ էջերը թերթատեցէք, նողկալի արարքները հաշուի տակ առէք, դուք ներկայ պիտի գտնէք հայազգի կաթոլիկ եւ ոչ կաթոլիկ հակազգային տմարդի դէմքը, ազգն ուրացող՝ բայց ազգի անունով խօսող, ժողովուրդը դաւաճանող՝ բայց անոր իրաւունքներէն ճառող: Ու այս ամէնը՝ կեղտոտ լաւայ մը թափելու հայկական պատմութեան ամէնէն գգայուն էջերուն վրայ:

Հարկադրանքը՝ Թրքական տիրապետութեան, ուր կ'ապրին անոնք, շատ բան ըմբռնելի կը դարձնէ: Բայց, փոխանակ, կծկըւելու գոյութեան պահպանութեան սահմանին մէջ ու յարմարելու միջավայրին, անոնք վաստօրէն իրենց նկարագիրը կը ցուցադրեն քաղաքական այնպիսի խնդիրներով, որոնք հայ ազգի հաւաքականութեան կը վնասեն, առանց օգուտ մը բերելու իրենց ճղճիմ գոյութեան: Անոնք իրենց մատնութեամբ եւ գործով պոկուած կը նկատուին հայ զանգուածէն, եւ «Թուրք օղլու Թուրք» դառնալով, կ'աղօթեն Մուսթաֆա Քէմալի արեւշատութեան: Լաւ: Այդպէս ալ մնացէք: Ո՞վ կը հարկադրէ ձեզ, որ բաց ի «Թուրք հանրապետութիւնը» փառաբանելէն, փառաբանէք բոլոր մեծ պետութիւնները՝ միայն անոր համար որ Հայկական հարցը անտեսեն:

«Այնպիսի ատեն մը՝ երբ մարդկութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տուայտի, եւ երբ մարդկութեան ծառայող բոլոր մեծ պետութիւնները ժընեւի մէջ իրարու հանդէպ բազմաթիւ զոհողութիւններ ընելով ամբողջ մարդկութեան բարօրութիւնն ապահովելու մարդկայնականնպատակով գումարուած են...խորհնցաւով վերահասու եղանք թէ Ա. Ահարոնեան անուն անձ մը, յիշատակագրով մը հայ ազգին մասին կարգ մը պահանջումներ բրած է»:

Այս թշուառական «ներկայացուցիչներ»ը մոռցած են ըսելու թէ «մարդկութեան ծառայող» մեծ պետութիւնները, «հայ կաթոլիկ հաւատարիմ ազգն» ալ երջանիկ դարձնելու համար ժողվի նստած են:

Այդ «Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգ»ի ներկայացուցիչները կը գրեն.—«Փաստացի պատճառաբանութիւններով պարզած էինք մեր կառավարութեան թէ կը հրաժարինք մեր փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն»:

Ու կ'աւելցնեն. — «Եթէ Ա. Ահարոնեան անուն անձը հիւլէի չափ կապ մը ունի իր ազգին հետ, մարդկային պարտականութիւն կը նկատենք ազդարարել իրեն որ երթայ միանայ իր ցեղակիցներուն, որոնք կատարեալ ազատութեամբ կ'ապրին Երեւանի մէջ»:

Այս մարդիկ որ հիւլէի չափ հազիւ կապ մը ունէին հայ ազգին հետ, այդ հիւլէ կապն ալ կորեցին, հրաժարեցան փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն եւ հազար կտոր եղան ցոյց տալու իրենց թրքութիւնը, այժմ, չբաւականանալով այդ նսեմ վիճակով, հրապարակ կուգան խորհուրդ տալու արտասահմանի ամբողջ հայութեան որ լքէ եւ չհետապնդէ իր սրբազան դատը, որ այս օրերուն, կրկնակի յուզումի մատնած է հարիւր հազարաւոր զանգուածները:

Տեղն է, (աւելին չըսելու համար), այս մարդոց ըսել իրենց բառերով, «ամէնէն պատուաւոր ընթացքը» պիտի ըլլար այն, որ հայ հաւաքականութենէն կտրուելէ յետոյ, գլխնայիք լռել եւ կապուած մնալ «կատարեալ ազատութեան մէջ ապրող ձեր Թուրք ազգակիցներուն հետ»:

Բայց երեւոյթը մասնակի չէ: Հայոց պատմութեան սեւ էջերը զարդարող զարշելի դէմքերն ամէն կողմ կը սողան, առանց ենթակայ ըլլալու նոյն իսկ Քէմալի լուծին:

Լուրը կուգայ Տէհրանէն: Հօկի գործակալները գործի վրայ են. օրճարանէ օրճարան կը սողոսկին, դրամ կը հանգանակեն. գիտէք ինչո՞ւ համար: — Մէկը ղրկելու ժընեւ՝ բողոքելու Հ. Հ. Պատուիրակութեան յիշատակագրին դէմ եւ ըսելու թէ՝ «Հօկճի Ազգ»ը Թուրքիայէն որ եւ է պահանջ չունի:

Շարեցէք իրարու ետեւէ «Հայ Կաթոլիկ հաւատարիմ ազգ»ը, Հօկճի եւ Ռուհճի «ազգեր»ուն քով, խեղճ հայ ժողովուրդի պալարներուն պատկերը ամբողջին թերի կը մնայ: Մութ անկիւնները լրպտեցէք, ու դուք պիտի տեսնէք ամէն տեսակի եւ գոյնի հրէշներ, որոնք իրենց հաշուին կտոր մը միս ու արիւն կը փրցնեն հայ ազգի մարմնէն եւ կը խօսին այդ ժողովուրդի անունէն միայն այն ատեն, երբ պէտք ըլլայ ստահարել վիրաւորուած ու արիւնաքամ հայ ազգը:

Հայ ժողովուրդն այնքան դժուարութիւններու չպիտի մատնուէր Թուրքիոյ դէմ իր ունեցած պայքարին մէջ, եթէ ներքին հրէշն այսքան զարշելի եւ օձուենի բնաւորութեամբ՝ իր դունչը ցոյց չտար ամէն անգամ, երբ հայ ժողովուրդը վտանգի ենթարկուէր:

Միթէ՞ պարզ չէ, որ հայ ժողովուրդը էնկիւրին եւ ժընեւը համոզելէ առաջ, պարտաւոր է այս բազմագլխանի «ազգեր»էն ազատիլ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԵԿԻՍՏ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Կաթողիկոսական ընտրութեան խնդիրը, երկու տարի առաջ, ճիշդ այս օրերուն հրապարակ դրուած էր եւ այն կարծիքը կը տիրէր թէ մէկ երկու ամիսէն տեղի պիտի ունենար ընտրութիւնը:

Արտասահմանի մամուլի մէկ մասը ուրախութեամբ արձանագրեց խորհ. Հայաստանի «բարեացակամութիւնը» այս պատճառութեան առթիւ: Այդ ուրախութիւնը շատերուն փորը մնաց... երկու տարիէ ի վեր:

Հիմա, նորէն ուրախութիւն եւ իբարանցում:

Մենք անտարբեր ենք: Անտարբեր՝ բոլշեւիկեան կարգերու բերումով:

Հրապարակի վրայ կը մնան արտասահմանի եկեղեցասէրները ու Հայաստանի բոլշեւիկները:

Արտասահմանի հայութիւնը կը կարծէ թէ Էջմիածին կ'երթայ «ամենայն Հայոց» կաթողիկոսը ընտրելու:

Իսկ բոլշեւիկները, որ ճարպիկ խաղեր կը խաղան գաղութահայութեան երակներուն վրայ, կամ թոյլ չպիտի տան որ ընտրութիւնը տեղի ունենայ, կամ, եթէ ընտրութիւնը թոյլատրեն, պիտի ընտրեն չեկիստ կաթողիկոս մը:

Ու ամէնէն հաւանականն այս վերջին ենթադրութիւնն է: Հայ բոլշեւիկները, հաւատարիմ իրենց քայքայման ծրագրին, պիտի աշխատին ոչ միայն ծաղրանկարի մը վերածել տասնեւհինգ դարերու պատկառելի հաստատութիւն մը, այլ պիտի ուզեն Չեկայի անբարոյականութիւնը փոխադրել Էջմիածին, որպէս զի կաթողիկոսութիւնը փիզիքապէս դառնայ ծաղրելի, ու բարոյապէս՝ նողկալի:

Բոլշեւիկեան հետեւողական պայքարի մէկ փուլն է, որ տեղի պիտի ունենայ Էջմիածնի մէջ, «եկեղեցասէր»ներու բարեմտութեամբ եւ կարգ մը եկեղեցականներու նուաստ փառասիրութեամբ:

Բարի վայելում երկու կողմերուն համար:

ՌԻՎԱՐԷՑ

ՀԵԼԼԵՆԵՒԳԵՐՄԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Յունաստանի ելմտական եւ ազգ. տնտեսութեան նախարարներուն կողմէ ստորագրուեցաւ ծրագիր մը որուն համաձայն, մինչեւ Գերմանիոյ հետ առեւտրական համաձայնութեան մը գոյացումը, այս երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական յանձնառութիւնները պիտի ընթանան ապրանքներու փոխանակութեան հիման վրայ:

Այս առթիւ յունական Ազգ. Դրամատան հրահանգուած է Գերմանիայէն ներածուած ապրանքներուն համար շանժ չտալ: Միեւնոյն միջոցը գործադրած է նաեւ գերման կառավարութիւնը:

Յունաստանի ազգ. տնտեսութեան նախարարը գերման դեսպանին հետ ունեցած է խորհրդակցութիւն մը առեւտրական համաձայնութեանց մասին, որուն հիման վրայ պիտի հաստատուին այս երկու երկիրներու միջեւ յառաջիկային գոյանալիք առեւտրական յարաբերութիւնները:

Համաձայնութեան գործադրութեան համար պատրաստուած եւ ստորագրուած է որոշմնագիր մը որ յայտարարութեան տրուելէ յետոյ պիտի գործադրուի: Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ անպաշտօն գրասենեակի մը բացումը: Փոխանակութեան խնդրոյն ամբողջական կարգադրութեան համար, յառաջիկային Յունաստան պիտի գայ Ռայխսպանքի մէկ ներկայացուցիչը:

Գալով՝ ծխախոտի հարցին, անոր նկատմամբ գոյացած համաձայնութիւնը ի գործ պիտի դրուի: Այդ համաձայնութեան համեմատ, ծախուած ծխախոտին հարիւրին 30ը պիտի վճարուի տրախմիով իսկ մնացած 70ը փոխանակելի ապրանքներով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին Փօլ Տումէրի սպանիչ՝ Փօլ Կորկուլովի դատավարութիւնն սկսաւ երկուշաբթի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, Փարիզի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ:

Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, որոնք լրացուեցան արագօրէն, կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որմէ յետոյ նախագահը ձեռնարկեց ամբաստանեալին հարցաքննութեան:

Հարցաքննութենէն առաջ, Կորկուլովի պաշտպան փաստաբանը որ ինչպէս կը յիշուի, նախապէս պահանջ դրեր էր մասնագէտներու կողմէ հակափորձի ենթարկել Կորկուլովի մտային ընդունակութիւնը այս անգամ ալ պահանջ դրաւ որ, երեք մասնագէտ յիմարաբոյժներու թոյլ տրուի որ խօսակցին ամբաստանեալին հետ, դադարներու ընթացքին:

Դատարանին նախագահը մերժեց առարկելով որ ըստ օրէնի, ստիպուած է մերժել այդ առաջարկը, քանի որ յիշուած մասնագէտները կը ներկայանան իբր վկայ եւ գինքը չեն կրնար խօսակցիլ մեղադրեալին հետ:

Անկէց յետոյ, նախագահը սկսաւ սովորական հարցաքննութեան եւ անոր կեանքին գլխաւոր դրուագները յիշելէ յետոյ, կ'անդրադառնայ անոր առաջին ամուսնութեան: 1919ին էր: Ռոստովի մէջ՝ կ'ամուսնանայ աղջկան մը հետ, որուն հետ դերասանութիւն կ'ընէր: Երկու ամիսէն զայն կը լքէ ու կը հեռանայ:

— Ճիշդ չէ, կ'ըսէ Կորկուլով: Լապինոքայա գացեր էի, ալիւր փնտռելու. որովհետեւ շատ անօթի էինք: Այնտեղ, Չեկան զիս հալածեց:

— Սպասէ՛, կը ձայնէ նախագահը, մի աճապարեր: Ռոստովի մէջ, քաղաքականութեամբ չէ՞ս զբաղած:

— Ո՛չ, երբեք: Բոլշեւիկներու թշնամի էի:

— Ձեր առաջին կինը կը յայտնէ թէ ընկերվարական էիք եւ Կերենսկիի համակիր:

— Անիկա ճիշդ է:

— Լազարէֆ անունով վկայ մը կայ որ կը յայտնէ թէ ձեզ տեսած է այն համայնավարներուն հետ, որոնք գինքը չարչրկած են:

Կորկուլով որ ցարդ, հարցումներուն կը պատասխանէր մեղմ ու հանդարտ ձայնով, յանկարծ կը գրգռուի եւ ձայնը կը բարձրացնէ.

— Անիկա գրգռութիւն է, գրգռութիւն մը որ պէտք է պատժել: Ես գաղափարապաշտ, ռամկավար ու հայրենասէր եմ: Հակառակ իմ աղքատութեանս, չէի կրնար ծախել իմ կուսակցութիւնս եւ գաղափարս: Թշնամիներս ուզեցին զիս անպատուել:

Ու կը սկսի անկապ ճառի մը, զոր կ'ընդհատէ նախագահը.

— Քու կուսակցութեանդ մասին կը խօսինք յետոյ:

Ռոստովէն, Կորկուլով կ'անցնի Մինսք եւ կը լքէ իր կինը...

— Ո՛չ, ո՛չ, կինս չլքեցի: Ստիպուեր էի փախուստ տալ, քանի որ Չեկան զիս կը հալածէր: Պէտք եղաւ որ գիշեր ատեն անցնիմ հսկայ անտառներէ: Սահմանագլուխին մօտ, խումբի մը միացայ եւ անոնց հետ անցայ: Ոստիկանները կրակեցին եւ կին մը սպաննուեցաւ:

Կորկուլով հասած է Վարշաւիա առանձին, աղքատ, հոն կը գտնէ իր հին ուսուցիչներէն մէկը որ խրատ կուտայ իրեն երթալու Փրակա եւ իր բժշկական ուսումը լրացնելու:

Փրակայի մէջ, Կորկուլով կը յաճախէր բժշկական համալսարանը եւ կ'ամուսնանայ իր սափրիչին աղջկան հետ:

— Այս կերպով, կը հաստատէ նախագահը, երկու կին առած կ'ըլլայիր: Բայց այս վերջինը՝ փոքր դրամօժիտ մը ունէր...

— Կը կարծէի թէ առաջին կինս մեռած էր: Իրեն ղրկած նամակներս առանց պատասխանի մնացեր էին:

Սակայն Կորկուլով՝ դէչ ամուսին է: Կը ծեծէ իր կինը եւ ուտելէ վերջ անոր դրամօժիտը, զայն կը ձգէ թշուառութեան մէջ:

— Ճիշդ չէ: Այդ օրերուն, կը գրէի իմ մէկ վէպս — Խաղախի մը վէպը — : Ինքզինքս ամբողջովին տուեր էի իմ գաղափարիս: Ես կ'ուզեմ իմ գաղափարիս համար մեռնիլ: Կինս զիս խենթի տեղ կը դնէր:

— Հիմա ձգէ՛ գաղափարդ. կարգը կուգայ ատոր:

Կորկուլով, սենեակի մը մէջ կը ծանօթանայ ծերուկ օրիորդի մը, տգեղ բայց հարուստ: Օրիորդը շուտով կը դառնայ Կորկուլովի սիրուհին:

— Ճիշդ չէ, կը գոչէ Կորկուլով: Իմ սիրուհիս չէ եղած այդ կինը: Ան իմ առաջին աշակերտուհիս էր. ահա թէ ինչո՞ւ կը սիրէի զայն: Ան էր որ ամէնէն առաջ գնահատեց իմ գաղափարիս մեծութիւնը: Դրամ տուաւ որ գիրք հրատարակեմ եւ ինծի համար, գրամեքենայ մը գնեց:

ԲԺԻՇԿ ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ...

1929ին, Կորկուլով կը ստանայ բժշկական վկայագիր:

Սակայն, փոխանակ պարկեշտօրէն բժշկութեամբ զբաղելու եւ իր հացը հանելու, Կորկուլով առիթներ կը ստեղծէ ոստիկանութեան հետ խնդիրներ ունենալու... Գիշեր մը իր տան մէջ վեց ձեռք արձանակ կը պարպէ, անոր համար որ սենեակի մը դուռը բաց էր գտեր: Կ'իյնայ նաեւ բռնաբարման մեղադրանքի մը տակ: Շիտակ է սակայն որ Կորկուլով դատ կը բանայ զրպարտիչներուն դէմ եւ անպարտութիւն կը շահի:

— Համայնավարներու մէկ սադրանքն էր զիս վարկաբեկելու համար: Կ'ուզէին զիս կորստեան մատնել:

Կայ նաեւ վիժման պարագաներ: Բժիշկ Կորկուլով, կ'երեւի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

— :-: —

Պուլկար համայնավարները տենդագին պատրաստութիւն կը տեսնեն Սոփիայի եւ գաւառներու մէջ Օգոստոս 1ի, բոլշեւիկեան հակապատերազմական ցոյցերու համար եւ այդ նպատակով բազմաթիւ կոչեր ու թռուցիկներ կը տպեն, որոնց մեծ մասը ոստիկանութիւնը կը գրաւէ:

Ներքին նախարարի հրամանով բացարձակապէս կ'արգիլուին այդ նպատակով գումարուելիք բոլոր բացօթեայ եւ գոց ժողովները: Նոյնպէս արգիլուած է այն ժողովը, որ Յուլիս 28ին տեղի պիտի ունենար Սոփիայի մէջ, նոյն թուականին ժընեւի մէջ բացուելիք հակապատերազմեան խորհրդաժողովին առիթով: Որովհետեւ երկու գործողութիւններն ալ Գ. Միջազգայինի հրահանգով կը կատարուին:

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

— :-: —

Փրուսիոյ կառավարութեան Գերմանիոյ կեդրոնին դէմ բացած դատը՝ Լայփցիկի դատարանին առջեւ, վերջացաւ առաջին յաղթանակովը փոն Փափէնի:

Լայփցիկի գերագոյն ատեանը մերժեց Փրուսիոյ նախկին կառավարութեան խնդրանքը, Փրուսիոյ վրայէն վերցնելու գերման կեդրոնի կառավարութեան միջամտութիւնը, մինչեւ որ ատեանը վերջնական վճիռը տայ:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊՈՄՊԷՅԻ ՄԷՋ

— :-: —

Հնդիկ ազգ. խորհուրդի անդամները դարձեալ սկսած են խլրտիլ Պոմպէյի մէջ, ուր կը գտնուի կառավարութեան ձեռքը:

Սակայն, հնդիկ ազգայնականներու այս ծրագիրը յայտնուած ըլլալով, ոստիկանութիւնը ժամանակ ունեցած էր միջոցներ ձեռք առնելու եւ ձերբակալեց վաթսունի չափ անձեր: Խորհուրդին անդամներէն 3 հոգի դատապարտուեցան մէկական տարի բանտարկութեան եւ 100ական ռուփի տուգանքի: Միւսներէն շատերը դատապարտուեցան 4-5ական ամիս բանտարկութեան:

ՎԵԹԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

— :-: —

Ուաշինկթընի նախագահական Սպիտակ Պալատին առջեւ հսկող վեթերաններուն եւ ոստիկաններուն միջեւ կռիւ ծագեցաւ: Ոստիկանութիւնը կարն պայմանաժամ մը տուեր էր վեթերաններուն, հեռանալու այն շէնքերէն, որոնք իրենց տրամադրուած էին ժամանակաւոր բնակութեան համար, կառավարութեան կողմէ:

Իբր բողոքի նշան՝ կառավարութեան այս որոշման դէմ, վեթերաններր քանիցս փորձեցին քալել Սպիտակ Պալատին վրայ: Սակայն ոստիկանները բռնած էին փողոցները: Երկու կողմերը կռուի բռնուեցան: Բազմաթիւ վեթերաններ ձերբակալուած են:

ՕԹԹԱՎԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

— :-: —

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը կ'աշխատի դանդաղօրէն: Մաքսային յանձնախումբը առաջին նիստ մը գումարեց եւ որոշեց կազմել մասնախումբեր, քննելու համար կայսրութեան ներսը կիրարկուելիք մաքսատուրքերու հարցը:

Դրամական հարցին մասին, զաղթավայրերու ներկայացուցիչներուն մէջ տիրող կարծիքն այն է թէ քանի չնշդուի դրամական հարցը, նախընտրական մաքսատուրքերու մասին տրուած որոշումները մեծ արժէք չպիտի ներկայացնեն:

ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դժբախտներու կարաւանին

ԹԱՒՐԻԶ, 9 յուլիս

Այսօր Առաջնորդարան բերին մեզ վիճակում Հայաստանից ճողոպրած վեց որբեր։

1.— Լիւդւիգ Մանուկեան, 18 տարեկան, Պոլսեցի, Աթէնքէն մեկնած։

2.— Հէսօ Դովլաթեան, 17 տարեկան, Խասքարցի, Իգմիրի շրջան, Սելանիկէն մեկնած։

3.— Կարապետ Առուրեան, 25 տարեկան, Ատանացի, Սելանիկի Րըլիֆի որբանոցէն։

4.— Արսէն Զատիկեան, 18 տարեկան, Խաչ գիւղացի, Իզմիրի շրջան, Կորնթոսի Րըլիֆի որբանոցէն, Սելանիկէն մեկնած։

5.— Կարապետ Թարտանեան, 25 տարեկան, Իզմիրցի, Սելանիկէն մեկնած։

6.— Եղիշէ Պաղտասարեան, 18 տարեկան, Շուլավերցի, Ալէք - Պոլի Ամերիկեան որբանոցէն։

Սրանք էլ նախկին որբերու պէս իրենց կեանքը Արաքսի ալիքներուն յանձնելով բոլորովին մերկ վիճակում հազիւ հազ կարողացած են անցնիլ Պարսկաստան։ Առաջին պարսկական գիւղում, Պարսիկները տեսնելով նրանց վիճակը մէկ-մէկ շապիկ ու ներքնավարտիկ են տուած անոնց մերկութիւնը ծածկելու համար։

Հաճոյքով չէ, որ գրում ենք սոյն տողերը եւ երբեք է մենք չենք ցանկանում որ Հայաստանից որ եւ է մէկ Հայ թողնի իր հարազատ հողը ու բախտի քմահաճոյքներին ենթարկուի օտար հորիզոններում. սակայն անմիջապէս մօտ լինելով նրանց, չենք կարող աչքերնիս փակել եւ պարտք կը զգանք նրանց իրական վիճակը պատկերացնել այնպէս, ինչպէս որ կայ։

Առաջնորդարանի օգնութեամբ, որբերու զգեստներու եւ սննդի խնդիրը կարգադրուեց։ Մի քանի օրից նրանց կ'ուղարկեն Սուլդուզի շրջանը։

Ահա թէ ի՞նչ կը պատմեն որբերը իրենք։

— Աթէնքում լոյս տեսնող «Նոր Շարժում» թերթի մէջ երբ կարդացինք Շահվէրտեանի եւ «Հօկ»ի յայտարարութիւնները Հայաստան գնացողներու մասին, ոգեւորուած գնացինք «Հօկ»ի գրասենեակը 4ական նկար ներկայացրինք եւ անկետային թերթիկները լցնելով արձանագրուեցանք։

«Նախ քան մեր Յունաստանէն ճամբայ ելնելը, Շահվէրտեանը անվերջ ժողովներ կը գումարէր, մեզանից ամէն մէկը իր արհեստի եւ մասնագիտութեան շուրջ հարցումներ կ'ընէր, իսկ Շահվէրտեանը ճարպիկօրէն մէկիկ մէկիկ կը պատասխանէր եւ Հայաստանը դրախտ կը պատկերացնէր ասելով.— Հայաստանում անգործութիւն գոյութիւն չունի, գործի համար փայտէ մարդ կը փնտռենք, իսկ մթերքները այնքան առատ են, որ արտասահմանին էլ բաժին կը հանենք»։

«Մենք Շահվէրտեանի ասածներին հաւատացինք։ Ճիշդ է չգիտէինք Հայաստանը ինչ վիճակի մէջ կ'ապրէր, բայց որ ռուսական ապրանքներ կը բերէին Յունաստան ծախելու, այդ փաստ էր, հէնց դրանով էլ մենք խաբուեցինք։

«Նոր Շարժում» թերթի մէջ մեր անունները դուրս գալուն պէս մենք ուրախ տրամադրութեամբ հաւաքուեցանք Պիրէօսի նաւահանգիստը եւ յունուարին 1932 թուին ճամբայ ելանք.

Մինչեւ Բաթում երգելով եւ «կեցցէ՛ խորհրդային կարգերը» պոռալով գնացինք, այնքան ոգեւորուած էինք, որ առաւօտեան նաւի մէջ դրօշակ պարզելուց եւ երեկոյեան իջեցնելուց «ինտերնացիոնալ»ը կ'երգէինք։

«Բաթումում մեզ նաւէն իջեցուցին եւ իրար գլխու թափելով տեղաւորեցին տաղաւարներու մէջ, 5 օր այդ վիճակում պահելէ յետոյ, արձանագրեցին ու նորէն անասուններու պէս վակոններ ածեցին ու ճամբայ դրին դէպի Հայաստան։ Մեր վակոններու վրայ գրած էր թէ ով որտեղ պիտի մնայ. մեր ընկերներից մի քանի հոգի Սարդարաբադ մնացին, իսկ մենք անցանք Երեւան եւ տեղաւորեցինք Ժողտան մէջ։ Երկու օր մնալէ յետոյ, մեզ տարան սեւ աշխատանք կատարելու։ Չնայած մենք արհեստաւորներ էինք. կօշկակար, սափրիչ, շոֆէր, ծխախոտի մասնագէտ, բայց տարան եւ հող փորել տուին ասելով.— Խորհրդային երկրում դուք բանուոր պիտի լինիք, մեզ արհեստաւորներ այնքան էլ պէտք չեն, դուք առաջին շաբաթը պիտի Լէնինի համար աշխատէք։

Այդպէս էլ եղաւ։ Երեք օր Լէնինի եւ Կոմկուսի համար աշխատեցինք եւ որ եւ է վարձատրութիւն չստացանք։

Հայաստան ոտք դրած օրւանից սննդի հարցը մեզ կը նեղէր, մեծ դժուարութիւններով օրական վեց հարիւր կրամ հաց կը ստանայինք, իսկ տրուած կերակուրները այնքան գէշ էին, որ չէինք կրնար ուտել։ Որպէսզի քաղցած չմնայինք, սկզբնական շրջանում մեր ունեցած դրամներով հաց կը գնէինք. իսկ երբ դրամնիս վերջացաւ, զգեստներնիս կը ծախէինք եւ սուղ արժէքներով հաց ու զանազան մթերքներ կը գնէինք, սակայն այդ էլ երկար չտեւեց, վերջին օրերը անօթութիւնը մեզ կը նեղէր, իսկ երբ բոլշեւիկ ղեկավարներին կը բողոքէինք այդ խրողութիւններու դէմ, նրանք մեզ կը պատասխանէին. — Մեր երկրում այդպէս պիտի ապրել, մեր երկիրը լորտերու երկիր եւ բուրժուաներու երկիր չէ»։

«Ուրեմն խորհրդային երկրում կամ «յեղափոխական» իրաւակարգում արհեստաւորը իրաւունք չունի իր արհեստով զբաղուելու եւ բանուորութիւն պիտի անէ, իսկ թէ անօթի է նամ հագուստեղէն չունի, այդ չի հետաքրքրեր կոմունիստ ղեկավարներին։

Եթէ Շահվէրտեանն էլ մեզ Յունաստանում այդպէս ըսէր, այն ժամանակ մեզնից եւ ոչ մէկը չէր արձանագրուել Հայաստան երթալու։ Մեզ պարզապէս խաբեցին։

Չորս ամիս ապրեցանք Հայաստանում եւ ծանօթացանք այնտեղի կարգերուն։ Այն յայտարարութիւնները որ Յունաստանում ըրաւ Շահվէրտեանը, նրանցից եւ ոչ մէկը չտեսանք։ Իսկ դրա փոխարէն տեսանք խստութիւններ, հալածանք, անօթութիւն ու մերկութիւն։ Ժողովուրդը ահաբեկուած վիճակում կ'ապրէր, որեւէ մէկու երեսին ժպիտ չէք տեսնի։ Առաջին եւ երկրորդ կարաւանով գնացած գաղթականութիւնը շատ վատ վիճակի մէջ կ'ապրի։ Ամբողջ իր ունեցածքը սպառեր է սովից ազատելու համար, բոլորն էլ իրար երես նայելով կանիծեն իրենց պատճառ եղողներին։

Սկզբնական շրջանում կառավարութիւնը կը հետաքրքրուէր գաղթականութեան վիճակով սակայն վերջերս, այդ էլ չկայ. պէտք է ասել որ այժմ գաղթականութիւնը ինքն է երես դարձնում այս կամ այն պաշտօնեային հանդիպելու։

Մեծ յոյսերով գնացինք Հայաստան, բայց հազիւ 4 ամիս ապրելով, վերջը փախուստի ճամբան բռնեցինք։

Շատերին կարող է խորթ թուալ մեր գրածները եւ նոյն իսկ մեզ կը մեղադրեն։ Սակայն այդպիսիները եթէ գնային Հայաստան եւ գէթ մէկ ամիս ապրէին, նոր կը համոզուէին որ մեր ասածները չափազանցութիւններ չեն։

Այսօր էլ եթէ Հայաստանի չինական պարիսպները քանդելու լինին, հաւատացէք մէկ հոգի չի մնայ այնտեղ»։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

— :-: —

Համաշխարհային տնտեսական տագնապի մասին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ կատարուած են, որոնց մէկ քանիներուն ամփոփումը տուինք «Ցառաջ»ի մէջ։

Այս անգամ ,Ռէյմոն Բաթնօթր անուն ֆրանսացի երիտասարդ երեսփոխան մը, որ Էրիոյի դահլիճին մէջ պաշտօնի կոչուած է իբր նախարար Ազգային տնտեսութեան, 200 էջնոց շահեկան գիրք մը հրատարակած է համաշխարհային տագնապին մասին։

Ցիչեալը նախեւառաջ կը խօսի ամբողջ աշխարհի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունեցող տագնապին տարածութեան եւ սաստկութեան վրայ. կ'ըսէ թէ 1815—1914, այսինքն վերջին դարու ընթացքին, մարդկութիւնը ենթարկուեցաւ տնտեսական չորս մեծ տագնապներու։

Վաթէրլոյի պատերազմէն եւ Փարիզի դաշնագրութենէն յետոյ, 1815ին, Անգլիա լայնօրէն օժտուած ըլլալով մեքենաներով, կրցաւ մրցիլ եւրոպական ցամաքամասին վրայ գոյութիւն ունեցող առեւտրական ու ճարտարարուեստական ձեռնարկներու հետ։

1848ին, Ֆրանսական յեղափոխութեան իբր հետեւանք, տնտեսական տագնապը Փարիզէն սկսելով տարածուեցաւ Ֆրանսայի եւ եւրոպական մեծ քաղաքներուն մէջ։ Տագնապին բնոյթը ճարտարարուեստական, վաճառականական ու դրամական էր, եւ անոր կ'ընկերանար տեւական գործադրկութիւն մը։

1860ին, Միացեալ Նահանգներու անկախութեան պատերազմին հետեւանքով, բամպակի սով տիրեց, ինչ որ տագնապ առաջ բերաւ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ, եւ ամէն կողմ տարածեց թշուառութիւն ու աղքատութիւն։

1875ին, երբ հակազդեցութիւն ազատ-փոխանակութեան սկզբունքին գործադրութեան, մեծ ու ընդհանուր տագնապ մը առաջ եկաւ, որ շարունակուեցաւ մինչեւ ընդհանուր պատերազմ (1914–1918)։

Տագնապին պատճառներու մասին կարծիքները կը տարբերին։ Շատեր տագնապը կը վերագրեն գերարտադրութեան, եւ զայն արդիւնք կը նկատեն մեքենաներու օրըստօրէականկատարելագործութեան։ Պ. Բաթնօթր անհրաժեշտ կը նկատէ մեքենաներուն վերագրել՝ գործազրկութեան եւ տնտեսական տագնապներուն պատասխանատուութիւնը։ Իր կարծիքով տագնապին բուն պատճառը պէտք է փնտռել դրամատիրական դրութեան յոռի կազմակերպութեան մէջ։

Արդարեւ, դրամատիրական տնտեսութեան անիշխանական ու անկազմակերպ վիճակն է աղբիւր ամէն չարեաց եւ խռովութիւններու։ Հեղինակը այդ առթիւ կը թուէ օրինակներ, որոնցմէ հատ մը միայն կուտանք։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կօշիկներու տարեկան սպառումը 300 միլիոն հաշուուած է. արդ, անոնցմէ տարին 900 միլիոն կ'արտադրուի, այսինքն ժողովուրդին իրական պէտքէն երեք անգամ աւելի։

Իրերու այս կացութեան հետեւանքով, արտադրողներու միջեւ առաջ կուգայ պայքար մը, որուն չկրնալով տոկալ տկարները՝ կը սնանկանան, այն ատեն գործարանները կը ստիպուին փակել իրենց դուռները, եւ բազմաթիւ աշխատաւորներ անգործ մնալով՝ կը մատնուին թշուառութեան։

Բաթնօթր առանց համակիր մը ըլլալու բոլշեւիկ վարդապետութեան, կ'ընդունի թէ հաւաքական դրութիւնը (collectivisme) չի ներկայացներ վերոյիշեալ անպատեհութիւնները։ Գործնական ծրագրի վրայ հիմնուած հաւաքական տնտեսութիւն մը լաւագոյն դարմանն է տագնապին։ Պետութիւնը ըլլալով միակ սեփականատէրը միեւնոյն ատեն միակ յանձանձողն է։ Բոլշեւիկ Ռուսիոյ մէջ չենք հանդիպիր ընկերութիւններու, որոնք միեւնոյն հողամասին վրայ գտնուած երկաթուղիի տարբեր գիծեր միեւնոյն ատեն շահագործեն եւ իրարու հետ մրցին, գիներու զեղչով կամ հանգստաւէտութեան պայմաններով։ Հո՛ն գոյութիւն չունի նաեւ մրցակցութիւն՝ օդանաւային սպասարկութիւններու, ծովային փոխադրութիւններու եւ ցամաքային ճամբորդութիւններու մէջ։

Ուրիշ խօսքով, հաւաքական տնտեսութիւնը կը պատշաճի իրական պէտքերու, կ'արտադրէ միայն պէտք եղածը, եւ այդ պարտադիր սահմանումով կը դադրին չհակակշռուած արտադրութեան սովորական խանգարումները։

Անկէ զատ, հաւաքական տնտեսութիւնը բնական օրէնքով աւելի կատարեալ անդրադարձում կ'ունենայ միջազգային մարզին մէջ, քան թէ ազգային հողի վրայ։ Առով մէջտեղէն կը վերնան տարապայման մրցակցութիւնները, եւ խոշոր դրամատէրներու ու գործարանատէրներու կողմէ կազմակերպուած թրըսթներն ու քարթէլները։

Հակառակ հաւաքական դրութեան ներկայացուցած վերոյիշեալ առաւելութիւններուն, հեղինակը կ'ընդունի թէ այդ սկզբունքը գործնականին մէջ կը բախի դժուարութիւններու եւ անկը յաղթելի արգելքներու։ Գործարանը այն ատեն պիտի փոխուի զօրանոցի, գործաւորներու ազատութիւնը պիտի կաշկանդուի եւ անոնք պետութեան հսկայ մեքենային անիւներուն տակ պիտի ճզմուին խեղճ մրջիւններու նման։

Հեղինակը շարունակելով իր տեսութիւնները, տագնապին իսկական պատճառը կը վերագրէ դրամական տագնապին։ Կ'ըսէ թէ ամէն բանի գինը սահմանուած է աշխարհիս վրայ գտնուած ոսկիին քանակով։ Երբ ոսկին առատ է, ապրանքներուն գիները բարձր են, ինչպէս նաեւ գործաւորներուն թոշակները, որով կեանքը աժան է ու բարգաւաճ։

Երբ ոսկիի նուազութիւն կայ, գիները անկում կը կրեն եւ անկէ տագնապ առաջ կուգայ։ Ըստ իրեն, տագնապին դարմանն է վերադարձ դէպի երկ-մետաղական (bi-métalliste) դրութիւն, այսինքն հաստատումը ոսկի մետաղին եւ արծաթ մետաղին արժէքներուն օրինական յարաբերութեան։

Պէտք է ընդունիլ թէ՝ ներկայիս աշխարհի դրամական պէտքերուն համար ոսկիի նուազութիւն գոյութիւն ունի։ Դարերու ընթացքին, արծաթը եղած էր դրամական դրութեան իսկական չափանիշը. ոսկին կը գործածուէր միայն միջազգային վճարումներու համար, իբր լրացուցիչ դրամ։ Այնուհետեւ, արծաթին առատութեան պատճառաւ, ոսկին իբր խարիսխ ընդունուեցաւ դրամական դրութեան։

Կեդրոնական եւ Հարաւային Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ Չիլիի, Հնդկաստանի, Չինաստանի եւ Մեքսիկայի մէջ մեր օրով ահագին մթերքներ կան արծաթ մետաղի։ Այդ երկիրներուն բնակիչները ստիպուած են սահմանափակել իրենց գնումները Եւրոպայի մէջ, որովհետեւ ոսկի դրամին պատճէշը արգելք կը հանդիսանայ անոնց։

Ամփոփելով մեր խօսքը, ըսենք թէ հեղինակը կը կարծէ որ եթէ արծաթ մետաղին տրուի իր գնման կարողութիւնը, գործերը վերստին պիտի առնեն իրենց նախկին բնականոն ընթացքը եւ տագնապը պիտի փարատի։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

Դուրեանի մահուան 60ամեակը Հայաստանի մէջ

— :-: —

Այս տարի լրացաւ մեր քնարերգակներէն մէկուն՝ Պետրոս Դուրեանի մահուան 60ամեակը (ծն. 1851 եւ մեռած 1872ին)։

Խորհրդ. Հայաստանի Պետհրատի գեղարուեստական բաժինը ձեռնարկած է մօտ օրերս տպագրութեան յանձնելու Դուրեանի գրական ժառանգութեան լաւագոյն նմոյշները՝ ընտիր բանաստեղծութիւնները։

Ժողովածուին խմբագրութիւնը յանձնուած է Ալազանի եւ Վ. Նորենցի։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՐԱՔ

Իրաքի Հայ գաղութը

Այժմ Իրաքի հայութեան ընդհանուր թիւն է՝ համաձայն ազգային պաշտօնական ստացուած տեղեկութիւններու 10,000 շունչ (կան վայրեր, որոնց մասին տեղեկութիւններ կը պակասին։ Պարսկահայ գաղթականներու թիւը կը հասնի 1200—1300ի։

Պասրայի եւ Հաւրէզգի շրջաններու մէջ կեդրոնացած են շուրջ 500 տաճկահայ գաղթականներ. մեծ մասամբ Վասպուրականէն եւ Ջէյթունէն։ Ասոնք ունին իրենց եկեղեցին ու դպրոցը։ Կը զբաղին մեծ մասամբ արհեստներով, մասամբ նաեւ հողագործութեամբ եւ առեւտուրով։

Զախօյի եւ Մուսուլի շրջանի մէջ կան 100 տունէ աւելի քրթախօս Հայեր։ Ունին եկեղեցի եւ դպրոց։ Կը զբաղին մեծ մասամբ երկրագործութեամբ, եւ քիչ համեմատութեամբ մանր առեւտուրով եւ արհեստներով։ Այդ կողմի Հայերը կը գործեն հագուստի նուրբ ու ճաշակաւոր կտորներ։

Սուլէյմանիէի մէջ կան 10—15 տ. Հայեր, Արբիլի մէջ՝ 8—10 տ. Քերքուք 130 տուն, 5—600 շունչ։ Այս վերջիններն յատկապէս մեծ մասամբ քարիւղի ընկերութեան մէջ կը գործեն, որոնցմէ շատերը ունին բարձր եւ պատասխանատու պաշտօններ։

Ընդհանուր առմամբ բարեկեցիկ են։

Պասրայի մէջ կան 1900 Հայեր, որոնք այստեղ փոխադրուեցան Նահր էլ Օմարի շրջանէն, ազգ. իշխանութեան եւ պ. Լ. Շաղոյեանի ջանքերու շնորհիւ։ Տեղաւորուած են երկու քէմբերու (վրանաքաղաք) մէջ, Մարքիլի (նաւահանգիստ) եւ Պասրայի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Գր. Լուսաւորիչ Այա Սոֆիայի մէջ

«Լոս Անճելըս էկզամինըր»ի Մայիս 22, կիրակնօրեայ հանդէսին մէջ երեւցան Կ. Պոլսոյ Այա – Սոֆիա մզկիթի պատերէն երեւան եկած երեք լաւագոյն մնացած մոզայիքներու պատկերները։ Սոյն յօդուածը զետեղուած էր «էկզամինըր»ի մէջ Ամերիկայի հնասէրներէն դրամ ճարելու նպատակաւ, որով պատկերին մէջ ու կից արձանագրուած լատին գրութիւնը Փոփիոֆ Արմենիաֆ յատկապէս լուսաբանուած չէր այդ յօդուածին մէջ, այլ միայն յիշուած էր Սէնթ Կրեկորիոս։ Իտալացի արթիսթի մը յանձնուած է սոյն գործը, որ քերելով 500 տարիներէ ի վեր ծեփուած ու ծածկուած այս մոզայիքները ի հանդէս բերաւ Հռովմայեցի Յուստինիանոս Ա.ի ժամանակ շինուած հրաշակերտը։ Թուրքերը պաշտամունքի ատեն այս պատկերները վարագոյրով կը ծածկեն եղեր։ Փոփիոֆ Արմենիաֆի մոզայիքը բարձր գտնելով Տիոնիսոսի մոզայիքէն հոյատիպ է եւ հայրապետական սրբական շրջանակ ունի իր գլխուն շուրջը։ Այս մոզայիքները, ըստ յօդուածագրին, 560ական թուականներուն լրացած են եղեր։ Երեք մոզայիքներէն լաւագոյնը Այա – Սոֆիայի մզկիթին գմբէթը զարդարող — «Քրիս-

---

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [10]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս լեռներուն հրաբուխ եղած ըլլալուն ապացոյցը անոնց ներքին կազմութիւնն է, որ մեծ մասամբ պազալթ ըսուած կարծր քարէն ձեւացած է. այս քարը սովորաբար հրաբուխներու մօտերը կը գտնուի ու իրեն հետ խառն կը գտնուին չէչաքար, լաւա, ծիրանաքար, որոնք հաւասարապէս հրաբխային ժայռեր են եւ արդէն այդ ժայռերուն բոլորն ալ գոյութիւն ունին Հայաստան (*)։

Լեռներէն ոմանց գագաթի ձագարաձեւ փոսերը կրնան ապացուցանել երբեմնի անոնց հրաբուխ եղած ըլլալը։

Իսկ Հայաստանի հրաբուխներուն գործունէութեան իբր ապացոյց կը ծառայեն Հայաստանի մէջ անցեալին պատահած յաճախակի երկրաշարժները, ինչպէս նաեւ գտնուած անհամար ջերմուկները։

Հայաստանի հրաբուխներն են. Արցախի լեռները, Գեղամայ լիճին չորս կողմի լեռները, Վանայ ծովին հիւսիսը եղող Սիփան, արեւմուտքը եղող Նեմրութ, Արագած, Մեծ – Մասիս եւ Կարնոյ հիւսիսը՝ Սարըչամ։ Թանտուրէկ, որ Հայաստանի ամէնէն կենդանի հրաբուխն է եւ տակաւին շատ տեղերէ կ'արձակէ ջրային ու ծծմբային գոլորշիներ։ Կը գտնուի Պայազիտ քաղաքէն 3—4 փարսախ հեռու՝ դէպի ի Վանայ ծով։ Իր գագաթը կը նմանի ճիշդ Վէզուվի գագաթին։

Նեմրութի վերջին բորբոքումն ու սարսիլը կը յիշուի 1441ին. Արագածի վերջին բորբոքումը եղած կը կարծուի Արշակունեաց հարստութեան սկիզբը։ Իր լաւաները հոսեցուցած է մինչեւ Երասխ գետը։ Այժմ գագաթներէն մէկուն վրայ ձեւացած է Գարակէօլ լիճը։

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ԵՒ ՆԵՄՐՈՒՏ ԼԵՌԸ

Մեծ – Մասիսի վերջին բորբոքումը եղած է 1840 յունիս 20ին հինգշաբթի օր, արեւը մարը մտնելէն գրեթէ կէս ժամ առաջ եւ ահագին աւերներ գործած է Նախիջեւանի կողմերը։ Արձակած է 100 կենդինարէ աւելի մեծութեամբ քարեր, հողի անձրեւ, մուխ, շոգի, որոնք կէս ժամ վերջ դադրած են։ Իր կողին վրայ շինուած Ակոռի հայ գիւղը աներեւոյթ եղած է իր 1500 բնակիչներովը Մեծ – Մասիսի արձակած նիւթերուն եւ գոյացած տիղմին տակ։

Արգէոս լեռը, որ Կեսարիոյ մօտն է, Քրիստոսի մինչեւ 300 թուականը կը բորբոքէր, այժմ մարած է ու իր գագաթը ծածկուած է մշտնջենական ձիւնով (*)։

Արցախի մէջ Կայծոյ – ծառ լերանունը եւ 1140ին Գանձակի երկրաշարժն ու կործանումը ցոյց կուտան թէ՝ հոն ալ հրաբխային պոռթկումներ տեղի ունեցած են։

Ը. ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐ.— Հայաստանի մէջ հին ատենը բազմաթիւ երկրաշարժներ պատահած են։ Բայց ամէնէն աւելի վնասուողը եղած է Երզնկա քաղաքը, որ 800 տարուան մէջ խսան անգամ տեղի ունեցող երկրաշարժներէն իր պարիսպներովը միասին հիմնայատակ կործանած եւ մօտաւորապէս 100,000է աւելի հոգի սպաննուած է։ Օր մը միայն եօթն անգամ երկրաշարժ տեղի ունեցած է Երզնկայի մէջ։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻԽԵԱՆ

(Շար.)

(*) Հայաստանի շատ տեղեր կը գտնուին ծիրանաքարէ ժայռեր. ինչպէս Սպերու լեռներուն մէջ, Երեւանի եւ Նախիջեւանի միջեւ կը բարձրանան կարմիր ծիրանաքարի բրգաձեւ ժայռեր եւ բլուրներ, որոնց մէջ կը գտնուին ձայնաքար (phonolite)։ Իսկ Մեծ-Մասիս գրեթէ ամբողջութեամբ ծիրանաքարի միակտուր զանգուած է։ Խտաքարային ժայռեր կը գտնուին Նախիջեւանի եւ Օրդուպատի միջեւ, Երասխի հովիտին մէջ, իսկ Բարդող լեռը (Թաքալթու) ունի ամբողջութեամբ խտաքարային եւ օձաքարի (serpentine) կազմութիւն։ Հայաստանի մեծագոյն լեռները դուրս տուած են հրաբխային ժայռերէն հատաքար (granite), լաւա, ծիրանաքար եւ կրնայս։ Լէնինականի բլուրները կազմուած են մասնաւորապէս թերթաքարէ (ardoise)։

(*) Իտալիոյ մէջ Վեզուվ լեռը երկար ատեն մարած ըլլալով՝ իր շուրջը ծաղկեալ քաղաքներ ու գիւղեր կային։ Բայց Քրիստոսի 79 թուականին յանկարծ բորբոքելով՝ իր մոխիրներուն եւ աւազներուն տակ ծածկած է 70է աւելի քաղաքներ եւ գիւղեր, որոնց մէջ նշանաւոր էին Պոմպէյ, Հերքուլանում եւ Սթապիէս։ Խիստ հետաքրքրական են ամբողջ Պոմպէյի աւերակները, զորս երեւան հանած են պեղումներով։

տոս կ'ըսէ Աշխարհէն» — Նստած Դաւիթի Դամասկեան դահին վրայ եւ կոստանդին Թագաւոր կ'երկրպագէ անոր առաջ, ու քովը շրջանակի մէջ, Մարիամ Աստուածածին աջ կողմ, ու Գաբրիէլ հրեշտակապետ ձախ կողմն են: Աճաւասիկ կարեւոր պատմական են: Ահաւասիկ — չինուած՝ Հռոմայեցի գիտ մը — չինուած՝ Հռոմայեցի կայսրէն, յունական ոստանին մէջ. Հայերուն Պապի մասին: Զարդարանքը իրլանտական է:

ՍՈՒՐԻԱ

Հալէպի արդի վիճակը

«Ցուասեր» կը հրատարակէ լուսաբեռեակ ճամբորդի մը տեղեկութիւնները Հալէպի մասին.—

«Տագնապը սաստիկ է հոս եւ մէկէ աւելի պատճառներով: Նախկին Հալէպը չէ մնացեր. գործերը մեռած են, անանկութիւնները՝ սովորական դարձած եւ վարկը՝ գրեթէ ոչնչացած: Աւելցուցէք այս ամէնուն նաեւ զարհուրելի երաշտը, որ ծանրօրէն վտանգեր է հիւսիս – արեւելեան գիծը՝ Ճարապլուս, Արաբ Բունար, Թէլ Աբիաթ Նիսիպին, Հասիչէ, — լրջօրէն վտանգուած են այս շրջանները: Ենկիւրիի պայքարը մաքսաննդութեան դէմ արգելքներ ստեղծած է մինչեւ իսկ ներքին արտադրութիւններու փոխադրութեան գործին մէջ դէպի Հալէպի շրջանը: Մինչեւ իսկ իւղը, բուրդը, ցորենը կը մնան տեղւոյն վրայ»:

Անթիլասի դպրեվանքի շրջանաւարտները

«Հասկ»ի Յուլիսի թիւէն կը տեղեկանանք որ այս տարի Անթիլիասի դպրեվանքէն շրջանաւարտ եղած են վեց մանուկ ուսանողներ, որոնք դպրեվանք ընդունուելէ առաջ, արդէն իսկ ազգային վարժարաններու եւ այլ հաստատութեանց մէջ ուսուցչական պաշտօններ վարած էին: Այս մասնաւոր դասարանին համար առանձին ծրագիր մը մշակուած էր դպրեվանքի տեսչութեան կողմէ:

Այդ շրջանաւարտ ուսանողներու անուններն են.— Պ. Պ. Միհրան Ղազարեան, Սարգիս Մաթոսեան, Մագոստ Մագուսեան, Յովհաննէս Շէօհմէլեան, Կարօ Սարաֆեան եւ Երուանդ Վարդանեան:

Ասկէ վերջ, դպրեվանքը կանոնաւոր եւ ծրագրային շրջանաւարտներ պիտի ունենայ երեք տարի յետոյ: Յառաջիկայ տարի նորեր պիտի առնուին դպրեվանքէն հեռացող վեց ուսանողներու տեղ:

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Օզզալլա ձորձ

(183 կօշկագործարաններէն 49 կը պատկանի հայերու)

«Հայ Վաստակ»ի (Պոսթըն) յունիսի թիւէն կը տեղեկանանք, որ Ս. Փաւլոյի (Պրազիլիա) մեծահարուստներէն է գործարանատէր ... Օզզալլա ձորձ, բնիկ Հալէպցի, որուն ծընողքը գաղթած են Սասունէն, Օզզալլայի գործարանին մէջ 300 հայ եւ օտար գործաւորներ կ'աշխատին:

«Ցաւալի է սակայն, — կը գրէ «Հ. Վաստակ», — որ իր մայրենի լեզուին եւ ռոհմիկ պատմութեան անտեղեակ է»:

Ս. Փաւլօ քաղաքի 183 կօշիկի գործարաններէն 49 կը պատկանին Հայերու:

Քաղաքին մէջ արեւելեան գորգերու միակ ներածողը հայ է:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Դուրեան պատրիարքին ձեռագիրները

«Սիոն»ի վերջին թիւէն (Յուլիս) կը տեղեկանանք թէ հանգուցեալ Դուրեան պատրիարքի ձեռագիրներու արկղը բացուած է եւ պատրիարքի կողմէ դասաւորուած եւ ցուցակագրուած են ձեռագիրները:

Վանքին Ուսումնական Խորհուրդը չուտով կարգադրութիւններ պիտի ընէ, հրատարակելի գործերու տպագրութեան համար:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Հազար եգ. ոսկի Երուսաղէմի տպարանին

«Արեւ» կը հաւաստէ թէ Եգիպտոսի Ցովակիմեան երկաթեղէնի հանրածանօթ հաստատութիւնը ընդառաջ երթալով Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արքեպսկ.ի առաջարկին, յանձն առած է Ս. Յակոբայ վանքին տպարանական ամբողջ կազմուածքը արդիական մեքենաներով օժտել մօտ 1000 եգիպտական ոսկի արժէքով, որոնք Եւրոպայէն Երուսաղէմ պիտի ղրկուին ի մօտոյ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԾՆԱՆՔԸ ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻՈՅ

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքին առթիւ, Ենկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ բացատրութիւններ տալով, կարդացած էր խորհրդային Ռուսիոյ Ենկիւրիի դեսպանատան գործակատար Պ. Աչթակովի գրկած մէկ նամակին պատճէնը եւ հաղորդած էր թէ մօտերս է նոր նամակ մըն ալ ղրկել Ազգերու Դաշնակցութեան այն իմաստով որ ղրկուած էր Գերմանիոյ կողմէ ժընեւ ընդունուելէն քիչ առաջ:

Ահաւասիկ Թուրք արտաքին գործավարին կողմէ խորհրդային գործակատարին ղրկուած նամակին պատճէնը.—

Պ. Գործակատար,

Իբր յաւելուած 10 Յուլիս 1932 թըւակիր նամակիս, պատիւ ունիմ յանուն Թուրքիոյ կառավարութեան հետեւեալ կէտերը պարզել ձեզ:

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութիւնը չի կրնար արգելք մը կազմել ապագայ զարգացմանը բարեկամական այն անկեղծ յարաբերութեանց որոնք բարեբաստիկ կերպով հաստատուած են խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, իրենց անկախութեան համար ձեռնարկուած պայքարին միջոցին. բարեկամական յարաբերութիւններ որոնց կենսունակութիւնը կը պարզուի ամէն մէկ նոյ հանգրուանի մէջ:

Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան միացումը՝ ո'չ մէկ կերպով կըրնայ պակսեցնել եւ չպիտի պակսեցնէ այդ յարաբերութեանց վրայ հիմնըւած եւ 17 դեկտ. 1925ին Փարիզի մէջ կնքուած դաշնագրին եւ 17 դեկտեմբեր 1929ին ստորագրուած եւ նախորդը լրացնող փրօթօքօլէն ծագում առնող փոխադարձ յանձնառութեանց կարեւորութիւնը: Թուրքիոյ հանրապետական կառավարութիւնը երջանիկ է՝ այստեղ անգամ մը եւս հրապարակաւ հաստատելով այդ յանձնառութիւնները.—

1. Թուրք կառավարութիւնը՝ վերոյիշեալ մուրհակներու եւ մասնաւորաբար 1925ի դաշնագրին Ա. եւ Բ. յօդուածներուն մէջ յայտնած ըլլալով թէ համոզուած ըլլալով որ անոնք ոչ մէկ կերպով վնաս պիտի կրնան հասցնել Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտէն ծագում առնող յանձնառութեանց եւ թէ այս Դաշնակցութիւնը սկզբունքով միջազգային անհամաձայնութեանց հաշտարար ու արդար եղանակով կարգադրութիւնը ապահովելու յառաջացուած կազմակերպութիւն մը ըլլալով, որոշած է իր բոլոր միջոցներով գործակցիլ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հիմը կազմող այս գաղափարին իրականացման համար:

Սակայն հակառակ Թուրքիոյ կառավարութեան ենթադրութեանց, եթէ որ եւ է ժամանակ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ խնդրոյ առարկայ խաղաղութեան սկզբունքին հակառակ եւ միմիայն խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան դէմ ուղղուած հակումներ տեսնուին, Թուրքիա իր ամբողջ ուժով պիտի ընդդիմանայ այդ կարգի հակումներու:

2. Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մանելէն վերջ, անոր Ուխտին տրամադրութեանց գործադրութեան վերաբերեալ 16 եւ 17րդ յօդուածներուն համաձայն իր առանձնելիք պարտաւորութեանց անկեղծ յարգանք ընծայելով, Թուրքիա այս կերպով չի կրնար որ եւ է վնաս պատճառել խորհրդային Միութեան մասին գոյութիւն ունեցող թրքական քաղաքականութեան սկզբունքներուն:

Յիշեալ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն, Խորհրդային Միութեան հանդէպ գործադրութիւնը կարելի եղող դրութիւնը թողլով ուրիշ պայմաններ, յիշեալ Միութեան կողմէ երրորդ պետութեան մը դէմ յարձակողական պատերազմի մը հաչակման պարագային միայն կրնայ խորհուիլ:

Այս մասին պէտք է նկատի առնել խորհրդային Միութեան 5րդ յօդուածը: Հետեւաբար այդ Միութեան դէմ ուրիշ պետութեանց կողմէ ուղղուած եւ Թուրքիոյ կողմէ արդարացի չնըկատուող այս կարգի ամբաստանութիւն մը, չկրնար Թուրքիան 16րդ յօդուածին համաձայն ձեռք առնուելիք որ եւ է միջոցի մասնակցելու բաժնել:

Գալով այն խնդրին թէ Թուրքիա ընդհանուր առմամբ պիտի մասնակցի՞ թէ ոչ եւ կամ ի՞նչ չափով պիտի մասնակցի խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուելիք հաստատել կարգ ու սարքին, այս մասին կարելի է դիմել Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մանելուն համար ընդհ. ժողովին կողմէ եղած հրաւէրին Թուրք կառավարութեան տուած 1932 յուլիս 9 թուակիր պատասխանին այս խնդրին վերաբերեալ հատուածներուն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 25 Յուլիս.— Անգործութիւնը կը շարունակէ իր աւերը գործել: Շատ քիչեր 8-9 ամիս պարապ մնալէ վերջ, տեղ մը կրցան տեղաւորուիլ, այն ալ պայմանաժամով, «Եզկու-երեք շաբաթուան գործ կայ միայն...» այս քիչերուն փոխարէն շատերուն ալ դուրս ձգուեցան: Գործերու թուլութենէն ամէնէն աւելի ազդուած են արուեստական մետաքսի գործարանները, կօշիկի գործարանները եւ մեծ գեղէ կ'ընեն իրենց արտադրած ապրանքին վրայ:

Սա վերջին քանի մը շաբաթուան ընթացքին, արդէն քանի մը հայկական նպարավաճառներ ստիպուեցան փակել իրենց խանութները: Բնական է, կարելի չէր աւելի տոկալ: Իսկ անոնք որոնք կը շարունակէին, աւելի լաւ վիճակի մէջ չեն եւ ստիպուած են մեծ վնասով ծախել իրենց ապրանքները:

Նոյն վիճակին մէջ են նաեւ դերձակները:

Գալով հայ անգործներու օժանդակութեան գործին, մնացած է երեսի վրայ:

Որքան կը յիշեմ ասկէ 2-3 ամիս առաջ, Եօզղատի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, ձեռնարկ մը տեղի ունեցաւ ի նպաստ անգործներուն, բայց չենք գիտեր թէ այդ օրուան արդիւնքը հասա՞ւ իր նպատակին: Իսկ հանդէսի արտօնութեան համար, Ապրիլէն սկսեալ 3րդ եւ 6րդ թաղապետարանները կարգի կը սպասեն այս կամ այն Միութիւնները:

Ապրիլին մէջ տեղի ունեցան Հ. Յ. Դ. չորս հանդէսներ. մէկը միւսին ետեւէն: Դերասան Մարութեան, Էմիլ Զօլայի մէջ, ուրիշ մը 3րդ թաղապետարանի մէջ, այս երկուքը կ'ըլլան մէկ օրուան ընթացքին, Հայրենակցական մը 6րդ.ի մէջ: Մայիսի 7ին «Գողթան»ը տուաւ իր հանդէսը, 14ին «Փանչունինները»: 13ին կիրակի «Պօլսուն», 21ին Հ. Յ. Դ. «Կայծակ» խումբին հանդէսը 3րդ թաղապետարանի մէջ: 22ին դարձեալ կիրակի օր Դպրոցասէրը կը տօնէ իր 50ամեայ յոբելեանը: 28ին 3րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ կը տօնուի Մայիս 28ը:

Նոյնպէս Մայիս 29ին, Ազգ. Վարչութիւնը՝ Եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստի պատարագ կը մատուցուի Ֆրանսայի հանրապետութեան սպանեալ նախագահ Փօլ Տումէրի համար: Յունիսի սկիզբը կը խօսէր Պ. Հրաչ Երուանդ, որուն բանախօսութեան ընթացքին, միջադէպ մը կը խանգարէ բանախօսութիւնը: Յունիս 11ին, շաբաթ երեկոյ կը խօսէր ընկ. Ա. Խատիսեան, հանդէսը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբը: Յունիս 12ին, դարձեալ կիրակի օր ուրիշ հանդէս մը: Յունիս 22ին, մէկ գիշերուան մէջ երկու հանդէս: Յուլիսի սկիզբը 2ին, Էմիլ Զօլայի մէջ տեղի ունեցաւ Պ. Ա. Մելքոնեանի համերգը: Յուլիս 3ին դաշտահանդէս մը, 9ին, Հիւսէյնիկի Վերաշին. Միութեան ներկայացումը: «Նամուս»ը 16ին: 17ին «Շարժում»ի հովանաւորութեամբ կազմակերպուած դաշտահանդէսը: Այս հանդէսներու, ներկայացումներու տեղատարափ մը Լիոնի մէջ: Ի մէջ այլոց յիշենք որ վերջերս, Լիոնը բոլորովին անակնկալի մը առջեւ գտնուեցաւ, «Շարժում» պարբերականի հրատարակութեամբ:

Նոր-յեմ

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Նկատելով որ հայ կեանքի մէջ, հայ մայրերն ալ կրնան որոշ չափով օգտակար հանդիսանալ այրերու կողքին, նկատելով որ մանաւանդ, հայ մայրը որպէս ընտանեկան քաղցրիկ բոյնը ծաղկեցնելու կոչուող զօրաւոր ազդակ, առաւելագոյն չափով կրնայ իր լայն մասնակցութիւնը բերել ազգային եւ կրօնական կրկնակ նուիրական գետնի վրայ, Լիոնի հայ գաղութէն խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ խորհրդակցական ընդհանուր ժողովի մը ընթացքին, նախաձեռնութեամբ եւ նախագահութեամբ Վարդան քահանայ Ժամկոչեանի, ուխտելով հիմնեցինք տեղւոյս մէջ «Հայ Մայրերու Օր»ը որ պիտի տօնուի, ամէն տարի, Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման օրը. եւ առ այդ՝ տեղի պիտի ունենայ մանաւոր հոգեհանգիստ ,ի յիշատակ հայ նահատակ մայրերուն եւ ննջեցելոց. իսկ յաջորդ ամսուան — սեպտեմբերին առաջին շաբաթ երեկոյեան, կամ կիրակի — եղանակին եւ սրահին յարմարութեանց համաձայն — պիտի սարքենք անմոռանալի թէյասեղան մը, ամբողջ գաղութին մասնակցութեամբ, առանց որ եւ է խտրութեան:

«Հայ Մայրերու Օր»ուան նպատակն է. Ա.— Ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով — հանդէսներով եւ գրքոյկներով — պատուար հանդիսանալ հայ կեանքին սպառնացող ձուլման վտանգին դէմ:

Բ.— Փրկել մեր մատաղերամ սերունդը վերահաս այլասերումէն, նոյնպէս, փրկել ազգէն ու կրօնքէն ուծացող եւ օտարամոլութեան հակամէտ եղող մեր երիտասարդներուն եւ երիտասարդուհիներուն ծաղիկ կեանքը:

Գ.— Ցիշեցնել հայ մայրերուն եւ զաւակներուն փոխադարձ պարտականութիւնները, եւ այս վերջիններուն, երախտագիտութիւնն ու յարգանքը հանդէպ ծնողքներուն եւ ազգին:

Արդ՝ կո՛չ կ'ընենք հայ մամուլին միջոցաւ, բոլոր հայ մայրերուն, ո՛ւր որ ալ եւ ի՛նչ դիրքի մէջ ալ որ գտնուին — թիւով քիչ կամ շատ — բարի՛ ըլլան կազմակերպել «Հայ Մայրերու Օր»ը, նկատելով եւ համոզուելով որ համագործակցութիւնն է միայն որ պիտի պսակէ մեր բոլոր ջանքերը. ուրեմն գործնականապէս ցոյց տանք մեր ազգասիրութիւնը:

Քաղցր է մեզ յուսալ որ հայ մայրերը, սիրով ընդառաջ երթալով մեր այս համեստ բայց խիստ նուիրական եւ ազգօգուտ ձեռնարկին եւ կոչին, պիտի ջանան իրենց ջանքերը խառնել մերինին, յօգուտ մեր տառապեալ եւ բազմակարօտ ազգին, մանաւանդ ցիր ու ցան եղած հայ գաղութներուն:

Ի դիմաց «Հայ Մայրերու Օր»ուան Կազմակերպիչ Յանձնախումբի, Ատենապետուհի՝ Ռեբեկա Կիւլպէնկեան, Ատենադպրուհի՝ Հայկուհի Գայթանճեան:

Հասցէ.— Eglise Arménienne, 75, Ave. Berthelot, Lyon (Rhône), France.

Տէր եւ Տիկին ԳՈՒՇԱՔՃԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջկան ՄԱՏԼԷՆի:

18 Յուլիս 1932 Իսի-լէ-Մուլինօ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր,

Կարդացի ձեր թերթին մէջ իմ յուլիս 2ի Լիոնի համերգին վերաբերեալ Պ. Պ. Պետրոսեանի «գրութիւնը»: Անշուշտ թերթի մը էջերուն մէջ գործի մը կամ աշխատանքի մը մասին կարծիք յայտնելու ազատութիւնը կարելի չէ կաշկանդել, բայց եւ այնպէս պէտք է որ այդ կարծիքներն ըլլան խղճամիտ եւ արդար:

Զուլեցի վէճ բանալ խնայելով «Յառաջ»ի սուղ էջերուն եւ ժամանակին, բայց որպէս զի Պ. Պետրոսեան հիասթափուի իր «մեծ տեսաբանի» յաւակնութիւններէն եւ ես կարողանամ բանաձեւուած ու լրիւ խօսքս ըսելու ընթերցողներուն, «Յուլիս 15 թուակիր նամակով մը առաջարկեցի Պ. Պետրոսեանի համաձայնելու համար երեք անձերէ բաղկացած մասնագէտներու ատեանի մը, (ձգելով անձերու ընտրութիւնը իրեն) որուն առջեւ Պ. Պետրոսեան հաստատէր իր գրութեան ճշդութիւնը եւ իր «հեղինակաւոր կարծիքները» յարուցուած վէճին մասին, անկից վերջ հրատարակուէր անհրաժեշտը:

Ցաւ ի սիրտ ըսեմ՝ որ Պ. Պետրոսեան իր մէջ ուժը չզգաց իմ այս շատ տրամաբանական «ձեռնոց»ը ընդունելու (իր իսկ բառով), : Որովհետեւ առաջարկած ձեռնոցս շատ նեղ եկաւ իր ձեռքին: Զեմ զարմանար նկատի ունենալով որ պետական երաժշտանոցի այս տարուան մրցումներէն ստացած Solfège Elémentaireի երրորդ mentionը, չի բաւեր դաշնուրումի բարդ կանոններուն մէջ մանելու եւ պատուով դուրս գալու ատեանէն:

Կը կարծեմ թէ սոյն գրութիւնը պերճախօս վերջակէտ մը կարելի է նկատել, որպէս լուսաբանութիւն Յառաջի յարգելի խմբագրութեան եւ ընթերցողներուն եւ պատշաճ պատասխան մը Պ. Պետրոսեանի:

Ա. Գ. Մելքոնեան

Լիոն, 21 Յուլիս

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (149)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

= Եղունգով, բիրերով, ակռաներով...

Փոշի, մի՛շտ փոշի: Մուխ ու փոշի:

— Եկաւ, Արշակը եկաւ: Լաւ տըփող քաշեր են: Ճի՛շտ ատենին հասեր են: Թնդանօթէն շուարեր են պահ մը, բայց...

Պո՛ւմ..

= Փախե՛ր են..

— Կէսը ինկեր է... ուժ հոգի փախեր են... մէկն ալ կռնակէն կեր աւ: Աչտը զիստէն վիրաւորուեր է: Բայց կը կռուի կոր:

= Ի՛նչ զալլ է ան:

Նուագի ձայն: Հեռաւոր ձայն մը նուագի:

— Միացէ՛ք, տղա՛ք...

Լուսին չկար, մութ գիշեր էր...

Կուռ, կուռ, կուռ, կուռ...

— Սա անիծեալ արգահարուածը...

Մի խումբ կ'երթար արագ, արագ...

×

Վարը, փողոցին մէջ, նորէն փոռ մը: Եւ նորէն փոշի: Փլուզում: Մութ: Թանձր մութ մը: Բացեր:

Աստղիկ դարձաւ աջ: Առաջացաւ: Ուզեց անցնիլ քովընտի տանը պատէն անդին: Հեռուէն, դիմացի փողոցէն, փայլատակող լոյսերուն մէջ, Մէհմէտ պէյ զայն ցոյց տուաւ զինուորի մը: Զօրս զինուորներ գաղտագողի յառաջացան: Խորէնը պլաղած էր ձախ կողմի պաշտպանութեամբ, ուր զինուորներով խառն խուժան մը կայ կը սրսկէր ու զէնք կ'արձակէր: Զինուոր մը մօտեցաւ: Աստղիկ չէր նշմարած: Ռումբ մը պայթեցաւ: Խորէն դէմքը դարձուց: Նկատեց զինուորը որ կը սողոսկէր: Սուրէն յանձնարարեր էր ուշադրութենէ չվրիպեցնել Աստղիկը: Խորէն ուզեց կեցնել. փամփուշտ չկար հրացանին մէջ: Ծռեցաւ: Արագօրէն լեցնել ուզեց: Խըփեց: Զինուորը թաւալգլոր ինկաւ կռնակի վրայ: Ու մի՛նչ Խորէն խոյացաւ Աստղիկին վրայ, զգուշացնելու համար զայն, գանկին գնդակ մը կերաւ ու երերուն, օրօրուելէն, թեւաբաց ու դիտապարտ ինկաւ բոպէապէս: Զինուորները խուժեցին ու անոնցմէ մին կայծակի արագութեամբ գրկեց ու փախցուց Աստղիկը, անօրինակ ճիչերու ու խելացնորիչ կանչերու մէջ: Իրարանցում մը սկսաւ: Ահազանգ մը: Տըրուած ազդանշանին վրայ լոյսանքը խրամներէն դուրս, սատկացաւ եւ հեւի հեւ, արագավազ, անխնայ յարձակումը սկսաւ դէպի թշնամի դիրքերն ու հեւացող աղաղակը...

Աստղիկ կ'աղաղակէր. զինուորին մազերը կը փետտէր: Տեսողութիւնը մթագներ էր ու աշխարհը մէկէն մթներ էր աչքին: Ուզեց զինուորին սուրը քաշել եւ...: Եւ սակայն, իրեն այնպէս թուեցաւ թէ կը հասնին, անպայման կը հասնին, մինչ անոնք հանդիպեցան բուռն ընդդիմութեան: Հրացաններու ձայնը շատցաւ: Զինուորը ջանաց Աստղիկի ձայնը՝ խեղդել, գոցելով բերանը, մինչ ան եղունգներով կը կռուէր անոր հետ ու կ'աշխատէր ձերբազատել իր գիրգ ու ճկուն մարմինը անոր պիրկ ու ջղուտ բազուկներէն...: Ու կը յուսար, միշտ կը յուսար որ կուգան ու ինք կը փրկուի անպայման...: Խորէնին դիտապաստ անկումը աչքին առջեւն էր դեռ, ու Սուրէնին ձայնը ականջին — «Աստղի՛կ, Աստղի՛կ, տղաք, յառա՛ջ»...

Անցան փողոց մը եւս ու զինուորը զայն տարաւ տունէ մը ներս: Բարձրադիր տուն մըն էր: Սանդուխներուն ծայրը, նախասենեակին մէջ, Աստղիկ տեսաւ Մէհմէտ պէյը, ձեռքերը մէջքին եւ չար ու դժնէ ակնարկը ուղղած իրեն: Սարսափեցաւ պահ մը: Դժուա՛ր, տաժանելի բան էր ինքզինքը զգալ ու տեսնել անոր թակարդին մէջ, Սուրէնը յուսալէ եւ անոր սպասելէ վերջ... Բայց, ան չէր կրցած հասնիլ... Մէհմէտ պէյ մօտեցաւ: Սարսռաց Աստղիկ: Թուրքը կը ժպտէր: Ու անոնք կը նայէին իրարու ինչպէս գոհն իր դահիճին... Աւելի մօտեցաւ. Աստղիկ աւելի ետ գնաց... Նախասենեակը շատ աղօտ լոյս մը ունէր ու կիսամութի մէջ էր: Զարհուրելի էր պահը: Աստղիկ կը դողար ու կ'ուզէր ամփոփել ինքզինքը: Մէհմէտ քայլ մը եւս առաւ, ակնարկը միշտ յառած անոր, կասկածոտ ու գիւային, բայց միանգամայն յարատեւ ժպիտ մը դէմքին: Աստղիկ կը զգար թէ Մէհմէտ պէյ կ'ուզէ յանկարծ անզօր դարձնել զինքը: Շուրջը նայեցաւ: Բացուածք մը իսկ չկար: Մինակ էին, ինք ու ան: Բայց, դեռ կուգար հեռուէն ծաւալող աղմուկ մը, զէնքի շռինչին, թնդանօթի որոտ, ռումբերու պայթիւն, ու բոպէ առ բոպէ իրեն մօտեցող բացայայտ վտանգին հետ Աստղիկ կը զգար, կը յուսար, դեռ կը սպասէր Սուրէնին կար իրեններուն, որ ահա, յանկարծ, կը կարծէր, կը խորտակեն դուռը ու կը խուժեն ներս...: Նոյն իսկ, իրեն այնպէս թուեցաւ պահ մը, որ անոնք փողոցին մէջն են, դրանը առջեւ, կրնան մէկէն խուժել ներս եւ...: Ինքզինքը գտաւ Մէհմէտի թեւերուն մէջ... մէջը զարանակալ չարիքին, այլ եւս անզօր պոռալու, աղաղակելու, կանչելու: Ու զարհուրանքը պատկերացաւ աչքին: Սոսկ, անխուսափելի, չարաղէտ զարհուրանքը, եւ բոպէապէս ինքնամփոփուեցաւ, սարսափին ու վարանումին յաջորդող ուժ մը եկաւ վրան Սուրէնին, անցեալէն, անոր պատկանելու անփոխարինելի երազանքէն եկող ուժ մը եկաւ իր մէջ ու գերազօր թափով մը ձերբազատեց ինքզինքը, գնաց քայլ մը ետ, եւ այդ կիսամութին մէջ, դէմ առ դէմ, երկուքը անօրինակ, կատաղի, ակռայ ակռայի ուկոկորդ կոկորդի կռիւ մը սկսան...: Դուրսը սուլոցը կը շարունակուէր, ռումբերը կը պայթէին, շէնքը կը ցնցուէր, Աստղիկի այնպէս կուգար թէ պիտի փլի ահա, այդ լայնանիստ ու տարածուն շէնքը պիտի փլի շուտով, եւ այդ գօտեմարտին մէջ ականջէն չէին հեռանար Սուրէնին խօսքերը.

— Պիտի յաղթենք, Աստղիկ, անպայման պիտի յաղթենք...

Կ. ՄԽՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

լաւ կը շահէր յղի կիներ վիժեցնելով, մինչեւ որ գործը երեւան ելաւ եւ ինքն ալ ինկաւ ոստիկանական հսկողութեան տակ։

— Դաւ մըն ալ այդ էր ինծ դէմ, զիս հեռացնելու համար երկրէն։

Ու երրորդ անգամ ըլլալով, կ՚ամուսնանայ։

— Ներեցէք ինծ, կ՚ըսէ ամբաստանեալը։ Երրորդ կինս խենթ էր, խենթ․ բոլոր կարասիները տակն ու վրայ կ՚ընէր եւ ուրիշ մարդերու կ՚երթար, քանի մը դաւաթ խմելէ յետոյ․․․

— Կը ծեծէիր կինդ․

= Զրպարտութի՛ւն։ Անկարելի բան է։

Բայց այլ եւս, Կորկուլովի կացութիւնը անտանելի դարձած էր։ Շատ գէշ տեղեկութիւններ կը տրուէին իր մասին։ Բժշկութիւն ընելու իրաւունքէն կը զրկեն զինքը։

— Հարկաւ։ Այդ քաղաքին բոլոր բժիշկները համայնավար էին։ Բոլորը միացած կը դաւէին իմ գաղափարիս դէմ։ Ահա ճշմարիտ պատճառը․․․

Սակայն երեւան կը հանուի վիժման նոր պատմութիւն մը։ Կինը մեռած է։ Դատական հետապնդման կ՚ենթարկուի բժիշկ Կորկուլով որ յանկարծ փախուստ կուտայ։

— Լսուեցաւ թէ Փրակայի մէջ համայնավար ուսանողներու հետ շատ կը տեսնուէիք։

= Այդ ալ սուտ է։

Իրօք, համայնավար թերթ մըն է որ առաջին անգամ պայքար կը բանայ վիժեցնող բժիշկին բժիշկին դէմ․ եւ նախագահը կ՚աւելցնէ․

— Եթէ, իրօք, բոլշեւիկներուն բարեկամ ըլլայիք, անոնք չէր որ ձեզ պիտի երեւան հանէին։ Կանանչ կուսակցութիւնը հիմնած էք։ Ի՞նչ է ատիկա։

Այս անգամ, Կորկուլով ոտքի եւ խանդավառ, տաք շեշտով, կուրծքը հասարակութեան դարձուցած կը պոռայ․

= Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ զիս, Ֆրանսա․․․

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր, կը ձայնէ նախագահը, դեռ ատենը չէ եկած մեծ ճառդ կարդալու։ Աւելի յետոյ։ Ուրեմն կանա՞նչ էիր։

= Ճիտակ է։ Ես իմ գաղափարիս առաքեալն էի։

— Աշակերտներ ունէի՞ր։

= Այո՛․ երեսուն հոգի։ Բայց անոնք ալ զիս լքեցին, զիս մատնելու եւ զիս կողոպտելու համար։

КОРКУЛОВ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն Կորկուլով կ՚անցնի, աւելի ճիշդը փախուստ կուտայ Ֆրանսա, ուր կրնար մնալ 15 օր շնորհիւ Նանսէնեան անցագրին։ Ոստիկանութիւնը հրաման կուտայ մեկնելու։ Կորկուլով կ՚անցնի Մոնաքօ։

— Ի՞նչպէս կ՚ապրէիր Ֆրանսայի մէջ, կը հարցնէ նախագահը։

= Քիչ մը դրամ ունէի, բայց թշուառ կ՚ապրէի։ Մի՛շտ, մի՛շտ կը զբաղէի իմ քաղաքական գաղափարովս․․․

Սակայն դրամի պէտք ունի․ գաղափարը չի կշտացներ մարդը եւ 1931ի յուլիսին, Պուլոնեի մէջ կը կարգուի զուիցերիացի աղջկան մը հետ, որ իրեն կը բերէ 40,000 Ֆր․ի դրամօժիտ մը։ Ու այս անգամ աւելի եռանդով կը զբաղի քաղաքականութեամբ։

— Ինչպէս միշտ, ինչպէս միշտ, կը հաստատէ Կորկուլով եռանդագին։

Յարաբերութեան կը մտնէ երկու հայրենակիցներու հետ Քըրուչոֆ եւ Աճանոֆ եւ անոնց հետ կը հիմնէ եռապետութիւն մը, որ պէտք է գլուխն անցնի «Մեծ Ռուսիոյ Միութեան»։ Կորկուլով ինքզինքը կը յայտարարէ դիկտատոր եւ մէկուն պէս որ արջը չսպաննած, մորթը ծախելու կ՚ելլէ, արդէն իրեն կամքին ու քմահաճոյքին ենթարկուած կը տեսնէ Մեծն Ռուսիոյ 150 միլիոն ժողովուրդը։

Արդէն իր յատուկ դրօշը չինած եւ Միութեան համար ալ քայլերգ մը յօրինել տուած է։ Սակայն, նորէն դաւաճանները կը լքեն զինքը՝ մինակ, միմինակ իր «մեծ ու գեղեցիկ» գաղափարին հետ։

— Ես հանճար մըն եմ։ ես արուեստագէտ մըն եմ․ իմ մեծ ու գեղեցիկ գաղափարս ունէի եւ զիս չհասկցան։

Սակայն մարդը վհատիլ չի գիտեր։ Հեռացողներուն տեղ նորեր կը գտնէ․ որոնք կարգաւ ու յաջորդաբար կը լքեն զինքը։ Ու մոռնալու համար դառնութիւնը որ կը կրէր իր «դաւաճան» հայրենակիցներէն, Կորկուլով ինքզինքը կուտայ խաղի։

— Ճիտակ է։ Շատ տխուր էի։ Իմ մեծ գաղափարս առաջ չէր քալեր։

Եւ վերջապէս, որոշումը կուտայ։ Պիտի գործէ մինակը․ իր հայրենիքը պիտի փրկէ ինքն իսկ, իր անհատական ուժով։ Մայիս 3ին կտակը կը պատրաստէ։ 4ին կը մեկնի Փարիզ, 300 ֆրանք ձըգելով կնոջը, որ յղի է։

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Մայիս 5ին Փարիզ էիր, կը հարցնէ նախագահը․ ի՞նչ ըրիր։

= Նօթր – Տամի եկեղեցին գացի եւ աղօթեցի գաղափարին համար, զոր Աստուած տուեր էր ինծ։

Սակայն, Կորկուլով, այս ջերմեռանդ աղօթքէն յետոյ, փողոցը հանդիպած կնոջ մը հետ, պանդոկ մը կը մտնէ։ Բայց հազիւ սենեակ մտած, կը ճամբէ կինը։ Պարզապէս գայն հետը տարած էր որպէս զի պանդոկ մտած ատենը, ինքնութեան թուղթ տալու չստիպուի։ Եւ ամբողջ գիշերը կը գրէ — Հանրապետութեան նախագահը սպաննող կանանչ կուսակցութեան նախագահին յիշատակները—։

Կորկուլով կը խոստովանի թէ Մոնաքոյէն երբ կը հեռանար, գիտէր թէ սպաննելու կ՚երթար։

— Սպանութեան գաղափարը ե՞րբ ծագեցաւ մտքիդ մէջ։

= Երբ տեսայ որ, կը պատասխանէ սպանիչը Պ․ Տումէռ կ՚երթար նախագահելու գրքերու տօնավաճառին։ Ան էր, միշտ ան էր որ կը վարէր Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւնը։ Մտածեցի․ — Պէտք է բողոքել, պէտք է մեռնիլ բողոքելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքականութեան դէմ։

«Ես սպաննեցի Հանրապետութեան նախագահը, բայց ո՛չ Փօլ Տումէռը։ Սպաննեցի այն մարդը որ Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւն կը վարէր։

— Երկու երկիրներ կ՚ատէիր, կ՚ըսէ նախագահը Չեխօսլովաքիան եւ Ֆրանսան, ուրկէ արտաքսուած էիր քու յանցանքովդ։ Արդեօ՞ք չուզեցիր վրէժ լուծել։ Հիմա պարզէ քու քաղաքական պատճառներդ։

«ՖՐԱՆՍԱ՛, ՄՏԻԿ ԸՐԷ՛ ԶԻՍ»

Այս անգամ, Կորկուլով հասած է իր նպատակին․ ճառը որ պատրաստած էր պիտի կրնայ արտասանել նախագահին իսկ արտօնութեամբ։ Ու տաք շունչով, եռանդագին կը սկսի․

— Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ՛ զիս, Ֆրանսա՛։ Կեանքս փրկել չեմ ուզեր․ այս ոճրէն առաջ, ես արդէն մեռած էի, այլ եւս չկայի․․․ Ֆրանսա՛․ մտիկ ըրէ՛, Ֆրանսա՛։ Ես իմ Փօլ Կորկուլովը, պետը ազատարար մեծ կուսակցութեան։ Պատերազմի պահուն, երեք ճակատի վրայ կռուեցայ։ Պատուանշան առի։ Հայրենասէր խաղաղ մըն էի եւ քաղաքականութեամբ չէի զբաղեր։ Տեսայ որ ռուսական միապետութիւնը դաւեց ժողովուրդին․ շատ տառապեցայ, շա՜տ․․․

«Ֆրանսա՛, մտիկ ըրէ՛ զիս, Ֆրանսա՛։ Ես իմ գաղափարիս առաքեալն եմ։ Իմ ոճիրս, մէկ բողոքն է յանուն դժբախտներու, որոնք կը սպասեն անդին։ Իմ ոճիրս բողոքն է 100 միլիոն ռուս բանտարկեալներու։ Եւ ես, իբր պետ ազգային կուսակցութեան, պէտք էր որ գործէի եւ փրկէի իմ հայրենիքս եւ կրօնքս։ Եւ ձեզ կը պոռամ․ — Կանգ առէք։ Այլ եւս մի՛ գրէք։ Մտածեցէք ռուս սովամահ միլիոնաւոր մանուկներուն։ Մտքի առջեւ բերէք իմ հայրենակիցներուս արիւնն ու արցունքները։ Ռուս ժողովուրդը բոլշեւիկ չէ։ Պէտք է զայն ազատել։ Ես էի որ զայն պիտի փրկէի»։

Հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով դատաւորը սկսաւ լսել վկաները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը Փնտռուի Յովակիմեան Յակոբ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Karaoglanian Krikor, 3bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մ. Ֆ.— 70։
Տէսին, Յ. Պ.— 35։
Վալանս, Գործ.— 363։
Բաշան, Ապ.— 280։

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է․ ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ․ Լ․ ՇԱՆԹ

Գրպանումս ոչինչ չկար, մի բառ անգամ չգիտէի սպաներէն ու ոչինչ չունէի հաց աշխատել կարողանալու համար բաց ի սպիտակ ձեռքերից ու փարթամ կեանքի սովորութիւններից։ Հետեւանքը եղաւ, որ ես խրւեցի իսկական դժոխքը, փոխանակ երեւակայականի։ Ու խրւեցի շատ խոր, ճիշդ հինգ տարի առաջ Դիւբրէյի ուսումնական արշաւանքից, որը եւ նորից կեանքի վերադարձրեց ինձ։

— Հի՞նգ տարի․ սարսափելի է։ Եւ դուք բարեկամներ չունէիք։

— Բարեկամնե՞ր, ե՞ս — բացագանչեց նա մի յանկարծակի գրգռումով․ — ես երբեք բարեկամ չեմ ունեցած։

Մի վայրկեան յետոյ կարծես ամաչեց իր խստութիւնից ու շարունակեց․

— Լուրջ չկարծէք։ Իսկապէս ասաց, ես չափազանց սեւ նկարեցի իմ օտարութեան մէջ անց կացրած կեանքս․ առաջի երկու տարին ամենեւին այդպէս վատ չէր։ Երիտասարդ էի, ուժեղ եւ հնանալի կերպով ճամբայ էի բաց անում ինձ համար, մինչեւ որ այդ անիծած նաւատին ջարդոտեց ինձ։ Այդ ժամանակից սկսած էլ աշխատանք գտնել չէի կարողանում։ Վառարանի խառնիչը զարմանալի կերպով վարպետ գործիք է գործածել գիտեցող մարդու ձեռքին, իսկ ոչ ոք ի հարկէ տեղ տալ չի ուզում հաշմանդամ մարդուն։

— Ուրեմն ի՞նչ էիք անում այն ժամանակ։

— Ինչ որ կարողանում էի։ Մի ժամանակ ապրում էի պատահական աշխատանքով նեկրերի շաքարեղէգի անկարաններում, բեռնակրութիւն էի անում։ Շատ հետաքրքիր է ի միջի այլոց, որ ստրուկները միշտ աշխատում են իրենք էլ իրենց ստրուկը ճարել․ մի նեկրի համար աւելի հաճոյալից բան չկայ քան մի սպիտակ ստրուկի վրայ ծիծաղելը։ Բայց այդտեղ էլ ես բախտ չունեցայ․ կաղութեանս պատճառով չէի կարողանում արագ աշխատել ու ոչ մի կերպ ուժս չէր պատում շատ ծանր բաները վերցնելու․ բաց ի դրանից շարունակ կրկնւում էր ջերմս եւ ինչ որ մի ուրիշ անիծած հիւանդութիւն։ Մի քանի ժամանակից յետոյ գնացի արծաթի հանքերը ու ջանացի այնտեղ աշխատանք ճարելու, այդ էլ չեղաւ։ Տէրերը ծիծաղում էին ինձ աշխատանքի վերցնելու մտքիցն անգամ, իսկ աշխատաւորները սարսափելի կերպով հալածում էին ինձ։

— Ինչո՞ւ։

— Հէնց այնպէս, մարդկային բնաւորութիւն։ Տեսնում էին, որ միայն մի ձեռք ունիմ պաշտպանուելու համար։ Զզուելի մարդիկ են բոլորը, խառնուրդ ցեղեր, մեծ մասով նեկրեր ու զամբոներ, սարսափելի հնդկական կուլիներ։ Վերջապէս այդ բոլորից ձանձրացած սկսեցի թափառելու ուր որ աչքս կտրում էր միշտ յուսալով որ մի գործ կը ճարեմ։

— Ոտքո՞վ, վիրաւո՞ր։

Բոռը նայեց նրան մի տանջուած խղճուկ նայուածքով։

— Քաղցած էի․ — ասաց նա։

Ջեմման շուռ տւաւ գլուխը, ու ծընօտը յենեց ձեռքին։ Քիչ յետոյ Բոռ նորից սկսեց խօսելու ու ձայնը հետզհետէ դարձաւ աւելի ու աւելի մեղմ։

— Գնում էի ու գնում, քիչ էր մընում դժէքի ման գալուց, բայց դրանից էլ ոչինչ դուրս չեկաւ։ Հասայ էկւատոր, իսկ այնտեղ ամէն տեղից աւելի վատթար էր։ Երբեմն թիթեղագործութիւն էի անում, բաւական լաւ թիթեղագործ եմ ես, կամ գէս ու դէն էին ուղարկում զանազան յանձնարարութիւններով, կամ գոմերն էին մաքրել տալիս։ Երբեմն նոյն իսկ․․․ էլ չգիտեմ ինչ։ Եւ վերջապէս, մի անգամ․․․

Նրա նուրբ թուխ ձեռքը սեղմեց դարձաւ բռունցք ու զարկաւ սեղանին, իսկ Ջեմման բարձրացրեց գլուխը ու վրդովուած նայեց։ Նրան դարձրած էր Բոռի կիսադէմը, ու կինը տեսաւ թէ ինչպէս խփում էր նրա քունքի երակը արագ ու անհաւասար։

Ջեմման թեքուեց քիչ դէպ ի նա, ու հպելով նրա ձեռքին, ասաց սիրալիր․

— Լաւ է՝ թողնէք․ սարսափելի է։

Բոռը անհաստատ նայուածքը ձգեց նրան, շարժեց գլուխը ու շարունակեց ամուր ձայնով․

— Մի անգամ հանդիպեցի մի շրջուն կրկէսի։ Յիշո՞ւմ էք այն ներկայացումը, ուր միասին գնացել էինք։ Ամերիկեան կրկէսը ճիշդ այդ տեսակի էր, միայն աւելի կոպիտ ու աւելի անպատկառ։ Զամբոները նման չեն նրբացած Ֆլորենտացոց, նրանց միայն կոպիտն ու կեղտոտն է դուր գալիս։ Ի հարկէ, ներկայացման մէջ մտնում էր եւ ցուլամարտը։ Կրկէսի խումբը կանգ էր առել գիշերելու մեծ ճամբի վրայ․ ես մօտեցայ ողորմութիւն խնդրելու։ Սաստիկ շոգ էր ու հազիւ էի շարժւում քաղցից․ հասայ թէ չէ նրանց վրաններին ուշքս գնաց։ Այն միջոցին ես մի տարօրինակ սովորութիւն ունէի՝ ամէն բանից խոյն ուշքս գնում էր, կորսէի մէջ սեղմուած աշակերտուհու նման։ Ինձ վերցրին, կոնեակ տւին, տւին ուտելիք, իսկ յաջորդ առաւօտը առաջարկեցին ինձ․․․

Լռեց կէ կին մի ակնթարթ։

— Նրանք պէտք ունէին մի կուզիկի, կամ մի որ եւ է այլանդակի, որի գլխին նետէին փողոցի երեխաները իրենց նարինջներն ու բանանի կեղեւները, մի որ եւ է ծաղրի առարկայ նեկրերի համար։ Այն գիշերը դուք տեսաք խեղկատակին։ Այ՛, այդպէս մի խեղկատակ էի ես ամբողջ երկու տարի։ Դուք հաւանօրէն ամէն տեսակ մարդասիրական զգացումներ տածում դէպ ի նեկրերն ու Չինացիները․ սպասեցէք, մինչեւ որ մի անգամ նրանց ձեռքը ընկնէք։ Ես սովորեցի զանազան խաղեր․ պէտք եղածին չափ այլանդակ չէի, բայց ճարը գտան, շինեցին մի արուեստական կուզ եւ շահագործեցին հնար եղածին չափ այս ձեռքն ու ոտքը։ Զամբոները այնքան էլ պահանջկոտ չեն։ Հերիք է որ նրանց մի կենդանի էակ տան չարչարելու։ Բաց ի դրանից՝ խեղկատակի հագուստը լրացնում էր ամբողջ տգեղութեան թերին։ Միակ դժուարութիւնը իմ հիւանդութիւնս էր, որ յաճախակի արգելում էր բեմ գալս։ Երբեմն, երբ կրկէսի վարիչը բարկացած էր լինում, պնդում էր որ բեմ ելնէի նոյն իսկ ցաւիս բռնած ժամանակը, եւ կարծես հանդիսականները ամէնից աւելի այդ ներկայացումներն էին սիրում։

(Շար․)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1932

28 JUILLET 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1942 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Երիտասարդ նոր սերունդ մը կը հասուննայ ֆրանսահայ գաղութին մէջ, աննշմար, բայց յարաճուն: Ու որպէս ինքնայատուկ խաւ մը մեր մտաւորական յաջորդականութեան՝ խիստ ուշագրաւ է եւ արժանի լուրջ վերաբերմունքի:

Երբ երիտասարդութեան մասին կը խօսինք, ընթերցողներու ուշադրութիւնը կ'երթայ այն երիտասարդութեան, որ անցեալ տասնամեակին հասակ նետեց չարժական ժողովուրդին հետ, իր ինքնայատուկ նկարագիրը կազմեց եւ իր ինքնուրոյն արտայայտութիւններն ունեցաւ հայ գործօն կեանքին մէջ: Այդ երիտասարդութիւնը իր մանկութիւնն ապրեցաւ Ապրիլեան դժոխքին մէջ, իր պատանեկութիւնը կազմեց Զինադադարի խանդավառ օրերուն, ու ժողովուրդին հետ արմատախիլ՝ աշխարհէ աշխարհ՝ երիտասարդութեան յուզումնալից տարիները բոլորեց: Թուրքերն ու անկումները այս երիտասարդութեան՝ համեմատական էին անոր անցեալին, փոթորկալի կեանքին եւ անոր վիճակուած դժբախտ երիտասարդութեան:

Այս երիտասարդութեան տասնամեակը փակուած պէտք է համարել 1930ին: Երիտասարդութիւնը պատմական ժամանակաշրջան մը ունի, կուգայ փոթորիկի պէս, կը պոռթկայ ու շատ յաճախ կը պոռչտայ, մինչ նոր ալիք մը տալով իր շրջապատին, եւ կ'անցնի: Կ'անցնի ու տեղ կը գրաւէ հասուն սերունդին շարքը, իր հասուն պտուղը տալու, առանց ցոյցի:

Պատմութիւնը փակած է այս երիտասարդութեան ժամանակաշրջանը: Սակայն անոնք կը յամենան պատասխանատուութեան սահմանները մտնելու: Ու շրջապատն ալ, առ ի չգոյէ նոր երիտասարդութեան մը, առ այժմ հինովը կը բաւականանայ: Այս երրորդութիւնը մեր մէջ առաջացած է այն անբնականոն կեանքի շնորհիւ, որ մեր ժողովուրդին վիճակուած է: Սերունդներու յաջորդականութիւնը իր հունին մէջը չէ: Այլապէս բոլորի դէմքը պիտի դառնար դէպ ի այն նոր սերունդը, որ այսօր մեր երիտասարդութիւնը կը կազմէ, որ իր կրթութիւնը լրացուցած է կամ լրացնելու վրայ է ֆրանսական միջնակարգ դպրոցներուն մէջ:

Ու այս նորահաս սերունդը ոչ միայն իր երիտասարդութեամբ մեր կեանքի թարմութիւնն է, այլ իր ապրած միջավայրով եւ ստացած կրթութեամբ՝ կրկնակի նորութիւն մըն է մեր մտաւոր կեանքին մէջ:

Այդ սերունդի սկզբնաւորութիւնը եթէ 1930էն հաշուենք, իր յաջորդական խաւերով, մինչեւ 1940 թուականը մեր կեանքը պիտի գունաւորուի այս նորահաս երիտասարդութեամբ:

Առ այժմ, այս նոր սերունդը մեզի կը ներկայանայ իր ուսանողական եւ աշակերտական հանգամանքով: Հանրային կեանքի մէջ անոնք սկսնակ չարժումին կը մասնակցին մասամբ միայն: Քաղաքական համոզումը անծանօթ կը մնայ, թէեւ կարելի է ըսել թէ ընդհանուր մտայնութեամբ՝ ազգային հակումներ ունի, տակաւին չշեշտուած ու չխորացած: Գրական եւ մտաւորական արտայայտութիւնները տակաւին չեն արձանագրուած: Բայց երբ կը մօտենանք այդ պատանիներուն կը զգանք որ յինելութիւն մը կը զարգանայ ձեր աչքին առջեւ:

Նկարագիրը կազմաւորուող այս սերունդին նուազ բարդ է, քան նախորդին, բայց իր ունեցած հիմնական գծերով՝ աւելի ամուր է եւ անձնավստահ: Կրթութիւնը կանոնաւոր է եւ ծանօթութիւնները դասական: Ան զինուած է ամէն կերպ՝ աչքառու մտաւորական խաւ մը դառնալու հայ իրականութեան մէջ: Հայերէն կը խօսի եւ քիչ չափով ծանօթ է հայ լեզուին: Սակայն անոր կը պակսի հայկական ուսման բաւարար չափը, որպէս զի հայ լեզուով ու հայեցի արտայայտութեամբ կրնայ դրսեւորել իր ներքին ապրումները եւ գիտական պաշարը:

Արդ, այս նորահաս սերունդն է, որ ապէ յետոյ գուրգուրանքի առարկայ պիտի դառնայ: Փոխանցման շրջանի այս երիտասարդութիւնը եթէ իր առած կրթութեան հետ, ամուր կապերով կապուի հայ մտաւորականութեան, հետաքրքրուի հայ հանրային կեանքովն ու ապրումներով, իւրացնէ հայ լեզուն եւ անով ծանօթանայ հայ գրականութեան եւ պատմութեան, ան պիտի կազմաւորուի կրկնակի արժէքով:

Ամերիկահայութիւնն, այժմ, կարելի է ըսել հոգեկան եւ կազմախօսական տագնապ մը կ'անցընէ: Հին ու նոր սերունդները գրեթէ իրար չեն ըմբռներ: Երկու տասնեակ տարի առաջ երբ հետզհետէ նոր սերունդը կը հասուննար, կապակցութեան եւ յաջորդականութեան մասին քիչեր մտածեցին: Ու այժմ մամուլին մէջ հին սերունդը հարցումները կը գրէ հայերէն, իսկ նոր սերունդն անոր կը պատասխանէ անգլիերէն: Լաւ է ուշ քան երբեք: Ուրախ ենք, որ գոնէ այժմ լուրջ ձեռնարկներ կ'ըլլան կամուրջ մը նետելու հին ու նոր սերունդին մէջ:

Իսկ ֆրանսահայ նոր երիտասարդութիւնը որ հարիւրեակներով մեր կողքին իր հասակը կը բարձրացնէ, առաջին նոր սերունդն է, իսկական կամուրջ մեր եւ գալիք սերունդներու միջեւ:

Ուրեմն, այս սերունդին վրայ պիտի կեդրոնացնենք մեր բոլոր ուշադրութիւնը: Եթէ մենք կրցանք մեր կապերը ամրացնել անոր երիտասարդ թափին, եթէ մենք կրցանք զայն պատրաստել այն սատիճանին, որ ան բռնէ անցնող հայ մտաւորականութեան տեղը, կարող ենք ըսել թէ յաջորդ նոր սերունդներու յաջորդականութիւնը և հայկական կեանքի կապակցութիւնը ապահովուած է:

Այս օրուան նոր սերունդը ոչ միայն մեր ներկայ տասնամեակը պիտի գունաւորէ, այլ վաղուան յառաջապահը պիտի հանդիսանայ աւելի լաւ ու աւելի պատրաստուած, քան մեր սերունդը:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„ԱՐՁԱՆԱԿԱՆ„

— :-: —

Վանայ Հայկավանքէն խորէն ծ. վ. Լազարեանի կենսագրութեան ու նամակագրութեան հաւաքածոյին անունն է այս: Ուրկէ՞ ուր, պատմագէտ Գէորգ Մեսրոպ դասաւորեր, հրատարակեր ու յառաջաբան մըն ալ գրեր է այս գրքին, որ մօտ 300 էջ ունի:

Գէորգ Մեսրոպ վերէն վար լուալէ յետոյ հայ բոլոր պատմագիրները, խորենացիէն մինչեւ Լաստիվերտցի, կը հաստատէ կարեւորութիւնը անձնական յուշերու արձանագրութեան, որ հիմա *մօտա* է դարձած: Իբրեւ այդ պիսի գործ, թանկագին վկայարան մըն է Լազարեան վարդապետի գիրքը, կ'ըսէ Գէորգ Մեսրոպ:

Պատմուած դէպքերուն «հայրապետութեան», նկարագրութեան «անկեղծութեան» մասին Գէորգ Մեսրոպի վկայականը կարդալէ յետոյ, երբ կը թղթատենք վարդապետին բերած նիւթերը, անոնց մէջ կը գտնենք իրապէս հետաքրքրական, կարեւոր, «համով – հոտով» մասեր:

Սակայն նախ կը զարմանաս, թէ վարդապետը ինչո՛ւ երբեմն կուտայ մանրամասնութիւններ, որոնք կապ չունին, — օրինակ ի՞նչ հարկ գրելու թէ իր մօրը մանկութեան ընկերներէն եղած են Ոստանիկ Մարգարեան եւ ուրիշներ, մասնաւորաբար Ոստանիկ Մարգարեանը, որ հարուստ աղջիկներ լոլոզած է: Վարդապետը կ'ուզէ ըսել թէ այդպիսի նշանաւոր բարեկամնե՞ր ունեցած է իր մայրիկը: Յետոյ իբրեւ հարազատ, ստոյգ, նշմարիտ գրող, վարդապետը, — բոլոր վարդապետներուն նման քարոզ մը կարդալով սրածայր օրագրողի մը, որ նպատ կ'որոնէ, — կը պատմագրէ թէ «մեր մեծանուն գրողներէն շատ եւ շատեր քաղցած եւ առանց պատանիի մեռած են, Մանուէլեանի, Պարոնեանի եւ վերջերս Մրմրեանի եւ Թէոդիկի նմաններ»:

Ի՞նչ, Թէոդիկ անօթի՞ մեռաւ, առանց պատանի՞ թաղուեցաւ: Խե՜ղճ Թէոդիկ, — տես արդի պատմագիրը, փոխանակ «հէքեաթներու, պատմական առասպելներու ամբարանոց մը, ինչպէս Ագաթանգեղոս, Զենոբ Գլակ, Յովհան Մամիկոնեան, կամ երեւակական դրերու՝ աշխարհանոց մը, ինչպէս Լաստիվերտցի, Առաքել Դաւրիժեցի», տես Լազարեան վարդապետ ստոյգ տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած կը գրէ թէ անօթի մեռար, եւ հարազատ նկարագրութիւնով մը կ'աւելցնէ թէ առանց պատանիի թաղուեցար:

Պատմութիւնը ստոյգ գրուած կ'ըլլար, սակայն, երբ Գէորգ Մեսրոպ մեզի ըսէր թէ որքա՛ն է Լազարեան վարդապետին հարստութիւնը, որ ան կտակեր է Հ. Բ. Ը. Միութեան իբրեւ «անձեռնմխելի գումար», եւ որքան յատկացուցած է այս գրքին հրատարակութեան:

Այս ըսել չէ երբեք թէ Լազարեան վարդապետին գիրքը որ եւ է արժէք չունի: Ամենեւին, համով – հոտով պատմելու ընդունակութիւն ունի վարդապետը, ինչպէս ամէն վանեցի անպայման եւ ստուգապէս կ'ունենայ ձիրք մը, շնորհք մը:

Ընդունակութենէ զրկուած վանեցիներ չկան:

ՀԱՐԹՈՑ

Ծովային խորհրդաժողով

— :-: —

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի ծովային խորհրդաժողովի մը մասին, ծնունդ առած զինաթափութեան խորհրդաժողովէն, որ նպատակ պիտի ունենայ մօտեցնել մէկ կողմէ անգլիական տեսակէտը Հուվըրի առաջարկին, միւս կողմէ ֆրանսական եւ իտալական առաջարկները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐ ՋԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Պաշարման վիճակը վերցուած բայց...

Գերմանիա կը պատրաստուի վերակազմել իր բանակը

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Գերմանիոյ քաղաքական տենդը հասած է արդէն մտահոգիչ աստիճանի մը: Հեռագիրները, որ կը հասնին Պերլինէն, կը մատնեն խռովքը, որ կ'աճի երկրին մէջ:

Երեքշաբթի, կէսօրին, մարաջախտ Հինտէնպուրկ, նախագահ հանրապետութեան, ստորագրեց հրամանը վերցնելու պաշարման վիճակը, որ գրուած էր, 20 յուլիսէն ի վեր, Պերլին քաղաքին եւ Պրանտէպուրկ նահանգին վրայ: Բնական կեանքի այս վերադարձը չի փոխեր երբեք, սակայն, կացութիւնը երկրին մէջ: Ընտրական պայքարը կը շարունակուի մեծ եռանդով ու կրակով: Կուսակցութեանց թեկնածուներուն հակաճառութիւնները բորբոքած լեզու մը ունին:

Տոքթ. Պրիւնինկ, որ ընդդիմադիր ճակատը նետուելէ յետոյ ցոյց տուաւ պայքարող մարդու իր յատկութիւնը, գրաւած է ամէնուն ուշադրութիւնը: Ընտրական իր ճառախօսութիւններուն աւելի շատ մարդիկ ներկայ կ'ըլլան, քան Հիթլերի որ եւ է մէկ ցոյցին: Գոխումի մէջ կատարեալ մեծարանքներու արժանացաւ, երբ կ'արտասանէր իր ճառը: Նմանը տեսնուած չէր ներկաներու բազմութիւնը, որ խռնուած էր մարզադաշտին մէջ, նոյն իսկ հակառակ մուտքի սակերու գնոյն սղութեան: Մօտ վաթսուն հազար կը հաշուէին թիւը ներկաներուն, որոնք կ'ունկնդրէին կրօնական երկիւղածութեամբ: Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ նոր բան ըսաւ գերման կառավարութեան նախկին պետը, գոհացաւ քննադատելով քաղաքական իր հակառակորդները:

Պրիւնինկի համակիրները ջերմաջերմ ու խանդավառ ցոյցեր ըրին, երբ նախկին պետը հեռացաւ մարզադաշտէն: Ժողովրդականութեան յանկարծական այս աճումը կը կարծուի թէ կը ծագի արդարութեան հարկ մը տալու զգացումէն եւ ի հեճուկս մարաջախտ Հինտէնպուրկի, որ ստիպած էր եւ գրեթէ բռնի առած էր Պրիւնինկի հրաժարականը: Եւ վերջապէս այս խանդավառութիւնը արտայայտութիւնն է այն յաջողութեան, զոր տարին կաթոլիկները, անցեալ կիրակի:

Գերմանիոյ պատերազմական նախարարը կը յայտարարէ

Զօրավար Ֆոն Շլայխէր, պատերազմական նախարար, երեքշաբթի գիշեր ռատիոյով ճառ մը խօսեցաւ, ուղղեալ Գերմանիոյ ժողովուրդին: Զօրավարը բացէ ի բաց յայտարարեց թէ Գերմանիա մտքը դրած է վերակազմել իր բանակը բոլորովին նոր հիմերու վրայ, համաձայն ըլլան կամ ոչ Վերսայլի դաշնագիրը ստորագրողները: Եւ յետոյ խիստ եւ կծու յարձակում մը կատարեց Ֆրանսայի դէմ: Ահա գլխաւոր գիծերն այդ ճառին.

— Ըստ արդէն, թէ բոլոր ուժերս պիտի նուիրեմ այդ նպատակին, — գերման բանակը ընդունակ դարձնել պաշտպանելու իր երկրին սահմանները: Այդ առթիւ ձախերը քննադատեցին զիս ըսելով թէ մինչեւ հիմա բաւական կազմակերպուած ենք այդ ուղղութեամբ: Կը զարմանամ, որ Գերմանիոյ մէջ մարդիկ կան հաւատացող թէ մեր ներկայ բանակը բաւական է պաշտպանելու համար հայրենիքին սահմանները: Բայց իրականին մէջ Եւրոպայի երկիրներէն ոչ մէկը Գերմանիոյ նման նուազ պաշտպանուած է: Գերմանիա ի՞նչպէս կրնայ պաշտպանել իր սահմանները: Տեսականօրէն երկու եղանակով: Նախ այնպէս մը կարգադրելով, որ միւս երկիրներն ալ իրենց սպառազինութիւնը սահմանափակելով մեր չափով միայն զինուած մնան:

Սակայն Ժընեւի վերջին վիճաբանութիւններէն յետոյ, աշխարհի վրայ մարդ չկայ այլ եւս որ հաւատայ նման լուծման մը:

Երկրորդ եղանակն է վերակազմել մեր բանակը, որ մեզի ապահովութիւն ներշնչէ մեր սահմաններուն պաշտպանութեան տեսակէտէն: Մենք կ'ընտրենք վերջին այս եղանակը, — վերակազմել եւ նորոգել գերման բանակը:

Ճառին մնացեալ մասը, իր կարեւորութեան պատճառով, պիտի տանք վաղը ամբողջութեամբ:

ՅԱՆՈՒՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Այլ եւս բացարձակ կը նկատուի պաշտօնանկութիւնը ոստիկանական հրամանատար Էնքէի, որ ձերբակալուած էր իբրեւ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադիր: Ձերբակալուած կը մընայ նաեւ գնդապետ Հայմանսպէրկ, նոյն ամբաստանութեամբ, զոր կը բերէր ոստիկանական սպայ մը, Շումախէր: Թէեւ անուանարկութեան դատ բացուած է Շումախէրի դէմ:

Երեքշաբթի կէսօրէն ետք, Փրուսիոյ փոխ–մարզպան Պրախթ իշխանութեանց ղրկեց երկու հրամանագիր: Առաջինով հրահանգ կուտայ, առանց կողմնակալութեան եւ որ եւ է կէտ խախտելու, գործադրել սեղմումները, որ դրուած են մամուլի, ընկերակցութիւններու եւ հաւաքոյթներու ազատութեան վրայ, «ապահովելու համար ընտրական ազատութիւնը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կը լսենք թէ ծանօթ նկարիչ Պ. Մելքոն Քէպապճեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր կողակիցը Տիկին Երանիկ Քէպապճեան:

Կորկուլովի դատավարութիւնը

— :-: —

Ա. նիստին Կորկուլով ամբողջովին իրեն զէնքը բացատրեց եւ անընդհատ անդրադարձաւ իր գաղափարներուն:

Լսուեցան վկաներ, որոնք ներկայ էին ոճիրի պահուն եւ անոնց վկայութիւնը նոյնիչ չէր Կորկուլովի: Սակայն Բ. նիստին մէջ լսուեցան այն ռուս վկաները որոնք բացառիկ պարագաներու մէջ ճանչցած են ոճրագործը:

Կորկուլով առ հասարակ յստակ եւ որոշ հարցումները չի սիրեր: Ինքը յայտնած էր թէ պատերազմի ճակատին վրայ ճանչցած է զօրավար Միլլէրը:

Այս վերջինը վճռականօրէն կը հերքէ Կորկուլովի այս պնդումը եւ կը գտնէ թէ անկարելի էր ռ ը1914ին ան զէնքի կանչուած ըլլայ:

Ոստիկանապետ Կիյեօմ խօսեցաւ իր առաջին հարցաքննութեան մասին, որպէս առաջին վկայ, եւ բսաւ թէ Փարիզի մէջ ան ընդունուած էր իր կարգ մը հայրենակիցներու կողմէ եւ խնամած էր շատ մը հիւանդներ:

Նախագահին հարցման վրայ Կիյեօմ կը շարունակէ.

— Կորկուլով գիտէ թէ՝ եթէ գիտցուէր իր խենթութիւնը, զինքը պիտի դնէին յիմարանոց մը: Յիմարանոց մը մարդ միշտ չի մնար:

Կորկուլով կը պատասխանէ.

— Ես իմ կեանքս զոհած եմ. ես բան չեմ յիշեր:

Ընդհանուր դատախազ Տօնա – Կիկ կը յայտնէ թէ արդարութիւնը չի կրնար հիմնուիլ ոստիկանութեան վարկածներուն վրայ: Կորկուլով կը յայտնէ թէ ինքը գործած է մագնիսացած վիճակի մը մէջ:

Ազգային պաշտպանութեան նախկին նախարար Փիէթրիի վկայութիւնը առնուելէն յետոյ, լսուեցաւ մասնագէտ քննիչի ցուցմունքը Կորկուլովի գործածած զէնքի մասին, որ առաջուց փորձած էր:

Այս բոլորէն յետոյ ատեան կանչուեցաւ վկայ Լազարէֆ, որու վկայութիւնը զգայացուցիչ էր:

Այդ վկայութիւնը կուտանք առանձին:

Ռուս-լեհական ոչ յարձակողական դաշինքը

Երէկ Մոսկուայի մէջ ռուսեւլեհական ոչ–յարձակողական դաշինքի ստորագրութեան առթիւ Ռումանիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը յայտարարեց թէ այս դաշինքը չի նշանակեր որ Լեհաստանը կ'ուզէ բաժնուիլ Ռումանիայէն:

Իսկապէս Լեհաստան պաշտօնապէս վստահեցուցած է Ռումանիան թէ այդ դաշինքը չպիտի վաւերացուի լեհական Տիէթի կողմէ, մինչեւ որ նըման դաշինք մը չկնքուի Ռումանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

ԳԵՐՄԱՆ ԱՌԱԳԱՍՏԱՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երեքշաբթի կէսօրէն յետոյ գերման դպրոց – առագաստանաւ մը, Նիոբէ, ընկղմեցաւ Պալթիկ ծովուն մէջ, փոթորիկի մը հետեւանքով:

Առագաստանաւը ունէր 650 տակառաչափ տարողութիւն, 46 մեդր երկայնք եւ 9 մեդր լայնք: Նաւուն մէջ կային ծովային 6 սպաներ, 18 ուսանող սպաներ, 25 ենթասպաներ:

Օգնութեան հասաւ նաւ մը, որ կրցաւ ազատել 40 հոգի:

Երկու ջրասուզակներ եւ Քէօլն յածանաւը ի զուր շրջեցան ծովուն վրայ, եւ գիշերը իջաւ, թաղելով ամէն յոյս փրկելու միւս նաւազները:

ՍԵւՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՑ

7.— ԵՐԳ ՄԸ, ԱՐԱՄ, ԵՐԳ ՄԸ, ԱԼԻՍ

Թէ մէկ ազգ իրան որ էս աշխարհում չպահի,
Թշնամուն ինքը գերի կ'ըլի,
Աստուած էլ նրան աչքից կը գցի։
Խ. Աբովեան

Թրքական սահմանագիծէն մինչեւ Կրետէ, այս հրաշագեղ աշխարհամասին ամբողջ տարածութեան վրայ, հայկական երգն ալ, կցկտուր բառեր եւ եղանակներ ժողված, կը հեծկլտայ կուրծքերու տակ։

Առաջին զանգուածին հետ, որ կ'անցնէր 65,000ը, երգն ալ եղած է բեռնաւոր եւ ծաւալուն։

Բայց հիմա որ նօսրացած է բազմութիւնը եւ կը տարուբերի 25—30 հազարի միջեւ, երգն ալ կը տառապի սրտի եւ արիւնի հիւանդութենէ։

Թերեւս անոր համար որ, մնացորդ համրանքները մեծ մասով Փոքր Ասիան ու Թրակիան կը ներկայացնեն։ Երկու շրջաններ, որոնք լայն շփում չունեցան հայժողովրդականներգերուն հետ։ Գոնէ անոնց վարպետներուն հետ։

Այս ճակատն ալ կը համրէ բախտաւորներ եւ անբախտներ։

Ալեքսանդրապոլիսը (Տէտէ Աղաճ) քանի մը տարի յաջորդաբար քամած է բանաստեղծ – երաժիշտ մը, մեր Կաւարբենցը, որ ունի աշակերտներ։ Իսկ պատահական այցելութիւններ վայելած են միւս քաղաքները։ Եւ երգի ու երգչախումբի մնացորդներ։

Բայց, կը նուաղի, կը հատնի, կը հեւայ երգը։ Կամ կը կարմրի արցունքի հասած աղջկան մը պէս։

Քանի մը տարի ալ, — եւ աղօտ կասկածելի հետքեր պիտի մնան վարդապետէն թէ վարպետէն։

Չեմ խօսիր արհեստով երգիչներու, մենաշնորհեալներու մասին։ Ակնարկս՝ ժողովուրդի մասին է։ Մանաւանդ նոր սերունդի մասին, որ կը մեծնայ բերնէ բերան փոխանցուած եւ ուժասպառ երգերու արձագանգին տակ։

Ամէն տեղ ալ, նորէն, կը գերակշռէ յեղափոխական – հայրենասիրական երգը։ Նոյն իսկ նախակրթարանին ու մանկապարտէզին մէջ...

Բայց, հետզհետէ հեռաւոր յիշատակի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ ժողովրդականը։

Բոլորը — խօսքը խոնարհ խաւերու մասին է — բոլորն ալ գիտեն «Կարկուտ Տեղաց»ը, «Կրակ Տեղացէք»ը, «Իբրեւ Արծիւ»ը, «Մեր Հայրենիք»ն ու «Բամ Փորոտան»ը։

Բայց, քիչերը ձայն կ'առնեն – կուտան, երբ յիշեցնես «Կուժն առայ»ն, «Քելէր ցոլէր»ը, «Համբարձում Եայլա»ն, «Գութաներգ»ը, «Հորովել»ը։ Եւ դեռ այնքան թրթռուն, կենսուրախ եւ մտերիմ եղանակներ։ Սայեաթ Նովայէն մինչեւ Վարդապետը եւ դեռ աւելի նորերը։

Եւ անշուշտ կսկիծ մը կ'ունենաս, երբ կը տեսնես բնիկը՝ որ գունդագունդ կը խոնուի ո՛ր եւ է անկիւն, երբ երգի մը ձայնը կ'առնէ։ Ինչպէս Պուլկարիոյ մէջ։ (Խորապէս ազդըւած՝ գերմանական դաստիարակութենէն)։

Գաղթական Յոյները չկարենալով դիմադրել արեւելեան, թրքաբարբառ երգերու հմայքին, բառերը փոխած եւ եղանակները պահած են։ Իսկ տեղացին ունի իր ժողովրդական երգերը, որոնք դժբախտաբար գոց գիրքեր են մերիններուն համար։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Ու «չարգիլ»ն կը շարունակէ շոյել շրթներն ու թեւերը։

×

— Ե՛րգ մը Արամ, ե՛րգ մը, Ալիս...

— Գիտեմ... չեմ գիտեր... Եղանակը գիտեմ, բառերը չեմ յիշեր...

Բայց ի՞նչ է մեղքը այս երիտասարդներուն եւ աղջիկներուն։ Ո՞ւր տեսան, ո՞ւր լսեցին։ Քանի՞ տարեկան էին, երբ եկան։ Իսկ բոլորդ ալ գիտէք թէ ո՛ւրկէ եկան...

Մեղքը, նորէն, տարէցներու ճիտին։ Անոնց որ գիտե՛ն, կրնա՛ն, բայց կը նախընտրեն սալարկուած պողոտաներն ու պսպղուն բեմերը։

Եկեղեցի շինողներ ունեցանք եւ «դպրաց դաս»երու շապիկ հագցնողներ։

Բայց, չունեցանք դարտուղի դէմք մը, որ փառասիրութիւն համարէր ստանձնել հայ ժողովրդական երգին ծաւալման հոգը՝ ի սփիւռս աշխարհի։ Մանաւանդ աչքէ հեռու գաղութներու մէջ։

Չունեցանք համապատասխան կազմակերպութիւն մը։

Կազմակերպութիւն մը, որ յանձն առնէր քանի մը շրջուն երաժիշտներ ապահովել անճար գաղութներուն համար։

Ինքնապաշտպանութեան ազդակ մըն է երգն ալ։ Ինչպէս գիրը։ Ինչպէս կռիւը։

Լեռնակուտակ հրատարակութիւններ ունինք ամէն կողմ։ Թերթ ու գիրք՝ հասած տեղը։

Իսկ մտածող չկայ երգի մասին, որ ամբողջ բազմութիւններ կը վարակէ անմահական սարսուռով մը, եւ որ ահա կը նահանջէ մունջ հարսի մը թոթովանքով։

Իսկ եթէ չունենայի՞նք Դաշնակցութիւնն ալ, որ աջէն – ձախէն ժողված երգերն ու եղանակները կը քշէ կը տանի մինչեւ ո՛ւր որ կը հասնի իր ձայնը... Հոգ չէ թէ անարուեստ։ Եւ յաճախ ուսուցիկ։

Միսիոնարները Աստուածաշունչ կը բաշխեն ու կը քարոզեն դարաւոր քրիստոնեաներու։

Մենք մեր ազգային արժէքներու ծաւալումն ու զարգացումն անգամ բեռ կը համարենք։

Թուրքը սկսած է ժողովրդական երգեր հաւաքել։ Թրքական հռչակել ու տարածել՝ ինչ որ մնացած է արիւնաքամ աւերակներու մէջ։

Մենք՝ այս ընթացքով՝ ափ ի բերան պիտի մնանք վաղը, եթէ հայերէնէ թուրքերէնի թարգմանուած եղանակներ հրամցնեն մեզի, իբրեւ ժողովրդական երգ։

Եւրոպացին՝ կեցած տեղը կը ծափահարէ հայ ժողովրդական երգը։ Ու միշտ կը փնտռէ։

Մենք՝ «Արշին»ով կը գոհանանք։

×

... Չեմ գիտեր ինչո՞ւ այնքան ծանր եկաւ ինծի այս եղանակը, ամառնային զբօսարանին մէջ.

Փոխուա՛ծ են ժամանակները.
Յոյնը կորսնցուցա՛ծ է իր առնականութիւնը...
Փոխա՛ծ է հագուստն ալ...
Մոռցա՛նք ձիթապտուղն ու աղած ձուկը...

(Գոնէ այսպէս թարգմանեց բարեկամս)։

Արդեօք անո՞ր համար որ, այս օդը աւելի շատ մեզի կը պատշաճի...

Բայց, մենք միայն օդեր չունինք.

Էսօր ուրբաթ է, պաս է,
Սրտիկ արծաթէ թաս է...
. . . .
Աշխարհի մարդու չի մնար...

Քիչ մը պայծառութիւն, հէ՛յ մարդիկ։ Եւ ինքնասիրութիւն։

Երգեր ունինք արեւշող։ Երգեր շէնշող ու ըմբոստ։ Եւ երգեր վճիտ ու կարկաչուն, ինչպէս վտակները մեր հայրենիքին։

Եւ եթէ ճիշդ է որ հայրենիքին համար կը պահենք այս բազմութիւնները, չէ՞ք վախնար որ վաղը ամպոտի մեր երկինքը — մեր հոգին ալ միասին — առանց երգի։ Մոռցած՝ բոլոր երգերը որ գոյն տուին մեր աչքերուն եւ շեշտ՝ մեր հաւատքին։

Ժողովուրդ մը որ վարժուած է երգելով մեռնելու, չի կրնար ապրիլ առանց երգելու։

Եւ եթէ կրցանք բարբարոսութեան մէջ փրկել երգը, ի՞նչպէս պիտի կրնանք դիտել անոր նուաղումն ու թաղումը՝ ազատ երկինքի, բաց արեւի տակ։

Թէ մէկ ազգ իրան որ էս աշխարհում չպահի...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՋՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԽԱՐԲԻՆՈՒՄ

— :-: —

ԽԱՐԲԻՆ, 30 Յունիս.— Համաձայն Խարբինի հայ հասարակութեան Ապրիլ 24ի ընդհանուր ժողովի որոշման՝ տեղիս աղօթատան մէջ Պատարագից յետոյ կատարւեց ընդհանուր հոգեհանգիստ եւ ապա դրա հետ միասին մեծ ազգային սգատօնը, նուիրուած լինելով 1915 թւի մեծ եղեռնի ժամանակ զոհ գնացած նահատակների յիշատակին։

Այդ առթիւ ընտրուած կարգադրիչ յանձնաժողովը երկու օր առաջ բաց էր թողել մի յուզիչ թռուցիկ։

Այս կոչը ստանալուց յետոյ աղօթատան բակի եւ սրահի մէջ հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն, որի ներկայութեամբ վարչութեան նախագահ՝ Բժ. Ստ. Մղտեսեանը ռուսերէն լեզուով յայտարարեց սգահանդէսի բացումը, որից անմիջապէս յետոյ հայ երիտասարդներից ու օրիորդներից կազմուած երգեցիկ խումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Հանդիսականները բոլորն էլ ոտքի ելան եւ մեծ յուզմունքով ու ուշադրութեամբ լսեցին մեր ազգային երգը։

Դրանից յետոյ բանախօսեց գաղութիս անդամ՝ Պ. Համազասպ Պասկեանը, որը օրւան նիւթ ընտրելով մեր ազգային մեծ վիշտն, իր մտածուած եւ ազդեցիկ ճառը սկսեց Գ. Զօհրապի հետեւեալ խօսքերով՝ «վիշտը միակ ինչքն է, որ մարդ կը յոժարէր. մինչեւ անգամ կը պահանջէր որ ուրիշին հետ բաժնէ»։

— Այդպէս էլ մենք այսօր, ասաց բանախօսը՝ հաւաքուել ենք այստեղ մեր ազգային վիշտն ու ցաւը միմիանց հետ բաժանելու..

Վերջացնելով իր խօսքը, նա հրաւիրեց հասարակութեան ուշադրութիւնը այն բանի վրայ, որ հայրենիքից հեռու սփիւռքութեան մէջ Հայերին սպառնում է մի նոր վտանգ եւս, այն է՝ մեր մատաղ ու երիտասարդ սերունդի օտարացման եւ այլասերման վտանգը, որին նա 1915 թւի թրքական «կարմիր» ջարդից յետոյ անւանում է «սպիտակ ջարդ» եւ միաժամանակ դիմելով բոլոր ներկայ գտնուող հանդիսականներին, յորդորում է նրանց՝

—«Աշխատեցէք ձեր զաւակներին անպայման եւ ամէնից առաջ մայրենի լեզուն սովորեցնել, իսկ ապա մտցրէք եւ միշտ վառ պահէք նրանց հոգու մէջ ազգային ոգին եւ սէրը դէպի մեր հայրենիքն ու ազգութիւնը, եւ այդպիսով հեռու պահէք նրանց օտարացման եւ այլասերման վտանգից»։

Սրանից յետոյ, Երիտասարդական Միութեան անունից կարդացին ուղերձներ Պ. Պ. Հր. Ռոստոմեան եւ Աշոտ Տէր-Յակոբեանը։ Փոքրիկն Կարինէ Պասկեանը հայերէն լեզուով արտասանեց Շահանի «Վերջին Աղօթքը»։ Մի ուրիշ դարձեալ փոքրիկ Օր. Դանդուրեան կարդաց ռուսերէն լեզուով մի հայ կնոջ պատւախնդրութեան գլական պատկերը։ Տիկին Կատարինէ Բանանեանը մեներգեց «Նազէի օրօրը»։

Բացի սրանցից տեղի ունեցան մի շարք արտասանութիւններ էլ թէ հայերէն եւ թէ ռուսերէն լեզուով, որոնց մէջ ամենաուժեղ յուզիչ տպաւորութիւնը թողեց Պ. Յակ. Յակոբեանի կարդացած Աւ. Ահարոնեանի «Աշուղը» բանաստեղծութիւնը։

Քիչ մնաց մոռանայի ասել, որ Սգահանդէսին ներկայ էր նաեւ պատահաբար Խարբինում գտնուած 1915 թւի սարսափներին ենթակայ, բայց հրաշքով ազատուած կենդանի վկան՝ մեր հայրենակից Պ. Կարապետ Մլաքեանը (Արղնի-Մադէնցի) որը կարդաց գրի առնուած իր յուշերից մի քանի կտորներ միայն, մէջ բերելով շատ ծանր եւ սոսկալի տեսարաններ քստմնելի անցեալից։

Ամենից վերջը երիտասարդական խումբը երգեց «Բամ Փորոտան» քայլերգը եւ Բժ. Ստ. Մղտեսեանը փակման կարճ խօսքից յետոյ յայտարարեց սգահանդէսը փակուած։

Ներկայ գտնուող խուռն բազմութիւնը, որ տարիներ շարունակ այսպէս չէր ժողովել եւ ոչ էլ համախմբել իր աղօթատան ու ազգային հիմնարկութեան շուրջը, այսօրուայ իր տեսածից յետոյ, թէեւ շատ ծանր տպաւորութեան տակ, բայց եւ այնպէս գոհ սրտով սկսեց ցրուիլ ժողովատեղից։

Շատերի կողմից ցանկութիւն է յայտնուած Վարչութեան, որ այսպիսի հաւաքումներ տեղի ունենան ազգային տան մէջ յաճախակի...։

Օրւայ աչքի ընկնող դէպքերից մէկն էլ այն էր, որ ազգային սգատօնին չէին եկել մասնակցելու, ցոյց տալով դրանով իրենց փայլուն բացակայութիւնը, կոմունիստական հովերով տարւած մի քանի ազգայիններ, համախոհներ, որոնք այժմ, ինչպէս երեւում է, իրենց հրաժարուած են համարում ո՛չ միայն նախկին վարչութեան կազմից, այլ նաեւ առհասարակ համայնքի սովորական անդամներ լինելուց։

Բայց ո՛չինչ։ Նրանց հեռանալուց յետոյ Խարբինի հայ հասարակութիւնը ոչինչ չի՛ կորցնի, այլ ընդհակառակը՝ իր մէջ չունենալով խռովարարներին, դեռ շա՛տ բան կարող է շահել նոյնիսկ։ Դրան իբրեւ ապացոյց՝ հասարակութեանս վերջին երկու ընդհանուր ժողովները, վարչական մարմինների նոր ընտրութիւնները եւ վերջապէս վերեւ յիշւած ազգային տօնը, որոնց իր մասնակցութիւնը ցոյց տուեց մեծ սիրով եւ ուրախութեամբ ամբողջ հայ գաղութը։

Իսկ նրանց՝ խռովարարների օրով նման բազմամարդ ժողովներ եւ կամ ազգային հաւաքոյթներ տեղի ունեցե՞լ են... երբե՛ք։

Եւ մենք բոլորովին էլ չենք ափսոսում նրանց հեռանալը հայ ժողովուրդից։

Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Գովելի ձեռնարկ մը

—)(o)(—

«Յառաջ»ի յուլիս 10ի թիւին մէջ, կարդացի «Տարօն – Տուրուբերան» Հայր. Միութեան, Ամերիկայի Պատգամաւորական 8րդ ժողովին տուած որոշումը։ Ժողովը որոշած է երկու Տարօնցի աշակերտներ ունենալ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին մէջ, եւ այդ առթիւ քուէարկած է 500 տոլար։

Ազգասիրական գովելի ձեռնարկ մըն է, զոր որոշած է Տարօն–Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Պատգամաւորական ժողովը։ Կ'արժէ որ այս կարեւոր ձեռնարկը, խթան եւ ուղեգիծ դառնայ բոլոր հայրենակցականներուն եւ մասնաւորապէս Տարօն–Տուրուբերանցիներուն, սեղմուելու, իրար քով գալու, եւ տեսակ մը «մէկ Հայ՝ մէկ ոսկի» ֆոնտ ստեղծելու, եւ գիտութեան տաճարին, Դաշտ – Բարձրաւանդակի առաքեալներ հասցնելու։

Բացայայտօրէն պէտք է խոստովանիլ, որ այս մարզին մէջ, մենք Տարօնցիներս, շատ ետ ենք մնացած։

Եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք մեր փառաւոր անցեալին վրայ, սկսելով 5րդ ոսկեդարէն, Տարօնը իր ծոցին մէջ սնուցած էր Հայ Մշակոյթի եւ գրականութեան հսկայփաղանգ մը, Սահակ–Մեսրոպ, Մ. Խորենացի, Դաւիթ անյաղթ փիլիսոփայ, Եղիշէ, Խաչատուր Տարօնացի եւայլն։ Իսկ այժմ, երբ ամբողջ աշխարհը յառաջդիմած է, եթէ փորձենք բաղդատութեան դնելու, կը տեսնենք որ 15 երկար ու ձիգ դար անցնելէն յետոյ, մենք՝ առանձնապէս Տարօնցիներս փոխանակ յառաջդիմելու, շատ եւ ցաւալի է ըսել շատ ետ ենք մնացած, գիտական մարզին մէջ։

Ի հարկէ տիրող բռնակալ ռէժիմը, եւ վատ պայմանները, մեզ թոյլատու չեն եղած։

Եւ Տարօնը իր ամբողջ ուժն ու կարողութիւնը թափած է իր կեանքին ու ինչքին սպառնացող վտանգը կանխելու։ Բայց այդ պատճառ մը չէ՛, որ այսօր ձեռնածալ նստինք։

Տարօնի աշխարհը պէտք է որդեգրէ եւ օգտագործէ այս գեղեցիկ ձեռնարկը, եւ անընդհատ աշխատի հաւասարեցնել եւ այս մարզին մէջ, իր մըջ- նոյն աշխատանքը միւս թիւէն, … է յեղափոխական գերմարդկային ըղ- ձողութիւնը։

Տիրող բռնակալութեան օրերուն, Տարօնցին, յանուն Նամուս Թասիպի եւ ազգային շահերու, ամբողջ թափով հրապարակ նետուած, եւ կռուած է առաջին շարքերու վրայ, Հայութեան սեղանին վրայ դնելով ամէն ինչը, եւ տուած է այս կէս դարու ընթացքին, անմահ հերոսներու շարան մը, որոնք այսօր փառք եւ պարծանք են իրենց ցեղին։ Այս մէկ երեսը։

Այժմ դառնանք միւս երեսին։ Բայց երբ եկած է հաշուեյարդարի պահ…, եւ դերերը փոխուած են, ն… կռուի դաշտը, տեղի տուած է գիտական սեղանին շուրջ բոլորուելու պէտքին եւ օրուան պահանջներու մա… մտածելու եւ խորհելու, այստեղ Տարօնցին, հակառակ իր բուռն փափաքին, չէ կրցած գրաւել իր արժանի դիրքը։

Ամերիկայի 8րդ Պատգամաւորական ժողովը մատը դրած է բուն վէրքին վրայ, եւ գտած մեր մարմնոյն թոյլ կողմը։

Ապագայ հեռանկարը աչքի առջեւ ունենալով, պէտք չէ մոռնալ որ ցըրուած ենք, ու տարտղնուած համարնակուլ ուժեղ մշակոյթ ունեցող երկրամասերու մէջ։ Պէտք է աւելի քաջ գիտակ ըլլանք ներկայ սերունդը Հայ պահելու, մինչեւ որ իրականանայ մեր ամէնուս սրտին իղձը, որ է Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։

Մ. ԿԱՂՆԵԱՆ

Կիպրոսի Մելգոնեան որբանոցին կռիւը

—)(o)(—

Գրած էինք թէ Կիպրոսի Մելգոնեան որբանոցին մէջ կռիւ մը ծագած էր տնօրէն Կիրակոսեանի եւ որբերու միջեւ։ Այս վերջինները յանձնուած էին ոստիկանութեան։

Այս առթիւ տնօրէն Պ. Գ. Կիրակոսեան յունիս 8 թուով հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Աղեքսանդրիա Կ. Մելքոնեանի.—

«Առաջնորդութեամբ կարգ մը ուսուցիչներու բարձրագոյն է. դասարանը ըմբոստացած փորձեց գլուխ խոշտանգել եւ բռնադատել որ հրաժարական տամ։ Ոստիկանութեան դիմելով ըմբոստներէն ոմանք արգելափակել տուի։ Վտարումներու պիտի ըսկսիմ»։

Նիկոսիոյ մէջ հրատարակուող յունական թերթ մը կը գրէ հետեւեալը.

Յունիս 8ին Այս–Բարասքեւի Մելքոնեան որբանոցի տղաքը յարձակում մը գործեցին տնօրէն Պ. Գր. Կիրակոսեանի վրայ։ Եօթը տարի է որ … հաստատութիւնը գոյութիւն ունի … եւ սոյն առաջին դէպքն է։ Պատճառ…ը, քանի մը մեծ աշակերտներ … կազմակերպութիւն մը պահանջեց… տնօրէնութենէն որ համաձայն չգ… նուեցաւ իրենց։ Մեր մէկ թղթակիցը որբերէն իմացած է թէ այս ցոյցը դիտմամբ ըրին որ Կեդրոնի մէջ … մացուի թէ իրենց պահանջները … հացում չեն ստանար։

Երէկ Պ. տնօրէնին դիմեցինք եւ … մացանք հետեւեալը։ Ուսուցիչներ… ոմանք պահանջած են որ իրենց … մանագրութիւնը նորոգուի։ Բայց … նօրէնը մերժեց անոնց պահանջը։ Ասոր վրայ ներկայ որբերէն մէկ… ապտակ մը իջեցուց տնօրէնին, …

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ [11]

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐ. — 1. Արարատի եւ Երեւանի երկրաշարժ. 341, 862, 894, 1319, 1679, 1681, 1819, 1827, 1840 եւ 1872 թուականներուն։ 1679ի երկրաշարժի սաստկութենէն Երեւանի մէջ շատ շէնքեր կործանած եւ 8000 հոգի սպաննուած է։

2. Կարին *եւ* Սիւնիք. 728, 1659։ Սիւնիք վայոց ձոր գաւառի երկրաշարժը՝ Ը. դարու սկիզբը տեւած է 40 օր եւ 10,000 հոգի գետնի տակ թաղուած են (735)։ Կարին. 728. 1659, 1791, 1843, 1850, 1852, 1860, 1861, 1901 – 1902։

Դուին. 854ին մէկ գիշերուան մէջ 12,000 անձ մեռած. 869ին մէկ տարի տեւած եւ 120,000 անձ մեռած է. միւս երկրաշարժները պատահած են 858ին եւ 893ին. վերջին երկրաշարժէն կործանած է Դուին եւ մեռած են 70,000 հոգի։ 4. Երզնկա. 1011, **1045, 1168, 1236,** 1251, **1268, 1281,** 1287, 1289, **1356, 1374, 1458, 1482, 1584**, 1784, 1930 (Դեկտեմբեր)։ 1045ին ամբողջ քաղաքը կործանեցաւ, 1168ին մեռան 12,000 հոգի, 1236ին այլ եւ այլ շէնքեր կործանեցան, 1268ին 15 հազար անձ փլատակներու տակ մեռան, 1281ին ամբողջ քաղաքը կործանեցաւ, 1356ին օր մը միայն *եօթն* անգամ քաղաքն ու շրջականները ցնցուած են, 1374ին պարիսպները կործանեցան, 1458ին աւերակներու եւ գետնի տակ թաղուեցան 32,000 հոգի, 1482ին 30,000 անձ մեռան, 1584ին ամբողջ քաղաքը քանդուեցաւ եւ 15,000 անձ մեռաւ. 1930ին հայ չկար հոն։ 5. *Արցախ*. 1140ին Գանձակ քաղաքը կործանած է. իսկ Ալհարակ լեռը փլչելով տեղը կազմուած է համանուն լիճը (*)։ 6. *Կիլիկիա*. Հեթում Ա. թագաւորի օրով՝ 1269ին տեղի ունեցած է ամենասաստիկ երկրաշարժը։ 7. *Վան* եւ *Խլաթ*. 1276, 1441, 1649։ 8. *Վան*. 1276, 1441, 1646, **1648**, 1649, 1701, 1704, 1715, 1791։ 1648ին շատ բուռն եղած է Վանի մէջ, ուր հիմնայատակ կործանած են պարիսպներ, եկեղեցիներ եւ սպաննուած են բազմաթիւ անձեր. տեւած է 2 ապրիլէն մինչեւ յունիսի վերջերը։ Վանի շրջականները առուակներ եւ աղբիւրներ ցամքած ու ոմանք ալ նամբանին փոխած են։ Նոյնպէս Վասպուրականի Անձեւացեաց գաւառին մէջ Արբեղներ լեռը շարժէն կործանելով՝ դիմացի ձորը լեցուցած է։ 9. *Դաւրէժ*. 1641, 1646, 1791, 1859, 1872։ 10. *Քղի*. 1666ին մեծ երկրաշարժ, ուրկէ վնասուեցաւ քաղաքը եւ բնակիչներէն շատեր գաղթեցին։ 11. *Բասեն*. 1700ին սաստիկ երկրաշարժ. Երասխ իր ընթացքը փոխելով՝ ուրիշ տեղէ հոսիլ սկսած է։ 12. *Մարզուան* 1822ին բուռն երկրաշարժ։ 13. *Եւդոկիա*. 1825ին քաղաքը շատ վնասուած է։ 14. *Շիրակ*. 1927ին բուռն երկրաշարժ. մարդկային զոհեր։ 15. *Սիւնիք*. 1931 մարդկային զոհեր։

Թ. ՍԱՌՆԱՐԱՆՆԵՐ (*) — *Հայաստան, հակառակ իր բազմաթիւ բարձր լեռներուն, առատ գետերուն եւ աղբիւրներուն, եւ մանաւանդ քանի մը լեռնային լիճերուն, համեմատաբար քիչ ու փոքր սառնարաններ ունեցած է։*

Ուղեւորներու կողմէ մասնաւորապէս յիշուած են Արարատի սառնարանը, որուն իբր ապացոյց կը ծառայէ կարծր քարերէ (*) կազմուած իր կողերուն յղկուած ըլլալը. այս կողերը արեւի ճառագայթներուն տակ կը փայլին։ Մինչդեռ այս երեւոյթը լեռան բարձր մասերուն մէջ չի տեսնուիր որովհետեւ լերան կողէն դէպ ի վար սահող սառոյցի պաստառին զօրաւոր շփումը անոր վարի մասերուն վրայ երկարատեւ եւ աւելի կ'ըլլայ, որով վարի մասերուն ժայռերը աւելի կը յղկուին ու կը փայլին։

Սառնարանի երեւոյթներ տեսնուած են նաեւ Հայ. Տաւրոս լեռներուն եւ Գեղամայ լճին արեւմուտքը՝ Ա… մանկան լերան վրայ։

Ժ. ԲՆԱԿԵԼԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — *Այրարատ նահանգի Ծաղկոտն գաւառին մէջ Ծաղկէօյ կամ Ծաղկէ լեռներուն մէջ 3284 մեդր բարձրութեան վրայ կը գտնուի Սրբոց Ոսկեանց … նութեան եւ նահատակութեան վայր, իսկ Սուկաւէտի վանքը կը գտնուի 2923 մեդր բարձրութեան վրայ (*)։ Պաշզալէ բնակելի է 2891 մեդր բարձրութեան վրայ, Կարին՝ 1864 մեդր, Կարս՝ 1689 մեդր։ Իսկ կործանած … կոսի գիւղը կը գտնուէր 800 մեդր բարձրութեան վրայ։*

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ
(Շար.)

(*) Կը գտնուի Արցախի Ջրաբերդ գաւառին մէջ եւ բաժնուած է երկու մասի։ Վերի մասը կը կոչուի *Ըստծու ծով* (Աստուծոյ ծով)։ Ունի երեք տեսակ ձուկ։

(*) Մշտնջենական ձիւնով ծածկըւած լեռներու ձիւնը երբեմն վերասառուցման **(regel)** հետեւանքով միազանգուած ահագին պաստառ մը կազմելով լերան կողէն վար կը խուժէ ահագին ժխորով։ Այս պաստառին տակի երեսին մէջ ամրացած մանր ու մեծ քարեր լերան կողը կը յղկեն, եթէ ան կազմուած է կարծր ժայռերէ, իսկ զուգահեռական ծամծռուն ակօսիկներ կը բանան, եթէ այդ ժայռերը կակուղ ըլլան։ Սառնարաններ պատահած են ու կը պատահին ցարդ Զուիցերիա, Կովկաս, Ուրալ, Թիօլէն եւ Գորտիլեան լեռներու մէջ։

(*) Մասիսի ժայռերուն մէջ խստաքար (Trachyte) անուն կարծր քարը լաւ կը յղկուի եւ հետեւաբար լաւ ալ կը փայլի։

(*) Հնդկաստանի Թաքուրա գի… կը գտնուի 4344 մեդր բարձրութ… վրայ։ Հնդկաստան սաստիկ տաք … լալուն պատճառաւ, այդ բարձր…թեան վրայ օդը մեղմ կ'ըլլայ մառը։

ձգեց զայն եւ ամէնքը վրան խոյացան ու ծեծեցին զայն: Միւս ուսուցիչներն ալ միջամտելով հազիւ կարողացան ազատել զինքը եւ ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ:

Ցեօրէճին յայտարարութիւնը

Փարիզէն հրահանգ ունիմ բոլոր պաշտօնեաներու եւ ուսուցիչներու պայմանագրութիւնները չվերանորոգելու: Անոնք ալ վախերնէն մեծ որբերը դրդեցին որ ապստամբին: Ահա բուն պատճառը: Ես տղաքը յանդիմանեցի եւ սակէ ծագեցաւ դէպքը ու ստիպուեցայ ոստիկանութեան լուր տալ:

Ոստիկանները Բէճէկ էֆ.ի առաջնորդութեամբ հասնելով տղաքը հանդարտեցուցին:

15 որբեր Նիկոսիոյ ոստիկանատունը տարուեցան եւ բանտարկուեցան մինչ ուրիշներ դպրոցի մէջ արգելափակուեցան:

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃԱՐ ՄԸ ՊԷՏՔ Է ԽՈՐՀԻԼ

— :-: —

Վիէն, 25 Յուլիս.— Տարիներէ ի վեր, կը կարդանք հայ թերթերուն — մասնաւորապէս «Յառաջ»ի մէջ — անկանոն Թուղթ ունեցող հայ բանուորներու վիճակի մասին: Եւ քանի-քանի անգամներ, նոյնպէս թերթերու միջոցաւ եւ ուրիշ միջոցներով, խնդրանքներ, բողոքներ եղած են մեր զանազան մարմիններուն, որ դիմեն ուր որ անկ է, եւ այս թշուառ կացութեան մէկ դարմանը գտնելով, բոլոր անկանոն Թուղթ ունեցող հայ բանուորները ազատ են այդ մղձաւանջէն:

Բայց, բանիք դժբաղդաբար մինչեւ այսօր որ եւ է մարմնի կողմէ ֆրանսական իշխանութեան մօտ կատարուած դիմումներու արդիւնքը չտեսնուեցաւ: Քանի որ մենք երթալիք տեղ մը չունինք, մեր Թուղթերը անկանոն են, գործ չեն տար: Ուրեմն, ի՞նչ պիտի ըլլայ այս կարգի հայրենակիցներուն վիճակը. պէտք է ընտանիքով, երախաներով, փողո՞ց մնան, անօթի մեռնի՞ն որ ազատուին, թէ վերջապէս ճար մը պէտք է գտնել: Անշուշտ շատեր կան որ յանցաւոր են որովհետեւ կանուխէն եկած են Ֆրանսա, բայց անկանոն ձգած են իրենց ինքնութեան Թուղթերը: Նորոգելու ժամանակէն տարիներ անցած է եւ չեն նորոգած, եւլն., եւ այսօր մեծ դժուարութեան կը մատնուին իրենց Թուղթերը կանոնաւորելու համար, եւ չեն յաջողիր:

Իսկ շատեր ալ կան որ սմսարներուն զոհ երթալով, եկած են Ֆրանսա ուր չեն յաջողած կանոնաւոր Թուղթ առնել. վատնած են հակայ գումարներ, բայց ապարդիւն:

Այս կարգի հայրենակիցներուն թիւը այսօր Վիէնի մէջ աւելի քան տասնեակ մըն է: Շատերը բազմանդամ ընտանիքի տէր, անցեալ տարի անգամ մը գործէ հանուեցան: Մէկ քանի հոգի կարողացան իրենց Թուղթերը կանոնաւորել, եւ մաս մըն ալ իրենց «րէսէփիսէ»ները նորոգելով կրկին, կերպով մը գործի եղան եւ կ'աշխատէին մինչեւ այսօր: Գործատէրը միշտ բարեացակամ գտնուելով աչք գոցած էր նըման Թուղթ ունեցողներու հանդէպ, միայն թէ պետական քննութիւններ կամ խստութիւններ չըլլային:

Բայց ահա դժբաղդաբար, կառավարութեան միջոցաւ բոլորը կրկին դուրս նետուեցան Պ. Բռէլի կօշիկի գործարանէն եւ որ եւ է յոյս մը, ապաւէն մը չունենալով շուարած են: Մէկը չորս զաւակներու տէր, ամէնէն մեծը 13 տարեկան կ'աշխատի 10-12 ֆրանքով, ի՞նչ պիտի ընեն, եւ ինչպէ՞ս պիտի ապրին: Ուրիշ մը չորս հոգինոց ընտանիքի տէր ո՛չ մէկ աշխատող ձեռք ունի, երրորդը այրի մը չորս զաւակներով, եւ ամէնէն մեծը 7-8 տարեկան. եւ այսպէս ինչպէս ըսի աւելի քան տասնեակ մը հոս Վիէնի մէջ: Հապա՞ ուրիշ տեղեր: Այսօր Ֆրանսայի մէջ հարիւրներու կը հասնին նման Թուղթ ունեցողներու թիւը, որոնք թշուառութեան մատնուած են:

Վերջապէս ասոնց մասին մեր վերին մարմինները պէտք է ճար մը մտածեն, եւ մասնաւորապէս Գաղթականաց Օֆիսներուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս շատ կարեւոր կէտը: Անկանոն Թուղթ ունեցողները — գէթ հոս Վիէնի մէջ — քանի մը տեսակ են՝

Ա.— Անոնք որ իրենց մեկնած երկրէն վիզէ առած եւ եկած են Ֆրանսա իբրեւ վաճառական կամ առեւտրական, խորհելով թէ հոս գալէն վերջ կը յաջողին բանուորական Թուղթ առնել եւ չեն յաջողած:

Բ.— Թրանզիթ եկողներ, որ հոս մնացած են, եւ արդէն այդ միջոցով Ֆրանսա եկած են եւ այլ եւս հոս մնացած, չեն գացած այն երկիրը որուն համար վիզէ առած են:

Գ.— Ինչպէս ըսինք, անոնք որոնք ժամանակին եկած են, բայց իրենց անփութութեան պատճառաւ այսօր կանոնաւոր Թուղթ չունին իրենց ձեռքը:

Ն. Գալէ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Սէնթ'Էթիէն, 26 Յուլիս.— Յուլիս 16 շաբաթ իրիկուն Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Ազգ. Միութեան քառամեայ հաշուետուութիւնը: Վարչութեան ատենապետ Պ. Օննիկ Պուրուեան ժողովը բացուած յայտարարեց ներկայացնելով երեք օրակարգեր, Ա.— Հաշուետուութիւն-զեկոյց, Բ.— Ֆէրհատեան Յովհաննէս վարդապետի հրաժարականը: Գ.— Լիոնի գաւառական ժողովը:

Չորս ամսուան ընթացքին, վարչութիւնը իր կարելին ի գործ դրած է հաւասարակշռելու համար ելեւմուտքը, տուրքէ եւ զանազան նուէրներէ գոյացած է 4155 ֆր. 20 սնթ. իսկ որպէս ելք եղած է 3767 ֆր. 95 սանթիմ, մինչեւ սեպտեմբեր 15 մատուռին վարձքը վճարուած ըլլալով ինչպէս նաեւ վարդապետին յուլիսի ամսականը 400 ֆր., պատրաստ՝ գանձը կը գտնուի 388 ֆր. 25 սանթիմ:

Գալով բարոյական գործունէութեան վարչութիւնը՝ գաղութիս մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց հետ համախորհուրդ կազմակերպած է համազգային սգատօնը (Ապրիլ 11)24): Հանրապետութեան նախագահ Փօլ Տումէրի սպանութեան առթիւ, կատարել տուած է հոգեհանգստեան պատարագ, որուն հրաւիրուած էին զինուորական եւ քաղաքական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ տեղական թերթերէն «Mémorial»ի խմբագիրը որ երկու անգամ իր թերթին միջոցաւ ներբողականներ հիւսեց Հայերուս մասին:

Պ. խմբագիրը շարունակ շփման մէջ ըլլալով Ազգ. Միութեան վարչութեան հետ, փափաք յայտնած է աւելի մօտէն ծանօթանալու մեր գրականութեան, ցեղային պատմութեան, կրօնքին եւ մեր աւանդական սովորութիւններուն: Վարչութիւնը որոշ ջանքեր կը թափէ այս ուղղութեամբ մասնաւոր գրքեր ապսպրելով Փարիզէն, ներկայացնելու իրեն: Բան մը որ կրնայ որոշ չափով նպաստաւոր ըլլալ գաղութիս հայ հասարակութեան:

Յովհաննէս վարդապետ Ֆէրհատեան մօտ 2 տարի գաղութիս մէջ պաշտօնավարելէ յետոյ, այսօր ֆիզիքական տկարութիւն առարկելով հրաժարական ներկայացուցած է: Ժողովականները թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, պնդեցին որ ետ առնէ, վարդապետը անդրդուելի մնաց իր որոշումին վրայ: Հետեւաբար պարտք գրուեցաւ Վարչութեան վրայ որ տարիներէ իվեր եղած ու իրենց չարքաշ աշխատութեամբը մէջտեղ բերուած մատուռը չգոցուելու համար, քահանայ մը բերելու աշխատին:

Լիոնի գաւառական ժողովը հրաւէր կը կարդայ որպէսզի Սէնթ'Էթիէնը միանայ իրեն, սակայն գաւառականը իր որոշ կանոնագիր-ծրագիր գրկած չըլլալով, ժողովականները որոշ եզրակացութեան չկրցան յանգիլ: Կը սպասուի լուսաբանութիւններու:

× Գործերը վերաբացուելու ոչ մէկ յոյս կայ հոս: Ընդհակառակն գործարանատէրերը զգալի կերպով կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը: Հանքագործները շաբաթը 3 օր միայն կ'աշխատին, այն ալ շատ աննշան օրավարձքով:

Հարգանցի

ԱՅՍՔԱ՛Ն ԱԼ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Տէմին, 25 Յուլիս.— Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ Թուրքիոյ մուտքի առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցած յուշագիրը, Թուրքիայէն յետոյ կատղեցուցած է նաեւ մեր կարմրուկները եւ խանգարած անոնց քունն ու հանգիստը:

Իրենց կեդրոնէն եկած տպագիր եւ կնքեալ յատուկ հրահանգի մը վրայ, տեղւոյս Հօկճիներու պետը՝ գաղութիս մէջ միամիտներու ներկայանալով, սկսած է հանգանակութիւն կատարել զանազան անուններու տակ, — անգործներու եւ խեղճ ընտանիքներու համար — բայց արդիւնքը յատկացնելու այն պատուիրակութեան ծախքերուն, (մէկը ֆրանսացի Հանրի Պարպիւս եւ միւսը Հայ, որու անունը անյայտ է դեռ) որոնք պիտի ղրկուին եղեր Ժընեւ համայնավարներու կողմէն, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելու հետեւեալ երկու խնդիրները, թէ՝ 1,— Մենք Հայերս Թուրքիայէն որ եւ է քաղաքական պահանջ եւ դատ չունինք: 2.— Որ Պ. Ա. Խատիսեան ամբողջ Ֆրանսահայութիւնը ծախած է Ֆրանսայի, սակայն մենք չենք ուզեր ծախուիլ եւ մնալ հոս, այլ կ'ուզենք բոլորս ալ Հայաստան երթալ»: Հանգանակութեան բուն իմաստը յայտնուելով, ժողովուրդին մէջ խոր դժգոհութիւն մը սկսած է խմորուիլ հանդէպ Հօկճիներուն, եւ անոնք որոնք մասնակցած էին հանգանակութեան անգիտակցաբար, այժմ մարդուկին օձիքէն բռնած ետ կը պահանջեն դրամները, հակառակ պարագային ոստիկանութեան յանձնելու սպառնալիքով:

Հայաստանի անկախութեան երդուեալ թշնամիներէն եւ Ապրիլ 11/24ի Մեծ Եղեռնին նահատակուած մէկ միլիոն հայ նահատակներու սրբազան յիշատակը անարգողներէն մինչեւ օրս ամէն տեսակ ստորնութիւն եւ դաւաճանութիւն տեսանք. սակայն բնաւ չէինք կարծեր որ պիտի կրնան այսքան առաջ երթալ:

Հարկ զատեցինք հրապարակաւ յայտնել այսքանը, զգուշացնելու համար միւս գաղութները:

Վեճունի

ՕՐ. ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Զոքմարզուանցի)
եւ
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ
(Հաճընցի)
Նշանուած
Պրիւսէլ Փարիզ
24 Յուլիս 932

Տէր եւ Տիկին ՊԵՏՐՈՍ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց որդւոյն ՌԱՖՖԻ – ՅԱԿՈԲի:
Լիոն, 21 Յուլիս 1932

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, յուլիսի թիւ, ճոխ բովանդակութեամբ.—

Վիգէն Յլակ՝ Լինոնք ողջ մնան...:
Արմէն Անոյշ՝ Անհասելի:
Կոստան Զարեան՝ Բանկօօպը մամութի ոսկորները:
Արմ. Տիգրանեան-Աճարոնեան՝ Թախիծ:
Համաստեղ՝ Սպիտակ ձիաւորը:
Ս. Թափառական՝ Հայրենի գիւղս:
Արամայիս Սրապեան՝ Մի հպիք հողւոյս:
Լեւոն Շանթ՝ Օշին Պայլ:
Մ. Պ.՝ Ռաբէլի աչքերը:
Ա. Աճարոնեան՝ Պատմութեան դաւերից:
Վահրամ Սօֆեան՝ Մանածի թել:
Խաչիկ Թաշճեան՝ Երէկն ու վաղը.
Արշակ Ալպոյաճեան՝ Հայերը եւ տպագրութիւնը:
Ա. Խատիսեան՝ Քաղաքապետի մը յիշատակները:
Վահան Մինախորեան՝ Նոր Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը:
Ա. Գիւլխանդանեան՝ Հայ-Թաթարական ընդհարումները Բագուի մէջ:
Ս. Բերբերեան՝ Գամառ Քաթիպա:
Ա. Աբեղեան՝ Ազգագրական առասպելական տարրը Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ:
Վահրիճ՝ Թուրք ազգային դրամատուները:
Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն):
Մ. Օ.՝ Ամերիկահայ կեանք:
Ա. Ա.՝ Գրախօսական:

Տարեկան բաժնեգին, արտասահման 5 տոլար: Դիմել 13-15 Shawmut Str. (U. S. A):

ՄԱՄՈՒԼ

Առաջարկ մը

—)(o)(—

«Յուսաբեր այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (11 յուլիս).

— «Դիտեցէք թէ ինչպէս ազգերը կը գուրգուրան իրենց վաստակին վրայ — զարկ տալ սեփական տնտեսութեան. երկիրը դարձնել ինքնաբաւ. շատ արտածել ու քիչ ներածել. արգելք ըլլալ ներածումին այն բոլոր ապրանքներուն, որոնք գոհացում կուտան պերճանքի պահանջներուն. միշտ նախապատուութիւն տալ տեղական արտադրութեանց (եթէ անոնք մինչեւ իսկ ցած են որակով). ապրանքի ձեւին տակ օտարը ներս չառնել դուրսէն. կարճ, — տնտեսական ամուր հիմ ունենալ, քաղաքական անսասան պատուանդան ունենալու համար: Եւ այս նպատակով ազգերը խնայողութեան այս օրէնքները կը կիրառեն ոչ միայն տնտեսութեան, այլ եւ արուեստի բոլոր ճիւղերուն նկատմամբ:

Լսէ՛ սեփական երգիչդ:

Քաջալերէ՛ հարազատ քանդակագործդ:

Գուրգուրա՛ քու ցեղակից վրձինին վրայ:

Ծափահարէ նախ ցեղակցի՛դ Թատրոնը ու վարձատրէ նախ քու՛դ ազգակից դերասանը:

Նախապատուութիւն տուր այն ժապաւէնին, որ պատրաստուած է քու՛ հայրենիքիդ մէջ եւ դարձուած քու՛ դերասաններուդ միջոցով:

Ու այս զգացումը ուռճացող ալիքներով կը ծաւալի ու կը տարածուի կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ, — պետական հզօր ձեռնարկներէն մինչեւ անհատական համեստ հաստատութիւնները, եւ արուեստի մեհեաններէն մինչեւ մասնաւորներու անշուք կրպակները:

Այս զգացումը հարազատ դարձաւ բոլորին, բայց խորթ ու անըմբռնելի մնաց մեր ժողովուրդին:

Աւելին: Ճիշդ հակառակ բովանդակութեամբ այլ զգացում մը արմատացաւ մեր ժողովուրդի մէջ, որ ամէնքէն աւելի պէտք ունէր միաձոյլ ամբողջութիւն կազմելու եւ ջերմօրէն գուրգուրալու իր արդար քրտինքի իւրաքանչիւր կաթիլին վրայ:

Թող ձեզ մոլորանքի չմատնէ այն յուզիչ սէրը, որ հայ ժողովուրդի խոնարհ խաւերը տակաւին կը շարունակեն տածել դէպ ի ցեղային վաստակն ու ազգային արժէքները:

Այդ խաւերէն դուրս, միւս բոլոր տարրերը, մանաւանդ անոնք, որոնք արծաթ ու ոսկի ունին դիզած, ցաւ կը զգան՝ երբ ցեղակցի արդար ճիգը կը վարձատրեն, ու կը հպարտանան՝ երբ նոյն վարձատրանքը օտարին կը բերեն:

Այս զգացումը կուգայ հնագոյն դարերէ, այն մթին օրերէն, երբ արեւը խաւարեցաւ մեր երկնակամարին վրայ եւ երբ Հայը ստրկաւոր դարձաւ օտարին առջեւ: Իր ուսերուն բազմած խորթ իշխանաւորը ամենկատ ուսերէն դէպ ի վար, դէպ ի անոր հոգեկան աշխարհը սահեցաւ, եւ հոն ալ հաստատուեցաւ անոր:

Առէք միայն Հայ Թատրոնը, դարաւոր հաստատութիւն մը, որուն հզօր տաղանդներէն մէկը, Սիրանոյշ, տակաւին երէկ, վաթսունամեայ գործունէութիւն մը ձգելով իր ետին, մեռաւ գերեզման:

Սիրանոյշներ ունեցանք, բայց մէկ հատիկ իսկ Հայ Թատրոն չունեցանք...

Մինչ տասնամեակներու ընթացքին, երկրէն մինչեւ գաղութները, բազմաթիւ թատրոնական շէնքերու բիւրապատիկ փոխարժէքը թափեցինք օտարին գրպանները:

Արդ, հնարաւոր չէ՞ գէթ այս պարագային հաճելին հաշտեցնել օգտակարին: Ընել այնպէս, որ Հայ քաղաքացին իր հոգեկան վայելքին դահեկան տրամադրէ, երբ այդ ծախսէն բաժին պիտի հանուի նաեւ Հայ հաստատութեան:

Ինչո՞ւ չխորհիլ մեր արդար վաստակի լաւագոյն օգտագործման մասին:»

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

«Բոռ»ի ներկայացումը

Մեզի կը հաղորդեն թէ մօտ օրէն փարիզահայ բեմին վրայ մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի «Բոռ»ը, Մ. Մարութեանի կողմէ, վարիչ Մարսիլահայ Ստուդիայի, մասնակցութեամբ Տիկին Երանուհի Բաղայի:

«Բոռ»ը որ ներկայիս իբրեւ թերթօն կը հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ եւ կը կարդացուի մեծ հետաքրքրութեամբ, թատերախաղի վերածուած է Պ. Մարութեանի եւ առաջին անգամ ըլլալով պիտի խաղցուի Փարիզի մէջ:

ԱՐԺԱՆԱԿԱՆ, պատմական յուշեր վանականի մը կեանքէն, Խորէն Ծ. վրդ. Լազարեան, յառաջաբան Գէորգ Մեսրոպ: Տպ. Սօֆիա:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (150)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Դ. ՄԱՍ

Ու կը կռուէր անօրինակ եւ իր ուժերէն գերիվեր թափով մը: Մազերը ցրիւ եկած, շնչատ, մեծաբաց աչքերով, հագուստները կիսով մը պատռտած եւ անվերջ իջեցնելէն իր բռունցքները Մէհմէտի քթին, բերնին, քունքերուն, ճանկոթելէն դէմքն ու ձեռքերը...: Իր ներքին զայրոյթէն եկող անդիմադրելի ընդվզումով մը, խածաւ, նոյն իսկ, անոր վիզը, երբ ան փորձեց պրկել զինքը, ծռելով գլուխը...: Այն ատեն, Մէհմէտ վրդովուեցաւ, ընկրկեցաւ, ուզեց ամփոփուիլ ու մինչ պիտի փորձէր, թերեւս, օգտագործել այր մարդու իր ամբողջ ուժը, Աստղիկ անկիւնը նշմարեց ուրագ մը, որուն սուր շեղբը կը փայլէր, եւ բոպէական ոստումով մը վազեց, խլեց ուրագը, վերադարձաւ եւ զօրեղ թափով մը իջեցուց Մէհմէտի գանկին, երբ ան, միեւնոյն պահուն, նոյնքան զօրեղ հարուած մը տուաւ Աստղիկի կուրծքին, եւ այդ էգ ու գեղուղէշ հասակը եւս տատանեցաւ, թալուկ մը ունեցաւ, աչքերը մթագնեցին ու ինկաւ գետին..

...Յետոյ, երբ աչքերը բացաւ, ինքզինքը գտաւ վերը՝ սենեակին մէջ: Տեսաւ Մէհմէտի մայրը, ու ան դիմացը, անկողնին մէջ, գլուխը ամբողջովին կապուած...: Զինուորական բժիշկ մը կանգներ էր անոր վերեւ: Երիտասարդը, աչքերը փակ եւ ուշակորոյս, կը հեւար կարճ ու արագ արտաշնչումով մը: Ու դուրսէն, հրացաններու ձայները կուգային դեռ. բայց հիմա աւելի նուազ ու աւելի հեռաւոր...

Աստղիկ բանտարկուած էր այդ սենեակին մէջ, ու իր դէմ, անկողնին մէջ, ակնարկը երբեմն իրեն ուղղելէն, կը շարունակէր անշարժ մնալ Մէհմէտ: Հազիւ կը խօսէր:

Աստղիկ. յաջորդ օրը, երեկոյեան, լսեց Մէհմէտի մօրն ու բժիշկին մէկ խօսակցութիւնը, որու համաձայն, Հայերը, բուռն յարձակումէ մը վերջ որ կոչուած էր ճակատագրական ըլլալ կառավարութեան համար, վրայ հասնող օգնական ուժերուն առջեւ ստիպուած են եղեր տեղի տալ, աջ կողմէն մինչեւ զօրանոցները հասնելէ, գէշ ջարդ մը տալէ ու այն թաղերու թուրք բնակչութիւնը անխնայօրէն կոտորելէ յետոյ, սակայն, կռուողները հարկադրուեր են լքել քաղաքը, իրենց հետ առնելով մաս մը բնակիչներէն, իսկ մնացեալները 8 ժամուան ընթացքին կոտորուած են...

Երրորդ օրը, առաւօտեան, անակնկալ մը եղաւ իրենց համար, երբ նոր ցնցում մը զգացին, ուժեղ պայթիւնէ մը վերջ, ու անոր յաջորդեց աղաղակ մը,

— Կուգան կոր, կուգան կոր...

Աստղիկ սենեակն էր դեռ ու կը մերժէր սնունդ առնել: Նոյն օրը գտեր էին Օսման էֆէնտիի դիակը, զոր քաշեր էին սպաննուած գիշերը եւ որ, սպանութենէն վերջ, մնացեր էր լայնանիստ շէնքին եզերեայ մէկ մասին փլատակներուն տակ...: Աստղիկ սրտատրոփ կը սպասէր ազատումի ելքին: Աղմուկը կը շատնար, խուճապը մեծ համեմատութիւններ կը ստանար, ու անվերջօրէն դռներ կը բացուէին...: «Մեկնեցէ՛ք փախէ՛ք...»: Պայթիւն մը եւս, ահաւասիկ: Ուժգին ցնցում մը: Հատ մըն ալ: Մէհմէտ աչքերը բացած կը նայէր Աստղիկին: Աստղիկ կ'ուզէր դուրս գալ, բայց գիտէր որ դուռը կղպած են իր վրայ:

Քաղաքը գրեթէ պարպուեցաւ խուճապով, աղաղակներով, ցնցումով, ու Աստղիկի մէջ վերածնաւ վերահաս փրկութեան յոյսը: Բայց, յաջորդ օրը ստուգուեցաւ, որ թշնամի նաւեր եկած ռմբակոծած են քաղաքը, ուզած են զօրահանումի ձեռնարկել, թրքական ուժերը փախած են, առնելով բնակչութենէն խոշոր մաս մը իրենց հետ, փախուստի ատեն մարտանաւը ռմբակոծած ու կիսով-չափով ջարդած է զիրենք, ու երբ ամէն կողմ դատարկուած է՝ մարտանաւերը մեկնած են...:

IV

Սուսերները լերան մը կուշտին: Վարէն, ձորէն, քառարշաւ գնացք մը ձիաւորներու: Լերան գագաթը լուսին մը, բոլորաձեւ ու մեծղի, ու անոր դէմ, չորքոտանի ու սեւ ամպ մը. կարծես արջ մը, որ դունչը երկարեր է հասած տանձի մը:

Մեղր: Լեռնածաղիկներ ծծած մեղուի սպիտա՛կ մեղր լեռներուն վրայ: Խոխոջիւն: Սոխակի մը դայլայլը երբեմն, ու սօսաւիւնը սաղարթներուն: Մե՛ղմ զեփիւռ մը:

Ու քառարշաւ սլացքը հա՛յ կամաւորներուն:

Սուլիչ մը:

Գնացքը դանդաղեցաւ վռնչիւն: Ուրի՛շ ձի մըն ալ:

— Հա՛, ճի՛շդ էս տեղ էր, խմբապետ, — մատով ցոյց տուաւ կամաւորներէն մին, խալբախը ծունկին զնելով, — ճիշդ էս տեղ էր, անգամ մը, Անդրանիկ փաշան սուրովը թռցուց զապիթի մը գլուխը...:

— Ի՛հ, անոր ալ զարկածը, — ձայնեց ուրիշ մը:

— Բայց, լա՛ւ ջարդ էր էն օրուանը...

— Էրէկուա՞նը.. գէ՞շ էր էրէկուանը, — ժպտեցաւ խմբապետը:

— Շունշանորդին, ճիշդ որ անցայ միւս կողմը — սկսաւ պատմել երրորդ մը, ձիուն բաշերը շոյելէն, — մէկ էլ կ'ուզեա գլուխ մը դիակներուն մէջէն. տեսայ ձեռքը երկարեր, թուրը կը քաշէ, սատկած գինուորին... էս քու հօրդ, մօրդ... մէ՛կ մխեցի խանչերս կոնկին, փորէն դուրս էկաւ...

— Միւսը չես ըսեր, լակո՛տ... ի՞նչ գտար վրան, տեսնեմ...

— Խա՛չ վկայ, խմբապետ...

— Սո՛ւս... հիմա նայիլ կուտամ ճեպդ, ծոցդ...

Ու խումբը, ընդհանուրի ծիծաղին մէջ, շարունակեց յառաջանալ, հիմա աւելի դանդաղ: Ոմանք երգ մը ծայր տուին: Երկար ու յախուռն կռիւներէ վերջ, սահմանէն անդին, տեղեկացեր էին թէ հայկական ուրիշ թեւ մը պիտի միանար իրենց Բ...ի մէջ:

Կ. ՄԽՀԻԱՆ

(Շարունակելի)

Երկրորդով կը հրահանգէ.

1.— Ոստիկանութեան գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլայ, ընտրութիւններէն առաջ եւ ետք, ինչպէս ընտրութեանց ժամանակ, ապահովել հանրային կարգապահութիւնը:

2— Ոստիկանութեան իրաւունքը, գործածելու իրենց զէնքերը, բաւական է ապահովելու համար ոստիկաններու անհատական պաշտպանութիւնը եւ պետութեան հեղինակութիւնը:

Ինչպէս կը տեսնուի, պաշարման վիճակին վերացումը ձեւականութիւն է պարզապէս, այնպէս որ ի զօրու կը մնան տակաւին այն սեղմումները, որ դրուած են անհատներու եւ կարծիքի ազատութեան վրայ եւ խափանուած կը մնան կարգ մը օրաթերթեր: Հակառակ ոստիկանական այս խիստ կարգադրութիւններուն, խռովութիւններ ու ցոյցեր տեղի ունեցած են զանազան գաւառներու մէջ: Այսպէս Քէօլնի, Քոպլէնցի, Տիւսէլտորֆի, Էսսէնի, Համպուրկի մէջ, ազգայնականները յարձակած են հանրապետականներուն եւ համայնավարներուն վրայ: Այս հինգ քաղաքներուն մէջ ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Բախումներու ընթացքին սպաննուած են երկու հանրապետականներ, եւ վիրաւորուած են բազմաթիւ ուրիշներ: Հիթլերականները եւս ունին վիրաւորներ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Գպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ծովս պուֆէ:

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժօրէսէն 21A եւ Կար տը լ՛Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյօն: Շոգեկառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ ժամը 2, 4 եւայլն:*

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նախասալ Գրագէտներու Բաներխաններ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ 6ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ՝ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: *Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը Փնտռուի Յովակիմեան Յակոբ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Սէն Շամոն: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Karaoglanian Krikor, 3bis rue Ernest Renan, Chaville, (S. et O.).

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant *H. STEPHAN*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ց. Փարիզ եւ շրջակաները

ՊԻԼԱՆԿՈՒՐԻ ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմի ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloud*ի անտառին մէջ, անցեալ տարուան տեղը* (Passage à Niveau):

Կը Նախագահէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ, իջնել Pont St. Cloud.

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Դաշտապարահանդէս Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 8րդ տարեդարձի առթիւ: Մասնակցութեամբ Պուլ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի քոյր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, St. André Bar Bel Vederի պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը մասնակցին՝ «Օրօր» նուագախումբը, Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան, ընկերներ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Թորոսեան, Ս. Աւտոեան: երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ֆանթէզի:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Առնել Փլաս Սատի Գարնօէն 36 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սէնթ Անտրէ, ուրկէ պիտի առաջնորդուին հանդէսին վայրը:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 *ֆրանք*, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօքիւրեան եւ Ր. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՍ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏԴԻՆ* Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՈՖԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Վ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 *հատոր* 30 *ֆր.*, *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 *հատոր* 65 *ֆր.*, *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 *հատոր* 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱԻՐՂ ԽԻՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ոստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65, *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Գ. Թ.— 141 ֆրանք:
Անիէռ, Սիլ.— 70:
Վիվիէ, Ա. Ք.— 35:
Պուա Քոլոմպ, Տօնէլ.— 70:
Ալֆորվիլ, Ուգ.— 80:

Վարձու են *Ալֆորվիլի մէջ, շոգեկառքի կայարանէն քանի մը վայրկեան հեռու եւ հանրակառքին կայարանին դիմացը, օդաւոր յարկաբաժիններ՝ մէկ սենեակ եւ մեծ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել,* 10 rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻ *մը պատրաստ է ոեւէ տան մէջ աշխատանք ստանձնելու, իբր կուվէրնանթ կամ հիւանդապահուհի: Դիմել խմբագրատուն: Մատչելի պայմաններ:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԲՕՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի անգամ, յիշում եմ, ցաւից ուշքս կորուսի ներկայացման ճիշդ մէջտեղում, երբ կրկին ուշքի եկայ, հասարակութիւնը խնդել էր գլխիս ճիչ ու աղմուկով ու ինձ դէս ու դէն էին գլորում...

— Վերջ տուէք, էլ չեմ կարող: Ի սէր Աստծու, վերջ տուէք:

Ու կինը ելաւ ոտքի, մատները ականջը կոխած: Բոռ կանգ առաւ ու տեսաւ որ նրա աչքերում արցունք փայլեցին:

— Է՛, ինչ ապուշն եմ ես. — ասաց նա կիսաձայն:

Ջեմման հեռացաւ նրանից ու մի առժամանակ կանգնած էր լուսամուտի առաջ: Երբ ետ նայեց, Բոռը նստել էր, արմուկը սեղանին ու ձեռքով դէմքը ծածկած: Երեւի, նա մոռացել էր Ջեմմայի ներկայութիւնն անգամ. եւ Ջեմման առանց ոչինչ ասելու կամաց նստեց նրա կողքին: Երկար լռութիւնից յետոյ վերջապէս խօսեց Ջեմման, բառերը դանդաղ ձիգ տալով.

— Ձեզ մի հարց եմ ուզում տալ:

— Այո՞: — Ասաց Բոռ առանց տեղից շարժուելու:

— Ինչո՞ւ այն ժամանակ ձեզ մահու չտուիք:

Բոռ նայեց զարմանքով:

— Ձեզանից մի այդ տեսակ հարց ես չէի սպասում: — Ասաց նա: — Իսկ իմ գո՞րծն. ո՞վ թողնէի:

— Ձեր գո՞րծը: Այո՛, հասկանում եմ: Քիչ առաջ խօսում էիք վախկոտութեան մասին: Եթէ դուք այդ բոլորի բովից անց էք կացել ու չարունակում էք դեռ ձեր նպատակին դիմելու, կը նշանակէ դուք ամէնից քաջ մարդն էք աշխարհիս երեսին:

Բռնեց նրա ձեռքը:

Ջեմման նրա ձեռքը եւ ուժեղ սեղմեց Ջեմմայի ձեռքը: Մի խոր լռութիւն, որ կարծես էլ երբեք վերջ չէր ունենալու պատմեց նրանց շուրջը:

Յանկարծ մի թարմ, մաքուր սոպրանո հնչեց ցածը այգում, եւ լսեց ֆրանսերէն ուրախ մի երգի կտոր.

«Eh, Pierrot! Danse Pierrot!
Danse un peu, mon pauvre Jeannot!
Vive la danse et l'allégresse!
Jouissons de notre bell' jeunesse!
Si moi je pleure ou moi je soupire,
Si moi je fais la triste figure —
Monsieur, ce n'est que pour rire!
Ha! Ha, ha, ha!
Monsieur, ce n'est que pour rire!»

Հէնց առաջին բառերին Բոռ եւ նետուեց մի խուլ հառաչանքով: Ջեմման բռնեց նրա ձեռքը եւ ուժեղ սեղմեց, այնպէս, ինչպէս սեղմում են մի ծանր անդամահատութեան ենթարկուողի ձեռքը:

Երբ երգը կտրուեց ու այգում հնչեցին ծիծաղի ու ծափահարութեան ձայները, Բոռ նայեց Ջեմմային մի վիրաւորուած անասունի հայեացքով:

— Այո՛, Զիտան է, — ասաց նա դանդաղ, — իր բարեկամ սպաների հետ: Անցած գիշեր Րիքարդոյի գալուց առաջ ուզում էր մտնել այստեղ: Ես կը խելագարէի, եթէ նրա ձեռքը ինձ դպչէր:

— Բայց չէ որ նա չգիտէ, — առարկեց Ջեմման մեղմ, — եւ ենթադրել անգամ չէ կարող, թէ ինչն է ձեզ ցաւ պատճառողը:

— Նա էլ այնպէս է, ինչպէս բոլոր կրէօլուհիները, — պատասխանեց Բոռը ցնցուելով: — Յիշո՞ւմ էք նրա դէմքը այն գիշերը, երբ մենք աղքատ երեխայի հետ էինք զբաղուած: Այդպէս է լինում բոլոր կրէօլուհիների դէմքը, երբ ծիծաղում են:

Պարտէզից լսեց ծիծաղի մի նոր պոռթկում: Ջեմման վեր կացաւ ու բացաւ պատուհանը: Զիտան կեցած էր ուղիի մէջտեղում: Պճրանքով ձգել էր գլխին ոսկեթելով բանուած մի շարֆ, ու ձեռքումը բարձր բռնած էր մի փունջ մեխակ, որը խլելու համար կռւում էին երեք երիտասարդ հեծելազորերը:

— Տիկին Րէննի. — ասաց Ջեմմա: Զիտայի դէմքը մթագնեց:

— Ի՞նչ էք կամենում, տիկին. — հարցրեց նա, շուռ գալով եւ բարձրացնելով աչքերը անվստահ:

— Կարելի չէ՞ր արդեօք, որ ձեր բարեկամները մի քիչ աւելի ցած խօսէին: Պարոն Րիվարէզը խիստ տկար է:

Գնչուհին դեռին ձգեց մեխակները:

— Հեռացէք, — դարձաւ նա սպաներին: — Vous m'embêtez, messieurs!

Ու դանդաղ ելաւ այգուց դէպ ի ճանապարհը: Իսկ Ջեմման փակեց լուսամուտը:

— Գնացին. — ասաց նա դառնալով Բոռին:

— Շնորհակալ եմ: Շատ եմ ցաւում, որ ձեզ անհանգստութիւն պատճառեցի:

— Ի՞նչ անհանգստութեան բան կայ:

Բոռը խսկոյն նկատեց նրա ձայնի վարանքը:

— Բա՞յց. — ասաց նա: — Դուք ձեր ֆրազը չվերջացրիք, տիկին Բոլլա: Ձեր մտքում մի ինչ որ «բայց» մնաց:

— Եթէ տեսնում էք ինչ որ մարդոց մտքումն է, էլ պէտք չէ վշտանաք, երբ այդ մտքերը իմանաք: Անշուշտ, իմ գործս չէ, միայն հասկանալ չեմ կարողանում...

— Իմ զզւանքս դէպ ի տիկին Րէննին: Դա երեւում է միայն այն ժամանակ, երբ...:

— Ո՛չ, ես չեմ հասկանում, ինչպէս էք դուք կարողանում նրա ընկերակցութիւնը, քանի որ այդպէս զզւում էք: Ինձ թւում է, որ վիրաւորական է նրա համար թէ իբրեւ կին եւ թէ...

— Կի՞ն: — Եւ ծիծաղեց մի թոնով: Այդ դուք նրա՞ն էք կին անւանում: Madame, ce n'est que pour rire!

— Ա՛, սիրուն բան չէ, — ասաց Ջեմմա: — Դուք իրաւունք չունէք նրա մասին այդ եղանակով խօսել ուրիշ առաջ էլ որ լինի, բայց մանաւանդ մի կնոջ առաջ:

Բոռ շուռ եկաւ, ու մնաց պառկած լայն բաց արած աչքերը լուսամուտից դուրս մայր մտնող արեւին յառած: Ջեմման ոտքի ելաւ ու ձգեց վարագոյրը, որ Բոռը նայել չկարողանայ արեւի մայր մտնելուն, յետոյ նստեց միւս լուսամուտի մօտ ու վեր առաւ իր բանուածքը:

— Լամպը վառե՞մ. — հարցրեց քիչ յետոյ:

— Սպասեցէք քիչ էլ: Այդպէս աւելի լաւ է:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒԼԻՍ 1932
29 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1945 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 39-ՐԴ ՊԱՏԳԱՄ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի 39րդ Պատգամաւորական Ժողովը որ գումարուեցաւ յուլիս 3ին եւ վերջացաւ 10ին, երեւոյթ մըն է, որքան կուսակցական, նոյնքան ազգային, որ մեծ խորհրդածութեան կը մղէ:

Կուսակցական կազմակերպական նշանակութիւնը շրջանային այս պատգամաւորական ժողովներուն մեծ է ե՛ւ անոնց դաստիարակչական նշանակութեամբ, ե՛ւ քաղաքական ըմբռնումներու ձեւակերպումով եւ մանաւանդ՝ կարգապահական հսկողութեամբ: Այդ շրջանային ժողովները հաւաքական փորձառութեան, մեր կանոնագրի կիրարկման, կուսակցական ոգիի ժամանակաւոր խորհրդարաններ են, տարին անգամ մը հաւաքուելու, հսկողութեան ենթարկելու կազմակերպութեան գործերը, աւելի յստակ ու որոշ դարձնելու մեր քաղաքականութիւնը եւ գծելու յաջորդ տարուան գործնական եւ տեղական աշխատանքները:

Ամերիկայի Պատգամաւորական ժողովը, ինչպէս նաեւ միւս գաղութներուն մէջ գումարուած շրջանային ժողովները մեր կուսակցութեան համար հաւաքական կամքի դարբնոցներ են, որոնք ոչ միայն Դաշնակցութեան նպատակները կը լուսաբանեն եւ կընդհանրացնեն, այլ կարգապահութեան, միակամութեան, որոշ ծրագրի մը եւ կանոնագրութեան մը ուխտեալ բանակներու իրար շղթայող հաստատութիւնն է, որ Դաշնակցութեան բարոյականը կը մարմնացնէ, աւանդութիւնները կը կիրարկէ, եւ կամովին պարտականութեան եւ հնազանդութեան կը մղէ ամէնքը:

Ամէն անգամ, մեր կազմակերպութիւնը թարմացած ու երիտասարդացած դուրս կուգայ այս ժողովներէն, եռանդուն ու աննկուն՝ տարի մը եւս շարունակելու աշխատանքը, որ բոլորինն է, մեծին եւ փոքրին: Ու ամէն անգամ, աւանդութիւնը կը հաստատուի՝ միշտ բարոյական դրուագով մը, ու անբարոյականութիւնը կը հալածուի՝ անխնայ ու անողոք: Աւանդութիւն եւ Դաշնակցական յեղափոխական բարոյականը այն անանուն բիւրեղն է, ուր հազարաւոր գոհար հոգիներ միաձուլուած են, մարմնով սպաննուած կամ մեռած գացած են, բայց իրենց ոգիով փոխանցուած են անոնց, որ հաւատաւոր ու հաւատարիմ կը քալեն այդ աւանդութեան ետեւէն:

Ու Դաշնակցութեան աւանդութիւնը ամէն բան է: Հզօր ու անառիկ բերդ մը: Բարոյական ըմբռնում մըն է, բայց մեր կազմակերպութեան շօշափելի մարմինը բռնած է ամուր երկաթէ գօտիով մը:

Ուշադրութիւն դարձուցէք Ամերիկայի գաղութին: 39 տարի անընդհատ, Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովը գումարուած է: 39 տարուան փորձառութիւնները, բարոյական եռոյթները, զոհաբերող գործիչներն ու ընկերները, խստաբարոյ կարգապահութեան հարիւրաւոր օրինակները եկած ու իրարու միացած են, Պատգամաւորական ժողովի բարոյական դիմագիծը կազմելու համար: Ու այդ բարոյական հարստութեամբ, Ամերիկայի Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովը հազար դժուարութիւններ հարթած է, անկարգապահութիւնները զսպած է, յանցաւորները պատժած է, արժէքաւորները գնահատած է, ու դարձած է հեղինակութիւն:

Ու ըսեմ որ Ամերիկայի սէնատը երբեք այն արժէքն ու ազդեցութիւնը չունի ամբողջ ամերիկեան ազգին համար, որքան Դաշնակցութեան Պատգամաւորական Ժողովն ունի Դաշնակցական ընկերներուն եւ համակիրներուն համար: Ամերիկեան սահմանադրութիւնը ամերիկեան ժողովուրդի աչքին երբեք այն անձեռնմխելի սրբութիւնը չէ նկատուած, որքան Դաշնակցութեան կանոնագրութիւնը Դաշնակցականներու աչքին:

Ե՛րբ կ՚ըսենք Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի մարտական կուսակցութիւնն է, ե՛րբ ուրիշները կը խոստովանին թէ անոր ուժը իր զինուորական եւ բարոյական կարգապահութեան մէջն է, ե՛րբ մեր հակառակորդները մեր միակամ պատուարներուն առջեւ կը ջլատուին մեր աննկուն կամքէն, մեր հաւաքական միատեսակ ըմբռնումներէն եւ մեր աննման զոհաբերութեան ոգիէն, պէտք է ետ դառնալ, ու մտածել 39 տարուան կարգապահութեան դարբնոցի մասին: Ոգին այդ շէնքին մէջն է, ուր բոլոր լաւ յատկութիւնները, գոհարներէն աւելի արժէքաւոր, հոն հաւաքուած են ու դարձած կուսակցութեան բարոյական հարստութիւնը, իսկ վատութիւնը (մարդկային նկարագրի բոլոր տկարութիւնները) հալածուած է կամայ ու ակամայ: Կամաւ, որովհետեւ բարոյականն ինքնին կամք մըն է: Ակամայ, որովհետեւ բարոյականը հարկադրական է, պարտադիր՝ մեր կուսակցութեան մէջ:

Այո՛, անգիր օրէնքները մեր կուսակցութեան, բոլորէն անբացատրելի, բայց բոլորին հասկնալի, գրաւոր օրէնքներուն հետ միասին կը կազմեն մեր կուռ կազմակերպութեան ամրակուռ շաղախը:

Այս ներքին կուսակցական ուժը, ազգային ուժ մըն է: Դաշնակցութեան պատգամաւորական ժողովներն ու գործադիր մարմինները ցրուած հայութիւնն իրարու օղակող հաստատութիւններ են, մեր ազգային անկազմակերպ կեանքին մէջ՝ ովասիներ, որոնք ու ի չգոյէ պետական կազմակերպութիւններու, կենսունակ տարրերը շարժման մէջ կը դնեն, քաղաքական եւ պետական դաստիարակութեան կը վարժեցնեն. տեսակ մը ազգային խորհրդարան կը հանդիսանան, ուր հայ մարդը մասնաւոր եւ նեղ հորիզոնէն դուրս կը հանեն՝ մղելու զայն որ ընդհանուր եւ համազգային խնդիրներով զբաղի:

Ջենոթափ ու ցիրուցան բազմահազար զանգուածներուն մէջ, պատգամաւորական ժողովները հայկական կեանքը թարմացնելու եւ հաւաքական ճիգը գործօն դարձնելու լաւագոյն երեւոյթներն են:

Կ. Ս.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Երեք օր տեւելէ յետոյ վերջացաւ Կորկուլովի դատավարութիւնը:

1.— Կորկուլով յանցաւո՞ր է՝ սպաննած ըլլալով Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահը, Տումէր: — Այո՛:

2.— Կանխամտածութեա՞մբ կատարուած է մարդասպանութիւնը: — Այո՛:

Եւ երդուեալ դատաւորները (12 հոգի) 10 ձայնով մահավճիռ տուին Կորկուլովի:

Ընդհ. դատախազ.— Պարոն երդուեալ դատաւորներ, կրնայ անգամ մըն ալ կրկնուիլ այս ոճիրը: Այնպէս մը բրէք, որ ուրիշ Կորկուլովներ երեւան չելլեն: Այլ եւս հանդարտ է ձեր խիղճը, ինչպէս իմս, լսելէ յետոյ վկայութիւնները: Իմ կարմիր պատմուճանս զինուորական զգեստ մը չէ: Ես չեմ հնազանդիր մարդոց, չեմ հնազանդիր կառավարութիւններուն, որոնք կը փոխուին ու կ՚անցնին, ոչ իսկ օրէնքին, այլ միայն իմ խղճիս: Չպիտի պաշտպանէի վճիռ մը, որ անարդար է: Անողոք է իմ պարտականութիւնս: Պարոն երդուեալ դատաւորներ, ազգը ձեզմէ կը սպասէ ձեր վճիռը խաղաղութեամբ, որովհետեւ վստահութիւն ունի ձեր վրայ: Օտար ոճրագործի մը ձեռքը սուգի մէջ դրաւ մեր դրօշը: Իմ շարփուշիս ոսկին սեւով է պատած: Կը պահանջեմ յանուն իմ երկրիս: Այս մարդը պէտք է յանձնուի դահիճին: Ուրիշ ամէն լուծում իմ բանականութեանս կը ներկայանայ իբրեւ անըմբռնելի սրբապղծութիւն մը եւ անարգանք մը սգակիր ընտանիքի մը հանդէպ:

Յետոյ խօսեցան պաշտպան փաստաբանները:

ԹՈՐԺԷ.— Մենք կը պաշտպանենք, հակառակ իր ընդդիմութեան, այն որ իր վիրաւոր ուղեղին բանդագուշանքովը չդադրեցաւ մահ խնդրելէ: Շնո՛րհ, պարոն երդուեալ դատաւորներ, շնո՛րհ այս մարդուն, որ շարժած է բանդագուշանքով, մղուած է ներքին սատանայի մը ուժով:

ԺԷՐՕ.— Խօսքի վաճառականներ չենք, այլ միայն արդարութեան օգնականներ: Այս դէպքին խորը կը տեսնուի հայրենասիրական կիրքի մը մոլորումը: Կը հասկնայի՝ եթէ ժողովուրդը տեղըն ու տեղը լինչի ենթարկէր Կորկուլովը: Սակայն հոս պէ՛տք է դատել եւ ոչ թէ պարզօրէն պատժել: Կամ, այն ատեն, հանեցէք ձեր պատմուճանները, նետեցէք ձեր կարմիր թիկնոցները, պարոն երդուեալներ: Շնորհ կ՚աղերսեմ յանուն տիկին Կորկուլովի, որ երկու ամիսէն մանուկ Կորկուլով մը պիտի ծնի: Եւ ո՞վ գիտէ, օ՛ Շէյքսփիրեան պարագայ, թերեւս մանուկը ծնէր այն պահուն, երբ իր հայրը կը բարձրանար կառափնատ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Աւելցնելիք բան մը ունի՞ք, Կորկուլով:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Արդարութենէն կը խնդրեմ, որ մահուան դատապարտէ զիս, որովհետեւ ֆրանսական կառավարութիւնը մեռցուց իտէալս, քաղաքականութիւնս եւ հայրենիքս, առանց իմ իտէալիս, ես ի՞նչպէս ապրիմ:

Երդուեալները քիչ յետոյ «այո՛» պատասխանեցին երկու հարցումներուն, որ տրուեցան իրենց: Վերջացած էր: Մահուան վճիռը կարդացուեցաւ:

Լսուեցաւ Տիկին Կորկուլովի լացը:

Ծերակուտական Պօրահի յայտարարութիւնը

Պօրահ, որ Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբի նախագահն է, յայտարարեց թէ համաշխարհային տնտեսական համաժողովը որ պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, կրնայ գումարուիլ Ուաշինկթընի մէջ: Ըստ իրեն, անտրամաբանական է որ տնտեսական համաժողովը չզբաղուի պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու խնդիրներով. եւ նախագահական ընտրութիւններու հեռանկարը բաւարար պատճառ մը չէ որ նման համաժողով մը յետաձգուի նոր նախագահին ընտրութենէն յետոյ:

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ ծերակուտական Ուաթսըն որ հանրապետականներու ղեկավարն է, ճառ մը արտասանած է, եւ կը պահանջէ զինաթափութիւնը Եւրոպայի, որպէս նախապատրաստութիւն մը համաշխարհային տնտեսական համաժողովին, որ համաձայն Պօրահի եզրակացութեան, պիտի քննէ պատերազմական պարտքերու խնդիրը:

Միւս կողմէ չի կարծուիր որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը նախաձեռնարկ ըլլայ վերաքննութեան ենթարկելու պատերազմական պարտքերը:

Կացութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Ճառը, զոր արտասանեց գերման պատերազմական նախարարը, զանազան մեկնութիւններու առարկայ դարձաւ գերման մամուլին մէջ:

Մասնաւորաբար անսպասելի էր յարձակումը, զոր զօրավար Ֆօն Շլայխէր ուղղեց Ֆրանսայի այն ամբաստանութեամբ, որ «արեւմտեան դրացին» կը սպառազինուի շարունակ յանուն... զինաթափութեան:

— Այդ ընթացքին համար էր անշուշտ, շարունակեց պատերազմական նախարարը, եթէ Տըրէզէման, —զոր կարելի չէ մեղադրել երբեք յարձակողական եւ ռազմասիրական նպատակներով— կեղծաւոր անուանեց իր հարեւանը: Եւ Գերմանիոյ մէջ, կը կարծեմ թէ շատ քիչեր կան, որ այդ կարծիքը չյայտնեն: Այսուհանդերձ յաճախ կը պատահի, որ Ֆրանսա վար առնէ իր դիմակը: Այդպէս եղաւ վերջերս, երբ պատերազմական ելմտացոյցի տեղեկաբերը հաստատեց թէ Ֆրանսա այնպէ՛ս ամրացուցած է իր սահմանին ամբողջ երկայնքը, որ իրապէս անառիկ դարձած է եւ կրնայ դիմադրել ամէնէն զօրաւոր թնդանօթներուն: Եւ հիմա բաղդատեցէք այս յայտարարութիւնը այն դիրքին ու յուզման հետ, զոր ցոյց տուաւ ֆրանսական պատուիրակութիւնը Ժընեւի մէջ: Միայն միջազգային քաղաքավարութիւնն է, որ կ՚արգիլէ ինծի արժանի անուն մը տալ այս ընթացքին: Միւս կողմէ այս իրողութիւնները կը թելադրեն բաղդատութիւն մը ընել Գերմանիոյ ապահովութեան միջոցներուն հետ, աւելի ճիշդ կ՚ըլլար ըսել՝ Գերմանիոյ ապահովութեան միջոցներու պակասին հետ:

Յետոյ, Զօր. Ֆօն Շլայխէր, մէջբերումներ ընելով Լօյտ Ճորճի մէկ գիրքէն, իր կասկածն յայտնելով զինաթափութեան արտայայտութիւններու մասին, աւելցուց թէ Գերմանիա իր ապահովութեան կը հաւատայ միայն վերակազմելով իր բանակը.

— Մենք այդ է որ պիտի ընենք, պիտի վերահաստատենք գերման բանակին նախկին ուժը, քանի կը մերժեն մեզի հաւասարութիւնը եւ ապահովութիւնը: Թերեւս ոմանք առարկեն թէ նիւթական անձկութիւն կը կրենք, եւ դժուար է վերակազմել բանակը: Կը պատասխանեմ, — արդիական բանակ մը, որ կրնայ ծառայել իր նպատակին, աւելի սուղ չպիտի նստի, որքան ներկայ բանակը, որ Վերսայլ տուաւ մեզի, իր յիմար սեղմումներուն պատճառաւ աւելորդ ծախքեր պարտադրելով մեզի: Ահա թէ ինչո՛ւ կը կռուինք, Վերսայլի դաշնագրութեան կնքումէն ի վեր, ֆրանսական տեսակէտներուն դէմ, որ կ՚ուզեն գերման բանակը դարձնել ոստիկանական խումբ մը:

Վերջացնելով իր ճառը, Զօր. Ֆօն Շլայխէր ըսաւ թէ կը հրճուի, տեսնելով որ գերման երիտասարդութիւնը ճիգեր կը թափէ կարծրացնելու իր միտքն ու մարմինը, շնորհիւ մարզանքներու, զինուորական կարգապահական փորձերու եւ զանազան ֆիզիքական յոգնութիւններու:

— Ճիշդ է թէ յիմարութիւններ գործուեցան ու կը գործուին զանազան հայրենասիրական ընկերակցութիւններու մէջ: Սակայն այդ մասին մեղադրանքի խօսք ըսելու իրաւունք չունին անոնք, որ Վերսայլի դաշնագիրով մեզի արգիլեցին զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւնը, եւ տնտեսական հրամանագիրներով ու դարմանումի յօդուածներով մեզ դատապարտեցին գործազրկութեան ահաւոր տագնապի մը:

× Գերման մամուլը շատ բնական կը գտնէ զօրավարին այս յայտարարութիւնը: Ձախերը կը քննադատեն միայն յայտարարութեան խիստ եղանակը: Իսկ մեծ օրաթերթ մը, ծափահարելով այս «առնական» ճառը, «հիմա կը սպասենք, կը գրէ, Ֆրանսայի կատաղութեան ճիչերուն»:

Ընկերվարական «Ֆօրվէրց» նոյնքան ուրախ է, երբ կ՚ըսէ.— Մինչեւ հիմա կառավարութեան «զօրաւոր մարդը» ծանօթ էր իբրեւ լռակեաց: Հիմա հակառակն է, որ կը հաստատէ: Իսկ ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ այս ճառը կրնայ խոր անդրադարձումներ ունենալ միջազգային յարաբերութեանց վրայ:

Կայսրը պիտի վերադառնա՞յ Գերմանիա

Լահէյէն կը գրեն թէ ընկերվարական երեսփոխան մը, Ֆ. Վոս, իր կառավարութեան ուղղած է հետեւեալ հարցումը.

— Ներքին եւ արտաքին նախարարները լուր ունի՞ն այն զրոյցներէն, որ կը շրջին, թէ շուտով միապետութիւնը պիտի վերահաստատուի Գերմանիոյ մէջ, թէ գերման զանազան կուսակցութիւններ յարաբերութեան մէջ են նախկին կայսեր հետ: Եւ եթէ ճիշդ է, նախարարները ձեռք առա՞ծ են որ եւ է միջոց՝ յարգելու համար խոստումը, որ տրուած է 1920ին, թէ Հոլանտա թոյլ չպիտի տայ քաղաքական օտար գործունէութեան:

Իսկ միւս կողմէ Վինկոպ հետեւեալ հարցումը ուղղած է դատական նախարարին.— Կառավարութիւնը կրնա՞յ մեզի ըսել թէ ինչ միջոց ձեռք առած է գերման նախկին կայսեր գործունէութեան հանդէպ, երբ ան 19 յուլիսին, հակառակ օտարական մը ըլլալուն մեր երկրին մէջ, գերման զօրանցքի մը առթիւ, ողջոյնի հեռագիր մը ղրկեց ստորագրելով «կայսր եւ թագաւոր», ինչ որ իր նշանակութիւնը ունի խռովեալ ներկայ ժամանակներուն մէջ:

Ռումանիոյ դահլիճի տագնապը

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ թագաւորը, ունկնդրութեան կանչելով ազգային գիւղացիական կուսակցութեան նախկին նախագահը Մանիու, հրաւիրած է ստանձնել իր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ նոյն կուսակցութեան ներկայ նախագահը հրաժարած ըլլալով, հաւանաբար Մանիու վերընտրուի իբրեւ նախագահ, այնուհետեւ կազմելու համար նոր դահլիճը:

Ծանր վիճակ Ռուսիոյ մէջ

Ճամբորդ մը, որ նոր արտասահման անցած է, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

Շատ ծանր է Ռուսաստանի վիճակը: Շարք մը վայրերու մէջ սովը տարածեր է արդէն իր թեւերը: Վոլկայի հացաշատ շրջաններէն Սամարան օրհասական վիճակ կ՚ապրի: Անօթութեան պատճառով շատ մը տեղեր բանուորները չեն կրնար աշխատիլ: Մերթ ընդ մերթ բողոքները կ՚արտայայտուին գործադուլներով: Եկուորները սարսափելի գոյներով կը նկարագրեն Սիպերիոյ վիճակը: Համագործակցականները կիսով կրճատեր են այն մթերքները, որ պետութեան հաշուին կուտային բանուորութեան: Գողութիւնը համագործակցականներու եւ պետական այլ հիմնարկներու մէջ օրինականացած երեւոյթներու շարքն անցած է:

Զարհուրելի վիճակի մէջ է բնակարանային հարցը: Բնակարան չկայ. երջանիկ է նա, ով որ չորս պատ ունեցող սենեակի մէջ, անկիւն մը ունի պատսպարուելու համար:

Սովխոզներու (խորհրդային տնտեսութիւն) դրութիւնը վատ է: Աւելի ծանր է կոլխոզներու (համայնական տնտեսութիւն) վիճակը: Այս վերջինները ուղղակի կը քայքայուին: Վերջին հրամանագիրները, որոնք իրաւունք կուտային կոլխոզներուն եւ մասնաւոր տնտեսութիւններուն որ իրենց աւելցածը ազատօրէն վաճառեն, դժուար թէ կրնան դրութիւնը քիչ շատ բարեփոխել:

Հարիւր հազարաւոր մարդիկ աքսորի մէջ ձրիաբար պարտադիր աշխատանքներ կը կատարեն: Ճիշդ չէ որ այստեղ անգործութիւն չկայ: Տասնեակ հազար մարդիկ, իրենց գլուխը կորսնցուցած, տեղէ տեղ կը թափառին՝ կտոր մը չոր հաց ճարելու համար:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիայէն վերջ Գերմանիան է որ ունեցաւ իր... Լօզանը, յաղթուածներու քաղաքն է այդ գեղեցիկքաղաքը երեւի, վհուկային ուժով, ուր դերերը կը փոխուին իսկոյն։ Սէվրի կամ Վերսայլի մէջ դլխիկոր յաղթուածը, խրոխտ, պահանջկոտ այլեւ արհամարհոտ կրնայ ներկայանալ միշտ... Լօզանի մէջ։ 1922ին Թուրքիա ուզեց պատռել Սէվրի դաշնագրի պարտադրութիւնները եւ Լօզանի մէջ յաջողեցաւ։ Այսօր, տասը տարի վերջ, Գերմանիա նոյնպէս յաջողեցաւ գործնապէս ջնջել Վերսայլի դաշնագրին կարեւոր տրամադրութիւնները, ա) Բարոյապէս, պատերազմի պատասխանատուութեան յօդուածին ուրիշ կերպ մեկնաբանութիւնով, բ) Նիւթապէս, հատուցումներու հսկայական գումարին եւ երկարատեւ պարտականի մուրհակները մէկ անգամէն երեք միլիառ մարքով վերջացնելով, այն ալ 15 տարուան ընթացքին։

Եւ ֆրանսական քաղաքականութիւնը այսքան մեծ կորուստ արձանագրած չէր ապահովաբար իր տարեգրութեանց մէջ՝ ազդեցութեան եւ նիւթական արժէքով, որովհետեւ պէտք է ընդգծել որ Ֆրանսա ամէնէն մեծ պահանջատէրն էր եւ հատուցումներու գումարին հարիւրին 52ին իրաւատէրը։ Գերմանիա, փոխան սկզբնական 132 միլիառի հատուցման գումարին վճարած է ապրանքի, ստացուածքի, պատերազմական առարկաներու ձեւին տակ եւ դրամով ըստ ամերիկեան ինսթիթութ աֆ էքօնոմիքի 37 միլիառ մարք։ Այս թիւը կը տարբերի 25էն մինչեւ 55 միլիառի վրայ, որովհետեւ ստացողները իրերու եւ ապրանքի արժէքը պակաս կը հաշուեն իսկ տուողը՝ Գերմանիան աւել. բայց ընդունելի է ամերիկեան թիւը, որուն կը միանայ անգլիացի ելեւմտագէտ Keynes. Սակայն նորէն, 37միլիառի հարիւրին 52 կ'ընէ 18,5միլիառ, մինչ ֆրանսական ՄԻԱՑՆ աւերեալ վայրերու շինութիւնները կը հաշուեն 100 միլիառ ֆրանք ինչ որ 17 միլիառ մարք ըսել է, մինչ մնացեալ 1,5 միլիառով ո՞ր մէկ պատերազմական ծախքերը, կամ օրինակ՝ ամերիկեան պարտքերը պիտի կրնան գոցել։ Իսկ ամէն հաշիւ փակուեցաւ երեք միլիառով. անուանական գումար մը, որ պիտի սկսի երեք տարի յետոյ գործածուիլ միջազգային վճարումներու դրամատան միջոցով հարիւրին 5×1 տոկոսի հաշուով եւ տասնըհինգ տարի վերջ, ըստ վերջին հաշուին 2,7 միլիառով պիտի ամբողջութեամբ վճարուած ըլլայ։

Հակառակ այս ամէնուն սակայն, զոր վհո՛ւկ Լօզանով ապահովեցին իրենց Գերմանացիները, անշուշտ քանի մը անգամ Լոնտոն – Հռոմ – Պերլին ճամբորդութիւններէ վերջ, դարձեալ խաղաղ ճամբու այլ գոհունակութեան նշաններ ցոյց չեն տար։ Զախակողմեան մամուլը հազիւ գոհացաւ վճարմանց թնճուկը վերջացած համարելով, ազգայնականներն ու աւմարելով, ... հասարակ աչերը չեն ընդունիր որ եւ է պարտաւորութիւն, զոր կառավարութիւնը ինքնագլուխ ստանձնած է։ Նոյն իսկ կաթոլիկ թերթերը եւ ամփոփումները կը յուսան թէ Պրիւնինկ աւելի անյողդողդ պիտի մնար եւ 3 միլիառն ալ չպիտի տար... Բայց այս արտայայտութիւնները կարելի է նըկատել նաեւ արդիւնք ներքին քաղաքական հաշիւներու, մանաւանդ այս ընտրական պայքարի օրերուն, երբ ո՛չ ոք կ'ուզէ բան մը ըրած ըլլալ, այլ ամէնքը կը նստին ընդդիմադիրի աթոռը եւ կը խոստանան, կը խոստանան...

Ինչպէս հեռագիրը օրը օրին հաղորդած էր յունիս մէկին Հինտէնպուրկ յաւագոյն համարեց Պրիւնինկը պաշտօնանկ ընել, որովհետեւ անոր «կառավարութիւնը (մինչեւ այն ատենի իր ձեռնածուն) չէր համապատասխաներ այլ եւս ժողովուրդի կամքին» եւ անոր տեղ վարչապետ կարգեց Ֆոն Փափէն։ Իրապէս ալ երբ ծայրայեղ ազգայնականները (հիթլերեան) Լանտթակի մէջ մեծագոյն խմբակցութիւնը եղան, այլ եւս չկրցին հանդուրժել Պրիւնինկի նախագահին միջոցով կատարուած գործերուն, հրատարակած բացառիկ օրէնքներուն այլ եւ կուսակցական համազգեստի արգելքին որ մասնաւորաբար իրենց ուղղուած էր։ Ֆոն Փափէն թէեւ ինքն ալ կաթոլիկ, բայց դէպ ի աջ կը հակէր եւ այն շրջանակի տակ – դլուխներէն կը համարուէր. ինչ որ աջերուն գործին կուգար։ Ֆոն Փափէնի առաջին գործը եղաւ Ռայխսթակի, այսինքն երեսփոխանական ժողովի լուծումը եւ մեկնեցաւ Լօզան։ Լօզանէն վերադարձին գտաւ ներքին կեանքը շատ խառն վիճակի մէջ. ազգայնականները օրէնքով մը ազատութիւն կը ստանային դարձեալ համազգեստ կրելու եւ ցոյցերը ազատ կը ձգուէին. մինչ այդ կը զարգանար համայնավար – ընկերվարական միութեան մը տեսակէտը. նշանաւոր մարդիկ երկու ձախակողմեան կուսակցութիւններէն կոչ կը հրատարակէին միանալու «դերման ֆաշիզմ»ին դէմ եւն. մեծ ցոյցեր տեղի կ'ունենային, ճակատ – ճակատի կուգային, սպանութիւններ կ'ըլլային եւ ասոնց մէջէն կը զարգանար «Երկաթեայ ճակատ»ը (Eiserne Front) ընկերվարական հոսանք։

Ֆոն Փափէն ամէնուն առաջքը մէկ անգամէն առնելու համար շատ աւելի ետ գնաց եւ վինքը յայտարարել տըւաւ Հինտէնպուրկի պետական մարդպան։ Այսպէս արգիլեց ամէն շարժում, ամէն ցոյց եւն. իսկ փրուսիական կառավարութեան գլուխ գտնըւող ընկերվարական պետերը Սէվըրինկ եւ Պրաուն, ինչպէս նաեւ Պերլինի ոստիկանապետը եւ ուրիշներ անմիջապէս պաշտօնէ հրաժարեցուց եւ անոնց ընդդիմութեան վրայ զինուորական ուժով ձերբակալեց զանոնք։ Վերջինները դիմեցին բարձրագոյն դատարանին։

Այժմ ամբողջ երկիրը լարուած վիճակի մէջ է. կը սպասէ ելքին որ կրնայ ուշանալ, որովհետեւ կասկածներ կան թէ ընտրութեան օրն ալ (յուլիս 31) կրնայ յետաձգուիլ... մասնաւոր օրէնքով մը։ Մինչ այդ փողոցները դրօշազարդուած են, ամէն ոք իր կուսակցութեան դրօշը պարզած իր պատուհանէն, սրահները լեցուն ընտրական ժողովներով, Հիթլեր կը թռի ամէն տեղ իր տպաւորիչ ճառերով (165,000 հոգիի խօսեցաւ Սիլեզիոյ մէջ), եւ անհաւանական չէ որ ազգային ընկերվարականները դարձեալ մեծ յաջողութիւն մը արձանագրեն ընդհանուր անորոշութեան այս պահուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԷՆ ՆԵՐՍ

— :-: —

Քանի մը օրէն հայ մշակոյթի ուխտաւորներուն շարքերը դարձեալ պիտի երկարին գէպի Ռէնսիի հնաւուրց պարտէզը, ծանօթ ծերուկ շէնքին պատերուն տակ, արդէն աւլեհեր հաստատութեան մը վերջին տարուան վաստակին տօնը կատարելու, անոր հասունցած ծաղիկներու նոր փունջին առաջին բոյրը եւ տեսքը վայելելու։

Ցիսնամեակին շրջանաւարտներն են անոնք,— պատմական տիտղոս մը, որ հպարտութեամբ պիտի կրեն։

Յաբելեանին առթիւ դպրոցի վարչութիւնը պատրաստելու վրայ է մանրամասն վիճակագրութիւն-համարատուութիւն մը, որուն վրայ համառօտակի ակնարկ մը անհա։

Այսօրուան Դպրոցասէրը հաւատարիմ մնացած է հաստատութեան հիմնական սկզբունքին։

Դպրոց եւ տուն իրար կ'ամբողջացնեն։

Այս կարգախօսը կը ղեկավարէ այսօր դպրոցին ներքին կեանքը, որուն պահերը դասաւորուած են այնպիսի ձեւով մը, որ կարելի ըլլայ սանուհիներուն իմացականութիւնը զարգացնել ու մշակել, ընտելացնելու համար ընկերային կեանքի հարցերուն եւ ապագայ պատասխանատուութիւններուն։

Դպրոցական պտոյտներ, գրօսանքներ, դասախօսութիւններ, վիճաբանական հաւաքոյթներ, առաւօտեան պարտադիր ընթերցումներ կը ձգտին այդ կարեւոր նպատակին։

Շաբաթը անգամ մը դասախօսութեան ուսուցիչներու կողմէ օրուան ազգային կամ միջազգային կարեւոր հարցերու եւ դէպքերու մասին տեղեկութիւններ եւ լուսաբանութիւններ կը տրուին առարկայօրէն։

Դպրոցը կազմած է նախակրթարանի եւ լրացուցիչ կարգի մը ծրագիրը պատշաճեցնելով զայն ֆրանսականին, հիմ ունենալով հայեցի դաստիարակութիւն մը՝ առանց անտեսելու միջավայրին պարտադրած պայմանները։

Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ եղած են Հայաստանի եւ Ֆրանսայի պատմութիւնները եւ աշխարհագրական ուսումնասիրութիւնները։

Կը դասաւանդեն ծանօթ ուսուցիչներ.

Հայերէն լեզու եւ Գրակ. Պատմ. եւ Ժամանակակից Հայոց Պատմ. Պ. Ահարոն։

Ընդհ. Պատմ., Առտնին տնտեսագիտութիւն, Ցօլֆէժ եւ Ձեռագործ՝ Օր. Աճէմեան։

Գծագրութիւն եւ Գեղագրութիւն՝ Պ. Հր. Ալեանաք։

Երկրաչափութիւն, Բնական ու Բնապատմ. գիտ., Քաղաքացիական կրթութիւն, Աշխարհագրութիւն Պ. Փուլումճեան։

Ձեւագիտութիւն՝ Օր. Գալֆայեան։

Թուաբանութիւն և Առեւտրական գիտութիւն՝ Պ. Իչգալացեան։

Ֆրանսերէն՝ Mlle Minérey։

Առողջապահութիւն և Մարզանք՝ Պ. Մալումեան։

Բարոյագիտութիւն և Կրօնք կ'աւանդուին մինչեւ 5րդ։

Յառաջիկայ շրջանին համար դասախօսելու հրաւիրուած է Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան։

Դասաւանդութիւնները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.—

Պ. Ահարոն, Օվաճըքցի, 5րդ եւ 6րդ։

Օր. Աճէմեան, Ռօտօսթօ. 1րդ., 2րդ., 5րդ. եւ 6րդ.։

Պ. Ալեանաք, Պոլիս, 5րդ. և 6րդ.։

Պ. Փուլումճեան, Պիթլիս, 5րդ. եւ 6րդ.։

Օր. Գալֆայեան, Պոլիս, 5րդ. եւ 6րդ.։

Պ. Իչգալացեան, Էրզրում, 5րդ. եւ 6րդ.։

Պ. Մալումեան, Արաբկիր, 5րդ. եւ 6րդ.։

Mlle Minérey, Ֆրանսացի, 5րդ. եւ 6րդ.։

Նախկին շրջանաւարտներէն Օր. Ազնիւ Փիլիկեան, Արմաշցի, 1.ին եւ 2րդ. դասարաններուն մէջ կ'աւանդէ Կրօնք, Բարոյագիտութիւն, Հայերէն և Ձեռական աշխատանք, իսկ Օր. Վարդ Դարբինեան, Էրզրում, Թուաբանութիւն եւ Ձեռագործ։

Կարմիր Խաչի կողմէ վարժարան կ'այցելեն բժիշկներ Շաւարշ Նարդունի, Սուրէն Սոլաքեան, Տէմիրճեան եւ Պինէ, (այս վերջինը Ֆրանսացի)։

Հարկ եղած դեղերը կը հայթայթուին Փարիզի Հայ Տիկնանց Կարմիր Խաչին կողմէ։

Սանուհիներուն ներկայ թիւը կը հասնի 180ի, որոնցմէ 57ը կ'աշխատին արհեստանոցին մէջ, եւ փոքրիկներէն 20ը կը յաճախեն Ecole Communale։

Դպրոցասէրը իր Փարիզ հաստատումէն ի վեր տուած է 48 շրջանաւարտներ։

Այդ շրջանին ընդունուած են 67 նոր սանուհիներ։

Ամուսնացածներու թիւը կը հասնի մինչեւ այսօր 51ի։

Զանազան պայմաններով տեղափոխուած են 83 սանուհիներ։

Այդ շրջանին մեռած են 3 հոգի։

Հաստատութիւնը ունի 31 թոշակաւորներ (կիսաթոշակ), որոնցմէ միայն 5ը կը վճարէ լիաթոշակ (տարեկան 2400 ֆրանք)։

Այս 31ին մէջ կը մտնեն սակայն Տիկնանց Միութեան տասը լիաթոշակ սանուհիները։

Դպրոցասէրի ծոցին մէջ 9 տարիներէ ի վեր կազմուած է Սանուց Միութիւնը, որուն կատարած դերը մեծապէս արդիւնաբեր է եղած Դրամարանի կազմութեամբ, ձեռագործի ցուցահանդէսներով եւ արտասանութեան մրցահանդէսներով։

Նախկին շրջանաւարտներէն որոշ թիւ մը ստացած է վարչական պաշտօններ, եւ կը դասաւանդէ փոքրերուն։

Օր. Ազատի Փիրփիրեան, Մեծ-Նոր գիւղ, կը պաշտօնավարէ իբրեւ հաշուակալ եւ ներքին գանձապետ, եւ ստանձնած է 2րդ. դասարանի հայերէնի դասաւանդութիւնը։

Օր. Վեհանոյշ Թարաքճեան, Ամասիա, կը վարէ Դրասեռնեակի քարտուղարութիւնը, եւ կը դասաւանդէ 2րդ. դասարանի եւ Communaleի աշակերտուհիներուն։

Օր. Զ. Ժամկոչեան, Օրտու, կը վարէ մատանապետի պաշտօնը, եւ միեւնոյն ժամանակ դասաւանդելով 1.ին, 2րդ եւ 3րդ կարգերուն։

Օր. Սիրանոյշ Մառանկէօզեան օգնական մատանապետ, կը դասաւանդէ Communaleի աշակերտուհիներուն հայերէն լեզու, եւ Պատմութիւն ու Գեղագրութիւն առաջին կարգին։

Օր. Գայեանէ Մարկոսեան, գործակատար, կը զբաղի առաջին եւ 2րդ դասարաններուն մարզանքի եւ երգի դասերով։

Ասոնցմէ զատ կան վարչական պարզ պաշտօնեաներ՝ ինչպէս Տիկ. Փաշայեան, Պոլսեցի, որուն յանձնուած է կարի արհեստանոցի վարչութիւնը։

Օր. Ս. Դըլըճեան, Տիվրիկ, կը վարէ ձեռագործի արհեստանոցը։

Տիկին Մ. Թարաքճեան, Ամասիա, կը հսկէ հանդերձապահարանին վըրայ։

Պ. Սիրուն Սրապեան, Զէնկիլէր, կը վարէ մատակարարի պաշտօնը, ինչպէս նաեւ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան, Երեւան, վարժարանի հիւանդապահուհիի պաշտօնը։

Դպրոցին ելմտական կացութիւնը բարեյաջող չէ։ Արդարեւ հետեւեալ թիւերը մեզի կը դնեն երեք տարուան ընթացքին՝ 88,427.65 բացի մը առաջ։

Հասոյթ

1928-29	Դպր.	Տրշրջ.	560,433.85
1929-30	»	»	838,433.05
1930-31	»	»	260,460.30
			1,659,327.20

Ելք

1928-29	Դպր.	Տրշրջ.	629,005.30
1929-30	»	»	559,408.60
1930-31	»	»	552,541.05
			1,737,954.95

Հասոյթներու մանրամասնութիւնները կը ներկայացնենք հետեւեալ կերպով.

Ազգային օժանդակութիւն	
Հանգանակութեամբ	517,772.
Նուէր եւ բաժանորդ	141,418.
Ազգային կազմակերպ.	114,698.
Մասնաճիւղերէ	85,973.
Օտար օժանդակութիւն	
Լօրտ Մէյըրս Ֆոնտ եւլն.	500,29[illegible]
Հանդէս, արհեստանոց	299,366.
	1,659,527.3[illegible]

Ցանկալի էր որ յառաջիկայ տարեշրջանը դրուէր աւելի արդիւնաւոր պայմաններու տակ, անհրաժեշտ գոհողութիւններով եւ բարեացակամութեամբ։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լազարէֆի յայտարարութիւնը սըրահին մէջ շշուկ մը կը յարուցանէ։ Ռուսական խսկական տիպարը ներկայացնող այս մարդը, կարծես, Ռուսիոյ սրտէն իսկ դուրս կուգար։

Նախագահը. — Կը ճանչնա՞ք դատապարտեալը։

Լազարէֆ. — Այո՛։ Յեղափոխութեան շրջանին կովկասեան զունդերուն մէջ կը գտնուէի։ Երբ Տենիքինի բանակը ելաւ Խրիմէն, ես մտայ գնդապետ Վրանկէլի հրամանատարութեան տակ։ Խրիմի մէջ ջոկատ մը կազմուեցաւ, որ նպատակ ունէր բոլշեւիկները հետապնդել։ Ես ալ այդ ջոկատին մաս կը կազմէի։

1920 Յունիս 26ին շոգենաւ նստանք եւ 28ին հասանք Նովոսիբռլայեւի մօտերը. Ազովի ծովուն եզերքը։ 29ին ճամբայ ելանք եւ ինն օրուան մէջ 300 քիլոմեդր ըրինք։ Յուլիս 11ին կարմիր ջոկատ մը մեզի պարտութեան մատնեց։ 160 ձիաւոր միայն մնացինք։ Ես վիրաւորուելով՝ ստիպուեցայ մնալ Տօնէն 20 քիլոմեդր անդին։ Գիշերը գետէն անցնելով Ռոստով գացի, ուր գիս երեք օր պահեցին ու յետոյ 15 օրուան չափ հիւանդանոց դրին։ Այս հիւանդանոցին մօտն էր, որ դպրոց մը կար։ Զարմանքս մեծ եղաւ երբ տեսայ որ տարիքոտ մարդիկ այդ դըպրոցը կը մտնէին իբր դպրոցական։ Ահա այդ մարդոց մէջն էր, որ տեսայ նաեւ Կորկուլովը։ Հետաքրքրուեցայ։ Ինծի ըսին թէ այդ դպրոցը Ձեկիստներու յատուկ վայր մըն է։ Ուզեցի ներս մտնել, իմացայ որ հոն երկու ուսուցիչներ կային, որ օրական երկու ժամ դաս կուտային եւ որոնցմէ մէկը ծագումով դերման էր։ Օր մը այս ուսուցիչներէն մէկուն դասին ներկայ եղայ եւ այն համոզման եկայ, որ արտասահմանի համար լրտեսական դպրոց մըն էր։

1920 սեպտեմբեր 13ին դպրոցին պաշտօնեաներէն մէկը խանդակութիւն հանելով, ստիպուեցայ ոստիկան մը կանչել, ես ինքս գացի բերելու։ Ճամբան ինծի ծանօթ կնոջ մը հետ խօսեցայ, եւ կէս ժամ յետոյ չեկիստ մը գիս ձերբակալեց։ Ձեկայի մէջ պէտք եղաւ որ ինքնութեան թուղթերս ցոյց տամ, որոնք, բնական է, կեղծ էին. որովհետեւ տարիքս մեծ նշանակել տուած էի։ Մինչեւ հոկտեմբեր 8 գիս վար դրին եւ այդ թուականին նախկին չեկիստ պետին տեղ դրին Կորկուլովը, որ ուսանողական համազգեստ կը կրէր։ Շատ պարզ կազմակերպութիւն մըն էր արդէն. կը ձերբակալէին, կ'արտաքսէին։

Օր մը Կորկուլով բանտ եկաւ եւ ինծի հարցուց թէ ինչո՞ւ հոն կը գտնուէի։ Ես իրեն բացատրեցի թէ կը կասկածէին թուղթերուս վրայ։ Լսաւ։ Եւ մէկ շաբաթ յետոյ իսկական թուղթերս հասան։ Իմ մասիս եղած տեղեկութիւնները նպաստաւոր չէին։ Այն ատեն Կորկուլով մօտս եկաւ, հարցուց թէ ինչո՞ւ կեղծ թուղթեր ունէի։ Ատրճանակը դէմս ցցեց եւ ըսաւ. «Եթէ ճշմարտութիւնը չըսես գլուխդ կը ջախջախեմ»։

Ես չէի կրնար ճշմարտութիւնը ըսել, չվնասելու համար անոնց՝ որոնք ինծի օժանդակած էին։ Կորկուլով գիս ապտակեց եւ ծեծեց գաւազանով։ Գետին ինկայ։ Ծնօտիս ուրիշ հարուած մըն ալ տուաւ։ Տուփ մը աւել բերել տուեր էր եւ ասեղներով չարչրկեց գիս։ Մամի բոցերով կ'այրէր գիս։ Վէրքերուն վրայ գնդասեղներ կը խոթէին։ Ուժով հարուած մը ա[illegible] գիս չարչրկողին, Կորկուլովը այդ ջոցին ուզեց գլուխս ջախջախել։ Հակառակ իմ բոլոր տառապանքիս բան մը չըսի։

Նախագահը. — Ամբաստանեալ Կորկուլով անունո՞վ էր որ կը ճանչնայիք Ռոստովի մէջ։

Լազարէֆ. — Հոն «ընկեր Մօնէ» կը կոչէին զինք։

Նախագահ. — 1920էն ի վեր տեսա՞ծ էք Կորկուլովը։

Լազարէֆ. — Լեհաստանի մէջ։ 192[illegible]ին էր։ Փողոցին մէջ տեսայ, ետ դարձայ։ Կորկուլով ըսաւ թէ «ես մեռած կը կարծէի»։ Իսկոյն պաշտօնատուներուն կանոնց գացի ըսելու թէ չեկիստ կար հոն։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ
(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայաստանի Բնական եւ Քաղաքական

Ա.

ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԱ. ՑԱՄԱՔԻՆ ՑԱԾՆԱԼԸ. — Վանայ ծովին չորս կողմերէն Աղթամարի ցամաքը 800 տարիէ ի վեր կը ցածնայ, այսինքն, ծովին տակը կ'երթայ կամաց կամաց։ Այս պատճառաւ Արծրունեաց Գագիկ թագաւորին պալատը եւ ուրիշ շէնքեր ջուրին տակ կորսուած են (*)։

Ասոր հակառակ Վանայ ծովը հետզհետէ ընդարձակուելու վրայ է, որովհետեւ անոր ջուրին գոլորշիացումը իր մէջ թափող գետերէն (10ի չափ) նուազ ըլլալով, ջուրը միշտ վեր կը բարձրանայ (*)։

Հետեւեալ թուականներուն Վանայ ծովին ջուրերը բարձրացած ու ցածցած են. — 1806ին բարձրացած, կը սպառնար Արճէշի եւ Վանայ շրջակաները ջուրի տակ թաղել. 1838ին այնքան ցածցած, որ Արճէշի ցամաքը շատ ընդարձակուած էր. 1841ին բարձրացած 10—12 ոտնաչափ, որով Արճէշի բնակիչները հեռացուած են. 1847ին իջած են ջուրերը. 1850, 1863, 1875 (բոլորովին) իջած, 1898ին բարձրացած, 1896ին եւ 1893ին ա'յնքան ցածցած էր, որ ցամաքը միացած էր Կտուց կղզիին. եւ երբ 1896ի կոտորածին Հայեր Կտուց կղզին ապաստանած են, ջուրը այնքան բարձրացած է, որ ջարդարար Քիւրտեր չեն կրցած կղզին անցնիլ եւ հետապնդել զանոնք։

ԺԲ. ԱԿԵՐ ԵՒ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ. — Հայաստանի լեռներն ու բլուրները կաւային եւ մարգային կազմութիւն ունենալնուն պատճառաւ ձորերու մէջ անթիւ պաղ ու վճիտ ջուրերու աղբիւրներ կան (*), ինչպէս Ծաղկաց (Ծաղկէօյ) լերան մէջ Եփրատի մեծամեծ ակերը, Բիւրակնեան լեռներուն հիւսիսային կողմը 2063 մեդր բարձրութեան վրայ Երասխի ակերը։ Նշանաւոր են նաեւ Մուշ գաւառի Բարեհամ աղբիւրները, Ս. Կարապետ վանքին մօտ Եօթն աղբերք ըսուած աղբիւրները, որոնք երբեմն ինն էին, որով վանքը կը կոչուէր Իննակնեան վանք։

ԺԳ. ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐ ԵՒ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐ. — Հայաստանի մէջ գրեթէ ամէն գաւառ տաք ու պաղ ջուրի ջերմուկներ կան։ Ամէն երկրէ աւելի Հայաստան ունի հանքային ջուրի ակեր, որոնք 30—50 աստիճան տաք են ու ոմանք կը պարունակեն անգլիական աղ ու պաղլեղ, իսկ ոմանք ալ ծըծումբ։ Ասոնցմէ զատ երկաթ, ծըծումբ եւ կիր պարունակող ցայտաղբիւրներ եւ աւազաններ կան Ծաղկէօյ լեռներուն մէջ, Գողթն, Գեղարքունի, Շիրակ, Գուգարք եւլն.։

ԺԴ. ԾՈՎԵՐ ԵՒ ԼԻՃԵՐ. — Կիլիկիա, որ Հայկական անկախութեան վերջին բոյնը դարձած է, ունի Միջերկրական ծովը։ Իսկ բուն Հայաստան, Զուիցերիոյ եւ Ֆինլանտայի նման ունի բազմաթիւ լճեր, որոնց մէջ նշանաւոր է Վանայ լիճը (*), որ իր խորութեանը (100 մեդր) եւ [illegible] ծուլթեանը պատճառաւ «ծով» կոչուած է Հայ պատմաբաններէն։ Վանայ ծովին հիւսիսային մասէն ձեւացած ծոցը առենօք մարգագետիններով եւ արօտավայրերով ծածկուած դաշտ մըն էր. այսօր քիչ խորութեամբ ճախնային ծոց մըն է։

Վանայ ծովին ջուրը աղի եւ [illegible] դառն է իր պարունակած ոսկերոտ նատրիին (Borate de Soude) պատճառաւ։

Ունի արծաթաձուկ (ablette) անուն ձուկը, զոր Վանեցիներ կը կոչեն «տառեխ» (*)։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
(Շար.)

(*) Զուիցերիա 100 տարուան մէջ մէկ ոտք կը ցածնայ, Կրօէնլանտիա կղզին չորս դարէ ի վեր կը ցածնայ. նոյնպէս Փորթուկալ եւ Չիլի կը ցածնան։ Ասոնց հակառակ Բերու կը բարձրանայ։

(*) Վանայ ծովին ջուրը պարբերաբար կը բարձրանայ ու կը ցածնայ՝ Գեղամայ եւ Ուրմիոյ լիճերուն ջուրերուն նման։

(*) Անձրեւի ջուրը երբ փխրուն հողէ ներանցնելէ (infiltration) վերջ կը հանդիպի ստորերկրեայ կաւային խաւի մը, այլ եւս չի կրնար իր ճամբան շարունակել աւելի խորերը իջնելու համար, որովհետեւ կաւը անթափանց է, հետեւաբար անդին անդին խոտորելէ վերջ, ծակ մը գտնելով կը բխի վերջապէս։

(*) Վանայ ծովին հին անունն է Նայիրիի ծով, Նայիրիի վերին ծով, Բիայինայի ծով, Տոսպի ծով (=Տոսպանայի ծով, Palus Thospitis), Բզնունեաց ծով, Աղի լիճ, Արճէշի լիճ (Arsissa Palus)։ Թէեւ հիները շփոթած են Վանայ ծովը Ուրմիոյ լիճին հետ. ինչպէս De la Ruë 1653ին Փարիզ հրատարակած իր Armenia vetus In Quattuor Partes distincta ad Tempora Iustiniani Imp. (Հայաստան չորս որոշ մասերով Յուստինիանոս կայսեր ժամանակ) անուն քարտէսին մէջ ցոյց տուած է Ուրմիոյ լիճը Arsissa Palus et Arsanias Lacus (Արճէշի լիճ եւ Արածանիի լիճ) կրկնակ անունով։ Արածանի լիճ անունը տուած է անոր, Արեւելեան Եփրատը կամ Արածանին անկէ բխեցնելով։ Նոյն քարտէսին վրայ Տը-լա-Ռիւ Տիգրիսն ալ բխեցուցած է Palus Thospitisէն (Տոսպի լիճ=Վանայ ծով)։ Arsanias Lacus (Արածանիի լիճ) անունը ինծի անծանօթ է. Արճէշի լիճը՝ Վանայ լիճն է եւ ոչ թէ Ուրմիոյ լիճը. իսկ Եփրատ եւ Տիգրիս կը բխին զանազան տեղերէ, բայց ոչ Վանայ ծովէն եւ ոչ ալ Ուրմիոյ լիճէն, ինչպէս Տը-լա-Ռիւ ցոյց տուած է իր եալ աշխարհացոյցին վրայ։

(*) Այս ձուկին գիտական անունն է Cyprinus Tarichi (Կիւպրինուս Տարիչի) որ կը պատկանի ծածաններու ցեղին։

ՄԱՄՈՒԼ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ 39ՐԴ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱԿՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

—)(o)(—

«Հայրենիք» վերի խորագրով խմբագրական մը կը նուիրէ Դաշնակցութեան Ամերիկայի 39րդ Պատգամաւորական Ժողովին (Յուլիս 14)։

— «Անցեալ կիրակի, ամսոյս 10ին, փակուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի 39րդ Պատգամաւորական ժողովը։

Օրակարգի վրայ եղած տեղական եւ ...

... պատրաստակամութիւն կը յայտնէ չարունակելու պայքարը այդ խոչալի իրականացման համար այն բոլոր միջոցներով, զոր ժամանակը եւ պայմանները կրնան նպատակայարմար ու արդիւնաւոր դարձնել։

Թերեւս, վերջին տասնամեակի ընթացքին մեր ունեցած փորձը եւ միջազգային կեանքին մէջ կատարուած փոփոխութիւնները կը վզացնեն պէտքը որոշ սրբագրութեանց ենթարկելու մեր կազմակերպութեան գործելակերպն ու կիրարկած միջոցները։ Օրինակ, Հեռաւոր Արեւելքի չարաչուք տագնապին հետեւանքով Խորհրդային Միութեան սպառնացող պատե...

...

Այդ սահմաններուն մէջ կրնանք ըսել, թէ Ամերիկայի մեր շրջանը, 39րդ Պատգ. Ժողովէն յետոյ եւս, անդրդուելի կը մնայ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի իր քաղաքական խոչալի գետնին վրայ եւ անվերապահ կերպով կը հետաքրքրուի Դաշնակցութեան խօսքով ու ընելիքով եւ կը շարունակէ անոր հետ կապել ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիքի իր քաղաքական երազի իրականացման յոյսը։»

...

կը յայտնեմ, որ այս Ֆրանսացի բժիշկը խիղճ չունի երբեք։ Այս մարդը չէ քննած զիս։ Չէ ուսումնասիրած մտային վիճակս։ Ոչ իսկ բազկերակս բռնած։ Ես ալ բժիշկ եմ, բայց ոչ երբեւ բժիշկ, ոչ ալ արուեստակիցի նախանձով է, որ կը խօսիմ։ Զեն քննած զիս այս մարդիկը, հարցուցէք թէ ինչու սպաննեցի նախագահը, բան մըն ալ չեն գիտեր այդ մասին։

Տոքթ. Ժէնիլ – Փէրրէն, պատասխանելով հարցումի մը, կ'ըսէ թէ երբեւ բժշկապետ Սէն Նահանդի յիմարանոցներուն, չպիտի յօժարէր իր հիւանդներուն մէջ պահել նման մէկը։

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ ՆԵՐՍ

— :-: —

«Ժուռնալ Թինեվիէն»ի մէջ կը ...

...

խորհրդային Ռուսիան է որ կ'ուզէ սահիլ Ժընեւէն ներս։ Այս կէտին մէջ, երեւոյթներ հիմա չեն ներկայացներ, Մոսկուայի ղեկավարները արդէն Ազգերու Դաշնակցութիւնը իբր անարժէք բան ցոյց կուտան։ Անոր մէջ մտնելով Թուրքիան Ռուսերու աչքին՝ անոր փոքսմիժն է որ կը բարձրացնէ։

ՇԱՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

(Խանասորի արշաւանքի առթիւ)

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արդութեան խումբը, ամէն տարի, Յուլիսի վերջերը, հաւատարմութեամբ կը կատարէ Խանասորի արշաւանքի յիշատակին նուիրուած դաշտահանդէսը։ Ամէն տարի, ընկերներն ու համակիրները կը համախմբուին պահ մը Իշխանի եւ Սաթենիկի շիրիմին շուրջ, վերապրելու Խանասորի մեծ հերոսներու յիշատակը։

Այս տարի խուռն բազմութիւն ...

...

Արդութեան խումբի ընկերները գեղեցիկ դաշտահանդէս մը կազմակերպած էին։

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՄԸ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հայե՛ր, յիշէք նուիրական այս օրը,
Յուլիս ամսուն 25ին կատարեցէք մեր տօնը…

ԼԻՈՆ, 25 Յուլիս.— Մեր ազգային տօներու կարգին, իր որոշ ու պատշաճ տեղը գրաւած է նաեւ Խա...

...

Քրիֆիօ-լա-Բար գեղածիծաղ կզզիին մէջ, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան 8.15։

Կէսօրէն յետոյ, ժամը 2ին, արդէն գաշտ կը հասնէր երկրորդ կարաւանը եւ սկսան պարն ու խնջոյքը։ Սեղաններու շուրջ հաւաքուած հայրենակիցները ստեղծեցին ջերմ մթնոլորտ մը։ Աստին կը նուագէր եւրոպական «ճազ»ը եւ հայկական զուռնան կը պարէին «վալս» ու «թանկօ»։ Անդին արեւել...

...

ուշ ատեն։ Օրուան մթնոլորտը այնքա՛ն հաճելի էր, որ ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ եւ կը տրտնջային որ այդ օրը ժամերը շուտ սահեցան։

Երեկոյեան ուշ ատեն, հայրենաշունչ երգերով վերադարձանք տուն։ Հերոսներու շունչը մեզ հետ, եւ բնութեան բարիքները վայելած։

Երնէ՛կ թէ գար օրը, երբ մեր տօները պիտի կատարէինք մեր հայրենի կապուտակ երկնքին տակ։

Միսաք-Միրզէ

ՄԱՅՐ ՄԸ Կ'ՈՒՏԷ ԻՐ ԶԱՒԱԿԸ

Պերլինի թերթերը Պուտափէշթէն կը ստանան հետեւեալ սարսռազդեցիկ եւ տխուր լուրը.—

Հունգարիոյ մէջ գիւղացի կին մը զաւակ մը ծնաւ, սակայն քիչ վերջ կորսուեցաւ երախան։ Կառավարութիւնը լուր առաւ եւ բանտարկեց կինը։ Հարցաքննութեան միջոցին կինը ...

...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (151)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Դ. ՄԱՍ

Իրենք կը առաջնային լուսնին արծաթ շղարշին տակ, այդ խոր լռութեան մէջ, կտրելով ընդարձակ ձորը, մինչ մեղմ հովը կը սրսփացնէր սաղարթները ու հեզասահ ջուրի մը խոխոջիւնը կը խառնուէր իրենց երգին։

— Եա ըսէ, տեսնեմ, Սագօ, — դարձաւ խմբապետը սպիտակ ձիով ...

...

խումբին մէջ։ Երբ խարոյկի մը շուրջ կը նստէին, տղաքը, խնդալով, «Սագօ՛, կը կատակէին, ծնելէդ 9 ամիս մը առաջ Կովկասէն թառներ անցած ըլլալու են…

Խմբապետին հարցումին վրայ, Սագօ ոտնգերը կլորցուց եւ, ծոծրակը քերելէն,

— Վալլահի, խմբապե՛տ — պա...

...

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

Տիար Մելքոն Քէպապճեան եւ որդին՝ Պ. Նուպար Քէպապճեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները, սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կողակցին, մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԻԿ Մ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Շաբաթ, *30* Յուլիս առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Hôtel-Dieuի հիւանդանոցը, *25* Quai de Corse (մէթրօ՝ Սիթէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի եւ ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: *Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:*

Imp. A. DER (Agopian)

7, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ամսագիր, Յուլիսի թիւ, ճոխ բովանդակութեամբ.—

Վիգէն Ջլակ՝ *Էնոնք ողջ մնան...:*

Արմէն Անոյշ՝ *Անհասկնալի:*

Կոստան Զարեան՝ *Բանկօօպը մամութի ոսկորները:*

Արմ. Տիգրանեան-Աճարոնեան՝ *Թախիծ:*

Համաստեղ՝ *Սպիտակ ձիաւորը:*

Ս. Թափառական՝ *Հայրենի գիւղս:*

Արամայիս Սրապեան՝ *Մի հպիք հոգւոյս:*

Լեւոն Շանթ՝ *Օշին Պայլ:*

Մ. Պ.՝ *Թաբէլի աչքերը:*

Ա. Աճարոնեան՝ *Պատմութեան դասերից:*

Վահրամ Սօֆեան՝ *Մանածի թել:*

Խաչիկ Թաշճեան՝ *Երէկն ու վաղը,*

Արշակ Ալպոյաճեան՝ *Հայերը եւ տպագրութիւնը:*

Ա. Խատիսեան՝ *Քաղաքապետի մը յիշատակները:*

Վահան Մինախորեան՝ *Նոր Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը:*

Ա. Գիւլխանդանեան՝ *Հայ-թաթարական ընդհարումները Բագուի մէջ:*

Ս. Բերբերեան՝ *Գամառ Քաթիպա:*

Ա. Աբեղեան՝ *Ազգագրական առասպելական տարրը Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ:*

Վահրիճ՝ *Թուրք ազգային դրամատուրները:*

Ա. Աթան՝ *Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն):*

Մ. Օ.՝ *Ամերիկահայ կեանք:*

Ա. Ա.՝ *Գրախօսական:*

Տարեկան բաժնեգին, արտասահման 5 տոլար: Դիմել *13-15* Shawmut Str. (U. S. A):

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմի ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café Chez Louis *ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:*

Լանսէյի ընկերներէն Սիմոն Փափազեանէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ, Հրայր, Կայծակ, Առաքել եւ Գայլ Վահան խումբերու ընկերները այս Կիրակի ժամը 5.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Գպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ

Այս Կիրակի ժամը 14էն 22, Վարժարանին պարտէզը

1 Bld. du Nord, Le Raincy

Մարզական խաղեր, երաժշտութիւն եւ սիրուն անակնկալներ վարժարանին սանուհիներուն կողմէ

Ջազպանտ՝ ծանօթ խումբ.— պար, ճոխ պիւֆէ,

Շրջանաւարտներու վկայականներու բաշխում

փափաքողները կրնան առտուընէ գալ իրենց ճաշով միասին:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Առնել Օփերայէն կամ Ժան-Ժ... 21A եւ Կար տը լ'Էսթէն Կարկանի գիծը եւ իջնել Րէնսի-Փավիյոն կառքը՝ առաւօտեան ժամը 8.56, 10.15, 11.40, 12.06, կէսօրէ վերջ 2, 4 եւայլն:*

Ծանօթ.— Անձրեւի դէմ ապաստարան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զ. Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ իր Կեդր. Վարչութեան, 21 Օգոստոսին, Կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած վ. արպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, Վանի ... բիլեան հերոսամարտի *17*րդ տարեդարձի առթիւ: Այս կիրակի կէսօրէ ... ժամը *12*էն երեկոյեան *8*ը, Քիւսէի «Պաղ-Աղբիւրին» մօտ:

Կը մասնակցի Վասպ. «Արծիւ» Ֆանֆառ խումբը, ղեկավարութեամբ Ժ. Խտիկեանի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, ... նուագ, եւայլն:

Կը նախագահէ՝ Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Պարերու համար ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով

Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակի

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloud*ի անտառին մէջ, անցեալ տարուան տեղը (*Passage à Niveau*):*

Կը նախագահէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Համրակառք թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ, իջնել Pont St. Cloud.

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Դաշտապարահանդէս Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 8րդ տարեդարձի առթիւ: Մասնակցութեամբ Պուլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի քոյր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը *2.30*ին, St. André Bar Bel Vederի պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ «Օրօր» նուագախումբը, Օր. Մանոշ Մարտիրոսեան, ընկերներ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Թորոսեան, Ս. Աւտօեան: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ Ֆանթէզի:

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Առնել Փլաս Սատի Գարնօէն 36 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սէնթ Անտրէ, ուրկէ պիտի առաջնորդուին հանդէսին վայրը:

Երգահանդէս Վիենի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի կողմէ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ կաթոլիկ սրահին մէջ:

Յայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ս. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ, Կեանքը, Թ. Ազատեան 15 ֆրանք, *ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ*, Գ. Զօհրապ 20, *ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ* (Տ. Չէօկիւրեան եւ Ռ. Սեւակ), Ա. Սեւան 15, *ԱՐԵՒՈՍ ՃԱՄԲԱՆ*, Մաննիկ Պէրպէրեան 10, *ԵՏՔԸ*, Էրիխ Մարիա Ռեմարք 20, *ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ*, Քրիստ. Միքայէլեան 10, *ԽԵՆԹԸ եւ ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ*՝ Րաֆֆի 25, *ՎԱԼԱՆԹԻՆ*, Ժորժ Սան 20, *ԹԷՐՖԱՆՕ*, (Բիւզանդիոնի կայսրուհին) 25, *ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ*, Մալխաս 50, *ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ*, Ռէն 20, *ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ*, Ղ. Մելոյեան 10, *ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄ*, Ե. Օտեան 2 *հատոր* 30 *ֆր.*, *ԺԻՒՏԷՔՍ ԵՒ ԺԱՔԼԻՆ*, Ա. Պէրնէտ 2 *հատոր* 65 *ֆր.*, *ՍԻՄՕՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆ* 25, *ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ*, Քասիմ 2 *հատոր* 25, *ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ*, Յ. Ալոճեան (Ռոզմերի) 12.50, *ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ*, Գ. Կառվարենց 20, *ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ*, Ռստանիկ 5, **QUATRE CONFÉRENCES SUR L'ARMÉNIE, Fr. Macler 35, LES RIRES D'UNE CHARMEUSE DE SERPENTS, Armen Ohanian 15.**

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ, **51 rue Monsieur-le-Prince, Tél. Danton 88-65,** *ուր կը գտնէք նաեւ ֆրանսերէն եւ հայերէն ամէն տեսակ գրքեր:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԲՈՌ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Երբ արդէն շատ էր մութ աշխատելու համար, Ջեմման փաթաթեց ձեռագործը ու դրեց զամբիւղը: Մի առժամանակ նստած էր ձեռքերը ծալած ու հանդիստ դիտում էր Բոռի անշարժ դէմքը:

Երեկոյեան աղօտ լոյսը ընկնելով նրա դէմքին մեղմացրել էր նրա կոշտ հեգնոտ ու ինքնավստահ արտայայտութիւնը ու խորացրել բերնի կողքի տրամիկ ծալքը:

Մտքի մի տարօրինակ զուգորդութեամբ, Ջեմման յիշեց յանկարծ Արթուրի յիշատակին իր հօրը կանգնեցրած խաչը ու վրայի տապանագիրը.

«Բոլոր ալիքներն ու մրրիկները անցան իմ վրայով»:

Անցաւ մի ամբողջ ժամ այդ խորին լռութեան մէջ: Վերջապէս կինը վեր կացաւ ու կամաց դուրս ելաւ սենեակից: Եւ երբ վերադարձաւ լամպը ձեռքին՝ կանգ առաւ մի ակնթարթ, կարծելով թէ Բոռը քնած է: Բայց նա շուռ եկաւ, երբ լոյսը ընկաւ դէմքին:

— Ձեզ մի բաժակ սուրճ եմ պատրաստել. — ասաց նա լամպը ցած դնելով:

— Բաժակը դրէք սեղանին ու մօտ եկէք մի վայրկեան:

Բոռը իր ձեռքի մէջն առաւ նրա երկու ձեռքը:

— Ես մտածում էի ձեր խօսքերի վրայ. — ասաց նա: — Դուք իրաւունք ունիք, կեանքի մէջ իմ խճճած կծիկս դեղեցիկ չէ: Բայց մտածեցէք, մարդ միշտ չի հանդիպում այնպիսի մի կնոջ որին կարող է սիրել, իսկ ես սարսափելի դրութիւնների մէջ եմ եղած: Ես վախենում եմ...

— Վախենո՞ւմ էք:

— Մութից: Երբեմն չեմ համարձակւում մենակ մնալ գիշերը: Պէտք է մի որեւէ կենդանի շօշափելի բան գտնուի մօտս: Կատարեալ խաւարը, ուր... Ոչ, ոչ, դա չէ: Դա միայն խաղալիք դժոխքն է: Խնդիրը ներքին խաւարն է. այնտեղ չկայ լաց ու ատամների կրճտոց, այլ միայն լռութիւն... լռութիւն:

Աչքերը լայնացան: Իսկ Ջեմմա նստած էր անձայն, հազիւ շնչելով, մինչեւ որ Բոռ խօսեց նորից:

— Այս բոլորը ձեզ համար ֆանթազի է միայն, չէ՞. Դուք ինձ հասկանալ չէք կարող: Աւելի լաւ ձեզ համար: Բայց ես պէտք է ձեզ ասեմ, որ կը գժւէի, եթէ մենակ ապրել փորձէի: Ինձ շատ խիստ մի դատէք. եւ այնքան էլ բոլորովին կոպիտ մի անասուն չեմ, ինչպէս որ դուք ինձ երեւակայում էք դուցէ:

— Ես ձեզ դատել չեմ կարող, — ասաց նա: — Ես այնքան չեմ տանջւել, ինչքան դուք: Ես էլ շատ ծանր բաներ եմ քաշել, միայն մի քիչ ուրիշ տեսակի, եւ ինձ թւում է, նոյն իսկ վստահ եմ, որ մարդ վախի ազդեցութեան տակ երբ մի խստասիրտ ու անարդար բան է անում, վերջը զղջում է չարաչար: Բայց այդ բոլորի հակառակ, դուք զարմանալի կերպով դիմացել էք. ես ձեր տեղը բոլորովին կ'ընկնէի հոգեպէս, կ'անիծէի Աստուծուն ու կը մեռնէի:

Բոռ դեռ միշտ բռնած էր նրա ձեռքը:

— Ասացէք, — հարցրեց նա ցած ձայնով, — դուք ձեր կեանքումը արել էք երբեք իսկապէս խստասիրտ մի բան:

Կինը ոչինչ չպատասխանեց, բայց կախ ձգեց գլուխը ու արցունքի խոշոր կաթիլներ ընկան Բոռի ձեռքին:

— Ասացէք, — շշնջեց նա գրգռուած, միշտ աւելի ու աւելի սեղմելով կնոջ ձեռքերը: — Ասացէք: Չէ՞ որ ես ձեզ ասացի իմ ամբողջ վիշտս:

— Այո՛, մի անգամ, շատ տարի սրանից առաջ... Արել եմ ես խստասիրտ մի բան, այն էլ մի մարդու վերաբերմամբ, որին աշխարհիս երեսին ամէն բանից աւելի եմ սիրել:

Բոռի ձեռքերը դողում էին սաստիկ, բայց նրա ձեռքերը բաց չթողին:

— Նա իմ ընկերս էր. — շարունակեց կինը, եւ ես հաւատ ընծայեցի ոստիկանութեան սարքած անհեթեթ բամբասանքին: Ապտակեցի նրան, իբրեւ մի մատնիչի եւ նա գնաց ջուրն ընկաւ: Յաջորդ օրը իմացայ որ անմեղ էր բոլորովին: Գուցէ այս միակ յիշողութիւնը աւելի ծանր լինի քան ձեր կրած բոլոր տանջանքները: Ես սիրով կը տայի որ աջ ձեռքս կտրեն, միայն թէ փոխել կարողանայի, ինչ որ եղել կատարւել է:

Արագ ու սպառնալից մի փայլ խաղաց Բոռի աչքերում, մի բան, որ Ջեմման դեռ երբեք չէր տեսել նրա դէմքին: Եւ արագ անսպասելի մի շարժումով խոնարհեց գլուխը ու համբուրեց Ջեմմայի ձեռքը:

Ջեմման ետ քաշեց զարմանքը դէմքին:

— Ո՛չ, — ասաց տխուր: — Միւս անգամ երբեք այդ տեսակ բան չանէք: Դա ինձ ցաւ է պատճառում:

— Իսկ դուք կարծում էք ցաւ չէ՞ք դգացել այն մարդը, որին դուք սպաննել էք:

— Այն մարդը, որին ես սպաննե՞լ եմ...: Ա՛խ, ահա Չեզարէն գալիս. ես... ժամանակ է որ գնամ...

. . . .

Երբ Մարտինի սենեակ մտաւ, Ջեմման արդէն հեռացել էր: Բոռ պառկած էր, իսկ նրա կողքին սեղանի վրայ դեռ ձեռքը չտուած սուրճի բաժակը: Նա կամաց խօսում էր ինքն իր հետ, ձիգ տալով խօսքերը անհնչիւն ու խուլ:

IX

Մի քանի օր յետոյ, Բոռը գնաց ... ու սովորականից աւելի կաղալով ... տաւ հանրային գրադարանի ըն... ցարանը ու պահանջեց Մոնտանե... կարդինալի քարոզները: Րիքարդ... որ նստած կարդում էր կից սեղան... բարձրացրեց աչքերը: Նա շատ էր ... րում Բոռին, միայն չէր կարողա... հաշտուի նրա տարօրինակ ու յ... կուասիրութեան հետ:

—Դուք նորից յարձակում էք ... րաստում խեղճ կարդինալի վրայ, հարցրեց քիչ չարացած:

— Սիրելիս, ինչի համար դուք միշտ վատ մ–մտքեր էք վերագր... մ–մարդոց: Դա վայել չէ քրիստոն... Ես մի տեսութիւն եմ պատրաս... ժ–ժամանակակից աստուածաբան... թեան մասին նոր լրագրի համար:

— Ի՞նչ նոր լրագիր: — Րիքար... ունքերը կիտեց:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒԼԻՍ 1932

30 JUILLET 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1944

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Գործազրկութիւնը որ համաշխարհային տագնապի ամէնէն ցայտուն երեւոյթն է, իւրաքանչիւր երկրի ներքին կեանքի մեծագոյն կնճիռը կը կազմէ:

Հայերը՝ Թափառական եւ պատահականութեան ենթակայ, աւելի մեծ սաստկութեամբ տագնապը կ'ապրին:

Ուրիշները կազմակերպուած ազգ ու պետութիւն են: Պետութիւններն իրենց հսկայական միջոցներով եւ հասարակական հաստատութիւններով լծուած են գործի, մեղմացնելու գործազրկութեան աղէտը:

Իսկ Հայերն անհատական ճիգէն անդին չեն անցնիր: Կարծես թէ անհատէն ու փոքրիկ խմբակներէն անդին, չեն տեսներ կէս միլիոնէ աւելի ժողովուրդ մը, որ Թափուած է օտար պետերուն տակ եւ կ'ապրի իր առօրեայ աշխատանքով:

Ու այսօր, օտարին համար աշխատանք չկայ, կամ նուազ է: Եւ օտարներուն մէջ, ամէնէն առաջին հարուածը կը ստանան Հայերը, որ անտէր են:

Գաւառներէն հասած ձայները, որոնք մասնակի ճիչի մը տպաւորութիւնը կը Թողուն, եթէ իրարու վրայ գումարենք՝ համապատկերը ողբերգական կը դառնայ: Եւ որովհետեւ Հայ ժողովուրդը շատ ողբերգութիւններ տեսած է, վարժուած է սպասել՝ իր հաւաքական աղաղակը բարձրացնել միայն այն ատեն, երբ բոլորը աղէտի ենթակայ են, բոլորը սովի եւ անզօրութեան մատնուած են: Այսինքն, դանակը ոսկորին հասած է:

Մինչդեռ մեր շրջապատը բազմաթիւ օրինակներ կու տայ, որոնցմէ կրնայինք դաս առնել, գիտնալու համար թէ ի՞նչպէս կազմակերպուած ուժերով աղէտները կը կանխարգիլեն, երբ մենք, Հայու վերջին խելքով, աղէտի աւերները կ'ողբանք եւ մասամբ մը միայն կրնանք դարմանել: Իրար կ'անցնինք այն ատեն, երբ արդէն ուշ է. եւ իրար կ'անցնինք անկանոն ու անկազմակերպ ձեւով:

Գործազրկութիւնը եւ անկանոն Թուղթերու խնդիրը, պատէ պատ կը զարնեն բազմաթիւ մարդիկ, որոնք տեղէ տեղ կը շարժուին, ամէն դուռ կը բախեն, անորոշութեան մատնուած:

Ու մենք կը գոհանանք մեր նախնական միջոցներով: Եւ եթէ աղաղակը չլսենք, խաղաղութիւնը կատարեալ կ'ըլլայ մեր խիղճերուն:

Մինչդեռ պէտք է գիտակցինք որ Հայ ժողովուրդը հաւաքականօրէն՝ աստիճանաբար կ'աղքատանայ: Տնտեսական ծիրումը շատերու աչքին չերեւար: Առօրեան, առօրեայ գոհունակութեան մը կապած է բոլորը: Հին խնայողութիւնները մաշեցան. շատերը սնանկացան: Այդ բոլորի տեղ միջակ ապրուստի մը կարելիութիւնը բռնեց, որ միշտ պատահականութեան ենթակայ է: Իսկ այսօր զանազան գաղութներուն մէջ բազմութիւններ կան, որ Թշուառութեան մատնուած են: Ֆրանսահայ գաղութի գործազրկութիւնը Թէեւ մեծ համեմատութիւններ չէ ստացած, սակայն եղածն ալ շատ ծանր է:

Ի՞նչպէս դիմաւորեցինք կամ կը դիմաւորենք այսօր աղէտը:

Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ կազմուեցաւ «Եղբայրական Օգնութեան» մարմին մը: Յոյս կար որ ան դառնայ կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, իր ճիւղերը տարածէ գաւառները, հանդիսանայ գրասենեակ մը, որ ոչ միայն օգնութեան գործը կազմակերպէ, այլ աշխատանք գտնէ, հետեւի երկրի գործատեղիներուն եւ ըստ այնմ հրահանգներ տայ գործազուրկներուն, որպէս զի պարապ չԹափառին տեղէ տեղ: Ու ոչ միայն այսքան, այլ պիտի կրնայ հետամուտ ըլլալ կանոնաւորելու մեր հայրենակիցներու Թուղթերը, գաղթականներու գրասենեակներուն հետ համախորհուրդ: Բազմաթիւ աշխատանքներ, որոնք իրարու կապուած են, որոնք հաւաքական պատասխանատուութեամբ կրնան լուծուիլ, որոնք ուժերու համախմբումի կը կարօտին:

Սակայն, որովհետեւ տակաւին աղէտը հայկական համեմատութիւններ չէ ստացած, մեր բարի սովորութեամբ Թուլցանք: Մարմինը հետզհետէ տկարացաւ: Օգնութիւնը չկազմակերպուեցաւ: Օժանդակութիւնը եղաւ խիստ չնչին: Անտարբեր մնացին անոնք որ կրնային հարիւր ֆրանք տալ եղբայրական օգնութեան մը համար:

Այս պայմաններուն մէջ աւանդական հայկական ճամբան պատրաստ էր: Ու «Եղբայրական Օգնութեան» մարմինը բռնեց այդ ճամբան: Լուծուեցաւ ու գործը յանձնեց Աղքատախնամին:

Անգործութեան չափ, մեր ազգային նկարագրի տեսակէտէն, նոյնքան ողբերգական է այս երեւոյթն ալ:

Մենք եղբայրական օգնութեան *անընդունակ ենք: Որովհետեւ օգնութիւնը եւ այն ալ եղբայրական՝ կազմակերպութիւն կը պահանջէ, տեւական կամքի պէտք ունի, եղբայրական զգացումներու կեդրոնացման կը կարօտի:*

Մենք, այսօր տակաւին, այսքան աղէտներէ եւ աղետալի փորձառութիւններէն յետոյ օգնութիւն կազմակերպելու անընդունակ ենք:

Բայց ընդունակ ենք աղքատախնամի: *Հայ ժողովուրդը պէտք է միշտ աղքատ ներկայանայ: Անոր միայն կարելի է* ողորմութիւն *տալ: Ի հարկէ երբ որ կայ, եւ երբ որ կը բարեհաճին:*

Հիւանդանոց, անկելանոց եւ աղքատախնամ: Նայեցէք մեր բացուած քսակներուն, ու պիտի տեսնէք, այն քանի լումաները, որ դուրս կուգան, կ'երթան վիրաւորական ձեւով՝ մեռնիլը երկարաձգելու մարդոց, որ դատապարտուած են հիւանդանոցի եւ անկելանոցի մէջ ապրելու կամ՝ նկուն ու եսէ *զրկուած, աղքատ անանկի երեւոյթով կը ներկայանան՝ գութը շարժելու աղքատախնամներուն: Մինչդեռ, կայտառ, երիտասարդ ու աշխատասէր այս բազմութիւնը եղբայրական օգնութեան պէտք ունի, աշխատանքի պէտք ունի: Ու մենք պարտաւոր ենք այդ գործը կազմակերպել:*

Կ. Ս.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԱԿԷ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

— :-: —

Ամերիկայի նախկին պատերազմիկները գրեթէ պաշարած են նախարարական պաշտօնատուններ Ուաշինկթընի մէջ: Ոստիկանները անցեալ օր ուզեցին հեռացնել անոնցմէ մէկ քանին, երբ բախում մը տեղի ունեցաւ: Եւ ահա պատերազմիկներու զանգուածը սկսաւ քալել Սպիտակ Տան վրայ: Երկարէ ցանցեր լարուեցան, ոստիկանական եւ զինուորական ուժերը ստուարացուցին: Հարկ եղաւ նաեւ խնդրել օժանդակութիւնը բանակին: Գնդացիրներ դրուեցան այն շէնքերուն դէմ, զորս գրաւած էին պատերազմիկները: Հեծելազօրքը յաջողեցաւ մասամբ մաքրել «գրաւեալ գօտին»: Այս բախումներուն ընթացքին, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ գործածել արտասուաբեր ռումբեր, նոյն իսկ կրակել: Վիրաւորուեցան բազմաթիւ պատերազմիկներ, կան նաեւ սպաննեալներ:

Նախագահ Հուվըր կը յայտարարէ թէ պատերազմիկները նկատի չեն առներ, որ իրենց մէջ ոճրագործներ ալ կան, ինչպէս համայնավարներ, որոնք տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն:

Միւս կողմէ նախկին պատերազմիկներու պետը կը յայտարարէ թէ «պիտի երթան մինչեւ ծայրը, մինչեւ որ ֆանդեն դժոխքը»:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՔՈՒԷ ՊԻՏԻ ՏԱՆ ԿԱԹՈԼԻԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

— :-: —

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղաքական թղթակիցը կը կարծէ թէ յառաջիկայ կիրակի օրուան ընդհանուր ընտրութիւններուն Գերմանիոյ Հրեաները, որ մինչեւ հիմա մեծ մասամբ ընկերվարական կուսակցութեան կը քուէարկէին, այս անգամ իրենց ձայները պիտի տան կաթոլիկ կուսակցութեան:

Հրեաներու կարծիքով հիթլերեաններու հակահրէական քայլերուն դէմ կաթոլիկներն են որ իրենց թիւով եւ ազդեցութեամբ պատուար կրնան հանդիսանալ:

ՏՆԻՒՍԹԷՐ ԿԸ ԿԱՐՄՐԻ

Պուքրէշէն հեռագիր մը կուտայ նկարագրութիւնը արիւնալից նոր դէպքի մը, որ տեղի է ունեցեր Տնիեսթէրի վրայ: Նաւակ մը ռուսական գետեզերքէն կ'անցնի ռումանական գետեզերքը: Երեք կին եւ երկու մանուկներ կային նաւուն մէջ: Երբ գետին մէջտեղը կը հասնին, կարմիր սահմանապահները կը նշմարեն եւ կը րակ կը բանան նաւուն վրայ:

Փախստական երեք կիները ու երկու մանուկները սպաննուեցան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏԵՆԴԸ

Ընտրութեանց նախօրեակն է: Գերման քաղաքական կուսակցութիւնները տենդագին գործունէութեան մէջ: Միթինկներն ու ճառերը իրարու կը յաջորդեն ամէն կողմ:

Միւս կողմէ, ֆոն Փափէն կը շարունակէ «ստկել» Փրուսիոյ նահանգապետները: Փրուսիոյ նախկին վարչապետը, Օթթօ Պրաուն, նամակ մը ուղղելով ֆոն Փափէնի՝ անգամ մը եւս կը բողոքէ որ մէկիկ մէկիկ պաշտօնանկ կ'ըլլան իր ընկերները:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Դաւալուի ցեմենտի գործարանին մէջ աշխատող Ռուսաստանի խորքերէն բերուած աճխոքականները գործադուլ են յայտարեր, կանոնաւոր սնունդ չառնելու պատճառով:

Կառավարութիւնը Երեւանէն մէկ վաշտ զօրք ուղարկելով, գործադուլը ճնշած եւ դեկավարները խստօրէն պատժած է: Զօրքի եւ բանուորներու միջեւ ընդհարումներ տեղի ունեցած են: Երկու կողմէն ալ վիրաւորներ կան:

Հայաստանի որոշ շրջաններուն մէջ ապստամբներ երեւցած են: Կառավարութիւնը մտահոգուած է զանոնք լիկուիտացիայի ենթարկելու խնդրով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՖՈՆ ՓԱՓԷՆԻ ՀԵՏ

Առջի օր, United Press*ի թղթակիցը, Պերլինի մէջ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետ ֆոն Փափէնի հետ:*

Գերմանիոյ վարչապետը առաջին առթիւ կը յայտարարէ թէ գերման ժողովուրդը պէտք է վերստանայ իր տեղը արեւին տակ բարոյական, քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտներով, եթէ փափաքելի է որ արագ դարձ մը կատարէ դէպ ի բարգաւաճում եւ բարօրութիւն:

Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է նախ ջնջել այն սեղմումները, որ դրուած են Գերմանիոյ վրայ Վերսայլի դաշնագրով: Եւ յետոյ Գերմանիոյ վերադարձուին նախկին գաղութները:

Այլապէս, առանց Թերանալու եւ առանց դադարելու, պայքար պիտի մղուի վերաքննել տալու համար այն արձանագրութիւնը, որ «խաղաղութեան դաշնագիր» կը կոչուի:

«ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԼ ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿԸ»

Շարունակելով իր յայտարարութիւնները, Գերմանիոյ վարչապետը ուզեց ճշդել նաեւ իր երկրին տեսակէտը սպառազինութեանց հարցին մէջ: Եւ բսաւ թէ Գերմանիա պարզապէս կ'ուզէ տեսնել ապահովութիւնը իր սահմաններուն, որոնք շատ հեռու են պաշտպանուած ըլլալէ այնքան որքան են ֆրանսական սահմանները: Վերջապէս տալ միջոցներ Գերմանիոյ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան: Ասիկա չի նշանակեր թէ կը պահանջուի բանակ մը այնքան ստուարաթիւ, որքան է ֆրանսականը: Գերմանիոյ պահանջն է բարոյական հաւասարութիւն զինուորական հարցին մէջ եւ իրաւունք՝ ունենալու արդիական զինուորական կազմակերպութիւն մը:

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Ինչ կը վերաբերի գերման-ֆրանսական յարաբերութիւններուն, ֆոն Փափէն յայտնեց թէ երբեք չէ առաջարկած զինուորական դաշնակցութիւն մը երկու երկիրներուն միջեւ, այլ միայն դիտել տուած է Էռիոյի թէ, ըստ իրեն, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ պետական վարիչներուն միջեւ պարբերական խօսակցութիւնները պիտի կրնային նպաստել փարատելու ամէն կասկած եւ ապահովելու երկու երկիրներու ապահովութիւնը: Ըստ Գերման վարչապետին, այս հանդիպումները աւելի օգտակար են, քան միջազգային մեծ համաժողովները:

Ֆոն Փափէն այստեղ դիտել տուաւ որ Գերմանիա չկրնար ըմբռնել թէ ինչո՛ւ Ֆրանսա շատ կը պնդէ «ապահովութեան» վրայ, երբ գոյութիւն ունին Լոքարնոյի Դաշնագիրը, Պրիան-Քելլոկ համաձայնագիրը, Հաւնոսի ապագէն գօտին:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերման վարչապետը, յետոյ անդրադառնալով իր երկրին ներքին փոթորկումներուն, ըսաւ թէ չափազանց կարեւոր հարցերու առջեւ կը գտնուի Գերմանիոյ ներքին քաղաքականութիւնը, այնքան որ ներկայիս երկրորդական կը համարուի մտածել միապետութեան վերահաստատութեան կարելիութիւններուն մասին: Աւելի շատ կը սպառնայ, ընդհակառակն, համայնավարական շարժումը: Այնպէս որ կառավարութեան առաջին գործերէն մին է կռուիլ համայնավարական միտքերու զարգացման դէմ:

Եղուկալ դատաւորներէն մէկը կ'ըսէ թէ Կորկուլով յիմար չէ

Երդուեալներէն մէկը ցաւելով յայտարարած է թէ՝ Կորկուլովի մասին եղած մեղմացուցիչ պարագաները միաձայնութեամբ չեն մերժուած:

Կորկուլովը յիմար չէ, կ'ըսէ, ընդհակառակն ամէն բան ցոյց կուտայ որ մտաւորապէս առողջ մըն է:

Ընդհանուր դատախազին կարդացած այն նամակը որ գրուած էր Պոլէն՝ Կորկուլովին, ուրիշ ռուս գաղթականի մը կողմէ, եւ որ կը շնորհաւորէր անոր գործած ոճիրը, ինչպէս նաեւ յայտնութիւնը այն վէպին որ գրուած էր Խարպինի մէջ ուրիշ Ռուսի մը կողմէ որ կը յայտնէր նախագահին սպանութիւնը գործուած ռուս գաղթականի մը կողմէ որ ոճիրը միակ միջոցը կը նկատէ աշխարհը ազատելու Ռուսիայէն, մեր վրայ աւելի խոր տպաւորութիւն Թողուց քան տխկին Կորկուլովի ներկայութիւնը, որ այնքան ալ ցնցող չէր: Ես անոր լալը իսկ չտեսայ:

Մեր խղճութեան պատճառը սպանեալին անձնաւորութիւնը չէր միայն, ով որ ալ ըլլար զոհը, ես միեւնոյն քուէն պիտի տայի:

Էռիոյի բողոքը Ֆոն Շլայխէրի

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԸՐԱԾ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Էռիօ իր մօտ կանչեց գերման դեսպան Ֆոն Հօշը եւ բողոքեց այն անմիտ յարձակումներուն դէմ որ Շլայխէր ըրաւ Ֆրանսայի դէմ իր արտասանած մէկ ճառին միջոցին:

Ֆոն Շլայխէր «միջազգային քաղաքականութիւն» ըսուած աւանդական օրէնքները անտեսելով՝ չէ վարանած կոչել զինաթափութեան վերաբերեալ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կեղծաւոր:

Էռիօ ցոյց տուաւ Ֆոն Հօշի թէ ինչքան անպատեհ էր Ֆոն Շլայխէրի ըրած յարձակումը Ֆրանսայի դէմ, եւ այդ կ'ընէր այնպիսի ատեն մը, որ կը զուգադիպէր Լօզանի եւ Ժընեւի համաձայնութիւններուն եւ Գերմանիոյ ֆրանսեւանգլիական դաշինքին միանալէ յետոյ:

Արդէն չորեքշաբթի երեկոյ Գերմանիոյ ֆրանսական դեսպանը ներկայացաւ կառավարութեան եւ Շլայխէրի ճառին մասին «ճշդումներ» պահանջեց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

— :-: —

Հինգշաբթի առաւօտ Սանթէի բանտը փոխադրուած է մահապարտ Կորկուլով: Այժմ բանտարկուած կը մնայ մասնաւոր խուցի մը մէջ, լաւ պաշտպանուած, ուր հագիւ մտած, լռգանքէ մը յետոյ, խաղաղ ու հանդարտ, խնդրեց վերսկսիլ իր ընթերցումները, մասնաւորաբար պահանջեց Տոսթոյեւսկիի *Ոճիր եւ Պատիժ*ը, Սելվիօ Փելլիքոյի *Բանտերս*ը: Գիշերն անցուցեր էր անբծելով իր դատաւորները: Երբ կը պատրաստուէր իր խուցը մտնել, չմոռցաւ հսկիչին յայտնել իր տպաւորութիւնները կատարուած դատավարութեան մասին:

Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ, պաշտպան փաստաբան Ժէրօ այցելութեան գնաց, առնելու համար Կորկուլովի հաւանութիւնը վճռաբեկ ատեանին դիմելու: Այս առթիւ, փաստաբանը թղթակիցի մը յայտնեց թէ վշտացած չէ դատաւորներուն դէմ, սակայն կը սպասէ... դիազննութեան: «Կ'ուզէի խաբուած ըլլալ, որովհետեւ, իմ կարծիքովս, խենթի մը գլխատումը մարդասպանութիւն է: Վախնամ, իբրաւագէտ բժիշկը ախտանշան մը գտնէ այս դժբախտին գանկին մէջ: Այսուհանդերձ այս դատավարութիւնը կը թելադրէ, որ օրէնք մը դրուի՝ ընդունելու համար փորձաքննութիւն մը մտային խանգարման պարագաներու մասին»:

ՄԱՅՔԼ ԱՌԼԷՆ

Նիսէն անգլիական մամուլին կը հեռագրեն թէ ծանօթ գրագէտ հայազգի Մայքլ Առլէն ինքնաշարժի արկածի մը ենթարկուած է եւ թեթեւ վէրքեր ստացած է: Այժմ կ'ապաքինի իր բնակարանին մէջ:

ԳԻՆԻԻ ԳԵՏ ՄԸ Կ'ԵՐԿԱՐԻ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ֆրանսացի եւ ամերիկացի վաճառականները, շատ հաւանական գտնելով որ Միացեալ Նահանգներու նոր ընտրութիւններէն յետոյ վերցուի ոգելից ըմպելիներու արգելքը, մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան: Եւ ֆրանսացի վաճառականները հարիւր հազարներով տակառ պատրաստած կը սպասեն, գետի պէս հոսեցնելու համար Պորտոյի եւ Պուրկոնեի գինին Ատլանտեանի վրայէն:

ԻՍԼԱՆՏԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Տէյլի էքսփրէս» կը յայտնէ թէ Տպլինէն ստացուած լուրերու համաձայն, կարող է պատահիլ որ Տէ Վալերան ուզէ դիմել անմիջապէս ընդհանուր ընտրութիւններուն, որպէս զի իր կուսակցութիւնը կարենայ ստանալ բացարձակ մեծամասնութիւն մը խորհրդարանին մէջ, առանց կախում ունենալու աշխատաւորականներէն:

ՄԱՆԻՈՒ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ԿԱԶՄԵԼ ԴԱՀԼԻՃԸ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Վայտա Վոյվոտ թագաւորին ներկայացուց իր հրաժարականը: Թագաւորը Մանիուի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը: Վայտա Վոյվոտ պատրաստակամութիւն յայտնեց ստանձնել պաշտօն մը Մանիուի դահլիճին մէջ:

ԳԵՐՄԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները իրենց համակրանքը կը յայտնեն ֆոն Փափէնի՝ իր ճառին առթիւ: Եւ արդար կը գտնեն, որ Գերմանիա կը պահանջէ վերստանալ նախապատերազմեան զինուորական իր ուժը եւ հեղինակութիւնը: Միայն թէ կը վախնան, որ Գերմանիա կ'անգայէ շուտ հասնիլ իր նպատակին: Այսպէս, կ'ըսեն, սխալ բրաւ Գերմանիա պահանջելով զինուորական ուժի հաւասարութիւն Ֆրանսայի հետ, ինչ որ խռովեց ֆրանսական հանրային կարծիքը:

ՌՈՒՍ-ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ ԿԱՐՈ՞Ղ Է ՊԱՏԱՀԻԼ

Եթէ Ճափոն պատերազմ մը սկսի Ռուսիոյ դէմ, իր ճակատը կարող է գտնել 1904էն շատ աւելի տարբեր հակառակորդ մը: Այդ թուականին, քանի մը յաղթականներ բաւական եղան տապալել վհատ, խանգարուած եւ անպատրաստ երկիր մը: Օտար մասնագէտներ, որոնք ոչ մէկ համակրութիւն ունին, ո՛չ բոլշեւիկութեան եւ ոչ ալ Ռուսիոյ հանդէպ, շատ հեռի են հաստատելէ թէ՝ Ճափոն, կարող է պատերազմը շահիլ սովետներու դէմ…

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ, այսու հանդերձ, պատերազմի մը պարագային, Չինաստանի եւ Ճափոն գիւղացիներու ու գործաւորներու դիրքը: Ոչ ոք չի կրնար կանխատեսել: Կը թուի ուրեմն թէ՝ Ճափոն կառավարութիւնը չպիտի համարձակի Ռուսիոյ վրայ յարձակիլ: Ճշմարիտ է որ, ֆաշիստ զինուորականները պատրաստ են ամէն արկածախնդրութեանց: Բայց, հակառակ ամէն բանի, Մոսկուայի «Քաղաքական Սակարանը» անմիջական պատերազմ մը ծագելուն համակարծիք չէ: Ճափոն չի կրնար ռուսական հողամասը ոտնակոխ ընել՝ առանց վստահ ըլլալու Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միանուագ եւ հաւաքական գործակցութեան: Արդ՝ այդ հաւաստիքները գոյութիւն չունին:

Ֆրանսա եւ Լեհաստան համակրական յարաբերութիւններ ունին Ճափոնի հանդէպ: Այս վերջնոյն տնտեսականութիւնը թէ դիւանագիտութիւնը վեր բռնուած ըլլալ կը թուին Ֆրանսայի կողմէ: Այսու հանդերձ, Ֆրանսա պէտք չէ ուզէ, հաւանականօրէն, համաշխարհային նոր պատերազմ մը ծագելու պատճառ ըլլալ, աւելի սարսափելի քան նախկինը… Գալով Լեհաստանի, որ տնտեսական եւ քաղաքական ծանր տագնապ մը կը բոլորէ, իւրաքանչիւր զինուորական կռիւ, իր համար, վտանգի կ'ենթարկէ նոյն իսկ իր գոյութիւնը: Չի կարծուիր թէ հակասովետական կռուի մը կուզայ հաստատել այս պարագան, տրամաբանական եւ բնական, թէ Լեհաստանի մէջ, հանրային կարծիքը աւելի զբաղած է Գերմանիոյ անցուդարձերով, քան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ հաւանական կռուով մը:

Հիթլերեաններու, Պողպատեայ Սաղաւարտներու եւ գերման ազգայնականներու գնացումները զօրաւոր կերպով կը մտահոգեն մարաջախտ Փիլսուտսքիի շրջանակը. նոյնպէս Ֆրանքօ – գերման պատահական մերձեցման մը ազդակները: Իրականութեան մէջ, տնտեսական տագնապին չեչտաւորումը, Ֆրանքօ – գերման նման համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ արգելք մը կը ներկայացնէ: Միւս կողմէ, Լեհաստանի կրած դժուարութիւններուն առթիւ, Ֆրանսայի ըրած վերապահումը ուղղակի անհանդստութեան մատնած է առաջինը — մանաւանդ երբ Ֆրանսայի բարձրագոյն սպայակոյտի աչքառու անհատներ հարց դրած են թէ՝ Լեհաստան պետութիւնը տկարացած ըլլալով, պատերազմի մը պարագային՝ «ոտնակոխ» ըլլալու վտանգին տակ չի՞ գտնուիր արդեօք…

Բոլշեւիկները ամէն ինչ ի գործ դրած են Լեհաստանի բարեկամութիւնը գրաւելու համար: Ճափոնն ալ բազմաթիւ փոխառութիւններ ըրած է Վարշաւիայի: Սակայն, կը թուի թէ չի կրնար բոլորովին վստահ ըլլալ Լեհաստանի թիկունք կանգնելուն վըրայ… Միեւնոյն անդրադարձումները կը պատշաճին Ռումանիոյ: Ընդհակառակն, Ճափոնի վարչապետին սպանութիւնը, զինուորական կուսակցութեան յարաճուն ազդեցութիւնը, Շանկհայի պարպումը — որով ճափոնական մեծ ուժ մը ազատ կ'ըլլայ — Ճափոն սպայակոյտի դիրքը են, կը մտահոգեն բոլշեւիկեան մամուլը, ինչպէս նաեւ սովետական Ռուսիոյ հանրային կարծիքը:

Անշուշտ, Ստալին չի գոհանալ կանխատեսելով թէ Ճափոն, թեր ու դէմ խնդիրներ կշռելէ վերջ, յարձակումէ մը կարող է ետ կենալ: Լաւ յայտնի է որ պատերազմի մթնոլորտը ազգերը կը մղէ կատարել անգուշութիւններու…: Կարմիր ղեկավարները չեն կրնար ուրեմն ապագան կառուցանել՝ յենլով միայն Ճափոնի երկդիմի խելացութեան վրայ: 1931 սեպտեմբերին, Ճափոն կարող էր դիւրութեամբ գրաւել Խ. Ռուսիոյ ծովային նահանգները: Խաղաղականի եզերքին երկարող սահմանները այնքան տկար կերպով պաշտպանուած էին:

Վեց ամիսներ չարունակ սովետները ջերմօրէն աշխատեցան Ծայրագոյն Արեւելքի իրենց դիրքերը ամրացնել: Օդային առաջնակարգ տորմիղ մը հոն է կեդրոնացած: Ճափոնական յարձակման մը պարագային, այդ տորմիղը չպիտի գոհանայ միայն յարձակուած հողամասը պաշտպանելով, պիտի փորձէ նաեւ փճացնել թշնամիին զինուորական կայանները, որոնք կը գտնուին հոն՝ Ճափոնի մէջ: Վլատիվոստոք նաւահանգիստը ընդծովեայ ծուղակներով պաշտպանուած է: Այսօր, ծովային նաւահանգիստներուն տիրանալու համար, Ճափոն բանակը պարտաւոր է ամիսներով պատերազմիլ: Միայն Վորոշիլով կարող է այդ մուտքը որոշել սահմաններէն ներս, ապա դնելու համար զանոնք ընտրեալ բանակի մը առաջ, գերազանցապէս աւելի լաւ զինուած, եւ որ, համաձայն ամերիկեան մասնագէտներու կարծիքին, կը բաղկանայ 150,000 հոգիէ: Արդ, պարտութիւն մը կարող է անհաշիւ վնասներ տալ Ճափոնի:

Ամէն պարագայի տակ, եթէ ռուս-ճափոն պատերազմ մը չծագի մինչեւ այս տարուան օգոստոսի վերջը, այս տարի այլ եւս վախ չկայ: Կլիմայական պարագաները կը դժուարացնեն, չըսելու համար անկարելիութեան կը մատնեն զինուորական գործողութիւնները: Մինչեւ այդ, Խ. Ռուսիան կը տեսնէ իր զինուորական պատրաստութիւնները: Հակառակ գաղտնի կերպով չըջապատուած ըլլալուն, կը կարծուի թէ աշխատանքներու թափը քիչ մը դանդաղած է: Քանի ամառը կը վերջանայ, նոյնքան սովետական ջղագրգռութիւնը կը հանդարտի:

Ինքնապաշտպանութեան ձեռնարկները, Խ. Ռուսիոյ մէջ, առաջ բերած են անխուսափելի զրկանքներ: Մեքենաներ եւ առօրեայ պէտքերու յատկացուած գործարանները այսօր ռազմամթերք կը հայթայթեն: Քաղքենի ժողովուրդը զրկանքի ենթարկուած է յօգուտ զինուորականին: Ռուս գիւղացիները չուկայէն քաշած են իրենց արտադրութիւնները: Պատերազմի վախը, ուրեմն, ակներեւ կերպով կը խանգարէ տնտեսական ծրագիրը: Ճակատը ամրացնելով յաճախ ետեւը տկարացնելու վտանգը կը ծագի:

Իրականին մէջ, Ռուսերը կը մնան մտահոգ, զգալով որ Ճափոնի տնտեսական չահը անհամեմատօրէն աւելի փոքր է խաղաղութեան մէջ, քան պատերազմի մը ընթացքին: Անոնք կը փորձեն երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւել, մանաւանդ մշակութային գետնին վրայ: Սովետ բազմաթիւ գրագէտներ եւ արուեստագէտներ մօտ ատենէն այցելութիւն մը պիտի տան իրենց ճափոն ընկերակիցներուն: Միւս կողմէ, Ռուսիա կը փափաքի ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքել Ճափոնի հետ: Առաջարկութիւնը եղած է Լիտվինովի եւ Գարախանի կողմէ, Ճափոնի Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին որ Մոսկուայէն կ'անցնէր: Բայց այդ առաջարկը դիւրին չէ եղած, Ճափոն դաշինք կնքելու տրամադրութիւն չունենալուն համար:

Ռուսիոյ դիրքը կրնայ բարելաւուիլ եւ խաղաղութեան ազդակները աւելնալ, եթէ Միացեալ Նահանգները Ռուսիոյ ի նպաստ միջամտութիւն մը ընեն: Ամերիկեան այդ միջամտութեան հաւանականութիւնը կը զսպէ Ճափոն զինուորականները: Միացեալ Նահանգները թէեւ չեն սիրեր բոլշեւիկները, սակայն, եթէ կ'ուզեն խաղաղականեան պատերազմէ մը խուսափիլ, պարտաւոր են Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքել: Բնական է նաեւ որ Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղեցումը առիթ կուտայ Խ. Ռուսիոյ, իր տնտեսական չուկան բարւոքել: Այս պատահականութիւնը կը սարսափեցնէ Մ. Նահանգները: Ինչպէս, Ուաշինկթընի վարիչներու աչքին, ընտրութիւնը կը թուի դժուարին:

Ճափոնական յարձակողականութիւնը Խաղաղականի մէջ, Մ. Նահանգներու համար բեռ մը կը ներկայացնէ: Այժմ, ամերիկեան բոլոր նաւատորմը կեդրոնացած է Խաղաղականի մէջ: Հակաճափոնական չարժումը կը վերսկսի… Չինաստան աւելի նուազ կը գնէ եւ ամերիկեան վաճառականութիւնը վնասներ կը կրէ: Հակառակ «Ազատ Անցքի» դաշինքի պայմանին, Մանչուրիան կ'արգելափակուի բոլորովին եւ, ոչ ամերիկեան ապրանքները եւ ոչ ալ դրամագլուխը հոն չեն կարող արտածուիլ: Այս բոլոր տնտեսական դժուարութիւնները յառաջ կուգան Ճափոնի ասիական երկրամասին վրայ ծաւալումէն եւ ցոյց կուտան թէ վերոյիշեալ երկիրներու միջեւ պատերազմ մը միշտ հաւանական կը թուի:

Ճափոնական մամուլէն որոշ մաս մը կը յայտնէ թէ «Ամերիկայի կարգն ալ պիտի գայ»: Ճափոն պատերազմիկները չեն գիտեր թէ իրենց առաջին կռիւը Խ. Ռուսիոյ դէ՞մ պիտի մղեն, թէ Ամերիկայի: Սովետական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս խիստ յայտարարութեանց: Թերեւս հակամերիկեան չարժումը Ճափոնի եւ հակաճափոնական գրգռումները Ամերիկայի մէջ, դրդապատճառ ըլլան որպէս զի, Ամերիկան, գիտումնաւոր կերպով զօրացնէ իր սպառազինութիւնները պատերազմի մը առջեւ գտնուելու հաւանականութեամբ: Ինչ ալ ըլլայ, այս խնդիրը պիտի արծարծուի աւելի սուր կերպով, Ամերիկայի մէջ, նոյեմբերի նախագահական ընտրութիւններէն յետոյ:

Եթէ ռուսեւամերիկեան մերձեցումը չիրականանայ, Մոսկուա պէտք է միայն իր ուժերուն վստահի: Ռուսիոյ եռանդագին գործունէութիւնը Սիպերիոյ մէջ, այս տարուան սկիզբէն ի վեր, թոյլ կուտայ սովետներուն աւելի կորովի եւ յստակ լեզու մը գործածել Թոքիոյի հանդէպ: Ճափոնական կառավարութիւնները ազդուած են կարմիր բանակի այս ամրապնդումէն, ինչպէս նաեւ Մանչուրիան «խաղաղեցնելու» ձեռնարկին մնացած դժուարութիւններէն: Տարիներ պէտք են որպէս զի այս երկիրը չահու աղբիւր դառնայ Ճափոնի:

Եզրակացնելով, պատերազմի վախը կախուած կը մնայ Դամոկլեան սուրի մը պէս եւ ռուս ղեկավարները իրաւունք ունին, թերեւս, պատրաստութիւն տեսնելով:

Ն. ՀՐԱԶԴԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՇՈՒԿԱՆ

— :-: —

Թաւրիզի առեւտրական հրապարակը համեմատած անցեալ ամիսներու հետ, պէտք է ասել, որ թոյլ է: Այդ էլ թերեւս արդիւնք է Եւրոպայում դեռ եւս քաղաքական ու տնտեսական խնդիրներու վերջնականապէս պարզուած չլինելուն եւ Ամերիկայում չարունակուող տնտեսական տագնապին: Ընդհանրապէս Թաւրիզի չուկան զգալի բարւոքումներ ցոյց չի տալիս: Ինչպէս կար 1928—29 թուականներին

Չոր մրգեղէնի պահանջը նախորդ ամիսներու բաղդատմամբ աւելի պակաս եղած է, այդ պատճառով էլ վերջերս այդ նոյն տեսակի ապրանքների արժէքների մէջ որոշ նուազում եղած է: Այս ամսու սկզբներին մի կարգ ընկերութիւններ նոր ձեռնարկներ կատարած են հին սալորն Քալիֆորնիայի սիստեմով պատրաստելու՝ եւրոպական չուկաներու համար: Նման ձեռնարկ կատարող ֆիրմաներից մէկըն է Շուէտական ընկերութիւն մը, որ կը կոչուի — Persiskaya Kompanie «Aptiobolag», որու կենտրոնը Ստոքհոլմն է: Իսկ Պարսկաստանի գլխաւոր բաժանմունքը Թէհրանում: Բաց ի այդ ընկերութիւնից, կան նաեւ մի չարք հայ ընկերութիւններ, որոնք վերջերս, այն էլ գորգի առեւտուրը թուլանալուց յետոյ, այս եւ նման ձեռնարկներ սկսած են անել: Չոր մրգեղէնի (սալոր, նուշ, ծիրան, եւն.) գլխաւոր կենտրոնը ամբողջ Պարսկաստանի համար՝ կարելի է համարել Ատրպատականը, այսպէս օրինակ, մինակ Ուրմիայի եւ Մարաղայի շրջանից տարեկան առ նուազն մի քանի հարիւր հազար փութ չոր միրգ է դուրս գալիս: Իսկ միւս շրջաններն ալ իրենց չափով կ'արտադրեն, սակայն այս տարուան բերքը ըստ շրջաններից ստացուած տեղեկութիւնների ցրտից որոշ չափով ազդուել է: Իրազեկներու կարծիքով հազիւ այս տարուան բերքը անցեալ տարուան բերքի կէսին հաւասարի:

Պարսկական չոր միրգը ըստ տեղեկութեանց, արդէն Եւրոպայում, մասնաւորաբար Համպուրգի չուկայում բաւական լաւ հրապարակ գտած է: Անցեալներում եւ այժմ եւրոպական չուկաներում պարսկական չոր մրգեղէնին մրցակիցը եղել է Թրքականը, մասնաւորաբար Իզմիրի շրջանի մրգեղէնի: Սակայն չնորհիւ Պարսկաստանում աշխատող կարգ մը հայ ֆիրմաներու մասնագիտօրէն թափած աշխատանքներուն, երթալով աւելի լաւ հիմունքներու վրայ է դրւում մրգեղէնի պատրաստելու եւ արտահանելու գործը:

Գորգի առեւտուրը վերջին ամիսներում համեմատաբար նախկին ամիսներու հետ, աւելի պահանջ եղած է նոր տեսակի ապրանքների վրայ. իսկ հին (անտիկ) կէս հին (սիմի անտիկ) կամ արժէքաւոր ապրանքների, գրեթէ պահանջ եղած չէ:

Թաւրիզի չուկայում գնողներ եղած են՝ Եգիպտոսի, Սուրիայի, Պելճիքայի, Գերմանիայի եւ այլ երկիրներու չուկաների համար, որոնց մէջ աչքի է զարնուել գերմանական «Փեթակ» ընկերութիւնը եւ չուէտական ընկերութիւնը:

Վերջինս որոշ պայմանագրութիւն ունենալով կառավարութեան հետ, աւելի մեծ յարմարութիւններ ունի ապրանքներ արտահանելու: Որովհետեւ պարսկական առեւտրական մոնոպոլի օրէնքով ներածողը պարտաւոր է նոյն չափով եւ արտահանել, այդ իսկ պատճառով էլ այս ընկերութիւնը երկաթեղէն, մեքենաներ ինչպէս նաեւ շաքար է ներմուծում եւ դրանց փոխարէն գորգ, միրգ, աղիք եւ այլ պարսկական ապրանքներ է արտահանում:

Վերջին ամիսներում Ամերիկայի չուկայից, հրապարակի վրայ գնողներ չկային, բաց ի մէկ – երկու ֆիրմաներից, որոնք պարբերաբար քիչ քանակութեամբ միայն գնումներ կը կատարեն:

Ենթադրողներ կան, որ յառաջիկայ սեպտեմբերից Ամերիկայի չուկայում բարւոք վիճակ կը լինի եւ նորից այս չուկայի գորգերու պահանջը կը զգացնի:

Ընդհանուր ակնարկ եթէ ձգենք գորգի առեւտուրի վերջերս եղած թուլութեան վրայ, չատ պարզ կերպով կրնանք տալ պատճառները, որոնք հետեւեալներն են.—

1) Ընդհանուր տնտեսական տագնապը:

2) Եւրոպայի պետութիւններու փոխ – յարաբերութիւններն ու անվստահութիւնները, ընդհանուր պատերազմական պարտքերու վճարմանց ձգձգումներու խնդիրը:

3) Սովետական վաճառամարտերը:

4) Առեւտրական մոնոպոլի սիստեմը:

Սակայն այս բոլորը անցողակի երեւոյթներ են, նորէն վստահ կարելի է ասել, որ պարսկական գորգը իր սովորական պահանջը, ինչպէս անցեալներում ունեցած է, նորէն պիտի ունենայ եւ ինչպէս տեղական թերթերը կը յայտնեն, այժմ Աւստրիայում Չեխօսլովաքիայում, Եուկօսլաւիայում եւ այլուր խիստ պահանջ կայ եւ լաւ արժէքներով ծախուած են …կական գործերը:

Օտար դրամներու արժէքը … բարձրացաւ: Այսպէս օրինակ՝ … լիւկան ստերլինը 108 — 110 … չուրջ. տոլարը 29—30 ռիալի … ֆրանքը՝ 120—123ի չուրջ:

ՂԱԼԵՑ…

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

— :-: —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս երէկ գրեցինք, ֆր… յիմարաբոյժները կը մերժեն … նիլ թէ խենթ է Կորկուլով: Պա… փաստաբանները, նեղուած, … կ'ուզեն:

ԺԷՐՕ.— Ես հոս եկած եմ ապ… ցնելու համար Կորկուլովը, բայ… նաւանդ պաշտպանելու համար … տութիւնը: Երեք յիմարաբոյժներ … կայութեան պիտի կանչեմ, … տելու համար թէ Կորկուլով, … անհաւասարակշիռ, անպատասխ… տու է:

ՌՈԺԷ.— Տոքթ. Ժէնիլ – Փ… կը պնդէ թէ խենթ չէ Կորկուլով … նա՞յ մեզի ըսել թէ խելացի … է այն, զոր դրած է Կորկուլով, … րելով որ զինք լուսնին մօտ … մանաւոր գործիքով մը:

ՏՈՔԹ. ՓԷՐՐԷՆ.— Առանց … ունենալու թէ խենթ պիտի կարծ… կը յայտնեմ որ այնքան ալ յիմար… տածում չէ այդ:

ՏՈՔԹ. ԹՐԻԻԷԼ.— Կորկուլ… մէկ հիւանդութիւն ունի, որ … ուած ըլլայ սիֆիլիզի:

Ցետոյ վկայութեան կանչուե… Տոքթ. Ռոկ տը Ֆիւրսաք, որ նոյ… պատասխանատու կը համարէ … կուլովը:

Իսկ պաշտպան բժիշկներէն Տ… Լոկր ըսաւ թէ Կորկուլով «սահմա… կից» խենթերէն (cas - frontière) …

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ (արցունքը աչքեր…) — Միայն այս մարդը հասկցա… Ճշմարիտ բժիշկն է ան: Այլ … նամ մեռնիլ, ինչպէս առաքե… ինչպէս զինուոր մը պատւոյ դա… վրայ:

Ցետոյ կը կանչուի Տոքթ. Թու… որ կը մերժէ կարծիք յայտնել: … անոր համար, որ չուզեր յիմարաբ… արուեստակիցներու հետ կռուիլ … տոյ անոր համար որ անհրաժեշ… երկար ժամանակ քննութեան … առնել Կորկուլովը:

Գ. Նիւտին, ընդհ. դատախազը … կիղէն կը նկարագրէ Կորկուլ… կեանքը: Ու կը վերջացնէ իր ամբ… տանութիւնը ծանր պահանջով մը:

ԺԷՐՕ.— Պէտք է քիչ մըն ալ հո… բանութեամբ մօտենալ հարցին, … սովետական դեսպանը…

Խօսքը կ'ընդհատուի: (Ռուս … պանը մասնաւոր արտօնութիւն … ցած էր ներկայ գտնուելու դատ… րութեան: Այդ արտօնութիւնը … ուած էր իրեն, աթոռ մը պատրաս… ուած դատաւորներուն ետեւ):

Երբ բոլոր վկաները կ'աւարտ… րենց խօսքը, ընդհ. դատախազը … կուլովը կ'անուանէ «տարադիրներ… Ռասփութինը» — զգայազէր, ան… նական, մտազար, դրական ցաւ… յաւակնութիւններով, բազմակին…

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՈՆԸ — 30 ՅՈՒԼԻՍ 1932

ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

(«ԽԼԻՐԴԻ ՇԱԲԱԹ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«ՊԷՏՔ Է ԲՈՒԺԵՆՔ ԽԼԻՐԴ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ» կը գրէ ՓՐՈՖ. ՀԱՐԹՄԱՆ, անդամ Ֆրանսական Բժշկական Ակադեմիային: Ահա իր յօդուածին կարեւոր մասերը:

Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի 40,000 հոգի կը մեռնին խլիրդի հետեւանքով: Եթէ չհաշուենք մանուկները, 16 տարեկանէն յետոյ մեռնողներէն 10էն 1ը խլիրդէն կը մեռնի: Այս ահագին մահացութեան պատճառը այն է որ հիւանդները շատ ուշ կը դիմեն բժիշկին, որ այլ եւս անկարող է բան մը ընելու: Ահա թէ ինչու ժողովուրդը խլիրդը կը նկատէ սարսափելի եւ անբուժելի հիւանդութիւն մը. այն աստիճան որ ընտանիքներուն մէջ մարդ չի համարձակիր անոր անունը արտասանել, ինչպէս թոքախտ բառը, առէջ 30—40 տարի առաջ:

Այդ թուականներուն, թոքախտ բառը անմիջապէս մտաբերել կուտար հալումաշ եղած, վերջին աստիճանին հասած խեղճ հիւծախտաւորները: Թոքախտաւորը անբուժելի կը նկատէր. չէին փորձեր բուժել, այլ կը ջանային ամոքել: Այդպէս չէ սակայն այսօր: Ժողովուրդը գիտէ որ թոքախտը բուժելի է երբ ժամանակին կը դարմանուի: Այլ եւս չեն ծածկեր հիւանդութիւնը, այլ կը խնամեն զայն, եւ շատ մը հիւանդներ կը բուժուին:

Նոյնը պէտք է ըլլայ խլիրդի համար:

Սկզբնական շրջանին խլիրդը տեղական հիւանդութիւն մըն է, բայց կամաց կամաց իր շրջանակէն դուրս կ'ելլէ եւ, ի վերջոյ, ամէն կողմ կը տարածուի: Այդ շրջանին այլ եւս բուժելի չէ, գէթ ներկայիս: Բայց եթէ ժամանակին դարմանուի, վիրահատութեամբ կամ չողադարմանումով, չատ անգամ վերջնականապէս կը բուժուի: Ներկայիս, եթէ հիւանդներուն հարիւրէն հազիւ 25 կամ 30ը կը բուժուին, պատճառը այն է որ ուշ կը դիմեն բժիշկին: Որովհետեւ կամ գործողութենէ կը վախնան, կամ անբուժելի կը նկատեն խլիրդը, կամ չեն գիտեր թէ խլիրդ ունին, մանաւանդ որ սկզբնական չրջանին ԽԼԻՐԴԸ ՑԱՒ ՉԻ ՊԱՏՃԱՌԵՐ:

Մինչ բորբոքում յառաջ բերող եւ յաճախ անվնաս հիւանդութիւն մը, ցաւ կը պատճառէ եւ կը մտահոգէ տանջուող հիւանդը, խլիրդը, ընդհակառակն, բնաւ չի ցաւիր, երբեմն յառաջացեալ չրջանին իսկ, եւ պատճառ կ'ըլլայ որ հիւանդը անհոգ գտնուի եւ թողու որ անբուժելի դառնայ:

Կինե՛ր, զգուշացէ՛ք ստինքներու անցաւ կարծրութիւններէն: Զգուշացէ՛ք արիւնի անբնական հոսումներէն, դաշտաններէն:

Հիւանդնե՛ր, անհոգ մի՛ գտնուիք լեզուի եւ շրթունքներու մնայուն վէրքերուն, մորթային փոքրիկ ուռերուն, մարսողական տեւական խանգարումներու եւ պնդութեան հանդէպ, մանաւանդ երբ կը պատահին 40–45 տարեկանին:

Ժամանակ մի՛ կորսնցնէք օծանելիքներով (pommade) եւ դեղերով, որոնց վճարուած ծանուցումները կը կարդանք թերթերուն մէջ: Ներկայիս չունինք որ եւ է դեղ որ կարենայ խլիրդը հալեցնել եւ անհետացնել:

Անմիջապէս որ խլիրդը յայտնի ըլլայ, պէտք է ոչնչացնել զայն, պարագային համեմատ վիրահատութեամբ կամ չողադարմանումով:

Յիշեցէ՛ք միշտ որ սկզբնական չրջանին լաւ դարմանո՛ւած խլիրդը, գրեթէ ապահովաբար եւ վերջնականապէս կը բուժուի:

«ԽԱԲՈՒՍԻԿ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՏԱՆԳ»ի մասին կը գրէ Տոքթ ԿՈՒՆՍԷԹ, Սթրազպուրկի Հակախլիրդային Կեդրոնին Տնօրէնը:

Ահաւասիկ անոր յօդուածին ամփոփումը:

Ներկայ ժամուն, խլիրդը բուժելու երկու միջոցներ միայն կան: Վիրահատութիւնը եւ ռատիոմով ռէնթկընեան ճառագայթներով չողադարմանումը:

Որ եւ է ուրիշ դարմանում, որ կը կիրարկուի ոչ – բժիշկներու կողմէ կամ նոյն իսկ բժիշկներու ձեռքով, ԽԱԲՈՒՍԻԿ է, եւ ճակատագրականօրէն դէպ ի գերեզման կ'առաջնորդէ դժբախտ հիւանդներ, որոնք պիտի կրնային բուժուիլ վիրահատութեամբ կամ չողադարմանումով:

Բազմաթիւ են դարմանումի այն մեթոտները, զորս կը գրուատեն ամէն տեսակ մարդիկ — բեկաբոյժներ, մագնիսացնողներ, ելեկտրականացընողներ, եւայլն: Շատերը կը կարծեն գտած ըլլալ բոյս մը, դեղ մը, օծանելիք մը (մէհլէմ) որ իբրեւ թէ անվրէպ կը բուժէ խլիրդը: Ոմանք անկեղծ են իրենց հաւատքին մէջ, եւ անչահախնդիր: Ուրիշներ ժողովուրդին դիւրահաւատութիւնը կը չահագործեն եւ հարստութիւն կը դիզեն:

Անհամար չիճուկներ և պատուաստներ փորձուած են եւ կը փորձուին: Ամէն տեսակ գործարաններու (լեարդ, փայծաղ, ներծորային գեղձեր, եւն.) հիւթեր ներարկուած են եւ կը ներարկուին: Ոչ մէկը արդիւնք տուած է:

Քիմիական բոլոր միջոցները, հանքային եւ ոչ – հանքային բազմատեսակ նիւթեր եւ աղեր կիրարկուած են. միշտ ապարդիւն: Քանի մը տարի է ի վեր մակնեզիոմի աղերով (chlorure de magnesium) սնուցած են խլիրդ ունեցողները: Ոչ մէկ խլիրդ բուժուած է այդ դեղով: Նոյն իսկ մակնեզիոմի կանխարգելիչ ազդեցութիւնն իսկ, զոր վերջին տարիներու ընթացքին չափազանցեցին, խնդրական է:

Այս մեթոտները կամ դեղերը երբ կը կիրարկուին հիւանդի մը որ յառաջացած վիճակի մէջ կը գտնուի, որ անբուժելի է, մեծ վնաս չկայ: Բայց երբ անոնք կ'ենթարկուին խլիրդին սկզբնական չրջանին մէջ գտնուող հիւանդները, այսինքն անոնք որ վիրահատութեամբ կամ չողադարմանումով բուժուելու մեծ հաւանականութիւն ունին, այդ պարագային հիւանդին մահուան պատճառ կ'ըլլան, որովհետեւ ժամանակ կորսնցնել կուտան եւ անբուժելի չրջանին կը հասցնեն հիւանդութիւնը:

Եւ սակայն, ամէն օր այդ դեղե… ծանուցումը կը կարդանք թերթե… մէջ, ծանուցումներ որոնք խլի… անվրէպ բուժումը կը հաւաստեն … ինչ կամ այնինչ մեթոտով կամ … ղով:

Ուրիշներ գոյնզգոյն ճառագայթ… արտադրող (մանիշակագոյն, կ… մատ, անդրմանիշակագոյն, եւայլ… լամբարներ կը յանձնարարեն: Կա… որ իբրեւ թէ ռատիոմի հետքեր … րունակող բարձեր կամ գործիքներ … ծախեն:

Տակաւին զանց կ'առնեմ խլի… մասին ուրիշ վարկածներ եւ դար… նումներ, որոնք կը յիշեցնեն Մի… Դարու արտառոց հաւատալիքները:

Դժբախտաբար հիւանդները … դիւրաւ հաւատք կ'ընծայեն այս … նուն եւ ի զուր իրենց կեանքը վ… կուտան:

Պէտք է միանգամ ընդմիշտ մ… պահել որ ներկայիս խլիրդի մ… դարմանումներ են պարագային հ… մեմատ վիրահատութիւնը, ռատի… եւ ռէնթկընեան ճառագայթները, … րոնք 70—80 առ հարիւր կը բու… խլիրդը, եթէ ժամանակին կիրա… կուին:

Ամփոփեց՝ ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ժխտ ուսող, կեղծ խենթ, բոլշեւիկ մը չէ ան, այլ անիշխանական մը: Եւ օտարական մը: Փարիզ չի կրնար նշանաւորութեան դաշտ ծառայել այս օտարականներուն :Եթէ չեն ուզեր հասկնալ, թող մեկնին կամ փտաբենք:

Եւ ամբաստանող կողմն ու պաշտպաններ մէկիկ մէկիկ կը թուեն պատմական ոճիրները:

Ինչպէս երէկ գրեցինք, երդուեալները մահավճիռ տուին: Մահավճիռը կարդացուած պահուն, Կորկուլով կուրծքը բաց, կը պոռայ.

— Գերմանները շատ մը Փրանսացի սպաննեցին եւ դեռ կը պատին Ֆրանսայի մէջ: Սպաննեցէք զիս, բայց հրբացանով, գլխուսրի պէս:

— Մահավճռին գործադրութենէն շատ եսքը պիտի հասկնայ ընդհ. դատախազը, թէ ո՛վ իրաւունք ունէր, ե՞ս թէ ինք, կ'ըսէ ժէրօ:

X Կորկուլով պիտի ստորագրէ՞ խնդրագիր մը, դիմելու համար վճռաբեկ ատեանին: Դեռ յայտնի չէ: Եթէ ստորագրէ, գերագոյն դատարանը պիտի որոշէ, (15 օրուաննէն առաջ, արձակուրդը չսկսած), ինչ որ անհրաժեշտ է այդ պարագային: Եւ մահավճռին գործադրութիւնը կը մնայ օրուստոսի վերջերը:

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ռուսիա կը պատրաստուի տնտես. նոր յարձակման

«Տէյլի Մէյլ» կը հրատարակէ որոշումները, որ տրուած են սովետական արտաքին առեւտուրի գործավարներու համաժողովին մէջ, վերջերս գումարուած: Այդ արձանագրութիւնները ցոյց կուտան, որ Ռուսիա կը պատրաստուի երկրորդ եւ աւելի խիստ տնտեսական կռիւի մը, վաճառամարտ աշխարհի շուկաներուն, մասնաւորաբար Անգլիոյ դէմ:

Միւս կողմէ հրահանգ տրուած է կոլխոզներուն՝ ուժ տալ այն արդիւնաբերութեան միայն, որ արտածելի է:

Յետոյ կառավարութիւնը արտօնուած է մասնաւոր մարդիկ ղրկել արտասահման՝ մօտէն վարելու համար վաճառումները: Բոլոր սովխոզներն ու կոլխոզները (գիւղատնտեսութեան պետական ու համայնական բջիջները) դրուած են զինուորական հսկողութեան տակ, «գերակատարելու համար պլանը»:

Լոնտոն մեկնած են վեց բոլշեւիկներ, կազմակերպելու համար վաճառամարտը Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ուր սովետական գործունէութիւնը աւելի եւս ծաւալ պիտի ստանայ:

Անցեալ տարուան վերջը, կ'ըսէ «Տէյլի Մէյլ», Ռուսիոյ արտածած ապրանքներուն իբրեւ փոխարժէք՝ սովետները ստացած են 5400 միլիոն փրանք:

Չինաստանի ելմտական տագնապը

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ չինական ելմտական նախարարը, Սունկ, յայտարարեց որ երկրին ելմտական կացութիւնը ծայր աստիճան անձկութիւն կը պատճառէ: Յուլիս ամսուան եկամուտը, — մաքսային հասոյթները, որ միակ աղբիւրը կը կազմեն գոցելու կնքուած փոխառութիւնները, — ցոյց կուտայ 25 միլիոն փրանքի բաց մը:

Սունկ այս կացութեան պատասխանատուութիւնը կը նետէ ամբողջովին ճափոնական զինուորական գործողութիւններուն վրայ, որ կատարուեցան Մանչուրիոյ մէջ: Արդարեւ երբ կռիւներն սկսան, Մանչուրիոյ մաքսային գործունէութենէն զրկուեցաւ Չինաստան:

Այս խռովութենէն ազդուած են նաեւ երկրին դրամատուները եւ առեւտրական հաստատութիւնները: Այնքան որ երբ շարունակուի տագնապը եւ աւելնայ բացը, Նանքինի կառավարութիւնը ոչ մէկ յոյս կրնայ ունենալ թէ որ եւ է ելք կը գտնուի այնուհետեւ: Նահանգային ապստամբական սնտուկներըոր նպաստածէին երկրին պետականգանձին, զագրեցուցած են ամէն վճարում, աւելի եւս սաստկացնելով տագնապը:

Ինչո՞ւ կ'ընեն սովետ գործակալները

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց համայնավարմը, որ հեռախօսով, հեռագիրներով եւ նամակներով խուճապ կը պատճառէր սակարաններուն մէջ: Համայնավարը կը պատկանէր մասնաւոր կազմակերպութեան մը, թերեւս սովետական, որ կ'աշխատի տագնապ ստեղծել՝ կոտրելով դրամատուներուն վարկը ժողովուրդին մէջ: Այս կազմակերպութիւնը կը գործէ մասնաւորապէս Օհիոյի, Միշիկընի, Ինտիանայի եւ Այլընոյզի մէջ: Քննութիւնները կը շարունակուին:

Սպանիոյ հոգերը

Զորեքշաբթի մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ Մատրիտի ընդարձակ մէկ կրկէսին մէջ, ուր ներկայ էին 20,000 հոգի, մասնաւորաբար մանրավաճառներ, քաղքենիներ ու պաշտօնեաներ: Միթինկը կազմակերպուած էր վաճառականներու դաշնակցութեան կողմէ: Հռետորները դէմ արտայայտուեցան այն ինքնավարական առանձնաշնորհներուն, որ տրուած էին Քաթալանցիներուն: Հողագործական կուսակցութենէն երեսփոխան մը, իր ճառին մէջ, կը յայտարարէր թէ հանրային կարծիքը դէմ է այդ առանձնաշնորհներուն, որովհետեւ կը վախնայ Սպանիոյ անդամատութենէն:

Միթինկը հանդարտ անցաւ: Ու երբ վերջացաւ, դրան առջեւ երեւցան 16-18 տարեկան բանուորներ, որոնք կը պոռային.

— Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը, մա՛հ միապետականներուն, կեցցե՛ն ազատ եւ անկախ Քաթալանցիները:

Հեռագիրը այս առթիւ կը յիշատակէ դժուարութիւնները, որոնց առջեւ կը գտնուի Մատրիտի կառավարութիւնը, գլխաւորաբար կրթական հարցերու մէջ տեղական թոյլտուութիւններու մասին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

— :-: —

Շաբաթ, կէսօրէ ետք, ժամը 1ին, «Նաւասարդ» Ակումբի մէջ, Գահիրէի հայուհիները հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին, Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքին դէմ բողոքելու համար:

Հաւաքոյթին ընթացքին խօսեցան Տիկիններ Ռ. Օհանջանեան, Տ. Պալըգճեան եւ Շ. Թերզեան, որոնք հայ կնոջ խորունկ վրդովումը յայտնեցին հայ ցեղի արիւնոտ թշնամիին հանդէպ ցոյց տրուած այս բարեացակամութեան համար: Անոնք յիշեցին հայ ժողովուրդին առհասարակ, եւ հայ կնոջ՝ մասնաւորաբար, կրած անհուն տառապանքները, եւ իբրեւ կին, իբրեւ մայր, իբրեւ քոյր իրենց բողոքը յայտնեցին հայ ժողովուրդի արդարադատ իրաւունքներուն այս շահախնդիր ուրացումին համար: Յուշեր պատմեցին հայ մանուկներու, կիներու, հայ այրերու կրած տառապանքներէն եւ ուժգնօրէն պահանջեցին հայութեան թափած արեան գինը,— Հայ Դատի լուծումը:

Օրուան բանախօսները պարզելով հանդերձ պետութեանց այս գաւաճանական արարքը եւ հակամարդկային վերաբերումը՝ Հայ Դատի հանդէպ, շեշտեցին պայքարի յարատեւ շարունակման անհրաժեշտութիւնը, ջատագովելով միանգամայն հայ կնոջ եռանդագին մասնակցութիւնը այդ սրբազան պայքարին:

Յետոյ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը, ընդհանուր ծափահարութեանց մէջ.—

Գահիրէի հայուհիները, Յուլիս 15ի հրապարակային ժողովին մէջ քննութեան առնելով Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը Ազգաժողովին,—

ա) Բուռն կերպով կը բողոքեն այն ուրացումին դէմ, որ Ազգաժողովը երեւան բերաւ դէպի Հայ Դատը, անոր նկատմամբ չգործադրելով իր ստանձնած յանձնառութիւններէն եւ ոչ մէկը:

բ) Նուիրական կը հռչակեն հայ ժողովուրդի իրաւունքները հայ հայրենիքի նկատմամբ:

գ) Քաղաքակիրթ աշխարհէն կը պահանջեն արդար վարձատրանքը իրենց միլիոնաւոր հարազատներու թափուած արիւնին, ի խնդիր հայ րենիքի ազատութեան:

դ) Ու կը յայտարարեն, որ պիտի շարունակեն սրբազան վրէժի զգացումը ներշնչել իրենց զաւակներուն, քանի դեռ աշխարհը կը շարունակէ ոճրագործին ներել իր գործած անօրինակ եղեռնը եւ գլանալ ճանչնալ նահատակ ու աստանդական ժողովուրդի մը իրաւունքը իր դարաւոր հայրենիքին վրայ:

Ժողովը որոշեց այս բանաձեւը յղել Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ հրատարակութեան տալ հայ մամուլին մէջ:

ԻՐԱՆ

ՀԱՅ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Պ. Գրիգոր Եղիկեան գեղեցիկ գործի մը ձեռնարկած է Թէհրանի մէջ. այն է՝ հրապարակային դասախօսութիւններով զարկ տալ երկու ցեղակից ժողովուրդներու եղբայրութեան:

Իր երկրորդ դասախօսութեան, որուն ներկայ եղած են նաեւ բազմաթիւ Պարսիկներ, հրապարակ ելած է Իրանի այժմու արտաքին գործերու նախարարի եղբայրը՝ Պ. Ֆրուղի, որ կը դասախօսէ օտար գրականութեանց մասին մայրաքաղաքի պետական վարժարաններու մէջ, եւ, ընդարձակ ու հմտալից ճառով մը պատասխանելով Պ. Գ. Եղիկեանի, ի միջի այլոց, յայտարարած է:

«Ինչ որ ալ եղած ըլլայ սակայն. ինչեր ալ պատահած ըլլան երկու եղբայրակից ազգերու միջեւ, այնուամենայնիւ անոնք իրարու եղբայր ըլլալէ չեն դադրիր: Մենք, Պարսիկներս, մեծ եղբայրներ ենք, իսկ Հայերը՝ փոքր եղբայրներ: Փոքր եղբօր կրած դժբախտութիւնները պատճառ չեն, որ մեծ եղբայրը, որ աւելի երջանիկ պայմաններուն մէջ կը գտնուի, զանոնք մոռանայ. ընդհակառակն ան պէտք է ջանայ փոքր եղբայրն էլ հասցնել իր բախտաւորութեան: Քաղաքականնութիւն ընելու համար չէ որ, կ'ըսեմ ատիկա. իրաւ է որ Պարսկաստանի մէջ ապրող Հայերը մենք մե՛րը կը նկատենք, իսկ արտասահմանի մէջ ապրող Հայերը՝ մեր եղբայրները:»

Այս յայտարարութիւնը հայ եւ օտար ունկնդիրներու կողմէ ընդունուեր է բուռն ծափերով:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Դերասան Վահրամ Փափազեանի Պերլին գտնուելուն առիթով, Գաղթային վարչութիւնը հաւաքոյթ մը սարքած էր ամսոյս 22ին: Վ. Փափազեան քանի մը արտասանութիւններ ըրաւ իր ծանօթ դերերէն եւ ի մէջ այլոց յուսադրեց ներկաները Հայաստանի շինարարական աշխատանքներու մասին:

Փափազեան կը յայտնէր թէ ղրկըուած է Խորհրդային Միութեան կողմէ, եւրոպական քաղաքներու մէջ ցոյց տալու համար, թէ խորհրդային երկրի մէջ գասական կտորներուն ներկայացումն ալ բարձր աստիճանի մը վրայ կը գտնուի: Դժբախտաբար իր ծրագրած ներկայացումները ստիպուած է առ այժմ քաղաքական պատճառներով յետաձգել եւ նախապէս այցելել ուրիշ քաղաքներ ինչպէս Վարշաւիա, Ռիկա, եւայլն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԽՈՐԸ

Կեսարիոյ առաջնորդական տեղապահ Պուրմայեան էֆ. «Արեւելք»ի մէջ կը նկարագրէ իր պտոյտները Թուրքիոյ զանազան վայրերու մէջ՝ ուր վերջերս այցելութեան գացած էր հայ բեկորներուն: Տեղ մըն ալ կը պատմէ.—

Կառքերնիս կը կեցնենք Բէյլէրի Հայոց հիւղակներուն մօտ: Մարդիկը՝ այրեր, կիներ ու լաճեր՝ ամէնքը դուրս կը խոյանան իրենց հիւղակներէն եւ կը փաթթուին մեր ձեռքերուն, փէշերուն եւ մօրուքներուն ու արցունքներով կը թրջեն մեզ:

Գիւղին մեծը, Զատիկ Բեհեան, կը բերէ մեզի սեղանի նմանող բան մը, որուն վրայ կը դնեն թոնիրի սեւ փիտէներ եւ բերան չսեղմուելիք գդալներ, արեանով լեցուն ամաններուն մօտ, որոնք չեն կլայեկուած թերեւս պատերազմի տարիներէն ի վեր:

7 տուն Բէյլէրցիներ թիւով 50 հոգի, հողերու ու փոշիներու մէջ կը տառապէին խեղճ ու կրակ ապրուստով: Ցաջորդ առտուն գիւղէն կ'ելլենք հանդիպակաց լերան վրայ կը բարձրանանք եւ հոն պատուական քուն մը կը քաշենք, յետոյ կաթ կը խմենք. կաթնապուր եւ մածուն կը ճաշակենք միշտ ձեռքով եւ չորս մատներով ու կը կշտանանք: Ժամերգութիւն եւ աղօթք ու մկրտութիւն կ'ընենք, խոստովանանք եւ հաղորդութիւն, յետոյ գրացի Ալպանացիներու հետ տեսութիւն, եւ բարի դրացիութեան համար երկու կողմին յորդոր, խրատ եւ ապա մեկնում տեղի կ'ունենայ:

Ողջերթի եկող ալպանացի հօճա էֆէնտիին կը հարցնեմ թէ ինչպէս կ'ապրին եւ ի՛նչ կ'ընեն մերինները:

«Էֆէնտի, կ'ըսէ մարդը, չարքաշ, աշխատասէր եւ հնարամիտ մարդեր են այս մարդիկը, բայց հող չունին, որ վար ու ցան ընեն: Կը զարմանանք որ, կ'աւելցնէ հօճան, հակառակ հող չունենալնուն, գիւղին ծայրը մերիններէն լքուած անբերրի ու անջուր արտերը կը ցանեն ու ապրուստնին կը ճարեն: Ձեր ցեղը առկուն եւ դիմացկուն է: Այս մարդիկը աշխատասէր են. բայց մուհապպէթ չունին: Անոնք չէն ու շող գիւղի մը հուսկ յետին մնացորդներն են, որոնք առենին ունեւոր մարդիկ են եղեր»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբին տարեկան թէյասեղանը սարքուած էր անցեալ կիրակի ժամը 5ին, «Ֆլորիա» ճաշարանի սրահը: Ներկայ էին 30ի մօտ անդամներ: Ընդհ. քարտուղարը ներկաներուն բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ.

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը Ֆրանսայի մէջ կը գործեն 11 տարիէ ի վեր: Ա. խումբը ունեցած է իր փառքի օրերը, ինչպէս նաեւ իր անկման շրջանը: Իր փառքի օրերուն չափուած է Olympique de Marseilleի եւ S. O. Montpellierի Ա. խումբերուն դէմ: Առաջինէն 1ի դէմ 2, իսկ երկրորդէն 4ի դէմ 5 նշանակէտով պարտուելով: Յետոյ մէկ քանի տարի անկումի շրջան մը բոլորելէ վերջ, վերսկսած է քայլ առ քայլ յառաջանալ ու վերստին գրաւել Ֆրանսայի զօրաւորագոյն խումբերու կողքին իր դիրքը: Անցեալ տարի, ֆրանսական մարզական թերթերու կողմէ յայտարարուած է Ֆրանսայի օտար խումբերու ամենազօրաւորներէն մին: Իր խաղը նկատուած է բարձր դասակարգի խաղարկութիւն, խիստ ճարպիկ, պատուաւոր եւ հետաքրքրական, մեծապէս գնահատուած ֆրանսացի հանդիսատեսներու մօտ:

Dépêche de Bresը, 17 Սեպտ. կը գրէր.—

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կազմուած է առաջնակարգ խաղացողներէ, որոնք դիւրաւ տեղ պիտի գտնէին փարիզի լաւագոյն խումբերուն մէջ: Ամբողջ շաբաթը հոն հոս ցրուած եւ զբաղած իրենց գործի հոգերով, այս երիտասարդները կիրակի իրարու քով կուգան իրենց սիրելի խաղը խաղալու, որ ճշմարիտ ընտանեկան հաւաքոյթի մը երեւոյթը կը ստանայ: Անոնք այս գոհունակութիւնը կը նախընտրեն, քան երթալ անհատապէս փայլիլ օտար խումբերու մէջ»:

Fertoise, 15 Հոկտ. կը գրէր.—

«Ցիշենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներուն պատուաւոր եւ մաքուր խաղը, որ զիրենք բարձրացուց մեր աչքին ու արժանացուց մեր ջերմ գնահատանքին: Այս ափ մը երիտասարդները ճշմարիտ ֆութպոլիստներ են, եւ միջազգային խումբերու վայել արուեստագէտներ»:

Ouest Eclaire, 26 Հոկտ. կը գրէր.—

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները, վարպետ եւ ճարպիկ դարձուածքներով, իրենց հակառակորդը յաճախ խաղի բերելով ու արագօրէն յառաջանալով խիստ ծանր գործ մը պարտադրեցին մեր պաշտպանողական գծին: Հայերը կը յարձակին, գետնին երեսէն կարճ «փաս»երով եւ արագ: Իրենց շարժունակութիւնը խիստ մեծ է ու դժուար է զիրենք կասեցնել իրենց յառաջացման մէջ: Աւելորդ է ըսել որ գնդակին կրնան զարնել ամէն դիրքի մէջ, ի յայտ բերելով իրենց գնդակի արուեստագէտներ ըլլալու ճշմարտութիւնը»:

Հ. Մ. Ը. Մ. «համաշխարհային» այս կազմակերպութիւնը միայն Ֆրանսայի մօջ ունի 24 ֆութպոլի խումբեր, որոնք կը խաղան Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի, Վիէնի, Սէն Շամոնի, Տէսինի, Տրակինեանի եւ Կրընոպլի մէջ»: Վերջին երեք տարուան միջոցին Փարիզի խումբերը կատարած են 214 մրցումներ, ճամբորդելով 56,540 քիլոմեթր տեղ: Ստացուած են 1161 նաւակներ եւ գրուած 1225 նաւակներ ու 73 հեռագիրներ: Ծախսուած է 58,945 ֆր. 55,952 ֆր. մուտքի փոխարէն:

Անցեալ շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը միայն կատարած է 13,527 քիլոմեթր ճամբորդութիւն, խաղալով 25 մրցումներ, որոնց 12ը յաղթանակ, 9ը պարտութիւն եւ 4ը հաւասար»:

Սոյն հաշուետուութենէն վերջ ընդհ. քարտուղարը բաժակը բարձրացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներուն կենացը, բարեմաղթութիւններ ընելով յաջորդ շրջանին համար:

Ներկաները խանդավառուած խոստացան իրենց բոլոր ճիգը թափել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը մաքուր եւ բարձր պահելու համար: Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ անմիջապէս նկսիլ փորձերու, եւ ամէն ոք մեկնեցաւ խիստ գոհ տպաւորութեան տակ:

Ներկայ մը

ՏՆՏԵՍ. ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Պրիւքսէլէն կը գրեն թէ պելժ արտաքին նախարարը եւ ֆրանսական դեսպանը փոխանակեցին ստորագրուած դաշնագիրը դրամական փոխադրութիւններու եւ զանազան առեւտրական շահերու վրայ դրուած տուրքերուն մասին, գործադրելի օգոստոս 1էն սկսեալ: Միւս կողմէ լուր կը տրուի, որ ֆրանսական կառավարութիւնը կրկնապատկած է մաքսը, որ կը գանձուէր պելժիական ներածուած պտուղներէն եւ բանջարեղէններէն: Նոյն ձեւով պելժ կառավարութիւնն ալ աւելցուց մաքսը, որ կը գանձուէր ֆրանսական ներածուած պտուղներէն ու բանջարեղէններէն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (152)

ԵՐԴԻՒՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

▪▪▪▪▪▪▪▪▪

Դ. ՄԱՍ

Աղաղակ մըն էր անիկա աւելի շատ, քան կանչ մը: Կուտակուած յորդում, արտասուահեղձ պոռթկում մը:

Խմբապետը կեցաւ, ետ դարձաւ, նայեցաւ, եւ, արագօրէն ձիէն իջնելով, վազեց դէպի աղջիկը, որ կը հեւար ու կ'ուզէր բաներ մը ըսել, բայց յուզումը կ'արգիլէր զինքը...

— Աստղի՛կ...

= Պ. Աւա՛գ...

— Մինա՞կ ես...

= Այո՛... Ի սէր Աստուծոյ, ազատեցէք զիս... առէ՛ք զիս, — ձեռքովը ցոյց տուաւ շէնքը, որուն պատուհանէն երկու աչքեր կը նայէին վար, վարագոյրին արանքէն...

Նոյն պահուն, Աստղիկ նայեցաւ շուրջը: Բայց, բոպէապէս ցնցուեցաւ: Զարհուրանքէն յետոյ անակնկալ հրճուանքին յաջորդող սոսկումով մը ետ ետ գնաց իրեն մօտեցող ու զինքը շրջապատող կամաւորներուն միջեւ տեսնելով միջահասակ, սեւ աչքերով, կեռ քիթով, թուխ, ետփընձին վրան, ու գլխին մեծ խալփախով մէկը, որ, խռո՛վք մը իր սեւ աչքերուն մէջ, կը նայէր իրեն: Ու աղջիկը, իր բոպէական յուզումին մէջ, նետուեցաւ, սեղմուեցաւ Աւագին, ու սրտապատառ շշնչաց,

— Նազա՛րը...

— :-: —

Ե. ՄԱՍ

▪▪▪

1

Երեւանի Աբովեան փողոցին մէջ, Կառք մը կանգ առաւ: Մայիսեան գեղածիծաղ արեւ մը ոսկի քսեր էր երկյարկանի տուներուն վրայ ու լայնանիստ ինքնաշարժ մը կը մօտար քանի մը քայլ անդին:

Սուրէն արագօրէն իջաւ կառքէն, բարձրացաւ շէնքի մը սանդուխներէն ու մտաւ խորհրդարան:

Զինուորներ պահակ կը սպասէին դրանը առջեւ: Նրբանցքները լեցուն էին ունկնդիրներով: Նաեւ օթեակները օտար պետութեանց ներկայացուցիչներով: Սուրէն ուշացածէր: Նիստը գրեթէ վերջանալու վրայ: Այսուհանդերձ, գնաց ու գրաւեց իր տեղը: Ինք Թրքահայ նահանգի մը երեսփոխանն էր: Այսօր յապաղած էր, որովհետեւ մաս մը Սասունցի գաղթականներ Զանգեզուրի մէջ տեղացի թուրք տարրին հետ բախում մը ունեցած էին եւ ինք, ուրիշ ներկայացուցչի մը հետ, մեկնած էր հոն կառավարութեան կարգադրութեամբ, նպատակ ունենալով հետապնդել ընկիւրիի գործակալները, որոնք վերջերս աւելի յաճախակի կ'երթեւեկէին Թուրքիայէն Հայաստան:

Այդ օրերուն, նորահաստատ Հայաստանի Հանրապետութեան մէկ ծայրէն միւսը կը տիրէր անօրինակ թշուառութիւն: Սո՛վ, գաղթականութիւն, ճնշում դրացի պետութիւններու կողմէ: Սուրէնի սիրտը անօրինակ կերպով ճմլուած էր եղերական ու աղիողորմ պատկերներու առջեւ:

Երբ խորհրդարան մտաւ, վարչապետը զեկուցում մը կուտար Վրաստանի հետ իրենց ունեցած բանակցութեանց մասին: Սուրէն մտազբաղ էր ու դեռ անկատար մնացած ծրագրի մը հողը կը նեղէր իր միտքը: Սրահը լուռ էր ու երբեմն, ձախակողմէն, էս-էռ երեսփոխան Խանամիրեան, որ իրմէ երկու աթոռ անդին էր, ընդմիջումներ կ'ընէր:

Վարչապետէն յետոյ հարցապնդման մը պատասխանելու սկսաւ ներքին նախարարը: Տուաւ մանրամասն տեղեկութիւններ կառավարութեան ծրագրած ներգաղթի մասին, աւելցնելով թէ հակառակ տիրող սովին ու թշուառութեան, հոսանքը դէպի երկիր, չափազանց կ'աճի ու Վրաստանը գլխաւոր արգելքը կը հանդիսանայ երկրի պարենաւորմանը: Կառավարական երեսփոխաններէն ոմանք սկսան աղմկել՝ «Վրաստանի տմարդի այս քայլէն» վրդովուած, մինչ Խանամիրեան, ոտքի ելլելով,

— Պ. նախարար, — ըսաւ — չէք գալիս իմ հարցապնդմանը:

= Այո՛, անցնում եմ, արդէն:

— Մի՛ ստանուք, սակայն:

= Ո՛չ, անցնում եմ հաստատ քայլերով...

— ... Բայց, ճզմելով թուրք բընակչութիւնը ձեր քայլերի ներքեւ...

= Հերի՛ք է, լսուեցաւ մեծամասնութեան կողմէ:

Սուրէն խիստ ակնարկ մը նետեց Ամիրխանեանին, զայրոյթ ու բոց աչքերուն մէջ: Իսկ Ամիրխանեան, առանց ուշադրութիւն դարձնելու կառավարական երեսփոխաններու դժգոհութիւններուն,

— Ես ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունիմ որ — աւելցուց — պատերազմական նախարարի կարգադրութեամբ, այս երկրի ժողովրդի շահերի պաշտպանութեան նուիրուած խորհրդարանի մի անդամ շրջագայում է զանազան թրքաբնակ նահանգներ եւ յատուկ կարգադրութիւններ է անում,..

= Լռեցէ՛ք, — ձայն մը լսուեցաւ:

— Պ. նախագահ, — ուրիշ մըն էր:

— ... Նման ճնշման էք ենթարկում, նաեւ, — վերսկսաւ Ամիրխանեան, — Մայիս մէկի առթիւ ձերբակալուած գաղափարական մարդկանց, որոնք իրենց համոզումների խաղաղ արտայայտութիւնն են բերել...

— ... Եւ պատրաստում են հո՛ղ — ընդմիջեց Մելիքթանգեան անկիւնէն, այժմ բոլորովին սպիտակամազ, պատկառելի ու առաքելական գլուխը շարժելէն, սրահին կիսատուերին մէջ — այո՛, պատրաստում են հող, Մոսկուայի ոտնձգութիւնների դէմ...

= Դա ոտնձգութիւն չէ... դա եղբայրացած ու փրկարար շարժում է, որ փրկել է ցարիզմի կրունկների ներքեւ խեղդուող Մեծ Ռուսաստանը, եւ հետեւաբար նրա զաւակը առաջին ողջունողները մե՛նք պէտք է լինինք...

Կ. ՄԵՀԻԿԵԱՆ

(Շարունակելի)

Օթթավայի կայսերական խորհրդաժողովը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը Օթթավայէն կը հեռագրէ.—

Անգլիական պատուիրակութեան ներկայացուցած պահանջներն են՝ անգլիական արտածումները դէպ ի իր գաղթավայրերը պէտք է ենթակայ ըլլան նուազագոյն մաքսի, փոխանակ գաղթավայրերէն Անգլիա մտած ապրանքներու վրայ նախապատուութեան տոկոսը բարձրացնելու: Ասոր փոխարէն, օտար երկիրներէ ներմուծուած եւ գաղթավայրերէն արտադրութեանց հետ մրցող ապրանքներու վրայ Անգլիա կը խոստանայ ուղղակի տուրք դնել:

Այս սիստեմին առաւելութիւնները պիտի ըլլան. ա) Անմիջական օգնութիւն գաղթավայրերուն. բ) Համաշխարհային առեւտուրի խախտումը նուազ եւ դանդաղ տեղի պիտի ունենայ. գ) Աշխարհ պիտի մղուի աստիճանաբար որդեգրելու մաքսերու յառաջդիմական նուազումի քաղաքականութեան:

Անգլիա դէմ է օտար ապրանքներու ներմուծման վրայ օրինական արգելք դնելու պահանջին, զոր կը ներկայացնեն գաղթավայրերը, այդ քայլը նկատելով անցանկալի բազմաթիւ կողմերով:

Խորհրդաժողովի բացումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով անգլիական պատուիրակութիւնը քննեց Գանատայի հետ Քէնէթի կողմէ եղած առաջարկները, ըստ որի Գանատա պիտի թոյլատրէ անգլիական ապրանքներու ազատ մուտքը, բայց այն ապրանքներէն, որոնք աւելի աժան կ՚արտադրուին Անգլիոյ մէջ: Այդ ապրանքներուն վրայ մաքս մը պիտի դրուի, երկու երկիրներու գիները հաւասարեցնելու համար:

Ց. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին: Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորներու:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 11 rue Saint Martin d'Hérès, Café Chez Louis ներքնասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի կ՚առնուին:

Լանսէյի ընկերներէն Սիմոն Փափազեանէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ, Հրայր, Կայծակ, Առաքել եւ Գայլ Վահան խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 5.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 rue J. J. Rousseau: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ, նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇԱՀԱԻՈՐ ԱՌԻԹ ՄԸ

ԾԱԽՈՒ է Իսի-լէ-Մուլինօի կայարանին մօտ պօնըթըրիի խանութ մը, մէջը գտնուած ապրանքներով կամ առանձին, իրաւունք կայ որեւէ առեւտրական գործի: Միասին կը տրուի նաեւ գեղեցիկ յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց, եւայլն: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Գարաեանի, 75 Ave. de Verdun, Issy les Moulineaux, Seine.

Ծախու է փլաս Սէն-Միշէլի քով խանութ մը մառանով եւ սենեակով մը: Ջուր, ելեկտրականութիւն եւ W. C.:

Պայմաններու համար դիմել Տէր-Կարապետեանի, 17, Rue Damesme, Paris 13: կէս օրէ յետոյ ժամը 1-6:

ՓԱՐԻԶԻ ամենասիրուն գլխարկները F. SORBIERի մօտ, 11 Rue Lafayette. Փարիզ: Անմրցելի գին:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant **H. STEPHAN**

Դաշտապարահանդէս Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան 8րդ տարեդարձի առթիւ: Մասնակցութեամբ Յուլ. Օտտօի եւ Սէն Լուի քոյր մասնաճիւղերու, հովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէին, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, St. André Bar Bel Vederի պարտէզին մէջ:

կը խօսի՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը մասնակցին՝ «Օրօր» նուագախումբը, Օր. Մանոշ Մարտիրոսեան, ընկերներ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Թորոսեան, Ս. Աւտօեան: Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ֆանթէզի:

Մուտքը ազատ է

Առնել Փլաս Սատի Գարնօէն 36 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Սէնթ Անտրէ, ուրկէ պիտի առաջնորդուին հանդէսին վայրը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած վարպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, վանի Ալբիլեան հերոսամարտի 17րդ տարեդարձի առթիւ: վաղը կիրակի կէսօրին ժամը 12էն երեկոյեան 8ը, ֆիւսէի «Պաղ-Աղբիւրին» մօտ:

կը մասնակցի վասպ. «Արծիւ» ֆանֆառ խումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Խտիկեանի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ, նուագ, եւայլն:

կը նախագահէ՝ Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
կը խօսի՝ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Պարերու համար ընտիր ճազ, ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով
Անձրեւոտ օդի պարագային հանդէսը կը յետաձգուի յաջորդ Կիրակիին

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻ «ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂՒՈՅՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
Նախագահութեամբ՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
7 Օգոստոս 1932, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն երեկոյեան ժամը 8
Պ. Կարապետ Կարինեանի պարտէզին մէջ
Sentier des Bas-Longchamps

Ճոխ պիւֆէ: Պար, երգ, զուարթ անակնկալներ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ:

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղին կողմէ:

Վաղը Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, St. Cloudի անտառին մէջ, անցեալ տարուան տեղը (Passage à Niveau):

կը նախագահէ՝ Պ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Կը նուագէ Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան նուագախումբը: Պար, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Հանրակառք թիւ 2 եւ 25, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ շոգենաւ, իջնել Pont St. Cloud.

Մուտքը ազատ է

Երգահանդէս Վիէնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի «ԳՈՂԹԱՆ» երկսեռ երգչախումբի կողմէ
Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սէրքլը կաթոլիկ սրահին մէջ:

Յայտագիր.— Կոմիտաս վրդ., Գ. Սիւնի, Կ. Զաքարեան, Դ. Ղազարեան, Ա. Պարթեւեան եւ Պ. Պետրոսեան:

ԿԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԻ

Առեւտրական մեծ վայր մը, յարմար ամէն տեսակ առեւտրական գործի, մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառմանց համար: Պուլըվարի անկիւն, կայարանին, քարափին եւ Մարսէյլի կեդրոնին մօտ: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, բնակութեան համար յարկաբաժին, հեռաձայն: Տարեկան վարձք՝ 10000 Ֆր., պայլ՝ 8 տարի, գին՝ 80000 Ֆր., վճարման դիւրութիւններ, քանի մը օրէն տրամադրելի: Դիմել Պ. ԳԷՈՐԳ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ, 64 rue Bernard du Bois, Marseille.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԲՈՒ

(ՎԷՊ 1830Ի ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մի բաց դաղանիք էր, որ շուտով մամուլի նոր օրէնքներ էին սպասւում եւ որ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը պատրաստւում էր այցելելու քաղաքը մի արմատական լրագրի հրատարակութեամբը, սակայն այդ մասին դեռ պէտք չէր որ խօսէին:

— Ի հարկէ «Սրիկաների լրագրի» համար, կամ «Եկեղեցական օրացոյցի»:

— Կամաց, Րիվարէց. խանգարում ենք ուրիշներին:

— Եթէ այդպէս է վերադարձէք ձեր բ-բժշկականութեանը եւ թողէք ինձ իմ աստուածաբանութեանս հետ: Ես, հօ, չեմ արգիլում ձեզ, որ ջարդուած ոսկորներ դրաէք, թէեւ այդ մասին շատ աւելի բան գիտեմ, քան դուք:

Նստեց ու խորասուզուեց քարոզների ընթերցման մէջ: Գրադարանապետներից մէկը մօտեցաւ նրան:

— Պարոն Րիվարէց, դուք կարծեմ անդամ էիք Դիւբրէսի արշաւախմբին, որը Ամազոն գետի ակունքներն էր ուսումնասիրում: Արդեօք բարի չէիք լինի ու հանէիք մեզ նեղ դրութիւնից: Մի տիկին պահանջում է այդ արշաւի հաշուետուութիւնը, որ այժմ կազմարարի մօտն է:

— Ի՞նչ է ուզում իմանալ:

— Ուզում է միայն՝ թէ ե՞րբ է ըսկսել արշաւանքը եւ ե՞րբ է հասել Էկւատոր:

— Արշաւախումբը Փարիզից ուղի ընկաւ 1837ի աշնան, 1838ի ապրիլին անցաւ Կւիտօյով, երեք տարի մնացինք Բրազիլիա, յետոյ իջանք Րիօ եւ վերադարձանք Փարիզ 1841ի ամառը: Ուզո՞ւմ էք նոյնպէս առանձին գիւտերի թւերը:

— Ոչ, շնորհակալ եմ, ուրիշ ոչինչ հարկաւոր չէ: Բոլորը նշանակեցի: Բեպպօ, տար այս տոմսակը տիկին Բօլլային: Շնորհակալ եմ, պարոն Րիվարէց, ներեցէք որ ձեզ անհանգստացրի:

Բոռը ետ ընկաւ իր բազկաթոռին մի անախորժ զարմանքով:

«Նրա ինչի՞ն է պէտք այդ տեղեկութիւնները, թէ երբ են անց կացել Էկւատորից...»:

Ջեմման տուն դարձաւ տոմսակը ձեռքը:

«1838ի ապրիլին... Արթուրը մեռաւ 1833ի մայիսին: Հինգ տարի...»:

Ու սկսեց գնալ ու գալ սենեակի մէջ: Նա վատ էր քնել վերջին գիշերը ու սեւ շրջանակներ էին երեւան եկել աչքերի տակը:

«Հինգ տարի: Եւ ընտանեկան փարթամ պայմաններ... եւ մէկը, որին նա վստահացել էր՝ խաբել էր նրան... նրան խաբում էին եւ նա իմացաւ»:

Ջեմման կանգ առաւ ու երկու ձեռքով բռնեց գլուխը: Ա՛, դատ յիմարութիւն է: Անկարելի բան, անհեթեթ:

«Բայց չէ որ այն ժամանակ որոնեցին ամբողջ աւազանը: Հինգ տարի. դեռ քսանմէկ տարեկան չկար երբ պատահեց նաւաստու կռիւը. կը նշանակէ մօտ 19 տարեկան էր, երբ անից փախաւ: Չէ՞ որ ինքն ասաց «տարի ու կէս»: Եւ նրա այդ կապոյտ աչքերը, մատների այդ ջղային շարժումը: Եւ ինչո՞ւ համար է այդպէս կատղած Մօնտանէլլիի դէմ: Հինգ տարի... հինգ տարի...: Եթէ միայն վստահ լինէր, որ նա խեղդուած է, եթէ մէկը տեսած լինէր նրա դիակը: Այն ժամանակ գուցէ մի օր հին վէրքը դադարէր ցաւելուց եւ յիշողութիւնները կորցնէին իրենց սարսափը: Կարելի է, մի քսան տարի յետոյ կարող լինէր առանց ցնցւելու յիշէր անցեալը»:

Այդ յիշողութիւնը թունաւորել էր նրա ամբողջ երիտասարդութիւնը: Օրէ օր, տարէ տարի կռիւ էր մղել խղճահարութեան դեւի հետ: Նա երբեք չէր մոռացել, որ իր կեանքի գործը դեռ ապագայումն է. ու միշտ փակել էր աչքերն ու ականջները անցեալի սպառնալից տեսիլքի հանդէպ: Ու օրէ օր եւ տարէ տարի ծովի երեսին լողացող այդ խեղդուած մարմնի պատկերը բաց չէր թողել նրան, ու նրա սրտումը ծնել էր մի վշտահար անզուսպ ճիչ: «Ես սպանեցի Արթուրին. Արթուրը մեռաւ»: Երբեմն այնպէս էր թւել, որ այդ ծանրութիւնը անտանելի է: Իսկ այժմ տեսնում էր, որ պատրաստ էր իր կեանքի կէսը տալու, միայն թէ նորից նոյնը զգար: Այնքան երկար քաշ էր տւել այդ տանջանքը իր հոգում, որ արդէն ընտելացել էր: Բայց եթէ յանկարծ բանից դուրս գար, որ ինքը ձգել էր նրան ոչ թէ ջուրը, այլ...

Նստեց ու ծածկեց դէմքը ձեռքերով: Խաւարել էր իր կեանքը Արթուրի մահովը. բայց ի՞նչ, եթէ նրան մահից էլ աւելի մի սոսկալի բան լինէր տւած...

Որոշակի ու անողոք կերպով յիշել սկսեց նրա անց կացրած կեանքի ամբողջ դժոխքը քայլ առ քայլ: Այդ բոլորը այնպէս կենդանի նկարւում էր իր դէմ, կարծես ինքն էր ապրել ու զգացել: Մերկացած հոգու ողորմելի դողը, մահից աւելի ծանր ծաղրը, մենութեան սարսափը, ճնշող, դանդաղ ու անողոք տանջանքներ: Այնպէս կենդանի պատկերացնում էր այդ բոլորը, կարծես նրան կից նստած էր եղել հնդկուհու խրճիթում, կարծես նրա հետ տանջւել էր արծաթի հանքերում, սրճատանը, անկարաններում, սարսափելի կրկէսում:

«Կրկէ՛ս»...

Ոչ, գոնէ այդ հրէշային ենթադ[...] թիւնից պէտք է որ ազատւի, թէ[...] կը դժւի:

Բացաւ գրասեղանի փոքրիկ դ[...] ցը: Այնտեղ մի քանի յիշատակ[...] կային, որոնց ոչնչացնել չէր հա[...] ձակւած: Նա առ հասարակ չէր [...] րում այդ տեսակ մանր – մունր [...] տիմէնտալ իրերի հաւաքելն ու [...] հելը. այս անգամ նա տեղի էր [...] իր բնաւորութեան աւելի թոյլ [...] մին, որ ուրիշ պայմաններում [...] ու ձիգ էր պահում: Ու շատ հազ[...] ձեռք տալիս այդ իրերին, որոնք [...] եալն էին յիշեցնում:

Հիմա սկսեց դուրս հանելու մէկ[...] մէկիկ: Ջիովաննիի առաջին նամա[...] նրա մեռած ձեռքում եղող ծաղի[...] ը, նրա մանկական մազերի մի փ[...] դուլը եւ չորացած մի տերեւ իր [...] գերեզմանից: Գզրոցի բոլորովին [...] տակին էր Արթուրի փոքրադիր [...] դանագիրը, տասը տարեկան հա[...] կից, մնացած միակ կենդանագիր[...] Ջեմման վերցրեց ու նայում էր [...] մանկական գեղեցիկ գլխին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1932

31 JUILLET 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1945

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

(ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ գործազուրկներուն մասին խօսելով, երէկ կ'ըսէինք թէ մինչեւ այժմ եղած ձեռնարկներն անգոհացուցիչ էին։

Բաւական չէ մատնանշել վէրքը, այլ անհրաժեշտ է միջոցներ գտնել՝ զայն դարմանելու համար։

Անգամ մը եւս կրկնենք որ գործազրկութիւնը մեծ աղէտ մըն է եւ կրնայ մէջքը կոտրել մեր շարք մը գաղութներուն, մանաւանդ Ֆրանսահայութեան, որ հետզհետէ ամրացած գաղութ մը կը դառնար։ Եթէ մինչեւ հիմա, հայ թափառական բազմութիւնները տեղէ տեղ կը շարժուէին ժամանակաւոր բոյն մը հիմնելու, եթէ ճիգեր կը թափէին եկեղեցի եւ դպրոց մը ունենալու, եթէ հազար կտոր կ'ըլլային չձուլուելու համար, հիմա պիտի կրկնապատկեն իրենց ջանքերը, հաւաքական գործակցութեամբ պահպանելու ամրացած գաղութները, պիտի ջանան տնտեսական քայքայման դիմագրաւելու. որովհետեւ տնտեսական միջակ ապահովութենէ մը յետոյ միայն հայ գաղութը պիտի կրնայ պահպանել իր բարոյական դիմագիծը։

Արդ, ներկայ տնտեսական տագնապը համաշխարհային բնոյթ ունի։ Տնտեսական եւ քաղաքական բարդութիւններն այնքան ծանր են, որ ոչ մէկ պետութիւն եւ ոչ մէկ գիտնական կարող է ըսել թէ երբ կը վերջանայ ներկայ տնտեսական տագնապը։

Գործազրկութեան հովն ամէնէն ուշ սկսաւ փչել Ֆրանսայի վրայէն։ Սխալ պիտի ըլլար այսօր — փակուած յոյսերով օրօրել ժողովուրդը։ Կարող է պատահիլ որ գործազրկութիւնը հետզհետէ աճի Ֆրանսայի մէջ, որ իր առաջին ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Հայերուն վրայ։

Տնտեսական այդ հարուածը անհատական դժբախտութիւն մը չէ։ Այլ խոշոր հարուած մը մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան։ Ու ասկէ կը հետեւի ազգապահպանման մտահոգութիւնը։

Ազգապահպանման առաջին եւ նուիրական գործը մեր ժողովուրդի ֆիզիքական հաւաքականութիւնն է։ Այդ հաւաքականութիւնը երբ պահպանուած է եւ կ'աշխատի, բարոյական ազգապահպանումը կը մտնէ իր հունին մէջ, անշուշտ, նորէն սխեմաթիք աշխատանքով։

Սահմանափակուելով միայն Ֆրանսայի հայութեամբ՝ պիտի ըսենք թէ ազգապահպանման այս աշխատանքը ոչ աղքատախնամի *գործն է եւ ոչ իսկ «Եղբայրական Օգնութեան» յանձնախումբի մը գործը։ Եօթնասուն հազարի հասնող գաղութի մը բախտը կարելի չէ յանձնել պատահականութեան։ Այլ պէտք է ստեղծել ազգային պատասխանատու մարմին մը, որ ամբողջ գաղութի տնտեսական եւ բարոյական տագնապովը զբաղի, եւ տէր հանդիսանայ այս բազմութիւններուն։*

Շատ յաճախ խօսած ենք ազգային մարմիններու կազմակերպութեան մասին։ Այսօր այդ խնդիրը չէ որ նորէն կ'արծարծենք։ Այլ, ներկայ ծանր կացութեան բերումով, կ'ուզենք որ մեր ցիր ու ցան ազգային — եկեղեցական մարմինները, գաղթականական դրասենեակները, Բարեգործականը, հայրենակցական միութիւնները, հասարակական այլ կազմակերպութիւնները, մամուլը եւ կուսակցութիւնները բացառիկ ելոյթ մը ընեն՝ յատուկ ազգային մարմին մը կազմելու Փարիզի մէջ, որուն մասնակցին բոլոր հաստատութիւնները, որուն կուսակցութիւնները բերեն իրենց համերաշխութիւնն ու համագործակցութիւնը, որուն կրնայ դիմել այս թափառական հայութիւնը, եւ ամէնէն վերջը, որուն պէտք է լսել։

Այսինքն, այդ մարմինը պէտք է ըլլայ հեղինակաւոր։ Ու այդ նոր հեղինակութիւնը պէտք է ընդունին բոլոր այն հաստատութիւնները, որոնք կը մասնակցին այդ մարմնի գոյութեան, կուսակցութիւնները պէտք է զօրաւիգ հանդիսանան անոր, որովհետեւ ան պիտի կատարէ համազգային գործ մը, ու ժողովուրդը պիտի ենթարկուի անոր կարգադրութիւններուն, որպէս ազգային իշխանութեան մը։ Այս պարագային միայն մարմինը կ'ունենայ հեղինակութիւն։

Ինչ որ կը պակսի մեզ, դրամը չէ միայն, այլ, ամէնէն առաջ՝ հեղինակութիւնը։ Հեղինակաւոր մարմին մը կրնայ դրամ գտնել, ու մանաւանդ՝ կրնայ գործ տեսնել, որ դրամէն աւելի բան մըն է այս պարագային։

Հայ աշխատաւոր բազմութիւնները աղքատախնամի պէտք չունին։ Աղքատախնամը կրնայ իր խնամքը շարունակել՝ աչքէ չփախցնելով հիւանդներն ու անտէր թշուառները։ Բայց գործազրկութիւնը համատարած աղէտ մըն է, որուն դարմանը գործ գտնելուն մէջ կը կայանայ։ Այս ամուր բազուկներուն գործ գտնելը, զանոնք տեղաւորելը, անոնց ապօրինի թուղթերու հարցը վերջնական ձեւով մը կարգադրելը հեղինակաւոր մարմնի մը գործն է եւ բնաւ չի նմանիր «օգնեցէք աղքատ տնանկին»։

Այսպիսի մարմնի մը անհրաժեշտութիւնը բոլորն ալ կ'ընդունին։ Մեր դժգոհանքը ամէնքն ալ կը յայտնեն, մեր սրտցաւութիւնը բոլորն ալ ունին։ Եւ սակայն իրերը կը մնան իրենց նախկին վիճակին մէջ։ Գիտակից ու կորովի նախաձեռնութիւն մը պէտք է, գործը գլուխ բերելու համար։ Հրապարակը բաց է։ Այդ նախաձեռնութիւնը կրնան ստանձնել Մարսէյլի եւ Փարիզի ազգային — եկեղեցական մարմինները, միացած Լիոնի ազգային միութեան հետ։ Բարեգործականը կարող է ստանձնել նախաձեռնութիւնը, իր հետ ունենալով գաղթականական դրասենեակները։ Եւ եթէ այդ մարմինները յամենան, մամուլը կարող է նախաձեռնարկ ըլլալ, որ մասամբ կուսակցական համերաշխութեան նշանը պիտի ըլլար, գոնէ այս գործին մէջ։

Կ'ուզէինք որ կիրակնօրեայ այս խօսքը լսուէր շատերէն եւ կեանքի կոչուէր։

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

— :-: —

Այսօր, St. - Cloudի անտառին մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը։

Կարմիր Խաչը մանուկներու պաշտպանութեան գեղեցիկ գործին լծուած է։ Դաշտահանդէսի եկամուտը պիտի երթայ այդ նպատակին։

Հանրութիւնը մեր ժողովուրդի ներքին կարիքներուն անտեղեակ է։ Մինչդեռ Կ. Խաչի մասնաճիւղերը, որ տարածուած են ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մէջ, հետամուտ են տեսնելու այդ կարիքները եւ բերելու իրենց անմիջական օգնութիւնը։

Մանուկներու պաշտպանութիւնը անտեսուած է ոչ միայն մերժողովուրդէն ընդհանրապէս, այլ նոյն իսկ ծնողքներէն։ Ու Կ. Խաչը որ գերազանցապէս տիկիններու եւ օրիորդներու կազմակերպութիւնն է, լաւագոյն որոշումը տուած է իր խնամքին առարկան դարձնել մանուկները։

Հիւանդ երախաներու խնամքը, զանոնք ծիւրումէ փրկելու ուշադիր աշխատանքը, անկարողներու զաւակներուն դպրոցական պիտոյքներ հայթայթելը, առ հասարակ մանուկներուն հայերէն սորվեցնելու ճիգը — հրամայական պարտականութիւն մըն է, որ ստանձնած է Հայ Կարմիր Խաչը, հանդիսանալով հաւաքական ծնողքը այդ մանուկներուն։

Ահա, այս գեղեցիկ նպատակներուն օժանդակելու համար Հ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը դաշտահանդէս կուտայ, ուրախ կիրակի մը անցնելու, հայ ընտանիքներն ի մի հաւաքելու, երգի ու պարի հաճոյքը տալու բոլորին, որպէս զի փոքրիկ գումար մը աւելցնէ՝ ուրախացնելու այն մանուկները, որոնք պաշտպանութեան պէտք ունին։

Փարիզի հայ ժողովուրդը, որ շատ անգամ խուռներամ բազմութեամբ լեցուած է թատրոնները, երբեմն առանց բարոյական վարձատրութեան եւ առանց նիւթական արդիւնքի. պիտի գիտնա՞յ վազել գեղեցիկ դաշտահանդէսի մը, հոգեպէս հրճուելու եւ միւս կողմէ բարոյապէս հպարտանալու որ հայ մանուկներու պաշտպանութեան գործին բերած է իր մասնակցութիւնը։

ՐԻՎԱՐԷՑ

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

—)(o)(—

Ուրբաթ երեկոյ, ֆոն Փափէն ռատիոյով ճառ մը խօսեցաւ, ուղղեալ ամերիկեան ժողովուրդին։ Նախ ըսաւ, որ «արտասահմանի մէջ իրական գաղափար մը չունէին թէ քաղաքական երկու ծայրադիր հոսանքներու, աջերուն եւ ձախերուն միջեւ ստեղծուած կացութիւնը կը ներշնչէր քաղաքացիական պատերազմի ի՜նչ մեծ սպառնալիք մը։

Համայնավարները յաջողած էին փրուսիական պետութեան մէջ կազմել յարձակողական ուժեղ կորիզներ։ Վերջին խռովութիւնները արդիւնք էին անոնց հակօրինական գործունէութեան։ Ոչ մէկ կառավարութիւն կրնար հանդուրժել այդ կացութեան, առանց կորսնցնելու իր հեղինակութիւնը»։

Վարչապետը հաւաստեց, որ ներկայիս այլ եւս վախ չկայ նոր խռովութիւններէ։ Ցետոյ բացատրեց այն պատճառները, որ զինք մղեցին խիստ միջոցներու դիմել Փրուսիոյ մէջ, աւելցնելով թէ Փրուսիոյ լիազօր ներկայացուցիչի մը անուանումը առժամեայ կարգադրութիւն մըն է միայն, թէ գերման կառավարութիւնը երբեք խորհած չէ ջնջել անոր ինքնավարութիւնը։

Վերջապէս ըսաւ թէ Վերսայլի դաշնագիրն է գլխաւոր եւ առաջին պատճառը երկրին յուսահատութեան, տրտունջներուն եւ դժգոհութեան, որ կը տիրեն Գերմանիոյ մէջ, թէ գերման ժողովուրդը ոչինչ կը ցանկար այնքան ջերմօրէն, որքան ապրիլ խաղաղութեամբ, սակայն չի կրնար ըմբռնել թէ տակաւին, պատերազմէն 14 տարի յետոյ, կը մերժուին այն բոլոր իրաւունքները, զորս կը վայելեն պետութիւնները։ Այսու հանդերձ արդար կը կարծէ պահանջել այդ իրաւունքները։ «Չկայ Գերմանացի մը, որ չընդվզի Վերսայլի դէմ։ Նոյնքան դժգոհ է գերման երիտասարդութիւնը, որ, տնտեսական ներկայ կացութեան պատճառով, ենթարկուած է ծանր զրկանքներու»։

Ո՞ՒՐ ՊԵՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Գրած էինք թէ ամերիկացի ծերակուտական Պորահ, փոխանակ Լոնտոն կատարելու, կ'առաջարկէր Ուաշինկթընի հրաւիրել տնտեսական խորհրդաժողովը։

Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը, Մէլլըն, ուրբաթ օր երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ, Ուաշինկթընի մէջ, նախագահ Հուվըրի հետ, պատերազմական պարտքերու հատուցման եւ միջազգային քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մասին։

Նոյնպէս կը հաղորդուի, որ Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանն ալ, մօտ օրէն վերադառնալով Լոնտոն, խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենայ Մաքտոնալտի հետ։ Նման խորհրդակցութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին ու Էռիոյի միջեւ։ Այս ամէնը ցոյց կուտան, որ գետին կը պատրաստուի խորհրդաժողովին համար։ Թէ ո՛ւր պիտի գումարուի այդ, Լոնտոնէն հեռագիր մը յոյս կը յայտնէ, որ ընդունուի Պորահի առաջարկը։ Պորահ նոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան կառավարութեան հետ դարձեալ իր առաջարկին մասին։

Մաքտոնալտ եւս յայտարարեց թէ Անգլիացիները կը նախընտրեն խորհրդաժողովը գումարուած տեսնել Լոնտոնի եւ ոչ թէ Ժընեւի մէջ, Անգլիոյ ազգային հեղինակութեան համար, բայց եթէ Ամերիկա փափաք յայտնէ գումարել Ուաշինկթընի մէջ, յօժար է ընդունելու առաջարկը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» հաւանական կը կարծէ որ Միացեալ Նահանգները ստանձնեն տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողովն հրաւիրելու գործը, ահա թէ ինչո՛ւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ուշացնէ հրաւիրագիրներու պատրաստութիւնը։ Այն Յանձնախումբը, որ պաշտօն ունի մշակելու խորհրդաժողովին օրակարգը, հաւանաբար հաւաքուի սեպտեմբերին, կամ հոկտեմբերի սկիզբը։

Միւս կողմէ, Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը հրաւիրագիր մը ստացաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն՝ մասնակցելու համար տնտեսական համաշխարհային խորհրդաժողովին։

ԻՐԱՔ Կ'ՈՒԶԷ ՄՏՆԵԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ժընեւէն կը հաղորդեն, որ անգլիական կառավարութիւնը, Իրաքի հողատարութեան հարցին մասին, գրութիւն մը ղրկած է Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին։ Նոյն ատեն Իրաքի վարչապետը եւս պաշտօնական գրութեամբ մը կը խնդրէ ընդունիլ Իրաքի անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այս առթիւ անգլիական կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանին, օրակարգի վրայ դնել այդ խնդրանքը, քննելու համար յառաջիկայ նստաշրջանին։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Չհաստատուեցաւ լուրը թէ վարչապետ Վայտա հրաժարած է։ Միւս կողմէ կը հաղորդեն, որ Մանիու մերժած է ընդունիլ նախագահութիւնը իր կուսակցութեան, ինչպէս կազմութիւնը դահլիճին։ Գիւղացիական կուսակցութիւնը հաւանաբար իրեն նախագահ ընտրէ փոխանորդը Միհալաքէ։ Վարչապետութեան թեկնածու կը նկատուի դարձեալ Վայտա, որ կը մերժէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԷԿ ՍԻՐՏ, ՄԷԿ ՀՈԳԻ

Ժողովուրդն ալ կ'ուզէ վերակազմել բանակը

Համաձայն յայտարարութեան մը, որ կը բխի գերման պաշտօնական շրջանակներէն, կառավարութիւնը ամբողջովին կ'ուրացնէ տեսակէտները, զորս արտայայտած էր Զօր. Ֆոն Շլայխէր։ Այս առթիւ կ'աւելցուի որ տեսակէտի ոչ մէկ տարբերութիւն գոյութիւն ունի վարչապետ Ֆոն Փափէնի եւ պատերազմական նախարար Ֆոն Շլայխէրի միջեւ։ Նոյն իսկ գերման ժողովուրդին գրեթէ ամբողջութիւնը կանգնած է կառավարութեան ետեւ, այս հարցին մէջ։

Կը հաւաստուի, որ երբ Պերլինի ֆրանսական դեսպանը կը դիմէ գերման ներքին նախարարին՝ լուսաբանութիւն պահանջելու համար Ֆոն Շլայխէրի ճառին կարգ մը կէտերուն մասին, կը պատասխանուի թէ Ֆոն Փափէնի դահլիճին անդամները նոյն կարծիքն ունին պատերազմական նախարարին արտայայտած բոլոր տեսակէտներուն մասին, «համոզուած ըլլալով գերման բանակը վերակազմելու անհրաժեշտութեան մասին, երբ Զինաթափութեան խորհրդաժողովը չկարենայ, կարճ ժամանակի մը մէջ, ձեռք ձգել գոհացուցիչ արդիւնք մը»։

Միակն ըլլալով, «Էքսէլսիոր»ի թղթակիցը Պերլինէն կը գրէ թէ Ֆոն Շլայխէրի ճառը պատճառ դարձած է կառավարութեան մէջ ծանր վիճաբանութիւններու, թէ Ֆոն Փափէն ընդվզումով կարդացած է ճառը։

Նոյն թղթակիցը կ'աւելցնէ, որ Ֆոն Շլայխէր, նախանձագին ցանկալով բարձրանալ Հիթլերի նման, ջանալով ամլութեան դատապարտել գերմանեւֆրանսական համաձայնութեան մը ամէն յոյս ի նպաստ իտալական — գերմանական — ռուսական դաշնակցութեան մը, ուզեր է խօսիլ գերման ցեղային զգացումներուն, ընդդէմ Ֆրանսայի։

Նախկին պատերազմիկներ նահանջեցին ծանր կռիւներէ յետոյ

Երէկ գրեր էինք, թէ ամերիկեան նախկին պատերազմիկները, որ պաշարած կամ գրաւած էին Ուաշինկթընի կառավարական պաշտօնատուները, բախումի մը հետեւանքով տեղի տուին զինուորական միջամտութեան։

Նախկին պատերազմիկները, Ուաշինկթընի գլխաւոր պողոտային մէջ, կղմինտր նետեցին ոստիկաններուն վրայ։ Ցանկարծ լուր ելաւ թէ տրուարձաններէն 100 պատերազմիկներ փութով կը յառաջանան՝ օգնելու համար իրենց ընկերներուն։ Ոստիկանութիւնը ամէն միջոց առաւ, արգիլելու համար պատերազմիկներուն յարձակումն ու յառաջացումը։ Այդ ընթացքին, բախում մը տեղի ունեցաւ եւ վիրաւորուեցան երկու պատերազմիկներ, ինչպէս ոստիկան մը։ Ընդհարումը հետզհետէ սպառնական դարձաւ։ Ոստիկանութիւնը հարկ տեսաւ խնդրել օժանդակութիւնը զինուորական իշխանութեան։ Նախագահ Հուվըր հրամայած ըլլալով, ամէն հաւանականութեան դէմ, «մաքրել» քաղաքը, զինուորները դիրք բռնեցին պատերազմիկներուն դէմ գնդացիրներով ու հրասայլերով։ Հեծելազօրքն ալ հասնելով օգնութեան, շուտով պարպուեցան բոլոր պաշտօնատուները, որ գրաւուած էին։ Ոստիկանութիւնը, որ կը մասնակցէր այս գործողութիւններուն, արտասուաբեր ռումբեր կը նետէր ըմբոստներուն վրայ։ Այս պահուն, հրդեհ ծագեցաւ ըմբոստներու բանակատեղիին մէջ, թէեւ կարելի եղաւ մարել շուտով։

Զինուորները, մաքրելէ յետոյ քաղաքը, յառաջացան մինչեւ ըմբոստներու գլխաւոր բանակատեղին, Անակոստիա գետին մօտ, Ուաշինկթընէ 8 քիլոմեթր հեռու։

Յարձակման ընթացքին հրդեհ ծագեցաւ բանակատեղիին մէջ, որ այրեցաւ։ Զինուորները քշեցին ընդմիշտ ըմբոստները։ Ներկայիս գետին կամուրջները պաշտպանուած են հրասայլերով։

Ընդհարման միջոցին ըմբոստներէն սպաննուեցաւ մէկ, ծանրապէս վիրաւորուեցան երկու, թեթեւ վէրքեր ստացան 4 հոգի։ Զինուորներէն մէկ հոգի ձեռքէն այրուցք ստացաւ, 2 հոգի կացէն վնասուեցան, ոստիկան մը կղմինտրով վիրաւորուեցաւ։ Ըմբոստները կը գանգատէին, որ իրենք զէնք չունէին, ոչ իսկ դանակ, բայց իշխանութիւնը զէնք կը գործածէր։

Կարգը վերահաստատուած է շնորհիւ Հուվըրի վճռական հրահանգին։

Կարմիր Խաչը կ'աշխատի իր միջոցներով օջախ վերադարձնել նախկին պատերազմիկները, որոնք քալելով, իրենց ընտանիքին հետ, եկեր էին հեռուներէն։

Այսուհանդերձ սպառնական հեռագիրներ հասած ըլլալով Սպիտակ Տուն, զինուորական ջոկատ մը կը հսկէ շրջակայքը։ Իսկ ոստիկանութիւնը, շարունակելով իր հետապնդումները, 40 հոգի ձերբակալեց իբրեւ մեղսակից ըմբոստներու շարժման։

Միւս կողմէ, ըմբոստները, ցրուած ըլլալով հանդերձ, մինչեւ վերադարձը իրենց ընտանեկան օջախը, պիտի սպառնան նոր խռովութիւններ յարուցանել։

Պատերազմական պարտքերու վճարման հարցը

Ծանօթ է, որ, Հուվըրի առաջարկով, մէկ տարի յետաձգուած էր պատերազմական պարտքերու վճարումը։ Արդէն կ'աւարտի այդ մորաթորիոմին պայմանաժամը։ Եւ ֆրանսական կառավարութիւնը ստիպուած է մտնել նոր խորհրդակցութեան մը։ Ահա թէ ինչո՛ւ զրոյց կը շրջի թէ ֆրանսական ելմտական արդի նախարարը դեսպան անուանուած է Ուաշինկթընի, փոխարինելով Փօլ Քլօտէլը, եւ ուրիշ նախարար մը եւս՝ դեսպան Լոնտոնի։ Այս եր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

Յ.— ՏԱՍԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ճեպընթացը կը սուրայ…

Ի՛նչ հեգնութիւն: Ճեպընթացը արագութիւն կը մուրայ ժանգահար, անդամալոյծ երկաթներէ, որոնք լալագին կը ճռուան խարխուլ, խորտուբորտ հողակոյտերու ճնշումին տակ:

Ճեպընթացը կը սուրա՛յ 25—30 քիլոմեդր արագութեամբ: Հառաչելով, քրթմնջելով, յօրանջելով: Երբեմն ցնցուելով եզան սայլի մը պէս: Կամ աջ ու ձախ տատանելով, ինչպէս հարիւր քսան քիլոնոց մսակոյտը որ ահա կ'անցնի դիմացէն, իր ճարպին խառնուած՝ արիւն, քրտինք եւ փոշի:

Ճեպընթացը կ'օլէ ինչպէս հարսանեկան թափօր մը: Եւ դուն ամէն պատեհութիւն ունիս կարդալու պատմութիւնը անոր անցած ճամբաներուն: Կայարաններուն, գիւղերուն եւ քաղաքներուն: Սելանիկէն մինչեւ Աղեքսանդրուպոլիս: Եւ փոխադարձաբար

×

Եթէ կարելի ըլլար կազմակերպել ցուցահանդէս մը Թշուառութեան, անճար՝ համակերպութեան եւ աղտ ու կեղտի, ապահովաբար մրցանիշ պիտի կոտրէր աշխարհի այս մասը: Անշուշտ եւրոպական ցամաքամասին վրայ: (Տակաւին ունինք Թուրքիան, եւ մեր աշխարհ Հայաստանը):

Բառերը կ'ըմբոստանան, բառերը կը պարպուին, երբ կը փորձես անոնց ուժին ապաւինիլ, պատկեր մը տալու համար:

Պատերա՞զմ է թէ խաղաղութիւն, — չես կրնար զանազանել: Թերեւս պատերազմ՝ խաղաղութեան մէջ:

Անշուշտ այս ճամբաներուն վրայ աւելի կենդանութիւն կը տիրէր պատերազմի շրջանին: Իսկ հիմա, կը թուի թէ ճակատամարտի մը յաջորդող փըլուզումն է աչքիդ առջեւ: Խորտակուած եւ աւեր: Փոշեթաթաւ չքաւորութիւն, որուն յատակին վրայ կը գտնուի վերջին տասը տարիներու վերաշինութեան ճիգը: (Երկու հազար նոր գիւղեր եւ աւաններ շինուած են պատերազմէն յետոյ, առանց հաշուելու բազմաթիւ յաւելումներ հին քաղաքներու վրայ):

Առաջին կայարանը, դէպ ի արեւելք կամ դէպ ի արեւմուտք: Խուժա՛ն, խուժա՛ն:

Թօթուեցէք բառին անարգական իմաստը եւ միտք պահեցէք միայն պատկերը:

Հրմշտուք: Վայրի կանչեր: Ժխոր մը խառնաձայն եւ զանազան ուտելիքներու մատուցում՝ մուրացիկ շարժուձեւերով:

Ահա երկու մարդ խուղերու մէջ թաթխուած: Մէկ – մէկ կրակարան իրենց վիզէն կախ: Քանի մը կտոր միս՝ փայտէ ձողիկներու վրայ, կը խորովեն ու կը ծախեն: Կը խորովեն, խորովեր են քրտինքն ու փոշին իրար շաղուած: Ու բարեացակամ չէզոքութեամբ ժպտելով ճանճերու եւ մժեղներու կենակցութեան:

Բոլոր կարգերէն, ինչպէս կայարանին մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, մարդիկ աջ ու ձախ կը թքնեն: Կը խնջեն հանդիսաւորապէս: Բայց խորովածը կը ծախուի: Պաշարը հատաւ արդէն: Անոնց սակարկութեան:

Ահա ուրիշներ, — մէկ – մէկ տախտակ անցուցած՝ իրենց վիզերուն, քանի մը տասնեակ ձուկ՝ տախտակներուն վրայ, խառնի խուռն կը խուժեն պատուհաններուն առջեւ:

Վայրկենապէս աւարի կը տրուի պաշարը: Շատ քիչերը քիթ – բերան կ'ընեն: Պայմանաւ որ միասին առած ըլլան իրենց ուտելիքը: (Թէեւ, այս «չնորհքով» մարդիկն են որ, ամէնէն աւելի կը թքնեն, կատաղօրէն ներս թէ դուրս):

Եւ մանուկնե՛ր, մանուկնե՛ր աղտ ու կեղտի մէջ թաթխուած: Մանուկներ բոկոտն եւ գլխաբաց: Քառասուն կարկատան՝ հագուստի մնացորդի մը վրայ: Տղայ թէ աղջիկ, ութէն տասնըհինգ տարեկան: Տակաւին աւելի փոքրերը՝ փոշիներու մէջ թաւալուն: Կանուխէն ղրկուած՝ ոչ միայն դուրգուրանքէ, այլ եւ լուացքէ: Հասարակ ջուրէն:

Վաճառորդներ են ասոնք ալ, — քանի մը տուփ գլանիկ, հինգ չիչ ըմպելի, կամ կուժ մը ջուր:

— Սառը ջուրը խմո՛ղը… կը հնչէ հին յիշատակ մը, Երեւանի այգիէն:

Մանուկներ, անոնք ալ, սահմանէ սահման նետուած: Ու կանուխէն փողոց ինկած, ի խնդիր հացի…

Եւ ի՛նչքան կարծրացած են: «Ի տղայ տիոց», անխնայ զարնուելով կեանքի պայքարին: Ցետ – պատերազմեան սերունդ: Ճակատագրական պատուհաս՝ թշուառական մարդկութեան մը որ ճարպ կը քամէ նոյն իսկ մանուկներու քրտինքէն:

Դրամը ձեռքը՝ բաժակ մը ջուր կ'աղերսէ պառաւ մը:

Ջրավաճառ մանուկները որոշեր են կուժով ծախել ջուրը, եւ չեն շարժիր իրենց տեղէն: Պառաւը կը թախանձէ: Մենք ալ, նշանացի, ուժ կուտանք:

Անօգո՛ւտ: Կատաղօրէն պահանջ սպան կը հրամայէ պատուհանէն:

Ո՞վ ես դուն, հէ՛յ: Զօրանոց չէ այստեղ:

Սպան ինքն ալ կը խնդայ, անզօր՝ այս կրաւորական դիմադրութեան առջեւ զոր կազմակերպած է մանուկներու թշուառութիւնը:

Արդա՛ր է որ բոլորս ալ կամացուկ մը մեր պատեանին մէջ քաշուինք, այս վայրենի, այս բնական ըմբոստութեան առջեւ:

Ինքնապաշտպանութիւն, «սրբազան եսասիրութիւն»: Այո՛, թշուա՛ռ, անճա՛ր մանուկներ:

Թող ծարաւէն տառապի պառաւը, քառասուն աստիճան տաքին մէջ, որպէս զի իրիկունը պատառ մը հաց կըծեն այս տղաքը:

— «Աղտո՛տ լակոտներ», կը քրթմնջեն չնորհքով մարդիկը, ինքնագոհ ամբարտաւանութեամբ:

Կը մոռնա՛ն չնորհքով մարդիկը, ոլ իսկական լակոտները կ'արածին իրենց տուներուն մէջ: Սալոններու մէջ եւ սանտուներու դիրկը: Կաթ ու մեղրով սնած, բայց յաճախ կարօտ՝ ծընողեան վկայագրի մը:

×

Ճեպընթացը կը սուրայ…

Ահա երկրորդ կայարանը: Չորրորդը, վեցերորդը, տասներորդը: Վերջակէտ:

Չկա՞յ ո՛ր եւ է փոփոխութիւն:

Ի՞նչպէս թէ: Սար ու ձոր՝ հրաշագեղ: Դաշտեր՝ արդէն բեռնաւոր: «Ատոք ցորեն կարմրահատ»: Հօտաղ մը — պատանի — քիչ անդին: Երիտասարդ մշակ մը եւ արեւուն տակ եփած մանկամարդուհի մը՝ խուրձի մը կուշտին: Անշուշտ կուշտ կուշտի, քիչ յետոյ, երբ ճեպընթացը առնէ տանի անպատկառ նայուածքները քաղքենի մարդոց: Լիճ մը՝ որ շատ կը յիշեցնէ մեր Սեւանը: Անընդմխոր կիրճեր, ուր անընդհատ դնդակ տեղացած է տարիներ, տարինե՛ր առաջ, Փէչին ու Խաթաղանին դէմ: Եւ օրհնալիր բարեւը՝ մշակներուն:

Բայց, կա՞յ ո՛ր եւ է փոփոխութիւն, կայարանէ կայարան:

Կայ ու չկայ:

Չկայ՝ իբրեւ ընդհանուր պատկեր: Կայ՝ իբրեւ գունաւորում կամ այլազանութիւն:

Ահա տես — նոյն իսկ հայկական բեկորներ, իրենց կապոցներուն հետ կծիկ եղած՝ դիմացի պատին տակ (Սէրէզ): Բուլթանցի կիներ՝ աւանդական շալվարով եւ սեւ չղարչով (Խազմա): Մանուկներ՝ կարկտաններու մէջ ամփոփուած: Արեւուն տակ եւ փոշիներու մէջ:

Ո՞ւր կ'երթան: Ի՞նչ բանի կը սպասեն:

— Ներգա՛ղթ: Այլապէս քամմնելի չարժանկար մը՝ ճամբուս վրայ: Բոլոր ճամբաներուն վրայ:

«Փախի տարի՞ն»: Է՛յ, մօտաւորապէս:

Բեկոր մը՝ սա երիտասարդն ալ, բոլորովին անծանօթ գիւղի մը կայարանին մէջ: Խառնուած՝ չալակաւոր բեռնակիրներուն, շրջուն վաճառորդներուն եւ միւսներուն: Ո՛րբ մը:

Եւ քանի որ անունը տուի, լաւ է ճամբան շարունակել պարկեշտ լռութեամբ:

×

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այսքան հիւանդութիւն կը ճարակի այս լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ:

— Նախ ճահճատենդը: Մակեդոնիան վարակուած է ճահիճներով եւ մժեղներով: Պատերազմէն յետոյ լուրջ ձեռնարկներ եղան չորցնելու: Կառավարութիւնը պայմանաւորուեցաւ օտար ընկերութիւններու հետ: Բայց, տարուէ տարի սնանկանալով, չի կրնար վճարել իր ստորագրած գումարը, եւ գործերը կը կաղան: Գրեթէ դադրած են այսօր:

— Իսկ ինչո՞ւ ընդհանրապէս գունատ են մարդիկ, այս արեւուն տակ: Մինչդեռ յունական ուրիշ քաղաքներու մէջ…

— Անընդհատ պատերազմները քայքայած են ժողովուրդին ողնայարը: Բանակ բանակի ետեւէ անցած է այս դաշտերէն ու գիւղերէն, ցանելով սերմերը սեռական հիւանդութեանց: Վարակում՝ ամէն ճակատի վրայ: Թշուառութիւնն ու չան – տանջանք յոգնութիւնն ալ՝ իրենց կարգին: Մարդիկ իրենց կաշին կ'ուտեն պատառ մը հացի համար: Եւ քանի որ սահման չունի համբերութիւնը, ծիւրումը կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

×

… Ուրկէ՞ եկան այս Եանքինները, — երկու մանկամարդուհի, երիտասարդ մը եւ երախայ մը՝ չորս ամսուան: Վերէն վար մերկ: Միայն բարակ շապիկ մը՝ կանանց: Սակաւ մըն ալ՝ իբրեւ օրօրոց:

— Տիկին, երախան պիտի մսի: Դուռ, պատուհան բաց են: Կծու հով մը կը փչէ…

— Ոչի՛նչ: Ազա՛տ պէտք է մեծնայ:

Ու սրունքներէն բռնած, ինչպէս Փարիզի մանկանոցներուն մէջ, կը քաշէ կուրծքին վրայ, առանց արարողութեան կը բանայ յորդահոսան ըստինքները, եւ կաթ կուտայ հինգ էրիկ մարդու առջեւ:

— Տիկին, երախան պիտի մսի…

— Ի՛նչ վախկոտ էք, դուք, Արեւելքցիներդ: Վտանգ չկայ ազատ ըլլալու մէջ:

Եւ նորէն սրունքներէն բռնած, կը նետէ սակառին մէջ: Ոչ մէկ ծածկոց՝ վրան: Միայն շղարշ մը սակառին բերանը, փոշիէն պատսպարելու համար:

Իսկ հայրը հպարտութեամբ կը ցուցնէ շարք մը լուսանկարներ՝ քաշուած՝ Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ: Լճի մը ափը: Առուակի մը ծոցը: Խոտերուն վրայ:

Ու կը սարսռամ, յիշելով մեր խանձարուրները կապոց – կապոց: Որ կապոցներու վերածեցին մեր երախաները:

Ո՞վ հաշուեց մեր ֆիզիքական եւ բարոյական կորուստը՝ խանձարուրի ծալքերուն տակ:

Միայն Թո՞ւրքն է յանցաւոր, եթէ գլխուն զարնուած, ծուռ ու մուռ եւ նկուն սերունդ մը ունինք այսօր իսկ…

—Տիկին, պատուհանը գոցեմ, կամ դուռը…

— Եթէ ուրիշ դուռ մը կայ, խնդրեմ այն ալ բացէք: Ազատ, ազա՛տ…

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԽԱՅԵԱՄՊԱՃԻ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐ)

Առիթը եկած է որ զգացնել տամ ձեզի բացառիկ գերազանցութիւնը որ ձեր վրայ ունինք, մենք՝ Փարիզի հայ մտաւորականներս: Դուք, ասիական խաւարին մէջ խարխափումներով միայն կրնաք հերկել հայկական մշակոյթի դետինը: Մե՞նք: Մենք, մանաւանդ Փարիզի բաղդաւոր մտաւորականներս, պէտք է գիտնաք միանգամ ընդմիշտ թէ ստիպուած ենք վերէն վար նայիլ ձեր գրական ճիգերուն վրայ:

Քաղաքացիներ համաշխարհային լոյսի այս կեդրոնին, կը բաւէ որ շարժենք մեր ձեռքը օդին մէջ, իբրեւ ճանճ որսալու գիտութեան մասնիկները, կամ շնչենք Փարիզի մեծ պողոտաներուն օդը՝ մարսելու համար գրական արուեստի ամենավերջին խօսքը: Այնպէ՛ս, առանց աշխատելու, առանց սորվելու, նոյն իսկ քնացած ատեն:

Ու երեւակայեցէք որ մեր մէջ պէտքեր ունինք որ քսան, քառասուն տարի այդ լուսաճանճերը բռնելէ եւ քնանալէ ետք, հիմա դարձած են հայ գրական արուեստի բարձունքներ եւ գագաթներ (հոգ չէ թէ քիչ կամ շատ ճաղատ): Ի՛նչ յանդգնութիւն բաղդատութեան գնել ինքզինքնիդ մեզի հետ: Մե՛նք…

Ձեզի կը մնայ հետեւիլ մեզի, օրինակել մեր շարժումները եւ մեզմէ սորվիլ գրագէտի համբաւ շինելու խորհրդաւոր արուեստը զոր ձեռք բերած ենք շնորհիւ մեր փարիզցի ըլլալու առաւելութեան: Շրջապատուած գիտութեան եւ արուեստի ծովերով, համալսարան, դասախօսութիւն, թերթ, այս ոստանին մէջ ոչինչ չէ պակաս մեզի, հասնելու համար մեր այսօրուան վիճակին, առանց նոյն իսկ ատոնց առջեւէն անցնելու:

Առիթը եկած է որ առաջին դասը տամ ձեզի, ո՛վ Իրանի իմ բաղդա-

զուրկ գրող - կարդացող բարեկամներս: Ջանացէք օգտուիլ:

×

Մեր այսօրուան նիւթն է, ինչպէս պիտի սկսէր իր նիւթը փնտռող քարոզիչը. «Արուեստ գրական բանավէճի»: Թէ ինչպէս կ'ըմբռնենք քննադատութիւնը. ինչ ճարպիկ շարժումներով կը խուսափինք դիմացինին հարուածներէն եւ թէ, վերջապէս, ինչ ձեւով վերջնական պարտութեան կը մատնենք մեր հակառակորդը:

Մեր մէջ ընդունուած եւ նուիրագործուած պայմաններն են՝

1.— Քննադատուած հարցերու վրայէն լռելեայն անցնիլ:

2.— Եթէ կարելի չեղաւ այդ բանը, ջանալ նիւթէն շեղիլ եւ վէճին ընթացքը փոխել: Ճիշդ ինչպէս ձեր պարտիզպանը, կօլած Ալին, Թիակի ճարպիկ մէկ հարուածով առուին ընթացքը կը փոխէ ծմերուկի ածուները ոռոգած ատեն:

3.— Հակառակորդին գլխուն թափել այնչափ երկարապատում եւ մանուածապատ փաստեր — հոգ չէ թէ իրար չբռնեն, — այնչափ խօսք — հոգ չէ թէ սնամէջ, — որ դիմացինդ պարտասած, գրիչը նետէ եւ գոչէ. «Մեղա՛յ, իրաւունքը քուկդ է, միայն թէ լռէ»:

4.— Գրել առնուազն վեց յօդուած:

5.— Ունենալ հայհոյանքի առձեռն բառարան մը: Կը յանձնարարեմ պըսակուած բանաստեղծներու վերջին հրատարակութիւնը, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ»:

6.— Ստուգել — բանավէճի սկսելէ առաջ — հակառակորդիդ ուր ծընած ըլլալը եւ անձնականին դպչող մանրամասնութիւններ:

Աւելի հասկնալի ըլլալու համար խօսինք օրինակներով, ամենաթարմերը որոնց մէջ վերի սկզբունքները կիրարկուած են զմայլելի ճշդութեամբ:

Բարեկամս, Չիթունի յանդգնեցաւ քննադատել ուրիշ մէկ բարեկամիս, Զօպանեանի մէկ գործը: Կարդացիք: Բայց, վստահօրէն ձեզմէ ոչ ոք այնքան անհամբեր սպասեց հակառակորդի հարուածին, որքան ես: Ի՞նչ պիտի պատասխանէր Զօպանեան «սեւաւոր մայրեր»ը «խափշիկ» ներկած ըլլալու յանցանքով բռնուելէն ետքը:

Վստահ մեր մեծ «բանաստեղծ»ին կռուելու յատկութեան եւ ճարպիկութեանը վրայ. կ'ուզէի սորվիլ, թէ ինչպէս կարելի էր ամենաաննպաստ կացութենէ մը դուրս գալ… փառքով: «Աշխարհ է, կը մտածէի, օրին մէկը կրնայ պատահիլ որ նոյն նեղ դրութեանը մէջ իյնամ»:

Եւ հարուածը իջաւ: Զօպանեան վեց յօդուած նետեց Չիթունիի գլխուն, պարզապէս գերազանցելով ինքզինքը: Մեզմէ ամէնէն յանդուգն կռուողը չպիտի կրնար վեց տող գրել «խափշիկ մայրեր»ը պաշտպանելու համար:

Եւ յետոյ ջախջախիչ փաստերը՝ գունագեղ, «զմայլելի» հայհոյութեանց շարք մը, որուն մէջ ամէնէն տկարն էր «Չիթունի որ Վանցի մըն է» բացադրութիւնը:

Այդ օրէն ասդին Չիթունի գրական կռկէսին վրայ փո դիա՛կ մըն է…

×

Աւա՛ղ, որո՞ւ մտքէն կ'անց որ Զօպանեանի զարհուրելի հա ուածներուն յաջորդ զոհը պիտի լար այս տողերը գրողը:

Կ'արժէ որ պատմեմ: Նոր մախաղ մը ունիք սորվելիք ուեստ գրական բանավէճի» գ վրայ:

Կը յիշէք անցեալ ձմեռուան խայեամպաճին որուն նախերգ սկսաւ զուռնայով եւ Թըքաքէ անճոռնի պոռտախաղով: Որոնց ծափեր մեր մտաւորականութ ամէնէն ծանր կարծուած գլ րուն պատկանող ձեռքերէ: Բ ներ:

Յետոյ առաջին արար՝ Գրա Ակումբին մէջ Զօպանեանի խա ցած խայեամպաճին: Մեր տաղ դաւոր դերասանը ոչ մէկ աշխ տանք խնայած էր ներկաները բանաբաց ձգելու: Բանդէտ եւ բախորհուրդ երեւալու իր բոլոր դեցիկ ձիրքերը ցուցադրեց, բեմ վրայ գալով վերէն վար փետուր րով զարդարուն: Միայն թէ, փետուրները աճապարանքով չէին վերցուած, սխալ շարուած Պոչինը քիթին վրայ, գլխինը րին վրայ:

Ամբողջ կեանքը գիտութեան մեծ ոստանը չափչփած մեր «մեծ համար աններելի էր նորեկ ան բարի այս կոպիտ սխալը:

Բողոքեցի:

Բողոքեցի, ՝բայց զգուշութ եւ վախով: Չիթունիի դիակը նոր փտած էր: Իր կարդացա մէջէն մատնանիշ ըրի միայն մը փետուր, սխալ տեղ դրուած յին անանկներ որ շատ աւելի ծաղելի էին եւ անվայել գրա ձեռնածուի իր հին համբաւին դարացնելու համար վախկո թիւնս կը բաւէ կարծեմ ըսել խօսքը թեւածող թռչուն մըն է, նոր տէրը միշտ կրնայ ըսել թռչունը երբեք իմս չէ եղած:

Կը տեսնէ՞ք, ո՛վ պարսկա բարեկամներս, տարիներով առ իմամ Բըզաի աշակերտելս անօգ չէ անցած: Դատելով յետագայ քերէն, գովեստ ունիմ միայն դալիք իմ խոհեմ եւ իմաստ զգուշաւորութեանս հասցէին:

×

Իմ քննադատութեանս առարկ երկու գլխաւոր կէտերն էին՝

Առաջին՝ Զօպանեան Խայեա քառեակներուն ու վաւերակա թեան մասին վճիռ կ'արձակ Մինչդեռ Փրօֆ. Պրաուն, արեւ գիտութեան տիտանը, իր գ մէջ 5 էջ կը յատկացնէր այդ ցին առջեւ իր անկարողութ խոստովանելու համար: Չէ եղ բեւեռագէտ մը որ այդ հարցը ծած ըլլալու յաւակնութիւնը նայ, բացի մէկէն՝ …մեր Արշա պանեանէն:

Երկրորդ՝ իր գրական արու հասկացողութիւնը կը կարծէ շատոնց սնանկացած, հաւա թուաբանական խոշոր գէրօ Իբրեւ նորագոյն փաստ արու հրաշալիք կը ներկայացնէր որոնց մէջ

Որքան կը նկատեմ՝ ամէն կողմ
Այգիին մէջ ծիսում կայ կոսար
տէն

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՌՈՒՍ ԳԱՂՏՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՆՑԱՆՔԸ ՑԱՐԻՆՆ Է, ՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՍԿՍԱՒ

Այս հիւանդկախ մարդն էր, որ պատերազմն սկսաւ Գերմանացիներուն հետ: Եթէ չփորձէր ազատել ապուշները, եթէ տեղը նստէր անտարբեր, ամբողջ Եւրոպան պիտի նետուէր Ռուսիոյ ոտքերուն: Սակայն ուզելով փրկել, յանուն իր նախահայրերուն, սա անտաշ Սերպերը, անդունդ ինկաւ:

ՑԱՆՑԱՆՔԸ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆՆ Է

Կործանեցին յետոյ Ռուսիան, յաղթութիւնը, փառքը եւ Պոլիսը, ռուս ռամկավարները, իրենց կարգին, դըժոխք գացին:

ՎԱ՛Յ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ

Ջհուդները, իրենց ուրախութենէն խենթեցած, իրենց ք…քը կը գովեն: Թաղեցին կրօնքը եւ ահա կ'օրհնեն սատանան: Թոյլ տուէք անգամ մը, որ Ջիգիտները խօսին Մովսէսի հայրենակիցներուն հետ: Ալ կը բաւեն այս ձեւակերպութիւնները: Շատ երկար ըրին: Խաղաղասիրական առանց որ եւ է նուազախումբի, հապո՛ն ջախջախենք այս գինովները, — ջհուդնե՛րը:

Եւ թող գետի պէս հոսի ջհուդներու արիւնը:

… ԵՒ ԼԵԹՈՆՆԵՐՈՒՆ

Ինծի տուէք իշխանութիւնը: Անմիջապէս անխնայ պիտի քանդեմ ձեր բոլոր գիւղերը, ո՛վ Լեթոնացիներ, իսկ ձեզ ալ պատառ պատառ պիտի ընեմ:

… ԵՒ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

Ժանտա՛խտ ըլլայի պատուհասելու համար ռուս ժողովուրդը: Հրէ՛շ, բութօ՛ւկ, թիապա՛րտ, արժանի ես միայն խարազանի, եւ պիտի խարազանուիս արդէն, վստահ եղիր, օ՛ պժգալի ժողովուրդ Ռուսիոյ: Հոտէ՛, հոտէ՛ ինչպէս որ կրնաս, վայրենի եւ դեռ չեմ գիտեր ի՛նչ ժողովուրդ: Ահա ճամբուդ ծայրը համայնավար ք…ը:

Օ՛, իմ բարկութիւնս կը հոսի Նիագարայի նման: Մարտի հրաւէր կը կարդամ իմ հայրենիքիս:

ՎԱ՛Յ ՔԵԶ, ԵՒՐՈՊԱ՛

Սրիկայութեան փոթորիկ մը պայթեցաւ Նեվայի եզերքը եւ սաստիկ կը փչէ քամին:

Ահա կարմիր Ռուսիան առանց բազուկի, առանց սրունքի, առանց գլուխի: Մնացեր է միայն ո…ոը, եւ անոնց ամչնալու կը տ…տէ, իսկ Եւրոպան, տխմարը, կը կարծէ թէ Ռուսիան է, որ կը խօսի:

— Փու, փու, փու, կը տ…տէ Ռուսիան:

— Ֆի, Ֆի, Ֆի, կը հառաչէ Եւրոպան:

Ո…ռով այս խօսակցութիւնը ինծի խնդուք կը պատճառէ: Խաղաղեցնելու համար հին աշխարհը, անհրաժեշտ է զինուորական միջամտութիւն մը կատարել իբրեւ գրիս, արեան փորձուքը պիտի ողողէ Եւրոպան, որ պիտի պոռայ հեղձամղձուկ. — «Փրկեցէք զիս, փրկեցէ՛ք»: Սակայն ուշ է այլ եւս: Որովհետեւ ոչ Նիքոլան ողջ է, ոչ ալ կայսերական Ռուսիա կայ: Ի՞նչ է կարծիքը Եւրոպայի: Վայ գլխուն, շատ մօտիկ ըրինք իրեն: Իր հաշիւն ալ պիտի մաքրենք: Ճզմեցէ՛ք թշնամին: Ցառա՛ջ քաարշաւ:

Պիտի գայ ժամը, երբ դուք ներս պիտի քաշէք ձեր պոչը, անասուննե՛ր: Ռուսիա պիտի վերցնէ հրացանը եւ պիտի նետուի ձիուն կռնակը: Պիտի յառաջանայ մինչեւ … (?) … եւ դուք, ինչպէս Անգլիացիները, պիտի ստիպուիք անցնիլ ծովուն միւս կողմը: Եթէ բաղդատէք մեզի հետ, Լէնկթիմուրները անուշ հրեշտակներ պիտի համարէք: Մեր համազգեստները պիտի կարմրին թշնամիին արիւնով: Պիտի եփենք Փարիզը, Եւրոպայի այս բոզանոցը, ինչպէս սունկ մը:

ՎԱ՛Յ ՁԵԶ, ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ

Կ'ուզէի Լէնկթիմուրն ըլլալ, որպէս զի սուրէ անցընէի ամբողջ Եւրոպան: Իրենց արեան մէջ պիտի խեղդենք Անգլիացիները, մեր թշնամիները:

… ԵՒ ՁԵԶԻ՛, ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ

Կ'ուզէի հսկայ մը ըլլալ, կռունկիս տակ ճզմելու համար բոլոր Գերմանացիները, որոնք յաջողեցան թունաւորել Ռուսիան կարմիր գինովութեամբ:

ԻՍԿ ՁԵԶ, ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ

Ձեզմէ ոմանք բզիկ բզիկ պիտի ընէի ակռաներովս, մնացածն ալ դժոխքին կղզին պիտի ղրկէի:

Ատենօք, ձեր աքսորեալները մեր երկրին մէջ ամէն կողմ ապաստան գըտան, խաղաղութիւն, օթեւան ու սնունդ: Իմ նախահայրս ամէն առաւօտ ֆրանսացի զապուն մարքիզի մը կը խմցնէր ընտիր ըմպելի մը, հակիթի դեղնուցով եւ շաքարով պատրաստեալ:

Իսկ դուք, Ֆրանսացիներ, հիմա մեր հեծելազօրաց սպաները Ռընոյի ծակը կը նետէք, որ բնաջնջուին:

Դժբախտաբար Ռուսը խելքը գլուխը չի ժողվեր եւ սատանան զինք կը մղէ այն երկիրը (Ֆրանսա), ուր իրեն դէմ կը տրանջայ վեներախտաւոր ապուշը, Ֆրանսացին:

ՎԱ՛Յ ՄԻԼԻՈՒՔՈՎԻՆ

Միլիուքով կը մոռնայ, որ համբերութիւնը սահման մը ունի: Կը բոցավառի՛ վրէժխնդրութեան կրակը:

Ապարէն մարդիկ աշխատեցան կըճատել մեր բանակը: Բայց կան ջոկատներ, որ չպիտի լքեն երբեք իրենց զէնքը:

Եւ Սեւը (*) ժպիտով մը կը ղրկէ քեզի, իսկ իր ատրճա չպիտի վրիպի երբեք:

ՎԱ՛Յ ՏԻԿԻՆ ՔՈՒՍՔՈՎԻՆ (**)

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, սա էգ շունը քան պճնասէր է: Ու կը հաչէ դէմ: Սակայն ես միջոց մը գիտեմ ռեցնելու հաչող շունը, — ատրճա կը: Թերեւս վախէն մեռնի: Այ կան համար ռուսական հեծել ներու ատրճանակը չէ, որ պիտի ծածեմ, այլ խուժիկի մը ատրճա կը: Խո՛նջա՛, էգ շուն, Հրէա ծաղկեփունջ:

ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԸ ՈՐ…

Ք…քի պզտոր կտոր մը իր չահոտութիւնը արձակեր էր դ մէջ, կալի մը մօտ: Լծուած եզ շուքին մէջ մտած, մանիշակի տեր ու կը կանչէր. — «Մեղ մըն եմ»: Միապետական մըն էր լի հակառակորդներէն:

(Շար.

(*) Հեղինակը այսպէս կ'անուա ինքզինք:

(**) Կինն է տնօրէնին ռուսա թերթի մը («Վերջին Լուրեր»), հրատարակուի Փարիզի մէջ:

Եւ կամ
շոգի-սիրտ ու բաժակ ու ճագուստ
գինիի մրուրով լեցուած:

Ձեզի ձգելով Ֆնտգլեանի այս արտառոցութեան կապը ճարել նիշաբուրգիին հետ, համեստօրէն դիտել տուի հայ գրագէտին թէ Ֆնտգլեանի զմայլելի թարգմանութիւնը հայերէն չէ այլ... շանխայերէն:

Արդ, ո՛վ Իրանցի բարեկամներս, վստահօրէն կը մտածէք թէ նման քննադատութեան մը իբրեւ պատասխան, քննադատուողին պարտքն է առնել այդ երկու կէտերը եւ ապացուցանել թէ՝

Առաջին. Կը սխալի այս տողերը գրողը վաւերականութեան հարցին մէջ: Ահա փաստերը որով Օմարի այսինչ քառեակները վաւերական են, այնինչները անվաւեր:

Երկրորդ. Ֆնտգլեանի գրածը հայերէն է եւ շանխայերէն լեզուին հետ կապ չունի:

Իրաւ, այդպէ՞ս տրամաբանեցիք: Որքա՛ն պարզամիտ էք, որքա՛ն հեռու Փարիզէն:

Հետեւեցէք հիմա այս բանավէճին առած նոր ընթացքին, վերջ խվերջայ թօթուելու համար ձեր հինցած ըմբռնումները: Այստեղ ի յայտ կուգայ նաեւ Զօպանեանի անտիպ ազմախաղերէն մէկը որ Չիթունիի օրին ձգեց զիս:

Սորվեցէք, կամ սորվինք այս մէկն ալ:

Ճիշդ այն պահուն որ կը կարծէի թէ ամբողջ բռնած եմ մազերէն հակառակորդիս, զոր տարիներ առաջ արեւմտահայ մեծագոյն «ամբիոնը», Ս. Պարթեւեան, կոչեց «երկայնամազ ղալպօթէն», այո՛, ճիշդ այդ պահուն անիկա յաջողեցաւ կամաց մը իր մազերը հանել մատնեբուս արանքէն եւ հոն դնել խե՛ղճ Ֆնտգլեանի մազերը:

Աւելցուցէք ուրեմն «գրական բանավէճի» վեց սկզբունքներուն վրայ այս մէկն ալ՝

Թիւ 7. Բանավէճի նիւթէն շեղելէ զատ, կարելի է նաեւ նեղ վայրկեանին յանկարծ ծռիլ եւ կռուաղաշտէն դուրս սողալ: Հոգ չէ թէ դիմացինիդ հարուածը կը հասնի եւ տեւեղ կեցող բարեկամիդ: Էականը դուրս գալուդ մէջն է... փառքով:

Այնչափ անակնկալ էր Զօպանեանի ճարպիկ հարուածը որ դեռ շփոթութեան մէջ եմ: Արդեօք ի՞նչն էր Դրական Ակումբի մէջ կոտրող-թափող առիւծը թէ... Գառնիկը:

Իրողութիւնը այն է որ, Պ. Ֆնտգլեան «որ մանչէսթրցի մըն է» — չեմ հասկցած, գրական վէճի հետ ինչ առնչութիւն ունի մէկուն «վանեցի» կամ «մանչէսթրցի» ըլլալը, բայց այդ բացատրութիւնը կը գործածեմ եւ չմնալու համար վարպետէս — վեց յօդուած նետած է անգրանտալանտիկան Հայերու գլխուն: Խեղճե՛րը...:

Աչքէ անցընենք առնուք պարզապէս «բանավէճի արուեստ»ին մէջ Պարսկահայերուդ տկար կողմերը զօրացնելու համար: Առիկա պատճառ մը չէ սակայն որ մոռնանք բուն հարցը, վէճին առիթ տուող գլխաւոր կէտերը, կամ բաց թողունք օծիքը բուն յանցաւորին՝ հայ գրականութեան «ղալպօթէն»ին:

Ինչպէս կը տեսնէք կը շարունակուի «Խայեամպազի»ն: Գառնիկ Ֆնտգլեան քառասունհինգ տարի եաքը բեմին վրայ: Երկրորդ արար: Նկարագրութիւնը յաջորդով:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԱԿՆԱԽՏ

Աչքերս ճիմակ երէկուան պէս
Ալ չ'ին թարթեր արեւելքին
Ու կոպերս ալ ծանր մարմին
Ջգողական ոյժ մը կարծես
Արդ կը քաշէ դէպի գետին...:

Քեզ տեսնելու ախտովը լուռ
Վարակուեցան աչքերս արդէն
Թարթիչներուդ այգւոյն մէջէն
Ինկող խաղողն աչքերուդ տո՛ւր,
Ջայն դեղի տեղ աչքերս ըմպեն...:

Կոպերուս տակ ճիւանդանոց՝
Պառկած լոյսերն արեգակին,
Ի՛նչ դեղերու կը կարօտին.
Աչուըներուդ՝ առջեւն անոնց,
Բաց դռները դեղարանին...:

Դուն փոխանցիկ ճիւանդութիւն
Աչքերուս մէջ. աչքերուս մէջ
Քիչ մը քեզի տայիր ալ վերջ,
Ջանոնք գոցած վրադ՝ ուր դուն
Իբրեւ նեկտար, անոնք առէջ...:

Գ. ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՎԷՐՏԷՆ

— :-: —

Ֆրանսական Ճակատի Հայ Կամաւորներու Միութիւնը գեղեցիկ մտածումով մը, որ ցոյց կուտայ այդ Միութեան անդամներուն հոգեկան բարձրութիւնը, պարբերաբար ուխտագնացութիւններ կը կազմակերպէ դէպի այն վայրերը ուր կը հանգչին իրենց զէնքի ընկերները, ինկած Պատուոյ դաշտին վրայ:

Այդ ուխտագնացութիւնը այս տարի աւելի հանդիսաւոր երեւոյթ մը ստացաւ, շնորհիւ կազմակերպիչներու լուրջ կարգադրութեան: Մամուլի էջերէն ուղղուած կոչերով հնարաւորութիւն տրուեցաւ նաեւ հասարակութեան, մասնակցիլ այս յիշատակի այցելութեան, սակայն դժբախտաբար շատ քիչեր միայն պատասխանեցին: Ու պէտք է չեշտել թէ շատ գեղեցիկ առիթ մը կորսնցուցին բոլոր անոնք որ կը բացակայէին:

Յուլիս 23ին չարաթ առաւօտ կանուխէն երկու մեծ autocarներ կը սպասէին Շաթօտէօնի քառուղիին անկիւնը, զարդարուած հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով:

Յիսուն հոգի, որոնց մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմէն հայ կամաւորներ, կը տեղաւորուին զոյգ կառքերուն մէջ մեայլ օգով մը: Ֆրանսացիներ ալ կը մասնակցին քիչ թիւով:

Ցայտագիրը կազմուած է երկու օրուան պտոյտի համար, վերջակէտ ունենալով Վէրտէօնը, որ մէկ միլիոն զոհեր խլեց վերջին պատերազմին:

Բոլորն ալ աճապարանք ունին վայրկեան առաջ դուրս ելլելու սա մաշեցնող Փարիզէն, դաշտերու մաքուր օդը ծծելու համար: Ուշ մնացողներուն սպասելով, ժամը 7.30ին միայն կարելի կ'ըլլայ ճամբայ իյնալ:

Կառքերը կը թաւալին լպրծուն խճուղիներուն վրայէն — խճուղիներ որոնց ցանցով ծածկուած է ամբողջ Ֆրանսան, որուն փառքերէն մէկը կը կազմեն:

Հազիւ 30 քիլոմեդր հեռացած, արդէն իսկ կ'սպրիս Մեծ Պատերազմի դաշտի յիշատակները: Ահա՛ Clayer քիչ անդին հսկայ արձանը զօրավար Կալլիէնիի, Փարիզի զինուորական կառավարիչին, որ 1914ի Մառնի ճակատամարտի բախտորոշ օրերուն, Փարիզի ամբողջ պահակազօրքը փոխադրեց ճակատ, իր պատասխանատուութեամբ, ռնագրաւուած ամէն տեսակ կառքերով, ու փրկեց Ֆրանսան: Կալլիէնի աջ ձեռքը ճակատին հովանի ըրած աչքերը կը սեւեռէ հեռուն, դէպի այն ուղղութիւնը ուսկից շանթի արագութեամբ հասած էին Տեւտոնները: Մարդ սարսուռ կը զգայ դեռ այսօր ալ, երբ կը յիշէ թէ գերման յառաջապահները 1914ին մինչեւ 30 քիլոմեդր մօտեցած էին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին:

Ահա՛ Ուրքի Ջրանցքը, որուն վրայէն փոխադրեցին ծանր հրետանին՝ Մառնի ճակատամարտին մէջ գործածուելու համար:

Առաջին քաղաքը ուր կանգ կ'առնենք՝ Մօ-ն է (Meaux), նշանաւոր անոր համար որ Պոսիւէ այստեղի եպիսկոպոսը եղած է: Իր մայր եկեղեցին գոթական արուեստի ամէնէն նուրբ արտայայտութիւնը կը ներկայացնէ, շինուած ըլլալով 14րդ դարուն վերջերը: Գերմանները մէկ օր միայն գրաւած են այս քաղաքը, որ Փարիզէն 50 քիլոմեդր հեռու է:

Քիչ վերջ կը տեսնենք Պէլլօի անտառը: Հոս է որ ամերիկեան բանակը առաջին անգամ կռիւի բռնուեցաւ թշնամիին հետ: Ու իբրեւ յիշատակ, Ֆրանսան Ամերիկայի նուիրեց զայն: Հիմա միայն ամերիկեան դրօշն է որ կը ծածանի այս անտառի մուտքին առջեւ: Մեռելներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, Ամերիկացիները — Ֆրանսացիներէն եւ Անգլիացիներէն աւելի — յիշատակարաններ եւ հոյակապ կոթողներ կանգնած են ամէն կողմ, Պէլլօի անտառէն մինչեւ Վէրտէօն, հակառակ անոր որ ֆրանսական ճակատին վրայ իրենց ամբողջ կորուստը է 50,000 հոգի միայն: Սքանչելի է մանաւանդ Շաթօ — Թիէրիի մօտ կերտուած յիշատակարանը բարձունքի մը վրայ, որ կը տիրապետէ Մառնի հովիտին եւ գեղածիծաղ բլուրներուն: Իսկապէս լաւ ճաշակ ունին:

Կէսօրին կը հասնինք Րէնս, որ կը յիշեցնէ պատերազմի ամէնէն ցաւալի դրուագներէն մէկը: Իր մայր եկեղեցին, գոթական արուեստի հրաշակերտ մը, ռմբակոծուած էր գերման հրետանիին կողմէ, ամբողջ աշխարհի խիղճը ըմբոստացնելով: Ռոքֆէլլըր միլիոններ տրամադրած է անոր նորոգութեան համար, որ դեռ չէ վերջացած:

Ճաշէն վերջ, որ շատ հաճելի անցաւ, այցելեցինք այդ հոյակապ շէնքը, ինչպէս նաեւ շամփանիայի գործարան մը, գետնին տակ երեք յարկէ բաղկացած: Աւելի քան 10 միլիոն շիշ շամփանիա կայ այստեղ, իսկ հսկայ տակառներու մէջ՝ մօտ մէկ միլիոն լիտր:

Համտեսելէ վերջ, կը շարունակենք մեր ճամբան դէպի Վէրտէօն: Անմիջապէս մեր աջին կը տեսնենք Փոմփէլի ամրոցը, որ պարզ աւերակ մը կը ներկայացնէ եւ ուր կռուեցան հայ եւ ռուս կամաւորներ: Հոս է որ գնդակահարուեցաւ հայ կամաւոր մը՝ Դիմաքսեան, անկարգապահութեան համար:

Բաւական յառաջանալէ վերջ, մեր զոյգ կառքերը կը բռնեն զարտուղի ճամբայ մը՝ խրամներու կողքէն՝ դէպի Վէրտէօն: 14 տարին բաւական չէ եղած անհետացնելու համար ամէն ինչ: Բնութիւնը ծածկած է շատ բան, անձրեւն ու քամին գործած են իրենց աւերները, սակայն սարսափի տարիներուն հետքերը կը մնան դեռ, իբրեւ կենդանի վկայ: Քանի՛ քանի՛ կեանքեր փճացած են այս հողերուն վրայ: Ո՛րքան արիւն հոսած է այս խրամներուն մէջէն, զուշակ ըլլալու պէտք չկայ՝ երեւակայելու համար:

Ճնշող տպաւորութեան տակ կը յառաջանանք խրամներու այս մնացորդներուն մէջէն եւ մութը կոխելէ առաջ կը հասնինք Վէրտէօն: Կամաւորներու Միութիւնը քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ պանդոկը վարձած է մեզի համար, արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած: Ճաշէն վերջ փոքրիկ պտոյտ մը այս պատմական քաղաքին մէջ, ու հանգիստ քուն մը՝ մինչեւ առաւօտ: Ամբողջ օրը մաքուր օդ ծծելէ վերջ, այդ քունը բոլորովին կազդուրած էր ամէնքս ալ եւ առաւօտուն արթնցանք թեթեւ:

Կիրակնօրեայ մեր ուխտագնացութիւնը շատ յուզիչ էր դէպի Վէրտէօնի ամրոցները: Մշուշը թոյլ չէր տար տեսնել ամէն բան: Սակայն մեր ճամբուն վրայ աւերակները կը վկայէին թէ ի՛նչ դարհուրելի բաներ անցած դարձած են այս շրջանին մէջ:

Հեռուէն կը նշմարենք հսկայ կոթող մը, փայտէ խաչերով մեծ գերեզմանատան մը վերեւ: Ոսկերատունն է (Ossuaire) այդ: Վէրտէօնի մէկ միլիոն զոհերու երկնայաց յիշատակարանը: Ասոր տակ ամփոփուած են ոսկորները բոլոր անծանօթ զինուորներուն: Այստեղէն բերուած է նաեւ Փարիզի Յաղթական Կամարին տակ հանգչող անծանօթ զինուորը: Կոթողը կը տիրապետէ Վէրտէօնի ամբողջ հովիտին: Հեռուէն կը լսենք զանգակին ձայնը: Ու երբ ներս կը մտնենք քահանայ մը լուռ պատարագ կ'ընէ մատուռին մէջ: Իւրաքանչիւր նահանգ իր տապանաքարը ունի այստեղ, պորփիւրեայ: Հայ կամաւորներն ալ Ոսկերատան ներքին պատին վրայ պիտի ունենան իրենց արձանագրութիւնը, ի յիշատակ իրենց մեռած ընկերներուն: Այս առթիւ անհրաժեշտ գումարը անմիջապէս հայթայթեցին կամաւորները տեղւոյն վրայ անձնուիրաբար:

Քիչ անդին տեսանք Սուիններու Խրամը: Այստեղ ողջ ողջ թաղուած են զինուորները սուին ի ձեռին, ռումբերու պատճառած փլուզումի մը հետեւանքով:

Եւ ահա՛ Տուօմոն: Այս ամրոցին շուրջ եղածները համբանք չունին: Սարսուռով այցելեցինք ներքնամասը, ստորերկրեայ բաժանումները: Ֆրանսացի ուղեցոյցը, նախկին պատերազմիկ մը, զարհուրելի պատմութիւններ ըրաւ: Գերմանները գրաւած էին այս ամրոցը: Ջեռնառումբերու մթերանոց մը կը պայթի, մէկ վայրկեանի մէջ ածխացնելով 850 հոգի: Ռումբ մը ծակած է երկու մեդր հաստատութեամբ հող ու կրաքար եւ մտած ամրոցին մէջ: Եւ դեռ ի՛նչե՛ր:

Կը վերադառնանք Վէրտէօն, կ'այցելենք Միջնաբերդը, ուր ա՛յնքան պատմական յիշատակներ կան:

Յետոյ վերադարձ դէպի ի Փարիզ: Շալոն – Սիւր – Մառնի մէջ՝ վերջին ճաշն է: Այնքան գեղեցիկ պտոյտ մը շուտով իր վախճանին պիտի հասնի: Այս հեռանկարը աւելի ոգեւորութիւն կուտայ բոլորին: Եւ բաժակաճառերը, որ ամէն ճաշի կը խանդավառէին ուխտաւորները, հիմա աւելի անկեղծ եւ տաք շեշտեր կ'առնեն, ընդմիջուած հայկական եւ հայրենասիրական երգերով: Հեռուներէն Հայաստանցի ընկեր մը կուգայ կը զանէ մեզ, եռադոյնին առաջնորդուած:

Միրուն ծառուղիներու մէջէն կը շարունակենք մեր ճամբան դէպի ի Փարիզ, ուր կը հասնինք կիրակի իրիկուն ժամը 8.20ին:

Կամաւորներու Միութիւնը կրկնապէս շնորհաւորելի է: Անիկա պէտք ունի ժողովուրդի քաջալերութեան: Եւ ժողովուրդը վստահ ենք թէ չպիտի լքէ զայն, տարուէ տարի աւելի լայն մասնակցութիւն բերելով անոր բոլոր գեղեցիկ ու գնահատելի ձեռնարկներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

— :-: —

Քանի մը շաբաթ առաջ էր, շատերուն պէս օտար հողին յանձնեցինք, Պ. Տօնապետ Քօլոյեանը, 21 տարեկան Պալուցի:

Ինծ պէս բոլոր հայրենակիցներն ու ծանօթները, մորմոքեցան, կսկծացին ու կը կսկծան:

Որքան զգալի է բացակայութիւնդ, սիրելի Տօնապետ: Չկան այլեւս քու ողերոյք եւ յուսատու խօսքերդ, որով կ'ոգեւորէիր մեզ եւ յոյսով կը լեցնէիր մեր սրտերը: Ես որ քեզմէ կրկնապատիկ տարեց ու փորձառու, հասաւ, կ'աւձնայի երբ փոխանակ ես քեզի դուն գիս կը խրախուսէիր: Այն ի՜նչ կարօտակէզ արտայայտութիւն էր հայրենիքի մասին: «Իմ չպիտի մեռնիմ, մինչեւ հայրենիքիս արիւնաներկ հողին իմ մէկ կաթիլ արիւնս չխառնեմ...»: Արդեօք հայրենիքի բուռն զգացո՞ւմ էր, որ քեզ այրեց եւ յանձնեց օտար հողին մութ ու փոքր թղոյով:

Բայց սիրելի Տօնապետ, մենք ալ քու ուխտիդ պիտի հետեւինք, պիտի ապրինք հայրենի յուշերով, պիտի ապրեցնենք եւ կարելի եղածին չափ ցոյց պիտի տանք այդ լուսաշող ճամբան մեր սերունդին, ինչ որ քու միակ իղձդ ու հաւատքդ էր:

Տղա՛ք, աշխատինք հայ մնցնել մեր նոր սերունդը, մինչեւ աւետաւոր երկիր, անուշ հայրենիք ժամանումը:

Ցաւակից ենք ու վերջնական հանգիստ ամենինուրի:

Մ.Գալստեան

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Գերմանիոյ կառավարութիւնը մըտադիր է վաղն իսկ ներկայացնել տնտեսական իր նոր ծրագիրը, որ աշխատանք կը խոստանայ գործազուրկներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Սանճաքեանի խանի դատի մասին

— :-: —

Յուլիս 2ին, Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանին Հալպուզի ճիւղին կողմէ հաղորդուած էր Սանասարեան խանի վճիռը, որ կուսակալութեան փաստաբաններուն երեք առարկութիւններուն ալ կը պատասխանէր:

Նախ «մութէվէլլի»ութեան խնդիրը, որուն համար Վճռաբեկ Ատեանը նոյն ճիւղը կ'ըսէ թէ արդէն իսկ լուծուած եւ փակուած խնդիր մըն է, իր լուծումը ստացած ըլլալով նոյն իսկ Վճռաբեկի Ընդհ. Մարմինէն:

Երկրորդ՝ իրաւասութեան խնդիրը, որ պատճառաբանութեամբ կը մերժէ, քանի որ սկզբունքով չընդունիր որ լքեալ գոյքի խնդիր գոյութիւն ունենայ:

Երրորդ՝ լքեալ գոյքի պարագայ, որուն համար կ'ըսէ թէ գոյութիւն չունի, քանի որ մութէվէլլի մը կայ, որ կը գտնուի իր պաշտօնին գլուխը եւ պարտաւոր է մատակարարել վաքըֆը:

Իսկ Չորրորդ՝ կ'աւելցնէ որ, եթէ ճիշդ է որ վաքըֆը չիգործադրուիր, պէտք է քննուի թէ իր նպատակին կը ծառայէ՞ թէ ոչ:

Այս վերջին կէտը պիտի քննուի Պոլսոյ Հալպուզի Բ. դատարանին կողմէ դատարաններու դադարէն յետոյ:

Բայց կուսակալութեան փոխանորդներէ մէկը, նոյն օրը դատարան գտնուելով, եւ այս վճիռը ի ներկայութեան իրեն հաղորդուելով յայտարարած է որ «թասհիհի քարար» պիտի ընէ մերժուած կէտերը:

Այս քննութիւնը դադարէն առաջ ըլլայ թէ վերջ, չարգիլեր որ Պատրիարքարանի փոխանորդները Պոլսոյ Հալպուզի դատարանին առջեւ ներկայացնեն իրենց փաստերը Սանասարեան կտակին գործադրութեան եղանակի մասին՝ ոչ միայն այս դատը սկսելէ վերջ, այլ եւ անկէ առաջ ալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑԵՂԻ ՈԳԻՈՒ ՇԱՐԺԸ, Գ. Նժդեհ, տպագր. Սոֆիա, գին 55 լէվա:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արդէն լրացած է ՅԱՌԱՋի առաջին վեցամսեան: Կը խնդրուի մեր յարգելի բաժանորդներէն, որ փութով մեզի փոխադրեն իրենց նոր բաժնեգինը:

Կարգ մը բաժանորդներ, որ մինչեւ հիմա հակառակ մեր կրկնակի դիմումներուն չեն վճարած իրենց բաժնեգինը, բարի ըլլան փութացնելու զայն այս առթիւ: Այլապէս պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը իրենց հասցէին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (153)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ե. ՄԱՍ

— Քանի որ այդպէս է, մեկնեցէք հոն, ինչո՞ւ էք մնալու հոս...

— Չպիտի մնաք, որպէս զի արգիլենք նոր ոճիրներ...

— Պիտի լռէ՞ք թէ ոչ... Պ. նախագահ, կամ այն է որ...

— Այո՛, մի՛շտ լռեցուցէք... մենք եկել ենք հոս խօսելու մեր երկրի շահերից...

— Հաւատացէք, ուրեմն, այդ երկրի շահերին...

— Հէնց դա եմ անում... այդ խաղաղ բնակչութեան...

— Զաւէ՞ք, Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի գործակալների, որոնք առիթը անգամ մը գլուխ են վերցնում...

— Ձեզ ձգելու համար իրենց քաղաքական անկախութիւնը. իսկ դրա դէմ, զուք, ծանր պատասխանատուութեամբ անմեղների արեա...

Նետուեցաւ, յանկարծ, Սուրէն, անօրինակօրէն զայրացած եւ դեռ իր շրջապատութեան ընթացքին ժողովրդի թշուառութենէն ու թրքական մասի յոգնեցնող խաղերէն կրած դառն տպաւորութեանը ազդեցութեանը տակ. ու բռնելով Ամիրխանեանի օձիքէն, պոռաց.

— Պիտի շարունակե՞ս դաւաճանել, թէ՞ ոչ...

— Դաւաճանում էք դո՛ւք աշխատաւորութեան...

Ու շա՛տ ուժգին ու շառաչուն ապտակն իջաւ Ամիրխանեանի երեսին, մինչ իրենց աթոռներէն ելեր էին շատեր. ոմանք միջամտելու կ'աշխատէին, նախագահը կը հնչեցնէր զանգը, մինչ նոյն պահուն, օթեակի մը մէջ էգ հասակ մը բարձրացաւ, ու ճիչ մը լսուեցաւ...:

Բոլորը հոն նայեցան: Յուզական խեղդուկ ձայնով մը Սուրէնի անունը արտասանուած էր օթեակէն, ուր նստած էր, նաեւ, պետական թատրոնի դերասաններէն Այվազեանը: Ընդհանուր այդ իրարանցումին մէջ, սակայն, Սուրէն չանդրադարձաւ, մանաւանդ, որ երկու սեւ ու խորունկ աչքեր դեռ իրեն ուղղուած էին...: Աղմուկը դադրեցաւ, ու քիչ յետոյ արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Հայաստան կուգայ Մոսկուայի ներկայացուցիչը իր հետեւորդներով...:

Այն առեն, երկար մազերով, վառվռուն, մի՛շտ խօսելու պատրաստ երեսփոխան մը խօսք առաւ ու ըսաւ.

— Յանձին Մոսկուայի ներկայացուցիչին, ես ողջունում եմ յեղափոխական Ռուսաստանի ներկայութիւնը մեր մէջ: Այն հոյակապ ու մեծ յեղաշրջումը որ միանգամընդ միշտ պատմութեան է յանձնել արիւնռուշտ ցարիզմը, հրճուեցնում է եւ՛ հայ կեղեքուող աշխատաւորութիւնը որ ցանկանում է ընթանալ այդ նորաբաց ուղիով... Նա գալիս է Կովկաս, ու մենք նրա մէջ պէտք է ողջունենք այն մեծ երազը, որ մեր յեղափոխական կեանքի...

— Դո՞ւն ալ, Բէկզատեան, — մռլտաց Սուրէն, կրկին կրքոտելով...

— ... Այո, մեր յեղափոխական երկարատեւ կեանքի արդիւնքներից ու պսակներից մին է կազմում... որովհետեւ մեր մուրճն էլ կայ այն մեծ սալի վրայ, որ յեղափոխական փքոցից չերմացած, դարբնել է Մեծ Յաղթանակը, ինչ որ փրկութիւնն է, նաեւ, բոլոր մանր ու ազատագրուած ազգերի...:

Կրկին ցնցուեցաւ Սուրէն: Ամբողջ տասն եւ հինգ տարիներու անցեալ մը կայծակի արագութեամբ ուրուագծուեցաւ մտքին մէջ: Ու մինչ գլխահակ կը մտածէր, անկիւնէն կրկին Մելիքթանգեանի ձայնը լսուեցաւ.

— Ո՞նց էք զառանցում, ընկեր Բէկզատեան, պայշէվիզմը եթէ գալիս է, նա գալիս է մանուկ Հայաստանի դիակի վրայից անցնելու...

Սուրէնի ակնարկը դեռ գամուած կը մնար իր վաղեմի ընկերոջ Բէկզատեանի վրայ, ուր յառած կը մնար նաեւ, Այվազեանի ակնարկը:

Նիստի վերջաւորութեան, երբ դուրս կուգար Սուրէն, յանկարծ լըսելի եղաւ Այվազեանի ձայնը:

— Ընկեր Սուրէն, ընկեր Սուրէն...

Դարձաւ: Ու իր աչքերը հանդիպեցան երկու մեծ ու սեւաթոյր աչքերով, թխադէմ, երկայնահասակ օրիորդի մը, որ կանգներ էր սանդուխներուն վերեւ եւ ակնապիշ կը դիտէր զինքը թախծադին հրճուանք մը աչքերուն մէջ: Սուրէն բոլէապէս բարձրացաւ, ու մէկէն նետուելով առաւ աղջկան ձեռքը ձեռքերուն մէջ ու բացականչեց.

— Աստղիկ...

Իր երազն էր: Մուխին ու փոշիին, կրակին ու հերոսական դիմագրաւումին մէջ, իր կողքին եկող, զինքը խրախուսող ու ոգեւորող երազը, զոր հիմա, անօրինակ ու երկար պայքարներէ եւ եղերական ապրումներէ վերջ կ'առնէր իր թեւերուն մէջ, այնպէս մայիսեան արեւշող օր մը, Արարատի ստորոտը, հմայող ու պատկառազդու լռութեանը դէմ, խորհրդարանի շէնքին առջեւ, որուն վրայ հայկական եռագոյնը կը ծածանէր՝ ծփուն ու գեղատեսիլ:

✕

Երբ փողոցէն կը դառնային, տեսան զոյգ մը, որ թեւանցուկ կ'ընթանար: Արագօրէն անցան: Երբ աւելի յառաջացան.

— Լա՛ւ յարմարեցան այս երկուքը, — շշնջած Այվազեան:

— Ամուսնացա՞ն, — հարցուց Աստղիկ:

Սուրէն զարմացական ու վարանոտ ակնարկ մը տուաւ Աստղիկին ու չկրցաւ բացատրել թէ ո՞ւրկէ կը ճանչնար Ֆրանսուհին, որ Բէկզատեանի թեւը մտած, կը տանէր տունէ մը ներս.

— Այսօր Բէկզատը բնաւ տարբերութիւն չունէր Ամիրխանեանէ — ըսաւ Այվազեան, — ձգէ որ այս բոլորին մէջ քիչ մըն ալ մեր սերմը կայ, մեր անցեալը, նոյն ինտէլէգենցիան, սօցիալական ֆրօնտում...

— Այո՞, — ձայնեց Աստղիկ:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(Շարունակելի)

կու դեսպաններուն ալ տրուած է մասնաւոր առաքելութիւն մը բանակցութիւն վարելու անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց հետ պատերազմական պարտքերու վճարման հարցին մասին:

Ֆրանսական պաշտօնական շրջանակները կը պնդեն թէ որեւէ անհրաժեշտութիւն չկայ փոխելու Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի դեսպանները: Այսուհանդերձ ստոյգ է, որ կառավարութիւնը լրջօրէն կը զբաղի պարտքերու հատուցման խնդրով:

Ուաշինկթընէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ծերակուտական Կլաս, տեսակցութեան մը ընթացքին, բացէ ի բաց յայտարարեց թէ պէտք է վերաքննել պատերազմական պարտքերու խնդիրը: Եւ յիշեցուց թէ քանի մը շաբաթ առաջ, նման առաջարկ մը ներկայացուցած է Ծերակոյտին, պարտքերու վերաքննութիւնը նկատելով անհրաժեշտութիւն մը յանուն իր երկրին շահերուն:

— 3—4 տարի առաջ, երբ կը ճնշէինք կարգադրութեան եղանակ մը գտնելու հարցը Անգլիոյ հետ, ճառ մը խօսելով՝ բողոքեցի եւ ըսի թէ Շէյլոքի պէս կը շարժինք: Եթէ պատերազմին միւս ժողովուրդները իրենց արիւնը թափեցին, մենք ալ մեր դրամը սպառեցինք: Եթէ անոնք զոհ տուին 16 միլիոն հոգի, վիրաւոր կամ սպաննեալ, մենք ալ կորսնցուցինք 200,000 հոգի: Երբ իրենց միացանք, անոնք կը կռուէին երեք տարիէ ի վեր: Բայց մեր միջամտութենէն առաջ եւ վերջը, պատերազմը տեղի կ'ունենար յանուն քաղաքակրթութեան փրկութեան:

Ինչպէս ծանօթ է, Ծերակուտական Պորահ եւս կը պահանջէ վերաքննել պատերազմական պարտքերը, եւ ստացած է բազմաթիւ հեռագիրներ, որոնք համամտութիւն կը յայտնեն իրեն: Նոյնպէս շատ է թիւը ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու, ինչպէս նաեւ ժողովրդային ներկայացուցիչներու, որոնք, երէկ այս առաջարկին հակառակորդ, այսօր կը գտնուին Պորահի կողքին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պարի, Վ. Փ.— 78 լիբէթ:
Գլէնտէն Ֆէրան, Թոք.— 140:
Մարսէյլ, Գործ.— 928:
Փարիզ, Ա. Բ.— 40:
Լիոն, Տ. Տ.— 82:
Լիոն, Հ. Մ. Ը. Մ.— 30:
Լա Պօքա, Գարս.— 70:
Անիէռ, Է. Ճ.— 35:
Սէն Շամօն, Գ. Ա.— 140:
Լէ Լիլա, Հ. Ճ.— 35:

Imp. A. DER (Agopian)
7, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Դասախօսութիւն

6 Օգոստոս Շաբաթ օր ժամը 8.30ին Musée Social, 5 rue Las-Case սրահին մէջ (Մէթրօ Սոլֆէրինօ):

Իշխան ԴԱՒԻԹ ՎԱՉՆԱՁԷ պիտի խօսի ֆրանսերէն լեզուով «ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՐՑԸ» նիւթին մասին: Դասախօսութենէն վերջ մտքերու փոխանակութիւն:

Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Օ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ եւ հովանաւորութեամբ իր Կեդր. Վարչութեան, 21 Օգոստոսին, Կիրակի օր: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը: